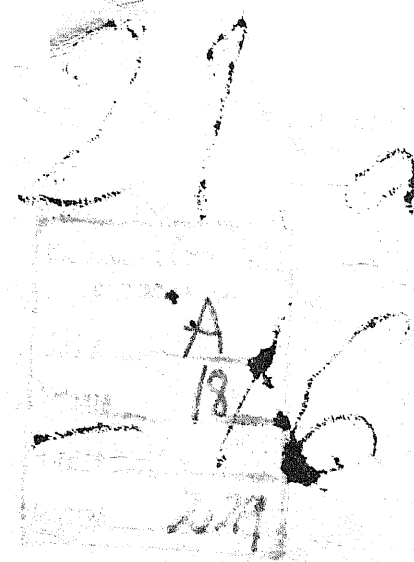

2 la y... He t Aug... f 463
 2 de... de... de... ut...
 2 la... de... de... f 45...
 2 la... de... de...
 2 la... de... de... f 49
 2 la... de... de...
 2 la... de... de...
 2 la... de... de...
 2 la... de... de...
 2 la... de... de...
 2 la... de... de...
 2 la... de... de...
 2 la... de... de...
 2 la... de... de...
 2 la... de... de...
 2 la... de... de...
 2 la... de... de...
 2 la... de... de...
 2 la... de... de...

el libro de 7 mas de cyprino y de los 7 reos
 a des de los 7 reos 7 22
 2 el 10 de los 7 reos 6 mas de cyprino y de los 7 reos
 gado y de los 7 reos
 2 y de los 7 reos de cyprino 6 mas de cyprino y de los 7 reos 7 27
 2 perseverar 47
 1 regi fere non licet 52
 1 sed per te pudentia 53
 2 la el 10 de los 7 reos de cyprino 53
 2 potest peccatum perse cadere sed non tunc gere sine deo 54
 2 Amem lacrimis tan pulchris qm a proprio deo e
rectum qd illum dicitur Amantia laudant
car facim spem illam ludim 57
 2 nulla est irremissibile culpa apud deum cum ex
 cordis sinceritate punitur expulsa bonis f
 57
 2 aspicit quid donode dicit aucto vult manere
 vult vult vult mane qm b bonis pntibz quibz
 libentibz e vult vult quibz dicit que manere
 que pntent 7 77
 2 pictura quid quid quid quid quid quid quid quid
 2 illi belemens
 2 esse del philesofo tunc pntia de ca de la
 2 am gos boni quibz e tunc tunc 298
 2 lade non del amv y la amv tunc 298

M. D. Alamy & P. A. Granada
 B. 4943

CONCIONES

VESPERTINAE QVA-

DRAGESIMALES, SVPER SEP-
 tem poenitentiales psalmos.

PER FRATREM DIDACVM DE LA
 Vega, Toletanum ordinis Seraphici Francisci, Provinciae Castellae,
 in conventu S. Ioannis Regum eiusdem civitatis,
 Theologicae facultatis Lectorem.

CVM INDICE COPIOSISSIMO RERVM ME-
 morabilium, locorum communium, & sententiarum,
 quae in hoc opere continentur.

a de Pablo de la
 m. 2. 1602
 Juan de la
 1602

CVM PRIVILEGIO.

Compluti, ex officina Ioānis Graciani, apud Viduam,

Anno, M. D. XCV.

EL REY.

RO R quanto por parte de vos, fray Diego de la Vega, predicador de la orden del Seráfico padre san Francisco, y lector en Theologia en san Iuan de los Reyes, de la ciudad de Toledo, nos fue fecha relacion, que vos auades compuesto con mucho estudio y trabajo vn libro en latin intitulado, Conçiones super septem psalmos penitenciales, y atento que el le auerçõ puesto os auia costado mucho estudio y trabajo nos pedistes y suplicastes fuèsemos seruidos de os mandar dar licencia para le poder imprimir, y priuilegio para le poder vender por tiempo de veynte años o por el que fuèsemos seruido, o como la nuestra merced fuèsse, lo qual viuto por los del nuestro consejo, y como por su mandado se hizieron en el dicho libro las diligencias que la prematica por nos nuevamente fecha, sobre la impresion de los libros dispone, fue acordado que deuamos mandar dar esta nuestra cedula para vos en la dicha raçon, y nos tuuimoslo por bien, por lo qual por os hazer bien y merced, vos damos licencia y facultad, para que por tiempo de diez años primeros siguientes, que corren y se cuentan, desde el dia de la data desta nuestra cedula podays imprimir y vender el dicho libro q de fuso se haze mencion por el original que en el nuestro consejo se vio, que va rubricado y firmado al fin del de Gonçalo de la Vega nuestro escriuano de camara, de los que en el nuestro consejo residen, cõ que antes y primero que se venda, lo traygays ante ellos para que se vea si la dicha impresion esta conforme a el, y traygays fee en publica forma, como por el corrector nombrado por nuestro mandado se vio, y corrigio la dicha impresion por el original, y mandamos al impressor que assi imprimiere el dicho libro, no imprima el principio, y primer pliego del, ni entregue mas de vn solo libro con el original al autor, o persona a cuya costa le imprimiere: ni a otra alguna para effeçto de la dicha correçtion y tassa, hasta que antes y primero el dicho libro este corregido y tassa por los del nuestro consejo, y estando fecho, y no de otra manera pueda imprimir el dicho principio, y primer pliego, en el qual seguidamente se ponga esta nuestra cedula e preuilegio, y la aprobacion, tassa y erratas, sopena de caer e incurrir en las penas contenidas en la dicha prematica y leyes de nuestros reynos, y mandamos quedurante el dicho tiempo, persona alguna sin vuestra licencia no le pueda imprimir ni vender, sopena que el que lo imprimiere, o vendiere, aya perdido y pierda todos y qualquier

Qui se humiliat

humilia respicit, etc.

exaltabitur: Quoniam

excelsus Dominus etc.

quier libros, moldes y aparejos quedel ruuiere, ymas incurra en pena de cinquenta mil marauedis por cada vez que lo contrario hiziere la qual dicha pena, sea la tercia parte para la nuestra camara, y la otra tercia parte para el juez que lo sentenciare, y la otra tercia parte para el denunciador, y mandamos a los del nuestro consejo presidentes oydores de las nuestras audiencias, alcaldes, alguaciles de la nuestra casa y corre y chancillerias, y a todos los corregidores, asistetes, gouernadores, alcaldes mayores, e ordinarios, y otros juezes y justicias qualesquier de todas las ciudades, villas, y lugares de los nuestros reynos y señorios, e asy a los que agora son, como a los que seran de aqui adelante, que vos guarden y cumplan esta nuestra cedula, y merced que asy vos hazemos, y contra el tenor y forma de lo en ella contenido, no vayan, ni passen, ni consentan yr ni passar en manera alguna, sopena de la nuestra merced, y de diez mil marauedis para la nuestra camara. Fecha en el pardo a doze dias del mes de Nouiembre, de mil y quinientos y nouenta y quatro años.

YO EL REY.

T A S S A.

YO Gonçalo de la Vega escriuano de Camara del Rey nuestro señor e vno de los que en el su consejo residen doy fe que por los señores del Consejo, fue tassado a tres marauedis cada pliego del libro intitulado, Cõciones Vespertinæ quadragesimales, super septē penitēciales psalmos: cõpuesto por el padre fray Diego de la Vega, de la orden de san Francisco y lector de Theologia del conuento de San Iuan de los Reyes de la ciudad de Toledo, y mandarõ que al dicho precio y no mas se venda, y que esta fee se ponga al principio de cada cuerpo del dicho libro para que se sepa el precio del, y porque dello conste di la presente en Madrid a diez y nueue dias del mes de Septiembre, de mil y quinientos y nouenta y cinco años.

Gonçalo de la Vega.

Haec vespertinae conciones, super septem poenitentiales psalmos suo consonant e-
xemplari demptis hic assignatis mensis;

Pag. 31. n. 11. seruitate, legito (seruitate, p. 4. l. 32. Propheta, Prophetia, p. 8. l. 3. lactam,
luctam, & l. 28. cacumine, cacumine, p. 10. l. 12. submergne, submergere, p. 13. l. 4. dele:
in & l. 25. Concilium, consilium, p. 14. l. 35. peruenere proficere, p. 17. l. 11. maral, moral
1. 21. l. 17. obstitit, obstitit, p. 23. l. 33. sed duci, seduci, p. 24. l. 9. fortitur, fortiter & l. 29.
in iugelis, in angelis, p. 26. l. 19. parienti parientis, p. 29. l. 29. telætra, coelestia, p. 31. l.
16. iustificare, iustificare, p. 32. l. 22. sto, estio, p. 34. l. 32. beneficium: beneficiorum, p. 35
l. 1. illos illum, p. 38. l. 25. dies dies, p. 39. l. 24. nichilo, nichilo, & l. 36. verierunt, verte
runt, p. 40. l. 31. facinus, facinus, p. 41. l. 8. ipsum, ipsum, 42. l. 33. peccatum, pacatum, p.
52. lib. peccati, peccati, l. 7. exentes, exentes, l. 8. scelerum: scelerum, p. 53. l. 1. ucre
tur, lucretur, q. 59. l. 31. Turbat est a fauore, turbatus est a furore, 64. l. 8. operami
operamini iniquitatem, p. 66. l. 36. telatorum, deeleratorum, f. 69. l. 30. fetus, pler
p. 71. l. 31. orane, oratione, p. 74. l. 4. illecebram illecebrarum, p. 90. l. 8. expetis, expe
ctas, p. 136. l. 19. optentam, obtentam, p. 139. l. 34. colia, alia, l. 17. polum, populū, p. 150
l. 37. adde nō possunt occidere inquit saluacor, & ratio huius in p. 157. l. 31. deueniās
deuians, p. 175. l. 12. duræ, duræ, p. 279. l. 2. exercitum exercituum, p. 297. l. 36. turbi, tur
bidi, p. 143. l. 27. tumultum, tumultum, l. 21. deperditum, deperditum, p. 347. l. 34. præ
mium, primum, 352. l. 11. possitis, possit, 364. l. 26. æde, æde, q. 378. l. 1. omidni, domi
ni, p. 384. l. 35. debet, deberent, 389. l. 10. indeles, infideles, 385. l. 32. tenentem, tenens
p. 399. l. 36. ce, ca, p. 453. l. 13. pler, plenus, 455. l. 36. conceditor, dinatur, concedit,
ordinatur, 456. l. 27. ascribetur, ascribetur, p. 462. l. omnia, omni, 476. l. 35. sentibat
sentebat, 451. l. 30. cruciantur, cruciantur, 458. l. 18. prophetiū, prophetisum, 594.
l. 6. pertansissem, pertransissem, trista, tristitia & l. 11. spiritus, spiritus, 461. l. 22. comedet
is, vt comederetis, 564. l. 20. hominem, homine, 558. l. 1. flumine, legito per quos pec
catores intelliguntur, qui a flumine, 570. l. 37. oblatam, oblatæ, 583. l. 14. fenestram, fe
nestra, 587. l. 30. prono, prono, p. 600. l. 33. mundus, munus, 620. l. 24. præsentem,
præsentem, 639. l. 9. potest etiam, potest etiam, 662. l. 24. dexteram, dexteram, p. 700
l. 8. templum, templum & l. 24. accensus, accensus, 701. l. 7. abstitit, abstulit, & 37. po
steriorem, posteriorum, 702. l. præbens, præbeat, 718. l. 25. sepulchre, sepulchre, 721.
l. 39. sceleri, celdri, 729. l. 31. suberbia, superbia, 780. l. 14. sollicitam, sollicitam, 337. vt
bis, verbis, 763. l. 34. prompu, promptu, l. 22. retrocendo, retrocendendo, 782. l. 1. he
brica, hebraica, & 135. iuditiij, iuditijs, 788. l. 22. potestate, posteritate et l. 34. finitibus
finitimis, 795. l. 71. facimus, faciamus, p. 808. l. 24. debeat, debeat, 827. l. 11. sterquilina
sterquilinum, 842. l. 29. virtutus, virtus, 860. l. 2. amoris, amoris, 861. l. 17. terna, æterna
865. c. 36. qui quæ, 872. l. 12. perouit, persecuti. In cuius rei testimonium has litteras
meo nomine subscripsi. Datas Compl. in insigni lucensi collegio, die secunda mensis
Septembris, Anno 1595,

Regia autoritate librorum castigator.

Licenciatus Christophorus Orduña:

CENSURA TOLE tanæ Academiae.

*De senatus supremi mandato diligenter evolui-
mus conciones in septem psalmos poenitentiales,
editas à Reuerendo admodum patre fratre Di-
daco de la Vega instituti D. Francisci Sacrae
Theologiae lectore, in quibus nihil fidei Catholi-
cae & morum integritati aduersum inuenimus:
Quin potius doctrinam varia eruditione refertam. Qua propter in
magnam omnium studiosorum, utilitatem Typis mandari poterunt.
In Academia Toletana die. 21. Octobris Anni. 1594.*

D. Franciscus de Pisa.

*F. Thomas Gögalez, Magister et cathe-
draticus primarius Theologiae.*

F. Franciscus à Caceres, D. Theologus.

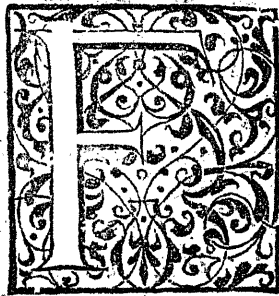
CENSURA.

*De speciali mandato Reuerendissimi P. N. F. Matthæi de Burgos
Cismontana familiae Seraphice religionis commissarii generalis, legi
& volui qua potui diligentia & attentione conciones has omnes in
septem psalmos poenitentiales, a grauisimo & sapientissimo viro,
patre fratre Didaco de la Vega canony D. Francisci Mantuae Carpentanae egregio
concionatore compositas, in quibus plurime & grauisimae considerationes sa-
crae scripturae, appositis locis sanctorum Ecclesiae Patrum doctrinis, oratorum
Poetarum, atque Philosophorum sententijs ornatè continentur. Insuper præter hæc
lucet in eis utraque Theologia, insignis sententiarum vbertas, mira eruditione, tum
& inusitata quedam rerum varietas: vt tanto viro, tanta industria, tanto deniq;
ingenio, digne censcantur. Ex quibus facile deprehenditur, nihil dissonum, aut
bonis moribus contrarium in eis contineri. Immo multa, quæ & diuini verbi con-
cionatoribus, & audientium animis maximam sunt utilitatem allatura. In hoc
Cenobio nostro D. Francisci Turris Lucumensis, mensis Februarij die. 13. An-
no. 1594.*

F. Ioannes del Barco.

L I C E N C I A .

Rafer Mattheus de Burgos totius cismontanæ familie ordinis minorū Seraphici patris nostri Francisci Cōmissarius generalis, patri fratri Dida-
co de la Vega eiusdem instituti ac prouinciæ Castellæ egregio prædicatori salutem in Domino sempiternam. Cum Christianam religionem modis omnibus iuuare, & eos, qui ex

nostra familia & virtute & meritis, & doctrina ei aliquid splendoris afferre possunt, fouere & ornare, ex munere teneamur, tuam singularem eruditionem quouis fauore dignam certo arbitramur. Quare harum serie liberam tibi concedimus facultatem, quatenus opus, quod te composuisse nobis significasti, (cui titulus latino sermone, conciones in septem psalmos penitentiales, inditus est) quodque tum omnibus verbi diuini concionatoribus, tum audientium animis ad poenitentiam excitandis, perutile fore speramus, postquam illud præuisum iam, examinatum, & approbatum per quam doctos patres nostri ordinis (seruata sacri Concilij Tridentini forma) regis senatus facultate munieris, prælo mandare possis ac valeas. Datis in nostro conuentu Diui Francisci Madriti. 4. non. Martij anno. 2594.

*F. Mattheus de Burgos,
qui supra.*

M E R I T I S S I M O

A C S A P I E N T I S S I M O P R A E S V L I
P. F. Mattheo de Burgos, totius cismontanæ familiae, ordinis D. Francisci generali Commissario, F.

Didacus de la Vega, eiusdem instituti professor, salutem & æternam felicitatem exoptat.

V. M. sæpi numero cōsiderarem dignissime præsul totius nostræ Seraphicæ religionis facile decus, postquam ad scribendum animum induxeram, & conciones has in septem psalmos penitentiales, in publicam fidelium utilitatem typis mandare decreuerā, cuiusmodi opus hoc dicere & offerre, sub cuius munimine & protectione in publi-

eam lucem securè posset prodire: dum hæc, inquam, mente voluerem, tu mihi solus occurristi: cui omnes mei labores, qualescunque sint, multis nominibus deberentur. Longum esset & importunam virtutum omnium ornamenta quibus cælitus condecoratus es, nunc in presentiarum referre (quod & fecissem libenter nisi omnibus manifestum, & nulli incognitum esse agnoscerē.) Quantum de bonis literis, tum scholasticis, tum poetiuis, sis benemeritus, quantum in alijs docendis sacram Theologiam, dum huiusmodi studijs operam dabis, & in sed aueris, & protegeris, quanta prudentia, & religionis zelo, postquam ad præsulatus & dignitatis gradum, non sine diuino munimine ascendisti res nostras

nostras administras & gubernas: in quibus omnibus tantam me-
ritorum gloriam & laudem apud Christianos principes, maxi-
me Regem nostrum Philippum es adeptus: ut omnium ora tan-
quam ad aliquod diuinum nomen: ad te unum videam esse con-
uersa. Verum his omnibus omisis, quorum singula possent me
inducere, quod praesertim animum meum pellexit, est singularis
tua benignitas, & mira quodam benenolentia, qua omnes qui
literarum studijs incumbunt, eos praesertim qui omni fauore de-
stituti sunt, protegis & tueris. In quo (ni ego fallor) & Deum
optimum maximum imitaris, & muneri tuo respondes. Imita-
ris quidem Deum, qui suscitatur multoties de terra incipem, & de
stercore erigit pauperem, illis praecipue opem ferendo, quos om-
ni ope & auxilio viderit destitutos: extat enim vera grauisimi
Phil. Philonis sententia, quod necesse est diuinum adesse auxilium vbi
humanum deiecerit. Muneri vero tuo respondes, quia cum no-
strae sacrae religionis (Deo sic disponente) praesul sis constitutus
teneris quidem omnium esse factor & protector, omnibus patro-
cinari, nullum non defendere, & eos qui ad te tanquam ad sa-
eram anchoram confugerint, visceribus charitatis amplecti. Hoc
enim cuiuscunque praelati, aut pastoris Ecclesiastici munus
Aut. est. Quia, sicut praelatus salis & luminis diuinitus comparatur,
ca. 5. sic & civitati supra montem constituta. Quales antiquitus ad
totius regni securitatem erant civitates refugij, vbi tempore bel-
li, quando seditiones feruent, funditur sanguis, parantur insidiae,
grassantur arma, & pericula imminent, populi infirmi, quibus
non suppetunt arma, & maiorum munimenta desunt, protegi
solent & defendi: ut intelligamus hinc, praelatum & principem
ad protegendos quos subiectos habuerit, cum necessitas exegerit,
ex munere teneri. Qua propter crediderim ob haec rationem,
Deos ab scriptura sacra (& id quidem non incongrue) passim
appellari. Quoniam Dij fortes terre (inquit diuinus ille cytha
redus)

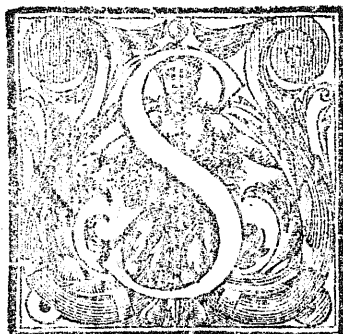
redus) vehementer eleuati sunt. D. Hieronymus vertit ex He-
braeo. Quoniam Dij qui sunt scuta terrae, &c. Sed quodnam est
scuti munus? profecto nullum aliud, quam militem in bello pro-
tegere, & eandem ab inimicorum telis & incurribus reddere
incolumem. Tale quidem est veri pastoris officium, hoc illius stu-
dium esse debet, & in hoc omnes adhibere conatus, ut eos qui
sub sua degunt tutela, defendat, protegat, & tueatur. Quare,
cum meritissimas sis praesul verè pius, & verè pater, sicut &
ego experientia d. dici, & fama loquax, quae iam per omnium o-
ra vagatur proclamat, & manifestat: sub cuius alterius tutela,
& patrocinio opus hoc à me conscriptum, meritis exiguum, sti-
lo humile, eloquentia carens, eruditionis expertus, & omni verbo-
rum ornamento destitutum, quam tui ipsius, par erat ut typis ma-
daretur? Fuit & alia ratio non incongrua, quae silentio praeter-
eunda non est, ne ingratitude arguerer, & ne beneficiorum qui-
bus me in multis deinxisti, omnino videar esse oblitus, quod dix-
ta Seneca summi Philosophi sententiam, pessimum genus ingra-
titudinis est. Ingratum namque animum, non solum homines, ve-
rum & ipse Deus destatur & execrabilem habet. Qua prop-
ter laeteum illud eloquentiae flumen, D. inquam Bernardus, cum
de ingratitude ageret, in haec verba prorrapit. Ingratitudo est
animarum hostis, virtutum inimica, ventus vrens, qui fontem di-
uinae misericordiae, fluentia gratia, & bonorum scaturigines ob-
tarat. Ne ergo post tot à te suscepta beneficia ingratus & obli-
uiosus conuincar, munuscula haec, qualiacunque illa sint, tibi of-
ferre non dedignabor, vestigia illius secutus, qui Cyro Persa-
rum regi, cum aliud munus ad manum non haberet parum aquae
quam abstraxit ex flumine libentissime obtulit. Tu dignissime,
& amantiissime praesul, ea qua soles humanitate, mea munera
suscipe, neque mirora quam es deceant esse consideres, sed tan-
quam certissima amoris & gratitudinis signa amplectere. Vale.

psal.
47.

Sene-
ca.

Bern.

Prologus ad lectorem.

Superuacaneum duxi debiteque rationi alienum, longissimis commorari argumentis (quod in præfatione cuiuscunque operis, a multis factum esse cõperi) quibus adductus, ad scribendũ conuersiones has in septẽ Dauidicos psalmos animum meum impulerim: cum id ipsum, ex ipsorum psalmorum titulo aperius dignosci queat. Appellantur enim pœnitentiales: non ex eo tantum quod Dauidis pœnitentia tanquã penicillo depingitur, sed quod & nostra, quæ & qualis sit futura, tanquam in lucidissimo speculo spectanda proponitur. Ex quo nimirum, & necessitas præsentis operis, & laboris a me suscepti utilitas perpendi debet. Pœnitentia namque, quid necessarius excogitari potest? Quid, aut peccatori utilius, aut angelis iocundius, aut Deo ipsi gratius esse dixerim? Hæc enim nos cœlo gratos, angelis amicos, hominibus deuotos, et Deo ipsi reconciliatos reddit. Hoc, inquit D. Bernardus est saluationis nostrę principium, cum incipimus respuere quod diligebamus, dolere unde letabamur, amplecti quod timebamus, sequi quod fugiebamus, optare quod contemnebamus. Post lapsum enim primi hominis hæc constituta & præordinata est peccatori via, qua ad felicem illam patriam, a qua fuit expulsus per culpã, possit peruolare. Quod (ni fallor) Deus optimus maximus cum hominem de paradiso eiiceret, uinis (quod aiunt) coloribus uoluit adumbrare. Genesios ca. 3. cum eiiciens hominem de paradiso, Cherubin, gladium flamigerum & versatilem, ad custodiendam uiam ligni uitę, manu sua tenentem, apposuit

PROLOGVS.

posuit: ut hoc factõ inueneret, quod hominẽ peccatori a paradiso gaudio semel culpa sua eiecto, nõ nisi per ignẽ tribulationis & pœnitentię gladiũ, pater introitus. Non enim frustra ciuitate Hierosolyma prophetica manu in latere depicta, in præmissis edificijs erecta, menibus ornata, & muris fortissimis circumdata, rursus Propheta eã obsidere iuberetur. Et ordinabis, inquit, aduersus eam obsidionem, & ædificabis munitiones, & comportabis aggerem, &c, quia nimirum (iuxta D. Gregorij & glossę interlinearis sententiã) terrena illa ciuitas & in terreno lapide depicta, supremę illius Hierusalẽ cęlestis ad quam totis aspiramus uotis, typus erat & umbra. Quæ tunc quasi in latere depingitur, quando concipitur mente, creditur corde, & desideratur affectu, tunc uero obsidione circumdatur, quando pœnitentia & contritione expugnatur. Hoc potissimum fuisse in causa, existimo, quare Salomon in diuino suo apytalamio, animam Dei sponsam exercitui & equitatu bellico comparauerit. Equitatu meo inquit, in curribus Pharaonis assimilauit amica mea. Nam sicut filij Israel mare rubrum ingressi, inter fluctuantes undas, magnificum de inimicis suis reportarunt triumphum: sic anima fidelis, quam multoties propria peccata infestant & usque morte persequuntur, non nisi inter lachrymarum undas, postquã mare pœnitentię fuerit ingressa triumphum debet sibi parare & promittere. Huc spectat quod de sancto rege. Ezechia. 3. libro Reg. c. 15. memorię proditum est. Dicit enim scriptura sacra, quod cum omnia idola Hierosolymis comminuisset, & turpissimum Priapi simulachrum in cineres rede gisset, fauillas in torrentem Cedron statim coniecit. Erat torrens Cedron pro maiori parte pluuiãlibus aquis (de cœlo uidelicet) affluens. Quare (ut quidam author supicatur) lachrymas pœnitentium propter Deum summe dilectum fusas, adumbrabat: in quibus, sordes, cineres, & reli-

PROLOGVS.

quie peccatorum iniectæ submerguntur. Est & alia ratio nõ contemnenda necessitatem penitentia subindicans, quia penitentia virtus refina est Galaad, & sacramentalis medella vulneribus nostris applicanda, quæ tanto magis hac tempestate censetur necessaria, quanto peccatorum pestis, mentis egritudo, et morum corruptio vbique gentium validius grassatur: vere enim omne caput languidum, et omne cor mærens, ita quod a planta pedis vsque ad verticem non sit in eo sanitas. Cupis ne scire quibus infirmitatibus grauetur mundus? Vatem Oseam audi ore suo promentem. Maledictum, et mendatum, et homicidium, et furtum, et adulteriũ inundauerunt, et sanguis sanguinem tetigit: propter hoc lugebit terra, et infirmabitur omnis qui habitat in ea. Hoc enim licet secundum literæ corticem temporibus Prophetæ sit referendum, potest nihilominus huic nostro infelici sæculo non incongrue adaptari, in quo nimirum, peccata, et vitia, quasi inundatione quadam vniuersum terrarum orbẽ pene inundauerunt et submerferunt. Quis quæso est tanta cæcitate mentis & vacordia præditus, qui huiusmodi malorũ inundationem non doleat, aut videat? Timor Domini refellitur, virtus sepulta iacet, lex habetur despectui: magnificantur vitia, laudantur peccata, quæruntur scelera, & solum voluptati incumbitur: denique non est sexus, non ætas, nõ personarum conditio, quam scelerum inundatio non attigerit, & peccatorum pestis non infecerit. Tantorum malorũ & calamitatum medella in vna penitentia virtute consistit, vt Patianus inquit: quia iuxta saluatoris verbum, nisi penitentiam egerimus omnes simul peribimus. Quapropter, morum & temporum ratione habita, nullum aliud argumentum censui, vel ad scribendum commodius, vel ad predicandum aptius, tum etiam & ad legendum vtilius, quam de penitentia Dauidica, de conuersione eius et lachrymis, ad æ-

mula-

PROLOGVS.

emulationem nostram aliquid in medium producere. His etiam adde, quod Deum sceleribus nostris offensum, vitij prouocatum, indignatione percitum, ira et vltione flagrantem, et ad supplicia procedentem, sola penitentia comprimit, furorem eius compescit, et tandem miserum peccatorem ad pristinum amicitia statum restituit. Erit ab hoc proposito non absolum euangelici Prophetæ verba in mediũ adducere, quæ capite, 23. sui vaticinij continentur, Sic enim inquit de Tyro opulentissima ciuitate agens. Et post septuaginta annos erit Tyro quasi canticum meretricis. Sume cytharam, circui ciuitatem meretrix obliuioni tradita, benecane, frequenta canticum, vt memoria tui sit. Alloquitur (vt dixi) Tyrum per peccatum vastatam, et per penitentiam reparandam, et monet eam quod sumat cytharam, quod sic explicat Hieronymus. Id est canticum quod canebas in ostentationem conuerte in canticum lugubre penitentia. Sed quis hic non aduertat, quod penitentiam ipsam canticum meretricis appellat? Erit Tyro quasi canticum meretricis, Nicolaus Lyranus hunc locum expendens inquit, quod quæ admodum meretrix a suo amatore derelicta dulcedine Lyre et suauitate cantus solet eum attrahere, et ad suam amicitiam reducere: sic Tyrus post vastationem eius, precibus et persuasionibus reliquias ciuium suorum attraxit. Inter linea glossa ad penitentiam Tyri retulit, quæ ad Deum conuersa iterum fuit reedificata. Nihil enim est quod Deum offensum et iratum magis reddat beneuolum et placabilem, quã vera penitentia, et cordis contritio: hæc cythara est diuinas aures pulsans, hæc gratissima musica, et suauissimus cantus quo placandus est, et ad pristinam gratiam reducendus. Quapropter amice lector, cytharam hanc Dauidicã septem psalms, quasi septem dulcissimis cordis compositionam, quam tibi offerimus libentissime accipe, vbi nihil aliud nisi penitentia

tentia resonat, nil nisi cordis gemitus igne charitatis accen-
 si, & ex imis visceribus prolati audiuntur, nullus denique
 suavis concentus in ea reperitur, qui ad p̄nitentiam non
 spectet. Quam si attenta mente pulsaueris, sincera manu te-
 tigeris, & aure cordis audieris, inuenies quidem vestigia
 quæ sequaris, exemplar quod æmuleris, & veræ p̄-
 nitentiæ fructum, quem Deo fauente
 percipias.

SVPER PSALMV M

PRIMVM PAENI- TENTIALIVM.

CONCIO PRIMA.

*Dominene in furore tuo arguas me:
 Neque in ira tua corripas me.*

VTRVM Dauid author huius Dauid au-
thor huius
Psalmi.
 Psalmi fuerit, an non, non est cur in-
 dubium vertamus: est enim apud om-
 nes compertissimum, ab illo fuisse cō-
 scriptum. Quod verba ipsa quæ in il-
 lo continentur, apertè indicant. Sūt
 enim doloris plena, & contritionē re-
 galis sui pectoris ostēdentia. Promittit enim lachrymis
 stratum tuū Regium ablaturū, quod nō nisi ad personā
 dignitate Regia splendens spectare videtur. Finis
 quem habuerit in hoc Psalmo conscribendo, ex descri-
 ptione tituli colligitur: sic enim habet: Psalmus Dauid
 in finem pro octava. Ad cuius intelligentiam sciendum
 est, quod Christus Redemptor noster in scriptura fi-
 nis appellatur. Dicitur enim Apocalip. primo, prin-
 cipiū & finis. Et ad Rom. 10, ait Dñus Paulus: Finis
 legis est Christus ad iustitiam omni credenti: vbi lex
 pro tota scriptura sacra accipitur. Quia quidquid in ea
 scribitur ad Christum, tanquam ad finem principalem
 refertur: præcipuè autem, quæ in his Psalmis Dauid
 continentur, quia ad ipsum vniuersa hæc laus referri
 debet, & ad eius laudem Dauid psalens, animum suum
 dirigebat. Vnde, in principio psalorum, statim de Chri-
 sto mentionem fecit, dicens: Beatus vir, qui nō abiit in
 consilio impiorum: & erit tanquam lignum quod plan-
 tatum est secus decursus aquarum, &c. Quod de Chri-
 sto Christus
dicitur fi-
nis.
Apoc. 10
Roma. 10.
Psalm. 1.

*Prouer. 3.
Vpocal. 2.
Greg. Nisei.*

*Psal. 39.
Christus
psalmorum
finis.*

*Victoriam
Christus
in sua pas-
sione repor-
tauit.*

*Octaua
quida*

*Difficul-
tas*

Ita interpretantur, Aug. Hieron. Arnobius, Remigius, & Incognitus. Cui expositioni fauet Paraphrasis Caldaica, quæ loco illius: Erit tanquam lignû, habet arbore vite. Christus autem, arbor vite appellatur. Prouer. 3. Lignû vite est, his, qui apprehederint eû. Et Apoc. 2. Vincenti dabo edere de ligno vite. Quod lignû vite esse Christû, asserit Greg. Nisenus, lib. de creatione hominis, & ad huc sensum aliqui explicat illud Psal. 39. In capite libri scriptû est de me, id est, in principio Psal morû. Itaque Christus mundi redemptor, finis est Psal morû quæ præsentem semper habebat Dauid, quâdocumquẽ Psalmû aliquẽ decantabat. Et ideo in hoc, & pleriquẽ alijs psalmis, particula hæc, In fine, superponitur. Quasi dicat psalmus hic Christo, qui omnium mearum laudum & modulationum finis est, dicatur. Et confirmatur sensus hic ex eo, quod in Hebræo ponitur Lamnaseach, loco illius, in fine: pro quo D. Hieron. vertit, Victori, Felix Vinceti, & in annotatione marginali. Danti eternitate, vel effundenti sanguinẽ. Quis autem victor iste, nisi Christus est, qui (vt verbis Ioannis vtur) Exiuit vincens vt vinceret: Victoriã enim in sua passione, de morte & diabolo reportauit. Dicit namque de eo D. Paul. 1. Corint. 15. Benedictus Deus, qui dedit nobis victoriã per Christû. Dicitur etiã, dans eternitatẽ, vel effundens sanguinẽ: quia per merita ipsius, æternitatis aditus nobis patet, quod precio sui sanguinis, nobis comparauit. Quare effundens sanguinẽ, vel sanguinolentus, victor. & finis dicitur, vt ex tituli inscriptione constat. Est & alia particula in eodẽ titulo, explicatione indigens, scilicet, pro octaua Octaua (vt aliquibus placet) nomẽ est instrumenti cuiusdam musici octo cordis compositi, in quo aliqui psalmi canebantur, quod apertẽ ex translatione Caldaica haberi potest, quæ sic habet: In laudem laudatorio; citharaque octo fidiu. Itaque, sicut instrumentum decem cordarum dicebatur decacordum, & instrumentum vnus monacordium, sic octo, octaua.

Sed statim se nobis offert, nõ continenda difficultas quod

quod instrumentum hoc, quod octaua appellabatur, dedicatum erat ad canendos psalmos triumphales & letitiae, quod Epynicio appellabatur. Sic constat ex D. Hiero. qui super Paralip. c. 15. inquit: In citharis pro octaua canebatur Epynicio. Epynicio autem istud in Hebræo, Lamnasech appellatur, quæ dictio secundum Raclinum, lib. de rudimentis Hebraicis, Græcè dicitur Epynition, quod Latine triumphale carmen sonat. Hoc ita cum sit, quomodo Dauid hunc psalmum composuit vt in octaua decantaretur, cum psalmus hic non triumphalis, sed lugubris videatur? In quo nimirum de feruitate & distractione diuini furoris, de miseria humana, conturbatione ossu, & lachrymarum fletibus agitur? Insuper Doctor incog. cum alijs quam plurimis, psalmum hunc de terribilitate illius diei extremæ explicat, in qua Deus vniuersum genus hominum iudicabit, & de inimicis suis sumet penas debitas. Et ad hoc propositum, illud, pro octaua, explicat. Dicitur enim dies iudicii dies octaua, quia tempora septem dierum repetitione volbuntur, quibus transactis, erit dies ille, qui nulli vicistudini subiectus est. Cum ergo materia huius psalmi tam lachrymosa sit & tristis: quomodo præmittitur in titulo, quod in octaua, instrumento ad carmina triumphalia decantanda adaptato continendus est?

Difficultatem huius rei euacuabimus, si attenderimus, quod in hoc psalmo duplex triumphus agitur, alter Dei, hominis alter, & vterque confessione & laude dignus. Primus, cum de iudicio finali agitur: quia tunc Deus de omnibus inimicis suis, potētissimè triumphabit. Tunc viderit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt, & plagent se super eum omnes tribus terre. Statim enim vt viderint eum venientem in nubibus caeli cum potestate & maiestate magna, omni caelesti curia comitatus, impij plagent se, & mortuos se estimabunt. Modo namque peccator contra Deum arma gerit, & maiestatem eius spernit precepta illius contemnendo: sed tunc de omnibus his debitas dabit illi penas. Ambulat enim modo contra Deum extenso collo: tedit aduersus illum manum suam, & c. Iob. 15. sed in

*D. Hiero.
Rau lin.
Asterius.
Niphor
Hesichius.*

*iudicii dies
Octaua dicitur*

Difficultas solutio

*Triumphus duplex.
Apoc. 16*

die illa ultionis, humiliabitur eius superbia, & vsq; ad inferna detrahetur eius altitudo. Quia vt inquit Abac. c. 1. Ipse de Regibus triumphabit, & tyranni iudicij eius erunt. Peccator modo tyrannus est, qui Deo subijci cõtemnit, gloriã eius vsurpat, & præcepta illius pro nihilo pedit: sed tũc ridiculus. Deus erit & omnibus cõtenendi eũ præbebit materiã: quãdo ante diuinũ tribunal, ad iudicis pedes victus & humiliatus iaceat, absq; vlla spe, remedij & salutis. Depingit huiusmodi triumphũ Isai. c. 42. dicẽs: Dñs sicut vir fortis egredietur, sicut vir præliator suscitabit zelũ, &c. Tacui semper filij, patiens fui, sicut parturiens loquar, dissipabo & absorbebo simul. Locum istum, quamuis Aug. & Proco. de iniuria Christo facta in sua passione, & vindicta per Imperatores Titũ & Vespasianũ faciẽda, explicet: tamẽ Tertulian. lib. de pudicitia, nõ longẽ à principio, & D. Cyprianus sermo. 3. de bono paciẽtiã, & alij alij ex modernis, ad extremũ iudiciũ referũt, quãdo Deus longũ filietũ per tot sæcula cõseruatũ discindet, & de inimicis suis vindicabitur. Dñs, inquit, sicut vir fortis egredietur. In primo namq; egressu siue aduẽtu, nõ vt vir fortis, sed potius vt puer debilis carne indutus egressus est, nõ vt occidat, sed vt saluet, nõ vt iudicet, sed vt redimat: nõ enim misit Deus filiũ suũ, vt iudicet mũdũ, sed vt saluetur mũdus per ipsum: venit enim filius hominis quærere & saluũ facere quod perierat. At in secũdo, veniet ut vir fortis, ad inimicos suos debellãdos. Accipiet enim, vt dicitur Sapient. 5. armaturã zelus illius, & armabit creaturã ad ultionẽ inimicorũ. Sol namq; luna, & stelle, & reliqua elemẽta, transmutationibus suis cõtra peccatorẽ infurgẽt, & indignationẽ iudicis ostẽdent. Et quasi vir præliator, inquit Prophata, suscitabit zelũ. Suscitabit Deus irã suã quẽ modo videtur quasi dormire & iacere, & gladiũ suẽ ultionis contra peccatores euaginatũ. Modo Deus dormire dicitur, vel quasi dormire, cũ dissimulet, & paciẽter sustineat: sed tũc quãsi à somno suscitatus, inimicos suos interficiet.

Abacuc. 1.

Isai. 42.

Aug.
Procopius
Tertulian.
Cyprianus.Duplex
Dici aduentus.

Sapient. 5.

Deus dissimulat, & expectat.

etiet. Excitatus est tanquã dormiẽs Dñs, tanquã potẽs crapulatus à vino: & percussit inimicos suos in posteriora. Rectẽ quidẽ à Propheta dicitur: quõd ad vindictã suã mẽdã, excitatus est Dñs tanquã dormiẽs. Dormit. n. Deus quantũ in se est, ad flagellãdũ & percutiẽdũ nos, & nõ quomodo: tũque dormit, sed tanquã potẽs crapulatus à vino, qui potẽter bibit, & potẽter dormit, & profundo somno iacet soporatus, & nõ de facili excitari possit & resurgere, sed ictibus & vocibus ad somnũ excutiẽdũ indigeat. *Quis seu mensiter quele repique capuas, yletur: tripas.* Sic quippẽ piissimus noster Deus, quãtũ ex se est, quasi dormire dicitur, ad puniẽdũ nos: quia nõ nisi à nostris sceleribus excitatus, ad vindictã mouetur. Tãtus namq; est nostrorũ peccatorũ clamor, quod Deum vino dilectionis & charitatis suã soporatum excitet ad supplicia. Clamor sanguinis innocentis Abel, clamauit de terra, & excitauit illũ, vt descenderet, & vindicaret facinus. Clamor Sodomorũ, qui vsq; ad suprãmũ celi fastigiũ, ascẽdit ad vindictã suorũ criminũ postulãdã, etiã excitauit hũc piissimũ Deũ, vt ciuitates illas subuerteret, & resoluere in cineres: sic peccata nostra quotidie illũ excitãt, nisi mẽrita passionis filij sui, & sanguis innocuus in cruce fusus illũ cõtineret. Bene ergo inquit Psalter, quõd excitatus est, tanquã dormiẽs Dominus. Et sic in die extremo iudicij sceleribus mundi prouocatus excitabitur, & percutiet inimicos suos in posteriora, &c.

In posteriora percutiet, quoniã quasi ex insidijs, ad iudiciũ veniet, cũ peccatores imparatos inueniet, & omnino illius diei oblitos. Gene. 9. Dormiebat Noe in tabernaculo suo vino inebriatus, quem illudebat Cam, & subsanabat illũ: at Iaphet quasi fidelis filius illius cõpatiẽs, honori suo prouidẽs, vereda eius passim cooperuit. Excitatus tamẽ à somno & ebrietate, hũc benedixit, illũ autẽ execranda maledictione percussit. Sic modo quasi dormit Deus, cũ peccatorẽ ad libitum agere permittat, at in die iudicij excitabitur à somno & vni cuique iuxta opera sua reddet, bonos æterna benedi-

Psal. 77.

Gen. 9.
Figura.

atione afficiet, malos autē maledictione tremēda & vltima prosequetur. Sed quid putas tūc dicitur est, quādo sulcabit zelū, & super inimicos suos cōfortabitur? Ipse Propheta ostēdit. Tacui semper, filii, &c. Tacui à sæculo, inquit, secūdū 70. nā licet à sæculo nō desinat homo illū offendere: tamē patiēter sustinet & tacet, & nō statim de peccatis sumit vindictā. Dicebāt antiqui in laudē suorū Deorū, referente Lactatio, quod Dij habēt pedes laneos, quia nō statim ad supplicia præcipitātur, sed pedetētim & lētē ad vindictā procedūt. Sed hoc multo melius de clemētissimo Deo nostro asserere possumus. Habet. n. pedes laneos ad viciscēdū, qui pedes alatos habet, ad opera misericordiæ præstāda, & beneficia hominibus cōferēda. Sed aduerte, q̄ quāto maior fuerit tarditas, tāto grauior erit vindicta. Diuina qui dē ira, inquit Valer. lēto gradu ad vindictā procedit, sed tarditatē supplicij, grauitate cōpēlabit. Vltio diuina arcui cōparatur in sacra scriptura: Nisi cōuersi fueritis gladiū suū vibrauit, arcū suū tetēdit & parauit illū. Et rationē huius assignat D. Greg. 19. moral. c. 21. quia in arcu, quanto magis trahitur cōda, tāto de eo districtior exit sagitta: sic extremi iudicij dies quanto lōgius differtur vt veniat, tāto cū venerit districtior de illo sentētia procedet. Refert Magister historiarū de coturnice, q̄ aliquādo aquilā insequitur & infestat, at illa generositate sua dissimulat, quousque tādē importunitate eius vexata, & ex tarditate ferotior effecta, illam dilaniat & discerpit. Sic ille, qui aquilæ frequenter cōparatur, licet peccata dissimulet: & peccatores patienter expectet, tamē quo diuturnior fuerit expectatio, tāto vindicta erit districtior. Vnde subdit, vt parturiens loquar, dissipabo & absorbebo simul. Vicitur de Adamāte, q̄ indomabilis est, habet enim sui ipsius nomen (vt Origenes inquit) multa enim sustinet: at si frangitur, in minutissimas partes dissoluitur. Sic patientia Dei adamantina est, multū. n. & longo tēpore peccatores sustinet: at in die iudicij, in iras maximas exardescet.

*Lactantius**2. C. 227
De 7. d. 70**Vale. lib. 1
ca. 2.**Psal. 7.
D. Greg.
Magist. hi-
storiarum.**Patientia
Dei adu-
manti com-
paratur.
Simile.
Origenes.*

cet, Enoj arse ha de veras. Furoris sui omnes habenas laxabit, & de inimicis suis triūphabit. Tunc nāque illud David adimplebitur: Letabitur iustus cū viderit vindictā, manus suas lauabit in sanguine peccatoris. Quod aliqui interpretātur de Christo, qui iustus anthonomaticē dicitur. Et loco illius. Manus suas lauabit, vertūt Pedē suū lauabit in sanguine peccatoris. Quasi in satisfactionis, & vindictæ signū, more triūphatium, & victorū, qui solēt in bello inimicos vulneratos cōculcare & pedes suos in sanguine illorū intingere. Sic legitur fecisse Ioab, cū Abner, & Amasā interfecit. Effudit. n. sanguinē illorū & posuit cruorē prælij in baltheo suo, & in calceamento suo, q̄ erat in pedibus. Et ad hūc sensum explicat Lyranus verba illa Isa. 43. Quare rubrū est vestimētum tuum, sicut calcantium in torculari? Putat supremas illas potestates cælestes, hanc interrogationem Christo à iudicio reuertenti, sanguine inimicorum suorum cruētato, facturum. Dicit. n. Hic sanguis inimicorum meorum est, de quibus victoriā reportauit, quia calcaui eos in furore meo, &c. Sed hæctenus de Christi triūpho, ad triūphū hominis iusti accedamus. Secundus triumphus, de quo hic agitur, est hominis iusti, cuius dolor, tristitia, & lachrymæ, in gaudium, et triūphum cōuertētur. Vnde licet psalmus hic inchoatur in magna amaritudine, tamē in gaudio, et exultatione terminatur. Insultat, n. inimicis, et à se ipso discedere præcipit, quasi qui de illis triumphauerit. Sunt nāque dolor, gemitus, & lachrymæ, arma quibus verā cōsequimur victoriā, & triūphum de hostibus reportamus.

Doctrina hæc valdē necessaria est ei, qui sp̄e vitę eternę, & cælestis retributionis habet. Necessē enim est, vt cælestē illā curiā ingradatur, & ad optatum perueniat brauiū: quod prius cū inimicis manus conferat, & de illis victoriā reportet. Quia regnū cælōrū vim patitur, vt inquit Christus, & violētū rapiūt illud. Violētū enim illud dicitur, q̄ est cōtra naturā passō nō cōferēte vim. Violenti igitur illi dicentur, qui cōtra suā propriā naturā,

*Psal. 17.**Heltraicē
pedes suos**3. Reg. 2.**Isa. 43.**Homini iu-
sti trium-
phus.**Violentiū
quid?*

naturā, cōtra motus, inquā, & inclinationes naturales reluctantur, neque ab eorum impetu ferri se sinunt, quod perpetuam lactam requirit. De iusto enim Iacob dicitur Sapient. 10. Iustum deduxit Dñs per vias rectas, & ostēdit illi regnū Dei: ubi per regnū Dei, Holchor visionē illā Angelorū quā dormiēs vidit, intelligit: quæ futurę beatitudinis erat imago. Vidit. n. Angelos per scalā ad Deū ascendentes, & ipsum Deū in fine scalę, quasi præbentē illis manū, et de eodē statim subdit, q̄ certamen forte dedit illi. Fuit autē certamē istud vel persecutio quā à fratre suo Elau sustinuit, vel lucta quā cū Angelo tota nocte habuit, vt iuueret quōd per certamina laborū, et luctas, ad regnū Dei et gloriā eius possidēdā, peruenire debemus. Hinc credo est, q̄ iustus palmę cōparatur. Dicitur Psalm. 91. Iustus vt palma florebūt. Habet. n. hoc palma, q̄ pōderibus resistit, et in aduersum incuruatur. Quod adnotauit Aulus Gellius in suis. Nocti. Atti. Et inde est, quod Ecclesię statura assimilatur palmę. Cant. 7. Statura tua assimilata est palmę: quia per multas difficultates et persecutiones, ad dulcissimū beatitudinis fructum aspirat. Et idē iustus vt palma florere dicitur, quia multa debet pati, et tentationū pōderibus resistere, vt fructū retributionis æternę assequatur. Allusit ad hoc pictura quedam Quintij Græci, qua virtutem depinxit. In altissimā nāque rupi palmā collocauit, cuius accessus difficilis erat valdē, et arctissimā via, hinc inde asperissimis scopulis consistās, et in cacume palmę, virtus ipsa insidebat. Significare voluit hac pulcherrima pictura, vt inquit Pierius lib. 50. q̄ nō nisi per labores & asperitates, ad fructū beatitudinis percipiendum, virtus ascendit. Ascendā, inquit sponsus, in palmā, & apprehendā fructus eius: quā existimo eandem esse cū illa sententiā. Oportuit Christū pati, & ita intrare in gloriā suam. Habet & hoc palma quōd fructus suos suauissimos profert. Necessē. n. est, quod per multa tēp̄a prius excollatur, & ab hyeme, niue, pluuijs, et tēpestatib; quā plurima patiatur: sic iustus, prius in hac vita multa p̄ Christo pati debet, vt

Sapient. 10.
Holchor.
Reg. Dei.

Certamen
Iacob.

Iustus pal
mę compa
ratur.

Quintij
pictura.

Pierius
lib. 50.

Cant. 7.

ia

in alia florere possit, & fructificare. Et adhuc sensum explicat Doctor Incognitus, illud Psalm. 90. Postquā comparauit iustū palmę, statim iudit. Plantati in domo Domini, in atrijs domus Dei nostri florebut. Per domum, Ecclesiam militantem intelligit, in qua iusti tanquam fructuosę arbores plantati sunt, per atria domus Domini triumphantem, de qua alibi. Melior est dies vna in atrijs tuis super millia. Iustus ergo in hac vita nō debet florere, sed radicari virtute & fide. In charitate radicati & fundati, ait Paulus: at in futura florebit & fructificabit, quādo suarū virtutum fructū percipiet, tunc enim comedet fructum ad inuentionum suarū. Habet denique palma (& hoc satis tritum est, & vulgare) quod signū est victorię, & ideo iustus vt palma florere dicitur, & quia in hoc Psalm. de victoria agitur, quam iustus de atrocissimis hostibus reportat, per pænitiā & lachrymas, quæ sunt arma militię nostrę: idē non incrogræ cæmen hoc triumphale appellari potest, & in octaua decantari. Sed iam ad ipsius expositionem accedamus.

Domine, nō in furore tuo arguas me, &c. Quantum ad primum verba hæc manifeste indicant timorem magnū, quem ex diuina ira & vindicta pænitens hic conceperat, dicens: Domine, ne in furore tuo arguas me, &c. Ex penis enim & afflictionibus, quas adduc propter peccatū suū fuerat expertus, didicit futuram & æternam pænā timere, & ad diuinam misericordiam confugere, peccatum suum confitendo. Quod adnotauit Theodorus Antiochenus, dicens: Confitetur Deo peccatum suum Beatus Dauid, quod in Bersabe comisserat, cum ea concubens. Loquitur autem hæc in calamitatibus constitutus, quibus propter peccatum grauiter torquebatur. Cui allusit etiam Asterius verba hæc expendens, dum diceret: At qui non arguitionem respuit, sed furorem metuit, quo soles arguere: nec correptionem fugio, sed eam, quæ cum ira fit: nam furor & ira in eos manent, qui dum vita subest, non respiscunt. Disiamus & nos hinc, ex collatione præsentis irę, qua solet Deus aliquādo in peccatores seuire, futurā illam, qua in æternum desciuet pertimescere, & fugere. Pa-

Doctor in
nominatus

Psalm. 84.

Theodo-
rus,

Asterius.

B tian-

Iob. 26.

tentissimas ille Iob, qui permitente Deo tot vulnera de manu Demonis acceperat, tot labores & calamitates fuerat perpe-
 pelus, non sine magno animi dolore, & futuri suplitij stupore, & extasi dicebat: cum vix paruam stillam sermonis eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri? Paruam stillam omnes mundi labores vocat, omnes humanæ vitæ calamitates, famem, pestem, bellum, infirmitatem, infamiam: & quidquid aliud naturæ nostræ ad mortem infidiari solet. Appellat etiam paruam stillam omnia Dei suplitia, quæ propter peccata hominum mundo illata, in scriptura referuntur. Parua stilla fuit diuinæ ultionis, mundum aquis diluuij submerguit, quinque Sodomorum ciuitates celestibus flammis comburere, aperiri terram, & familias illas rebelles, Datan & Abiron deglutire, & alia his similia suplicia de quibus horret animus, quæ in scriptura referuntur: Hæc quidem, licet magna sint, tamen respectu tonitruum magni diuinæ ultionis, quando contra peccatores tremendam illam sententiam proferet: Itæ maledicti in ingnem æternam, stillæ parvæ reputantur. Si ergo hæc audire vix tolerare possumus, Deus sancte, quis tam excors & ab omni discursu alienus, qui postremum illud suplitium & tonitruum magni iræ Dei non perhorrescat & timeat? Quis ex vobis, osilij Adæ (vt cum Isaia exclamamus) habitabit cum igne deuorante: aut quis habitare poterit cum ardoribus sempiternis? *Quien podrá durar, y correr a las paredes con aquel fuego tragador que ha de durar para siempre.* Tonitruum hoc magnum timebat forte, primus ille transgressor diuinæ legis, quando audiens vocem Dei loquentis in paradiso ad aram post meridiem abscondit se a facie eius. Domine inquit, audiui vocem tuam & abscondi me eo quod nudus essem. Potuit quidem suspicari quod propter transgressionem diuini mandati, ultimo suplitio esset puniendus. Timebat etiam
 & ille qui dicebat. Configeti more tuo carnes meas à iudiciis enim tuis timui. Considero enim & qua possum attentione reuoluo mente, iudicia quæ ab initio sæculi feceris quibus iudicasti tuæ legi inobedientes illos perpetuis supli-

Isai.

Gen. 3.

Psal. 118.

cijs

cijis efficiendo, & ideo peto, vt cor meum clauo diuini tui timoris configas. Vbi ait D. Basilius, metaphoram desumptam esse ab his qui clauo confixi sunt: quos clauus ita continet, vt præ dolore in neque in hanc, neque in illam partem moueri audeant, ne maiori afficiantur: ita, qui diuino timore configitur se semouere non audet, neque vllum peccatum committere, rigoris memor quo Deus punire solet, sed quasi Cruci affixus recto tramite per viam mandatorum Dei incedit. Eui denter, hinc constat quam sit utilis diuini suplicij timor, quem Hæretici absque ratione vlla tantum damnant. Fuit namque vnus ex articulis Luteri à Leone. 10. damnatis, quod peccator metu Gehennæ inutiliter concutitur. Cui error etiam aduersatur sancta Synodus Tridentina capite. 6. Dum decernitur, quod timore diuinæ iustitiæ concussus peccator ad suam iustificationem disponitur. Et est optimus locus ad hoc comprobandum, qui habetur Isai. 26. Sicut quæ cõcepit, cū aporiniquauerit ad partum, dolens clamat indoloribus suis, sic facti sumus, à facie tua Domine, concepimus, & quasi parturimus spiritum. Vbi. 70. sic habent. A timore tuo Domine concepimus, & peperimus spiritum salutis tuæ. Quid autem modus hic loquendi adubret, explicat Magnus Augustinus in Psal. 47. in verba illa: Ibi dolores, vt parturiētis: quid sunt dolores vt parturientis? Inquit, nisi dolores penitentis? Id est ipsam conceptionem doloris, & parturitionem: iuxta illud. A timore tuo concepimus. Concilium enim diuinum, & omnium sapientium legislatorum, vel non aduertere, vel negligere, & dare videntur, qui timorē Gehennæ, & aliarum penarum condemnant. Vt enim sepe legimus apud Chrisostomum, & ceteros patres, non eo potissimum suplitia inferni Deus parauit, vt perditos homines, & Demones cruciaret: sed eo potius sine, vt inferni timore à delictis omnes arceret, & in peccata lapsos ad penitentiam reuocaret. Quare Ricardus de sancto victore, in Benjamin minore. c. 8. & 9. timorē penæ statutæ pro peccatis dicit, esse initium sapientiæ & primam virtutum prole, & sine ea ceteras haberi non posse: & vtilitatem timoris explicat, quia quanto quis vehementius metuit penam quam meruit,

D. Basili.

Conc. Tridentin. & idem Cap. 8.

Isai. 26.

Genes. 20.

tanto acerbius plangit culpam quā fecit. Colligitur manifeste, quam sit utilis hic timor, et si non meritorius, ex Genes. 20. Nam cum Abraham Patriarcha se excusaret, rationem reddens, quare Saram uxorem suam sororem simulans dixerit, adiecit: Cogitavi mecum dicēs: Forsitā nō est timor Dei in loco isto, & interficiēnt me. Vbi. 70. transtulerunt: Si non est in loco isto. veneratio Dei. Qui Deum timet, Deum veneratur, & reueretur, & qui veneratur cum mandata eius non contemnet, quare timor Dei ad omnia hęc pręparat & disponit animam. Non abhorret ab hoc proposito (vt considerationi huic vltimā imponamus manum.) Quod in laudem, & comendationem vocis comminantis Dei, qui per Prophetas suos peccatoribus comminatur: cecinit Prophetā Regius Psal. Nam vbi nostra lectio habet: Vox Domini pręparantis ceruos, D. Hiero. vertit ex Hebræo: Vox Domini obstericans ceruis. Habet enim cerua difficilem partum, propterea quod vias naturales nimis habeat clauas, vt fertur. Quare, a proximante partu, graues præsentit dolores, quod si inter dolores ipsos tonitruū magnū de celo insonuerit, cerua sonitu perterrita, statim fatum emittit. Quare vox Domini, ceruis obstericans dicitur: quia pregnantes ceruas timore vocis suę parere facit. Et quę nam sunt iste, ceruę pregnantēs, nisi peccatores, qui pænitentię propositum conceperunt, sed nondum ad tempus partus peruenerunt? Difficile enim habent partum, & quamuis ex verbo Dei quotidie cōcipiant: tamen de die in diem partum differunt: proponunt quidem emendare vitam, & antiqua peccata relinquere, & denique legi Dei in omnibus obedire: tamen id opere nunquam complent. *Toda la vida andan preñados de buenos propósitos.* Quos aliquādo Deus, vocibus Prophetarum, & comminationibus sacrę Scripturę terrefacere solet, vt quod mente conceperunt opere exequantur, & ad Deum toto corde conuersi, timore diuini iudicij stupefacti, deprecantes cum Dauid dicant. Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripis me.

Theodore-
tus Orige.

Tittelmar.

Domine ne in furore tuo arguas me, &c. Non simpliciter petit non

non argui, & non corripi (nouerat enim hoc esse impossibile) sed quod non in furore & in ira fiat. Quia sciebat optime diuinam esse ordinationē, quę alterari non potest, nullum malum relinquendū inultum. Sicut enim ad boni Principis regimen spectat, merita remuneratione afficere, sic flagitia & male acta, supplicio. Et hinc est, quod patientissimus Iob dicebat. c. 9. Verebār omnia opera mea, sciens quod non perceres delinquenti. Quę verba, si prima facię aspiciantur, neminē non terrebut & in magnū stuporē vertent. Nā valde alienū videtur esse à diuina misericordia, id quod ait, nō parcere delinquenti. Nōne deliquit Petrus, cū se nosse Christum negauit? Paulus cū nomē Iesu suppressere conabatur? Magdalena, quę erat in ciuitate peccatrix? Et latro, qui aliena diripuerat, & pendeat in Cruce? Nonne omnes isti deliquerunt, & tamen illis pepercit Deus? Quomodo ergo ait Iob, quod Deus non parcat delinquenti? Sed ideo illud à Iob dictum esse existimo, quia alienum est à diuina iustitia aliquod malum inultum & impunitum relinquere, vel in præsentī vita, vel in futura, vel enim punit in hoc seculo, vel in futuro. Quando in hoc sæculo corripit, summę abscribitur misericordię, quando verò in futuro, summę iustitię, quia flagella huius vitę cum eternis illis suplitijis comparata, quasi pro nihilo reputatur. Quare, huiusmodi flagella potius eruditio, & correctio appellari solent, quia non ad interitum sed potius ad vitam ordinantur. Deuter. 8. dicitur: Sicut erudit Homo filium suum, sic Dominus Deus erudit te, vt custodias mandata eius. Et Osee. 7. Ego erudiui eos, & ipsi recesserunt à me. Erudit autem pater filium suum, illum flagellādo, leniter tamē, & affectione paterna cōmotus: sic Deus, inquit Paulus, flagellat omnem filium, quem recipit, id est, quem recepturus est in hereditatem eternam. Et addit, omnem, quia etiam vnicum filium suum, quem summe dillexit, & absque vilo peccato fuit, flagellauit. Quare, si non argueris à Deo, si exceptus es à passione flagellorum, exceptus es à numero filiorum. Ad hoc enim Deus iustos flagellat, & corrigit in præsentī vita, vt de vitijis emendentur, et si quę contra eius legem cōmiserunt, soluant,

Iob. 9.

Nullū malum inultū.

Deute. 8.

Osee. 7.

Hebr. 12.

B. 3.

Hiere. 31.

Isai. 8.

Psal. 93.
Paraphr. i.
Caldæica.
Nota.

Bruno si-
per cap. 7.
Exo. 1.
Virga, dul-
cis corre-
ctio est.

Simile.

solunt, & legem deinceps diligentius obseruent. Hiere. 31. Castigasti me Domine & eruditus sum, quasi iuuenulus in domitus: iuuenulus enim eruditur & castigatur, vt rebellem ceruicem iugo & aratro submitat, sic Deus erudit & castigat nos, quando legi eius obedire nolumus. Isai. 8. In forti manu erudiuit me, ne irem in viam populi huius. Hæc est eruditio & correctio, qua Deus filios quos diligit corrigit & erudit, at eos quos reprobat, & ad æterna supplitia præordinat, longe aliter corripit & arguit, quia in furore & ira æternaliter puniēdo. Quare, licet in præsentī vita dissimulet, & flagello parcat, & etiam si in labore hominum non sint, & cum hominibus non flagellentur, flagellabuntur tamen cum demonibus & sempiternis ignibus cruciabuntur, quia equum est, vt licentiosa eorum vita impunita nō semper maneat, quare Psal. 93. vbi dicitur secundum nostram vulgatam. Qui corripit gentes non arguet? Translatio Caldæica sic habet. An possibile est, quod ille qui dedit legem populo suo, cum peccauerit nō arguet eos? Quasi dicat, minime. Hoc enim alienum est à re-ctissimo illo legislatore, ad quem spectat vniciue iuxta opera sua reddere.

Hinc est, quod quando Deus aliquem in præsentī punit, signum est sumæ clementiæ, & amoris, quia hic leniter & misericorditer flagellat, at in futuro districtius. Quod annotauit Bruno, super illa verba Exo. 7. Virga versa est in colubrum. Quid per virgam, inquit, nisi dulcis correctio Domini designatur? Sed hæc virga in draconem vertitur, quādo leuiter correcti emēdare se nollunt. Huc etiam spectat visio illa prima Hiere. c. i. Quid tu vides Hieremia? Virgā vigilantem ego video. Quid vltra? Ollam succensam. Omnia huius mundi supplitia, omnia mala quasi virga quædam Dei sunt, qua Deus suos percutit vt corrigit. Virga namque palij puluis excutitur, sic Deus virga correctionis iustum solet percutere, vt ab eo omnem peccatorū puluerem excutiat. Et sicut pater percusso filio virgam quam manu tenet, solet statim magno impetu & indignatione infringere & in ignem pericere, sic Deus solet per aliquem peccatorem, aut tyrannum, iustum vexare

vexare, quem tamen sine debito supplitio non sinit abire. Patet hoc in Isai. c. 10. Vē Asur, virga furoris mei, & baculus ipse est, in manu eius indignatio mea: & post pauca subdit. Visitabo super fructum magnifici cordis Asur, &c. Asur vocat Senacherib Regem Assiriorum, cuius ministerio Dominus vsus est, ad puniendum populum suum: qui Israellem deleuit & grauius afflixit, sed postea ipsum Senacheribum percussit Deus, sumens de illo iustas pænas. Itaque afflictio iustorum in hac vita virga est, quæ quibus, aut certe tribus flagellis illatis, statim frangitur: sed afflictio & supplitium malorum in alia vita, olla est succensa. Sed heu, qualis erit illa olla quam formidanda, quæ tot in se principes, tot sæculi potētes, tot diuites, & omnis status homines in se capiet, qualis eius ardor & ignis, quæ æternis flammis succendēda est? Quis non timeat ab hac olla? Quis non exhorrescat audire? Vere mors est in olla, non quidē temporalis sed æterna. O homines cæci & insani, quos voluptatū, & rerum mundanarū cupido fascinoit, ab omni que rationis vsu fecit alienos? Quis ex vobis habitabit cum igne deuorante, aut qui, habitare, poterit cum ardoribus sempiternis? Reddite, reddite preuaricatores ad cor, & æterna illa supplitia mente renouente, & cum D. Augustino ad Deum conuersi, dicite: O Domine, hic seca, hic vire hic non parcas, vt in æternum parcas: Iterumque cum Hier. c. 10. Corripe me Domine, veram tamen in iudicio, id est. Conmano blanda: & non in furore tuo, ne forte ad nihilum redigas me. Exorate Deum ex peccatorum vesterorū vinculis, & cum Man. Ille dicite Domine remitte mihi, & ne simul perdas me cum iniquitatibus meis, neque in æternum iratus referes mala iohr. Et tēdem cum Dauidē exclamet vnusquisque nostram! Domine ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripas me. sed corripe me in misericordia, argue & increpa in hac vita, conferendo peccatorum veniam & gratiam, vt in alia conferas gloriam.

Isai. 10.

Asur quis

Afflictio
iusti virgæ
cōparatur,

Afflictio
malorum
olla est.

4. Regum.

Isai. 33.

August.

Hier. 10.

1. Paral. 21.

Concio secunda.

*Miserere mei Domine, quoniam infirmus
sum: sana me Domine, quoniam cōturbata
sunt ossa mea.*

*Et anima mea turbata est valde: sed tu Do-
mine vsque quo?*

Simile.

Isai. 10.

Sopho. 1.

EXPLICVIT Dauid in superiori versu timorem, quem ex consideratione diuinæ iustitiæ conceperat: nunc autem in præsentī ad inuocationem infinitæ misericordiæ, se totū conuertit. Solent delinquentes, quando à ministris iustitiæ terrefacti fugiūt, ad aliquod assyllum, siue templum se recipere, vt manus illorum, & mortem sibi imminētem effugere valeant. Sic peccator cum Deum offenderit, si diuinā eius iustitiam effugere vullerit, non aliud sibi salutis remediū relinquitur, nisi ad assyllum & arcem misericordiæ confugere, quod omnibus peccatoribus veniam & incollumitatem promittit. Nam si cælum bellum infert, quis in terra peccatoris securitatem promittet? Hic est sensus illorum verborum quæ habentur ab Isai. c. 10. Quid facietis in die visitationis, & calamitatis de longe venientis? Ad cuius confugietis auxilium, & vbi derelinquetis gloriam vestram, ne incurramini sub vinculo, & cum interfectis cadatis? Per diem visitationis, & calamitatis de longinquo venientis, diem iudicij intelligit secundum aliquos. Qui iuxta Sophoniam, c. 1. appellatur, dies ille tribulationis & angustię, calamitatis & miserię. Et vt indicet quod calamitas illa magna & terribilis futura est, subdit, quod de longinquo veniet. Quia sicut fluuius, quantò distantius ortum suum habuerit, tantò

tantò maior efficitur, & maiori impetu decurrit, quia paulatim vires auget, & longius, latiusque dilatatur, donec impetu, & rapidissima inundatione, omnia secum rapiat: sic calamitas iudicij, quāto tardior, & per longiora sæcula protrahata, tanto terribior magisque timenda. Inquit ergo Deus: Ad cuius tunc confugietis auxilium, cum ego supremus sim omnium Dominus, & nullus sit qui aduersus iram meam vos defendere possit, aut protegere? Hunc eundem sensum reddere possunt, verba illa Psal. 138. Quò ibo à spiritu tuo, & quò a facie tua fugiam? Si ascēdero in cælum tu illic es, &c. Quem locum D. Greg. lib. 33. moral. c. 14. super illud Iob. 40. Nunquid pones circulū in naribus eius? De potestate diuini iudicij explicat, quod nullus mortaliū effugere poterit. Nullus erit locus tutus peccatoribus, vbique terror, & vbique labor: quia sicut vollenſ fugere cælum, ad quamcumque partem fugiat, ad cælum accedit: sic vollenſ Dei potentiam aut præsentiam fugere, quocumque se vertat, illam inueniet, quia vbique præsens est, & omnia replet. Solum vnica via est, qua possumus ab eius iustitia fugere, scilicet ad eius misericordiam confugiendo. Quam insinuat statim dicens: Si sumpsero pennas meas diluculo: & habitauero in extremis maris, super quibus verbis inquit Incognitus, quod hîc docemur, quomodo à Deo irato possumus confugere ad Deum placatum. Itaque, nulla alia restat via peccatori, nisi à iustitiæ tribunali, ad misericordię tribunal appellare. Ita quod peccator qui per ianuam iustitiæ à Deo fugit, per ianuā misericordię, ad illum debet accedere. Sed quomodo dices hoc fiet? Audi prophetā. Si sumpsero pennas meas diluculo. Alia litera habet indirecto. Felix vertit à summa pēnas aurore. Sed quæ nam sint huiusmodi alę, quibus volantes indirectum, quasi velocissimis aurore penis, quæ mox, vt oriri cæperit, ab oriente in occidentem percurrit, ostendit glosa super Psal. 17. dicens, quod sunt misericordia & charitas. Et doctōr Incognitus super Psal. 90. dicit, quod sunt misericordia, & iustitia, his duabus alis ad vsque sidera volare possumus. Si auis vnica alā volare contenderit, statim ad terram decicitur. Sic peccator, neque

Psal. 138.

*D. Gregor
super Iob.
ca. 40.*

Simile.

*Peccator
assyllū mi-
sericordiæ
Incognitus*

Felix.

*Glosa su-
per Psal. 17
Doctōr In-
cognitus su-
per Psal. 90
Simile.*

C sola

sola ala iustitiæ, neque sola misericordiæ, sed vtraque pariter, & in directum volare debet, vt ad optatam metam perueniat. Si solam alam iustitiæ assumpserit, timore perterritus deicietur, si solam misericordiæ, vana confidentia præcipitabitur, at vtraque volans, & in directum tendens, ita quod non magis ad vnam quam ad aliam partem inclinetur, superas ad arces volitare poterit. Sed attēde, quod huiusmodi pennæ, samendæ sunt diluculo, & penæ auroræ appellantur, quod in idem recidit, vt hinc intelligas, quod penitentia non est protrahenda, aut de die in diem dilatanda, sed valde diluculo, summaque celeritate, ad misericordiam Dei est fugiendum, quia sola misericordia protegere nos potest ab eius iustitia. Aduertit hoc quidam egregius Doctor, homilia quadam super illum versum. Ne proicias me a facie tua. Quo pacto, inquit Dauid qui superius petiuit a Deo vt auerteret faciem a peccatis suis, modo rogat, vt faciem suam ab eo non auertat: Cui dubitationi respondet, quod Deus duplicem habet faciem. *Tiene cara con dos hazes.* Et habet faciem iustitiæ, & faciem misericordiæ. Facies prima peccatoribus terribilis & formidolosa est, de qua Iob dicebat. c. 13. Vbi me abscondam a vultu iræ tuæ, quia peccaui nimis: & Psal. 32. Vultus Domini super faciētes mala, vt perdat de terra memoriā eorum. Alterā faciem habet benignā placidam, & gratiarū plenam, quæ facies est misericordiæ, de qua dicitur Apocal. 1. quod est sicut sol, quia sicut sol omnia lustrat, neque est qui se abscondat a calore eius, sed super bonos & malos oritur: sic misericordia Dei ad omnes tā bonos, quam malos se extendit. Et huc spectat visio illa Ezechiel. vaticinij sui. ca. 1. vbi inquit, quod super illa quatuor animalia, in quibus D. Hieron. quatuor Euangelistas intelligit erat similitudo quædam hominis, scilicet Christi veri Dei. Et hæc similitudo primo dicit, quod erat, quasi crystallo horribilis, & deinde, quod erat, velut aspectus ignis, & arcus cum fuerit in nube. Quis huiusmodi similitudinem & imaginem non miraretur? Si enim erat crystallo, quomodo horribilis: Quia crystallo summa pulchritudine pollet, quomodo horrore aspicientibus potest incutere? Deinde, quomodo hæc species potest esse

Penitentia non differenda.

Castro. homil. 17.

Deus duplicem faciem habet.

Iob. 13.

Apocal. 1.

Ezechiel. 1.

D. Hieron.

Dubium.

esse velut similitudo ignis splendentis, & velut aspectus arcus cum fuerit in nube: hæc enim inter se coherere non videntur, quādo enim de nube ignis aut fulgur egreditur, non serenitas, quinimo tēpestas denunciatur: quando vero arcus sive iris apparet, non tēpestas sed serenitas promittitur: quomodo ergo hæc stabunt? Sed facile difficultatem eua cuabimus, si id quod iam diximus ad mentem reuocemus, scilicet quod Christus vtrumque habet, & quod pulcherrimus sit, & quod horribilis. Terret cum igne, & in spem erigit sicut iris, iam faciem iustitiæ ostendit, iam vero misericordiæ, iam suplicium minatur, iam veniam promittit. Quare, cum illum offenderimus, a facie iustitiæ fugientes, ad faciem misericordiæ confugere debemus. Cum homo quidam a Cæsare morti damnaretur, ille intrepidus appellauit. Appello, inquit ab hac tua sententia. O homo simplex, inquit iudex, ad quem appellas, cum ego sim supremus mundi monarcha? Ad Cæsarem, respondit ille, cum sobrius fuerit. Itaque, a Cæsare ad Cæsarem appellauit. Sic peccator, qui crimen lesæ maiestatis commisit, propter quod in tribunali iustitiæ morti damnatur eternæ, qui anima quæ peccauerit ipsa moritur, debet quidem appellare, non ad alium nisi ad ipsum Deum, cum supremus sit omnium Dominus, a Deo in quam, offenso, ad Deum per penitentiam placatum, a Deo vindice & iusto, ad Deum misericordem & benignum: cuius misericordia magna est, cuius bonitas infinita, cuius pietas nulli clausit visera. Est enim misericordia Dei perennis, & indeficiens fons, quæ nostris demeritis exauriri non potest. Quare, non est cur aliquis de venia desperans, dicat cum Caino. Maior est iniquitas mea, quam vt veniam merear: quia si cor nostrum reprehēderit nos, maior est Deus, & maior misericordia illius corde nostro. Neq; cum populo Hebræorum dicamus. Desperauimus, post cogitationes nostras ibimus, & vnusquisque prauitatem cordis sui mali faciemus. Quia aduersus insolentiā istā, insurget in eodē loco Deus, dicē. Nūquid deficiet de petra agri nix libani, aut euelli possunt, aquæ erumpētes frigida & d. fluente? Quādo

Exemplum

Exech. 28.

Gen. 4.

Hier. 18.

Deus fons
pietatis.

Io. iii. c.

Gene. 21.
Figura.

mons niuibus plenus est, impossibile est, quin intorrentes & fontes erumpat, quibus vicini colles, & agri irrigentur. Cum ergo ego sim, nil aliud, inquit Deus, nisi pietatis & infinitæ bonitatis mons, ex quo innumeri miserationum riuuli deriuantur, quomodo in me misericordiæ fons exicari poterit? Quis vnquam mortalium sitiens accessit ad me, qui sitim suam non expleuerit? Si quis sitit dicebat Christus Redemptor noster, veniat ad me, & bibat. O fons pietatis, o mentis satietas, o dulcedo animæ, sola satians & reficiens. Quis est qui ad hunc fontem accedere contempserit, cuius liquor ex illo profluens, virtutis est infinitæ? Vulneribus medetur, infirmitates curat, maculas abluit, mentem reficit, & sitim extinguit. Cum Ismael è domo patris egressus, cum Agar matre sua, erraret in solitudine, & pre siti, solisque ardoribus, animam penne exalaret, extulit ploratum, qui fuit à Domino exauditus, qui cum iaceret sub quadam arbore, mox Deus per ministerium Angeli fontem illis ostendit, cuius potu sitim sedarunt & seipsos refecerunt. Sic nos utique peccatores, qui à domo & amicitia Dei per culpam recessimus, & in solitudine huius mundi passim erramus, in peccatorum sylua impediti, non debemus peccatis peccata addentes, de diuina bonitate desperare, sed labes nostras detestantes, & vni lachrymarum fundentes, accedamus ad crucis arborem, ex qua vita ipsa pendet, vbi fontem misericordiæ inuenimus, cuius salutari potu recreati, sitim nostram extinguere valeamus, & veniam peccatorum nostrorum consequi. Ad hunc quippe fontem Magdalena accessit, ad hunc Mathæus Thelonarius, ad hunc Publicanus Zachæus, & quotquot suorum criminum veniam sunt consecuti. Ad hunc etiam hic penitens accedit, qui fugiens ab ardore iustitiæ confugit ad fontem misericordiæ dicens: Misere mei Domine, quoniam infirmus sum.

Quoniam infirmus sum, &c. Solent qui à magnatæ, vel principe aliquod donum exigunt, in sua petitione causas illas allegare quæ animum illius, ad id præstandum magis commouere possunt. Hic parietum suorum seruitia, aut munera refferunt, ille

ille labores quos in bello pertulit, & facinora, quæ ipse met non sine magno vitæ discrimine præstitit: quod arcem expugna uerit, quod Turcas occiderit, vel aliquid huiusmodi: ut qui nichil horum gessit solet in sui fauorem non aliud, quam propriam miseriam & paupertatem ostendere. Pauperes etiam, ut diurnum animos ad misericordiam illis præstandam flectere valeant, cum elemosynam petunt, solent villissimas vestes induere, eas quæ partes corporis denudant, quæ vulne realiquo sunt affectæ: sic utique peccator, aut quicumque alius ille sit, qui à Deo aliquid petiturus accedit, non merita sua, aut opera quæ gesserit, sed propriam imbecillitatem, & miseriam allegare debet. Sic fecit pater ille multarum Gentium Abrahamus, qui cum Deo de venia Sodomorum agens, non merita sua iactauit, non fidem, aut iustitiam, qua pollebat, non denique peregrinationem illam longissimam, quam suscepit, neque promptissimam obedientiam, qua postea filium suum in sacrificium obtulit, sed solum infirmitatem, & humilitatem suam recensuit. Loquar, inquit, ad Dominum meum, cum puluis sim & cinis. Speculum etiam illud singulare patientiæ, Iob inquam, ut Deum ad miserendum, & mitius cum illo agendum inclinaret, propriam imbecillitatem in medium profert. Cur faciem tuam abscondis, dicebat, & arbitraris inimicum tuum? Contra folium quod vento rapitur ostendis potentiam tuam, & stipulam siccam persequeris? &c. Manus tuæ, Domine, fecerunt me, & plasmauerunt me totum incircuitum, & sic repente præcipitas me? Memento, quæ so quod sicut lutum faceris me, & in puluerem redduces me. Quis si diceret: Tu Domine, probe nosti conditionem meam, & fragilitatem naturæ meæ, cum opus manuum tuarum fuerim, quia nullus artifex proprium ignorat opus. Cum ergo fragilitatem meam non ignores, quid causæ est, quod contra me tam crudeliter agis? Hæc quidem fragilitas, & debilitas magna est, toti generi mortalium ex suæ conceptionis vitia sua origine, insita: & ita medullitus impressa, ut vix vnquam hominem relinquat. Imo vix post multos, eos quæ diurnos labores, superare illam contingat. Nascentur enim, ex hac hu-

Simile.

Gene. 10.

Iob. 9. 13.

Iob. 10.

Natura nostra ad malum procliuis.

Sine.

magna fragilitate, quod homo ad malū quam ad bonum sit prior, ad ea quæ carnis sunt summa vel ocitate fertur, ad ea vero, quæ spiritus, non nisi reluctanter, & inuitas. Si cum ba in aquis fluentibus reponitur, nec sit qui obstat fluctibus, statim ad motum fluentis aquæ deorsum fertur, quod si contra aquæ impetum, eam quis ducere velit, remis eum insistere, omnemque adhibere conatum oportet: sic anima nostra, post vitiatam naturam, quasi sui sponte ad voluptates fertur, & carnis sequitur desideria: quare si contra fluxum carnis, animam inducere oportet, multo labore, & sudore opus est. Quæ maior infirmitas, aut quæ infirrior fragilitas excogitari potest? Hinc est quod infirmitatem hanc supplicantes Domino proponimus, non ut peccata excusemus, sed ut nostra imbecillitate considerata, ad miserendum prior efficiatur, & veniam impetremus facilius. Misertus est Dominus inquit David, timentibus se, quoniam ipse cognouit figuram nostram recordatus est, quoniam pulvis sumus: id enim maxime Dei commouet erga nos misericordiam, quod nos videtur esse corruptos ac miseros & quod a parentibus nostris quasi hærederario, corruptam naturam & vitiatam accepimus, & ad malum in se tendendum valde procliuē. Quod Paraphrasis Galdaica melius explicat dicens. Quoniam ipse nouit formam prauam, qui peccatum fugerit. Et hæc est una ex rationibus, sicut D. Greg. disputat lib. 4. Moral. c. 9. Quare peccatum hominis dignum fuit reparari, non Angeli. Quia peccatum hominis a fragilitate nature habuit ortum, Angeli vero ex pura malicia processit: quanto magis postquam iam natura per peccatum ad malum est inclinata?

Quare Propheta regius, Psal. 61. inimicos suos Demones, nomine totius generis humani alloquens, ait. Interficietis vniuersos tanquam parieti inclinato & macetis depulser. Quasi diceret, non vos pudet, quod cum tot sitis numero, tanti que robore & virtute, contra debilem hominem, omnes simul, quasi coniuratione facta ad interficiendum concurratis? Praefertim cum Homo post culpam quasi,

Psal. 10. 2

Candide
ParaphrasiD. Gregor.
lib. 4. Mo-
ra. cap. 9.Quare pec-
catum Ho-
minis non
Angeli re-
parabile
sit.

Psal. 61.

D. Basili.

quasi paries sit ad casum inclinatus, & quasi inuicem rui-
nam minans. Quem locum dicit elucidaret D. Basilius, in-
quit: Murus si rectam custodit stabilitatem integer manet.
vbi vero inclinauit, necesse est, ut totus quandoque corruat.
Pondera enim legitima, si semel icta sint, facile restant, at si
plurimo impulsu commota, semel inclinationem fecerint,
nulla mora quam penitus ruunt, vixque postea instau-
rentur. Ex hoc sane ostendit, quemadmodum Hominis
natura composita existens, ex peccato quidem inclinatur:
ex quo solum ipsam quidem omnino oportet, ac rursus
ab eodem artifice, qui illam condidit instaurari. Hæc te-
nus Diuus Basilius. Appellatur autem Homo paries incli-
natus, quia cum fuerit a Deo creatus in rectitudine iusti-
tiae, tamen persuasione Demonis, ab illa per culpam de-
clinauit. Et licet gratia iustitiae sit æquiualens, & per
illam, sufficienter quoad culpam, reparatur, tamen sem-
per manet illa nature inclinatio quousque tandem tota na-
tura per resurrectionem reparatur. Si columna aliqua inclina-
tur, vel in alteram partem flectitur, facile ad debitam rectitudinem
reduci potest, quia vni formis est, neque ex pluribus partibus
composita: at si paries inclinatur, cum ex multis lapidibus com-
positus, reparari non potest nisi prius totus dissoluatur, & dei-
ciatur ad terram. Natura angelica simplex, & vni formis est,
et de vna parte. Non enim ex partibus tanquam ex materia, & forma
componitur, quare si reparabilis esset tota simul reparanda erat:
at vero natura humana, est quasi paries ex pluribus lapidibus
constructus, componitur enim ex materia & forma, anima, & cor-
pore. Quare, vitiatam semel per culpam originalem, semper incli-
nata remanebit, quousque cadens per mortem, per resurre-
ctionem reparatur. Omitto, quod ipsa natura humana de se
fragilis est, non ea fortitudine qua angelica polleat, quare
de facili seduci potuit, & ideo peccatum eius reparatione
dignius.

Et si quando Adamus in mulierem, inurbane quidem, & in ci-
uilitate culpam reuertit, in nature suae fragilitatem reuertere
mitius fortis cum illo ageretur, & magis diuinam flecteret mi-
sericordiam

Sine.

cordium: certum namque est, quod peccatum quod aliqua fit occasione dignius est venia, quam illud quod nulla ad id impellente causa. Et huius rationem adducit Incognitus, circa illa verba Psal. 77. Recordatus est quia caro sunt. Peccatum inquit, quanto maiori fit fragilitate, tanto magis est remissibile, quia hominibus habet rationem voluntarii. Occasionem enim aliquam, sunt tam urgentes, quae licet usum liberi arbitrii non omnino tollant, tamen valde sollicitant, & licet non cogant fortitudo tamen inclinant, & peccata quae sic committuntur, non sunt tam culpabilia, quam ea quae nulla occasione fiunt, quia minus habent militiam. Et ad hoc propositum est illud Eccles. 23. Tres species odiuntur anima mea. Pauperem superbum, diuitem mendacem, senem fatuum, & insensatum. Peccata enim haec, nullam secum occasionem habent. Pauper namque, non habet occasionem superbiendi, quia potius humiliandi se, nec diues mentiendi: quia mendacium pro maiori parte lucrum respicit, quo diues non eget, a senectute etiam omnis vanitas, & mundi cura aliena esse debet, quia aetatem illam prudentia, & maturitas committari solet. Quod si in his tribus hominum generibus vitia haec inueniantur, tanto maiori nota digni sunt, quanto maiorem occasionem habent. Considerat enim Deus miseriam nostram, & fragilitatem naturae, qua conditi sumus, & perpendit occasiones impellentes, quae ad delinquendum habuimus, quibus ponderatis, nimis nobis comparatur. Scit enim naturam nostram non aeneam aut ferream, sed carneam fuisse creatam, quare non mitum si tentationum ictibus aliquando concussa deiciatur. Et hoc est, illud Iob. c. 4. quod naturae nostrae non parum sufragatur. Ecce, qui seruiunt ei, non sunt stabiles, & iuangelis suis reperit praunitatem: quanto magis hi qui habitant domus luteis, qui terrenum habent fundamentum, consumuntur velut attinea: id est, si supremi illi spiritus, qui omni fortitudine naturali & robore sunt praediti, qui nullo carnis pondere praemuntur, in veritate non steterunt, sed a tentatione dei & miserrabiliter corruerunt: quid de hominibus quorum conditio fragilis, quorum natura debilis, & ad malum procliuis,

Incognitus
super Psal.

77.
p peccatum
ex fragili-
tate naturae
dignius ve-
nia.

Eccles. 23.

Iob. 4.

cliuis, erit sperandum? Si munitissime ille arces & fortissime turres, in inaccessis rupibus fundatae, expugnatae sunt, quid de nobis sentiendum erit quorum fortitudo super terrenum fundamentum fundata, nullam de se stabilitatem aut firmitudinem habens, a tinea consumemur? Aptissima est metaphora ad nostram imbecilitatem explicandam, quia tinea ex ipsa veste generatur, & genita, vestem ipsam corrodit & perdit: sic caro, quae vestis quaedam est animae, de se fomitem producit, & ex fomite tentatio procedit, & ex tentatione peccatum, quod animam ipsam dilacerat & destruit. Dauid ergo cum defecisset, ut homo, Deumque offendisset, petens ab eo veniam, ut diuinam clementiam ad miserendum flecteret, miseriam suam allegat dicens. Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum: sana me Domine: quoniam conturbata sunt ossa mea. Et anima mea turbata est valde, sed tu Domine, &c. Cognoscit infirmitatem animae suae, & a Deo querit medelam, sequae ad quemcunque, quantumuis aspera & dura perferenda, pro salute recuperanda fatetur paratum. Duo inquit, alterum quod anima eius propter culpam turbata est, alterum quod ossa eius praenimia poenitentia, & rigore, penè contracta sunt. Credite mihi fratres, quod quando animae dolor verus est, & non fictus, statim praeforibus apparet, & in corporis operibus ostenditur. Quando aliquis grauitatem peccati sui consideras, horrorem & timorem, ut decet, diuinæ offensae concipit; statim hoc in corpore manifestatur, quod ab abstinentia affligit, flagellis castigat, & silicio domat. Ad sunt illico lachrymae, tristitia, & gemitus, interioris doloris verissimi testes. Quia cum corpus & anima tanta amicitia & necessitudine sint coniuncta, bona & mala, tristitiam & gaudium, voluptatem & dolorem, ad inuicem sibi communicant. Domum aliquam, quae cellas ad habitandum duplicatas habeat mente fingite, qualis arca Noe fuisse dicitur. Vna casa con dos o tres altos. Impossibile est, quod aliquis magnus strepitus, aut motus agitatio superius fiat, quum statim inferius sentiatur: decidit terra & puluis, & tota domus solo aequari videtur. Hoc exemplo, id quod dicebamus compertum fiet. Homo enim quasi do-

Simile.

Contriti-
onem animae
dolor cor-
poris se-
quitur.

Simile.

mus multi moda, & duplicata est. *Casa de muchos altos.* Habet enim portionem superiorem, & portionem inferiorem, deinde carnem, quasi totius domus fundamentum. Superior cum Angelis, inferior cum belluis communis est. Poterit quidem in portione superiori aliquis motus fieri sine gaudij sit, sine doloris, tam exiguus & remissus, quod ultra proprias sedes non exeat, neque in portione inferiori sentiat: at quando dolor magnus est, quando gaudium intersum: impossibile est quin inferiori portioni comunicetur. Cor meum & caro mea inquit David, exultauerunt in Deum viuum. Et idem ego dico de dolore & tristitia, propter culpas commissas. Quando enim dolor hic magnus est, statim in inferiori parte puluerem lachrymarum excitat. *Leuanta poluareda de lagnims.* Statim cilicij alperitas, rigor discipline, victus abstinentia, & ieiunium in corpore excitantur. Et quod latet in corde quasi in facie describitur.

Hinc factum existimo, quod in scriptura sacra alicuius anime egrotantis medela, peccatum relinquere, & ad Deum conuerti parienti doloribus comparatur. Inquit enim Iob. c. 26.

Obstetricate manu eius, eductus est coluber tortuosus. Deum ipsum obstetrici comparat ac per consequens peccatorem parienti. Non enim peccatum sine magno dolore relinquuntur. Et *Isai. c. 26.* A facie tua Domine concepimus, & qua parturimus & peperimus spiritum salutis. Quae verba dum expendere Origenes in Exodi. c. 21. homil. 10. inquit. Sicut foemina grauida viro fit, quae cum parurit clamat ad Dominum quod accerrami oboriuntur dolores, sic anima caelesti femine grauida, cum conceptum Dei verbum in opera producit, seuos dolores suffert. Itaque, in hoc stat metaphora, quod sicut mulier non sine clamoribus & lachrymis parit filium, sic neque peccator iustitiam quam conceperit producere poterit. Clamat praedolore mulier, & tota contremiscit & dissoluitur, sic vere penitens, exterius ostendit operibus dolorem in mente conceptum.

Quod si doctrina haec fratres vera est, quis nostram penitentiam non suspectam habuerit? Quis de nostra contritione

pro commissis criminibus non dubitauerit, quae in nullis exterioribus operibus se manifestat? Si enim exteriora opera signa sunt latentis effectus, quomodo vera penitentia illic censenda est, quam nulla exterior morum aut vitae mutatio committatur? ubi carnis mortificatio? ubi ieiunia? ubi suspecta & periculosa amicitiae vitatio? Vbi tandem antiquorum morum reformatio, & totius vitae mutatio? Quod si nihil horum in nobis ipsis cernimus, profecto nescio, quomodo securi vitam degimus, & penitentiam conversionemque nostram veram & non fictam existimamus. De Alexandro legitur, quod cum aliquando vino inebriatus Clitum amicum suum occidisset, postea tanto dolore fuit percussus, quod seipsum occidere voluerit. Et de harpia autem crudelissima & carniora refert Holcoth, quod postquam hominem occiderit & deuorauerit, ad fontem pergit, ut laetur, ibique videns in ipso fonte imaginem suam similem homini quem occidit, tanta tristitia afficitur, quod pro dolore exalat animam. Sed ut ad rem deueniamus, quid aliud facit peccator, cum aliquod crimen mortale committit, nisi amicissimum sibi Christum & illum cuius imago est, quantum in se est occidere? Est enim homo ad imaginem & similitudinem Dei factus. Quod si vere doles o homo, quod Deum in anima tua occideris ubi lachrymae? ubi tristitia? ubi inditia contritionis? Tanta enim letitia afficeris & gaudio, ac si Deum nunquam offenderis. Idem quod nobis accidit quotidie, populo illi rebellis acciderat, qui cum Deum offenderet, nihilominus letabatur nec tristitia & doloris signa ostendebat, quae tamen Oseas reprehendit. Noli latari Israel molli exultare, sicut populi, quia fornicatus es a Deo tuo. Absi apertius diceret. Gentes quibus Diij ligni, aut lapidei sunt, siue auri aut argentei, qui oculos habent, & non vident, aures habent & non audiunt, non mirum quod letent, etiam si Deos suos offensos habuerint, quoniam ipsi non sunt Diij, sed ligna quaedam hominum manibus fabricata: at verum tu Israel cuius Deus verus est, & ad puniendum potentissimus illi timere & reuereri debes quia de illatis sibi iniurijs debitas penas sumet. Hoc idem ego vobis dico fratres. Attendite quod

Exemplum Alexand.

Holcoth.

Isai. 9.

non cum qualicūque Deo res agitur, sed cum Deo viuo & vero, qui vere timendus est, cum corpus & animam simul possit occidere, & æternis cruciatibus torquere, quare de peccatis vestris non conterimini: quod si contritionē interiorē habetis, quare non in publicum per pænitentiam & exteriora opera prodit? Quare non voluptatibus & vanissimis vestris gaudiis finē imponitis? & lachrymis, suspirijs, & orationi vacatis? D. Greg. in suis moralibus inquit: Cum vehemens pænitentia spiritus mentem occupat, omne gaudium perturbat, vt nihil iam nisi flere libeat, nihil nisi quod terrere possit attendat. Gloriosus martyr Cyprianus sermone. 3. de lapsis, sic ait. Agite penitentiam plenam doloris, ac clamantis animi probate mestitiā. D. Ephren. quem D. Hieroni. in cathalogo de viris illustribus asserit, tantam nominis celebritatē fuisse consequutum, vt eius scripta publicæ in Ecclesijs recitarentur, duos libros, & sermonem vnum scripsit de pænitentia vbi peccatores, ad lachrymas & dolorem, mirum in modum hortatur. Grego. Nazianenus in sermone de sanctis luminibus pænitentiam vocat baptismū lachrymarum, & Ioan. Damascenus, lib. 4. suæ Theologiæ baptismum laboriosum, Ioan. Chrysost. homi. 22. ad populum Antiochenū, Si maganus inquit, est lapsus tuus, maior sit torrens lachrymarum. Eusebius Emisenus homil. 3. Multo opus est fletu, multo gemitu, multo dolore cordis, ad sanandos ipsius cordis dolores. Sed quid pluribus testimonijs opus est ad hanc veritatem cōprobendam? Quam Lutherus & perditissimi eius sequaces, luxui & voluptatibus dediti infitiri conantur, cum per Iosephum dicat ipsa veritas, c. 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu, & plāntu, & scindite corda vestra & non vestimenta vestra. Quod si corda per pænitentiam scisa habuerimus, non vtique vanissimis mundi gaudijs & oblectamētis, locus vllus in ipso corde relinquētur, quia voluptas & dolor, tristitia & risus, lachrymę & gaudium non bene conueniunt neque in eadem sede morantur. Hinc est, quod in omnibus sacrificijs simile præcipiebat Deus veteri lege vt super infunderetur incensum, & oleum. Solum hoc fieri prohi-

D. Gr. g.

Cypria.

D. Ephren.

Gre. Naz.

Dam. l. 4.

Chrysost.

Eusebius.

Iosel. 2.

prohibebatur, quando oblatio hæc, aut sacrificium, pro peccato fiebat. Et non aliam rationē reddit nisi quia pro peccato est. Quem locū explicans Origenes inquit. In sacrificijs pro peccato, nec oleum lætitię, nec thus suauitatis imponitur, quia non bene conueniunt peccatum, & gaudiū, offensa Dei cum lætitia. Quod si nos de peccatis, & commissis non, vt par est dolemus, ideo accidit (vt existimo) quod voluptates, vt præsentēs intuemur, præsentē degustamus dulcedinē, & de amaritudine quam post se relinquunt, nihil cogitamus. Nō enim Aristotelem consulimus, qui dicebat: quod voluptates non venientes, sed abeuntes aspicere debemus, id est, non quid de præsentī promittant, sed quid de futuro cōmimentur. Solent per mare nauigantes quando tempestas, suboritur, & in magno vitæ periculo versantur, merces suas, & diuitias, absque cunctatione vlla in mare projicere, vt vitam in columē seruare valeant: at sedatis iam fluctibus, & tempestate trāfacta, tunc incipiūt eiulatu magno iacturam diuitiarum suarum deplorare, O homo peccator, cuius cor qua si mare, feruens est: quod quiescere, non potest, & hinc inde vndæ voluptatum in conculcationem redundant: si quidem dum tentationis ingruerat tempestas, non dubitasti Deum perdere, & omnium meritorum tuorum iacturam facere, saltem post transactam iam voluptatem, post crimem commissum, & iacturam animæ tuæ factam, id ipsum considera, & damna innumerabilia, quæ per culpam incurristi, & bona tælestia, quæ perdidisti ad memoriam reuoca. Deste paupertatem tuam, & miserabilem vicem tuam dolens, ad Deum cum Davide pænitente conuertere, dicens. Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum, sana me Dñe, quoniam conturbata sunt ossa mea, & anima mea turbata est valde, &c. Quod si feceris supplex, nō merita tua iactans, sed infirmitatē naturæ recognoscens: pænitentiam veram, & non fictam agendo quæ in publicum per bona opera satisfactoria prodeat, fiet, vt hic saneris per gratiam,

Orige.

Arist.

Si mltc.

& consequaris glo-

riam, &c.

D 3

Conuen-

Concio tertia.

Conuertere Domine, & aripe animam meam: saluum me fac propter misericordiam tuam.

Quoniam non est in morte, qui memor sit tui: in inferno autem, quis confitebitur tibi?

NTER omnes hominis miseras, quæ neque paucæ neque modici sunt momenti, non inimum gradum obtinet insufficientiã quam habet ad seipsum reparandam post lapsum, & amicitiam Dei, quam amisit per culpam iterum comparandam, quod quidem suis naturalibus viribus absque Dei speciali ope & auxilio nullatenus potest. Hoc enim vnum (si ipse Homo dum peccat omnino non cecidisset & rationis esset expertus) per se sufficeret, vt ab omni Dei ofensa manum extraheret. Potest quidem homo Deum offendere, & in peccati baratrum se ipsum præcipitare, at inde exire, & ad Deum conuertere, absque eius speciali auxilio non potest. Et quando ad hanc veritatem probandam, alij non essent scripturæ loci, vel ille perse sufficeret, qui habitur apud Oseam, c. 13. Perditio tua Israel ex te, tantum modo in me auxilium tuum. Potest quidem Homo se ipsum infoueam, vel profundissimum puteum projicere: sed reuocare gradum superas quereddere ad auras (vt Maronis vtar) verbis, viribus suis non potest, nisi alij quis ei manus porrigat, illumque ad regressum adiuuet. Sic

Hominis in potentia ad reformationem.

Osea. 13.

Simile.

Virgilius Mæro.

Sic licet peccator possit se in culpæ puteum projicere, s. d. n. sine adiutrice manu Dei inde exire, & ad Deum regredi. Adumbratum fuit, hoc in Ezechiele, c. 3. Vbi refertur, quod cum ipse Propheta visione quadam stupe factus cæcidisset in terram, a quodam spiritu subleuatus fuit, qui cum supra pedes suos stare fecit. Et ingressus est, inquit, in mespiritus, & statuit me supra pedes meos, in quo facto absque dubio insinuat, quod dum aliquis per culpam cecidit in terram, non ab alio, quam à diuino spiritu subleuari potest. Nam, licet existens in peccato mortali, aliqua bona opera prestare poterit, quibus de congruo, aliquomodo ad gratiam sepe parare possit, vt habet Doctor subtilis in. 4. non tamen dispositione vltima se disponere, neque gratiam de condigno mereri, quia primâ gratia, non nostris meritis, sed Christi confertur. Vnde, non est in hominis potestate iusti fiare seipsum, aut à culpa resurgere. Et adhuc sensum Doctor Incognitus super Psalmum, 77. explicat illa verba Iob, c. 16. vbi de via peccati agens ait. Omnes, qui eam ambulant non reuertentur. Non reuertentur, inquit, perse sed per gratiam Dei reuocabuntur. Tantum enim peccator à Deo distat, quod proprijs viribus ad eum reuerti non potest. Ad idem est illud Psalm. 77. Spiritus vadens & non rediens iuxta Titelmani interpretationem, qui sic ait. Vadens est homo, & non rediens, quoniam perse quidem à Deo potest recedere, & in malum ire: verum, per se ipsum à malo ad bonum redire non potest, nisi ad iutus speciali Dei auxilio. Verba illa Psalm. 32. idem confirmare videntur, quibus huic considerationi vltimam manum imponemus. Vbi dicitur: Non saluatur rex per multam virtutem, & gigas non saluabitur, in multitudine virtutis suæ. Fallax æquus ad salutem, in abundantia autem virtutis suæ non saluabitur. Per regem aliqui seon regem Amorreorum intelligunt, qui cum contra populum Israel cum magnis copijs veniret, neque se neque suum exercitum saluare potuit, vt habetur numer. 21.

Ezechi. 2.

Scotus in. 4. distin. 14

Doctor Incognitus.

Titelm.

Psal. 32.

Per

genere supererat, vt habetur Deutero. 3. Qui etiam à populo fuit deuictus, per æquem vero Pharaonem, qui in æquorum & curruum suorum multitudine fidens, populum est persequutus, & mare ingressus, cum curribus & æquitibus submersus est. Quæ quidem exempla (si Incognito, & Didimo credendum est) ad hoc fuere adducta, vt ostendat, quod nullus propria virtute potest se ipsum saluare, ac per consequens neque iustificare. Cuius rei probatio in hoc consistit: quia si isti, quantumuis regali dignitate, corporis magnitudine, & virium robore præcellentes, se temporaliter saluare, non potuerunt: quanto minus eternaliter beatificare, aut spiritaliter saluare, cuius principium est, impij iustificatio, & ad Deum conuersio.

Ioael. 2.
Iere. 15.

Iere. 31.
Psal. 89.

4. Reg. I.
3. *gura.*

Quæ sine speciali Dei auxilio fieri nequit. Quia misericordia eius, semper peccatorem præuenire debet, vt ad eum possit conuerti. Inuenimus in scriptura sacra, quod frequenter Deus peccatores ad penitentiam vocat, Dicens: Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, &c. Et Iere. 15. Si conuerteris, conuertam te: at contra, peccator Deum vocat, & ab eo conuersionem suam postulat, dicens: Conuerteme Dñe, & conuertar, quia tu Dominus Deus meus. Et Psalm. 89. Conuertere Domine, vsque quo, & de præcabilis sto super feruos tuos. Quod ideo factum esse extimo, vt discamus hinc, quod neque peccator sine Deo, neque Deus, sine peccatore, sed vterque pariter veram conuersionem operari debet. Cum rex Ioas arcu sagittas iecisset, quibus victoriæ eius adumbrabatur, super posuit (vt ibi dicit textus) Elifeus manus suas manibus regis, & sic iecit sagittas salutis Domini. Elifeus salus Domini interpretatur per quem Christum mñi Saluatorem possumus intelligere, cuius manus adiutrices necessariae sunt, vt peccator qui vis de inimicis suis, peccatis scilicet, victoriam per veram penitentiam consequatur. Neque enim manus sola peccatoris sine Dei manu, neq; manus ipsius Dei, alia omnipotens, sine peccatoris manu ad hoc erit efficax. Hæbent se Deus & peccator, sicut qui in ingressu alicuius ianuæ ad inuicem se inuitant. Entre vuest

tra

tra merced. No sino vuestra merced. Et amplexi manibus simul ingrediuntur. Deus peccatorem ad penitentiam vocat, peccator conuerso Deum inuocat & eius auxilium implorat, & tandem vterque pariter concurrat & operatur.

Hoc quidem cum Dauidem non latuisset, cupiens ad Deum conuerti, & ad pristinam amicitiam & gratiam per penitentiam redire: intelligens, quod principium nostræ iustificationis à Deo debet esse, per gratiam excitantem & præuenientem, ad illum mente conuersus, non sine ingenti animi sui affectu postulat, dicens. Conuertere Domine, & eripe animam meam, &c.

Conuertere Domine. Nolle cogitemus Dauidem hinc à Deo postulare, vt ad se conuertatur, per aliquam sui mutationem. Cum enim immutabilis sit & vbique præsens, omniaq; repleat, non possunt peccata nostra de vno ad alium locum illum trasferre. Contingit peccatori quod nauiganti, cui videtur quod ripa fugiat ab eo, cum potius ipse ab illa elongetur. Peccator est qui à Deo recedit per culpam, non Deus ab eo. Vnde illud conuertere, secundum glossam, idem est, quod fac me perfecte ad te conuerti. Tunc namque Deus auertisse se à peccatore dicitur, quando peccator ab eo per culpam auertitur, & tunc dicitur conuerti, quando conuertitur per penitentiam. Itaque, Deus vestigia peccatoris sequitur. Ande Dios al passo del peccador. Si ipse à Deo auertitur, Deus etiam ab eo se elongat, si autem ad Deum conuertatur, statim Deus se conuertit ad ipsum. Vnde, per Zachariam inquit. e. 1. conuertimini ad me & ego conuertar ad vos, nescitis sicut patres vestri. Conuertimini ad me per penitentiam & peccatorum de restationem, & statim ego donuertar ad vos per misericordiam suscipiendo, & iram meam à vobis auertendo. Ne sitis sicut patres vestri, qui nolluerunt ad me reuerti, & ego iram meam super eos efudi illos puniendo. Quare Ierem. 2. Conquereretur dicens. Elongauerunt se à me patres vestri, & ambulauerunt post vanitatem, & vani facti sunt. Quos statim conuincitur dicens. Factus est in prædam, rugierunt super eum leones, & dederunt vocem suam, possuerunt terram eius in solitudine.

Simil.

Vide Didim.

Quomodo Deus dicitur conuerti.

Zacha. 1.

Hierc. 2.

E tudinem

tudinera, ciuitates eius exultæ sunt nunquid non istud factum est tibi, quia dereliquisti Dominum Deum tuum? inquit ergo per Zachariam conuertere tibi ad me & agite penitentiam, ne sitis sicut patres vestri, qui dereliquerunt me, & propterea ego dereliqui eos, grauiusque puniui & flagellaui. Quinimo, ita contigit sicut Deus minatus fuerat Dereliquerunt Dominum, blis femauerunt sanctum Israel, ut ait Isai. c. i. Et alienati sunt retrorsum. Quem locum Procopius negat aliter quam de Christo intelligi posse & Diuus Cyrillus super Ioanem interpretas illud, Quotquot autem receperunt illum, idem sentit, & Tertullianus aduersus Mautionem lib. 3. putat Christum semper loqui in Prophetis, & hoc loco exprobrare Israeli, que in illum erat commissurus. Itaque quia Iudæi Deum suum non receperunt, exclusit illos, & quia ab illo retrorsum auersi sunt, ab eis etiam faciem suam auertit. Quod & Osee. 9. dixerat Propter malitiam ad inuentionem eorum, de domo mea eiciam eos, non addam ut diligam illos. & Ezechielis c. 22. Quia oblita es mei, & proiecisti me post corpus tuum: tu quoque porta scelus tuum. Proiecit quidem sinagoga Christum post corpus suum quando illum coram faciem Pilati negauit dicens. Non habemus alium regem nisi Cæsarem, magis stimas temporalia bona, que perdere timuit quando dixit: Venient Romani, &c. quam ipsum Deum: unde, modo peccatum suum portat & penas luat tam grauis sceleris: cum ubique terrarum ad summam opprobrium & miseriam suam redderet: eo quod Deum suum dereliquerint, nec ad eum vellint reuertit. Vt eis inquit, per Osee. c. 9. cum recessero ab illis. Vbi septuaginta verti ut. Vt eis caro mea ex illis, & verti posset. Vt eis cum incarnatione uero ex illis. Quia uerbum Basar, ex quo interpret recessero transtulit, significat etiam carnem sumere. Et cum hæc summa fuerit misericordia summæ etiam malitiæ ascribitur, quod gens que tantis beneficiis uinculis tenebatur, ob eo recesserit & crudeliter occideret.

Malum amarum a Deo recesserit. Ex his facile quis coniectari poterit, quantum malum est à Deo recessisse per culpam, & non illico ad eum per penitentiam conuertere. Nam, quia boni accidere potest ei, qui à Deo

à Deo summo bono separatur: aut que mala non illos insequuntur? 1. Reg. c. 28. cum Saul per magiam Phitonis & Samuellem suscitasset, sic illum est à fatus. Coactor nimis si quidem Philistin pugnant aduersum me, & Deus recessit à me. Cui Samuel respondit. Quid interrogas me, cum Dominus recesserit à te? Omnia, sed dolendum responsum. Quasi diceret: pro dicto reputa. Dato per dicho. Non enim responso indiget tua interrogatio. Si Dns à te recessit, ut tu fateris, quid boni tibi accideri poterit? Omnia in malum conuertentur, morieris tu & omnis exercitus, & regnum tuum ad emulum tuum transibit. O quantum malum est à Deo aliquem derelictum esse. Vide quoniam malum & amarum, est dereliquisse te Dominum Deum tuum, inquit Ier. Intellegebat probe hoc Dauid cum dicebat Psal. 70. Dicebant inimici mei Deus dereliquit eum, persequimini, & comprehendite eum, quia non est qui eripiat. Nullum enim inimicis Dauid oportunius tempus videbatur ad tentandum illum & superandum, quam cum à Deo videbatur derelictus, & obliuioni traditus. Anima namque à Deo derelicta & dimissa suis uiribus, facile ab hostibus superatur, & laqueis mortis comprehenditur. Hinc planè fit, quod iusti & sancti nihil æque timeant, quam à Deo separari, & à dulci eius priuari conspectu. Ne derelinquas me Dñe Deus meus, iebat Dauid, ne discesseris à me. Quasi diceret, desererat me mundus, Saul persequatur, filius qui aggressus est de utero meo querat animam meam ad perdendum eam, & denique tota hominum & demonum multitudo contra me insurgat: tu tamen, ne me de relinquant, qui Deus meus es, & à me neque per momentum discedas, quia hoc summum omnium malorum reputo. De aliquibus Gentilibus fertur, quod Deos suos quos collebant, in templis concatenatos habebant. Si forte templum pigranter uisisses ingressus, non templum orationis, aut Deorum domicilium, sed publicum & communem carcerem iudicares. Hic Iouem cõpedibus uinctum, illic Martem catena ligatum, & in alio loco. Venerem manibus ferreis constrictam intuereris. Quod qui de valde mirandum est: quod Deos suos quos summe venerabatur, tali contumelia afficerent. At certe non propter eorum facinora eos constrictos & incarceratos habebant (Nam possent

E 2 quidem)

3. Reg. 28.

Hier. 2.
Psal. 70.

Psal. 37.

Dij Gentilibus
linn quare
compēdis
estrin gebatur.

D. Hieron.

Cant. 3.
Deus non
dimittit
dus.Gene. 32.
Nota.

Rupert.

Osee. 12.

quidem) cum eorū crimina, quam nomina notiora essent (vt D. Hieronymi sententia vtar) sed vt ostenderent quantum Deos suos diligerent, quantumq; eorum absentiam & desertionem timerent. Strictissimis enim vinculis comprehendebant eos, ne culcres suos desserent, terga verterent & aufugerent. Quod si illi Deos suos ligneos & lapideos & creos tantū stimabant, si tanto studio custodiebāt, quid nos oportet facere, qui verum Deum in quo bonum nostrum consistit, collimus & adoramus. Inueni quem diligit anima mea, aiebat sancta illa sponsa tenui nec dimittā eum. Manibus meis fortiter apprehendā, & brachijs meis, quasi strictissimis vinculis constringā, ne me desserat & dulci sua presentia priuet. Inueni tū anima fidelis sponsum tuum Deum per penitentiam quem per culpam amiseras: apprehende eum nec dimittas, non patiaris vllō modo ab eo per momentū diuelli. Referam ad hoc propositū luctam quandam quæ non iniucunda erit auditu. Dicitur in Gene. Quod cum Iacob cū Angelo nocte luctā habuisset, angelus volebat ab eo discedere, quare dicebat illi. Dimitte me, aurora est. Quasi diceret, iam tecum ferē per totam noctem sum cōmoratus, tecum confabulatus sum, & mea presentia letificaui en aurora ad est, quādo ad decantandas diuinas laudes cum cælestibus spiritibus me ad esse oportet: dimitte me & non sis mihi morosus, & molestus. At ille contendebat cum illo & nollebat eum dimittere, sed fortiter brachijs suis comprehendebat. Inquit Rupertus, nunquid bellum hoc iustū erat? Sed quomodo contra Deum rebellare iustū esse poterit? Tunc aliquod bellum iustū est, quando ex iusta causa procedit. Sed quæ causa, obsecro, bellum contra Deum indictum, iustificare potest? Verum bellum istud, iuxta Osee vaticinium, orationum fuit & lachrymarū. Sic enim inquit de Iacob agens. In fortitudine sua directus est cū angelo & inualuit ad angelū, & cōfortatus est: fleuit & rogauit eū. Et quia Angelus ille Deū representabat, tanto de illius presentia per fundebatur gaudio, quod etiam si magnam partem noctis cum eo egerit, quasi momentum sibi videbatur, nec permittebat ab eo discedere. Præsertim cum secundum

dum Diuum August. fuga illa Angeli, mysterium aliquod adumbraret: cuius contias Iacob, dimittere illum nollebat. Adumbrabat enim, fuga illa & dismissio, tempore ægræ aurore, quod luce Euangelica adueniente, populum istū rebellem propter scēlera eius, Deus esset dimissurus: quod Iacob intelligens, gemitibus & orationibus impedire conabatur. Præuidebat enim, mentis oculis in quanta mala & incommoda miserille populus, propter Dei absentiam esset. *Isai. 1.* deuenturus. Quæ quidem Propeta Euangelicus Isai. viuis depinxit coloribus, dicens. Et relinquetur filia sion, sicut vmbra braciulam in iuncea, & sicut tugurium in cucumerario, & quasi ciuitas quæ vastatur. O Deus magne & in mortalis, quæ lingua (etiam si tempore ipso velotior esset) breui tempore referre posset innumera mala, quæ populo illi rebeli contigerunt postea quam a Deo suo propter eius peccata fuit derelictus? Quis calamitates, & miseras quas vbiq; loci, in dura seruitute constitutus, enarrare? vere de illis dictum est. Domine, omnes qui te derelinquunt confundentur, recedentes ate, in terra scribentur: quoniam dereliquerunt venam aquarum viuentium Dominum. Timebat Rex ille sanctus & Propeta seueritatem huius suplitij, quo Deus ingratos solet afficere cū dicebat. Ne auertas faciem tuam a me, & ne declines in ira a seruo tuo. Quem alloquitur Augustin. dicens. *Psal. 26.* Quid ais o Rex sancte, ne declines in ira a seruo tuo? Immo declinet & fugiat, si iratus est. *August.* Al *enemigo huyle el rostro.* Si Deus iratus est, melius est vt declinet, forsitam & indignatio eius mitigabitur, & declinabit. Verum recte & prudenter petis Rex sancte, quod non declinet ate in ira sua, quia nunquam vehementius iratur, quam cum nos desserit, deserrere & irasci idem sunt in Deo, Desserit illum cui iratur, & iratur ei quem desserit. Quia quem Deus desserit, innumera mala comprehendunt.

Quod si tot mala patitur ille qui a Deo per culpā recessit, si tot calamitatibus subiectus manet: quid sperare debes, omiser peccator: qui a breui voluptate deceptus, a Deo tam longerecessisti: & amicitie eius iura violasti? Domine, inquit *Iere.* Propheta

Ier. 17.

Propheta Ieremi. omnis qui te de relinquunt confundentur, recedentes a te in terra scribentur, quousiam dereliquerunt ueni aquarum uiuentium Dominum. Confundentur enim peccatores propterea quod, Deo derelicto, ad creaturam se conuerterunt, & uena aquarum uiuentium contempta, ex luto sis mortiferis que Egypti aquis uitiorum, & uoluptatum, sitim suam expleuerunt. Quanta confusionem stultissimi isti homines in die iudicii patientur: quando a diuino conspectu proiecti & confusi biliter auersi, omnibus innotescat: pro qua uilibus & caducis rebus, Deum suum commutarunt, & ad illam terga & non faciem uerterunt. Vna ex abominationibus, quas uidit Propheta Ezechiel templum ingressus fuit, quod erant interuestibulum & altare viginti quinque uiri dorsa habentes contra templum Domini, & facies ad orientem, & applicabant ramum ad nares suas. Quae maior abominatio excogitari potest, aut (ut potius dicam) dementia: quam pro uiridi florum ramusculo, dorsum ad Deum uertere, illum quem contemneret? Sed utinam ad nos ipsos abominatio haec non spectaret: Video enim quod in eadem damnatione sumus, cum illis. Nam quid queris? quid mundi prosperitas? quid carnis & uoluptatis illae cebre? quid omnis transitoria pulchritudo? nisi ramus uiridis & florum fasciculus, qui si uisum delectat, tamen cito marcescit & exicatur? Audi Isaiam clamantem. Omnis caro fenum, & omnis gloria eius, quasi flos agri, exicatum est fenum, & cecidit flos, & Psalmo. 102. Homo sicut fenum, dies eius tanquam flos agri sic efflorescit. Colligite flores, qui sunt in hoc mundo uireto, ex hoc pulchritudinem, ex illo salutem, ex alio diuitias, hinc honorem capite, illinc prospiciam & parentum nobilitatem non sit flos aliquis, qui uestras effugiat manus: ex his omnibus fertur ad imponendum capiti, uel fasciculum ad applicandum naribus conficite, atque illius fragrantia, & pulchritudine oblectamini, quid inde? nonne flores sunt, quae cito marcescent: nonne omnis mundi uiror, & gloria quasi fenum exicabitur, & in sterquilinum mittetur? Omnis humana gloria quasi flos feni, quod ardore solis cito consumitur, & licet nonne igitur abominatio (imo dementia) uobis uideatur, pro rebus

Ezech. 8.

Isa. 40.

Psal. 102.

Nota.

Mundi gloria breuis.

rebus tam parui momenti, Deo terga uertere, & ab illo separari in eternum. Erat antiquitus Romae, ut fertur, Pantheon, quod hodie sancta Maria rotunda appellatur, omnium falorum Deorum nominibus dedicatum in quo (ut dicitur) Deus erat Romanorum, quem omnes aliarum prouinciarum Dii respiciebant. Quodcumque ergo prouincia aliqua a Romano imperio discedebat, statim Deus illius prouinciae, aduersus Deum Romanorum terga uertebat, quod certissimum erat suae reuersionis signum, ut de Romani, duces suos ad illam deus tandem mittebant. Sic ni mirum animae nostra, quam diu diuinis subijcitur legibus, iugo quem suae creatoris collum submitit, ad illum faciem conuersam habere dicitur: & hoc significatur illis uerbis Cant. 2. ostende mihi faciem tuam, sonet uox tua in auribus meis, id est. Non avertas faciem tuam a me per culpam, ad creaturas te conuertendo per inordinatum amorem, & me creatorem tuum differendo: at cum in Deum crimen aliquod machinatur, culpam in corde suo admittens, statim aduersus eum terga uertit, & reuersionem esse ostenditur, debitam creatori suo subiectionem ab negando, & ab eius seruitio recedendo: contra quem caelum arma summit, omnis que caelestes exercitus, ad uindictam & ultionem parantur. Sed quibus supplicijs inquires, dignus erit, qui tale flagitium commiserit, & Deum creatorem suum pro nichilo penderit? Audi Ieremi. m. c. 32. populo propter simile scelus innumera mala comminantem. Propter malitiam, inquit, filiorum Israel & filiorum Iuda, quam fecerunt, ad iracundiam me prouocantes, ipsi & reges eorum, & principes eorum, & sacerdotes eorum, & Prophete eorum, uiri iuda & habitatores Hierusalem. Omnia haec supplicia, quasi diceret, quae grauissima sunt, & incomportabilia, uenient illis propter eorum malitiam. Recte quidem & iuste: sed quae nam o Deus sancte et omni potens fuit haec malitia? quod scelus, aut facinus, quod oculos tuae maiestatis sic offendit quod viscera pietatis tuae, & miserationibus plena sic succendit, & in iras exardescere fecit? uerierunt ad me terga

Pantheon
templum
ueritati
decorum
deditur.

Cant. 2.

Ier. 32.

terga, & non facies inquit, cum docerem eos, & erudirem de luculo, & posuerunt idola sua, in domo in qua inuocatum est nomen meum, ut pollueret eam. Verterunt ad me terga inquit, quod ad irreuerentiam & inuerecundiam pertinet. Si enim aduersus aliquem dorsum conuersum habueris, statim ut aduerteris, ab illo veniam suplex exposcis: parce Domine, te enim non fueram intuitus. Verterunt ad me terga: inquit, & non facies suas. Me contempserunt, ad voluptates suas, & cordis desideria conuersi sunt, & legem meam pro nichilo duxerunt. Sed quid ex hoc Dei contemptu sequutum fuerit audiamus. Posuerunt idola sua in domo, in qua inuocatum est nomen meum, ut polluerent eam. Domus in qua nomen Dei inuocatur, cor humanum est: iuxta illud Proverb. 14. Sapientia requiescit in corde prudentis, & Psal. 118. In toto corde meo exquisi vite. Est enim cor tanquam propria Dei domus, in qua requiescit, & sumopere delectatur, & in qua inquirendus est & inuocandus: ex cuius contemptu prouenit, quod in hac domo in qua Deus ipse sanctificandus est, idola quae unusquisque nostrum collit, aponantur. Sunt autem idola haec, vitia, voluptates, & terrena omnia, quae pluris quam ipsum Deum faciunt, & propter quae ab illius amore discimus, dorsa & non faciem illi conuertentes. Non in congruum neque absque erit, illud uxoris Lot in medium adducere, cuius etiam meminit Origenes super illud Psalm. 36. Apud Dominum gressus hominis diriguntur. Vbi summa qua solet ingenij, dexteritate ostendit, quantum refferat eos, qui viam caeli semel sunt ingressi, caput retrorsum non conuertere neque peritura huius mundi oculis affectionis aspicere. In grediebatur inquit, uxor Lot bene, egrediens de Sodomis, & effugiens poenas malorum, in grediebatur, & ascendebat ad montem, quo Angelo duce pergebat: sed quoniam contra mandatum Dei fecit, quod iussa fuerat, non respicere retrorsum, cum conuersi ad posteriora retrorsum aspexit, permansit perfecta staniuncula filis. Haec Origenes, sed ad propositum nostrum redeamus. Misera haec mulier Angelum sequi iabetur, in illumque oculos defixos habere: at illa perceptum

Deo terga
vertit, pec
cator.

Prou. 14.
Psal. 118.
Oreg. in
Super Ps.
36.

Quare u
xor Lot
instatam
conuersa.
Gene. 19.

ceptum contemnens, ab Angelo oculos auertit, & faciem suam conuertit in Sodomam: quare, temeritatis suae debitas poenas luit, & propriam amittens naturam in alienam, salis inquam, est transmutata. Sal namque, sapientiae symbolum esse solet. Quare statua haec salis, forsitan ad sapientiam, & doctrinam nostram, in scriptura sacra erecta est. Quid enim aliud nobis postulat Deus, nisi, ut incedia, & pericula huius mundi fugientes, illum sequamur, & nihil aliud praeter ipsum respicientes, ad caelestem illum montem securitatem nobis promittentem, gressus nostros dirigamus? At nos mundi huius cupiditate decepti, oculos ad illius bona, non vera, sed fallacia, non permanens, sed peritura, conuertimus: & sic lapidibus insensibilibus effecti, & dignitatis naturae nostrae quasi obliti, in alienam naturam per peccata transformamur, & miserabiliter perimus. Conuerterat. Dauid terga ad Deum, quando ex solarium domus suae, oculos in Bersabee coniecit, & pulchritudine illius deceptus, illam concupiuit: & in tantam mentis caecitatem deuenerat, quod per integrum annum a Deo fuit auersus: postea tamen, cum ad vocem Natanael, quasi agrum somno excitatus, ad illum conuerti voluit: sentiens hoc donum Dei esse, & quod peccator suis viribus id opere praestare non possit, nisi Deus illum conuertat, supplici exclamatione ait. Conuerte Domine, & eripe animam meam, saluum me fac propter misericordiam tuam.

Sal sapien
tic symbo
lum.

Quoniam non est in morte qui memor sit tui. Peto Domine tam anxie, ut ad me conuertaris, & animam meam e potestate Demomum eripias, ne praecipuus die mortis, nulla mihi salutis, & in columitatis spes relinquatur. Scio enim quod post mortem nemo ad poenitentiam, siue ad veram confessionis laudem memor esse poterit. Quapropter rumpe moras, & ne ultra differas mihi ad poenitentiam, & conuersionem ferre auxilium. Non est, inquit, in morte qui memor sit tui, neque in inferno aliquis tibi confitebitur. O durissima verba, & quae cor nostrum quantumuis ferreum emolire deberent, & ad poenitentiam

tiam inclinare. Si enim penitentiam ante mortem non egerimus, & peccata nostra confessi non fuerimus, misericordiam non consequemur, sed in æternum condemnabimur.

Eccl. 17. Ait enim Ecclesiasticus c. 17. Convertere ad Dominum, & derelinque peccata tua, præcare ante faciem Domini. Ante faciem Domini ille precatur, qui in hac vita de peccatis suis veniam petit. Sumus enim in hoc mundo, quasi ante faciem Domini, cum ab illo tam facile misericordiam consequamur: at damnati quasi atergo positi sunt, cum obliuioni imperpetuum sint traditi. Inquit namque per Iere. c. 9. Et cadet morticinum hominis, quasi stercus super faciem regionis, & quasi fœnum post tergum metētis, & non est qui colligat: Cadunt dānati in inferno quasi stercus. Aliter enim cadit triticum, & aliter stercus in terra: quod valde notandum est, triticum, ut iterum cum germinauerit, & fructum attulerit colligatur: stercus vero, quia sterile est, cadit absque ulla recuperationis spe, non enim iterum colligitur, ut seruetur. Item cum fœnum ante faciem messoris cadit, colligitur & seruetur: at siccat post tergum non colligitur, sed ibi marcescit & exicatur. Cadunt quidē iusti aliquando in hac vita, quia septies in die cadit iustus, sed quasi triticum, quia & ipse casus, multoties in bonum illi conuertitur, & ad maiorem resurgit gratiam: at damnatus cadit quasi stercus inutile in inferno. Cadit etiam peccator in hac vita quasi fœnum, sed ante faciem messoris, id est Christi, unde iterum per misericordiam colligitur: at si cadat per mortem post tergum eius, absque spe remedij cadit, quia in inferno nulla est redemptio. Ex quo colligitur quam periculosum sit penitentiam differre peccatorum, & non statim, cum facultas nobis suppetit, ad Deum conuerti. Magno namque discrimini peccator positus est, qui totum vitæ curriculum in voluptatibus transigens, usque ad ultimam eius metam penitentiam protrahit. Molendinarius cum tempus quietum & peccatum videt, tunc aquæ ductum, rotas, & omnia alia ad molendum triticum necessaria parat. Non enim tempestatem imminentem ad hoc expectat. Domus habitator tempore veris & serenitatis, tecta

tegulis

*Eccl. 17.**Iere. 9.**Nota.*

Nō est differenda penitentia.

*Simile.**Simile.*

tegulis reficit, & totam domum reparat, ne pluuijs, & tempestatibus hyemis tempore, offendatur. Prouidus nauatam mare quietum est, tempusque placidum, omnia navigationi necessaria præparat: ne postea ab ingruente tempestate præpeditus, id minime possit præstare: sic nobis tempestiue, & oportuno tempore, de rebus ad iter nostrum peragendum necessarijs, tractandum est: de penitentia inquam, confessione, & satisfactione, & de emendatione vitæ, sine quibus ad finem optatum peruenire non possumus. Quia si segniter hæc, & imprudenter infuturum referuentur, forsitan dum non speramus ueniet repentina calamitas, & morte præueniemur, supplitijsque deputabimur æternis. Et huc spectat illud Diui Augustini. Cum vult improbus homo non potest, quia quando potuit noluit, & ideo per malum velle perdidit bonum posse. Et alibi non facile inueniuntur in aduersitate præsidia, quæ non fuerunt in pacem quæsitæ. Videtur esse non alienum ab hoc loco, exemplum illud regium à Christo Domino appositum Lucæ. 14. Quis Rex iturus committere bellum cum alio rege, non sedens prius cogitat si possit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se? Alioqui, adhuc illo longe agente legationem mittens, rogat ea quæ pacis sunt. Itaque, si diffidat potentia illius resistere posse, legationem pacis illi mittit. Neque expectat, quousque gladium super caput suum districtum videat: sed antequam ad hoc perueniatur, de rebus cum illo componendis agit. O infelix & male provide peccator qui cum summo illo rege bellum geris, cuius nutui omnia obediunt, cuius prouidentia omnia reguntur, quem angeli tremunt, & Dæmones ipsi contremiscunt: cuius tanta potentia est, quod respicit terram & facit eam tremere & ad tactum manus suæ validissimæ altissimi montes fumigant & exardescunt, quæ est ista vana tua confidentia, aut quo consilio rebellare disponis? Ecce confidis super baculum arundineum confractum super salutem, inquam, & vitam, quæ per peccatum primi parentis confractæ sunt, & mille

*Simile.**D. August.**Lucæ. 14.**Isai. 16.*

mulis infirmitatum, morti pate factæ, quod si ita est (vt est quidem) quare, non rogas. et quæ pacis sunt? Quare ad eum non supplex conuerteris, de male actis veniam poscens? & hoc quidem, aduc. illo, longe agente, *No esperes auir las uanderas deste Rey, no a q. etc. apricten los cordes, ni que te pongan puñales a los pechos.* Quia forte tunc conuersio erit in uilis. 2. Paralipo. 13, dicebat quidam. Filij Israel nollite pugnare contra Dominum Deum patrum uestrorum, quia non uobis expedit. Dies erit cum desiderabitis cum illo reconciliari, & non obtinebitis. Quæ uerba omnibus peccatoribus conueniant, qui cum Deo bellum gerunt, neque statim reconciliari uollant, sed usque ad ultimos uitæ terminos expectant. Quibus forsitam continget, quod reprobo Antiocho: de quo dicitur. 2. Macha. 9. Orabat scelestus Dominum, a quo non erat misericordiam consequiturus: & quod Esau, de quo dicitur, quod non inuenit locum penitentia quâ uis cum lachrymis exquisisset eam, ad Hebræ. 12. Non quod penitentia deficiente non sit ad quæcumque dellenda crimina, sed quia penitentia illa uera non fuit, qualis præsumi potest, quæ usque ad uitimum uitæ terminum protrahitur, quæ magis ex timore, quam ex amore procedit. Quod si adhuc in uita, penitentia inutilis esse potest, propter defectum rectæ intentionis, & uirginibus fatuus ianua cælestis clauditur, dum ad emendum oleum pergunt: quanto magis post mortem? Præcipiebat Deus in Leuitico. quod si aliquis in ciuitate murat domum uendidisset, per annum integrum copiam haberet redimendi, at post annum elapsum, nullam potestatem recuperandi haberet: Agit de hoc Origenes in leui. c. 24. Homiliam integram: & inquit, quod per hanc domum secundum spiritum ulem sensum, non domum materiale manu hominum constitutam, sed domum cælestem & non manu factam, intelligere debemus, qualis erat domus Iacob de quo in Genes. dicitur. Erat enim Iacob homo simplex habitans domum. Et de obstetricibus Hebræorum pro laude dicitur. Et quia timebant Deum obstetrices fecerunt sibi de me

2. Paral. p. 6. 13.

2. Mach. 9.

Genes.

Hebr. 12.

Ficta penitentia:

Leuit. 24.

Figura.

Origenis.

Genes.

mos. Sed quæ sit ista domus, & quale edificium, Paulus indicat, dicens. Domum habemus non manufactam æternam in cælis. Hæc est domus, quam extruere vel habitare nemo potest nisi timeat Deum, & nisi in puritate & simplicitate cordis. Sed quoniam per peccatum aliquando domus hæc crudelissimo feneratori venditur, pietas legislatoris occurrit, ut intra certum tempus redimi possit. Pretium penitentia est & lachrymæ. Tempus uero redemptioni congruum: tota uite duratio, quia post mortem nulla recuperandi facultas conceditur. De Alexandro potentissimo illo mundi monarcha legitur, quod cum urbem aliquam rebellē obfidebat, post longam obfisionem, tandem faciem accensam ante fores uerbis aponebat, & uocē præconis illis denuntiabat: quod si antequam extingueretur, urbem tradidissent ad suam amicitiam admitterentur, sin autem, scirent nullam misericordiam consequuturos. Eundem pactum cum hominibus, Deum fecisse mihi uideor. Conceditur namque rebelli peccatori totum uitæ spatium quo fixa accensa durat, ad resipiscendum, quod si uitæ lucerna semel extinguitur, de illo actum est, & nullus penitentia sibi locus conceditur. Agit de hoc ipso non in elegantibus uerbis Propheta noster Psal. 87. Nunquid mortuis facies mirabilia, aut medici suscitabunt & confitebuntur tibi? Nunquid narrabit aliquis in se pulchro misericordiam tuam, & ueritatem tuam in perditione. Nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua, & iustitia tua in terra obliuionis? Non inquam Domine, circa mortuos æternali morte, mirabilia & magnalia tua offendis, illis parcendo, & ad uitam gratia tuæ reuocando: neque humana aliqua medicina est aut ars, quæ illos suscitare & ad uitam reuocare possit, ut tibi confessione laudis aut salutaris penitentia confiteri ualeat. Loco illius uerbi, aut medici suscitabunt D. Hieronym. uertit ex Hebræo: aut gigantes resurgent & confitebuntur tibi: Vbi per gigantes angelos intelligere possumus propter illorum fortitudinem, de quibus Iob. 26. dicitur. Sed & gigantes tremunt sub aquis tormentorū, sic licet. Quod si Angelis, nulla spes resurgendi

1. Cor. 5.

Alexan.

Non diffe-
rentia pe-
nitentiæ.

Psal. 87.

In inferis
nulla redemptio.D. Hi r.
Hebr.

Iob. 26.

ad salutem conceditur: quanto magis hominibus? ad idem est quod sequitur. Nunquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam & veritatem tuam in perditione: Nul-
 lus enim eorum qui sepulchrum atigerunt, & ad eternam perditionem deuenerunt, narrabit misericordiam tuam & veritatem tuam: quas circa peccatores in hac vita existentes exerceas, illis parcendo, & concedendo veniam: quia iam non est tempus veniæ sed vindictæ, non misericordiæ, sed iudicij. Neque mirabilia tua & magnificentiæ opera, quibus peccata condonare soles in tenebris illis densissimis cognoscuntur, quia terra illa obliuionis est: perpetuæ enim obliuioni traditi sunt: neque illorum Deus amplius ad liberandū aut parcendum recordabitur. Quod si ita est fratres, quis nostros fascinauit oculos? quis nostram excecavit mentem? quis quasi catenis ferreis & grauissimis compedibus nostros pedes constringit, ne statim absque vlla mora, cum tempus adest acceptabile, ad Deum conuertamur? scientes, quod benignus & misericors est, neque ab illo repulsam patiemur? Accedite ad eum & illuminamini, & facies vestre
 psal. 87. non confundentur. Confunditur facies alicuius militis, quando ad aliquem regem aufugiens non admittitur, sed repulsam passus, comprehenditur, & inimicis suis traditur. Si enim peccata vestra timentes ad Deum tanquam ad sacram anchoram confugitis, absque dubio non confundemini, sed summa benignitate & clemencia vos recipiet, apud quem inuenietis gratiam, & in futuro gloriam.

Contio

Concio quarta.

Laboravi in genu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum.

Lachrymis meis stratum meum rigabo.

Turbatus est à furore oculus meus,

Inueteraui inter omnes inimicos meos.

V A M necessaria sit perseuerantiæ virtus omnibus penitentiam viam ingredientibus, & ad eternam felicitatis metam pertingere cupientibus, sine qua coronam gloriæ promereri est impossibile: elegenti stylo & dulcissimis (vt ipse a solet) verbis Laurentius Iustinianus ostendit, in libro quæ lignum vitæ appellauit, titulo de perseuerantia. c. 2. Sicut enim inquit, oculis corporalibus necessaria est lux, vt suo perfruantur sine, ita & omnibus prædestinatis & vocatis ad regnum cælorum, hæc virtus perseuerantiæ. Et sicut absque luce frustra aperitur oculus, eodem modo inaniter currit, qui vsque ad finem vitæ non perseuerat. Etiam Bernardus super illo verbo, qui perseuerit vsque in finem, hic saluus erit, dicit. Perseuerantia sola meretur, viris gloriam, coronam virtutibus: prorsus absque perseuerantia, nec qui pugnat victoriam, nec palmam consequitur victor. Vigor virium, virtutum consummatio est, nutrix ad meritum, mediatrix ad præmium. Hinc est, quod D. Ioan. Chrysostomus in quodam sermone quadragesimo qui incipit. Licet nobis, inquit. Hæc est perfectorum vera iustitia, vt nunquam se præsumant esse perfectos, ne ab iti-

Perseuerantia necessaria.
Laurentius Iustinianus.
D. Bern.
D. Ioan. Chrys.

ab itineris nondum finiti intentione cesantes, ibi incidant, in desitiendi periculum, vbi perficiendi deposuerint appetitum. Sed vt ad scripturam sacram deueniamus, ex illa facile erit comprobare, quam necessaria sit hæc virtus, his qui ad caelestia promissa peruenire vellent. Nam quid illa Ezechielis animalis, volatu suo celerrimo exprimebant, nisi hominem ad caelestem patriam virtutum, Fidei, & Charitatis alis, pergentem? De illis autem dicitur inter alia, quod non reuertebantur cum incederent. Non enim conuertebantur in gressu suo sicut filij Efrem, qui intendentes & mittentes arcum, conuersi sunt in die belli, neque aspiciebant retro, sicut mulier illa quæ instatuum salis conuersa est: sed ibant perpetuo gressu, quò cæperant. Sic enim ad cælum pergendum est, & sic per hanc viam incedere debemus: vt neque per momentum retrocedamus, sed semper sine intermissione, ad destinatum finem curramus, ne simus sicut paruuli fluctuantes, & omni vento circumferamur, aut sicut filij Israel qui egressi sunt ex Aegypto. Hi enim animi præstantiam, turpi de decore macularunt, quia licet corporis pedibus, in promissam terram per desertum se conferebant; sed animi affectibus, ad Aegyptum reuertebantur. Panem caelestem quo eos Deus faciebat contemnebant, ollas vero ægyptias vehementer optabant. Proh dolor. Quot sunt hodie & forte in religionibus, qui caelestem vitam profitentur, Egyptum relinquere videntur, & ad patriam nobis promissam, recto itinere pergere, qui tamen quasi resipiscentes, affectibus & totis animorum votis, ad mundum, ex quo egressi sunt, redeunt: et ea, quibus semel renuntiarunt, iterum cum magna sollicitudine quarunt, & amplexantur. Præcipiebat D. per Ezechielem c. 4. 6. ne homines templum ingressi, eo ostio exirent, quo introierant, sed ulterius tenderent, ne reverterent terga, Deumque relinquere viderentur. Ille quidem per eandem portam egreditur, per quam introierat in domum Domini, qui post inceptam viam virtutis & perfectionis semitam, illam deserit, qui penitentiam quam cæperat, difficultate itineris perterritus prætermittit, & ad vitia

tia priora reuertitur. Non enim per eandem portam exiit, quia hoc fieri nequit, nisi Deo terga vertamus, & nos metipsos ad ea quæ dimissimus, conuertamus. Quam longe ab hoc erat ille qui dicebat, Philip. 3. Quæ quidem retro sunt obliuiscens, ad ea vero, quæ sunt priora extendens me ipsum, ad destinatum persequor brauium supernæ vocationis. Ante nos æterna sunt, retro autem temporalia, quia ab illis recedentes, ea post dorsum reliquimus, ad illa autem quæ æterna sunt, pergentes, ea inuenimus: talia ergo quæ post tergum reliquerat oblitus Paulus, ad æterna perquirenda se exierat: vt ad brauium supernæ vocationis peruenire valeret. Debemus etiã quæ retro sunt obliuisci, quia sic debemus currere, quasi hodie cursum nostrum incepissemus, & nullum opus bonum, effecissemus, sed semper de virtute in virtute pergentes, donec videatur Deus Deorum in Sion. Quia sicut nonnulli vt inquit D. Greg. qui cum bona aliqua faciunt, iniquitatum suarum protinus obliuiscuntur, & cordis oculum in consideratione bonorum operum, quæ exhibent conuertunt, atque eo se iam sanctiores extimant, quo inter bona quæ agunt, malorum suorum in quibus & fortasse adhuc implicati sunt, memoriam declinant. Qui si distinctionem iudicis vigilanter attenderent, plus de malis suis metuerent, quam de imperfectis bonis exultarent. Plus inspicere, de his quæ eis adhuc agenda sunt, debitores tenentur, quam quod operantes, quædam iam partem debiti soluunt. Neque enim absolutus est debitor, qui multa reddit, sed qui omnia: nec ad brauium victoriæ peruenit, qui in magna parte spectaculi velociter currit, si iuxta metas veniens, in hoc quod reliquum est deficit. Optabat hanc perseuerantiam virtutem in sponsa sua caelestis ille sponsus, Cant. 1. capite, cum aiebat. Mure nullas aureas faciemus tibi sponsa vermiculatas argento. Vbi alia litera habet. Turtures aureas faciemus tibi. Fuit enim Turtur perseuerantiam symbolum. Quia vt D. Basilio, & Valeriano Pierio placet, coniuge vita sancto, ita se ab aliorum volucrum consortio separat, tantique meroris exempla exhibet, vt

Philip. 3.

22. Mor. c. 6.

Turtur sine
bolum per
seuerantiam.
D. Basilius
Pierius V.
Tertianus.
Nota.

G

num.

vt nunquā in de societate inire cum alio quopiam patia-
tur, sed quod reliquum est vitæ, in perpetuo. celibatu de-
gat, sola volat, neque in frondescenti ramo vnquam infa-
dent, eaque omnia faciat, quæ ad luctum & merorem spe-
ctare videantur. Turtures ergo aureas sponsus spon-
se suæ offert, vt ad manum habeat, vnde, huius auiculæ mo-
res imitari possit. Vt anima illa quæ per peccatum
Deo suo orbita mansit, in perpetuo luctu & continuis la-
chrymis perseueret. Non contenta sit, bis, aut ter, pecca-
ta sua plangere, sed in continuo planctu & ciulatu, per
totam vitæ suæ spatium, perduret. Sic quippe David, (de
quo sermo noster est) faciebat, sicut hic aduertit Chryso-
stomus. Qui quamuis commissum scelus semel & iterum planxerat,
sed non illico à lachrymis destitit, & ad priores volup-
tates est reuersus: quin potius per singulas noctes, la-
chrymis, lectum suum lauabat, & de imo pectore igni-
ta suspiria ad cælum vsque demittebat. Lauorauit inquit,
ingemitu meo. Verum est, sed non ideo lachrymarum
habenas collegi, sed vltra progrediens, & quæ retro
sunt obliuiscens, lauabo per singulas noctes lectum
meum.

Antequam ad alia gradum faciamus iuxta hunc Davi-
dis lachrymarum fluuium aliquantisper commoremur.
Quod si filij Israel, iuxta Babilonis flumina sedentes, &
aquæ decursum contemplantis organa lætitiæ & instru-
menta musica suspenderunt, multo magis nos, torrentem
hunc lachrymarum considerantes, omne mundi gaudium
& vanam sæculi lætitiã, absque dubio contempnemus.

Nam quis non miretur, quam ex corde David peniten-
tiam fuerit amplexatus, peccataque sua defleuerit? Labora-
bat enim in gemitibus, & lectum quem adulterijs macula-
uerat sceleris sui conscium per singulas noctes abluerat,
& stratum suum regiam profluvio lachrymarum, quasi
odoriferis aquis rigabat. Itaque in omni loco, & in om-
ni tempore, lachrymis habenas laxabat: in lecto, in stratu,
& in palatio regio. Per lectum & stratum, loca volupta-
tis,

tis intellige illa scilicet, in quibus cum Bersabe delitia-
tus fuerat, libidinique studuerat. De sancta illa Hester
legitur, cap. 14. suæ historię, quod cum vellet Deum pla-
care, deposuit vestes regias, & fletibus & luctui apra in-
dumenta suscepit, & pro vnguentis varijs, cinere & ster-
core impleuit caput, & corpus suum humiliavit ieiun-
ijs, & tandem dicitur: quod omnia loca in quibus
antea lætari consueuerat, crinium laceratione comple-
uit. Omnia hæc fecisse David in sua conuersione, ma-
nifeste constat. Deposuit vestes regias, & sacco est indu-
tus. Vnde ipse inquit Psalm. 29. Conuertisti planctum
meum in gaudium mihi: conuersisti lacrum meum, & cir-
cundidisti me lætitia. Non manifeste legitur quod cinere
caput suum aspexerit, sed penitentia suæ cinis non de-
fuit, cum ipse dicat Psalm. 101. Cinerem tanquam pa-
nem manducabam, & potum meum cum fletu miscebam.
Humiliauit etiam corpus suum ieiunijs, & carnem absti-
nentia affligebat. Psalm. 34. Humiliauam in ieiunio animã
meam. Et Psalm. 108. Genua mei infirmata sunt a ieiunio.
Et tandem, sicut Hester omnia loca in quibus lætari con-
sueuerat, laceratis crinibus replebat: sic David omnia loca
in quibus Deum offenderat, lectum præcipue & stratum, ge-
mitibus & lachrymis perfundebat. Quæ lachrymæ in tan-
ta copia & abundantia perfundebantur, quod lecti macu-
lus ex adulterijs contractas, abluere sufficiebant. Quod &
versio D. Hieronymi, ex Hebræo magis exaggerat, sic ver-
bens. Natate faciam lectum præabundantia lachrymarum.
Ita vt lectus ipse, non solum lauari, verum & natate pos-
set in lachrymis: quod quidem, iuxta vsitatum loquendi
modum, per quemdam excessum intelligendum est. Sicut &
illud quod Psalm. 118. habetur. Exitus aquarum deduce-
runt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam. Vbi
D. Ambrosius. Causam sui fletus ostendit, dicens: quia non
custodierunt legem tuam. Sancto viro plus culpa, quam cri-
ma defletur. Fleuit enim David quando Natam ei de Viriæ
morte indignationem ostendit, & peccatum suum depreua-
uit.

ratione legis agnoscit: denique, filio in egritudine constituto nec cibum sumpsit, nec regium thronum aut cubile ascendit, sed stratus in terra ieiuna ora lachrymis diluebat: Non tam filij sui mortem, quam peccati sui penam in illo lauare desiderans. Fleuit quando numerato populo, repente, corde percussus est, dicens: pectavi grauius. Sciebat enim, vir sanctus, quod lachrymę de corde exentes, sunt litiuim quo animę maculę abluendę sunt. Vnde, tam facilis erat ad plorandum, quia grauitatem scelerum suorum, & remedij efficaciam ad veniam obtinendam, agnoscebat.

*D. Irineus.
Euripi.
Regi flere
non licet.*

Sententia fuit cuiusdā philosophi referente: D. Irineo: cui etiā subscripsit. Euripides, quod Regi flere non licet. Quomodo nāque maiestas cum lachrymis, magnitudo cū pusillanimitate, & regia dignitas cum puerorum singultibus coherebunt? Flere enim magis ad pueros & æfeminatos animos, quā ad reges spectare videtur. Non plorat Rex eo quod ciuitatē amiserit, aut bello fuerit superatus, aut in captiuitatem ductus, quin potius de recuperanda ciuitate, aut rebus componendis, agit. Quod si aliquem magnū regem plorantē intueremur, magnum malum illi contigisse, proculdubio iudicemus, magnā, vel honoris, vel diuitiarum iacturam incurrisse, Plorat Dauid Rex ille fortissimus & dux strenuus, & lachrymarum exitus, absque vllō moderamine oculi eius deducunt, ergo magna sui fletus extitit causa, magnā diuitiarū & bonorū spiritualiū fecit iacturam. Amiserat Dei gratiā & amicitia, amiserat iustitiā & æquitatē, amiserat diuinū timorem, amiserat Deū, & denique animā suā amiserat: & ideo regie dignitatis oblitus, & alijs curis post positis lachrymis & fletui dabat operam. Vtinā Deus mētis nostrę oculos aperire dignaretur, vt absque vllis ignorantie nebulis contemplari possimus, quantum malum sit peccatum, quāntam Dei & animę nostrę iacturā faciamus, quando aliquod mortale committimus: non dubito quin statim in magnū lachrymarū profluium proruperemus. Nam quid prodest homini

h. v. n. i.

si vniuersum mundum. ucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur; nihil certel Audi, quid huiusmodi detrimentum patientes, in inferno positi fateantur. Quid nobis profuit superbia & diuitiarum iactantia quid contulit nobis: ecce omnia trāsierunt quasi vmbra. Quare fratres mei in Christo charissimi, estote prudentes sicut serpētes, & simplices sicut columbæ: vtrumque enim nobis a Domino precipitur. Prudentia serpentis in hoc consistit, quod caput plusquam reliquam corpus seruat si serpēti gladio, aut forte baculo mineris, statim cauda & corpore in orbem actis, quasi scuto caput defendit, totum corpus iētibus exponit, vt caput defendat in quo vita eius præcipue consistit, quod naturali ductu nouit. Estote ergo prudentes serpentum instar, & animam quæ immortalis est & æterna, plusquam corpus & cetera temporalia facite. Omnia deperdantur, diuitiarum iactura fiat, amittatur salus, honor periclitetur, & corpus ipsum mortem incurrat, tamen anima seruetur in columnis quæ super omnia est; & vt salua fiat, omnia periculo exponantur. Quod si aliquando cum Dauide animæ iacturam feceritis, stote similes columbæ, cuius cantus lugubris & gembundus est & peccata vestra cum Dauide plangite: quia lachryme exterius exeuntes, latentis doloris fidelissimi testes esse solent. Quod ex ipsarum definitione late patet. Lachryme, inquit D. Basilus sunt viscerum exalationes, quas ad cerebrum emittunt, quādo dolore & angustia præmuntur, quę in cerebro quasi in alambico distillantur, & per oculorum exitus emittuntur. D. Grego. Nifenus inquit, quod sunt gutte, sanguinis decore exeūtēs. Nam sicut corpus vulneratum, per vulnus sanguinem mittit, sic cor vulneratum contritione, per oculos emittit lachrymas D. Hilarius appellat eas sudorem animæ quia sicut corpus fatigatū, & labore concussum, emittit sudorem, sic anima dolore peccatorum afflicta, sudore lachrymarum perfunditur.

Quod si lachryme exterius fuisse interioris doloris sunt signa: vbi est contritio nostra: Vbi dolor de peccatis comisi-

G. 3.

hs.

Matth. 1. 6

Sap. 5.

Matth. 10.

*Serpentis
prudentia.*

B. Basil.

*Lachrymarum
definitio.*

Greg. Nif.

D. Hilar.

sis: Vbi de iactura animæ nostræ quam per peccatum fecit, veræ penitentia: inditia: qui nec ullam lachrymā pro his omnibus fundere nouimus, sed quasi insensibiles effecti, vulnera animæ nostræ non atendimus: ploramus amicorum mortem, vxoris & charorum filiorum absentiam, iacturam diuitiarum, & salutis amissionem: & animā nostram mortuam per peccatum absentiam Dei, & diuitiarū cælestium iacturam & amissionem, non sentimus. Equidē existimo hoc ex duritia cordis nostri ortum habere. Habemus. n. cor in peccatis in duratū & emortuū, & ideo culpārū lésiones non sentit. Quibus illud D. Pauli in r. quam ad Thimotheū scripsit adaptari potest. Cauteriatam habētes suam conscientia: quod explicat Titelmanus in hunc modū, id est, Diaboli caractere notatam: quod est signum mentis obstinatæ atque reprobæ. Est optima methaphora ad explicandam peccatoris duritiem. Accipit aliquis cauterium in femore siue in brachio, & ex vi ignis & ferri, pars illa in qua imprimitur, tā dura relinquitur, quod ferē insensibilis redditur. *Que podeys cortar una rebana da, como quien la corta de un cuero de vaca, sin que sienta dolor, ni le salga una lagrima a los ojos.* Pars illa quæ acus cuspide lædebat, iam gladio acutissimo non leditur. Non miram, quod peccator lésiones animæ non sentiat, & pro peccatis suis nec vnā lachrymā fundat, quia cauteriatū habet cor, & ad tantā duritiem, & obstinationem per prauā consuetudinem peruenit, quod plus corporis, quam animæ lésiones sentiat, plus diuitiarum temporalium, quam cælestium iacturam lachrymetur.

*I. ad Thimotheū
mo c. 4.
Titelmanus.*

Simile.

*Ricardus.
Simile.*

Ricardus expendens verba illa, exitus a quarū deduxerunt oculi mei, ait quod solēt agricolæ siccitatis tēpore, fontium riuulis terrā irrigere, ne ariditate nimia, femina multiplicare nequeāt terræ comendata: sic ad horū imitationē David, iambre gratiarū tandem descendere, super operū suorū fruēns, lachrymarū vndā non negligit infundere. Sed ve nobis miseris, quibus quotidie, dolere & flere incumbit, propter innumera peccata quæ committimus, diuinā legem transgre-

transgredientes, & mandata, eius parui pedentes, & tamen nichil minus nobis est in corde, quam veraciter penitere, aut propter delicta commissa lachrymas fundere. Quanta est mentis nostræ cæcitas, quāta mortalium vecordia, quanta peccatorū stultitia. Si perdidit homo substantiā suā si filiū amiserit vt dicebā nuper, aut fortē parente fuerit orbatus, in lachrymas prorumpit, & post multos annos, vix agemibus abstinerere potest: at si Deum perdidit, qui amicus, pater, & sponsus est, nullum tristitiæ signum ostendit. Ieremias populum suum a loquens, cap. 22. inquit. Nollite flere mortuum, nec lugeatis super eum fletu, plangite eum qui egreditur, quia non reuertetur ultra, nec videbit terram natiuitatis suæ, ac fidiceret. Ne prosequamini lachrymis funera vulgi, & eos qui iam gladio vulnerati sunt, qui in pace quieuerunt, sed potius regis vestri, perpetuum exilium & æternam captiuitatem: qui non reuersurus, Babilonem ducitur. Hoc enim peccatori congruit, cuius captiuitas quantum est ex parte sua perpetua est, magis quæ deploranda eius mors, cum æterna sit, quam corporum vulneratio aut interfectio. Peccator enim, quantum ex se est æternaliter perit & in perpetuum inferni exilium relegatur: Quia, vt inquit Psalter: Spiritus vadens, & non rediens. Quod explicat ad hunc sensum Incognitus, dicens. Spiritus hominis carne coniunctus, perse in peccatum cadere potest, sed perse resurgere non potest. Noli ergo peccator, patrem, aut filium, aut amicum mortuum flere, sed te ipsum, qui per peccatum à Deo separaris, & in perpetuam Babilonis captiuitatem, a paradisi gaudijs exul, duceris; ad amicitiam Dei, nisi per eius gratiam & auxilium amplius non reuersurus. Ezechiel præcepit Deus dicens. c. 3. Percute manum tuam, & allide pedentium & dic heu, ad omnes abominationes malorum Domus Israel. Vult enim Deus quod Propheta dolore illo violento, lachrymis venā apperiat, vt peccata filiorum Israel descat, quæ ipsi deslere tenebantur. Christus.

Ierc. 22.

*Psal. 77.
Incognitus
Potest peccator perire
sed non resurgere si
non Deo.*

Luc. 19.

flus etiam Redemptor noster super ciuitatem Ierusalem cum in ea reciperetur flauit, vt ciues ipsi, propter quorum peccata ciuitas illa destruenda erat, multo magis flerent. Ex vt nos etiam videntes ciuitatem animæ nostræ sceleribus inquam tam (illam inquam ciuitatem, de qua regius vates dixerat Psal. 54. Vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate, die ac nocte circumdabit eam super muros eius iniquitas) vim lachrymarum super eam fundamus.

Chroma-

Lachryme iste vt Deo sint acceptabiles, non ex timore sed ex amore, non propter temporalia damna, sed propter æterna, procedere debent. Inquit enim Chromatius con- tior. in cap. 3. Matth. Quis vero nobis iste luctus intelligē- dus est? salutaris vtique: non ille, qui ex rerum detrimen- tis nascitur, non qui ex amissione Charorum; nec qui ex iactura secularium dignitatum, sed hic est luctus salutaris, qui agitur pro peccatis, pro recordatione diuini iudicij. Nā qui prius inter innumeras seculi occupationes, & asperita- tes animo constitutus, de ipso cogitare non poterat: iam securus & mitis effectus, incipit se ipsum proprius intue- ri, examinare suos actus diurnos, atque nocturnos: & præteritorum vulnerum crimina incipiunt apparere, & tunc luctus ac lachrymæ subsequuntur salutare, & adeo salubres, quod vox celestis consolatrix accurrat. Sūt enim tam pretiosæ lachrymæ quod nisi propter Deum, & pec- cata contra illum comissa, fundantur: i. Eturam earum fa- cimus. Et præteritum illarum ludimus. Refferuat demonte

Iulius So-
linus.Mōtis Eth-
na.Lachryme
signū amo-
ris.

Isai. 4.

Ioā. Chry-
sost.

Et Ethna, quod cum igne sulfureo perpetuo comburatur, ta- men fons aquæ frigidæ ex illo profluit: sic cor nostrum fons est ex quo lachrymæ egrediantur, quod tamen tan- quā Ethna, igne charitatis debet esse accensum: vnde lachrymæ signum amoris esse solēt, quia nihil aliud sunt, quā viscera per oculos efusa, sicut vulnerati cordis & con- tritione percussa, argentum liquæ factum, quod sine igne, per fornacem non exit. Et hoc est illud Isai. c. 4. Si abluerit dominus sordes filiarum sion, in spiritu iustitiæ, & spiritu ardoris. Quem locum D. Ioannes Chrysof. lib. de Spiritu sancto

sancto, de eodem spiritu sancto explicat, qui animā iusti- ficans, & maculas eius lauans, non spiritu frigoris, sed ar- doris, non gelu, sed igne, & charitatis feruore, ex quo la- chrymæ ignitæ procedunt, sanctificat, & abluat. Hoc enim habet ignis, quod res quantumuis duras emoliat & liquæ faciat, & multoties in aquam resoluat. Diuersa florum genera si accipias, ea que in alembicum in missa, igne sup- posito calefacias: statim in odoriferam aquam resoluuntur, quæ per foramen difunditur. Ignis enim causa illius distillationis extitit qui hanc habet proprietatem. Hoc etiam ignis Spiritus sancti habet, quod si in humano corde accenditur, cum vera mentis contritione: flores voluptatum qui in illo germinare solent, resoluit: & in lachrymarum fontes per oculorum alembicos conuertit. Inquit Aristotel. 7. lib. de animalibus, quod aqua fon- tium aut humorum, quæ terrestris est, qua horti & vi- rreta irrigari solent: non est æque utilis ad irrigandam ter- ram & facundandam sicut aqua pluuialis, quæ de cælo descēdit cuius rei experientia in institutis aquaticis patet. Licet enim in medio aquarū plantati fuerint, sunt tamen marci & languentes, si pluuia illis deficiat, at illa descen- dente, statim germinant, & reuiescunt. Hæc eadē differē- tia reperitur inter lachrymas, quæ ex charitate procedūt, & eas quæ ex alijs principijs, & non propter Deū summe dillectū funduntur, sed propter metū mortis aut inferni, vel propter aliquod tēporale dānum, quod istæ, quasi aqua terre ea sunt, terrenum & humile habentes principium, vnde non tantæ sunt virtutis et efficacitæ, quod perseani- mam facundare possint, aut fructum gratiæ producere: at illæ quæ ex charitate & Dei amore procedunt, cum al- tius habeant principium, & à Deo ipso procedant, vt il- lissime sunt ad corda nostra irriganda, mirificosque fru- ctus produccendos.

Quantæ virtutis & efficacitæ sint huiusmodi lachryme, in peccatrice illa euāgelica, que lachrymis cepit rigare pe- des Iesu euidenter apparet. Lauit enim lachrymis corpo-

Simile.

Arist. lib.
7. de ani-
malibus.

Simile.

ris, maculas anime. Dimissa sunt ei peccata multa quoniam dillexit multum, ita sane, verum patentes lachrymę, latentis amoris testes extiterunt refert. Eresmus in suis apotegma, quod cum Alexander legisset prolixam Epistolam ab Antipatro scriptam contra matrem suam, dixit. Ignorare videtur Antipater quod vna matris lacryma multas delebit epistolas, quod si vna lacrymatam longam Epistolam delere potuit, quid tanta lacrymarum abundantia de lere, aut quid non delere potuit in Magdalena? O quanta fuit harum lacrymarum efficacia, quę & tot peccata delere, & fratrem mortuum suscitare potuerunt. Deleuerunt quidem peccata, nam lauit lacrymis corporis maculas mentis, vt adimpleretur illud Isarę vaticinium. Delebe, vt nubem iniquitatem tuam, & vt nebulam peccata tua. Nubes per sui resolutionem deleri solet. Nubem videbis atram fulguribus & tonitruis mundum minitantem, quę tamen flante austro in aquam clarissimam conuertitur. Sic ista felix peccatrix mihi videtur, quę quasi nubes fulgurans aliquando fuit. Fulgurabat enim per os, per oculos, per gestus, & amoris per verba fulmina mittebat, quę omnia flante Dei gratia conuersa sunt in lacrymas. *Acõtece que en una pobre aldeia no ay mas que una campana, sube el sacristan y tañe a fuego, y sube luego, y con la misma tañe a nublado. Aquellos ojos bonos y cabellos de Magdalena que tantas vezes auian repicado a fuego, aora tañen a nublado a los pies de Christo. Hoc est delere vt nubem peccata, sed subdit, & quasi nebulam. Nebula enim ardore solis consumitur. Contingit in hęc me totam terram densissima nebula plenam esse: oritur sol, & radios suos per illam spargit, & sic tota dissoluitur. Non secus Magdalene peccata, quę in absentia illius veri solis iustitię quasi densissima nebula mentem suam occupabant, modo presentia eius dissoluta fuere. Potuerunt denique lacrymę iste fratrem mortuum suscitare, si tamen magis tibi videtur fratrem iam vita functum, quam se ipsam peccatis mortuam reuocare ad vitam. Ex quo enim vidit*

Simile.

Simile.

Simile.

Simile.

dit eam Dominus plorantem, statuit fratrem eius ad vitam restituere. 2. Reg. 12. dicitur, quod cum puer quem Bersabe conceperat ex adulterio ad mortem infirmaretur: Dauid nimiatristicia affectus, ieiunabat, & flebat, neque volebat cibum sumere etiam si satellites magis ac magis, suassissent. Accidit die septima vt moreretur infans, & nemo audebat nunciare ei, quod cum intellexisset surrexit aletu & ieiunio, & vestelugubri qua indutus erat dimissa, alia indutus est, & hilari vultu sedes ad mensam comedit. Quod cum mirarentur serui sui, dixit. Ne miremini propter hoc factum, quia dum viueret infans ieiunabam & flebam propter ipsum. Dicebam enim quis scit, si forte donet eum michi Dominus, & viuatur nunc autem, quia mortuus est, quare ieiunor ac si diceret. *Ya no ay para que ayunan ni llorar por el, han de ser poderosas mis lagrimas para tornarlo a la vida? asi señor David que os parece caso imposible que las lagrimas resuciten aun muertos? Imposibili quidem est per naturam, non per gratiam. Vnde huius peccatricis lacrymas, quę per Dei gratiam tantę virtutis fuerunt, quod defunctum fratrem, ab inferis reuocarunt ad vitam,*

Tales erant lacrymę, quas Dauid fundabat peccata sua deflens, non quę ex timore suplicij, aut temporalis in famę, aut alicuius alterius rei dolore procederent, sed ex igne ardentissimę charitatis, & ex dolore offensę: quia legem Dei sui quem summe deligere tenebatur, non custodierit. Vnde & in tanta copia fundebantur, quod vere posset dicere. Lauabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis statum meum rigabo.

Turbatur est a furore oculus meus. Per oculum turbatum hic Eusebius, oculum rationis intelligit, quem Nicéphorus, & indignatio peccati perturbat, ne recte possit inspicere. Vnde in scriptura, peccatum tenebrę appellatur. Iuxta illud Psalm. 138. Et dixi forsitan tenebrę conculcabunt me: vbi pertenebras incognitus cum aliqui

Peccatum
exc. cat.
Sopho. I.

bus alij peccata intelligit, quæ mentibus caliginem & obscuritatem suffundunt. Ambulabunt vt cæci, inquit Sophonias, quia Domino peccauerunt. Nihil enim est quod magis mentem ob nubilet, & rationis iudicium perturbet, quàm peccatum. Quomodo enim dum aliquis flagitium comittit, voluntas eius ad illud perpetrandum inclinari possit; nisi intellectus ipse cæcus esset? Nescierunt neque intellexerunt in tenebris ambulant, inquit Psalmista Psalm. 81. Et quid inde? mouebuntur omnia fundamenta terre. Præsupposita cæcitate mentis, nullum fundamentum sanctiatis, aut virtutis, stabile & solidum esse potest, nullum ædificium tam firmum, quod non statim corruat. Cæcitas namque quam culpa secum adducit, mentem obscurat, iudicium peruertit, & omnes animæ potentias perturbat Isaias. c. 19. De Aegyptijs agens, inquit: Inmiscuit Dominus in medio Aegypti spiritum vertiginis, vbi 70. vertunt. Dominus enim inmiscuit eis spiritum erroris, alij spiritum peccati. Quid est spiritus peccati? nil aliud, quam spiritus erroris, aut vertiginis. Peccatum enim, cum mentem obnubilet, errare facit peccatorem in actionibus suis. Est etiam spiritus vertiginis, siue, vt ait Simachus, spiritus peruersitatum, id est, peruersus. Peruertit enim sanum sensum, ne illigat ea quæ decet. *Es en vaguido de cabeça, vnda bueltas al rededor, y andar al retortero, como quien anda en danza, que trae el yuicio alborotado.* Qui enim quasi turbo aut vertigo, in orbem volutatur, sinistra de rebus iudicat: videtur illi mundus totus moueri, ciuitates corruere, & ædificia solo æquari: sic spiritus peccati, spiritus vertiginis aut peruersitatum appellatur, nã peruertit rationis iudiciũ. Peccator namque iudicat malũ, bonum, & bonum, malum: amarum, dulce, & dulce, amarum, tenebras lucem & lucem tenebras, tēporalia sequitur, & eterna contēnit: fugit virtutes & vitia insequitur, aueritur à creatore, & ad creaturascōuertitur. Huc spectat illud Psalmistæ Psalm. 61. Mendaces filij hominũ institeris: vbi per stateram Euthimius iudiciũ & electionẽ intelligit dicēs.

Psalm. 81.

Isai. 19.

Sep. uaginta.

Nota.

Simachus.

Psalm. 61.

Euthimius.

Corrupta.

rupta est in mortalibus iudicij sedes, quoniam elligunt in stabilia pro stabilibus, & mala pro bonis. Sed quomodo filij hominum in his stateris, mendaces sunt, & deceptores, audite? Accipite in manu vestra rationis, & iudicij staterã, & in vna bilance Deum constituite, in alia verò, quidquid pulchrum, pretiosum, aut estimatione in hoc mundo dignum est. Ponite diuitias, aurum, argentum, lapides, pretiosos, & omnes terræ thesauros. Ponite honores, dignitates, magistratus, & regimina. Ponite pulchritudinem, valetudinem corporis, & intellectus præstantiam, denique appendite claritatem sanguinis, & parentum antiquitatem, profapique splendorẽ. Et vt cuncta vno verbo complectar, omnem mundi gloriam: Quid omnia hæc ponderis habent, si cum vno solo Deo conferantur? Nunquid alicuius sunt momenti? Salomonem audite, qui quasi manu sua stateram tenens, hæc eadem ponderauit. Quoniam ante te, inquit, orbis terrarum tanquam momentum stateræ, & tanquam gutta rotis ante Lucani, qui descendit in terram. *Todo el mundo en contrapeso, vuestro, es como el escrupulo de la balanza, y como una gota de rocío de la mañana respecto de la agua del mar.* Cum ergo homines propter mundi vanitates, voluptates carnis, & corporis diuitias, Deum derelinquant, sequitur, quod mendaces sint in stateris, & quod non recto iudicio res ipsas preponderent: quod non ex alio principio ortum habet, nisi quod oculus rationis propter peccati furorem in illis turbatus est.

Inueteraui inter omnes inimicos meos. Per inimicos peccata intelligit Glossa, quæ naturæ nostræ insidiantur. Sed quid ex furore oculi, mentisque cecitate sperari poterat, nisi quod inter peccata sua inuetera sceret? Nulla maior cecitas excogitari potest, quam inter inimicos crudelissimos, commorari. Qui enim necessitate compulsi per terras hostium ingrediuntur, summa qua possunt celeritate, iter suum conficiunt, quia hostis semper est timendus. Et cum illo commorari non est tutum. Quid est Israel, aiebat Baruc, quod in terra inimicorum es, inueterasti in terra aliena, coinquinat.

Sapient. II.

Glossa.

Idem Chrysostomus.

Simile.

Baruc. 3.

*Isai. 24.**Peccator
obstinatus*

natus es cum mortuis sempiternis? Terra inimicorum potest dici peccatum, ubi nulla securitas, nulla pax. Semper peccatori imitantur infideli, & mors aeterna illi comminatur. Doctrina hac intelligi potest illud *Isai. 24.* formido, & fouea, & laqueus, super te qui habitator es terrae. Nullum malum est, nulla aduersitas, nulla calamitas, quae peccatori non imminet, sed his precipue, qui habitatores sunt terrae, & peccati incolae. Aliqui sunt qui licet peccati confinia & terminos attingant, non tamen in illis commorantur, sed tanquam per hostium regiones, cursum trahentes, statim illud deserunt: (quod dolendum est) sunt alij, qui periculis omnibus postpositis, in regione peccati quieti viuunt, & securae commorantur. Iam enim ad obstinationis statum peruenere, & ad tantam cordis duritiam, quod inter inimicos inueterascunt: & Deum ipsum contemnentes, animae suae omnino obliuiscuntur. Quando Propheta *Ezec.* per foramen parietis templi est ingressus, quatuor abominationes vidit, quarum vltima, omnes alias excedebat. Prima fuit statua Baalam introitu portae, siue primi atrij templi, secunda cultus picturarum in pariete, in atrio secundo, tertia plures stus mulierum sedentium, & collentium Adonidem in atrio tertio, quarta & vltima quae longe grauior erat, contemptus seniorum, qui dorsa contra Deum habebant, & vultum ad orientem conuersum. Prima abominatio significat peccatum adhuc in desiderio, quod nondum commissum est: ideo in introitu, quia turpis cogitatio initium est sceleris. Secunda est perpetratio delicti. Tertia peccati consuetudo, ideo sedebant. Quarta defensio scelerum, & inueteratio in peccatis, usque ad Dei contemptum, & haec vltima est abominatio & vltimus fere gradus excedit. Vulgo dicitur, quod nimia consuetudo parit contemptum: quod hic verificatur, consuetudo enim peccandi parit contemptum Dei, quod peccatum irremissibile esse solet. *A mos. c. i.* minatur Propheta dicens. Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor, non conuertam eum, ex Hebræo verti potest non parcam ei, eo quod tritauerint in plaustris ferreis Galaad. Et idem repetit de Moab & Ti

*Ezech. 6.**Figura.**Quatuor
abomina-
oes.**A mos. i.*

ro, qui locus varias expositiones admittit sed pronus vnicuiusdam gloriæ sequamur, quae asserit primum peccatum esse in desiderio, aut cogitatione, secundum in opere, tertium in consuetudine, quae quidem facile remittit Deus: quartum vero in contemptu, quo stante, nunquam remittitur. Dum peccator aliquis Deo contempto, & penitentia, quae peccati est medela posthabita, in vitijs suis perseuerat. *Iere. 30.* inquit. Infamabilis est fractura tua, non est, qui iudicet iudicium tuum, ad alligandum curationem tuam, vtilitas non est tibi. Quae verba de peccatore in peccatis obdurato dicuntur. Et aduertit *D. Tho.* super *Matthaeum*, quod istius obdurationis causa per se est homo, Deus vero non indurat, nisi non imperciedo gratiam. Deus indurare dicitur quia gratiam non largitur, homo vero, quia in propria malitia permanet. Sed quare non largitur gratiam? non ob aliud, nisi quia homo ad illam non disponitur. Non emollit cor, quia ipse obicem ponit, non conuertit, quia ipse reuerti non vult, ideo peccatum obstinationis & in penitentiae irremissibile dicitur, quia peccator diuinam misericordiam spernit, quam si amplexatus fuisset, nullum esset. Vnde *Laurentius Iustinianus*, sermone exortatorio ad conuersionem, inquit. Porro apud Deum nulla est irremissibilis culpa, cum ex cordis sinceritate humiliter postulatur venia. Quid oro in peccatrice iustificata fuit, nisi lachrimarum effusio, animique compunctio? Flenit post negationem Petrus, & pristinae restitutus est gratiae, Compleuit Dominus in his duobus, quod prophético praedixerat ore: Quotiescumque ingemuerit peccator, non recedat amplius iniquitatum suarum. Quid delinquenti, hac promissione dulcius? Quid desperato, & vniuersorum flagitiorum pleno, amabilibus? Quid ve ad emendationis bonum dici potuit efficacius? Non ne *Dauid*, de cuius penitentia modo agimus, inter inimicos suos inueterauerat, ut ipse fateatur, vel ut versio *D. Hiero.* habet, ab vniuersis hostibus suis peccatis sicut fuerat consumptus, & inutilis factus? Et tamen inquit: exaudiuit Dominus vocem fletus mei. Quam obrem perseuerati animo peccata nostra defleamus, & qui haecenus cor impeni

*Hiero. 30.**D. Tho. su-
per Matt.
Deus non
indurat pe-
ccatorem.**Peccati ir-
penitenti-
irremissi-
bile.**D. Lauren-
Iustinia.**Ezech. 18.**Versio.
D. Hieron.*

impunitus habuimus, calore diuini ignis illud liquare facere sinamus: accedamus ad Christum, qui extensus in cruce brachijs ad nos amplexandum, aperto latere ad nos suscipiendum, inclinato capite, ad nos osculandum, nostrum nimio cum amore prestolatur aduentum: ut ex diuitijs ineffabilibus suis, nobis gratiam conferat, & gloriam.

Concio quinta.

Discedite a me omnes qui operamini in iniquitatem: quoniam exaudivit Dominus, vocem fletus mei.

Exaudivit Dominus deprecationem meam: Dominus orationem meam suscepit.

Erubescant, & conturbentur vehementer omnes inimici mei: conuertantur & erubescant valde velociter.

Gene. 8.
Natura nostra ad malum inclinata. Simile.

NON inter minora inconuenientia, quae iusto ad caelestem patriam pergenti, se offerre solent, societas malorum, cum quibus vitam agere est necesse, a numeranda est. Quia humana malitia, praeterquam quod ipsa contagiosa sit, & pestifera, naturam nostram propensam ad malum & inclinatam reperit. Quia sensus hominis, ut dicitur gene. c. 8. pronisunt ad malum ab adolescentia sua. Quando adfinitum aliquod inclinatum est, eiusque parietes a debita rectitudine defecerunt, facile ad terram prostermitur. Quod si adfinitum naturae nostrae, per peccatum arecti-

rectitudinis iustitiae originalis defecit, & ad malum deflexit: quid mirum, quod tanta facilitate, malitiam ipsam amplectetur? quid quod malorum societas eam alliciat? quid quod eorum exempla impellant? quia, ut inquit Regius Psaltes Psal. 17. Cum sancto sanctus eris, & cum viro ino-
Psalm. 17.
cente innocens eris, & cum peruerso peruerteris.

Hinc est, quod Deus populum illum, quem ad cultum & seruitium suum elegerat, tanto studio & cura, a malorum societate segregare semper curauit: ne ex eorum consuetudine & familiaritate, eorum etiam vitia contraheret. Ex duobus enim contrarijs, semper alterum, alterum vincere necesse est, & unumquodque eorum, alterum sibi assimilare contendit: quare, sicut virtus vitium destruere conatur, sic e converso, vitium ipsam virtutem: quae post peccatum debilius effecta, multoties superatur & vincitur. De ordinario la virtud sale
descalabrada del vicio. Praeuens igitur Deus hoc periculum, Num. 33. populum alloquens, praecipit, dicens. Cum intraueritis in terram Chanaan, despergite cunctos habitatores terrae, ne eorum societas sit vobis in ruinam. Timebat enim Deus id quod postea illis contingit, refferente Psalmita Psal. 105. Non didicerunt gentes quas dixit Dominus illis, & didicerunt opera eorum, & seruerunt sculptilibus eorum, & factum est illis in scandalum, & immolauerunt filios suos, & filias suas, demonijs. Vide quanta mala subsequuta sunt, ex illo primo principio. Ex eo inquam, quod inter gentes commisti sunt, prouenit illis, quae opera illorum didicerunt & idolatriam imitati sunt. Hinc haberi potest germana & literalis intelligentia illius loci; Can. 4. Veni delibano sponsum, veni delibano, veni coronaberis, de capite Amana, semir, & Hermo, de cubilibus leonum de montibus patdorum. Sponsam suam synagogam vocat ad recipiendam coronam, & premium, quod in terra Chanaan illi parauerat, & monet eam, ut a monte Libano, semir, & Hermo, in quibus Gentes habitabant, (quos & leones nominat) exeat, ne eorum idolatria & detestandis moribus contaminaretur. Hinc etiam illius differetiae, quae inter illos duos angelos, de quibus Dan. 10. agitur intelligentia patet. Dixit enim
Dan. 10.
Danieli

Danieli angelus, qui illū alloquebatur. Ego veni propter sermones tuos, princeps autē regni per sarū restitit mihi viginti & vno diebus, & ecce Michael vnus de principibus primis, venit in auditoriū meū. Vbi excusat se angelus apud Danielē, quod tanto tēpore demoratus fuerit. Et vt melius intelligatur, obserua, quod dederat Rex Cyrus facultatē Iudæis redeandi Hierosolimā, quorū multi redierāt, multi māsserant in Perside & Caldea redire nollētes: orauerat autē Daniel, viginti & vno illis diebus, pro omniū reditu qui exauditus fuit. De quo certiorē illū faciebat angelus, sed reddēs rationē, quare nō statim ad illum veniret, inquit, quia Angelus regni Persarū, qui ad custodiendā illā prouinciā constitutus fuerat, restitit mihi. Sed quare inter se dissidebant? Nimirum quia persicus Angelus ad vtilitatē illius regni aspiciebat, quia ex societate Hebræorū multū illorum, idolis spretis, ad cultū veri Dei conuertebatur: Angelus vero Hierosolimitanus de aggressu illorū instanter agebat, ne ex consortio Persarū, populus Dei cōtaminaretur. Sic enim D. Greg. 18. moralium locum hunc interpretatur. Huc etiā spectat, quod Num. 16. Memorie proditū est. Recedite à tabernaculis hominū impiorū, & nollite tangere, quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini in peccatis eorū. Quis est qui oculis mentis Diuini Petri nō intueatur, qui quæ inter bonos, Deū verum confessus fuerat, inter malos & peccatores, nō solū negauit, verū & iure iurando asseruit, illū non nouisse. Semper enim aliquid mali propter vicinū malū aduenire solet (vt veteri vtar prouerbio) quare summo studio malorum societas cauēda est. Quod si aliquādo necesse fuerit vel ratione ostij vel alicuius rei gratia, inter peccatores conuersari, magna cautela opus est, ne in peccatis & moribus eorum aliquis inuoluatur. Et quæadmodum qui à terra naufragium saluatus intuetur, potest illum tabula, vel ligno, vel fune, aliquo modo iuuare, sed nō ita se debet a propinquare illi, vt submergatur ambo priter: sic, qui iustitia & sapientiā præstat debet teteris scelerorū hominū moribus notatis, ita illis

D. Grego.

Num. 16.

Simil.

illis opē ferre verbis & exēplis, quod nō simul cū illis submergatur & pereat. Ad rē ergo vt deueniamus, cū David sumis viribus de penitētia agēda, peccatisq; suis relinquēdis ageret: nō solū à peccatis abstinere, verū & ab omni occasione peccādi: inter occasiones vero non infimū locū obtinet malorū cōsuetudo & societas, qui forsitā ad facinora perpetrāda consiliū, & opē illi præstiterant, quare, indignatione & tedio cōtra illos affectus, inquit. Discedite à me omnes qui operamini iniquitatē, quoniā exaudiuit &c.

Quoniā exaudiuit: Dñs vocā fletus, mei. Arc hī diceret, iā cū illo reconciliatus sū, ad pristinaq; amicitia redidi, qd cū ita sit à me recedite, quia zelosus est, & animā quā diligit, nollit inter peccatores cōmorari, aut cum illis familiaritatē habere. Hęc est ratio, quare cū tanta festinatione populo suo per Hiere. præcipiebat de Babilone exire. Exite de medio Babilonis popule meus, & de terra Caldæorū egredimini. Et per Isa. c. 48. Egredimini de Babilone, fugite à Caldæis: quasi diceret: nimio zelo affitior. Ferreque nō possū, vos inter idolatras & paganos intueri, quorū idolatria & morū peruersitas quasi pestis mortifera fugiēda est. Ideo summa celeritate Babilonē desserētes in patriam vos recipite. Præcipiebat Deus in lege, ne filij Israel in mundū aliquid māducarēt, & ne tāgerēt illud Circa quod preceptū inquit Eus. li. de prepar. euāg. Si igitur in mūda animalia tāgēda non erāt: qui fieri potest, vt sceleratos homines, quorū vitia sūt omnia perspecta & explorata, nobis cū cōiūctos, cōsuetudine atque vetustate amicitia, sine ignominia habeamus? Cui sententiæ consonat dictū illud Antisthenis celebratissimū qui aiebat: Absurdū esse nō repurgare à lolio triticū: quo significare volebat: absurdū esse, & ab omni ratione alienum: Republicā à peccatoribus & facinerosis hominibus nō repurgare. Ira illū locū interpretatur Plutarcus, asserēs, non minus detrimēti asserere iniquos bonis, quā triticolum. Quod quidē ex eo nascitur, quod vitius in nobis quasi extranea & adueritia est, nihilque ei fugatiū, quacūq; n. arrepta occasione, nos deserit & fugit. Res

Hic. 50.

Isa. 48.
Deus suus
zelus.

Deute. 15.

E scbius
Cessa.

Antist. nec.

Plutarcus.

Plato.
Arist.
Dedali sta
tue.

quædam pro vera ab antiquis celebrata est, quæ omni sua auctoritate indiget, ut credatur: cuius meminit Plato in Menone & in hypia maiore, & Arist. i. de anima. A iur, enim, quod statua illæ Dedali quæ tanto artificio erant facte, tantaque pollebant pulchritudine: nisi fortissimi funibus constringerentur, statim aufugiebant, ab oculisque hominum abscondebantur. Sic quippe sunt virtutes rectique mores, quod nisi summa custodia obseruentur, exemplisque bonorum quasi quibusdam vinculis aliq̄entur, continuo terga vertunt, & se conuertunt infugam. *Lucgo dā cantona da y nos dexan.*

Chryf. su
per Psal. 6.
Matt. 5.

Quare summa diligentia & studio curadū est, ut peruersi mores, in quocūque fuerint, siue in amicis & necessarijs, siue in parentibus & consanguineis, vitentur, & corū cōsuetudinē & amicitia solerti cura fugiamus, quorū vitia, nocumentū & scandalū, absque dubio, sunt allatura. Ad hūc sensum explicat magnus Chrysof. verba illa seruatoris nostri Christi Mat. 5. Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proijceabs te. Et si manus tua scandalizat te, abscinde eā, & proijceabs te. Inquit enim: Nō loquitur de membris, absit, sed de necessarijs & amicis, quorum amicitia aspernandē sunt, quando nec nobis nec ipsis profunt.

Aug. II. de
civit. etc.

Quod si dicas. Si malorum societas tantum detrimenti iustis affert, & Deus iustos sic zelat, quare ergo iniquos inter illos existere permittit? huic dubitationi tibi respondeat D. Augustinus. l. i. de ciuit. 18. Nec Deus vllum, non dico angelorū, sed vel hominū crearet, quē malū futurū esse præscisset, nisi pariter nosset, quibus bonorum v sibus commodaret, atque ita ordinē seculorū, tanquā pulcherrimū carmen, etiā ex quibusdam quasi antithētis honestaret. Hęc est ratio quare Deus permittit iustos peccatoribus esse per mixtos, ex quo zelus eius habet ortū, qui nollet animā inter occasiones cōmorari. Quare non misterio vacat, quod Cāt. 2. Cōparat eā colūbæ, dicēs. Veni colūba mea in foraminibus petre in cauerna maceris. Exi cito de medio populosisimę ciuitatis, relinque hominū impiorū tumul-

Rom. 2.

tua m-

tuatē populū, fuge periculosū ad modum corū conuiuenti modum, & in loca solitaria deserta & inuia, te cito confer: ut in foraminibus petrarum & inacefis rupibus, secura, vitam degas. Quis in his verbis, & charitatem Dei, & zelum eius non agnoscat? comparat sponsam columbæ, ac per consequens se ipsum, qui illius sponsus est. Columba & si amoris & charitatis sit symbolum, ut apud Pierium reperies, est tamen coniogis zelosissima quem si viderit cum alio amicitiam contrahere, rostro & alis percutere & castigare solet. O amantissime Deus quātū animā meā & diligis, & zelus: quam si videris aliquid præter te ad amantem misericorditer, corrigis & castigas, ægriter ferens, eam inter occasiones voluptatum, gaudiorum, & vanitatū huius seculi aspicere. Exardescit enim zelus, quantum & amor quo medilligis: & ideo omnem consolationem humanā, michi interdicit esse cupis, ut te offēdēdī, michi omnis auferatur occasio. Columba etiam cum inimicos habeat, qui illi semper insidiantur, nidum suum construere solet in altissima aliqua rupi, in qua tanquam in munitissima arce, ab hostibus, aquila, accipitri, & alijs, se defendit. O anima, inquit Deus, columba dilecta, quæ tot inimicis circumdaris, cui tot insidie parantur, quam mundus, caro, & diabolus suis astutijs decipere, totis viribus conantur, occasiones fuege, ab inimicis te absconde, ne illis fidas, quia nulla in eis fides, nulla securitas, inuenitur: Deuita mundi confortium, & mundānos ipsos tanquam viuum ignem time, & cum regio vate proclama. Discedite a me omnes: qui operamini iniquitatem, quoniam exaudiuit Dominus vocem fetus mei.

Pierius v
ria.

Mūdifuga.

Vocem fletus mei. Inusitatus quidem apud nos loquendi modus sed apud scripturam sacram non infrequens. Nunquid fletus ipse aut lachryme loquuntur, ut dicat vocem sui fletus audiuisse: equidem. Lachryme penitentis lingua sunt, Deum loquuntur, & earum voces cælum exaudivit & in illis valde delectatur. Dicitur enim Ecclesiastici. 35. Eccl. 35. Nō despiciet præces pupilli, nec viduam, si cfundat loquel-

Lachryme
loquuntur.

Eccl. 35.

I 3. lam:

lam gemitus. Non ne lachryme vidue ad maxillā descen-
dant, & exclamatio eius super deducentē eis. Amaxil-
la enim ascendunt vsque ad cælū, & Dominus exauditor
delectabitur in illis. O magna lachrymarum virtus, ama-
xilla descendunt ad terram, & à terra in instanti, vsque
ad cælum ascendunt. Fores diuinę pietatis pulsant, mise-
ricordiam implorant, & Dominus exauditor illarum
est. Habent enim lachryme suum loquendi modum, qua-
re diuinis auribus percipiuntur: alioquin Propheta re-
gius non diceret. Exaudi orationem meā, & deprecationem
meam, auribus percipe lachrymas meas. Sed dili-
gēter observa, quod ad hoc, quod huius cernodi lachryme
vim habeāt, & quod postulant asquantur, debent non
ex oculorum superficie, sed ex imo corde procedere, ita
quod corpus simul cum lachrymis perfundatur, iuxta
illud Psalm. 61. Effundite coram illo corda vestra. Quan-
tum valoris & efficacię habeat huiusmodi oratio in. 1.
Reg. cap. 7. plane ostenditur, vbi dicitur. Quod postquam
filij Israel victi sunt à Philisteis, & arca Dei capta, ex quo
magnum dolorem conceperunt, quo vsque tandem re-
stituta est: conuenerunt in Cariathiarim, vt se munirent
& prepararent ad bellum, quibus Samuel dixit. Si in to-
to corde vestro reuertimini ad Dominum, auferet Deus
alienos de medio vestri, & seruite ei soli, & eruet vos de
manu Philistijm. Quo peracto, dixit illis congregate
vniuersum Israel in Masphat, vt orem pro vobis Dominū.
Cūque Samuel orasset pro illis, inquit textus, quod ieiuna-
uerunt illa die confitentes peccata sua, non sine magna
contritione & lachrymis, & hauserūt aquā & effunderūt
in conspectu Dñi, qui exaudiuit eos, & pro eis cōtra Philis-
teos pugnavit. Sed quis inter hæc omnia, factū illud non
mi retur, quod hauriebant aquā in medio orationis & illā
in conspectu Dñi effundebant. Difficultatē quidem hoc ha-
bet. Quid ceremonia illa adūbrabat? Variè de hoc exposito-
res senserunt. Rabbi Salomō referēte Lirano, inquit, quod
fuit humilitatis inditiū effundebant aquā in recognitionē
proprie

Psal. 38.

Psal. 61.

1. Reg. 7.

No. 1.

Rabi Solo.

proprie miserię. Fatemur Domine, quod coram te quasi
aqua effusa sumus & quod nisi te adiuuante inimicos no-
stros nō possumus superare. Rabbi Oziel inquit, quod fuit
contritionis & lachrymarū simbolū. Cognoscimus Dñe
scelera nostra esse grauissima, quæ lachrymarū lacu indi-
gerent, vt expiari possent & deleri: lachrymæ nobis non
suppetnt, quare aqua hæc effusa defectū illarū supleat, Ra-
ba. vero & Hugo tenēt verē penitentię fuisse inditiū, & qd
idola amplius non essent reuersuri. *Eue vn iurar de vehemen-
ti, que no auia de bolur mas a los ydolos y que el dille demano
y va de vras a: si dicerent. Sicut aqua hæc effunditur am-
plius nō colligenda: sic proijciuntur idola rursū nō ad-
mittenda, O egregiū orandi modū, diuinā que iustitiā pla-
candi. Abijcienda sunt idola quasi qui aquā effudit, vitia
sunt relinquēda quasi stercus, nec amplius ad ea reuertē-
dū est. Quid prodest vitia ad tēpus relinquere si illico refu-
mūtur, & quasi canis ad vomitū ad ea redimus? O y blaffema
mos del vicio, y mañana le quitamos la gerra, igora le damos de hi
gas y luego voluemos a abraç. Ille, escupimos a los de e tes en la ca-
ra y luego les hñ. amos la ro lilla. Quasi aqua effusa relinque-
ad sunt vitia, si Deū placare volumus. Quod si fiat, lachry-
mæ penitentię nostrię non inuiles erunt, sed magni præ-
tij & momenti, & quæ in oratione exaudiri mereantur:
fiat lachrymæ Dauid fuerunt, de quibus nunc dicit, &c.
* Exaudiat Dñs deprecationē meā Dñs oratio vni-
mā suscepit Lirano. in expositione huius loci habet, quod hic Dauid
specialiter loquitur de exauditione altaris edificadi in Ie-
busei folio vt ibi, illi sacrificiū offerret, ex quo certificatus
fuit de culpę remissione, quæ nō solet Deus sacrificia libe-
ter suscipere de manibus peccatoris quousq; per penitentiā
illi recōcilietur. Hęc est prima conditio in oratione nostra ob-
seruanda, qd petēs a Deo prius illi recōcilietur & cū coami-
citas inerat. Iob. 11. Si iniquitatem quæ est in sinu tuo abstu-
leris à te: & non manserit in tabernaculo tuo in iustitia:
tunc leuare poteris faciem tuā absque macula & eris stabili-
lis & non timebis. Audini quidē orationem tuā & clamo*

Oziel.

Rebanus.
Hugp.Lirano.
Oratio.

Iob. 11.

res quibus Deum deprecatus es, & mihi videris oleum & operam perdere, non enim scopum veræ orationis attingis tu autem firmasti cor tuum, & expandisti manus tuas. Cor habes durum & in peccatis obstinatum & firmum & expandis manus tuas ad cælum, misericordiam poscens? quã elegans orandi modus: modus quidem orandi & impetrandi à Deo aliquid, hic est: vt prius omnem iniquitatem à te excutias, & ab omni iniustitia cor mundes: & tunc ad Deum secure poteris accedere oraturus, postulata quæ obtinebis.

Ex defectu huius conditionis provenit, quòd à Deo multoties non exaudimur: quia nimirum peccata non relinquimus, quæ orationem nostram impediunt. **Treno.** 3. inquit Ieremias, Nos inique egimus, & ad iracundiã prouocauimus, idcirco inexorabilis es. Operuisti in furore, & percussisti nos, occidisti nec pepercisti, opposuisti nubem, ne tráseat oratio. *Aueys os cerrado cõ nosotros y teucys pueste de por medio una nube como muralla.* Hæc nubes peccatũ est, quia sicut nubes parua, radios solares impedit: sic peccatũ cū nichil sit positiuũ, radios diuinae misericordie. Accedimus ad Deũ cū armis quibus illũ offēdimus peccatis scilicet, in manibus, quomodo nos ex auditurus est? manus itidem plenas peccatorum sanguine gestamus, quomodo non magis ad iram prouocabitur? **Isai. i.** Et cum extenderitis manus vestras, auertam faciem meam à vobis: manus enim vestre sanguine plene sunt. Quẽ locum Eusebius Cesarieſis de monstrationum Euangel. lib. i. c. 2. 6. Ireneus. lib. 4. c. 32. Athanasius de passione, & cruce Dñi, & Procopius, de iudeis interpretantur: quorum manus sanguine Christi maculatæ fuerũt. Vnde, secundum septuaginta viros illis dicitur, facti estis michi in satietatem, non amplius remittam peccata vestra. Sed queri hic potest cū Procopio, quomodo cum dixerit non dimittam peccata vestra, quod in explicabili crimine se obligauerint Iudei, cum in crucem dominum sustulere, addiderit que: Si multiplicaueritis præces vestras, subijciat: laua mihi mundi stote &c. Et respondet,

Treno.**Simile.****Isai. i.****Eusebius.****Cesarieſis.****Ireneus.****Athanasius****et Proco-****prius.****70. Interp.**

det. Quòd id, quod per legem peccatum est in medicabile, Christus veniens sanat sacro baptisinate. Quibus verbis ostenditur quòd nullius manus tan fedæ sunt, sanguine quæ peccatorum maculatæ, quod si pœnitentia abluantur, ad Deum nõ possint subleuari, & earum preces exaudiri. **Laurenti.** Vnde Laurentius Iustinianus hoc loco Iuxta vtitur in **Iustina.** ligno vitæ. c. 4. dicens. Quenadmodum, qui terram collit, folerter sentes debet erradicare, vt vberiores valeat colligere fructus: ita qui concupiscit dulcedinem deuotionis in oratione gustare, summo opere studeat, ipsius impedimẽta declinare: quia in casum currit ad portum orationis, quisquis illi aduersantia non tota intentione refugit. Multa enim sunt orationis impedimenta: primum enim plurimum aduersatur eidem peccatum de quo **Isai.** Cum multiplicaueritis preces vestras. Et Paulo inferius (quod **ex Diuo Augustino** furatus est). Sicut nullam medicamẽtum proficit, donec ferrum latet in vulnere, ita nichil prodest illius oratio, cuius voluntas versatur in scelere. Et idẽ **August. lib. de perfecta iustitia** ad Iulianum comitem, ait: quod sicut est quodam genus serpentium, quòd quando accedit ad fontem ad bibendum, prius deponit venenum, & illud euomit: sic qui ad fontem misericordie aliquid petiturus accedit prius peccati virus deponat necesse est. Non spernenda est. **D. Ambrosij** ad notatio circa illud **D. Amb.** **Psal. 118.** Apropinquet deprecatio mea in conspectu tuo **super Psal.** Domine. Volare facit, inquit, orationem bona vita, & dat alas præcibus spirituales, quibus sanctorum ad Deum elleuetur oratio. Et Doctor incognitus in expositione eius **Doctor in** dẽ loci aduertens tempus quo filij Israel fuere exauditi, **cogni.** & dedura captiuitate liberati, inquit. Peccato grauescit oratio & longe fit à Deo, tanto autem plus grauatur quãto improbabilior est vita deprecãtis. Innocentium autẽ ascendit oratio: & gemitus compatientis affectus, si ægyptium lutum oderint & operari terrena declinent, denique sic legisti, quod Hebræorum qui dura Aegyptiorum imperia ferre non poterant, & vt grauia, ita & lutulẽta ope

ra indigna sui nobilitate generis recusabāt gemitus & vox ascendit ad Dominum. Dicamus igitur, quod illorum orationem exaudi Deus, qui egiptiacam seruitutem odiunt, qui peccata detestantur, & luto ille cebarum & voluptatum renuntiant: & cū hoc assequuti fuerimus, possimus amicitia Dei iudicia aliqua sumere & cum Davide credere, quod preces nostrae ad eum ascenderint, & orationem nostram susceperit.

Erubescant & turbentur vehementer omnes inimici mei: confundantur & erubescant valde velociter. Postquā Dei bonitatem & clementiam inrecipiendis peccatoribus, & eisdem exaudiēdis ostēdit, modo in presenti versiculo in obstinatos, & proteruos inicitur, quibus exprobat, & eorum proteruiam confundit, dicens. Verecundentur & confundantur omnes inimici mei, illi, scilicet, quia Deo sunt auersi, nec vellent ad eum per penitentiam conuerti, quin potius, in sui rebellionē & duritiā perseverant. Confundantur in quā, qui cum de illius clementia non dubitent, bonitatis tamē eius diuitias contēnunt. Nihil est, quod nostram segnitiam & dilationem sic confundat: ac Dei bonitas & misericordia, quae cum tanta sit, quod eius ianua omnibus pateat, nulli quae claudatur: nos vero ad tribunal gratiae eius accedere pigritamus, & de die in diem differimus. Quid cogitas o peccator? quid dabis? nunquid de illius misericordia? scito, qui benignus & misericors est, & prestabilis super malitia: pronior quae est ad miserendū, quā ad flagellandū, & plura sunt misericordiae opera, quā iustitiae. Quare, ps. 114. dicitur. Misericors Dñs & iustus, & Deus non ster miseretur: & ps. 111. misericors & miserator & iustus Dñs, in quibus locis, pro vno titulo iustitiae, duplex misericordiae ponitur, vt intelligas, plura esse opera misericordiae quā iustitiae & quod libentius dimiseretur peccatoris, quā de illo sumat vindictā. 2. Reg. 8. dicitur, quod David mēsus est duos funiculos, vnū ad occidendū & vnū ad viuificandū & dicitur: Hebrei quod funiculū ad viuificandū: maior ē fecit, quā illū, qui fuit ad occidendū. Vnde & legūt. Mensus

Noel. 2.

Psal. 114.
Psal. 115.

2. Reg. 8.

Not. 1.

fus est duos funiculos, ad mortificandū, & impleuit funiculum ad viuificandū, vt plures vita donaret, quam occideret, quasi volens ostendere, quod pronior erat ad misericordiam, quam ad iustitiam: non enim impleuit funiculū, qui ad mortē destinatus erat: quod quidem multo melius de Deo nostro potest asseri, qui licet funiculos duos habeat alterum iustitiae alterum misericordiae, sed funiculus misericordiae maior est, semper quae ad impletur: at funiculus iustitiae aliquando relaxatur, & illius mensurā non adimplet, cum ad illum peccatores conuertuntur. Vnde sponsa in suo epithalamio canit. Oleum effusum nomen tuum, siue vt alia litera habet. Vnguētum effusum nomen tuum, ideo adolescentulae dilexerunt te. Per oleum enim aut vnguentum, misericordia designatur, & quia Deus vnguenti & olei naturam inmansuetudine & lenitate imitatur, ideo animae nostrae illum diligunt, illum sequuntur, & ad eum accedere non dubitant. Accedite ad eum & illumini, inquit David, & facies vestrae non confundentur, iste puer clamauit & Dominus exaudiuit eum. Psalm. 33. Quasi dicat. Accedite ad lumen misericordiae eius, si illuminari & detenebris peccatorum ad lumen gratiae eius transferri cupitis, & fidite, quod non confundemini in die nouissimo, sicut confundentur omnes illi, qui ad Deum non accesserint, ego enim cum pauper essem & depectus, peccatis quae irretitus ad eum accessi & prouentum deprecatus, qui & exauditus sum, & cum misericordia susceptus. Sed non disonat a proposito nostro versio Felicis, quae sic ait, Respexerunt ad eum & cucurrerunt, & illuminati fuerunt, & vultus eorum non confundentur. Illius enim vultus non confundetur in iudicio, qui ad Deum accedit, non quomodo camque, sed currens & velox, qui penitentia non differt vanis spebus prepeditus, & blanditijs carnis & mundi deceptus. Nō enim procrastinandum est in penitentia sed oportune & proptere agenda, ne postea confussi, impenitentes ante Dei tribunal presentemur. Dicitur enim. Eccle. 32. Ante grandi

Deus pronior ad miserendū quam ad vindicandū.
Misericordia est iustitia in Deo.
Cantico. I.

Psal. 33.

Felix.

Non differenda coru uersio.

Eccle. 32.

Incogni.
super Psal.
mo. 33.

non preibit corruscatio, & ante verecundiam preibit gratia locum hunc interpretatur Incognitus super Psal. 33. dicens. Quid per corruscationem, quæ luminosa quidem est, sed brevis, nisi peccati delectatio intelligitur? quæ ad momentum apparet lucida, sed subito transit, quia laus improrum brevis, sed grando qui hanc sequitur corruscationem, est penæ peccato debitæ gravitas: ante grādinem enim præcedit corruscatio, quia culpa penam præcedit. Et ante verecundiam præibit gratia. Quid enim verecundia, nisi æterna confusio significatur? quam præcedit gratia: quia ad illam considerandam ut timeatur, nos diuina gratia inducit. Colligamus ergo ex his, quod tãto maior erit verecundia & confusio quã patiemur, si ad Deum illico non conuertamur, quanto maior est eius misericordia, quæ nos inuitat, & gratia, quæ nos præuenit.

O quanta erit confusio virginibus fatuis & imprudentibus ianuam cæli clausam reperire, Oleum contritionis & penitentiae illis denegari, & ad felices illas & cælestes nuptias non admitti. Quantã rogo patientur, non dico verecundiam sed confusionem & desperationem maximam: quando ad ianuam cæli pulsantes, vocem illam. v. alde per timefcendam audierint: clausa est ianua. Amen dico vobis nescio vos, eo quod in vtranque aurem dormientes, penitentiam non egerunt, neque tempestiue quæ ad receptionem sponsi necessaria erant, parauerunt. Me oportet operaridum dies est, inquit Redemptor noster. Christus. Venit nox, quãdo nemo operari potest. Quid cogitas operari in nocte, quando in die nichil operatus fueris? quid agere penitentiam in morte, quam in vita contempnisti? Vita nostra, diebus mercenarij comparatur in scriptura apud Iob enim dicitur: Et sicut mercenarij dies eius. Quare admodum mercenarij se debet habere. Mercenarius quidam, laborat tota die, & amane vsque ad vesperum aratrum non dimittit aut ligonem, ut cum nox aduenerit, cesset ab labore, domique requiescat. Sic tu peccator debes in vita laborare, & dum dies tibi conceditur, in bonis operibus exerceri.

Matth. 25.

Ioanis. 9.

Iob. 14.

exerceri, ut æternam requiem in posterum consequaris. Huic proposito delevire poterit locus ille difficilis, qui apud Isaiam extat. c. 21. Custos quid de nocte? & dixit custos: venit mane, & nox. Verba sunt iuxta literalem sententiam, secundum explicationem D. Hieronymi ab Idumæis prolata dum in magna calamitate versarentur. Id est, o supreme Deus hominum custos, quid hac nocte de nobis futurum est? Impendebat enim illis mortis terror, & singulis noctibus putabant imminere sibi vltimum exitium, quibus respondit custos venit mane & nox. Quod Procopius sic explicat. Quibusdam Gentibus venit mane, quas liberabo: quibusdam nox, quæ me non quaerunt. Proinde, qui meo eget auxilio me quaerat. Sed ad nostrum propositum, possumus verba hæc de damnatis in vltima illa & suprema miseria constitutis intelligere. Qui perpetuis inferni tenebris mancipati, pre nimio supplitiorum dolore concepto ad Deum clamabunt & dicent. Custos, quid de nocte? id est, o supreme Deus, qui hominum custos esse soles, & a suis calamitatibus & miserijs eos defendere, quid de hac tenebrarum nocte futurum est? Quando ex hoc carcere teterrimo edducendi sumus? Nunc quid nox ista in æternum durabit? quibus custos respondebit. Venit mane, & nox. Concessi vobis lucidissimum vitæ mane, in quo bene operari potuistis, & de vestris peccatis penitentiam agere: quod si non fecistis, mihi non imputatur, sed vobis, qui tantam gratiam neglexistis. Quare, venit nox, tempus iam non est misericordiae, sed iustitiæ, non merendi, sed patiendi, non ferendi auxilium, sed conferendi supplitium. Quare, o peccatores, si quaeritis quaerite, conuertimini & venite. Quasi dicat: Nunc cum tempus est miserendi, misericordiam à me quaerite, & penitentiam vsque ad vltimum vitæ ne differatis.

Et quod maxime nos deberet persuadere ad non differendam penitentiam hoc est: quod quãto magis difertur, tanto difficilius propter pravam consuetudinem conuertimur. Vnde prava consuetudo, carceri comparatur secundum

K. 3. dum

Isai. 21.

D. Hieron.

Procopi.

Holcoth. in Sapient. Prava consuetudo. D. Gregor. 2. Moral. Greca historia. Aug. Simile. Osee 7.

dum Robertum Holcoth in Sapient. lectione. 136. Secundus carcer inquit est consuetudo. Peccatis namque & peruersis moribus ductis in consuetudinem. Homo quodammodo violenter in malitia detinetur. Quare D. Grego. 2. Moral. inquit. Sepe nonnulli exire à prauis actibus cupiunt, sed quia eorundem actuum pondere, premuntur, in male consuetudinis carcere inclusi, à se metipsis exire non possunt. Cui consonat, quod Greca historia de Alexandro narrat, quod, cum potentissimus fuerit orbis dominator, & in moribus & incestu Leonidis pedagogi sui, tamen, non potuit carere vitijs quibus paruulus fuerat imbutus. Sed quid Alexandrum referam? Cum Aug. ipse ecclesie lumen & decus, de seipso fateatur. libr. 8. confessio. Rapiebar ad te decore tuo, moxque, diripiebar abste pondere meo, & ruebam in ista cum genitu, & pondus consuetudo carnalis erat. Quod si Augustinus tale bellum in seipso experiebat in principio iuxta conversionis, si tanta cum difficultate vitia reliquit propter in veteratam consuetudinem: quid de illis iudicandum erit, qui nec Augustini sunt, nec eius præditi spiritu? Fax enim quæ modo extincta est, si illico accendatur statim reaccenditur, lumenque amissum resumit: at si per tempus extincta manserit si igni calorem amiserit impossibile est. Sic anima quæ per culpam extincta est, si statim conuertatur, facile lumen gratiæ restaurat, at postquam calore amisso deuotionis in culpa inueterauit, summa difficultate, ad pristinum statum reddit. Hinc est, quod Propheta Osee tantum de Efraim conuersione disidebat, quia nimirum, iam in idolatria inuenerat, profundasque radices miserat. Factus est inquit Efraim quasi subcinericius panis, qui non reuersatur, comederunt alieni robur eius & ipse nesciuit, sed & canes effusi sunt super eum. Panis subcinericius cum in igne relinquitur nec reuersatur, dure scit, & comburitur, vsuique hominum fit inutilis, canibusque proicitur sic populus iste inquit Propheta, inutilis factus est, nimisque durus & pertinax in malitia sua, de cuius conuersione desperandum est,

Osee 9.

est, quia canes effusi sunt super eum, iam enim canitiem in malitia sua contraxit. Ad idem est, quod. c. 9. ait. Efraim quasi si auis auolauit, gloria eorum aperta, & ab utero, & à conceptu. iam de Efraim actum est nulla de eius reuersione spe relicta, aurugit enim quasi auis, quæ decauca egreditur, quæ nunquam reuertitur ad illam. Ratio autem quare conuersio eius non speratur, est, quia gloria eius ab utero. Yronycos dicitur, id est, ignominia eius, quæ propter idolatriam afflatur, non recens, sed antiqua est, consuetudine ferè in naturam conuersa. Idem peccatori contingit, qui à Deo quasi auis recedens, diu in vitijs commoratur: Prepeditur enim a prava consuetudine, quasi quibusdam compedibus, ne ad illam per penitentiam redeat. Narrat Valerius l. 7. c. 2. in fine, quod Crætes cum acerbissima execratione uti uoluit, aduersus eos, quos vehementer odiunt: optant ut mali consuetudine delectentur. Et addi, quod modesto uotis genere, efficacissimum ultionis euentum reperiant. Videntur quidem modeste maledicere, & tamen imprecantur maximum genus mali. Quare fratres mei per Christi uiscera eiusque pretiosum sanguinem, uos obsecro, ne corda uestra in peccatis obdurescere permitatis & ne prauis habitibus & consuetudinibus perueri patiamini sed omni mora postposita, veterem uitam deponite nouam induimini, sanam illud consilium D. Hieronymi ad Paulinum minime spernendum, accipite. Ait enim: Festina queso te, & herenti in solo nauiculæ fune magis præscinde quam solue. Occasiones fugiamus, consuetudinem peruersorum hominum uitemus, quia difficile lilium inter spinas illesum seruatur. Sic fiet, ut ad Deum conuersi, misericordiam & gratiam apud eum inueniamus.

Valerius
Maxi.

D. Hieroni.

SVPER

SVPER PSALMVM
SECUNDVM PENITEN-
TIALIVM.

CONCIO PRIMA.

Beati quorum remisse sunt iniquitates:

Et quorum tecta sunt peccata

*Beatus vir cui non imputauit Dominus
peccatum.*

Nec est in spiritu eius dolus.

PSIVS Psalms titulus, euidenter ostendit, quis fuerit eius author. Sic enim secundam. 70. habet. Intellectus David, & secundum alios, eruditio David, quæ duæ versiones simul sonant. Hæc est intelligentia & eruditio David: non qua ipse alios erudit, sed qua eruditus est & edoctus. Quod versio Pagnini Lucensis magis explicat, quæ sic habet. Dauidi intelligentia. Significans intelligentiam ipsam & eruditionem, ipsi Dauid fuisse factam. Pro cuius rei apertiori intelligentia, aduertite: quod nulla sciëntia difficilior, nulla philosophia obscurior, ex eruditorum omnium sententia reperiri potest, quam sui ipsius cognitio. Hæc enim altissima philosophia est, in tantum, quod antiqui referent: Helinando viro doctissimo, ideo dixerunt, de cælo descendisse illam vocem. *Notheseleitos*. i. Noscete ipsum. De cælo venit, inquit,

Pagnini.
Lucensis.

Cognitio
sui diffi-
lis.

Helinadus.

unt, *Notheseleitos*. Quo loquendi tropo significarunt, philosophiam hanc summam esse, quam solum cælum docere possit. Vnde est, quod in Apollinis delphici templo, in ipsius Ianuis, litteris aureis descriptam habebat: hanc sententiam. Erat enim Apolo Deus sapientiæ. Quo facto, vnum è duobus significabant, vel quod se ipsum cognoscere, soli Deo conceditur, vel saltem, quod in hoc summa sapientia consistit, sunt enim in hoc oculimentis, corporis oculis per similes: quod, sicut isti cætera obiecta cum videant & speculentur, se ipsos videre non possint: sic oculi mentis, intellectus, scilicet noster, eum omnia cognoscat, se ipsum non cognoscit, percipit enim alienos defectus, & de aliorum culpis strenue diiudicat: at proprias & domesticas miseras, diiudicare & intueri nescit. Videmus enim Adam primum nostrum parentem, omnibus rebus nomina imposuisse, quæ earum naturis & proprietatibus conuenirent, quia dicitur Gene. 2. Omne quod vocauit Adam, ipsum est nomē eius, ex quo sancti intulerunt, inter quos D. Aug. & post eum S. Tho. in 2. sententiarum, quod habuerit scientiam infusam & cognitionem omnium rerum naturalium, alioquin, quomodo posset omnibus rebus, nomina suis naturis & essentijs conuenientia, imponere: nisi cognitionem earum haberet? Quia nomen quidditatem & essentiam rei, vel saltem aliquam eius proprietatem explicat. At licet omnibus rebus nomina inuenerit, sibi ipsi nullum nomen imposuit, quod & D. Basilus adnotauit: quia Adam non est nomen proprium sed appellatiuum & commune, & sicut homo dicitur ab humo, sic Adam a verbo Adamath, quod terram argidosam, & rubram significat: in quo videtur volluisse innuere, quod quamuis omnium rerum & scientiarum naturalium notitiam & cognitionem habuerit, tamen se ipsum non agnoscebat.

Fuit huius philosophiæ non ignarus Rex Siciliæ Anatholes, qui vt narrat Marci Cocus. l. 4. Epigramata. 25. referente Holcoth. sapien. lectione. 87. nunquam permisit in uasis aureis aut argenteis, nisi luteis sibi ministrari: inter

L rogatus

Templum
Apollinis.

Simile.

Gene. 2.
D. Thom.

D. Basil.

Nomen A-
dam vnde.

Contio. I.
fo. 114.

Holcoth su-
per sapie.

sibi ministrari: interrogatus autē, quam obrem hoc fecisset respondit, quòd quamuis tunc esset rex, fuit tamen filius cuiusdā figuli, & ne sui generis obliui sceretur, in huiusmodi vasis seruii sibi praeceperat,

Fictilibus cenasse ferunt Anathoclea regem:

Atque abatum samio sepe onera se luto.

Intelligebat enim prudens hic Rex, quam labilis & difficilis est sui memoria & cognitio, & quod Homo natura sua obliuiosus, monitore aliquo indiget, vt sui ipsius non obliuiscatur.

Sed ad propositum nostrum deueniamus vna ex maximis vtilitatibus, quas Dauidi diuina misericordia, occasione peccati atullit, fuit propria cognitio & fragilitatis suae experientia, & quod deinceps de suis viribus non esset presumendum, sed in sola diuina gratia & ope sperandū, quare, si Deus permisit ipsum cadere, ideo fuit: vt omnem superbiam aut arrogantiam fastum in eo extringeret. Nunquam enim Deus mala solet permittere nisi propter maximas iustorum vtilitates, quae sub ipsis delitefcunt. Quia vt Aug. inquit, licet possint bona esse sine malis, non tamen mala sine bonis. Poterit enim contingere, quod sint bona adeo bona, quod malis non sint admixta: tamen non possunt esse mala adeo mala, quod bonis non admisceantur. Quare si permittit Deus iustos cadere a sua gratia, & aliqua peccata comittere, hoc ideo illis contingit, vt de se ipsis & de suis viribus non praesumant, sed in solo Deo spem suam collocent, intimationibus & calamitatibus vitae praesentis, nullam securitatem absque eius ope & auxilio, sibi promittentes: quia solus Deus est, qui inter tot vitae praesentis infortunia, auxiliū ferre potest. Et ad hoc propositum Doctor quidam illa explicat verba Deuter. 32. Qui fugit mel de petra oleum que defaxo durissimo. Tunc Deus inquit, mel de petra fugit, cum ex malis quamlibet grauibus, quae Homines committunt, bona aliqua ellicit. O magna Dei sapientia, quod ex durissimis & grauisimis peccatorum

not.

nostrorum lapidibus, dulcissimum humilitatis mel, & suauissimum misericordiae suae balsamum, non sine magno animarum nostrarum lucro, edducit. Quare non praeter rem esset, quod Deo verba illa diceremus, quae habentur Matth. 25. Metis vbi non seminasti: qui, cum peccata non seminet, ex eis dulcissimum humilitatis fructum, & sui ipsius cognitionem, colligit. Dauid ergo ante peccatum commissum non se cognoscebat, sed tam alienus erat a propria cognitione, vt diuinum Petrus imitari virederet, qui de viribus suis praesumens, Christo Redemptori nostro, Apostolorum fandum praedicenti, audacter respondit: & si omnes scandalizati fuerint ego nunquam scandalizabor, Et iterum: & si oportuerit memori tecum nocte negabo. Quasi diceret: & si iam senio sim confectus, faciem rugosam habeam, caput canis perfusum, caecutientes oculos, & vltra sexaginta percurrerim, sed non ideo timor aliquis mortis in corde meo morabitur, quin potius morte contempta, periculis quantumuis grauibus, intrepido animo me offeram, per ignes, per gladios, per labores & crucem, te sequens. O virilem animum tanto pastore, & Apostolo dignū Verum presumptio & arrogantia eius, plus quam fortitudo eius, cum ad puelae vocē trepidauit, magistrū que negauerit. Ex quo effectū est: vt ad tam profundā humilitatē, & sui ipsius cognitionē peruenisset: quod interrogatus postea a Dño, & de dilectione cōquisitus, maxima cum humilitate & sui ipsius disidentia, respondit, sicut ad notauit Chrysostomus. Tuscis inquit Domine quia amote. In quibus verbis mali sui bonū dignoscitur, & vtilitas quā culpa pepererat Non dissimilis. B. Petro nostre Dauid mihi esse videtur: qui diuinis fauoribus elatus, & sui ipsius oblitus prosperitatem suā firmā esse credidit, neque a diuina gratia posse cadere iudicauit. Vnde illa verba protollit Ego dixi in exultatione mea, caldaica translatio habet: Cū sedere in fiducia nō moueber in eternum. Sed quid ex hac arrogantia consequutum sit, statim confiteretur, dicens: auertisti faciem tuā a me, & factus sum con-

L 2 tur.

Quare. D.
pernitit
mala.
D. Aug.

Castro.
Deu. 32.

Matth. 25.

Matth. 26.

10. 11.

Psal. 29.

turbatus. Vix à me tuos oculos auertisti, cum in varias calamitates & miseras, sum prolapsus: nam adulterium comisi, homicidium perpetravi, & nomen tuum blasphemare feci. Permittit igitur Deus, Dauidem cadere & tot patrare facinora, vt propiam miseriam recognoscens, sibi ipsi non fidat, sed soli misericordiz diuinæ, in qua omnis nostra fiducia est collocanda. Quare, quia in hoc Psalmo agitur de miserabili eius casu, & stupenda penitentia qua culpam reparauit: ideo eruditio Dauid dicitur, siue intellectus eius. Quum primum enim citharam manibus arripiebat ad hunc Psalmum decantandum: statim, in virium suarum, & misericordiz diuinæ cognitionem deueniebat, & ideo, eruditio eius dicitur.

Athanas.

Expositionem etiã Athanas. circa titulum hunc, qui ad mores spectat, non contemnendam esse duxi: quæ sic habet. Inscribitur verò Psalmus intelligentiæ, propterea quod ea maxime indigent homines: nam affectibus plus, quo feruntur, equis & mulis, in quibus non est intellectus, similes fiunt. Recte quidem inquit. Nam sicut animalia bruta naturali quodã appetitu & impetu, absque vllâ rationis discursu, ad sua feruntur desideria: sic homines peccatores sensualitatem sequentes, vitia & voluptates inquirant, & quasi omnino à ratione alieni ab impetu suarum cupiditatum feruntur. Solet morum corruptio in sacri literis inundationi maris, aut fluminum comparari, vt videre est apud Oseam. capit. 4. vbi dicitur. Maledictum & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt. Tunc fluuius, aliquis inundare dicitur, quando illius aquæ alueo se non capiunt, & consuetos terminos transgredientes, per ripas & loca vicina late diffunduntur, & tunc quidem aquæ rapidissimo feruntur motu, & quidquid in via inuenerint inundatione sua rapiunt & demoliuntur. Quare solent homines, vt inundationem fugiant ad montes se recipere, siue domus, aut alicuius altissimæ arboris fistigium.

conscen-

conscendere. Quod si aliquis de suis viribus præsumens, contra aquarum inundantium impetum se opponere vellet, absque dubio submergeretur & periret. O quanta est, inquit Propheta vitiorum inundatio. Capitalia flagitia cumulatim crescunt, & instar diluuij omnia adimplent. Et sicut quondam fuit mundus aquis inundatibus obrutus, sic nunc vitiorum diluuij submersus. Quare solerti studio curandum est, ne ab vndis huius generalis diluuij rapiamur. Nulla maior infelicitas excogitari potest quam peccatorum & voluptatum torrenti & turbini aliquem esse expositum, & quod fluctibus suarum cupidinum in omnem partem rapiatur. Cui allussit Propheta Isai. cap. 64. dicens. Cecidimus quasi folium vniuersi, & iniquitates nostræ quasi ventus abstulerunt nos. Quando folia sunt suæ arbori coniuncta, accipiunt ab eo virtutem & virorem, in quo à tempestatibus & vehementissimis ventis proteguntur: at ab arbore euulsi nullam habent defensionem neque resistentiam, sed à ventis modo hâc, modo illâc feruntur: sic homo qui folio arboris comparari solet, iuxta illud Iob: Contra folium quod vento rapitur ostendis potentiam tuam, quandiu Deo quasi firmissimè adheret arbori, poterit tentationibus resistere, quod si ab eo præcisus fuerit per peccatum nullam firmitatem aut defensionem habet, sed in omnem ventum mouetur. Quare Regius Psal. 82. vates de impijs agens, aiebat. Deus meus pone illos vt rotam & sicut stipulam ante faciem venti. Quo in loco inquit Incognitus, quod per rotam hic intelligat quodam genus herbæ quæ in pratis nascitur, quæ de super in summitate prodducit quandam spheram ex omni parte rotundam & albam, habentem pilos subtilissimos ad modum lanuginis, quæ rota ad modicum flatum statim dissipatur, & remanet calamus eius desuper rarus ad modum cutis depillatæ. Huic rote aut lanugini peccator similis est: quia sicut talis rota nulla stabilitate fulcitur, sic peccator nullam habet constantiam, sed ad ventum cuiuscumque tentationis absque vllâ resistentia mouetur. Quare

L. 3; Sapien.

Sap. 5.

Sap. 5. dicitur spes impij. Quasi lanugo est quæ a vento tollitur, & quasi spuma gracilis, quæ a procella dispergitur: & tanquam fumus, qui a vento diffusus est. Quid instabilis lanugine vento raptus? Quid spuma maris inconstans? quid fumo facilius dissipatur? Sic impiorum spes his rebus nullam stabilitatem habentibus comparatur, quia & ipsi in suis operibus inconstantes sunt, & a desideriorum fluctibus incessanter mouentur. Quam magnum malum sit huiusmodi vitiorum inundationem pati, ex eo constare potest, quod per hanc inundationem vniuersi flagitiorum genera in scriptura solet intelligi. Quia in Ezechiel. cap. 18. vbi dicitur: Quod si genuerit filium lationem, effundentem sanguinem, &c. Ex Hebræo verti potest. Si genuerit filium inundatum. Hoc vno verbo vitia illa comprehendit. Nam, qui ab inundatione suæ sensualitatis sine resistentia arripitur, in omne flagitiorum genus prolabitur. Quod quidem ex cæcitate mentis & considerationis defectu prouenit, quia si consideraret Homo voluptatum exitum, & finem quem vitia sunt habitura, non dubito, quin contractum flammis resisteret, nec permitteret ab impetu suæ sensualitatis rapi. *Procuraria de yr agur arripit de suis desecis y inclinaciones*

Hoc significare cum volluissent antiqui, mulierem tauro insidentem, ac per mare delatam, faciem tamen post tergum conuersa, & litus quod longe liquit respicientem depingebant. Significabant enim hac hieroglyphica loquutione, animam hominis, a propria sensualitate per huius mundi pelagus & per varia vitiorum pericula defferri. At quod ipsa annuat, & consensum præbeat, ex eo prouenit, quod faciem habet conuersam & animæ suæ discrimina non intuetur. Ferebatur quidem Dauid per mare libidinis a suis prauis cupiditatibus arreptus, qui faciem a Deo habebat auersam, nec periculum animæ suæ cõtampnabatur: cui Deus aperuit oculos, & dedit illi intelligentiam, ut respiceret, & a vi voluptatum gressus auerteret, & ideo Psalmus hic intelligentia Dauidi, est nuncupatus.

Beati

Beati quorum remisse sunt iniquitates. Hinc elicere possumus quanti penitentiam facere debeamus, quam digna sit laude, & ad cælos vsque offerendi: si quidem de illa, illud Maronis dicere possumus. Diuisum imperium cum Ioue, Cæsar habet. Habet enim penitentia cum Deo imperium in hoc diuisum: quod sicut Deus beatificat in cælo, sic in terris penitentia. Solus Deus beatificat in cælo iustos: & sola penitentia beatificat in terra peccatores. Quia sine penitentia nullus hic, post peccatum beatus esse potest. In hoc tamen distinguuntur humilimodi beatitudines, quod altera est in possessione, altera vero in spe, illa in patria, hæc in via. Ille enim, qui veram peccatorum suorum penitentiam agit, iam beatitudinis viam ingressus est, quare in spe beatus appellatur. Exemplo hoc manifestius fiet. Contingit aliquem Episcopum designatum esse, licet non dum consecratus fuerit: qui tamen episcopus dicitur sicut ille, qui iam consecratus est, & eadem illi impenditur reuerentia, non tamē redditibus sui episcopatus fruetur, quousque consecrationem accipit & episcopatus sui possessionem: sic mirum, beatus vterque dicitur, & ille, qui beatitudine gaudet in patria, & qui penitentiam agit in via: licet alter consecratus sit, alter vero minime, alter redditibus gloriæ & cæli stipendijs gaudet, alter in posterum se gaudere sperat. Misericordia & beatitudo ut de se constat, ad inuicem opponuntur, sed peccator adhuc in via existens miser est, & suo modo infernum habet. Quia sicut inquit, Salomon

*Penitentiæ virtus commendatur.**Beatitudo duplex.**Simile.**Prou. 14.**Lu. 13.**4. li.**Celins.**Aug. l. 59.*

Scotus in 4. dist. 14. quest. 2. 4. aliqui Scholasticorū tenent. Quod patet in martyre, qui pro Christo sanguinem suum fudit: qui quamuis tempore martyrij actuale peccatorum dolorem non habeat, tamen propter ignitam charitatem & summam dilectionem, qua morti se offert vltro, peccata ei condonantur: sed hæc condonatio non omnino à penitentia aliena est, quia in illo charitatis actu, virtualiter continetur penitentia. Sine illa enim impossibile est remitti peccata, sicut & in Tridentino Concilio decernitur. Sed ex Psalmo. 33, Hoc ipsum potest colligi, vbi interrogat Psalmista: Quis est homo, qui vult vitam diligit dies, videre bonos: ac si diceret: quis est homo, qui vult esse beatus? & statim condiciones subdit. Prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Diuertere à malo, & fac bonum. Inter alias condiciones necessarias apponitur, à malo diuertere. Peccatum enim est auersio à Deo & conuersio ad creaturas: auersio à bono incommutabili, & conuersio ad bonum commutabile, cui per culpā adheret peccator, à quo diuertere debet per penitentiam & peccatorū detestationem, vt bono incommutabili adherere possit, & vitam æternam possidere.

Non in morandum in peccato. Sed, vt ad peccatorem ipsum, affectum nostrū & sermonem conuertamus, quis non in maximam rapiatur admirationem, videns illius vecordiam, & in agenda penitentia pigritiam? quis non admiretur, quod cum à Deo per peccatum sit auersus, & ab illo æterno & incommutabili bono segregatus, nihil minus cogitat, quam ad illum per penitentiam conuerti? De hoc ipse Deus per Hieremiam Prophetam simul conqueritur, & miratur (nostro intelligendi modo nam ipse admirationis capax non est.) Nunquid, qui cadit non resurget, & qui auersus est à via non reuertetur? Quare ergo auersus est populus meus à me auersione contentiosa? Vix enim quis in terram vel in ster qui linium cecidit, quando statim resurgens maculas vestium, siue puluerem, siue lutum, abstergit, & excutit: & qui aliquam petit ciuitatem, Romam, aut Toletum, si igno-

ignorās à recto itinere declinavit, quam primum id intellexerit, ad verum iter reuertitur: si ergo peccator cadit per culpam, quare non resurget per penitentiam? Si ab illo auersus est, quidē se ipso dicit. Ego sum via, veritas, & vita: & alibi, nemo venit ad patrem nisi per me, quare non statim ad veram viam per peccatorum de testationem reuertetur? & quod magis mirari debes, non solum non reuertitur, verum auertitur auersione contentiosa, diuinis vocacionibus resistendo, & auxilia gratiæ eius, quibus redducere illum conatur, repellendo.

Daabus de causis solent aliqui ab agenda penitētia retrahi, alij, quia diuinam prouidentiam negant, & iudicium futurum esse minime credunt, de quorū numero ille erat de quo in Psal. 9. dicitur. Non est Deus in conspectu eius, in quinatæ sunt viæ illius in omni tempore, auferuntur iudicia tua a facie eius. Contra quos inuchitui Iob. 19. dicas fugite a facie gladij, quoniam vltor iniquitatum gladius est, & scitote esse iudicium. Et bene gladij meminit, quia gladium ad iudicē spectat, iuxta illud: Nō enim sine causa gladium portat. Quod si iudicium est, ergo & prouidentia: quia nō potest iudex de his quæ ignorat, iudicare. Alij vero, & si credant, retrahuntur tamen infirmitate carnis, quæ crucē refugit, & omnia aspera & pænalia detestatur, longam sibi vitam promittit, & penitentiam de die in diē differt, quos tamē Eccles. 5. alloquitur dicēs. Nedicas in corde tuo, peccavi, & quid mihi accidet triste? subito enim veniet ira illius & disperdet te. & 2. Petri. 3. dicitur. Non tardat Deus promissionē suā, sicut quidā existimāt, sed patienter agit propter nos: nollēs aliquos perire, sed omnes ad penitentiam conuerti. Sed vtrū que egregius illæ penitētiæ predicator Ioanes, exclusit sua predicatione dicēs, Luce. 3. Genimina viperarū, quis ostēdit vobis fugere aucturam iræ: facite ergo fructus dignos penitentiæ. Iā enim securis ad radicē arboris posita est. Prouidentiam & iudiciū per superuenturā frā intelligit, & nequis differat penitentiam hortatur, cū proforibus vindicta illa diuina appareat: iam enim inquit,

Psal. 9.

Iob. 19.

Eccles. 5.

2. petri. 3.

Luce. 3.

M quit,

quit, securis ad radicem est posita. Si ergo nos cum, catholici si nus & fideles, iudicia futurum esse credimus, vindictam que super peccatores celeriter peruenturam non ignoramus: quare desidia, mortifera que pigritia quasi cō pedibus ferreis detinemur? Quare peccatorum nostrorum debitam satisfactionem nō persoluimus? quare oculorum nostrorum lachrymis, maculas mentis nō abluimus? quid expetas o peccator? quid cogitas infuturum facere? quo consilio vti decernis? aperi oculos mentis, & vide diuinæ vltionis securim super caput tuum minitantē. Audi quid Regius Psaltes, omnes ad pænitentiam inuitans, simul & cōminans, dicat. Nisi conuersi fueritis gladium suū tenebit, & parauit illum, & in eo parauit vasa mortis sagittas suas ardentibus effecit. Gladium districtum manu tenet, & arcum distentum, vt nemo securitatem sibi promittat. Gladio nāque propinquum nobis percutimus, arcu vero, procul existentem. Senex naturaliter morti, & iudicio vicinior esse videtur iuuenē, qui quasi à longe mortem ipsam respicit: sed neuter illorum securus esse potest: quia, sicut gladio senem, sic arcu iuuenem, Deus ferire nouit, quare nullus de illius armis est securus.

Et qui de pænitiā nobis est sermo, opere pretiā erit pænitiā distinguere. Pænitiā enim hic dicimus, non cuius libet pænē tolerātia, prout vulgus dicere solet, qui tūc aliquē iudicat agere pænitiā, cū ieiunat, orat, carnē suā flagellis cruciat, aut circa alia aspera, se exercet. Non enim, hīc loquimur de hac pænitiā, hæc enim potius pars integralis pænitiæ est, quā pænitiā ipsa, neque huius laudes in presenti Psalmo effert Dauid, quia hæc nō tantum mōmēti est, quod perse peccata remittere possit. Nō enim exterioris pænē tolerātia, si interior pænitiā desit, culpas remittere, aut peccata delere sufficit. Quia si sola pænē tolerantia esset: nullus hominū demonibus ipsis pænitiā efficit, quippe qui perpetuis cruciatibus in cesanter affliguntur. Extat nāque vera sententia illa Dni Pauli. 1. Corint. 13. Si tradidero corpus meū ita vt ardeat: charitatē

Psal. 7.
Nullus se
curitatem
sibi promittat.

*Pænitiā
dupliciter
dicitur.*

*1. Corint.
13.*

autem

autē non habuero, nichil prodest. Quā charitatē, qui pænitiā non egerit, nullatenus habere potest. Quod quidē, manifeste probat locus ille Isai. c. 58. Vbi cū iudei quærent, ac dicerent, Quare ieiunauimus & non aspeximus, humiliuimus animas nostras & nescisti? respondit Deus: Ecce in die ieiunij vestri inuenitur volūtas vestra, & omnes debitorēs vestros repetitis. Et post pauca subdit. Nū quid tale est ieiuniū quod elegi, per diē affligere hominē animā suā? Nunquid cōtorquere quasi circulū caput suū, & faccū & cinerē sternerē? Ecce his verbis Deus omnem corporis afflictionē, quā animæ virtus nō cōmitatur, inutilem esse ostendit adueniā. Ad quid enim, inquit, vestra ieiunia, orationes, & elemosynæ? Ad quid caput pænitiæ, quasi hominis cruci affixi contorquere, si inuenitur voluntas vestra? Si adhuc in vestra deprauata voluntate persistitis? *Si tanta dia estays en vœsiras treze.* Et pænitiā delictorū nō agitis? Itaque, habemus ex his, quod omnes pænitiæ exteriores, sine interiori resipiscētia, ad culpā remittendā nō sufficiunt. Vera igitur pænitiā quæ peccata remittere possit, est animæ dolor interior, & vitæ ante actæ tædium. Certū est enim, quod medicina in locovulneris apponi debet, sed peccati vulnus existit in anima, iuxta illud quod habetur Matth. 15. Decorde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, blasphemie, falsa testimonia, ergo animæ medicina adhibēda erit. Quorsum igitur corpus flagellatur, ieiunio, & pænitiā affligitur, si vulnus in corde latēs derelinquitur, neque illi cōtritionis medicela applicatur? Scindite corda vestra, & nō restimenta vestra, & conuertimini ad Dñm, inquit Ioel. c. 2. Est enim corpus nil aliud, quā animæ vestis, iuxta illud Pauli nollumus spoliari, sed super vestiri: inquit ergo Ioel. Scindite corda vestra, cōtritione, & pænitiā peccata detestādo, nō vestimēta id est, corpora vestra, laboribus, & vigilijs vexādo quia exterior ista pænitiā sine interiori, nullius valoris est.

Vnde fratres charissimi, consiliū hoc accipite, quod animabus vestris saluberrimū futurum esse nō dubitō. In hoc

Isai. 58.

Matth. 15.

*Ioel. 2.
2. Corint. 5.*

M 2 qua

quadi age simē tempore, statim absque vlla mōra, peccata vestra confitemini, & corda vestra p̄nitentia conterite: ne ieiunia, orationes, e' emōsinā, & reliqua omnis virtutis opera in quibus exercemini in vtilia & infructifera sint vobis. Peccatum namque omne meritum deludit, & operū nostrorum valorē destruit. Sicut enim solo corde Deus of fēditur, sic eo solo placatur. Nil Deū offēdit nisi cor, quā re ab eo satisfactio debet oriri, vt ibi aplicetur medicina vbi morbus viget. Prou. 20. dicitur: Lior vulneris abstergit mala, & plagē in secretioribus vētris. Solet a postema percuti achirurgo, vt inde omnis eius sanies exeat & effūdatur & hoc est quod dicit: lior vulneris abstergit mala. Sic plagē in secretioribus vētris, ventris apellatione mēntē intel ligit, iuxta cuiusdā doctoris interpretationē, quare sēsus est: quod sicut a postema percutitur, vt sanetur, sic mes interiori vulnere percuti debet, vt à peccatorum sanie & veneno liberetur. Quādo quis magnū aliquod facinus committit, disponūt leges, quod in eodē loco, vbi facinus cōmissum est, puniatur. Furem quem iudex aprehēdit, qui imaginē Dei pare, corona & vestibus spoliauerat, in eodem loco, vbi delictum patrauit, furca suspendit, sic nimirū decernit Deus, quod in eodem loco iustitiam & supplitiū peccator exerceat quo crimen patratum est, & quia corde peccatur, cordis punishmentem & supplitium, quod per contritionē fit, à peccatore exigit. *Quiere Dios que se haga tribunal del carago, y que aya alli horca y cuchillo, a cuyos filos mucra la culpa siendo el peccador un voluntario verdugo de si mismo.*

2. Reg. 12. Cū Rex Dauid ad vocem Nathanael, illum de peccato arguentis, de corde protullisset illud peccavi, statim audiuit ab eodem Propheta: Dominus trastulit peccatum tuum à te: at cum ad vocem Samuelis arguentis Saulem, eo quod præceptum Domini esset transgressus, idem, peccavi, Saul respondisset, veniam criminis non est adeptus: Rex etiam Antiochus de celo diuinitus percusus, peccata sua confessus est, de quibus amare videbatur dolere: & tamen ei nō fuerunt remissa. Orabat, inquit, scelestus Dñm, aquo

Prouer. 20

Simile.

Simile.
Nota.

2. Reg. 12.

1. Reg. 15.

2. Mach. 9.

Vera, &

ficta peni-

tentia.

à quo non esset misericordiam consecuturus. Quid ergo causā esse potuit, quod isti remissionem peccatorum non inuenerunt, quam tamen Dauid, tam cito inuenit: nil aliud certē, nisi quod Saul & Antiochus, non in loco criminis iustitiam & supplitium exercuerunt. Crimen enim commissum, fuit in corde, ip̄ si vero p̄nitentiam solum habuerunt in lingua. Non enim ex corde doluerunt, neque vera fuit eorū p̄nitentia & cōtritio, & ideo misericordiā nō sunt adepti. At Dauid sanctus, sicut corde peccauerat, sic corde ad Deū est conuersus. De corde eius adulteriū & homicidium exierat, & in eodem loco vindictam facinororum suorum sumere decreuit. Sic namque ipse fatetur Psa. 37. *Psal. 37.* afflictus sum, & humiliatus sum nimis, rugiebam agemita cordis mei: Domine ante te omne desiderium meū, & gemitus meus à te non est absconditus, cor meum conturbatum est. Ecce quod corde commisit, corde soluit: & ideo misericordiam consequutus, peccata eius remissa, & iniquitates tectē. Quare dicere nunc potuit: Beati quorum remisse sunt iniquitates.

Et quorum tecta sunt peccata. Magnum est quod hīc dicitur: quia nihil difficilius peccato operitur. Etiam si magis ac magis tegere illud studeatis: tamen ipsum se se manifestat & ostendit. *Lucgo postea.* Quid non fecit Adam patrens noster, vt peccatum suum abconderet, & p̄x verecūdia oculos diuinæ maiestatis fugeret? Ficulneam spoliavit, vt ex folijs eius nuditatem suam operiret, fugit afficie Domini, & abscondit se intra arboris cōcacuum, delictum suum excusauit, in mulierē culpam retorquendo: sed omnia hæc frustra excogitauit. Erat enim aquam haurire cribro, & tempus inaniter conterere. Quia quanto magis se abscondere conabatur, tanto magis denuntiabat eum culpa. Ipsum se abscondere, nihil aliud quam euidens peccati sui manifestatio erat, quia ignorantiam fatebatur, quam contraxerat ex peccato. Nili enim deliquisset, nunquam insipienter crederet, quod lucidissimos Dei oculos effugere posset, quia oculi Domini lucidiores sunt super solem, & con-

Psal. 37.

Peccatū se
ipsum pro
dit.

Gen. 3.

Eccle. 23.

& contemplatur bonos & malos, vt Salemon inquit. Sed ad Cainum filium eius deueniamus, qui cum mortē Abel fratris sui machinaretur: *Quando audauit exhilando la morte de su hermano. maxima. a faciebatur tristitia, quē Deus sic est aloquutus. Quare tristis es, & quare concidit vultus tuus? Nonne si bene egeris recipies, si autem male, statim peccatum tuum inforibus apparebit? Appare preforibus est se ipsum manifestare & ostēdere: peccatum enim, nescit latere domi, sed statim vt committitur, ad ianuam vel fenestram apparet, & se ipsum manifestat, & quando ipsum peccatū latere vellet, Deus reuelaret illud: vt peccator saltim verecūdia cōfusus resipisceret & penitentiā ageret. Per Naū enim Prophetam sic inquit: Reuelabo pudēda tuā in facie tua, & ostēdam in gentibus nuditatē tuam, & Regnis ignominiam tuam. O bone Deus, quanta peccatores committunt eo quod credant, sibi que persuadent oculis fore, nullique hominū cognita, quē tamē Deus reuelat & propalat; vt ignomina & cōtumelia pleni, facies eorū cōfundantur, & penitentiam amplexi, in meliōrē frugē se recipiant.*

Stat enim verbū quod nullatenus potest deficere. Nihil opertū quod nō reueletur, & occultū quod non sciatur. Sola enim penitentię virtus hoc gaudet munere, quod peccata operire potest, quia penitentiā charitas cōmitatur de qua dicitur, quod operit multitudinē peccatorū.

Quare Apocalip. 1. habetur. Beatus qui custodit vestimēta sua nenudus appareat, & videant turpitudinem eius. Quod nam est vestimētū, quod animę turpitudinē regit, & eo operit nudiātē, nisi charitas, quę vestis nuptialis appellatur? Hanc autē sine penitentiā peccator habere nō potest. Beatus ergo vir penitens cuius tecta sunt peccata.

Beatus vir cui nō imputauit Dominus peccatū. Ei nō imputatur peccatū, inquit D. Gregorius, qui Deū preueniēs ipse sibi met peccatū suū imputat. Que se haze primero cargo à si mismo. Si nos ipsos iudicemus, nō vtique iudicemur, inquit D. Paulus. Cū religiosus aliquis culpam commissit

cōmissit, solet à suo guardiano, vel priore petere, vt culpam illam corrigat, & debitam ei penitentiam iniugat: ne forte cū superior iudex tēpore visitationis aduenierit, acriori supplitio illū puniat, quod si sibi facultas daretur iudicandi & corrigedi se ipsum, & quod in secreto cubiculo, de se vindictā sumeret: maior vtique misericordia esset, quā nullatenus rationis cōpos recusaret. In hoc igitur stat diuina misericordia, qua Deus peccatorē prosequitur: quod illi facultatem tribuat, de se ipso vindictam summēdi. Nullū enim malū inultū debet remanere, quia cuiuscūque facinori, supplitiū debitum, vel in presenti, vel in futuro correspondere debet, aliās esset contra rectitudinem diuinę iustitię: sed tamē electio datur peccatori, ad libitū eius derelinquitur, vtrū hic vel in futuro peccata sua punire vellit. Potest enim diuinam preuenire iustitiam se ipsum iudicando, & de peccatis suis penitēdo. Hoc consilio vsus fuit patientissimus ille Iob. Peccaui, inquit, quid faciam tibi o custos hominū: cui quæstioni: quam insolutam reliquit, alibi respondet, dicens: Dimittam aduersum me eloquium meū, loquar in amaritudine animę meę dicam Deo. Noli me condēnare. Indica mihi, cur me ita iudices? quasi dicat, & si sciam Dñe, & nō me lateat, quod iudex viuorū & mortuorū sis, & nemo hominū sit, qui ante tribunal tuū nō teneatur apparere, tamē hic est ordo diuinę tuę prouidentię: quod eadē peccata nō nisi semel puniātur, nec multiplicetur cuiusquā supplitium. Si ergo inemet ipsū ego semel iudicauī, & debitā delictorū vindictam sumpsī: indica mihi cur me ita iudices? quia hoc cōtra tuam rectissimam ordinationē esse videtur. Vfus etiā fuit hoc cōsilio Dauid, in se ipso quę cōmiserat, vindicādo, & peccata sua amare flēdo. Exit⁹ aquarū inquit bat, deduxerūt oculi mei, quia nō custodierūt legē tuā. Quia ppter Psal. 118. cōfidēter petebat. Iudica iudiciū meū, & redime me, id est, vide iudiciū meū quo inemet ipsū iudicauī, & redime me. Vbi glos. Doct. incog. sic habet. Quia De⁹ videt qd me ipsū iudico, ideo me redimit à pec-

Nullum
malum in
ultum.

Iob. 7.

Iob. 10.

Psal. 118.

Psal. 118.

Doct. incog.

incog.

à peccato. Vbi sumopere aduerte, quod huius iudicij, in presenti solum est tempus, non in futuro. De quo iudicio D. Greg. 25. Moral. c. 6. illum locum Iob explicat. c. 34. Neququam enim ultra in hominis est potestate, vt veniat ad iudicium. Verba eius sic habent. Hic nimirum non illud iudicium designatur, quod per æternam retributionem puni, sed quod mente conceptum per conuersionem diluit. Et quod est illud iudicium? Nisi de quo apostolus dicit. Si nos metipso iudicemus, non utique iudicemur. Et de quo dicit Psal. Honor regis iudicium diligit, vt videlicet, qui iam Dominum honorat ex fide, sollicitè consideret quid ei debeat in operatione. Et alibi dicitur. Iudicare coram Domino & expecta eum. Coram Domino iudicatur, qui corde Dominum conspicit, & actus suos sub eius penitentia sollicita inquisitione discernit, quem tanto securius quisque expectat, quanto quotidie vitam suam sollicitus examinat. Qui enim ad extremum iudicium eius venit, nec iam coram, illo sed ab illo iudicatur. Debet ergo vnius cuiusque mens, & causas suas apud Dominum, & causas Domini contra se, sollicita inquisitione discutere, debet caute pensare, vel quæ bona ab eo percepit, vel quæ mala bonis illis, peruersæ viuendo respondit: quod electi facere quotidie non cessant. Accedunt enim ad secretarium iudicis, in tr asinum cordis considerant, quam districte quandoque feriat, qui diu patientur expectat: metuunt in his, quæ se egisse meminerunt, & puniunt flendo, quod se per petrasse intelligunt. Adhuc D. Greg. Quod si ita est fratres, hic peccata nostra iudicemus, hic vindicemusque commissimus crimina, & seuerissimū illud iudicis tribunal nō expectemus, in quo durissima sententia cōtra peccatores ferēda est, sed ipsū iudicē preueniētes, peccata nostra vindicemus, & omnium culparū quas commissimus, debitam satisfactionē agamus, ne in posterum nobis imputentur, quin potius per penitentiam hic dimissis gratiam consequamur & gloriam.

Concio

Concio secunda.

*Quoniam tacui inuete rauerunt ossa mea:
dum clamarem tota die.*

*Quonia die ac nocte grauata est super me-
manus tua: cōuersus sum in erumna mea
dum configitur spina.*

Emediū hominis peccatoris post lapsum, in culpe confessione consistit. Quod quidem adeo necessarium est, quod sine illo nemini vnquam cæli ianue pate facte sunt. Et hinc ortū habet, quod Angeli peccatū irreparabile sit, quia nimirū voluntas eius est inflexibilis, & quod semel apprehēdit, immobiliter amplectitur, adheret enim in mobiliter, neque in alteram partem flecti potest, quare penitentia non est capax, ac per consequens, culpam suam agnoscere, vel confiteri, nescit. Significatum fuit, & mirificis coloribus depictum hoc re belle Angeli arbitrium, illis verbis Iob, quæ habentur c. 41. Cor eius indurabitur quasi lapis, & quasi malleatoris incus stringetur. Cor Dæmonis, per quod voluntatem eius intelligit, durissimo lapidi comparat, neque hoc solum contentus fuit, quia si durities eius lapides nō excederet posset à virtute diuini verbi conteri, quia vt inquit Dominus per Iere. Verba eius sicut ignis, & quasi malleus conteres petras: quare addit incudi malleatoris esse persimile. Habet hoc peculiare incus, quod quanto magis malleo percussitur tãto magis induratur: sic Dæmonis ingenium nullis artibus persuasionum, nullis concussionibus suppliciorum deli-

Voluntas
Angeli in-
flexibilis.

Iob. 41.

Iere. 23.
Simile.

N

deli-

D. Greg.
Iob. 34.1. Cor. int. ii
Psal. 98.

delinitur: sed semper in eadē duritie, & obstinatione perse-
nerat. Hinc fit, quod descendente Deo in paradysum, ad
puniendam transgressionem culpe, licet ante latam sentē-
tiam, Adam, & Euam interrogauerit, ne contra inauditā
partem sententiam proferret, at serpentē nihil interroga-
uit, sed statim contra eum sententiā protulit. Ratio huius
est quā Ricardus & Theodor. reddūt, quia nimirū serpens
penitentiae & confessionis capax non erat. Semper enim
Diabolus in prima obstinatione perseverat, quia quod,
apud hominē mors, hoc apud illū peccatum efficit, inquit
Anselmus. Nā sicut post mortem homo de peccatis cōmis-
sis penitere fructuose non potest, ita neque post peccatū
Angelus. Hoc quoad Angelum, verum Homo facilius ha-
bet arbitriū, & voluntatē in vtrāque partē flexibilē. Cor
regis, inquit Salomō, in manu Domini, quocūque, volue-
rit vertet illud. Cor hominis, quem Deus regem cūctarum
creaturarū cōstituit, in manu, id est, in potestate ipsius Dei
est, quare quocūque voluerit vertet illud, non viam infe-
rendo, sed aliciendo, & inspirando. Et appositissima est si-
militudo, quā ibi Salomon adducit. Sicut diuisiones aqua-
rum, inquit, id est, ea facilitate, qua aqua scindi solet. Potest
etiam cor hominis verti sicut aqua, quia sicut aqua, vel ad
dextrā, vel ad sinistrā, nulla difficultate duci potest: sic cor
hominis, ad vtramvis partem. Et huc spectat illud Saluato-
ris Ioannis. 11. Non ne duodecim hore sunt diei? quasi di-
cat. Cor hominis vas est boni & mali capax, nunquam in
eodem statu permanens, sed modo ad hanc, modo ad illam
partem declinans: si heri volebant me lapidare, hodie for-
sitam me recipient, & sententiam mutare decernent. Con-
sistit igitur tota animae nostrae salus in hoc, quod volun-
tas eius penitentiae, & confessionis est capax, illud quod
prius fuerat amplexa, derestando. Patientissimus ille Iob
aiebat: Peccavi. Quid faciam tibi ò custos hominum? cui
quaestioni alibi respondere videtur, dicens. Dimittam
aduersam me eloquium meum: loquar in amaritudine
animae meae. Quasi dicat, nullum aliud post culpam mi-
hi

Ricardus
Teodore.

Anselmus.

Prover. 21

Cal. 1. 1. 1.

Ioannis. 11.

Peccatori
confessio.
Iob. 7.

Iob. 10.

chi suppetit remedium, quam me ipsum accusare, & pa-
lam peccata mea confiteri. Oseas cap. 4. Israeleni a loquēs
inquit. Convertere Israel ad Dominum Deum tuum, quoniam corrussi in iniquitate tua, tollite vobiscum ver-
ba, & conuertimini ad Dominum. Suadet Israeli, vt ad
Dominum conuertatur, & modum conuersionis illi tra-
dit dicens: tollite vobiscum verba, ne muti sitis ad confi-
tenda peccata vestra, sed contra vos met ipsos verba su-
mente, illa coram Deo confitemini Leuitici. 13. Præci-
piebat Deus, quod si aliquis per ignorantiam peccaret,
capram immaculatam offerret, & eam sacrificaret pro
peccato suo: & quod tempore sacrificij manum super ip-
sus capre caput, apponeret: & interim sacerdos singui-
ne animalis cornua altaris ungebat. Itaque, duo nota-
bilia in hoc fiebant sacrificio, alterum quod sanguine sa-
crificij altare ungebatur, quasi ad placandum Deum of-
fensum sanguine illo, alterum, quod peccator super ca-
put hostiae manum suam ponebat, tanquam qui pecca-
tum suum recognosceret, & coram omni populo illud
confiteretur: quo facto sacrosanctum penitentiae my-
sterium adumbratur. Requiritur enim, primo sanguis
Christi, qui fuit vera hostia, & super crucis altare san-
guinem suum fudit, illum quē patri obtulit: quod qui-
dem remedium, licet quoad sufficientiam fuerit validis-
simum, sed non quoad efficaciam, nisi peccator super
caput hostiae manum suam ad moueat, peccata sua de-
testando, & confitendo. Peccante enim Adamo paren-
te nostro, ena adest Deus deambulans ad auram per pa-
radysum, illum vocitans. Adam vbi es? vbi es Adam?
quae verba nullam in Deo ignorantiam significant:
(sciebat enim optimē vbi nūm esset) sed potius sum-
mam misericordiam, & desiderium suae conuersionis.
Fuit illi occasionem tribuere, vt peccatū suū confitere-
tur. *Fue vn dalle el pie para confessar su culpa* Idē in Caino.
filio eius reperies. Cū enim fratrem suū interfecisset Deus ad
illum

Of. 4.

Leuit. 13.
Figura.

Gene. 3.

Gene. 4.

illum interrogandum venit dicens: Cain ubi est frater tuus Abel? Sciebat enim, ubi esset, qui vocē sanguinis eius audierat: En sanguis fratris tui clamat ad me de terra, dicebat: sed interrogauit illum de fratre, ut occasionem illi offerret facinus confitendi: & quia illud negauit, indignum misericordia diuina se fecit, & acriter fuit punitus. Longe illo prudentior fuit Lamech primus mundi, vigamus, qui cum homicidium perpetrasset, palam corā vxoribus suis, illud est confessus. Audite me vxores Lamech, inquit, quoniam occidi virum in vulnus meum, & adolescentulū in liuorem meum: septuplū vltio dabitur de Cain, de Lamech vero septuagies septies. Circa hunc locum dicūt Hebrei, vt Liranius refert, quod Lamech erat cæcus, & venationi addictus, quē paruulus manu ducebat, & in venatione ministrabat: cum ergo Cain, quasi profugus in siluis moraretur, & quadam die circa arborē latitaret, puerulus Lamech, arcum eius contra ipsum Cain, existimans aliquam esse feram, direxit. Vnde nollens, illum occidit. At postquam re factam aduertit, ad puerum conuersus, illum etiam ira ex cādescēs, pugno interfecit. Et hoc est: Quoniā occidi virū in vulnus meū, & adolescentulū in liorē meum. Et subdit: Quoniā septies vltio dabitur de Cain, quasi diceret. Neque existimetis vellem o charissimæ, vxores, quod cuiusquam timore perterritus, ad huius modi confessionē faciendā ductus sim, neminem enim timeo, cū Deū protectorem habeā. Quare, sicut Cain septies Dominus vindicabitur, iuxta illud quod ei dictū fuit: Qui occiderit Cain septuplū punietur, multo magis de me vendictā sumeret, si quis contra me aliquid attemptauerit. Non ergo timore alicuius hominis, sed Dei, peccata meā confiteor. Itaque, Lamech in alieno capite periculum faciens, videns Cainū propter negationē criminis, seuerē fuisse punitum, peccatum suum palam confitetur. Sed, vt ad Dauidem conuertamus sermonem, licet Vriam Hethæum insidijs interfecisset, & cū Bersabe vxore eius, adulteriū commisset, tā male hoc remedium in principio usus fuerat, quod peccata sua neque agnoscebat,

bat, neque confitebatur, quin potius pro viribus occultabat. Quia vt inquit Lira, sacrificia quæ disponebat lex, vt pro huiusmodi sceleribus in tēplo offerrentur, caute, ne iudicaretur peccator, omittebat. Ob mutuerat præ verecūdia, & cōfussionis velamine cōperuerat vultū, ne peccata sua fateretur, vnde illius virtutes, quæ perossā intelliguntur, sensim debilitatæ sunt: & corruptæ, & quod tunc præ verecundia confiteri non est ausus, nunc præ cordis contritione, libenter confitetur dicens: Quoniam tacui inueterauerunt ossa mea.

Quod si istius tacere in causa fuit, quod ossa eius corrupta pererant, & vulnera inueterascerent: bone Deus, quot ossa inueterata, quot vlcera corrupta & putrefacta erūt in hoc auditorio: quot erunt homines, qui per annum integrum, (& vt inā non amplius) tacuerint, sua que peccata absconderint. Videtur ne vobis, quam optimus ossium corruptorū cumulus coacceruari posset, vt aliū, instar Ezechielis capū plenū ossibus aridis, referre videretur? Et quod magis mirandū est, q̄ cū remedium sit tā facile, confessio scilicet peccatorū, ore nanque suo & lingua sicut canis, potest propria vlcera labere: & tamen in mutescit peccator, nollens tā facili remedio uti. Quid ad hoc dicemus fratres? cuius opus hoc existimandū erit, nisi demonis? qui verecundia quā abstulit ad comittendū, modo ad confitendū restituit. Quod, vel ex hoc constare poterit, quod cū peccatum corā duobus, vel tribus, vel forte pluribus testibus comiseritis, absque vlla verecundia, & timore: modo vnico sacerdoti confiteri, tantū verecudamini, & pertimescitis. Quando dux aliquis arcē, vel ciuitatem obsidet, quam primum omnes vias per quas illi auxiliū venire potest, occupat: ne victualia, vel munitiones illi ministrent. Nō secus Demō quando animā obsesam habet: vt ad potestatem eius deueniat omnia remedij sui itinera occupat: quibus desuper illi auxiliū potest contingere. Et ad hoc propositum explicat D. Hierony. verba illa Psal. 78. Posuerunt Hierusalem in pomorum custodiam, id est, eadem cura, & vigilia,

*Liranius.**Peccatorū confessio.**Simile.**Hiero. su.**Psal. 8. 7.**Nota.*

tia,

Simile. tia, qua poma iā matura obseruari solent. Sicut. n. tempore autūni, quando ad debitā maturitatē fructus pomarij per uenerunt, solet olitor porticus omnes reficere & claudere, ne peri los pateat aditus ad furandū: sic diabolus humanæ naturæ hostis, quādo aliquē peccatorē, vitijs & peccatis plenū, & quasi ad inferni supplitia iam maturū videt, maximā in illo obseruando diligentia adhibet: vnde omnes porticus & fenestras claudit, oculos mentis excæcat, ne statū suū videat, aures obturat, ne diuinas inspirationes audiat, & os eius claudit, ne peccata sua fateatur. *Iob. 31.* Tot labores, & plagas in se ipso expertus, cū horū causam cognoscere non posset, dicebat: Si abscondi quasi homo peccatū meum, & celari in sinu meo iniquitatē meā: ac sidiceret: forsit in quasi homo Domine, aliquod peccatū in sinu meo retinui, vt propterea tot flagelli sim percussus, & tāta mala perpesus? *D. Greg. lib. 2. Moral. c. 12. & 14.* Explicat illud quasi Homo, dicens, idest, quasi debilis. Nā debilē & efeminatū arguit animū vlcera potius putrescere permittere, quam illa medico ostendere. Heu heu, quot animæ hodie erunt plagis perfuffæ, quot cōsciētia vitijs corruptæ, quot corda quasi sepulchra fetentia, vermibus & putredine scelerū suorū plena, eo solū ne detegantur, & confessori, siue potius Deo, cuius vice s'git patefiant. *Ezech. 37.* Vnū ex multis quæ Deus per Ezechielē Prophetā promisserat. c. 27. hoc est. Ecce ego aperiā tumulos vestros, & educā vos de sepulchris vestris. Quid. n. aliud peccatoris corpus quā sepulchrum animæ appellabis, in quo anima mortua iacet: nā anima quæ peccauerit ipsi morietur. Est igitur corpus animæ tumulus, & fetidissimū sepulchrum: vbi anima peccans, quasi iumentum in stercore suo putrescit: quare promittit Deus inter alia egregia, quæ aduentu suo futurus erat, quod etiā istorum mortuorū monumenta & sepulchra sit a perturus. Sed ad hoc requiritur quod peccator obicē non ponat. Et q' aliquid ex sua parte faciat, vt ipsi Deo cooperetur tollendo lapidē sepulchri, & os speluncæ, per confessionē culpæ aperiendo. *Iosue. 10.* Narratur, quod

quod cū quinque reges in traspeluncam latitarent, rex in quā Hierusalē, rex Hierimoth, rex Hebrō, rex Lachis, & Rex Eglon, accessit Iosue ad os speluncæ & dixit. Aperi te os speluncæ, & educite quinque reges qui in ea latitāt. Doctor incognitus expendens illa verba *Psal. 50.* Dñe labia mea aperies, inquit: quod anima hominis peccatoris fouea quædā est & spelunca Demoniorū, vbi vitia, & peccata latitant, præcipue tamē quinque quasi tyrani, vel reges. Rex Hierusalē per quē superbiam intelligit. Hierusalē ninq' tantūdem sonat, ac visio pacifica, & superbus se beatū iudicans iā Deo pacifice frui, credit. Rex Hierimoth, quæ dicitio idē, quod ebrietas sonat, per quem gulā accipe. Rex Lachis, quod interpretatur sibi met vir, quod est auritia, quæ non aliū præter se ipsam cognoscit, nō patrē non matrē, non filios. Rex Hebron, quod idē est, quod cōiugiū, per quē regem, sensualitatē & venerē intellige, ad voluptates semper inclinātā. Rex Eglon, quod vitulus meroris interpretatur, iā significans, quæ meroris, & tristitiæ causa esse solet. Cū ergo anima ab his quinque tyranis occupata est & possessa, verus Iosue Saluator noster Christus, iā a tyranide liberare cupiēs, hos reges sua diuina virtute foras mittit. Sed primū quod iubet est, aperite os speluncæ. Aperi peccator os tuū per confessionē, vt hi crudelissimi reges, qui in mente tua latitant, foras exire possint. *Prouer. 31.* Aperi os tuū mure, & discerne quod iustū est, & iudica. Sed quod nā sit hoc iudicium iam superius latē discernimus. Et quia Dauid os suum non aperuit neque se ipsum iudicauit, ad tātum de trimentum peruenit, quod modo dicit: quoniam tacui inueterauerunt ossa mea.

Dum clamare tota die. D. Gregorius quandā difficultatem hīc monet circa hæc dauidica verba. Quomodo, inquit, hæc stare possunt & inter se coherere, quod Dauid clamet & taceat quod sit mutus, & præcōsi tacuit, quomodo tota die clamauit? si tota die clamauit, vt tacuit? cui dubio respondet. Ille tacet & clamat qui peccata sua silentio cōtegit, merito vero per vocē magnificationis extollit. Et adhuc sensū versū hūc explicat D. Hiero. Aug. & Casio. Itaq' sunt aliqui,

Doctor in nomi.

Prouer. 31

D. Gr. g. Dubitacio.

Solutio. Hiero. Aug. gust.

Casio.

aliqui, qui tacent quod nō erat tacendum, & quod tacere deberent, voce preconis manifestant. Vitia sua tacent, & merita, si quę habent, tuba canentes ante se, omnibus nota faciunt. Trāsonem agunt proprias laudes canentes, & suorum gestorum historiographi effecti. Vix enim opus aliquod virtutis in eis reperitur, & tamen nulli incognitū esse volūt. Cū dicatur Matth. 6. Cum facis eleemosinā nōlli tuba canere ante te. Et quod de eleemosinā dicitur, de omnibus alijs iustitię operibus intelligendū est. Quę maior dementia excogitari potest, quā medicō, aut chirurgō brachium sanū ostendere, & illud quod percusum est, & putridum oculare? Sed dices, cuiā tanta demētia contigit? Sunt enim huius cemedi (quod valde deplorandū est) nō per paucos Phariseo illi superbissimo similes, qui dicebat: Ieiunio bis in sabbatho decimas do omniū quę possideo, nō sum sicut ceteri homines, raptores, homicidę adulteri. Ecce quomodo quod sanū erat manifestabat, & quod ægrorū & morbidū, abscondebatur. Deutero. 15. Prohibuit Deus Israelitis, ne primogenita ouum tonderent. Ouis quę nūlli nocet innocentiam significat, iustitiā & bonitatem: vnde primogenitum ovis, est virtutis initiū. Quare qui bonum quod facit alijs narrat, primogenitū ovis tondit, quia sublatō secreto, quo quasi quodā vellere virtus ipsa tegebatur, tōsa post modū virtus manet. Prouer. 31. De illa sancta & forti muliere dicitur. Laudēt eam in portis opera eius. Non inquit, laudent eam verba eius, sed opera. Rex Ezechias, quia Babylonij thesauros suos ostendit, illos amisit quos Babylonij furati sunt: sic quā plurimę virtutum, & meritorum, diuitię amittuntur, eo solum quod publicā tur. Hoc significauit nobis patiētissimus ille Iob, sub quodam verborum tropo modoque loquendi. c. 31. Si osculatus sum inquit, manum meam ore meo, quę iniquitas est maxima. Per manus opera intelliguntur, per os vero verba: quia ore loquimur, & manibus operamur. Ille ergo manum suam, inquit Gregorius, ore proprio osculatur, qui sua ipsius opera, ore proprio laudat.

Secunda

Secundo ad dubitationem respondet idem Doctor Sanctus, quod peccator tacet & clamat: quia licet ipse clamare omittat, tamen peccata eius clamant ad cœlum petendo vindictam. Nihil enim loquatur peccato, quod incessanter ad Deum clamat, authorem suum denuntians, & apud supremum iudicem de illo petens vindictam. Et ad hunc sensum verba illa Domini Caini dicta, possunt explicari. Si bene egeris recipies, si autem male, statim peccatum tuum in foribus apparebit. Apparere in foribus (vt ego coniiitio) nihil aliud hęc significat, quam illum apud iudicē accusare. Quia in foribus, vel portis ciuitatis antiquitus erant iudices: quod patet ex illo Iob. 31. Si leuaui super pupilum manum meam, etiam cum viderem me in porta superiorem, id est, cum essem iudex & sederem pro tribunali. Et Psal. 127. Beatus vir qui implebit desiderium suum ex ipsis, non confundetur cum loquetur inimicis suis importis. Et tandem Prouerb. 31. clarius. Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus terrę. Itaque, importis erat iudicium, quare per portas omnis authoritas iudicantium, solet intelligi. Et ad hunc sensum puto explicanda verba illa Saluatoris: Portę inferi nō preualebunt aduersus eam, Id est, omnis inferni authoritas & potentia, omnis Demonum calumnia & fraudulentia. Dicere ergo, quod peccatū Cain in foribus apparebit, idem est ac si dicat, quod vindictam apud ipsum iudicem, erat ex acturum. Non enim habet peccator contra se, maiorem ipso peccato delatorem. *No tiene maior fiscal ni acusador.* quia incessanter cōtra ipsum clamat: Et si surditas eius in causa sit, quod huiusmodi clamores non audiat. Sicut refertur de illis, qui circa Nili cathaduppas habitant, qui furdi sunt omnes propter validissimum sonum ipsius fluij, quod ex altissimis rupibus inibi precipitatur. Vehemens enim ille sonus causa est, quod ad inuicem se colloquentes, non audiant. Sic peccator de cuius corde dicitur, quod est

O quasi

Secunda so
lurio.Peccata cla
mant ad
Deum:Genes. 4.
Nota.Antiquitus
importis
erat iudica
tur.

Iob. 13.

Psal. 137.

Prouerb.

Matth. 16.

Nili catha
duppe.
Similc.Hypocrisis
fugienda.
Matth. 6.

Deut. 15.

Prouer. 31

Iob. 31.

quasi mare feruens, quod quiescere nō potest; & redundant fluctus eius: peccatorū suorum clamores, qui ad cœlum vsque efferuntur, non audit.

Quatuor genera peccatorū precipue clamant. Et licet commune sit hoc omni peccato, quatuor tamen sunt genera peccatorum quę principalius & validius ad Deum clamant. Primum est peccatum Sodomorum quod contra naturę iura esse dicitur: hoc enim peccatum vt horrendum est, sic contra peccatorem magnis clamoribus vindictam postulat. Gen. 8. dicitur: Clamor Sodomorum & Gōmorreorum multiplicatus est, & peccatū eorum aggrauatum est nimis: ac si diceret. Ego illis accusationem non infero, sed habent contra se crudelissimos testes, grauissima, scilicet, crimina quę commisserunt, quę tam instanter & anxie clamant vltionem petentia, quōd si illis parcerē, iustitię non satisfacerem. Secundum genus peccatorum, quod etiā instāter ad Deū clamat, est pauperū oppressio & afflictio, quia cum nullū humani auxiliū habeant, diuinū eis non deficit. Exodi. 3. Cum filij Israel, qui in Egipto erant captiui valde affligerentur, dixit Deus: Vidi afflictionem populi mei in Egipto, & clamorem eius audiui, propter duritiam eorum qui præsunt operibus. Cum enim flagellis & opressionibus affligerentur, ad Deum præces suas fundebant, & vsque ad cœlum voces eorum ascenderunt. Sciat enim Prælati, Princeps, aut iudex, quōd si pauperē oppresserit, aut subditum expillauerit, licet hi tacuerint, erit tamen qui pro illis loquatur. Ipsa enim iniustitia ad Deum clamabit, & de illis seuerissimam vindictam exiget: quia cum Deus reētissimus sit iudex, ad eum spectat illorum iudicium. & inbecilium causa. Tibi derelictus est pauper, inquit Dauid, orphano tu eris adiutor. Et Iob 35. Neque enī frustra audiet Deus, & singulorū causas intuetur. Tertium genus est opus mercenarij, & mercedē eius defraudare, testimoniū illi imponere, vt hac occasione merces illi denegetur. Graue quidē est hoc peccatū, & propter eius

*Quatuor**genera peccatorū precipue clamant.**Gen. 8. Peccatū Sodomorum.**Exo. 3.**Oppressio pauperum.**Psal. 9.**Iob. 35.**Mercedis defraudatio.*

eius grauitatē, diuinas aures clamoribus pulsat. Vnde Iacobi 5. dicitur: Ecce merces operariorū vestrorū, qui mesu erūt regiones vestras, quę fraudata est à vobis clamor eorū introiuit in aures Dñi Sabaot. Dominū Sabaot illū appellat, quod est nomē Maiestatis, cū de hac agit causa, vt intelligamus illius potētā & virtutē, ad fragilitati pauperū operariorū succurrendū. Optime quidē nouerat Deus, hominū ignauā & incuriā ad mercedē persoluēdā, cū dixit Leuit. 19. Nō morabitur opus mercenarij apud te vsque mane. Et Iob iustificās semet ipsum dicebat. c. 31. Si aduersū me terra mea clamat, & cū ipsa sulci eius deflent, si fructus eius comedi absque pecunia, & animā Agricolārū eius affluxi: profrumēto oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina. Vnde sequitur, cōtra illū terrā clamare, & sulcos aratro factos, sanguineis lachrymis plorare, qui opus mercenarij, aut defraudat, aut detinet. Quartū & vltimū genus peccatorū, quod ad Deū clamat, est homicidiū, humani inquā sanguinis effusio. Tāta est huius peccati grauitas, quōd illius occasione, primo maledictionē accepit homo: vt in Caino videre licet, qui propter homicidiū à Deo maledictus fuit. Sed fortē nō decriit aliquis sciolus, qui dicat prius hominem in Adamo maledictum fuisse, cum dictum fuit illi: Maledicta terra in opere tuo spinas & tribulos germinabit tibi, tamen si atente verba illa perpendamus, quod aduertit Ireneus, lib. 6. aduersus hereses, potius maledictionem terrę, quam hominis in se continent: non enim hominem maledixit, sed terram. Fuit enim illa maledictio ad hominē potius terrendum, quam feriendum. Habet quis filium inquietum & discolum, quem terrere cupiēs, lapidem, vel forte candelabrum, in eum proiicit, terram quę circa illum est percutiens: cuius intentio non est illum percutere, sed terrefacere: sic Deus tanquam piissimus pater, licet maledictionem in primum hominem iecerit, sed non illi aliquid nocuit, non illum,

*Iacobi 5.**Leuit. 19.**Iob. 31.**Homicidiū**Nota.**Ireneus 6. aduer. hereses.**Simile.*

sed terram percussit, vt timeret: at in Cainum tanquam in scopum perditionis, maledictionis sagittam iniecit, dicens: Maledictus eris super terram, quę aperiens os suum suscepit sanguinem fratris tui de manu tua. Gen. 4. Ille ergo, qui sententiam primi hominis, propter culpam in se ipsum commissam temperauerat, nolens hominem quem ad similitudinem suam creauerat, maledicere: tam se veram & rigidam sententiam contra fratricidam Cainum protulit illum acriter maledicēs, quia peccatum eius de genere illorum erat, quę clamant ad cælum, & debitam à supremo iudice, petunt vindictam. Et ad hunc sensum veniunt intelligenda verba illa. D. Pauli ad Hebrę. 12. Quę de sanguine Christi profert. Non enim accessistis, &c. sed ad sanguinis asperisionē melius clamantē quam Abel. Hoc enim ideo dicit, quia sanguis Christi, misericordiam clamabat, & petebat: at sanguis Abel, clamabat pro iustitia. Potest etiā grauitas huius peccati ex eo dignosci, quod dū scriptura sacra flagitiū aliquod nimis aggrauare desiderat, sanguinē illud appellare solet: quasi humani sanguinis effusio peccatorum omnium, quę committuntur contra proximum, summū teneat apicem. Adnotauit hoc D. Greg. 13. moral. cap. 10. & Doctor. incog. super Psalm. 50. Libera me de sanguinibus Deus Deus salutis meę. Et adducunt ad hoc comprobandum illud Osee. 4. Sanguis sanguinem tetigit. Tunc sanguis sanguinem tēgit, quādo culpa culpę adheret, & vnum peccatum per aliud cumulatur. Quod Caldeus magis confirmat sic vertens. Et aggregant peccata peccatis. Itaque, ex hoc habetur, quod tanta est huius sceleris grauitas apud Deum, tantum de effusione humani sanguinis Deus offenditur, quod grauisima peccata per exagerationem, sanguis effusus appellantur. Solet Deus propter hoc peccatū iudicium & vindictam accelerare, quod non nisi propter grauisima crimina facere consuevit. Quare David Psalm. 54. aiebat: Viri sanguinum & dolosi nō dimidiabunt

bunt dies suos. Multoties Deus, non permittit effusores humani sanguinis vsque in multam caniciem vitam producere: sed eos ante terminos vitę suę quos naturaliter attingere poterāt de medio tollit, in suę crudelitatis punitionem. Ad hunc sensum aliqui expositorum, explicant verba illa à Domino prolata in Ezechiele. cap. 22. Et tu fili hominis nonne iudicas ciuitatem sanguinum, & ostendis eis omnes abominationes suas? Ciuitatem sanguinum appellat Hierosolimam eo quod crudeliter Prophetas occidebat iuxta illud saluationis. Hierusalem quę occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te misi sunt. Inquit ergo Deus: Quare o Propheta non iudicas, dignam esse morte talem ciuitatem: quę sanguinem Prophetarum fundit? Hęc dices: Hęc dicit Dominus: ciuitas effundens sanguinem in medio sui, vt veniat tempus eius, id est, quia ciuitas hęc crudelis nimis est, & sanguinem innocentem fundere non veretur, tempus eius, ante tempus veniet, quia visitatio eius, & supplitium accelerabitur. Hinc est, quod animę interfectorum propter verbum Dei, vt refert D. Ioānes Apoc. dicebāt & clamabāt: Vsquequo non iudicas sanguinē nostrum Deus noster? Et acceperunt diuinum responsum: Adhuc expectate modicum tempus, donec impleatur numerus fratrum vestrorum. Modicum tempus expectare iubet, ad vindicandum humanum sanguinem, qui vindictam aliorum peccatorum per longa temporum spatia differre solet: quia homicidium tam graue peccatum est, quod multoties diuinam vindictam accelerare facit. Clamat etiam fusus sanguis, quia incessanter fundētis cor pulsāt, quasi in vindictam tanti facinoris, nec quiescere eum per momentum finit, aut voluptatem capere. Memoria namque facti, & conscientia accusans perpetuo eum cruciat. Vnde, de tyrano humanum sanguinem fundente, Iob inter alia dixit: Sonitus terroris semper in auribus illius, & cum par sit, ille semper insidias suspicatur, & post pauca: Terrebit eum tribulatio.

Eccle. 22.

Iob. 15.

bulatio & angustia. *Siempre al tyrano le dan alarums alas orejas, siempre anda sobre saluado.* Quod in vindictam facinoris Deus ipse permittit. Nam equum est, vt qui iniusto gladio vitam alicuius abstulit, gladio diuini timoris adhuc in vita existens, terreatur. Bene quidem in Abacue cantico dicitur: Exultatio eorum sicut eius qui deuorat pauperem in abscondito. Latro enim aut predo qui in abscondito nemore pauperem hominem spoliavit, & interfecit, licet sceleris sui testem non habuerit, tamen propria terretur conscientia semper suspicatur insidias sibi parari, & si forsitam aliquem virgam manu tenentem viderit, credit ministrum esse iustitiae, & iam se mortuum & apprehensum diiudicat. Non grauabor verba illa referre, quae prudentissima Abigali Dauid dixit, cum ab eo veniam posceret: quia verba illa maxima discretionem pollent. 1. Reg. cap. 36. Occurrit illi obuiam, cum armata manu, contra Nabal virum suum, & omnem domum eius veniebat: cui inter alia dixit. Si viro meo Nabal pepercideris, & sanguinem eius non fuderis, cum constituerit te Deus Duce super Israel, non erit tibi hoc in sanguinum, & in scrupulum cordis domino meo, quod effuderis sanguinem innoxium. O bone Deus, quot sanguinum patiuntur, quot cordis scrupulos magnates, & principes, & illi etiam qui in Regia dignitate sunt constituti, qui postposito Dei timore, sanguinem innocentem fuderunt. *Que latidos les da el alma, que suspiros arrancan del coraçon.* Representatur enim illis (disponente Deo) sanguis innoxius quem fuderunt, & perpetuo dolore & timore eos cruciat. Quare fratres mei manus vestras seruate innoxias, & humanum sanguinem nolite fundere, quia hoc peccatum est grauissimum, quod ad Deum incessanter clamat. Inter alia peccata, quae Dauid commiserat, precipuum locum habuit, Vrii innocentis interfectio. Dedit enim illi Rex literas, quas Ioab detulisset, in quibus de morte eius agebatur, iubebat namque, quod in

p rimo

primo belli congressu, in periculo flori, minus quae tuto loco exercitus poneretur, vt iaculo, vel gladio interfectus caderet. Peccatum enim hoc nimis graue fuit apud Deum, quod Dauid ipse tacebat, quando secretum fore sibi persuadebat: at ipsum scelus perse diuinas aures pulsabat, & clamores vsque ad caelum proferebat, quare inquit. Quonia tacui inueterauerunt ossa mea, dum clamare tota die. *Quonia die ac nocte grauata est super me manus tua.* Plures peccatores ad Deum conuertunt aduersa, quam prospera, iuxta illud Psal. 82. Imple facies eorum ignominia, & querent nomen tuum Domine. Et illud Psal. 77: Cum occideret eos querent eum. Refert Pomponius Mela quaedam fontem esse in Sicilia fontem solis appellatum, mirabilem quaedam proprietatem habentem, scilicet, quod in feruore diei frigidissimus existit, media autem nocte, calore flagrat, & mirabiliter feruet. Cui fontem similes videmur, qui tempore prosperitatis frigidissimus at media aduersitatis nocte ingruente, quando laboribus vexamur, tunc Deum inquirimus. Vnde sollet Deus peccatores, laboribus & persecutionibus diuexare, vt ad eum conuertantur. Quod cum Dauide factum est. Aggrauauit enim super illum manum suam omnipotentem, iure iure iurando, quod de domo sua gladius persecutionis non erat recessurus, quo ad illum statim conuersus est. Quod quidem spinam methaphora explicat dicens: Quonia die ac nocte grauata est super me manus tua. *porque me assentastes hie la mano.* Conuersus sum in eruna mea, dum configitur spina. Alij legunt, dum confringitur spina. Habet aliquis spinam guturi adherentem, vel partem sagittae ferri inclusam, quam chirurgus cum extrahere non possit, confringit, vt contracta facilius foras exeat: quod quidem non sine magno patientis dolore fit, tamen chirurgus non dolor sed infirmi salutem intendit. Sic cum peccatum sit nil aliud quam animae spina qua transfigitur & transuerberatur, intendit Deus illud ab anima abstrahere ne moriatur & eternaliter pereat, quare spinam hanc laboribus & afflictionibus confringit: & hoc est quod inquit,

dum

Abacuc. 3.

1. Reg. 26.

Psal. 28.

Psal. 77.

Pomponius

Mela

Fons solis

in Sicilia.

Laboribus ad

Deum ire

compellunt.

Tribulatio
miseri-
cordie ascribi
tur.
Isai. 12.
Nota.

dum confringitur spina. Ex quo manifeste colligitur, quod aliquem flagellare in hac vita, illum quæ laboribus & erumnis afficere, potius beneficio & summe misericordie, quam inimicitie ascribi debet. Quod ex quodam Isaię loco, cap. 21. comprobari potest, ubi sic habetur. Tritura mea, & filia areę meę, quę ventura sunt annunciaui tibi. Postquam enim Babylonis destructione prophetauit, per A postrophem, Hierusalem alloquitur, & eam trituram & filiam areę vocat. *Trillada mia y hija de mi hera.* In area triticum teritur, & à belluis conculcatur, vt omni palea purgatum, in horrea congregari possit. Appellat ergo illam trituram & filiam areę, vt hinc discamus, quod illos quos Deus diligit, conculcat & terit in hac vita, tursionibus & presuris, sicut canit Ecclesia. Vidit diuus Ioannes Euangelista multitudinem quandam in cœlo vestes perlucidissimas habentẽ, coronas in capitibus, & in manibus palmas, quasi victores omnes gestantes: Et cum interrogasset de illis: Isti qui sunt, & vnde venerunt? Dicitur est ei ab Angelo: Isti sunt qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas in sanguine Agni. Isti sunt qui in mundo, ab omnibus conculcabantur, qui fortunę ictibus erant expositi, qui premebantur pauperie, qui afficiebantur in iniurijs, quorum vita perpetua crux erat, sed fors eorum iam in melius cõmutata est, iam in summo honore & gloria collocati sunt, iam de laboribus victoriam reportarunt, iam de suis victorijs palmã acceperunt. Pro labore requiem, pro contumelia honorem, pro lachrymis consolationem, pro paupertate diuitias, pro persecutionibus cœlorum Regnum sunt adepti. O Deus eterne, ò Christe sancte vera lux hominum, si talis est laborum exitus, si sic iusti remunerantur, si illi qui in presentia vita cruci subiacent, & in sanguine tuo innocentissimo stolas suas lauant, talibus coronis decorantur, quid mirum si labores contemnam? si difficultatibus me offeram: si cruci humerum subiiciam? quid ni cum Abacuc dicam

dicam: Ingradiatur putredo in ossibus meis, & subterme-
stateat, vt requiescam in die tribulationis, vt al. edamad
populum accinctum nostrum. Igitur fratres mei, si ad po-
pulum hunc pulcherrimum, ascendere cupitis, ego viam
vobis ostendam. Vn enim est peccatorum cognitio & cõ-
fessio, aperite tumulos conscientie vestre vt per confes-
sionem omnis peccatorum putredo foras exeat. Aperite
os, non ad magnificanda vestra merita, sed ad demerita
cõfessori ostendenda. Alio quim si tacueritis, scelera vestra
clamabunt, & apud tribunal summi iudicis accusabunt
vos. Labores libenter sufferte scientes, quod labores non
inimicitiam ostendunt, sed amicitiam, sed charitatem, & gra-
tiam, qua mediante gloriam consequemini.

Concio tertia.

*Delictum meum cognitum tibi feci, & in
iustitiam meam non abscondi.
Dixi confitebor aduersum me iniustitiam
meam Domino: & tu remissisti impietatem
peccati mei,*

Omilię proxime præcedenti vltimã
imposuimus manum, ostendẽdo, quo
modo in laboribus à Deo inflictis, vis-
cera eius quibus homines prosequi-
tur, quandoque ostenduntur, quos
immittit non tantum ad vindictam,
quantum ad correctionem, vt in sa-
nus peccator pœnis sibi inflictis (quod aiunt) ad sanam
mentem redeat, & flagellum Dei sentiens, timore faciat,
quod

quod amore noluit. Est enim consideratio hæc non parui momenti, & quæ non obiter, & transcursum, sed pedetentim, & ex proposito tractanda esset: quia vnū est ex efficacissimis medijs, quibus Deus vtitur, ad peccatores rebelles conuertendos: quod per labores inflictos principaliter intēdit, quia nō vult mortē peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat. Quare sagitte quæ ex pharetra suæ misericordiæ exeunt, licet affligere, & percutere videantur: tamē amore flagrāt, & igne charitatis sunt accensæ, non peccatoris dānū sed cōmodum, non interitū sed repara-

*Tribulatio
peccatorē
conuertit
Psal. 7.
D. Hieron.
versio.*

Simile.

tionē, non denique mortē, sed vitā operantur. Et sic meo videri intelligendū, venit illud Psal. 7. Nisi conuersi fueritis, gladiū suum vibrauit arcū suū tetendit & parauit illū, & in eo parauit vassa mortis sagittas suas ardentibus effecit. Vbi D. Hieron. vertit: Sagittas suas ad combardū operatus est. Vt enim corda nostra frigida & dura possit mollificare & accendere: sagittas tribulationū igne charitatis accensas Deus fabricare nouit. Consueuerunt fortissimi qui quæ duces, quando ciuitatē aliquā, vel arcē obsederunt, sagittas intra ipsam cum sulphureo igne inanimite re, vt intra ciuitatē, vel arcem existentes, videntes ignem succendi & menia ardere incipere, ciuitatem, vel arcē tradant. Sic inquit Dauid, nisi conuersi fueritis, & desinatis illi bellū inferre, & inspirationibus eius resistere, distictū habet gladium, & paratū arcū ad vos occidendos. Et in ipso arcu sagittas habet paratas, igne charitatis & misericordiæ plenas, vt corda vestra tribulationibus percussa calefiant, & in amorem eius accendantur. Non ab hoc proposito abhorret, quod Hugo cardinalis adnotauit circa illam victoriā quā Dauid de Goliath reportauit, quē iētulapidis occidit, sicut 1. Regū narrat historia. Dicitur enim ibi, quod Dauid elegit sibi quinque limpidissimos lapides, & misit eos in perā pastoralē per quā intelligit Hugo vas quodā in quo lac effundebatur, ouīū quæ vbera sugebātur. Itaque lapides lacte lauit siue vnxit. Et quid dē si nō iā. D. Paulus prægnaret nos dicēs, quæ omnia illis infigu-

*Hugo. Car
lin.
1. Reg.
Nota.*

1. Cor. 10.

in figura contingebant & quod omnia illa tipus erant, & vmbra futurorū, impertinens alicui videri posset illa lapidū lotio. A quid enim lacte perfundebantur, cū nequos hoc duriores redderentur, neque ad dexterius percutiendū prōptiores? Quare, credendū nobis est intra literæ corticē medulā latere mysterij. Hoc nimirū est, quod quādo manu fortis, verus in quā Dauid, ille qui tā fortem habet manū, quod solo tactu illius terra tremit, & montes funigant, eos quæ à radicibus subuertit: quando hic manu fortis, cū aliquo huius mundi gigantum decertare stauit, & illū deuincere, durissimos lapides eligit, tribulationes, in quā, labores, & infirmitates, quibus armis, potentiā suā prostermit. Sed hos lapides prius in peram pastoralē proicit, prius lacte suæ misericordiæ illos superfundit, quia non mortē, & interitū, sed vitā & correctionem intēdit. Perbele hoc Dauid Psal. 65. Depinxit: In multitudine virtutis tuæ, mentientur tibi inimici tui. Habet aliquis inimicū honori suo detrahentē, a quo, cū circa personā, iniuriā, & circa honorē, contumeliā acceperit, ad duellum illū prouocat, & certamen cū illo inuit, quæ cum deuicerit, & ad pedes prostratum habet: gladiū super eū minitans, petit ab eo sub interminatione mortis, vt dicta cōtra eū irriter, & pali nodiā decantet: quod metu mortis sine cunctatione facit, mentitur tamen, quia aliter sentit quā confitetur, & extra periculū illud positus, ad contumeliosa verba regreditur. Itaque, timor mortis fecit illū mētiri. O Deus animæ meæ, quoties tibi Domine mentimur, quoties fidē tibi datā nō seruamus. Tribulatio enim est locus certaminis, vbi Deus de peccatoribus victoriā reportat. *Es el capo de Dios donde rinde a sus enemigos.* Et ibi multa sibi mētīuntur. Multa quidē promittūt, sed pauca opere cōplent. Quid non promittimus & iure iurando affirmamus, quando gladium diuinæ ultionis super nos distictū intuemur? O Dñe libenter fateor mea peccata, & quod maiestātē tuā grauer offendit, fateor omnīū peccatorū esse maximū, sed tēpus penitentix mihi cōcedē, vt

*Psal. 65.
Simile.
Nota.*

de omnibus quæ cōmissi tibi satisfacere possim, paciē-
tiam habe in me & omnia reddam tibi. Hæc & huius
cemodialia sunt quæ promittimus, quando in tribulatio-
ne sumus, mentimur tamen, quia extra illam positi, fidei
promissæ non stamus, sed ad priora peccata reuertimur.
Et hoc est: In multitudine virtutis suæ Deo mentiri.

Hierc.

Peccator
onager di-
situr.

Liranus.

Huc etiam attinet quod habetur Hierc. 2. Onager as-
fectus in solitudine, in desiderio animæ suæ atraxit ven-
tum amoris sui, nullus auertet eam: omnes qui querunt
eam non deficient, in menstruis eius inuenient eam. Cō-
parat populum asinæ siluestri, quæ velocissima est, præ-
fertim tempore voluptatis, id est. *Quando anda en celo*: At
a propinquante partus tempore onere conceptus graua-
ta, non tam celeri cursu fugit, quare faciliter à venatori-
bus capitur. Vnde in Hebræo habetur, vt hîc aduertit Li-
ranus: In mense suo inuenient eam, quod exponens Rabbi
Salomō dicit quod in uno mense anni onager dormit
toto mense (forsitam hic mensis est, cum appropinquit
partrui) & alio tempore non queritur, vt capiatur: quia
hoc esset inaniter, propter eius cursum vellocem. Hoc
idem peccatori contingit: quidam valet, dum prosperi-
tate fruitur, dum omnia sibi ad nutum eueniunt, quasi
onager est assuetus in solitudine, qui auiam mandatorum
Dei deuians, per varia præcipitra voluptatem quærens,
de ambulat: neque retribus diuini verbi comprehendere per-
mittit. Est enim quasi cursor leuis explicans vias suas.
At in tempore suo inuenient eum. Tempus autem quo
peccator comprehenditur, est tempus tribulationis, &
aduersitatis. Grauatatus enim laboribus, & infirmitatibus
manus omnipotentis Dei effugere non potest.

Itaque tribulatio hoc habet, quod respicere nos facit
& ad Deum conuerti. Quod in Dauide nunc videmus
impletum, qui in tribulatione positus, manum durissimam
eius in se ipsum expertus, & lapidibus persecutionum
percussus, ad eum conuertitur, & scelus suum quod prius
abscondebatur, detegit, dicens. Quoniam die ac nocte gra-
uata

uita est super me manus tua, conuersus sum in ætēna mea
dum configitur spina: ideo delictum meum cognitum ti-
bi feci, & iniustitiam meam non abscondi.

Suspiciantur hîc expositores, nescio quid discriminis
inter delictum, & iniustitiam, siue peccatum: arrepta
hinc occasione, quod Dauid non contentus est dicere, de
delictum meum cognitum tibi feci: sed in super addidit, & ini-
iustitiam meam non abscondi. Et hanc dubitationem auget
quod c. 7. Leuit. præcipitur, quod idem sacrificium quod
pro peccato offertur, offeratur etiā pro delicto. Sicut pro
peccato offertur hostia, ita & pro delicto. Vbi videtur cō-
stituire differentiam, inter delictum & peccatum. Et in
Ezechiele. c. 4. Dicitur: Et in vestibulo portæ, duæ mensæ
hinc inde, vt in moletur super eas holocausta, & pro pec-
cato, & pro delicto: quod si peccatum, & delictum inter
se non differrent, vana esset eiusdem rei per diuersos ter-
minos repetitio. D. Hiero. super pri. cap. epistolæ ad Ephe-
sios, inquit, quod delictum est initium peccati, quod non
dum simpliciter in corde sedem habet, cui partim volun-
tas consentit, partim repugnavit: de quo à Dauide di-
ctum est: Delicta qui intelligit: ab occultis meis munda-
me. Quia delicta huius cæmodi cum radices sint, & initia
peccati, cum difficultate cognoscuntur: quare omni stu-
dio & diligentia cor debet obseruari, ne vanis cogita-
tionibus pateat. Beatus inquit Psalmista, qui allidet paru-
ulos suos ad petram. Per paruulos, nascentes malas cogi-
tationes, & cupiditates. D. Aug. intelligit: quæ ne robur
accipiant, & inualecant, quando adhuc paruulæ sunt, ad
petram Christum allidi debent, quia si ad prouectiorem
ætatem peruenerint, contra animam insurgunt, eam quæ
occidere conantur. Et huc spectare poterit dictum illud
celebre Salomonis: Quasi à facie colubri, fuge à facie pec-
cati. Non enim misterio vacat, quod serpenti, aut colubro
peccatum comparauerit: inquit nāque Augustinus, pro-
pterea dictum esse, qui coluber hoc habet, quod si caput
per rimulam immittat, statim totus ingreditur, & colabil

Discrimē
inter deli-
ctum & ini-
iustitiam.

Leui. 7.

Ezech. 4.

D. Hiero.

Psal. 18.
Cogitatio-
nes prauæ
ab anima
pellende.

Psal. 13. 6

D. Aug.

Eccles. 21.

D. Aug.

Peccati ni-
tio resiste-
re debet
mus.

tur. Hoc idē habet peccatū cui si initio nō resistitur, sed mē
tis ianua illi aperitur deinceps difficulter euatur. Quare
omni custodia custodiendū est cor, iuxta illud Prouer. 4.
Omni custodia serua cor tuū, quia ex ipso vita procedit.
Sed proch dolor, & quis illud tanta custodia custodire po
terit, cū ex natura sua inquietū sit & instabile? Vnde Ber
nar. in meditationibus inquit: Nihil in me corde meo fu
gatius, quod quoties me deserit, & per prauas cogitatio
nes defluit, totiens Deū offendit. Cor meū, cor vagū insta
bile, suo ducitur arbitrio & diuino caret consilio, in semet
ipso nō potest consistere, sed omni mobili mobilius, per
infinita distrahitur. Gregorius etiā. 4. Morali. inquit. Fa
cile est peruersa opera vitare, sed nimis difficile est ab illi
cita cogitatione corrigere. Has prauas cogitationes fures
appellabat B. Iob. c. 19. Venerunt, inquit, latrones, & fece
rūt viā per me. Sunt enim latrunculi, qui thesaurū animæ
incessanter furari studēt, quare ab illis cauendū nobis est.
Consueuerunt famosi fures, puerulum aliquem secum
ferre, qui ad domum diuitis cuiusuis, vesperis accedens, fin
git se fame, pauperie: & frigore perire, quem diues miseri
cordia motus, intra proprias recipit ædes, ne rigore frigo
ris correptus intereat. Ille vero, media nocte confurgens
alijs latronibus ianuam aperit, qui ingredientes præcio
sa quæque furantur, & diuitem ipsum occidunt. Sic inii
qua cogitatio latrunculus quidam est, per se ipsam thesau
rum animæ nostræ surripere non valens, tamen si hanc
intra animæ nostræ hospitium recipimus, ipsa alijs latro
nibus, videlicet, mortalibus peccatis, ianuam patefacit.
Quare Isai. 1. dicitur: Lauamini mundi stote, auf
ferite malum cogitationum vestrarum ab oculis meis:
quasi conditio esset necessaria, ablatio cogitationum
iniquarum, ad munditiam cordis seruandam. Quod qui
dem (vt diximus) difficile est valde: quia cor nostrum
alis suis vbique volans, nunquam quiescit, nisi gratia
Dei stabilietur. Agit de hac materia Holcoth in suis fa
piētialibus lectione. 6. c. 1. & inquit, q̄ est de corde huma

Prouer. 4.

Bernar. in
meditationibus.Cor huma
num instabile.Grego. 4.
Moral.Iob. 19.
Nota.

Simile.

Isai. 1.

Holroth.
Simile.

no

no sicut de argēto viuo, quod est semper in motu, sistitur
autem aliquo modo, & mortificatur per odorem, hoc est per
famū sulphuris, sicut docet Arist. 4. Meteororum. Sic,
si sistere & domare vellimus cor nostrū à vagis motibus
superbiæ, & elationis, & carnaliū delectationū, adhibea
mus ei odorē sulphuris, id est, considerationē æterni ignis.
Refert hic idē Doctor ex Giraldo Cābrensi in lib. suo de
Thopographia Hiberniæ, quod quodā in mare prope hi
berniam apparuit subito quædā insula ad quā Hiberni ni
tebantur applicare naues ascendentes, at cū nauis prope
insulam esset, quod iudicio, illorum possent ponere pedes
suos in terra descendendo, statim insula ab eis fugiebat,
& ad aliam locum mouebatur: quod cum frequenter tē
tassent, & semper modo prædicto fuissent delusi, tandem
dixit eis senex iudici quod ignis valet contra phantas
mata: accipiat ergo aliquis sagittam ignitam, & sagittet
insulam, & statim phantasmata cessabunt. Quod quidem
iuxta senis consilium factum est, & insula stabilita fuit,
& insula fugitiua deinceps appellata. Quid aliud cor
nostrum dicam (vt ad propositam reuertamur) quam fu
gacissimam insulam, phantasias, & volubiles cogitatio
nes patientem? Nunquam enim quiescit, neque in eodē
permanet statu. Eccles. 34. Sicut percutientis, cor tuum
phantasias patitur, nisi ab altissimo missa fuerit visitatio.
Quod quidē stabiliri debet, & quietari per sagittā verbi
Dei ignitam, iuxta illud Dauidicū: Ignitum eloquiū tuū
vehementer. Has igitur noxias cogitationes, delicta vocat
David, iuxta D. Hieronymi quā persecuti sumus sententiā.
D. Augustinus, & D. Grego. tenent, quod per delictū
intelligitur peccatū omissionis, quando, inq̄, quis defi
cit ab eo quod poterat & tenebatur, & per peccatum aut
iniustitiā, peccatū commissionis, quando id quod non tene
batur, & poterat vitare, committit. Isichius super Leuiti
cum, quod per delictum magnum aliquod crimē intelli
gitur, sicut est omne illud, quod directe est cōtra Deū &
difficiliter veniam impetrat. Vnde 1. Regū. 1. Heli sacer

Arist.

Giraldu
cābrensis.Mirabilis
insula.

Eccles. 34

Psal. 118.

per deli
ctum pec
catū omis
sionis inte
lligitur.
Isichius.
1. Reg. 1.

P 4

dos

dosit, filios suos erudiens dicebat. Si peccauerit vir inu-
rum placari poterit ei Deus, si autē in Dominum pecca-
uerit vir, quis orabit pro eo? Diu facile quidem esset tā gra-
uissimorum virorum componere placita, vel de illis iudi-
cium proferre: quare pronunc sententiam suspendamus,
& ex illis omnibus considerationem aliquam ad nostros
mores componendos eliciamus. Sit ergo consideratio,
quod hęc Dauidis confessio fuit perfectissima, & mira
integritate pollens, siquidē non solum de peccatis, verum
& delictis se accusat. Leuia & grauia fatetur. Et sic legit
D. Gregorius: Et in iustitias meas non abscondi. Quia cō-
fessio debet esse integra, & nullum peccatū, quatumuis
grauē, aut leue prætermittendum est. Vno enim præter-
missio, confessio pro nihil ore putatur. Quemadmodum
omnia vulnera chirurgo sunt ostendenda, inquit Boe-
tius libro de consolatione, & omnes infirmitates me-
dico detegendæ, vt debitam medicinam illis accōmodet,
sic omnia peccata confessori. Si enim medico vnā infir-
mitatem manifestaueris, alia occultata, forsitam medici-
nam tibi præbebit mortiferam, nam quod vni morbo fa-
lutiferum est, alteri solet esse nociuum: quia quod iecori
prodest (vt aiunt) hoc spleni obesse solet. Sic spirituales
infirmitates quæ inter se dissident, non eodem medica-
mine curantur, quare omnes sunt detegendæ. Patet hoc
(vt alia peccata si leam) in superbia, & auaritia. Auaritia
quidem, cum superbia, & inani gloria pugnat. Nam popu-
laris hic fauor, & inanis aura, sepiissime oritur ex prodiga
quidam pecuniarum effusione, quoniam illi qui prodiga
& plusquam decet diuitias suas expendunt, ab in sa-
no vulgo laudari solent, at huic vitio non consentit avari-
tia, quæ totum suum studium, ad diuitias congregandas
conuertit. Cum ergo tanta sit inter ipsa vitia contrarietas,
sequitur, quod contrarijs remedijs curari debeāt, alio-
quin contingeret, vt medicina quæ vni peccato medere-
tur, aliud pariat & nutriat: quare omnes animæ infirmi-
tates spiritali medico manifestari debēt. Leuiti. 24. Præ-
cipiebat

Confessio
integra.

Boetij si-
milc.

Leuit. 14,
Figura.

cipiebat Deus: quod leprosi qui coram sacerdote presen-
tabantur, vt mundi haberentur, omnes capitis pilos ra-
derent. Per capillos cogitationes intellige, quarum tan-
ta est subtilitas, quod nisi per diuinos oculos videri nō
possunt. Capilli facile auento circumferuntur, sic cogi-
tationes nostrę velocissime volant. De his capillis, cre-
do intelligendum esse, quod Christus Redemptor no-
ster assererat, Matth. 10. Capilli capitis vestri omnes
numerati sunt: quia de omnibus cogitationibus in die
iudicij ratio exigetur, neque vna præteribit, cuius me-
rita non sint excutienda. Leprosus ergo mūdandus, om-
nes capillos capitis sui radere iubetur: quia peccator,
qui peccati lepra infectus est, vt mundus sit corā Deo,
omnes cogitationes suas mortaliter culpabiles, noua
cula confessionis, radere debet: alioquin mundus non
censebitur. Sed timeo, ne aliqui Saulem reprobum imi-
tentur, cui cum præcepisset Deus, vt omnes Amalechi-
tas interficeret, & non parceret iuueni, aut seni. Ipse ta-
men Regi Agag pinguisimo pepercit: quare Regnum
illi fuit ablatum, & indignationem Dei incurrit: sic nos
iubemur omnia nostra peccata necare, igne, & ferro, sce-
lera nostra destruere, & persequi: & faxit Deus, ne hoc
nobis contingat, quod aliquibus occisis, Regem viuum
relinquamus. Ille enī hoc facit, qui cū minuitiores quas-
dam culpas, & quæ ad rem facere non videantur confi-
tetur, tamen maximum aliquod crimen, superbiam vi-
delicet, aut odium, siue desiderium vindictæ in anima
referuat, neque gladium confessionis, aut arma peniten-
tię contra illa accipit, vt cum Regio Propheta dicere
possit: Ad omnia mandata tua dirigebam: omnem viam
iniquam odio habui, id est: sicut omnia mādata tua am-
plector, ita omne persequor peccatum. 3. Reg. 10. refer-
tur de Regina Sabba, quod audita fama Salomonis ve-
nit ad eum in enigmatibus, vt enigmata quędam & dif-
ficultates illi aperiret. Et dicitur de illa, quod locuta
est ei vniuersa, quę habebat in corde suo. Peccus suum
illi

Matth. 10.

1. Reg. 16

Psa. 118.

3. Reg. 10.
Figura.

illi aperuit, nec fuit secretum aliquod, quod illi non ostēderet, vt de omnibus solutionem acciperet. Congruit hęc historia peccatori ad penitentiam accedenti, quia Sabba captiuitatē significat, per quā peccatricem animā intelligere, nō abs re erit, quę peccatorū laqueis captiua tenetur. Hęc enim primum Salomonē debet adire: non stultum & imperitum confessorem, qui nesciat distinguere inter lepram & lepram, inter peccatum & peccatum, sed confessorem adeat, qui vere sit Salomon, vere sapiens & omni disciplina eruditus. O bone Deus, quis non hisce temporibus segnitie nostram, siue vt potius dicam, temeritatem non admiretur, in delictis confessoribus, & spiritualibus medicis? Vel enim insipientiorem elligimus, vel quem prius offendimus, non sine magna animarum nostrarum iactura, & periculo. In quo manifeste conuincimur, pluris nostra corpora quam animas facere, quia si caput doleat, sapientiora medicum inquirimus, si autem anima in extremis laboret, & mortaliter sit percusa, stolidiorem. Debemus ergo Salomonem inquirere qui anime nostre languoribus mederi possit. Hunc cum inuenerimus, debemus illi aperire cor, ita quod nullū sit secretum crimen, quod illi palam nō faciamus, vt omnia nostra enigmata soluere possit, & de illis iudicium, simul, & absolutionem proferre. Sed quomodo hoc fieri debeat spetiali quodam & celesti spiritu Propheta Iheremias depinxit tremorum. 2. Deduc quasi torrentem lachrymas per diem & noctem non des requiem tibi, neque taceat pupila oculi tui: Consurge lauda in nocte in principio vigiliarum effunde sicut aquam cor tuum ante cōspectū Domini. Miris coloribus, in his Iheremie verbis, conditiones vere penitentie & confessionis depictę sunt, sed quoniā ad alia properamus nobis nō suppetit tempus singula explicandi, quare alijs pretermittis, vltimam illam conditionem expendamus. Effunde quasi aquam cor tuum ante cōspectum Domini. Non vacat mysterio, quod iater omnes

*Confessor
sapiens.*

Dis simile.

*Iher. 2.
Nota.*

nes licores solum aque meminit. Non enim dicit effunde cor tuum quasi mel, aut quasi oleum, vel vinum, sed quasi aquam: quia nimirum inter omnes licores, nullus tam totaliter effunditur sicut aqua. Si mel effundas, aut oleum semper aliquid licoris in vase remanet, si vinum, odoris: at si aquam, tota effunditur, & nihil eius remanet. Effunde igitur o homo cor tuum ante cōspectū Dñi in confessione, non sicut mel, ita quod aliquid peccati referuetur, aliquid effundatur: non sicut oleum, aut vinū, quod saltem remaneat odor prauarū cupiditatum aut affectionum, sed sicut aquam, ita quod nihil in corde tuo remaneat, sed omnino euacuetur a culpa. Sic quippe faciebat ille, qui lacrymabili voce dicebat: *Delictum meum cognitum tibi feci, &c.*

Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu rem sisti impietatem peccati mei. Multa hic notatu digna occurrebant, quę consulto missa facimus, ne longius sermone protrahendo: auditoribus tedium ingeramus. Quare breuitati consulentes duo solum adnotemus. Primum circa illud, *Dixi: quod sic exponit Casiodorus, id est, de liberaui apud me.* Sunt enim aliqui tanta ignauia, & vecordia pediti, quod ad sacramentum penitentie ferē sine aliqua arbitrij deliberatione accedunt, absque vlla profus preuentione & consideratione animi. Vnde ortum habet, quod ad pedes cōfessoris positi, neque vnus peccati memoriā habent, sed quasi qui ex lethæo flumine bibissent, omnia obliuioni tradidisse vidētur. Et cōfessorē suum prophetam siue ariolum aut coniectorem esse volunt, & quod illorum facta, aut dicta ad ipsorū, memoriā reuocet. Videntur isti mihi perfimiles Pharaoni fuisse, qui somnio quodam perterritus. Magos suos, ariolos, & aruspices vocare iussit, ab eis quę instantanter exigebat, vt somnium cuius iam fuerat oblitus, indicarent sibi, & interpretationem eius illi explicarent. *Pedia que le dixerent el sueño, vbi sol'uit.* Cui Magi & sapientes econtrario respondebant. *Dicit Rex*

Simile.

Casiodor.

Daniel. 2.

Q2

somnium

sonnium seruis suis, & interpretationem eius indicabimus, at ipse replicabat dicens. Sermo recessit à me, nisi indicaueritis mihi sonnium & coniecturam eius peribitis vos, & domus vestre publicabuntur, Sunt huiusmodi non per pauci peccatores, qui cum suorum scelorum, nullam fecerint memoriam, ad easdem angustias confessorum suum pertrahunt, sonnium & interpretationem ab eo enixe postulant. Petunt namque, quod peccata sua illis prophetizet, & eorum absolutionem tribuat.

Isaie. cap. 34. Quaedam verba habentur, que licet de Hierosolyma euertenda ad literam dicta sint iuxta diuini Ciriilli interpretationem: tamen huiusmodi peccatoribus nullo negotio adaptari possunt. Inquit enim: Ibi habuit foueam Hericius, & enutriuit catulos, & circumfodit, & fouit in umbra eius. Per Hericium iuxta diuorum Ambrosij, Chrysostomi, & Basilij interpretationem peccatorem intellige, qui peccatorum spinis est plenus. Hic namque fouet & circumfouet catulos suos, quando peccata que in anima sua nutrit, gladio confessionis non iugulat Hericum videbis sub malo, vel arbutu catulos suos nutrire, exit à fouea, & huc illucque discurrēs ex pomis vescitur & per arbuta volutatur, manibus pomum tenet & dentibus illud corrodit: si autem ex tempore ad illum accesseris: statim manus, & pedes comprimit, os occultat, & ad modum orbis conuertitur, nec mouetur amplius, ita ut mortuum existimes. Non absimiles illi, peccatores isti sunt, qui cum pungentibus spinis peccatorum sint pleni, quamplurimaque per anni circulum perpetraverint mala, tamen cum ad pedes confessoris accedunt, peccata sua occultant, & quasi mortui & ex animis redduntur, quasi nihil mali egerint: eo solum quod absque vilo conscientie examine ad confessionem accedunt. Debet ergo peccator, cum ad confitenda peccata sua accedere statuit sufficientem preuentioem facere, ut omnia ad memoriam reuocare possit. Thefeus ut laberinthum illud sospes ingredi posset, tot ambagibus & varijs.

Isai. 34.

simile.

rijs vijs implicatum, & monstrum intus latens occidere: filo quodam vsus est, quo viam, ingressus & egressus, inuenire posset: sicut narrat Ouidius lib. 8. Metamorph. & Isidorus. 3. ethimologiarum. Sic tu peccator, ut monstrum peccati intra laberinthum anime tue inclusum, possis occidere, filo considerationis vttere, omnia opera tua ad memoriam reuocando cum Rege Ezechia, qui dicebat: Recogitabo tibi omnes annos meos, in amaritudine anime mee.

Ouidius.
Isidorus.

Isaie. 38.

Secundum quod hic notare debemus, est: quam pronus sit Deus ad miserendum, quanta facilitate culpas remittat peccatori, qui toto corde ad eum conuertitur. Dixi, inquit: confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Quasi dicat: vix statueram in corde meo peccata mea confiteri, vix primam lachrymam effuderam, aut primum gemitum edideram, quando iam peccati mei impietatem remisseras. Hoc vnum inter alia, deberet nos ad penitentiam impellere, facilitas inquam, ipsius penitentiae. Non enim requiritur ad impetrandam veniam, quod statim peccator ad confessorem accedat, & peccata sua confiteatur, sed sufficit, ut hoc animo suo statuens, de peccatis suis doleat, quod si dolor sit sufficiens, culpas omnes de se re poterit. Deus enim pronior est ad miserendum, quam ad puniendum: sed actu vnico voluntatis damnatur homo, ergo eodem etiam iustificari poterit. Remissio namque peccati, & condonatio eius, aliquid ex parte nostra requirit, & aliquid ex parte Dei. Ex parte nostra detestationem peccatorum, & ex parte Dei, collationem sue gratie, & vtrumque in instanti fieri potest, nec longas temporis requirit moras. Primum ex illo Ezechielis manifeste colligunt Doctores: In quacumque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius amplius non recordabor. Vbi hora pro instanti accipitur. Nec requiritur, quod contritionis dolor, per aliquod determinatum tempus protrahatur, ut aliqui falso existimant.

Deus pronus ad miserendum. Vide hoc Nicophorū.

Iustificatio in instanti fieri potest. Ezech. 18.

Penitentia non requiritur, quod.

Q. 3.

runt.

per aliqui
mori pro
trahatur.

runt: quia sequeretur (quod omnino à diuina misericordia alienum est) quod per aliquod tempus peccatori reclusa esset salutis via. Hoc quantum est ex parte peccatoris, sed ex parte Dei multo minus mora aut dilatio ponenda est: quia cum eius virtus sit infinita, temporis spatij non coarctatur, quare in instanti potest peccatorem iustificare, ad suam quæ amicitiam pristinam restituere. Presertim cum tam sit pronus ad miserendum, quod vix peccator peccata sua detestari statuit, quando iam Deus presertim adest cum venia. Et hoc significat illa verba Apoc. c. 3. Penitentiam age, ecce ego sto ad ostium & panno, si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad eum & cenabo cum illo, & ipse mecum. Desumpta est methaphora ab illo, qui domum amici ingredi cupit, & cum ianuam clausam inuenierit, ictibus pulsat, vt ianuam illi aperiant. Quibus verbis ingens desiderium indicat, quo tenetur dimittendi peccata, quando cordis domum peccatis clausam habemus. Ipse enim preuenit peccatorem, & sanctis inspirationibus cordis eius interiora pulsat. Et vt magis desiderium suum explicet addit. Cenabo. cum illo, & ipse mecum: vt ostendat famem & sitim nostre salutis habere. Explicatur magis hæc Dei sitis Sap. 6. vbi dicitur de increata sapientia: Preoccupat, qui se concupiscunt, vt illis se prior ostendat, qui de luce vigilauerit ad illam, non laborabit, assidentem enim illam foribus suis inueniet. Non enim potest peccator tam mane surgere ad querendum Deum per penitentiam, quod illum preueniat, quinimo preuenitur à sua misericordia, quam inueniet ad cordis ianuam expectantem. Quando gloria Domini egressa est de templo, in quo tot erant abominationes, & idololatriæ genera, iuxta Ezechielis vaticinium: stetit, vt ipse inquit, in introitu templi, ibique sedit. Non longius abiit, sed in ipsa templi porta gradum fixit. Sic nimirum, quando Deum à nobis ipsis, peccatis nostris & sceleribus fugamus: non procul recedit, sed in vestibulo cordis nostri commoratur, vt quamprimum ei ianuam aperiamus, intus se

Apoc. 3.

Methapho
ra.

Sapient. 6.

Ezech. 10

se recipiat. Quam plurima huius veritatis exemplum ex sacra scriptura ponemus in medium proferre, sed daobus contenti sumus. Primum ex 2. Reg. 3. Regum, vbi prolata contra Regem Achab durissima sententia, propterea quod innocentem Naboth iniuste occidisset, ita vt dictum fuisset illi ab Helia, quod in eodem loco vbi canes sanguinem Naboth ingerat suis carnibus saturandi erant, tamē Rege penitentiā agente, statim Deus placatus est, & scelus illi remisit. Cū audisset Achab, inquit textus, sermones istos: scidit vestimenta sua, & opperuit cilicio carnem suam, ieiunauit quæ & dormiuit in sacco, & ambulauit demisso capite. Quæ penitentiæ signa, vix opere complere ceperat: quando factus est sermo Domini ad Heliam dicens: Nonne vidisti humiliatum Achab coram me: quia igitur humiliatus est me causa, non inducā in diebus eius malum. Vide quam cito Deus placatus est sententiæ quæ temperauit vt ad impleatur illud D. August. dictum: Nouit Deus mutare sententiā, si tu noueris emendare vitam. Secundum & adhuc euidentius habetur. 4. Reg. 20. Cū enim dictum esset Regi Ezechie, quod in crastinum esset morturus ab Isaiâ Propheta, ipse, vt ibi dicitur, conuertit faciem suam ad parietem in qua erat fenestra, quæ ad templum aspiciebat & orauit Dominum fletu magno, quæ tam propitiū & ad miserendum pronum expertus est: quod antequam Isaias egredieretur mediā partem atrij dictum est ei. Reuertere, & dicit Ezechie: Audiui orationem tuam, & vidi lachrymam tuam, & ecce sanauit. Sed percotari libet, quomodo hic dicitur, vidi lachrymam tuam, cum Ezechias (vt ipse textus asserit) fleuerit eiularum maximo. Hoc enim apertissime demonstratur, quam facilis sit Deus ad miserendum, quam ex animo parcat. Licet enim Ezechias magnam lachrymarum umbram profuderit, vnus tamē lachrymæ sit mentio: ad insinandum, quod non plures lachrymas expectauit ad parcendum illi sed vitam primam, statim illi concessit veniam, & vitam liberaliter auxit. Benedictus sis Deus omnipotens, qui tanta benignitate polles, tanta quæ

3. Reg. 21.

D. August.

4. Reg. 20.

D. Hieron.

3. Reg. 7.

Nota.

miseri-

misericordia preeditus es, quod ad qualemcumque peccatoris penitentiam (si tamen sit ex corde) tam presto ades: quod vnica lachryma possit a te veniam multorum peccatorum impetrare. Quid ergo expectas o peccator: Vt quid de die in diem penitentiam differis? Qui non es hodie, cras minus aptus eris. Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem: subito enim veniet ira illius, & disperdet te. Forfitam in hora mortis doloribus circumdatus, & timore preoccupatus, queres locum penitentiae, & culpa tua, non inuenies. Vide ne fatuis virginibus assimileris, quae nouissimè venientes, clausa iam ianua, fores in casum pulsarunt: quae tamen repulsam passae sunt: Cantit. 5. Cum sponsus ad fores sponsae media nocte pulsaret, ipsa tamen, noluit illico eius precibus acquiescere, sed vanis & inutilibus excusationibus, se defendit, neque delecto in quo iacebat surgere voluit, quare sponsus iniuria offensus, dimisit eam & abiit: postea vero, cum surgeret ad aperiendam illi ianuam, iam declinauerat, neque inuenit illum, nisi cum magna difficultate, quia dum illum quereret, multa in tinere passa est, nam inuenerunt eam vigiles ciuitatis percusserunt illam & abstulerunt palium eius. Vt ex his intelligamus, quod absque vlla dilatione, Deus inquirendus est: quia si cum possumus nolumus, fiet, vt cum voluerimus non possimus. Ipse enim laboribus & tribulationibus nos diuexat, vt illecebris, & voluptatibus dimissis ad eum toto corde conuertamur, & peccata nostra confiteamur, quae quidem omnia confitenda sunt, tam ea quae mente concipiuntur, quam ea, quae opere fiunt. Neque prauis cogitationibus locum concedere debemus, cum peccatorum sint quasi semina & initia. Sic fiet, vt nostra confessio perfecta sit & absoluta, nostra quae penitentia Deo accepta. Ad hoc sufficiens etiam presentio requiritur, ne casu & transcursum ad sacramentum hoc accedere videamur. Nec differamus de die in diem conuersionem nostram, sed misericordiam suam & ad

parce-

Eccl. 5.

Cant. 5.

parcendum promptitudinem considerantes, absque vlla temporis dilatione, ad Deum accedamus, a quo misericordiam, & gratiam consequemur.

Concio quarta.

*Pro hac orabit ad te omnes sanctus,
in tempore oportuno.*

*Veruntamen in diluuis aquarum multarum
ad eum non aproximabunt.*

V M in precedenti versu, de peccatorum venia & remissione egredit, dicens: Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei: nunc ostendit remissionem hanc, non ab alio quam a Deo postulanda esse, quippe qui solus peccata remittere potest. Tam magnum quidem est peccatorum remissio, quod soli Deo cui fit offensa, reseruatum sit. Nulla namque creaturarum, siue corporalium, siue spiritualium, siue terrestrium, siue coelestium, hoc privilegio gaudet: quod autoritate propria, culpam quantumuis leuem, possit dimittere. Hoc quidem Phariseos Christi inimicos non latuit: qui, cum Christi verba audiret paralitico dicta Matth. 19. Confide fili, remittuntur tibi peccata tua: tunc quidam describis dicebant intra se: Hic blasphematur, quasi existimantes, quod diuinitatem sibi, rapina usurpabat. Non enim credebant Christum Deum esse, & ideo blasphemum illum iudicabant, qui remissionem peccatorum soli Deo debitam, sibi ascribebat. Quae quidem non minor est

*Solus Deus
peccata potest
remittere.*

Matth. 19.

R

virtutum

virtutem requirit, quam rerum creatio. Sicut enim in creatione esse naturale confertur, ita in iustificatione, esse super naturale & gratuitum, quod longe excellentius est. Nec minus diuinum (vt quidam dixit) hæc verba sonant. Remittuntur tibi peccata tua, quam quæ in rerum creatione legimus, cum dixit Deus: Fiat lux, & facta est lux. Et Psalm. 32. Ipse dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt. Et alibi: Verbo Domini coeli firmati sunt, & spiritu oris eius, &c. Et apud Ouidium in Methamor.

Ouidius.

Iussit & extendi campos, subsidere valles.

Hoc autem illa interfunt, quod in rerum creatione nullius quam Dei voluntas, in peccatoris autem reparatione, ipsius peccatoris consensus requiritur, iuxta illud Augustini, qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te. Hinc concludit Magister sentent. in 4. disti. 28. multisque autoritatibus scripture probat, quod soli Deo competit peccata dimittere. Quare ipse per Isaiam inquit cap. 43. Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me. Ego ipse sum, inquit Deus, licet velo mortalitatis absconditus, & habitu inuentus vt homo, qui peccata tua olim delere solebam. Ille ego qui quondam, quasi diceret, peccata delere solebam, nunc etiam deleo. Et hoc, propter me: non solum propter tuam utilitatem, sed etiam propter meam gloriam, quia gloriosum est mihi cum sim homo, peccata dimittere, quod soli Deo competit. Et ad hunc sensum interpretari possunt verba illa Psalm. 24. Propter nomen tuum Domine propitiaberis peccato meo, multum enim. Quia ex remissione peccatorum, magnum sibi nomen incomparabilemque gloriam Deus lucratur, cum præter illum, nullus alius possit illa remittere. In 4. Regum volumine, cap. 5. habetur, quod Rex Sirie misit Naamam Ducem exercitus sui leprosum ad Regem Israel, cum literis commendatitijs, vt eum à lepra curaret: quas quidam literas cum legisset, scidit vestimenta sua, dicens: Non enim quid

Augustin.

*Magister
in 4. l. 28.
Isai. 43.*

*Psalm. 24.
Ex remissione peccatorum
Deus sibi gloriosum parat.
4. Reg. 5.*

quid Deus ego sum, vt occidere possim, & viuificare, quia iste misit ad me, vt curem hominem à lepra sua? Quod si ad lepram corporalem curandam diuina virtus requiritur, quanto magis ad curandam spiritualem anime? Quis potest, inquit Iob, facere mundum, de in-mundo conceptum semine? nonne tu qui solus es? Ex his plane sequitur, quod cum solus Deus possit remittere peccata, & mentis maculas abluere, solus ipse pro huiusmodi remissione sit exorandus. Sic quippe peccator ille faciebat, de quo 2. Paralipo. ultimo agitur, qui non sine magna cordis contritione dicebat. Peto rogans te Domine, remitte mihi, remitte mihi, ne simul perdas me cum iniquitatibus meis, neque in eternum reserues mala mihi. Sic etiam Dauid, qui Psalm. 38. dicebat: Exaudi orationem meam Domine, & deprecationem meam, auribus percipe lachrymas meas. Ne fileas, quoniam aduena ego sum, & peregrinus sicut omnes patres mei. Ne fileas idem est, quod ne differas petitioni acquiescere & me exaudire, & ne meam deprecationem contempseris. Sed quid o Rex sancte, tot mentis affectibus, tantisque verborum repetitionibus à Deo postulas? remitte mihi, inquit, vt refrigerer, priusquam abeam, & amplius non ero. Vbi de remissione culparum secundum Hesichij, & Asterij placitum loquitur. Priusquam abeam, inquit, per mortem: quia si quis mortem obierit, remissio ei denegatur. Simachus sic vertit. Recede à me vt rideam, priusquam abeam & non existam. Sic etiam Diuus Hieronymus, quæ verba sic expendit D. Eusebius. Nisi hic mutatis in risum lachrymis, pro tua benignitate risero, & mihi dum vixero, peccatum remiseris, & quæ perperam egi condonaueris, vt refrigerium sentiam, & ipse me refocillem, cum ex hac mortali vita discedam, non erit, quod vllum habeam penitendi tempus, & nisi in vita, quæ apud te est, veniam consequar, non ero amplius, verum eiectus

Iob. 14.

*2. Paralip.
ultimo.*

Psalm. 38.

*Hesichius
Asterius.*

*Simachus.
D. Hiero.
Eusebius.*

R 2 similis

similis ero descendentibus in lacum. Sed adhuc Felix
 sic vertit. Declina à me & corrobabor, vel relaxa à
 me & consolidabor. *Señor dadme lugar para que me repare
 antes que muera.* Post mortem namque nullus reparandi
 peccata locus conceditur, quod attendens Psalmista in
 presenti versu, inquit. Pro hac orabit ad te omnis san-
 ctus, in tempore opportuno, pro hac, iniquam, peccato-
 rum remissione, quam tu solus & non alius, tua virtute
 & misericordia conferre potes, orabit ad te omnis quā
 tumuis sanctus sit & iustus, in tempore tamen oppor-
 tuno.

Sed quid ais Propheta, pro hac orabit omnis san-
 ctus: imo omnis peccator, qui criminum laqueis est irreti-
 tus, sanctus vero & iustus à peccatis alienus esse debet,
 quare huiusmodi oratione non indigebit. Ostendit lo-
 cus hic, neminem esse inter filios Adę tã sanctum &
 iustum (Christo Domino nostro, & gloriosissima eius
 matre exceptis) quem non deceat huiusmodi oratio.

Dupliciter explicatur hic versus. Nam dupliciter potest hoc intelligi, aut de remissione
 culpæ, aut peenæ, & utroque modo omnes compre-
 hendit. Primo quantum ad culpam, quia nemo quan-
 tumuis sanctus à culpa excusatur, dicente Salomone,

Eccles. 7. Ecclesiast. 7. Non est iustus homo in terra, qui faciat
 bonum, & non peccet. Cui consonat D. Ioannes. 1. c.

Ioan. 1. c. 1. 1. Si dixerimus quia peccatum non habemus: nos ip-
 sos seducimus, & veritas in nobis non est. B. Iob. mi-

Iob. 4. Nemo m' n' *hic versus* Nemo m' n' *for. ic.* Nemo m' n' *for. ic.* Nemo m' n' *for. ic.* Nemo m' n' *for. ic.*
 rificam rationem adducit. cap. 4. quæ argumentū à
 maiori appellatur. Ecce, inquit, qui seruiunt ei, non
 sunt stabiles, & in Angelis suis reperit prauitatem:
 quanto magis hi, qui habitant domos luteas, & terre-
 num habent fundamentum, consumuntur velut atineæ?
 Si spiritus illi fortissimi, qui in cœlo imperio, loco pri-
 ma facie tutissimo, creati fuerunt, in veritate non ste-
 terunt: ut habetur Ioannis. 8. quanto magis, inquit, qui
 habitant domos luteas? Domus luteas quippe habitāt
 animę nostrę, quādiu in hoc terreno domicilio continē-
 tur,

104.8.

tur, iuxta illud Salomonis: Corpus quod corrumpitur,
 aggrauat animam, & terrena inhabitatio, deprimit sen-
 sum multa cogitantem. Et Seneca animum hominis,
 Deum in terreno domicilio hospitatum, definiuit.

Quę domus non lapideę non ereę, sed luteę appellatur,
 propter carnis nostrę fragilitatem, quę ab adolescen-
 tia sua ad malum inclinata est. Animę igitur nostrę,
 istorum domorum habitatrices, velut atinca consumē-
 tur: Nam hoc est tinæ peculiare, quod eandem vestē,

in qua gignitur, corrumpit & corrodit: ita ex carne no-
 stra bestialis oritur concupiscentia, quę eandem carnē
 simul & animam lacerat. Est ergo Iobi argumentū: si
 spiritus angelici, cœlestes quę illę creaturę, quę nulla
 carnis molle premuntur, à veritate gratię in qua condi-
 ti fuerunt, ceciderunt, & à culpa nō fuerunt alieni: quā-
 to magis nos, qui debiles & carnales sumus, à peccato

omnino immunes non erimus? Ex quo sequitur, quod
 dum in carne viuimus, nemo potest certo scire, an sit in
 gratia & amicitia Dei, quia nemo scit, vtrum odio,
 vel amore dignus sit: quare neque iustificare nos met-
 ipsos debemus, aut de nostris meritis præsumere. Nihil
 mihi conscius sum, dicebat Paulus: Sed in hoc non iu-
 stificatus sum. Et patientissimus ille Iob: Si lauro me

quasi aquis niuis, & fulserint quasi mundissimæ ma-
 nus meæ, abominabūtur me vestimēta mea: quasi dicat,
 delicta quis intelliget, & interiores mentis maculas quis
 cognoscet? Vnde, si opera mea mundissima iudicaue-
 ro: tamen adhuc contingere poterit, inmundas esse &
 iniustas, & quod me ipsum, vestimenta mea abominen-
 tur, tanquam iniustum & impurum. Sanctus quidem
 erat Iacob, & in nullo offenderat socrum suum: tamen
 magno discrimini se exposuit, quando iustificans se
 metipsum. Gene. 31. dixit: Apud quemcumque inue-
 neris Deos tuos necetur coram fratribus nostris scruta-
 re, quidquid tuorum, apud me inueneris, aufer. Ignora-
 bat enim, quod Rachel furata esset Idola. Sic vir iu-
 stus

*Nemo d:
 sua gratia
 certus est,*

*Conci. Trī
 dent. sess. 6.
 c. 9.*

Ecl. 9.

1. Cor. 4.

Iob. 9.

*Gene. 31.
 Figura.*

stus, dum hac carne mortali committatus incedit, se ipsum iustificare non debet, quia licet nil sibi conscius sit, tamen caro nostra ad surripienda Idola, & voluptates amplectendas, est proclivis, & multoties nobis inscijs, ad idola prohibita, manus suas extendit. Quare nemo de sua iustitia debet præsumere. Solus Christus Redemptor noster potuit dicere liberrima illa verba: *Quis ex vobis, arguet me de peccato?* Ioannis 8. & alibi: *Venit Princeps mundi huius, & in me non habet quiquam.* *No tiene en mi prenda de que poder asir.* Habet aliquid Diabolus in peccatoribus, sed nõ equaliter in omnibus, quonia in alijs plus, in alijs minus habet. In illo enim qui mortali peccato est obnoxius, multũ habet, quoniam totam illius animam possidet, tanquam proprium domicilium & habitaculum. Quare de illo agens, ait Iob: *Ingredietur bestia latibulum suum, & in antro suo commorabitur.* Bestiẽ nomine, iuxta D. Gregorij sententiam, libro 3, morali, cap. 2. Diabolus intelligitur, quia licet rationalis sit, tamen sicut bestia ferocissima in hominem descuit. Et ad hunc sensum interpretatur Doctor incognitus verba illa Psal. 37. *Ne tradas bestijs animas confitentes tibi.* Harum bestiarum latibula sunt peccatorum anime & conscientie. Tunc bestia latibulum suum ingreditur, quando homo Demonis tentationi consentit: tunc in antro commoratur, quando in peccato cui consentit, perseverat. Alij sunt in quibus aliquid habet Diabolus, parum tamen, quales sunt illi, qui solum venialibus subiacent. In his autem non inhabitat, quia charitatem habent, quæ per venialia non amittitur, tamen aliquid habet in eis, quia ius habet ad affligendos illos temporali poena. Solus Christus per naturam, ab omni culpa fuit alienus, & in eo quiquam non habuit Sathanas: quia nec peccavit, nec peccare potuit. A qua lege etiam gloriosa eius mater, per præiugium & gratiam eximitur: quæ ab omni labe peccati fuit immunis, sicut

Io.annis.8.
Ioan. 14.

Iob. 37.
D. Grig.

Doct. inco.
Psal. 73.

sicut decebat Dei matrem, quibus exceptis, omnes legi peccati subiacent: quare pro remissione illius, decet illos orare.

Secundo modo potest versus hic intelligi, de remissione poenę, culpę respondentis, pro qua omnis Sanctus semper orare debet. Remissa enim culpa per penitentiam, poena eterna quę illi erat debita, in temporalem commutatur, pro qua debet quis satisfacere, vel in præsentibus satisfactorijs, vel in futuro purgatorio igne. Sunt autem huius satisfactionis tres partes, ieiunium, elemosina, & oratio: quę triplici peccatorum radici correspondent. Est enim triplex radix peccati secundum illud. 1. Ioann. 2. *Quidquid est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitę.* Contra concupiscentiam carnis valet ieiunium, contra concupiscentiam oculorum, scilicet avaritiam, elemosina, contra superbiam vitę, oratio humiliantis se, quę cœlos penetrare solet. Recte ergo cum de satisfactione agat David, inquit: *Pro hac orabit ad te omnis Sanctus.*

Sed dicet aliquis, postquam Christus iam pro nobis satisfecit, sanguinem quẽ suum abunde fudit, crudelissimam mortem perferendo, ad quid nostra satisfactio requiritur, postquam iam culpa per contritionẽ deleta est? Dico quod non est peccatori necessarium, sub poena novi peccati mortalis, aliam in hoc seculo satisfactionem ultra contritionem & confessionem, superaddere, sed eam ad placitum potest, vel in hoc, vel in futuro soluere. Est tamen necessaria satisfactio in præsentibus vita, ex suppositione (vt aiunt Theologi) scilicet, si homo vult plenam in præsentibus vita, peccatorum remissionem consequi, & alterius seculi severissimam vindictam evadere. Vnde Concilium Tridentinum sessione 4. sub Iulio. 3. cap. 8. & Canon. 12. determinat, satisfactionem esse necessariam, & anathe-

Secunda ex
plicatio.
Satisfactio
necessaria.

1. Ioan. 2.
Scotus in
4. dist. 15.
quest.

Dubium.

Solutio.

Conc. Tri.
ses. 4.

& anathematizat eos, qui dixerint, quod semper, simul cum culpa poena omnis remittitur, & quod nostris operibus non satisfacimus Deo, pro poena temporalis, in qua eterna peccato debita, commutata est. Et ut hereticos huiusmodi satisfactionem negantes, confundere possimus, ex aliquibus scripturae testimonijs, illius necessitatem corroboremus. Patet enim ex 2. Regum. 24. ubi cum David, de peccato quo populum numerare fecerat, vel ex quadam animi elatione, aut ex Dei disidentia, veniam per penitentiam esset adeptus: satisfactionem ulteriore Deo exegit, hoc est poenam aliquam, cuius electio, ipsi David concessa est. Dixit enim illi Propheeta Gad. Trium tibi datur optio, elige unum quod volueris ex his: aut septem annis veniet tibi fames in terra tua, aut tribus mensibus fugies aduersarios tuos, & illi te persequentur, aut tribus diebus erit pestilentia in terra tua. Et hoc vltimum elegit, melius iudicans incidere in manus Dei, quam in manus hominum. Numerorum etiam 12. Maria soror Moyse, post optentam veniam de peccato suo (murmurauerat enim in Moysen) septem diebus mansit ex sententia Domini extra castra, lepra in superficie eius superfusa. Ozias Rex qui sacerdotis officium contra diuinum preceptum usurpauerat, post actam penitentiam, mansit per vitam suam leprofus. Sed quid immoror in hoc probando, cum in Ioele c. 2. luce clarior haec veritas contineatur? Dicitur enim ibi: Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu, & planctu. Quod si sola contritio & conuersio peccatoris, sufficiens est, ad culpam & poenam remittendam, quorsum in ieiunio, fletu, & planctu, conuerti precipimur? Hoc Ecclesia a suis (ut aiunt) incunabulis sentit, hoc a maioribus fideles acceperunt, hoc Doctores sancti tam antiqui, quam moderni, semper docuerunt: quomodo ergo heretici nostri temporis Gnostici, inquam, vestigia Auditorum sequentes contra quos Theodoret. inuehitur, lib. he reticarum fabularum, satisfactionem a penitentia excludunt?

Theod.
D. Aug. 11.

D. Aug. 11.

D. Aug. in sermone de monte inquit. Satisfactio a Iohanne precipitur, ubi ait: Facite fructus dignos penitentiae, scilicet, ut secundum qualitatem, & quantitatem culpae, sit qualitas, & quantitas poenae. Non enim par debet esse fructus boni operis, eius qui minus peccauit, & eius qui grauius cecidit. Idem etiam habetur in glossa. 2. ad Corinth. 13. Non sufficit peccatori mores in melius commutare, & a malis recedere, nisi, & de his quae facta sunt, Domino satisfaciatur per penitentiae dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium cooperantibus eleemosinis. D. Hierony. in Ezechiel lib. 8. Vbi dicitur, & accingetur cilicio, ait: Vetus lumborum libido damnatur: ut qui vixerant in delitijs, postea penitentes viuant in austeritate & duritia. Et in epistaphio Paulae ad Eustochium Epistola. 27. in haec verba prorumpit: A ffigendum est corpus quod multis vacauit delitijs, longus risus, perpeti compendandus est fletus, mollia linteamina, & serica preciosissima, asperitate cilicij commutanda: defluant oculi lacrimis, qui masculum simpliciter non aspexerunt, pallefcant facies quae quondam viriuit impudice, denique totum corpus incurua maceretur, cinere aspersum, & opertum cilicio perhorrescat, quia male sibi depulchritudine placuit. Cor vero sit liquefcens sicut cera ieiunijs inquietans se ipsam, & cogitationibus ventillans, quare sit ab inimico subactum, sensus etiam crucietur, quia in membra corporis eius habet dominationem, malo celsit imperio. Talis vita, talis actio penitentiae, si fuerit perseverans, audebit sperare, & si non Gloriam, certe poenae vacationem. Tertullianus lib. de penitentia: Offendisti, inquit, sed reconciliari adhuc potes. Habes cui satisfacias, & quidem volentem, id si dubitas, euolue quae spiritus Ecclesiae dicat. Desertam dilectionem Ephesijs imputat, Apocal. 1. Stuprum & idolotorum esum, Tiatiensis exprobrat, fardios non plerorum operum inculcat. Pergamos docentes peruersa reprehendit, Laodiceos fidentes diuitijs obiurgat. Et tamen omnes ad penitentiam commouet, sub co-

Glossa.

D. Hiero.

Tertullia.

S mina-

D. Greg.

minationibus quidem. Et ibidem Satisfactio confessione disponitur, confessione penitentia nascitur, penitentia Deus mitigatur. D. Gregor. lib. 4. commentariorum in 1. Regum cap. 9. In illa Samuelis verba ad Saulem dicta: Ecce quod iocian sit pone ante te: Remansit quidem, inquit, quia non omnia nostra Christus expleuit. Per crucem quidem suam omnes redemit, sed remansit, ut qui redimi, & regnare Deo nititur, crucifigatur: præcessit Christi crux, nostra cōsequitur, præcessit prima illa per Christam satisfactio, consequitur & nostra. Ad hunc sensum debemus intelligere verba illa D. Pauli ad Colosse.

Coloss. 1.

1. Adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi in carne mea. Agebat enim de laboribus quos in prædicatione Evangelij perpeffus est. Sed nunquid aliquid passioni Christi defuit, cum Propheteta dicat: Et copiosa apud eum redemptio: Absit: fuit quidem redemptio Christi copiosissima quantum ad sufficientiam, sed quantum ad efficaciam, aliquid ex parte nostra requirit: opera scilicet recte facta, quæ nisi fiant, passio quidem & satisfactio Christi sufficiens erit, sed efficax nobis non erit. Pillule enim à medico, in medicinam, & infirmi salutem ordinatæ, de se sufficientes sunt ad purgandum humorem, infirmum curandum, & conferendam salutem: at, si nō sumantur ab infirmo, & intra stomachum recipiantur, ut ibi operari possint, quid illi proderunt? Profecto nihil, sed adhuc in sua infirmitate manebit: Sic passio Christi, licet sufficientissima sit spiritualium infirmitatum medella, tamen si desidia nostra, per opera à nobis exhibita non applicetur, vel per veram penitentiam ad delendam culpam, vel per operum satisfactionem, ad remittendam pœnam, inefficax erit nobis. Non enim omnia passioni Christi relinquenda sunt, neque in satisfactionem eius solum, omnia peccata nostra reicienda, sed etiam nos penitentia & bonis operibus debemus admo-

Simile.

Psal. 128.

uere manum: ne illud Dauidicum nomine Christi dictum, nobis impingatur: Supra dorsum meum fabricauerunt.

uerunt peccatores, prolongauerunt iniquitatem suam. Ille enim supra dorsum Christi totam peccatorum suorum fabricam construit, qui omnia satisfactioni eius relinquit, quasi satisfactio peccatoris propria, nullo modo sit necessaria. Sunt quidem supra dorsum Christi peccatorum pondera imponenda: nam & pater posuit inco iniquitates omnium nostrum (ut cum Isaia loquar:) Vere enim languores nostro ipse tulit, & labores nostros ipse portauit ad satisfaciendum pro eis: verum non ideo humerus peccatoris ab eisdem peccatis omnino est subtrahendus. Sentiat peccati pondus cor, quod leuitatem eius commisit, experiatur amarum sicut prius expertum est dulce, doleat de culpa, sicut prius de voluptate gaudebat: D. Hieronymus sic vertit hunc versum: Supra ceruicem meam arabant arantes, prolongauerunt falcem suam, & sic etiam habet Felices versio, quasi diceret: Ideo peccatores sulcos iniquitatum suarum protraxerunt, ideo à peccatis suis non amouent manum, neque conuertuntur, quia supra ceruicem meam arant, & supra dorsum meum peccata sua construunt, satisfactioni meæ solum iannitendo. Si enim supra ceruices suas ararent, & satisfactionem operum suorum necessariam esse, sibi perderent: forsitam sulcos culparum suarum, & peccatorum fabricam, non tantum prolongarent. Diuus Paulus in ea quam ad Hebræos scripsit, de Christo seruatore nostro agens, sic ait: Factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ. Non enim æterna salus omnibus promittitur, licet pro omnibus sit passus & mortuus, sed solum sibi obtemperantibus & obsequentibus: quibus passio Christi, & fusus eius sanguis virtutem & efficaciam præstat: Non longe ab hoc proposito videtur esse locus ille Isaie cap. 21. vbi Idumæos introducit ad Deum clamantes, & ab eo efflagitantes auxilium. Erant enim in tribulatione & calamitate constitati: qui dicebant: Custos, quid de nocte? Custos, quid de nocte?

Isai. 53.

Versio D.
Hierony.

Hebr. 5.

Isai. 126.

Septuagin
ta interp.
versio.

Id est: ò supreme Deus hominum defensor & custos defende nos in hac tenebrosa calamitatum, & miseriarum nocte. Quibus custos præbuit responsum. Venit mane & nox: si quæritis: conuertimini & venite. Vbi septuaginta verterunt. Custodite propugnacula, custodite propugnacula: custodio mane & nocte. Custodi Domine populum istam, dicebant Idumæi, vide quanta nobis immanent mala en præsens: adest palida mors, gladius aduersus nos suscitatur, & hostis ciuitatem nostram ex omni parte circumdat. Annuit Deus eorum petitioni dicens: custodio quidem mane & nocte, id est, incessanter vos custodiam, verum tamen ò Idumæi vos metipso etiam custodite, & propugnacula vestræ ciuitatis obseruate. Custodes & vigiles super muros constituite, reficite mænia, eligite duces, congregate milites, & arma ad bellum necessaria præparate. Obseruabò quidem, si tamen vos ex parte vestra, quod in vobis fuerit feceritis. Sunt aliqui Idumæis similes, qui saluari cupiunt, & à mundi periculis liberari. Clamant ad cælum quotidie diuinam implorantes opem, & auxiliũ Dei postulantes: ipsi vero, circa suã salutem nihil operatur, penitentiam negligat, crucem odiunt, & conuersionem differunt, morti Christi, & passioni eius: innitentes, quasi opera nostra, post satisfactionem Christi requisita non essent, vel ad delendam culpam, vel ad remittendam penam. Quibus idem quod Idumæis dici potest: Custodite propugnacula, custodite propugnacula: custodio mane ac nocte, Vos etiam quod vestrum fuerit facite, peccata detestamini, ad me per veram penitentiam conuertimini, & debitam pro peccatis satisfactionem facite, vt perfectam eorum remissionem accipiat. Attendens igitur Psalmista, quod inter opera satisfactionis principum locum tenet oratio, ideo in præsentem versum inquit: Pro hac orabit ad te omnis sanctus.

Sed aduerte quod sequitur. In tempore opportuno: Quodam ad remissionem culpæ quam penæ debet referri. Sicut enim

enim aliqui, qui peccatorum penitentiam, & culparum suarum satisfactionem, vsque ad senectutem differunt, vel mortis articulum: totã vitam in vanitatibus, delitijs, & voluptatibus transigentes, solum mortis momentum penitentiae & conuersioni deputant: non attendentes, quod tempus illud neque opportunum est ad penitentiam, neque adueniam impetrandam insecurum. Quia tunc egritudo viget, dolor urget, infirmitas agrauatur, & mors ipsa præsentia suaterret. Quare sensus oes hebetatur, & ratio varijs cogitationibus implicata, ad ea quæ salutis suæ sunt, minus apta inuenitur. O Deus infinitæ clementiæ, quot sunt, qui modo ardent in inferno, & miserabiliter cruciantur, eo quod penitentiam de die in diem vsque ad mortis articulum distulerunt: quos tamen sua fefellit opinio, & à mortis doloribus præoccupati, sine penitentia sufficienti decesserunt. Exo. 14. Cum Pharaon Rex Egypti aquis iam penè submersus potentiam Dei agnosceret, dixit. Fugiamus Israel, Dominus enim pugnat pro eis contranos. Qui retrocedere volens, iam aquæ maris simul conuenerant, & inuicem iter remansit: qui vt sero sapuit, miserabiliter in medio fluctuum ipsius maris perit, & in inferno sepultus est. Huius similes sunt peccatores, qui per totum vitæ curriculum Deo rebelles cum fuerint, at in mortis articulo Dei potentiam, & vlticem manum inuententes, ad eum vellent conuerti, inefficaciter tamen, & inutiliter, quia praua consuetudo pellectum trahit affectum, ne ad Deum toto corde conuertantur, quod ex praua consuetudine, importunitate temporis contracta prouenit. Habetur 2. Regum. 2. Quod cum pugnasset Ioab dux regis Dauid, contra Abner ducem exercitus Israel, dixit Abner ad Ioab, num vsque ad internecionem, tuus mucro defuisset? cui Ioab respondit. Viuit Dominus, si locutus fuisses mane, recessisset populus: quasi diceret. Sero sapuisti, et iam est talia tempus induciarum aut pacis iam non est, sed belli, & sanguinis. Ecce vultu coloribus, peccatoris ingenium depictum. Ambulat enim peccator per totam diem.

Exo. 14.

2. Reg. 2.

diem contra Deum extento collo (vt verbis Iob vtar) & contra omnipotentem roboratur, pingui quæ armatur ceruice, & postquam per integrum vitæ diem, bellum cū eo gessit, vespere mortis, ab eo inducias petit. O Domine pacem mihi concede, locum quæ penitendi præsta, quia vellem quæ ignoranter feci, in melius emendare. Cui Dominus respondere poterit: viuo ego si locutus fuisses mane, petitioni tuæ acquiescerem, peccata quæ tua remittere: sed quia sero sapuisti & penitentia tua non est vera, sed coacta & ficta, petitio erit inutilis, & in æternum peribis. Age igitur peccator, rumpe moras, neque in crastinū penitentia satisfactioem differas: irritas fac, quas cum mundoveteres amicitias iniusti frangere vincula peccatorū, & operare dū dies est, quia veniet nox quādo nemo operari potest. Nox enim mortis aut senectutis ad agendā penitentia & vitæ austeritatē sectandā opportuna nō est.

Per aquam
tribulatio
intelligitur
Isai. 48.
Osee. 5.

Veruntamen in diluuiū aquarum multarum, &c. Aquarum nomine tribulationem intelligit Propheta, secundū consuetissimum scripturæ morē. Dicitur enim Isaię 48. Iustitia tua sicut gurgites maris. Et Osee. 5, tribum Iuda, & Beniamin cōminatur dicens: Effundam super eos quasi aquā iram meam. Ecce quomodo tribulatio à Deo immissa ad peccatorum vindictam aquæ effusæ comparatur: quoniam sicut aqua impetu currēs, & torrens aliquis in modicis imbribus & niuibus dissolutis exasperatus, multa dissipare solet: sic tribulatio à Deo immissa in peccatorum ultionem, solet defecire. Psal. etiam 68. dicitur: Saluā me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animam meam. Quæ verba dum expenderet Incognitus, inquit. Recte enim per aquas aduersitas vitæ præsentis figuratur: quoniam sicut in aqua, res leues supernant, & eminent, vt ligna: res autem graues, submerguntur, vt plumbum & ferrum: sic leues & bonos homines, peccati pondere non grauiatos, aduersa sursum eleuant per gratiam, & ad Deum ipsorum mentes dirigunt, sed malos & graues, scilicet peccatis implicatos, per impatientiam submergunt

Psal. 68.

Incoz.

Simile.

mergunt. Et hoc est quod dicitur Sapient. 10. transuexit illos, scilicet, bonos per aquam nimiam: inimicos autē eorum, scilicet malos demersit in mare. Cum ergo aqua ū appellatione tribulatio intelligatur, & inter omnes tribulationes summum gradum mors obtineat, iuxta illud Aristotelicum: Omnium terribilium terribilior est mors, iure optimo per diluuiam aquarum multarum, tribulationem mortis intelligere possumus. Cui interpretationi fauent D. Hieronymus. & D. Augustin. Erit igitur sensus germanus huius versus, quod in tempore opportuno, ad Deum confugere debemus, ad postulandam peccatorum nostrorum veniam, quia in diluuiū aquarum multarum, scilicet, in hora mortis, perirari erunt, qui postquam totam vitam in peccatis transegerint, ad eum per veram penitentiam appropinquant. Sed non vacat mysterio quod dolores mortis & tribulatio illa maxima, diluuiū comparatur. Nā sicut illi qui diluuiū perierunt, vana quadā confidentia erant præditi, non credentes prædicationi Noe viri iusti, qui licet mundi subuersionē & peccatorum penitentiam illis prædicaret: videbatur tamen eis quasi ludens loqui, & nō credebant illi, ex quo factū est quod venit super eos repente diluuium & inundatione aquarum subuersi sunt: sic qui penitentiam ad diem vsque vltimum differunt, plus debito, vitæ confidentes, à vana sua confidentia fallētur, & repēte super eos veniet tribulatio mortis, ad instar diluuii, locū penitentię illis denegās. Et ad hūc solum verba illa Saluatoris possūt intelligi, quæ habentur Mat. 24. Sicut enim in diebus Noe erāt comedentes & bibētes, & venit super eos diluuiū: ita erit aduentus filij hominis. Quæ verba etsi de generali iudicio cōmuniter intelliguntur, possunt nihilominus de aduētu per mortē vnius cuiusque etiam intelligi. Quare Iob de impijs agēs. c. 34. inquit: Subito moriētur & in media nocte turbabūtur populi, & pertransibunt & auferent violentū absque manu. Desumpta est methaphora, ex eo quod in morte alicuius tyranni, solet contingere. Populi enim videntes alicuius Principis tyrannidem & iniustitiam, solent contra eum insur-

Sapient. 10.

Arist.

D. Hier. &
Augustin.

Gen. 7.
Matt. 24.

Mat. 24.

Iob. 34.

Methaph. 9.
ra.

inturgere, & illum de medio tollere: quare med a nocte rebellionem parant, ut eum securius occidant, & auferant, tanquam violentum tyrannum & gentium oppressorem. Et hoc absque manu id est, nullo negotio, sed summa facilitate. *Sin h. char mano a la spada.* Sic nimirum, inquit, impij qui Pharaonis duritiam imitantes, penitentiam agere contempnunt subito moriuntur: & dum non speratur, veniet eis repentina calamitas. Nam hac animadversione solet percuti peccator, ut moriens obliuiscatur sui, qui viuens oblitus est Dei. Huc spectat visio quædam Amos Prophetæ, c. 8. qui interrogatus, quid nam videret respondit. Vincinum pomorum ego video, & statim vocem audiuit: Venit finis super populum meum Israel. A halitera habet. Accupiu, vel vas aucupis ego video, id est, rete vel instrumentum ad aues capiendas, quam translationem Theodoretus interpretatur, & sequitur statim. Venit finis super populum meum quasi dicat, sic erit populi mei finis, & repentinus interitus. Fingite mentibus vestis aucupæ, qui tendiculas suas paratas habet, rete quæ extensum, ad aues capiendas, qui tamen, cum viderit eas altius garriantes, & securius grana degustantes, retia super eas subito expandit, ut captas occidat. Non secus inquit Deus, finis veniet super populum meum, cuius obstinatio & durities tanta est quod comminationibus non mouetur, & flagellis non emendatur, sed semper in suis vitijs & voluptatibus perseverat. Quare cum maiorem sibi securitatem promittent, tunc repente veniet super eos mors, & indignatio mea. O anima peccatrix saxis durior, adamantem fortior, & Demonibus ipsis obstinatio, quousque ad eam patientia Dei abutens, in tuis voluptatibus perseverabis? Cæne frater ne te imparatum mors inueniat, & cum securius voluptatibus, & illecebris carnis te tradideris, ante quam respicere possis, & ad meliorem mentem redire, mors ipsi super te suum expendat rete. Agedum sanus es, quod forsam tibi non licebit ægrotus. Age penitentiam quando peccare tibi liberum est, & tunc de peccatorum

Amos Pro
pheta, c. 8.
Nota.

Simile.

torum remissione securus eris. Quonia si eo tempore penitentiam egeris, quo iam peccare non possis, veniam peccatorum tuorum, tibi certam non facies. A dumbra tum est hoc *Leuit. 5.* ubi in oblatione illius qui iuxta legem, nec pecus, nec columbas, nec turtures offerre valuit: oleum in ea mitti, aut thus, prohibetur. Ille quidem pro peccato suo pecus offert, qui in bonis operibus exercetur: qui corpus suum, vigilijs, ieiunijs, & flagellis affigit: qui pauperibus misericordie opera impendit. Ille vero columbas, aut turtures solas propter paupertatem offert, qui cum bona opera explere non possit, suam impotentiam sicut turtures, aut columbe gemebunde deflet. Et huiusmodi, qui bonum quod affectant, exequi non valent, pro hac sola bona voluntate, diuine reconciliationis mercedem recipient. Sunt tamen aliqui tam pauperes, qui neque hoc etiam ad offerendum pro sui peccati remissione impetranda, habent: veluti sunt illi, qui morte appropinquante, pro multis que contra Deum commiserunt, nullam habent aut boni operis, aut bonæ voluntatis oblationem, quam possint offerre: sed quia dum superest halitus, non est reclusa peccatori via salutis, neque interdicta penitentia, adhuc illi oblationem offerre conceditur, sed oleum in ea non mittitur: quia talibus, qui vsque ad mortem penitentiam differunt, certa misericordie spes promitti non potest. Thus etiam in tali oblatione apponi non permittitur, quia talibus, orationis fiducia, quantum est ex parte sua, subtrahitur. Ne ergo in has deueniamus angustias, tempore opportuno, ad Deum accedamus, & veniam peccatorum nostrorum ab eo postulemus, qui solus potest illam prestare. Oremus etiam supplices pro remissione criminum cum omnes peccatores simus, quia nemo est quantumuis sanctus, qui omnino a peccatis, saltim venialibus, se excusare possit. Idem pro remissione peccatorum orandum est, ne infuturum nobis referuetur, & hoc in tempore apto & opportuno, ne tempore mortis, doloribus

Leuit. 5.

Figura.

T

ribus

ribus & infirmitatibus, quasi aquis diluuij suffocati, submergamur: & ita fiet, quod remissionem culparum consequentes, gratiam adipiscamur & gloriam.

Concio quinta.

Tues refugium meum, à tribulatione qua circumdedit me:

Exultatio mea, erue me à circumdantibus me.

Intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac qua gradieris,

Firmabo super te oculos meos.

HOC vnum est inter alia, cui Deus summum studiū & infatigabilē curā adhibet, nimirū, in seruis suis, & amicis, ex quocumque periculo, & tribulatione eripiendis. Adiutor enim est in tribulationibus, quę inuenerūt nos nimis. Ipse nāque cognoscit figmentū nostrū & inbecillitatē nostrā optime nouit, quorū fortitudo nō est lapidea, neque caro & cęna: vt per te laboribus, calamitatibus, & periculis, quibus vndique obsidetur, possit resistere. Potest enim homo seipsum perdere, & in profundū miseriarū baratrū precipitare, sed inde sine Dei auxilio exire nō potest. Perditio tua Israel ex te tantūmodo, in me auxiliū tuū, ait per Oseam: Sine me nihil poteris, mecū autē quęcūque magna & ardua aggredi poteris. Est ad hoc propo-

tum

tū quidā locus in Isai. c. 41, quo vtrūque cōprobatur, & hominis imbecillitas, & Dei fortitudo ad auxiliā dū. Noli timere vermis Iacob, quia mortui estis ex Israel, quia ego auxiliator sum tui, ego posui te quasi plaustrū triturans montes. Alloquitur hic Apostolos, quos vermes despicatissimos vocat, qui ab omnibus contēnuntur & conculcātur, & hortatur eos, ne à potētia mundi phantastica paueāt, quę cōtra eos nullatenus pręuale-re poterit. Quia ego, inquit auxiliator sum tui. Ego, qui fortitudinē vobis prębebo, & ab omnibus crūā periculis. Et quidē imbecillitas vestra mea fortitudine adiuta, tā fortis erit: quōd eritis quasi fortissimū plaustrū dentes ferreos habēs, ad terēdos superbissimos montes, ad deuincēdos Reges & Principes tyrannos, & eorū tyrannidē reprimēdā. O bone Deus, quā fortissima plaustra fuerūt Apostoli, postquā aera illa virtute ex alto, illis superueniēte, fuerūt roborati, quę facinora nō sunt aggressi: quas palmas nō sunt consecuti: quas victorias de inimicis suis nō reportarūt: quę pericula nō sunt experiti: quas difficultates nō deuicerunt. Fuerūt enim quasi plaustra noua & validissima, quę omnē mundi potētiā solo coguarūt. Contriuerūt Principes & mundi monarchas, & tanquā triticū in Ecclesię horrea reponendum à puluere, & paleis Idololatrię, industria sua repurgarunt. O magna Dei virtus & admirabilis potentia, ex vermis plaustra ferrea facit, ex puluere Principes cōstituit, & ex mortuis fortissimos Duces suscitāt. Vt in de intelligas, quod sine Deo, omnis potentia, est inpositum illo autem, impotētia potens. Sine illo vita mortua est, cum illo autem, mors ipsa vincens. Hinc est quōd patientissimus ille Iob tantū auxilio huic, fidebat, dicēs: Pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet cōtra me. Pone me senior en vestro eucro de guardia, que ay estara mi curro muy bien guardado. Omnes enim manus inualida erit, contra eum cui tu dederis manum. Si te ad manū habuero, nulla manus quantumuis potens & valida,

T 2

erit

Isai. 41.

Iuxta Ge-
ro. & Pro-
copiū Apo-
stolos alo-
quitur.
Apostolis
fortitudo
vnde

Io. 17.

Psal. 45.

Oseas. 13.

etit mihi timenda. Hinc etiam fiducia & securitas Ecclesie nascitur, & omnium filiorum eius, qui suo gremio fruuntur, & sponsi sui fidem amplexantur. Habent enim Deum adiutorem. Quare, licet fremat mundus, deficiant tyranni, Barbari, & heretici in sua feritate & armis confidant, tamen Ecclesie firmitatem superare non poterunt: quia nostra infirmitas, illius virtute, qui omnipotens est, adiuuatur. Est locus quidam in Isaia. c. 35. de hac Ecclesie firmitate agens: qui a nobis in presentiarum explicandus est ad fidelium consolationem: Neque abs re erit hisce temporibus aliquid in nostris concionibus, de stabilitate Ecclesie dicere, quando Christi sp̄sa, per totum terrarum orbem dispersa calamitatibus diuexatur, sacrilegis linguis maledicatur, & in fidelium manibus dilaniatur. Promittit ergo Dei nomine Propheta magnam Ecclesie securitatem, & ait: Oculi tui videbunt Hierusalem habitationem opulentam, tabernaculum, quod nequaquam transferri poterit, nec auferentur clauis eius in sempiternum. Per Hierusalem Ecclesiam intelligit, quæ videns Deum interpretatur, quia sola Ecclesia Deum videt per fidem. Et hanc tabernaculum appellat, quia iuxta Apostoli dictum: Non habemus hinc manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Sed hoc tabernaculum non est instar Sinagoge, quod instabile fuit, sed firmissimum & stabile, & vsque ad seculi finem duraturum. Ecce, inquit, vobiscum sum vsque ad finem seculi, & hoc est Non auferentur clauis eius vsque in sempiternum. Locus fluuiorum, inquit, riuus altissimi & patentes. Hoc spectat ad securitatem, quod dupliciter exponi potest. Primo, quod fluuiis profundissimis cingetur ipsa ciuitas, vnde quaque, ne inimicis pateat aditus, quod ad munimen & fortitudinem cuiusvis ciuitatis spectare solet. Secundo quod licet hæc ciuitas profundissima flumina habeat, tamen erunt omnibus patentia, neque aliquo presidio indigebunt: quia tanta erit illius securitas, quod nauis extranea aut inimica, etiam si portus

Securitas
Ecclesie.

Isai. 35.

D. Cirilus,
& Procopius.

Matth. 18.

tus

tus omnibus pateat, illuc accedere non erit causa. Dominus, inquit, exercituum iudex noster Rex noster: quasi dicat, tali patrono & defensore, nihil nobis erit timendum. Laxati sunt funiculi tui, sed non preualebunt. Sic erit malus tuus, vt dilatare signum, non queas. Tanta namque tranquillitate & pace frueris o ciuitas sancta, quod naues & triremes erunt in portu ociosæ. *Estaran las naues en el puer. o. surtidis*, quia necessarie non erunt. Vnde malus nauis fractus erit, vella collecta, & funes dissipati: quod accidere solet, quando ciuitas aliqua summa pace perfruitur, neque ab aliquibus inimicis infestatur. O felicissima illa tempora, hæc, inquam, nostra, que tali pace & securitate gaudent, felices ciues, quibus talia beneficia contingunt, & felix ille qui tali & tanto domino seruit, quem ab omni periculis metu & inimicorum minis, defendit & protegit. Si consistant aduersus eum castra non timebit cor suum, si exurgat aduersus eum prelium, in illo sperabit & confidet. Quis non Diui Petri confidentiam miretur? qui cum ad crucem damnatus esset, carceri inclusus, & in crastinum produendus: erat nihilominus ipsa nocte inter armatos milites dormiens, etiam si duabus catenis vinctus, & licet occidendus: tamen magna confidentia dormiens, quia discalciatus & nudus, ac si domi lecto iaceret. Calciat, inquit Angelus, & excitare illum non poterat, quare latus eius percussit, vt a somno eum excitaret. Vnde tibi o Petre tanta securitas? vnde tanta fiducia? quod neque mortem timeres, neque timor somnum excuteret? Sed quidem somno confidentie dormiebas, conscientia pura tibi securitatem promittebat, & Deus adiutor tuus a te omnem timorem expellebat. Diogenes cinicus neminem magis a timiditate liberum, & reuera animosum esse dicebat, quam illum qui nullius mali sibi conscius esset. Magnum quidem donum est conscientie puritas, & incomparabilis thesaurus Deum amicum sibi quem, propitium habere, & in omnibus suis periculis patronum

Act. 12.

T 3

num

simile.

num & defenforem. Hoc enim animum in periculis, tolerantiam in laboribus, & in persecutionibus patientiam tribuit. Nauta namque, cum fortunam in medijs fluctibus maris patitur scisis velis, malo fracto, & naui ipsa vndique perforata, profundę noctis tenebris totam terram occupantibus, & ventis, supramodum sequentibus, & ad inuicem pugnantibus: si tanto timore corripitur spe salutis amissa: non ob aliud est, nisi quia polo arctico occultato & amisso, omnino ubi sit, vel quorsum tendat ignorat: quare in magno positus est naufragandi periculo. At si in maiori ipsius tempestatis vi, nubes paululum aufugiant, & disgregentur, ut arcturus apparere possit, tunc nauta spe concepta, vires amissas colligit, & quasi ab ipsius mortis faucibus exceptus, & ad uitam reuocatus, de nauis salute curat, & ad vicinum portum eam dirigere conatur. O bone Deus, si vnicum cęli astrum suo aspectu tantas vires tribuit, ubi deficiebant omnino, si sensus restituit iam amissos, & spiritus pene deficientem viuificat, quid de luce illa immensa & inaccessibili Deo, erit existimandum? Lumen enim est inextinguibile, stella que fulgentissima in medijs iusti tempestatibus & periculis micans: quam, si fide pura, & spe vera fuerit intuitus, proculdubio ab omni tempestate & tribulationum turbine ereptus, saluus & incolumis euadet. Et sic ad Deum conuersus, & in eo spiritum suam constituens, cum Regio yate dicet, Tu es refugium meum a tribulatione que circumdedit me, exultatio mea erue me a circumdantibus me.

*Tribulatio
circundat,
Ica non le
dit.*

Silentio hic pretereundum non est, id quod Psalmista his verbis innuit, cum inquit: Erue me a circumdantibus me. Videtur enim significare, quod tribulatio nihil aliud damni iusto infert, quam circumdare illum. Potest quidem illi insidias parare, & domum eius vndique circumdare: tamen absque eius consensu illam inexpugnare, vel intus ingredi minime potest. Potest iustum in exterioribus ledere, sed non in interioribus bonis. Quando Sathana a Domino licentiam obtinuit, ut Iobum tentaret, hac conditione peti-

tum

tum impetrauit, ne animam illius lederet. Dimitte me, inquit, ut tangam eum. Cui Deus respondit: Tange eum, verumtamen animam illius serua. Quasi diceret. Licentiam tibi tribuo tetandi, & tangendi illum, verumtamen que ad exteriora bona, diuitias scilicet, prosperitate, & salute: non ad interiora anime extendatur. Consonat Salomonis auctoritas Sap. 3. ubi sic inquit: Iustorum anime in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis. Vili sunt oculis insipientium mori, illi autem sunt in pace. O felices anime quibus talis fauor contingit, que tali presidio gaudetis, quod in manu omnipotentis Dei custodimini. Quid mali vobis potest accidere, aut quid boni non continget? Labores nihil vobis nocere poterunt, mundi mala longe a vobis aberunt, nullę persecutiones erunt vobis timenda, nullius manus formidanda. Poneme iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me, dicebat Iob, vir ille simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens a malo. Qui enim Deum timet & rectus est corde, semper a malo recedit: quia malum illi appropinquare non audet, cum Deum protectorem & defenforem habeat, qui malum etiam ipsum, in bonum ipsius conuertit. Sunt ergo in manu & protectione Dei iustorum anime, & ideo secure sunt & tormentum mortis illos non tanget ad ruinam & exterminium. *Estan como encantadas a todos los tormentos y trabajos del mundo.* Quare et si oculis insipientium videantur quando que mori, sunt tamen in summa pace, & requie, & spes illorum immortalitate plena est. Cum videt mundus iustum aliquem laboribus vexari, afflictionibus percuti, & persecutionibus tyrannorum concuti, iudicat de illo iam actum esse, impossibile omnino reputas, inter tot mala posse consistere: at longe fallit eum opinio, quia cum mortuus existimatur, tunc summa pace & tranquillitate gaudet. Dum agitantur tauri in publicis spectaculis, videbis hominem magna dexterritate, & agilitate preeditum, contra taurum ipsum pergentem, quem in medio collisę expectat omnium timore postpo-

*Sap. 3.**Iob. 17.**simile.*

postposito: accurrat taurus magno impetu, & in eum inuehitur, vt occidat & cornibus suis dilaniet: ipse vero in taurum palium suum proicit, & in tabulatum propinquum celeri saltu se recipit. Populus qui à longe prospicit, videns taurum, palium discidentem iudicat hominem inter cornua illius perire, fallitur tamen: quia solum palium iectibus est expositum, homo vero, in pace & securitate constitutus. Sic namque, licet iustum mundus premere videatur licet Diabolus in eum defeuiat, licet omnia mala eum circudent, ita vt mundus ipse insipiens perire credat & mori: ille vero securus est, & summa perfruitur pace. Patitur quidem corpus quod vestis animæ est, sed anima ipsa cum in manu Dei sit perpeti pace perfruitur. Et hoc est quod Diuus Paulus tuba illa Euangelica ad Corinthios scribens dicebat: Quasi morientes, & ecce viuimus, vt castigati, & non mortificati, quasi tristes, semper autem gaudentes. Labores enim iusti, non simpliciter labores, sed quasi labores sunt, quia tales ab insipientibus existimantur. Philosophia hæc Anaxarum Philosophum nõ latuit, qui cum iussu Anacreontis Regis in pila quadam lapidea torqueretur: genus illud tormenti contemnens, inquit: Tunde, tunde tyranne, nam vas confringis, Anaxarum autem intus latentem non ledis. Persuasum sibi habebat, corpus, terreum quodam vas esse, animam intus continens, quod cruciatibus conteritur, anima illesa manente: iuxta illud Pauli: Portamus thesaurum in vasis fictilibus. Quodnam solatium maius, homini in isto potest contingere, aut quæ consideratio illum magis aut efficacius, in tribulationibus consolari potest, quàm intelligere, quòd presentis vitæ labores, inimicorum persecutiones, & tentationes Diaboli, quantumuis in illū seuiant, exterius quidem ledere possunt, interius vero attingere non possunt. Frangitur quidem exterius vas, sed thesaurus intus existens non attingitur. Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt

2. ad Cor.
6.

Alias tunde
de Anaxar
chi Manti
cam: nam
Anaxarum
non percu
tis.

Laertius l.
9. c. 10.
2. Cor. 4.

Matt. 10.

impromptu est: quia nihil aliud præter peccatum animam potest occidere. Peccatū enim gladius animæ est, quo iugulatur & perit, iuxta illud Ezechielis: Anima quæ peccauerit ipsa morietur. At peccatum esse nõ potest, nisi voluntarium sit, ergo neque anima nisi ipsa cõfiteri poterit occidi. Ad hoc spectat visio illa Diui Ioannis Euangelistæ, quæ habetur Apocalip. 9. Vidit stellã de cœlo cadentẽ, cui data fuit clauis putei abyssi, quam manu sua accipiens puteum abyssi aperuit, & in ipsum se iniecit, & statim ascendit funis putei, sicut funis fornacis magna: & obscuratus est sol. Quid quæso per stellã, nisi anima nostra intelligitur iuxta illud D. Pauli: Sicut differret stella à stella in claritate, ita erit resurrectio mortuorū. Vbi per stellas, animæ intelliguntur, quæ diuersis meritorum splendoribus reuertunt, simul cum corporibus in die iudicij. Tunc ergo stella cadit de cœlo in puteum abyssi, quãdo anima de statu gratiæ lateralitatis in statum peccati, & ex amicitia Dei ad amicitiam Diaboli trahitur. Peccatum enim abyssi quædam est, & profundissimus puteus, in quem peccator facilliter se precipitat, à quo recedi, & gradum reuocare proprijs viribus est impossibile. Ex hoc puteo fumus solẽ obscurans exiit, quia peccatum mentem peccatoris excecet, ne miserabilem statum, & ingens in quo versatur periculum possit intueri. Ambulabunt vt cæci, inquit Sophonias, quia domino peccauerunt. Sed quod valde notandum est, & magis ad nostrum spectat propositū illud est, quod stella illa clauem abyssi in manu sua tenebat, quæ puteum aperuit, & in eum se precipitauit, vt intelligamus hinc, peccatum cõne voluntariū esse, alioquin nõ esset peccatum. Neque veram rationem culpæ haberet. Non dicat aliquis, caro hæc, cui anima est unita in causa est neque me ipsum ab ea possum defendere: quia hoc est Adamū parẽtẽ nostrorū imitari, qui dixit: Mulier quam dedisti mihi in sociam dedit mihi vt comederẽ, & comedi. Neque dicat alius serpens de-

Eze ch. 18

Apo ca. 9.

1. Cor. 15.

Sophonias

Omne pec-
catum vo-
luntarium

Genes. 3.

V cepit

cepit me, sicut Eua, quasi in Diabolum culpam retorquens: quin potius in seipsum culpam vnusquisque reiciat, quia omnia ista voluntatem nostram cogere non possunt, neque menti nostre, vim aliquam inferre. Et ad hunc sensum explicat Nicephorus verba illa: Verum tamen in diluuiio aquarum multarum, ad eum non approximabunt. In inundatione aquarum multarum, non approximabunt ad te tentationes, ita vt obruaris, procul enim turbabunt & terrebunt. Sicut enim Deus stat ad ostium & pulsat, vt volutarie ianuam illi aperiant: neque in animam nolentis ingreditur: sic tentatio fores pulsat, cui si resistitur, nullatenus potest ingredi. Potest quidem exteriora domus pulsare, sed non introire, rationibus suadere, sed non cogere, quia tentatio eius minatur quidem, sed non percutit nisi volentem, circumdat animam, sed murum eius penetrare non valet, ipsa manum inimico non porrigit etc. Quare hoc intelligens Dauid ad Deum conuersus ait: Tu es refugium meum a tribulatione que circumdedit me. Nihil enim aliud quam circumdare, sine nobis, potest facere tribulatio, aut persecutio.

Intellectum tibi dabo, & instrua te in via hac qua gradieris. Promissio quidem homini iusto satis necessaria: nam tot difficultatibus & ignorantie tenebris plena est via, qua ad patriam pergimus: quod nisi Deus ipse ducatur nobis præbeat, iterque nostrum interna illustratione præparet, passim offendemus, & a via veritatis declinabimus. Quia, vt inquit D. Gregorius, quoad hic viuimus in via sumus qua ad patriam tendimus, maligni autem spiritus iter nostrum, quasi quidam latrunculi custodiunt, & operi nostro insidiantes, deceptionis sue laqueos tendunt. Facile ergo inter laqueos ambulantes labimur, nisi sapientie ducatu gubernemur. De D. Antonio fertur, quod vidit mundum laqueis plenum, quos Demones ad capiendos homines parauerant, alios quidem superbie, alios auaritie, alios luxurie: qua visione perterritus dixit: O Domine quis tot & tantam diuersos laqueos effugere poterit & superare? Et statim

Nicephor.

D. Grego.

D. Anton.

tim vocem de celo audiuit: Antoni sola humilitas. Quibus verbis insinuat, quod illi solum qui animo humili, & ab omni fastu arrogantie alieno, ad Deum confugiunt, suppliciter que ab eo auxilium gratie sue deposcunt, laqueos Diaboli possunt euadere. Cui visioni verba Psal. 139. consonant, vbi sic legitur: Absconderunt superbi laqueum mihi, & funes extenderunt in laqueum, iuxta iter scandalum posuerunt mihi; vbi per superbos aliqui expositorum, Demones intelligunt. Et Isaias c. 24. inquit: Formido & formea, & laqueus super te, qui habitator es terre. Habitator terre illum vocat qui mente & corpore terram habitat. Cum ergo ita sit, quod antiquus hostis, tot nocendi modos sciat, tot laqueos parat, quis inter tot pericula, non iuste timeat? quis in hoc itinere passim non offendat, nisi diuino fauore fuerit adiutus, & celesti lumine desuper illustratus? Cum filij Israel de Egipto egressi ad patriam suam pergebant: difficultatem itineris considerantes (erat enim solitudo illa motuosa, & ad inimicorum insidias paratissima) a Deo enixe petebant, vt eos præcederet, & per viam duceret, & cum ad hoc munus exequendum, Angelum illis obtulisset, dicens: Angelus meus præcedet vos, dixerunt illi: si tu ipse non præcedas nos, ne educas nos de loco isto. Quare ipse Deus illos comitabatur, in columna ignis per noctem, & in columna nubis per diem, vt dux esset vtroque tempore. Quæ quidem columna, non sicut alie nubes remota, sed terre propinqua incedebat: quam cum secus sequebatur exercitus siue ad dextram, siue ad sinistram, siue recto tramite procederet: cum mouebatur columna mouebatur exercitus, & cum quiesceret, quiescebant omnes pariter. Dominus autem præcedebat eos ad ostendam viam, per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis. Exodi. 13. Non secus Deus in lege gratia iusto cœli iter ostendit, quem protegit & defendit, in die prosperitatis, diuina sua gratia, contra concupiscentie ardores, & eadem in nocte a diuersitatis illuminat, ne corruat & intereat. Quod quidem

Psal. 139.

Exod. 13.

auxilium tam sufficiens est & efficax, quod hoc vno
 omnes itineris difficultates, nullo negotio superat.
 Quare de via iusti dicitur *Ijai. c. 26.* Semita iusti recta
 est, rectus callis iusti ad ambulandum. Vbi ex Hebreo
 verti potest, semita est iusto recta. O tu recte Deus cal-
 lem iusti ponderabis, & sic vertit Sanctes Pagninus Lu-
 censis: Deus enim iustus viam iusto parat, & ad libel-
 lam equat. O magna exaggeratio, quis non miretur Dei
 studium erga iusti viam? Cum Rex per aliquam viam
 arduam & difficilem, scopulisque asperissimis plenam,
 transiturus est: solent homines viam illi parare & dis-
 ponere, vt saltim equitans sine periculo per illam pos-
 sit incedere. Sed bone Deus quis vnquam hoc vidit, quod
 omnem viam lapidibus & lateribus sternerent, & quod
 libella & perpendiculo, à principio vsque ad finem, il-
 lam equarent? Hoc nimirum est quod Deus in fauorem
 iusti facit: ad libellam equat illi viam, & omnia offendi-
 cula & impedimenta ab ea tollit, vt securus & gaudens
 per eam ad eternam patriam, absque vlllo impedimento,
 percurrere valeat. Et hoc est quod D. Ioannes dicebat:
 Erunt praua in directa & aspera in vias planas, & vide-
 bit omnis caro salutare Dei. O felicem iusti sortem &
 millies beatam, qui tali beneficio gaudet. Perfice aie-
 bat Dauid: Gressus meos in semitis tuis, vt non moue-
 tur vestigia mea, id est, perfectos fac Domine gressus
 meos in via celesti, quæ tuis vestigijs terenda est: vt te
 in omnibus sequens, neque ad dexteram, neque ad leuam
 declinem, sed recto itinere incedam, Ad hoc enim Deus
 de cœlesti sede descendit in terram, vt viam hanc nos
 doceret, & suis vestigijs redderet facile. *Psal. 36.* Apud
 Dominum gressus hominis dirigantur & viam eius vo-
 let. Vbi per gressus hominis, Doctor Incognitus, ani-
 me affectiones: quibus ad Deum pergimus per bonorum
 operum viam intelligit. In hoc D. Gregorium secutus,
 lib. 21. moral. c. 4. qui circa illa verba *Iob. 31.* Nonne
 ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos dirigit
 merat?

*Ijai. 26.**versio 72.
nini.**si. 1.**Eu. 3.**Psal. 16.**Psal. 36.**D. incog.**D. Greg.
per Iob.
31.*

merat: inquit. Quid viarum nomine nisi actiones denun-
 ciat? Hinc etenim per Hieremiam dicitur: Bonas faci-
 te vias vestras & studia vestra. Quid vero appellatione
 gressuum nisi initium accipimus metitorum? quibus pro-
 fecto gressibus ad semetipsam veritas vocat.

Hinc proficiscitur, quod cum peccator hac superna lu-
 ce non illustretur, neque hoc cœlesti beneficio gaudeat,
 gressus eius infamissimi sint (vt verbis Salomonis
 vtar) Pergit enim per viam obscuram & tenebrosam,
 caligine & horrore plenam. Cum enim non ab alio quam
 à propria sensualitate & libidine ducatur: non potest
 non passim corrucere & interire. Via enim quam percur-
 rit, licet illi spatiosa & lata videatur, tamen ambagibus
 & scopulis, labore & calamitate plena est, & ad eternum
 precipitium ducens. Vię illorum tenebrę & lubricum

Psal. 34.

inquit Dauid: & Angelus Dñi persequens eos. Homi-
 nem cõtēplamini per ardua saxa arctissimam quę viam me-
 dia nocte pergentem, quę tamen aliquis flagello aut gla-
 dio, minaretur & percuteret: certum est quod hic pas-
 sim offenderet & rueret, non sine magno vite sue discri-
 mine. Non aliter Diabolus, inquit Psalmista, peccato-
 res per viam inferni, tenebris & precipitijs plenam, ad
 interitum ducit. Angelus inquit Domini, persequens
 eos. Hic offendunt, illic cadunt, & de peccato in pecca-
 tum ruunt, & tandem miserabiliter in infernum precipitan-
 tur. Et licet via præsentis vitæ lata & securus, delitijs
 quę plena illis videatur, sed tandem asperitatem eius co-
 gnoscant & fatebuntur, quando cum damnatis verba
 illa profert, quę Sapientię s. habentur. Ergo errauimus
 à via veritatis, & iustitię lumen non illuxit nobis,
 & sol intelligentiæ non est ortus nobis, lassati sumus in
 via iniquitatis & perditionis, & ambulauimus vias dif-
 ficiles, viam autem Dñi ignorauimus. Iter illud quod
 prius floridum & amenum illis videbatur, quando dice-
 bant. Ceronemus nos rosas: nullum sit pratium, quod non
 pertranscat luxuria nostra: nunc difficile asperum & spi-

S. p. 5.

nis plenum esse contententur. Quia ea quæ nunc delectant & dulcia videntur, postea morte ipsa amariora esse videbuntur. Hæc est malorum fors, & hic eorum exitus. Bonorum autem longe aliter se habet, cum creatoris sequantur vestigia, & per viam quâ illis demonstrat, recto tramite percurrât. Intellectum, inquit, tibi dabo, & instruam te in via hac qua graderis.

Firmabo super te oculos meos, O dulcissima verba, & quis illa audiens, non dulcedine resoluitur, & totus in creatoris sui amorem accenditur? Ponam, inquit, homo super te oculos meos, vt qui te tetigerit, pupilâ oculi mei necessario tangat. Sicut pia mater quæ oculos ab infante suo auertere non audet, ne cadat, & aliquid damni patiatur. Oculi Domini super iustos, & aures eius ad præces eorum, inquit, Psal. 33. Sed quorsum hoc propheta sancte? hoc magis Psal. 32. explicat, dicens: Ecce Oculi Domini super metuentes eum, & in eis qui sperant super misericordia eius, vt eruat à morte animas eorum. Quando vas aliquod præciosum vitreum est, non audeamus ab eo oculos auertere, ne frâgatur: quod si ruinam minatur, aut super mensam mouetur, statim manu illum tenemus. Iustus quidem vas præciosissimum est liquore gratiæ refertum, tamen vitreum & fragile, & quod facilliter frangi solet. Portamus, inquit, D. Paulus, thesaurum in vasis fictilibus, magna cura & sollicitudo necessaria nobis est, quia lapidem præciosissimum animæ nostræ super omnes mundi thesauros estimabilem, in vase fragili carnis portamus. Tantum ergo Deus iusti animam facit, quod ab ea oculos maiestatis suæ non auertit, ne periclitetur & corruat, aut saltim in aliqua vitia prolabatur. O bone Deus, quam suavis est Domine spiritus tuus, & omni dulcedine plenus, qui tantum animam meam diligis. Sed quid mirum, cum pro ea sanguinem tuum præciosissimum in pretium dare non dubitaueris, Quid est Domine homo, quia innotuisti ei, aut filius hominis, quoniam reputas eum? Homo vanita-

Psal. 33.
Psal. 32.

Simile.

2. Cori. 4.

Psal. 143

ti fi-

ti similis factus est, dies eius sicut umbra prætereunt. Et cum his omnibus, tantum me diligis, quod crudelissimam mortem pro me sustinueris. Quid Domine nunc dicam? aut quas tibi pro tanto amore gratias referre valeam? Nisi cum Propheta Regio exclamare & dicere: Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi? sicut vt Hebræa habent: Cunctæ retributiones eius super me. Obruor Domine immentis tuis beneficijs quæ virium mearum facultatem superant, quid dignum tibi pro illis offeram? Cum D. Paulo etiam magnitudine tuæ misericordiæ superatus dicam: Qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me. Hunc igitur Dominum fratres, toto corde, & totis visceribus diligamus, ab eo quæ incessanter postulemus, vt inter tot mundi huiuslaqueos, & tentationes auxilium nobis præstet: vt de omnibus victoriam reportare possimus, & ab hostibus qui nos circundant vindique liberemur, fiet enim quod nullum aliud damnus, quam nos circûdare nobis inferant. Obsecremus etiam quod nobis viam suam aperiat & demonstret, per quam illum sequentes ad caelestem patriam securi & sospites peruenire valeamus.

Psal. 113.

Concio sexta.

Nolite fieri sicut equus & mulus,
quibus non est intellectus.

In chamo & freno maxillas eorû cõstringe
qui non approximant ad te.

Inter omnes creaturas, quæ sub lunari circulo continentur, & à Deo optimo maximo esse acceperunt, nulla est præter hominẽ, quæ esse suũ & nativã dignitatẽ, de generando deslerat. Solus homo in hoc, solus reperitur: qui à ppria dignitate deueniãs, velut alter Protheus. In varias

varias naturas transmutatur, quod ex libertate sui arbitrii nascitur, secundum quam modo ad hanc, modo ad illam creaturam, vel ad virtutem sectandam, vel vitium amplectendum, meatu affectu inclinatur. Voluntas n̄ que. vt D. Dionisio, magni Pauli Discipulo placet, virtus transformatiua est: secundum quam diligēs, in id quod diligit transformatur. Hinc factum esse existimo quod cum omnes creaturæ, in sua creatione, approbationem & censuram Dei acceperint, de solius hominis bonitate, nihil dictum est. Vidit Deus lucem quod esset bona, inquit Moses, idēque iudicium de terra & alijs creaturis protulit: at de hominis bonitate, nec vllum verbum dixit, sed indefisa & indefinita mā sit eius bonitas. Quare iure optimo dubitabit aliquis, cur, cum omnes aliæ creaturæ, censuram suæ bonitatis, de ore ipsius Dei acceperint, solus homo, qui reuera e in nibus illis est perfectior, absque approbatione relinquitur? cui dabitur, vt faciamus iatis, præmittendam est, inter hominem & alias creaturas rationis expertes, esse differentiam in hoc, quod in his, sola naturalis bonitas reperitur, a qua nullatenus deniare possunt. quæ non, ex earum arbitrio, sed potius ex creatoris sui virtute pendet, & inamissibilis est. Et ideo mox, vt create fuerint, illarum bonitas declaratur: at homo, cum libero potatur arbitrio, altioris bonitatis est capax, moralis scilicet, secundum quam, vitij (pretis: virtutes amplectitur, quibus suo creatori assimilatur, vel e contrario reiectis virtutibus, vitij adheret, & sensualitatem sequitur, in beluinos quē mores transformatur: quapropter nihil de illius bonitate actum est, quousque exitus probaret acta: & si bonitatem diligeret existimaretur bonus, si malitiam, malus. Quare regius vates, stultitiam & miseriam eius simul deplorans, inquit: Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Fuit namque homo in sua creatione, in summo honore & dignitate constitutus,

D. D. oni.

Gene. 1.

Dubium.
Nota.

Solutio.

Psal. 48.

ritus, cum omnia Deus subiecerit sub pedibus eius, imaginem quē sui ipsius in illo impresserit: at cum ad lignum vitium extendēs manus, diuinum mandatum est transgressus, mox ab illa decidit dignitate: & in tantā miseriam & abiectionem deuenit, quod brutis insipientibus, fuerit assimilatus. Erat ab hac consideratione nō alienus. D. Ambrosius in suo exame, qui exponens illud Gene. 1. Germinet terra herbam virentem, & lignū pomiferum faciens fructum iuxta genus suum, inquit. Et tu homo iuxta genus tuum viue, non adulteres genus tuum. Vis illud nosse? Attende Apostolum in actibus dicentem: Genus cum simus Dei, &c. Lignum generi suo respondet, & non respōdes generi tuo? Tritici granum sparsum terræ, generis sui granum reddit, & tu a te degeneras? Fruges non adulterant sui sinceritatem seminis, & tu adulteras puritatem animæ, vigorem mentis, corporis castitatem? Est enim homo in hoc materiæ primæ similis, quod sicut illa omnibus formis adornatur & induitur, sic homo per affectum & voluntatem, in omnium naturas transformatur, alienosque mores induit. Veritas hæc quam plurimis scripturæ sacræ locis comprobari potest. In primis se nobis offert, illa Nabucodonosoris in beluam transmutatio, de qua in Daniele agitur. Et licet Iosephus, vir alioquin grauissimus, sentiat quod realiter in bobem fuerit conuersus, propterea quod dicitur: Cum feris atque bestijs erit habitatio tua, & fænum quasi bos comedes: tamen tenendum est cum Lirano, huiusmodi metamorphosim, non fuisse secundum veritatem, sed secundum suam imaginationē, quia amens & furiosus erat, donec ad sanam mentem conuersus est. Gene. 49. Iudas leoni, & catulo leonis comparatur. Isachar asino forti inter terminos accubanti, Dā serpenti Cerafites: non ob aliud, nisi quia horum animalium mores imitati sunt. Vbi summopere considerandū esset, quāta sit peccati deformitas: quæ hominem ad imaginem Dei creatum deturpare valet, & in varias rerum,

Solutio ho-
mo is va-
rias for-
mas trans-
formatur.

Ambros.

Simile.

Dani. 4.
Iosephus
refellitur.

Liranus

Gene. 49.

X
quas

quas diligit formas, per affectum transmutare. Quod & ethnicos, & lumine fidei destitutos non latuit. Nihil enim aliud per illas hominum in varias bestiarum transformationes, meo videri, intelligere voluerunt: sub his fabularum velaminibus significantes, illos, qui non vitam humanam, & rationi consonam, sed potius beluinam, & ab omni ratione alienam agunt, non homines, sed potius beluas & bruta animantia appellandos esse. Nam quid aliud Diogenes ille cinicus sensit, quando referente Laertio, in foro hominibus pleno, lucernam gestans, querenti similis, obambulabat, clarissima luce: Rogatus vero, quid ageret, hominem, inquit, quero. Sentiebat enim homines, quos intuebatur, vanitatibus, libidini, & luxui deditos, vix appellatione hac esse dignos, & potius animantia bruta, quam homines ratione utentes dicendos esse. Non secus Propheta Regius, videns tantam peccatorum multitudinem, a vera hominum dignitate degenerantium, sensualitatem sequentium, & a recte rationis legibus & limitibus deviantium: penitentem exuens, & predicatorem induens, in eos acriter inuehitur, dicens: Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Quasi diceret. O filij A de ad imaginem & similitudinem Dei creati, tot donis naturalibus & supernaturalibus insigniti, quousque rationem deferentes, sensualitatem sectabimini: Nolite obsecro dignitatem, & conditionis vestrae excellentiam deserentes, & beluinos mores imitantes, in ipsas beluas, quas imitamini, transformari.

Sed mysterio vacare, non est credendum, quod inter omnia bruta animantia, equi potius & muli, quam aliorum mentionem fecerit, dicens: Nolite fieri sicut equus & mulus, & c. D. Gregor. quem Doctor incognitus in hac parte sequitur, tenet, quod per equum superbus, & per mulum luxuriosus intelligitur. Inquit enim Gregorius: Equi nomine superbia dignitatis temporalis accipitur, Salomone attestante, qui ait. Vidi seruos in equis, & Principes ambulantes, quasi seruos superter-

Laertius,
lib. 6.

D. Greg.
Incogni.
Per equum
superbus
intelligitur.
Eccles. 10.

ram. Omnis quippe, qui peccat seruus est peccati. Serui ergo in equis iunt, dum peccatores superbia presentis vite, dignitatibus efferuntur: Principes vero, quasi serui ambulat, cum multos dignitate virtutum plenos, nullus honor erigit, sed summa hinc aduersitas, velut indignos, deorsum praeiit. Et recte quidem per equum superbus intelligitur. Est enim equus animal ferox peritiosus, & insolens, quod semper erecta ceruice graditur, & supra pedes suos, se ipsum erigit, sic superbus erecta ceruice contra Deum ambulat, & supra sua merita cupit ascendere. Philo. etiam vir disertissimus vestigia Platonis, quem imitatus est, sequens: in equo illo Moisaico, quum mare proniciendus est, superbiam, & elationem mentis intelligit. Est etiam equus audax & intrepidus, & ad bella gerenda propensus. Vnde est, quod antiqui tradunt: Horum post obitum apparuisse Osiridi, quem multarum rerum usum edocuerit, praecipueque, quod animal bello utilius esset sciscitanti, equum ei negotio magis commodum respondisse. Et Arist. in ethicis, virtute in equo tam praecipue laudat, quasi ad currendum portandumque hominem idoneus, & ad inuadendum, expectandumque hostem, minime formidolosus. Sed neque B. Iob laudes eius silentio praeterire passus est, qui. c. 39. sui vaticinijs, de Iob agens, inquit. Gloria marium eius terror, terram vngula fodit, exultat audacter, & in occursum pergit armatis: contemnit pauorem, nec cedit gladio: Haec equi mira audacia, & periculorum contemptus, ex eius superbia & vanitate procedit: quare sub illo superbus recte intelligitur, qui ad dira quaeque ferenda, ad gloriam & propriam excellentiam spectantia, audacissimus est. Laboribus non frangitur, periculis non parcat, & mortem ipsam contemnit. Huius rei duo gentiliu exempla proponam: quibus aliud ex scriptura sacra subiiciam. Primum est Paulanig, qui cum Hermoclem percotaretur, quoniam modo subito clarus posset euadere: atque is respondisset, si illustris virum aliquem occidisset, futurum, ut gloria eius ad ipsum redundaret: continuo omnibus difficultatibus posthabitis Philippum interemit, et

Philo.
Videtur
Pierius. l.
4. tui
equus.

Arist.

Iob. 39.

Valer. l. 8.
cap. 15.
refert hoc
Suctoni. l. 5.
Iudic. 9.
Mat. 19.
Superbus
ebrio com-
paratur.

quidem (vt verba Valerij referam) quod petierat affectus est: tam enim separricidio, quā Philippus virtute notum posteris reddidit. Secundum sit Agripine matris Neronis quam, cum Genethliaci Caldei certio rem facerent: se infantē in ventre gestare, qui summum Imperium esset accepturus, focciturus. tamen matrem: respondisse fertur: occidat, modo imperet, tanta enim tenebatur imperandi libidine. Quod si ambitio & superbia à proprio sanguine non abstinet, quanto magis ab alieno: Exemplo nobis esse poterit Abimelech: Gerobaal filius. Iudic. 9. qui cum indignus esset imperio, septuaginta fratres suos occidit super lapidem vnum, vt principatum obtineret, qui recte in parabola ibi appositam ranno comparatur, ex quo ignis processit totam Sichimorum ciuitatem succendens. Quia quando aliquis indignus ad dignitatem promouetur, nihil aliud de illo sperari potest, quam quod sit suorum subditorum totalis destructio & perniciēs. Sed Abimelech dimisso, Herodem & Pilatum in medium proferamus, qui, ne à dignitate in qua constituti erant exciderent, talia facinora perpetrarunt. Ille quidē, sanguinem paruulorum crudeliter effudit, hic vero, ipsum Deum innocentiae auctorem interemit. Cum enim innocentiam eius agnosceret, ac proinde, summopere liberare cuperet: tamen postquam in aure ei dictum est verbum illud: Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris. ac si dicerent: si dimiseris eum, illico quasi hostis & inimicus apud eum accusaberis, & à tua dignitate deponeris: audito hoc sermone, in hæc verba detestanda prorupit. Accipite eum vos, & secundum legem vestram iudicate. O detestanda ambitio, ô vehemens mundi lues, ô execranda pestis. Quid non mortalia pectora cogis, immoderata dominandi cupido: Tu pericula contemnis, difficultatibus non parcis, mortem non times, ab innocenti sanguine non abstinēs, & contra Deum ipsum manum extendis: Hinc factum existimo, quod superbus in sacris literis ebrio & furioso

Isai. 28.
Gloria m^o
di breuis.
Psal. 33.

furioso comparatur. Quia sicut homo dum ebrius est, aut amens, per media arma irruens, gladios hostium non timet: sic superbus per medias difficultates & pericula, ad obtinendam dignitatem properat. Isai. c. 28. sic inquit: Vt corone superbiæ ebrii ephrain, & flore decidenti gloriæ exultationis eius. Et post pauca: Pedibus conculcabitur corona superbiæ ebriorum ephrain, & erit flos decedens gloriæ exultationis eius, quasi temporaneum ante maturitatē autumnii. Vbi inquit, vt coronæ superbiæ, septuaginta habent: Vt coronæ iniurie: vt intelligas superbos (quod dicebamus modo) ad inferendam quancumque iniuriam esse propensos, ne à sua dignitate deponantur. Sed vt melius spiritū huius Prophetę percipere valeamus, aduertendum: quod hinc inuehitur in Hieroboam, qui ne diadema Regni amitteret, à vero Deo Israel, cū decem tribubus apostatauit, & vitulum confluxit aureum: quare minatur coronę & principatui eius, quod breuissimo tempore essent permanfura, & quod cito marcescerent, sicut fertum floribus intextum. Hoc enim habet mundi gloria, præsertim malis medijs acquisita, quod momentanea est, & cito transiens. Sciat omnis superbus, qui ambitione, & illicitis medijs, ad supremum dignitatis apicem pertingerit, quod gloria eius non est stabilis, & diuturna, quin potius decedens & caduca, flori decidenti & marcescenti simillima. Superbi enim, quam citissime, Deo permitente, à sua dignitate cadunt. Quod si in altum aliquando euehantur, timere debent, ne inde validius ellidantur. Non veniat mihi pes superbię, humillimus ille Rex dicebat, pedi superbiam comparans: quia pede, ad domus fastigium ascenditur, & superbus semper ascendere conatur. *La soberbia todo es trepar y subir.* & in nullo loco quiescit, sed nouos semper ambit honores. Sed quis nō aduertit, quod superbię, non duos pedes sed vnum tribuit: Nempe vt intelligamus claudam & instabilem esse. Qui enim vno pede ambulat, aut stat, nullo negotio

Psal. 36. ad terram delicitur. Quod quidē cū dēter Psalmista in
 sinuauit illis verbis quę habētur Psal. 36. Inuici, ve-
 ro Domini, mox vthonorificati fuerint, & exaltati; de-
 ficientes quemadmodum fumus deficient. Fumus enim
 quanto altius exaltatur, tanto plus euanescit, quod &
 superbis plerumque contingit. Sed neque contemnēda
 est Diui Hieronymi versio quę sic habet: Gloriātes vt
 Monozerotes, consumentur sicut fumus. Gloriatur Mo-
 nozeros in sua fortitudine, cęteraquē animalia contem-
 nit, sic superbus in fortitudine sua, prosperitate, & diui-
 tiis gloriari solet, qui tamen ad modū fumi cito euanes-
 cet. Nōne Monozeros tibi videtur Imperator ille Ba-
 bylonię Nabucodonosor, qui in aula palatij sui deā bu-
 lās dicebat. Nōne hęc est Babylon ciuitas magna, quam
 ego edificauit in domum Regni, in robore fortitudinis
 meę, & in gloria decoris mei? Nūquid non superbissi-
 mus Monozeros in fortitudine sua confidens, Pharao
 Rex Egypti estimabitur, qui cubās in medio fluminum
 Regni sui quasi draco, dicebat: Meus est fluuius, & ego
 feci memetipsum; Gloriabātur quidē, quasi Monozero-
 tes, sed quasi fumus omnis eorū gloria consūpta est. Mi-
 natur Dñs superbis per Zachariā c. 12. dicēs: In die il-
 la, dicit Dominus, percutiā omnē equū instuporē, & as-
 cēsorē eius in amētiā. Vbi per equū & ascēsorē, super-
 bos intellexit, propter arrogantiā & ferocitatē huius ani-
 malis, sicut superius diximus. Quare aduētus filij Dei
 in tāta humilitate, & abiectiōe inter alia fuit, vt mūdi
 fastū & arrogantiā cōfunderet. Vnde postquā idē Pro-
 pheta dixerat, c. 9. Ecce Rex tuus venit tibi Sanctus &
 Saluator, & ipse pauper & ascēdēs super asinā, statim
 subdit, & disperdā quadrigas ex Israel, & equū de Hie-
 rusalē. Quasi diceret: Cōfundā & pudefaciā meo exem-
 plo, mūdi superbiam & arrogantiam. Nam quę superbia
 nō cōfunditur, mundi Regē, cęlorum Imperatorem,
 & Angelorum Dominū, qui super Cherubin sedere so-
 let, super asinam sedentem, & humiliatum videns: Exi-
 uauit

nauit inquit, D. Pau. semetipsū, formā serui accipiēs.

At fratres quis non hisce nostris temporibus, Ec-
 clesię vices doceat: quando humilitas abiecta est, super-
 bia vero & ambitio, vsque ad sidera exaltata, pauper
 & inops sempiternę obliuioni traditur, diues vero &
 superbus in magno präcio habetur, & ab omnibus esti-
 matur: dignitates Ecclesiasticę pro maiori parte nō be-
 nemeritis conferuntur, sed idiotis & indignis, quos hu-
 manus fauor ad apicem dignitatis euexit. Hoc est
 quod sanguineis lacrymis Propheta Hierem. deplora-
 bat, cap. 34. dicens: Onagri steterunt in rupibus tra-
 xerunt ventum, quasi dracones. Vidi, quasi diceret; in
 terra absurdum magnum, & rem insolitam, ab omni-
 quē ratione alienam, qua perspecta summo dolore & stu-
 pore sum affectus. Et quidnam fuit hęc res. Propheta
 sancte, quę tantę admirationis & dōloris causa fuit?
 Onagri, inquit, Steterunt in rupibus, &c. Draco est ani-
 mal calidissimum, inquit Liranus, quare ad eius refri-
 gerium, non solum vititur potu aquę, sed etiam aeris
 attractione, solet enim alis suis ad cacumina rupium con-
 scendere, vt ibi aere attracto, melius refrigeretur. In-
 quit ergo Propheta, quod dracones ad fastigia montiū
 conscendant aerem atrahentes, non mirum, cum alas
 habeant quibus volare possunt, & illuc conscendere: at
 quod Onagri, qui nec alas habent, neque ea leuitate
 qua dracones gaudent, illuc conscenderint ventumquē
 attrahant, hoc ridiculum est, magnaue admiratione di-
 gnum. Quod homo iustus, doctus, & literatus, & qui
 scientia & virtute quasi quibusdam alis condecoratus
 est, ad fastigium dignitatis ascendat, hoc quidem ra-
 tioni valde consonum est: at quod Onagri, homines
 illiterati & insipientes, & qui prima scientiarum ru-
 dimenta non attigerunt, quis non miretur? quis non
 doceat? quis non in magnum rapiatur stuporem?
 Igitur Filij hominum, inquit Propheta noster, nolite
 superbire, & super vosmetipsos, vestraque merita
 efferrā,

Phil. 2.

Hierem. 34.
Notā.

Lirani lib.

efferi ad indebitos honores aspirando: quin potius humiliamini sub potenti manu Dei. Nolite fieri sicut equus, qui animal ferox, superbum, & ambitiosum est.

Per multum luxuriosus intelligitur D. incoz. Paul. Bur. Non contentus est dicere, sicut equus: sed addit, sicut mulus. Per multum lubricum & luxurię deditum, Doctor incognitus intelligit: quia animal hoc ad luxuriam est procliuę. Quare Paulus Burgensis inquit: Animalia bruta semper passiones carnales sequuntur, sine aliqua moderatione rationis, quod in hominibus est maxime vitiosum. Vnde etiam Philosophi tales increpant, tanquam vitam pecudum eligentes, ut in, 1. Ethicorum patet.

Remigius. Casianus. D. August. Exod. 17. Doct. in. 10. De vitio hoc luxurię opere præteritum erit non nihil dicere, quia vitium hoc inter omnia vniuersalius est, & pro maiori parte, vniuersam naturę nostrę terram inuadit. Vnde est, quod Beatus Remigius inquit: De impijs paruulis, ex adultis propter hoc vitium, pauci saluantur. Ratio huius est quam tradit Casianus, quia cetera vitia forinseca sunt, & leui pelluntur impulsu, quia eorum pugnam, ab extra nobis inferri sentimus, ut autem libidinem ferocissimam & indomitam belluam superare possimus, non extra nos, sed intra, auxilia querenda, magna nobismetipsis vim inferre debemus, & intra nos sunt tella quibus ipsam fugare valemus. B. etiam Augustinus sic inquit: Inter omnia Christianorum certamina, duriora sunt prælia castitatis, ubi continua pugna & rara victoria. Primum certamen & durius quod Israelitę ad patriam pergentes habuerunt, fuit contra Amalech, ut habetur Exod. 17. Cum nullo enim alio hoste importunius & periculosius pugnatum est: quare non armis solum, sed etiam orationibus debellarunt, ut obtinerent victoriã. Incognitus explicans verba illa Psal. 82. Amalech & alienigenę cum habitatibus Tirum, inquit, quod Amalech interpretatur gens bruta, Amalech difficile superatur, quia gens bruta cum magna difficultate vincitur, sed

Sed quę nam erit hæc gens bruta, quę iter nostrum, quo ad felicem patriam pergimus impedire conatur: nisi sensualitatis nostrę passiones, & carnis rebelles motus, qui rationi obedire nollunt? Hęc inquam gens bruta per totum vitę spatium crudele bellum nobis infert, cui fortiter & viriliter resistendum est, non solum corporalibus armis, flagellis, carnis maceratione, & ieiuniis, sed etiam cõtinuis precibus & orationibus. Sic quippe faciebat strenuus ille Ecclesię miles Paulus qui dicebat: Datus est mihi stimulus carnis meę, &c. propter quod ter Dominum rogavi. Quod igitur hoc vitium naturalius est, eo tenacius, & quo tenacius eo periculosius, & ad vincendum difficilius.

Quod si tam continua, & periculosa est huius accerissimi hostis pugna, debemus utique ab eo omni cura & diligentia cauere, & omnes carnis occasiones vitare, quę sunt velut porticus quidam per quos Diabolus ad animam habet ingressum. Debemus non solum libidinis turpitudinem, verum & consortia mulierum, earumque conspectum, tanquam mortiferum virus vitare. Vnus ex inimicis, qui contra filios Israel de Aegypto egredientes pugnaverunt, fuit Seon Rex Amorreorum, de quo Psal. 134. dicitur: Seon Regem Amorreorum & Og Regem Basan. Et aduertit quidam interpres, quod Seon interpretatur tentatio oculorum. Et hic Rex regnat in Amorreis: quia Amorreus nihil aliud sonat, quam amor reus, amor, inquam, turpis & carnalis: in quo tentatio oculorum regnat, quia ferè semper (ut quidam dicit) oculi sunt in amore duces & per illos quasi per fenestras amor inhonestus, ad arcem nostrę mentis labefactandam, ingreditur. Contra hunc Regem bellum debemus inferre, oculos a conspectu mulierum auertendo, ex quibus interdum iacula ignita corda nostra transigentia egrediuntur. Sic enim faciebat ille qui de se ipso fatebatur, dicens: Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem de virgine. Aduertite quod inquit, se pepi-

I. Cor. II.

Exo. figurat.

Iob. 31. Nota.

Y gise

gise fedus cum suis oculis. Quando inter duos fedus celebratur hac lege fieri solet, ut unus alteri molestiam, aut idannum, non inferat. Sicut patet in federe inter Abraham & Abimelech celebrato, & inter Iacob & Laban. Sic Iob cum suis oculis fedus iniecit, quod neque oculi anime neque anima oculis noceant. Ac si anima diceret, oculos suos alloquens, Charissima lumina, siquidem in nullo vobis nocui, quimpotius vitam donavi vobis, & ex melipsa spiritum, lumen, & decorem recepistis, ne mihi noxamento sitis, neque morti per vos, quali per fenestras, introitum praebeatis: ne meam innocentiam commaculetis, neque vanis imaginibus domum meam impleatis, sed tali deinceps coniungamur federe, quod neque mens luminibus, neque lumina menti, damnum aliquod inferant.

Habet etiam vitium hoc libidinis id peculiare, quod postquam aliquem sui iuris efficit, summa cum difficultate ab eo diuellitur. Est enim validissimus tyrannus, qui postquam semel cor nostrum usurpauerit, nescit illum libertate donare. Quare per Salomonem, Spiritus Sanctus inquit: Fouea profunda meretrix, & puteus angustus aliena. Non contentus fuit dicere, quod meretrix ad libidinem prouocet, sed fouea profunda, in qua, proch dolor, multi quasi sepulti iacent, ferè sine spe redeundi ad vitam: sed addit in super, quod est puteus angustus, vbi si quis ceciderit, summa difficultate educitur: praesertim cum inueterata fuerit consuetudo. Sunt peccata, quae tanquam hospites & peregrinos, suscipit anima quae cito a se expellit, & de domo eiicit: sic multoties recipit iracundiam, sic odium contra aliquem conceptum, sic vindictae desiderium: at alia sunt, quae recipit tanquam naturales & domesticos ciues. Peccatos de assiento, que tenent casa y hogar en el alma. Et huiusmodi esse solet libido. Sic in corde Dauidis recepta est, qui per annum integrum, vel saltem vndecim menses, ut Christo aduertit, in ea duravit. Sed dices, quomodo Nathanael Propheta in sua parabola peccatum

Gene. 21. 31.

13. 10. 2.

Prover. 22

Duo genera peccatorum. Nota.

Libido peccatum diuini. Christof.

peccatum hoc conuiuio peregrini comparauit, sicut D. Angl. aduertit lib. de doctrina Christiana: Respondeo Doctor quidam, quod hinc argumentum desumi potest, quam diuturnum die soleat hoc vitium, & quam radicitus sensualitati insidens. Quae per aioso sca. Si quidem peccatum vnius anni peregrino vnius diei comparatur. Quia solet potius vite spatium durare: & ideo annus integer in Dauid, pro breuissimo spatio computatur. Taurus quamprimum agitatur, & virgis percutitur mugit, & fremit, nec villo modo vulnera ferre potest: at cum iam vulneribus & virgis plenus est, sanguineque perfusus, vulnera de nouo illata non sentit. Non fecus hominibus voluptati carnis deditis contingit: quamprimum enim huic vitio succumbunt, punitiones eius in mentem sentiunt, & a commissis culpis illico se excutunt per confessionem: at postquam iam preualuit antiqua peccandi consuetudo, Dei quae timorem a se repullerunt, nihil de anime suae salute curant, sed in suis vitijs absque villo conscientiae remorsu perseverant. Quare non incongrue tauris comparari possunt. Nam & Gene. 34. vbi scriptura sacra agit de stupro, quod Princeps Sichem in Dinam commisit, & de vindicta stupri, vbi lectio nostra vulgaris habet, quod ingrediētes ciuitatem Hemor, & pariter Sichem necauerunt: Legit. B. Christo. fratres dinam, taurum occiderunt. Vbi Sichem appellatur taurus, propter eius incontinentiam, & peccatae oppressionem. Taurus enim apud antiquos symbolum petulantis fuit, ut apud Pierium inuenies lib. 3. Quare Nathanael illi sacrorum custodes, cum hominem a priore petulantia, sibi modestius consulere, significare vellet, non simpliciter forma tauri, sed caprifico caput, colla, armosque redimitum, proponebant: quia caprifico ea vis est, ut lasciuientiam taurorum naturam comescat, & quasi reddat inuolutum. Habet & hoc taurus, quod ut libidinem suam expleat, per media irruet arma, neque erit qui eum possit auertere. Et ideo Sichem iure optimo taurus appellatur, qui ut Dinam violaret omnia postposuit. Sed quid mirum, si hominem

Dubium. D. August. Solutio.

Simile.

Gene. 34. Nota.

Taurus luxuria simbolus. Pierius.

incontinentem & lubricum taurum appellet, quem scriptura sacra mulum rationis expertem appellare non dubitauerit. Nolite fieri sicut equus & mulus.

Quibus non est intellectus. Recte sane de equo & mulo dicitur, quod intellectu careant: quia vitia quæ per hæc animalia significantur, superbia, inquam, & luxuria, intellectu & ratiocinatione priuant. Probemus hoc primo de superbia & deinde de luxuria comprobabimus. Superbus enim intellectus expers esse conuincitur, ex eo quod se ipsum non cognoscit: quia si se cognosceret, & propriam vilitatem aspexisset, non vtique superberet, cum tot habeat in se humilitatis stimulos. Nā quid superbit terra & cinis? Ideo Deus hominē de limo terre formauit, vt terra ipsa qua constitutus est, quæ inter omnia elementa infimum locum tenet, & ab omnium pedibus conculcatur, suæ vilitatis illum admoneret. Et ad hunc sensum possumus intelligere verba illa à Salomone prolata, Sap. 9. Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & terrena inhabitatio depremitt sentium multa cogitantem. Deprimitt quidem corpus hoc terreū & vile domicilium animam nostram quæ aggrauat, ne cogitationibus vanis in superbiam elata, contra Deum creatorem suum vexillum conetur erigere. Quare Prophetæ Regius dicebat: Non apponat vltra magnificare se homo super terram. Cuius loco D. Hieronymus ex Hebræo vertit: Non apponat vltra magnificare se homo de terra. Elegans quidem ratio. Ac si diceret. Quid se magnificat, aut quid sua iacet homo de terra? De quæ se entona el hombre sien lo hecho de tierra? se que presu no de si? Si enim homo esset de cælo, si ex aliqua cælesti materia constitutus, si purus esset spiritus, & ab omni carne alienus, non miram, at cum sit ex terra compositus, & in terram cito resoluendus, non est cur se ipsum tanti faciat. Hac vna consideratione sapientissimus ille Salomon esrenes arrogantie spiritus (si quos habebat) corrigere frequenter conabatur. Sum & ego, dicebat, mortalis

*Superbia
damnatur*

Sap. 9.

Psal. 9.

Sap. 7.

talisis homo similis omnibus, & ex genere terreno illius qui prior factus est. Ac si diceret: A bite retro cogitationes superbæ quæ cor meum decipere & expugnare intenditis, suadentes, quod diadema regni & diuitiarum gloria, me in aliquem alium magnum transformauerint. Nihil vobis proderit deceptio & adulatio vestra. Terra enim hæc qua constitutus sum, eruditio mea erit. Ipsa ad aurem mihi loquitur, & protestatur, quod neque generis profapia, neque claritas regia, neque præciosa purpura, neque diuitiarum abundantia, aut sapientie gloria, meam naturam commutarunt, aut dissimilem alijs mortalibus fecerunt: quare non est cur de his omnibus superbire debeam. Inuehitur Prophetæ Euangelicus Isaias in Gentiles, eorum Idololatriam confutando. c. 44. eosquæ stultitiæ conuincit, eo quod Idola lignea aut lapidea adorarent, ac si in eis Deitas aliqua contineretur, & inquit: Artifex lignarius succidit cedros, &c. Argumentum eius, quod per totum caput prosequitur in hoc consistit, quod cum artifex ex aliqua arbore quæ succidit, medietatem in igne proiecerit, & incineres conuersa fuerit, ex alia medietate in runcina, & in circino idolum format, & erigit, & statim genuflexus, quasi Deum adorat, & subdit. Pars eius cinis est, & cor insipiens adorauit illum: ac si diceret, hæc summam insipientiam & stultitiam esse. Idem argumentum contra homines superbos & elatos, qui se Deos existimant ceterisque hominibus longo interuallo anteferri, possumus nunc facere. Dic mihi superbe, qui quasi Deus esses, reliquos te inferiores esse putas: Nonne omnes ex eodem luto formati sumus? nonne ex eadem radice & trunco procedimus? non sumus omnes eiusdem arboris prædicamenta lis propagines? Si ergo alias medietates combussit ignis, si omnes mundi Principes, & Monarchæ in cineres lapsi sunt, quid aliud de te erit iudicandum? resoluertis quidem, sicut & illi, incinerem & villissimum puluerem: quomodo ergo tan stultus es & insipiens, quod quasi

Isai. 44.

Y 3

Deus

Deus esses te ipsum adoras? Idolatra tui ipseus es, & hominem esse non cognoscis. Hinc est quod Ecclesia sancta que semper salutis nostrae curam gerit per singulos annos in die cinerum, considerationem hanc ad nostram reuocat memoriam, ut omnem a nobis superbie & arrogantie fastum propellat. Memento, inquit, homo, quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Quasi diceret: Memento homo quod homo sis, & cito in cinerem reuertendus, & noli superbire, aut supra te ipsum efferi. Philip-
pus Macedo magni Alexandri pater, referente Plutarco, puerum habebat, qui quotidie illum admoneret, & ad memoriam reduceret se hominem esse. Dum enim erat in conuiuijs, spectaculis, aut publicis letitijs, apparebat coram Rege, & genuflexus capiteque detecto, alta voce dicebat: Memorare Rex quod homo sis. Ad quem Rex conuersus illum dimittebat, sed multo magis conuersus ad semetipsum, dicebat: Homo sum, & quidem homo mortalis. Heu me miserum, homo sum & cito in cinerem resoluendus, ut quid ergo superuiam, & iactabundus in aliquo gloriabor? Illustre quidem Pagani exemplum & dignum quod nos, qui Christiana professione censemur, quotidie illud imitemur. Heu me Dñe, quia homo sum: quod si homo quomodo quasi belua essem, vitam transigo? Sum mortalis, quomodo in me vitia non moriuntur? Sum breuissimo temporis interuallo finiendus, quomodo in me mores peruersi non finiuntur? Si cinis sum: humilitatem referens, quomodo consideratione hanc non humilior? Aduertit Diuus Augustinus super Genesim, quod mulier, quam ante peccatum Deus virago vocauerat, eo quod ex viro sumpta esset: post peccatum Eua appellata fuit, eo quod futura esset mater omnium viuentium. Mirabile quidem videtur, quod postquam per transgressionem, sententiam mortis incurrerit, nomen vitæ illi imponatur. Si enim antequam morti damnata esset simul cum omnibus suis posteris, nomen Euz illi tribueretur, nemini ab sonum

Cinerum
memoria.Cognitio
sui.

Plutar.

D. Augu.

Genes. 3.

vide-

videretur, at post latam mortis sententiam, cui non videbitur a ratione alienum? Respondet Doctor sanctus, quod post sententiam mortis, nomen vitæ illi imponitur: eo quod mortalis effecta, & peccati miterijs damnata: omnis superbiendi occasio ab ea ablata est. Mors corporis a morte animæ, quæ per superbiam incurritur, eam præseruauit, & ideo recte post mortem contracta nomen vitæ illi imponitur. Post peccatum etiam aperti sunt oculi amborum, & cognouerunt se esse nudos. Viderunt enim nuditatem suam confusibilem, quæ fuit illis humilitatis occasio. Humilis oculos habet apertos ad suam vilitatem cognoscendam, quam superbus tanquam cæcus non intuetur, & ideo intellectuarere dicitur.

Luxuria etiam carnis, mentem obnubilat, & reatum rationis usum peruertit. Quod in Sodomitis illis pessimis adumbratum est, quos Deus cecitate percussit, ut habetur Genesi. 19. ne ostium domus Loth inuenire possent. Per quæ aliquis peccat, per hæc & plectitur, cumque illi cecitate mentis laborassent, cecitate etiam eos percussit. Omnes adulterantes, inquit Oseas, quasi cibanus succus acoquente. Non incongrue cibano sine fornaci ignis in quo vasa fictilia decoquuntur, corda carnalium comparat, quia in cibano, non solum ignis est intensissimus, sed & fumus oculos excæcans inde exit. Sic ignis sensualitatis cor humanum comburit, quia ignis est comburens, & usque ad consumationem deuorans: & ex ipso corde combusto fumus exit, mentem & rationis usum obnubilans. Hoc ipsum idem Propheta insinuauit (licet alijs verbis) dicens: Fornicatio, vinum, & ebrietas auferunt cor. Ac si diceret: sicut vinum & ebrietas cor auferunt, quia auferunt sapientiam, ratio nisi que usum in corde residet, sic etiam fornicatio. Sunt enim fornicarij omnes excordes, cæci, & amætes, cum periculum anime sue, & damna quæ ex hoc vitio procedunt non videant. Huc spectat, statua illa Veneris tæti, ab antiquis celebrata, ex ebore & auro cum ficta, cuius author Rhodias

Nota.

Gene. 19.

Osee. 7.

Osee. 4.

Veneris
statua.
Paul. 1.

fuit

Plutar. fuit insignis statuarius, vt refert Pausanias in Eliacis posterioribus, & Plutarcus in præceptis, cœnubialibus. Habebat autem ipsa Venus testudinem altero pede presam, quod quidem mysterio vacare non est existimandum. Pausanias huius rei iudicium, alijs relinquit. Plutarcus, & Pierius, ad mulierum recollectionem & taciturnitatē referunt: ita quod fama, non forma mulierū vulgata sit. At, verum huius picture intellectum venari poterimus: si testudinis naturam, & proprietatem mirabile attendamus, de qua refertur quod nō habet cor. Vnde est, quod de illa inquit Arist. l. de somno & vigilia, scilicet, quod in illa, natura inordinata est. Quia cū cor sit principium vitæ in alijs animalibus, ipsa viuit sine corde. Quid ergo est Venerem testudinem pede premerem nisi innuere, illos quos Venus vincit & concuicat, excordes esse, & ab omni sapiētia & intellectu alienos: ac quasi fætidissimas testudines, in ceno voluptatum suarum, perpetuo vitam degere. Patet igitur ex dictis, quomodo vitium hoc luxurię intellectu priuat: iā ad alia procedamus.

D. Greg. *In chamo & freno maxillas eorum constriget, &c.* Circa hūc versum **D. Gregorius** sic inquit: Plerumque qui præcepta Dei aure cordis audire renuunt, persecutionum verbis admonentur: vt ad virtutis amorem, penarum dolores pertrahant, quos æternæ vitæ præmia non inuitant. De quibus nimirum scriptū est: Sola vexatio dat intellectum. Semper enim amator præsentis seculi, ita ab eodem quem diligit mundo despicitur, & impugnatur, vt cum eo, nequaquā currere valeat, sed fractus aduersitate torpescat: quod diuinæ profecto dispensatione miserationis agitur: quia in hoc mūdo despectus, tātō celerius trahitur ad Deū, quāto nihil habet in seculo, vbi dilectetur. Hactenus **D. Gregorius.** Quod & Senecam insignem clarissimumquē Philosophum non latuit, qui lib. de capienda vtilitate ab inimicis, sic inquit: Fuerunt non nulli, quibus exilium & pecuniarum iactura

ra

ra viaticum extiterit ad studium & philosophiam veluti Diogeni, & Crateti. Nam Zenon vbi nauigium suū fractum audisset: benefacis, inquit, fortuna, cum ad paliū nos compellis, itaque sicut eques, equum cui intidet, cum à recta via declinare conspicit, freno & calcariibus frenat & percūtit, vt recto itinere gradiatur: sic Deus, qui supra vnumquemque nostrum insidet, & animarum nostrarum curam & rationem habet: iuxta illud **Abacuc. 3.** Qui ascendis super equos tuos, & quadrigæ tuę saluati (ad hoc enim insidet & super nos ascendit, vt saluemur) cū quemquam nostrum, deuiare conspicit, freno & chamo duæ correctionis reducit, ne per varia voluptatum & vitiorum præcipitia pergentes, ad mortem sempiternam deueniamus. Quid namque aliud erat Pharaō Rex Aegipti, contra quē Ezechiel vaticinatur. cap. 29. nisi efrenis equus, qui per idolatriā à recta via declinabat? Quem propheta, Dei nomine alloquitur, dicens: Ecce ego ad te Pharaō Rex Aegipti draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, & dicis meus est fluuius, & ego feci, &c. Ego ponam frenum in maxillis tuis. Quid autem hoc loquēdi tropo & schemate significare intenderit, statim declarat, dicens: Ecce ego adducam super te gladium. Itaque frenum Dei, quō peccatores compescere & frenare solet gladius tribulationis & persecutionis est. Hoc enim freno peccatorum indomitam ferocitatem solet coercere. Quid etiā Senacheribū Sirorū Regē, nisi precipitē equum, & ferocissimam bestiam appellē? Qui magno impetu & furore ad debellandum populum Israeliticum, & funditus destruendum venerat. Quē **Isaias** minatur. cap. 38. dicens: Ponam ergo circulum in naribus tuis, & frenum in labijs tuis, & reducam te in via per quam venisti. Frenum quod imposuit in labijs eius ad reducendum illum, fuit percussio exercitus eius per Angelum facta. Occidit namque Angelus vna nocte centum octogintaquinque milia. Quicum militum suo-

Zenon.

Simile.

Abacuc. 3.

Ezech. 29.

Is. 38.

Z

LUNA

Laboris sunt Dei stimuli.

rum stragem videret, egressus est, & abiit, & reuersus est. Itaque nullum genus freni durius esse potest, ad frenandam peccatoris superbiam & audaciam, quam tribulatio & laborum perpelsio: Et sicut freno & onere domantur bestix, sic Deus quandoque indomitum peccatorem domesticare solet freno & onere persecutionum temporalium. Hominem videbis Dei oblitum, & in delictis & voluptatibus vitam suam degentem, quæ neque sermones concionatorum, neque amicorum consilia conuertunt, neque internæ Spiritus sancti inspirationes, à via sua mala auocant, immittit illi Deus infirmitatem, quæ salutem ab eo, & omne robur corporis auferat, siue corporalis substantiæ iacturam incurrens, ad extremam paupertatem deuenit: & statim ad Deum, illum videbis conuerti, peccatorum penitentiam agere, & veniam suppliciter à Deo postulare. Ille enim qui prius effrenis erat & indomitus, iam supplex & humilis, omni feritate deposita, quasi agnus mansuetus, per viam mandatorum Dei deinceps incedit. David Psal. 15. Multiplicata sunt infirmitates eorum postea accelerauerunt. Et Psal. 81. Imple facies eorum ignomina, & querent nomen tuum Domine. Tunc peccatoris facies ignominia impletur quando laboribus vexatur, quando tribulationibus concutitur, & infirmitatibus conteritur. Et tunc nullum aliud suffugium habet, quam ad Deum accedere, & nomen eius inuocare. Vnde Isaie. 48. Populo Israelitico dicitur: laude mea infrenabo te ne intereas. Ecce excoxi te, sed non quasi argentum, elegi te in camino paupertatis. Septuaginta viri habent: ostendam tibi furorem meum: Alij prolongabo furorem meum, id est: per multos dies te castigabo. Desiderat Deus populi illius conuersionem ad fidem, & ideo per longum tempus castigat eos, affligendo illos, seruitute, ignominia, & paupertate, vt quasi filius prodigus, fame, & egestate afflictus, ad Deum conuertatur. Quæ verba dum expendere Origenes contra celsum, lib. 5. inquit: Ignem Deus illaturus est mundo, non vt coqus aliquis, sed

similes.

Psal. 15.
Psal. 82.

Isai. 48.

Septuag.
Pagninus.

Origenes.

sed vt beneficis erga eos, qui dolore affligendi sunt, & igne indigent. Vnde sacræ literæ trutiora quedam edicunt, vt eos perterre faciant, qui aliter nequeunt à peccatis auerti. 2. Reg. 14. habetur: quod Princeps Absalon misit nuntios ad Ioab, vt ad eum veniret, qui tamen dissimulauit, & venire noluit, at Absalon secundos ei misit nuntios, sed neque his adueniendum motus est: tunc dixit seruis suis: scitis agrum Ioab iuxta agrum meum habentem messem hordei, ite igitur & succendite eum igne. Quod cum nunciatum esset Ioab, statim surrexit & venit supplex ad domum eius. Ecce sub cortice huius historiae misericors Dei vocatio, & peccatoris conuersio descripta est. Cum enim Deus peccatorem à se auersum videt, primo inspirationibus, quasi quibusdam animæ nuntiis eum vocat, quod non semel, sed multoties facit, dicens: Conuertimini ad me in toto corde vestro, & non erit vobis iniquitas in ruinam, & alibi: Conuertimini ad Dominum Deum vestrum, quoniam benignus & misericors est; & prestabilis super malitia: at peccator multoties (quod grauiter dolendum est) in sua duritie & obstinatione perseverat: quare ad vltimum remedium perueniens, substantiam eius succendit igni, labores illi immittit, & tribulationibus afficit, vt tandem trahat dolor, quem amor trahere non potuit. Et hoc est multiplicare infirmitates, faciem ignominia implere, & freno duræ correctionis maxillas confringere. Si ergo aliquando fratres mei charissimi, frenum diuinæ correctionis, durum & asperum senseritis, si flagellum eius fueritis experti: nolite vocationi eius resistere, nolite corda vestra obdurare, nolite sicut equus & mulus fieri, quibus non est intellectus: sed freno & chamo correctionis diuinæ obediens, & voluntati eius obtemperantes, ad Deum supplices properate, apud quem gratiam & gloriam inuenietis.

2. Reg. 14.

Ezech. 18
Ioc. 2.Z 12 Concio
FOR

Concio septima.

Multa flagella peccatoris:

Sperantem autem in Domino, misericordia circumdabit.

Latamini in Domino, & exultate iusti:

Et gloriamini omnes recti corde.

Iustus laboribus vexatur.

Prover. 3. Hebr. 12.

Thob. 13.

2. Reg. 18.

I. Ordinem diuinae prouidentiae, debita consideratione pensemus; & modum quae circa peccatores, & iustos obseruat, aduertamus: proculdubio, hoc in ueritissimum esse reperiemus: quod forte semper iusti, laboribus in hac uita vexantur, flagellis & plagis afficiuntur: at peccatores, de quorum salute desperatur, multoties ad placitum uoluntatis suae uiuere permittuntur. Et quidem de iustis, nullidubium est. Inquit namque Salomon; Prouer. 3: quem locum refert etiam D. Paulus ad Hebraeos, 12. Disciplinam Domini ne abiicias; nec deficias cum ab eo corripis: quem enim diligit Deus corripit, & quasi pater in filio complacet sibi. Itaque, iustum quem Deus paterno affectu diligit, vexat, corrigit, & castigat. Ad id est illud Thob. 13. Quoniam tu flagellas, & seruas, deducis ad inferos, & reducis. Ex quo loco infertur, quod flagella quibus Deus suos protequitur, non ad eorum interitum, sed salutem ordinantur. Flagellat, sed ut seruet; deducit ad inferos, sed ut reducat ad uitam. 2. Reg. 18. Cum Rex Dauid exercitum suum contra Absolonem filium, rebellum misisset, stetit in porta ciuitatis, quando milites egrediebantur, & praecipit Ducibus exercitus, ut omni diligentia cauerent, ne Absolonem interficerent. Seruate, aiebat, mihi puerum Absolonem cunctis audientibus. Itaque, magifico illo militum & armorum apparatu, non illius mortem, sed reductionem intendebat. Cupiebat enim illum uiuum apprehendere, ut vel sic ad eum reduceretur. Ego, inquit Deus per Hieremiam, cogito cogitationes pacis, & non afflictionis. Si Deus iustum affligit, si ab eo salutem aufert; si diuitijs, honore, aut quibusuis alijs fortunae bonis priuat: cogitatio pacis fuit, non afflictionis, non belli, & ipsa afflictio, afflictionis cogitatio non est, sed misericordiae, & pacis. Hinc factum existimo; quod quando Deus per Prophetas suos aliqua supplicia minatur, his uerbis utitur: & leuabo manum meam: ut uideret est apud Zacha. cap. 2. Ecce ego leuabo manum meam super eos, eruntque praedae, &c. Dicitur Deus leuare manum suam, cum flagellat, secundum cuiusdam interpretationem, quia manus leuatio: iuxta Romanorum ritum, symbolum erat amoris & pacis. Flagellat ergo Deus leuando manum, quia flagella & supplicia eius, quibus suos affligit in praesenti uita, ex infinito eius amore procedunt, & nihil aliud, nisi pacem & reconciliationem praetendunt: iuxta illud Ezechiel: Corripies me, & uiuificabis me; ecce in pace amaritudo mea amarissima. Quam plurimos uates huius rei testes possem adducere, sed solum Dauidem referam dimissis alijs. Qui quasi uir expertus, Psalm. 38. loquitur, dicens: A fortitudine manus tuae ego defeci in increpationibus, propter iniquitatem corripuisti hominem. Et tabescere fecisti, sicut araneam animam eius. Defeci, inquit, a fortitudine manus tuae. Sed a quo defecisti Rex sancte? Defeci a culpa, defeci a legis transgressione, a mandatorum tuorum praeruaricatione. Nam sicut quis peccando, deficit a iustitia, quia desinit esse iustus: sic relinquendo peccata, deficit a culpa, quia desinit esse peccator. Et subdit: Propter iniquitatem corripuisti hominem, id est, me ipsum qui quasi homo debilis, & miser peccaui. Et

nota

nem interficerent. Seruate, aiebat, mihi puerum Absolonem cunctis audientibus. Itaque, magifico illo militum & armorum apparatu, non illius mortem, sed reductionem intendebat. Cupiebat enim illum uiuum apprehendere, ut vel sic ad eum reduceretur. Ego, inquit Deus per Hieremiam, cogito cogitationes pacis, & non afflictionis. Si Deus iustum affligit, si ab eo salutem aufert; si diuitijs, honore, aut quibusuis alijs fortunae bonis priuat: cogitatio pacis fuit, non afflictionis, non belli, & ipsa afflictio, afflictionis cogitatio non est, sed misericordiae, & pacis. Hinc factum existimo; quod quando Deus per Prophetas suos aliqua supplicia minatur, his uerbis utitur: & leuabo manum meam: ut uideret est apud Zacha. cap. 2. Ecce ego leuabo manum meam super eos, eruntque praedae, &c. Dicitur Deus leuare manum suam, cum flagellat, secundum cuiusdam interpretationem, quia manus leuatio: iuxta Romanorum ritum, symbolum erat amoris & pacis. Flagellat ergo Deus leuando manum, quia flagella & supplicia eius, quibus suos affligit in praesenti uita, ex infinito eius amore procedunt, & nihil aliud, nisi pacem & reconciliationem praetendunt: iuxta illud Ezechiel: Corripies me, & uiuificabis me; ecce in pace amaritudo mea amarissima. Quam plurimos uates huius rei testes possem adducere, sed solum Dauidem referam dimissis alijs. Qui quasi uir expertus, Psalm. 38. loquitur, dicens: A fortitudine manus tuae ego defeci in increpationibus, propter iniquitatem corripuisti hominem. Et tabescere fecisti, sicut araneam animam eius. Defeci, inquit, a fortitudine manus tuae. Sed a quo defecisti Rex sancte? Defeci a culpa, defeci a legis transgressione, a mandatorum tuorum praeruaricatione. Nam sicut quis peccando, deficit a iustitia, quia desinit esse iustus: sic relinquendo peccata, deficit a culpa, quia desinit esse peccator. Et subdit: Propter iniquitatem corripuisti hominem, id est, me ipsum qui quasi homo debilis, & miser peccaui. Et

Hierc. 29.

Deum leuare manum quid.

2. Reg. 18.

Nota.

Isai. 38.

Psal. 38.

Z 3

tabes

tabescere fecisti, per duram manus tuæ correptionem, quasi araneam vitam meam. Araneus statim ac quis te lam eius tangit, tabescit & totus contremiscit, ac commouetur: sic cum Deus corpus per tribulationem tangit, animam tabescere & timere facit. Quia correptiones diuinæ ad emendationem animæ ordiuntur. Sed aduertendum quod ybi vulgata dicit: Et tabescere fecisti sicut araneam, &c. Hieron. vertit: Perquisisti quasi tinea desiderabilia eius. Quasi dicat: Hoc tuum ingenium est, quod illa quæ in maximo pretio peccatori habetur, ut salutem, diuitias, & honorem, quasi tinea corrodit & destruis, ut his stimulis ad te conuertatur. Vnde est, quod B. Greg. expēdens illa verba Iob 5. Beatus homo qui corripitur à Dño, inquit: Electus quisque ut eterna supplicia euadat, & præmia acquirat eterna, debet hic a suis flagellis atteri, quatenus in iudicio purgatus, valeat iuueniri, ipso namque infirmitatis nostræ pōdere, deorsum quotidie ducimur, nisi miri manu arctificis, per subleuatia flagella subleuemur. Ex quo sequitur, quod plus nobis nocet prospera, quā aduersa. Ad ducit ad hoc propositū Doctor incognitus quodā dictū Auicennæ. 3. Canone. qui loquens de paralyticis, inquit: quod aqua salubrior est eis quā vinū. Cuius ratio est, quia ut in plurimū, vinū in corporibus eorū accescit, sic moraliter loquēdo: Quā diu sumus in hoc mūdo, paralytici dissoluimur: sicut patet ex cōtrarietate motuū quos sentimus, quia caro cōcupiscit aduersus spiritū. & spiritus aduersus carnē: & sic plus nobis expedit aqua tribulationū, quā vinū prosperitatis, plus labor, quā requies, aduersitas, quā tranquillitas. Vnde cōsiliū illud Salomonis ortū habuit. Ne iutuearis vinū, scilicet, prosperitatis, quādo flauescit &c. Et Demetrius dicere solebat, referēte Stobæo: Nihil sibi videri infelicius eo, cui nihil vnquā euenit aduersū, quod oporteat talē hominē aut sibi ignotū esse, ut qui nūquā sui periculū fecerit, aut dijs iniuriam, quē præterierint velut ignauū ad fortunæ conflictum. Patet igitur abunde ex dictis, quomodo

versio Hieronimi.

Gregor. 6. moral. c. 16

Auicenna. Doct. inco.

Provr. 13. Stobæus sermone 18.

modo Deus soleat iustos laboribus vexare. Iam ad peccatores deueniamus.

Et quidē, si de peccatoribus agitur, certissimum est, quod in hac vita prosperatur, quod & experiētia docet, & scripturæ sacre testatur. Hier. 12. dicitur: Quare via impiorum prosperatur, bene est omnibus qui preuaricantur, & inique agunt. Iob. 12. Abundant tabernacula prædonū & audacter prouocant Deū, cū ipse dederit omnia in manus eorū. Et Psal. 72. Ecce ipsi peccatores & abundantes in seculo, obtinuerunt diuitias. Sed ad propositū iam deueniamus. Si ergo iusti (ut vidimus) flagellis & laboribus cōteruntur, peccatores e cōuerso summa pace gaudēt, & fælicitate prosperantur. Si hos Deus temporalibus bonis sic prosequitur, illos vero calamitatibus persecutionibus & miserijs afficit: quomodo stabit quod Psaltes in presenti versiculo decantat, dicens: Multa flagella peccatoris, &c. Immo omnino cōtrarium mihi videtur contingere. Multa prosperitas & fælicitas peccatoris, sperantē autē in Dño flagella Dei apprehēdūt, & vndique labores & calamitates circūdāt. Ecce difficultas posita est: superst vt ad eā respondeamus. Pro cuius solutione duo nobis aperienda sunt: & quod peccatorū flagella sint multa, licet prosperari videantur, & q̄ iustū etiā in ipsa tribulatione misericordia circūdat, quia ipsa tribulatio, misericordia Dei est. Et quantum ad primū flagella peccatorum multa sunt, quod non de flagellis præsentibus, sed futuris intelligitur, quæ multa, & incōportabilia sunt: puta in æternum duratura. Flagella enim, quibus Deus ad eruditionē in presenti vita suos exercet, non multa, sed pauca & leuia dici possunt, quia momentanea sunt, & cito finiuntur. Ad vesperum de morabitur fletus, & ad matutinū lætitia. Neque bona, neque mala diuturna sunt in hoc mundo, sed vtraque ad tempus, & momentanea. El biē es vigilia del mal, y el mal vigilia del bien: la prosperidad de-za cita la aduersidad y la aduersidad ala prosperidad. Vnde Salo. Eccl. 11. In die bonorū, ne in memor sis malorū.

Hier. 12. Iob. 12.

Psal. 72.

Dubitatio.

Psal. 29.

Eccl. 11.

Quasi

quasi dicat. Quando bonū magis amplexatus fueris, de
 bes brachia, malis & aduersitatibus preparare. Quia bo
 na & mala in in præfenti vita varia vicissitudine te cōse
 quuntur. Hoc probē nouerat Philippus Rex Macedo
 niæ cui cū felicissima quædā nuntia, vna die allata fuisset
 scilicet, quōd Alexander filius illi natus fuisset, &
 quōd exercitus eius, de inimicis magnam victoriam fue
 rat cōsecutus: Deos immortales obtestabatur, vt in ter
 tio nuntio rigorem suum tēperarent. Intelligebat enim
 tanquam in ignis philosophus varios esse fortuna suc
 cessus, & quōd non omnia læta & iucunda in hac vita
 possunt accidere, sicut nec omnia tristia: quia hic est or
 do diuinæ prouidentia, quōd in cœlo omnia sint læta
 & iucunda, in inferno omnia tristia, at in terra, quæ me
 dium tenet locum, *es como entre suelo del cielo y del inferno.*
 medio modo res se habent: quia aduersa prosperis,
 & prospera in faustis & aduersis admixta sunt. Et hoc
 est illud Tobia: Post tempestatem tranquilum facis,
 Et Psalm. 70. quantas ostendisti mihi tribulationes
 multas & malas, & conuersus uiuificasti me. Hinc fit,
 quōd flagella præfentis vitæ, nec multa sint nec diu du
 rare possint: Nam sicut gaudium Hypocrite est ad in
 star puncti, sic tristitia iusti, & flagella quibus affligi
 tur, breuissimo tempore finiuntur. At flagella peccato
 rum, multa iure dici possunt, quæ infinito tempore du
 ratura sunt, neque habitura finem. A dūbrata est hæc
 supplitiorum differentia Hier. 1. vbi dicitur: Quid vi
 des Hieremia? Et respondet: Virgā vigilantem ego vi
 deo. Deinde, quid vides? Et respondet: Ollam succen
 sam à facie aquilonis. Visiones iste, supplitia & flagella
 quibus homines Deus solet vexare significant percu
 tit Deus primo in hac vita, sed percutit virga debili,
 quæ cito frangitur, duobus, aut tribus istibus illatis. Si
 cut solet aliquis virga puluerem palij sui excutere: sic
 Deus excutit in nobis puluerem culparum. Aut sicut
 pater virga percutit filium, quam illico frangit, & in
 ignem

*Vide Eras.
 lib. 4. Apo
 tegm. 1.*

*Labores hu
 ius vite ci
 to finiuntur.*

*Tobi. 3.
 Psal. 70.*

Hier. 1.

Similc.

ignem proiicit: sic Deus percutit nos laboribus, calami
 tatibus, & aliquando peccatoribus ipsis quos in ignē
 eternū proiicit. *Sicut.* Ve Atur virga furoris mei, inquit per
 Isaiam, cap. 10. Et baculus ipse est. In manu eius indig
 natio mea. Itaque, omnia supplicia vitæ præfentis, *Isai. 102*
 etiam si sub illis labores Tobia persecutiones David,
 & Iob calamitates intelligas, solum percussio virgæ
 sunt: at supplitia futura & inferni calamitates, quæ pec
 catoribus obstinatis & impenitentibus reseruantur, *Ignis infer
 ni perpeuus*
 sunt olla succensa, & facies eius à facie Aquilonis, vn
 de validissimus ventus exflare solet, ne ignis ille in
 eternum extinguatur, quare damnatis dicitur: Ite ma
 ledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo &
 Angelis eius. O tremendum verbum, & omni acerb
 itate plenum. Et quis eternitatem huius ignis, & dura
 tionem huius supplitij exaudiens, non exorreat, & ti
 meat: O supplitia æterna, o ignis comburens & non de
 fitiens: ô verē multa flagella & incomportabilia. Filij
 hominum vsquequo graui corde, vt quid diligitis vani
 tatē, & queritis mendatium? Quis ex vobis habitabit
 cum igne deuorante, aut quis stare poterit cum ardori
 bus sempiternis. *Isai. 33.*

Sperantem autem in Domino, misericordia circumdabit Ille nā
 que sperat in Domino in suis laboribus, qui patienter
 susfert, à Domino retributionem spectans, Et hunc mi
 sericordia Domini circumdat, quia pro momentaneis la
 boribus, eternam retributionē accipiet. Hinc est quōd
 Iob tam patienter calamitates suas ferebat: quia nimi
 rum, in Deo suo confidebat, & ab ipso omnium laborū
 suorum præmium expectabat. Sicut seruus, inquebat
 esse, desiderat vmbra, & mercenarius prestolatur finē
 operis sui, sic ego habui menses vacuos, & noctes labo
 riosas enumeravi mihi. Enumerat quippe sibi mercena
 rius, & seruus menses vacuos & noctes laboriosas, *Iob. 7.*
 quas passus est, vt mercedem & retributionem suorum labo
 rum, tempore statuto accipiat. Sic faciebat vir iste san
 ctus

Etus, omnes illos menses consolatione vacuos, & laboribus plenos, & tristissimas illas noctes, doloribus & calamitatibus abundantes, sibi ascribebar. *Lis assentana assuquantz*, ut in posterum requiem & retributionem acciperet. Quod quidem non incongrue ipsemet significauit, cap. vlt. suæ historiæ. Nam, cum post transactam suam tentationem, ad pinguiorem fortunam fuisset restitutus: primam filiam quægegnit, die appellauit, significans, quod post transactam noctem suorum laborum, iam dies illuxerat splendidissima. Quasi diceret: Nullus quantumuis tribulatus & afflictus, de misericordia Dei diffidat, quia post nubila Phœbus. In quo etiam factum adumbratur, quod transacta vite presentis erumosa nocte, iusti qui laboribus probati fuerint, sui certaminis triumphum, & suorum laborum remunerationem sint accepturi. Vnde est, quod D. Gregor. lib. 8. morali. c. 7: ait. Mercenarius cum faciendam opera conspiciat, mentem protinus, ex grauitate laboris adiicit, cum læcescentem animum, ad considerandum operis præmiu reuocat, quod graue perpendit ex opere, leue estimat ex remuneratione. Sic electi, cum mundi huius aduersa patiuntur, cum honestatis contumelias, rerum damna, cruciatus corporis tolerant, esse grauiam quibus exercetur pensant: sed cum mentis oculum ad æternæ patriæ considerationem tendunt, ex comparatione premij quam sit leue quod patiuntur inueniunt. Quod enim valde esse importabile ex dolore ostenditur, consideratione premij leuigatur. Quare B. Paulus. 2. Corin. 4. dicebat: Id enim quod in presentis momentaneum tribulationis nostræ, supra modum insublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis que videtur, sed que non videtur. A Eternum, inquit, gloriæ pondus operatur. Pondus æternum gloriæ appellat, quia anime nostræ vires superat, neque ea ferre posset, nisi speciali Dei auxilio adiuta, & lumine gloriæ illustrata. Fidelis illi seruo, qui in quinque talentis lucratus est alia quinque, dictum est à Domino. Euge serue bone, quia in pauca fuisti fidelis, & e

intra

intra in gaudium Domini tui. Vbi obseruauit quid sit, quod non dixit: Intret gaudium Domini tui in te, sed intra in gaudium Domini tui. Tanta enim est illius gaudij magnitudo, quod magis nos in illud, quam ipsummet in nos intrare dicitur. Beatitudo enim illa, facultatem mentis nostre excedit: quia licet ad illam propensionem habeat, tamen ea viribus nature nequaquam potest consequi. Quod si iusti labores tanto pondere gloriæ remunerandi sunt, quod omnes vires nostræ, ad illud portandum sint impares, quis non cum regali propheta fateatur, quod sperat in Domino, quantumuis laboribus vexatum persecutionibus afflictum, contumelias affectum, misericordia in futurum circumdabitur. *Letamini in Domino, & exultate iusti, &c.* Duo in presenti versiculo dicit. Primum, quod soli iusti & recti corde lætari debent, iuxta illud quod in Psal. 32. dixit: Exultate iusti in Domino, rectos decet collaudatio. Secundum, quod hæc lætitia & exultatio debet esse in Deo, & non in alio. Quantum ad primum, soli iusti exultare debent & lætari, peccatoribus namque omnislætitia vera interdicta est. Licet enim peccatores lætetur cum malefecerint & exultent in rebus pessimis, in quibus valde tristari deberent, & licet teneant tympanum & citharam, & ad sonitum organum gaudeant, tamen gaudium eorum non est verum, sed fictum, & lætitia eorum lætitia apparens & hypocritarum, que cito peritura est. Est enim instar putri: & cum ex mala conscientia procedat, doloribus & solitudinibus permixta est. Vnde D. Greg. exponens ille Iob. c. 30. (vbi de gaudijs peccatorum agit) sub sentibus delicias esse computabat, inquit: Quia mali peccatorum delectationibus pressi, ex affectu vite presentis quam sint aspera que patiuntur ignorant: lætatur itaque sed sub sentibus, quia rebus quidem temporalibus gaudet, sed tamen dum dispare sine tribulatione cadet temporalia non valent, eo iure punguntur miseri, quod sub sentibus præmuntur. Et hoc ipsum delicias estimat, quia & dura quidem ex presentis vite amore tolerant, & tamen affectu nimie cupiditatis, obligari laborem

Aa 2

eiusdem

Iob. vltim.
Figura.

D. Greg.

2. Cor. 4.

Psal. 32.

Pro ucr. 2.

Iob. 22.

D. Greg.

20. Moral.

cap. 15.

eiufdem tolerantiz voluptatem putant. Adhuc D. Gregor.. Cuius verbis, hoc vnum liceat mihi addere, quod peccatoris gaudium semper subsentibus est, quia tot habet pungentes spinas, quot sunt remorsus conscientie, miseram animam lacerantes. Fingite aliquem interfentes, alicuius rei voluptatem captare, vel flores colligendo, vel fructum aliquem ibi existentem degustando, necessario cum manum ad florem, vel pomum extenderet pungeretur. Non absimilis est mundana lætitia, est enim sentibus vnde quaque circum septa: vnde illam captantes punctationibus propriæ conscientie feriuntur. Letatur aliquis in vanis spectaculis, aliquis in ebrietate, & gula, alius vero, in turpitudinibus, & carnis voluptatibus, tamen in his non est vera lætitia, quia sine remorsu conscientie esse non potest. Vnde Osee 9, dicitur: Noli letari Israel, noli exultare sicut populi, quia fornicatus es à Deo tuo. Fornicatio in sacra pagina sepe numero pro idololatria sumitur. Quare sensus est: Noli letari, quia idololatriam commisisti: sicut populi, id est Gentiles. Quasi diceret, quod Gentes & Pagani in peccatis idolatrie lætentur, non mirandum est, quia idolatrie sunt, & Deum verum non agnoscunt: at tu Israel popule meus, qui Deum verum cognoscis, & fidem profiteris, noli sicut populi letari & exultare, quia propria conscientia te accusat, & opera tua contra te clamant. Sed specialiter inquit: Noli lætitiæ occasionem summere, vnde potius flendi deberes assummere. Noli letari ex peccatis, ex quibus tristari potius deberes. Hoc idem quod Osee 9 populo suo, non peccatori in vitijs suis letanti dicere possumus: Noli letari o peccator, noli letari sicut populi, quod à Deo tuo per mandatorum transgressionem fueris fornicatus. Quomodo enim lætari poteris, quamuis prospere, & ex sententia omnia tibi succedant, cum Deum infensum habeas, & scias tibi parata esse æterna supplicia dignam tuorum flagitiorum mercedem. Si lætaretur Epicurus, qui negabat Deum curare quid ageret humanum

Simile.

Osee 9.
Noli letari
dum in vi-
uis.

manum genus, si illi qui putarunt animum extinguere corpore, ferendum esset: at letari Christianum & ridere, qui Dei iustitiam nouit, qui scit horrendum esse incidere in manus Dei viuentis, cum ab illo per culpam fuerit separatus, hoc phrenetici animi manifestum indicium est. Licet enim futura supplicia nulla vereretur, satis esset ad eum torquendum, atque excarnificandum conscientia, quod tantis beneficijs obligatus, fornicatus sit à Deo suo. Vnde cecinit Perseus.

Anno magis seculi genuerunt exa iuuenti,
Et magis auratis pendens laquearibus en sis,
Purpureas subter ceruices terrat. Imus,
Imus precipites, quam si sibi dicat?

Equidem peccatoris lætitiā non veram arbitror, sed commentitiā & falsam. Lætitiā enim eorum, quam si in extremis laborantium est, qui quamuis lætitiæ signa ostendant, tamen morti valde sunt propinqui, & eorum lætitiā cito in luctum conuertitur. Quemadmodum delphini ludentes, & præ lætitiā salientes in mari, portentunt imminere tempestatem, sic peccatores dum exultant in peccatis, discemus iam in iannibus adesse eorum ruinam. Hoc enim in istultissimo illo Balthasare Babylonie Rege intueri ad oculum possumus, qui nocte illa, qua mors eius, & sui Regni translatio instabat: tantum exultauit, quod solemne conuiuium parare fecerit: cum tamen ipsa nocte ab inimicis fuerit extinctus. Vnde in persona illius Isaias ait: Babylon dilecta mea posita est mihi in miraculum. Loco cuius aliqui verterunt, nox à me desiderata, versa est mihi in horrorem. Sunt enim ipsius Balthasaris verba quasi dolentis. Heu me, inquit, quantum noctem istam conuiuij mei desideraueram, quantas feceram expensas, quantas paraueram epulas, ut magnitudinem potentie mee simul & magnificentiam meam regiam ostenderem, & nox ista, quam desiderijs emeram, versa est mihi in horrorem. Haec se me agendo la fiesta, et desseo se me ha buerto en temor, la cena en tragedia.

Perf. sat. 1.

Simile.

Osee 9.
Nota.

dia, et vino en sangre, y la musica en llanto. Video enim vrbem meam dilectam à Persis expugnatam, & inimicos super me gladijs suis irruentes. Vaidè enim hoc cuilibet peccatori conuenit, qui in peccatis suis lætatur. Lætitia enim eius tandiū quæsitā, in stuporem & sempiternum merorem citissime vertetur. Cuius rei consideratio sufficeret, ne de ipsis vitijs voluptatē captaret. Idē Propheta, c. 13. de illis superbis Babylonis ædificijs loquēs ait: Et respōdebūt vlulz in ædibus eius, & sirenæ indelubris voluptatū. Erūt, inquit, in illis supremis ædificijs sirenæs dulcissime canentes, quæ etiam Vlixem ipsam, & quemuis prudentem hominē cantu suo dulcissimo atrahant, sed in eodem loco respondebunt vlulz nocturnæ aues, lugubri suo cantu ad tristitiam prouocātes. *Las voces alegres de las sirenas, se mezclan con las voces lamentables de los auillos.* Nulla domus etiam si magnatū & Regum sit tanta fælicitate gaudet, quod non ibi tristissimæ voces & nocturna lamenta audiantur. Etiā si sirenæs sint dulciter modulantes, etiam si prospera omnia & læta videantur succedere, tamē in medio huius lætitia, tristissima propriæ conscientia vox respondet. Heu, quam tristis voluptas, heu, quā illicita gaudia, heu me miserum, quia omnia hæc quæ cōtra legem Dei fiūt æternis supplicijs sunt lucenda. Refert Doct̃or incognitus super illud Psal. 96. Lux orta est iusto & rectis cor de lætitia, ex Magistro historiarum: quod Cirus Rex Persarum, non valens bellis subiugare sibi gentem Lidorum strenuam in armis, & bellicosam, finxit cum eis amicitiam: & vt eos redigeret in vecordiam, sub specie amicitia, tradidit eis solemnitates & ludos, vt ludis & voluptatibus vacarent: quibus vacantes, virtutem & artem bellandi perdidērunt, & per lætitijs temporales illos superauit, quos armis superare non poterat. Sic quippe faciunt mundus, & Diabolus: qui nobis multas procurant temporales lætitijs, vt nos peccatis subiiciant, & mortem tribuant sempiternam, ex quo

infertur

infertur summā esse stultitiam in talibus lætari. Quare dicitur Eccles. 7. Cor stultorū vbi est lætitia. Cor enim ex parte superiori dilatatur, & ex parte inferiori. quæ verius terrā est, cōstringitur: vt author naturæ nobis in nueret, quod lætitia, cuius cor est receptaculum, ex cœlestibus non exterenis petenda est. Hanc autē lætitiā, quæ de cœlestibus est, ex futurorum bonorum spe, & ex gaudio propriæ conscientia, prouenit, quare, iustis & rectis corde conuenire poterit: quia secura mens, vt inquit Salomon, quasi iuge conuiuium. Conscientia enim bona & secura magnum possessori gaudium promittit. Quare Zachariæ 10. de iustis inquit Dominus: Et erūt quasi fortes Efraim, & lætabitur cor eorum quasi à vino. Quinam sunt fortes isti Efraim, nisi iusti & sancti, qui fortiter & strenuè contra Diabolum, carnem, & mundū rebellarunt, voluptatibus suis non se subiicientes? Hi nimirum lætabuntur quasi à vino, quia liquore illo gratia diuinæ inebriati, omnes mudanas, delitias & voluptates contēnent, & in spe premij, & futuræ retributionis, incomparabiliter gaudebūt: iuxta illud Isaia. Lætabuntur coram te, sicut lætantur in mese, & sicut lætantur victores capta præda, cum diuidunt spolia.

Iuxta secundū, scilicet, quod iustorū lætitia & exultatio, debeat esse in Deo, sciendū, quod gaudiū est animæ thesaurus: & sicut thesaurus in loco aliquo tutissimo recondi debet: iuxta illud Saluatoris, Matt. 6. Noli te thesauricare vobis in terra, sed thesauricate vobis in cœlo, vbi nec erugo, neque tinea demolitur: sic gaudiū nostrum, non in alio quā in Deo, vt securum sit debet collocari. Si enim gaudium tuum in diuitijs, lapidibus præciosijs, auro, vel argento, aut forte indignitatibus & honoribus collocaueris, securū non est: quia omnia hæc terrena sunt, periculis exposita, & cito peritura. Quare gaudium ex illis proueniens, non erit diuturnum, sed in tristitiam conuertetur. Loquitur Propheta Isaia. cap. 24. de huiusmodi mundanis gaudijs, dicens:

Luxit

Eccles. 7.

Prou. 15.

Zach. 10.

Isai. 9.

Gaudiū
sibi in quo
esse debeat
Math. 6.

Isai. 24.

Isai. 13.

Doct̃. incog.
Magi. histo-
riarum.

*Eccle. 2.**Ioan. 1. 6.**Simile.**Hest. cr. 14.**Hest. 1.**Gen. 1.*

Luxit vindemia, iu firmata est vitis, ingemuerunt omnes qui letabantur corde. Cessauit gaudium tympanorum, quicuit sonitus letantium, conticuit dulcedo citharæ. Hoc enim amatoribus huius seculi continget in die mortis, & in die iudicij, quando omnis eorum letitia, in merorem, risus in lachrymas, & gaudium in gemitum conuertetur. Vnde Ecclesi. 2. dicitur: Risum reputaui errorem: & gaudio dixi, quid frustra deciperis? Decipit enim gaudium huius seculi, quia fallax est, & quado maiorem securitatem promittit, subito deficit & euanescit. Solus Deus verum & diuturnum gaudium cultoribus suis promittit, & confert. Petite & accipietis, inquit, per Ioannem. cap. 1. 6. vt gaudium vestrum sit plenum, & gaudium vestrum, nemo tollet à vobis. Gaudium mundi non plenum est, sed vacuum & inane. Sicut enim arundines cum virescunt, & exterius apparent, visum delectant, at si gladio scinduntur, intus reperiuntur vacuæ, sic mundi gaudium, licet magnum aliquid exterius promittat, tamen si illius periculum facias, vacuum & inane reperies. Quapropter Beata illa scemina Hester. cap. 14. dicebat: Tu scis Domine quod nunquam letata est ancilla tua, nisi in te Deus. Et gloriosissima Deipara Maria (non sine magno mentis iubilo) cantabat, dicēs: Magnificat anima mea Dominum, & exultauit spiritus meus in Deo salutari meo. Non in mundi gaudijs letata sum, non in seculi voluptatibus, non in opibus & diuitijs, non in regali progenitorum stirpe, sed in Deo salutari meo, qui verè exultationis & letitiæ centrum est, & solus vera gaudia animæ conferre potest. Quare fratres, si vera gaudia consequi cupitis, in solo Deo gaudij nostri authore, & in bonis gratiæ eius, spem vestri gaudij collocare. Sic quippe faciebat sponsa quæ dicebat in Canticis: Exultabimus, & letabimur in te memores vberum tuorum super vinum. Inte vno, ô dulcissime animarum sponse letabimur, qui veram letitiam & gaudium nobis conferre poteris, gaudium, inquam, plenum & vnde-

& vnde quaque absolutum & perfectum, gaudium immarcescibile & indeficiens: cui si gaudia omnia terrena comparentur, quæ ex diuitijs & voluptatibus haberi solent, proculdubio vilescunt animo, & pro nihilo reputabuntur. Talia enim sunt hæc gaudia, quod sola eorum memoria mentes nostras letificare sufficit, super omnem mundanam letitiam. Memores, inquit, vberum tuorum super vinum per vinum, mundana consolatio & letitia frequenter in sacra scriptura intelligitur: vt est illud Isaia. 24. Cum cantico non bibent vinum, amara erit portio bibentibus illam. Et Ioel. cap. 1. ululate qui bibitis vinum in dulcedine. At per vbera Dei, diuina eius consolatio nectar, inquam, illud præciosissimum gloriæ, ex eius pectore procedens, quo beati inebriantur: iuxta illud Isaia. 66. ad vbera portabimini, & super genua mea blandietur vobis. Quomodo si cui mater blandiatur, ita ego consolabor vos. O bone Deus, & cuius cor lapideum, & si super adamantem sit durius, talia audiens, non dissoluitur & conteritur: Quam pulchrum erit visu, tot filios, tot beatas mentes: ex vberibus Dei nostri pendentes, & lac illud præciosissimum captantes, iuxta vniuscuiusque capacitatem & mensuram. Inebriabuntur Domine ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Hæc igitur sunt beata illa vbera de quibus sponsa audacter affirmat, super vinum meliora esse: quia dulcedo illorum, omnem humanam voluptatem, omnem terrenam letitiam, omne imaginabile gaudium incomparabiliter transcendit. Læta horum vberum memoria appetitum excitat, mentem reficit, voluntatem attrahit. Hæc virginem inuitat, martirè animat, & confessori suorum laborum, & certaminum, coronam promittit. Verè memoria horum vberum super vini dulcedinem dulcior esse dicitur: quia liquore eorum aliquatenus in via degustato, omnia mundi gaudia facillime despiciantur. Gustate & videte, quoniam suavis est Dominus, inquit Psalmographus, beatus vir qui sperat

Isai. 24.
*Ioel. 1.**Isai. 66.**Psa. 35.**Psal. 33.*

Bb

sperat

Pſal. 72.
Pſal. 30.
Rom. 8.
Phil. 3.
Mat. 17.
1. Cor. 2.
D. Greg.
Cant. 5.

sperat nico. Hanc dulcedinem deguſtauerat ipſe & ſua
uitatem eius fuerat expertus, ſiquidem dicebat: Quid
mihi eſt in coelo, & a te quid volui ſuper terram? Defecit
cor meum & caro mea, pars mea Deus in æternum. Et
in Pſal. 30. Quid magna multitudo dulcedinis tuę Do
mine, quam abſcondiſti ti mētibus te. Eandē etiā, licet
curſim & raptim deguſtauerat magnus ille Paulus Ec
cleſiæ Doctōr, qui dicebat: Non ſunt condignę paſſio
nes huius temporis ad futuram gloriam, quę reuelabi
tur in nobis. Et in alio loco. Omnia arbitratus ſum vt
ſtercora, vt Chriſtum lucrificā. Sed & B. Petrus ali
quid deguſtauerat, cum dulcedine hac inſcatus ſuper
Thabor, dicebat: Dñe bonū eſt nos hīc eſſe. Sed quid
immoror in dulcedine illius ſupremę viſionis enarrāda?
Cū Propheta Iſaias, poſt quē beatiffimus Apoſtolus
Paulus cęcinerit: Neque oculus vidit, neque auris audi
uit, neque in cor hominis aſcēderunt, quę præparauit
Deus diligentibus ſe. Nam (vt verbis magni Gregorij
vitar) quę lingua dicere, vel quis intellectus capere ſuf
ficūt, quāta illius ſupremę felicitatis ſint gaudia? An
gelorū choris intereſſe, cū beatiffimis ſpiritibus glorię
cōditoris aſſiſtere, præſentē Dei vultū cernere, incircū
ſcriptū lumē videre, nullo mortis metu affici, incorrup
tionis perpetuę munere lætari. Cū omnis ſponſi partes,
ad decorē & naturalē pulchritudē ſpectantes, alicui
materiali rei, ſpōſa in canticis cōporauerit, oculos ſimi
les colūbe eſſe dicēs, caput eius auro perſimile, & ſic de
alijs: dum ad guttur illius deuenit. & de dulcedine illius
ageret, nulli rei illud comparauit, ſed contenta eſt dice
re: guttur illius ſuauiſſimum, vt inſinuaret nobis, dulce
dinem quę a guttore illius procedit, qua beatas, & fa
lices illas mētes inebriat, omnem creatam dulcedinem
ſuperare & antecellere. Quod ſi ita eſt fratres, vt fides
noſtra docet, & Chriſtiana pietas profitetur: quare
mundanis gaudijs ſpretis, & terrenis voluptatibus cō
temptis, cœleſtia illa gaudia non concupiſcimus: vel
vt

vt melius dicam, quare cœleſti beatitudine poſtpoſi
ta, terrenam hanc, & breuiſſimam conſolationem ſum
mo ſtudio, & diligentia, totique animę noſtrę viri
bus inquirimus? Heu, heu, quam merito de nobis Deus
conqueri poteſt, verba illa Hierēm. cap. 2. proferens.
Obſtupescite cœli ſuper hoc, & portę eius deſolamini
vehementer, dicit Dominus. Duo enim mala fecit po
pulus meus, me dereliquerunt fontem aquę viuę, &
foderunt ſibi cisternas, cisternas diſſipatas, quę nō va
lent continere aquas. Cisterna ad hoc conſtituitur vt
aquam ad vitę ſuſtentationem nec eſſariam in ſe conti
neat, quod ſi cisterna in quam infunditur perforata eſt,
aquam in ſe retinere non poteſt, quare in illa confidēs;
tempore æſtiuo fruſtrabitur, & vnde ſitim ſua expleat
nō habebit. Cisterna diſſipata mundus eſt: quia aquā
voluptatis, in qua mundani confidunt, in ſe diu reti
nere non poteſt, quia omnis voluptas breuis eſt & tran
ſitoria. Omnis cura & ſollicitudo filiorum huius ſęculi,
in hoc conſiſtit: vt aquam præſentis proſperitatis, in
mundo retinere faciant, quod vtique in vanum procu
rant, quia mundus cisterna diſſipata eſt: nihil in ſe ſali
citatatis retinens, quia tranſit mundus & concupiſcentia
eius, quare diſſiſſo mundo, ad Deum conſugiamus, qui
fons eſt aquę viuę, ex quo vera & ſempiterna gaudia
dimanāt. Haurietis, inquit Iſai. aquas in gaudio de fon
tibus Saluatoris.

Habet ſuos fontes mundus, ex quibus mundani &
peccatores, vt cumque aquam voluptatis hauriunt, alius
de fonte ambitionis, alius de fonte avaritię, alius vero
de fonte luxurię: verum hæc aqua non cum gaudio,
ſed cum magno labore & gemitu educitur. Honor, &
dignitas nō ſine magna ſollicitudine & cura acquiritur,
diuitię cū magno labore cōparantur, carnales volupta
tes nō ſine magna ſalutis & honoris iactura emūtur. So
lū ex fontibus ſaluatoris cū magno gaudio ſpiritualiq;
Bb 2 Iacticia

*Hierem. 2.**Simile.**Iſai. 12.*

Exo. 17.
Nota

laxitia edacantur. Cum populus in deserto sitim pateretur, dixit Dominus Moyfi: Virgam qua percussisti fluvium tolla in manu tua, percuties quæ petram, & exibit ex ea aqua, bibet quæ populus, quod & ita factum est: Sed quorsum ei dicitur, quod tollat virgam qua fluvium percussit? Nonne factum esset dicere, quod virgam tolleret & percuteret petram, nisi adderet illam particulam, qua flumen tetigisti? Et quidem non frustra, aut casu id fuisse additum existimo. Percussit enim Moses virga in Aegypto aquam fluminis, quæ cum clarissima esset, statim in sanguinem versa est: Qui ergo aquam poruit in sanguinem, conuertere, cur non poterit ex petra aquam educere? Haurite o filij A de, aquas, de fontibus saluatoris. Nam qui mundi delicias in sanguinem conuertit, cum facit, quod mundani principes, & alij seculi magnates, in suis voluptatibus, & diuitijs, in potentia & gloria, non verum gaudium, sed tristitiam & tedium inueniant: faciet etiam quod iusti, exrupi, dulcissimam aquam consolationis exauriant. Ex fonte enim paupertatis, humilitatis, & abiectionis. Saluatoris nostri Iesu, cum magno gaudio & iubilo, hauriant aquam consolationis exaurient, iam in presenti per gratiam, & in futuro per gloriam.

(?)

SVPER

SVPER PSALMVM TERTIVM PAENITENTIALIVM.

CONCIO PRIMA.

*Domine ne in furore tuo arguas me:
Neque in ira tua corripas me.
Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi:
Et confirmasti super me manum tuam.*

ITVLVS Huius Psalms in Hebræo sic habetur: Psalmus David ad recordandum, quod Hieronymus sic interpretatur. Psalmus David in remembrance die Sabbathi: Quia forte Psalmus hic, compositus fuit à David & institutus, ut diebus Sabbathinis Domino decantaretur. Sed cum Sabbathum idem sit quod requies (ut ipse Hieronymus interpretatur) quia die Sabbathi, quæ septima fuit, requieuit Dominus ab omni opere quod patrarat, & eodem die populus ab omni cessabat labore, & diuinis vacabat laudibus, quod requiem illam, ut ipsemet Doctor ait, adumbrat, quando requiescet Ecclesia post transactum laborem in illa requie Paradisi, quam perdidit Adâ primus noster patris: Ideo per Sabbathum vita beata significatur, in qua vera requies consistit: cuius recordatio, nos ducit ad memoriam peccatorum, de qua in presenti Psalmo agitur. Huius Psalms author fuit ipse David, quæ composuit ad recordandum propria peccata coram Domino:

Psalmi titulus.
Hieronym.

Ecclesia quando requiescet.

Author huius Psalms.
Scopus

Bb 3 quia Psalms.

quia licet dimissa essent quantum ad culpam, quando dictum est ei: Dominus quoque transtulit peccatum tuum a te, & aliquam etiam poenam sustinisset: timebat tamen, ne de nouo poenae multiplicarentur super se, vel super populum suum: quia cum quantitas satisfactionis pro peccatis commissis, soli Deo sit cognita, eius quem relinquitur iudicio: semper peccator debet timere, & nunquam esse securus. Si enim (vt dicitur in Deute.) iuxta mensuram delicti, debet esse plagarum modus: cum delictorum grauitas, soli Deo sit cognita, quid aliud sequitur, nisi quod peccator nunquam de sua satisfactione, aut de supplicijs peccato debitis, securus esse debeat? Vnde recte Isidorus de summo bono inquit: Quamuis per penitentiam, propiciatio peccatorum fit, sine metu tamen homo esse non debet, quia penitentiae satisfactio, diuino tantum pensatur iudicio, non humano: Sanctus ille Iob, qui potentissimam Dei manum in se ipso expertus fuerat, dicebat: Semper quasi tumentes fluctus timui super me Deum. Nauta enim, licet a proxima tempestate, & procellarum ventis euaserit liber, tamen nunquam sibi securitatem promittit, quousque ad optatum portum perueniat. Sic homo, dum in medio mundi huius mari nauigat, iter suum ad aeternam felicitatem dirigens: nunquam non debet timere, nunquam de diuina iustitiae fluctibus esse securus: ne sit quasi dormiens in medio mari, & quasi sopitus gubernator amisso clauo, verbera & flagella Dei non sentiens. Beatus igitur Dauid, qui naufragium peccati passus fuerat, licet iam in seipso fluctus diuinae iustitiae, in morte filij, & in vindicta populi pestilentia percussus fuerat expertus: tamen non omnino securus erat, neque a timore liber peccatorum suorum grauitatem agnoscens. Vnde, per singula Sabbatha, hunc Psalmum ab eo compositum decantare faciebat ob peccatorum suorum recordationem, & memoriam: vt grauitate peccatorum per motus, ad penitentiam incitaretur & lachrymas.

Sed

Sed iam aliquem interrogantem me audisse video, & sciscitantem, quomodo haec inter se coherere possunt, cum valde sint diuersa, peccatorum commemoratio, & vultu nerum occasione eius inflictorum, cum aeterna requie, quae significabatur per sabbatum: Peccatum namque, labores omnes, & calamitates, quibus humana infelicitatur natura, peperit: quae omnia ab illa felici requie & tranquillitate qua iusti in patria perfruuntur sunt valde extranea. Quia ibi (vt inquit Isai. Propheta) Sedebit populus in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciae, & in requie opulenta. Habet quidem iustus in hac vita pulchritudinem pacis, nam pax multa diligentibus Dei legem, & mandata eius custodientibus: sed non sedet in illa: *non est pax de astante y figura.* cum militia sit vita eius super terram, sicut testatur ille strenuus miles, qui in certaminibus suorum laborum semper victor euasit. Est enim vita hominis militia, tum quia semper arma gerit: tum etiam quia momentum securitatis non habet. Fortissimos enim, & crudelissimos habet hostes: cum quibus certamen inire quotidie, est necesse. Vnde, licet pacem habeat, tamen arma non deponit, nec a gladio amouet manum suam. Sed tunc sedebit in pulchritudine pacis, cum dissolutus, vt Paulus inquit: A carne translatus fuerit ad requiem. Habet etiam in hac vita tabernaculum, quia & Ecclesia ipsa tabernaculis cedar dicitur esse similis, tamen tabernacula ista non fiduciae sunt sed timoris non pacis sed belli, non quae securitatem promittant, sed quae militem semper inuitent ad arma, & ad sanguinem excitent. Sunt enim huiusmodi tabernacula, quibus milites in bello uti solent, in quibus nulla securitas est, quin potius suspitio & formido. Nam quando milites aliquam securitatem sibi promittunt, somnoque indulgent, tunc inimici solent insidias parare, castraque repentino fonitu inuadere, iugulare, & occidere. At in beata illa patria, sedebit populus in tabernaculis fiduciae, vbi nulla damna, aut incommoda erunt timenda.

Imo

Dubium.

Isai. 32.

Ecclesi. 1
quando sit
tabernaculum.
Cant. 1.Peccator
semper ti-
meat.

Deute. 25

Isidorus.

Iob. 31.

Simile.

Apoc. 21. Imò (vt inquit D. Ioannes) Absterget tunc Deus omnem lacrymam ab oculis eorū, & iam non erit amplius, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, quia iam prima abierunt. Si ergo in requie illa Sabbathi supremæ beatitudinis, dolori, luctui, & luctui, quæ omnia peccatum secum adduxit in mundum, ianua clausa est: quomodo igitur in commemoratione diei Sabbathi qui titulus est huius Psalmi, de peccatis, & laboribus propter hæc inflictis, agit Psalmista? Videtur enim titulus cum Psalmi materia non coherere. Tamen huius dubij solutio non difficilis est, quia post peccatum perueniri non potest ad requiem, nisi per laborem, ad pacem nisi per bellum, ad gloriam, nisi per poenam, ad triumphum, nisi per sanguinem. Hoc significatum fuit Genes. cap. 3. vbi dicitur: quod postquam primi nostri parentes à requie Paradisi fuerunt expulsi, apposuit Deus Cherubin gladium flammæ & versatilem in manu sua habentem, ad custodiendam viam ligni vitæ, in quo nobis significatum fuit: quod nulli mortaliū filiorum Adæ post transgressionem, Paradisi ianua patebit ad fructum vitæ æternæ consequendum, nisi per ignem & gladium.

Que se a de ganar el cielo a fuego y cuchillo. Non enim desideres, & in delitijs & voluptatibus degentes, Regnum cælorum ingredientur, sed violenti & fortes: qui propriæ carni, & sensualitatis suæ desiderijs, violentiam inferunt: se ipsos castigando, carnemquæ suam in penitentijs asperis exercendo. Quia Regnum cælorum vim patitur. *Ha se de ganar a bore de lanza.* Itaque, postquam iustus intra beatitudinis ianuam fuerit receptus, dicere poterit illud Dauidicum: Transiimus per ignem, & aquam, & eduxisti nos in refrigerium, introibo in domum tuam in holocaustis. Ingrederetur enim iustus in holocaustis, non taurotum aut vitulorum, non hircorum aut arietum, sed suæ carnis, sui appetitus, & affectionum suarum, quæ omnia per penitentiam, tanquam holocaustum Deo acceptabile offert. Toties enim holocausta suæ propriæ car-

Solutio.

Genes. 3.

Nota.

Violentia
punit celum

Matth. 11.

Psal. 65.

nis Deo offert iustus: quoties affectionum suarum petulantiam iugulat. Inter alias superstitiones, quas cæca gentilitas admisit, etiam Deorum Voluptatis, & Angeronæ veneratio cōtinetur, quas vt Deas colebat, diuinum honorem eis tribuens. Erat enim Voluptas laborum aut tristitiæ Dea, Angerona vero, lætitiæ: sic appellata, eò quod angores depellebat, quæ quidem in eodem venerabatur templo, tali ordine dispositæ, quod ad Deam lætitiæ, nisi per Deam laborum non poterat preueniri. In quo nihil aliud innuebant (si tamen huius rei aliqualem habuerunt notitiã) nisi quod ad requiem, perpetuam quæ illam felicitatem, per labores, lachrymas, & calamitates huius vitæ perueniendum est. Ascensus mysteriosi illius Salomonis ferculi, de quo in Canticis agit purpureus erat, id est, colore sanguineo, quo ad reclinatorium aureum ascēdebat, vt significaretur nobis, quod via per quam ad reclinatorium supremæ beatitudinis ascendendum est, purpurea debet esse & sanguinea, plena tribulatione & dolore: In his præsertim, qui peccatis suis Deum offenderunt, & legem eius sunt transgressi, quod intelligens Dauid in Psalmo hoc, quem commemoracione diei Sabbathi siue requiei æternæ composuit: de peccato suo laboribus ac calamitatibus agit, quibus illius causa fuit vexatus.

Domine, ne in furore tuo arguas me. D. Theodoretus verba hæc expendens, inquit: Præcatur, vt more medici, non iudicis castigetur, neque vt amarioribus disciplinis, sed leuibus curetur, cui consonat D. Hieronymi expositio, quæ sic habet. Ira est commotio animi, furor vero vindicta irrationabilis eum felis amaritudine. Ideo iste qui se peccatorem scit, non ira, sed per misericordiam, nec furore, sed per patientiam, se argui postulat, ex quibus colligitur, quod non emendari refutat, cum alibi dixerit: Quoniam ego in flagella paratus sum, sed in furore & in ira, quia infirmus sit, & cōturbata sint ossa eius. Sciebat enim, quod sicut ad diuinam prouidentiam spe-

Voluptas et
Angerona

Cant. 3.

D. Theod.

D. Hieron.

Vid. Eusebium,
C. Ba-
filium.

Stat, ne aliquid meritum maneat irremuneratum, ita neque de meritum impunitum. Ex quo principio (vt fertur) *Aristo. vir iudicio, atque ingenio diuinus, morti iam proximus immortalitatem animæ philosophatus est.* Videmus quod in præfenti seculo aliquando: immo sepius, mali prosperantur, boni autem laboribus, & calamitatibus afficiuntur: ex quo intulit vnū ex duobus, vel quod iniustus est Deus, quod philosophia naturaq; abhorret, vel quod futuram vitam expectamus, in qua iusti remunerandi sunt & peccatores supplicio cruciandi. *Propheta Ihere. Præcipuus Dei cultor, quodammodo aduersus Deū insurgens, cōquestus est, dicens: Quare, via impiōrum prosperatur, benè est omnibus qui præuaricantur & iniquè agunt? Plantasti eos, & radicem miserrunt, proficiunt, & faciunt fructū? Statimq; p̄ semet sibi respondet (quod prophetarū consuetudo esse solet) dicens: Congrega eos quasi gregē ad victimam, & sanctifica eos in die occisionis. Vbi inquit, D. Hieronymus: Non parua consolatio est, quod quasi peccora faginantur ad victimam. Itaq; sicut solet aliquis bobem, aut arietem quem immolaturus est faginare, & aduidentia præta adducere: vt pinguior fiat: quem tamen gladuis expectat: sic Deus malum & peccatorem prosperari sinit, & ad pinguiorem fortunam deuenire, quem tamen infernali gladio cito iugulabit: at è conuerso iustum & pium paterna virga corripit, vt in futurum parcat, & à sempiternis pœnis eum reddat immunem. Vnde D. Gregor. ait: Sancti præsentē pœnā lucrū putant: quia per hanc æternā euadere nō ignorant. Cui Latinorum pater Aug. subscribit. Magna misericordia est, inquit, misericordiā in præfenti nō cōsequi. Quando Deus in præfenti vita aliquem corripit, & flagellat laboribus, calamitatibus, siti, & fame, rerūque omnium inopia eum affligendo, magnā erga eum misericordiā exercet. Quando vero his omnibus parcit peccatoremque sine correctione abire permittit potius iustitiæ, quam misericordie*

*Arist.**Hiero. 12.**D. Hiero. Nota.**Greg.**Aug.*

diæ est ascribendum, sicut ex cap. 19. Ezechielis cui dēter colligitur. Postquam enim impudētiam populi sui carpit, qui toties eū dijs alienis fornicatus fuerat, eis rura & sacrificia offerēdo, & postquā magna supplicia illuminatus est, statim addidit. Et requiescet indignatio mea in te: & auferetur zelus meus à te, & quiescam nec irascear amplius, eò quod nō fueris recordata, &c. Vbi apertè vides, quod ab illis indignationem, siue potius increpationem suam Deus auertit à quibus zelū, siue amorem suum abstulit. Ne irascear amplius quasi alienę, inquit Hieronymus, & quę à me recesserit, & quā æternæ tradiderim nuditati. In quo tangit methaphoram eius qui mulierem aliquam ardentè amat: quā summo studio zelat, & diligenter obseruat: ne in alium oculos suos cōuertat, vel cū eo ineat amicitiam, vel verba suspecta habeat: at si illam odio prosequitur, vel obliuioni tradere incipiat, neque illam zelat, neque illius aliquam curam habet: sic Deus eos quos summe diligit: zelat, corripit, & castigat: impios vero, quos valdè detestatur & odit, impunitos relinquit, & illæfos abire permittit. Quia, sicut qui parcit virgæ odit filium (vt dicitur Prouerb. 13) sic è conuerso quando Deus odit impiū & peccatorem propter durtiē & obstinationē eius, solet parcere virgæ, & illū nō punire. Sed quidē hoc summa punitio summūq; supplitij genus est: quod ex ipso Ezechielis loco manifestè constat. Nā vbi dicitur requiescet indignatio mea in te, &c. Septuaginta habēt. Et immittā furorē meū super te, & nō ero ultra sollicitus. Quomodo autē iste duarū versiones stare possunt, & coherere, nisi dicamus idē persus significare? Nam quando Deus requiescit ab indignatione sua peccatori parcens, & omnia pro votis sibi euenire concedens: tunc vtique de illo magnam summit vindictam: quia supplicijs æternis deputatur. Tremenda quidem est illa Dauidis sententia Psal. 73. Non erit respectus mortuorum, & non est firmamentū in plaga ipsorum. In labore hominū non sunt, & cū hominibus non flagellabuntur.

*Ezechielis.**Hiero.**Simile.**Prouerb.**13.**70. Interp. Nota.*

H29.
Precius.

Vbi alia litera, sicut ab Hugone refertur, sic habet: Quia non est declinatio morti eorum, id est, non possunt declinare mortē æternam: cū sint presciti & obstinati in sua malitia, in labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur, sed erunt in labore Demoniū, & cum eis flagellabuntur in perpetuum. Tunc enim diuinum flagellum sentient, quando ab ore iudicis audient tremendā illam vocem. Ite maledicti in ignem æternum: qui præparatus est Diabolo & Angelis eius. At illos quos Deus diligit, & quos ad vitā præordinatos habet in labore hominum exercet, & cum hominibus flagellat: vt emendentur, & corrigantur, quod afflictis, in medio tribulationum suarum magnæ consolationi esse debet. Virga tua & baculus tuus, inquit Dauid, ipsa me consolata sunt. Quare illum consolabatur, nisi quia certò sciebat quod illos virga sua percutit, quos diligit & charos habet. Quapropter non est credendum Dauidem à Deo postulare in hoc versu, vt omnino ab eo virgam suā correctionis amoueat, sed quòd correctio sit lenis, non aspera: dulcis, non amara: in misericordia, non in furore, & in ira. Domine, inquit, ne in furore tuo arguas me: neque in ira tua corripas me.

*Pasiones
nō sunt in
Deo.
Ira quid
sit.
Furor quid
Pasiones
per figurā
attribuuntur
Deo.*

Sed iam videamus quid sit in ira arguere, & in furore corripere, quod tantum à Dauide timetur. Et primo sciendum quod pasiones iste, propriè non sunt in Deo, quia ira (vt patet ex Arist. 1. de anima, & lib. de motu animalium) est appetitus vindictæ ex ascensu sanguinis circa cor, propter paruipensionē. Furor vero, executio talis vindictæ sine misericordia propter iram. Ex quo constat, quòd tales pasiones nō sint in Deo formaliter, sed attribuuntur ei per quandam figuram quæ antropopathos appellatur, quæ committitur, quando pasiones hominis Deo attribuuntur. Hæc autem conuenient Deo in futuro iudicio, quando tanto iustitiæ rigore de peccatoribus summet vindictam, quòd videbitur

se habere admodum hominis ira & furore incensū, cui honorem abstulerunt, *que le han tocado en la honra.* Vnde in Prouer. dicitur: Zelus & furor viri non parcat in die vindictæ, neque acquiescet cuiusdam præcibus. Comparat se Deus homini coniugato, cuius vxor adulteriū commisit, qui si ad alterum inuenerit, ad manus que habere poterit, minimè parcat illi, sed statim de illo vindictam summet, gladio què interficiet. Non secus Deus in die iudicij de inimicis suis vindicabitur, qui illum in honorauerunt, & varijs affecerunt iniurijs & contumelijs, neq; cuiusquam Sanctorum præcibus acquiescet, vt illorū misereatur: quia iā non misericordiæ sed iustitiæ tēpus est. Quanta futura sit tunc iudicis ira, quātusque furor, nemo mortalium, aut dicere, aut cogitare poterit: quoniam quidem captum nostræ mentis excedit. Quis nouit potestatem iræ tuæ? & præ timore tuo iram tuam dinumerare, inquit Psalmista. Psal. 89. Potestatis iræ, inquit, cū sit ira non impotens, aut debilis, sicut ira hominis esse solet, quæ propter impotentiam multoties in actum exire non potest. Non enim semper Reges terræ possunt de inimicis suis vindicari: at ira Dei potentissima est, sibi que sufficiens: & nullo negotio potest cōtra inimicos suos procedere: & ideo inquit: Quis nouit potestatis iræ tuæ? quæ potestas absoluta est & immensa. Malachiæ 3. etiā dicitur: Quis poterit cogitare diem aduentus eius, aut quis stabit ad vidēdum eum? Ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum, quem locum D. Hierony. de aduentu Domini ad iudicium interpretatur, quia septuaginta sic habent. Quis sustinebit diem introitus eius? aut quis ferre poterit, vt aspiciat eum? quia ipse ingredietur sicut ignis conflatorij, & quasi herba lauantium. Inquit ergo Hieronymus: Ignis dicitur Dominus, & ignis consumens; vt ligna nostra, & fænum stipulamque comburat: & nō solum ignis, sed & herba fullonum; quia ipse his qui peccāt grauius, ignis conflans est, atque consumens, qui autem

Prouer. 9.

Simile.

*Dominus
quando in
iudicio
dicitur summet.*

Psal. 89.

*Ira Dei
quæ valida
est.*

*Potestas
Dei absoluta
est, et
immensa.*

Mala. 3.

D. Hiero.

70. viri.

leuia peccata committunt herba fullonum, vt lotis mūditiam restituat. Quod si hunc diem aduentus sui præpotentia maiestatis eius, cogitare nemo potest; terre quis poterit? Vnde, nō mirū videri debet, quod Iob à Deo postulasset in inferno abscondi, donec furor eius pertrāsiret. Vbi Gregor. inquit: quod mallēt mali esse in inferno, quā videre Christū iratū. Nam dicent dānati mōtibus & petris: Cadite super nos, & abscondite nos à facie sedētis super thronum & ab ira agni, quoniam venit dies magnus. Tātus enim erit malorū timor sentētīa iudicis expectantiū, tanta eorū verecundia, & cōfusio propter cōmissa peccata, vt in abditissimas petrarū cauernas sese abscondere optēt, vt vel sic ad momentum à cōspectu irati agni fugere possint. Depingitur aliquo modo hoc (licet nō proprijs coloribus, quia color nullus est, qui tantā iram depingere possit) ab Isaia Propheta. c. 29. sui vaticinij, vbi inquit. Erit que repente cōfestim à Dño Deo exercituū, in tonitruo & cōmōtione terræ, & voce magna turbinis, & tēpestatis, & flāma ignis deuorantis: & erit sicut somnium visionis nocturnę multitudo omnium gētiū. Vbi vides, quā apertē omnia signa Euangelica diē iudicij præcedentia ponantur, quæ repēte futura dicūtur, quia cū homines in vtrāque dormierint aurē, maiorēque sibi securitatem promissierint, tunc veniet illis repentina calamitas. Post hæc signa (de quibus D. Lucas diffuse agit) erit terribile illud iudicium, tremēda illa valdēq; formidanda sententia, momentū illud à quo æternitas, vel pœnæ, vel gloriæ, vel supplicij, vel præmij: Et statim erit multitudo omnium gentium, quasi somnium visionis nocturnæ. Disparebit enim terra, & ab oculis omnium fugiet; quantum ad homines & animalia, terræque viuētia, ac si esset somnium quodam, & nō veram, sed fictā persistentiam haberet. O Deus immortalis, ô Christe sancte, quis hæc confiderans menteque reuoluens, nō spiritaliter deficit, totusque cōtremiscit? Iob c. 26. inquit: Cum vix

vix partiam stillam sermonum eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri? Quē locū exactissimè explicat D. Gregor. lib. 16. moralium dicens: Ecce ad quanta propter nos venire probra cōsentit, & tamē priusquam teneri permetteret, persecutores suos requisit, dicens: Quem queritis? Cui ilico responderunt. Iesum Nazarenum: quibus cum repente diceret: Ego sum, vocem soluntimodo mittissimæ responsionis edidit, & armatos persecutores suos protinus in terrā strauit. Quid ergo facturus est cum iudicatus venerit: qui vna voce, hostes suos percutit, etiam cū iudicandus veniret? Quod est illud iudiciū, quod immortalis exeret, qui in vna voce non potuit ferri moriturus? Quis eius iram toleret, cuius & ipsa non potuit mansuetudo tolerari? Consideret ergo vir sanctus & dicat: Cū vix paruam stillam sermonum eius audierimus, quis poterit, &c. Hoc ipsum Dauid noster considerabat mentequæ sua, non semel, aut bis, sed sæpè & pius reuoluebat: quapropter peccati sui grauitatem sentiens, iramque iudicis, sententiæque illius rigorem non ignorans: suppliciter in hoc Psalmo postulat, non quidem quod de peccatis suis pœnas debitas non persoluat, aut quod laboribus in hac vita non corrigatur: sed quod hoc non sit in ira & furore, qua Deus in die illa extrema de peccatoribus & inimicis vindictā sumet. Ideo inquit: Domine, ne in furore tuo arguas me, &c.

Quoniam sagitte tuæ infixæ sunt mihi. Peto Domine ne arguas me, aut corripas in ira & indignatione, in futuro iudicio: quoniam sagittæ tuæ quibus percutis in presenti, non ad interitum, sed ad correctionem solū, ita infixæ sunt mihi: quod carnē meam vndique pernetrarūt. Quid enim de futuro supplicio cōcipere fas est quādo absq; vlla miseratione de peccatoribus sumes pœnas suis flagitijs debitas? Fuerunt autē istæ sagittæ secūdū Lyranū, quæ per manū Natā Dauid missæ fuerūt: quādo illi dictū est. Rex datur tibi optio, aut septē annis veniet

Greg.

Sagittæ
quid.

Lyranus.

ueniet fames in terra tua, aut tribus mensibus fugies ad uertarios tuos, aut tribus diebus erit pestilentia in terra; quibus percussus dixit: Coarctor nimis vndiq; &c. 2. Reg. 24. Vel sagittas appellat labores sibi propter peccatum inflictos. Iste quidem sagittæ sunt potius misericordiae quam iustitiae, quia quos laboribus & calamitatibus in praesenti vulnerat, ab aeterna damnatione eripit, & sempiternis vulneribus liberat. Quare non ut interimat, sed potius ut liberet, non ut perdat, sed ut excitet sagittas immittit. Quod intelligens patientissimus ille Iob, aiebat, cap. 30: Pharetram suam aperuit & afflixit me: veruntamen non ad consumationem meam emittis manum tuam, & si corruerint, ipse saluabis. Quasi diceret. Video Domine quod vndique sagittis calamitatum sim plenus. Cuius planta pedis, usque ad verticem, nihil in me non fauciatum videam: posuisti me quasi signum tuae iustitiae, & omnem sagittarum tuarum pharetram in me euacuasti. *Has vaciando en mi todas las saetas de tu aljaua.* Verum haec mihi superest consolatio, quod non ad consumptionem meam emittis manum tuam. Non enim intendis destructionem, quin potius correctionem, & reparationem meam. Habet se Deus respectu nostri sicut pædagogus qui Principem, aut magnatis cuiusvis filium reprehendit & castigat, qui tamen non illum odio prosequitur, quin potius tenere amat & vnice diligit. Et licet puer paruulus cum sit, id non cognoscat, intelliget tamen, cum ad prouectam etatem peruenerit. Tunc enim cognoscat, quod verba aspera, & flagella: non ex odio, sed potius ex amore procedebant. O quam plenus est mundus huiusmodi paruulis, qui beneficia Dei & correctionem eius non agnoscunt, nec recipiunt: sed contra misericordem suum pædagogum seipsum conuertunt, causanturque quod eos virga directionis suae percussit. Non mirum quia paruuli sumus fluctantes sub huius mundi clementis, & ideo manum Dei misericordiae plenam, non agnoscimus. Cognoscemus vero aliquando, quod

2. Reg. 24.
Secum illi
Didimi. Eui
sebi, & Ba
sili sententiam.

Iob. 30.

Simile.

quod disciplina, correctio, labor, infirmitas, & aliae huiusmodi sagittæ, quibus corda nostra transfigere solet Deus, ex visceribus clementiae suae proficiunt, quibus nos aduertit, ut peccata relinquentes, ad eum toto corde conuertamur. Quamobrem, ut Incognitus inquit, sagittæ istæ aduersitatum non sunt mortiferae, sed salutiferae. Si quidem æstum vitiorum refrigerant, & umbram nobis faciunt: qua a sensualitatis nostrae ardoribus protegamur. Narrat Valerius, & refertur ab Erasmo in suis apotegmat. quod cum quidam nobilis ad bellum contra Persas pergeret, & interrogaret Spartanum, ut res sese haberent, Spartanus respondit: tantam esse sagittarum multitudinem, quod solem obscurare soleret. Cui ille constanti animo magis ex hoc confortatus, bene, inquit, narras: quia in umbra praeliabimur. Sic nimirum nobis contingit, qui quamuis magna tribulationum multitudine aliquando praemimur, in tanta copia, quod claritatem & gloriam mundanam nobis obscurant: sed bonum hoc nobis afferre, negare non possumus; quod cum ad pugnam cum hostibus nostris mundo, Diabolo, & carne descendimus, umbram nobis faciunt, qua ab inordinato concupiscentiae desiderio defendimur. De his sagittis loquebatur regalis Propheta, Psalm. 76: quando dicebat; Etenim sagittæ tuæ transeunt, vox tonitruus tui in rota. Vbi constituit discrimen interpretantes tribulationes & calamitates, & illam, quam nulla alia secutura est. Quod illæ sunt sagittæ volantes, quæ transeunt, & non permanent, nec sunt stabiles: at vltima illa tribulatio, vox tonitruus illius tremendi, valdeque formidandi: Ite maledicti in ignem aeternam, a cuius sonitu cardines caeli mouebuntur, terra contremiscet, pauebunt Angeli, & homines pre timore arescent, illa quidem vox in rota erit, id est, erit perpetua quasi circularis motus. Non enim sententia illa habitura est finem. At vero sagitta praesentis calamitatis cito transit, quia non vltionem, & vindictam, sed admonitionem intendit.

Doct. inc.

Valerius
Erasmus.

Psalm. 76.

Tribulationes et calamitates praesentis et futurae quando discernent.

De dit.

Simil.

dit: *Son tiros de seluano m. 15.* Contingit aliquem in carcere teterrimo detentum esse, ad quem nullo modo accessus permittitur, & tunc amicus eius iacit sagittam in carcerē cum monitorijs literis, *con via carta de auiso*, in quibus cōtinetur, quomodo ex illo strictissimo carcere possit exire, & mortem euadere. Cum sumus in peccato, in carcere Demonis detinemur, ad mortemque æternam secundū præsentē iustitiam sumus destinati, immittere nobis aliquem laborem, nihil aliud est, quam sagittam cum literis monitorijs iacere, quibus admonemur quomodo Demonis carcerem irrumperere valeamus, peccata nostra cōfiteōdo: & sic à perpetua morte fieri immunes.

Psal.

Est ergo argumētū Psalmistæ. Dñe ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripas me. Id est in futuro iudicio. Quare? quia sagittæ tuę infixę sunt mihi, & cōfirmasti super me manū tuam; quasi diceret, si sagittę istę cū salutiferę sint, non ad interitum, sed ad bonum peccatoris ordinatę, nihilominus sic cor transfigunt, visceraque mea pœnetrarunt, si sic manū tuam super me varijs supplicijs cōfirmasti, *si assi me auays assentado la mano*: quod non sit sanitas in carne mea, neque pax osibus meis: *que no me auays dex. do buisso sa 10*, quanto magis extremę illius districtiōnis sagittæ erunt formidandę?

Psal. 7.

De his enim dicitur Psal. 7. Nisi conuersi fueritis gladiū suum vibrauit, arcum suum tetendit, & parauit illū & in eo parauit vasa mortis: sagittas suas ardentibus effecit. Doctor incognitus hunc versum interpretans, sic ait: Sacra scriptura duplices sagittas continet: quæ in iudicio emittet, mortis, scilicet, & amoris. Per sagittas mortis iaculabit sententiam contra malos, dicens: Ite maledicti in ignem æternum, sed per sagittas amoris, bonos in suo confirmabit amore & gloria, dicens: Venite benedicti patris mei percipite, &c. Primæ sagittæ vocantur vasa mortis, quia mortem perpetuam malis immittent. Secundę vocantur ardentes, quia bonos ad Dei amorem totaliter accendent. De eisdem sagittis loquitur

quitur Deuter. 32. Dñs dicens: Inebriabo sagittas meas sanguine, & gladius meus deuorabit carnes de cruore occisorum. Modò sagittæ Domini solum sanguine tinguntur, sed non inebriantur, quia diuina supplicia, quæ modò de peccatoribus summit, cum plena sint misericordia: non tantam sanguinis copiam effundunt, quòd sufficiens sit ad sagittas sanguine perfunder dum, siue inebriandum: at tunc magna peccatricis sanguinis effunderetur abundantia, & in tanta copia, quòd sagittas Domini immergere & inebriare possit. Tantus erit occisorum numerus, quorum cruore sagittę Domini ex omni parte tingentur.

Sed dices: Quomodo ergo qui peccauimus, iram iudicis & seuerissimum eius iudicium poterimus euadere? Audi efficacissimum remedium, quo finem optatum consequeris, iudicemque inuenies propiciū. Legitur de Pilato, quòd cum propter mortem Christi, à Tiberio Cæsare Romam fuisset vocatus, ne viuidictam subiret tanti furoris (nam contra ipsum Tiberius vehementer furebat) induit se tunicam Christi inconsutilem, in qua cum Cæsari præsentaretur omni furore depositus, assurrexit illi, magnoque honore eum est persecutus, & nihil mali ei, aut fecit, aut dixit. Cum autem eum honoratum remississet: iterum Imperator vehementer inflamatus, iudicauit se miserum, eo quòd suum furorem non aperuisset in ultionem: reuocatusque ad Cæsarem, eodem modo eum recepit, summo scilicet honore & beniuolentia. Tandem, cum tertio reuocaretur, cum dicta tunica esset exutus, & sic præsentatus, accepit sententiam capitalem, quam non recepisset, si ipsa tunica indutus esset. O peccator, Christi fidelis, & seruus (nam tecum uane loquor) si peccasti & contra Christum Saluatorē deliquisti tanquā alter Pilatus illū crucifigendo, si ad tumultum carnaliū tuarū affectionum clamantium, crucifige, crucifige contra eum sententiam: protulisti, si iudicium Dei times,

*D. 11. 22.**Refert Irenæus cognitus super hęc Psal.*

iustissimamque eius vindictam induere Christi tunica, & illa exui non patiaris induere charitate quæ tunica nuptialis est gratiam & amorem concilians, iudicem que placabilem & beneuolū reddens. Solent enim amātes vt gratiam concilient eorum, quos beneuolos sibi esse optant, ex eisdem coloribus, quibus ipsi, & ex similibus ornamentis vestiri: *Suelen vestir se de su propria librea.* Quod & Alexander magnus fecisse fertur post partā de Dario victoriam. Fecit enim preciosam vestem partim admodum Persicum, partim vero ad Maccdonicū, vt sic omnium gratiam & amicitiam conciliaret. Nulla quidem vestis Deo patri gratior & iucundior extitit humanitate filij sui vnigeniti. Cum vestem hanc purpuream sanguine perfusam, & à fera illa pælsima, synagoga inquam, dilaceratam in cruce vidit, statim placatus est, & iram per tot sæcula conseruatam deposuit, mundum quē sibi reconciliauit. Induite etgo, ô charissimi fratres hanc præciosissimam vestem, vt virtute eius Deum placare possitis. Induite etiam, non solum illius vestem, sed ipsum Dominum Iesum Christum: cuius vestis illa est. Expoliantes vos veterem hominem, inquit Paulus, induite nouum, qui secundum Deum creatus est in iustitia. *Colos. 3.* *Vetus homo,* Adam dicitur, cum omnibus suis affectionibus, expoliāmini igitur Adamum cum vitijs & concupiscentijs suis, excutite à vobis superbiam, iram, auaritiam, gulam, & omne peccati genus, & induite Christum Redemptorem nostrum cum virtutibus suis. Induite pietatem, iustitiā, charitatem, & misericordiæ viscera: vt cum ante tribunal iudicis in die vltionis presentati fueritis, virtute huius indumenti, eum benignum, beneuolum, & placabilem inueniatis, & sic furorem eius valeatis effugere, gratiam hinc consequentes, & intremendo illo die, gloriam.

Concio

Concio secunda.

Non est sanitas in carne mea, à facie ira tua:

Non est pax os sibus meis, à facie peccatorum meorum.

Quoniam iniquitates meae supergressæ sunt caput meum:

Et sicut onus graue grauatæ sunt super me.

Verum & naturalem horum Carminum sensum deprehendere possumus, opere prærium erit, ad historiā recurrere, quæ 2. Reg. cap. 24. habetur, vbi dicitur, quod propter superbiam peccatum quod commisit Dauid in numeratione populi, immisit Dominus grauem pestilentiam in suo regno: ita, vt occiderentur à Dam vsque ad Bersabe, in die vna, septuaginta millia virorum. Vidit autē Dauid (vt ibi dicitur) in area Gebusei Angelum cedentem populū: ex cuius aspectu ita perterritus fuit & stupefactus, quod ex tunc grauem infirmitatem incurrerit. Quæ autem fuerit hæc infirmitas, 3. Reg. cap. 1. ostendit: vbi dicitur: quod cum Rex Dauid senuisset haberet que ætatis plurimos dies, tantam frigiditatem corporis incurrat, quod etiam si vestibus opperiretur non caleficeret. Quod explicans Lyranus, ex aliorum sententia, in

2. Reg. 24.

Superbie
peccatum
quæta me-
la fecerit.

3. Reg. 1.

Lyranus.

Dd 3 quit:

quit: Hanc frigiditatem ex pauore, quem ex visu Angeli cedentis populum conceperat, sibi contigisse: quia ossa eius perterrita sunt, & membra illius nimia frigiditate tabuerunt. Vnde & adoleſcētulam virginem Abiſac queſierunt, quæ illum calefaceret, vt ab illa infirmitate liberari poſſet. Videns ergo Dauid quod propter peccatum ſuum, & propter aſpectum Angeli, vni dictam Dei exercentis, in grauem illam ægri- tudinem incurrerat: vt facilius miſericordiam diuinam impetret, allegat (vt inquit Caſiodorus) iudicis poteſtatē, & carnis ſuæ infirmitatem, dicens: Non eſt ſanitas in carne mea, à facie iræ tuæ: non eſt pax oſſibus meis, à facie peccatorum meorum.

Hinc luce ipſa clarius patet, quod aliquando Deus infirmitatibus, & languorum grauedine, in peccatorem animaduertit: vt peccatum deſſerat, & ad Deum Saluatorem ſuum conuertatur. Fuit enim corporis ægri- tudo & infirmitas, flagellum quodam à diuina miſericordia adiuentum, ad flagellandum carnem noſtram, vindictamque de peccatis ſummendam. Quia propter peccatū primiparentis, infirmitas omnis introducta fuit. In illo enim ſæliciſſimo iuſtitie originalis ſtatu, nulli ægri- tudini ſubiectus eſſet homo, quia eſſet inpaſſibilis, vt determinat S. Thomas Catholice Eccleſie lumen. 1. par. quæſt. 97. art. 2. Nihil enim eſſet quod à ſua diſpoſi- tione & valetudine naturali cum remouere poſſet. At homine peccante ſtatim cum inuaſit infirmitatem & ægri- tudinum exercitus: quod ad longum diſputat Di- uinus Gregorius, lib. 8. moral. c. 20: circa illa verba Iob, Quare poſuiſti me contrarium tibi, & factus ſum mihi- metipſi grauis: Ex multis & elegantibus verbis, qui- bus hanc materiam pertractat per pauca hæc referre nõ dedignabor. Benè, inquit, dicitur poſuiſti me contrariū tibi, & factus ſum, &c. quia dum reſuſtus homo, & à carne moleſtias, & à mente queſtiones tolerat, graue nimirum pondus ſemetipſum portat. Vndique lan- guoribus

Caſiodor.

S. Thomas.

P. Grege.

guoribus præmitur, vndique infirmitatibus vrgetur, vt qui relicto Deo, ſe, ſibi ad requiem ſufficere credidit, nihil in ſe, niſi tumultum perturbationis inueniret, inuentumque ſe fugere quereret: ſed authore con- tempto, quo effugeret non haberet, cuius infirmita- tis pondera, bene quidam ſapiens contemplatus ait: Graue iugum ſuper filios Adam, à die exitus, de ven- tre matris eorum, vſque ad diem ſepulturæ in ma- trem matris omnium. Sed obſerua, quod ſicut tunc propter primi parentis peccatum, ipſe cum ſua poſteritate ægri- tudini & infirmitati damnatus fuit in commu- ni, id eſt, quod ægri- tudinibus & infirmitatibus ſub- iecti eſſent: qui ſi innocentiam in qua fuerant creati ſeruarent ab his omnibus inconuenientibus fuiſſent alieni: ſic etiam modo Deus eundem ſtillum reti- nens, ſolet etiam peccatores ægri- tudinibus corporis afficere: vt à peccatorum infirmitatibus eos liberet. Quod aduertit Seraphicus Doctor D. Bonauentura, lib. meditationum vitæ Chriſti. capit. 23. & aduertit quod ſicut propter peccata veniunt infirmitates, ſic ex abſolutione à peccatis, aliquando contingit liberari ab infirmitatibus. Sicut patet in paralytico illo à Chriſto Domino noſtro curato, qui ſacebat in piſci- na, cui dictum fuit: Ecce ſanus factus es, iam amplius noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Ex quibus verbis colligitur infirmitatem illam propter peccata fuiſſe immittam, quibus abſolutis ſtatim cor- poris valetudinem recepit. Hoc idem in Rege Eze- chia videmus, qui vſque ad mortem propter culpam quam in Deum commiſſerat ægrotauit. Fuit autem culpa quod eundem Afrijs miraculoſam victoriam af- ſecutus fuiſſet: canticum triumphale in gratiarum actionem (ſicut moris erat) Deo ſolemniter non ceci- nit. Cum autem conuerſus ad parietem amare ſleret, la- chrimysque oculorum ſuorum culpam deleceret, ſtatim ſalutem, & quindecim longioris vitæ annos recepit.

Eccle. 40.

Infirmita-
tes flagel-
la Dei.

D. Bonau.

Ioan. 5.

4. Reg. 20.
Iſai. 38.

Seq

sed est exprefus locus sacræ scripturæ ad probandum, quòd propter peccata infirmitates immittantur, qui habetur *Isaia. cap. 1. super quo percutiam vos ultra ad dentes præuaricationes? Omne caput languidū, & omne cor merens, à planta pedis vsque ad verticem nõ est in eo sanitas: quod explicans glossa, inquit: Non inuenio medicinam quam adhibeam vobis, omnia membra vulneribus plena sunt, adhibui teppius curationem: modo nullam partem corporis reperio, quæ non sit iã percussa & plagis plena, vel nullas inuenio plagas, quibus cõfringam duritiam vestram: eõ enim crescit duritia, quòd maiora adhibeo flagella. Huc spectat lucta illa inter Angelum & Iacob inita, *Gene. 32. Dicitur ibi, quòd Angelus luctabatur cum Iacob tota nocte, & videns eum defendentem se, & quòd illum superare non posset percussit femur eius & statim cæpit claudicare. Ecce vides peccatoris imaginem in hoc facto ante oculos positam, quem Deus sæppe numero, videns eius obstinationem & duritiam percutit, vt illi subdatur. Considera igitur iuuenem etate florentem, corporis robore, & pulchritudine pollentem, diuitijs & voluptatibus affluentem, Dei oblitum, & omni vitiorum genere corruptum: Hic enim suis peccatis & peruersis moribus quid aliud agit, quàm per totam vitæ huius noctem cū Deo luctam & certamen inire? quem tamen Deus internis inspirationibus, dulcissimisque verbis superare & vincere nititur: ipse vero in peccatis obstinatus lapidibus ipsis durior perseverans, contra Deum magis roboratur, tantum abest, quòd subdatur illi. Videns ergo obstinatum eius animum & mentis elationem, percutit eum in carne: immittit illi infirmitatē quandam, vt eius grauedine pressus incipiat claudicare, & à proposito suo desistere, nihil enim est quod magis hominem humiliet, & ad obedientiæ iugum faciat peruenire quam egritudo. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea accelerauerunt. Et alibi: Cum occideret eos querebant eum, & reuer-**

*Isa. 1.**Glossa.**Gen. 32. FIGURA.**Psal. 115. Psal. 77.*

reuerterebantur, & diluculo veniebāt ad eum. Hoc enim est quod intendit Deus vulneribus suis & infirmitatibus, vt acceleremus iter: quia nimis pigri, & desides per cœli viam ambulamus: quòd diluculo & absque mora vlla confugiamus ad eum, nos ipsos à peccatis nostris cõuertendo; non differentes vsque ad diem mortis penitentiam. D. Greg. super illo verbo *Iob: 5. increpationem Domini ne reprobes, dicit: Omnipotens aliquando vulnerat, quos reducere ad sanitatem curat: aliquando enim carnem percutit, & mentis duritiam suo pauore tabefacit. Vulnerando ergo ad salutem reuocat, cū electos suos affligit exterius, vt interius viuant. Vnde per Moysen loquitur, dicens: Ego occidam, & ego viuere faciam: percutiam & ego sanabo. Occidit enim, vt viuificet, percutit, vt sanet, quia idcirco foris verbera adhibet, vt interius vulnera peccatorum sanet. Inquit *Arist. 2. lib. de generati, quòd motus solis in obliquo circulo causa est generationis, quia si semper directe luceret, super hemispherium nostrum, ita terram aridam faceret, vt redderetur sterilis. Ad idem spectat quod *Plinius dicit, lib. 17. scilicet, quòd frigora tempestiua multum conferunt arborum firmitati & generationi: quia si blandiantur tēpestiui austri, deficiunt. Sic quippe in nobis spiritualiter contingit: quibus nimia prosperitas longaque valetudo damnosa est, causaque sterilitatis in bonis operibus: at vero aduersitas & infirmitas nimis est proficua, multumque conducit ad firmitatem in bono: & ad noua opera meritoria germinandū. Habet etiam hoc peculiare infirmitas & aduersitas, que es el palēque y el campo de la honra de Dios. Est locus certamini deputatus, vbi inimicos suos deuincit & supeditat, de illisque victoriam reportat. Quia dum infirmitatibus eos premit, præteritæ culpæ eos pœnitet: & omninumque gesserunt palinodiã decantant. Vnde *Dauid Psal. 65. inquit: In multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui. Quod explicat *L yra de Pharone & eius sa-*****

*D. Grego. Iob. 5.**Deuter. 32**Arist. Simile.**Simile. Plinius.**Infirmitas capus certaminis. Psal. 65.**Ec relitibus*

delitibus qui cum plagas super se viderent statim Deo subdebantur, promittebantque dimittere populum, cum autem plagæ auferebantur ab eis, nolebant stare promissis, & mentiebantur. Seppennumero hoc idem nobis contingit. Dum enim infirmamur & ægritudine affligimur, dum sumus quasi in æquleo positi: *Mientras nos tiene Dios puestos en el potro del tormento.* dum plaga durat: ad Deum conuertimur, iugoque obedientiæ suæ colla submittimus: promittentes peccatorum penitentiam, & emendationem vite, si in columes ab infirmitate euasserimus: at ablata plaga ad peccata redimus: & tanquam canes impudentissimi ad vomitum reuertimur: ostendentes non verum, sed mendacium protulisse. Sicut contingit alicui, qui dum incertamine inimicum suum superauit; qui illum multoties iniuriis affecerat, & de illius honore male fuerat locutus, dum enim illum ad pedes suos prostratum habet gladium super ipsum minitans, signa doloris ostendit, honorem illi restituit, & omnia quæ in illum dixerat reuocat: satisfactionemque promittit: mentitur tamen quia omnia illa ex timore mortis procedunt. Vnde extra periculum positus, multo aliter loquitur, & ad iniurias reuertitur. O bone Deus, quam simillimi sumus omnes. Vtinam non tam exacte de nobis, similitudo hæc verificaretur. Cum enim videmus super nos gladium diuinæ ultionis districtum, mortemque ianuam nostram pulsantem: humilitatem & subiectionem fingimus, signaque contritionis ostendimus, multa quidem promittentes, ex quibus seruamus perpauca. Promittimus seruare Dei præcepta, vitam corrigere, carnem castigare, aliena restituere, & famam ablatam proximo proposse reddere: sed mentimur & ipsi nos seducimus, quia cum ab infirmitate inualescere incipimus: statim omnia hæc pereunt & infirmantur, & verbis promissis non stamus. Quam aliter Dauidem nostrum hoc fecisse cernimus: qui cum videret Angelum Dei

Similc.

Dei ministrum euaginatū gladium tenentem, ac populi cædem exercentem, statim tremefactus & humilis ad pedes Dei cecidit, dicens: Ego sum qui peccavi, ego qui iniquè egii: isti qui ques sunt quid fecerunt? Vertatur, obsecro manus tua contra me, quæ verba non mendacia, & ficta: sed verissima fuerunt, sicut exitus suæ penitentiae ostendit. Ex qua visione tantum timorem concepit: quod membra eius frigiditate tabuerunt, ossaque dissoluta sunt. Quare inquit: Non est sanitas in carne mea, &c.

Sed quod verba illa à Dauide prolata, dum Angelum est intuitus, non ficta sed verissima fuerint. Diui Hieronymi expositio mani festè indicat: sic enim exponit hunc locum. Nullam requiem indulsi, vel ossibus, vel membris meis, donec ea penitendo purgarem. Exiit se Rex sanctus præciosa purpura: ornamenta regalia deposuit: à cibus & potibus delicatis abstinuit: lectum eburneum contempsit: & fortè supra nudam humum iacebat, & cilicio carnem suam domabat. Ad hæc, & ipse Psal. 108. dicebat: Genua mea infirmata sunt à ieiunio, & caro mea immutata est propter oleum. Vbi versio Beati Hieronymi inquit: Genua mea vacillauerunt à ieiunio. Tanta enim fuit eius abstinentia & ieiuniorum frequentia: quod genua eius vacillarent, & vix cum sustentare possent, prænimia debilitate. Caro etiam eius & facies immutata est, quia facta est macilenta, propter oleum. Alij vertunt, absque oleo. Credo equidem tantam fuisse eius abstinentiam, quod oleum cibus, & condimentis non adhibebat: ut omnino insipida redderentur. O quam magna confusio hæc est omnium nostrum, qui cum quotidie & incessanter peccatis nostris Deum offendamus, agere tamen penitentiam, & peccatorum satisfactionem renuimus. In delitijs & voluptatibus vitam degimus: luxui & ebrietati operam damus, carnemque nostram penitentia affligere & castigare contemnimus. Quod quidem vitium, licet omnibus commune sit, dilij-

2.Reg. 24

D. Hieron.

Psal. 108.

Nota.

tibus vero, sæculique potentibus, qui Epicureorū more in voluptate & ocio summam fælicitatē sitam esse arbitrantur, magis familiare est. Quibus persuadere, vt vel leuissimam pænitentiam pro sceleribus suis faciant, difficillimum est. Cum Nabucodonosor Hierusalem obsidisset miser Dominus Hieremiam Prophetam ad Sedechiam Regem, & ad Principes eius, vt pæniterent: & quod ipse miseretur eorum: ipsi vero vilipendentes nuncium, pænitentiam recipere noluerunt, neque prædicationi Hieremiæ acquiescere: quare ciuitas destructa fuit, & ipsi omnes in captiuitatem ducti. Tetigit historiam hanc Isaias cap. 22. dicens: Et vocabit Dominus exercituum in die illa ad fletum & ad planctum, ad caluitium, & ad cingulum sacci; & ecce gaudium & lætitia, occidere vitulos, & iugulare arietes, comedere carnes, & bibere vinum. Comedamus & bibamus, cras enim moriemur. Verba sunt comminationem contemnentium, quasi dicerent. *Si hemos de morir muramos hartos.* Si enim cras (vt dicitur) morituri sumus: comedamus hodie & bibamus, & nulli parcamus voluptati, ne omnia amittamus. Idem fere contigit Balthasar Regi: quia cum Deus per Hieremiam illi mortem fuisset minatus, & translationem regni eius, credens terminum positum à Hieremia esse iam transactum, in contemptum comminationis fecit conuiuium, cum potius pænitentiam suorum peccatorum agere debuisset: & omnes sui regni Principes inuitauit. Quasi diceret, quod vulgo dici solet: *Los amenaçados p. m. comen.* Vnde illa nocte à Ciro Persarū Rege, & Dario fuit interfectus. Refertur hæc historia siue tangitur Isai. 21. Pone mensam contemplare in specula, comedentes, & bibentes surgite Principes arripite clipeos. Pone, inquit, mensam. Ironice dicitur ei, quasi diceret: O Balthasar Rex insane, cuius mors est in ianuis valdeque vicina, nunc tempus est ponendi mensam, conuiuiumque faciendi: nunc tempus erat ebrietati & delicijs vacandi: A biice mensam, & contemplare in specula.

Hierc. 36.

Isai. 22.

Contemptus
iudiciorū
Dei.

Isai. 21.

cula, id est, in manu ipsius Dei vlticæ cōtra cadelabrū scribente. Contemplare, inquam, ibi, quasi inquadam altissima specula periculum quod imminet vitæ tuæ, crudelissimum supplicium, & regni tui traslationē. O principes Cire & Dari, qui ad mensam cum ipso Rege sedetis, surgite quasi Dei ministri, arripite arma ad vindictam exercendam: & ipsum Balthasar vulneribus confodendum. O Christe sancte, quot sunt modo in mundo, de his qui fidem, Christi que doctrinam profitentur, Sedechiam & balthasar Reges imitantes, quibus cum

Luc. 13.
à Domino dictum sit: Nisi pænitentiam egeretis, omnes simul peribitis: tamen comminationem Dei vilipendunt, verbaque eius quasi non essent veritatis infalibilis, cōtemnunt. Vnde, comedunt & bibunt, & epulatur quoti die splendide, voluptati indulgentes, & in vtramque dormientes aurem. Considerant enim quod misericordia Dei patienter eos expectat, & inde occasionem sumunt perseuerandi in suis peccatis obstinati. Quod deplorat Salomon in suo Ecclesiast. cap. 8. Quia non cito

Ecclef. 8.
contra peccatores sententia profertur, absque vllō timore perpetrant mala. Abutuntur diuina misericordia, & quia non statim contra eos ad vltionē procedit, sed patienter eos expectat: ideo comminationes Dei spernunt: at diuina iralento gradu ad vindictā procedit, sed tarditatem supplicij grauitate compensabit. Quanto enim altius securis extollitur: tanto fortius ceruici suppositæ impingitur. Refert Nabucodonosor in scriptura sacra imaginem peccatoris: qui in somnis vidit arborem procerissimam vsque ad cœlum pertingentem, in cuius ramis aues cœli conuersabantur, & super eam animalia & bestia terre, & folia eius erāt pulcherrima. Et statim audiuit vocē cuiusdam vigilis, quasi securim exaltatam habentis, & clamantis: Succidite arborem & prosternite ramos. Et licet Daniel de ipso Nabucodonosore visionem interpretatus fuerit: tamen cum ipse (vt diximus) figuram cuiuscumque peccatoris teneat,

Ec 3 ad

Luc. 13.

Ecclef. 8.

Simile.

Daniel. 4.
Imago peccatoris.

ad quemcumque peccatorem spectat. Quid enim aliud vocem peccatorem, quam pulcherrimam arborem? De quo in Psal. dicitur: *Vidiumpiunx super exaltatum, & eleuatum super cedros Dei. & Hieremi. 2. Plantasti eos & miserunt radices proficiunt, & faciunt fructum. Quare arbor pulcherrima & fructifera Nabucodonosori apparuit: quod secundum mundi huius iudicium, non Dei intelligendum est. Subter eam erant animalia & bestiae, id est, appetitus bestiales, qui in peccatore reperiuntur omnium que vitiorum genera, in ramis eius, volucres coeli, id est, noxiæ & pessimæ cogitationes, que ibi commorantur. Huic arbori peccatori scilicet, vigil de caelo minatur. Tota enim sacra scriptura comminationibus plena est contra peccatorem prolatis. Iam securis ad radicem arboris posita est. Omnis enim arbor non faciens fructum excidetur & in ignem mittetur. At quod non statim securis ictu suo arborē percudit, id magis timendum est: quia quanto magis securis subleuatur, magis arbori infigitur & fortius illam scindit: sic quod magis brachium suæ potentiae detinet Deus, ne de peccatoribus statim ultionem summat, eodē erit ultio grauior. Quare Diuus Paulus inquit: Horrendum est incidere in manus Dei viuentis: quia nimirum manus potentissimæ sunt ad vindicandam iniuriam. Peccator, qui modo, dum tempus est penitentiae, ad Deum conuertitur, incidit in manus Dei, verum in manus Dei mortui in manus misericordiae plenas, in manus clauis confixas, quæ non possunt peccatorem percutere, absque hoc quod & ipse percuciantur, at, qui in penitens ex hac vita migrat, incidit in manus Dei viuentis, manus vtrices, & ad vindicandum potentissimas. Quas manus ut effugeret Beatus Iob, aiebat: Dimitte me ergo, ut plangam paululum dolorem meum, antequam vadam, & non reuertar ad terram tenebrosam, & operam mortis caligine. Et subdit vadam, & non reuertar, quia in inferno semel ingressus regreditur nunquam.*

quam. Est enim quasi labyrinthus creticus à Dedalo fabricatus tot ambigibus, constans quod nulli regresus pateret, aut sicut nasa, in qua recipiuntur pisces, quæ facilem ingressum habet, sed exitum difficilem. Plangam paululum, ait, antequam vadam. Quia lachrymæ quæ in inferno perfunduntur, nullius sunt momenti, effusim magna copia, & abundandissime fluunt: at hic in præsentia vita, antequam quis vltimam eius lineam attingat, paululum plorare sufficit, quia vna sola lachryma totum inferni ignem extinguere, culpam delere, maculas abluere, peccata mundare & submergere, & diuinum peccus placare sufficit. Intelligens hoc Dauid, die ac nocte plorare non cessabat, laubaturque (ut ipsa fatetur) per singulas noctes lectum suum, & lachrymis suis stratum rigabat. Lectum autem post peccatum commissum fuisse nudam humum non dubito. Respuebat enim omnem consolationem humanam, cilicio, vigilijs, & orationibus intēdebat. Flagellis carnem suam domabat, & in seruitutē spiritus reddigebat, nullis parcebat asperitatibus, & ab omni voluptatum genere abstinebat. Vnde per omnia corporis sui ossa, membrorumque artus, ex durissima & assidua penitentia, dolor, & contritio diffundebatur. Quapropter dicebat: Non est sanitas in carne mea, &c.

Silentio prætereundum non est, quantum timorē conceperit strenuus Dux Dauid ex visione Angeli percussus. Mirabile quidem dictu, quod ex aspectu vnus gladij sic expauerit, ille qui neque à gladio Goliath, cum adhuc puer esset, nec à gladijs filiorum Ammō, & vniuersorum Philistin, cum iam in militia prouectus, timuerat. Erat enim vir fortis & animosus, & per medios gladios inter inimicorum arma passim iruebat: & cōspecto vnico Dei gladio, tanto timore correptus est, quod membra eius dissoluta sint, caro & ossa nimia frigiditate tabuerint, ita, ut vere possit dicere: Non est sanitas in carne mea à facie iræ tuæ, non est pax ossibus, &c. Sed quid mirum cum

Inferni pœna perpetua.

Matt. 10. cum gladius Dei sit non hominis. Nolite (inquit Redē-
 ptor noster Christus) timere eos qui occidunt corpus,
 animam autem non possunt occidere: sed potius timete
 eum qui potest animam & corpus perdere in gehenam.
 Illius solus gladius timendus est, qui animam ipsam im-
 mortalem potest iugulare & occidere: quia per gladium
 istum districtio diuinę vltionis significatur. Vidit Dis-
 cipulus ille quem diligebat Iesus, qui & supra pectus
 eius in cœna recubuit gladium hunc de ore filij hominis
 procedentem. Apocal. 1. Et licet diuinis reuelationibus
 non inafuctus, quasi mortuus continuo ad eius pedes ce-
 cidit. Magne Deus, si cōspecta huius gladij vmbra dis-
 cipulus ille dilectus sic terre factus est: *Si de sola la som-
 bra assi quedo asombrado que cayo a sus pies.* quid non veri-
 tas ipsa terrefaciet? Quomodo non pauebunt peccato-
 res intremendo illo iudicio, quando de ore filij hominis,
 formidanda illa sententia & terribilis gladius proce-
 dat: *Ite maledicti in ignem æternum?* Etenim tam for-
 midabilis erit gladius istę diuinę vindictę, quod iuxta
 vaticinium Ioannis Apocalip. 6. Cum agnus ille inno-
 cens, qui ab origine mundi occisus est, sextum sigillum
 aperuerit, quod vtiq̃ue in die iudicij continget, quando
 gladium suę iustitię euaginabit: tunc quidem omnis
 mōs, & insulę de locis suis mouebūtur: & Reges terrę,
 Principes, & tribuni, & diuites, & fortes abscondent se
 in speluncis & petris montium, & dicent montibus &
 petris: cadite super nos, & abscondite nos à facie seden-
 tis super thronum, & ab ira Agni. O ira super omnem
 iram, o gladius super omnem gladium formidandus, o
 agnus super omnes leones timendus, quis non timebit
 te Christe sancte? quis à facie gladij tui non pauebit?
 cuius tanta erit ira, quanta mansuetudo præcesserit, tā
 to maior vindicta, quanto maior fuerit expectio. Vltio
 enim peccatis respondebit in facie, & misericordię
 iustitia par erit. Ideo Saluator noster agnus & leo dicitur:
 quia sicut in primoaduētū fuit māfuctus vt agnus,
 sic

sic in secundo erit iratus vt leo. Occurrā eis, inquit,
 quasi vrsa captis catulis, & quasi lœna in via Afiriorū,
 & dirumpam interiora iecoris eorum. Ille qui per Pro-
 phetas suos toties ad pænitentiam vocauit, verbisq̃ue
 suauissimis hortatus est, dicens: *Conuertimini ad me, &
 quare moriemini domus Israel?* Et per Isaiam: *Propte-
 rea expectat vos Deus vt misereatur vestri: & ideo
 exaltabitur parcens vobis.* Id est: *Tendra por honra y bla-
 son el perdonaros.* Idem met comminatur, quod in tremen-
 do illo die, quasi leo & vrsa futurus sit: & interiora ieco-
 ris peccatorum dilaniaturus. Depingitur hoc viuus. co-
 loribus (si tamen color aliquis esse potest, qui tantā irā
 possit depingere) ab Isaiā. cap. 2: quem locum, licet de
 primo Christi aduētū authores non infimę notæ inter-
 pretentur: tamen de secundo adiudicium interpretatur
 Tertulianus aduersus Martionem. lib. 5. & vtitur vali-
 disimo argumento ad probandum verba hæc ad vlti-
 mum iudicium esse referenda: videlicet, quod D. Pau-
 lus Epist. 2. ad Thesalonicen. cap. 1. verba hæc Isaię ci-
 tans, ad verbum de vltimo iudicio interpretatur. Ver-
 ba Isaię sic habent: *In illa die proiciet homo Idola ar-
 genti sui, & simulachra auri sui, quæ fecerat sibi, vt ado-
 raret talpas & vespertiliones: & ingredietur scifuras pe-
 trarum, & in caernas saxorum, à facie formidinis Do-
 mini, & à gloria maiestatis eius, cum surrexerit percute-
 re terram.* Primo inquit, quod proiciet peccator Idola
 argenti sui, pro quo Septuaginta abominationes trāstu-
 lerunt: quia nunc peccator licet videatur ad tēpus Idola
 voluptatum, & abominationes peccatorum proice-
 re & derelinquere: tamen nō ex corde procedit, proiicit
 quidem peccata, sed iterum resumpturus, tunc ex cor-
 de & ex animo proiciet: *alli fera el arrojar los pecca-
 dos de ueras. O malditos deleyes, o abominables peccados
 sali fuerā del alm.* Proiiciet eā quantum ad voluptatem,
 sed non quantum ad culpam, & sic remanebunt ad sup-
 plicium. Tantoque peccatores ex proximo iudicio ti-

Oseas. 13.

Ezech. 18.
Isai. 30.

Isai. 2.

Tertulian.

more concutientur, quod ingredientur scissuras petrarū
 & in cauernas saxorum, à facie formidinis Domini, & à
 gloria maiestatis eius, in qua iudicare venturus est, sicut
 per Mattheum cap. 25. ipse prædixit. Quod quidē tunc
 continget, inquit Propheta sanctus, cum surrexerit per-
 cutere terram: cum districto gladio suæ iustitiæ, ad fe-
 riendos peccatores rebelles iratus aduenerit. Et cōclu-
 dit Propheta dicēs: Quiescite ergo ab homine, cuius spi-
 ritus in naribus est, quia excelsus reputatus est ipse, ac
 si dicat: Si tāta huius iudicis futura est indignatio, si ta-
 lē de inimicis suis sumet vindictā, nolite, ô peccatores,
 hominē huic Christū contēnere, vestris peccatis, & in
 penitentia illum irritare: quia et si homo fuerit morta-
 lis, cuius vita tenui spiritu pendet: tamen excelsus repu-
 tatus est ipse, & aliquando immortalis factus, de vestris
 sceleribus sumet vindictā. Septuaginta interpretes sic
 verterūt: cuius respiratio in naribus est. id est qui deti-
 net respiratiōē in naribus. qui illam non cito profert.
 Guardaos deffchōbre tā sufrido que no se le hinchā luego las na-
 rizes, sino que sabe sufrir y aguardar. quia et si multa ab ini-
 micis suis sustineat, tamē exaltabitur aliquādo, & de illis
 sumet vindictam. Hominē videbitis multa patientē, &
 ad inimicorū iniurias aures obturantē, tardū ad irā &
 ad vindictā sumēdā, qui tamen si irascitur, irascitur ve-
 re & in magnum furorem exarcedescit. Et ad hoc pro-
 positū illud dictum Ierem. c. 25. intelligendum existi-
 mo: Facta est terra eius in desolationem à facie ire colū-
 be. La ira de la paloma ha destruydo la tierra. Mirabile audi-
 tu. Si à facie iræ leonis rugientis, aut vrsę lacerantis, vel
 forte aquilę rapientis terra deuastata esset, non mirarer,
 at à facie columbæ amaritudine felis expertis, hoc val-
 dē mirandum est. Nicolaus Lyranus asserit per colum-
 bam hanc Semiramim Sironum Reginam intelligi, eo
 quod crediderint in columbam fuisse conuersam: quare
 in vexillis quibus Duces in bello utebantur colum-
 bam habebant depictam cum gladio sanguine tincto:
 quasi

Matth. 25.

Septuaginta
inter.

Ierem. 25.

Semiramis
dicta colū-
ba.

Lyranus.

quasi significarent & dicerent: Cauete à facie huius co-
 lumbę, quia licet mitissima sit & prima facie colūba videa-
 tur, tamen gladium habet, quo irata inimicos suos inter-
 ficiet, & quantam subiectis ostenderit mansuetudinē,
 tantā rebellis indignationem & iram. Inquit ergo Pro-
 pheta: terra posita est in desolationem à facie irę colum-
 bę, & à facie irę furoris Domini: quasi diceret: quod A si-
 rij de Regina tua prædicabant, idē ego de Deo nostro
 prædico. Cauete ab eius ira & indignatione, quia licet
 columba sit & mitissimus, si tamen semel irascitur, gla-
 dium habet diuinę vltionis, quo peccatores æternaliter
 interficiet. Quis Dauidem mitior in mundo vnquam
 extitit: cuius tanta fuit mansuetudo, quod cum inimi-
 cum suum Saulem, qui mortem suam quærebat lancea
 posset configere, noluit tamen, sed pepercit ei: qui vo-
 lē præconis inimicis misericordiā promittebat. Est ne
 aliquis, aiebat, de domo Saul, vt faciam cum eo miseri-
 cordias Domini? Tanta fuit eius mansuetudo, quod cū
 Domino agens ausus sit dicere: Meminto Dñe Dauid
 & omnis mansuetudinis eius: qui tamen ira scandescēs,
 & ad vindictam prouocatus, fecit aliquādo, quod de Ne-
 rone, Domiciano, aut Dionisio Sicilia tyranno nūquā le-
 gitur. 2. nāque Regum c. 12. habetur, quod mortuo Re-
 ge filiorū Ammō: & regnante Hanon filio eius, cū misis-
 set Dauid nuncios suos, vt cōsolarentur eū de morte pa-
 tris sui, que se dixisse el pensare dela muerte desu padre. Ammō-
 nitæ existimantes exploratores esse rasserunt eis dimi-
 diam partem barbæ, & præciderunt vestes eorū vsque
 ad nates & dimisserunt illos cū magna ignomina, & de-
 decore. Dauid autem tanta ira accēsus est, quod in vin-
 dictā facti magnam militum parauit copiā, & cōtra eos
 ad bellū processit. Et cū ciuitatē Rabbath cepisset, in
 auditū in eos suppliciu exercuit quod sub hoc verborū
 tenore cōrinetur. Sed & prædā ciuitatis asportauit mul-
 tā valde: populū quoq; eius adducēs ferrauit, & circū-
 egit super eos ferrata carpēta: diuisitque cultris, & tra-
 duxit

Psal. 131.

2. Reg. 12.

Fectum no-
tabile.

duxit in typolaterum. Et sic fecit vniuersis ciuitatibus filiorum Ammon. Quanta fuerat eius clementia, & mansuetudo, tanta, ira lacefitus, fuit indignatio & crudelitas. Expectat nos Deus vt miseriatur nostri, verum est, & non vult mortem peccatoris, sed quod conuertatur & viuat, ita sane, misericordia eius super exaltat iudicium, & miserationes eius super omnia opera eius, nemo it in fitias: verum aduertite, quod altissimus est patiens redditor. *Es enim ego stem. tico* quare timendus est, & a facie ire eius formidandum. Timeat ergo Deum peccator, qui Deum offendit, & peccata sua plangens cū Dauid veniā poscens, dicat: Non est sanitas in carne mea a facie iræ tuæ &c.

A facie peccatorum meorum, inquit, non est pax nec requies ossibus meis. Quia qui peccatorum suorum grauitatem cōsiderat, qui culpas suas præsentes habet, nec obliuioni tradit eas, statim ad penitentiam inclinatur non quiescit, nec voluptatibus indulget. Multum nam que confert peccatorum memoria, ad debitam illorum satisfactionem faciendam. Antequam Dauid peccati sui cognitionem haberet, de penitentia nihil cogitauerat: at postquam Natam Propheta peccatum suum ad memoriam illi reduxit, parabolam illam proponendo, in qua tanquam in lucidissimo speculo peccatum suum representatum vidit, statim sceleris sui penituit, dicens: Peccavi Domino, & opera satisfactoria cepit. Quare, et dicebat: Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam, & secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. Quoniā iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum, contra me est semper. Vbi alia litera habet: Corā me est semper. Quasi diceret: Si ad huc Domine non penitebam, erat in causa, quia peccatum meum non cognoscebam, neque iniquitas mea coram me erat, sed potius eam habebam at ergo, obliuioni que mandaueram. At nūc peccatum meum coram me est semper, & ideo illud detestor

& con-

& confiteor, & ad penitentiam animum meum induco. Sicut enim obliuio beneficiorum Dei hominem facit ingratum, sic obliuio peccatorum inpenitentem. Quando Adam & Eua primigenis humani parentes peccauerunt, statim ac suam agnouerunt nuditatem, folijs arborum cooperuerunt se. Cūque cognouissent se esse nudos, inquit sacra scriptura, contuerunt sibi folia ficus & fecerunt perizomita, at Deus cum eiecisset illos ē Paradiso abiecta illa veste & ablata ab eis, vestiuit eos tunicis quibusdam pelliceis. Et vtrum illæ pelles fuerint de nouo a Deo creatæ, vel animalium occisorum, non est præsentis instituti disputare. De hoc videatur D. Theodoretus in suis super Genesim quæstionibus. Paraphrasis Caldaica loco illius, quod dicitur: Fecit eis tunicas pelliceas, & induit eos, sic habet, Et fecit Dominus Deus Adæ & vxori eius, vestimenta honoris, super cutem carnis suæ, & induit eos. O summa Dei clementia: licet enim valde illis esset iratus propter peccatum commissum, & licet sententiam mortis contra eos fulminasset, tamen cum honore eos voluit dimittere. Sicut cum aliquis nobilis seruum suum ē domo propter aliquod facinus commissum eiicit, solet ei vestem aliquam porrigere, ne nudus aut indecenter de domo sua discedat: sic Deus cum hominem ē Paradiso eiicit absque veste & honore abire non permittit. Sed bone Deus, quid sibi vult, aut quid in hoc opere mysterij latet, quod cum primus homo folijs ficulneæ induerit semetipsum, Deus illa veste sublata, tunicis pelliceis ex animalibus mortuis eum induerit? Difficultatem hanc Strabo absoluit glossa referente, inquit. Ipsi fecerunt sibi perizomata, vt peccatum suum absconderent, Deus vero tunicas pelliceas, quibus totum corpus eorum induit: quia & in corpore & in anima eos iuste damnauit. Itaque, non patitur Deus, quod sit aliquid in nobis, quo peccatum nostrum abscondatur: sed potius quo detegatur nobis. Folia ficus peccatum abscondebant, &

Ff 3 carnem

Gene. 3.

D. Theol.

Simile.

Dubium.

Solutio

Strabo.

Glossa.

Nota.

Peccatorū
memoria
utilis.

2. Reg. 12.

Psal. 50.

carnem non tegebant, at tunicæ pellicæ carnem omnino tegebant, sed detegebant peccatum: quia tunicæ illæ ex animalibus mortuis factæ, mortem ac per cōsequēs peccatum, per quod mors intrauerat, ad memoriam quotidie redducebant: quod non leuem occasionem ad deslenda sua peccata illis conferebat. Hinc est quōd

D. Ambr. Diuus Ambrosius in apologia Dauid. cap. 9. explicās illa verba: Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, inquit: Non mediocre est, vt agnoscat vnusquisque peccatum suum: & ideo supra ait: lapsus quis intelliget? id est, quis est tantus vt intelligat? Qui enim potest agnoscere, potest declinare, potest quid sequatur eligere. Plerique in suis lapsibus gloriantur, & putant ea laudi esse, quæ crimini sunt. Si alienum coinquinauit thorum, & pudicæ foeminæ expugnauit affectum, si viduæ propositum aliqua fraude mutauit. Alius necem hominis, latrocinij insidias, & rapto viuere, putat esse virtutis. Nonnulli circumuenire, ac fallere arbitrātur esse sapientiæ: ex his nullus potest dicere: Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, sed ille, qui potest dolere quōd fecerit, condemnare quod deliquerit, quem sua vitia compungunt. Hactenus Diuus Ambrosius. Et rectè quidem, inquit, quem vitia sua compungunt: quia ad hoc ob oculos ponenda sunt peccata, vt conscientiam pungant, memoriam quæ vulnerent. Solent studiosi vinearum, vel hortorum cultores, tribulōs & sentes ne vitibus aut arboribus noceant, radicibus euellere, ex illisque vallum, & septum vineæ conficere, quōd furibus aditum in vineā, vel hortum præcludat: sic fit vt illud ipsum quod noeuimento erat, custodiæ deinde seruiat. Hos igitur imitetur vnusquisque, qui ab anima sua peccatorum sentes, & spinas per veram penitentiam euulsit: ex his spinis vallum conficiat præteritas culpas semper in memoria habendo, vt ab illis deinceps caueat, & Dæmoni, aut cogitationibus prauis aditus recludatur. **Do-**

tor

*Peccata
cori ha-
benda.*

simile.

tor incognitus super Psal. 50. adducit ad hoc propositum illud Leuit. 4. Cum cognouerit homo peccatum suum offerat capram immaculatam. Quod sic explicat, id est offerat se ipsum ad modum capræ: Capra secundum naturales, carnes habet siccas & difficillimæ digestionis, pilos asperos, & cibo vtitur grossiori, quia virgultis arborum, sic verè tales peccatum suum cognoscetes: vt Deo satisfaciant, carnem siccam habere debent per abstinentiam & ieiunium: quæ debet esse difficilis digestionis, ne de facili affectiones carnales in ipsum per approbationem conuertantur, pilos asperos habere debet: quia non molibus & delicatis vestibus debet vestiri, sed asperis, cibo solido debet vti, scilicet verbo Dei quod est animæ cibus: & sicut capra per vias asperas ascendit ad alta, sic per asperam penitentiam viam, ad cœlestium contemplationem perueniet. Sed huic explicationi possumus nos aliam capræ proprietatem superaddere, quæ magis ad propositum pertinere videtur. Habet enim peculiare hoc capra, quōd dum currit aut fugit caput aliquoties retro conuertit. Sic nimirum peccator qui profugus à Deo, per viam inferni summa celeritate currit, quando Deo in sacrificium per penitentiam offertur, instar capræ debet caput ad transitam vitam, præteritaque peccata conuertere, vt ea de testetur & in futurum caueat. Recogitabo tibi omnes annos meos, dicebat Ezechias in amaritudine anime mee. **Isai. 38.** Quid est in amaritudine anime annos transactos recogitare nisi ad præterita peccata oculos mentis conuertere, ad illa detestanda & plāgenda. Sic quippe faciebat. Propheta Regius, conuertebat quidē oculos suos ad tempus in quo à Deo fuit per peccatum separatus, considerabat peccatum quod cum Bersabe per annum integrum commiserat, Viriæ homicidium, & scandalum quod populo dederat, ad nomē Dei blasphemandum, & ex consideratione horum ad co perturbabatur eius animus, tantoque afficiebatur dolore, vt veraciter, & sine fictione diceret: **Nō est pax**

Quoniam

*Doct. inē.
Figura.*

*Exemplū
naturale.*

Quoniam iniquitates meae supergressae sunt caput meum, &c.
 Modus est loquendi scripturae familiaris ad exaggeranda peccata, dicere, quod caput sunt supergressa. 1. Esdr. 9. dicitur: Quoniam iniquitates nostrae multiplicatae sunt super caput nostrum, & delicta nostra creuerunt usque in caelum. Quo loquendi modo, dominium peccati, quo peccatoribus dominatur, significatur. Peccatum enim captiuitas est & dominatio quaedam, qua premitur peccator, *es una tyrannia del alma*. Qui facit peccatum seruus est peccati. Non enim peccator est sui iuris, sed peccato suo subditur, Dæmonis quæ sit vile mancipium: cui propter voluptatis pretium, vtroneus seipsum vendit. In lib. 3. Reg. c. 21. cum de Acab Rege iniquo scriptura sacramentationem faceret, qui innocentem Naboth interfecit, inquit: Igitur non fuit alter talis sicut Acab qui venundatus est, vt faceret malum in conspectu Domini. 1. etiam Machab. cap. I. de quibusdam Israelitis, qui à testamento Domini & lege eius recesserunt, colluerantque Deos gentium iuxta eorum ritum, dicitur: quod venundati sunt vt facerent malum. Diuus etiã, Paulus Roman. 7. hac vsus est forma loquendi. Ego autem, inquit, carnalis sum, venundatus sub peccato. Sed quod huiusmodi venditio & alienatio non fiat ab alio quam ab ipso peccatore, seipsum pro vilissimo pretio Dæmoni tradente, verba illa quæ apud Isaiam c. 50. habentur, manifestè indicant. Quis est liber repudij quo dimissi matrem vestram, aut quis creditor meus, cui vendidi vos? Ecce in iniquitatibus vestris venundati estis, & in sceleribus vestris dimissi matrem vestram. Circa quæ verba inquit D. Hierony. Peccatis suis vnusquisque venundatur, dum proprio arbitrio derelicti, nostra voluntate, vel ad bonum, vel ad malum ducimur. Appellatur peccatum venditio, quia sicut in venditione fit rei quæ venditur alienatio, & in alterius transit dominium: sic etiam in peccato contingit. Alienatur peccator à Deo, fit quæ in eo quædam dominij transmutatio,

tio, nam cum prius per gratiam sub Dei dominio esset constitutus, per culpam Diaboli seruus efficitur. Sciat igitur quicumque peccatum mortale comittit, siue Rex sit, siue Dux, siue Imperator, aut quacumque alia dignitate prefulgeat, quod peccati sui seruus est, Dæmoni quæ crudelissimo tyranno subditus. Hoc ad eò verum est, quod etiam antiqui Philosophi cognouerint, sola ratione naturali ducti. Vnde de Diogene philosopho legitur, quod cum Alexander ille magnus, se totius orbis dominum diceret, sic eum est afatus: nequaquam es dominus sed seruorum meorum seruus. Nam vitiiis quibus ego impero, tu inseruis. Quædam etiam Barbaræ gentes eidem Alexandro vrbes expugnanti, & nationes in suam potestatem redigenti, in hunc modum scripserunt. Inimicos externos euertere conaris, vt internos sustententes. Quid tibi prodest totius vniuersi dominum fieri, si tam infimæ & abiectæ rei qualia sunt peccata seruus es? Sententia quidem, etsi ab hominibus Barbaris, & Ethnicis prolata digna tamen, vt aureis literis conscribatur, memoriæ quæ mandetur. Significarunt enim hac sententia Alexandro, quod propter victorias ab eo partas, superbia, ambitio, & vanitas, in eo augebantur: quæ quidem vitia instar dominorum crudelissimorum animo suo dominabantur. Vera namque est Ierem. sententia. cap. 16. Seruietis Dijs alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis requiem. Cui D. Augustin. subscribit, dicens: Peccator seruus est tot dominorum, quot vitiorum. Qui quidem domini crudeles appellantur, quia contraria imperant multoties. Superbia vult, quod homo maximos faciat sumptus, perpetuam sui memoriam relinquat, & magnifica pompa atque fastu incedat: at avaritia è conuerso, vt in sumptibus nimis parcus sit, & nec vnum obolum consumat. Gula hominem ad oppiparos cibos inuitat, qui sine magno labore comparari non possunt: at pigritia & desidia ad otium, quod paupertatem & indigentiam parit. O infelix peccator

Diogenes
civicus.Peccatum
seruitus
est.

Hier. 16.

D. Aug.

Gg

cator

cator in quo versaris discrimine, quam cōtraria tibi imponuntur mandata, & obseruatu difficilia, eō quod à lege Dei tui, cuius iugum suauē est & onus leuissimum, numerum auertis: Magister super illa verba ad Roma.

7. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, vbi loquitur Apostolus de fomite peccati qui in membris nostris regnāt, vt putā, in oculo ad concupiscendum, in lingua ad loquendum, in aure ad audiendum, quæ non licet. Qui fomes dicitur lex rationi repugnans. Circa hæc in quā, verba ait. Legitime factum est, vt qui non obediunt suo superiori, ei non obediāt suus inferior, scilicet, caro. Supra te est Dominus Deus tuus, infra te est caro tua. Serua ergo superiori, vt tibi seruiat inferior. Et ideo, quia tu contempsisti superiorem, scilicet, in primo parente, nunc torqueris ab inferiori, scilicet à carne, quæ fomitem habet peccati te captiuum ducentem, id est, inclinantem in legem peccati: hæc tenus magister. Itaque, propter originale peccatum homo libertatem suam perdidit, *perditio sui essention y hūilzta, a quel privilegio en que auia sido criado.* Factus quæ est carni suæ tributarius. Hæc est prima captiuitas quā homo expertus est. Sed ex hac alia secunda & deterior est exorta, scilicet, qua homo propter actuale peccatum in manus ipsius peccati, vel Dæmonis traditur. Tradam Aegyptum inquit Deus, in manus dominorū crudeliū. Aegyptus secundū aliquorum interpretationē, idem significat quod afflictio, quod peccatori valde conuenit, qui in magna afflictione versatur: quem Deus in manus dominorū crudelium tradit, scilicet, in manus affectionū suarū, quæ illius tyrannice crudeliterque dominantur, neque respirare eū sinunt, vel ali-quod opus bonū aut meritorium exercere. Vis crudelitate Domini huius, peccati inquā, intelligere? Audi quid de Africanorū Duce Romani populi accerrimo hoste Anibale scilicet, Valerius referat: q̄ sumā crudelitati illi

Magister.
Super Epi-
stolam ad
Roma.
Fomes pec-
catis.

Isai. 19.

Valerius.
lib. 9. ca. 2.

illi ascribitur. Inquit enim quod Anibal omnium captiuorum pedestriū Romanorū primā partē pedū crudeliter abscindebat, ne euadere possent à misera seruitute, & ad propriā patriam remeare. O æterne & incommutabilis Deus, quanto maior est peccati crudelitas: quod in cōparabiliter maiore in seruos tyrannidē exercet: quia non solū pedes amputat, ne à tenebris ad lucē, à captiuitate ad patriam, à culpa ad gratiam proprijs viribus, possint reuerti: sed etiam manus, ne opera meritoria glorie exercere possint, sed etiam oculos eruit, ne captiuitate miseram in qua vitam degunt possint videre. Inquit enim Isai, cap. 32. Quis surdus, nisi ad quem nuncios misit? & quis cæcus, nisi qui venundatus est? Venundatum appellat peccatorem secundum modum iam à nobis explicatū, qui cæcus appellatur, propterea quod captiuitatem suam nō videt, aut considerat: cæcus etiā in electione, quia magna cæcitas est, pro voluptate transitoria, gaudia æterna amittere. Ex hac peccati captiuitate & seruitute tertia adhuc peior magisque pertimescenda nascitur: vbi nulla libertatis spes captiuis conceditur, scilicet captiuitas inferni sine redemptione vlla. De hac agitur Apocalip. 13. Qui in captiuitatem duxerit, in captiuitatem vadit. Transit enim peccator de vna captiuitate ad aliam, Qui enim in captiuitate peccati vitam degit, ad æternam inferni captiuitatem deducitur. Captiuitas hæc maximopere timenda est, cum nulla libertas ibi expectari possit. Continget namque peccatori quod fugitiuo seruo, qui domum domini sui multoties fugiens, & ad eandem domum redactus, benigneque susceptus, tādē Dominus eius tēdio affectus, iraque & furore accensus, manibus & pedibus ligatum ferro quē onustum, infatidum locum terrimumque carcerem illum detrudit, vnde exire per momentum nullatenus liceat. Sic quippe homini peccatori continget, qui toties à Deo fugit, & recedit, quoties peccatum aliquod committit, quem tamen

Peccati
crudelitas.

Isai. 42.

Captiuitas
inferni.

Apocal. 13

simile.

Gg 2 tamen

tamen benigne & misericorditer per penitentiam suscipit: quodcumque ad Deum conuertitur: at si obstinatus & finaliter impenitens obierit, cum iam penitentia non sit locus, in infernalem carcerem perpetuaque tenebras sub Dæmonis seruitute & tyrannide, qui vinculis suis (vt inquit Isai) nunquam aperuit carcerem, peccatorum suorum vinculis alligatum, eum collocabit. Vide igitur o homo, an peccati iugum quod tibi dulce & suauiter videtur recte seruitus & tyrannis appelletur, quod tam in fame & miseræ seruitutis causa futurum est. Huius tyrannidis & seruitutis iugum ferrum iam sentire incipiebat Dauid noster, qui ad Deum suum conuersus, & peccatorum suorum grauedine pressus iebat: Quonia iniquitates meæ supergressæ sunt, caput meum id est, mei dominatæ sunt.

Peccati grauitas. Vide de hoc D. Cirillum.

Et sicut onus graue grauitate sunt super me. Recte quidem inquit, quod sicut pondus graue iniquitates super illa sunt grauata, quia peccatum sarcina grauis & ponderosa est, quam nec cælum nec terra, nec mare, sed solus infernus super se ferre potest. Non cælum, quia ex quo primus Angelus peccauit statim cælum a se excutit & deiecit illum: tantum pondus ferre non valens. Non terra, quæ Dathã & Abiron peccatotes & rebelles, viuos ad huc deglutiuit: & licet modo quam plurima scelera dimulare videatur, tamen grauitate eorum pressa, corruet & deficiet. Sicut apud Isaiam cap. 24. habetur. Confractioe confringetur terra, &c. & grauabit eam iniquitas sua & corruet, & non adiciet vt resurgat. At, quod neque mare peccatum ferre possit iam a Iona fuit expertum, sicut in eius habetur historia cap. 1. de quo elegantè disputat aureum illud eloquentiæ flumen D. Ioannes Chrysost. homil. 1. de penitentia. Quam primùm enim nauim est ingressus mare conturbari cepit, fluctus suos vsque ad cælum excitans. Nautæ procellam intuetes scapham aleuiare conantur, iactum vaforum & mercium in mare fecerunt, nauis vero nequaquam aleuiabatur,

tur, sed mergebatur magis, onere peccati depressa: Quia nihil tam onerosum & graue quam peccatum. Vnde a Zacharia depingitur cap. 3. & inter alia dicitur: quod iniquitas sedebat super talentum plumbi. Et Iob cap. 7. inquit: Quare posuisti me contrarium tibi & factus sum mihi metipsum grauis: Et vt ostendat huius grauedinis causam, statim subdit: Cur non tollis peccatum meum, & quare non aufers iniquitatem meam? A peccato enim onus, & grauedo omnis ortum habet. Vnde Christus Redemptor noster, qui ad exonerandum nos onere peccati descendit, per Mattheum inquit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos: quod de peccati onere D. August. intelligit. Itaque, dum peccator peccatum mortale committit, supra se ipsum, pondus Ethna maius imponit. Quod si vnicum, tantam in se grauedinem continet: quid multitudo peccatorum, quæ a te quotidie, o homo, perpetratur? Sed dices: quid sit quod ego cum peccatis sum plenus, illo rum pondus non sentio? Respondeo, quod sicut elementa in sua sphaera non sunt ponderosa, si autem extra sphaeram suam educantur, statim pondus eorum senties: amphora enim aquæ, quousque ad superficiem putei perueniat nullo negotio educitur: at quando per aera subleuatur, iam maiores exigit vires. Idem de peccato tibi dicimus. Peccatum enim in peccatore obstinato, quasi in proprio & naturali centro existit, quia consuetudo peccandi ferè in alteram naturam versa est: & hinc ortum habet, quod peccata tua non sint tibi ponderosa. Sentiebat autem eorum pondus Redemptor noster Christus, qui licet innocens fuerit, tamen posuit in eo dominus iniquitates omnium nostrum, vnde, cum in eo quasi violenter, & extra suam sphaeram quiescerent maxime illi fuerunt onerosa. Quare dicebat. Supradorsum meum fabricauerunt peccatores, prolongauerunt iniquitatem suam. Fabricauerunt, inquit, quasi ingens ædificium, superbamque machinam supra scapulas il-

*Zacha. 3.
Iob. 7.*

Matt. 11.

D. August.

*Non omnes peccati pondus sentiunt
Vide Ori.
Simile.*

Isai. 53.

Psal. 118

Isai. 58.

lius peccatores, edificassent. Eia igitur peccator dissolue calligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes. Dissolue, inquam, colligationes culparum & peccatorum vincula rumpe, quibus captiuus sub Diaboli tyrannide detineris. Solue etiam fasciculos scelerum tuorum: quibus deprimeris, & ad infernum vsque detraheris, pondus eorum non valens sustinere. Excute grauisissimam hanc sarcinam, ab humeris anime tue per veram peccatorum tuorum confessionem: vt gratuitam illorum remissionem accipias, hic per gratiam, & in posterum per gloriam.

Concio tertia.

Pertruerunt, & corruptæ sunt cicatrices meæ:

A facie insipientia mea.

Miser factus sum, & curuatus sum usque in finem:

Tota die contristatus ingrediebar.

Peccatum,
vulnus anime.

Peccatum vulnus esse anime mortem inducens, non vnus, aut alter, sed quam plurimi scripturæ sacræ loci manifestè ostendunt. Quia sicut vulnus dispositio quædam est discõueniens naturæ, ad mortem corporalem tendens: sic peccatum ad mortem spirituales anime. Nam, vt à primo nostro parente exordium sumere liceat, quid aliud in illo peccatum originale fuit, nisi vulnus quodam naturæ, quo totam suam posteritatem læsit & iugulauit: Huc spectat parabola

parabola illa Lucæ, à Christo Redemptore nostro prædicata, de homine illo, qui descēdens à Hierusalē in Hierico, incidit in manus latronum, quem quidem expoliaturū vulneribus confoderunt, & semiuivum relinquētes abierunt. Lucæ 10. Quid per hominem hunc (vt glossæ super hunc locū verbis vtat) nisi Adam intelligitur in genere humano, qui à beatitudine cælestis Hierusalem preuaricationis prolapsione, ad miserias & defectus huius vite mutabilis & erroneæ descendit, cū intumescere cepit: Et per hoc etiā incidit in latrones, id est, in potestatem Angelorum noctis, qui se transfigurant in Angelos lucis. Qui etiam indumēta gratiæ spiritualis, immortalitatis, scilicet, & innocentiæ auferunt: & sic vulnera inferunt, id est peccata, quibus humanæ naturæ integritas violatur, & mors quasi fossis visceribus inducitur. Genesis. c. 4. quædā verba habentur à primo vigamo Lamech prælatā, ex quibus manifestè colligitur intentum nostrū, scilicet, quod peccatū sit anime liuor & vulnus. Audite me vxores Lamech, quoniā occidi virū in liuore meū, & adolescentulū in vulnus meū. Verba quidē quæ non parū difficultatis in se continēt, quare nō absolonū erit aliquantulū in eis immorari. Aliqui existimāt verba ista ad excusationē pertinere, id est, nō existimetis o A da & Sella vxores meæ, quod propterea quod Cain occiderim, aliquis me occisurus est, quia si de Cain septies ultio dabitur, id est, septies qui eū occiderit: punietur, iuxta Dōmini promissum, qui malitosè fratrem suum occidit: de Lamech septuagies septies, id est, multo magis, quia non malitia, sed ignorantia eū occidit: quare nullus ausus erit mihi manus inferre. Huic expositio ni fauere videtur paraphrasis Caldaica quæ sic habet. Audite vocem meam vxores Lamech, auscultate sermonem meum, quoniā non occidi virum, vt propter eum ego portem peccatum, neque adolescentulum disperdidi, vt propter eum consumatur semen meum. Quasi dicat: Licet illos occiderim, tamen non ex intentione,

Lucæ. 10.

Glossæ.

Gene. 4.

Lamech
primus
duas ha-
buit vxo-
res.Paraphr.
Caldea.

Expositio
Lyrani.
Doct. Hebræi.

Idem Psal.
31. contio
nc. 2.

ut mihi ad peccatum imputetur. Alia est expositio quæ Lyranus sequitur: pro qua sciendum, quod secundum Doctores Hebræos, Lamech diu viuendo, caliginem oculorum incurerat, & habebat adolescentulum ductorem eius: quare exercens venationem, non pro carnibus, quia eis non vescabantur, sed pro pellibus animalium quibus tunc induebantur, sagittam iecit, quo ductor eius cum direxit, casuque Cain interfreteta latentem interfecit. (ductor enim existimauit illum esse feram) Quo facto cum percepisset, se interfecisse Cain, cuius occisionem Dominus sub graui poena interdixerat, tantum veruerat puerum, quod etiam occidit eum: mulieres autem eius de hoc maxime affligebantur suspicantes, quod aliquis ex filiis Cain Lamech esset interferturus. Quibus respondet dicens: Etiam si occiderim virum, scilicet Cain & adolescentem ductorem meum, tamen nihil mali suspicemini contra me patratum iri, quia si de Cain qui fuit fratricida, primusque, qui sanguinem humanum fudit, septies ultio dabitur: de me, cuius peccatum multo minus fuit graue, maior ultio dabitur. Sed quod ad nostrum attinet propositum, inquit: Occidi in vulnus meum & liuorem meum. Hoc multas interpretationes admittit, sed pro nunc sic explicetur. Occidi vulnerando animam meam, quia illorum occisio peccatum fuit (ut ego fateor) quod grauer cor meum & animam vulnerauit. Cui fauet versio Septuaginta quæ sic habet. Quonia occidi virum in vulnus mihi & adolescentulum in liuorem mihi, supple in fletu. Quasi dicat: Ellos fueron muertos, y yo quede herido. Sed quid immoror in hoc probando, cum apud Isaiam cap. 1. lucidius contineatur? Vulnus, inquit, & liuor, & plaga tumens, non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo. Vbi secundum D. Hieronym. & Lyrani explicationem, per vulnus, liuorem, & plagam tumentem, peccata intelligit illius populi. Sed in hoc vulnera spiritualia à corporalibus distinguuntur, quod horum

Versio Septuaginta.

Isai.

D. Hiero.
Lyranus.

rum medela difficilis est: quia non est in manu ipsius vulnerati, at spiritualia, cum voluntaria sunt: facillime curari possunt, quia in manu vulneratis, & eius facilitate est, illis mederi. Solum enim ad sanitatem consequendam requiritur, quod ipse peccator obicem siue impedimentum medicinæ non apponat. Quapropter taliu vulnerum corruptio, ipsi peccatori, non Deo ascribi debet. Hierem. cap. 8. dicitur: Nunquid non est resina in Galaad, aut medicus non est ibi? Quare ergo non est obdusta cicatrix filiae populi mei? Hic secundum D. Hiero. per resina Galaad penitentia intelligitur, qua vulnera peccatorum curantur. Et aduertit Paulus Burgenfis in suis additionibus, quod loco resinæ in Hebræo ponitur Tori, quæ dictio tiriacam significat, quæ est contra venena & intoxicationes: ut intelligamus, peccatum non solum esse vulnus anime, sed etiam toxicum & venenum. Inquit ergo: Nunquid non est resina in Galaad, id est, non est balsamum, aut tiriaca? non sunt medicamina in Ecclesia contra peccati vulnera? Quare ergo non est curata cicatrix filiae populi mei? Quali dicat, summe dementiae ascribi debet, quod habens peccator tam ad manu medelam penitentiae, curari renuat, & vulnus suum obdudere. Nonne furiosus & amens ille existimandus esset, qui cum mortaliter vulneratus esset, nollet vulneribus medicinam applicare, sed eam contemneret, & proiceret? Non igitur minor insipientia & furor peccatoris est, qui oblatam medicinam penitentiae, qua anime suae vulneribus & peccatis mederi possit, spernit. Unde multoties contigint cicatrices corrupti, plagamque eius fieri desperabilem. Huius rei David non ignarus, ad seipsum per penitentiam rediens, & videns quod per annum integrum in peccatis fuerit, nec medicinam necessariam penitentiae, aut confessionis applicuerit, inquit: Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ, à facie insipientiae meæ.

Diuus Ambrosius locum hunc explicans, sic ait: Est D. Ambr.
Hh ergo

Hier. 8.

D. Hiero.

Paul. Burgenfis.
Peccatum anime venenum.

Simile.

ergo sancto Dauid spes & remedium sanitatis, quia non unguentum redolent, sed factorem, suorum vulnera peccatorum, & quia affligitur his atque curuatur, & non delectatur. Specta nunc Ephæborum aliquem lasciuum, & egregie libidinosum, qui in stupris vitam suam exigit, more illius diuitis in bysso & ostro iacentem, atque epulantem quotidie splendide, cui natent pauimenta vino, tegatur humus floribus, & spinis cooperta piscium, incensis diuersorum thimiamatum odoribus triclinia compleantur, quemadmodum se beatum putet, & bene se olere iudicet, cumque graua atque diuturna animæ suæ vulnera gerat, & corruptum sanguinem fluat, nullum tamen fetorem suæ cicatricis accipiet: obstructas enim ceno nares habet. Adhuc Ambrosius. Ex quibus colligimus quod tunc aliquis veniæ spem, & non antea potest concipere, quando corruptione suorum vulnerum, & peccatorum fetorem sentire incipit, & opera sua tanquam corruptione & sanie plena, usque ad nauseam abominatur. Est enim magnus peccati factor, quia peccatum nihil aliud est, quam corruptio mentis. Si enim peccatoris animam videre posses, vermibus & sanie scatentem eam cerne res, quia peccatis & abominationibus plena. Vnde Dauid de Idolatriis populi Israelitici, ait: Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studijs suis. In his eisdem rebus quæ peccatores summo studio inquirunt & procurant, corrumpuntur, & fiunt detestabiles & execrabiles ante Deum. Hinc est quod veteri lege præcipiebat Deus, quod semper in domo sua essent thymiana, & boni odores, non tantum propter carnes animalium, quæ ibi sacrificabantur, & sanguinem ipsorum: ne nares eius offenderent, quantum propter peccatorum factorem, pro quibus sacrificia illa fiebant. Nihil enim tam fetidum apud Deum & abominabile esse potest, quam peccatum, quod ipse valde abominatur & odit. Statim ac Noe egressus est de arca, inquit scriptura Gen. 8. quod ædificauit altare Dño, & tollens de cunctis pecoribus & volu-

Cognitio
infirmi-
tis medici
nae princi-
pium.

Peccatum
mentis cor-
ruptio.

Psal. 13.

Exod.

Gen. 8.

lucibus mundis, obtulit holocausta super altare: & subdit, quod odoratus est Dñs odorē suauitatis. Vbi alia littera habet odorē quietis. Quasi haberet pectus ad vomitum prouocatum, propter corruptionē carniū, quod tamen odor suavis illius sacrificij quietaret. Sed dices, si nausea illa indiuiuo pectore propter odorē carniū, & corruptionē carniū cōtigerat, quomodo ex earundē carniū odore, quæ in holocausto cremabatur, fuit ablata & pectus diuina quietata? Ex hoc enim planē colligitur, quod non tā ab odore carniū, quā peccatorū procedebat. Factor enim peccatorū, quæ in mūdo ante diluuiū grafabatur, nares Dei (vt ita more nostro loquamur) offenderat, ad nauseā quæ illū prouocauerat, ita vt suffimēto illo indigeret, & odore illius sacrificij ad nauseā deponēdā, & pectus suum placandum. O quantus est peccati factor qui Deū sic ad nauseā prouocat. Factorem hunc peccatorum non sentit multoties, & hinc prouenit, quod in corruptione suorum peccatorum obstinatus perseverat. Dicitur in Psal. de peccatoribus inter alia. Nares habent & non odorabūt, quod ad propositū istud explicat Doctor incognitus, dicens: Tales nares habēt & non odorabūt, nā omnis virtus magnū de se odorem reddit animæ purgatæ & iustæ, similiter, omne vitium magnū fetorem, sed mali istum odorem virtutū non recipiunt, sed magis estimant esse factorem, & factorem vitiorum estimant esse odorem. Eccles. 12. dicitur: Sicut eructant præcordia fetentium, sic & cor superborum. Ille enim qui anhelitum ex interiore corruptione, vel dentium putredine fetidum emittit ferè nunquam presentit, licet alios inficiat & offendat: sic est, inquit, superborum, aut peccatorum omnium cor, licet enim sit magis ac magis fetidum, peccatisque & flagitijs corruptum, ita vt neque homines, neq; Angeli, illud ferre possint: ipse tamē peccator id non aduertit, sed sibi bene olet. Quā benè si bimet olebat stultus ille qui dicebat: Gratias tibi ago Domine, quia non sum sicut cæteri homines, raptores

Gen. 11.

Psal. 118.

Doct. inc.

Eccles. 11.

Peccator
factorē su-
orum pecca-
torum, nō
sentit.
Simile.

Luce 18.

auari, &c. Ieiunabis in Sabbatho, decimas do de omnibus quæ possidio, &c. At Publicanus è contra, malè si bi olebat, peccatorum suorum fetorem olfaciebat, & ideo à longe stabat, nec audebat ad Deum accedere, ne que oculos in cœlum leuare, & dicebat: Domine propitius esto mihi peccatori. Sentibat etiam Magdalena peccatorum suorum fetorem, quando ad pedes Christi cucurrit, vt criminum suorum veniam acciperet: & ideo non ausa est sine unguentis preciosissimis, odorumque fragrantia accedere: timens, ne peccatorum suorum corruptione, oculos diuinæ Maiestatis offenderet. Salutem enim cõsecuti sunt ambo, quia fãtor è scelerũ suorũ cognouerunt: Hoc remedio plerũ que vtitur Deus ad hoc quod peccatores ad eum conuertantur. A perit peccatoris olfaciendi potentiam, vt peccatorum fãtor è percipere valeat, & horrore concepto ad detestationem illorum inducatur. Amos. 4. Misi in vos mortem in via A Egyp̃ti, percutsi in gladio iuuenes vestros, vsque ad cãptiuitatem equorum vestrorum, & ascendere feci putredinem castrorum vestrorum ad nares vestras. Explicat ad literam hoc Lyranus dicẽs: quod filij Israel miserunt iuuenes electos in A Egyp̃tum, ad adducendum inde auxilium contra Siriam: qui præoccupati ab A Sirijs, fuerunt cæsi ab eis & equi eorum capti ab aduersarijs, & cadauera eorum manserunt in sepulta, & ideo inquit quod fãtor eorum ascendit ad nares suas. Hoc quantum ad literalem sensum, sed D. Hieronymus ad nostrum propositum sic explicat locum. Ambulantibus in via A Egyp̃ti, id est, per mala mundi quotidie immittit Dominus mortem, vt mortificatis membris, que sunt super terram, viuat in eis Christus. Percutit etiã Deus in malis quidquid superbum & peruersum est, in iuuentute, ne vsque ad senectutẽ perueniant, & tradit equos captiuitati, ne per precipitia labantur in infernũ, & facit fãtorem ascendere, vt cognoscãt peccata sua. Sed valdè mirandum est quod sequitur in Propheta, & non rediistis

Luce. 7.

Amos. 4.

Lyranus.

D. Hiero.

rediistis ad me, dicit Dominus. Quis non miretur, peccatorem per annũ integrum in ceno & corruptione peccatorum suorum iacentem, & cum sit in loco tan horrido & fãtido: nihilominus alacer & contentus vitam suã transigat, neque inde exire velit, ac si in lecto eburneo & florido iaceret? Et sic tanquam iumentum in stercore suo, secũdum Isaelis verba, computrescit: quia vt explicat Greg. & apponitur in glossa: Iumenta in stercore suo computrescere, est carnales homines, in fãtore luxurię vitam finire. Ne ergo ad tantum malum deuēniat homo, piissimus Deus solẽt aperire ei sensũ, vt peccatorum suorum corruptionem & fãtorem percipiat, & ad eum conuertatur. Hoc magis explicatur illo loco Ezechielis 32. vbi Regem A Egyp̃ti Pharaonem per Prophetam suum, Deus minatur, dicens: Dabo carnes tuas super montes, & implebo colles tuos sanie tuã, & irrigabo terram fãtore sanguinis tui. Quem locum interpretans Hugo, ait: Hoc fit in bono, quando homini incipit fãtere peccatum suum, & cum lachrymis recollit fãtorem sui peccati, quod fecit suafrone Diaboli, & pro tali irrigatione, quando, scilicet, peccatum fãtet in memoria, sæpe fructificat terra liberi arbitrij. Ista enim sunt stercora quæ debẽt mitti circa vineam, vt habetur Lucẽ 13. Fuit ergo (vt ad Ambrosium reuertamur, vnde nostra progressa est oratio) in Dauide principium suæ salutis quod peccata sua ei fãtebant, & corruptionem vlcera suorum non ignorabat, quin potius apertè fatebatur, & dicebat: Putruerunt & corrupte sunt cicatrices meæ à facie insipientiẽ meæ. Sed vnde quæso, quod putruissent agnoscebat: nisi quia corũ sanies, & fãtor ad nares eius perueniebat, nec ferre se ipsum iam valebat.

Putruerunt & corrupte sunt, inquit, cicatrices meæ. Vbi glossula interlinearis quæ ibi Augustin. ascribitur, licet in eo non repererim, inquit: alijs per exemplũ, ita quod corruptio suorum vlcera alios per malum exemplum

Ioel. 1.

D. Grego.
Glossa.

Ezech. 32

Hugo.

Luce. 13.

D. Ambro.

Glossa. in
terlinia.

plum infecit, & eorundem fetor per totam urbem diffusus est, quia inde occasione sumserunt peccandi contra Dominum, & blasphemandi nomen eius, dicentes: Deum iniuste egisse reprobando Saulem, & eligendo Dauidem, qui satis peiora fecerat, quam ille. Et hoc est quod dictum fuit illi a Natana Propheta. Veruntamen quoniam blasphemare fecisti inimicos nomen Domini, propter verbum hoc, filius qui natus est tibi, morte morietur. Aliqui Hebrei blasphemiam hanc non ad populares, sed ad alienigenas Ammonitas referunt, qui Uriam etheum occiderunt, Deo suo victoriam illam tribuentes. Dicitur enim de illis quod in gladiis suis Deum quem colebant habebant exaratum & insculptum, & quodcumque aliquis Ammonitarum Israelitam in bello occidebat, gladium & Deum in eo sculptum exosculabatur in gratiarum actionem, cui victoriam illius facti ascribebat, dicens: Vivat Deus Ammonitarum quod in iniuriam & blasphemiam Dei Israel cedebat. Hoc tenent contigisse in occisione Uriam, & ideo dictum fuisse Dauid a Natana, Uriam etheum percussisti gladio, & inter fecisti eum gladio filiorum Ammon. Bis dicit illum interfecisse, ut culpam aggravet, quam blasphemiam subsequuta est. Itaque, ex his facile quibus potest colligere, quantum fetorem vulnera Principis ex se emittant, quantum eorum corruptio reliquum vulgus inficiat: eorum enim exemplum, siue bonum, siue malum, omnes imitantur. Hierem. 10. dicitur: Quia stulte egerunt pastores, & Dominum non exquiserunt, propterea omnis Grex eorum dissipatus est. Populus enim ut in plurimum maiores suos sequitur. Unde per illa Ezechielis animalia aliqui Doctores, Praelatos intellexerunt, per currus rotas, populares. Quia sicut rotae non habebant proprium motum, sed ad motum animalium movebantur, (ut ibi dicitur: Cum ambularent animalia, ambulabant pariter & rotae, iuxta ea, & cum cleurentur de terra, cleuabantur simul & rotae.) sic etiam populus & subditi pro maiori parte proprium motum non habent, sed ad

motum

motum Praelatorum & Principum moventur. Est enim Princeps quasi totius populi cor, ad cuius motum caetera membra moventur. Quare Ezechiel. 46. dicitur: Princeps erit in medio aliorum, cum ingredientibus ingredientur, & cum egredientibus egredietur. Loquitur enim de ingressu ad sacrificia offerenda, & audiendam legem. Erit in medio tanquam cor omnis populi, ut ad motum eius omnes ad virtutem moveantur, & ex exemplo suo alii virtutem tribuant, ad iustitiam sectandam. Quae efficaciam sit Praelati aut Principis exemplum, ex D. Paulo ad Roman. 11. intelligi potest, ubi inquit. Quandiu ego sum gentium Apostolus ministerium meum honorificabo, si quomodo ad emulandum provocem carnem meam, id est, Iudeos, & salvos faciam aliquos ex illis. Sed adverte quod inquit, honorificabo ministerium meum, quia ille officium & munus praelationis inhonorat, qui alii bonum exemplum non tribuit. *Asrenta la dignidad, y tracla como a la verguenza y vendida.* Hinc est quod propter subditorum peccata, multoties Praelati reprehenduntur & puniuntur. Numerorum. 25. iussi sunt Principes suspendi propter peccatum populi. Populus enim peccaverat cum Madianitis foeminis iuxta Balaam consilium, & initiatus fuerat Belphegor, id est, adoraverunt Principum Madianitarum Idolum, & ait Dominus ad Moysen: Tolle cunctos Principes populi, & suspende eos contra solem in patibulis. Sed dices: si populus peccavit, quare Principes puniuntur? Dicunt aliqui expositores, quod punitio primo facta est in Principibus, quia aliqui erant culpabiles idolatrando, & alii subditos reprimere negligendo, & forte propter Principum exemplum alii peccaverant. Et Origines ait: Populus peccat, & Principes ostentantur contra solem ad examinandum, ut arguantur a luce. Non enim tantum pro suis arguuntur delictis, pro populo enim coguntur Principes reddere rationem, ne forte non docuerint, non moverint, non solcite arguerint eos, qui primo peccaverunt, ne contagio dispergeretur in populos.

Non

*Simile.**Ezech. 46.**Roma. 11.**Praelati propter peccata subditorum puniuntur.**Numc. 25.**Et refertur a Lyrano.**Origines.**Hebrxi. No. 4.**2. Reg. 12.**Praelatorum Exemplum.**Hierc. 10.**Ezech. 10.*

Non mouerint, inquit, quod per bonum exemplum intelligit, ad quod Prælati & Principes specialiter tenentur. Et aduerte, quod contra solem, id est, palam & publice, eos suspendere iuuat: ut interpretatur Augustin.

D. Aug.
Nota.

Quia in Greco habetur, Paradigmatizon id est ad exemplar, ut qui uiuentes ex exempla virtutis esse noluerunt, saltem mortui sint exempla iustitiæ & supplicij. Sed quantum damnum ex Principum & Prælatorum prauis moribus Reipublice adueniat, ostendunt verba illa Hierem.

Hierem. 23.

cap. 23. Propheta namque & Sacerdos polluti sunt, & in domo mea inueni malum eorum, ait Dominus: idcirco via illorum erit quasi lubricum in tenebris, impellentur enim, & corruent in ea. Quando Propheta Sacerdos, & Princeps Reipublice polluti sunt moribus: tunc via illorum nihil aliud est quam lubricum in tenebris, *un ref ualadero y tropeçadero escondido para los demas.* ubi multi corruunt & impelluntur. Quando enim secularis aliquis ac popularis homo, peccator est ac male uiuit, vita eius lubricum est: verum non in tenebris, sed omnino patens, omnibusque manifestum: quare omnes tale lubricum vitare & fugere procurant, at si sacerdos religiosus, aut prælatus, malum vitæ suæ exemplum tribuat, exemplum illius lubricum in tenebris est, quod difficulter vitari potest, quin potius omnes illud imitantur. Quare (ut inquit D. Bonauent. in lib. quem de 6. alis Seraphin intitulauit) vna ala istius Seraphin, in quo prælatus figuratur, est vita exemplaris, quod scilicet opere cõpleat, quod verbo docet. Sicut docentes, inquit Geometriam, ut discipuli lectionem melius percipere valeant, in sabulo figuris depingunt, quod prius verbo docuerunt: sic prælatus operibus confirmare debet doctrinam, quam verbis docere studet: quod si opera eius praua sint, in magna cedit Reipublice perniciem morumque corruptionem.

D. Bonau.

Simile.

Quando canis in corpore percussus est, cum lingua vulnera possit lambere, nullo negotio salutem assequitur: at quando in capite est percussus, vbi lingua sua attingere

simile

re non potest, in magno vita eius versatur discrimine: quia vulnera eius corrumuntur, caput vermibus impletur, & tandem moritur, & multoties ex fæore eius pestis generari solet: sic cum popularis aliquis & homo cõmunis vulnere peccati afficitur, faciliter ei à prædicatoribus & Prælati medicina potest applicari, at si vulnus sit in capite, in Prælato ecclesiastico, vel seculari Principe quid sperari potest: nisi quod in peccatis suis corrumatur & putrescat, totamque Reipublicam per odorem mali exempli inficiat, sicut Dauid noster fecit, qui peccatis suis occasione dedit blasphemandi nomen Domini, ex eo quod odorem sui mali exempli populares viderunt, quod ipse deplorabat, dicens: Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ, à facie insipientiæ meæ. Putruerunt, inquam, fæorem mali exempli alijs conferendo.

D. Gregor. versum hunc de reciduatione culparum explicat, quem sequuntur quamplurimi sacri expositores. Magister, Nicolaus Lyranus, Iacobus de Valentia, & Doctor incognitus. Gregorij expositio sic habet. Cicatrices putrescere est, sanata iam peccatorum vulnera rursus in tentationem serpere, atque de eorum iteratione delectationem sentire. Itaque cicatrices putrescere & corrumpi erit, peccata quæ per penitentiam iam fuerant dimissa, per frequentem reciduationem iterum committere: quod Deus summè abominatur, quia fidem ei promissam non obseruamus. Ezechiel. 17. dicitur: Nunquid prosperabitur, vel cõsequetur salutem qui fecit hæc? Et qui dissoluit pactum, nunquid effugiet? quod si dissoluere pactum humanum fidem que infringere tanto supplicio dignum est: quid de illo erit censendum, qui quotidie pactum diuinum recindit, & fidem Deo in baptismo, vel penitentia promissam non obseruat? Isaiæ 24. etiam dicitur: Præuaricantes præuaricati sunt, & præuaricatione transgressorum præuaricati sunt: & statim sequitur formido & fouea, & laqueus super

D. Grego.
Magister,
Lyranus,
Iacobus de
Valentia.
Doct. inco.
Reciduatione peccatorum.

Ezech. 17.

Isai. 24.

te qui habitator es terræ. Sed quid sibi vult illa terminorum repetitio: nisi ostendere, quod multoties in præuaricando reinciderant, quod illis conuenit qui peccata que modo ad pedes cōfessoris detestantur, statim absq; vlla perseverantia cōmittere non uerentur, quibus formida, & æternalis laqueus promittitur. Inuidentur in hos, qui in omnē aurā mouētūr, neq; vlla in virtute cōstantiā habēt, aut firmitatē Eccl. c. 34. dicēs. Qui baptizatur à mortuo, & iterū tangit mortuū, quid prodest lauatio eius? Sic homo qui ieiunat in peccatis suis, & iterū eadē faciens, quid proficit humilando? Quid enim aliud agis o peccator cū peccata tua defles: nili lauare te à mortuo, id est à maculis quas propter mortifera peccata cōtraxeras, nō aqua ex fonte, vel ex flumine extracta: sed præcioso sanguine Christi, ex latere eius manāte: Quare ergo vis tati præcij iacturā facere, iterum mortifera per affectū tangendo, & ad eadē peccata redeundo? Per similes mihi esse videntur huiusmodi homines, vipere quæ nequissimum & astutissimū serpentis genus est: de qua referunt A Elianus lib. 12. cap. 5. & c. 23. Plini. lib. 9. c. 23. & Cælius antiquarū lectionū, lib. 16. cap. 13. quod cū libidine coeundi exestuauit, ad litus progreditur, ibique sibilando præsentia suā testatur, & ipsam suam murenā allicit, ac omne venenū euomitione eiicit. Murena emari egreditur, & sic ambo mutuam libidinē explent. Sed mox murena ad mare regreditur, vipera vero resorpto iterū veneno, ad latibulū suū etiā reuertitur. Sic nimirū peccatori contingit, qui ad Deum sponsum suū naturaliter inclinatur, illū quæ diligere tenetur attrahit eū singultibus suspirijs & lachrymis, quæ summa beneuolētia & charitate amplectitur, ac statim tēdio affectus, Deū suū per reciduationē relinquit, virus peccati resumit, & ad cauernā scelerū suorū reuertitur. Ex quo sequitur illud Matthei 12. & Luc. 11. quod sūt nouissima eius: peiora prioribus, quia præterita peccata quæ iā per penitentiā fuerant dimissa per ingratitude

*Exemplū
naturale.
A Elianus,
Plinius, Cæ
lius*

*Matth. 12.
Luc. 11.*

dinem aliquo modo redeūt, vnde peccatū de nouo comissū grauius est. Hinc fit illud q̄ a B. Petro 2. sua Epistola c. 2. habetur, ubi de quibusdā qui post susceptū baptisma retro abierūt agens, inquit: Melius est viā veritatis nō agnoscere, quā post agnitā retrorsum cōverti. Contigit enim eis illud veri prouerbij: canis reuersus ad vomitū. Allegat D. Petrus librū Prouer. c. 26. & est locus appositissimus, qui sic habet: Sicut canis qui reuertitur ad vomitum suum: sic imprudens, qui iterat stultitiam suā. Appellat enim peccatorē stultū & imprudentem: qui cū modo peccatorū suorū peniteat, statim iterum penitenda cōmittit. Sed in Septuaginta clarius habetur. Sicut canis cū reuertitur ad suū vomitū, & abominabilis fit: sic stultus malitia sua reuertēs ad suū peccatū. Quis videt canē propriū vomitū iterū deglutientē, qui nō illū abominatur ferre. nō valēs? O Decus infinite clementiæ, quantū abominaris peccatorē, qui post euomitā malitiā eū comprimētē, & per penitentiā expulsam, ad eā per reciduiū reuertitur. Hic apud te abominabilis, horrendus sanis, & putredine corruptus videtur. Angeli cū detestātur, & omnes cœli accolę abominantur eū, oculosq; suos ab illo auertūt, ne prouocentur ad nauisā. Igitur filij Adā lauamini & mūdi stote, ne sitis sicut sus lota in volutabro luti, aut sicut canis ad vomitū reuersus, ne regrediamini ad maculas per penitentiā deletas, sponfam vel in hoc imitamini quæ dicebat in Cant. Laui pedes meos quomodo inquinabo illos? Expoliaui me tunica mea quomodo induar illa? Quando Sathanas, mundus, vel caro tentationibus suis uos inuaserit, quando fores voluntatis vestræ propulsauerit, vt ad pristinam vitam redeatis, & voluptates præteritas, responsum ad manum habetis. Laui pedes anime mee, lachrymis oculorum meorū, quomodo iterū inquinabo illos? Expoliaui iam me veste sordida, inueterate consuetudinis quomodo iterum resumam illam? Vulnera mea iam sanata sunt, & medicamine sanguinis Iesu Christi Redēptoris mei curata, cicatrices iā obductæ,

2. Petri. 2.

Prouer. 26.

*Septuaginta
ta interp.*

quomodo iterum peccatis me vulnerabo, plagas super plagas imponam? ut cicatrices meae putrescant, & a facie insipientiae meae corrumpantur? O Dauid sancte, tu te istis nobis sis in praesentia, quid tibi accidit in reciduatione, quando adulterium Bersabe, quasi redijt in numeratione populi? Putruerunt, inquit, & corrupte sunt cicatrices meae, a facie insipientiae meae.

Miser factus sum & curuatus sum usque in finem, tota die contristatus i iherosolymis. Quid mirum, quod usque in finem curuetur ille, cuius iniquitates caput ipsius fuerant supergressae, & sicut onus graue, super illum grauate? Hinc enim prouenit illi curuatio, quia peccatum priuatio est rectitudinis debitae inesse. Nam sicut bestia vel homo excessiue oneratus pondere corporali, curuatur, nec libere valet incedere: ita peccator, peccatis oneratus, curuus est & obliquus in anima, & ratione, & in conscientia, non valens resistere futuris peccatis & tentationibus, nec resurgere, nisi per gratiam Christi releuetur, & erigatur. Et sic inquit August. quod curuitas haec exponere peccatorum proueniebat. Nam sicut homo oneribus portandis asuetus, ex nimia consuetudine solet fieri curuus, & caput versus terram inclinare: sic peccator ex assidua peccandi consuetudine, portandique onera peccatorum, incuruatur mens eius versus terrena, ita ut non aliud sapiat, non aliud quaerat, aut exoptet. De hoc conquirebatur Dauid Psal. 56. Laqueum parauerunt pedibus meis, & incuruauerunt animam meam, id est, Demones inimici mei parauerunt mihi laqueum, quando de solario domus meae vidi Bersabe seipsam lauante, & oculis meis illam pulcherrimam obtulerunt, & incuruauerunt animam meam, quando per voluntatis studium, usque ad effectum prauis operis terrenis inhians, & sensualitati obtemperans, cum illa adulterando prouenit. Quid aliud facis, o peccator (ut ad te sermonem nostrum conuertamus) quando libidinem tuam explens, adulterium committis, vindictam de inimicis sumis, vel quoduis aliud

Simile.

Peccatum curuitas animae.

August.

Simile.

Psal. 56.

aliud peccatum perpetras: nisi animam tuam quam Deus ad imaginem suam in summa rectitudine creauit, miseram securam reddere? Redditur misera, quia si beatus ille est cui omnia optata succedunt, qui habet quid quid vult, ut inquit August. miser ille dicetur absque cunctatione vlla, qui peccatum aliquod committit, cum Deum non habeat, in quo omnibus desiderijs suis frustratur anima, beatitudine sua priuata. Dicitur curuus, quia cum mens naturaliter ad Deum inclinatur, pondere peccatorum depressa, ad terrena desideria, oculos & caput demittit. Vnde quibusdam imprecatur Dauid, dicens: Obsecrentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurua, Psal. 38. Habent namque peccatores oculos obsecatos, ne bona caelestia intueri possint, & dorsum recuruum, quia semper ad terrena se conuertunt, & suprema bona obliuioni tradunt.

Tota die contristatus ingrediebar. Quasi diceret: quia miser factus sum per culpam, & curuatus usque in finem, totaliter terrenis voluptatibus me ipsum tradendo, ideo tota die contristatus ingrediebar. Tanta afficiebar tristitia & dolore: quod nullam consolationem admittebam, Vnde de illo dicitur 2. Reg. 12. quod postquam reprehensus fuit a Natam Propheta, ieiunauit ieiunio, & ingressus seorsum iacuit super terram. Et quidem quam ex animo quantoque feruore spiritus peccata sua defleuerit sanctus iste Rex, postquam viam penitentiae est ingressus ostendunt manifeste verba illa, quae habentur Psal. 54. Contristatus sum in exercitatione mea, & conturbatus sum a voce inimici, eor meum conturbatum est in me, & formido mortis cecidit super me. Timor & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebrae. Quis dabit mihi pennas sicut columbae, & volabo & requiescam? Primo enim dicit, quod in exercitatione sua fuit contristatus, scilicet, in penitentia quam incessanter exercebat. Solent enim, qui a mundo ad religionem conuertuntur, in quibusdam penalis operibus occupari,

D. Aug.

Psal. 38.

2. Reg. 12.

Psal. 54.

Simile.

scilicet in ieiunijs, disciplinis, & orationibus quæ exercitia appellantur. Dicimus enim talis iuuenis facit exercitia, quod proximum signum est suæ conuersionis: sic Rex sanctus, exercitia faciebat, & in eis valdè contristabatur, carnemque suam supra modum affligebat: quia mundo & voluptati renunciauerat, & viam iustitiæ profiteri decreuerat. Conturbabatur etiam à voce inimici, id est, à propria conscientia accusante, & peccata sua redarguente. Non enim habet homo inimicum crudeliorem quam propriam conscientiam, quæ est inimicus domesticus semper oblatrans & murmurans, quia conscientia mille testes. Cor meum conturbatum est in me, ita, vt formido ipsa mortis, super me ceciderit. In me, inquit, conturbatum est, non extra me. Turbatur cor extra aliquem, quando circa diuersa negotia vitæ humanæ occupatur, diuersisque & inutilibus curis, diuitiarum, honoris, & dignitatis agitatur. Conturbatur, quidem cor in his rebus, sed extra seipsum, quia sui oblitum circa exteriora negotia est occupatum. Vnde Isaias ait: Redite præuaticatores ad cor. At tunc cor in semet ipso conturbatur, quando ex cognitione sui ipsius, & ex consideratione peccatorum suorum, intra semetipsum conturbatur & affligitur, & formidine mortis repletur. Et ad idem est quod alibi dixit T: timor & tremor uenerunt super me, & contexerunt me tenebræ. Timor mortis, & tremor inferni, & tenebræ peccatorum, quibus contegitur mens, quando grauitatē eorum considerans, supplicij æternis reā se esse iudicat. Et dixi, quis dabit mihi pennas sicut colubæ? Theodoretus ait. Porro admiratione dignum est, Davidem colubæ, & non alterius auis alas accipere voluisse: manifestum enim eum Spiritus sancti gratiam desiderare qui colubæ specie volauit. Augu. Sicut colubæ, non sicut coruus: coruus enim egressus ab arca, ad illam non est regressus: sed de carnibus animalium, quæ super diluuij vndas reperit, seipsum saturauit: at columba cum non innensisset ubi requiesceret pes eius, statim

Conscientia hostis domesticus.

Isai. 46.

Pennis colubæ quid? Theodoret.

Augustin.

statim ad manum Noe est reuersa. Petit ergo, ne sit coruo similis, & in mortiferis voluptatibus carnis demoretur, sed instar columbæ, non inueniens requiem in his rebus caducis, statim ad Deum suum regrediatur. Non mirum est fratres, quod à Deo aliquando per culpam discedamus, & per mare mundi huius, mens nostra volatu celerissimo percurrat: sed in corruptione peccatorum, & in carnis foetore minime commoremur, sed statim ad eum per veram penitentiam conuertamur. Hugo sic interpretatur hunc locum. Colubæ dicit, non vespertilionis, aut bubonis, qui de nocte volant. Debemus enim alas colubæ à Deo petere, quæ in die & non in nocte volat: in die enim dum lucem habemus, & tempus nobis suppetit, ad Deum per penitentiam confugere debemus, non in nocte mortis, quando volatus non est securus. Voluit ad Deum volare & confugere Rex Antiochus, sed sero & in nocte, & ideo à tenebris peccatorum suorum fuit præpeditus. De illo enim dicitur: Orabat scelestus Dominum à quo non esset misericordiam consecutus. 2 Mach. 9. Voluerunt etiam ad Deum conuolare Aegyptij, quando inter maris rubri vortices submergebantur: cum dicerent Exo. 14. Fugiamus Israel. Dominus enim pugnat pro eis contra nos. Voluerunt enim retrocedere & desistere ab eorum persecutione penitentia ducti, sed sero sapiunt fruges. Volabant enim, sed non in die, sed in nocte, non colubæ alas, sed vespertilionis habuerunt, ideo à tempestate maris fuerunt præpediti & aborti. Quam recte dictum est ab Osea c. 8. Quia vetum seminabunt, & turbinem metent. Nam fructus semini assimilatur, insanum namque esset, seminare spinas, & inde triticum sperare. Peccator qui in vita sua spinas culparum seminavit, quid aliud expectaturus est, nisi mortem sempiternam, inferni que supplicium? Seminas ventum vanitatis, & inde serenitatem gloriæ expectas potius turbo, procella, & tempestas inferni erit expectanda: quia mors sequitur sero semper vitam, & illam imitatur. Sed & paraphrasis Caldaica hoc

Hugo.

Conuersio non differenda.

2. Mach. 9.

Exo. 14.

Osea. 8.

Paraphrasis Caldaica hoc

hoc magis nobis explicat, quæ sic habet: Quis mihi dabit aliam sicut columbæ, volarem & hospitio me recipere. Ecce proriper infugam, habitarem in deserto temper. Tangit hinc elegantissimam columbæ methaphoram. Columba enim cum naturaliter sit timida, quando tempestatem aliquam præsentit cælum tonans, & fulguribus grandine & fulminibus terram minans intuetur: statim absque vlla mora celeri volatu ad familiare sibi hospitium & receptaculum se confert, vt à grandine pluuijs & tempestatibus tuta esse possit. Sic Dauid considerans mundi huius tempestatem, & timens eius diuersa pericula, alas sicut columbæ à Deo postulabat, vt discrimina eius fugiens, ad locum aliquem tutissimum securitatem promittentem, se conferre posset. Postulemus & nos à Deo alas columbæ, quibus à mundi huius fallacis periculis elongati, & in pænitentia solitudinem recepti, peccata nostra gemere & deplorare possimus: iuxta illud Isai. 59. Quasi columbæ meditates gememus. Columba enim gemitibus & cantu lugubri ipsorum in suam amicitiam reconciliat: sic nos sponsum nostrum quæ offendimus, lachrymis orationibus & gemitibus reconciliemus. Versio Septuaginta sic habet. Quasi morientes gement: quasi vrsus, & quasi columba pariter ambulabunt. Quod quidē Theodoretus, & Cyrillus spectare putant aduastitatem à Romanis Iudeis inuectam, post Christi nactem. Qui vt haberi potest ex Iosepho lib. 5. de bello iudaico. cap. 32. imminēte summo discrimine, viui cryptas & f. pulchra mortuorū ingrediebantur quasi fere & vrsi, & ibi calamitatē suam flebant, & quasi gemebundæ columbæ voce lachrymabili personabant. Fleamus & nos pariter quasi morientes vrsi solent flere, & quasi columbæ meditates prosceleribus nostris perfundamur lachrymis, vt reconciliati Deo, veniam consequamur & gratiam.

Concio

Simile.

Isai. 59.

Concio quarta.

Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus:

Et non est sanitas in carne mea.

Afflictus sum & humiliatus sum nimis:

Rugiebam à gemitu cordis mei.

Licet caro nostra anime data fuerit in sociam gratissimam, quæ esset quasi illius ministra, in omnibus ei sponte, & absque vlla rebellionem obtemperans: tamen propter peccatū primi parentis, eam rebellem experiri cepit, & iura amicitia & naturæ violans, mutata est, & in crudelem & duram inimicam conuersa. Quod factum est ei in poenā sui peccati. Dignum namque fuit, vt anima quæ Deo per obedientiam subiici noluit, ipsa quoque inferiorem sibi carnem repugnantem haberet. Vnde est, quod in carnali conceptione, propter primorum parentum peccatum, carnalis oritur peccati fomes, & concupiscentia mali, quæ simul cum ipsa carne contra spiritum insurgit. Constat hoc ex Gene. cap. 3. vbi dicitur: Quod cum primi parentes post nuditatem suam, quæ iam incipiebat eis esse confusibilis, audissent vocem Dei de ambulantis in Paradiso ad auram post meridiem, absconderunt se à facie Domini. Verecundia illa qua perfusi sunt, rebellionem suæ carnis testabatur, quæ iam motus inordinatos, & obnoxios habere incipiebat. Cui glossa interlinearis illius

Caro post peccatum anime facta est inimica.

Gene. 3.

Glossa in loci terlin.

KK

loci consonat. Non absconditur homo, vt eius scelera Dominus non videret sed vt se indignum eius aspectu ostendat. Arctabatur enim duplici verecūdia, quia nūc primum obscenum motum in mēbris sentiebat, & quia propter transgressionem hoc cōtigit sentiebat. Hinc bellum illud plūsq̄am ciuile, in regno hominis. ortum est. quod in nobismetipsis incessanter experimur. Caro enim concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Quod quidem bellum sicut & continuum est, ita & molestissimum, ijs præsertim qui luxu & sensualitati frena non laxant, sed corpus suum castigare, & in feruitutem redigere, omni studio conantur. Sentiebat belli huius difficultatem, qui dicebat: Quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihi metipsum grauis? Alia litera habet, factus sum mihi metipsum in pondus? Quasi diceret: Non satis esset Domine, quod propter peccatum factus sum inimicus tuus, tibi que aduersus, sed etiam meipsum mihi met. grauem fieri permisisti, ita vt caro mea quasi graue pondus, & intolerabilis sarcina, mihi esse videatur? De quodam tyranno fertur, inaudito martyrij genere homines cruciare consueuisse nimirum, hominem viuum mortuo alligando, vt ex eius corruptione & foetore, animam exhalaret. Hoc idem Domine mecum fecisse videris, qui carnem hanc corruptibilem, mortalem, & miseris obnoxiam, animam incorruptibili, & immortalis indissolubili (nisi per mortem) nexu, alligasti: vt ex societate eius molestis & angustiis afficiatur. Sentiebat item eius grauedinem cap. 7. cum dicebat: Nunquid mare ego sum, aut cetus, quia circumdedisti me carcere? Mare enim quasi in carcere esse dicitur, quia sub terræ limitibus coarctatur & continetur, ne effluat & vniuersam terram inundet. Incarcerauit enim Deus mare, & quasi firmissima catena constrinxit illud verbo, quando dixit: Congregentur aquæ in locum vnum, vt appareat arida. Cetus etiam qui est immanis piscis, intra Oceanum

Iob. 7.

Mezæzius.
Virgilius
S. A. Encid.

Iob. 7.

Gen. 1.

ccanum

ceanum detinetur, ne deueniat ad maria mediterranea, in quibus homines communius nauigare solent, ne illis nocumento esset. Inquit ergo Iob: Nunquid Domine, sum ego quasi mare, furibundus & amens, aut quasi cetus, gentium oppressor, aut tyrannus, quod concludisti me carcere, & carnis meæ catena deuinxisti? Quare animam meam à corporis vinculis dissolui non pateris? Vbi manifestè vides, quod carnem suam carcerem appellat, sub cuius nomine varias molestias, quas animam ex societate carnis contrahit, significat. Nonne carcerem corpus suū iudicabat, qui dicebat: Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo? Nonne vincula, ferreamque catenam esse, sibi persuasum habebat Diuus Paulus, quando nimio desiderio dissolutionis accensus, dicebat: Cupio dissolui & esse cum Christo? Et alibi: Infelix homo, quis liberabit à corpore mortis huius? Ex hac animæ captiuitate, & vinculis quibus detinetur, nascitur pronitas ad malum & difficultas ad bonum perficiendum, quia cū anima nostra corpore corruptibili grauetur, non expeditè & liberaliter, licet libere: sed difficulter & pedetentim, ad bonum tendit: Quod ostendit Doctor incognitus super illud Psalm. 106: Sedentes in tenebris & in umbra mortis, vincetos in mendicitate & ferro dicens: Quandiu sumus in presenti vita, astringimur mendicitate & ferro, id est, difficultate ad bonum agendum, & ad malum fugiendum. Vnde & Apostolus Paulus se sic vincitū sentiebat, cum diceret: velle adiacet mihi, perfringere autē non inuenio, non enim quod volo bonum hoc ago: sed quod odi malum hoc facio, Roma. 7. Velle adiacet, inquit, id est, iuxta me iacet, quasi infirmus, qui vult surgere ad bonum faciendum sed non potest, propter fomitem peccati hoc impediens. Vnde inquit Hier. Quocūque pergō hostem meū porto, prauis enim motus & desideria in me habitāt. Inquit ultra perficere autem non inuenio, non dico, facere, quia concupiscentia non tollit;

Cero animam
me carcerem

Psal. 141.

Phillip. 1.

Rom. 7.

Pronitas
ad malum
& difficultas
ad bonum.

Dost. inco.

Rom. 7.

Hiciony.

K K 2

liber-

libertatem arbitrij, sed perficere, quia etsi aliquid boni faciat, sed non perficit quia rebellat concupiscentia & non consentit, ut perfectum & omnibus numeris absolutum fit opus. Exemplum esto, delectat aliquem uxor aliena, sed non amat, mentem euertit, in secretarium mentis intrat, videt foris strepentem concupiscentiam. Agit ergo bonum, quia concupiscentia non consentit, sed non perficit bonum, ut scilicet, non concupiscat. Sic & hostis eius, scilicet concupiscentia agit malum, quia mouet malum d. siderium, sed non perficit malum, quia non paritur malum repugnante voluntate: & in hoc bello & repugnantia est iustus per totius uitae tempus constitutus. Multa enim nolens & repugnans a sensualitate patitur. Explicat ad hoc propositum D. Gregor. uerba illa Iob. cap. 10. quae difficultatem aliquam praese ferre videntur. Si peccauit, & ad horam pepercisti mihi, cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris? Sunt uerba Gregorij. Peccatori ad horam Dominus parcit, cum reatum culpe concessis protinus fletibus diluit, sed ab iniquitate nostra mundos nos esse non patitur, quia uolentes quidem culpam fecimus, sed nonnunquam nolentes eius memoriam cum delectatione toleramus. Saepe namque hoc quod a conspectu iam iudicis fletu interueniente deletum est, ad animum redit, & deuieta culpa rursus ad delectationem inserpere nititur, atque in antiquo certamine redibina pulsatione reparatur, ita, ut quod prius egit in corpore hoc importuna cogitatione, postmodum uerset in mente. Hoc in penitenti nostro, Dauide inquam, intueri licet, qui quamuis peccatum quod adulterando commisit, iam per illud efficacissimum, peccauit, ex uisceribus cordis prolatum diluerit: tamen adhuc nolens, mens eius ex delectationis recordatione, molestias non modicas perferrebat, quas illusiones anime appellat, quia Daemon naturae humanae hostis, frequenter his cogitationibus, iustorum animas diuexare & illudere solet. Unde de causam suae tristitiae & curuitatis exprimens, inquit;

Quoniam

Exemplum.

D. Grego.

Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus. Alia litera habet, Quonia anima mea completa est illusionibus, & sic legit B. Augustinus.

Vbi filenter praetereundum non erit, quod delectationum carnalium memoriam, illusiones appellat. Lumbi mei, inquit, uel anima mea, completa est illusionibus. Non enim carnalis voluptas est delectatio uera, sed delectationis illusio & deceptio quaedam. Decipiuntur enim mundi amatores existimantes uitia carnis ueram in se delectationem continere, cum potius tristitia & amaritudinem pariant. Quare Boetius inquit, lib. de consolatione, & refertur a D. Bonauen. tomo 1. cap. 16. de uoluptate. Tristes esse uoluptatum exitus, qui quis reminisci libidinum suarum uolet, intelliget, quae si beatos explicare possent, nihil causae est, quin pecudes quoque, beatae esse dicantur, quarum omnis ad explendam corporalem lasciuam, festinat intentio. Seneca etiam in quadam epistola, miserimum uoluptatum finem his uerbis explicat. Voluptates praecipue ex turba, & iniustissimas habet: latronum more in hoc nos amplectuntur, ut strangulent. O uerbum omni celebratione & memoria dignum, ab homine infideli & pagano prolatum. Quid amplius homo fidelis doctrina Christi Iesu imbutus, proferre posset? Complexantur, inquit, nos voluptates sicut latrones ut extrangulent & interficiant. De Iahle dicitur lib. Iudicum. 4. quod cum Dux Sisara fractus bello, ad tentorium eius peruenisset, egressa est in occursum illius, blandis pacificis que sermonibus cum alligando. Intra ad me Domine mi, intra, ne timeas: qui cum tabernaculum eius securus ingrederetur, & potum aquae ab ea postulasset, aperuit utrem lactis, & dedit ei bibere & operuit illum pallio, uel pellibus, ut habent Septuaginta. *Con algn cobertor de martas preciosissimas.* Quem somno sopitum clauo super tempus eius infixio interfecit. Qui soporem, inquit scriptura sacra, morti socians defecit, & mortus est. Disputat Lyranus utrum ipsa in

Lectio Augustini.

Voluptas carnalis quare illusio dicitur.

Boetius. D. Bonau.

Seneca.

Iudic. 4. Figura.

hoc facto peccauerit, quod nostra non interest pro nūc. Sed hoc vnum mihi solum liceat dicere, quod esto in facto non peccauerit: tamen ipsam à perfidia & fallacia excusare non possumus, cum sub amicitiae & benevolentiae specie, fucatis verbis, & coloratis versucijs, fefellerit. Sed quid (vt ad rem redeamus) per fallacem Iacem Sifaram strenuum ducem interficientem intelligere debemus, nisi carnem nostram proacem, petulantem, & fallacijs plenam: quae animae sitienti, potum lactis offert, per quem potum vitia ipsa & delectationes carnales intellige, quae potio licet amarissima sit, plena veneno mortifero: tamen animae esurienti etiam amara dulcia esse videntur. Cooperit pellibus, quia semper molia & delectabilia offert, aspera vero & laboriosa fugit. His vitijs & voluptatibus ratio peruertitur, & mens confopitur, ita vt mortem aeternam sibi imminentem non videat, & sic aeternaliter & miserabiliter periit. Singulari spiritu Salomon in Prouer. hoc depinxit, dicens: Ne intuearis vinum quando flauescit, cum splenderit color eius in vitro, ingreditur enim blandè, sed in nouissimo mordebit vt coluber, & vt regulus venena diffundet. Licet prima facie, & cortice literae, de vino materiali videatur loqui, quod inebriat hominem, & rationem eius peruertit: tamen existimo quod multo magis de vino voluptatis intelligendum est, quod multo fortius inebriat, & iudicium peruertit rationis: Inquit ergo quaecumque, ô homo, caro tibi blandiatur, quaecumque voluptatis vinum tibi obtulerit, *quando te estu brindando condeleyte*: ne attentis oculis tale vinum aspicias, quin potius oculos considerationis & desiderij ab eo auerte. Quia licet blande & dulciter ingrediatur: tamen exitum habet amarum & tristem, *tene el dexo muy amargo*. Et sic dicebat Aristotol. quod voluptates non venientes, sed abeuntes intueri debemus. Quare sequitur: In nouissimo mordebit vt coluber, & vt regulus venena diffundet.

Prover. 23
Nota.

Arist.

fundet. Mor det enim in nouissimo voluptas, scilicet, in die extremo, vel mortis, vel iudicij, tunc enim maximum sentit peccator remorsum conscientiae ipsum accusantis. Diffundit què venenum suum tanquam regulus. Dicitur de regulo quod ad eum venenosus est, quod solo aspectu suo aues volantes interficit: sic voluptas solo aspectu & representatione sua, plerumque interficit animam, per solum consensum, absque opere exteriori: & in hora mortis ex representatione voluptatis praedolore interibit, quia maximum dolorem sentiet. Est locus non intellegans apud Iobum cap. 24. ad hoc propositum, vbi de homine carnali & luxui dedito agens, inter alia sic inquit: Dulcedo illius vermes, non sit in recordatione, sed conteratur quasi lignum infructuosum. Pauit enim sterilem & quae non parit, & viduae bene non fecit. Doctores Hebræi, vt refert Lyranus, hoc de tempore diluuij interpretantur. Dicunt enim, quod homines illius temporis tanta libidine, & luxuria estuabant, quod accipiebant duas uxores, vnam ad delectationem concubitus carnalis tantum, & illi dabant sterilitatis potum, ne per conceptum & partum puerorum debilitaretur, & deturparetur. Quam summa cura & studio sustentabant, vestibus pretiosis ornabant, & cibis exquisitis alebant, vt ad concubitum esset delectabilior: aliam autem uxorem accipiebant ad generationem prolis, & ad illam non accedebant, nisi conceptionis causa: cuius nullam habebant curam, quin potius eam male tractabant. Vnde his lubricis & luxuriosis hominibus hæc maledicta, inquit, imprecatur, scilicet, quod dulcedo illorum vermes, &c. Sed D. Greg. lib. 16. moralij. 29. aliter hunc locum magisq; ad aedificationem nostram explicat, dicens: Potest quoq; apertius vermibus nomine caro designari. Vnde & superius dicitur, homo putredo & filius hominis vermibus. Luxuriosus igitur cuiuslibet atq; carnis voluptatibus dediti, quanta sit cæcitas demonstretur, cū dicitur: Dulcedo illius vermes.

Exemplū natura.

Iob. 24.

Lyranus.
Nota.

D. Grego.

Voluptatis exitus.

mes. Quid namque caro, nisi putredo ac vermis? Et quis quis carnalibus desiderijs anhelat, quid aliud quam vermem amat? Quid enim sit carnis substantia, testantur se pulchra. Quis parentum, quis amicorum fidelium quam libet dilecti sui, tangere carnem scaturientem verminibus potest? Caro igitur cum concupiscitur compescitur, quæ sit exanimis, & intelligetur quid amatur. Nil quippe sic ad edomandum desideriorum carnalium appetitum, valet, quam, ut unusquisque hoc quod viuū diligit quale sit mortuum penset. Vnus fuit hoc efficaci simo remediō quidam heremita, ut refert Hugo in sua glossa super hunc locum. Qui cum memoriam cuiusdam mulieris, quā dilexerat, non posset auellere a corde suo: ea mortua & foetente, effoso tumulo, frustrum eius abscidit: & quando occurrebat illi eius memoria, ponebat illud frustrum foetidissimum ad os, & ad nares, quod natura vix poterat sustinere, & sic liberabatur. Sed iam ad expolitionem auctoritatis Iob redeamus. Dulcedo, inquit, luxuriosi vermes, quia caro est, in vermes cito resoluenta per mortem: & quia talem diligit dulcedinem & in ea beatitudinem & felicitatem suam collocat, nō erit in recordatione, suple Dei, ut ab eo præmium beatitudinis accipiat, sed conteretur quasi lignum infructuosum per mortem, & in infernum mittetur, secundum illā sententiam Saluatoris Matth. 3. Omnis arbor quæ non facit fructum excidetur, & in ignem mittetur & secundum illud Ezechielis, 15. Fili hominis quid fiet de ligno vitis, &c. Et respondit: ecce igni datum est in escā. O terribilis, valdeque tremenda sententia, o Deus vite & salutis meæ, quæ nam tam vrgens causa esse potest, qua hominem ad imaginem & similitudinem tuam creatū, tam dura & acri animaduersione percutis: audis causam & rationem. Pauit enim, inquit, sterilem, & quæ nō parit, & viduæ benè non fecit. Quid enim per sterilem, nisi carnem nostram, & quid per viduam, nisi animam intelligemus? Caro nostra sterilis est, quia dum solum

Hugo Car
dinalis.

Matth. 3.

Ezech. 15.

præsentia appetit bonas cogitationes gignere nescit, sterile etiam dicitur, quia de se nullum fructum Deo dignum ferre potest. Anima vero dicitur vidua, quia sponso suo Deo pro nunc est orbata. Ille ergo sterilem facit, & viduæ benè non facit, qui contempta anima tua, totum studium ad indulgendum carni & luxui, desiderijs que carnalibus inseruendum conuertit. Quæ quidē, quoniam tam infælicem exitum & finem habent, non voluptates, sed illusiones & deceptiones, voluptatum à Dauide appellantur. Quapropter, inquit: Anima mea impleta est illusionibus, id est, cogitationibus carnalibus & non est sanitas in carne mea.

Dicuntur etiam illusiones carnales voluptates, quia cum facietatem promittāt, non satiant, sed maiorē sui famē excitant. De pomo illo arboris Paradisi quod vidit mulier, dicitur: quod erat bonum ad vescendum, pulchrum oculis, aspectu quē delectabile: & tamen, licet ex eo comederit famem non extinxit, sed excitauit. Sic, inquit quædam glossa, sunt sæculi voluptates, quæ non satiant, sed esuriam prouocant. Habent enim apparentiam & exteriorem pulchritudinem promittūt quæ satietatem, quam tamen non conferunt, immo maiorem appetitum excitant. Isai, cap. 29. rectè hoc depingitur. Sicut somniat esuriens & comedit, postquam vero fuerit expergefactus vacua est anima eius, & sicut somniat sitiens & bibit, postea vero lassas aduc sitit: sic omnes qui dimicauerunt contra montem Sion. Hoc quod olim Propheta de Caldeis, vel Romanis vaticinatus est possumus nos nunc, de hominibus voluptati deditis, absque mendacio asserere. Nam isti dimicant contra montem Sion scilicet, contra montem gloriæ, cū propter scelera sua bellum contra Deum inferant. Erit ergo multitudo omnium istorum sicut seminum visionis nocturnæ, quia omnes eternaliter intribūt, & eorum memoria omnino periet. Quibus continget idem, quod somniantibus contingere solet. Accidit aliquem

Voluptas
carnalis, ap
petitum nō
satiat.
Gen. 3.
Glossa.

Sim le.

somniare quòd prope ripam alicuius fluminis placido murmure decurrentis, sedeat, inter amenissimas & umbriferas arbores, vbi Philomenæ & aliarum auicularum harmonia, dulcissimo modulamine resonat: ibi opulentissimam mensam floribus ornatam, & abundantia ciborum refertam, ad famem suam satiandam videt, comedit & saturatur, valdequè exciborū preciositate & abūdātia recreatur anima eius: at postquā expergefatus à somno excitatur, cognoscit omnia illa illusiones quasdā, & phantasticas, non veras rerū imagines fuisse: quare eandē famem & sitim quam prius patitur, nullam que fatietatē ex ficta illa mensa anima eius habuit. Sic inquit Propheta, erunt omnes peccatores qui dimicant cōtra montē Siō. Vidētur enim saturari in præsenti vita, ex turpitudinibus & voluptatibus, quas summo opere cupiunt, & diligūt, & summo studio atq; diligentia, & nō sine magnis sumptibus & laboribus quærunt: tamē fallūtur quasi soniantes, quia omnia hæc animæ nostræ appetitū non satiāt. Sunt enim quasi remedia impertinētia: vt si aliquis vexaretur dolore capitis, & medicus linteū, aut vittā pedibus applicaret, *le pusse la vè da culos pies*. Aut forte si alicui magnam sitim patienti, aquā manibus eius infunderes, quod sitim eius nō extingueret, sed potius excitaret. Sitis enim est intus, & tu remediū exterius applicas. Hæc sitis homo, quā in te ipso experiris, est in anima nō in corpore, & tu remedia corpori, nō animæ adhibes. Voluptates enim carnales, diuitiæ, argentū, & aurū, & omnis mūdi gloria corpus corruptibile, nō incorruptibile animā attingūt, & ideo famē tuā non exples, sed potius excitas. Vnde est quod mūdani rebus his nō satiātur, sed potius excitatur corū appetitus, fames & sitis nostra est quidem voluptatū, sed nō corruptibiliū, nō carnaliū, sed incorruptibiliū, & spiritualiū, voluptatū cælestiū, quæ finē nō sunt habiturę. Et hinc prouenit, quod his rebus satiari nō potest anima nostra. De filio prodigo dicitur Lucæ. 15. quod

*Simile.**Simile.**Exc. 13.*

magnum

magnam patiebatur famē in tantū, quòd cupiebat implere ventrē suū de filiquis quas porci manducabāt, & nemo illi dabat, vbi inquit glossa illius loci: Cibus Dæmonum est ebrietas, fornicatio & huiusmodi, quæ blanda sunt, & ad sui vsum prouocant, neque alia cura est luxuriosis, nisi vt ventrem suum impleant, quorum Deus venter est, sed eis nō potest saturari, quia voluptas semper habet famē sui. Nō abhorret ab hac materia, neq; erit in iocundū auditu, quod de vxore Loth refertur, *Gene. 19.* Dicitur enim, ibi, quod in statuā salis transmutata sit, vel incumulum salis, vt in Hebræo habetur. Sed D. Hiero. in statuā vertit, quia ipse proprijs oculis illā vidit, ut de se testatur. Ambulauit enim proprijs pedibus totā terrā promissionis, & mōtes Arabiæ & Aegipti, vt videret loca quæ in Biblia continebantur, cū ali quibus peritissimis Hebræis ne faciliter circa ea in suis scriptis deciperetur, sicut ipse habet in quodam prologo super Paralipo. qui incipit, Eusebius. Sed per cōtari libet, vt ad propositū nostrum deueniamus, quare hæc mulier in statuam salis, magis quam æris, aut marmoris versa sit: Multasunt quæ circa hanc transformationē à Doctoribus, tã Hebræis, quã Catholicis, dicuntur, quibus dimissis, solum cū Caietano aduertamus: quod hæc mulier, non tam corpore quã corde retro aspexit: forsitam peccatis Sodomitarum consentiebat: & ideo, vt inquit hic expositor, retardabat gressum, quasi quæ nōlet illos dimittere, & coniugem suum sequi. Vnde secundum Iosephum, non semel, sed sepe tardabat, vertendo se ad respiciendum ciuitatem: *aunque salio con el cuerpo, pero alla se dejo el coraçon*. Ex quo coniectari possumus, quod à voluptate carnali omnino non fuit aliena. Vertitur igitur in salem, quæ carnalis fuerat, & carnalem voluptatem adhuc appetebat: quia carnalis voluptas, & carnis desideria, naturam salis imitantur, quæ sitim potius excitant, quam satiant. Explicat ad hoc propositum venerabilis Beda illud Prouerb. cap. 6.

*Gene. 19.**D. Hiero.
Vxor. Loth
in statuam
conuersa.**Caiet.**Beda.*

L 1 2 Pretium

pretiū scorti, vix est vnus panis. Sic enim inquit in cōmentarijs, quæ falso. D. Hieron. ascribuntur. Sicut enim vnus panis, diurnam solum effugat eturiam, & nihilominus postmodum esurit, qui comesto pane, satur abcesserat: sic qui intrat ad scortum, ad horam quidē euaporat libidinem, sed post paululum ardentior redit. O Deus animæ meæ optarem quidem, vt spiritum propheticum, vel potius feruorem spiritus mihi in præsentia cōcederes, vt illecebrarū, & voluptatum amatores, debita efficacitā sermonis, alloquerer, & simul cum Propheta Isai. exclamarem & dicerem: Homines insipientes & stulti: Quare appenditis argentum & non in panibus, & laborem vestrum, & non infaturitate: Quare ponitis laborem & studium vestrum circa bona temporalia & transitoria, circa infames turpitudines & voluptates, quæ non reficiunt animam, sed magis famem, & sitim excitant? Voluptates illas inquire, quæ permanere diu non nobiscum possunt, & æternaliter animæ sitim extinguere. Ille namquē, quas mūdus vel caro offert, voluptates non sunt, sed potius illusiones & apparentes voluptatū imagines, quæ licet prima facie facietatem promittant, tamen maiorem excitant famem, quapropter Dauid fallaces, & illudentes eas vocat, dicens: Anima mea completa est illusionibus.

Dicuntur etiam illusiones, quia breuissimæ sunt, & diu nobiscum permanere non possunt. Et cum tam breues & tam parui momenti sint, nos eas tanti facimus, quod à Diabolo decepti: propter illarum vilitatem, regnum cœlorum commutamus, & æternam vitam contemnimus. Narrat Magister in historijs, quod Cyrus Rex Persarum non valens bellis sibi subiugare gentem Lidorum strenuam in armis, & bellicosam, finxit cum eis amicitiam, & vt eos redigeret in vecordiam, sub specie amicitia, tradidit eis solemnitates & ludos, vt ludis, & voluptatibus vacarent: quibus vacantes virtutem & artem bellicam perdiderunt, & sic per voluptates tempo-

Isai. 55.

Magister
histori.

rales superauit, quos armis superare non poterat. Non tecus mundus & Diabolus, voluptates nobis & carnales delectationes offerunt, vt nos peccatis subiiciant, & succumbere faciant, sed quod inter alia mentē nostram ab eis reuocare deberet, est, breuitatis eandem voluptatum consideratio. Quia breue est quod delectat, æternū quod cruciat. Hoc argumento vsus est D. Ioannes epistola iua 1. canonica. cap. 2. dicens: Fratres nolite diuigere mundū, neque ea quæ in eo sunt. Omne enim quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ. Et rationem reddens, quare ista non sunt diligenda, subdit: quia mundus transit & concupiscentia eius. Quæ verba dum expenderet B. August. fulgidissimam Ecclesiæ sanctæ lumen, sermone 36. de tēpore in prin. in capite ieiunij, inquit: Quid autem permanet in homine, nisi quod quique aut legendo, aut orando, aut bona opera faciendo, pro animæ salute in thesauro conscientia suæ recondiderit: Infelix enim voluptas, infelicioꝝ cupiditas, atque luxuria, per transitoriam dulcedinem, præparant sempiternam amaritudinem. Abstinentia vero, vigilia, & orationes, atquē ieiunia, per breuissimas angustias, perducunt ad Paradisi delicias. Quia non mentitur veritas, quæ in Euangelio dicit. Arcta est & angusta via quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam. Nec per latam viam diu gaudetur, nec per angustam & asperam longo tempore laboratur, quia & isti per breuem tristitiam, accipiunt vitam æternam, & illi post paruum gaudium, patiuntur sine fine supplicium. Adhuc August. Etrecte, inquit post paruum gaudium, qui paruum est omne illud quod vacuum animæ nostræ replere nō potest, & breue iustè appellatur quidquid sine clauditur. Depinxit breuitatem voluptatum carnis nostræ viuīs coloribus, patientissimus Iob cap. 20. sui vaticinij, dicens: Hoc scio à principio, ex quo positus est homo super terram, quod laus impiorum breuis sit, & gaudium

Voluptas
omnis bre
uis.

Ioh. 1. 6. 2

D. Aug. 4.
to. no. 10.

Matth. 7.

Iob. 20.

dium impiorum, ad instar puncti. Si ascenderit vsque ad cœlum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinum in fine perdetur: & qui eum viderât, dicet vbi est? Hoc reperi, inquit, à principio, cū per omnes mundi cœtates, hominū nationes, & diuersa terræ climata, pennis mentis meæ, quasi volando percurrerem, quod laus impiorum breuis. Alia litera habet: Quod gaudium impiorum ruina indecens: Nō enim quod violentum est, perpetuum esse potest, aut diu perseuerare, quid autem violentius, quam impiorum gaudium, cum potius illis, supplicium, tristitia, & gemitus debeatur? Tam breuis est impiorum letitia, quod cap. 21. ipsemet Propheta dicat: Tenent tympanum & citharā, & gaudent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Itaque, per vnicū punctum duravit illorum lætitia, scilicet, tympanū & chorū tenere, per quod voluptates intellige, & per aliud punctū immediatū (quod neque Arist. neq; tota Philosophia concederet) simul cum suis vitijs & voluptatibus, ad infernū descenderūt: quia nō datur medium aliquod tēpus, in quo, instrumēta sui gaudij, voluptates, scilicet, per pœnitentiam abiecissent. Vnde rectē sequitur, gaudiū hypocrite ad instar puncti. Alia litera habet, letitia delatoris: quia hypocrite ferē semper sunt delatores, vti tam aliorum accusantes & reprehendentes. Sed hæc lætitia ad instar puncti est, quod sic explicat D. Greg. in suis moralibus: In puncto stylus mox vt ponitur, leuatur, nec mora vlla agitur, vt per exprimēdā lineā trahatur. Gaudiū itaq; hypocrite ad similitudinē puncti est, quia apparet ad momentū, sed disparct in perpetuū. Et sicut stylus in puncto dū ponitur leuatur, sic hypocrita presentis vitæ gaudia dum tangit amittit. Hoc idem B. Ioannes Euangelista eleganti methaphora nobis explicuit in Apocalip. cap. 18. Afirmat enim se vidisse Angelum quemdam, qui magnis clamoribus contra Babyloniam hæc verba proferebat. Poma desiderij animæ

195. 11.

Hypocrite
vitæ acusatoris.

D. Gregor.

Apoc. 18.

animę tuę discesserunt à te, & amplius illa non inuenies. Poma hæc voluptates sunt, quas miser homo ingenti labore & sollicitudine, ex arboribus huius sæculi decerpit, quę poma perquam similia sunt, quibusdam quę in mari mortuo gignuntur, vt refert Petrus Paludanus Hierosolymitanus Patriarcha, quæ licet summam superficiem pulcherrimam habeant, oculis quę delectabilem, intus tamen putrida sunt, & plena vermicibus. Sic voluptates huius sæculi licet exterius desiderabiles videantur, tamen intus corruptione & morte plene sunt. Ista ergo poma, quæ mundanus homo tanto labore comparat, quādo illis frui incipit, tunc violenta mors de manibus eius arripit. Puerum considerate, cum quanto labore & periculo hortum ingreditur, per spinas & fentes quibus pungitur & cruentatur, arborē ascendit, sanguine & vulneribus plenus, poma colligit, quibus sinus manicas, & caputium suffarcinat: at vero olitor ad ianuā eū expectat: cui inspirato obuiam exit, poma eripit, simul & palium, illis quę vesci non conceditur, sed gaudium eius conuertitur in luctum. Non aliter infelici peccatori eueniet, qui tanto labore, & cura poma desiderij sui, voluptates, scilicet, & carnis delectationes, ex horto huius mundi, cōtra diuinam legē furari conatur. Ista enim licet nō sine magna animi anxietate, nō sine sanguinis effusione acquirat: tamen vsus eorum per breuissimum spatium ei conceditur: mors namque est in ianua huius vitæ, vt omnia de manibus illius violenter eripiat, quia cū interierit homo nō sumet omnia neque descendet cū eo gloria voluptatum suarum. Quare iure optimo, egregius ac sapientissimus psalter, nō eas voluptates, sed voluptatum somnia & illusiones appellat, dicens: Anima mea completa est illusionibus, & non est sanitas in carne mea.

Afflictus sum, et humiliatus sum nimis, &c. Postquam confessus est illusiones, quas in carne & spiritu patiebatur, ex concupiscentia, & voluptatum præteritarum

Petrus Paludanus.

Simile.

Simile.

Psal. 48.

taram memo-ia prouenientes: nunc dicit his valde humiliatum fuisse quia bonis, omnia in bonum conuertuntur. Iustus enim iure optimo a pi comparari potest, quæ omnes flores etiam amaros & inspidos in dulcedinem conuertit, sic quippe iustus amaritudinem peccatorum suorum in dulcedinem humilitatis commutat: & videns se ab illis deiectum, discit humiliare seipsum & de viribus suis non præsumere. Vnde D. Paulo, qui vsque ad tertium cælum raptus fuit, stimulus carnis suæ datus est, qui colaphizaret eum, ne magnitudo reuelationum illam sustolleret. Iob cap. 30. cõquereretur, dicens: Eleuasti me quasi super ventum ponens, & elisisti me valide. Quæ elisio in maiorem illius timorem & humiliatiõnem celsit. Quos Deus eleuat super altitudinem nubium, & vsque ad supremum sanctitatis apicem peruenisse videt, aliquando collabi permittit, vt ab altitudine dei timere discant, & de propria virtute diffidetes, soli Deo fidant, & in seipsis humiliantur. Et ad hoc propositum exponit D. Hieron. illud Psal. 101. Cinerem tanquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miscabam, à facie iræ indignationis tuæ, quia eleuans alifisti me. Alia litera, quoniam eleuasti me, & alifisti me. Hoc enim D. Hieron. ad iustos referendum esse cõset, qui aliquando fuerunt sancti & ceciderunt: quod permittit Deus aliquando propter maius eorum bonum, quia inde humiliantur propriam imbecillitatem agnoscetes. Hoc idẽ aduertit D. Chryso. in Petro, nocte illa amarissime passionis. Ille enim qui tantum prius de se ipso præsumebat: quod dicente Domino: Omnes vos scãdalu[m] patiemini in hac nocte, aude ter responderet: Et si omnes scandalizati fuerint ego non scandalizabor, & si oportuerit me mori tecum non te negabo, & alia huiusmodi confidentiæ verba protulisset: post casum suum et negationem, tantum in timore et humilitate profecit, quod interrogatus à Domino, an eum diligeret, humiliatur in semetipso, et non ausus est affirmatiue respondere

Simile.

Iustus etiã peccata in melius commutatur.

Exemplũ.

Iob 30.

D. Hieron.

D. Chryso.
Nota.

Matth. 26.

dere: sed summa & profundissima humilitate inquit: Tu scis Domine, quia amo te, idest, si amo te. Idem Dauidi cõrigit, qui videns in principio regni sui, quod abundaret bonis temporalibus & spiritualibus, & quod in persecutione Saulis, innocentiam & iustitiam diu serua-
uerat: ex hoc aliquantulum in præsumptionem elatus, illa protulit confidentiæ verba: Non mouebor in æternum, id est, iam non recedam à via veritatis & iustitiæ: & quia nimis de se confidebat, ad horam derelictus est suæ fragilitati, vt seipsum cognosceret, & tunc fuit deiectus. A uertisti faciem tuam à me, inquit, & factus sum conturbatus. Sicut enim imago quæ in speculo aliquo representatur, totaliter dependet à facie illius cuius est imago, quod si faciem suam ab speculo auertat, statim disparet & omnino deletur: sic homo qui imago Dei est, totaliter dependet ab eo, non solum in naturalibus, sed multo fortius in spiritualibus, quod si Deus ab illo faciem suam auertat, statim conturbatur, & quidquid boni habet amittit. Sic Dauid, cum Deus ad tempus ab eo faciem auerteret, conturbatus fuit, & iustitiã de qua præsumebat, amisit, & sic valde humiliatus fuit, quod fatetur dicens: Quoniam lumbi mei impleti sũt illusionibus, vel ignominia (vt aliqui codices Hebræi habent) quia tales motus bestiales sũnt, & non est aliqua sanitas in carne mea, quia eam valde rebellem sentio. Afflictus sum & humiliatus sum nimis, & ideo à gemitu cordis rugiebam.

D. Hieron. ex Hebræo vertit. *Euigilauit & afflictus sum nimis.* Quali diceret. Si ad huc non affligebar, erat in causa, quia dormiebam in peccatis meis: at postquam ad uoces Natham excitatus sum, & periculum animæ meæ cognoui, affligebar nimis, & rugiebam quasi leo catulos suos rugitibus à somno excitans. Ex quibus verbis colligitur, quod peccator dum in peccato est dormienti comparatur: Eris quasi dormiens in medio mari, inquit Salomõn in Prouerbis, de peccatore agens, & quasi somnolentus

Psal. 29.

Simile.

Prouer. 23.

Peccator dormiens

Mm pitus

ti, et ebrio
similis.

pitus gubernator amisso clauo. Est enim peccatum somnus ab ebrietate procedens vnde & profundior. Quia sicut dormientis sensus ligantur, ne aliquid sentire possit: sic & peccatoris intellectus profunda peccandi consuetudine ligatur, ne periculum & damnum sibi imminens intueri possit. Si videretis hominem iacentem in terra, quam plurimis venenosis animalibus, serpentibus, regulis, & viperis circumdatum, minime tamen fugientem, aut defendentem seipsum: nonne iudicaretis illum dormire? Videmus peccatorem peccatis suis & sceleribus circumdatum, non tamen ab eis per penitentiam fugientem, quare ergo non iudicabimus illum dormire, & consopitum esse? Expergiscimini ebrii, & flete, & vlulate, inquit Iocel: omnes qui bibitis vinum in dulcedine, quoniam periit ab ore vestro: Expergiscimini, inquam, a somno vitiorum vestrorum. Septuaginta habent: Ebrii non a vino, quasi dicat: Non ebrios a vino alloquor, quia forsitam ebrietas hæc, nec tanta est, nec tanti momenti, sed ebrios a vino voluptatum suarum, a vino luxurie, auaritie, & ambitionis, quod homines rationis compotes inebriare solet, & a seipsis alienare. Hos, alloquor, his prædico, ad hos sermo meus atque clamor dirigitur: qui peccatis suis, quasi scorpionibus veneno mortifero plenis circumdati, in magno vitæ discrimine versantur. Expergiscimini ergo, & euigilate vlulantes & clamantes, quia vinum dulcedinis, voluptatû vestrarû, quo inebriati estis, periet ab ore vestro. Voluptas enim præsens breuissima est, & in morte vestra finietur. Sic enim vlulabat & clamabat præ dolore Dauid sanctus, quando a somno euigilans, peccatum suum cognouit. Quapropter inquit: Euigilaui & afflictus sum nimis, rugiebam a gemitu cordis mei.

D. August.

Rugiebam a gemitu cordis mei. D. August. ponit duplicem gemitum, alterum carnis, alterum cordis: carnis auditur ab homine, cordis a Deo. Gemitus carnis propter temporalia lucra emittitur, cordis vero, propter æterna. Rugiebat

bat Dauid gemitu cordis, quia non propter bonorum temporalium iacturam, sed propter Deum amissum dolebat. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, aiebat, quia non custodierunt legem tuam. Flebam quidem non propter filii mortem, non propter Absalonis coniurationem, non propter persecutionem Saulis, aut alicuius temporalis rei euentum, sed quia non custodierunt legem tuam: ex quo æternorum bonorum iacturam incurri. Sed prochi dolor (non enim absque gemitu cordis, & oris verecundia proferre queo) quot lachrymæ perfunduntur, quot emittuntur suspiria: quot gemitus pro amissione temporalium, hodie passim emittuntur: & quam pauci sunt qui pro æternorum iactura lachrymentur, aut saltem leuissimum sentiunt dolorē: cum æterna temporalibus præsentent, & incompabiliter eorum pretium excedant. Quid prodest homini (inquit Redemptor noster Christus) si vniuersum mundum lucretur, animæ veroflux detrimentum patiat? Quid namque diuitibus, & superbis proficiet eorum superbia & diuitiarum iactantia? quid numerorum, satellitum, & omnium bonorum temporalium affluentia: cum omnia tanquam umbra transitura sint, & tanquam nuntius percurrens, & quasi memoria hospitis vnius diei? Quam iuste Dauid super nos omnes sibilat, & impropere stultitiæ nostræ, dicens: Mēdaces filii hominum in stateris, ut decipiant de vanitate in idipsum. Et quid est Rex sancte quod nos mendaces & falsarios in stateris appellas? Nunquid omnes mercatores fumus, aut lucro & quaestui operam damus? Maximè quidem, inquit Basilus, omnes negociatores & mercatores fumus regni cœlestis, quia illud operibus nostris emere tenemur. Non enim absque pretio confertur. Negociatores enim fumus, quibus credita sunt talenta, ut in eis negociantes, bona cœlestia lucrari possimus; tamen mendaces fumus, & perfidi in stateris. Non enim bene appendimus, quia temporalia lucra magis quam æterna æstimamus. Amittimus vineam, vel domus comburitur, & lachrymas continere non possumus: at cum

Psal. 118.

Matth. 16

Psal. 61.
Temporalia
licquæct
na magis
æstimatur.
D. Basilus

Mm 2 Deum

Iudic. 18.

Deum propter peccatum amittamus, nullum in nobis doloris signum apparet. Dolemus propter auri, & non propter creatoris illius iacturam, tristamur propter dolorem corporis, & ad vulnera anime sentienda, super lapides sumus insensibiles. In libro Iudicum, cap. 18. legitur de Micha gentili, quod cum milites quidam idoli e domo sua abstulissent, eos dolens & plorans insequetur, idolum suum ab illis exigens: & cum quidam illorum causam suarum lachrymarum ab eo inquireret, hoc illi responsum reddidit. Deos meos tulistis quos ego feci, & queritis mihi, quid ploras? O anima Christiana immaculati agni sanguine redempta, quam Sathanas astutia sua expoliavit, & a qua Deum surripuit, non quem tu fecisti, sed qui te fecit & creavit, qui te pretio sanguinis sui redemit, quare tantam iacturam non sentis, quare lachrymis non perfunderis, & gemitu, e precordijs prolato instar leonum, non rugis? Et tanquam inundantes aquae, dicebat Iob, sic rugitus meus. Audi senem Adamantiu quid tibi super hunc locu dicat. Afflictum se esse dicit, & pra angustia, & gemitu cordis sui rugitu edere: nam qui omnino criminibus detentus, & ad delinquendum proclivis lapsus est, a conscientia accusatus, sciens se Deum offendisse non segnem, atque ad inertiam resinum habere animum debet, sed potius merore plena mentem, & tantum non ebriam, & cor pra doloris amaritudine afflictum gerere oportet, & profundos gemitus trahere, atque ex intimis cordis penetralibus, graues & inexplicabiles sonos emittere. Sit igitur rugitus & gemitus cordis tui tanquam inundantes aquae, ut inter oculorum lachrymarum fluctus, peccata tua submergatur: & sic perfectam eorum remissionem & gratiam, & de cetero gloriam consequaris.

Iob. 3.

Concio

Concio quinta.

*Domine, ante te omne desiderium meum:
Et gemitus meus a te non est absconditus.
Cor meum conturbatum est, dereliquit me uirtus mea:
Et lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum,*

Amet si homo ad malum perpetrandum potentissimus & sufficiens sit, ad bonum tamen est impos, & ad danna ipsa quae per eum fuerunt commissa, refarcienda & reparanda, nihil ineptius. Potest quidem seipsum in peccati abissum praecipitare, sed inde reuocare gradum & ad pristinam Dei redire amicitiam, sine eius speciali auxilio non potest. Quod & ipse Dominus per Oseam protestatur, dicens: Perditio tua Israel ex te, tantummodo ex me auxilium tuum. Ex se ipso habet homo quod causa sit suae perditionis: at non ex se habet auxilium, sed illud aliunde expectare, & de siderare debet, nempe a patre luminum a quo omne bonum & omne donum optimum descendit. Quanta sit hominis imbecillitas & infirmitas post lapsum, egregie tractat Augustinus, lib. 4. confessionum in fine. Et ad hoc propositum adducit Isaiam cap. 46. dicentem: Audite me domus Iacob, & omne residuum domus Israel, qui portamini a meo utero, qui gestamini a mea vulua: usque ad senectam ego ipse, & usque ad canos ego porta-

Hominis
in potestate
post lapsum.

Oseas. 13.

D. Augu.
Isai. 46.

Mm 3 bo,

bo, ego feci, & ego feram, ego portabo & saluabo. Super quibus verbis inquit: Tu portabis paruulos, & vsque ad canos tu portabis, quoniam firmitas nostra, quando tua est, tunc est firmitas, cum autem nostra est, infirmitas est. Sed Augustino dimisso, quis non videt, quam eleganti methaphora Propheta vsus est, ad explicandum nobis quantum à Deo dependeamus, & quod eius auxilio sublato, omnino de nobis actum sit. Dependet enim infantulus adhuc in ytero matris inclusus, ab eius prouidentia & cura, vt satis de se constat, quia aliu de non habet unde ali aut nutreri possit, quare ipsa nutrimentum denegante, statim infirmaretur, ac periret: sic nos omnino à Deo dependemus, quod si à nobis manum suam auerteret, & auxilium subtraheret, nullus robor, nulla virtus, aut contra mundi pericula firmitas, remaneret. Hoc, vt arbitror, scriptura sacra significare nobis intendit, que passim Deo, ad significandum eius auxilium, alas tribuit. Sub vmbra alarum tuarum, inquit Psal. mista, protege me; à facie impiorum, qui me afflixerunt. Et alibi. In velamento alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas. Sunt namque ale apud humanas & diuinas literas, protectionis signum, quia tota pullorum, cuius cumque auis sit, protectio & securitas, ex matris alis dependet. Sic firmitas & defensio nostra, non in alio quam in Deo protectore nostro collocanda est. Hinc fit quod iusti in omnibus suis necessitatibus, siue corporis, siue animæ, ad Deum confugiunt, & ad illum eorum oratio & gemitus diriguntur. Sanctus ille Rex Iosaphat in quadam tribulatione constitutus, dicebat: Cum ignoramus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te. Oculos ad Deum dirigere, nihil aliud est, quam ad illum toto mentis & deuotionis affectu intendere, & non ab alio quam ab ipso auxilium & protectionem expectare, se cundum illud quod habetur in Psal. 122. Ad te leuauimus oculos meos qui habitas in caelis, ecce sicut oculi ancille in

Simile.

*Quare de
alatus in
scriptura
depingitur
Psal. 16.
Psal. 60. et
62.
Per alas
protectio
diuina.*

*2. Paral.
20.*

Psal. 112.

in manibus Domine sue, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum donec misereatur nostri. Vbi secundum expositionem Lyrani loquitur in persona populi Israelitici, sub graui Antiochi persecutione constituti, & inquit: Sicut oculi seruatorum, &c. Circa quæ verba Casiodorus inquit: Seruus eleuat oculos in manus Domini, quando eget, vel quando vapulat, quia vtrumque in domini potestate: sic nos in omni tribulatione nostra, non humanum, sed diuinum auxilium expectare debemus. Sed iam ad propositum nostrum accedamus. Licet Rex sanctus Dauid, peccatum cum Bersabe commissum, lachrymis oculorum suorum sufficienter diluisset, tamen adhuc ex consuetudine peccandi, quæ non statim ad primum, neque ad secundum penitentiam actum aboletur, quedam inclinatio & propensio ad carnalia vitia in eo supererat, sensualitatis stimulos quotidie excitans, quibus non mediocriter affligebatur. Diabolus enim omni diligentia & studio, per præteritarum delectationum memoriam in eo concupiscentiam ignem accendebat. Hoc enim suum munus & officium est, secundum quod de illo scriptum est Isaias in persona Dei loquens. Ego creavi fabrum super terram, sufflantem in igne prunas. Sufflat enim, & accendit in nobis ignem illum, de quo Iob c. 31. dixit: Ignis est vsque ad consumationem deuorans, & omnia eradicans genimina. In anima namque vbi accenditur hic ignis, omnia virtutum ornamenta consumit, & meritum omnium genimina eradicat & decerpit. Dato mihi hominem carnalem, & ego eum ab omni deuotione, virtute, & meritis alienum præstabo. Et recte carnalis delectatio igni comparatur, quia sicut ex igne fumus egreditur oculos excecans: sic ex hoc vitio sensualitatis, fumus & tenebre egrediuntur rationem excecantes, quo fit vt animæ periculum non videat. Non enim frustra Poeta latinus cæcinit, de Regina Phenisa agens.

Vulnus alit Venis, & cæco capitur igne.

Cecum ignem Veneris appellat, quia cæcos alios luminos

Casiodorus.

*Isai. 54.
Diabolus
ignem concupiscentie accendit
Iob. 31.*

*Carnalis
voluptas
omnia dissipat.*

Virgilius.

Psal. 34.

Arist.

lumnos suos facit. Fiat via illorum tenebræ & lubricū, dicitur Psalm. 34. quia semper lubricitatem luxuriæ, tenebre ignorantie committantur. Quod significauit Philosophus 7. ethicorum, cum dixit: Quod Venus furatur intellectum sapientis. Quis enim Salomone sapientior? qui tamen per mulieres alienigenas infatuatus fuit. Fuit quippe intellectus eius, aliàs clarissimus ex fumo sensualitatis obscuratus, in tantum, quod templa idolis concubinarū suarū construxerit. Huius præteriti ignis, licet per penitentiam extincti David noster, in se sentiebat aliquod vestigium, à fomite peccati procedēs, quod non modicum bellum illi inferebat, præteritas voluptates, de quibus iam penituerat, passim ad memoriam reducens, ut patet ex versibus præcedentibus. Lumbi mei impleti sunt illusionibus, & nō est sanitas in carne mea. Vbi Paraphrasis Caldea inquit: Quoniam lumbi mei impleti sunt combustione, & non est sanitas in carne mea. Quare ad Deum in presenti versiculo accurrit, ab eo auxiliū poscens. Quādo enim combūritur domus, & aliquis intus latet, nec inde exire potest: nullum aliud remedium habet, quam per fenestras domus clamare, & viciniōs conuocare ut ei opem ferant, ne simul cum domo sua comburatur. Comburebatur quidem domus Dauidica concupiscentiæ flammis Diaboli suggestionē succēsis, quia mens eius illusionibus complebatur, & lumbi illius combustionē: vnde, ne simul cum corpore combureretur anima, per oris sui fenestram gemitus emittebat ad Deum, & vsque ad cœlum clamores eius ascendebant, dicens: Domine ante te omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est absconditus.

Hinc discimus, quod quando in aliquo versamur periculo, quādo Dæmonū temptationibus vexamur, nō debemus de nostris viribus præsumere, cum ad tantā fortitudinem deuincendam sint impares, sed ad Deum adiutorem nostrum recurrere, & ab eo auxiliū postulare: quoniam ipse solus inter humanę vitæ fluctus, salu-

tcm

rem, & in columitatem nobis potest promittere. In Isa' cap. 8. dicitur: Dominum Deum exercitum ipsum sanctificate, ipse pauor vester, & ipse terror vester, & erit vobis in sanctificationem. Quasi diceret: Sanctificate, & glorificate Dominum, ore & opere illum confitendo, & nullum aliū præter ipsum timeatis, sed ipse solus sit vester pauor & timor: ut à transgressione mandatorū eius caueatis, & si ipsum sanctificaueritis, ipse etiam erit vobis in sanctificationem. Vbi vertit Pagninus: Erit vobis in palatium, & verti potest: Erit vobis in Asillum, vel domum refugij, quod in idem recidit. Palatia enim Regū reseruata sunt, & Deorum domicilia, aut templa, vbi quemquam apprehēdere, vel nocere nō licet. Si ergo nos mala vndique premunt, si Dæmones infestant, si tentatio vrget, si caro aliquid contra nos machinatur, ad Deum nostrum confugiamus, illum sanctificantes & auxiliū eius suppliciter postulātes, qui erit nobis in sanctificationis domum, in palatium & Asillū: vbi ab omni perturbatione quieti, & inimicorum impetu securi esse poterimus. Felix iustus, qui in protectione Dei cœli commoratur, felix & millies felix, quem Deus sub protectione alarū suarū abscondit, quia tali protectione, nihil ei aduersum, aut infaustum accidere poterit. Cant. 2. vbi dicitur. En lectulum Salomonis, Sexaginta fortes ambiunt illum, litera Hebræa sic habet. Lectulum eius quem habet Salomon, sexaginta fortes ambiunt eum. Lectus veri Salomonis, Christi, videlicet Redemptoris nostri anima iusti existentis in gratia est: in qua delitiatur, dormit, & quiescit: quia anima iusti sedes sapientiæ. Hunc ergo lectum, eius quem habet Salomon, eius, inquam, quem specialiter per amorem & charitatem possidet, & in quo sedet & quiescit, sexaginta fortes ambiunt, multitudo Angelorum circūdat, ut eum defendat & protegat ab omni malo. Quod si nos mala vndique perturbant, si caro vincit, si vitij passim miserabiliter succūbimus: hoc in causa esse existi-

Na stimo

Isai. 8.
Ad Deum
confugiendum esse.

Pagninus

Cant. 2.

Anima iusti
lectulus
Dei.

Sap. 7.

*Oseas 4.
Nota.*

*Sic Lyra -
nus inter-
pretatur,
Paraphra-
stes, et Ru-
pertus.
Sic Teophi-
lactus.*

Exec. 21.

stimo, quod non ad Deum accurrimus, nō vt decet, pro-
tectionem eius postulamus. Quare de nobis, sicut & de
populo suo per Oseā c. 4. cōqueri potest, dicens: Populus
meus in ligno suo interrogauit, & baculus eius annun-
ciauit ei, spiritus fornicationum decēpit eos. Populus
hic insipiens, inquit, cum posset me interrogare, noluit,
quin potius interrogauit simulachrū, quod ex ligno cō-
fectum est, & me Deum verū despexit. Baculum etiam
suum interrogauit. Hoc dicit propter superstitionē quā
dā, & genus diuinādi, quod ex gentilitate mutuauerat,
vt gloria exponit. Sumebant enim duas virgas, quibus
sortes mittebāt circa idola, ita quod vna illarū partem
victā, altera vero, vincentē referret, quas in altū proiicie-
bant, & quæ alteri subdebat, aut succumbebat in terra
illa victa censebatur. Vnde Ezechi. 21. dicitur, quod
pergens Nabucodonosor contra Ammon, inter cōtere-
ras diuinationes miscuerit sagittas, & quod exiit virga
cōtra Hierusalem. Ita que cū animus Nabucodonosor
indiferēs esset & dubius, vtrū prius Ammonitas, vel
Hierosolymitanos inuaderet, voluit hoc augurijs & sor-
tibus explorare: & apposuit duas sagittas, quarū altera
significaret Hierusalē, altera vero Ammon, & fors cōtra
Hierusalem exiit. Cōqueritur ergo Dñs de populo suo,
quod baculus eius annunciauit ei, id est, quod per sortes
Dæmonū, & non per eius consiliū in factis suis dirige-
retur. Quare inquit: Spiritus fornicationū decēpit eos,
id est, Diabolus ad idolatriā inducēs. Quæ nam ratio est
fratres (vt ad nos ipsos sermo noster dirigatur) quod to-
ties à Diabolo decipimur, arma libertatis nostræ illi sub-
iiciēdo, & spiritui fornicationis cōsentiēdo? Nulla alia
certē, nisi quia in necessitatibus & tētationibus nostris
nō ad Deum protectorē nostrū, vt decet, sed ad Idola
& mōstra nostræ sensualitatis, quæ collimus & venera-
mur, cōfugimus. Hęc Idola cōsulimus, & ab eis opem &
fauorē petimus. Si auarus suā auaritiā, quæ est idolum,
quod intra parietes tēpli sui, cordis, scilicet, habet ere-
ctum

*Consulen-
dus Deus
non vitii.*

etum cōsulit, an cōtractus licitus sit, nec ne? vtrū liceat
ex mutuo aliquid accipere, an nō? quid mirum, quod ab
spiritū Sathanæ decipiatur, & semper lucris iniustis as-
piret. Si homo iracundus, ad idolū vindictæ cōfugit, vt
ab eo cōsiliū accipiat: vtrū parcēdus sit inimicus: vtrū
iniuria dimittēda? Nōne ab eo decipietur, consiliū de
vindicta summēda illi tribuēdo? Tandē si carnalis & lu-
bricus, qui deam luxuriā Veneremq; quā veneratur, cō-
sulit, an liceat deturpare virginem, alieni vxori vim in-
ferre, vel cum consanguinea incestum committere, non-
ne spiritus fornicationis & sensualitatis eum decipiet,
vt ea quæ non decet committat, & Deum suum offen-
dat, & in corpus & animam suam peccet? Ideo non ad
Idola sensualitatis nostræ confugiendum est, in quibus
est summa deceptio, sed ad Deum verum, apud quem
est summa veritas, qui nos à tentationibus & carnis il-
lecebris liberabit, Dauidem imitantes, qui cum carnis
suarū tentationibus affligeretur, ad illum confugiebat, di-
cens: Domine ante te omne desiderium meum, & gemitus
meus à te non est absconditus.

Cassiodorus aliter hunc versum explicat, dicens: Tale
est desiderium meum, quod meretur esse ante te, quia pro
peccatis petit. Et ad idē est glossa quædam interlinearis,
quæ ibi Aug. ascribitur, licet in eius expositione nō con-
tineatur, quæ sic habet: Et ideo nō est absconditus, sed au-
ditus gemitus, quia pius est pro liberatione animæ. Ta-
lia debēt esse iusti desideria, & talia à Deo exaudiuntur:
illa nēpe, quæ ad cœlestia, non terrena, ad spiritualia, nō
tēporalia ordinantur. Desideria nāque terrenorū non
sunt digna, vt ante diuinū cōspectū appareant, nisi quā-
do ad cœlestia diriguntur. Quale debeat esse desiderium
nostrum adumbratum est in summi Sacerdotis orna-
mentis. Agens enim Ecclesiasticus. c. 45. de illis inquit:
Coronā aureā super mitrā eius expressa in signo sancti-
tatis, & gloria honoris, & opus virtutis desiderio oculo
rū ornata. Habebat, inquit, sumus Sacerdos in capite suo

*Cassiodor.
Nostra de
sideria qua
li debent
esse.*

Eccle. 45.

Nomen Ie-
sus.

super mitram auream coronam, miro artificio elaboratam, ex qua pendebat lamina aurea à parte anteriori, in qua nomen illud magnum Tetragramaton, id est: quatuor literarum erat descriptum: quod erat desiderium oculorum ipsius, quia in fronte ante oculos eius pendebat. Vt intelligeret inde sumus sacerdos, quod nomen illud deberet esse obiectum desideriorum ipsius, & præter illud nihil aliud desiderare. Ecce fratres, quale debet esse nostrum desiderium, Dei inquam: quia nomen illud nudam diuinitatem significabat, & ideo erat ineffabile. Hoc est quod ante oculos mentis nostræ semper moueri debet. Desiderat hic diuitias, ille honorem, ille vero salutem, & alius forsitan voluptatem desiderabit: sed vnicum solum est desiderium, quod mentis nostræ oculos adimplere sufficit, Dei videlicet, ad quem anima naturaliter inclinatur. *Isai. 26.* inquit: Nomen tuum & memoriale tuum in desiderio anime. Anima mea desiderauit te in nocte, sed & spiritu meo in precordiis meis. Per nomen & memoriale *Lyranus* hic intelligit nomen ineffabile Iesus, quod idem est cum nomine Tetragramaton, quod desiderabat sanctus Propheta in nocte veteris testamenti constitutus: quia nomen illius erat, qui cunctis gentibus desideratus appellabatur. De quo *spōsa cap. 2.* dixerat: Sub umbra illius quem desideraueram sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Sederat enim sub umbra illius quem desiderauerat sponsa, quando nomen illud Tetragramaton, aut *Leobac*, vel alia nomina venerabatur, illis que delectabatur valde, quæ quidem umbra quædam erat huius ineffabilis nominis Iesus: cuius fructus supramodum animam nostram delectat & satiat. Quia Iesus idem est quod Saluator, & nihil gutturi nostro suauius, aut dulcius, quam considerare, quod ille qui per omnipotentiam fuerat creator, per misericordiam factus sit saluator. Sed aduertere oportet duo dicere sponsam: & quod sedit sub umbra, & quod de illius fructu gustauerit. In quo Deus, qui per hanc arbor-

rem

rem significatur, ab alijs mundi arboribus distinguitur, à creaturis si licet. Cretur enim omnes solū possunt homini aliqualem delectationis umbram facere, at sunt arbores infructiferae, ex quibus vera anime satietas expectari non potest. Quem fructum habuistis, inquit *D. Paulus* ex his, in quibus nunc erubescitis? Deus vero, umbram, & fructum protectionem, & saturitatem, nobis tribuit. *Prouerb. 13.* dicitur: Iustus comedit & replet animam suam, venter autem impiorum insaturabilis. Ratio est quia iustus vescitur Deo apud quem est vera saturitas: at peccator voluptatibus que non satiant, sed potius appetitum excitant. Ouis nunquam satiatur in pratis, vt experientia docet, quia quanto magis pascitur, tanto maiorem famem habere videtur, & auidius pastum desiderare: at in domo, vel in ouili vbi ruminat, & minus comedere videtur, ibi satiatur. Et ratio quæ naturales huius rei reddunt ea est, quia ovis duos ventriculos habet, quorum alterum in pratis replet vbi non est fames: alterum vero domi ruminans, vbi famem patitur, & tunc verè satiatur. Sic homo qui oui passim comparatur, duos ventriculos habet, vnum bursæ, & alium conscientia, vnam sensualitatis, & alium rationis, illum corporis, hunc vero anime. Potest quidem homo in pascuis virentibus huius mundi replere primum, sed non secundum. Non enim huius vite voluptates, diuitie, aut dignitates anime desiderium complere possunt, quin potius magis illud excitant, quia fames quam in te ipso sentis, (vt alijs memini me dixisse) non in corpore, sed in anima consistit. Vnde *Ioannes 4.* inquit Christus Redemptor noster, cum Samaritana verba agens: Quibiberit ex hac aqua, sitiet iterum. Et post pauca, cum de aqua gratie loqueretur: Qui biberit ex hac aqua, fiet in eo fons aque salientis in vitam æternam, id est, fons aquæ, quæ desiderium vite æternæ producat, quia licet satiet aqua illa cœlestis, sed non fastidium generat, sed magis desiderium accedit. Vera enim extat *Eccl. sententia c. 24.* Qui

*Rom. 6.**Prouer. 13.**Solus D: 9**satiat.**Simile.**Simile.**Ioan. 4.**Eccl. 24.*

No 3

libunt

bibunt me adhuc sitient. Sed querit quidam doctor rationem quare non dixerit, fiet in eo fluuius, sed fiet in eo fons: Et rationem reddens, ait: Quoniam fluuius semper ad ima, & inferiora labitur, & ad mare turbulentum & amarissimum pergit, ibi enim omnia flumina recipiuntur: at vero fons sursum scaturit & ascendit, ut intelligamus, quod desideria quae a nobis requirit Deus, debet esse, non quidem instar fluuiorum, quae ad ima & terrena tendant, non diuitiarum, dignitatum, magistratum, aut voluptatum desideria, sed coelestia, quae ad instar fontis, sursum ebulliant, & ferantur. Praecipiebat Deus in lege veteri, ne comederent pisces pennulas non habentes, quinimo quod huiusmodi essent immundi, & execrabiles. Quidquid autem pennulas & scamas non habet, eorum quae in aquis mouentur & viuunt, abominabile vobis, execrandumque erit. Vbi inquit Gregorij glossa. Pisces qui pennas habent & scamas, dare saltus super aquas solent. In pennatis ergo piscibus electae animae figurantur, quae pennulis virtutum fultae, per coelestem desiderium saluantur ad contemplationem, quamuis in se reiciantur, per carnis fragilitatem. Ita que, habere pennulas erit, dum aliquis in profundo pelago peccatorum suorum versatur, per mentis desiderium cor suum, ad Deum dirigere. Heu Domine, quantum anima mea a te est separata, heu Creator meus, quando ex hoc profundissimo mari me educes: heu, quando ab hoc statu peccati exire merear? Quando faciem tuam desiderabilem sum visurus? Hoc enim est saltus super aquas dare, hoc pennulas & scamas habere. Qui autem pennulas has in se non sentit, illas a Deo postulet, ne execrandus & abominabilis ab eo habeatur. Interrogatus Abbas Arsenius quidnam filij eius facerent, ut beatitudinem consequerentur: solum haec verba morti iam proximus respondisse fertur, ibi, vbi, quae verba sic interpretati sunt. Ibi sit cor nostrum & desiderium, vbi postea esse cupimus,

Leui. II.
Figura.

Arsenius.

pinus, videlicet, in caelo. Si enim conuersatio nostra futura in caelis est, si ibi gloria nostra est reposita, si ibi perpetuo habitaturi sumus, & cum supremis illis caelicis regnaturi: quare ergo non totis votis ad illam caelestem patriam anhelamus, & corda nostra ibi non figimus? Hoc in loco Beatus Dauid desideria cordis sui collocauerat, cum dicebat: Domine ante te omne desiderium meum, & gemitus meus a te non est absconditus.

Cor meum conturbatum est. &c. Non mirum Domine videri debet, si ad te Deum meum tanquam ad sacra anchoram confugiam, & ante te desiderium meum, & gemitum meum representem: nam per peccatum commissum in graues miseras incidit: quia cor meum in memetipso conturbatum est & virtus mea, siue fortitudo, ut alij legunt, desierit me, & lumen oculorum rationis meae non est mecum. Non est vna sola miseria, sed quam plurime, quae ex peccato consequuntur. Nam cum peccatum mortale gratiam expellat ab anima, quae quam plurima illi confererat beneficia: necesse est, ut peccatum totidem dona conferat. Duo sunt inter alia, beneficia, quae a gratia & participatione Dei, animae nostrae impenduntur: primum cordis constantia, fortitudo & stabilitas, ad quaeque aduersa pro Deo perferenda: secundum est, quodam rationis lumen ab inhabitante Spiritu sancti gratia communicatum. Unde prouenit, quod iustus in lumine ambulare dicitur, & in meridie: quare nullo negotio pericula sibi imminentia vitare potest & fugere. His duobus beneficijs priuat peccatum. Primo enim priuat stabilitate, & securitate cordis: quia priuat Deo, qui vera est eius fortitudo & virtus, ut inquit Ambrosius allegans illud Psal. 117. Fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem. Quare, ablato Deo per peccatum ab alicuius corde, non potest non conturbari, fluctuare, & timere. Cui consonat Diui Augustini interpretatio, quae sic habet. Unde conturbatum est cor? & desierit me fortitudo mea.

Duo beneficia conferens gratia.

D. Ambro.
Psal. 117

D. Augu.

Plerum

Plerumque irruit nescio quid repentinum, fit conturbatio cordis, contremiscit terra, tonitruus datur de coelo, horribilis fit impetus, vel strepitus: leo forte videtur in via, fit conturbatio, latrones insidiatur, fit turbatio cordis, pauetur vndique sollicitudo incutitur. Vnde hoc: quia desierit me fortitudo mea. Si enim maneret illa fortitudo quid timeretur? Quid quid nunciaretur, quid quid frēderet, quid quid sonaret, quid quid caderet quid quid horreret, non terreret. Sed vnde illa perturbatio? Desierit me fortitudo mea. Hoc ad Adamum primū parentem refert Augustinus, quem cum desierisset fortitudo & virtus eius: statim cor eius conturbatum est, & fluctuare cæpit ac timere, non solum à voce ipsius Dei deambulantis ad auram per Paradisum, vt ipse fatetur: verum etiam ab alijs creaturis, quæ propter peccatum factæ sunt ei inimicæ, sicut fideles creatoris sui ministræ. Hinc etiam conturbatio, & timor Cain primi reprobī processit, qui semper in continuo tremore & pauore viuebat. Ecce, inquit, proficis me Domine à facie tua, omnis qui inuenerit me occidet me. Quem times, ô Cain? à cuius facie formidas? cuius arma metuis? *quien te pone el puñal á los pechos? nondū natura humana propagata est, præter Adam & Euam parentes tuos, nullus ad huc homo est in toto terrarum orbe, qui tibi manus inferre possit. Quid ergo est hic tantus timor quo tua viscera referta sunt? No ay cosa mas couarde ni mas medrosa en el mundo, que es el peccado. Lleuaua Cain el miedo en el cuerpo. Peccatum enim quod commiserat, causa erat sui timoris. Expertus enim fuerat, quod propter peccatum suorum parentum creaturæ contra hominem confurrexerant & conspirauerant, debitam ei obedientiam denegando. Leo viso homine rugiebat, tigris vngues parabat, vrsus supra pedes suos contra illum erectus incedebat, & reliqua animalia, non placido & amicabile vultu, vt assolebant, sed irato & implacabili illum intuebantur: & ideo maximum timorem incurrit, existens,*

Peccatum
timendum

Gen. 3.

mans, quod propter facinus à se commissum, creaturarum exercitus, aduersus eum dimicaturus erat. Timorem hunc magis explicant verba quæ sequuntur. Dicitur enim egressusque Cain à facie Domini, habitauit profugus à facie Domini in terra ad orientalem plagam Eden, vbi in Hebræo sic habetur, Habitauit in Nod. *Vide Olearum.* Nod autem non est nomen proprium alicuius terræ, sed appellatiuum, quod idem est quod tremor, aut commotio, quod significat Cainum tantum timorem expatriato facinore concepisse, quod tota terra tremore & commoueri, vbi cumque pergebat sibi videretur. Loquitur Salomon Sap. 17. De timore quo Aegyptij præcebat, tribus illis diebus, quibus horribilibus tenebris fuerunt occupati, & inquit: Siue spiritus sibilans, aut inter spinos arborum ramos, auium sonus suavis, aut vis aquæ decurrentis nimium, aut sonus validus præcipitarum, aut iudentium animalium cursus inuisus, aut mugientium valida bestiarum vox, aut resonans de altissimis montibus Echo, deficientes faciebant illos præ timore. Tantum enim timorem incurrerant cum in medio tenebrarum, à quibus dimoueri non poterant existerent, quod aer sibilans, & auium musica, & currentium aquarum murmur, & alia huiusmodi, quæ alias animam oblectare solebāt, non modicam illis molestiam & tristitiam inferebant. *Quare Peccator timet.* Cuius rei ratio, quæ ibi assignatur erat: quia vna catena tenebrarum omnes erāt colligati. Hæc est ratio quare peccator in perpetuo viuit timore, quare impius fugit nemine persequente, quare exultatio eius est, sicut illius, qui deuorat pauperem in abscondito, & cū pax sit & securitas, ille semper insidias suspicatur: nimirum, quia in tenebris peccatorum suorum ambulat, & dura culparum catena constringitur. Non abs re erit, neque ab hoc proposito alienum: exemplum illud Democlis in medium afferre, quia & scitu dignum, & auditu non ingratum. Cum enim Democles Dionisium tyrannum *Democles.* felicem iudicaret propter diuitias & regni gloriam: vt

Oo intelli-

Boetius.
Lyrans.
Iob. 15.

intelligeret iudicium suum procul à ueritatis scopo aberrare, hoc medio usus est, ut adduxit Boetius .7. de consolatione, prosa 3. & refertur à Nicalao Lyrano super illa uerba Iob. cap. 5. Sonitus terroris semper in auribus illius, quæ de peccatore & impio protulit. Contigit ergo, quòd cum tyrannus hic existens in potestate sua quæreret à Democle Philosopho quid sibi uideretur de ipso: respondit, ipsum esse valde foelicem: tunc Dionisius, ut intellexisset quantum eum falleret opinio, fecit illū sedere in regali solio, uestibus Regijs ornatū, & apponi illi mēsam omni ciborū genere refertā, quem etiā musicis instrumētis oblectaret: ueruntamē super caput eius fecit appēdi accutissimū gladiū, ex delicatissimo filo pendētē. Quē uidi dēs Democles, præ anxietate nō poterat comedere: sed timebat & paliebat, præ timore gladij, ne quolibet momēto caderet super ipsum. Tūc Dionisius illi dixit: Nunc scies quantum absit à me foelicitas: nā licet sim in potestate constitutus, tamē sum cōtinuē in tali anxietate, quali tu es modo, propter malā quæ alijs feci timēs. quolibet momento insidias mihi parari, & ueneno, uel gladio fore interficiēdū. Hæc ratio est (nisi fallor) quare peccator sēper timet, semper insidias suspicatur, & nunquā de sua salute securus est. *Anda siempre abispado el malo, y como asombra de tejado.* Ratio, in quā est, quia licet sit in dignitate & prosperitate cōstitutus, licet diuitijs & uoluptatibus abundet, & in omnibus ei fortuna arrideat, tamē gladiū diuinæ ultionis supra se districtū & sibi minitantē intuetur: & hinc est, quod semper timet, semper cor eius fluctuat, & tranquillatē animæ, qua potitur iustus, nullomodo gaudet. De illo enim per Isai. c. 57. dicitur: Cor impij, quasi mare feruens quod quiescere nō potest, & redundat fluctus eius in lutum, & conuulsionē. Rectē mari cōparatur, non quieto & tranquilo, sed feruenti & procelloso: ubi nō nisi timores & pericula, tempestas & inquietudo cernitur. Sic nimirum in corde impij timor & inquietudo reperitur,

Isai. 57.

peritur ubi passim fluctus peccator ū illū absorbent, & interculparum undas naufragium patitur. Et quando aliud exemplum nobis deesset, saltem hoc Dauidicum, quod nobis presens est, esset sufficiens ad ueritatē hanc comprobandam. Ipse enim qui cum in amicitia Dei persistebat, tanta firmitate & fortitudine cordis erat præditus, quòd non sine magna animi confidentia diceret: Deus noster refugium, & uirtus adiutor in tribulationibus quæ inuenerunt nos nimis: propterea non timebimus dum turbabitur terra, & transferentur montes in eorum maris. Et alibi: Si ambulauero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es: nunc nimio timore perterritus, ex memoria sui peccati, dicit: Cor meum conturbatum est in me. Et rationem reddens, inquit: Quia deseruit me fortitudo mea, aut uirtus mea Deus.

Psal. 43

Psal. 22.

E. lumen oculorum meorum, ipsum non est mecum. Secundū beneficium quod confert gratia, ut diximus, est quodā lumen internū à gratia Spiritus sancti proueniens, quo priuat peccatum, & quantum ad hoc inquit: Lumen oculorum meorum ipsum non est mecum. Est enim peccatum nil aliud, quam quædam animæ tenebra, & cæcitas mentis: quia intellectus obscuratur. Unde inquit Magister Magister lib. 4. distin. 18. quod peccato totus homo interior obscuratur, immo tanta est peccati obscuritas, quòd, ut inquit ipse Magister, Solem & Lunam obscurarunt, quia ante peccatum magis lucebant (ut ipse ostendit.) Nec mirum quòd peccatum tenebris comparetur, quia sicut tenebræ nihil aliud sunt quam priuatio luminis: sic peccatum priuatio est illius qui illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Tenebræ & umbra causantur ex interpositione alicuius corporis opaci & densi, sicut nubis, aut nebulae inter solem & terram: sic nimirum nostrarum mentium tenebræ, ex interpositione peccatorum nostrorum, inter nos & Deum uerum subsistit solum. Iniquitates

Magister
sententia.
Peccatum
tenebra, et
cæcitas.

Simile.

Is. 59. vestra; inquit, Isai. Diuiserunt inter vos & Deum ve-
 strum. Tanta est peccatorum cecitas; & tam densissimis
 peccatorum suorum tenebris est circumdatus; quod tenebra
 ipse peccator, in scriptura sacra, appellatur. Quod ad
 notauit Doctor incognitus super illa verba Psal. 87.
 Nuncquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam
 tuam, & veritatem tuam in perditione? Nuncquid cog-
 noscentur in tenebris mirabilia tua; aut iustitia tua in
 terra obliuionis? Inquit enim circa verba hec, quod per
 sepulchrum, perditionem, tenebram, & obliuionis terram,
 id est significatur, videlicet peccator, qui omnibus his ap-
 pellatur nominibus. Dicitur sepulchrum, quia anima
 obstinata, in peccato mortua, habitat in corpore, sicut in
 sepulchro. Quare Christus Redemptor noster Phari-
 seos in peccatis suis obstinatos sepulchris comparat,
 apud Matth. 23. dicens: Ve vobis Phariseis, qui simi-
 les estis sepulchris dealbatis intus plena sunt ossibus.
 Vbi D. Chryso. ponit differentiam inter corpora iu-
 storum, & corpora peccatorum, dicens: Merito quidem
 corpora iustorum templa dicuntur: quia anima in cor-
 pore iusti dominatur, sicut Deus in templo, corpora au-
 tem peccatorum sepulchra dicuntur, quia anima mortua
 est in corpore illius. Dicitur etiam in perditione esse, quia
 obstinatus quandiu in ipsa obstinatione perdurauerit,
 saluari non potest. Dicitur terra obliuionis, quasi terra
 obliuiosa, vel terra quam Deus obliuiscitur, quia cum
 peccator obstinatus Deum suum obliuioni tradat, iuste
 etiam Deus illius obliuiscitur, & desideria cordis eius
 sequi permittit. Dicitur tandem tenebra, vbi mirabilia
 Dei non cognoscuntur, quia tenebris obscuratum habet
 intellectum: vt inquit Paulus Ephesios 4. Et ideo a via
 Dei alienatus. Vnum enim ex alio sequitur. Si enim ho-
 minem aliquem videretis, qui relicta regia & directa
 via, per saxa & precipitia immania absque cunctatio-
 ne aliqua, alacer & subridens incederet: nume hunc ca-
 cum, vel insanum iudicaretis? quid nisi Via quae tendit
 ad

ad beatitudinem recta est, & omnibus patens, & absque
 villo offendiculo: vt Isaias testatur. Er erit ibi via recta
 & semita, & via sancta vocabitur, ita vt stulti non er-
 rent per eam. At videmus quod peccator, contempta
 hac via recta mandatorum Dei, per abrupta & precipi-
 tia ad inferos ducentia, graditur, scilicet, per superbiam
 & inanem gloriam, per auaritiam & diuitiarum cupi-
 dinem, per luxuriam & sensualitatem, quorum finis
 est interitus. Colligitur ergo manifeste peccatorem esse
 cecum, solemque iustitiae sibi non illuxisse. Sic enim illi
 fatentur in tormento constituti, quando confessio eor-
 um nullius momenti fuit: vt habetur Sapientie 5. Er-
 go errauimus a via veritatis, & iustitiae lumen non illu-
 xit nobis, & sol intelligentiae non est ortus nobis: lassati
 sumus in via iniquitatis & perditionis, ambulauimus
 vias difficiles, viam autem Domini ignorauimus. Primo
 enim fatentur caecitatem suam: quia solem iustitiae non
 sunt intui, & deinde quasi consecutiuè difficultatem
 itineris suorum, in quibus supra modum laborauerunt
 & lassati sunt, confitentur. Exclamet igitur vnaque
 vis deuota anima cum Regio vate, ne ad tam miseran-
 dum finem perueniat & dicat: Dereliquit me virtus
 mea, & lumen oculorum meorum ipsum non est mecum.
 Sed nunc Domine praecor illumina oculos meos ne vn-
 quam obdormiam in morte: nequando dicat hostis meus,
 praualui aduersus eum. Concede anime mea Do-
 mine claritatem cognitionis tuae, vt hic edo-
 ra & illuminata splendore fidei cog-
 noscat te per gratiam, & in futuro per
 gloriam.

(?)

Oo3

Concio

Concio sexta.

*Amici mei & proximi mei, aduersum me
appropinquauerunt & steterunt:*

*Et qui iuxta me erant de longe steterunt: &
viam faciebant, qui querebant ani-
mam meam.*

*Et qui inquirebant mala mihi, locuti sunt
vanitales:*

Et dolos tota die meditabantur.

Inter innumeras alias calamitates, quibus vita humana subiecta est, non postremum locum, amicorum desertio obtinet. Vulnus enim hoc feruum est & crudele, & vsque ad interiora pertingens, & quod cuiuscumque hominis, quantumuis constantis & fortitudine præditi, viscera transfigere solet. De Caio Iulio Cesare fertur, quod cum in coniuratione contra eum facta in Senatu, senatores omnes illum occiderent, & vulneribus confoderent, inter ipsa vulnera mortis iam propinquus, Bruto amico suo, non sine ingenti dolore animi hæc verba locutus est: Et tu quoque fili! Quasi maiori dolore, ex ingratitude illa, quam expugionibus ipsis afficeretur. Nihilominus fortitudine minor, sed virtute longe præstantior Scipio Africanus maior, cuius querela iustior fuit, quem post ingentia populo Romano collata beneficia, ciuitatis ignobilis ac deserte pallu-
dis

*Amicorum
desertio
amara.*

dis (vt inquit Valerius) ciues & amici eius accolam fecerunt. Qui cum in exilio naturæ iura solueret, hæc verba sepulchro suo inscribi iussit: Ingrata patria nec ossa quidem mea habes. Et addit Valerius, non sine magna dicendi elegantia. Quid ista, aut necessitate indignius, aut querela iustius, aut ultione moderatius? Cineres ei suos negauit, quam in cineres collabi non fuerat passus. Sed humanis exemplis relicta, ad diuina gradum faciamus. B. Iob cap. 19. inter alias calamitates quas in graui sua tentatione est perpeffus, huius non fuit oblitus, quinimo eam recenset, dicens: Abominati sunt me consolarij mei, & quem maximè diligebam aduersatus est mihi. Id est: Amici & propinqui, omnesque illi, qui sanguine & affinitate mihi erant coniuncti, qui tenebatur mihi auxiliari, videntes calamitatem & miseriam meam, contempserunt me, & mihi operemferre neglexerunt. Quod quidem post alias calamitates refert: quasi hoc maiorem sibi dolorem inferret. Sed quid immoror in verbis hominis alicuius referendis? Cum ipse Deus de hac eadem re grauius conquestus fuerit per Psalmistam, Psalm. 87. Alloquens enim patrem suum sic ait: Super me confirmatus est furor tuus, & omnes fluctus tuos induxisti super me. *Mostrastes enim mi todas las fuerças de vuestro poder, y derramastes sobre mi alma toda el agua de los dolores.* Sed in quo, obsecro, omnes fluctus tribulationis induxit super illum? Satim sequitur: Longe fecisti notos meos à me, posuerunt me abominationem sibi. Traditus sum & non egrediebar, oculi mei languerunt præ inopia. Primum dicit: Longe fecisti notos meos à me, scilicet, Discipulos & Apostolos, qui familiariter cum eo conuersabantur. Notos, id est, qui eum noverant, & in magistrum acceperant, qui viderant miracula quæ fecerat, qui viderant ipsum mortuos suscitantem, cæcos illuminantem, Dæmonia expellentem. Hoc enim dolorem Christi pasci, non mediocriter aggrauauit, cum videret in comprehensione eius omnes fugisse.

*Valerius
maximus.*

Iob. 19.

Psal. 87.

fugisse. Quia sicut solatium esse solet miseris & afflictis socios habere poenarum, qui poenis suis assistant, & illis compatiantur: sic & aggrauatur poena, quando quis in poenis ipsis constitutus a suis familiaribus & notis derelinquitur. Quia eò dolor aggrauatur, quò derelinquentes cognoscit non fuisse veros amicos. Inquit enim Eccl. 12. Non agnoscitur in bonis amicus, & non absconditur in malis inimicus: nec prosperitas amicum indicat, nec aduersitas inimicum celat. *Es la aduersidad la piedra del toque de la verdadera amistad. No ay mejor contraste do nde pesar la.* Reccesserunt ergo noti Christi ab eo: quod passionis dolorem auxit: & abominati sunt eum, quando primus illorum Petrus eum negauit, quasi esset aliquis facinorosus, aut malefactor. Sed dicit insuper. Traditus sum & non egrediebar. Fuit enim traditus à discipulo, iuxta illud quod dixerat in coena: Vnus vestrum me traditurus est. Et non est regressus, quia illum non dimiserunt quousque morte afficerent. Sed & oculi mei languerunt preinopia. Per oculos hinc Doctor Haimo sanctos Apostolos intelligit, & rectè quidem cum ab ipso Domino dictum sit: Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei: quasi ipsi illius oculi essent, per quos quator mundi climata lustrauit. Hi enim quasi debiles & fortitudine inopes, in passione languerunt, & defecerunt fugientes & deserentes magistrum. Ecce quantum dolorem quam magnam tristitiam pariat amicorum derelictio, & familiarium desertio. Videns igitur David quòd in coniuratione quam filius suus Absalon contra eum machinatus fuerat (quam propter peccatum suum sibi contigisse certò sciebat) quamplurimi ex amicis eum deseruerant, & Absaloni filio suo adheserant, videntes eum in calamitate constitutum, inter quos fuerunt Achitophel, qui non solum dicebat, verum & pernitiōsa consilia atullit, Amasa, & quamplurimi alij, qui partes Absalonis agebant, & pro illo bellū gesserunt, sicut Theodoretus & Lyranus aiunt. Considerans igitur hoc, & graui-

Eccl. 12.

Idem D.
Hieron. &
Cassiodor.
Apostoli
oculi Christi.

Theodore.
Liran.

ter infidelitatem & fictam amicitiam sentiens, coram Deo quærelam suam representat, dicens: Amici mei & proximi mei aduersum me appropinquauerunt, & steterunt, vel ut vertit Simachus: Amici mei & socij mei, aduersum me in plaga mea contra steterunt. In hoc significans, quòd videntes plagam & calamitatem persecutionis suæ, omnes aduersus eum insurrexerunt.

¶ Offert se nobis hic amplissimus campus ad disputandum de falsa amicitia, qualis est quæ pro maiori parte inter amicos huius temporis reperitur, quam quidem non veram sed fictam esse ex eo comprobatur: quod quãtò, tempore prosperitatis viget, tantò, tempore aduersitatis languet. Nam quæ vera amicitia dicitur, semper uniformis esse debet: neque ad mutationem fortunæ mutari, sed tempore aduersitatis magis vigere. Vt enim cor in medio situm corporis, in sinistram tamen partem magis inclinatur, & ibi magis pulsatur, licet uniformiter omnibus corporis partibus vitam spiret: ita plane, quãuis tam in prosperis, quàm in aduersis, amicus & proximus debeat fauere suo amico, in aduersis tamen, multo magis. Cũ duo speciales amici, quorũ alter erat diues, alter pauperrimus, ante Theophrastũ philosophũ præferantur, & discipuli eius dicerent, illos maxima inter se amicitia esse coniunctos, respondit Theophrastus: Quorum ergo alter eorum diues est, alter vero pauper? Significare volens, veram amicitiam inter illos non reperiri, cum alter alterius inopiæ non subueniret. Refert Bernardinus de Buis in suo Rosario, quòd olim Romani Amorem siue Amicitiam, sic depingebant. Iuuenem pulcherrimum, caput detectum habentem, veste abiecta & aspera indutum, & in fimbria vestimenti eius habebat scriptum, vita & mors, in fronte vero ipsius estas & hiems, habebat latus vsque ad cor apertum, & vulnus digito demonstrabat, & in corde ipso hæc verba exarata habebat, longe & prope. Primò enim depingebatur iuuenis Amor, quia vera amicitia tẽpori subiecta non

Vera et falsa
amicitia

Simile.

Doctor pueri 2 p^{te}
f 153
f 152
C 26 f
252

Bernardus
de Buis.
Pictura
amoris.

f 152
C 26 f
243

Pp non

non est, nunquam enim fenescit, aut antiquatur. Veste aspera vestitus erat, quia verus amicus, ad quæque aspera & dura pro amico suo perferenda paratus esse debet. Caput discoopertū, illud inuit: quod vera amicitia manifesta & nō simulata sit, & quod amicus non vereatur amicum suū publicæ confiteri. Litera illa, vita & mors, quid velit manifestè constat, scilicet, quod in vita & in morte amicus est diligendus. Alia litera, æstas & hiems, quod tam in prosperitate, quam in aduersitate, dilectio hæc ostendatur. Latus vsque ad cor apertum habere, significat, quod ex corde & ex visceribus debet amor procedere. Quod vulnus digito ostendit, hoc innuit, quod amor qui in corde est, operibus, quasi digito ostendatur. Verba denique illa, longe & prope, insinuant, quod distantia loci & absentia amici, nō debet amicitiam impedire. Verum enim vero, hic amor verè pietus, & methaphisicus mihi videtur, non realis, qui modo in mundo reperitur, qui solum est realium amor. *Amor de recales & de interes.* Quapropter non permanet, nisi prosperitatis tempore. Vnde de huiusmodi amicis dixit Seneca: Mel muscæ sequuntur, caduera lupi, frumēta formicæ, prædam, non hominem, sequitur turba ista. Videbis enim quod quandiu Aparius albearium brachijs suis portat, apes illum sequuntur dulcedine melis attractæ: at si albearium derelinquat, statim illum insequi desinunt. Sic nimirum contingit hodie, quandiu dulcedinem prosperitatis & diuitiarum in te viderint, quam plurimos amicos, seu potius assentatores, te insequentes numerare poteris: at diuitijs & prospera fortuna deficientibus, statim omnes te desserent, & tanquam ab homine peste paupertatis infecto fugient. Patuit hoc in Dauide, quæ cū prospera ei fortuna ardebat, & in gratiã Saulis Regis propter victoriam de Gigante habitam, deuenerat: omnes Hierosolymitani ciues, cuncti nobiles & potentes eum commitabantur, neque ab eius latere per momentum decedebant: sed quãprimū à gratia Saulis cecidit, & illum

*Seneca.**Simile.*

& illum persequi cepit, omnes desseruerunt eū. Et cum fugiens à facie Saulis se cōferret in Nobe tã solus incedebat, quod sacerdoti A bimelech, causa admirationis extiterit. Miratus est inquit textus, A bimelech, quod tam solus esset Dauid. Ac si intra se diceret: Hic ne est ille Dux strenuus, quem omnes commitabatur, de cuius amicitia gloriabantur, quæ Rex tanto fauore ac beneuolentia prosequeretur, quæ omnis turba virginum acclamabat: Saul percussit mille, sed Dauid decem millia? Quomodo ergo nunc tam solus incedit? Sed quid mirum, quod tam solus esset, cum iam dulcedo prosperitatis ei deficeret, & à gratia Saulis iam cecidisset? Plures enim solem in ortu quam in ocasu adorant, prosperitas quam plurimos amicos habet, aduersitas vero nullum. Est amicus, inquit Salomon, secundum tempus, & non permanebit in die tribulationis, Eccles. 6. sunt huiusmodi amici per similes argento viuo, quod aurum semper insequitur, cum illoque magnam amicitiam videtur habere, at in tempore tribulationis quando in fornace vel igne proiciuntur, statim illud desserit. Sic quã plurimi qui tempore prosperitatis amicitiam profiteri videntur, aduersitate ingruente, illico ostendunt se non veros, sed fictos amicos fuisse: quod bonum quoddam est (vt inquit Boetius) quod in tribulatione & aduersitate reperitur. Ibi enim amicitia examinatur, & quæ nã fuerit ostenditur. In lib. Iob. c. 2. dicitur, quod cū tres illi Reges Oriëntales amici eius, qui de terris suis ad eū cōsolandū venerāt, à lōge eū vidissent, in illa tribulatione cōstitutū, nō cognoscebāt eum. Sed quid mirum? ego enim iuramento illud affirmare ausus essem, quia amici ficti quales illi postea sese ostenderunt amicū in tribulatione positum non agnoscunt. Vnde de illis conqueritur ipse Iob c. 6. dicens: Fratres mei preterierunt me, sicut torrens qui raptim transit in conuallibus. In Hebræo sic habetur: Fratres mei fecerunt fidē, vt torrens, vt qui vallem transeunt torrentes, qui turbati sunt

*I. Reg. 21.**Eccles. 6.**Ficta amicitia.**Boetius.**Iob. 2.**Iob. 6.**Nota.*

glacie & niue. Est enim elegantissima methaphora qua
vtitur patientissimus vir, ad explicandam amicorum
suorum perfidiam & infidelitatem. Contingit enim,
quod hiemis tempore, quamplurimi torrentes decurrat,
ex pluuijs & niuibus aggregati: viator autem, cum ali-
quem torrentem istorum viderit, & locum amenum ar-
boribus constitum valdeque delectabilem, locum ipsum
aduertit: quod si contingat verno tempore per eandem
viam transire, ex siti & ardore solis fatigatus: tota suam
spem in torrente illo reposita habet, quia ibi existimat
posse sitim suam extinguere. Cum autem ad locum illu-
peruenit torrentem. sicum inuenit, & nec aqua guttam
per amnem decurrere. Fefellit enim cum sua spes, & a
desiderio suo frustratur, quod in maximam molestiam
caedit. Ex hac similitudine iusta huius Prophetæ que-
relam, & litere intelligentiam habere possumus. Com-
parat Iob amicos suos his torrentibus, infidis, & men-
dacibus: qui necessitatis tempore deficiunt: quia amici-
tia sua tempore aduersæ fortunæ, quo magis erat neces-
saria, defecerat. Non absimiles mihi esse videntur ami-
ci huius temporis, quorum amicitia tandiu durat quan-
diu prosperitatis aura, qua deficiente, nullum remanet
amicitiæ vestigiū. Hæc est nostri Dauidis quærela, qui
omnes amicos suos, tempore suæ persecutionis, mercena-
rios & infidos fuerat expertus. Quare non sine graui dolo-
re inquit: Amici mei, &c. Quod & magis versio B. Hier.
ex Hebræo confirmat, sic habens. Chari mei, & amici
mei, quasi contra lepram meam steterunt. *Huyar de mi co-
mo de hombre toca do de lepra.*

Eusebius;
Angeli bea-
ti amici &
proximi ho-
minis dicu-
tur.

Eusebius aliò diuertit hunc versum. Per amicos nam-
que & proximos, sanctos Angelos intelligit, qui amici
hominis appellari possunt: quia summo amore cum pro-
sequuntur. bonum beatitudinis illi optando. Dicun-
tur etiam proximi, propterea quod capaces sunt beati-
tudinis, & ad eundem finem, quem homo creati, sed pro-
pter peccatum fiunt inimici hominis, cum homo fiat ini-
micus.

micus Dei creatoris sui. Patet hoc in primo homine, qui
ante peccatum, Angelorum erat amicus & familiaris: si-
cut ostendit Bernardus super illud Psal. 48. Homo cum
in honore esset non intellexit. Vbi dicit: Homo ante pec-
catum habitabat in Paradiso, in loco voluptatis conuer-
satio eius, nihil molestiæ, nihil indigentie sentiebat, con-
stitutus super opera manuum creatoris, erat illi fors &
societas cum choris Angelorum, & cum omni militia ce-
lestis exercitus. Sed quid miru quod Angeli hominis fa-
miliaritate & amicitia delectarentur, cum & ipsi creato-
ri hoc contigisset? Dicit enim Prover. 7. loquens de crea-
tione rerum. Cum eo eram cuncta componens, scilicet,
cum æterno Patre, ego Sapientia & delectabar per sin-
gulos dies, ludens coram eo omni tempore ludens in or-
be terrarum, seu, vt alia litera habet, Delitians in mun-
di harmonia, sed delitiæ meæ esse cum filijs hominum.
Ex quo loco eandem sententiam desumpsisse videtur
Mercurius Tismagistus, Aegyptius siue Madianita, di-
cens: Quod Deus, duas composuit imagines, scilicet, mu-
dum & hominem, alteram videlicet mundum, vt in ea lu-
deret, alteram, nempe hominem, vt in eo delitiaretur.
Quod si ipse Deus tantum ante peccatum de hominis
amicitia & familiaritate gaudebat, quid de Angelis, qui
facti sunt ei ministri, & in custodiam datur, erit sentien-
dum?

D. Bernar.
Psal. 48.

Mercurius
Tismagi-
stus.

Non leue argumentum est ad comprobendam amici-
tiam Angelorum, qua nos prosequuntur, cura & solici-
tudo quam in nobis custodiendis habent. Nam, licet fa-
ciem patris semper videant, eiusque fruantur con-
spectu, nos ipsos custodire in via, & a periculis, & Dæ-
monis in cursibus defendere, non dedignantur: quod
nisi ex magna beneuolentia & amore oriri non potest:
vt ostendunt verba illa Psal. 90. Quoniam Angelis suis
mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis,
in manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem
pedem tuum. Quem versum, licet Sathanas allegauerit

Pro Ange-
lis custodi-
bus.

Matth. 4.
Christus
non inli-
guit custo-
dia Ange-
li.

Simile.

pro Christo, tamen falsè allegauit eum Matth. 4. vt adnotauit Hieronymus, quia nō intelligitur de Christo, qui Angelorum custodia non indigebat, cum sit eorum Dominus & creator, sed de quolibet iusto, qui Angelorum cura custoditur, ne cadat in peccatum. Et inquit: In manibus portabūt te. In quo singularis Angelorū amor ostenditur. Præcipitur eis, vt hominem in vijs suis custodiant, quia via huius mundi periculis, & aduersarijs plena est. Et sicut cum aliquis Princeps aut nobilis, dū per iter aliquod est trāsiturus, vbi pericula latronū aut hostiū timentur, literæ Regiæ sibi dantur, in quibus vicinioribus ciuitatibus præcipitur, vt milites ei conferantur, ad iter suum securius peragendum. *Manda que te lles-ten con escolta y gente de guaruicio.* Non secus factum est cum homine. Vidēs enim summus ille mūdi imperator, quanta in huius miserimæ vitæ itinere, homini imminere pericula, & quot insidiæ passim ei pararentur. Dæmonū, noluit, vt solus, sed militibus, scilicet Angelis cōmittatus incederet: vt sic omnes Diaboli tegnas & insidias posset euadere. Patet hoc ex Angelo Tobie, qui cum à tot periculis in via & à potestate Dæmonis liberauit, Tobie 12. Sed & sancta Iudic. 13. hoc idē confessus est, dicēs: Custodiuit me Angelus Dñi, & nō permisit me ancillā suam inquinari peccato. Deducitur etiā hoc manifestè ex alio versu Dauid, vbi sic dicitur de iustis, Stetit Angelus Dñi in circuitu timētū eos, & eripiet eos. Vbi D. Hier. ex Hebræo sic vertit: *Circūdat Angelus Dñi in giro timētes eū.* Alia autē versio sic: *Castametatur Angelus Dñi in circuitu timētū eū, id est: Asienta su Real al rededor del iusto, para guardalle y defendelle.* More ducum qui castra sua iuxta arcem, vel ciuitatem ponunt, ad eā defendendā. Et hinc est quod Heliseo cōtigit. 4. Reg. 6. c. Cū enim famulus eius vidēs Sirorum castra maximo terrore esset perculsus, orauit ad Dominū: Dñe aperī oculos istius, &c. & statim aperti sūt oculi eius, & vidit mōtē plenū equorū & currū igneorū in circuitu

Thob. 12.
Iudic. 13.

Psal. 33.
D. Hier.
ex Hebræo
Nota.

4. Reg. 6.

circuitu Helisei; quod nō aliud credendū est fuisse, quā Angelorū militia Helisem custodiētē, vel fuit Angeli ipsius Helisei custodia, que cū munitissima valde que secura esset: in illo currū & armorū apparatu representabatur. Bene ergo dicitur in Psal. Angelis suis Deus mādauit de te, &c. Sed vt ad propositū deueniamus, ostēditur euidēter Angelorū amor erga hominē, in hoc quod sequitur. In manibus portabūt te. Præcipitur illis, vt custodiāt hominē, ipsi vero tāta cura & vigilātia hoc præceptū adimplēt, tātaq; benivolētia hominem prosequūtur, vt in manibus portēt: quod summi amoris est indicium. Portamus enim in manibus illud quod valde charū est, sicut mater portat paruulum filiū, & sicut gemā & lapidē pretiosum, in manibus etiā portare solent. Dicere ergo quod in mānibus portant hominē significare est, qd est illis valde charus & pretiosus, & ne deperdatur & pereat, in manibus illū portāt. Vel secū dū D. Bernardi expositionē portare iustū in manibus dicūtur: quia nō patiūtur eū tētari, supra id quod portest. Sed in manibus portabūt eū, id est, ei auxiliū ferēt, ut pertrāscat offendiculū, quia facile trāsit foueam qui portatur manibus, & mūdē lutum qui manibus sustinetur, & facile natat aquā, cuius alter sustinet mētū. Ad hoc propositū explicari potest illud Iob. c. 9. Sub quo curuātur, qui portāt orbem. Loquitur enim de Angelis qui portare orbē dicūtur, vel quia secundum Peripateticam doctrinam, cuiuslibet orbi vnica assistit intelligentia illum mouens infatigabili cursu, vel quia in manibus hominem portant, qui Microcosmos seu mundus, appellari solet.

Et licet à proposito aliquātis per digredi videar, non grauabor visionē illā scate, quā vidit Iacob, antequam vltimam manum huic considerationi imponam, referre, & eam explicare. Dicitur Gen. 28. quod fugiens Iacob à fratre suo Esau, pergensque in Mesopotamiam, post solis occasum, quiescere volens in quodam loco, suppo-

D. Bern.

Similia.

Iob. 9.

Gen. 28.

Supposuit lapidem capiti suo, viditque in somnis scalā stantem super terram, cuius cacumen cœlum tangebatur Angelos ascendentes & descendentes per eam, & Dominum scalæ innixum, vbi consideratione dignum est, quibus modis Deus seruum suum afflictum consolatus, fuerit. Tria cum grauabant. Primum, quod peregrinus in terra aliena, omnibus incognitus esset. Contra hoc ostenditur ei scala à terra vsque ad cœlum pertingens, quasi diceret. Noli ob hoc sollicitus esse, quod peregrinus es in terra aliena: en tibi parata est via ad cœlum, quid igitur tibi nocebit si nihil habeas in terra, cum cœlum tibi sit apertum? Secundum, quod longe à parentibus abesset. Contra hoc seipsum Deus ostendit, quasi dicat: Quid obest si longe à parante carnali sis, dū modo ego tibi simpater? En adlum tibi, & non te desserā. Postremo maxime eum sollicitabat odium fratris. Contra hoc videt Angelos in scala illa, qui tanta familiaritate ad eum descendebant. Ac si diceret Dominus: Fratrem & homines aduersarios habes, sed consolare, quia Angeli tibi sunt amici & protectores. Ne ergo timeas fratris tui insidias, quia Angeli qui veri sunt amici & defensores, caput tuum seruabunt. Hi ergo Angeli veri hominis amici, qui eum protegunt & defendunt, & conuersatione eius delectantur, propter peccatum ex amicis, in inimicos conuertuntur: quia cum peccator inimicus Dei fiat, non possunt eidem peccatori etiam Angeli non aduersari. Statim enim ac homo peccauit, eiectus fuit ab Angelo ex Paradiso voluptatis: & stetit in Paradisi porta gladiū ignitum districtum in manu sua habens, ad custodiendam viam ligni vitæ. Ex ianua enim illius munitissimæ arcis, bellum vsque ad ignem & sanguinem, contra filios Adæ, natura Angelica gladio illo flamæo indicebat. Hoc etiam apparuit in Balam. Nume. 22. ro 22. Cui Angelus Domini obuiam exiit gladium euaginatam in manu sua tenens, cum ad maledicendum populum Dei pergebat: Ego veni, inquit, vt aduersarer tibi:

Gen. 3.

Nume. 22.

tibi: quia peruersa est via tua, mihi que cōtraria: itaque sancti Angeli, dum in peccatis sumus, licet omnino nostram custodiam non derelinquant, tamen nobis aduersantur: quateus aduersarij Dei sumus, & permittunt nos in aliqua mala incidere: vt S. Thomas determinat h. part. quæst. 113. art. 6. Considerans ergo David peccatum suum, & quod propter illud, in inimicitiam inciderat Angelorum: qui in quā plurima mala pœnæ eum labi permiserunt, secundū diuinæ prouidentie ordinationē, inquit: Amici mei, & proximi mei, aduersum me appropinquauerunt & steterunt: & qui iuxta me erant de longe steterunt.

Et vim faciebant, qui inquirebant animam meam. Per hos, animam illius quærentes ad perdendum eam, Dæmones intelligit, secundum glossam Casiodori, quem sequitur Incogn. Cognitus. Quærit enim Sathanas animas nostras summo studio & diligentia ad perdendum eas: & vt hoc assequatur nullam non facit vim, & nullum non mouet lapidem. Iob. c. 1. interrogatus à Domino, vnde venis? Respondit, Circuiti terram & perambulauit eam. Quæ verba non simpliciter accipienda sunt, neque iactāter (vt Origenes existimat), sed tanquam verissima quæ proprium Diaboli ingenium & eius indefessum studium indicant. Circuit enim Dæmon tanquam leo rugiens (vt ex ore B. Petri verba depromamus) inquirens quæ deuoret. Per quem modum circumeundi caliditas & astutia eius ad decipiendum denotatur. Nam & latine dicimus circumuenire quempiam, pro decipere. Vnde interpres Caldaicus sic transtulit. Scrutatus sum in terra, & ambulauit per eam. Scrutinium enim rerum preciosissimarum est frequenter, quod non sine magna diligentia & curiositate fit. Sicut solet mulier scrutari domū, & eam euertere ad inueniendam dragmam, vel gemam deperditam. Non enim scrutatur Sathanas terram, ad inueniendos thesauros, quia aurum, argentum, & omnem mundi gloriam pro nihilo pendit. Quin potius omnia

D. Thom.

Casiodor.
Incogn.Tob. 1.
Diabolus
circuit quæ
deuoret.Interpres
Caldaicus.
Nota.

Mat h. 4.

nia hæc Christo obtulit in deserto, vt cadens in terram illum adoraret, sed diuitiæ illius sunt animæ, quas summa diligentia inuestigat, vt rapiat. Cui consonat Eusebii Emisensis explitatio homil. 3. de Epiphania. circa illa verba Hierem. 7. Perdix fouit quæ non peperit; cõgregauit diuitias; sed non in iudicio. Vbi inquit; quod per hanc auẽ Diabolus intelligitur. Hæc enim auis (vt ipse inquit) si feræ alicuius incurfu, priuata fuerit ouis proprijs, insidiatur alienis: & nidi habitatore depulso, partus inuadit extraneos. Itaque, maximam habet auerſitatem suffurandi alienos, quos diuitias suas appellat. In quo Demonis astutia, & animarum fames ostẽditur. Inest enim ei quædam, quasi naturalis cupiditas animarum suffurandi, cum propriæ sint Dei creaturæ, quas solas suas diuitias reputat. Vnde & terrã scrutatur ad eas inuestigandas & decipiendas. Quod si de auidissimo mercatore Põeta cecinit.

Impiger extremos, currit mercator ad indos.

Per mare pauperlem fugiens, per saxa per ignes.

Hic animarum mercator de se ipso profert: Scrutatus sum terram, & perambulauit per eam. *No queda dia que nõ le da una bielta.* Leo Papa referente D. Bonauentũ. in Pharetra cap. 4. huiusmodi diligentiam notauit, dicens: Diabolus omnium discutiit consuetudines, omnium ventillat curas, omnium scrutatur affectus, & ibi causas querit nocendi, vbi quæpiã viderit studiosius occupari.

Quod si hostis hic crudelissimus arbitrio suo relinquere, & misericors Deus vires eius non confringeret, aut limiteret: nullus profecto esset qui ei posset resistere, quia non est potestas super terram, quæ posset ei comparari: sed Deus eius vires comprimit. Quia vt inquit D. Paulus. 1. ad Corint. 10. Fidelis Deus qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere. Prouentum enim quod facit Deus, est auxilium gratiæ suæ nobis conferre, quo mediante & inimici vires imminuit,

Eusebius
Emisensis

Exemplum
naturale.

Horatius.

Eco Papa.
D. Bonau.

Iob. 41.
1. Cor. 10.

Deus vires
Demo
nis compri
mit.

minuit, & nobis facultatem ad resistendum tribuit. Et hoc significatum est per illa verba Isai. cap. 37. Quæ Seraphim populi Israelitici inimico, per quem Diabolus significatur, dicta sunt: Ponã circulum in naribus tuis, & frenum in maxillis tuis, & reducam te in viam per quam venisti. Vbi glossa Gregorij inquit: Omnipotentie Dei circulum Diabolus in naribus portat: vt cõ bonorum mortem ardentius anhelat, ab eorũ vita vacuus redeat. Itaque; ponere circulũ in naribus eius, & frenũ in maxillis eius, nihil aliud est, quam eius potentiã & crudelitatem frenare & cõpescere, vt a suo desiderio frustratus maneat, quod est per eandẽ viam redire. Cui etiam cõsonat visio B. Ioannis in suo Apoc. c. 2. vbi dicit, quod Angelus ille qui descẽdit de coelo, videlicet Christus, apprehẽdit draconẽ serpente antiquũ, qui est Diabolus, & alligauit eũ. Dicitur namq; in vinculis retineri, quia in nullũ, nisi permittente Deo, inuchi potest. Et secundo; quia Dæmonum potestas aduentu Christi imminuta, imo fracta est: vt eleganter satis, atque perdocte tractat Eusebius, lib. 4. preparatio. Euãg. c. 1. quod cõprobatur Porphirii Ecclesię accerrimi hostis cõfessione. Inquit enim Eusebius, quod autẽ post tẽpora Saluatoris nostri, potẽtia Dæmonũ fracta iaceat, ipse Porphirius Christiani nominis hostis, in libro, quẽ aduersus religionẽ nostrã conscripsit, hoc modo testatur. Nũc vero miratur, inquit, si tã multis annis peste vexatur: cũ & Esculapius & alij Dii longẽ absint ab ea. Postea enim, quã Iesus collitur, nihil utilitatis a Dijs cõsequi possumus. Ex his sequitur quod Dæmõ in statu gratiæ nõ habet tantas vires ad tentandũ, sicut habuit in statu naturæ, & in lege veteri, quia iam per Christũ ducem nostrum fuit superatus, & eius potentia imminuta. Quare nõs facile possumus eũ de bellare, & rētib; eius resistere, quia inimicus inermis est. Quod cæcinit Abacuc in suo Cantico dicens: Percussisti caput de domo impij, demudasti fundamentum eius vsque ad collum. Percussit Christus

Isai. 57.

D. Greg.

Apoc. 2.

Eusebius
Caſarien.
Porphir.

Diabolus
facile vin
citur.
Abacuc 3.

Q. 9.

Christus

Christus caput de domo impij, quando in deserto Sathatam percussit & superauit, qui creditur esse Lucifer omnium Dæmoniorum caput: denudauit fundamentū, id est, arma eius vsque ad collum, quia cum inermem & debilem reliquit, vt quisque nostrum illum strangulare & vincere possit. Debilis enim est hostis, quem resistēdo solum, superare possis. Si Diabolo resististi, cum superasti, si tentationibus eius non prebuiisti consensum, victoriam de illo consequutus es. In bello illo, quod mouit Rex Antiochus contra populū Israel, vt habetur, 1. Machabeor. cap. 2. fuerunt quidam, ex his qui Mathatiam illius populi ducem sunt secuti, qui resisterūt viriliter militibus Regis Antiochi, & hi quide in victoriam sunt adepti: alij vero timore perterriti, non sunt ausi resistere, ita quod neque lapidem miserunt in eos, vt ibi dicitur, nec oppilaerūt loca occulta, qui omnes interfecti sunt. Ad eundem modum, qui Regi Antiocho, id est Diabolo non resistit in tentationibus & bellis spiritualibus voluntati eius parendo, hic absque dubio ab illo occiditur: at, qui illi resistūt violenter & fortiter, hi de illo, victoriam consequuntur. Quia, licet vis Diaboli & eius potentia magna sit, tamen iam per Christum fracta est & superata. Non enim tantis viribus pollet, quātis, cum Dauidem superauit. Tunc enim vires Dæmonum magis vigeant, quā nondum extenuate erāt, aut inminutæ per Ducem nostrum Christum, qui cum in palestra superauit. Quare experientia edoctus dicebat: & vim faciebant qui querebant animam meam.

Et qui inquirebant mala mihi, &c. Facta mentione de persecutione quam à Diabolo patiebatur, nunc de ea quā à satellitibus & ministris eius, loquitur, secundum glossam moralem, quæ sic habet. Et qui inquirebant mala mihi, id est, homines maligni, qui sunt membra Diaboli. Hi enim querebant mala Dauid, quia mortem ei querebant inferre, & diuersos dolos & diabolicas astutias, ad hoc inquirebant. Sicut & ipse Dauid in alio Psalmo affirmat,

Psal. 35.

*1. Maco. 2.
Figura.*

firmat, dicens de Saule, qui eius mortem machinabatur. Iniquitatē meditatus est in cubili suo, astitit omni viæ non bonæ, malitiam autem nō odiuit. Sed aduerte, quod quando de Dæmonum persecutione agit, verbis simplicibus vtitur, dicens: Et vim faciebant, qui inquirebant animam meam. Sed quando de persecutione hominum, loquitur maiore ponderatione. Et dolos, inquit, tota die meditabantur, id est, semper & incessanter. Quasi magis hominum malitiam & crudelitatem, quā Dæmonū aggrauet. Et rectē quidē, quia crudelitas hominum, crudelitatem Dæmonum, aliquando superat & antecellit. Diabolus enim persequi Christum cessauit, & fatigatus est: at homines, nunquam cessauerunt, sed adhuc post mortem, denuo illum persequebantur, dolos & vanitates contra illum meditantes, & apponentes sepulchro eius custodiam, seductoremque illum appellantes. Quinimo, fuit Originis opinio, quod Diabolus semel in aliqua tentatione victus defatigetur, & iterum hominem in eodem genere tentationis non agreditur. In quo hominis crudelitas, & grauis eius persecutio ostenditur: qui inimicum suum vsque ad mortem persequitur, nec desistit à concepta malitia, quousque tandem optatum finem consequatur. Homo, homini lupus, vulgariter dicitur: sed rectius homo, homini, homo, diceretur, quia rabies & crudelitas hominis, omnium ferarum crudelitatem excedit. Feræ enim beneficijs aliquando domesticantur & mansuescūt: at homines sunt (vt verbis vtar) D. Ignatij Leopardis crudeliores quibus cum beneficijs priores fiunt. Non abhorret ab hoc proposito, historia illa quæ habetur in libro Danielis, cap. 5. Volēs Deus Balthasari Regi significare graue supplicium, quod de illo sumere decreuerat, propterea quod vasa aurea & argentea, quæ Nabucodonosor asportauerat de templo profanauerat, & propter alia facinora quæ commiserat: ostendit ei manum hominis scribentis contra candelabrum, in superstitio parietis, qua visa, statim cor-

*Persecutio
hominum
cum perse-
cutione de-
monum co-
fertur.*

*Opinio Ori-
genis.*

D. Ignat.

Dani. 5.

Q 93 lor

lor eius immutatus est, & cogitationes eius conturbabant eum. Sed bone Deus, quis huiusmodi symbolum & regiae mortis insigne non miretur? Vult Deus illi crudelissimam mortem, quam passurus erat illa nocte ostendere, & translationem regni eius ad Persas significare, & crudelissimum hoc supplicium, symbolo manus scribentis significat. Si ei cometam succensam, aut glouum igneum per modum lanceae, aut gladij ostenderet, sicut in morte Principum apparere solet, recte quidem se haberet: at manum tenuem & delicatam hominis, quorsum hoc? Rursus si manus haec leonis esset, aut vr-
 ti, vel cuiusuis alterius fere, praedam dilacerantis, sed manus hominis, quae benigna esse solet, & parcens? Hoc quidem admiratione dignum est, quod sub hominis manu tam crudelis vindicta intelligatur. Hinc plane ostenditur, quam dura sit hominis manus, quanta eius crudelitas & inhumanitas. Nulla manus crudelior, aut ad vindictam sumendam, humanumque sanguinem effundendum auidior. Ira enim hominis quando veraciter exardescit, nescit habere modum aut placari. Optime quidem hoc cognoscebat Dauid ipse: cui cum ex parte Dei optio daretur & electio, vt vnum e tribus eligeret, famem, aut bellum, aut pestem: vltimum elegit, dicens: Coarctor nimis, & quid eligam ignoro, sed melius est mihi incidere in manus Dei, quam in manus hominum, quoniam multae misericordiae eius. Ac si diceret: Scio enim nec me preterit, quod horrendum est incidere in manus Dei viuentis, non me fugit quod manus eius valida, super Aegyptum aggrauata est, & quod in duritia manus suae inuicis suis aduersari solet, de illis quae vindictam sumere: sed cum his omnibus considero, quod manus sunt misericordiae & clementiae. *Manos que no se dan manos a perdonar y usar de misericordia.* At vero manus hominis crudelis, tyranna, & implacabilis. Vnde, melius est mihi in manus Dei, quam in manus hominum incidere. Sed ad nostram eruditionem hoc solum aduertite

Nota.

2. Reg. 24

te, quo sermonem nostrum concludamus, quod non sine causa sacratissimus Paulus dixerit: Horrendum est incidere in manus Dei viuentis, non Dei mortui, vt intelligamus, quod postquam Deus pro nobis mortuus est & passus, iam securum est & suauis, in manus eius incidere, quia durissima ille manus, quibus peccatores percutiebant, balsamo sanguinis fuit delinita, summa lenitate & mansuetudine afficiuntur. *Quaerit magister Raulin. 2. part. sermonu quadragesimalium. Quare voluerit Deus, quod manus eius clavis cruci affigerentur? Et respondet: quod ad peccatorum securitatem, vt securi peccatores ad eum accederent, qui clavis est affixus, quasi impotens ad percutiendum eos.* Erat enim durissima eius manus, cuius duritiam senserat ille, qui in calamitate constitutus dicebat: Misere mei, misere mei, &c. quia manus Domini tetigit me. Non enim, ac si dicat, manum suam super me aggrauauit, sicut super Aegyptum, aut super alios aggrauare solet, sed solum leui pulsu me tetigit, & tamen contriuit omnia ossa mea, abstulit a me filios, salutem, honorem, & diuitias. Non frustra Dauid noster inimicis suis imprecatur, dicens: Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis; Dexteram tuam inueniat omnes qui te oderunt, & quid inde? Pones eos vt clibanum ignis. Vbi vertit Pagninus. Sufficiet manus tua omnibus inimicis tuis. *Ella sola basta para todos, no han menester otro castigo, sino a sola vuestra mano.* Talis erat olim manus Dei viuentis: at postquam cruci est affixus, postquam manus Dei viuentis, factae sunt manus Dei passi,

& mortui, securi ad illum accedere possumus, ad impetrandam nostrorum peccatorum veniam, apud quem eorum remissionem, gratiam, & gloriam inueniemus.

(?)
 Concio

Raulin.

Psal. 3.

Concio septima.

Ego autem tanquam surdus non audiebam,

Et sicut mutus non aperiens os suum:

Et factus sum sicut homo non audiens:

Et non habens in ore suo redargutiones.

Quoniam in te Domine speravi, tu exau-
diens me Domine Deus meus,

Dixerat in præcedenti versu David, quomodo amici eius contra eum in surgerant, & dolos aduersus illum machinantes: non cessabant eum persequi, vanitatibus, opprobrijs, & iniurijs insectando: nunc in his verbis qui sequuntur, de remedijs contra huiusmodi opprobria, scilicet, de obturatione aurium, refrenatione lingue, & animi infracta patientia disserit. Ego autem, inquit, tanquam surdus non audiebam, & c. Licet suæ prædestinationis, absque speciali Dei reuelatione, nemo certus esse possit, cum ex mera ipsius Dei voluntate dependeat: tamen aliqua signa à Doctoribus assignari solent, quibus id possimus coniectari. Alijs dimissis quæ pro nunc ad nostrum institutum non spectant: vnum illorum est, patientia in aduersitatibus, & in persecutionibus tolerantia: quæ quidem virtus in his qui ad supremam felicitatem, & æternam beatitudinem sunt præordinati, maxime lucere solet: quia per hanc virtutem

*Perpessio
laborum præ
destinatio
nis est indi
cium.*

tutem Deo assimilamur: cuius infinitam patientiam, vel peccata nostra quibus illum quotidie offendimus testificantur: cum non statim de illis sumat vindictam, sed patienter, vt de illis debitam penitentiam agamus, expectet. Quam plurimis virtutibus, & meritorum ornamentis Dauidis animus Regius erat præditus, fortitudine inquam, iustitia, & temperantia, humilitate profunda, cum summa cordis mansuetudine, & lenitate: & tamen in nulla virtute istarum, sed in sola patientia & tolerantia, Saul cognouit, illum ad regalem dignitatem à Deo fuisse præordinatum. Nunc, inquit Saul, certissimè scio, quod regnaturus sis in Israel, & habiturus in manu tua regnum, & c. Quasi diceret, iam multis retro diebus opera tua contemplatus sum, consideravi fortitudinem tuam, & in rebus bellicis fortunatam manum, quæ caput gigantis abscidisti: non me latet tua iustitia in rebus omnibus administrandis, quia iustum te esse, atque rectissimum cognosco, mansuetudinem tuam, vel in me ipso sum expertus: quem, cum libere interficere posses pepercisti. Ex his omnibus & alijs virtutibus, quibus es præditus, te Regem fore & ducem huius populi suspicatus sum: at nunc, cum patientiam tuam admirabilem in perferendis persecutionibus intueor, mihi persuasum habeo & certissimè scio, quod futurus sis Rex. Hæc sunt Saulis verba, ex quibus ansam fumentes, liceat nobis, ex terreno regno, ad cœleste & æternum, orationem transferre. Si ex laborum tolerantia, & patientia, iudicauit Saul, Regem esse futurum David: quanto magis nos ex laborum perpessione, quibus in hac vita iusti vexantur, & ex eorundem in persecutionibus admirabili patientia, suspicari possumus: illos ad cœleste regnum destinatos esse. Præsertim, cum ex sacro instrumento certè sciamus, viam ad regiam hanc dignitatem consequendam, esse laborum tolerantiam: Dicitur enim Matth. 11. Regnum cœlorum vim patitur & violenti

1. Reg. 24.

Matth. 11.

R r violenti

312 *super Psal. 3. penitentialium.*

Regnū ce-
lorum vim
patitur.

Simile.

Apocal. 7.

violenti rapiunt illud. Quasi diceret: Non est sicut terrena regna, quæ multoties hæreditario iure possidentur, & pacificè acquiruntur absque bello & sanguine, & absque armorum apparatu, sed vim patitur: quia per multas tribulationes, ad possessionem eius perueniendum est. Sicut cum aliquod extraneum regnum expugnatur, quod non sine magnis laboribus, & difficultatibus, non sine multo sanguine, ferro, & igne fit: sic nimirum regni cœlestis possessio, ferro & igne, laboribusque acquiritur. Vidit Diuus Ioannes cap. 7. Apocalip. suarum reuelationum, magnam beatorum multitudinem in cœlo, qui omnes stolis albis erant amicti, & palmas in manibus suis, testes suæ victoriæ habebant: de quibus cum sciscitaretur, qui nam essent, & vnde venissent, ad illud supremum regnum obtinendum? tandem dixit illi Angelus: O Ioannes, isti sunt qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas in sanguine agni: idco sunt ante thronum Dei. Venerunt, inquit, ex magna tribulatione. *Estos son los que passaron por las picas, los que atravesaron por los fuegos, y se curtieron en los trabajos.* Quasi diceret: Hæc est via ad coronam cœli obtinendam, quia non nisi per labores peruenitur ad requiem. Rectè igitur inquit, quod regnum cœlorum vim patitur. *No se gana a pic llano, sino que es menester trepar por las picas, y saltar por el muro.* Et violenti rapiunt illud. *Los violentos le saquean.* In hoc ingēs periculum, pariter & præmium ostenduntur. Nunquā enim cum maiori periculo & vitæ discrimine, neque cū spe maioris præmij, quam cum urbem aliquam expugnant, à militibus debellatur, *quando lamenten a saco mano.* Solent enim milites ex vnius urbis expugnatione locupletari & prosperari. Sic nimirum expugnatio Regni cœlestis, periculis & difficultatibus plena est: tamen incomparabilium diuitiarum magnis spebus suffulta: quia pro regno cœlesti dimicatur, quod non timidi

Simile.

midii, segnes, aut somno & voluptatibus indulgentes, sed violenti assequuntur & rapiunt. Violentum illud dicitur, vt ex Philosopho in lib. 5. Phisicorum patet, quod est contra naturam, passo non cōferente vim. Illi ergo regnum cœlorum rapiunt, qui violenter viuunt, qui suæ sensualitati & naturæ vim inferunt, qui contra iētum fluij conantur in via Dei progredi, qui in omnibus sibi ipsis aduersantur. *Que dan de mano a sus desccos, meten a cuchillo sus passiones, que dicen vn no a su si, y un si a su no, y viuen agua arriba des sus inclinaciones.* Quod si hoc difficile vobis appareat, mementote quod magna non sine magno pretio emuntur. Ferè semper enim præclara ac pretiosa, muris difficultatum fortissimis circumdantur. Fluius quidam, qui vulgariter Ganges appellatur, qui creditur esse Phison, de quo mentionem facit scriptura sacra, Gene. cap. 2. talis est vt Diuus Hieronymus asserat, in eo esse quamplurimos lapides pretiosos, Smaragdos, Carbunculos, & per ripas eius montes aureos adiacere, veruntamen accessus eius difficillimus est, propter innumeros Tygres, Leones, & alia ferocissima mōstra, quæ ibi à natura procreantur. Quod si terrenas diuitias tot difficultatū muris, natura, vel (vt rectius dicā) ipsius naturæ author circūsepsit, quāto magis Regnū illud cœlorū, in quo æternæ nostræ diuitiæ sunt recōditæ, par erat, vt difficultatibus & laborū muris circūdaretur: vt nō sine ipsorum laborū tolerātia, & paciētia, ad eas pateret via? Sunt enim in via cœli difficultates quas vincere patientia necesse est, sunt tigres, & insuperabiles leones Dæmonū & inimicorum, cum quibus pugna passim est ineunda. Alioquin, si iste feræ non essent, non diceret sponsus sponsam suam (animam videlicet) ad coronam inuitans. Veni de libano, veni de libano, veni coronaberis, de cubilibus leonum, de montibus pardorū. Cubile namq; leonū, & mons pardorū, & innumerabiliū ferarū, mūdus hic est: in quo horrenda laborum ac difficultatum mōstra cō-

Violentum
quid?

Ari. 5. phi.
tex. com.
58.

Gene. 2.
D. Hier.
in epist. ad
Rust. mo-
nachū.

Cant. 4.

morantur, quæ viam cœli animæ iustæ impedire molitū
tur, cum quibus dimicatura est, si cœli coronam de ma-
nu sponli sui accipere affectat. Sed silentio prætereun-
dum nō est, quod ante omnia ei dicitur, non semel, sed
bis, veni de libano. Libanus enim, iuxta Beati Hieroni-
mi (vt credo) interpretationem, idem est, quod candi-
datio vel dealbatio. Itaque, sponfam vocat ad recipien-
dam coronam, & monet eam, vt veniat ex candidatio-
ne, vel dealbatione. Ecclesia hæc militans candidatio
est, *el beāquida lero*, locus deputatus ad hoc, vt animæ que
nigræ sunt per culpam, candidæ fiant per gratiam. Sed
obseruandum, quod ea quæ ex propria natura, vel ex
se albedinem non habent & candorem, non possunt il-
lum adipisci, nisi laboribus, tusionibus, & presuris: si-
cut videre est in papyro, quæ vt ad candorem quem ha-
bet deueniat, per maximos labores prius transit. Pre-
mitur enim, tunditur, & dilaceratur in molendino, & sic
candida instar niuis euadit. Sic nos vt nigredine cul-
pæ deposita, ad candorem optatum deueniamus, per la-
bores, afflictiones, & calamitates trāsire debemus. Quod
ex Apocalip. Ioannis cap. 19. magis constare poterit,
vbi dicit se beatos vidisse byssino cādido vestitos, & ad-
dit quod byssinum sunt, iustificationes sanctorum. In
quo mysterium de quo loquimur adūbratur. Quia bys-
sus, hoc habet: quod cum fragilis & vilis herba sit, arte
tamen, & multo labore contusa & concocta, tandem in
cādidiſſimum byssinum commutatur. Sic iustum labo-
ribus cōcuti & vexari necesse est, & quamplurima tor-
mentorū genera constanter perferre, vt candorē ani-
mi recipiat, quo accole illi cœlestes induuntur. Pacien-
tia vobis necessaria est, inquit, B. Paulus, vt voluntatē
Dei facientes reportetis promissiones. Sanctus Dauid
huius altissimæ philosophiæ non ignarus, quam nemo
Principum huius sæculi cognouit, quam Plato, quam
Socrates, quam Pitagoras, & Aristoteles ipse ignora-
uit:

D. Hier.

Simile.

Apo. 19.
Nota.

Heb. 10.

uit: cum animi sui labores cerneret, Saulis persecutio-
nem, & proprii filij conspirationem qui contra eum cō-
iurationem fecerat, insuper & amicorum desertionem
qui contra eum dolos meditari, & vanitates loqui non
cessabant, omnia hæc æquo animo, & admirabili paciē-
tia ferebat, aures suas obturans, & linguam suam refre-
nans, ita, vt neque asperum verbum quod vindictā fa-
peret, de ore eius egrederetur. Ego autem, inquit, tan-
quam surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiē-
os suum.

Docemur hinc, quam necessaria sit nobis paciētiæ
virtus ad victoriæ palmam, cœlique coronam conse-
quendam. Nam quis sanctorum (vt verba D. Hieron.
imitemur) sine certamine coronatus est? Solus in deli-
tijijs Salomō fuit, & ideo forsam corruit. Quod si aliquā
do laboribus vexamur, & tentationibus molestamur,
non deficiamus animo, sed viriliter resistentes confide-
remus, quod tãquam aurū in fornace probat nos. Deus,
vt digni beatitudine inueniamur. Tãquam aurū, quod
per ignem transit, probauit me Dominus, inquit B. Iob,
de graui sua tentatione agens. Intendit aurifex imagi-
nem aliquam auream consistere, vt ex pectore Regis pen-
deat, & prius aurum ipsum in fornacem proiicit: vt ibi
per calorem ignis a terra, vel quacumque alia mixtura
expurgetur: sic Deus qui ex natura nostra humana, tã-
quam peritissimus artifex, imagines se ipso dignas præ-
parare intendit, patitur vt in laborū fornacem proiicia-
mur, vt ibi à culparum nostrarū (si quas contraximus)
scoria purgemur. Quare B. Augustin. super Psalm. 60.
ad hoc attendens, inquit: In fornace ardet palea, & pur-
gatur aurū, illa in cinerem vertitur, & hoc sordibus exui-
tur, fornax est mundus, aurum iusti, ignis tribulatio, &
persecutio, artifex Deus, &c. Itaque, ex his habemus,
quod tribulatio & persecutio, est iusti purgatorium,
quo ab omni peccatorum suorum contagio purgatur,
vt coram Deo mundus & purificatus, apparere possit.

Rr 3 Quod

Hiero. ad
Eustochi.Iustus in
labore ex-
minatur
Iob. 23.

B. August.

Simile.

Mt. h. 7.

Quod attendens Michas. Propheta cap. 7. dicebat: Iram Domini portabo, quia peccavi ei, donec causam meam iudicet & faciat iudicium meum, & educet me in lucem, & videbo iustitiam eius. Iram Domini portabo, id est libenti animo feram eius supplicia, quia peccavi ei: ut vel sic pro peccatis meis in parte satisfaciam. Docet enim sanctus Thom. quod si flagella, quæ pro peccatis à Deo infliguntur, fiant aliquo modo ipsius patientis, rationem satisfactionis accipiunt: fiunt autem ipsius in quantum ea acceptat, ad purgationem peccatorum eis: utens patienter. Quare inquit Propheta: iram Domini portabo. In quo nos reprehensione digni sumus: quia tam impatienter flagella Dei suscipimus, quod potius rationem vindictæ, quam satisfactionis habent. Non enim suscipimus ea tanquam à Deo infligita, sed tanquam à homine nos persequente: similes, ut inquit Dorothæus, canibus: Hi enim, inquit, si quis in eos lapidem iecerit, iacientem dimisso, lapidem remordent, ita nos Deo relicto, qui nobis tribulationes huiusmodi ad peccatorum nostrorum purgationem procurat, ad inimicos, vel persecutores recurrimus, impatienter que sustinemus.

In additio
ne ad 3. p.
q. 15. ar. 2.

Simile.

Dorothæus
de accusa-
tione ipsius
doctr. l. 7.
Impatiens
laboris car-
pitur.

Simile.
Nota.

O filiorum Adæ deplorandum ingenium. Nonne hoc miserabile tibi videtur, quod quamplurimos peccatores videas, qui ut diuitias aut voluptates consequantur, quamplurimas calamitates patiuntur, laboribus delectantur, & difficultatibus se obiciunt, que tamè libenter, & absq; vlla murmuratione ferunt: at si vel leuissimo labore aut calamitate propter peccata sua à Deo sorripiantur, statim tragedias excitant, acrem clamoribus replent, & in coelum os suum ponunt? Imitari mihi videntur mulierem adulteram, quæ si ab adultero percutiatur tacet & obmutescit, ita quod interrogata à quo percussa fuerit, vel quis signum in faciem expresserit, mendacium confingit, dicens, casu accidisset: si à viro suo percutiatur, clamat, vicinas lacrymis & ciulatibus conuocat, & omnibus vulnera sua ostendit.

dit. Non aliter quam plurimos, huiusmodi conditionis & ingenij intueberis, qui cum quamplurima damna propter vanitates suas à Dæmone patiantur, in salute, honore, ac diuitijs, patienter sufferunt: sed propter Deum, vel leuissimum verbum, aut paruulam iniuriam ferre abhorrent. Non animo attendentes, quod si Deus aliquando laboribus nos cruciat: tamè multo maiora ipse pro nobis pertulit in cruce. Quid namque magnū fecero, si aliquid pro illo libenter sustinero, qui tot pro me à peccatoribus sustinuit opprobria? Si ipse cum Deus sit, pro me terræ vermiculo, vsque ad effusionem sanguinis pati voluit, quare graue mihi erit pro illo aliquid sustinere? Cum filij Israel in dura illa Aegipti captiuitate affligerentur, clamauerunt (ut inquit textus) ad Dominum, qui exaudiuit orationem eorum, & cum descenderet liberare eos, apparuit Moyse in rubo, ut haberetur Exod. 3. Et misit eum in Aegiptum, ut populum suum de dura illa seruitute liberaret. Sed percitari liber, quare magis Deus Moyse in rubo, quam in aliqua alia arbore apparere voluit? Nonne erat in illo deserto pulchriores arbores? non potuit in pino, platano, vel quercu, vel aliqua alia arbore apparere? Quare ergo in rubo spinis plenissimo? Nūquid in hoc aliquid latuit mysterij? Latuit quidem: quod absq; dubio intelligemus, si attendamus ad labores quos Israelite in Aegypto patiebantur, quibus commotus Deus, ad illos liberandos descenderat; Quinam fuerint hi labores, & que illorum vexatio dicitur Exo. c. 1. vbi sic habet textus. Præposuit eis, supple Rex, magistros operum, ut affligeret eos oneribus: edificauerunt que urbes tabernaculorum, &c. Et subdit oderant que filios Israel, & affligebant illudentes eis, & inuidetes. Quæ afflictio, aut quæ illusio fuerit hæc explicat magis Hebræa, ex quibus secundum aliquos sic reddi potest. Et spinis puncti sunt filij Israel. Itaque signabatur eis quotidiana opera, que si non adimplessent, virgis alicuius rubi spinis plenis vsque ad effusionem sanguinis.

Exod. 3.

Exo. 1.

Exo. 1.

sanguinis flagellabantur. Qui cum clamarent ad Dñm, exaudivit eos: & apparuit Moyfi in medio rubi spinis circumdatus. Ac si diceret: Audiui ô Moyfes filiorum Israël iustas quælas, & afflictionem eorum vidi, & ideo adsum præstiturus eis auxilium, & de illa misera captiuitate, quam citi fsimè educurus. Interim tamen consolentur, & labores suos quantumuis graues ferant patienter, quia si ipsi spinis punguntur, ego etiam spinis sum circumdatus, si virgis rubi flagellantur, ecce cernis me in medio rubi cõstitutum, si igne tribulationis examinantur, ecce flamma ignis vndiq; me circumdat, Deus sancte, Christe vere mûdi Redemptor (tecum enim loquor (si priusquam naturam humanam assumeres, hæc dicere potuisti ad populi tui consolationem, quid nunc dicere poteris, quando homo mortalis & passibilis factus es: Quando tot labores, tot ludibria & opprobria pro nobis in cruce sustinuisti? Quid quæreres Christiane? Quid Deum accusas, quod manus eius dura sit: contra te, & quod nimis laboribus & flagellis te afficiat? Illum intueri in arbore crucis pendentem, flagellatû, vulneribus plenum, & coronatum spinis, ex cuius aspectu maxime consolaberis, & omnes tui labores comparatione ipsius leuissimi & suauissimi apparebunt. O Dauid sancte, ô infracta patientia, ô animus vere Regius & constans: quanta cum animi moderatione calamitates suas perferebat, qui intelligens, per manus Domini fuisse dimissas, furorẽ deposito, & omni vindictæ specie derelicta, cum gratiarum actione eas recipiebat, tãquam mutus factus & surdus, & quasi homo qui in ore suo redargutiones non haberet.

Psal. 38.

Dixi custodiã vias meas, vt nõ delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiã, cum cõsisteret peccator aduersum me. Obmutui & silui à bonis, &c. Psalmus hic compositus fuit à Dauide, in memoriam persecutionis, quam passus est à Semei, quando egrediens ciuitatẽ fugit à facie Absalon: tunc enim Semei ex altissimo mō

D. Theodo
vetus.

te,

te, quamplurima in eum conuitia: & impropria proferebat, dicens: Egredere vir sanguinum: vir Behial reddidit tibi Dominus: vniuersum sanguinem domus Saul. Vt habetur 2. Reg. 16. Itaque male dixit ei non quomodo documque sed maledictione pessima, vt sacra scriptura inquit. Et aduertit D. Hieron. quod dictio quæ in Hebræo habetur, ad hanc maledictionem significandam, ex quinque literis constat: quarum prima significat adulterum, secunda Moabitam, tertia impium, quarta leprosum, quinta abominabile: Itaque vnico verbo quinque impropria illi dixit: quæ tamen sanctissimus Rex humiliter & patienter suscepit, intelligens os illius sarcinissimum, iuum esse purgatorium. Vnde nõ est passus quod Absai caput eius abscinderet. Tũc enim, vt inquit Doct. incognitus, vt posteris Heroicum patientiẽ exemplum relinqueret, hũc composuit Psalmũ. Dixi, inquit, custodiam vias meas: id est, maxima erit mihi cura & sollicitudo, *andare con mucho tiento*, vt nõ delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam, cum cõsisteret peccator, id est, Semei aduersum me. *Eche me en cautado a la boca para tenella mas guardada.* Refrenatio enim & custodia lingue signum est latentis iustitiæ: nã qui linguam custodire nescit, semalis operibus implicatum manifestat. *La lengua es el pulso de las obras.* Dicit Philosophus .5. animalium, quod si auis habeat sub lingua venam albam, generat filium album, si nigram, nigrum. Sic moraliter, secundum colorem & qualitatem lingue, erit qualitas fœtus; id est operis. Obmutui, inquit, & humiliatus sum & silui, etiam à bonis: quia neque bonum neque malum locutus sum. Sed quare tantum immutescis & dissimulas? Quare ô Rex sancte, Harpocratis silentium imitaris? Ipse inferius ostendit, dicens: Obmutui, & non aperui os meum, quoniam tu fecisti: Licet ab inimicis persecutiones & iniurijs fuerit passus, tamen eas Deo attribuit, quia ipso permittente fiebant, vt à peccatis purgaretur. Vnde inquit, obmutui,

D. Hieron.

Doct. incog.

Aristot.

Ex. impli
naturale.

Sicut tui,

tni, quoniam tu fecisti: quasi diceret. Si alius hoc faceret, de illo forsitan vindi & am sumerem, & non tam patienter sustinerem, tamen obmutui, & non aperui os meum, quoniam tu fecisti. Quod cum versu presentis sonat, ubi dicit: Ego autem tanquam surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum. Et factus sum sicut homo non audiens, &c.

Antequam hinc discedamus summo opere obseruandum est, quod licet inimicorum infidelitas in persecutionibus ab eis inflictis ostendatur: tamen ista minus nocent, quam amicorum lenis adlatio: quia meliora sunt vulnera diligentis quam fraudulenta oscula odietis. Vnde si contra inimicorum impropria aures sunt abtutandæ, quantomagis contra amicorum fraudulentam assentationem? O si mundi Principes & Prælati hoc attendere, non tam attentas & placidas aures adulatoribus præberent, sed cum B. Dauide dicerent: Corripiet me iustus in misericordia & increpabit me, oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Quod explicans Aug. inquit: Hoc est, non crescet caput meum de adulatione falsa. Falsa laus adulatoris, hoc est oleum peccatoris. Sicut dicere solemus. *untar el caxco* pro adulari. Contra hos adultores, qui sunt Principum perditio, & Reipublicæ Christianæ pernicius, inuehitur Ezechiel cap. 13. Vt qui consueunt puluillos sub omni cubitu manus, & faciunt ceruicalia, sub capite vniuersæ ætatis. Ad hoc puluillus ponitur, ut moliter quiescat: quisquis ergo male agentibus adulator, puluillum sub capite, vel cubitu iacentis ponit, ut qui corripitur ex culpa debuerat, in ea fultus laudibus moliter quiescat. Sunt quidem adultores per similes umbræ, quæ corpus sequitur quocumque eierit, vel dextrorsum, vel sinistrorsum, si corpus ambulat, illum imitatur, si stat, & ipsa pariter. Et sicut umbra lumen solis impedit, sic adulator lumen veritatis: quia adultores non veram loquuntur, maximè Principibus &

*Contra adu-
latores.*

Psal. 140.

D. Augu.

Eze. 13.

Simile.

potentibus, sed auribus pruriunt, *hærentes cosquillas a las orejas*. Quare sapienter Demetrius Phalereus Ptholomeum Regem monuit, ut libros illos legeret, in quibus præcepta Regibus, ac Ducibus traduntur, quando quidem doctissimi illi viri, ea scribunt, quæ nemo unquam Regibus Ducibus ve, dicere audeat. Qui quidem labor non recens, sed valde antiquus est. Semper enim Principibus defuit qui vera diceret. Per Prophetam Oseam cap. 7. conquerebatur Dominus, dicens: In malitia sua lætificauerunt Regem, & in mendacijs suis Principes. In malitia, in qua ipsorum Regum lætificauerunt eos, illos consolando, & ab eis malefacta laudando, & approbando. Huc spectat id quod referunt antiquæ Poetarum fabulæ, quæ mira eruditione & doctrina refertæ sunt. Nec mirum, quia bona & pretiosa quæque, quæ dixerunt, de sacrarum literarum ærario surripuerunt. Quod inter alios testificatur Goropius, in sua Indostica, ubi inquit: Fures fuerunt sacri Vates, sed Laconiticos, non quiuis deprehendet. Et de Mercurio Trimegisto Aegipio, vel Madianita, affirmat Arætabanus, quod Mosus ab antiquis fuerit appellatus, quia doctrinam illius sequutus, quidquid ipse diceret, aut scriptis mandauit, in Mose reperitur. Et de Platone affirmat Numenius, nil aliud esse Platonem, nisi Mosem Atica lingua loquentem. Pitagoras etiam, à quo schola Academica originem traxit, secundum Hermipi sententiam, multa ex doctrina Mosayca traduxit, ex quibus scripta sua locupletauit. Vnde D. Augustinus in laudem scripturæ sacræ aucter inquit: Nulla gens de antiquitate sapientiæ suæ, super Patriarchas & Prophetas nostros, vlla se vanitate iniqua iactauerit, quando nec Aegiptius inuenitur, qui solet falso & inaniter, de suarum doctrinarum vetustate gloriari, qualicumque doctrina sua, Patriarcharum nostrorum tempore, præuenitur sapientia. Hæc obiter dixerim, ut & Scripturæ antiquitatem

*Demetrius
Phalereus*

Oseas. 7.

*Goropius
Multa phē-
losophi ex
Ærario erē-
ptura su-
rati sunt.
Arctaba-
nus.
Numenius*

D. Augu.

ratem agnoscamus, & Philosophorum, aut Poetarum dicta, minime contemnenda putemus: cum se in omnia quæ scripserint, licet fabulis Hieroglyphicis, aut varijs picturis occulta, ex sacris scriptoribus desumpserint. Sed (vt alijs dimissis, aliquod ad nostrum propositum, furtum detegamus) quod euidentijs esse poterit, quam illa fabula quæ de pastore Argos. refertur: Quem fingunt centum habuisse oculos, quod forsua de Ezechielis animalibus desumpserunt. Huic pastori vacca quedam in custodiam commissa est, quam cum Mercurius furari vellet, fistula quadam dulcissima ad pastoris aures modulatus est, qui suauitate musicæ delinuit obdormiscens, omnes centum oculos clausit, & sic vaccam ab eo surripuit. In quo significare voluerunt, quod lingua adulatoris, & suavis eius melodia, nulli parit, sed quæquam etiam sapientissimum, & oculis intellectus pollentem, decipit, & obdormire facit. Ecce doctrinam, sed furtiu detegamus. Furati sunt hæc moralitatem & doctrinam, ex Ecclesia 40. cap. 40. vbi dicitur: Tibiæ, & Psalterium suauem faciunt melodiam, & super vtrâque lingua suavis. Per linguam suauem, ego linguam adulatoris intelligo, qui suauia semper & blanda loquitur verba, quibus demulceat & placeat: à quibus homo prudens aures suas auertere debet. Nam quid aliud (vt ad Poetas nostra se conuertat Oratio) significare voluit Homerus cum eacinit quod Vlixes, sociorum suorum dum per mare iter agebat, aures obstraxit, ne Sirenarum dulcissimos audirent cantus: nisi quod homo qui per mare procellosum huius mundi nauigat, aures suas obstruere & obturare debet, ne dulcisonis adulatoris voces & laudes audiat. Vnde D. Hieron. Si ad patriam tendimus cantus Sirenarum non audiamus, id est, adulatorum, de quibus dicitur Isai. 13. Et Sirene inde lubricis voluptatum, id est, in aulis Regum, qui faciunt se adonare sicut Deus: vt cum Dauide dicere possimus: Falsus sum sicut

Eccle. 40.

Homerus.

sicut homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones.

Quoniam in te Domine speraui, tu exaudies me Domine Deus meus. Translatio B. Hieronymi ex Hebræo sic habet. Te enim Domine expectabam, tu exaudies me Domine Deus meus. Quæ verba cum superioribus immediate præcedentibus dependentiam habere videntur. Quasi diceret: I deo factus sum sicut homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones, scilicet, quia te expectabam, vt me defenderes & pro me responderes. Cui consonat D. August. expositio, quæ sic habet. Tanquam si ei diceret: Quare non aperuisti os tuum? quare non dixisti parci te? quare non iniuos in cruce arguisti? Sequitur & dicit: Quoniam in te Domine speraui, tu exaudies me Domine Deus meus. Monuit te quid facias si forte incurrerit tibi tribulatio. Quæris enim te defendere & nemo accipit defensionem tuam, iam tu perturbaris quasi perdidideris causam tuam, quia nullius habes defensionem aut testimoniũ, custodi intus innocentiam tuam, vbi nemo opprimit causam tuam. Præualebit in te falsum testimonium, sed apud homines nõ quid apud Deum valebit, vbi causa tua dicenda est: Inter iudicem tuum & conscientiam tuam noli timere nisi causam tuam. Si causam malam non habueris, nullum accusatorem pertimesces. Consonant etiam Beati Gregorij verba, quæ sic habent. Verba sunt hæc Christi secundum humanam naturam, sic ergo & membrum Christi, si quando persecutionibus affligitur, si flagellis atteritur si conuictijs prouocatur, illum qui propositus est nobis forma iustitiæ in omnibus imitetur. Non deficiat si causa sua non audiatur apud terrenum iudicem, sciens, quoniam conscius habet in excelsis Regem coelorum. Speret, quoniam si in hoc sæculo in merito accipit damnationis sententiam, à Deo accipiet in coelo coronam. Sciatur quia retributionis æternæ gaudium nequaquam in coelo colligitur, nisi prius in terrarum actu & ge-

Iniqua sententia iudicis patienter toleranda.

D. Grego.

mitu & amaritudine, seminetur. Sicut scriptum est. *Psal. 125.* Eunt ibant & flebant mittentes semina sua, venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos suos. Itaque, ex dictis istorum doctorum inferre possumus, quanta sit securitas bonæ conscientie. Iusto enim nihil timendum est, quando propria conscientia eum non accusat. Hinc nascitur securitas iusti quam in aduersitatibus habet. Omnes dies pauperis mali, securamens, ut dicitur *Prouer. 15* quasi iuge conuiuium. Per pauperem peccatorem intellige: qui bonorum spiritalium pauperrimus est: Iuxta illud *Apocalip. cap. 3.* Dicis, quia diues sum & nullius egeo, & nescis quia miser es pauper nudus & cæcus. Quod confirmat interpretatio ex Græco, sic habens. Omni tempore malorum suscipiunt mala. Vbi loco pauperis, mali ponuntur. Mali ergo, qui perturbatam habent conscientiam, semper mala suscipiunt, semper perturbantur, & nullam securitatem habent, quia exultatio eorum, sicut eius qui deuorat & interficit pauperem in abscondito: cuius, licet nulli testes sint, nulli oculi accusantes; tamen timet à propria conscientia accusante, quæ mille testes dicitur. Viso iustitiæ ministro, statim perturbatur, colorem mutat, & omnia eius membra tremere incipiunt, & tandem fugit nemine persequente, vel ut rectius dicam, mala conscientia persequente & accusante. At securamens quasi iuge conuiuium. *Paraphra. Caldæica.* Paraphrasis Caldeæ, conuiuium est continuum. Nullibi magis lætatur, quàm in conuiuijs; ibi enim nihil est triste, nihil noxium, aut quod dolorem excitare possit: sic nimirum securamens est, & conscientia iusti, in qua summa pax & tranquillitas, gaudium, & lætitia, reperitur: & nihil est quod eius securitatem & gaudium defraudare possit. Quare de Apostolis dicitur, quod alacres & securi ad carceres ibant, & ad tribunalia iudicium ducebantur. Nec tyrannorum crudelitas, nec ministrorum seuitia,

nec

nec tormentorum præsentia eos terrebant. Ibant (inquit *D. Lucas in actis*) Apostoli gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Domini Iesu contumeliam pati. Sed alijs pro nunc dimissis quis non *D. Petri*, vel securitatem, vel confidentiam inter catenas, & sui carceris custodes demiretur? Dicitur enim de illo. Erat Petrus ipsa nocte dormiens inter duos milites vincitus catenis duabus, & custodes ante ostium custodiebant carcerem (aduerte firmissimam custodiam) & nihilominus ipse dormiebat secure, & tam profundo somno erat sopitus, quod neque repentinus Angeli sonus, qui ad præsentiam Angeli factus est, in carcere, neque fulgor à facie eius procedens, cum excitauit, quousque ipsemet Angelus percussus eius latere excitauit eum, præcipiens ei ut velociter surgeret, & egrediens custodiam, illum sequeretur. O charè Deus, quanta est iusti confidentia, quanta eius securitas, mens eius continuum conuiuium. Iam Petrus damnatus erat, sententia contra eum erat lata, in crastinum erat iugulandus, tortor iam erat preuentus, gladius paratus, locus martirij iam constructus: & tamen somno indulgebat. Dormiebat enim somno confidentie, quia iustus in Deo confidit in quo summa ei securitas & protectio promittitur. Non abhorret ab hoc proposito illud *Psalmi 67.* Si dormiatis inter medios ceros pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsu eius in pallore auri: Alij vertunt, si dormiatis inter duas sortes, & sic à *Titelmano* (ut credo) explicatur: Quod ad militum consuetudinem post partam victoriã auudere videtur, qui spolia belli, & captiuos sortiuntur, ut cui fors cõtigerit captiuus detur, ut ex eo ad voluntatem suam possit disponere, siue illū occidendo, siue carceri mancipando. Inquit ergo, si in tanto discrimine & vite periculo constituti fueritis, quod super vos iam talia fuerit iacta ad mortem. *Que est uiceres sortes, los par. i. la muerte nolite timere, quia in medio calamitatum, ale columbæque*

velocif-

Acto. 5.

Actum 12.

Psal. 67.

Simile.

Nota.

velocissime sunt ad volandum, vobis orientur: quibus pericula fugere & deuitare possitis. Sed aduertendum quod dicitur, si dormiatis inter fortis, vt securitas illorum ostendatur: quia etiam si super illos fors mortis iacta sit: tamen confidenter dormiunt & quiescunt, spem suam & confidentiam in Deo reponentes. Sed vt verbo vno discursum nostrum & declamationem concludamus: quæ maior securitas aut confidentia excogitari posset: quam ea, quæ per Prophetam Isaiam iusto promittitur, cap. 33. Qui ambulat, inquit, in iustitijs, & loquitur veritatem, qui proicit auaritiã ex calumnia, & excutit manus suas. &c. Hic in excelsis habitabit munimenta saxorum sublimitas eius, panis datus est ei, & aquæ eius fideles. Quibus verbis, summa securitas iusto, & indeficiens auxilium promittitur. Tria enim sunt, quæ aliquam arcem inexpugnabilem reddunt. & securam. Primum quod in loco excelso, vel aliqua altissima rupi, vbi facile non pateat ascensus, sit collocata. Et sic dicitur, quod in excelsis habitabit. Secundum, quod parietes & muri eius, ex fortissimis saxis ædificati sint: & ideo additur munimenta saxorum sublimitas eius. Tertium, quod vastimentis, siue victualibus abundet, quare dicitur, panis datus est ei, & aquæ eius fideles, id est, indeficientes. No *abra tom. alle por hambre.* Interpretatio ex Greco sic habet. Hic habitabit in excelsa spelunca petre fortis. Per quam speluncam & petram D. Hieronymum sequentes, Christum intelligere possumus, qui spelunca & petra in sacra scriptura appellatur: vbi iusti confugientes à malis & periculis omnibus protegentur. Vbi enim editio vulgata habet. Quoniã firmamentum meum & refugium meum es tu, alij vertunt. Quoniã refugium meum & latibulum meum es tu. A fugitiuis animabus desumpta methaphora, quæ latibula & foueas habent, vbi à venatoribus & alijs feris persequentibus absconduntur. Dicitur etiam petra iuxta illud Pauli. Petra autem erat Christus. Iustus ergo qui ambulat in iustitijs

Isai. 33.
Iusti securitas.

D. Hiero.
Christus
spelunca
aut petra
iusti.

1. Cor. 10.

Atijs, & loquitur veritatem, &c. In hac fortissima petra habitabit, in hac fælicissima spelunca abscondetur, & in hoc saxorum munimento protegetur, ne vlla eum mala nocere possint, sed dicet cum sacro vate, quoniam in te Domine speraui, tu exaudies me Domine Deus meus. Tu es refugium meum Domine, à tribulatione, quæ circumdedit me: exultatio mea erue me à circumdatibus me. Apud quem veram & indeficientem protectionem & securitatem reperiet. Quæ hic incipit per gratiam, & in cælo consumatur per gloriam.

Concio octaua.

Quia dixi, nequando supergaudeant mihi inimici mei:

Et dum commouentur pedes mei, super me magna locuti sunt.

Quoniam ego in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper.

Ixerat in versu præcedenti. Quoniã in te Domine speraui, tu exaudies me Domine Deus meus, quod quidem de spe quæ in oratione concipitur, intelligi debet, ad quod attendens Paraphrastes Caldeus, sic vertit: Quoniam coram te orauit Domine, tu exaudies me, &c. Nunc autem causam sue orationis aperit, dicens: Quia dixi, nequando supergaudeant mihi inimici mei, &c. Semper ab initio sæculi valde tristis fuit & timendum ab inimico superari & vinci, præsertim, quando victoriam triumphus sequitur, in quo quã

Paraphra
Caldeus.

to victoris maior fuerit gloria, tantò victi & superati ignomia & dedecus. Consueuerunt Romani postquã de inimicis suis victoriam reportauerant, urbem suã ingredi cū magno apparatu & pompa, & cū totius populi aplausu & iubilo, in triumphali curu, cū insignijs suã victoriã insidentes: & in ipso curru inimicū vincis manibus, vel catenis ligatum inducere: vt quãtò triūphus esset sibi gloriã, tãto inimico esset ludibrio. Vnde est, quod quamplurimi fortissimi Duces, postquã à Romanis fuerunt deuicti, ne triumphis suis viuui reseruarentur: seipos è cõspectu hominũ, voluntaria morte abstulerunt, quia super ipsam mortẽ, genus illud ludibrii & insultationis timebãt. Patet hoc in Hanibale Cartaginensi, populi Romani crudelissimo hoste. Postquam enim à Romanis fuit victus, ad Regem Prusiam, in Bithiniã cõfugit, qui cū intelligeret, in hostium manus esse tradendũ vase taurini sanguinis ad imitationẽ Themistoclis, secundum Plutarcũ, vel alterius veneni, secundum Tituliuium assumpto, naturã concessit. De Mario refert Valerius lib. 6. c. 8. quod postquam in Præne stino obsidione fuit deuictus, vt Silanẽ crudelitatis faceret expertem, & in eius non deueniret manus: à Tefelino seruo suo, passus est occidi: quo occiso, gladium cruore domini madentẽ, per sua egit præcordia. Sed vt ad sacras historias deueniamus, idem de Saule fertur 1. Reg. 31. Cũ enim in montibus Gelboe superatus iaceret: ne in Philistinorũ potestãtẽ deueniret, qui forte de illo triũphare vellent, sicut ipse de Rege Agag triumphauerat, quẽ reseruauerat viuũ ad triũphum, & erexerat sibi arcũ triũphalẽ, seruo suo imperauit vt eum proprio trasuerueret gladio, quẽ statim ad seipsum cõuerit. Ex his exẽplis, vel luce clarius cuiquã constare poterit, quantum doloris habeat, inimicorũ insultationibus, iniurijs, & ludibrijs, exponi, ac subiãcere. Vnde est, quod Propheta Hieremias trenorũ c. 2. vbi populi sui calamitates refert, inter alias, huius etiã nõ est oblitus.

Hanibalis ors.

Plutarc. Titus Liu. Valerius lib. 6. c. 8. Marij mors.

1. Reg. 31.

Treno. 2.

tus. A peruerunt, inquit, super te os suũ inimici tui. A perire os, est insultare, sibilare, & despicerere. Et Rex David audita Saulis morte, quã modo retulimus, in Cantico illo lugubri, quod composuit: inter alia canebat. Nolite anuntiare in Geth, ne forte exultent filix Philistim. Christus etiã Redemptor nõster, quamuis passus est mori, pro generis humani salute, non tamen quod de illo inimici eius triumpharent: quod quidẽ contingeret, nisi triũphator à mortuis surrexisset, quare gloriõsẽ surrexit ne inimici eius gloriantes super eum insultarent. Sicut habetur Michæ 7. Noli gaudere super me inimica mea, quia cecidi, sed resurgam. His ita præsuppositis, sciendum, quod Dæmones humani generis hostes, maximopere de casibus nostris gaudent, & in miserijs hominũ preparant sibi triũphũ. Nam sicut gaudiũ fit in cœlo super vno peccatore pænitentia agẽte, sic etiã fit in inferno super vna anima peccatũ perpetrãte, quia lætantur cũ malefecerint & exultant in rebus pessimis. Nunquã enim risus adest, iuxta illud poeticum, nisi quẽ fecere dolores. Ita quẽ, gaudiũ, triũphus, & corũ gloria (si quã habent) in nobis ipsis superandis, & deuincẽdis cõsistit. Sic enim testatur illud Abacuc Propheta c. 1. Ipse de Regibus triũphabit, & tyrãni ridiculieius erũt. Triũphat enim Sathanas de Regibus & tyrannis, quãdo quis corũ, in inferno recluditur: vbi Dæmones maxima ostẽdunt lætitiã, & ad modũ triũphantium se habere vidẽtur. Sicut in receptione Nabucodonosor patet: quã Propheta Isai. mirabiliter depingit c. 14. Infernus subter te cõturbatus est, in occursum aduẽtus tui suscitabit tibi gigantes, omnes Principes terrã surrexerũt de solijs suis, omnes Principes nationũ. Quid nã hæc inferni cõturbatio, nisi præparatio ad triũphũ? Quid per gigantes & Principes intelligit, nisi ipsos Dæmones principales, qui de dãnatione alicuius, & maxime Principũ, summopere delectãtur, & tãto magis, quãto corũ peccata, propter quẽ dãnantur grauiora sunt. Quod si hoc ita

2. Reg. 1.

Michæ. 7.

Abacuc. 1.

Isai. 14. Loquitur secundũ LXXIam de Balthasar.

Lætatur Diabolus de casu nostro.

Itz est stro.

est fratres, quot triumphi, quot occasiones gaudendi (si tamen ipse gaudij capax esset) quotidie aduersario nostro paramus: qui tot flagitia & peccata perpetramus. Hac vna de causa (quando nulla alia sufficeret) deberemus à vitijs & peccatis abstinere, videlicet, ne gauderent super nos inimici nostri, & in peccatis nostris magnificos sibi triumphos pararent. Quare Eccle. 18. sapienter nimis dicitur: Si præstes animæ tuæ concupiscentias eius, dabit te in gaudium inimicis tuis. Sed quænam sunt istæ concupiscentiæ? Hoc aperit nobis D. Iohannes 1. cap. 2. Quidquid est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorū, aut superbia vitæ. Qui ergo tradiderit animam siue vitam suam his concupiscentijs, post mortem, absque dubio, dabit se in prædam, in opprobrium, & contemptum inimicis suis Dæmonibus: qui de illo gaudenter triumphabunt. Quod quidē in fortissimo illo Samsonē significatum est, Iudic 16. qui amore Dalilæ quam deperibat diuictus, in Philistinorum potestatem deuenit: quæ cum excessissent, omni populo positus est in ludibrium. Sic homo qui in præsentī vita à suis passionibus & sensualitate fuerit victus, in Dæmonum potestatem deueniet. quibus erit in ludibrium & opprobrium. Hoc attēdens Propheta sanctus, preces suas ad Deum fundebat, enixe quæ ab eo postulabat dicens: Quoniam corā te orabo Domine, tu exaudies me Domine Deus meus. Et causam suæ orationis ostendens, subiungit in præsentī versiculo, dicens: Nequando supergaudeant mihi inimici mei: & dum commouentur pedes mei super me magna locuti sunt.

Hoc igitur est Dæmonis ingeniū, quod de malis alienis lætatur, in quo illum imitantur, qui gaudent de proximorum suorum ruina, Ethuc spectat Casiodori glossa, inquit: Si commouentur aliquando humana infirmitate irident impij, vnde dolent pij. Quare Psal. 12. dicebat Dauid: Qui tribulant me exultabunt si motus

fucro,

fucro, ego autem in misericordia tua sperabo. Vilis qui dem & infamis delectatio existimanda est, quæ in alieno malo fundatur. Nam quæ utilitas ex alterius dāno mihi contingere potest? Si enim meum malum ex alterius incommodo vitaretur: forsitan totis meis viribus illud procurarem, at cum ipsum non vitetur, vt quid tato studio de proximi mei carnibus saturari desidero? Quare salubre nimis consilium illud haberi debet, quod Prouer. 24. habetur: Cum cæciderit inimicus tuus ne gaudeas, & in ruina eius ne exulet cor tuū: ne fortē videat Dominus, & displiceat ei, & auferat ab eo iram suam. Forsitan enim displicebit Domino insultatio tua, & gaudium, quod de ruina illius captas: & auferet ab eo iram suam releuando illum à miseria sua, & permitendo te ipsum cadere in ea propter quæ illū insultabas. Ad quod videtur respexisse Ecclesiast. cap. 7. dicens: Nō irrideas hominem in amaritudinæ animæ suæ: est enim qui humiliat, & exultat, circumspexit Deus. Quasi diceret: Deus ipse, qui illum humiliavit, & te exaltauit: vicem euentus mutare poterit, illum exaltando, & te humiliando: vt & de exaltatione sua simul, & tuo casu gaudere possit. Sed proch dolor, pudet me illud referre, & Gentilium exempla ad confusionem nostram in medium adducere, apud quos maioris pietatis ac humanitatis inditia, quam apud Christi sectatores, pretioso eius sanguine redemptos, inuenio. De Antigono Rege Valerius maximus refert, lib. 3. cap. 1. quod cum Rex Pirrus diris auspicijs, Argiuorum urbem inuassisset cæcidit in illo congressu. At cum Alcioneus Antigoni Regis filius, ad patrem lætus, caput Pirri attulisset: pater correpto filio, quod tanti viri subitæ ruine immemor humanorū casuum, effuso gaudio insultaret caput humo sublata causa qua more Macedonum, suum caput velatum habebat textit, & corpori Pirri adiuxit, & honorifice cremari iussit. Refert etiā de Marco Marcello, quod captis à se Siraculis, in arcē constituit, vt opulentissimæ illius

Tt 3

illius

illius vrbis quæ ferro & igne vastabatur, fortunâ, ex alto cerneret. Qui cum lugubrem casum eius aspiceret lacrymas cohibere non potuit. Quem, si quis, inquit, facti ignarus aspexisset, alterius victoriâ esse credidisset, nō ipsius, qui tantopere de illius ruina & destructione doleret. O preciosissima humanitatis & clemētię exempla. Quomodo nos Christiani non confundimur, apud quos tanta crudelitas & seuitia commoratur: quod inimicū nostrū vsque ad mortē persequimur, nec fortuna eius aduersa commouemur, sed potius de aduersitatibus eius gloriamur? Quam pauci hodie sunt qui cum B. Iob possint dicere: Si gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat, & exultaui quod inuenisset eum malum. Nō dedi ad peccandum guttur meum, vt expeterem maledicens animam eius. Idem se adimplet testatur Dauid P[sa]. 7. dicens: Si reddidi retribuētibus mihi mala, decidam merito ab inimicis meis inanis. Persequatur inimicus animam meam, & comprehendat, & conculcet in terra vitam meam, & gloriam meam in puluerem deducat. Et merito (vt cœtera taceam) imprecatur sibi Dauid, quod si malum pro malo reddidit, gloria eius in nihilū deducatur, quia nulla maior gloria victori esse potest, quam victis parcere, & vincēdi gloriam vincere. *No ay maior victoria que vencer la gloria del ser vencedor.* Hæc autem gloria denigratur & anihilatur, quando vel malum pro bono, vel malum pro malo redditur inimicum insultando, & de illius casu gaudento: quod in magnam victi afflictionem & dolorem cædit. Quare orat Dauid, dicens: Ne quando supergaudeant mihi inimici, &c.

Et dum commouentur pedes mei, super me magna locuti sunt. Per pedes in scriptura sacra, qui totius corporis sunt fundamentum, fortitudo, constantia, & stabilitas intelligitur. Quare ad significandam Christi fortitudinē dixit D. Ioan. in suo Apoca. c. 10. quod pedes eius erant sicut colūne, & alterū posuit supra mare, alterū verò su-

pra

pra terram. Sponsa etiā c. 5. Cant. inquit: Crura illius columnę marmoreæ, quæ fundatę sunt super bases aureas. Et de Apostolis agens sancta illa scēmina Anna in suo cantico, vt fortitudinem illorum ostēdat: qui totius Ecclesię spiritualem fabricam, super humeros suos sustinere valuerunt, sic inquit: Quoniam ipsius sunt cardines terræ, & posuit super eos orbem: quoniam pedes sanctorum suorū seruabit. Id est, quia Apostoli, qui cardines, vel colūne terræ appellantur, ipsius erant, nempe Dei, per electionem, quia illos elegit, vt Ecclesiam fundarent, posuit super eos orbem spiritualem, qui est Ecclesia. Et hoc, quoniā pedes Sāctorū suorū seruabit, id est, quia ipse illis fortitudinē & perseverantiā præstabit. Si ergo per pedes firmitatē & fortitudinē intelligimus, quā aliud erit alicuius moueri pedes, quā à debita firmitate deficere, & aliquam infirmitatem & imperfectionē committere? Ille igitur super aliquē, cuius pedes cōmouētur, magna loquitur: qui fratris & proximi sui imperfectiones, alijs gaudens & exiliens manifestat. Sepe numero enim mecū ipse cōsidero, vnde hæc peruersa filiorū A de inclinatio ortū habuerit, aliena crimina aperiedi, & d aliorū defectibus & imperfectionibus tra-

Detrahitio nis origo.

ctādi, cū nullū emolumētū inde nobis perueniat, & nullā aliam originem quam propriam æstimationem inuenire queo. Tantā vnusquisq; nostrū sui ipsius satisfactionē habet, quod omnes ab hac idea deficere iudicet, & hinc ansam arripit male de alijs sentiēdi & iudicādi, & eorū defectus detegēdi: Nā qui proprios defectus in tuetur, alienos nō accusat, alienū aratione iudicans, alie nos mores corrigere, qui suos nescit moderari: & festucam ab alieno oculo deiecere, qui trabē in proprio non intuetur. Fertur de Lamia, quod cum domi esset cæca, quādo floris egrediebatur duplicatos oculos habebat. Itaque, cum esset domi, oculos in vrna habebat inclusos, quos ad egrediendum foras, & per vrbem discurrendū, retinebat. Quo significabatur, v nūquemq; nostrū ad

Lamia.

Iob. 31.

P[sa]. 7.

Nota.

Apoca. 10.

ad domesticos defectus intuendos esse cæcum, cum ad alienos plures oculos quã Argos hebeamus. Inter alias laudes quas de sponso cœlesti, sponsa celebrauit Cant. 5. vna ad oculos pertinet. Oculi eius quasi colubæ, que lacte sunt Lotæ, & resident iuxta fluentia plenissima. Vbi inquit interlinearis glossa, id est, oculi se ipsos intuentes. Habent enim hãc proprietatem columbæ, iuxta interpretationem Origenis, quod in aliqua altissima rupi fluuium respicientes, se ipsas intuentur: ex qua facies suas contemplantur. Laudat igitur sponsa, sponsi oculos, quia se ipsos intuentur. O si vnusquisque nostrũ oculis suis se ipsum aspiceret, vt proprios defectus corrigeret & emendaret, nõ circa aliorum vitas, illos occupatos haberet: neque de aliorum defectibus tam crudeliter & impie ageret: quasi ipse innocens omnino esset ab his, quæ in alijs tam criminose accusat. Quare iure optimo ab antiquis dictum est, sicut tradit Helinandus. De cœlo venisse vocem illam, Nothefeleitos, id est, nosce te ipsum. Cum quo non parũ affinitatis habet illud B. Iob. cap. 5. Visitans speciem tuam non peccabis, id est, cognoscens & considerans te ipsum, non peccabis in alium, honori tuo detrahendo. At, qui sui ipsius obliuiscitur, circa alios intellectum habet occupatũ. Sũt enim isti murmuratores & elingues fluuijs per similes, qui cũ aluum egrediuntur, ripam irrigant & fecundant ad producendos fructus, mundamque relinquunt: at ipsi, ceno, paleis, & immunditijs implentur. Sic quippe alienæ vitæ censoribus contingit: qui cum his de quorum moribus agunt, corrigendi & expurgandi se à vitijs occasionẽ tribuant: ipsi tamẽ murmurationibus & detractio nibus, animas suas inficiunt & denigrãt. Et quod peius est, magis quẽ in hisce nostris temporibus dolendum, quod in suis murmurationibus fidelitatem non obseruant, neque res simpliciter, sicut, vel viderunt, vel audierunt narrant: sed ex culicẽ elephantem armis onustũ, & ex formica camelũ vsque ad nubes pertingentẽ componunt.

Cant. 5.

Origenes.

Consideratio sui ipsius.

Helinandus.

Iob. 5.

Simile.

ponunt. Semper enim delictum in lingua murmuratoris augetur. Fertur in Babylone esse quodam sub terrancum ædificium tali ingenio & arte fabricatum, quod qui vnã vocem emitteret, loco eius septem tonarent. Vnde Hephtiphonon appellabatur, id est septiuoca. Non secus hodie in murmurationibus contingit, quod si ab aliquo vocem accipias vnã, non simplicẽ, sed septiformem illam reddis, & pro vnã quam audis, septem cum yfura tribuis. Non ab hoc proposito dissimile mihi videtur, quod de mustela fertur. Dicunt enim, quod aure concipit quam per exiguam habet: at tempore partus viscera eius dirumpuntur. Ita que, cum conceptio sit parua, partus multus & magnus est. Sic murmurator vnũ cum concipit verbum, quod forsitan nullius erat momenti: at quando illud alteri narrat, viscera sua diffundit, & in magnum aliquid errumpit, quo famã virginis, vxorate, aut viduæ omnino destruit. Vnde, rectẽ Salomon inquit: A scintilla vnã augetur ignis, & à lingua dolosa augetur sanguis. Est appositissima methaphora, ad explicanda damna & detrimenta, quæ ex murmuratoris lingua procedunt. Contingit pastorem aliquem in monte existentem, assumpto silicẽ & ferreo anulo scintillam vnã elicere, qua lignum accedit, quod alicui arbori applicat, & sic totum montem comburit. Vniuersus ille ignis, à scintilla vnã habuit initium. Sic inquit à lingua dolosa hominis murmuratoris, sanguis augetur. Ille enim vnũ cum verbum de aliquo protulit, auditor vero ignem illum fouit in pectore, quem non simpliciter vt audiuit, sed magis accẽsum coram alijs protulit: quãdo vero de manibus illorum egreditur iam magnus ignis effectus est, ad famam proximi consumendam sufficiens. Domine, inquit Propheta Psal. 119. libera animam meam à labijs iniquis, & à lingua dolosa. Cui responsum est. Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguã dolosam? quasi dicat: Quodnam tibi damnum ex tenera lingua, quantumuis dolosa & mendace, euenire potest? Si enim

Babylonica spelunca.

Contra detractores.

Leuit. 11. Mustela inter anima lia immunda reputatur.

Exemplum naturale.

Simile.

Psal. 119.

lingua gladius esset acutus, si sagitta arcu iacta, velocif-
simo cursu vsque ad signum perueniens; forsitan esset
timenda, at tenerum est & delicatum membrum, & ad
effundendum sanguinem aut percutiendum impos, quid
timore linguæ afficeris? Cui statim respōdet Propheta,
dicens: Sagittę potentis acutę cum carbonibus desola-
torijs. O Domine libera animam meā a detraetoris lin-
gua, quam nihil aliud esse iudico, quam acutissimam &
velocem sagittam igne admixtā, de manu alienius stre-
nui militis, aut sagittarij proiectam. Alia litera, vt ad-
uertit Titelmanus in suis annotationibus ex Hebręo,
habet. Cum carbonibus iuniperorum. Habent hoc pe-
culiare carbones qui ex iunipero fiunt, quod magis in-
ficiunt & denigrant, quam quicūque alij carbones. Vn-
de, si carbōne iuniperi accenso parietē percutias, si illā
nō conburit, saltem cōmaculat & denigrat: quod pro-
priū est linguę murmuratoris, qui si verbis suis famam
non omnino destruit, saltem denigrat & suspitionē ani-
mis audientium ingenerat. Quare salubrius est nos ip-
sos intueri, & vitam nostram debito moderamine cor-
rigere, & de aliorum moribus, neque vllum verbum pro-
ferre: ne similes simus illis, qui de Dauid aduersa fortu-
na gaudebant, & dum per imperfectionem aliquam pe-
des affectus eius mouebantur, super illum magna, detra-
hentes, loquebantur. Et dum commouentur, inquit, pe-
des mei, super me magna locuti sunt.

Quoniam ego in flagella paratus sum, &c. Verba hæc præ-
cedentibus sic coherent. Dixerat enim magnam spem
sue exauditionis cōcepisse. Quoniam in te Domine spe-
raui, tu exaudies me Dñe Deus meus: nunc conceptę
spei reddit rationem, dicens: Quoniam ego in flagella pa-
ratus sum, & dolor meus &c. Vbi summopere cōsiderā-
dum est, quam prompto & libenti animo paratus erat,
vt aduertit Lyranus, ad dura & aspera quequæ pro pec-
catis suis patienter sustinent. Quæ promptitudo ani-
mi etiam ex 2. Reg. cap. 15. colligitur, vbi ad Sadoch
Sacer-

Nota.

Litera He-
bręa cum
carboni-
bus iunipe-
rorum, vel
genistarū.

Lyranus,
idē Theodo-
rectus, Didi-
mus, et Ni-
cephe.
2. Reg. 15,

Sacerdotem dixit: Reporta arcam Dei in urbem, si in-
uenero gratiam in oculis Domini, reducet me, & osten-
det mihi eam & tabernaculum suum: si autem dixerit
mihi non places presto sum, faciat quod bonum est co-
ram se. Ex hac animi promptitudine ad satisfaciendum,
etiam processit, quod videns Angelum gladiū euagina-
tū habentem, & percutientē populū. Sicut 2. Reg. vlt.
habetur, diceret: Ego sum qui peccaui, ego qui iniquē
egi, isti qui oues sūt quid fecerūt? Vertatur obsecro ma-
nus tua cōtra me. Vbi manifeste vidēs, quomodo pecca-
tū suū agnoscat & confiteatur. & ex eius cognitione ad
acceptandam, non quamcūque poenā, sed ipsam mor-
tem disponatur. Quod etiam videre est in præsentī ver-
sū. Nam D. Hiero. ex Hebręo sic vertit: Quoniam ego
ad plagas paratus sū. Paraphrasis vero Caldaica. Quo-
niam ego ad exitium &c. Ex quo colligimus, quod ve-
rę pænitię satisfactio vltronea debet esse & sponta-
nea. Sicut D. Bonauen. tractat in 4. dist. 16. in expo-
sitione textus. Quare nihil debet imponere sacerdos hu-
meris pænitię, nisi quod ipse prius voluerit accepta-
re, ne fortē obliget eum ad aliquam pænitiā, quam
vel nolit, vel non possit adimplere. Pænitię enim
quæ a sacerdotibus imponuntur, cum sale sapientię de-
bent esse admixtę, vt vnicuique iuxta vulnera sua de-
bitę medicinę applicētur, quæ non sint nimis rigide &
asperę, neque tam faciles & moles, quod saniem pecca-
torū extergere non valeant. Samaritanus enim ille piif-
simus, de quo D. Luc. c. 10. per quem Christum Redē-
ptorem nostrum Doctores intelligunt, hominē illum
a latronibus vulneratum, vino & oleo curauit, quorū
alterum, alterum temperaret, & dolorem & mordacita-
tem vnius, alterum delineret & corrigeret. Confessor
enim cui peccatorum cura comissa est, vinum correctio-
nis & satisfactiois, cum oleo mansuetudinis & discre-
tionis, vulneribus adhibere debet. De quo Diuum Au-
gustinum lib. 2. de visitatione infirmorum, capite 8.

2. Reg. vlt.

Verſio. D.
Hieron. ex
Hebręo.
Paraphr.
Caldaic.

D. Bonau.

Luc. 10.
Confesse-
rius in in-
iungendis
pænitię
discretio-
nem seruet

D. Augu.

Vv2 videre

videre poteris (si tamen opus illud Diui est Augustini; quod iuxta Erasmi censuram longe ab eius stillo abest) hoc videtur esse vitium hypocritarum de quo. Seruator noster eos reprehendit, quod alijs graues penitentias imponebant, cum tamen ipsi, nec faciles, opere complerent. *Matth. 23.* dicitur. Alligant opera grauias & importabilia, digito autē suo nollunt ea mouere. Et *Luc. 21.* Ve vobis legis peritis: qui oneratis homines oneribus, quæ portare non possunt, & tamen ipsi vno digito, non tangitis sarcinas. Vnde Petrus Cantor inquit: Sicut si fascem super humeros adolescentis, quem non potest baiulare posueris: necesse habet, vt aut fascem deiciat, aut sub pondere confringatur: sic & homo cui graue pondus penitentiarum imponis, aut penitentiam reiciet, vel suscipiens dum sufficere non potest, scandalizatus amplius peccat. Quare prudentia requiritur: non solum ad conferendam, sed ad acceptandam ipsam penitentiam impositam, ne poenitens intolerabilem acceptet, quam postea adimplere non possit. Vnde de ipso illud Psalmistæ dicitur: Excusus sum sicut locustæ, genua mea infirmata sunt à ieiunio. Que methaphora ab olitoribus desumpta est. Olitor enim indiscretus videns in plantis locustas & brucos insidentes, si vt eos abiiceret, plantas ita violenter excuteret, vt flores & fructus iam erumpentes deiiceret, nonne reprehensione dignus esset, & ipse fructus priuaretur? Sic nimirum sunt in Ecclesia non pauci, qui zelo indiscreto carnem suam nimis affligere conantur: sicut D. Hierony. de se ipso fatetur in principio suæ conuersionis: qui postea, quam plurimisque bonis operibus inutiles fiunt. Sicut ille qui tantum vno die equum suum vexat, quod in crastino impotens red dicitur ad iter perficiendum. Vt ergo penitentia & satisfactio spontanea sit, & in ea penitens perdurare possit, nec retrocedere cogatur, requiritur, quod pondere discretionis ponderetur. Quod si aliquis mihi sacros canones obiiciat, qui pro quocumque mortali peccato septem annos

*Matth. 23.**Luc. 21.**Petrus Cantor.**Sim. le.**Psal. 108**Simile.**D. Hiero.**Simile.*

annos penitentiarum iniungere iubent. Respondeo primo, cum Petro Cantore, quod sicut Imperator cum primo legem promulgat, vt populus in obseruatione cautior sit, transgressoribus legis districtiorem poenam infligit. Sic Imperator coeli & terræ, in prima legis suæ promulgatione, voluit transgressores grauius puniri, vt sic solertiores essent ad cauendum transgressiones præcepti. Hac de causa populus tam grauius percussus est propter idolatriam & adorationem vituli, vt in Exodo habetur. Et ille qui die Sabbathi ligna colligebat lapidatus, quia lex recenserat, vt posteri ex his supplicijs timorem legis conciperent. Et in nouo testamento Simon magus tam atrociter animam exalauit. Ananias & Saphira ad D. Petri pedes, non sine magna omnis Ecclesiæ admiratione, mortui ceciderunt, quia partem possessionum suarum retinuerant: vt sic posteri timerent, & à simili cauere peccato. Eadem etiam ratione in primitiua Ecclesia, tantus, & tam districtus rigor in iniungendis penitentiarum obseruabatur, sed multiplicata Ecclesia, inualuerunt morbi peccatorum, & quia numerus quodammodo cedit in defensionem, oportuit penitentias remitti.

Secundo dico cum Gullermo Parisiensi, quod canonicæ iniunctiones potius sunt poenæ ad correctionem peccantium statutæ, quam sacramentales satisfactiones. Poenæ illæ statutæ cum nimis graues sint, potius necessitate, quam voluntate acceptantur: quod à sacramentali satisfactione alienum est, quæ voluntaria & vltronea debet esse. Surrexi, inquit sponsa, Cant. cap. 6. vt aperirem dilecto meo, manus meæ distillauerunt myrrhā primā. Myrrha in sacra scriptura poenitentiam propter eius amaritudinem & mortificationem significat, quam fatetur manus suas distillasse, sed quare primam? Differt inter myrrhā primam, & alias quæ primam subsequuntur: quod prima illa dicitur quæ sponte ab arbore egreditur & non per aliquam incisionis violentiam: at vero

*Petrus Cantor.**Exod. 32**Astor. 5.**Guller. Parisien.**Cant. 6.**opera satisfactoria spontanea. Nota.*

quæ post egreditur, indiget arboris scissuris. Myrrha prima gratissima est Deo, id est, penitentia, aut satisfactio, quæ voluntariè acceptatur: hac debet peccator à peccati sui lecto surgere, vt sponso suo aperiat animæ suæ ianuam, quam culpa concluderat. Aliàs, si non est spontanea penitentia, patietur quicumque illam fecerit cum sinistro latrone, qui crucem suam inuitus portabat, neque eam voluntariè acceptauit. Quare 1. Petri. cap. 4. dicitur: Nemo vestrum patietur vt fur, aut homicida, aut maledicus, aut alienorum appetitor, si autem vt Christianus non erubescat. Glorificet autem Deum in isto nomine, quoniam tempus est vt incipiat iudicium de domo Dei. Diuina sunt hæc verba, & quæ maiorem excusationem exigebant, sed obiter & per transenam ea explicemus. Loquitur hîc Apostolus Petrus de laboribus quos martyres primitiue Ecclesie passi sunt, & primo monet, ne quis labores illos & afflictiones inuoluntariè patietur: quia talis passio & mors, non esset in conspectu Domini preciosa, neque martyrij palma digna, sed esset tanquam passio alicuius furis, vel facinerosi hominis, quam non voluntas, sed necessitas intulit, & nomen martyrij non mereretur. Secundo docet de huiusmodi passionibus erubescendum non esse, vt solent fures & homicidæ quando pro suis criminibus patiuntur, quia illi, cum pro suis sceleribus patiantur ratiouabiliter erubescunt & confunduntur: at martyr, qui pro Christo patitur, vel quicumque alius qui de peccatis suis penitentiam agit, cum hoc sit opus virtuosum & laudabile, non est quod erubescat: sed potius quod Deum glorificet, eoquod illum dignum fecit, quod pro nomine eius aliquid patietur. Sed quod sequitur, quando tempus est, &c. sic explicat glossa. Ideo patiendum est pro nomine Christi, quia cum nulum malum sine poena possit transiri, & Deus sit in ultimo malo iudicaturus, aspere in præsentem flagellat, & corripit omnes quos vult recipere ad salutem. Vnde

1. Petri. 4.

Glossa.

de Salomō ait. Fili accendens ad seruitutem Dei, sta in timore, & præpara animam tuam ad temptationem. Duo sunt iudicia eius, vnum occultum & aliud manifestum, occultum, poena qua nunc vnusquisque homo, aut exercetur ad purgationem, aut monetur ad conuersionem, aut si contemnit vocantem excæcatur ad condemnationem: manifestum verò, quo venturus est iudicare viuos & mortuos: & nunc est tempus, vt Ecclesia per exercitia sæculi ad gloriam præparetur. Re-probi vero, nunc ducunt in bonis dies suos & in puncto ad inferna descendunt. Huc vsque glossa. Sed interlinearis, quæ cuiusdam Anselmi dicitur esse, sic habet. Si primum fit iudicium à nobis, si hic cruciat quos amat, si flagellat filios, quid debent sperare serui nequissimi? Et ad idem est quod sequitur. Et si iustus quidem vix saluabitur, impius & peccator vbi peribunt? Quod de Proverbijs cap. 11. sumptum est, iuxta verè editionem. Sed secundum Hebraicam veritatem ita legitur: Si iustus in terra recipit, quanto magis impius & peccator? Id est, si tanta est fragilitas mortalitatis vitæ: vt nec iusti quidem qui in cælo coronandi sunt, hanc sine tribulationibus propter innumerabilem vitiatæ naturæ labem transeunt: quanto magis hi, qui cœlestis gloriæ sunt exortes, certum damnationis suæ perpetuæ exitium expectant? Huc attinet illa Hierem. verba. cap. 49. Ecce quibus non erat iudicium vt biberent calicem, bibentes bibent, & tu quasi innocens relinqueris? Alloquitur Propheta populū suū Dei nomine, & inquit: Ecce quibus non erat iudicium, id est, Hierem. qui licet non mereretur mortē, vel captiuitatem, tamē captiuatus fuit, & Baruc qui cum ipso ad mortē fuit questus, & tu innocens relinqueris? id est, absque punitio- ne vlla? Sed à Propheta ad ipsius Dñm Christū Redemptorē nostrū sermonē trāseramus. Si Christus cum esset innocens nulliusque peccati cōsciū, calicē passionis dē manu Dei accepit & bibit, quid dē nobis peccatoribus, qui

Eccl. 2.

Interlinearis.

Prover. 11.

Hierem. 49.

Micheas
cap. ult.

qui tot commissimus crimina existimandum erit: Si hoc fit in viridi, quid fiet in sicco, cum nullum peccatum apud diuinam iustitiam inultum remanere debeat? Hinc est quod Propheta Miche. Calicem de manu Domini, libenter accipiebat, dicens: Iram Domini portabo, quia peccaui ei, donec causam iudicem meam & faciat iudicium meum. Id est, poenam temporalem qua pro peccatis satisfacit homo, libenter & voluntarie portabo. Et bene inquit, portabo, quia per voluntariam acceptationem poenae temporalis, quae de facili portabilis est, ab aeternis & incomportabilibus, penitens liberatur. Quare

Abacuc. 3.

Abacuc Propheta dicebat: Ingrediar putredo in ossibus meis, & subter me scateat, ut requiescam in die tribulationis, & ascendam ad populum accinctum nostrum. Vbi notandum, signum esse praedestinationis, & diuinæ gratiae, labores quibus anima vexatur in hoc mundo, libenter & sine murmure & contradictione acceptare. Nam sicut currus bene vnctus, non strepit, sed facile ad portandum onus voluitur: sic animus à Deo illectus, & gratia Spiritus sancti vnctus, contra labores sibi inflictos non murmurat, sed libenter iugo penitentiae colla submittit. Quod in Ezechielis curru nobis significatum est, de quo dicitur: quod vbi cumque erat impetus spiritus illuc animalia gradiebantur, nec reuertebantur cum ambularent, cuius rationem assignat, quia spiritus vitae erat in rotis, sic qui spiritum vitae habet in semetipso ad quaecumque graua & aspera perferenda facilis est: Sed quod huiusmodi promptitudo & facilitas, ad patienter tolerandos labores, signum sit praedestinationis duplici exemplo comprobatur. Primum habetur apud Nicephorum calix. lib. 18. historiae, Eccle. cap. 40. vbi inquit, quod cum Imperator Mauritius à

Simile.

Deo postulasset, ut de illo in praesenti vita vindictam sumeret, reuelatum est ei, quod peccatorum suorum vindicta, seruo cuiusdam suo qui appellabatur Phocas commissa est. Qui Phocas cum contra Dominum suum conspiraret,

Nicepho.

Notabile
patientiae
exemplum.

cap. 40. vbi inquit, quod cum Imperator Mauritius à Deo postulasset, ut de illo in praesenti vita vindictam sumeret, reuelatum est ei, quod peccatorum suorum vindicta, seruo cuiusdam suo qui appellabatur Phocas commissa est. Qui Phocas cum contra Dominum suum cōspiraret,

spiraret, regnum quae tyrannice occuparet, denique Mauritium cum vxore & octo filiis interfecit: at deuotus Imperator cum intelligeret, hoc à Deo fuisse permisum & praedestinatum, tam patienter vxoris & filiorum necem pertulit, quod humi prostratus, nihil aliud quam illa Dauidis verba: Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum, lamentabili voce proferret. Et cum nutrix quaedam loco vnius infantis quem absconderat, proprium filium tyranno iugulandum exponeret, ipse fallaciam & deceptionem detexit, & loco filij sui alienum pati, non est passus. Et illa repetens verba: Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum, tandem regias ceruices torori incidendas praebuit. Secundum desumptum est ex Caesario, qui refert, quod quodam concionatore praedicante de grauitate peccati & poenis inferni, mulier quaedam exclamauit. Domine quid fiet de concubinis Sacerdotum? Cui ille ludens respondit. Nunquam saluabitur, nisi clibanum ardentem ingrediantur: illa vero non per iocum, sed tanquam si veraciter verba haec essent dicta, clibanum accensum est ingressa, & statim extincta. Et de ore clibanij visa est à multis columba alba ascendere in caelum. Qui stupefacti de visione, cum domum ingrederentur extrahentes corpus de clibano in campo sepelierunt. Vt autem Deus ostenderet mortem sic simpliciter sibi illatam, non ex malitia & desperatione, sed ex obedientia fuisse, de nocte, multis videntibus, candelis ardentibus tumultum ipsius illustrauit. Dauid noster, cum ad supremam foelicitatem praedestinatus esset, ad satisfactionem pro peccatis suis faciendam, & labores perferendos paratissimus erat, quare dicebat: Quoniam ego in flagella, siue ad plagas paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper. Dolorem enim peccatum suum appellat ab effectu, quia propter illud nimis dolebat. Et quia hunc dolorem semper habebat praesentem, ideo semper ad flagella erat paratus.

Caesarius.

Xx

Haba-

Habeamus, & nos semper dolores nostros presentes, ne que peccata nostra obliuioni mādemus, vt flagella quæ pro illis patimur siue à Deo inflicta, siue sponte suscepta, libenter accipiamus. Quia vt D. Gregorius inquit: Sancti viri in hac vita flagellari desiderant, vt flagellis correcti & imminentes culpas videant, & commissas ante oculos ponant. Sepe enim delinquentes oculos aperiant flagella, quos inter vitia insolentiæ & securitatis tenebræ concludunt. Saepe torpētis animus persecutio nibus tangitur, vt excitetur, quatenus qui statum suæ rectitudinis per securitatem perdidit in afflictione cōfideret, quō peruenit. Vera namque extat illa Isaiæ sententia. Quōd sola vexatio intellectum dabit auditui. Quæ quidem verba de Iudeis dicta sunt, iuxta Diuorū Cyrili, & Theodreti interpretationem: ex quibus aliqui malis & calamitatibus coacti, prophetias, quæ de Christo loquebantur, completas esse didicerunt, & sic ad Deum sunt conuersi. Sicut solet prudens medicus in firmum in extrema valetudine laborantem, & sensibus expertem, diuexare, & crura illius fortissimis vinculis constringere, vt a somno excitatus, sensum deperditium recuperare possit: sic Deus peccatorem in extremis agentem laboribus cruciat, & calamitatibus diuexat, vt ad sanam mentem rediens, periculū animæ suæ cognoscat. Quod si ita est fratres, acceptemus cū Dauide Dei flagella, vt a somno vitiorum excitati: ad eum humiles confugiamus, apud quem peccatorum veniam criminum remissionem, debitorum indulgentiam, in præsentī gratiam, & in futuro gloriam reperiemus.

(?)

Concio

Concio nona.

Quoniam iniquitatem meam anuntiabo:

Et cogitabo pro peccato meo.

Inimici autem mei uiuunt, & confirmati sunt super me, & multiplicati sunt, qui oderunt me inique,

Res sunt penitentiæ partes, vt à Doctoribus scolasticis communiter traditur in 4. cordis contritio, oris confessio, & operis satisfactio: quam doctrinam desumpsit Magister sententiarum, quem alij Doctores sequuntur, ex D. Ioan Chysofto, qui sic ait: Perfecta penitentia cogit peccatorem omnia libenter ferre, in corde eius contritio, in ore confessio, in opere tota humilitas. Sunt tres peccati differentie, vt ait Augustin. in sermone Domini in monte, scilicet, in corde, in facto, & in verbo, vel consuetudine, tanquam tres mortes animæ, vna quasi in domo, quādo corde consentitur libidini, altera quasi prolata iam extra portam, cum in factum procedit assensio, tertia est male consuetudinis, quando mole præmitur animus, vel noxiæ defensionis clipeo armatur, & est quasi in sepulchro iam fetens. Que tria peccatorum genera in tribus mortuis quos Dñs legitur suscitasse significata fuere. Huic triplici morti, triplici remedio occurrendum erat, contritione, quæ interior actus est mentis,

Xx 2

confessione,

Magist. in
4. dist.
D. Chryf.
Tres partes integrales penitentiæ.

D. Augu.

confessione, qua mors intus latens ore profertur, satisfactione, qua mala & inueterata vitiorum consuetudo aboletur. Compunctio cordis nobis commendatur, cum per Ioel dicitur: Conuertimini ad me in toto corde vestro, &c. Et scindite corda vestra: & non vestimenta vestra. Scindite, inquit, corda quod per dolorem intelligendum est: quia penitentia sic definitur, vt recitat Alexander Alexand. 4. part. quæst. 67. membro. 1. art. 1. D. Bonauent. Et S. Thom. dist. 17. quæst. 1. Penitentia est dolor de peccatis voluntariè assumptus, cum proposito confitendi & satisfaciendi. Confessio tangitur, cum dicitur à Salomone: Iustus in principio sermonis accusator est sui ipsius, quia verè confitetur qui se accusat, & exorando malū sibi imputat. Ibi etiam vbi dicitur, effundite coram illo corda vestra: quia tunc effunditur cor, quando venenū intus latens per confessionē foras emit titur. Diuus etiam Iacobus præcipit, dicens: Confitemini alterutrum peccata vestra. Satisfactio vero à D. Ioan. Baptist. præcipitur, qui inquit: Facite fructus dignos penitentiæ. Fructus dignos inquit: vt secundum qualitatem & quantitatem culpe, sit quantitas & qualitas poenæ, & iuxta mensuram delicti, sit plagarum voluntariè assumptarum modus. Ex his quæ diximus facile constare potest, quam vera fuerit & non ficta, Regij huius vatis penitentia, quæ omnibus his partibus integrata fuit, sicut ex hoc Psalmo patere poterit. Habuit cordis contritionem, quæ præcipua inter omnes partes censetur, cum dixerit: Et dolor meus in conspectu meo semper; operis satisfactionem siquidem ad flagella & plagas paratus erat, quoniā ego in flagella paratus sum, non ei defuit peccatorum confessio, qua vera penitentia perficitur, siquidem modo inquit: Quoniam iniquitatem meam annuntiabo, & cogitabo pro peccato meo.

Vbi primo animaduertendum est, quòd prius dixit, & dolor meus in conspectu meo semper: & statim subdit,

Ioel. 2.

Alexander
Alens.
D. Bonau.
S. Thom.

Iacobi 5.

Luc. 3.

dit, iniquitatem meam annuntiabo. Qui enim cognoscit dolorem, vel peccatum suum, statim illud confitetur. Nā peccatum nil aliud est quam vulnus animæ, quod nisi per confessionem curetur mortem æternam inducit, & incurabile redditur. Quoniam tacui, inquit Dauid, inueterauerūt ossa mea, dum clamarem tota die. Et Prouer. 28. Qui abscondit scelera sua, non dirigitur: qui autem confessus fuerit & relinquerit ea misericordiam consequetur, vbi manifestè insinuat, quòd sine prævia peccatorum confessione non potest quis misericordiam cōsequi. Quare, qui se ipsum intuetur, & se peccatorem esse cognoscit, & quòd peccatum est animæ vulnus, quo mediante in magno vitæ suæ versatur discrimine: statim ad medellam confessionis recurrit. Sed cognitio hæc donum Dei est, quare à Deo postulari debet. Vnde inquit Macrobius libr. 1. de somno Scipionis de cælo (vt ait quidam) descendit Gnotiscauthō, id est, scito se ipsum. Nam & Delphici vox hæc fertur oraculi, consulenti ad beatitudinem, quo itinere perueniret. Si te, inquit, agnoueris: sed & in ipsius fronte templi hæc inscripta sententia est. Homini autē vna est cognitio sui: si originis sui exordia prima respexerit, nec se extra quesierit. Sic enim anima virtutes ipsas conscientia nobilitatis induitur, quibus post corpus euecta, eo vnde descenderat reportatur. Hæc ille. Sed rectè (vt ad oraculum Apolinis reuertamur) dicitur, quòd iter quo ad beatitudinem peruenitur, est sui ipsius cognitio. Nam infirmus qui propriam infirmitatem non agnoscit, medellam & medicum contemnit: non secus peccator peccatorum suorum ignarus, illa confiteri & medico spiritali detegere parvipendit. Vnde Seneca. epistola 28. Initium salutis est notitia peccati: nam qui peccare se nescit, corrigi non vult, ideo quantum potes te ipsum argue, inquire in te accusatoris præmium, partibus fungere, deinde iudicis, nouissimè deprecatoris. Quare vitia sua nemo confitetur? Quia etiam nunc in illis est. Sō

Cognitio
sui.Psal. 31.
Prouer. 28

Macrobi.

Oraculum
Delphicū.

Videte ho:

Platonē in
phedro. li.de pulchro
in princip.

Simile.

Seneca.

nium narrare vigilantis est, & vitia sua confiteri; san-
tatis inditium est, expurgamur ergo ut mores no-
stros coarguere possimus. In Canticis cap. 1. Sponse di-
citur: Si ignoras te, o pulcherrima inter mulieres, egre-
dere & abi post greges sodalium tuorum. Quod si pul-
cherrimæ sponse: quæ Soli & Lunæ comparatur hæc
verba dicuntur: quid nobis, qui tot vitijis fedati, tot ma-
culis culparum coinquinati sumus dicitur? Vtique, si
ignoramus nos, & proprias culpas non agnoscimus, ut
eas sacerdoti confiteamur, bene egredi possumus. Egre-
di, inquam, à cœli cohabitatione ab Angelorum parti-
cipatione, a clara Dei visione, & post vestigia sodalium
nostrorum Demonum abire: qui peccatum suum cog-
noscere, aut confiteri nesciunt. Hinc est, quod nihil tan-
ta sollicitudine & studio à peccatoribus Deus exigit,
quam proprii peccati cognitionem: ut eo cognito sta-
tim illud confiteantur, & veniam simul & misericordiã
consequantur. Peccate enim primo nostro parate Ada-
mo, statim Deus cum illo sermonem habuit, ut vel sic
peccatum quod obliuioni mandauerat ad memoriam
ipsum reuocaret. Adam, inquit, ubi es? Gene. 3. Quid
his verbis Deus intederet, aperitur nobis de penit. dist.
1. Perspicue aparet, neminem sine confessione à pec-
cato mundari. Peccato transgressionis primi parentes
corrupti, à Domino sunt requisiti: de culpa, ut peccat-
um, quod transgrediendo commisserant confitendo
deberent. Ad hoc etiam Natan Propheta missus fuit
ad Dauid, ut adulterium & homicidium iam oblitum,
parabola illa ad memoriam reuocaret, ut peccata sua
cognoscens, statim illa confiteretur: quod & factum est,
nam cum peccati sui grauitatem audita parabola velut
insulgidissimo speculo cognosceret: statim confessus
est, dicens: Peccaui Domino. Cui Propheta respōdit.
Dominus quoque transtulit peccatum tuum à te. Et per-
eundem Dauidem Psal. 49. Peccatorem alloquens, in-
quit Deus. Si videbas furem currebas cum eo, & adulte-
ris

Gene. 3.
De penit.
dist. 1.

2. Reg. 12.

Psal. 49.

ris portionem tuam ponebas, os tuum abundauit mali-
tia, & lingua tua concinabat dolos, &c. Arguam te &
statuam contra faciem tuam, vbi aliqui legunt, & statuam
cōtra faciem tuam peccata tua, B. Hier. ex Hebræo sic
vertit: Et proponam te ante oculos tuos. Cui cōsonat le-
ctio B. Aug. quæ sic habet: Constituam te ante oculos
tuos, & recte quidem, quia peccator se ipsum non intue-
tur, sed oculos auersos à se habet. Quare necesse est illū,
quasi tertia & distincta esset persona, ante se ipsum con-
stituere, ut se aspiciat, & deformitatem suam agnos-
cat. Quare Augustin. sic hunc locū interpretatur. Quid
tibi faciam arguendo te? Modo te non vides faciam, ut
videas te. Quia si videres te, & displiceret tibi, placeres
mihi, quia vero te non videns placuisti tibi, displicebis
& mihi & tibi: mihi cum iudicaberis, tibi cum ardebis.
Et post pauca. Statuam te, inquit, ante faciem tuam.
Modo ergo tu fac quisquis talis es, quod tibi mina-
tur facere Deus. Tollete à tergo tuo, vbi te videre non
vis dissimulans à factis tuis & constitue te ante te. Af-
fende tribunal mentis tuæ, esto tibi iudex, torqueat te
timor, erumpat à te confessio, & dic Deo tuo: Quoniã
iniquitatē meam ego cognosco, & delictū meū ante me
est semper. Non multū ab hoc sensu abhorret Bernardus
in suis meditationibus, vbi inquit: Multa multi
sciūt & seipsos nesciūt, querunt Deū per exteriora, re-
linquentes sua interiora, quibus interior est Deus: cum
tamen ista scientia maior sit, & super omnes alias: quia
nullus quantumcumque literatus est vere sapiens, qui
currit ad infernum. Et alibi: stude cognoscere te ip-
sum, quia multo melior & laudabilior eris, si te ipsum ag-
noscas, & in libro conscientie tuæ studeas, quam si te
neglecto cognosceres cursus siderum, fundamenta terra-
rum, vires herbarum, complexionem hominum. Et ratio
est, quia ex horū cognitione plerumque superbit ho-
mo & inflatur eius animus: at ex sui cognitione humi-
liatur, propria peccata & delicta agnoscēs, & ad corū cō-
fessionem

D. Hiero.
e: Hebr. o
Lectio. B.
Aug.

D. Aug.

D. Bonif.

fcfsionem inclinatur: sicut Dauid noster, qui postquam dolorem suum agnouisse fatetur, statim de confessione peccatorum suorum agit, dicens: Quoniam iniquitatē meam anuntiabo.

Duran. in 4. Durandus in 4. dist. 17. inquit: Sicut lex vetus fuit vmbra & figura legis nouę, & sicut in fide veterum implicitē continebatur fides modernorum. Sic in veteri lege, confessio fuit instituta implicitē, in vmbra & in figura. Nam sicut habet Alexander 4. part. tractat. de pœnitent. licet ante legem scriptam nullum fuerit institutum sacramentum, nihilominus erant tunc quædam signa, quæ gerebant in signum pœnitentię, quæ habebant ex instinctu, non ex institutione. Et apud veterē legem multoties confessio præcipitur. *Isai. 43.* dicitur: Narra, si quid habes, vt iustificeris. Vbi Septuaginta habent: Dic peccata tua, vt iustificeris. Et *Prouer. 28.* Qui abscondit scelera sua, non dirigetur. Et *Eccles. 18.* Ante mortem cōfiteri, à mortuo enim, velut ab eo qui non est, perit confessio. In omnibus his locis & alijs similibus confessionem præcipientibus, licet cōfessio sacramentalis, quæ in speciali sacerdoti fit, non præcipiatur: tamen in eis virtualiter & in vmbra cōtinetur. Formaliter vero in nouo testamento, quia à Christo Domino instituta fuit: quare de iure diuino censenda est. Dicitur enim *Ioannis 20.* Quorum remisistis peccata, remittuntur eis. Nec credendū est quod Ecclesia & Apostoli iugum hoc hominibus imposuissent, nisi Christus Dominus proprio ore præceptum hoc dedisset. Ideo fallitur glossa de pœnitentia & remissione, distinct. 1. c. in pœnitentia quę dicit, confessionem esse solum de iure positio humanano. Fallitur etiam hystoria triperita, quę dicit quod Græci non confitentur. Nam & Chrysost. Patriarcha Constantinopolitanus eorum doctor, confessionem sic descripsit. Confessio est salus animarum, remissio peccatorum, recuperatio virtutum, fuga Dæmonum, obstructio oris inferni, & apertio Paradisi: Quod

Quod non ita fecisset, nisi Græci confiterentur. Et si dicitur quod per illa verba Ioannis. Quorum remisistis peccata, &c. non præcipitur peccatori vt confiteatur, sed solum ordinantur ministri ad remittenda peccata: Respondet ad hoc D. Bonauent. in 4. dist. 16. quod sufficit quod ægrotus exponatur medicus & medicina sibi necessaria. Vnde Hugo de sancto Victore ait: Dixit medicis vt curarent, sed non dixit infirmis, vt ad medicos curandi causa venirent. Hoc enim quasi certū esse voluit, quia ægri libenter salutem quærerent, & se curandos offerent, si medicos inuenirent. Si apostema medico corporali ostenditur, & ab eo aperitur, non sine magna doloris perpessione, vt corruptis humoribus de fluentibus sanitas recuperetur, quanto magis peccata nostra aperienda sunt in confessione, vt recuperetur sanitas spiritualis: Sicut lingua canis quæ medicinalis est omnibus suis vulneribus, quæ tangere potest medetur, illud vero quod non potest attingere, corrūpitur & putrefcit: sic peccator lingua suā per humilem confessionem debet omnibus suis vulneribus mederi, quod si alicui medicinam hanc non applicuerit, statim putrescet & corrumpetur, & tandem misera anima æternaliter peribit. Grægor. in homil. de diuite & Lazaro. Quid est peccatorū cōfessio, nisi quædā vulnerū ruptio: & confitendo peccata quid agimus, nisi malum quod intus latebat, aperimus? Nunquid inquit Propheta Hierem. non est resina in Galaad, aut medicus non est ibi? Quare ergo non est obducta cicatrix filiæ populi mei. Quasi diceret: Cum tanta sit sacramentorum abundantia, tanta spiritualis medicinæ copia, & tam facilis medela: quod solis verbis præstari potest: quare tot sunt vulnera, tot cicatrices, & infirmitates in populo meo, quibus medicina hæc salutifera non applicatur? Videmus enim, quā plurimos ægros (quod valdē dolendum est) vermibus, putridine, & sanie peccatorū scateutes, vsque ad Hebdomadam sanctam expectare, vt à languoribus suis curarentur

D. Bonau.

Simile.

Simile.

Hierem. 8.

Yy rentur

rentur. Quid ad hoc respondere possumus fratres? nisi quod quali frænetici & furiosi medicinam spernimus, & salutem animæ nostræ parvipendimus? Unde eū ipse Propheta nomine peccatoris idem inquireret, dicēs: *Hiere. 15.* Quare factus est dolor meus perpetuus, & plaga mea desperabilis? statim subdit rationē. Renuit, inquit, curari. Videte ergo, ne adhūc statum deueniatis, quando dolor vester fiat perpetuus, & plaga, incuria & negligentia vestra incurabilis: sed statim ad medicinam oblatā, sanguinem, inquam, Iesu Christi, qui vera resina est accurrite, quā media omnibus peccatis vestris positis mereri. Præuenite faciem eius in confessione, ut cum iudex in fine sæculi aduenerit, nihil in dicitio suo dignum in vobis inueniat: quia iudicium illud strictissimum futurum est: secundum quod per Sophoniam pollicetur, *Sopho.* e. 1. Scrutabor, inquit, Hierusalem in lucernis ardentibus: Quo dicendi tropo scrutiniij rigidissimum examen significatur. Et specialiter, inquit, hoc scrutinium fiet, super defixos in fecibus suis: Super eos, inquam, qui in fecibus peccatorū requiescentes per annū integrum, vel forsità per totā vitā, vas cordis sui per confessionē mūdare nesciunt. Deus sancte, quale scrutiniū super factidos hos peccatores, moribus & operibus corruptos fiet? Scrutabitur enim Deus omnes cordis sui angulos, & lucernā manu sua applicabit: ut nihil intus lateat, quod non coram omnibus appareat. Furti sciens iudicem venturum, ut eum scrutetur, præoccupat eum, furtum deponendo: quia si cum furto inuentus fuerit, absque dubio damnabitur. Quid aliud sunt peccata & voluptates, nisi quædam hominis furta, quæ contra rationis dictamē & Dei legem, anima nostra furatur? Quod si tale scrutinium iudex facturus est, sicut per Prophetam cōminatur, quare non statim per ianuam oris furta hæc, illa cōfitendo deponimus? *Hiere. 2.* dicitur: Quomodo cōfunditur fur, quando deprehenditur, sic cōfusi sunt domus Israel, vbi interpretatio, ex Græco habet: Sicut confu-

sio

sio furis cū captus fuerit: sic cōfundetur filij Israel: & rationē huius cōfusionis assignās, inquit: Dicentes ligno, pater meus es tu, & lapidi, tu me genuisti. Verterūt ad me tergū & non faciē. Magna enim est furis cōfusio & verecūdia, quando cū furto deprehenditur. *Quando le coxen con el hurto en las manos,* ita ut nullo modo illud negare possit. Credo equidē, quod dolor ipse mortis, non est maior cōfusio ista. Qualis igitur erit extrema cōfusio illorū, qui in die iudicij, cū furtis peccatorū suorum deprehēdētur, a seuerissimo illo iudice? Illorū dico quī quasi Idolatre creaturas colētes, & voluptates adorantes, sui creatoris obliuiscūtur, & ab eo faciem suam auertunt, neque per confessionē conuertuntur, abiicientes peccata, & ab eo suppliciter veniā poscētes. Tunc enim illis continget, quod de se ipso (licet populi sui nomine) Propheta Hieremias (non sine magna cordis amaritudine) deplorabat. *Threnorū 1.* Iniquitates meæ in manu eius cōuolute sunt, & impositæ collo meo. A iudicibus defūpta est methaphora, qui aliquādo cōsueuerūt. Latronū colla furtis circundare, & in loco publico & manifesto eos collocare, vbi ab omnibus conspiciat, ut vel sic, coram omnibus verecundentur & confundantur. Sic nimirum in die iudicij peccatoribus impenitentibus continget, quorum peccata, quasi ex eorum collibus pendentia, omnibus manifesta erunt, ut magnam verecundiam & confusionem patiantur, qui ob verecundiam culpabilem crimina sua confiteri noluerunt. Quapropter diem illum timentes, præuenientes iudicent, & Dauidem imitantes, simul & nos dicamus cum ipso: Quoniam iniquitatem meam anuntia-
bo, &c.

Et cogitabo pro peccato meo. Rectē quidem, postquam peccatorū anunciationē, vel cōfessionē promissit, nūc subdit, & cogitabo pro peccato meo: quia cōfessio nō repentina, sed præmeditata esse debet. Nam certē, sicut vult Philosophus 3. ethicorum, actum virtutis, ut verē

Y y 2

virtutis

virtutis sit, consilium & deliberatio debet præcedere: & genus deliberatiuum præcedit genus demonstratiuum, unde ad hoc quod confessio sit virtuosa, & Deo accepta, debet esse cum debita præmeditatione, & conscientia examinatione. Dixi, inquit David, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Vbi aliquæ bonæ confessionis circumstantiæ necessariæ apponuntur. Prima, quod sit prædeliberatiua, & ideo, dixi, id est, statui. Secunda, quod sit integra, ideo, confitebor, id est, simul omnia fatebor. Tertia, quod sit accusatiua, non excusatiua, & ideo dicitur, aduersum me, nõ aduersus alium, sicut Adã fecit, qui culpam in mulierẽ retorsit. Quarta, quod propter bonum finem, scilicet, propter veniam obtinendam, & ideo dicitur, iniustitiam meam Domino, vel sacerdoti, qui eius vices gerit, non amicis, aut commilitonibus, de peccatis commissis complacendo, ne de nobis illud Isai. verificetur: Peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt, nec absconderunt. Quinta, quod sit humilis, grauitatem peccatorum recognoscens, quare dicit: & tu remisisti impietatem peccati mei. Sed prima conditio istarum tanquam præambula ad confessionem, est, quod sit præmeditata, cum sufficienti discussione & examine, reuocando ad memoriam omnia peccata cum circumstantiis mortaliter aggrauatibus: Vt dicat anima cum sponsa Cant. 3. Surgam & circuibõ ciuitatem, quæram quem diligit anima mea. Surgat anima, quæ in lecto voluptatis suæ somno peccati dormit, surgat, inquam, per contritionem cordis, & circumueat ciuitatem conscientia suæ, omnes vicos & plateas, & abditissimos eius angulos lustrans: & quærat per confessionem humilem dilectum suum, donec illum, quæ perdiderat, inueniat. Eandem animam, Isai. alloquitur, cap. 22. dicens: Sume citharam, circuibõ ciuitatem meretrix obliuioni tradita bene cane, vt memoria tui sit. Cithara corpus nostrum merito à Platone appellatur, sicut & anima intus latens musicus

Psalm. 31.

5. conditio
nes bone
confessio-
nis.

Isai. 3.

Cant. 3.

Isai. 22.

sicus, vel citharedus dicitur: & sicut ad musicæ consonantiam necesse est cordas percutere, sic ad penitentiam agenda & peccata nostra lamentabiliter deploranda, necesse est corpus nostrum percutere & castigare: sicut faciebat Paulus, qui dicebat: Castigo corpus meum & in seruitutem redigo. Debemus etiam ciuitatem conscientia nostræ summa cura & diligentia circuire singulas stationes eius scrutando: ne Diabolus ibi lateat. Bene canamus peccata nostra confitendo, & manifestando. Frequentemus canticum istud semel in hebdomada, vel saltem in mense confitendo, vt qui per peccatum obliuioni traditi sumus, in memoria Dei, & in libro vitæ ascribamur. Matth. 10. dicitur: Stote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Simplicitas columbarum innocentibus competit, at serpentina prudentia, peccatoribus magis quàm innocentibus: quæ quidem in hoc consistit, quod licet corpus terræ hereat, & super pectus suum gradiatur: tamen semper caput habet erectum, vt totum corpus suum videat & regat: sic homo in præsentia vita, non potest seipsum regere & gubernare, nisi caput habeat erectum ad seipsum & corpus suum respiciendum, conscientiam quæ suam diligenter considerandam: vt & quæ agenda sunt videat, & male acta absque vllâ mora reparare studeat. Anni nostri, inquit Psalmista, sicut aranea meditabuntur. Sicut enim aranea in medio telæ suæ, quasi in munitissima arce residens, omnem motum factum in quacumque parte telæ sentit, & statim, vbi fuerit fractura, orditur & reparat eam: sic anima in centro cordis, quasi in medio sui existens, qualecunque damnum sentit, vt illud repararet per confessionem seipsam euiscerando & interiora sua sacerdoti detegendo. Li. de nugis curialiũ dicitur, quod Plato faciem suam sepe in speculo videre consueuerat, non curiositatis gratia, sed vt videret, quantum per feruorem studij de naturali dispositione, ex facie iuditio deperdidisset: vt seruaret naturam, ne fortè labore im-

1. Cori. 9.

Matth. 10.

Exemplũ
naturale.

Psal. 89.
Nota.
Exemplũ
naturale.

li. de nugis
curia
Exemplũ
Platonis.

moderato indies corrumpatur. Sic enim statum conscientie nostre in speculo anime considerare debemus: non curiositatis gratia, sicut illi, qui in libris contemplantur statum hominis, & nihil inde commouentur, aut emolumentum acquirunt, sed ut videat unusquisque quantum sibi ablatum est de naturali dispositione anime per labores inordinatos, quibus laborant homines, ut inique agant, ut seruet animam, ne inordinatis laboribus corrumpatur. Cogitavi, inquit Psalmista, vias meas, & conuerti pedes meos in testimonia tua.

Psal. 118

Sed rogabis forsitan, quenam preparatio requiritur ad confessionem digne faciendam? Tibi respondet Scotus in 4. dicens: quod homo debet tantam diligentiam apponere in scrutinio conscientie sue, in inquirendo mortalia quantum apponeret vir prudens circa aliquid multum arduum, quod valde sibi esset cordi. Vnde inquit Diuus Augustinus, & allegatur a Magistro in 4. distinct. 16. sit paratus pro recuperanda anime vita, facere, quod faceret pro euitanda corporis morte, & subdit: cum gaudio enim debet facere immortalis futurus, quae faceret pro differenda morte moriturus.

D. Aug. Magist. in 4.

Inimici autem mei viuunt, et confirmati sunt super me, et multiplicati sunt, &c. Post recensita mala, quae ab inimicis passus est: nunc eorum sospitatem & foelicitatem recenset: quasi de hoc admirans. Inimici, inquit, mei viuunt, & confirmati sunt super me. Et quidem, non solus Dauid de hoc conqueritur: quia quamplurimos alios Prophetas socios habuit, qui prouidentiam diuinam & admirabilem eius dispensationem circa haec temporalia intelligere nequibat. Et primus inter omnes Iob cap. 21. sic inquit: Et ego quando recordatus fuero pertimesco, & concutit carnem meam tremor. Comparat labores suos cum peccatorum foelicitate, & inquit: Quoadcumque labores meos, & proprias calamitates, in quas deueni considero, non possum, non pertimescere, mente & corpore contremiscere, quia ad vltimum

Malorum felicitas. Iob. 21.

mum

in foelicitatis statum sum redactus: quod si hoc ita se habet, quare impij viuunt, subleuati sunt confortati, quae diuitijs? Subleuati sunt hominum fauoribus & ad extremum dignitatis apicem euecti, diuitijs quae confortati & reborari, ne ab adeptis dignitatibus possint excidere. Semen eorum permanet coram eis, pro pinquorum turba & nepotum in conspectu eorum, id est, magnam filiorum & nepotum successiorem videbunt, quod ad humanam foelicitatem conducere solet. Domus eorum secure sunt & paccatae, id est, ab omni aduersitate eximuntur. Si aliquis moritur, sed non domesticus eorum, si infirmitas fuerit in ciuitate, domus eorum non attinget, si hostes aut fures ciuitatem inuasserint & depredentur, domus illorum erant securae, quas hostilis manus non attinget, & non est virga Dei super illos. *No ay a cote de Dios, ni golpe aduerso de fortuna para ellos.* Et tandem inquit: Tenent tympanum & citharam, & gaudet ad sonitum organi, ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Quasi dicat, inter eorum foelicitatem & mortem nullum mediat tempus, in quo aliquid quod malum eis accidere possit, sed a foelicitate & gaudio, ad mortem foelicem, post multa tempora in requie transacta, properant. Quasi dicat, totum vitae cursum in delitijs & voluptatibus consumunt. Hic etiam tanquam discipulus humilis de hoc erudiri cupiens, cap. 12. dicebat: Iustus es Domine si disputem tecum, veruntamen iusta loquar ad te. Quare via impiorum prosperatur, bene est omnibus qui praeruaricantur, et inique agunt? Plantasti eos et radicem misserunt, proficiunt, et faciunt fructum. Duplici methaphora foelicitatem malorum depingit. Prima a nautis desumpta. Quare inquit, via impiorum prosperatur? Id est, *nauegan por este mundo con prosperidad, les da el viento en popa.* Et recte quidem, quia vita hominis periculis et discriminibus plena, navigationi comparatur. Dies mei velotiores transierunt cursore, et sicut naues pomae portantes

Hier. 12.

Iob. 9.

portantes, inquit Iob: *Es vili de galera y remo.* Quare nō vehementius appetenda. Secunda ab agricultura desumpta est, quia & homo ipse arboribus passim comparari solet. Fœlicitas alicuius arboris, quæ de nouo plantatur consistit in emittendis radicibus, ne auento euellatur, & in fructu tempore statuto ferendo: quare, vt malorum fœlicitatem ostendat, inquit, quod de manu Domini plantati esse videntur, & radices in sua fœlicitate miserunt, quia non de facili ab ea possunt auelli: proficiunt & faciunt fructum, quia eorum fœlicitas & prosperitas indies augetur & multiplicatur. Hæc eadem cōsideratio Dauidi fuit petra scandali, & quasi lubricum in tenebris, vbi frequenter deficiens laberetur, nisi diuina gratia fuisset adiutus. Vnde dicebat: Mei autem penē moti sunt pedes, penē effusi sunt gressus mei, quia zelauī super iniquos, pacem peccatorum videns: quia non est respectus mortis eorum, & firmamentum in plaga ipsorum. In labore hominum non sunt, & cum hominibus nō flagellabuntur. Psal. 72. Id est, non poteram intelligere hoc prouidentie secretum. Quare tanta pax & securitas, tanta quē bonorum affluentia, iniquis & peccatoribus in hac vita concedatur. Non enim est respectus mortis eorum. *No ay muerte para ellos.* Vitam coruī nam, vel Nestorianam agunt. Translatio Beati Hieron. sic habet. Quia non cogitauerunt de morte sua. Cui consonat paraphrasis Caldaica dicens: Quoniam non terrētur, nec conturbantur propter diem mortis ipsorum, id est, sic leti & gaudentes viuunt, ac si morituri non essent. Paulus Burgen, inquit, quod aliqui sic interpretantur: Quia non sunt ligamenta in morte eorum, id est, moriuntur absque pœnis corporalibus, vel saltim cum leuissima migrant ex hac luce: ita quod neque viui neque mortui, laborem aliquem experiuntur. Et firmamentū in plaga ipsorum, id est, si aliqua plaga, vel calamitas eis contingit in præsenti vita, fundamentum non habet, quia cito curatur & remedia præ manibus habent. Sed loco

Psal. 72.

Translatio
Hiero.
Paraphi.
Caldaica.Paulus.
Burgen.

loco huius paraphrasis habet: Efferuntur cogitatus eorum, & terum, & pingue, & forte est cor eorum.

Hæc fuit antiq̄uitus iustorum quærela hic zelus eorū, quo de iustorum laboribus & de malorū requie, de istorum fœlicitate & gloria, & de illorum aduersitate causabantur. Sed animaduerte, quod ex eisdem locis à nobis citatis, in quibus difficultas mouetur, solutio eius, & nostrę mentis quietatio pendet: Iob enim postquā difficultatem mouit, statim inquit: Tenent tympanum & citharam, & gaudent ad sonitum organi, ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Quod de pœnis inferni, & æterna morte D. Hieron. & Gregorius interpretantur. Ac si diceret: Non mirū est quod in præsenti vita fœlicitas eis concedatur, quia Deus qui liberalissimus est, bona sua sic diuisit: vt peccatoribus temporalia, iustis vero æterna concederet. Vnde, si impij in præsenti vita bonis perfruuntur, sed in futura, æterna mala sibi præparantur. Quod philosophus est Plato in phædo. Inquit enim, sub persona Socratis, quod Dij bona & mala, voluptatem & dolorem miscere voluerunt, quod cum intelligeret fore impossibile: extremitatibus illa conexas & ligatas esse decreuerunt, sic quod finis voluptatis sit dolor, & finis doloris voluptas. Quare, qui in præsenti vita ad voluptatem manum suam extendit, in futura dolorē & eternam damnationem reperire necesse est. Cui alludit responsio illa durissima A brahe, quæ diuiti epuloni in inferno existenti: cum aque guttam peteret ad refrigerandam linguam, data est. Luc. 16. Fili recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris. Quasi diceret: Hic est ordo diuinae prouidentie, sic sua bona dispensat, vt nemini duæ fœlicitates aut gloriæ, sicut neque duplex tribulatio, aut labor contingat. Quare, cum tu bona in seculo consequutus fueris, non est cur fœlicitati Lazari inuideas, neque aliquid boni, aut solatij deinceps speres. Hinc est

D. Hieron.
D. Grego.Plato in
phædo, vel
de anima
in princip.

Luce. 16.

Zz

quod

Psal. 16.

quod cum Dauid de peccatoribus diceret: De absconditis tuis adimpletus est venter eorum: saturati sunt filii. & dimiserunt reliquias suas paruulis suis, quasi impossibile iudicans in presentia vita, & in futura satietatem bonorum habere, statim subdit. Ego autem in iustitia apparebo conspectui tuo, fatiabor cum apparuerit gloria tua. Sed ad loquendi modum redeamus. De absconditis tuis, inquit, adimpletus est venter eorum. Per abscondita intelligit Lyranus diuitias, aurum, & argentum, & gemas: quæ Deus tanquam humanæ naturæ pernitiosa in terræ visceribus abscondit. Si domum alicuius Principis ingrediaris, ea quæ preciosa sunt & magni valoris, vt panis ferici & aurei in principalioribus domus cubiculis, vbi ab omnibus intueri possint, videbis, & in loco patenti vasa aurea & argentea, propter magnitudinis apparatus & ostentationem apponuntur: at ea quæ vilia sunt & parui momenti, & vasa ignominie ad corporis vsum deputata, in interiori & abditissima parte domus sunt recondita. Sic Deus Rex omnipotens in magna mundi huius domo fecisse videtur. Cælos enim stellis ornatos & splendentes, *essa tapiccria de los cielos dorados con el sol, plateados con la luna, y bordados deffos resplandecientes carbuncos*, coram omnium oculis posuit, vt desiderium nostrum accenderet: at aurum, argentum, & preciosos lapides, tanquam res parui momenti subter terram abscondit. Et de his rebus absconditis, inquit Dauid, venter impiorum saturatur. Ego autem in iusticia apparebo conspectui tuo, & tunc fatiabor cum apparuerit gloria tua. Ad Hieremiam deueniamus. Postquam enim difficultatem suam proposuit de malorum prosperitate, subdit: Congrega eos quasi gregem ad victimam & sanctifica eos in die occisionis. Quasi dicat: Scio Domine, quod licet mali in hac vita prosperentur & impinguentur, tamen prosperitas eorum & impingutio ad mortem æternam ordinatur. Sicut solet bos qui mactatus est, vel interficiendus impinguari & inter vitæ pascua dimitti. Sic mali qui

simile.

gladio

gladio diuine iusticie quasi greges interficiendi sunt: iuxta illud Isai. 34. Gladius Domini repletus est sanguine, in crassatus est adipe, de sanguine agnorum & hircorum, & de sanguine medulorum arietum. Victima enim Domini in Bosra, & interfectio magna in terra Edon: & descendent vnicornes cum eis, & tauri cum potentibus. Hi enim omnes gladio Domini in inferno iugulandi sunt, & ideo in presentia vita voluptatibus, & diuitijs, ac bonorum temporalium affluentia, impinguntur. Quod & D. Gregor. adnotauit super illud Iob. 31. Nunquid non perditio est iniquo, & alienatio operantibus iniquitate? Vbi sic dicit: Iniustus ad debitam mortem currens, effrenatis voluptatibus vititur, quia & vituli qui mactandi sunt, in liberis pascuis relinquuntur: at est contra iustus ad dilectionis transitorie iocunditate restringitur, quia & nimirum vitulus ad laboris vsum vitæ deputatus, sub iugo tenetur.

Ad Dauidem nunc restat nobis respondere, quod difficile non erit, cum apud eundem Psal. 36. extet Spiritus sancti responsio. Dicebat ille zelai super iniquos pacem peccatorum videns. Cui dicitur: Noli æmulari in malignantibus, neque zelaueris facientes iniquitatem, quoniam tanquam fœnum velociter arescent, & tanquam olera herbarum cito decident. Noli iniquitæ felicitati eorum inuidere, quia momentanea est, non diuturna, breuissima, non æterna, aut longo tempore permanens. Et aduerte, quod non frustra vititur hoc verbo, zelare, quod coniugatorum proprium est. Zelat enim vir uxorem suam, cui prohibet ne domum egrediatur, ne alicuius visitationem admittat, ne ad fenestram aut ianuam sit frequens, ne cum hac vel illa persona suspectam conuersationem habeat: quod quidem facere potest cum uxore eius sit, & ex legitimo matrimonio sibi copulata: at si non sit eius uxor, sed scortum & meretrix publica, non tenetur ei fidelitatem seruare, quare abs re erit eam custodire velle, & zelare. Noli emulari in malignantibus,

Zzz inquit

Isai. 34.
Quarantia
pij prospere
rentur in
presenti.

Iob. 31.

D. Greg.

Psal. 36.

Nota.

Simile.

inquit, neque zelaueris facientes iniquitatem. Quasi diceret: Noli de eorum prosperitate zelum habere: quia prosperitas non vxor diuitum est; neque ex legitimo matrimonio habita, quæ eis fidelitatem seruare teneatur. Est enim publica meretrix, quæ fidelitatem nullam obseruat, sed statim possidentem deserit, & ad alium se confert. Diues fuit Nabucodonosor; si quidem & Rex potentissimus, & tamen prosperitas ab eo aufugit, & à suo regno priuatus, inter bestias fuit eiectus. Diues fuit Iob, & inter omnes orientales ditior: & nihilominus ad infelicissimum paupertatis & miserie statum peruenit, ita, vt in sterquilinio eiectus, tegula, saniem quæ ex eius corpore fluebat abstergeret. Diues etiam fuit ille de quo D. Luc. narrat, quod induebatur bisso & purpura, & epulabatur, quotidie splendidè: & tamen ad tantam deuenit indigentiam, quod aque guttam ad refrigerandam linguam postularet. Itaque, noli emulari in malignantibus, neque zelaueris prosperitatem eorum: sed cur hoc? Quoniam tanquam fenum velociter arefcunt, &c.

Felicitas impiorum breuis. Oleribus & feno prosperitas malorum comparatur, non arbori firmas radices habenti, quia eius viror & floritio breuissimo tempore durat. Est enim malorum felicitas momentanea, nam adueniente mortis hieme, statim perit & consumitur. Arborem proceram & fructiferam videbis, quæ per spatium decem, aut forte viginti annorum, ad altitudinem & statum nature sue debitum peruenit: quod si circa illam arborem, cucurbitam paruam semines, quindecim aut viginti diebus transactis, iam ad arboris altitudinem euecta est, & ipsam superare conatur, tamen hieme adueniente cucurbita male radicata exicatur, at arbor quæ profundas habet radices, licet mortua appareat, tamen in suo vigore naturali perseuerat, & in vere proximo reuirefcit pulcherrimos flores & suauissimos fructus proferens. Sic nimirum peccator, qui in presenti vita florere & prosperari videtur, tamen prosperitas eius diuturna non est,

neque

Dan. 4.

Iob. 1.

Luc. 16.

Felicitas impiorum breuis.

Simile.

neque permanens, qualis erit iusti, de quo dicitur Psal. 1. quod est tanquam lignum quod plantatur secus decursus aquarum: quod fructum suum dabit in tempore suo: quia in charitate Christi bene raticatus & fundatus est, peccator vero qui bene radicus non est, cum in bonis transitorijs fundetur, statim virorem suum deperdet, & tanquam vile fenum marcescet. Vnicum dum taxat habet prosperitatis verum. *No tiene mas que vn verano de prosperidad.* Vnde peccatori de sua infelici felicitate gaudenti, dicere possumus illud Hier. cap. 46. quod ciuitati Moab dictum fuit. Date florem Moab, quia florens egredietur, & ciuitates eius deserte erunt, & inhabitabiles. Vbi inquit Lyranus, id est, dicite eum similem flori, cuius pulchritudo marcescit & deficit cito. Vnde flores momentaneæ felicitatis symbolum esse possunt. Quare sensus illius literæ erit: Dicite Moab, quod eius felicitas momentanea est, & cito defectura: quia ciuitates eius destruentur, & omnis gloria regni eius peribit. Translatio Caldaica habet. Date coronam Moab, vel auferte coronam à Moab, quod idem est. Auferte, inquam, coronam floridam de capite eius, & alteri conferte, quia gloria regni eius cito peribit. Sed interpretatio ex Graeco adhuc sic habet. Date signa Moab, quia dare ei flores, est signa suæ vastitatis conferre. Quia floris pulchritudo non diuturna, sed fragilis est. Hoc idem peccatori de sua felicitate gloriati dicere possumus: Date illi flores, vel auferte coronam floridam de capite eius, quia prosperitas eius fragilis & breuissima futura est. Cito enim ab eo mors violenta manu coronam auferet, & omni gloria sua spoliabit. Itaque fratres mei, nolite peccatores & iniquos emulari, eorum opera imitari, neque illorum gloriæ inuidere, quia eorum gloriam, eterna mors & confusio subsequetur, & felicitas ipsorum momentanea & caduca est. Quare malis & peccatoribus in eorum perniciem & condemnationem multoties conceditur. Sicut inquit Dauid: Inimici autem mei viuunt & confir-

Psal. 1.

Hier. 46.

Lyranus.

Translatio Caldaica.

D. Augu.

mati sunt super me, & multiplicati sunt qui oderunt me iniquè. Quare prosperitatem mundanā, quæ vitro splendenti propter fragilitatem à D. August. comparatur, contemnamus, aduersa pro Christo pati ne formidemus peccata nostra cum Dauide confiteamur: vt eorum veniam simul cum gratia accipiamus, & in futuro gloriā.

Concio decima.

Qui retribuunt mala pro bonis detrahebant mihi, quoniam sequebar bonitatē.

Ne derelinquas me Domine Deus meus, ne discesseris a me.

Intende in adiutorium meum, Domine Deus salutis meæ.

Ingrati de finitio.

Valerius.

Vantum gratiarum actio pro beneficio accepto conformis est naturæ: tantum ingratitude & beneficiorū obliuio, naturæ ipsius principijs aduersatur. Vnde ingratus naturæ mōstrum, iuris violator, præuicator legis & debiti naturalis tyrannicus ab negator, iure describi potest. Hinc est q̄ cū Valerius maximus li. 5. c. 3. de ingratitude quā in Romulū cōditōrē suū populus Romanus exercuerat, agetet: quē in curia lacerauit & interfecit, asperis iu eum verbis inuehitur, dicēs: Rude nimirū illud & ferox seculū: q̄ cōditōris sui cruore ædē maculatū, ne sūma quidē posteritatis dissimulare pietas potest. Et rectē quidē rude & agreste seculū ingratorum appellatur, q̄ vt ipse Valerius alibi dixit dādi & accipiēdi beneficij comertū, sine quo vix vita hominū extat, perdit & tollit, quisquis benemerito parē referre gratiā negligit. Quare ingratus homo & qui pro accepto beneficio parē gratiā nō refert, potius cū

cū beluis. insipientibus quā cū hominibus cōparandus est. Quod adnotauit D. Hiero. in suis super Haisā comē tarijs c. 1. circa illa verba: Cognouit. bos possessorem suū, & asinus præsepe Dñi sui, Israel autem me nō cognouit, inquit: Ego eos adoptaui in filios, & feci populū peculiare & partē meam ac funiculū hereditatis meæ, appellauiquē eos primogenitos: illi autem ne hoc quidem fecerunt, quod bruta faciunt animalia, vt beneficijs vincerentur, & intelligerent pastore ac nutritium suū. Nec cōparauit eos canibus, quod sagacissimū animalitū genus est, & pro paruo cibo dominorū tect a defendūt, sed stolidioris sensus boui & asino. Moyses etiā in Deut. 32. in ingratos grauiter scādescit: eos stultos & insipientes appellans. Generatio praua atque peruersa hæccine reddis Dño popule stulte & insipiens. Nunquid nō ipse est pater tuus: qui possedit te, & fecit & creauit te? Quasi diceret. Iste ne sunt gratiæ quas ei reddis pro tot beneficijs tibi collatis? Reddis enim pro bonis mala, quod summū genus malitiæ est. Nam reddere bonū pro bono equitas est, reddere bonum pro malo perfectionis est, reddere malum pro malo infirmitatis est, at reddere malū pro bono, summę ingratitudinis & peruersitatis est. Et Paulo inferius ingratitudinē huius populi magis aggrauat, dicēs: Vua eorū vua fellis &c. Plāta uit Deus hæc vineā quā de Aegypto trāstulit spe fructus percipiēdi: at euetus votis eius nō respondit: quia spectata est vt faceret uuas, fecit autē labruscas. Quare vba eorū, vba fellis & botrus amarissimus: supramodū enim exanceruauit Deū idolatrijs & sceleribus suis. Vinnū eorū fel draconū & venenū aspidū. Omnia hæc lethalia & mortifera sunt. Quidquid est in dracone venosum est, caro succus & halitus, quāto magis fel? Sed adhuc aspis magis nociba est, quia aspidū iētū vel nullum vel rarū admodū remediū inueniri, tradit Aelianus, & cōpertum est plerumque iētū laesos huiusmodi, vix horis quatuor superuisse. Eustathius etiam, eam inorsu suo lethiferum somnum superinducere affirmat.

D. Hiero.
Isai. 1.

Deut. 32.

Sed

Sed & illud multo magis mirabile quod de hoc serpente refert Plinius. Inquit enim, venenum eius tam esse lethale, quod cum eques quidam, fortè aspidem in agro reperisset, lancea sua interfecit, & continuo venenum per lanceam ascendens, equitem & equum pariter necauit. Inquit igitur Moyses de populo ingrato illo agens: Vinum eorum fel draconum & venenum aspidum insaniabile. Verè vinum quod creatori suo protulit, venenum fuit aspidum, siquidem propter beneficia ab eo recepta veneno odij & inuidie eum prosequutus est, & tandem in cruce vitæ priuauit. Sed tanta ingratitude & malicia nõ impunita mansit: quin potius tanti sceleris dederunt pœnas. Quare sequitur: Mea est ultio, & ego retribuam eis in tempore, vt labatur pes eorum. Nullū enim peccatum, in gratitudine, dignius est supplicio. Hinc ortū habuit, quòd sancti illi patres veteris legis, qui probe nouerant quantum Deus ingratum animum & beneficij immemorem detestetur, & quod ingratitude (vt verbis D. Bernardi vtar) ventus est vrens, fontem fictans pietatis, rorem misericordie, & fluentia omnis gratiæ: cum aliquod beneficium de largitate diuina recipiebant, statim ei conferebant gratias, vel canticum componendo, vel aliquod signum in memoriam beneficij recepti, tanquam memoriale perpetuum erigendo. Iacob namque, cui apparuit Deus in via, quando scalam illam vsque ad cælum pertingentem, & Angelos per eam ascendentes & descendentes vidit: in memoriam huius beneficij erexit (vt ibi dicitur) lapidem in titulum fundens oleum desuper. Quasi illum locum signans in quo templum Domino edificaretur. Fuit enim ibi (vt ait Lyranus) Salomonis templum ædificatum. Etiã in memoriam liberationis populi ex Aegiptiaca seruitute, quando vna nocte percussit Angelus omnes Aegipti primogenitos interfecit, iussit Moyses: quod filij Israel omnia primogenita, tam hominum, quàm iumentorum, perpetuò Deo offerent: vt tanti beneficij memoriam

Gene. 28.

Templum
Salomonis
ibi edificatum

Lyranus.

Exod. 13.

nulla

nulla posset obliuio delere. Itè, ne liberalissima summi Dei magnificètia è memoria excideret, qui populū illū innumerabilem, pane suauissimo de cœlo prestitio, in deserto pavit: in vna aurea pars quædã illius mana seruata est, sicut in Exo. 16. habetur. Sume vas vnū, inquit Moyses Aron fratri suo, & ibi mitte man quantum potest capere Gomor, & repone coram Domino ad seruandum in generationes vestras. Quod repositū est ob memoriam æterni facti (vt interlinearis dicit) in quodam tabernaculo paruo, quod iam habebant, sicut aliqui ex Hebræis volunt. Quin & infirmitas Regis Ezechie qui egrotauit ad mortem, Isai. 38. illi contigit, secundum aliorum opinionem, quam ibi recitat licet non approbit Lyranus, quia postquam Dominus per mysteriū Angeli quadam nocte exercitum Senacherib percussit, non sufficiens ei gratias reddidit. Quod si Deus eos qui beneficiorū suorum obliuiscuntur sic punit: quid faciet ijs, qui non solum debitas gratias non persoluunt, verum mala pro bonis retribuunt? Retribuebāt, inquit, mihi mala pro bonis, & odium pro dilectione mea. Et per Oseam cap. 7. De populo suo conqueritur, dicens: Ego redemi eos, & ipsi locuti sunt contra me mendacia, & non clamauerunt ad me in corde suo, sed ululabant in cubilibus suis, & post pauca facti sunt quasi arcus dolosus. Redemi eos, inquit, de Aegiptiaca captiuitate, & in gratiarum actionem locuti sunt contra me mendacia: quando adorantes vitulum, dixerunt: Ecce Dij tui Israel, qui eduxerunt te de terra Aegipti: & nõ clamauerunt ad me per supplicem deprecationem tanquam verum Deum inuocando, sed ululabant in cubilibus & delubris suis, vbi libidini stupris quæ vacando Dæmones & vana Idola colebāt. Quare facti sunt quasi arcus dolosus, cuius sagitta reuertitur in intendentē, sic isti sagittas blasphemie in Deum suum dirigebant. Et probè quidem populū ingratus doloso arcui comparatur, cuius sagitta in proiicientem conuertitur: quia

Exod. 16.

Isai. 38.

Psal. 34.

Oseas 7.

Aaa nulla

Hierc. 18.

nulla sagitta est quæ tam atrociter cor iacentis vulne-
ret, quantum ingratitude viscera benefactoris pene-
trat. Unde est quod Propheta Hierem. cap. 18. non si-
ne magno cordis dolore Deum alloquens dicebat: Attē
de Domine ad me, & audi vocem aduersariorum meo-
rum. Nunquid redditur pro bono malum, quia foderūt
foveam animæ meæ? Recordare quod steterim in con-
spectu tuo, vt loquerer pro eis bonum, & auerterem in
dignationem tuam ab eis: propterea da filios eorum in
fainem, & deduces in manus gladij, fiant vxores eorum
absque liberis &c. Et in fine capituli, postquam alia ma-
la, non tam imprecatus est, quam prædixit, concludit di-
cens: Ne propitius peccato eorum, & iniquitas eorum
â facie tua non deleatur: fiant corruentes in conspectu
tuo, in tempore furoris tui abutere eis. Abuti eis ap-
pellat, secundum Hugonis, & Lyrani expositionē, eos
quos ad gloriam creauerat ad poenam & æterna suppli-
cia ordinare. Sed quare tot calamitates illis prædixit?
non ob aliud, nisi quia reddiderunt pro bono malum, &
quia ingrati prophetę beneficijs, extiterunt. Vt hinc
discamus quam graue peccatum sit ingratitude, quan-
tumquæ cælo odibilis: quæ tantis suppliciorum gene-
ribus punitur. Sed aduerte, quod in Hebræo & in ver-
sione D. Hierony. sic habetur. Et in die furoris tui fac
in eis. Et non decernit quid facturum sit: vt significet,
quod deficiunt verba & supplicia ad vindictam sum-
mendam de homine ingrato, qui pro bonis sibi exhibitis
mala retribuit. Sed ne ultra prorrahamus sermonē, quia
fortè plus iusto calamum progredi permiffimus. Ad
Dauidem accedamus. Videns Rex sanctus, quod illi,
qui strictioribus vinculis, & beneficiorum carenis a stri-
cti esse deberent, in coniuratione filij sui Absalon, hi
magis contra eum insurrexerāt, & de illius honore male
apud populum loquebantur, dicentes illum esse adulte-
rum & homicidam, & ideo diademate regni indignū,
& vt inquit Theodoretus, quem diligere oportebat, se-
cundum

Ingratitu-
do graue
peccatum.
Versio D.
Hieron.

cundum leges naturæ, hunc tanquam mortuum graui-
ter dolentem detestabantur: vt extremam inimicorū suo-
rum malitiam explicet, illud quoque addidit: Qui retribu-
unt mala pro bonis detrahebant mihi.

Vellem ad alia progredi, sed video querelam hanc Da-
uidicam ad nos etiā pertinere. Est enim quasi rete mag-
num omnes filios Adæ comprehendens. Omnes enim
creatori & benefactori nostro Deo, mala pro bonis red-
dimus, & pro beneficijs ab eo acceptis tanquam ingra-
tissimi iniurias & contumelias rependimus. Nec mirū,
quia ab illo homine trahimus originem, qui cum tot in
sua creatione beneficia acceperit: in iustitia origina-
li creatus, & super omnia opera quæ de manu Dei
procefferant cōstitutus, & in Paradiso voluptatis collo-
catus, tamē omnia hæc beneficia obliuioni mandans: sta-
tim in creatorem suum insurrexit, & iugum legis eius
è ceruicibus suis excussit. A seculo, inquit Hieremias, Hierc. 2.
confregisti iugum rupisti vincula, & dixisti, non seruiā.
A seculo, id est, à principio seculi, statim ac creatus es.
Non enim annorum secula pertransierant, vt successu
temporis beneficiorum oblitus esse posses, sed in eadem
die qua creatus es, beneficij immemor, iugum præcepti
mei rupisti, & legem es transgressus. Hinc ortum habet
(vt existimo) quod homo aliquando Enos appellatur Homo obli-
in scriptura. Triplici enim appellatione gaudet, vt ex-
Hebræo constat. Aliquando appellatur Adam, inter-
dum Is, & aliquando etiam Enos, quod obliuiosum fig-
nificat. Quare vbi in Iob cap. 15. dicitur: Quis est homo Iob. 15.
vt mundus sit? In Hebræo habetur, quis est Enos? Ita-
que, homo ipsa est obliuio. Es vn pedago de oluido. Qua-
propter ad imaginem Dei creatus est, & in ipso Deus Quare ho-
similitudinem suā expressit, vt seipsum intuens, factio-
ris sui necessario recordaretur, & in illius deueniret cog-
nitionem. Et hoc est quod ab anima sponsa sua petit litudinem.
Deus Cant. 8. Pone me vt signaculum super cor tuum,
& vt signaculum super brachium tuum, id est, mei sem-
Cant. 8.

Glossa.

per memoriam habe. Quia, ut inquit glossa: Solemus ligium aliquod digito, vel brachio: alligatum circumferre, quo ad monēamur illius rei; cuius frequentioremem volumus habere memoriam. Cui explicationi Caldeus Paraphrastes consonat, sic habens: Pone me ut sculpturam anuli super cor tuum, & super brachium tuum. *Pon me per anillo de memoria para no olvidar me.* Sed obseruandum est, quod memoria hæc Dei, ad illum diligendum ordinari debet, & ad præcepta eius obseruanda: alioquin memoria & recordatio eius magis erit culpabilis. Quod adnotauit D. August. lib. 12. super Genesim ad literam. quæst. 30. Ibi inquirat rationē, quare serpens interrogauerit mulierem de ratione præcepti sibi à Dño impositi, & inquit: Ideo prius interrogauit serpens, & respondit, hæc mulier, ut præuaticatio esset inexcusabilis, neque vllō modo dici posset, id quod præceperat Deus oblitam esse mulierem, quāquā & obliuio præcepti, maximē vnius & tā necessarij, ad maximā culpā dānabilis negligentia pertinetet, verūtāem euidētior eius transgressio est, cum memoriā retinetur, & tanquā in illo Deus assistens præsens quē cōtēnitur. Id ipsum ego dico in præsentia. Quid recordatio Dei & eius memoria mihi præstat, si illū nō amo? Si nō totis visceribus diligo? Si præcepta eius nō obseruo? Talis memoria potius obliuio, ne dicā cōtempus, dicēda est: cū pro gratia culpā, pro beneficio offēsa, & pro bono malū, Deo cōferamus. Nescio enim quomodo passio in nobis tantū cōtra rationē præualere possit, ut Deū à quo tot accepimus beneficia pro vili voluptate passim offendamus. Si enim beneficia nihil aliud sunt, ut dicitur, quā voluntatis cōpedes, & quasi catenę aureę, quibus animus trahitur: quomodo tot ab eo beneficijs acceptis, creatione inquā, & redēptione, & alijs in numeris, nō diuincimur? Gen. c. 39. Cū vxor Putiphar à castissimo Ioseph peteret, ut suæ libidinis voluptatē expleret, & ipse dictis eius nō acquiesceret, his verbis vsus est, quę nō solū Dñi sui seruū, sed etiam beneficiorum

Caldeica.
ParaphraD. Augu.
Nota.

Gen. 36.

rū laqueis captiuū ostēderunt. Ecce, inquit, Dñs meus, omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua, nec quiquā est quod nō in mea sit potestate, vel nō tradiderit mihi præter te, quę vxorcus es: quomodo ergo possum hoc malū facere, & peccare in Deū? O verba tummę gratitudinis, literis aureis in vniuscuiusquę nostrū cordibus ascribenda. Nō enim dixit, quomodo malū hoc faciam, sed quomodo possum malū hoc facere? quasi beneficia nō solū voluntatē, sed etiam facultatē & potētiam adimant, ad peccandū in eū, à quo recepta sunt. Si ergo Ioseph propter bona tēporalia, quæ à Domino suo acceperat, tantū illi teneri fatebatur, quod im potētiam ad peccandū in eum allegabat: quanto magis nos, qui à Deo creatore nostro, nō tēporalia solum, sed spiritualia, nō trāsitoria, sed æterna, partim accepimus & partim accepturū speramus, debitū hoc recognoscere tenebimur, ne eum à quo tot recepimus offendamus? Hac vna voce Diabolū, mūdū, & carnē peccatū nobis suadētes Christianus cōfundere posset. Quomodo possum malū hoc facere & peccare in Deū, qui tot ab eo beneficia accepi? Sed proch dolor, pudet me in præsentia ingritudinē nostrā referre, quæ tāta est: quod hæc ea dē quę ab eo accepimus, in offētionē illius cōuertamus, & ex beneficijs arma fabricamus ad bellū illi inferēdū. Per similes filijs Israel quos eduxit de Aegiptiaca seruitute argēto & auro plenos, & diuitijs affluētes, & ex illo auro & argento cōslauerūt vitulū in deserto, ut illū adorarēt, & vero Deo Israel cultū patrię denegarent. Quibus per Prophetam Oseā impropertat dicens, multiplicauit eis aurū & argentum quæ fecerunt Baal. Erat enim Baal Idolum Sodomorū, vel Babyloniorum. Vbi inquit Theodoretus: Quę à Deo dona acceperat, ea ad Dei hostes detulit. Quādocūque enim dona quæ à Deo accepimus, siue valetudinem corporis, siue intellectus acumen, aut faciei pulchritudinem, siue etiam diuitias, & rerum abundantiam, quibus vti deberemus, ad

Osc. 2.

D. Theod.

Deum glorificandum & pauperū inopiam subleuandā. Quādocumque enim hæc in malum commutamus, & in proximorum nostrorum perniciem, ad vindictam summandam, ad pauperem opprimendum, & ad honestatē virginis opugnandam, sensualitatemque nostram explēdam: nihil aliud facimus, quam ex auro & argento desuper nobis concessō, vitulum conflare, & in iniuriā Dei Idolum nobis constituere. Quare timeo, ne illud Hierem. 5. de nobis dici possit: Saturavi eos & mechati sunt, & in domo meretricis luxuriabantur. Si enim in hominem homo ingratus, severissima nota dignus est: quantomagis in Deum? Bernard. lib. de 7. misericordijs, sermone 2. Ingratitudinē definies: ait. Perēptoria res est ingratitude, hostis gratiæ, inimica salutis. Dico enim vobis, quod pro meo sapere, nihil ita displicet Deū quemadmodum ingratitude. Potest nobis hæc dera esse ingratitude symbolū, quæ ab aliqua arbore, siue cipresso, siue pino adiuta, vsque ad vltimum fastigium ipsi arbori inherens ascendit, & postquam ad optatum finem peruenit: sic arborem ipsam complexibus præmit, quod exicare eam facit & arefcere. Quāti hodie viuunt in mundo in supremo dignitatis & honoris fastigio constituti, qui cum prius in summa egestate obliuione & miseria iacerent, aliquibus vsq̄ sunt ad dignitates quas habent obtinendas: quibus statim oblitī, quasi in gratissimī mala pro bonis rependunt, pro dilectione odium, & pro honore ignominiam. De quo conquerebatur Dauid Psal. 34. dicens: Retribuebant mihi mala pro bonis sterilitatem animæ meæ. Et inquit Theodoretus, hoc propter Saulem dictum esse: à quo cum citharam percutiens & psalens Dæmonem expullisset, arripuit lanceam vt eum confoderet & interficeret. Quem modo etiam carpens & omnes eius satelites, qui animam eius querebant ad perdendum eam, inquit: Qui retribuunt mala pro bonis detrahebant mihi.

Detractio vitiū est cōmune: & vt inquit Hiero. ad Celantiā

Hierem. 5.

D. Bernard.

Simile.

Psal. 34

lantiā rari sunt, qui illi renuntient, quæ nihil aliud est, quā aliene fame denigratio, & tanto grauior furto, quā totama omnibus opibus præciosior. Dicitur enim Prou. 22. Melius est bonum nomen, quam diuitiæ multe. Et Eccles. 41. Curam habe de bono nomine, hoc enim magis permanebit tibi, quā mille thesauri pretiosi & magni: quare sicut diuitiarum fures, & qui bona temporalia diripiunt, pœna suspendij multantur: sic etiam qui famam proximi vsurpant & furantur, eadem pœna deberent puniri. Quod & Athenienses fecisse, & legem de hoc statuisse fertur, vt tradit Vtino in suo lib. de legibus. Detractores, inquit, secundum leges antiquas, cōtumelijs acerbis affecti Athenis occidebantur, iudicabāt quippe Reipublice valdē perniciosos esse, quia ex detractionibus sæpe numero lites & contentiones oriuntur, & Reipublicæ tranquillitas perturbatur. Et quis est qui dubitet Poetas hoc significare voluisse, cum finxerunt, quod Cadmus seminauit dentes serpētinis, ex quibus statim milites armati nati sunt: qui ad inuicem contra se insurgentes se occiderunt? Quidnam sint serpētini dentes, dicat nobis Moyses in Deuter. cap. 32. Dentes bestiarum immittam in eos, cum furore trahentium super terram atque serpentium. Vbi per dentes bestiarum aliqui expositores murmuratores intelligunt. Et rectē quidem, inquit Casiodorus super Psalmos, Quia dentes dicti sunt à demendo, ideo pulchre linguæ detrahentium dentes vocantur. Quia sicut illi ciborum partes demunt, ita & isti opiniones hominū corrodunt. Ex his ergo dentibus seminatis, quos Diabolus in mundo seminat, lites, bella, & disensiones oriuntur. Nonne dens serpētinus tibi videtur fuisse Doech Idumeus, qui videns quod Abimelech sacerdos recepisset Dauidem, & panes altaris dedisset ei, detulit ad Saulem verbum istud, sacerdoti detrahendo, & peruertendo sanam intentionem eius, propter quod exandescens Saul, occidit octuagintaquinque viros indutos Ephoth, & mulieres

Prou. 22.
Eccle. 41.Vtino de
legibus.Fabula Cad
mi.

Deut. 32.

I. Reg. 22. licres ac paruulos interfecit: I. Reg. 23. An non Princi-
 pes filiorum Amon dentes serpentinos iudicaberis: qui
 detrahentes nuntijs Dauid, peruerterunt puram & ia-
 nam intentionem eius, & fuerunt: causa discordie & bel-
 li, ex quo quamplurima homicidia subsecuta sunt: Ea
 propter, de talibus Dauid ipse loquens. Psalm. 56. in-
 quit: Dentes eorum arma & sagitte & lingua eorum gla-
 dius acutus. Et Ezech. cap. 22. Viri detractores fue-
 runt in te ad effundendum sanguinem. Sed aduerte, quod
 non sine magna rei proprietate dentes isti serpenti di-
 cuntur. Comparatur namque detractor serpenti, non so-
 lum propter eius virus, quo inficit, sed etiam propterea
 quod serpens non directe, sed oblique & tortuose incedit,
 quod detractoris proprium est. Incipit enim laudare,
 vt securius detrahat, & verbis eius maiorem fidem ad-
 hi-beant. Dicit aliquid ad commendationem eius perti-
 nens, & statim addit, sed tamen: que coniunctio vere ad-
 uersatiua est, quia ex diametro, fame eius de quo loqui-
 tur, aduersatur: & vt honestior eius detractio appareat,
 dicit se non credere mala que de fratribus suis narrat,
 vel non animo detrahendi dicere, sed ex compassione, &
 animo corrigendi. Quam probe monstrum hoc huma-
 num Salomon cognouerat, qui tam viuis coloribus Eccl.
 10. illud depinxit: Si mordeat serpens in silentio, in-
 quit, nihil eo minus habet, qui occulte detrahit: Serpens
 animal est proditiosum in silentio mordens. Non
 enim vt taurus cominatur cornibus, neque rugit vt leo,
 aut latrat vt canis contra eum quem inuadere volunt,
 sed silenter accedit vt mordeat. Sic multi sub silentio,
 & sub religionis & pietatis zelo, dentibus suis serpenti-
 nis vitas aliorum dilacerant, & linguis suis vipereis, fa-
 mas eorum inficiunt & denigrant. Vnde D. Bernardus
 in quodam sermone inquit: Nunquid non vipera est
 lingua detractoris ferocissima? Plane nimirum, que tam
 lethaliter inficit flatu vno. Nunquid non lancea est lin-
 gua ista? Profecto acutissima, que tres penetrat ictu
 vno,

vno, scilicet, detrahentem, audientem, & cum cui detra-
 hit. Quod si detractio tam perniciofa est, & tanta ex ea ma-
 la proficiscuntur, obsecro vos fratres per misericordiam
 Dei, vt ab hoc infami vitio abstineatis, de omnibus be-
 neloquentes, & de nemine male sentientes: semper res du-
 bias in meliorem partem iudicantes, quia fama res fragilis
 & delicatissima est, que si semel fuerit amissa, tarde
 recuperatur, quia vt in Proverbio dicitur.

*Quem semel horrendis maculis infamia nigrat,
 Ad bene tergendum, multa laborat aqua.*

Plus enim est validum quod est in opinione, quam quod
 est in veritate, & multi hodie contra iustiam & verita-
 tem, propter alicuius detractoris dictum infamati sunt.
 Quare, sanum est consilium, quod a Salomone confertur
 Eccl. 19. Audisti verbum aduersus proximum tuum comor-
riatur in te, fidens, quoniam non te dirupet, a facie verbi
parturit fatuus tanquam gemitus partus infantis. Sagitta
 infixa femori canis, sic verbum in corde stulti. Quasi di-
 ceret: Cocepisti verbum aliquod detractiois, vel infamiz
aduersus proximum tuum, comorriatur in te tanquam fi-
lius abortiuus, vt ne tu retineas, nec alijs referas. Cum
 enim mulier fecit abortum, statim illum sepeliunt, nec pa-
 tiantur in lucem xdi, vt ab aliquo videatur: sic verbum quod
 contra fratrem tuum audisti, in te comorriatur, & illud sepeli-
 neque diuulges illud. At, inquit, fatuus a facie verbi quod
 cocepit parturit, tanquam gemitus partus infantis, id est,
 profert illud verbum, manifestando illud, sicut partus mu-
 lieris ex gemitu pueri manifestari solet: quia difficile
 partus occultatur, cum statim ploret & exclamet infans,
 Vel tanquam gemitus infantis parturit, quia sicut mulier cum
 dolore emittit partum, ita detractor dicit se cum dolore re-
 ferre quod audiuit. Sagitta, inquit, infixa, &c. Est aptissima
 similitudo ad explicandum detractoris ingenium. Canis
 enim, qui habet sagittam femori suo infixam, non quiescit,
 sed dentibus conatur eam extrahere: sic stultus homo non
 quiescit, donec quod audiuit euomuerit, quasi verbum
 illud sagitta esset acuta, que cor eius transfigeret:

Bbb Quod

Eccl. 19.

simile.

Quod si detractio quecunque sit tam graue peccatum est, quid detractio virtutis? Si contra peccatorem oblatrare nefas censetur, quid contra iustos & sanctos, & contra viros religiosos, qui virtuti & sanctitati student? Quid eorum sanctitatem hypocritarum, & eorum pietatem fictionem appellare? Primum impedimentum quod inuenerunt Iudei Hierusalem reedificantes fuit Samaritanorum derisio & obtrectatio, ut habetur 2. Esdræ, siue Nemiæ, c. 4. vnde dixit Tobias Amanites irridendo eos. Si ascenderit vulpes transiliet murum eorum lapideum. In Hebræo habetur, dissipabit murum, id est, tam debilis erit murus quem ædificabunt, quod vulpecula possit eum dissipare & demoliri. Non secus dum aliquis incipit cœli edificiū construere, & virtuti studere, vitij & mūdo renuntiare, statim detractores suis irrisionibus & detractioibus, eū ab incepto opere retrahere conātur. At si detractores quicumque grauer puniuntur, & in perditionis laqueum cadunt: quanto magis laceratores & detractores virtutis vindicibus flammis exurentur, & debitas pœnas persoluent: illi nimirum qui alicui detrahunt, eo solum quod mundum contemnit, vitia relinquunt, & virtutem sequuntur? Sed qui nam sint isti, explicat nobis Dauid in præsentis versiculo, dicens: Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant mihi, quoniam se quebar bonitatem.

Detractor Sed dicet mihi aliquis: Ego nulli detraho, neque de alicuius honore male sentio: sed si aliquis coram me in fratrem suum oblatret, libenter eum audio, licet dictis illius fidem non præbeam. Inciuilitas enim esset loquenti mihi attentas non præbere aures: cui ego cum Beato Bernardo respondebo. Detrahente aut detrahentem audire, quid horum sit damnabilius, non facile dixerim. Et in de consideratione, inquit ipsemet Doctor: Detractor & libens auditor, vterque Diabolum portat: ille in lingua, hic in aures. Quare caueat vnusquisque, ne aut linguam, aut aures habeat prurientes, id est, ne aut alijs ipse

2. Hefdr. 4
Nota.
Virtutis detractores.

Detractor
nom est au
diendus.

D. B. vna

se detrahat, vel detrahentes audiat: sed potius debet qui libet, vel detractorem redarguere, vel saltim ostendere vultu, quod detractio sua ei displiceat. Nam ut dicitur Prouerb. 25. Ventus a quilo dissipat pluuias, & facies tristis linguam detrahentem. Vbi inquit glossa: Si hilaro vultu detractorem audieris, tu illi das fomitem detrahendi, si vero tristi, discit non libenter dicere, quod didicerit non libenter audiri.

Ne derelinquas me Domine Deus meus, ne discesseris a me. His duobus versibus Psalmum suum finiuit Propheta, diuinum implorans auxilium & fauorem, præsertim contra detractores: quia solum Deus potest aliquem a calumniosis detractorum linguis liberare. Sed obserua, quod prius dixit: Ne derelinquas me Domine Deus meus, & statim addidit: Ne discesseris a me. Quasi dicat: Optarem Domine, neque per momentum, a te qui Deus meus & Dominus meus es separari: quod si aliquando me dereliqueris, obsecro ne longius discedas. Solet enim Deus aliquando suos ad tempus derelinquere, sed non ab eis longe discedit. Sicut mater puerum derelinquit, ut experiat, si stare aut incedere possit sed tamen non discedit ab eo, sed iuxta eum est, ut si forte titubare cepit, statim manu sua eum apprehendat ne cadat, quem statim amplexatur. *Y le haze mil caricias.* Sic Deus videtur suos ad momentum derelinquere, quando laboribus vexari patitur. Et sic dicebat Christus in cruce existens: Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me. At vero non procul abscedit: quia statim eos protegit & liberat. Vnde per Isaiam cap. 54. Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te. Et cap. 26. Vade populus meus intra in cubicula tua, claude ostia tua super te, abscondere modicum ad momentum donec pertranscat indignatio. Sicut cum aliqua magna tempestas ingruere solet, quod omnes ad Ecclesias, vel domus confugiunt, ut ibi se protegāt a grandine &

Prouc. 25
Glossa.

Simile.
Deus ad te
pus vide-
tur discedere.

Matt. 27.

Isai. 54.

Idem. 26.

Simile.

pluuia, que tamen cito transeunt: sic solet esse indignatio Dei, & ira qua in suos defeuit, transit enim cito, licet tē pestas, & statim eos consolatur. Sunt enim aliqui omni ni & Principes colerici, *hombres apitonados*, qui facilliteri in iras prorumpunt, quos tamen oportet ferre, quia cito eorum ira transit, & seruum quem contumelia affecerunt, muneribus prosequuntur. *Sufrele el criado vna mala palabra, y luego desenojase, y dale un vestido*; sic sunt iræ Dei quibus in suos defeuit, quos corrigit & castigat. Laboribus infamijs infirmitatibus, & alijs persecutionibus eos affici dissimulat; verum huiusmodi iræ sunt illis utilissimæ, quia ex earundem per pessione magna sibi præmia comparare solent. Licet enim iustos ad tempus deserere & derelinquere videatur: sed non longe ab eis discedit, quia si clamauerint ad eum, cum ipsis est in tribulatione, ut eri piat, ut liberet, & glorificet, hic conferdo eis gratiam, & in futuro

gloriam. Amen.

SUPER

simile.

SUPER PSALMVM
 QVARTVMPAENITEN
 TIALIVM.

CONCIO PRIMA.

*Miserere mei Deus, secundum magnam
 misericordiam tuam.*

*Et secundum multitudinem miserationum
 tuarum: dele iniquitatem meam.*

Amplius laua me ab iniquitate mea,

Et a peccato meo munda me.

*Quoniam iniquitatem meam ego cog-
 nosco,*

Et peccatum meum contra me est semper,

Nter omnes Psalmos penitentialium à Dauide conscriptos, quibus Ecclesiam ditauit, misericordiam Dei magnificauit, peccatoribus ad lachrymas persuasit, illisque exemplum penitentiae pariter, & spem certam veniē dedit: hic vnus inter omnes Principem locum obtinet. Nam ad illum componendum specialem Dei gratiam & spiritum habuisse, nemo est qui dubitet. In quo magnitudinem misericordiae, peccati grauitatem, & lachrymarum valorem ad culpam delendam, omnes quae animae nostrae maculas lauandas, viuis coloribus

Bbb 3

depingit.

380 *Super Psal. 3. penitentialium,*

depingit. D. Chryſoſtomus in expoſitione huius Psal. inquit, quod prophetia pictura quædam est, ac per consequens Prophetæ pictores erunt appellandi, qui non humana inuentione aut arte, sed diuino potius, ac super coelesti spiritu & profundissima mysteria captum nostræ mentis excedentia, nobis depingunt, & representant. Nam sicut ars naturam imitatur, & pictores colorum diuersitate leonem fingunt, elephantem, aut hominem, oculisque corporalibus contemplandum obiciunt: sic Prophetæ ea quæ præterita transferunt, vel futura nondum aduenerunt, præsentia nobis faciunt, & ante oculos mentis præbent. Nemus arboribus consistit, leonibus, & alijs feris plenum depingunt, lethale bellum, campum quæ armis & militibus constantem, inter quos alij victi, alij quæ victores euadunt, vulnera quæ & sanguinis torrentes per medium campum decurrentes, oculis inspicendam obiciunt. Hic equitem armatum & peditem ad pedes eius prouolutum misericordiam poscentem, illic Ducem suæ Regem gladio, aut hasta transuerberatum intueberis. Quod quidem, cum nihil aliud sit, quam fictio & pictura, loco tamen historiarum oculis contemplantium deseruit. Sic etiam prophetia ad instar picturæ se habet & viui exemplaris, ubi quasi in pariete, vel linteo quamplurima mysteria cernuntur. Ibi peccatoris & iusti imaginem videbis, hunc statim illum cadentem, alterum a passionibus suis deuictum, alterum de illis victoriam reportantem, alterum vita gratiæ uiuentem, alterum in delitijs & voluptatibus suis spiritaliter mortuum: hunc tandem in luto peccatorum suorum iacentem, illum vero opere diuinæ misericordiae de eisdem peccatis resurgentem, quæ omnia in scriptura sacra depicta reperimus. Sed inter hanc picturam & illam hoc discriminis versatur: quod si illam videris, nullum tibi emolumentum accrescit, ex hac vero incognoscibilis oritur utilitas. Quid enim refert imaginem Regis, aut consulis videre, cum Rex, aut consul esse non possim. Quid

Alexandri

Alexandri victorias, Hannibalis triumphos, aut Cæsaris res bene gestas, cum nec illos imitari, nec illorum consequi gloriam, in mea sit potestate? At pictura scripturæ sacræ longe aliter se habet, quia quidquid in ea refertur, quod ad mores attinet cum speciali Dei auxilio imitari possum: imo ad hoc mihi proponitur, ut quantum in me est, non pigeat imitari. Ad hoc enim ante oculos mentis nostræ (ut alios taceam) Dauid proponitur penitens, & ad Deum post lapsum conuersus, ad hoc eius lacrimarum referantur & fletus, quibus per singulas noctes lectum suum rigabat, ut mentis maculas ablueret, ut qui secutus sum errantem, sequar etiam penitentem. Ex hac etiam visione addisco certamen, & erudior ad victoriam. Quare ratio postulat, ut tota mentis attentione oculos ad Psalmum hunc conuertamus: in quo nihil aliud, nisi Dauidicæ penitentiae, & misericordiae diuinæ pictura admirabilis nobis ostenditur.

Ad intelligentiam huius Psalmi non parum refert titulum, & inscriptionem eius intelligere, quæ sic habet. Psalmus Dauid, cum venit ad eum Nathan Propheta, quando iatruuit ad Bersabæ. Tangit titulus historiam illam omnibus manifestam. De qua 2. Reg. 12. agitur. Quando Propheta Nathã, Dauid propter adulterium, quod cum Bersabe commisit, & homicidium, quod in Vriam eius virum perpetravit, reprehendit: quem occidit, ut eam sibi in uxorem acciperet, & adulterium celaret. Hoc enim habet peccata, quod vnum ad aliud viam aperit. Abyſsus, namque abyſsum vocat, & vnum incognitum, aliud sequitur. Peccare enim velut teſta reficere esse dicitur, quod vna tegula ablata, alia aufertur, & sic tota teſti constructio remouetur: sic Dauid de vna culpa in aliam maiorem cecidit, quousque ad Vriam homicidium (peccatum quidem grauissimum) peruenit. Ad quem Deus Prophetam Nathã misit, ut famosam illam pastoris, & ouium parabolam proponeret, ut sententia lata ex ore proprio se ipsum iudicaret. Iam omnibus parabola

Titulus huius Psal.

2. Reg. 12.

Psal. 41.

Simile.

rabola nota est: nolò in ea referēda vobis esse molestus. Sub illo enim parabolę velamine, veritas abscondebatur, & reprehensio; quam Principes & mundi potentes exosam habent, nec illam vlllo pacto ferre possunt, aut audire. Quare opus est quòd tanquam pillula deauretur, vt illam deglutire possint, aut tanquam qui equum indomtium, & effrenem infrenare vult, qui frenum, vel linteo, vel palio abscondit, ne prius illud videat, quā ore recipiat. Principes enim frenū veritatis recipere nòlunt tanquā indomiti & feri equi. Quare, sub palio parabolę illud abscondere, prophetarum consuetudo fuit. In chamo & freno maxillas eorum constringe, dicitur Psalm.

simile.

Psalm. 31.

31, qui non aproximant ad te. Hac arte vsus Nathan, Dauid Regem reprehendit, qui frenum veritatis accipiens humiliter peccatum suum cognoscens, confitetur dicens: Peccaui Domino. Et ad hoc propositum Psalmum hunc composuit, sicut eius indicat titulus.

Miserere mei Deus. A misericordia Dei conuersionem suam auspicatur, quam in suum fauorem implorat. Et hanc non qualemcumque, sed particularem & magnam. Et cum hæc vniformis eademque sit apud Deum, nempe infinita, que neque augmentum, aut decrementum recipit: non absolutè magna, aut parua, sed in ordine ad peccata nostra (vt Bernardus inquit) appellatur. Misericordia enim Dei, ad nostram miseriam respicit, quare tunc magna dicitur, quando miseria à qua nos liberat magna est. Quare iuxta hoc, Dauidem petere misericordiam magnam, nihil aliud est, quam grauitatem & magnitudinem suorum scelerum agnoscere, & peccata sua magna esse palam confiteri. Et sic vertit Sanctes Pagninus. Pro bonitate tua, pro ingenti misericordia tua, dele scelera mea, nam transgressiones meas ego cognosco. Quod confirmari potest exemplo, quodā D. Gregorij super Psalm. 4. Ponite ante oculos mentis vestre hominem vulneratum, & viceribus plenum. Si quando medicus aut chirurgus ad eum curandum accedit,

D. Bern.

Sanctes Pagni.

cedit, illi dixisset, ò Domine vulnera mea videas illisque medicinam adhibe. Hic enim omni vestra scientia & arte opus est. Es necessario que: ecceys a qui el resto de vuestro saber. Nonne his verbis manifeste indicat periculum suū agnoscere & vulnera sua letalia esse, non ignorare? Indicat certè: nam & modus medicinæ petendæ, huius rei euidentissimum indicium est. Cum ergo peccata nihil aliud sint quam animæ vulnera, dicente Isai. Vulnus, & liuor, & plaga tumens non est circumligata, nec curata medicamine, nec fota oleo. Et Dauid vulnera sua sentiens cum demedicamine agit, petit à Deo, vt omnem suam misericordiam illi adhibeat. Que: ecce to lo el resto de su misericordia. Non enim parua aut mediocri contentus, magnam & superabundatē petit: manifeste ergo colligitur, periculū animę suæ non ignorasse, & grauitatem scelerum suorum illum non latuisse. Primus lapis qui in penitentia & conuersionis arce collocari debet tanquam totius edificij fundamentum, est propriæ miserie cognitio. Vt enim remedium quæret, qui damnus suum non videt? At cum hoc senserit homo, statim absque vlla mora de illius remedio agit. Inquit Seneca epistola 6. quòd signum est meliorati animi, cum vitia sua cognoscit, quod simili quodam ostendit. Nam quibusdam, inquit ægris congratulamur, cum seiplos ægros sentiunt. Sunt enim egritudines quibus ipsarum ignoratio est anexa, quod maximè in mentis egritudine, peccato, scilicet, verificatur. Vnde D. August. inquit: O homo si te videres, tibi displiceres, & mihi placeres, sed quia te nò vides, mihi displiceres, & tibi places. O quantū Deo displicebat superbus ille Pharo Rex Aegipti, qui mēte alienatus se Deū esse credere nò est veritus: cū homūtio esset, vilisq; terræ vermiculus. Ad quē per Ezech. Dñs cōminatur. Ecce ego ad te Pharo Rex Aegipti draco magne, qui cubas in medio flumiū tuorū, & dicis meus est fluuius, & ego feci memetipsum. O detestanda cecitas. Et ponā, inquit, Ccc frenum

Isai.

Peccatorum cogitatio necessaria.

Seneca.

Simile.

D. Augu.

Ezech. 29.

frenum in maxillis tuis, & extraham te de medio fluminum tuorum, adducam super te gladium, & interficiam de te hominem & iumentum. Non ab similibus fuit A fur-Regis Sironum cecitas, cui etiam Deus per Prophetam Isaiam comminatur, dicens: Visitabo super fructum magnifici cordis Regis A fur, & super gloriam altitudinis oculorum eius. Dixit enim, in fortitudine manus meae feci, & in sapientia mea intellexi, & abstuli terminos populorum, & detraxi quasi potens in sublimi residentes. Quare hi tantum Deo displicebant? Nimirum, quia sibi placebant vilitatemque suam non agnoscebant. Non desunt hisce nostris temporibus similia monstra homines superbi & elati, qui propriae miseriae & vilitatis oblitum, cum ad fastigium dignitatis ascenderint, Deos esse sibi persuadeant, & cum Deo ipso contendere de diuinitate velint. De quibus illud Dauidicum potest intelligi: Quoniam Dij fortes terrae vehementer eleuati sunt Psal. 47. Et Psal. 9. ubi nostra lectio habet: Constitue Domine legis latorem super eos, ut sciatur gentes, quoniam homines sunt. D. Hieron. vertit ex Hebraeo. Pone Domine timorem eis. Et Felix: Pone Domine iugum ipsis. Magnates enim, & Principes, heu dolor, suae conditionis oblitum frequenter in superbiam eriguntur, iuxta illud Iob: Vir vanus in superbiam erigitur, & tamquam filium onagri liberum se natum putat. Quare, iugo indigent diuinae legis, ut humilientur, & Deo colla submittant. Hi quidem magni sibi videntur, ut per pulchrum inquit Seneca, quia cum basi sua merita sequuntur ipsos metiuntur. Non est magnus, inquit P. M. licet in monte constiterit. Collosus magnitudinem suam seruabit, etiam si steterit in puteo. Hoc pro maiori parte, mundi Principes laborant errore, quod non metiuntur se eo quo sunt, sed adiiciunt sibi & ea quibus ornantur diuitias, honores, & dignitates, cum se nudos, hisque omnibus spoliatos intueri debet: & hinc prouenit quod magis sibi videtur, in quo quidem errore versabatur. Episcopus

Isai. 10.

Psal. 47.

Psal. 9.

D. Hieron.

Felix.

Iob. 11.

Seneca.

copus ille Laodicensis. Ad quem Ioannes scribens Apocalip. 3. inquit: Dicis quia diues sum, & locupetatus, & nullius ego, & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & caecus, & nudus. Videre in quantam cecitate & amentiam deuenerit, ut sibi persuaserit nulla re indigere, cum omnibus his caruerit. Erat enim miser, miserabilis, pauper, nudus & caecus. Et loquitur D. Ioannes, quasi taedio affectus: cum de illo dicat, quod neque frigidus est aut calidus, sed tepidus quod ad vomitum diuinum peccatus prouocat, quia non est quod magis diuinam iram prouocet, quam peccator, peccatum suum non agnoscens. Ad quod facit cap. secundum Hieremie, in quo contra populum suum acriter inuehitur, eo quod peccata sua non agnoscebat. Quomodo dicis non sum poluta, post Baalim non ambulavi? Vide vias tuas in conualle. Scito quid feceris cursor leuis explicas vias suas. Onager asuetus in solitudine in desiderio animae suae attraxit ventum amoris sui: nullus auertat eam. Inducit populum de vitis se excusantem, & conuincit eum ad vias suas illum remittendo. Vide, inquit, vias tuas in conualle. Erat enim vallis in campesribus Moab, quae Ennon dicebatur (ut ait Lyranus) ubi idolatre Dijs suis sacrificare consueuerant, quamplurima scelera ibi perpetrando, ideo ait, contemplare vias tuas in conualle, & scelera quae ibi perpetrasti, sacrificia Daemonijs offerendo, ad memoriam reuoca, & desine vitia tua excusare, & iustitiam tuam usque caelos iactare. Fuiisti enim, (ut mores tuos viuis coloribus depingam) cursor leuis explicans vias suas, & quasi Onager in solitudine asuetus, id est, facilis ad idolatriam, & ad quaecumque alia vitia procliuis, ita quod neque Prophetae, neque lex, neque supplicij timor, a vitis tuis te potuerunt retrahere, aut auertere. Verba haec quamuis de populo illo rebellis dicta sint, de quocumque etiam peccatore peccata sua non cognoscere, non absurde, possunt intelligi. Quo modo o peccator (tecum enim alloquor) in corde tuo di-

Apocal. 3.

Hierem. 2.

Lyranus.

sis non sum pollutus: Præcepta Domini non sum transgressus: Et cum Phariseo merita tua iactans; dicis: Gratias tibi ago Dñe, quia nō sum sicut ceteri homines raptores adulteri avari, &c. Cum reuera cursor sis leuis, canis, inquam, venaticus, qui statim, vt leporem aut prædam senserit, per tribulos, sentes & præcipitia, omni timore postposito, magna violentia & celeritate feruri sic tu omnibus difficultatibus contemptis, & timore mortis, & inferni posthabito, voluptates iniquis, omni que animi studio persequeris. Cuius cum tanta, sit & in inquirendo diligentia, & in sequendo perseverantia: est nihilominus non minor in vitijs tuis cognoscendis cæcitas, & cum via tua sit deducens ad mortem, recta tamen tibi videtur, & nihil iniustitiæ aut peccati continere. Quod si pictura hæc Hieremitica sufficiens tibi non videtur ad mores tuos depingendos; audi quid tibi Deus ipse per Dauidem Psalm. 49. dicat. Si videbas furem currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas, os tuum abundavit malitia & lingua tua concinabat dolos, sedens aduersus fratrem tuum loquebaris, & aduersus filium matris tuæ ponebas scandalum: hæc fecisti & tacui. Existimasti iniquè, quod ero tui similis, arguam te & statuam contra faciem tuam. Ac si patenter dicat: Ne existimes o peccator, quod propterea quod vitia tua patienter sustineo, vt ad penitentiam alliciam, illa aut obliuioni tradidi, aut ignoravi omnino. Non enim sum tui similis, qui peccata tua non cognoscis. Agnoui enim illa, et si de illis vindictam sumere differo. Erit enim tempus cum arguam te, & statuam illa contra faciem tuam, vt tunc sine aliquo fructu agnoscas, quæ modo fructuose cognoscere contemnis. Si ignoras te, o pulcherrima inter mulieres (inquit animam alloquens) Cant. 1. egredere, & abi post vestigia gregum tuorum. Anima enim quæ se ipsam ignorat, facile à Deo auertitur, & post vestigia passionum suarum labitur. Quare nemo coram Deo peccata sua

sua excuset, quinimo cum Dauid illa confiteatur, & cum Iob dicat cap. 13. Vias meas coram illo arguam, & ipse erit saluator meus; quæ verba expendens D. Gregorius 11. moral. cap. 19. inquit: Cum Paulus dicat, si nosmet ipsos iudicarem, non vtique iudicarem, eò tunc Dominus Saluator inuenitur, quò nunc præ timore Domini, coram ipso peccatum nostrum à nobis met ipsis redarguitur. Illum enim Deus excusat, qui seipsum accusat, & illum saluat, qui se condemnat, illius culpam remittit, qui grauem & intensam esse cognoscit, & ille tandem dignus est misericordia, qui cum Dauid magnam esse suam miseriam cognoscit, dicens: Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam.

Secundum multitudinem miserationum tuarum (inquit) quia ex illo profundo misericordiarum diuinæ pelago, infinitæ miserationes, quasi parui fluij ex suo fonte scaturientes dimanant: quæ omnino euacuari non possunt, sicut nec misericordia ipsa quæ infinita est. Decuit enim multitudinem miserationum talem ac tantam fuisse, quæ cum multitudine peccatorum nostrorum dimicare posset, & illam deuincere. Vnde est, quod Dauid Psalm. 144. misericordiam diuinam, diuinis exaltat encomijs. Miserator, & misericors Dominus, patiens, & multum misericors, suauis Dominus vniuersis & miserationes eius super omnia opera eius. Sed quomodo super omnia opera dicuntur esse miserationes, cum non sint super opera iustitiæ, cum aliquos damnet, æternaliter absque spe alieius misericordiarum. Dicente Iacobo, quod iudicium fiet sine misericordia, illi qui non fecerit misericordiam. Huic dubitationi respondetur primo, quod etsi damnatis non facit Deus misericordiam, quo ad terminationem pœnæ, facit tamen quo ad intentionem, quia secundum Theologos puniuntur citra condignum. Secundo dicuntur miserationes super omnia opera eius, quia misericordia superexaltat

Disimile. iudicium, & cum pronior sit ad miserendū quam ad vindicandum: plures sunt miserationes, quam vindictę: nullam enim occasionem pretermittit miserendi, cum plures prætermittat vindicandi, & sæpissimè peccatores ad pænitentiam patienter expectet. Misericordia hominis iuxta fontem aquo procedit (cor., scilicet, humanum) perexigua est, & citissimè aqua eius consumitur & sicatur. Vix enim ex humano fonte vnicum potū exaurire poteris, quin statim fons ipse euacuetur & deficiat, *Luego se agota la fuente de la misericordia.* Si semel iniuriam sibi illatam dimisserit, nescit amplius parcere. Pro hac vice, inquit, ego illi parco, quòd si secundo iniuriam intulerit, de omnibus me vindicabo. Non parum se fecisse D. Petrus arbitratus est, cum dixit: Si peccauerit in me frater meus, quoties dimittam ei? Septies? Existimauit enim vsque ad vltimam misericordię mettam attingisse. Quam recte Oseas misericordiam nostram depinxit, dicens cap. 6. Misericordia vestra, quasi nubes matutina, & quasi ros mane pertransiens. Est inquam misericordia vestra strictis limitibus coarctata, & quæ cito finitur, & euanescit, sicut nubecula quę celerrimo cursu per aera à ventis circumfertur, à qua vix quatuor aquę guttę in terram decidunt, vel tanquam ros mane pertransiens, qui statim, ac ceciderit à calore solis, & siccitate terrę consumptus euanescit, nec terram ipsam humectat, aut prolificat. At misericordia Dei longe differētior est, & copiosior, nullisquę limitibus coarctata, & nullum peccatum est quantumuis graue, nullum facinus aut scelus: cui veniã libentissimè non præstet. Eccl. 18. Misericordia hominis circa proximum suum, misericordia autem Domini super omnem carnem. Proximū amicum vocat, quia vt in plurimum misericordia hominis ad amicum se extendit & consanguineum, sed non vltra progreditur: at misericordia diuina, circa omnes versatur: circa bonos & malos, amicos & inimicos, iustos & iniustos. Solem namquē suum Deus super bonos & malos

Matth. 5. oriri

oriri facit, & pluit super iustos & iniustos. Matth. 5. Vnde nos, qui illius vestigia sequimur, qui pro inimicis suis animam posuit: illum imitari arctiori vinculo tenemur, dicente D. Paulo Colof. 3. Induite vos sicut electi Dei viscera misericordię. Si enim serui, domini sui coloribus, & insignijs indui solent, quare nos misericordię viscera non induimus: quā ipse Dominus tanti fecit, quòd insigne suum esse voluerit? Præsertim cum simus electi, & ad amoris, nō timoris legem vocati? Quod inter Barbaros, & indeles crudelitas, & inhumanitas reperiatur, quod sanguis sanguinem tangat, quod vltio de illatis iniurijs sumatur, quod vnusquisque deniquē fratris sui carnem deuoret, non est mirandum: at inter Christianos nihil tale reperiri debet, sed summa pietas & clementia. Et aduerte, quod non inquit, indnite verba, sed viscera, quia multi verbis compatiuntur, operibus pauci, quamplurimi inimicum verbotenus diligunt, sed opere, & corde paucissimi: sunt qui lingua, pauperis compatiuntur, & miseriam eius deplorant, sed perquam exigui qui manum ad crumenam admouent, & necessitati illius succurrunt. Inter hos paucos annumerandus est Imperator Theodosius, de quo refert D. Ambrosius de obitu eiusdem, quòd nunquam alicui misericordiã poscenti denegauit. Beneficium (inquit, cōputabat, se accepisse, Theodosius, cum rogaretur ignoscere, & tunc pronior erat veniæ, quando fuisset maior commotio, optabatur in eo, quod ab alijs timebatur, vt irasceret. Vides impune abire: qui nunquam veniam petenti negauit. Preponderat D. Petrus Grisologus in sermone quodam iudicij, quod in supremo, & finali iudicio solum circa misericordię opera examen fiet. Non ibi, inquit, ad memoriam reuocabitur quod Abel fuerit passus, quòd Noe mundum seruaucrit, quòd Abraham fidelis fuit, quòd Moyses legem dedit, quòd Helias in cœlum ascendit, quòd Petrus resupinus crucem ascendit, quòd Paulus decapitatus fuit, quòd Laurentius combustus, omnia

Colof. 3. *Disimile.* *Misericordię opera.* *D. Ambro.* *D. Petrus Grisol.*

nia hæc Christus tacet, & solum de operibus misericordie loquitur, dicens: Esurivi & dedistis mihi manducare, &c. Vult enim Deus quod in operibus misericordie illi assimilemur, & quod misericordia nostra non sit exigua, siquidem misericordia illius multiplex est, & infinita, & absque vlla limitatione, & mensura: quod agnouit Dauid Psallens & dicens: Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam.

Amplius laua me ab iniquitate mea. &c. D. Hieron. ex Hebraeo vertit: Multum laua me ab iniquitate mea, alij plurimum, vel admodum laua, verterunt: Græcè verò habetur, epiplecion, quod sonat adhuc multum: quasi dicat, etiam atque etiam laua. Ex quo natura, & conditio peccati perspicitur, quod tantum animam inficit, vt non quacumque, sed assidua, & multa lotionem, indigeat. Vas enim quod ex veneno aliquo infectionem diuturnitate temporis contraxit, non semel aut superficite tenus, sed multoties, & ex proposito lauandum est, vt nullæ in eo reliquæ, nullus odor, aut sapor remaneat: sic inquit Dauid: cor meum quod per annum integrum, veneno peccati fuit infectum, impossibile est quod illius saporem non referat, & quod picem non sapiat, quare maxima, & crebra lotionem indiget. Peccata namque quæ tunc diuturniora, & grauiora difficilius lauantur, sicut macula olei, vel ceræ gutta, quæ panem infecit: si recens sit facilliter, vel lauatur, vel deletur, sed diuturna, difficulter. O quanta cum difficultate animæ macula abstergitur, quando iam per prauam consuetudinem & temporis longinquitatem inueterauit, dicente Poeta quodam.

Quo semel est imbuta recens, seruuabit odorem.
Testa dicit.

Quando enim habitus ipse prauus remanet in anima, ad vitium allicit, & inclinatur. Et forte ad hoc alludit B. Iob. cap. 10. Si peccaui, & ad horam pepercisti mihi, id est, statim, cur ab iniquitate mea mundum me esse non patris. Existimabat enim se mundum non esse, quia licet

D. Hiero.

Peccati infectio.

Simile.

Simile.

Hora. lib. 1. epist. ad Lotium.

Consuetudo praua victu difficilis.

Iob. 10.

licet peccatum sibi esset dimissum adhuc habitus inclinationem, ad malum propellentem sentiebat. De quo vide Diuum Gregorium lib. 9. moral. cap. 39. Huc etiam spectat diffidentia illa Hieremie, quam de populo longa idololatria infecto conceperat, sui vaticinij, cap. 2. Si laueris te nitro, inquit, & multiplicaueris, tibi herbam borith, maculata es in iniquitate tua coram me. Pro herba borith, Septuaginta viri, Toan, habent: vt significarent, sicut ait Diuus Hieronimus herbam fullonum, quæ iuxta ritum prouinciæ Palestinæ, in virentibus, & humectis nascitur locis, & ad laundas sordes eandem vim habet, quam nitrum. Caldaica Paraphrasis saponem interpretatur. Sic enim habet. Quoniam si putatis emundare à peccatis vestris, sicut mundant nitro, & dealbant saponem, ecce quasi nota maculæ, quæ non est munda, sic multiplicata sunt peccata coram me. Ecce quam perniciosum sit in vitijs inueterascere, & habitum peccandi in anima nutrire. Consuetudo enim est altera natura, quam negare difficilimum est. Cretenses, vt refert Valerius, lib. 7. cap. 2. in fine, cum acerbissima execratione vt volunt aduersus eos, quos vehementer odiunt, optant, vt mala consuetudine delectentur, quasi hoc summum genus execrationis sit. Pestifera enim est praua consuetudo, qua quidem quasi ferreis compedibus detinemur, ne ad Deum conuertamur. Vnde Seneca, epistola 85. dum in vitijs, inquit, iacuerimus euelli difficile est, non enim inquinati sumus, sed infecti. Quare de Alexandro narrat historia Græca (referente hoc Holcoth in sapientialibus lectione 192.) quod cum fuerit potentissimus orbis dominator, & in moribus, & in Leonidis pedagogi sui incessu, non tamen potuit carere vitijs, quibus paruulus fuit imbutus. Tanta enim est malæ consuetudinis ineluctabilis vis, quod licet necessitatem non imponat, vehementer tamē inclinatur. Diuus Augustinus in soli loquijs,

Ddd ita

D. Grego.

Hierem. 2.

Septuaginta interp.

D. Hier.

Cald. Par.

Arist. 7. ethico.

Valerius l.

7.

Vide ho.

Psa. 1. f. 78

Seneca epi stola. 85.

Hol. ost.

lectio. 192.

D. Aug.

Idem.

ita, inquit, prauus vsus vix aboletur, assidua consuetudo, vitium in naturam conuertit, animus in sceleribus constrictus, vix euelli potest ab eis. Quod & de se ipso fatetur, lib. 8. confessionum, dicens: Rapiebar abs te pōdere meo, & ruebam in ista cum gemitu, & pondus consuetudo carnalis erat. Et in eodem loco: Voluntas noua, quę mihi esse ceperat, vt te gratis colerem, frui quę te vellem, Deus sola certa iucunditas nondum erat idonea, ad superandam priorem vetustate roboratam, ita duę voluntates meę, vna noua, alia vetus, illa carnalis, hæc spiritalis confligebant inter se. Sentiebat enim vir sanctus in principio suę conuersionis sanguineam luctam quam superare difficulter poterat. Confligebant enim inter se antiqua vitiorum consuetudo, cum voluntate virtutis iam concepta. Præpediebatur enim antiquis habitibus, ne virtutem concupitam amplexaretur. Vnde 8. confessionum fatebatur. Ligatus eram non ferro alieno, sed mea ferrea voluntate. Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & constrinxerat me. Quippe ex voluntate peruersa facta est libido, & dum seruiui libidini: facta est consuetudo, & dum consuetudini non restiti, facta est necessitas. Patet igitur ex dictis, quanta sit prauę consuetudinis vis, quanta quę cum difficultate diluatur. Quare non simplici, sed multiplici indiget lotione. Cum Naamam firus ad Heliseum veniret, vt à lepra sua curaretur, vt 4. Reg. narrat historia præcepit ei, vt septies lauaretur in iordane. Erat enim infirmitas eius diurna & contagiosa, & ideo non præcepit ei, vt semel, aut bis, sed septies lauaretur: vt purior remaneat, vnde tanta puritate nuntuit, quod caro eius quasi caro pueri refluuerit, & ad iuentutem redacta fuerit. Non est lepra, quę sic corpus, sicut peccatum animam inficiat, præsertim quando diuina consuetudine firmatum est, quare non vnica aut leui lotione contenti sumus, sed illud quotidie lachrymarum profluuiū lauamus, amare flentes, quod insipienter

Idem. 8. c. 5.
Confessionum2. Reg. 5.
Figura.

ter contra Deum commissimus. Sic quippe faciebat D. Petrus, de quo refert D. Clemens quod ex continuis lachrymarum imbribus, quas ad horam galli cantus fundebat, maxillas plenas sulcis haberet. Sic enim oportebat nos peccata nostra plangere, vt deletis animę maculis, ad optatam, & incorruptam puritatem pertingere valeremus. Sic quippe faciebat ille qui de se ipso aiebat: Lauabo per singulas noctes lectum meum lachrymis meis stratum meum rigabo. Lectum, inquam, in quo fædissimum adulterium comisi, & stratum, in quo fædiorum mortis sententiam contra innocentem Viriam descripsi, manuque propria firmaui. Ego enim agnosco iniquitatem meam, & non me latet multiplici lotione indigere. Lauemus & nos Dauidem imitantes animas & conscientias nostras, vt à maculis quas per peccata contraximus abluti, ad antiquum gratię nitorē redeamus. Tanta enim est penitentię virtus, quod anima quantumuis per culpam deformatam, ad pristinū dignitatis gradum restituat: quia vbi abundat delictum, superabundare solet gratia, & vas quod per culpam, è manibus artificis elapsum, contritum fuit: si per penitentiam & dolorem reparatur, ad felitiorem statum educitur. Quare, si per veram penitentiam & lachrymas Dauidem imitantes ad benignissimum Deum conuertamur, absque dubio consequemur, peccatorum veniam, reparacionem vitę, misericordiam & gratiam.

Clemens.

Psal. 6.
Nota.

Ddd 2 Concio

Concio secunda.

Tibi soli peccaui, & malum coram te feci: ut iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris.

Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum: & in peccatis concepit me mater mea.

Ecce enim veritatem dilexisti: incerta, & occulta sapientia tua manifestasti mihi.

Vm misericordiam à Deo suppliciter imploraret Regius vates, veniam que peccatorum suorum, tam anxie exposceret: quasi causam desiderij animi sui subdens, inquit: Quoniam iniquitatem meam ego eognoico, & peccatum meum contra me est semper: ac si patenter dicat. Non enim sceleris mei obliuiscor, aut posteriori mantica, (vt aiunt) iniquitatem meam mandauit, quin potius ante oculos mentis habeo presentem eius memoriam, grauitatis eius non ignarus, & postquam hæc in præcedenti versiculo testatus est, nunc in præfenti palam peccatum suum confitetur, dicens: Tibi soli peccaui, & malum coram te feci.

Nihil enim est (vt ab hac consideratione quam superiori concione partim tetigimus exordiamur) quod magis ad penitentiam inducat, & ad postulandam misericordiam propellat: quã peccati ipsius fœditas, & grauitatis

uitatis eiusdem cognitio. Non mediocre est (inquit Ambrosius) vt agnoscat vnusquisque peccatum suum, quia bonæ mentis est vulnus sentire peccati. Miles qui in bello percutitur non exclamat, aut in clamores prorumpit, neque arma deponit, & se in alterius potestatem tradit, quousque senserit vulnus suum esse lethale, sanguinem quẽ profluentem oculis suis inspexerit: tunc enim supplex deponit arma, & ad pedes potentioris prouoluit humiliter veniam poscit: sic peccator qui cum Deo bellum gerit, & ambulat contra eum extento collo (vt inquit Iob) tunc definit pertinaciter agere, & contra creatorem suum vexillum erigere, tunc palam peccata sua confitetur, quando vulnera animæ suæ videt, & grauitatem delictorum suorum intelligit. Quis enim est, nisi omnino sanæ mentis inops, qui peccati grauitatem considerans, & ad damna innumera quæ in nobis operatur, simul & bona, quibus animam spoliât aspiciens: non illico illud tanquam humanæ fœlicitatis pestem respuat, & detestetur: Peccatum enim mors est animæ (dicente Domino) Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Priuat enim gratia, in qua animæ vita consistit. Peccatum nos ipsos à Deo sine nostro separat, & vsque ad inferni portas nos appropinquare facit. Iniquitates vestræ (inquit Isai) diuiserunt inter vos, & Deum vestrum. Et de illis peccatoribus, qui omnem cœli escam abominati sunt, præsertim verbum Dei, inquit Psal. 106. Et appropinquauerunt vsque ad portas mortis. Priuat etiam hæreditate cœlesti, in cuius figuram post peccatum homo de Paradiso fuit eiectus, & ad ianuam Cherub appositus flammeum gladium manu tenentem. Vnde, aliquando peccatum ipsum in scriptura sacra desertum appellatur, iuxta illud Psal. 29. Vox Domini concutientis desertum. Vbi per desertum Doctor incoguitus peccatum intelligit, quia nos à Deo, & à Paradisi gaudijs, desertos facit.

Ddd 3 Sed

Ambr. apologia c. 1. Simile.

Initium est salutis, non titia peccati.

Peccati dicitur

Isai. 59.

Psal. 106.

Gen. 3.

Psal. 29.

Doct. inco.

Sed quid immoror in peccati malis recensendis: cū peccatum nihil aliud sit nisi malorum abyssus, & profundissimum miseriarum pelagus. Quod & adnotauit ipse Doctor super illud Psalm. 76: Viderunt te aque Deus, viderunt te aquæ, & turbatae sunt abyssi: Quid enim abyssus nomine (inquit) nisi profunditas peccati designatur?

Hinc fit, quod cum tanta sit peccati grauitas & malitia, & tot spiritualibus diuitijs animam spoliet, consideratio ipsa peccati, non mediocriter ad ipsius detestationem & confessionem deferuat. Et ad hoc propositum egregius ille vir, & pater doctissimus Alphonsus à Castro, de omni Theologia, tam scholastica, quam positua benemeritus, versiculū illum Psalm. 73. explicat: Quoniā cogitatio hominis cōfitebitur tibi, & reliquiae cogitationis diem festum agent tibi, vel vt alia habet translatio. Solemnia celebrat Deo. Prima cogitatio (inquit) est de peccato, de fæditate, de turpitudine, de malitia illius, & ex hac cogitatione supersunt semper quædam reliquiae, videlicet odium, displicentia, detestatio. Nam vt est apud quædam Prophetam: Omnis qui viderit te resiliet à te. Quisquis enim probe (vt decet) peccati malitiam agnouerit: nisi sit mentis inops, ab illo tanquam à profundo puteo resiliet, & velut à poculo venenato abstinebit; adhuc ille.

Itaque, cum peccator ad sanam mētem rediens, damnā, quæ per peccatum incurrit, considerat: quando mentē reuoluit bonum quod amisit, & malum quod lucratus est; cū considerat gaudia cœlestis patriæ, diuitias illius; vbertatem, satietatem, & vitam denique perpetuā, quorum iacturam fecit: deinde deflectit oculos vt consideret quod deiectus est, & vbi iacet: & videt quanta ardeat mentis tristitia, quanta sit illius paupertas, quanta tenebrarum obscuritas, denique tendit oculos ad futura tormenta & imminētia supplicia, si hæc omnia oculis non cęcutientibus contemplatus fuerit: non poterit

maxima

maxima tristitia nō affici neque à copiosissimis lachrymis abstinere. Non poterit peccatum suum non detestari, vitæ tēdere, & cum regio vate non exclamare: Tibi soli peccaui, & malum coram te feci. Cum ciceret Deus parentem nostrum Adamum de Paradiso, vt habetur Gen. 3. Collocauit eum in regione contra Paradisum, vt ibi habitaret, quod licet in vulgari nostra editione non legatur. Habetur tamen in editione Septuaginta interpretum, vbi dicitur: Et emisit eum Dominus de Paraiso voluptatis, vt operaretur terrā de qua sumptus est & eiecit Adam & collocauit ante Paradisum voluptatis. Sed quorsum Domine non longius illum eiecis, sed in regione ipsi paradiso tam propinqua illum constituis? Vt ille (sic enim arbitror) perpetuam doloris materiam, quotidie haberet assidua mētis cogitatione reuoluens, & proprijs intuēs oculis, sui lapsus campū amenissimum: & peccatum, exilij, & omnium malorum causam, ad memoriam reuocans. Nam cum summum infelicitatis genus sit fuisse felicem, recordatio amisse felicitatis, materiam doloris perpetui, absque dubio illi administrabat. Patientissimus ille Iob, cum præsentem miseriam cum antiqua sua felicitate conferebat, nimis tristabatur eius animus, neque à lachrymosis gemitibus se continere valebat. Dicebat enim: Quis mihi tribuat, vt sim iuxta menses pristinos, secundum dies quibus Deus custodiebat me. Quando splendebat lucerna eius super caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris: Sicut fui in diebus adolescentiæ mee, quando secreto Deus erat in tabernaculo meo: &c. O si peccator cum per culpam à felicitate gratiæ, ad peccati miseriam peruenit: inter hos duos status, huiusmodi comparisonem faceret: considerans primo felicissimum illum, in quo petra illa Christus riuos olei misericordiæ & gratiæ illi fundebat, quando lauabat pedes, butyro, id est, affectiones carnis, sacramentorum virtute abstergebat, quando Deus ipse secreto erat in tabernaculo illius:

gratiam

Nota.
Gen. 3.

Iob. 29.

Idem super
Psal. 76

Peccati
sideratio
proficua.

Alphonsus
à Castro.
Psal. 73.

Nat. 3.

gratiam & auxiliū præstans ad tentationes quasque devincendas, & ad lumen illius, quod per legē gratiæ eius præstatur: per cœli viā absque offendiculo aliquo incedebat. Si hunc, inquit, statū cū statu peccati cōparret, in quo omnibus his beneficijs, culpa tua priuatur: quomodo non statim dolore conteretur, perfundetur la chrymis & præ merore penē exhalabit animā? Quomodo cū filio prodigo præsentē miserā & inopiā recognoscens non dolebit, dicens: Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autē hīc fame pereō. Vadā ad patrē meū, & dicā ei, pater peccaui in cœlū & corā te, &c. Sic David fecisse mihi videtur in præsentia, qui peccati sui conscius, & grauitatis illius nō ignarus, miserā etiā quā per illud incurrerat recognoscēs: ad Deū misericordiā poscēs supplex accurrit, vt ab eo veniā postulet: & ante oculos maiestatis eius inclinatus, scelus suū confitetur, dicēs: Quoniā iniquitātē meā ego cognosco, & peccatū meū contra me est semper, vel vt habet D. Hieron. coram me est semper, id est, nunquam excidit à memoria mea, & ideō illud corā te confiteor, dicens: Tibi soli peccaui, & malū corā te feci.

Sed nunc sapere pertiū erit, singula huius versiculi verba expēdamus. Primo inquit: Tibi soli peccaui. Et quis est qui verbū hoc exaudiēs non miretur? Quomodo ō Rex sancte soli Deo peccasse affirmas? An non in Bersabe peccasti, cuius violasti thorū, cuius pudicitia prostituisti? An non in Vriam etiā, cuius ouiculā rapuisti, cuius fudisti sanguinē, cuius vitā gladio, & gladio filiorū Ammon de medio abstulisti? Quomodo ergo soli Deo peccasse profiteris? Non me ptēterit quā plurimas esse huius loci interpretationes, quæ subtile magis ingenij acumen, quā desideratā veritatis rationē ostendunt, quare illis dimissis cōmuni via cum Ecclesiæ patribus Hieronymo, Augustino, Ambrosio, Chrysost. & Casiodoro incedendū est. Dicunt enim, ideo Dauidem hæc verba dixisse, quia cū supremus esset Rex, nemini nisi

Luc. 5.

Dubium.

Vide de hoc
Didimum
super hūc
locū.

nisi Deo subdebat, nullas legibus tenebatur, astrictus, nullus a Deo, de illius peccato vindictam poterat fumere. Rex enim, licet legi subdatus humanæ, quantum ad vim directiuam, non tamen quantum ad coactiuam. Sicut enim dicitur de iusto quod illi non est lex, posita: ad Timot. 1. quod quantum ad vim coerciuam intelligi debet, quia cū virtutē ducatur, non coactē, & violenter omnia quæ rationi sunt consona, exquirunt. Quod & Urbanus Papa confirmat, 19. quæst. 2. canone D. 2. ubi inquit: Quia lege priuata ducitur, scilicet, Spiritus sancti, nulla ratio exigit, vt lege publica, patā humana, quæ vniuersis posita est, constringatur. Sic etiam pari modo, licet Rex alia ratione legi humanæ non subdatur quantum ad vim coerciuam, quia superiorem non habet, à quo possit puniri. Quod & Aristot. non reticuit, 5. Politico, cap. 19. vbi de iustis & potentibus simul loquens, inquit: Excellentes virtutē, & potentia non sunt legibus astringendi. Et huc spectare existimo illud Prouerb. 21. Sicut diuisiones aquarum, sic cor Regis in manu Domini quocumque voluerit vertet. Corda enim priuatorum hominum & eorum actiones, sic sunt in manu Domini, quod etiam in manu Regis, aut iudicis sint, à quibus in fines debitos diriguntur, & si opus fuerit coercentur: cor Regis, cum superiorem in terra non habeat, in solius Dei manibus positum est, à quo solum dirigi, & ordinari potest. Sicut enim aquas diuidere, & vnumquodque fluminū in locum destinatum dirigere, ad solum Deum spectat: sic etiam cor Regis gubernare & dirigere, quod ea facilitate præstat, quā vel aqua ipsa diuiditur, in qua resistentia nulla est. Sed licet Princeps quo ad vim coerciuā legibus non sit astrictus: tamen, quantum ad vim directiuam, earundem directio- nis tenetur, ne cū verū illud saluatoris dictum comprehendat: Qui dicunt & non faciunt, & qui alij, onera grauiā imponunt, ipsi vero digito nolunt ee mouere.

Ecc Quare

1. Tibi. 1.

Urbanus
Papa.Arist. 5. po
liti.

Prouer. 21.

Matth. 23.

quate. C. de legi. & constitutionibus. lege. 4. Imperatores ipsi sunt. Digna vox est maiestatis regnantis, legibus alligatum se Principem profiteri.

Princeps iustus sit.

Hinc manifestate colligitur quanta rectitudine & iustitia Principes pollere debeant. Cum enim sint supremi iudices, a quibus ad alios superiores appellare non liceat: oportet ut eorum iudicare etissima sint, & ne alicui iniustitiam inferant. Et hoc est argumentum illorum verborum Abraham, quæ habentur Gene. 18.

Gen. 18.

Cum enim Dominus universam Sodomorum regionem subvertere decrevisset, ait illi Abraham: Nunquid perdes iustum cum impio, absit a te, ut rem hanc facias & occidas iustum cum impio, fiat quæ iustus sicut impius, non est hoc tuum, qui iudicas omnem terram. Quasi diceret: Cum tu Dominus supremus sis totius orbis iudex, cuius iudicium absolutum est, omnibusque numeris perfectum esse debeat, si quidem ad alium superiorem appellari non possit, a quo sententia a te lata aut corrigatur, aut limitetur: quomodo iustum simul cum impio, bonum cum malo, sanctum cum peccatore, sic perdere & stirpare dicernis? Hoc enim Reges & totius orbis Principes advertere summo quæ studio contemplari deberent, quod supremi sunt iudices a Deo constituti in vindictam malorum & laudem bonorum, ut nulli iniuriam faciant, aut iustitiæ rectitudinem per vim extorquere præsumant. Eorum enim sententia, siue bona siue mala absoluta est, neque ad aliam superiorem potestatem subditis recursus conceditur. Si enim alicuius villæ iudex contra aliquem sententiam iniustam tulerit, poterit quidem ab alio superiori emendari, at si sententia a supremo senatu lata est, nulla refugij spes illi relinquatur. Quare supremi isti iudices astrictiori tenentur vineulo, vniuscuiusque ius, inviolata & incorrupta fide servandi. Vnde est consilium illud Saluberrimum & pernecessarium quod Principibus a Salomone traditur, Sap. 6. Audite ergo Reges & intelligite, discite iudices finium terræ, præbere

Disimile.

Sap. 6.

aure

laures vos qui continetis multitudinem, & placetis vobis in turbis nationum. Quoniam data est a Domino potestas vobis, & virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur. Quoniam cum essetis ministri Regni illius non recte iudicatis, nec custodistis legem iustitiæ, neque secundum legem Dei ambulastis. 2. Paralipo. 19. etiam dicitur: Videte quid faciat. Non enim hominis exercetis iudicium sed Dei, & quodcumque iudicaveritis, in vos redudabit. Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite: non est enim apud Dominum Deus nostrum iniquitas, neque personarum acceptio, neque cupido munerum. Ad hoc propositum spectat Psalm. 81. quem ut tradunt Doctores Hebræi & aliqui ex Catholicis, Asaph composuit. Prævidens iudices mundi corruptos, & eorum iudicia, amore, vel odio, aut muneribus frequenter pervertenda: contra eos hunc Psalmum composuit. Ait ergo: Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem Deus diiudicat, id est, Deus stat in medio congregationis Principum & iudicum: qui eius vicem, & locum in terra gerentes, eius iudicium tanquam vicarij Dei exercent: propter quod etiam Diimarentur appellari. In horum ceterum Deus stat tanquam omnibus prævidens, tanquam iudex primus, cuius ceteri omnes ministri sunt & vicarij. Sic que in medio eorum consistens, iudicat eos, diligenter attendens, quis potestate sibi commissa, & gladio, quæ portat, recte utatur. Et eorum attendens iniustitias, eos increpat, & arguit, dicens: Usquequo iudices, mundi que rectores, iudicatis iniquitatem, & facies peccatorum sumitis? Quamdiu tandem vos quibus vicem meam commisi in terris, abutentes tradita vobis potestate, pervertetis iudicium: non quod equum est iudicantes, sed facies peccatorum sumentes? Ex Græco verti potest. Et personas peccatorum sumitis? Quia dictio, Prosopon, & personas, & facies, significat. Quare idem est facies sumere, quod esse personarum acceptores. Usquequo, inquit, vos patiar, Ecc 2 vsque-

2. Par. 19.

Psal. 81. Autor huius Psalmi quis fuerit

Iudex non sit acceptor personarum.

v fque quo patientia mea abutimini: Quasi hoc graui-
 -simum sit cuiuslibet, & temerissimum. Dicit vindictam ex-
 -spectet: Sed attende (vt ad interpretat. Sordani verfus
 -nostri redeamus) quia fortam longius e quo digressi su-
 -mus: dum Principam; & potentu, quatenentur obliga-
 -tionem, depingere sumus conati: quid supremi isti iudi-
 -ces vicem Dei in terra gerentes, Dii appellatur. In He-
 -breo enim dictio; El, ponitur, quæ Deu significat, & po-
 -nitur singulare pro plurali: Ratio autem inter alias, qua
 -re hoc nomine funguntur, est, quia sicut Deus super-
 -mus est omnium dominus; qui omnes iudicat; & a me-
 -litate iudicatur, in quibus subditur; sic Reges; & orbis
 -Principes, cum populos corrigant & iudicent; a nemi-
 -no corrigantur, aut iudicari possunt, nisi a solo Deo; quare
 -soli Deo subiecti esse habentur: cuius potestati solum in
 -terra subditur, quod attendens David, ab illo misericor-
 -diam poscens, inquit: Tibi soli peccaui. Nullum enim
 -valli præter te vnu in terra superiore recognosco.
 -Et in malum coram te facti. Glossa Cassiodori circa hæc
 -verba sic habet: Non erubui ante te peccare: quæ nul-
 -la quantum abscondita latent. Hæc res inter omnes nos
 -Deum non deberet ab omnino a seculo reuocare, cum firma fide te-
 -hil latet. nentius, & Deum omnibus in locis esse præsentem, &
 -omnia nuda & aperta esse oculis eius. Hoc enim no-
 -mine Isai. & licentiam nostram, & disidentiam accu-
 -fat, his verbis. Quare dicis Iacob, & loqueris Israel,
 -abscondita est via mea a domino, & a Deo meo iu-
 -dicium meum transibit: Nunquid nescis, aut non au-
 -disti? Deus sempiternus Dominus, qui creauit termi-
 -nos terræ, non deficiet, neque laborauit, neque est
 -inuestigatio sapientie eius. Nihil est quod latiorcm
 -vitijs viam aperiat, quam oculos diuinæ providentiæ
 -de medio tollere. Vnde amici Iob, Philosophi inquam
 -illi Orientales, hoc illi imponebant. Et dicis quid no-
 -uit Deus, & quasi per caliginem iudicat nubes lati-
 -bulam eius, & circa cardines cæli perambulatur. Nun-
 -quid

Quæcun-
 -ces Dii ap-
 -pellantur.
 -ad vnu &
 -solum Deo
 -subditur.
 -Cassiodor.
 -Deum non
 -hil latet.
 -Isai. 40.
 -Iob. 22.

quid semitam custodire cupis, quam calcauerunt vi-
 -ri iniqui? Id est, forsitan per viam latam, quæ ad per-
 -ditionem, & interitum ducit, ingrederis: diuinam
 -providentiam negans, sicut aliqui viri iniqui, vt liberius
 -voluptatibus dederent. Hanc viam custodiuit &
 -calcavit primus Cain, qui requisitus a Domino vbi est
 -frater tuus Abel? Respondit. Nescio, nunquid custos
 -fratris mei sum ego. De quo inquit Beatus Ireneus.
 -Malum est occidere fratrem, multo peius sic auda-
 -cter & irreuerenter respondere, omnia scienti Deo, qua-
 -si posses frustrari eum. Et Beatus Ambrosius: Exiuit,
 -& Cain a facie Domini, non solum post parricide
 -commisum, sed etiam postquam putauit Deum ef-
 -se fallendum. Calcauerunt etiam illi, de quibus Da-
 -uid Psalm. 93. ait. Et dixerunt non videbit Domi-
 -nus, neque intelliget Deus Iacob. Illi etiam de qui-
 -bus Diuus Paulus in epistola ad Roman. cap. 1. Non
 -probauerunt Deum habere in noticia, ideo tradidit il-
 -los, &c. A signat enim causam & radicem quare gen-
 -tes ille in tam immania scelera sint prolapsi, & in-
 -quit: Hoc illis euenisse, quia non probauerunt Deum
 -habere in noticia. Quod dupliciter exponitur. Pri-
 -mo, secundum Diuum Hieronymum, id est, non nesci-
 -erunt, sed minime probauerunt. Ille enim probat
 -se Deum habere in noticia, qui semper illum in præ-
 -senti habens peccare non audeat. Secundo iuxta Bea-
 -tum Anselmum. Id est, cum multis rationibus pos-
 -sent probare Deum habere in noticia hæc crimina, ta-
 -men putauerunt Deum ignorare & negligere ea. Con-
 -tigit enim illis quod pueris contingere solet, qui quan-
 -do clausos habent oculos, quia neminem vident, exi-
 -stimant a nemine videri. Sic antiqui illi Philoso-
 -phi & peccatores, qui omnes in vitijs suis existentes, a
 -Deo se non videri existimauerunt. Quibus è diuerso
 -opponitur David, dicens: Intelligite insipientes in po-
 -pulo, & stulti aliquando sapite, qui plantauit aurem
 -Ecc 3 non

Cain pro-
 -videntiam
 -negavit.
 -Ireneus l.
 -3. aduer-
 -sus here. c.
 -36.
 -Apolog.
 -David. l.
 -c. 14.
 -Psal. 93.
 -Ad Rom. 1
 -D. Hier.
 -D. Anselm.
 -Simile.
 -Psa. 93.

P. 14. 145
Hebr. e. 4.

Simile.

Iob. 28.

Simile.

Omnia nuda
et aperta
sunt oculis
Domini

non audiet? aut qui finxit oculū non cōsiderat? qui corripit gentes non argnet? Qui docet hominem scientiam? Et Apostolus Paulus omnia nuda, & aperta sunt oculis Domini. A nullū, vel gestamen aureum, siue pritiolum lapidem aliquis furatus est. Quid ergo fiet? Denuдетur & omnes illius vestes excutiantur. Sed dices, quod si illum deglutit? Tunc enim nullū remedium est. Impossibile erit illum inuenire. O diuinos oculos super solem lucidiores, & super lincē acutiores, quibus nihil occultū esse potest. Omnia enim illi, non solū nuda sunt, verum, & aperta, quia corda, & renes ipse scrutatur, & nihil est tam occultū, quod oculos maiestatis eius latere possit. Iob 28. Profunda fluiorū scrutatus est, & abscondita produxit in lucē. Quid per profunda fluiorū, nisi peccatorum corda intelligemus? Cor enim impij, quasi mare feruens quod quiescere non potest. Hoc enim mare Deus ingreditur, & siccis (quod aiunt) vestigijs per illud transit: & quod ibi reconditum est in lucem producit. Sicut redundatia fluituum. *La resaca del mar.* Corpora mortuorum, & alia maris monstra ad litus educere solent, vbi ab omnibus videri possint: sic in die iudicij redundatio peccatorū fiet. O bone Deus, quot peccata occulta, quot scelera, quemodo tenebris obuolbūtur, pudore, & confusione digna, in publicū prodibunt? Quot monstra culparum, quæ modo sub hypocrisis falso velamine latitant, apparebunt? Latitant quidem, si ad humanos oculos comparentur, non ad diuinos, quibus nihil occultū esse potest. Quod ex ipsius nominis significatione demonstratur, quia Deus Græcè dicitur Theos, à verbo Theaome, quod est videre & spectare, quasi omnia videns & prospiciens. Quare sacerdotes Aegyptij, vt obseruauit D. Cirilus Alexandrinus, lib. 9. aduersus Iulianum, vt Deum significarēt sceptrum depingebant erectum, cum oculo desuper circūspiciente, vt inuerent Deum rectissimum esse iudicem, omnia que profpicere & intueri. Quare fratres mei satis mirari nō possum,

sum, quod cum hominum presentiam ad peccandū tantam reuecamur, Dei tamen vultum vbique per presentiam existentem, omnia que opera nostra intuētem, non formidamus. Ostia pomarij clausa sunt, nemo nos videt, dicebant illi maledicti fenēs Danielis 13. Esto nemo hominum vos videat, sed ideo nullus? Videt enim vos Deus, videt iudex ille, ad cuius tribunal vos assistere necesse est. Quam aliter sentiebat ille, qui dicebat Psal. 89. Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo, sæculum nostrum in illuminatione vultus tui: In illuminatione vultus tui, inquit, quia non sunt tenebræ, & nō est umbra mortis que ab oculis eius peccata nostra possint abscondere. Attendens igitur Dauid noster, quod nullum est peccatum, quantumuis de se occultum, quod oculos Dei fugere possit, licet peccatum suum quantum potuit celauerit: fatetur tamen ipsi Deo fuisse manifestum. Tibi, inquit, soli peccaui, & malum coram te feci.

vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris.

Permisti Domine peccatum meum, meque in culpam ruere dissimulasti, vt iustificeris in sermonibus tuis, &c. Nimis aliquando de iustitia sua præsumebat, & sicut alter Petrus qui nimis fortitudini suæ credens, dicebat: Et si oportuerit me mori tecum non te negabo: non se-
 Matt. 14.
 eus Dauid plus debito sibi arrogans, dicebat: Proba me Deus, & scito cor meum interroga me, & cognosce
 Psal. 118.
 femitas meas, & vide si via iniquitatis in me est. Eō
 Psal. 29.
 hæc mentis elatio processerat, sicut ipse fatetur Psal. 29.
 quod à diuina gratia cadere, & ab amicitia illius deficere, ferè impossibile iudicaret. Id enim verba eius ostendunt. Ego, dixi, in abundantia mea, nō mouebor in eternum. Caldaica translatio sic vertit: Ego dixi cum sederem in fiducia. Sed quidnā dixit? Non mouebor in eternum, iam neque ad momentum à Deo meo separabor. Certus sum enim, quod neque mors, neque vita, neque creatura aliqua, ab eo cū quo vinculo indisolubili charitatis sociatus sum, poterit me separare. Dñe in virtute

tua

tua, præstitisti decori meo virtutem. Quasi diceret: Venerunt a me ignorabam Domine, neque experientia didiceram, non esse in hominis potestate absque te propositum cordis perficere, neque sine te, illud posse hominem pro voto in effectum educere: donec subsequens experientia hoc me docuit. Auertisti enim faciem tuam a me, & factus sum conturbatus. Statim namque, ut manum tuam qua tenebar reuocarem, a me amouisti: inquam plurima inconuenientia sum prolapsus. Videns igitur Deus, Dauidem de suis viribus nimis confidentem voluit probare eum, ut fragilitatem suam agnoscens, materiam humilitatis haberet. Probauit autem eum, cum Bersebe vidit lauans se, sed appensus in statera inuentus est minus habens. Exarsit enim mulierem, qua cum adulterium commisit: ex quo Viræ mors fuit subsecuta. Dixerat illi Deus atque reuelauerat, de proprijs viribus non esse confidendum. Quia omnis nostra fortitudo, & confidentia fragilis est, nec aliquid in se stabilitatis habens. Est enim spes nostra quasi lanugo, quæ a vento tollitur: & tanquam spuma gracilis, quæ a procella dispergitur: & tanquam fumus, qui a vento diffusus est. Quare illi dixerat Psal. 32. Non saluatur Rex per multam virtutem & gigas non saluabitur in multitudine virtutis suæ. Fallax equus ad salutem, in abundantia autem virtutis suæ non saluabitur, quod ut experientia comprobaret, permisit illum cadere in adulterium, & homicidium. Ne nimis extollamur fratres, neque de nostris viribus præsumamus: sed in solo Deo diuina quæ eius gratia omnis confidentia nostra sita sit: ne aliquando diuino fauore destituti: in flagitia, & scelera prolabamur. Fatetur ergo Dauid sanctus scelera sua, dicens: Tibi soli peccaui, & malum coram te feci: Quod quidem permisisti Domine, ut iustificeris in sermonibus tuis, qui doces de proprijs viribus nulli hominum esse fidendum, & vincas cum iudicaris, id est, cum de hoc cum ipso peccatore contenderis.

Ecce

Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, &c. Originalem culpam, quæ ianua est, & origo omnium peccatorum, in suum fauorem allegat. Ac si diceret: Non mirum esse debet Domine quod te offenderim, quia in originali peccato sum conceptus: & ex utero matris meæ indita mihi est quædam ad malum propensio, fomes quæ peccati congenitus, ad peccandum semper impellens. Est enim originale peccatum, quod veram rationem culpæ habet, quasi latrunculus parvus, qui domi reclusus, media nocte ianuam alijs latronibus aperit: ut domum ingreffi, quidquid in ea repererint diuitiarum, fuerentur, & diripiant. Sic nimirum originalis culpa ad omnia alia vitia ianuam aperit. Quod adnotauit glossa super illa Diui Pauli verba. Ego autem carnalis sum vonundatus sub peccato. Quod ideo dicit, quia ex primo peccato concupiscentia contra spiritum nata est in carne: ex qua nimirum, quidquid peccati est in dictis, factis, aut cogitationibus, totum oritur ex illa concupiscentia quæ ex primo peccato processit: & ideo in peccatis, & non in peccato conceptus dicitur, quia peccatum originale causa est, & origo omnium peccatorum. Cui consonat Diui Hieronymi versio, quæ sic habet: Ecce enim in iniquitate conceptus sum, & in peccato peperit me mater mea. Sed & Pagnani Lucensis versio sic habet. Ecce enim in iniquitate genitus sum, & cum peccato calefacta est de me mater mea.

Sonant verba hæc iuxta Diui Gregorij sententiam congruentiam quandam, & rationem ad misericordiam, quam postulat consequendam. Inquit enim: Opus est Domine ut mei miserearis, quia ab incunte vitæ primordio, in peccati foueam incidi, & concupiscentiæ carnalis sordibus, inquinata natiuitatis meæ initia contraxi. Ac si patenter diceret. Quid mirum quod picem peccati sapiat, qui peccatum in lacte suxit, & quasi iure hæreditario a parentibus accepit.

Efff No

Peccatum originale.

Simile.

Glossa.

Rom. 7.

Peccatum originale radix omnium peccatorum.

Versio D. Hieron.

Pagnanus.

D. Greg.

Exp. 5.

Psal. 32.

No es mucho que aya caydo mancha en el paño, que en gerga sa-
 lio todo manchado, quia si in preciosis, & sericis vestribus
 macula inuenitur, quato magis in vilibus, & reprecatis?
 Si enim crystallina illa, & coelestia specula (natura in
 quā Angelicæ) maculata fuerunt per culpā, quanto ma-
 gis nos quibus macula ipsa quasi connaturalis est: Ecce
 qui assistant coram eo non sunt stabiles. Dicebat Iob,
 quanto magis hi, qui habitant domus luteas, qui ter e-
 num habent fundamentum, confumentur velut atinea?
 Sunt enim aliqua peccata, presertim illa, quæ ex inbe-
 cilitate nostræ naturæ oriuntur, quæ excusationem ali-
 quam secum trahunt: cum natura nostra, sensusque hu-
 mani ab adolescentia sua proni sint ad malum. Et ad
 hoc spectat illud Psalm. 102. Misertus est Dominus ti-
 mentibus se, quoniam ipse cognouit figmentum nostrū,
 recordatus est, quoniā puluis sumus. Vbi Caldaica Pa-
 raphrasis sic habet. Quoniam ipse nouit fontem pra-
 uum, qui peccatū suggerit: in memoriam venit corā eo,
 quod ex puluere sumus nos. Sic nos ipsi ad inuicem, cū
 ex infirmitate peccamus facere deberemus: reducere, in
 quam, ad memoriam fragilitatem naturæ nostræ. Sumus
 enim puluis qui facile à vento dispergitur. Non est cur
 peccatum fratris tui vsquequaque admireris, neque cur
 illum naturæ suæ oblitus vehementer accuses, quin po-
 tius illius miserere, blandis que, & edificationis verbis
 corrige: considerans te ipsum, qui, cum eiusdem condi-
 tionis, & naturæ sis, in eadem crimina facile posses inci-
 dere. Fratres (inquit D. Paulus, de peccatis ex infirmi-
 tate humana procedentibus agens) si præoccupatus fue-
 rit quis in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, huius
 modi instruite in spiritu lenitatis. Lenta enim manu hu-
 iusmodi peccata corrigenda sunt, de quibus non est cur
 miremur: cum ex infirmitate naturæ nostræ ortum ha-
 beant: & ideo venia digniora. Quod attendens Dauid,
 vt diuinam fleteret iustitiam, & ad miserendum incli-
 naret: pronitatem nostram post vitiatam naturam ad
 peccandum.

Iob. 4.

Gene. 8.

Psal. 102.

Galat. 6.

peccandum ante oculos ponit, dicens: Ecce enim in ini-
 quitatibus conceptus sum, &c.

Ecce enim veritatem dilexisti, incerta et o: culta sapientie tue
 manifesta mihi. Dupliciter potest versus hic explicari. *Explica-
 tur dupli-
 citer hic
 versus.*
 Primo, quod sit quasi explicatio eius quod nuper dixit
 rat: Ecce in iniquitatibus conceptus sum. Posset ex his
 verbis aliquis suspicari, quod Dauid naturam accusans
 se ipsum excusaret, & grauitatem sui sceleris non ag-
 nosceret. Et vt hanc suspicionem de medio tollat, & cre-
 datur illud, non ad excusandum, sed potius ad impetrā-
 dam veniam fuisse dictum: nunc peccatum suum aggra-
 uat, beneficia à Deo accepta recensens. Quia quantō-
 quis maiora à Deo recepit beneficia, tantō amplius pec-
 cans est Deo ingratus, & peccatum suum grauius exi-
 stit. Sed quid dicat pœnitens audiamus: Ecce enim
 veritatem dilexisti. Id est, veritatem quam tu vnice di-
 ligis, non negabo. Peccatum quidem meum grauisimū
 est: quia non ex ignorantia, sed ex certa scientia pecca-
 ui: nam incerta & oculata sapientiæ tuæ, siue (vt vertit
 D. Hierony.) absconditum & arcanum sapientiæ tuæ
 manifesta mihi.

Ex quo planè inferitur, quod illi qui maiora à Deo re-
 ceperunt beneficia, & quorum intellectus clariori diuine
 legis intelligentia, & cognitione illustantur, arctiori te-
 nentur vinculo Deum diligendi: & grauius peccant le-
 gem eius transgrediendo, quam indocti & imperiti. Ser-
 uus, qui cognouit voluntatem domini sui, & non facit se-
 cundum voluntatem eius, vapulabit multis: qui autem
 non cognouit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. *Luc. 12.*
 Et hinc est, quod neminem Deus tam aspere reprehendit
 in scriptura sacra: quam eos, qui non ex ignorantia,
 sed ex certa scientia peccant: Sacerdotes, inquam, &
 eos qui literis incumbunt, viam que veritatis alios do-
 cent. Hierem. cap. 5. frenem secularium hominum viuē
 di modū dolens, inquit: Forsitam isti insipientes sunt,
 & ignorant viam Domini, & iudicium Dei sui, ibo
 cant exm. 2

Versio D.
Hieron.

Hierem. 5.

Qui pec-
cant exm. 2

Fff 2. ergo

*Uti graui-
us punien-
tur.**Simile.**Nota.**D. Greg. l.
18. mora-
lc. 6. 7.**Cant. 1.**Secunda ex-
plicatio.*

ergo adoptimates, & loquar eis: Ipsi enim cognouerunt viam Domini, iudicium Dei sui: & ecce magis hi simul fregerunt iugum ruperunt vincula: idcirco percussit eos leo de silua, lupus ad vesperam vastabit eos, pardus vigilans super ciuitates eorum. Vide quanta illis comminatur, qui non ex ignorantia, sed ex certa scientia & malitia peccant. Quando diues aliquis, aut prapotens, & pleucio homine iniuriam casu accipit, solet ab eo petere: cognoscis nos? quod si respondeat, illum non cognoscere, satisfactum sibi putat: at si dicat se illum probè cognouisse, statim districto pugione aut gladio, de illo vindictam fumit. Quòd pleucius aut vulgaris homo, quòd ignorans & insipiens aliquid contra Deum commitat, quòd illum parumpendat, non mirum est: quia maiestatem eius ignorat: at quòd sacerdos, doctus, aut literatus, hoc maxime mirandum est. Quòd summè illud Deus detestatur. Et ad hoc propositum explicat Diuus Gregorius illud Psalmistè: Descendant in infernum viuentes. Viui, inquit, sunt qui sentiunt quæ circa illos fiunt, mortui enim omnino neque sciunt, neque sentiunt. Mortui itaque, qui non sentiunt, pro nescientibus. Viuentes vero qui sentiunt, pro scientibus poni solent. Viuentes ergo in infernum descendere est, scientes, sentientes què peccare. Cant. 1. dicitur: Murenulas aureas faciemus tibi sponsa vermiculatas argento. Et quis est qui huiusmodi murenulas non miretur, cum potius deberent esse argenteæ & auro vermiculate? Sed hoc ideo dicitur (vt apud quendam authorem legisse memini) quia argentum sapientiæ super charitatis aurum fundari debet. Tenentur enim sapientes & docti a etiori charitatis vinculo, quare peccatum eorum cæteris paribus, grauius est. Et sic vt culpam suam Psalmista aggrauaret, inquit: Incerta, & occulta sapientiæ tuæ manifesta sibi mihi.

Secundo explicari potest, secundum Diuum Gregorium

gorium, qui pro veritate iustitiam accepit. Appellatur passim in scriptura sacra iustitia hoc nomine. Psal. 84. Misericordia & veritas obuauerunt sibi. Iustitia & pax osculatæ sunt. Et Prouer. 16. dicitur. Misericordia & veritas custodiunt Regem. Iuxta hoc, hunc sensum efficiunt verba ista. Scio Domine, quòd iustus es, & iustitiam diligis; quare nullum peccatum inultum relinquis. Vereor enim opera, mea sciens, quoniam non par-
cis delinquenti. Nunquam enim delictum aliquod sine debita vltione derelinqui pateris: Veruntamen, non ideo de tua diffido misericordia & gratia, quia te ipsum & benignissimam pietatem tuam probè noui, quia incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi. Cæcus quippe ille Cain, qui diuinam prouidentiam negabat: non mirum, quòd neque diuinam misericordiam agnosceret, dicens: Maior est iniquitas mea, quam vt veniam merear. Niniuite quasi cæci, & redemptionis mysterium ignorantes, forsitan dubitare possent de tua infinita clementia, & sub conditione dicere: Quis scit, si conuertatur Deus & ignoscat, & reuertatur à furore iræ suæ, & non peribimus? At ego qui super senes intellexi, qui maiorem rerum cœlestium cognitionem habeo, cui incerta, & occulta sapientiæ tuæ manifestasti, qui omnia redemptionis humanæ mysteria noui: non possum de tua misericordia non confidere, & ad tribunal gratiæ tuæ securus non accedere. O summa Dei clementia, ô inefabilis misericordiæ diuinæ thesaurus, qui totus in peccatorum lucrum expenditur, ô cæci & miseri peccatores, quare bonitatem eius contemnitis? Quare tantam gratiam & clementiam recipere, recusatis? Quid queritis? Quid expectatis? Quis vos fascinoit, & detinet, ne summa celeritate ad fontem pietatis accedatis, vt vestra crimina lauare possitis? Accedere ergo, cum fiducia peccata vestra agnoscentes, & primum felicitatis statum cum præfenti infœlicissimo

*D. Grego.
Psal. 84.
Prouer. 16.**Iob. 9.**Gene 4.**Ione 3.*

Efff 3 conse-

conferentes. Peccata vestra, licet Reges & Principes sitis, coram Deo confitemini: quia Deus supremus omnium est dominus: Attendite quod ubique presens est, neque aliquod crimen: cum latere potest: nec de vestris presumatis viribus, sed de sola diuina misericordia confidentes, scelera quæ commisit, aggrauantes: veniam eorum confidenter expectate. Quam hic per gratiam inuenietis.

Concio tertia.

Asperges me Domine hyssopo. Et mundabor:

Lauabis me. Et super niuem dealabor.

Audiuimeo dabis gaudium Et latitiam:

Et exultabunt ossa humiliata.

Peccatum est anima macula.

Magister sent. in 4. Scoto in 4.

Vper vacaneum esset nec rationi consonum, multa in presenciarum argumēta adducere, ad ostendendum peccatū esse anime deformitatem, & maculam omnem anime pulchritudinem & decorem deturpantem: quia hoc ad eum est manirectum, quod tãquam primum principiū per se notum presupponi debet. Vnde opinio fuit Magistri sentent in 4. dist. 18. cap. vltimo, sicut ab Scoto refertur in 4. dist. 14. quod post transactum actum peccati, quod remanet in anima peccatoris, à quo formaliter peccator dicitur: est quædam spiritalis macula, quæ ipsam animam

nam inficit. Polluta est anima, inquit, quousque peccat, sicut erat, dū in ea erat praua voluntas: Sicut enim, inquit, qui morticinium tetigit, etiam cessante tactu est in mundus: sicut prius: ita polluta remanet anima, sicut fuit in primo actu peccati, quia ita est longe à Deo per dissimilitudinem. Et licet hæc sententia ibi impugnetur à Doctore subtili, quantum ad hoc quod illa macula sit positum aliquid in anima remanens: bene tamē concedit quod peccatum illud, quidquid fuerit: siue positum, siue negatiuum: siue ex parte anime se habeat, siue ex parte Dei peccatorem ad supplicium ordinantis: macula, & deformitas anime sit appellandum. Et quamuis ad hoc comprobandum quam plurima scripturæ sacræ loca in medium possemus adducere: tamē breuitati consulentes, duobus solum illam confirmabimus. Primus habetur ab Ecclesi. cap. 47. qui de Salomone agens quæ alienigenæ mulieres à veri Dei cultu auerterunt, inquit: Inclinaisti femora tua mulieribus, potestatem habuisti in corpore tuo, dedisti maculam in gloria tua. Secundus locus est Iob, c. 1. l. vbi ait: Si iniquitatē quæ est in manu tua abstuleris à te, & non manserit in tabernaculo tuo, in iustitia, tunc leuare poteris faciem tuā absque macula. Vbi per maculam D. Gregorius culpam intelligit, sic enim inquit: Eleuatam faciem macula inquinat, si mentem reatus sui conscientia accusat.

Tantum quidem macula hæc animam inficit, quod omnino nisi per Deum deleri non potest. Iob. 14. Quis potest facere mundum de immundo, conceptum semine? Nonne tu qui solus es? Peccati namque maculam nisi diuina manus fricare non potest. Tam enim firmiter in mēte, peccati imago impressa manet: quod manus hominis inualida sit ad illam delendam. Ego sum (inquit per Isaiam Deus,) ego sum ipse qui delco iniquitates tuas propter me. Quasi diceret: Ego sum solus, & non alius, qui ad tantum munus exequendum vires habeo: cum

Eccle. 47.

Iob. 11.

Grego. 10. moral. 16.

Iob. 14.

Isai. 43.

cū ad hoc virtus infinita requiratur. Et hinc est; quod ut crimina nostra lauaret piissimus ille. Deus nostram mortalem naturam induerit: in qua passus, & mortuus, proprio sanguine nos abluir. Qui dilexit nos. (inquit D. Ioan. Apocalip. 1.) & lauit nos. à peccatis nostris in sanguine tuo. Et 1. Ioannis cap. 1. Sanguis Iesu Christi filij eius emundat nos ab omni peccato. Et hoc adūbratum existimat Tertulianus, in matrimonio illo Moy sis cum Ethioptia, cui dixit: Verè sponsus sanguinum tu es mihi. Dicit enim, Sephoram Ethioptiam Ecclesiā ex gētib. significare, quæ ita nupsit Christo, vt Christus pro illa sanguinem funderet, & quos pareret ipsa filios, sanguinem etiam pro ipso Christo essent fusuri. Et ad hunc sensum explicat verba illa Isaiæ cap. 1. Si fuerint peccata vestra, vt coccinum, sicut nix dealuabuntur, & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erūt. Inquit enim in Scorpiaco aduersus Gnosticos: Si peccata vestra sanguine Christi ablueritis, dealuabuntur sicut nix: si fuerint rubra quasi vermiculus, id est, si corona martyrij rubeant: quasi lana candida, candidabuntur. Tam necessarius fuit omni tempore Christi sanguis: quod sine illo saltim præuisso nulli concessa fuerit peccatorum venia. Et ideo (vt existimo) Christus dicitur agnus occisus ab origine mundi. Cum post multa secula mortem obierit: quia ex tunc sanguis eius præuisus cepit hominum peccata abluere.

Dixerat in superiori versu Dauid: Incerta & occulta sapientie tue manifestasti mihi, quod verissimum esse modo ostendit, cognouit enim quod redemptio hominum per Christum erat facienda: quod solus Deus scilicet anime potest abstergere, & quod sanguis filij eius est, cui contigit maculas filiorum Adæ abluere. Quare animam suam tot sceleribus commaculatam videns: ad hoc diuinum lauacrum accedit, dicens: Asperges me domino hyssopo, & mundabor, &c.

Asperges me hyssopo, inquit, quiloquendi modus iuxta

Theodreti,

Theodreti, & Augustini sententiam, figuratius est, & parabolicus: quia hyssopum aliarum rerum est ænigma. Quod ex eo maximè probat, quod in lege herba illa, non habebat virtutem ad abluendas tam ingentes maculas sicut illæ, quæ per adulterium & homicidium contrahuntur. Supposito ergo, quod sub hoc loquēdi tēpo aliquod latet sacramentum, illud pro viribus detegere conemur. Nobis enim conuenit spirituales sensus, qui intra literæ corticem latent eruere, quia litera (vt inquit D. Paulus) occidit, spiritus autem viuificat, Iudei siquidem Moysen tanquam paruulum in fiscella scirpea concluserunt, dum cœlestes, & spirituales illius sensus, ad literæ infirmitatem pueriliter reducerunt. Sed hūc Pharaonis filia ē fiscella exclusit, & Regio honore sublimauit, quia & Ecclesia ex gentibus sumpta, Moy si legem honorat, multos illi sensus spirituales tribuens: quam Iudei iuxta solum literæ corticem intelligendam crediderunt. Et hoc est quod Isai. Propheta prædixerat. Deserta in vbertatem versa, aduenæ comederunt. Nam legis Moy si & Prophetarum dicta, deserta apud Iudeos fuerunt: quia iuxta mysticū intellectum, ea differendo excolere noluerunt: & ideo de eis nullum fructum perceperunt: nobis autem in vbertatē versa sunt, quia fructum in cortice, sub folijsque latentem, inquirimus. Et iam aduenæ comedimus, quæ ciues legis gustare noluerunt.

Sed iam ad illum locum à quo digressi sumus reuertamur, & sensum huius literæ luce sacrorum expositorum suffulti eruamus. Hugo Cardinalis in sua glossa, hūc per hyssopum humilitatem intelligit pœnitentiæ, desumpta methaphora ab hac herba, quæ paruula est & humilis, & semper in saxo aliquo radicatur. Que quamuis inutilis & vilis appareat, tamen medicinalis est, & ad inflationes curādas vtilissima, in quo insinuat quod vera humilitas in Christo Angulari lapide radicata, vnicū est inflationis superbiæ nostræ medicamen hæc inter-

Ggg pretatio

D. Theodo.
et D. Aug.

2. Cor. 3.

Exod. 3.

Figura.

Isai. 5.

Nota.

Hugo.

Apoc. 1.

1. Ioan. 1.

Tertulia.

In scorpiaco
aduersus
Gnosticos.

Isai. 1.

Apoc. 13.

pretatio licet appatens videatur, tamen non multum a se
propositum spectat: nam methaphoræ, non adaptantur:
quia ad lotionem, & mundationem animæ, de qua hic
Psaltes loquitur, humilitas secundum methaphoræ

D. Grig. ræ, tenorem non spectat. Quapropter, cum Diuo Gre-
Tacodot. gorio, Theodoro, Hefychio, & Didimo aduertamus,

H sychi. quod in veteri lege ex hyfopo herba humili, quæ
Didimas. in petris vltro nascitur, fiebat fasciculus, vt esset in-

strumentum ad purificandum, & lauandum maculas
aliquas: ex transgressione contractas. Tingebatur enim

fasciculus ille ex hyfopo confectus, vel aqua, vel san-
guine: & sic aspergebatur populus, vt ab irregularita-

te, vel macula contracta mundaretur. Constat hoc ex

Exod. 12. capite 12. Exod. vbi Moyfi præcipitur. Fasciculum
hyfopi tingite in sanguine, qui est in limine, & asper-

gite ex eo super liminare, & vtrumque postem. Et in
sacrificio vaccæ rufæ, de quo habetur Numero 19. idẽ

Numcrus. præcipitur. Tollent que de cineribus combustionis,
atque peccati, & mittent aquas viuas super eos in vas,

in quibus cum homo mundus uixerit hyfopum, asper-

get ex eo omne tentoriũ &c. Accipiebatur enim fascicu-

lus hyfopi sanguine plenus, & aspergebatur popu-

lus, sicut aqua benedicta modo fit in Ecclesia: & sic ab

aliquibus mundabantur irregularitatibus, licet sanguis

ille virtutem non haberet mundandi à peccatis. Quod

Figura sat. quidem expressissima erat figura sanguinis Christi: qui
guinis chri. ab omni peccati inquinamento animas nostras emun-

Ad Act. 9. dat: sicut Diuus Paulus in ea quam ad Hebræos scrip-

sit, tetigit dicens: Si enim sanguis taurorum, aut vitu-

lorum, & cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat,
ad emundationem carnis: quantum magis sanguis Christi,
qui per Spiritum sanctum, semetipsum obtulit imma-

culatum Deo, emundabit conscientias nostras: Signi-
ficabatur ergo per sanguinem illius vaccæ, sanguis
Christi, & per asperisionem quæ hyfopo fiebat, lau-

acrum regenerationis, quod fit diuino illo cruore
qui

qui delatere eius in cruce manauit. Quod cū Dauid nõ
ignorasset: enixè cruore petit illo lauari, dicẽs: Asper-
ges me Domine hyfopo & mundabor. Id est, asperges
me quasi hyfopo, & super niuem dealbabor: si sangui-
ne filij tui preuiso pro salute hominũ fundẽdo, peccata
mea laueris. Et quod hic sit germanus huius literæ sen-
sus, Paraphrasis Caldaica ostendit, quæ sic habet. Effun-
des super me sicut sacerdos, qui profundit super immũ
dũ aquas asperisionis cū hyfopo de cinere vaccæ, & mũ-
dus ero.

Sed antequã hinc discedamus, cõsiderare oportet quã

ta sit culpæ macula, & peccati seditas: quæ non nisi Chri-

sti sanguine expiari possit (lequor enim depotẽtia ordi-

nata) Ex difficultate & magnitudine medicinæ & reme-

diij infirmitatis magnitudinẽ, quasi ex vngue leonẽ, cog-

noscere quis poterit. Videmus medicũ in arte sua peri-

ssimũ ad potionem ordinandã infirmo, nullis sumpti-

bus, nullis pecunijs, aut medicinarũ pretio firati parce-

re: præcipit enim ex lapide qui dicitur Becal, ex auro,

& margaritis solutis fieri: & statim cõcipimus læguorẽ

esse grauissimũ & infirmũ in vitæ discrimine versari,

Sic etiã in præsentĩ cõtĩngit. Videmus, quod Deus ad lauã-

das animæ nostræ maculas, pretiosissimũ sanguinem in

cruce fudit: qui valoris fuit infiniti: magna ergo est ani-

mæ macula, & deformitas quam per peccatum incurrit,
quæ tanta sanguinis iactura expianda venit.

Quis nam õ fratres, tanta dicendi vipolleret, qui de
formitatem animæ peccatricis, hodie viuis coloribus
depingere nõset: vt vel sic animum vestrum à volup-

ratibus, in quibus peccatũ est, auerteret. Ad hoc enim
plus quã tuliana eloquẽtia siue homerica necessaria es-

set. Sufficiat vobis dicere tãtam esse, quæ omnẽ animæ
pulchritudinẽ sedare possit & inficere: quæ nõ modica
ex generatio est, quia pulchritudo animæ in gratia existẽ-

tis, tanta est: quæ cum solis pulchritudine comparari
possit, & quæ cœli splendorẽ facile vincat & superet.

Ggg 2 Fulge-

Parati Cal.

Quanta sit
peccati ma-
cula.

simile.

Animæ pul-
chritudo.

Matth. 13.
Sap. 3.
Simile.

Fulgebunt iusti sicut sol in conspectu Dei Matth. 13. & Sap. 3. Fulgebunt iusti, & tanquam scintille in arandineto discurrent. Speculum clarissimum accipite, & illud versus solem ponite: & statim videbitis. alium, fulgentissimum solem in eo produci: cuius splendorem humanus oculus nullatenus ferre potest. Quod si sol hic materialis & visibilis talem habet virtutem, quid de sole illo inuisibili & immateriali erit dicendum? Anima namque iusti quasi speculum fulgentissimum est, in quo diuina illa & inaccessibilis bonitatis lux splendet. *Es cl reueru cradero de los rayos de Dios*, in quo ipsa Dei imago & similitudo imprimitur. Ego dixi *Dij estis*, & filii excellenti omnes. Dicuntur iusti *Dij*, non quia per naturam hoc habeant, sed quia in illis diuina bonitas & pulchritudo splendet. Quod si tanta pulchritudo, peccati macula inficitur: iam hinc colligere licebit, ipsa peccati deformitas quanta sit. Maculam lune non modicam esseprehenditur, ex eo quod tantum splendorem inficit: si vero solem ipsum inficeret, proculdubio maior esset, quod si anima iusti soli comparatur: & hæc per peccatum tenebescit: ergo peccati deformitas magna est. Hoc autem ex eo patet, quod peccatum aliquoties in sacra scriptura carboni comparatur, non ob aliud, nisi quia sicut carbo manum vel parietem inficit, sic peccatum animam. Accipit quis carbonem, & in pariete mundo caraceteres nigros depingit, & parietem deturpat. Sic Diabolus peccato quasi carbone quodam depingit animam, suisque caraceteribus signat. Ad hunc sensum Doctor incognitus explicat illud Psalmi 139. Cadent super eos carbones in ignem deiciet eos, in miserijs non subsistent. Per carbones, inquit, vitia nigra intelliguntur. Sic enim quando quis de bono efficitur malus, de carbone ignito fit carbo extinctus. Sed quid de huiusmodi carbonibus futurum sit, subdit: in miserijs non subsistent. Alij sic legunt: Cadent super eos carbones in igne, deiciet eos in miserijs. Ac deinde non subsistent, id est, non stabunt cum beatis,

tis, neque resurgent ad gloriam. Cui consonat D. Hieronymi versio ex Hebræo, quæ sic habet. Deiciet eos in foueas ut non confurgant, id est, nunquam inde queant emergere. Sed & Caldaica Paraphrasis clarius. In igne & gehenam præcipitabis eos, & in foueas illaqueationis: ut non resurgant ad vitam æternam. Ad eundem sensum explicat D. Gregorius illud treno 4. Denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis. Nigri enim post candorem fiunt, qui amissa Dei iustitia, cum de se presumunt: in ea etiam quæ non intelligunt peccata, dilabuntur. Et quia post amoris ignem, ad frigus torporis redeunt, ideo extinctis carbonibus comparantur. Sed quis clarius quam Ezechiel Prophetam, peccati deformitatem expressit? Sic enim inquit, cap. 16. Animam peccatricem albuques. Ad omne caput edificasti signum prostitutionis tuæ, & abominabilem fecisti decorem tuum. Apterissima quidem ex ageratio. Postquam omnem animæ pulchritudinem depinxit, dicens: Quomodo ornauerit eam auro & argento, & lapidibus pretiosis, subdit: omnem hanc pulchritudinem, peccati nigredine, commaculasti. Cap. etiam 22. postquam populi peccata recensuit, subdit in persona ipsius Dei. Et coinquinabar in medio eorum. Tanta enim est peccati contagio, quod ipsum Deum inficeret, si alicuius infectionis capax esset. Sed quomodo hæc inquinatio intelligenda sit, Paraphrasis Caldaica explicat, quæ sic habet. Et voluntas mea profanabatur ab eis, quia Deus nostris peccatis proprie non coinquinatur. Huiusmodi peccatorum maculas solus, Christi sanguinis potest abstergere. Habet enim infinitam quandam virtutem, ad sordas ablucendas mentesque nostras super niuem dealuandas. Nemo enim nisi mundus coelum ingredi potest, & eum nemo mundus. & absque sorde, neque infans vnius diei, sicut ait Iob: omnes sanguine Christi ad animas nostras purificandas indigemus. Isti sunt (inquit Evangelista Ioannes Apocalip. 22) qui lauerunt stolam suam

Versio D.
Hiero.

Cald. Par.

Greg. li. 33
cap. 23.

Ezech. 16

Ezech. 22.

Iob.
Omnes sanguine Christi indigent.
Apoca. 22.

& dealbauerunt eas in sanguine agni. Quare tu o peccator cum animam peccatorum sordibus maculatam habueris, ne pigriteris ad diuinum illum misericordie fontem accedere: in quo ab omnibus peccatis laueris. Sic quippe Dauid faciebat, qui virtutem huius lauacri sentiens, & animæ suæ maculas cernens, ad Deum confugit, dicens: Asparges me Domine hydropo, & mundabor lauabis me &c.

Et super niuem dealabor. Expende quanta sit penitentiae virtus, quod peccatricem animam super niuem dealbare possit. In quo, vt inquit Innocentius tertius datur spes peccantibus, vt possint per penitentiam, non solum ad priorem, verum etiam ad longe maiorem redire munditiam. Tanta est diuinæ misericordiae liberalitas, quod peccator qui ad Deum per veram penitentiam conuertitur, semper ad meliorem statum confurgit, vel ad maiorem gratiam, iuxta penitentiae suæ conatum, vel saltem ad maiorem meritum cumulum, ac per consequens ad maiorem gloriam illis correspondentem: sicut grauissimi Doctores tuerentur. In quo sensu accipi possunt verba illa Psal. 71. Ex vsuris & iniquitate redimet animas eorum, & honorabile nomen eorum coram illo. Loquitur enim ibi de redemptione per Christi sanguinem facta, iuxta interpretationem Haimonis, & Bruni Cartusianorum Patriarchæ, & fundatoris incliti: & promittit non solum redempturum peccatores à peccatis suis, verum & ab vsuris, per quas Doctor hic, æternas pœnas intelligit, quæ ideo vsuræ nuncupantur, quia maiores & duriores erunt, quam peccata quæ hic fiunt, sicut vsura maior est fœnore. Et subdit statim, & honorabile nomen eorum coram illo. Qui vsurarius conuincitur, infamis & ignobilis ab omnibus reputatur: At non sic peccatoribus continget. Licet enim vsurarij fuerint, tamen nomen eorum apud Deum non infame, sed honorabile erit, si tamen ex toto corde conuertantur, quia ad

ad eandem meritorum gradum resurgēt. Ad umbra tam fuit hoc in illo. Hieremie facti, cap. 18. cui præcepit Deus, vt in domum figuli tecum descenderet: figulus autem vasa conficiebat ex luto, & vase vno emaribus habente omnino dissipatur est. Quod cum secundò lutum illud ad rotam admoueret, fecit ex illo vas alterum, sicut placuerat in oculis eius. Sed si idē fuit vas, quomodo alterum? Si alterum, quomodo idē? Erant enim idē, quia ex eodē luto, sed alterum, quia melius & pretiosius. Et subdit statim: Nunquid sicut figulus iste non potero sic vobis facere? Quod enim aliud est peccator, nisi vas quodam lutum & fragile, quod quidem frangitur & dissipatur per culpam. Sed manus omnipotentis Dei tam valida est, quod possit eam, non solum ad pristinum statum restituere, verum & ad meliorem. Conuertimini ad me, inquit per Ezechielem, & agite penitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. Conuertios a mi, y haz d penitencia de vuestras peccados, y yo os doy la señal abra a ley de que soy, que la maldad passada no sea en memoria vuestro. Innumeri sunt peccatores, in quibus huius rei experientia facta est. Pater enim in Dauid, Petro, Mattheo, & Magdalena, & alijs, quibus iniquitas: certè non fuit in ruinam, sed in maximum ipsorum celsit honorem. Quibus contigit quod ingrediēti per angustam ianuam contingere solet, qui si vestem fortè dilacerauit & scidit, resarcit illam, & scissuram aureo, aut argenteo alamari, siue serica vitta ornat, & reparat, ita vt non iam casus, sed consulto, & ornatus causa facta esse videatur. No parçe desgarro n, sino auertura que se hizo por inuencioh y por gala. Sic enim peccatoribus verè penitentibus contingit, quod peccatorum scissuræ, si per penitentiam reparentur, nullā in anima deformitatē relinquūt, quin potius in cœlo cedit illis ad gloriā. Huc spectat Iobianū illud c. 22. Si reuersus fueris ad omnipotētē edificaberis, & longi faciet iniquitatē

Hierc. 18.

Ezech. 18

Simile.

Iob. 22.

â ta-

in tabernaculo tuo, dabitque pro terra silicem, & pro
 filice torrentes aureos. Reparaberis, inquit. Dum quis
 domum aliquam quæ minatur ruinam, vel iam cecidit
 reparat, solet eam ad meliorem statum reducere, parietes
 construit & dealbat, columnas erigit, & super eas scuta,
 & nobilitatis insignia collocat, refecit tecta & ea mun-
 dissimo auro adornat: sic reparat Deus peccatoris ani-
 mam quæ per culpam penè destructa erat, erigit humi-
 litatis fundamenta, reparat virtutum fabricam, fidem
 & spem, charitatis auro insignit, & totam animam scu-
 tis gratiarum nobilitat. Quare subdit, dabitque pro ter-
 ra silicem, & pro filice torrentes aureos. Id est, in omni-
 bus meliorabitur, & ad felitiorem statum redigetur.
 Est insignis locus ad hoc comprobandum, qui habetur
 apud Isai. c. 35: ubi sic inquit Propheta: In cubilibus, in
 quibus habitabāt dracones, oriatur viror calami & iun-
 ci: Quæ locū Eusebius demōstratio Euangelicā lib.
 9. c. 6. quem etiam Theophilāctus sequitur, de aduentu
 Christi Redemptoris nostri explicat. Tunc enim, quā
 do scissæ fuerint aquæ doctrinæ euangelicæ in deserto
 Gentilitatis, & quæ erat quasi terra arida & infecun-
 da, fontibus & stagnis aquæ coelestis abūdet: fiet, quod
 in cubilibus, ubi prius habitabant dracones oriatur vi-
 ror calami & iunci. Egregia quidem promissio. In cubi-
 libus, in quibus serpentes & dracones habitabāt. Quis
 hoc nō miretur? Nam dracones cum veneno sint pleni,
 terram quam inhabitant sterilem reddunt: quare in ea ne-
 que flos, neque folium viride nasci solet. Magnum igitur
 miraculum, quod ibi oriatur viror calami & iunci, qui
 non nisi in loco aquis irriguo & fertili oriri solent. Sep-
 tuaginta sic rediderunt, Illic letitia auium, caula gregis:
 arundines & paludes. Videtur quidem mihi Propheta
 depingere aliquod amenissimum viretum. *Parece que pin-
 ta en Aranjuez o jardín lleno de flores, y de fuentes, y estanques
 de agua, donde los ruyseñores, y los silgueros estan cantando a
 porfia.* Hoc nimirum in quamplurimis peccatoribus ad-
 impletuna

Isai. 35.
 Eusebius
 Theophila.

impletum cernimus, qui postea ad Deū cōuersus ad mag-
 num sanctitatis cumulum peruenerunt. Quid enim erat
 Magdalene anima (vt Paulum, Mattheum, & Augu-
 stinum taceam) nisi cubile draconum & serpentium?
 Ex ea enim, vt testatur D. Marcus, septem Dæmonia
 Christus eiecerat; per quem numerum vniuersitatem vi-
 tiorum D. Grégorius intelligit. At cubile hoc plenu ve-
 neno peccatorum, in viretum paradysum que volupta-
 tis, ubi vitorum calami, & pulchritudo iunci, paludes aqua-
 rum, & letitia auium coelestium, Angelorum scilicet, pro-
 cūldubio cōuersionem suam, quasi Paradysus Domini
 ma post conuersionem suam, quasi Paradysus Domini
 hortus que irriguus plenus, gratiarum & virtutum, quæ
 quamuis voluptatibus carnis prius deseruierit: tamen
 tantum in ea diuina fulsit clementia, quod quampluri-
 mis iustis, qui forsitan similibus vitijs nunquam fue-
 runt infecti, præferatur dignitate. Benignè enim Deus
 recipit peccatores, qui ad eum conuertuntur, & magnis
 eos fauoribus prosequitur, vt animentur & peccatis
 relicti ad eum toto corde confugiant. Quod si permis-
 sit quosdam ex electis, peccatis prius & voluptatibus
 deseruisse, hoc ideo factum esse existimo, ne peccato-
 res desperarent aut de sua misericordia diffiderent. Est
 enim omni celebratione & memoria dignum, quod apud
 Zachariam Prophetam habetur, cap. 16. Agebatur de
 templi reedificatione post longā illam Babylonis cap-
 tivitatem, & alloquitur Deus Prophetam, dicens: Su-
 me de transmigatione ab Holdai, & à Tobia, qui vene-
 runt de Babylone aurum & argentum, & facies coronas
 & pones in capite Iesu sacerdotis magni: & erunt in me-
 moriale in templo Domini, & qui p̄ oculum suum venient
 & edificabunt in templo Domini. Itaque præcepit Pro-
 pheta, vt acciperet aurum & argentum quod captiui illi
 adduxerunt de Babylone & ex eis duas coronas in do-
 mo Thobie fabricaret, & eas in capite summi Sacerdotis
 apponeret, vt sanctificaretur, & statim in templo sus-
 tineretur.

Zach. 16.
 Nota.

Hhh pende-

penderentur, vt qui in Babylone remanserant simili exemplo excitarentur, & adducerēt numerā. Sed bone Deus quis hoc non miseretur? quod cum posset Deus aurum & argentum ab Hierosolymitanis petere, vt coronas in templo suo colocandas fabricaret, noluit tamen, sed ab his qui ex captiuitate venerant, accipit aurum Babylonicum quod fortē Idolis prius deseruierat, & ex illo coronas pretiosissimas fabricat in domo sua, in memoriale & captiuorum perpetuam gloriā, suspendēdas: vt alij captiui qui in Babylone remanserāt, tali exemplo animarentur, & dona sua etiam adducerent. O infinitam Dei clementiam, quantum Deus honorat captiuos qui de Babylone regrediuntur, quantum illorum aurum & argentum estimat, charitatem, videlicet, humilitatem, contritionem, & lachrimas. *Estimate tanto, que haze dello reliquias, y fabrica coronas de gloria, vt in domo sua ad aliorum exemplar & emulationem suspendantur. Qualis corona fuit Petrus, & qualis Paulus: qualis oro fuit famosa illa peccatrix: Ex peccatoribus namque, qui prius Babylonie captiui Idolis & voluptatibus seruierunt, coronas gloriosissimas conficit, quas in Ecclesia sua quasi publicas & suspensas ante omnium oculos esse voluit, vt talibus exemplis peccatores omnes excitati, ad emulandam eorum conversionem prouocarentur. Egregium quidem facinus, sed penitentię debitum, quę tantę virtutis est, quod peccatorum maculas non solum eluit, verum & ad tantam munditiam restituit: quod dicat Psaltes in precepti versu. Lauabis me & super niuem dealbabor.*

Auditui meo dabis gaudium et letitiam, et exultabunt ossa humiliata. Fac me Domine interiori vocem indulgentię & remissionis audire: Illam, inquam, vocem melle dulciorem, remittuntur peccata tua: & ossa mea quę per penitentiam contrita sunt, valde quę humiliata, exultabunt. Sed dicet forsitan aliquis, iam Davidis peccata dimissa fuerant: iam ex ore Nathan Prophetę audierat

audierat, Dominus quoque transtulit peccatum tuum a te. Quomodo ergo modo petit hanc vocem denuo exaudire? Theodoretus, sic hunc locum interpretatur. Huius letitię mihi aures imple: perfectam purgationem promittens. Itaque, non absolute purgari postulat & lauari, sed totaliter & perfectē, non solum quo ad culpam, sed etiam quo ad penam. Debetur enim peccato mortali, & pena infinita, & finita, iuxta duos quę in illo inueniuntur. Inuenitur enim in peccato, & auersio a Deo, & conuersio ad creaturam: auersio ab incommutabili bono, & conuersio ad commutabile. Primę auersioni correspondet æterna pena quę tota semper per penitentiam (si vera sit) dimittitur: at secundę conuersioni, de se debetur pena temporalis, iuxta illud Apoc. 18. Quantum glorificauit se & in delictis fuit, tantum datur ei tormentorū. Iustum est enim & rationi consentaneū, vt qui voluntati suę plus indulgit, quam debuit: contra voluntatem suam aliquid patiatur. Quare stat quod remittatur culpa & pena æterna, illi correspondens, per penitentiam: & quod penę temporali peccator maneat obnoxius: sicut a leone contra Lutherū qui hoc negauit decretum est. Et est a pertissimus locus, quem ad hoc probandum adducit D. Thomas 2. Reg. c. 12. vbi legitur, quod cū Dauid dixisset, peccaui Domino. Respondit ei Propheta: Dominus quoque transtulit peccatū tuū a te, nō moriris: veruntamen filius, qui natus est tibi morte morietur. Aspice quomodo dimissa culpa, pena ei temporalis iniungitur. Et statim subdit, quā obrum non recedet gladius de domo tua vsque in sempiternū. Numero, etiam cap. 14. Cum orasset Moyses Dominum vt dimitteret populo scelus idololatrię, responsum fuit illi. Dimissi iuxta verbum tuum, attamē omnes qui tentauerunt me, non videbunt terrā pro qua iuravi patribus eorum.

Ad hoc igitur indulgentię quas summus Pontifex de thesauro Ecclesię conceditor, dicitur: videlicet, vt pena

Hhh 2

tempo.

Theo.

S. Tho. 12.
q. 87. art. 4.
et in 4. scilicet.
d. 15. ar. 4.
Duo in peccato inueniuntur.

Apoc. 18.

De rebus
Lconis.
3 p. q. 86.
dimissa culpa
pa aliquando
do peccata
net lucenda

Nume. 14.

Indulgentie
Ecclesie
sacris

temporalis peccatori debita quam, vel in hac vita, vel in purgatorio soluere tenebatur, remittatur ei. Et quamuis de hac re parum in scriptura sacra indētatat (non enim extat expressus locus, ex quo potuit indulgentie deduci) sed non ideo neganda sunt, aut contemnenda: sicut fecere N. Maldemes, V. uicleph, & Laterus; quia per traditionem Ecclesie sunt recepta. Et licet earum uis sero videatur ab Ecclesia recepta, ut adnotauit Roffensis, non mirum existimari debet, quia Ecclesia aurore comparatur. Quae est ista, quae progreditur quasi aurore conurgens? A uero in suo ortu remillum habet lumen, quod temporis progressu augetur, sic Ecclesia in dies proficit, & circa multa illuminatur, quae sibi prius non fuerant manifesta. Decretum autem habetur de illis in concilio Lateranensi, sub Innocentio 3. celebratum, ubi ad reprimendam quorundam Abbatum temeritatem declarauit, Abbates non posse uillo pacto indulgentias concedere: sed hoc munus fuisse solis Episcopis a Deo concessum. Vbi Episcopi leges perscribuntur, ne ultra certum numerum indulgentias concedant, ne uideantur, & pro nihilo pendantur. Et concilium Constantiense, sessione 8. inter alios articulos V. uicleph, hunc etiam damnat. Magnae enim misericordiae ascribendum est, talem in Ecclesia auctoritatem reliquisse: quod posset eius vicarius tanta facilitate paenam tempora-lem peccatis nostris debitam condonare. Et non minori demerita nobis ascriberetur, si tantam liberalitatem neglexerimus: & satisfactionem pro peccatis in presenti facere contempserimus. Quando Naama Sirus ad Heliseum venit cura de leprae causa, praecipit ei Propheeta, quod septies laueretur in Iordane: at ille remedium contempserit, & ad Siriam currum suum dirigebat. Cui serui eius dixerunt: Pater, & si rem grandem tibi dixisset Propheeta, certe facere debueras, quantum magis quia nunc dixit tibi, lauare & mundaaberis. Qui consilio acquiescens descēdit, & lauit se in Iordane, & restituta est caro eius sicut

Roffensis

art. 18. ad

uersus Du-

terum.

Capit. 6.

Simile.

Concilio La-

teran. ha-

betur in d-

cretali. tit.

de peniten.

Concilium

Constant.

4. Reg. 5.

Indulgen-

tias nō con-

tēendas.

sicut caro pueri paruuli, & mundatus est. Hoc idem ego dico uobis fratres, qui tanta actionem operis contemnitis indulgentias quae ab Ecclesia concessas multoties praetermittitis. Tanta est peccati lepra quae animam inficit, tam intensus & ingens purgatorij ignis illi correptō dōns, quod si rem grandem nobis praecipissent, illud contemnere non deberemus, ut pena illa nobis remitteretur: nunc autem rem facilem a nobis Deus postulat, modicam, inquam, satisfactionem, ieiunium, orationem, vel elemosinam, aut indulgentiae stationem. Quid facilius? Et per modicam istam satisfactionem immensum nobis tormentorum pondus remittitur. Et non dico caro, uerum anima nostra mundatur, & quasi anima pueri restituitur, quia quoad culpam & penam absoluti manemus. O immensa Dei bonitas, o summa liberalitas. Quis praesentem satisfactionem contemnat? Quis non ex animo eam amplectatur, & pro tanto beneficio immensas Deo gratias non persequatur? Hoc enim desiderabat Dauid iuxta Theodoretum sententiam, cum post acceptam veniam, nunc denuo remissionem poenae desiderat, dicens: Auditur meo dabis gaudium & laetitiam.

Cassiodorus & Lyrans aliter hunc uersum explicat, de spe coelestis beatitudinis illum interpretantes, & sic inquit Lyrans: Exultabunt ossa humiliata, dando spem de consecutione beatitudinis. Verum naque animae gaudium in sola hac spe consistit. Exultat mundi amatores in rebus pessimis, & laetantur cum male fecerint. A uarus in suis diuitijs delectatur, superbus in fastu & dignitate, lubricus in suis delictijs & voluptatibus, gulosi & voraces in exquisitissimis epulis, & inuidi calamitatibus alienis delectantur: at laetitia haec uera non est, sed breuis & ficta. Gaudium enim hypocrite, ut inquit Iob, ad instar puncti. Non enim gaudia huius mundi ultra dilatantur, aut extenduntur. Sunt namque breuia & indiuuibilia sicut punctum, quod cum sit principium quantitatatis, tamen quantum non est: sic gaudia mundi non sunt

Cassiodor.
Lyrans.Iob. 20.
Gaudium
mundi mo-
mentaneum.
Simile.
Eccle. 2.

alicuius quantitatis, *no tene tomo*. Et ideo Eccles. 2. dicitur. Risum reputavi errorem: & gaudio dixi, quid frustra deciperis. Decipit namque gaudium vitæ præsentis, quia cū tam breue sit, durationē nihilominus & stabilitatem nobis promittit: cum tamen nihil minus quam stabilitatis & diurnitatis habeat. Quia ut inquit Salomon Proverb. 14. Risus dolore mitcebitur & extrema gaudij luctus occupat. Vix peccator ad vana sua gaudia manum admouet, quādo dolorem & luctum offendit, quia dolor & voluptas, ut philosophatus est apud Platonem Socrates in Phedone, ad inuicem conuertuntur, extremisque colligantur, ita quōd finis doloris sit voluptas & finis voluptatis dolor. Quare Amos 8. dicitur. Conuertam festiuitates vestras in luctum, & omnia cantica vestra in planctum. Quemadmodum Sphæra cœlestis, inter duos Polos, quos Philosophi arcticum & antarcticum appellant, continuis voluitur motibus, & in orbem perpetuō vertitur: sic homo inter duos terminos, nimirum natalem diem, & exitum vite, iugibus motionibus, modo prosperis, modo aduersis agitur, Nunc ridet & delitijs affluit; sed paulo post merore opprimitur, & lachrymas perfundit. Verum gaudium quod in Deo consistit, est quasi fluuius perennis semper fluens, & nunquam deficiens: at vana mundi lætitia est quasi torrens: qui imbribus crescens fertur rapidē, sed facilē arefcit. Vnde Seneca epistola 80. Gaudium virtutis velut fons in domo propria nascens, Qui enim fontem in domo sua habet, aqua habet ad manum, & sitim nunquam patitur. Habet etiā hoc aqua quæ ex proprio fonte hauritur: quod purior est, nec habet amaritudinis saporem extraneum admixtum. Gaudium virtutis, quod ex diuino hauritur fonte, illa inquam aqua, de qua dicit Isai. Haurietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris, purissima est, neque amaritudinem aliquam in se continet, sed iucunditatem summam: at voluptatis aqua pura non est, sed

Prouer. 14.

Plato in Phædo in principio. Voluptas dolori admixta.

Amos 8. Simile.

Seneca. Simile.

Simile.

Isai. 12.

sed mille amaritudinibus mixta, disponente hoc Deo ut voluptatibus contemptis ad illum confugiamus. Sicut enim nutrix, quando puerum ablactare vult, amicum aliquid circa mamillas ponit, ut dulcedo lactis amaritudine permixta, puero fastidio sit: sic Deus ordinat, ut voluptatum dulcedo, amaritudine & tristitia perfundatur. Quod August. confessus est, 8. confess. cap. 2. Tu semper aderas misericorditer seuiens, & amarissimis confusionibus aspergens illicitas iocunditates meas, ita ut quærerem sine offensione iocundari, & ubi hoc possem non inueni.

A dederim etiam, quod non solum in his rebus caducis & perituris verum gaudium reperiri non potest, quod omnes animæ sinus impleat, verum neque in ipso Deo illud habere possumus, quoadusque vana hæc contemnantur: quia gaudia cœlestia cum his terrestribus non se compatiuntur, neque in vna sede morari possunt. Filium promissionis quem Sarra sterilis in sua senectute peperit, Hæc vocauit: quod risus interpretatur & gaudium: sed hunc non peperit Sarra, nisi postquam seniuit, & vitæ respuit voluptates: eodem modo non poterit aliquis verum & cœleste gaudium parere, nisi illecebras, & delicias mundi prius contempserit. Vnde Dauid cantabat Psalm. 76. Renuit consolari animam meam. Memor fui Dei & delectatus sum. Quem locum Titelmanus sic interpretatur. Abnegauit spiritus meus, & abominatus est: propter Dei amorem, omnē terrenā & transitoria, mundi huius consolationem, in nulla temporali delectatione voluit, neque potuit quiescere ardens in te spiritus meus: nec propter quācūque tēporalē consolationē, patiebatur se ab æternō rū desiderio auelli, maluit quē tuā dulcedinē cū afflictione escurire solo desiderio, quam omnibus mundi oblectamentis cum abundantia perfrui. Abstractus autem ab omni consolatione aliena, in mentē habui Deum: in illum defixi mentis oculos, & tunc consolatus sum.

Simile.

Augustin. 8. confess.

Verū gaudium in hac vita nō est

Gen. 21. Figura.

Psal. 76.

Titelmanus

Felix.

sum. Felix vertit memor ero Dei, & vociferabor, scilicet, præ lætitia & gaudio. Consolatione hac diuina priuantur illi, qui vanam mundi consolationem inquirunt. Qui enim consolationes extraneas à mundo & carne obatas, nimium libenter amplexantur, nõ merentur suauitatem diuinæ consolationis gustu mentis percipere, quoniam & si Deo videantur præbere mentem, seruat tamen alienis consolationibus affectum, vt in eum sese gustus superne dulcedinis non possit instillare. Quod aduertit D. Ambrosius verba illa seruatoris expendens: Ve vobis diuitibus: qui hñc habetis consolationem vestram. Qui consolationem, inquit, vitæ præsentis appetunt, consolationem remunerationis perpetuæ perdunt. Quare Gilbertus hunc versum exponens, inquit. Si delectatio memoriæ Dei, negotio alio se exerdet, totum exauit spiritum Prophetæ. Quomodo plura poterit, & peregrina complecti negotia? Delicata siquidem specties est amoris affectio, & tenui occasione leditur: Lætitia spiritualis, & amor supernorum, occupationis impatiens est. Et paucis interpositis. An nõ ipsam hoc tibi videtur sponsa innuere cum dilectum suum ad cubiculi secretum trahit? Non dimittam, inquit, te, donec introducam in cubiculum genitricis meæ. Nouit illa dilectum suum non posse foris possideri, nec in negotio quidem, & quod durum est amanti dimidiare cum Christo in mundo, quam durum est, inquam, in dilectionis vita peregrinas admittere curas, & coeleste secretum turbis terrenalibus infestari.

Quod si ita est fratres, quis non nostram dementiam & stultitiam miretur, qui diuinam illam consolationem quæ ex Dei conspectu nobis promittitur, pro vilibus mundanis hisce gaudijs ad modum puerorum commutamus? Quanta inter huiusmodi gaudia sit differentia, ex hoc facile conicere possumus: quod peccatores gaudia huius mundi per marcescentem rosarum coronam significant, dicentes. Sapient. 2. Venite fruamur bonis corone.

D. Ambro.
super Luc.
6.Gilbertus
in Cant.

Cant. 3.

Sap. 2.

coronemus nos rosas ante quam marcescant: vbi que relinquamus signa lætitiæ. At Dauid iusti gaudium depingens Psalm. 20. inquit: Desiderium cordis eius tribuiti ei, & voluntate labiorum eius non fraudasti eum. Quoniam præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis, posuisti in capite eius coronam de lapide pretioso. Peccatori floram corona tribuitur, quæ cito marcescit & excidatur: iusto autem corona ex lapidibus preciosis confecta, quæ æterna est, nec finem habitura. Vis nosse quam breue sit omne mundi gaudium? Audi mundanos ipsos. Sap. 5. qui tanquam experti dixerunt: Ecce omnia transierunt sicut umbra, & sicut nuntius percurrens, aut tanquam nauis quæ pertransit fluctuantem aquam: cuius cum præterierit non est inuenire vestigium. Quid fugatius umbra? Quid velotius nuntio? Aut quid periculosius nauem per medium fluctuum properante? Quare & fratres, in solo Deo letandum nobis est, in illo spes gaudij nostri reponenda, quæ nullatenus poterit deficere. Pereat mundus, transcat omnis gloria eius, omnia quæ oculis aspiciuntur ad nihilum redigantur: at gaudium iusti, quod ex diuino consortio ei contigit perire non potest. Gaudium vestrum, inquit Christus, nemo tollet à vobis. Et hic est sensus illorum verborum. Abacuc. c. 3. Ficus enim nõ florebit & nõ erit germen in vineis, metietur opus oliuæ, & arua non afferent cibum, &c. Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo Iesu meo, & super excelsa mea deducet me victor in Psalmis canentem. Ac si dicat: si totus mundus pereat, tamen gaudium meum, quod in Deo repositum habeo, perire non potest. In Hebræo habetur, Victori, & sic verterunt Pagninus, atque alij: & iuxta hoc Remigius. Altifodorenus Episcopus, sic inquit: Deducet autem me canentem victori, id est, Christo triumphatori mortis & Diaboli. Deducet ergo me super excelsa, hoc est ad beatam superne ciuitatis frequentiam, quæ ex Angelis & sanctis hominibus constat, vt illis admixtus canam victori cum

Psa. 20.

Sap. 5.

Ioan. 16.

Abacuc. 3.

Hebr. eadē
tio.

Pagninus.

Remigius.

Psal. 119.

D. Hiero.
ex H. br.
Felix.Militū me-
taphora.Letitia iu-
storum in
die iudicij

Psa. 121.

ri cum Angelis, gloria in excelsis. *D. Hiero.* Ad idem etiā est, illud Psal. 119. *L. etabimur in salutarī tuo, & in nomine Dei nostri magnificabimur. D. Theodo.* ex Hebræo, veritit. In nomine Dei nostri dicemus choros. Quasi qui pro victoria Deo gratias reddunt. Sed & Felix sic veritit; Et in nomine Dei nostri erigemus vexillum, vel cantabimus. Desumpta est à militibus metaphora: qui vi-
toriam de hostibus reportantes, gaudentes cum vexil-
lis elevatis urbem ingrediuntur Deo gratias agentes, & hymnos cum magno iubilo cantantes, ubi omnia plausu personant, atque letitia. *O bone Deus,* quanta erit iustorum letitia, quam inenarrabilis iubilus, cū in die iudicij post reportatam victoriam, de vitijs, mundo, & diabolo, post tot hostes superatos & devictos a caelis ingrediuntur. Per omnes enim plateas superne ci-
vitas civitatis non aliud, nisi vox exultationis, & letitiae personabit, omnesque præ gaudio clamantes, Alleluia cantabunt. Hæc est enim vera & incomparabilis letitia, cuius vel sola spes animam nostram consolari & lætificare sufficit. *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi,* aiebat Psalmista, in domum domini ibimus: *Stant erant pedes nostri, in atrijs tuis Hierusalem.* Ac si diceret: Summa & incompabili perfundor letitia, gaudio inenarrabili spiritus meus disoluitur propter gaudio si si illa illa nuntia, quæ interna spiritus vñtione, mihi annuntiata sunt, scilicet, quod in supernam illam Hierusalem, aqua multis annorum seculis, propter prævaricationem nostri parentis exulavit genus nostram, sumus ingressuri. Præ nimio desiderio, quo à te ferimur, o pulcherrima domus & præcellens civitas, etiam nunc, donec hic in terra, quasi in exilio & peregrinatione consistimus, letuamus non nunquam, in celestes mansiones vires spiritus nostri, & licet corpore in terra, possim tamen & affectu in cælum iam videmur ascendere, & visibilius pedibus attingisse. *Silentio prætereundum non est, quod D. August.* narrat sibi contigisse in quadam Epistola ad

ad Cirillum Episcopum Hierosolymitanū. Inquit enim quod cum magno teneretur desiderio sciendi quanta sit gloria & felicitas annuarum; cogitavit super hoc B. Hieronymo scribere, qui tunc casu mortem, obierat. Vix epistola à narrationem scripserat, quando en præfens adest Hieronymi anima, splendidissima luce circumsepta, cui dixit: *O Augustine ne timeas, ego sum frater tuus Hieronymus, qui in hac hora apud Bethlem ad cælum migravi.* Desideras magnitudinem gloria beatorum intelligere. Peto à te: Nunquid numerare poteris multitudinem stellarum? Cui respondit: Non. Cui iterum. Nunquid poteris totum mare in paruo vase concludere? Similiter, non, respondit. Tandem illi dixit. Nūquid poteris totum mundum pugillo vno continere? Cui cum respondisset, hoc pœnitentis esse impossibile; statim subdidit. Dico tibi Augustine hæc magis esse possibilia, quam minimam partem futuræ gloria, quæ animæ beatæ confortur exprimeret. Excedit enim humana mentis intellectum. De hac ergo exultatione & letitia (cuius spem David, & si per peccatum non perdidit, tamen perdendi metum conceperat) loquitur: cum post impetratam de peccatis veniam, statim subdit. *Auditi meo dabis gaudium, & letitiam, & exultabunt ossa humiliata.* Prius namque de peccatorum venia agendum nobis est, de animæ nostræ mūditiā & dealbatione, quæ virtutis sanguinis Christi fit; & deinde, de gaudio & letitia, quæ ex consideratione eterne retributionis nobis promittitur. *Pœnitentiā ergo nostrorū peccatorum agamus, mōtes nostras pretioso Christi sanguine quasi agni immaculati lauemus, satisfactionem operum effice-
te non dedignemur, gaudia præsentis vitæ caduca & brevia contemnamus, vt divina consolatione digni, gaudere mereamur cum Christo. Hic per gratiam, & in posterum per gloriam.*

Beatorum
gloria

Concio quarta.

*Auerte faciem tuam à peccatis meis:**Et omnes iniquitates meas dele.**Cor mundum crea in me Deus:**Et spiritum rectum innova in visceribus meis.*

Deū ab ali
quo faciē
suam auer
tere quam
malum sit.

Vam plurima esse damna & incommoda, quæ hominem per peccatum contra Deum commissum insequuntur: nullus vel mediocriter in scriptura sacra versatus ignorat. Inter hæc quæ longum esset, & non facile recensere: non infimum locum obtinet priuatio diuini conspectus. Avertit enim Deus faciem suam à peccatore, ne peccatum eius videat, quod summiopere detestatur & odit: in quo par pari rependitur, & eadem animaduersione cum percutit, qua se ipsum per peccatum fecerat dignum. Dignum enim est, valdeque rationi consonum, vt ille qui per culpam deseruit creatorem suū, ab illo deseratur, & qui Deo suo terga vertit, vt ad vilem creaturam conuerteretur, hac animaduersione puniatur: quod ab eo Deus desiderabilem faciē suam auertat. Hinc est, quod efrenatos peccatores, de quibus in scriptura sacra fit mētio: hac conuenit Deus punire vindicta. Et vt à secundo homine in mundo producto primum petamus exemplum, Caino scilicet: quem Deus propter fratricidium iusta damnauit ultione: existimo quod inter omnia quæ in illius lata continebantur sententia, nil tam arduum quā à diuino

no separandum fore conspectu, vt vagus & profugus, quasi fugitiuus apostata, vniuersas terræ plagas perlustraret. Vnde, maximo dolore percussus, illa verba protulit: Ecce proicis me Domine hodie à facie tua: & ero vagus & profugus in terra, omnis qui inuenerit me occidet me. Quasi diceret, Señor pues que me despedis de vuestra presentia, yo me doy por muerto, las piedras se levantarán contra mí. Est enim hoc, ex infimis Dei supplicijs, si ab aliquo faciem abscondat, in quo derelictio quædam diuinaque priuatio suorum donorum & gratiarum significatur. Deut. 31, dicitur: Et irascetur furor meus contra eum in die illo, & derelinquam eum, & abscondam faciem meam ab eo, & erit in deuorationem. Loquitur de populo suo; quem propter idolorum cultū, erat derelicturus. Vbi manifestè vides, quanta incommoda eueniunt ei, à quo Deus clementiæ suæ faciem abscondit. In absentia solis tenebræ per totum orbem diffunduntur, & ubique terrarum umbra mortis inspicitur: bestię rugientes de cauernis suis egrediuntur, ad deuoranda alia animalia debiliora, prædamque victui suo captandā. Quid ergo aliud de populo illo expectari posset, à quo faciem suam Deus abscondit, sicut per Prophetam Isai. prædictum fuit: Expectabo Dominum qui abscondit faciem suam à domo Iacob: nisi quod tenebris ignorantie circumfunderetur, & à cunctis mundi nationibus conculcetur: essetque eis in prædam & deuorationem? Quare in Michea dicitur, c. 3. Tunc clamabunt ad Dominum & non exaudiet illos, & abscondet faciem suam ab eis in tempore illo, sicut nequiter egerunt, in aduentionibus suis. Digna eis & iusta rependitur retributio: vt qui propter aduentiones suas Deum dereliquerunt, ab eo etiam relinquuntur: & quivocem Dei noluerunt audire, sed aures suas obturauerunt: quod cum clamauerint auxilium poscētes, minime exaudiantur. Sed vt ad nostrum Dauidem regrediamur, non semel in suis Psalmis à Deo petiit, ne ab eo oculos suos & faciē auerteret.

Gen. 4.

Deut. 31.

Simile.

Isai. 8.

Miche. 3.

Psal. 66.

teret. Illuminet vultum suum super nos, & misereatur
nostri, vt cognoscamus in terra viam tuam. **Psal.**
142. Ne auertas faciem tuam a me, & similis erit de
cendentibus in lacum. Vbi per lacum secundum **D. Ba-**
siliij & **Theodoretij** explanationem profundum mare
& tenebrarum intelligitur. Et quod magis mirandum est:
quod postquam haec protulit verba: A uerte faciem tuam a
peccatis meis, versu vñico interposito, statim inquit: Ne
proicias me a facie tua, & spiritu sanctu tuu ne auferas
a me. Et quidē non absq; ratione, tam instantem. **Quid**
hoc postulat a Deo: nā diuina facies, vel eius praesentia
fauore & gratiā, protectionē, & inuolucram, & si quid
aliud boni est: quod estimari debeat, significat. **Lew. 26.**
26. sic inquit: Respiciā vos & crescere faciā, multiplica
bimini: & firmabo pactū meum vobiscū. Quē locū ex-
ponens **A. damantius**, inquit. Plenum beatitudinis est
hoc ipsum, si quem respiciat Dominus. Vis videre si res-
piciat Deus ad hominem, quanta sit salus. **Petrus** ali-
quando penē perierat, & exconsecrationē diuinā gra-
tiae, **Diabolo** per os ancille Pontificis inspirante, fuerat
ereptus: sed vbi respexit ad eum, **Iesus** tantum, vbi ad
eum placidi vultus ora conuertit, statim reuersus in se-
metipsum, & prolapsus de precipitio reuocās pedem,
fleuit amarissimē: atque ita respectus a Deo, gratiam
& amicitiam flendo recepit, quam negando perdidit.
Respiciam vos & augeto vos, inquit, tanquam si sol as-
piciens segetem & vberissimos fructus referat, quam vti-
quē si non aspexisset, infaecunda relinqueretur: ita Do-
minus Deus cor nostrum inspiciens oculis misericordie
sux, & radijs nos verbi sui illuminans, auget nos & mul-
tiplicat. Vide quā appositissimo exemplo senex **A. da-**
mantius probat respicere Dei, misericordia, & donis coe-
lestibus plenum esse. Quod si ita est vt probauimus, nō
possum nō mirari, quomodo **Dauid** petat a Deo quod
vultū a peccatis suis auertat: cū impossibili e videatur
auertere faciē a peccatis, qui ab ipso etiam illam auer-
tat:

Psal. 142.

D. Basilij
D. Theod.

Lew. 26.

Origens.

Similc.

Dubium.

rat: enim uero peccatum Iuda scriptum est stillo, fer-
reo supra latitudinem cordis eorum, in vngue adamau-
tino. Quod si peccatum in cordis parietibus depictum
est, si firmiter exaratum: si auertit Dominus faciem a
peccatis, & a persona pariter auertere necessum erit.
Vt propositam dubitationem absoluamus, aduertendu
est: in Deo non uniuersam, sed duplicem esse faciem:
alteram misericordie, alteram iustitiae, quam modo hac,
modo illam, hominibus ostendit. Facies misericordiae: be-
nigna est & beniuola, plena doctorum & gratiarum, de
qua loquebatur **Dauid**, dicens: Ostende faciem tuam &
saluerimus, Et tibi: Deus miseretur nostri, & benedice-
cat nobis: illuminet vultum suum super nos, & misereat-
ur nostri. Et **Moyse** populi **Israclitici** dux: Domine
si inueni gratiam in oculis tuis, ostende mihi faciem tuam.
Altera vero, que iustitiam refert, terribilis est peccato-
ribus: valde perimenda, de qua loquitur **Psalmi-**
sta, ait: Vultus autem Domini super facientes mala, vt
perdat de terra memoriam eorum. Adumbratae sunt hu-
iusmodi Domini facies in **Ezechiele** cap. 41. vbi **Pro-**
pheta templum describens, inquit: Quod in pariete de-
pictus erat Cherubin inter duas palmas, qui duplicem
habebat faciem: ex vna parte faciem hominis, & ex al-
tera faciem leonis. Cherub hic **Christum Redemptorē**
nostrum adumbrabat, qui magni consilij **Angelus** ab
Isa dicitur, cuius duae sunt palmae. Primam, consequen-
ter est in primo aduentu, quando potentissime de nemi-
co nostro triumphauit cum superando & vincendo. Se-
cundam, in finali iudicio consequetur, de peccatoribus
& inimicis suis sumendo vindictam. In primo aduentu
faciem hominis ostendit, quia fuit ille aduentus totali-
ter misericordiae & clementiae consecratus. Quare dice-
bat sponsa: Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua
in auribus meis, vox enim tua dulcis, & facies tua deco-
ra nimis. Ac in secundo aduentu, iam non faciem homi-
nis sed leonis ostendit, id est, faciem iustitiae, quia contra
peccatores

Hiere. 17.

Duplex fa-
cies in Deo

Psal. 79.

Psal. 66.

Exod. 33.

Ezech. 41.
Figura.

Isai. 1.

Duplex
Christi tri-
umphus.

Cant. 2.

Apoc. 1.

peccatores quasi leo rugiet & clamabit: Quædã huius faciei umbra Beato Ioanni Evangelistæ & Prophete ostensa fuit, ut ipse c. 1. suæ Apoc. refert. Vidit enim Dominum oculos velut flammam ignis habentem, facies eius velut sol fulgebat, de eius ore gladius ex utraque parte acutus procedebat: cuius aspectus tam terribilis fuit, quod charus ille discipulus, qui supra pectus Domini in cœna recubuerat, qui dilectus inter omnes speciali prærogatiua dilectionis meruit appellari, cui tot reuelata fuerunt mysteria, visa hac domini facie, ad pedes eius velut mortuus statim cecidit. Sed quid mirum, cum aspectus ille totus ad iustitiam pertinuerit. Quia per gladium, nihil aliud nisi severissima illa iudicij sententia, ex ore iudicis processura significatur: qui gladius ex utraque parte acutus dicitur: quia illa sententia simul animam & corpus iugulabit, ut Ricardo de sancto victore super hunc locum placet: O facies Domini: terribilis, o intuitus valde tremendus: & quis est tam ferreus, qui hæc audiens nõ perhorrescat? Qui respicit terram, inquit Dauid, & facit eam tremere: tangit montes & fumigant. Vnicõ enim Dei intuitu tota terra tremit in suo centro, & non timet hominõ cinis & vermis: & in sui cordis centro contritionem et dolorem non sentit? Vide homo quam terribilis in extremæ dici iudicio facies hæc Domini apparebit, siquidem à conspectu eius omnes inimici illius quasi fumus deficient, et quasi cera liquefient. Tunc enim adimplebitur illud Psalmi: Sicut deficit fumus deficiant, sicut fluit, cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei. Si ergo fratres, nolumus faciem hæc leonis aspiciere, aspiciamus modo, cū tempus suppetit, faciem hominis: amplectamur misericordiam si nolumus, incidere in manus iusticiæ, quia in manu voluntatis nostræ est utrũlibet eligere. Referunt historiographi antiqui præcipuè Pomponius, quod in bellis illis punicis, quæ cum Cartaginensibus habuerunt Romani, miserunt ad eos consulem legatum cum duobus

Ricardus
de sancto
victore.

Psal. 103.

Psal. 67.

Pompon.

bus insignijs, lancea, videlicet, et caduceo: ut Cartaginenses quod vellent eligerent. Erat enim lancea, belli & inimicitie insigne, caduceus vero pacis. Noluerunt eligere caduceum, sed acceperunt lanceam, & sic totaliter ab eis delati sunt. Sic nimirum se habet Deus, offert in presenti peccatori, ut eligat quod maluerit, vel pacem, vel bellum, vel misericordiam, vel iustitiam. Qui tamen si oblatam sibi misericordiam, noluerit, velit nolit, recipiet postea iustitiam, & de suis sceleribus debitas poenas luet: & qui fugit faciem clementiæ inueniet faciem vindictæ. Iam hinc solutionem dubij superius propositi facillè intelligetis. Quando enim Dauid instanter à Deo petebat, ne faciem ab eo auerteret, de prima facie, misericordiæ, scilicet, intelligebat: cum vero modo petit, ut à peccatis suis faciem auertat, de facie hac terribili suæ iusticiæ intelligit: id est, ne pro debito peccata sua puniat, ne de illo debitam sumat vindictam. Auerte faciem à peccatis meis, inquit. Vbi Ambrosius A polo. Dauid, 1. cap. 13. Prudenter rogat, ut faciem auertat, non ab ipso, ne deficiat destitutus, sed à peccatis, ut vires nõ possint habere peccata ipsius. Quod magis alia versio confirmat, sic habens: Auerte furorem tuum à peccatis meis.

Denotant etiam verba hæc verecundiam, & confusionem quandam suorum scelerum. Quare inquit Eusebius: Qui conscientie male maculis mundatus fuerit, & fiducia plenus est, potest Deo dicere: vultum tuum Domine requiram, ne auertas faciem tuam à me: qui vero recentibus peccati vulneribus grauiter affectus turpitudinem, absurditatem, ac fæditatem operum ante oculos suos intuetur, pudore opertus, non immerito Deo tanquam magno iudici dixerit: Auerte faciem tuam à peccatis meis. Quasi diceret: Auerte domine faciem tuam à me, ne videas tot crimina à me perpetrata: nudus enim sum & destitutus omni virtute, & anima mea plena est peccatis, quæ oculos tuæ maiestatis offendent.

KKK Quare

Deus in pre
sentiofferre
misericor
diam.

Solutio du
bij.

D. Ambro.

Quare noli me, neque peccata mea respicere, priusquam illa laueris & sanguinis tui pretio deleueris. Hinc manifestissimè constat, quomodo peccatum confusionem & verecundiam inducat. Est enim peccatum deformitas quædam animæ quæ maximam anexam habet erubescenciam. Primam verecundiam quam expertus est homo, fuit propter peccatum: quousque enim diuinam legem est transgressus, non erubuit, neque ruborem passus est: sed cum peccauit, statim cepit erubescere, & abscondere se à diuino cōspectu. Vocē tuā domine audi, & abscondime, eo quod nudus essem. Abscondit se, nō ubique, sed in medio arboris vitæ, sicut habet Paraphrasis caldaica, quia arbor ista, illā significabat, in qua Christus nudus apparuit & peccēdit: talis nāque superbia, tali humilitate indigebat, vt curari posset. Humilitas verecūdiæ vniū, superbiam alterius, curauit. Abscondit se Adā in concauo arboris, nō vt scelera sua nō videret Dñs, (vt cū interlineari loquamur), sed, vt indignus eius cōspectu. Similē verecūdiā & confusionem tribus Efraim contraxerat, eo quod reliquerat Dñm & post Deos alienos abierat, cū apud Iere. c. 31. dicebat: Cōfusus sū & erubui, quoniā sustinui opprobriū adolēcētiæ meæ. Quinimo eandē confusionē vniuersus populus cōfessus est. c. 3. dicēs: Dormiemus in cōfusione nostra, & operiet nos ignominia nostrā quoniā Dño Deo nostro peccauimus. Hoc quidē, modò ad oculū adimplerū cernimus. Dormit enim populus hic in ignominia & dedecore cōsepultus, propter maximū illud peccatū, quod occidēdo Christū comiserūt, & positus est vbiq̄ terrarū, & vbiq̄ gentiū, in sibilū & parabolā cūctis mūdi nationibus: ita vt sint omnibus ludibrio & ignominie in sceleris sui vāditē: tale enim peccatū, talē cōfusione vt pariat, necesse est. Nulla potest esse culpa, quā verecūdia & cōfasio, quasi eius vmbra, nō sequatur, vel hic impræfenti, vel postea infuturo. Hinc est, quod Maria Magdalena, quando domū pharisei est ingressa, nō est ausa præ verecūdia ante cōspectū Dñi apparere,

Peccatū cōfusione inducit.

Gen. 4.

Gen. 4.

Hier. 31.

Idem. c. 3.

Luc. 7.

apparere, sed accessit retro, ad postulandā criminū suorū veniam. Publicanus etiā præcōfusione à longe stabat, nec audebat oculos suos atrolere: quin & D. Petrus cōsiderans se esse peccatorē, indignū Dei præfentia se ipsum iudicabat. Exiāmo Dñe, quia Homo peccator sum. Sed proch dolor, quid de nobis dicā, quātū Dēū nostrū quotidie offendimus, nec cōfundimur: tā sgrōdimur, sed minime verecūdamur. Quin potius videmur gloriari in malitia: cū simus potētes in iniquitate. De quibus illud Iere, dici potest. 3. c. Frōs meretricis facta est tibi, & nolisti erubescere. Omnia exaggeratio. Nō dicit Frōs mulieris vxorata facta est tibi: quia hec, licet aliquādo adulteriū cōmittat, tanē si in illo cōprehenditur, valde erubescit & cōfunditur: at in muliere meretrice nullus pudor est, nullus honor, nulla erubescētia: quin potius de sceleribus suis gloriatur, & illa alijs narrare nō cōfunditur. Sūt aliquæ animæ quæ Dēū offendūt, si delictatē quā in baptismo illi promissē ūt, propter voluptates denegādo, & fluxæ carnis vestigia insequēdo: verū de sceleribus suis cōfunduntur & verecūdantur, statim ac culpā comisserūt pñitēt & resipiscūt, & ad Dēū suū reuertuntur. cōfusa: verū hoc sanguineis lacrimis deplorandū est: esse aliquos, qui ad tā infalicē miserimū quē statū peruenerūt, quod nō solū nō cōfunduntur in peccatis suis, verū de illis gloriātur, publicē & corā omnibus, illa cōmittentes. Vltima abominatio earū quas Propheta Ezechiel vidit in templo. c. 8. fuit hæc. Vidit enim viginti quinque viros dorfa habētes cōtra tēplum Dñi, & facies ad orientē cōuersas, & adorabāt ad orientem solis habētes ramū applicatū ad nares suas. Septuaginta inquit: Extendūt ramū sicut subsannantes, Simachus quasi emittētes sonitū in similitudinē cānci pernares suas: Quæ omnia simul ad irrisionē spectāt, si cut. D. Her. insinuare videtur. Itaq̄, nō cōtēti sūt idolatrare, terga Deo vertere, & solis idolū adorare: sed in signū cōtēptus & irrisionis ramū ad nares applicabāt, et

Luc. 18.

Luc. 9.

Iere. 3.

Nota.

Ezech. 8.

Septuaginta.

Dei contēptus.

K K K 2 subla-

substantes natibus misitabant, Deum verum contem-
nentes, & paripendentes: scelus quod committebant.
Hæc est suprema abominatio coram oculis diuine maie-
statis: quando peccator, non solum vertit ei scapulas, il-
lum relinquendo pro vili creatura, idolis que thura offe-
rendo, quod fit in quocumque mortali peccato: quando
contempto Deo: voluptatibus incumbitur, sed etiam ra-
mus naribus applicatur, quod signum est contemptus
ipsius Dei, & quod paripenditur eius supplicium &
comminatio: nec reueretur oculos maiestatis eius, quin
potius omnia inuerecundia & contemptu: publicè pec-
cata sua perpetrat. Extat contra talem non spernenda
comminatio: apud Isai. c. i. Confundentur ab idolis
quibus sacrificauerunt: & erubescetis super hortis quos
elegistis: cum fueritis: velut quercus defluentibus fo-
lijs, & velut hortus absque aqua. Hæc verba dicebat
olim Isaias populo illi rebeli, & ad idolatriam procliu-
& eadem ego vobis hodie dico. Christiani, qui de ve-
stris sceleribus gloriamini, nec de maleactis erubesci-
tis. Tempus enim veniet, quando confundemini ab ido-
lis vestris, id est, a voluptatibus & carnis desiderijs, pro
quibus Deum verum derelinquistis. Confundemini, in-
quam, in hora mortis, vel iudicij, a vestra superbia, aua-
ritia, luxuria, & alijs, quæ omnia sicut umbra prætereunt.
Tunc enim erubescet peccatores super hortis quos ele-
gerint, & super voluptates quas amplexati fuerint. Sa-
crificabant Iudei vestigia. Gentilium sequentes, Pri-
apo, & alijs dijs inhonestis in hortis & lucis, inhonesta
& turpia committendo. Verbum enim hoc secundum
Hieronymum, inhonestatē sonat & turpitudinē. Eru-
bescet igitur tunc homines inhonesti & luxuriæ dedi-
ti, qui modo absque villo pudore & reuerentiā Deū of-
fendunt: tunc enim verecundiam amissam, licet inu-
tiliter recuperabunt: quādo fuerint velut quercus. Alia
litera velut Thirebitus, quæ arbor est infructifera, de-
fluentibus folijs, quæ virorem suum amittit. Tunc enim
cum

cum salutis virorem amisserint, cum infirmitas adierit,
instaueritque inimica mors, folia ab arbore euellendo.
Tunc, inquam, quando in arbore infructifera, nullus
fructus appareat bonorum operum, & quando fuerint
sicut hortus sine aqua, vbi nullus producit saluberrimus
fructus, sed spinæ & fentes peccatorum animā pun-
gentes & lacerantes, tunc, inquam, erubescet & confun-
dentur. Quibus dici poterit Paulinum illud ad Rom. 6.
Quem fructum habuistis tunc, in his, de quibus nunc
erubescitis: Ibi erit confusio vera, ibi pudor & gemitus.
Quamobrem fratres nihil securius, ne ad hanc confusio-
nem deueniamus, quam hic deperpetratis sceleribus, ve-
recundari & confundi: & cum nostro citharedo dicere:
Auerte faciem tuam a peccatis meis: & omnes iniqui-
tates meas dele.

Cor mundum crea in me Deus, &c. Hic, vt inquit Incog-
nitus, petit gratiam iustificantem, post peccatorum re-
missionem: quia licet hæc duo sint simul, & in eodem
temporis instanti, tamen ordine naturæ remissio culpæ
præcedit infusionem gratiæ: Quapropter postquam pe-
tiit remissionē culpæ, dicens: Asperges me domine hy-
sopo & mundabor, lauabis me, &c. Et in versu præcedē-
ti: Omnes iniquitates meas dele: modò cor nouum &
mundum sibi dari postulat. Per quem modum loquen-
di, iustificationem gratiæ intellige. Et aduerte cum Ly-
rano, quod petit creari cor, mediāte gratia iustificante:
quia gratia non educitur de potentia anime sicut aliæ
formæ naturales educuntur de potentia sui subiecti,
sed immediate à Deo creatur: non enim est aliquid
agens naturale, quod possit eam producere. Sed, vt ad
mores, vt moris est, deueniamus, non petit David quod
mundetur cor eius aut abluatur, sed quod de nouo cree-
tur: quasi cor eius per peccatum omnino corruptum,
& anihilatum sit. A nihilatur enim cor, & si non secun-
dum esse naturale, tamen secundum esse morale & gra-
tuitum: quare inquit Psalmista: A nihilum redactus

Rom. 6.

Lyranus.
Gratia non
educitur
de potentia
anime.
Scotus in 3
sen. distin.
11. q. 1. et
in 4. dist. 1
quest. 4.
Quod pec-
catum ani-
hilet.
Psal. 72.

Ezech. 28.

sum, & nesciui. Priuat enim peccatum Deo, qui omnē bonum animæ nostræ est: quapropter priuata Deo, omni bono caret, ac per consequens nihil esse dicitur, quia Deus omnia in se continet. Sed extat de hoc specialis locus apud Ezechielem c. 28. vbi cum ad Regē Tyri iussu Dei verba sua dirigeret, sic inquit: In multitudine iniquitatum tuarum, & in iniquitate negociationis tuę pulluisti sanctificationē tuā: produca ergo ignē de medio tui, qui comedat te; & dabo te in cinerē super terrā, in conspectu omnium videntium te. Omnes qui viderint te in gentibus, obstupescēt super te, nihil factus es, & nō eris in perpetuū. Locus hic licet ad literā de Rege Tyri intelligatur: tamē sacri expositores nō infimæ notę, primo Angelo illū acōmēdāt: propterea quōd ibi Cherub appellatur. Vbi ad oculū intueri possumus peccati malitiā, & quātū dānū inferat, vbi cūq; habet ingressū Poluit enim primū Angeli sanctificationē, quā destruxit gratiā in qua, vel fuit creatus, vel quā post creationē accepit, produxit etiā ignē, per quē culpā ipsā intelligo per cōsensum contractā, quę ignis fuit, ipsum Angelū in cinerē & fauillā cōuertens: & nō solū in cinerē, sed in nihilū: si ergo peccatū naturā Angelicā, nostrā mortalem in multis facile excedentē, sic fēdauit, vt ab ea omnem deleteret pulchritudinē, omnē auferret gratiā, & decorē violaret: quid in nobis nō operabitur: qui respectu illius quasi parui vermiculi estimadi fumus? Equidē pulchritudinē animæ nostræ deturpat, virtutes delet, & esse gratuitū, anihilat. Vnde est, quōd cū nostrū cor sedes gratiæ sit, ab illa esse suū gratuitū recipiens: peccator excors in scriptura sacra dicitur: quasi peccata ab eo omnino cor abstulerint. Quapropter necessariū est, vt in illo Deus non solū cor reparet & resarciat, sed quōd de nouo creet illud. At, quōd peccator dicitur excors, nō difficile erit probare: dicitur in Hier. c. 3. Audi me popule, qui nō habes cor. Et in Isai. vbi dicitur. Audite me duro corde, Septuaginta vertūt. Audite me, qui perdidistis

Peccatum
anichilauit
angelū
secundum
esse gratuitū.

Peccator
dicitur
excors.
Ierc. 3.
Isai. 46. D.
idem. 49.
Notā.

didistis cor. Etc. 46. loquēs cōtra Babylonios idololatrias, cū illis prädiceret suorum idolorū succēsum, quæ à Perlis cōfringēda erāt, & in Perliā eorū reliquix asportāde super camellos & asinos: quorū auxiliū etiā si implorassent: nō esset sufficiens ad liberādū eos ex illa captiuitate: statim ex his quasi cōsequēter infert, dicēs: Memētote istud & fundamini. Alij vertūt. Præstate vos viros. Nomine enim viri indignus cēseri debet, qui ratione nō fundatur. Alij vertūt: Stote rubei sicut ignis, id est, verecūdāmini & cōfundimini facies vestra colore rubescat. Quasi dicat. Quis nō erubescet & cōfundetur Deū adorare, & in Deū recipere, Deū, qui illū nō possit protegere, & à præfētaneis calamitatibus liberare: Quare statim subiūgit: Redite præuaticatores ad cor. Quasi qui iudicet, idolatras & peccatores à corde suo lōge abesse, illudq; perdidisse. Sed heu me miserū: quia verba hæc, licet contra paganos illos & idolatras Babylones fuerint prolata, tamē nō incōgruē nobis adaptari possunt: qui voluptates & huius mūdi delicias adoramus, pro quibus verū Deū creatorē nostrū passim relinquimus. Quomodo ergo nō cōfundimur, perfundimurque rubore, cū summū & incōmutabile bonū, propter breuē voluptatē cōmutemus: quæ nos in die vltionis non proderit, neq; ab inferni periculis liberare poterit? Igitur confundimini peccatores, redite, redite præuaticatores ad cor quod amissistis, quia verē excordes estis, verē perdidistis cor, in quo vera residet sapientia, si qui dē ob eo per culpā auerfi, nō statim per penitēciā cōuertimini, cor per peccatū amissum cum diligentia inquirete, & cum Dauide Deū suppliciter exorate, Cor mūdū crea in me Deus.

Cor mūdū creat in me Deus. Id est, cor aliud quod nō sit culpa infectū: quia cor istud quod habeo veneno peccati coaminatū est. Disce hinc, peccati venenū quantum cor hominis inficiat: quōd sit necesse aliud de nouo creare. Magnū enim esset venenū, quod semel in vas ali-

Peccatum
cordis
venenum.

*simile.**Ex peccato
topronitas
ad malum
oritur.**Gen. 8.**Rom. 7.**Gen. 6.**Aboc. 1.**Psal. 105.**D. August.*

aliquod siue si cile, siue vitreum infusum, etiam si mil-
lies labaretur, perfricaretur que sale, semper odorem, vel
saporem veneni obseruaret. O peccati venenum pestite-
rum, o detestandum virus, & omni cura fugiendum. Fe-
re semper enim anima quæ illud semel recepit odorem
eius obseruat: etiam si per Christi gratiam lauetur. Ma-
nent enim frequenter aliquæ illius reliquæ, vel habi-
tus prauus, vel inclinatio & propensio ad culpam, vel
eiusdem culpæ commissæ delectatio & complacentia.
Ex peccato namque primorum parentum natura no-
stra infecta remansit ad malumque procliuis: ita quod
proni sint sensus hominis ad malum ab adoleſcētia sua:
& hinc fomes peccati, qui instigatio quedam est ad pec-
catū, ipsius nature habuit ortū: Huius rebellionē senti-
bat Paul. cū dicebat: Sentio aliā legē in mēbris meis cō-
tradicientem legi spiritus mei. Motiuum Dei tempore
diluuij ad inundandam vniuersam terram, vt in Genesi
habetur, fuit infectio quam ex corruptione carnali con-
traxerat. Omnis namque caro corruerat viam suam,
vbi ex magnitudine remedij magnitudinem infectionis
licet colligere. Sed attendite aliam infectionem maiorē,
peccati, scilicet, quæ non per aque diluuiū, sed sangui-
nis Christi, deleta est. Qui dilexit nos & lauit nos à
peccatis nostris in sanguine suo. Quod si hoc vniuersa-
liter de omni peccato verū est, quanto magis de carna-
libus: Hęc enim non solū animam, verū & ipsum cor-
coinquinant. Dauid Psalm. 105. Et infecta est terra in
sanguinibus, & contaminata est in operibus eorū, & for-
nicati sunt in adinventionibus suis. Hic, secundū Aug.
methonimia committitur, vbi terra pro hominibus eam
inhabitantibus accipitur. Qui quidem infecti fuerunt
propter sanguinem filiorum & filiarum quem effude-
rūt sacrificantes illum Idolis Canaan: & propter for-
nicationem quam commisserunt. Hęc enim duo inter
omnia peccata magis inficiunt. Quare videns Dauid,
quod vtrumque perpetrauerat, quia sanguinem Viræ
fuderat,

uderat, & adult erium cum Bersabe comisserat, & ex
hoc intelligens infectionem sui cordis, quam ex culpis
comisserat: suppliciter postulat à Deo, vt aliud cor no-
uū sibi conferatur, dicens, cor mūdum crea in me Deus.

Petit etiam cor mundum, vt postulet quod inferius
subsequitur in alio versu, de quo inferius visuri sumus,
Ne proicias me à facie tua, id est, cor dignū diuino cōf-
pectu: quia solū mūditiæ cordis, diuinus intuitus cōce-
ditur. Beati mundo corde quoniā ipsi Deum videbūt.

Et in Psal. 23. Interrogat Dauid. Quis ascendet in mon-
tem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius: cui in-
terrogationi respondet: innocens manibus & mundo cor-
de. Sicut enim in aliquibus Ecclesijs statutū est, quod
nullus maculatus vulgari macula infamæ possit admi-
ttere: sic in suprema illa beatorū Ecclesia, non intrabit ali-
quis coinquinatus, aut abominationem faciens, quod
statutum est inuolabile. Possumus inferre quāta cor-
dis munditia requiratur ad videndum Deum, ex illo
quod. c. 6. sui viticiniij Prophetę Isaię contigit. Vidit, vt

ipse inquit, Dominum sedentem super soliu excelsum
& eleuatum: à cuius maiestate tota domus erat reple-
ta, quem Seraphin à capite vsque ad pedes alis suis te-
gebant, illiusque magnificabāt sanctitatem. Vbi notan-
dum cum D. Hiero. quod non vidit nudam essentiam &
diuinitatē, hoc enim soli Moyſi & D. Paulo concedūt
aliqui ex doctoribus: presertim D. Aug. lib. deuidendo
Deū. Et. S. Thom. in 1. p. Vnde idē D. Hiero. scribens
Damaso, tomo. 3. exponens illud: Et Regem Dominum
sabaot ego vidi, ait: esse Hebræorū sententiam, Isaiam
amatoribus ideo esse interemptum, quia cum Moyſes
posteriora Dei viderit: hic illum oculis carnalibus vi-
disse scribat. Itaque, diuinitatem non vidit in hac visio-
ne sed Deum informa humana apparētem, qui cum in
conspetu tanti Dei appareret cepit clamare, ve mihi
quia vir pollutus labijs ego sum, & statim vnus de Sera-
phin volauit & calculo ignito quem de altari, tullit te-

*Matt. 5. A.
Psa. 23. A.**Simile.**Cordis mū-
ditia.**Isai. 6.**D. Hiero.**D. Aug.**S. Thom.*

tigit os eius & purificauit illum, dicens: Ecce teigit hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua, & peccatum tuum mundabitur. Si ergo ad videndum Deum in forma solum humana, & hac, non vera & stabili sed apparēti, tanta mundities requiritur: quanto maior aduidendum Deum sicuti est, & in propria diuinitatis forma. Hoc quidem diuinum illum Platonem, quē antiqui musam

Plato. Artthicā appellarunt, nō latuit, quod ex libris sacris mutatum fuisse non dubito. Inquit enim libro 3. de Republica. Quemadmodū oculus quāuis solis sit filius (Facit enim vitum igne naturā) tamē nisi solis luce persusus, se ipsum non videt, neq; rē vllā perspicit, etiā sibi propinquā: ita nulla mēs etiā si Dei sit filia (Vocat enim animas, vel diuinas illas mētes Dei filias & soboles, eo q̄ sine aliqua materia creatæ sint) Deū videre poterit, nisi Dei lumine illustretur. Illustratur autem humana mens in cœlo lumine gloriæ, iuxta illud Psalmistæ: Et in lumine tuo videbimus lumē, & in terra diuina gratia illā purificante. Quinimo nō solū ad videndum eū in patria, sed etiam ad posedendum eum in via, summa cordis puritas, & munditia requiritur. De domo illa materiali, in qua Dominus inhabitabat olim, canit Psalmista Psalm. 62. Domum tuam Domine decet sanctitudo in longitudine dierum. Quare ergo nō idē de templo cordis nostri dicitur? Cor enim nostrum, sanctitudo, puritas, & innocentia decet: quia habitaculum est ipsius Dei. Templum Dei sanctum est, inquit Dominus Paulus, quod estis vos. Iudas Machabeus templum illud Hierosolymitanum, quod Antiochus Epiphanes profanauerat, idolatrijs que suis contaminauerat purificauit: & altare in quo Idola sua, collocauerat omnino destruxit: sic nos animam nostram, quæ verē templum Dei est, quam profanauit inimicus immunditijs suis, per contritionem & lacrymas purificare debemus: vt dignum Dei habitaculum efficiatur, dicente

D. Greg. Diuo Gregor. Si illum, qui ab omni peccato mundus est

est, in cordis hospitio habere volumus, oportet primo, vt illud ab omni vitiorū torde purgemus, Emēdemus ergo interiora cordis nostri, & diligenter peccatorum nostrorum secreta scrutemur, ne ex affectu nostro peccati delectatio pullulet, ne turpe desiderium cor in occulto titilet, ne passionum ex eo contentiones prodeant, ne peruersarum cogitationum dispensationes aliquando erumpant: templum enim Dei non potest esse pollutum. Hæc quantum ad templum animæ, altare vero templi, cor scilicet, in quo tot idola voluptatum admittimus, omnino cum Machabeo destruamus, & aliud de nouo ædificare conemur cum Dauide, qui aiebat: Cor mundum crea in me Deus, &c.

Et spiritum rectum inuoua in visceribus meis. Spiritum renouari postulat: quasi per culpam commissam spiritus inueterasceret. Nihil enim est, quo magis inueterascat spiritus siue feruor, aut deuotio animæ, quā culpa. Vnde Theodorus in persona David, sic inquit: Peccati senium admissi, tua benignitate me renoua. Per Ezechielem c. 36. filiis Israel à captiuitate Babylonica reuertētibz promittit Deus. Dabo vobis cor nouum & spiritum nouū ponā in medio vestri, & auferā cor lapideū de carne vestra, & dabo vobis cor carneū, & spiritum meū ponā in medio vestri, & faciā vt in præceptis meis ambuletis. Dabo vobis cor nouū ad intelligendā miserabile captiuitatē in qua vitā vestrā transigitis, & spiritū nouū, id est, voluntatē exeundi ab ipsa captiuitate. Erant enim iā filij Israel captiuitati aluefacti & seruituti, & in Babylone accolē, quare neque libertatem prætendebant, neque de reditu in patriam cogitabant. Sic peccator peccati seruituti addictus, nihil minus quam animæ suæ libertatem curat. Catenę sibi dulces videntur, & captiuitas ipsa est illi valdē iocunda. Vnde indiget alio corde sibi à Deo liberaliter cōcesso, ad intelligendā vitę suę discrimē, & spiritus renouatione, ad libertatē animę procurandā: quia spiritus per peccati seruitutē

D. Theod.

Ezech. 36

spiritus per peccatū se nescit.

Ephes. 4. inueterascit & quasi fenescit. Quapropter hortatur D. Paul. ad Ephes. scribens, cap. 4. Renouamini spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem qui secundum Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis. Quasi diceret. Vos qui per opera veteris Adæ, & imitationem transgressionis eius senium spiritus contraxistis, renouamini & reparamini per delictorum veram penitentiam: expoliantes vos veterem hominem, cum omnibus actibus suis: & induentes nouum Christum, scilicet, Redemptorem nostrum, quem per sanctificationem gratiæ que infusionem, induimus, in omni iustitia & sanctitate veritatis: quia simul cum eo virtutum ornamenta recipimus, quibus anima nostra ornata: reparatur, & instituitur.

D. August. Sed vltimo loco, quare spiritum rectum postulet, ab ore D. Augustin. audiamus: qui sic versus hunc interpretatur. Perfectum in me spiritum fac esse. Inueterata erat atq; curuata rectitudo spiritus mei. Dicit enim ex alio Psalmo: Curuauerunt animam meam: & quando se homo facit pronum ad terrenas concupiscentias, incuruatur cor quodammodo: cum autem erigitur insuperna, rectum fit cor eius. Itaque, cum spiritus & mens nostra naturaliter sursum feratur, vt recto tramite ad Deum ascendat: aggrauatur à culpa, & sic incuruatur, & ad ima deprimitur. Nec mirum, quia peccatum nihil aliud est nisi obliquitas quædam. Sic enim ab Scoto definitur: Peccatum est priuatio rectitudinis debite inesse. Salomon, cum de peccato verba ageret, inquit: Quasi à facie colubri, fuge peccatum: quod non incongruè dictum existimo, aut casu, sed summo consilio: quia coluber, nunquam erectus incedit, aut recta via, sed per

Ecclési. 21. obliqua procedit itinera. Comparat ergo colubro peccatum, quia obliquitas quædam est, & carentia rectitudinis quæ actui debetur. Vnde de peccatoribus dicitur quod incircuitu ambulant. E conuerso vero animalia illa Ezechielis, quæ abspiritu agebantur, recta via incedebant

cedebant, vehementia spiritus ducta: nec reuertebantur cum ambularent. Nam qui spiritu Dei, tanquam filij eius aguntur: non per obliquas & præcipientes peccatorum semitas, sed per viam rectam mandatorum Dei incedunt: igne diuini amoris & charitatis accensi: quousq; ad summum cœli fastigium perueniant: vbi post acceptam gratiam, recipient præmium gloriæ.

Concio quinta.

Ne proicias me à facie tua:

Et spiritum sanctum tuum, ne auferas a me.

Redde mihi latitiam salutaris tui:

Et spiritu principali confirma me.

Icut suprema hominis beatitudo & felicitas, in videndo Deum consistit, iuxta illud propheticum: Satiabor cum apparuerit gloria tua: sic summa eius miseria & calamitas in hoc, quod à præsentia eius arceatur, & diuino illius priuetur conspectu. Hoc est, quod damnatos miseros facit, multo magis quam ignis ille sempiternus, à quo absque vlla tormentum vicissitudine, perpetuò cruiantur. Quia damnatorum pena duplex est, vt Magistro sentent, & omnibus Theologis placet, altera damni, altera sensus. Poena sensus est duplex, quædam interior, quædam vero exterior: interior est vermis conscientiæ, qui comburit mentem, & supra modum eam torquet: exterior verò ignis gehenæ, quem patiuntur: de quo D. Greg. agit

*Summa mi-
seria in quo
consistit.*

*Dannatorum
pena du-
plex.*

*Magister
in 4. distin-
50. & ibi-
dem Scot.*

*D. Greg. su-
per psal. 20.*

15. moral. cap. 14. exponens verba illa Psal. 20. Pones eos vt clibanū ignis, in tempore vultus tui, Dominus in ira sua conturbabit eos & deuorabit eos ignis. Sciendū, inquit, est: quod omnes reprobī, quia in anima simul & corpore peccauerunt, ideo in futuro, in anima pariter & corpore cruciantur. Vnde & per Psalmistā dicitur: Pones eos vt clibanū ignis, &c. Clibanus namq; intrinsecus ardet: is vero qui ab igne deuoratur, ab exteriori incipit parte concremari: vt ergo sacra eloquia ardeat interiorius & exteriorius reprobos denuntient, eos & ab igne deuorari: & sicut clibanum poni testatur, vt per ignem crucientur in corpore, & per dōlorē ardeāt in mēte. Pēna dāni, est carentia visionis beatificæ: & hęc tanto maior est, quāto priuat maiori bono, Deo scilicet, qui bonū est animæ nostræ, in quo vno, omnia bona, & sine quo nihil boni, quod bonū illi sit, habere potest. Sed quod hęc pēna maior sit, magis q; timēda, audi ex ore Chrysostomi super Mat. circa illa verba: Omnis athenorū nō facit fructum bonū excidetur, & in ignē mittetur. Si quis diligenter inuestigabit, duæ pēnæ sunt excidendi & cōburi. Qui enim cōburitur, & à regno exciditur omnino: quæ pēna difficilior est. Multi enim Gehenā solū abhorrent, ego autem casum illius gloriæ, multo maiore pēnā dico gehena. Quod enim paruū, vel magnum malū nō susciperet pater, vt videret & potiretur dilecto filio: hoc itaque in gloria illa putemus. Nō enim aliquis filius ita suauis est patri vt illorū bonorū requies, & à corpore disolui & esse cū Christo. Intolerabilis quidem pēna est gehena, sed si quis decem millia gehenas ponat: nihil tale dicet, quales est ab illa beata gloria excidendi.

*Peccator
in presentem
et duplici
pena puni-
tur.*

Hinc fit, quod cū peccator, dum in peccato mortali est, secundum præsentem iustitiam, reprobos & cōdemnatus non immeritō appellari possit: alia duplici pēna à diuina ordinata iustitia puniri solet. Punitur aliquando pēna temporalī, tribulationibus, scilicet, & laboribus,

bus, vt iam hīc in præsentī, inferni dolores experiri incipiat, quibus eternaliter est cruciandus, vt patet de Antiocho & alijs: quæ pēna sensus appellari potest: & punitur insuper, carentia præsentis diuinæ, qua iusti per gratiam perfruuntur, quæ pēnæ damni correspondet. Peccatorem namque Deus deserit propter peccatū commissum: nō quod Deus, qui vbiq; præsens est elongetur ab eo, sed quia peccator ab ipso Deo elongatur per culpam. Dñs, inquit Hieronimus. omnes qui te derelinquunt cōfundentur: recedentes à te in terra scribentur, quoniā dereliquerūt venā aquarū viuentiū dñm. Nō appellat dominū fluuiū aut aquā quæ perpetuo motu fertur, nec aliquo tempore aut loco quiescit: sed venam aquarū viuentiū, vnde ipsa aqua scaturit & dimanat, quæ semper eodē modo se habet, nec in ea aliqua est loci mutatio: vt hinc intelligas, quod si Deus procul à peccatoribus abest, non est, quia ipse ab illis sit elongatus: apud quē nulla est transmutatio, nec vicissitudo obūbra- tio sed quia peccator ipse à Deo peccando recessit. Cui cōtingit (vt similitudine vtar Doctoris incogniti super Psal. 29.) sicut illi, qui mouetur in nauī, qui percipit se paulatim a ripa magis ac magis elongari, cum tamen litus nō moueatur, sed ipse: sic nimirū Deus cū sit omnino immutabilis, nosque mutationi obnoxij, nō ipse à nobis, quin potius nos ab ipso discedimus. Hoc est argumētū c. 50. Isai. vbi sic dicitur: Quis est hic liber repudij matris vestre, quo dimissi eā, aut quis est creditor meus, cui vendidi uos? Ecce enim in iniquitatibus vestris venditi estis, & in sceleribus vestris dimissi matrem vestram, quasi diceret: Propter vnā ex duabus causis, potest quis ab aliqua re se alienare, & in alterius transferre dōminium, vel propter odium conceptum, sicut fiebat in libello repudij: & hoc mihi non conuenit, quia non poteritis ostēdere librum repudij, quo dimiserim Synagogā matrem vestrā, aut propter lucrū, siue penuriā & necessitatem; & neque hoc quidē dici potest, quia aliquis

Hier. 17.

*Peccator
a Deo elongatur.*

*Doct. inc.
super Psal.
29.
Simile.*

Isai. 50.

aliquis esset creditor cui vos vendidisset: quare sequitur, quod ego vos non dimiserim: sed quod propter peccata quæ comissistis longe fasti estis à me, & propter sceleta vestra dimissi matrem vestram. Paraphrasis caldaica sic legit. Propter scelera vestra, elongata est congregatio vestra, quasi ipsi voluntariè à Deo recesserint. Cui consonat quod inquit beatus Dionysius. Benignissimus Iesus primus est in accessu & ultimus in recessu. Repulsus enim Dominus quotidie adulteram ad penitentiam reuocat. Primus in accessu, quia misericordia eius semper preuenit peccatorem, illum excitando à somno vitiorum, quo in vtramque aurem dormit, salutis suæ oblitus. Ipse enim stat semper ad ostium animæ nostræ pulsans & expectans, si quis ianuam illi aperiat, ut ingrediatur cum illo cenaturus. Est ultimus in recessu, quia quantum est ex se, nunquam recedit à nobis, nisi postquam nos ab illo recesserimus. Cõfirmat hanc doctrinam locus quidam Here. c. 6. qui sic habet defecit sufflatorium in igne, consumptum est plumbum, frustra conflauit conflator: malitiæ enim eorum non sunt consumptæ. Argentum reprobum vocate eos, quia Dominus projecit illos: Comparat in hoc loco Dominus populum Israeliticum argento siue auro falso & adulterino. Quædo enim aurum vel argentum non est verum sed adulterinum, solet aurifex vel argentarius proiicere illud in ignem simul cum plumbo aut stanno, ut virtute ignis separentur alia metalla, quæ habet admixta: Inquit ergo Deus nullum est medium quod non attentauerim, ut populum hunc à peccatorum rubigine purificem, & auferam ab eo omnem culpæ scoriam, defecit sufflatorium, omne plumbum consumptum est: nullum non moui lapidem ad finem hunc assequendum: sed omnia frustra tentavi, quia non est consumpta eorum malitia: quare, argentum reprobum uocari iure optimo possunt, & ideo proiici & reprobaui eos. Sed bone Deus, quis non aduertat totam quæ animi attentione consideret, quod Deus auriferario

Paraph.
Caldat.

D. Dioni.

Deus non
deserit nisi
si deserere
tem se.
Apoc. 3.

Here. 6.

Simile.
D. Her.

rio comparat se ipsum, nos vero metalis prætiolosissimis auro vel argento: ut hinc discamus quanti nos æstimet, quam simus apud illum prætiosi. Aurifex enim non proiicit aurum vel argentum, nisi quando cognouerit illud esse adulterinum & fallum: at aurum verum tantum facit, quod vel minutissimas eius reliquias deperdi, aut in terram cadere, non permittat; quod si intelligat non esse verum aurum, tanquam rem inutilem, & vilem scoriam proiicit. Sic nimirum Deus, homines in magno habet pretio, & in cordis sui delitiis: at cum constiterit illos non esse aurum vel argentum, sed in scoriam per peccatum fuisse conuersos, statim à se tanquam rem vilissimam proiicit. Quod testimonio ipsius Dauid comprobari potest: qui Ps. 30. sic inquit. Ego dixi in excessu meo, proiectus sum à facie oculorum tuorum. In excessu meo, id est, in peccato meo, in quo maxime excessit & Dei legem est transgressus. Cui fauet Paraphrasis Caldaica, quæ sic habet. Ego autem dixi cum querebam aufergere, succisus sum à præsentia gloriæ tuæ. Tunc quærebatur aufergere à Deo, quando delinquere cogitabat; & tunc Deus illum à præsentia suæ gloriæ proiecit: quia prius peccator per culpam fugit à diuino conspectu, quam Deus proiciat illum aut priuet suam præsentiam. Huius doctrinæ non ignarus Dauid, timens se ipsum, de sua discessu virtute, & de diuina confidens misericordia, enixè à Deo postulat: ne permittat iterum in peccatum relabi, cuius causa à diuino proiciatur conspectu, dicens: Ne proicias me à facie tua &c.

O quantum malum est à diuino separari conspectu, illius quæ dulci priuari præsentia & confortio. Si malum hoc peccatores considerarent, animo quæ voluerent, non tot mala comitterent, neque tam facile à Deo recederent. Vide quæ malum & amarum est, de reliquisse te Dominum Deum tuum, dicebat Propheta Ieremias. Malum est propter culpam quæ intrinsicam habet malitiam: amarum vero, propter penam qua peccator in infer-

M. m. no affli-

Homo a-
pud Deum
pretiosus

Simile.

Psal. 30.
Nota.

Malum est
amarum a
deo de re-
linqui.
Her. 2. B.

Isai.

no a ficietur. Hac pœna cōminatur Dominus per Isai. c. 1. Et relinquetur filia siō sicut vmbra culum in vinea, & si ut tugurium in cucumerario, & sicut ciuitas quæ vastatur. Quæ verba, licet de populo illo Israelitico dicta fuerint, quem filiam Siō propter montem Siō in quo fundatus erat appellat: tamen non incongruè de anima nostra à Deo propter peccatū derelicta, intelligi possunt: Hæc quidem relinquitur sicut vmbra culum in vinea. Cum vinea fructibus abundat, illiusquē vites racemis & bottrionibus sunt plenæ, tunc custos vineæ facit sibi vmbra culum vel tugurium ad custodiendam illam, & à bestiis & viatoribus defendendam: quando autē nulum habet fructum, ipsum vmbra culum diruit solo quē prostermit, & flammis suppositis exurit. Sic equidem animæ nostræ contingit, quandiu fructibus charitatis & bonorum operum abundat, habet Deum custodem & protectorem suum, vt eam à latronibus & demonijs defendat: at cum per peccatum omnibus suis meritis & virtutibus spoliatur, à Deo derelinquitur, vt omnibus vitijs pateat, sit quē in spoliationem & prædam, & nisi pœnitentiā agat flammis æternis comburatur. Et sicut ciuitas quæ vastata est: quam incolæ omnes, illius quē naturales ciues desertam de relinquunt, & quæ hominum erat habitatio, iam non nisi ferarum & reptilium, viperarum & lacertorum domicilium. Idem animæ contingit, quæ à Deo per culpam cōmissam derelicta, peccatorum & demoniorum fit habitatio. Reconciliatus Absalō patri suo Dauid, cui fuerat exofus propter mortem Amō fratris sui, quem dolose occiderat, reuersusquē diligentia Ioab & prudentia Thecuitis in Hierusalem, dixit Rex ad Ioab: Reuertatur Absalō in domum suam, & faciem meam non videat: mansit quē in Hierusalem duobus annis, & faciem Regis non vidit. Quibus transactis, dixit Absalō ad Ioab, Misi ad te obsecrās vt venires ad me, & mittere te ad Regem, & diceres ei: quare veni de Gesur: melius mihi erat ibi esse, obsecro

2. Reg.
14 f.

secro ergo vt videam faciem Regis, quod si memor est iniquitatis meæ, interficiat me. Res quidem notatu digna. Erant Absalō quam plurima, ex quibus voluptatem non modicam capere posset; erat enim in opulentissima illa ciuitate Hierosolima, non in aliquo castello aut tugurio, hominum confortio destitutus; nati sunt ei filij tres, & filia vna nomine Thamar elegantis formæ, quæ possent esse ei in delicias: merore tamen & dolore conficitur: eò solum, quod faciem patris sui Dauid non videt: ex quo argumentum fumebat latentis iræ in paterno pectore. O egregium exemplum, ex quo ad sensum intelligere poteris homo, quam magnum malum sit à conspectu Dei esse proiectū. Si enim magna paruis, cōpare licet, quid non dolere debet peccator, quod a presentia diuinæ gratiæ sit eiectus: si Absalō tantum dolebat præsentia Regis priuari? Cum Deus animæ nostræ sit pater sit sponus, sit Rex, sit creator, sit Deus: & absque illo nil iucundum, nil gratum, nil bonum contingere possit. De Coladion refert Plinius quandam mirabilem proprietatem. Inquit animalitem hanc ad infirmū adductam, si ad eum extemplō oculos suos conuertat signum esse certissimum salutis assequēde: quod si auertat, signum esse mortis. Vocatur Christus in Scriptura sacra auis Isai 46. Vocans ab oriente auem, hæc auis si oculos in peccatorem defigat, proculdubio signum est suæ salutis, si autem auertat, damnationis & mortis. Quid ergo mirum, quod Dauid noster magnitudinem huius supplicij timens, & grauitatem peccatorum suorum confidens, toto pectore exclamet & dicat: Ne proicias meā faciem tuam &c.

Et spiritum sanctum tuum, ne auferas a me. Hic Dauid non de Spiritu Sancto iustificante, sed de spiritu prophetiæ loquitur, & hæc est sententia. D. Athanasij, Hierony, Casiodoro, & Lyran: quæ spiritus sancti nomine appellatur, quia non humano spiritu sed diuino contingit. Sic enim ait, D. Petrus, 1. c. 1. Non enim voluntate humana

D. Athanasij.
Hierony.
Casiodoro.
Lyran.

2. Pet. c. 1
Prophetia
spiritus.
Psal. 44.

na illa: a est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines. Unde est, quod David dicebat Psal. 44. Lingua mea calamus scribæ & lociter scribentis, quasi diceret: Lingua mea nihil aliud est dū futura loquitur mysteria quæ propalat, nisi instrumentum quodam à Spiritu sancto motum: qui scriba velox appellari potest, quia ad scribendum in corde meo nullis temporis successibus indiget, sed velociter subito quæ mentem meam docet & illuminat. In quo diuina sapiētia ab humana distinguitur, quod hæc indiget fillogiis & demonstrationibus & serioso temporis discursu, illa, vero absquæ vlla mora & in instanti, infunditur. Est enim doctor, ut inquit Greg. qui nulla ad discendum mora agitur, sed in omne quod voluerit, subito mentem illuminat. Quantæ dignitatis & excellentiæ sit hic spiritus, vel ex eo constare poterit, quod D. Paulus gradus donorum cælestium enumerans, post donum apostolicum, statim prophetium connumeravit, dicens: Et ipse quidem, quosdam dedit Apostolos, quosdā quidē Prophetas. Sunt enim isti duo gradus tāta a finitate coniūcti, quod ferè eadē quæ de Apostolis, & de Prophetis pariter, in scriptura sacra dicuntur. Apostoli quidem in scriptura sacra nubes vocantur, ut patet ex Isaia. c. 60. Qui sunt isti, qui ut nubes volant & c. quæ locū. D. Cirillus & Theodoretus de Apostolis explicant, qui rore suæ doctrinæ, vniuersum terrarum orbem irrigarunt: sed idem de prophetis dicitur per Zachariam. c. 1. 2. Timeat omnis caro à facie Domini, quoniam surrexit de nubibus sanctis suis. Quem locum expendēs Theodoretus, sic ait. Nubes autē sanctos prophetas rectè vocat, nihil suum loquentes, sed tamquam ex mari quodam gratiæ, spiritus pluuiam propheticam habentes. Ab his se resurrectorum & apparitorum dicit, quoniam ut per hos prædixit aduentum suum, & his quæ præsignificauit imposuit finem, re ipsa & veritate, prophetiam diuinam ostendit. Dicuntur etiam

Aposto

Apostoli vigiles vel custodes ciuitatis, iuxta illud Isaia: Super muros tuos Hierusalem, cōstitui custodes, tota die & nocte non tacebunt: idē etiam de Prophetis dicitur Canticorum. 5. Inuenerunt me custodes ciuitatis: num quem diligit anima mea vidistis. Paululum cum pertansissem, inueni quem diligit anima mea. Circa quæ verba, inquit Theodoretus: quod per vigiles ciuitatis, sancti Apostoli & prophetæ intelliguntur: quos percontatur & interrogat anima pia, Et rectè quidem, quia Prophetæ consulendi sunt & interrogandi de Christo: qui omnes testimonium de ipso perhibent: quia in prophetarū manibus assimilatus est, ut verbis Osæ utamur. Sicut enim in principum nuptijs contingere solet, quod sponsus aliquam sponsæ præmittit sui similitudinem & efigiem, ut illius aliqualem habeat notitiam: sic Deus, qui naturam humanam in sponsam decreuerat assumere, per manus prophetarum imaginem suam depictam mundo præmissit, ut illius haberetur noticia & præscientia. Prophetæ igitur consulendi sunt, quia omnes illi de Christo Redemptore nostro testificantur. Appellatur etiam oculi in scriptura, quia fuerunt Ecclesiæ lumina, quare de illis dicitur: Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei: & idem etiam de prophetis vsurpatum passim reperies. De quibus Psellus explicat illa canticorum verba: Oculi eius sicut columbæ super riuulos aquarum, quæ lacte sunt lotæ. Inquit enim quod fuerunt Sinagogæ oculi, super plenitudinē aquarum reuelationum & mysteriorum fidei consistentes. Consuecunt enim columbæ super immensam faxam iuxta fluentia aquarum prominentia consistere, ut in ipsis aquis perspicuis & diaphanis pericula sibi imminentia præuideant. Vident enim accipitrem, aquilam, & herodium à longe venientes: & sic minaces eorum virgines effugiunt: sic nimirum prophetæ iuxta fluentia diuinæ sapientiæ constituti, futura omnia ad statum Ecclesiæ spectantia, siue commoda, siue incommoda siue

Mmm 3

tristitia

Apostoli
vigiles & cu
stodes ciui
tatis.

Isa. 62.

Cant. 5.

Theodore.

Osæ. 13.

Simile.

Apostoli

oculi Ec-

clesiæ.

Zach. 2.

Psellus.

Simile,

466

Super Psal. 4. penitentialium.

trista, siue læta, siue premia, siue supplicia, præuiderūt. Facit enim ad dignitatem prophetiā nō parum, quōd Apostoli & Euangelistæ eius testimonio passim vsi sunt, ad veritatem fidei comprobendam: nulla enim certior via ad veritates euangelicas corroborandas inueniri potest. Quare dicebat. D. Petrus, postquam miraculorū quæ in Thabor facta fuerant meminuit: Sed habemus his firmiorem propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes &c. D. etiam Paulus. 1. ad Cor. c. 2: Sermo meus & prædicatio mea, non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis. Circa quæ verba, inquit Origenes libro pri. contra Celsum in principio: His adijciendam disciplinam nostram habere quandam demonstrationem propriam, diuiniorem quam sint Græcorum demonstrationes, quam Apostolus vocat demonstrationē spiritus & virtutis, vt potē spiritu per Prophetas fidem astuente ijs quæ de Christo feruntur, virtute verō, per prodigia quæ facta credimus. Consistit enim hæc demonstratio vel ostensio spiritus, in concordia & vniuersitate Prophetiæ ad euangelicam veritatem: quare toties ab euangelistis dicitur: Vt ad impleretur quod dictum est per Prophetas, vt demonstratiuē ostendatur, in Christo Redemptore nostro, omnes Prophetias adimpletas esse. Hoc demonstratiois genere, elegantissimē per continuos decē libros, Eusebius cæsariensis vsus est, proponens aliquā veteris instrumenti prophetiam, ac statim probās, quōd in Christo adimpletas sit. Cum igitur spiritus prophetiæ, tanti sit estimandus, quōd Apostolicæ dignitati ferē sit compar: quod nostræ veritatis confirmatio & ostensio, qua Christū Redemptorem nostrum verū esse Deū in lege promissum demonstratur: nō mirum, si regalis Prophetæ peccata sua, quæ in Deum commiserat cōsiderans, & indignum se tali dono iudicans, summis precibus exoret, ne tale donum ob culpam suam ab eo auferatur, dicens: et spiritum sanctū tuū, ne auferas a me. Hic summo

1. Pet. 1.

1. Cor. 2.

Origenes.

Eusebius.

pere obseruandum est, quōd etiā si David maximus fuerit omnium prophetarū: & inter omnes per excellentiā & anthonomaticē propheta appellatur, cū sit super omnes illuminatissimus, in his quæ ad verbi incarnationē, redemptionisquē mysteria pertinent: sicut ipse fatei non erubuit, dicēs: Super senes intellexi; Et alibi. Incerata & occulta sapientiæ tuæ, manifesta sti mihi, timet tamen, ne propter scelera cōmissa, huiusmodi prophetiæ spiritus sibi auferatur. Sciebat enim hoc esse Dei ingenium, & hanc illius consuetudinem, nullum peccatorem ad suam amicitiam admittere; quin potius illum a sua familiaritate excludere, donis quæ consuetis aliquando priuare. Tādīū enim in gratia Dei et amicitia aliquis cōseruabitur, quandiū legem eius et iustitiam obseruaerit. Si autē hanc transgressus fuerit, statim delibro amicorum eius delebitur. *No dura mas la priuancacon Dios, de quā to curare el conseruarnos en su gracia, y no offendelle.* Exemplum habemus in Heli sacerdote summo. 1. Reg. c. 2. qui cum maximē Deo esset familiaris, tamē, quia in corrigendis filijs suis fuit negligens et remissus: à diuinis reuelationibus, simul et sacerdotio fuit priuatus. Quia honorasti filios tuos plusquā me, vt comedetis omnes primitias populi mei Israel: propterea ait Dñs D. Israel, loquēs loquutus sum vt domus tua, & domus patris tui ministraret in cōspectu meo, vsq; in sempiternū, nūc autē absit à me, sed quicumquē glorificabit me, glorificabo eū: qui autē contēnunt me erūt ignobiles. Est & alius locus in Hiere. c. 22. vbi sic dicitur viuo ego dicit Dñs, quod si fuerit Ieconias filius Ioachin Regis Iuda annulus in manu mea dextra, inde euellam eum. Vbi aduertit Lyranus quōd annulus antiquitus signū erat dilectionis & firmitatis, quia literæ regiæ annulo signabatur. Quapropter significatio illorū verborū erit: quōd etiā si Iechoniæ quā plurima beneuolētia et amicitie signa ostenderit, si muneribus prosequutus fuerit, tamē si eum offendat, vel à semitis eius declinauerit, illum proculdubio ab amicitia & familiaritate sua repellat in captiuitatem

1. Reg. c. 2.

Hiere. 22.

Annuli di-

lectionis

signum.

captiuitatem quē ducere faciet. Nemo confidat (quan-
 tumuis sanctus, quantumuis iustus, & amicus Dei fue-
 rit) in beneficijs, ab ipso Deo sibi concessis: vt hinc an-
 sam trāsgrediendi p̄cepta eius assumat, vel contēnen-
 di illum, ita quod nimia familiaritas (vt vulgō dicitur)
 pariat contemptum: quia si tam charus illi fuerit sicut
 annulus in manu dextra esse solet, absque dubio illum
 reppellet à sua familiaritate & amicitia, & beneficijs
 quibus abusus fuerit, priuabit. Hoc enim timens Pro-
 pheta sanctus, considerans legem Dei per adulteriam
 violasse & sanguinem innoxium Vriæ fudisse, orat Do-
 minum, dicens: Et spiritum sanctum tuum, ne auferas
 à me.

Letitia in
 carnatio-
 nis Christi,

D. Aug.
 Hiero &
 Grego.
 Athana &
 Didimus.

versio D.
 Hiero.

1. sai. 38.

70. Inter

D. Hiero.

Redde mihi lætitiā salutaris tui &c. Per hanc læ-
 titiam quam sibi reddi postulat, illam quam ex consi-
 deratione & reuelatione saluatoris nostri Iesu, ad redi-
 mendas animas, ex semine eius nascituri captabat, inte-
 lligit. Et huius sententiæ sunt ferē omnes Ecclesie pa-
 tres. D. Aug, Hieronymus, Gregorius, & alij, & vt cæte-
 ros taceam, solum Gregorium referam, sic aientem. Læ-
 tabatur propheta de aduentu filij Dei antequam pec-
 caret, & certus quod de suo nasciturus erat semine, an-
 te quam laboretur gaudebat: sed postquā vxoris Vriæ
 amore deceptus, modum in peccando non habuit: ne si
 bi Deus hoc offensus subtraheret, quod anteplacatus
 promisserat, formidabat. Confirmat etiam hoc D. Hie-
 ro. versio, quæ loco salutaris habet Iesum. Redde mi-
 chi lætitiā Iesu tui, & spiritu potenti confirma me.
 Hoc eodē timore afficiebatur Ezechias Rex, vt. c. 38.
 Isai. habetur, Dixi non videbo Dominum Deum inter
 ra viuentium. Generatio mea ablata est, & conuoluta
 est, à me quasi tabernacula pastorū. Septuaginta interp-
 sic verterunt. Ne quaquā videbo salutare Dei in terra-
 viuētū Vbi inquit. D. Hiero: Hoc autē est omne quod
 metuit: ne salutare Dei ductus ad inferos, nequaquam
 mereatur aspicere, sciebat namque Rex Ezechias, sal-
 uatorem

uatorem de sua posteritate fore nasciturum, quare for-
 midabat, ne propter vitæ excessum, cum sine liberis mo-
 reretur, tantum impediretur bonum. Spes enim Christi
 promissi in carne passibili venturi, fuit Patriarcharum
 gaudium, Prophetarum lætitia, & totius Synagoge so-
 lamen. Vnde Cant. 2. ipsa inquit. Sub vmbra illius quē
 desideraueram sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo.
 Quæ verba dum expendit Bernardus, inquit: Merito
 eius desiderauerat vmbra, de quo & refrigerium esset
 & refectionem pariter acceptura. Nam cætera quidem
 filiarum ligna, et si vmbra solatij, habent, sed nō vi-
 tæ refectionem, nō fructus perpetuos salutis. Vnusest
 enim vitæ author, vnus mediator Dei & hominū Chri-
 stus Iesus, qui dicit sponsæ suæ, salus tua ego sum. Se de-
 bat enim sub vmbra illius Synagoga, quia vmbra fu-
 turorum habebat lex, & omnia illis in figura continge-
 bant. Omnia quippē veteris legis sacrificia, omnes il-
 lius ceremoniæ & ritus, nihil aliud erant, nisi quædam
 vmbra & figura Christi: sub qua sedebat Synagoga, &
 consideratione tantū mysterij, supra modum oblectaba-
 tur, & dulcedine futuri fructus, etiam si à longe prægu-
 stati, summa lætitia afficiebatur. Nonne sub hac vmbra
 Abraham sedisse existimandus est, qui in immolatione fi-
 lij, Christi mortem præuidit, & lætatus est? Abraham,
 inquit Saluator, Ioan. 8. vidit diem meum vidit, & ga-
 uisus est. Vidit enim sub vmbra sedens, nō apertis ocu-
 lis intuitus est: vidit procul, nō euicino, vidit oculis mē-
 tis, non corporis. Et valdē notandum est, quod & si non
 minore pretio, quam propriij & vnigeniti sui sanguine,
 emerit hanc præuisionem: tamen, tanti illam fecit, quod
 gauisus est. Sciebat enim ex illo fonte gaudium vniuer-
 so orbi esse manaturum: quare, & si quam plurimas me-
 roris & doloris causas habuerit, vt rectē Origenes ho-
 mil. 22. in Genesim aduertit, tamen omnium oblitus, &
 tanti beneficiij memor, gaudet & exultat: non quia amā-
 tissimum filium iugulabat, sed quia in morte eius Chri-
 sti

Propheta
 desiderauit
 runt Chri-
 stum.

Cant. 2.

D. Bern.

Vmbra fu-
 turorū lex

Ioan. 8.

Nota.

Origenes.

Nnn si

Gene. 48
Ionathas
Caldeus.

Exod. 4.

Isai. 45.

Isai. 64.

Simile.

Patriar-
che et Pro-
phete per-

sti mysterium mundo valdè necessarium cernebat. Se-
debat etiam sub hac umbra Iacob: quando umbrę mor-
tis valdè propinquus, vidēs in umbra & mysterio fidei
saluatorem quem expectabat, dixit. Salutare tuum ex-
pectabo Domine. Vbi inquit Ionathas Caldeus: Nō
expecto salutare Gedeon filij Ioas, quæ est salus tēpo-
ralis, neque salutare Samson filij Manue, quæ est salus
transitoria, sed expecto redemptionem Christi filij
Dauid, qui venturus est ad accersendum sibi filios Is-
rael, cuius redemptionem desiderat anima mea. Sed et
etiam sub hac umbra Moyfes, qui non sine crebris sus-
pirijs & lachrymarum profluvio Deum exorabat, di-
cens. Obsecro Domine mitte quem missurus es. Sed et
& ille qui tantę morę & tarditatis impatiens, cęlos al-
loquens, dicebat: Rorate cęli desuper, & nubes pluant
iustum, aperiatur terra, & germinet saluatorem. Et ali-
bi: Vtinam dirumperes cęlos, & descenderes, vt saluos
facias nos, à facie tuamōtes defluerent. Omnes hi, sub
umbra sponsi requieuerūt, illius quę dulcedinē (licet à
longe) aliquomodo degustarunt: quia fide illum et h, non
in propria persona sicut nos, receperunt. Contigit
illis, quod naufragium patientibus contingere solet: si
enim dum fluctibus agitantur, ventorum crudelitate
conculsi, inter medios vortices constituti morti iam pro-
pinqui, in altissimis montibus, vel fortē in aliqua eminē-
ti longissimē portus turri, lumen viderint: totis viri-
bus ad eā adnavigare conantur. Quod si in medio itine-
nere, viribus deficientes, submerguntur, & à fluctibus
maris superantur: saltim animo & affectu, ipsam lumē
amplectuntur, adorant, & venerantur. Non secus fan-
tis illis veteris testamenti Patriarchis & Prophetis
contigit: qui cum in medijs peccatorum fluctibus ver-
sarentur nec aliquod esset eis suffugium efficax, à longe
videbant Christū Saluatorem nostrum verum totius
mundi lumen; ad quem pertingere summopere deside-
rabant: quod cū impossibile esse intelligerent, volū-
tate

tantate saltem, animi quę affectu illum venerantes, com-
plectebantur. Omnes isti iuxta fidem defuncti sunt, in
quit D. Paulus, non suscipientes repromissiones, sed à
longe eas salutantes. Non enim Christū promissum ma-
nibus contingere potuerunt, non dulci eius recreari præ-
sentia, videre miracula, aut doctrinam illam cęlestē ex
sacro ore eius audire: quapropter omnia hæc, vt pote-
rant fide venerabantur, & accipiebant. Quod si illi
tanta, animi deuotione venerabantur, Christum fidem-
quę suscipiebant, si eius sola consideratione tanta per-
fundebatur lætitia & alacritate, quid nos facere debere-
mus: quibus misericordia hæc est propinquior, & quos
beneficiū magis ē vicino respicit? Quanto putas affice-
remur gaudio in medijs vitę huius laboribus & discrimi-
nibus, quantis consolationibus replemur, sitanti be-
neficij haberemus memoriā? Si lignum illud Mosai-
cum in aquas Marath missum, quę amarissimę erant,
tantę virtutis & efficacitę fuisse dicitur, quod aquas il-
las amaras & inspidas, in dulcedinem conuertit: quid
de Christo, qui lignum vitę in scriptura sacra ap-
pellatur, existimandū erit? Sunt quidem amarissimę hu-
ius vitę aquę, iter exilij nostri laboribus abundat, ama-
ritudinibus repletum est, verum efficacissimum nobis
premanibus adest remediū: lignū, scilicet, illud viride,
quod iuxta decursus aquarū plātātū est, lignū illud vi-
tę quod fructū attulit immortalitatis Christus verus
mundi saluator: cuius consideratione & memoria, om-
nia in dulcedinem conuertuntur, & in consolationem
maximam permutantur. Eam ob causam (vt existimo)
Christus Redemptor noster filius vnicornium à Da-
uide appellatur. Et dilectus quemadmodū filius vnicor-
niū. Est enim huic animal propriū, quod aquarū ve-
nena cornu suo tollit. Accedūt animalia ad fontē, quę
serpens veneno suo infecit, & licet maximā sitim patiā-
tur, tamē nullatenus audēt bibere, quousque vnicornis
adueniens cornu suo omne venenum tollit: bibit ipse

fidem reco-
perat Chri-
stum.
Hebr. 12

Exod. 15

Christus li-
gnū vitę.

Memoria
Christi læ-
tor cordis
dulcedinē con-
uertuntur

ex fonte & omnia alia animalia pariter bibunt. Verè Christus filius vnicornium fuit, quia cum aqua tribulationū & dolorum ante eius aduentum amara esset, quæ absintium & mortifera, ipse tamen ex illa bibens, amaritudinem in dulcedinem, venenum in liquorem, & mortem in vitam conuertit, quia omnis nostra tribulatio, tribulationibus Christi Iesu collata, super mel & fauū dulcis reputabitur. Dicat ergo anima desolata & afflicta cum se omni consolatione destitutā viderit. Redde mihi lætitiā salutaris tui: & statim ingentem animi gaudium, summamque mentis alacritatem concipiet.

Et spiritu principali confirma me. Timens Propheta animi sui fragilitatem quam fuerat expertus, petit per gratiam Spiritus sancti in bono confirmari: ne iterū in seclera sua relabatur. Et spiritum sanctum, spiritum principalem appellat: quia ipse dominatur omnibus animæ nostræ affectibus, & sola ipsius gratia potens est & efficax, ad illos superandos. Quare alia litera habet. Et spiritu potenti confirma me. Quasi ille solus & nō alius, sit potens ad confirmandum in bono incepto, perseverantiamque præstandam. Et ad hoc spectat B. Gregorij expositio, quæ sic habet. Sciebat enim quia infirma est omnis anima, nisi Sancti spiritus fuerit virtute firmata: nam & de Apostolis dictum est: Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum, Psal. 32. Quid enim cœlorum nomine, nisi sancti Apostoli designantur? Qui nimirum verborum imbribus terram cordis nostri inebriant, venturi iudicij minis & terroribus intonant miraculorum signis, & operum sanctitate corruscant. Quare, cum adhuc Apostoli debiles essent & infirmi, dictum est eis Luc. 24. Manete hic donec induamini virtute ex alto. Quod si fortissimi illi militie nostræ duces, qui virtute huius spiritus, de quo sermonem facimus, vniuersum orbem ditioni suæ subiugarunt, non sine dono hoc cœlesti ita e potuissent: quanto magis nos qui fragiles & infirmi sumus? Perseuerantia.

D. Greg.

Psal. 32.

Luc. 24.

tiā enim, vt eam D. August. definit lib. 83. quæ sit. cap. 31. est in ratione benè considerata, stabilis & perpetua permanens: sed cum homo, vel ex sua compositione, vel ex vitata natura, habeat quod inconstans sit, & nunquam in eodem statu permaneat: nulli dubium est, quin ad perseverandum præter iustificantem gratiam, speciale Dei auxilium requirat: De quo extat concilij Tridēni decretum, de iustifica. cap. 12. & 13. Et canone 22. dicitur: Si quis dixerit iustificatū, vel sine speciali Dei auxilio, in accepta iustitia perseverare posse, vel eū eo non posse, Anathema sit. D. August. in de Ecclesiasticis dogmatibus, cap. 3. vbi multa ad nostram fidem spectantia definit, hoc etiam determinat: neminem etiam baptismatis gratia renouatum, idoneum esse, ad superandas diaboli insidias, & ad vincendas carnis concupiscentias, nisi per quotidianum auxilium Dei, perseverantiā bonæ conversationis acceperit. De animalibus illis, de quibus Ezechiel. capite. 1. & 10. agit, qui tam celeri & perseveranti volatu pergebant, quod cum ambularent, nec per momentum quidem reuertebantur, dicitur: quod ubicumque erat impetus spiritus, illic gradiebantur: quasi spiritui, perseverantiā indeficiens in volando, tribueretur. Vnde enim animalis & terrestris homo, qui natura sua grauis est, & ad omne opus bonum & meritum impos: virtutē habere possit & constantiā, ad per volandum in cœlum quasi sublimipeta: vis, & quod in medio itinere non deficeret, nisi hæc ab illo superno spiritu concessum esset, qui adiuvat infirmitatem nostram, tribuitque naturæ vires ad difficilia queque superanda: Qui confidunt in domino, inquit Isaias, mutabunt fortitudinem, assumentque pennas, vt aquilæ: current & non laborabunt, volobunt, & non deficient. Navis enim in medio mari posita sine ventorum flatu, ad optatum portum peruenire nequaquam poterit: si diuina bilis quiescens permanebit: sic homo in medio huius mundi pelago constitutus, nisi aura sit Spiritus sancti adiu-

D. Augu.
Perseuerantia quidaConci. Tri.
Auxilium
speciale ad
perseuerand
um neces
sarium.
D. Augu.Ezech. 1.
Figura.

Isai. 40.

Simile.

Nun 3. tus,

*Vxor Lot
in statuam
transfor-
mata.
Gene. 19.
Figura.
Perseuerantia.*

tus, iter suū nequaquam perficere poterit, sed immouilis omnino consistit. Lot de Sodomis egredienti dictū est, vt in itinere incepto perseueraret, neque retro aliquando aspiceret, & in cacumen montis conscenderet, sicut Genetis 19. habetur: & quia aliquid magnum & difficile illi præcipiebatur. Eratenim difficile caput versus Sodomam non conuertere, vbi affectus carualis relinquebatur. Ibi enim relinquebat Lot, patriam, amicos, parentes, diuitias, possessiones, domus, & ingentem auri, & argenti copiam: quæ omnia igne comburenda erant: quare, valdè difficilis fuit hæc lex de non conuertendo capite. Vnde vxor eius quasi infirma minusque constans, caput conuertit, & in statuam salis conuersa est. In statuam salis, quæ prima pluuia de cælo cadente, statim resolueretur, vt eius in constantiam denotaret. Sentiens igitur Deus huius præcepti difficultatem, dedit illi Angelum, qui illum de Sodoma per medios ignes educeret, nec dimitteret vsquedum perueniret ad montem. Nullus enim est Lot tam iustus, tam sanctus: & perfectus à Sodomis egrediens, & mundi huius incendia & pericula fugiens, & per deserti huius viam incedens propria carne, quasi vxore legitima stipatus: cui non imminet periculum conuertendi caput ad carnales affectus, quare indiget Angelo manu ducente, id est, supremo Dei auxilio, vt ad montem beatitudinis securus, & indeficiens perueniat. Spiritus tuus bonus, inquit Dauid, deducet me in terram rectam, propter nomen tuum viuicabis me iniquitate tua. Quare exorandus est Deus, non solum vt nostra dimittat crimina, & maculas nostræ mentis aqua sue gratiæ abstergat: quod non proiciat nos à facie sua, id nostris crimiuis exigentibus, aut Spiritū sanctum suum auferat à nobis, dona gratuita & spontanea denegando: non solum quod lætitiā salutaris sui nobis reddat, per iugem filij sui memoriam in nobis existentem, sed etiam quod spiritū priācipali, aut potenti, dono, scilicet, perseuerantiæ ab Spiritu

Psal. 142.

Spiritu sancto collato, nos confirmet: vt in gratia perseuerantes, coronam gloriæ consequi mereamur.

Concio sexta.

*Docebo iniquos vias tuas: & impij
ad te conuertentur.*

*Liberame de sanguinibus, Deus, Deus
salutis meæ:*

Et exultabit lingua mea iustitiam tuam.

Nter omnia Dei attributa, quæ summæ & infinitæ perfectionis sunt, quibus diuina essentia condecoratur: nullum iucundius, peccatoribusque magis necessarium, quam misericordia. Hæc sanctos efficit, iustos in sua iustitia conseruat, peccatores ad amicitiam reuocat, & ad veram penitentiam inuitat. Hæc paradysum aperit, infernum recludit, delinquentibus promittit veniam, Deumque ipsum amabilem pariter, & tolerabilem reddit. Quia si apud Deum misericordiæ ianua non semper pateret, quis cæli ianuam ingredi potuisset? Si iniquitates obseruaueris Domine, inquit Psalmista, Domine quis sustinebit? Quia apud te propiciatio est, & propter legem tuam sustinui te Domine. Ac si diceret: si peccatores statim ac peccat, puniretur. Si tolleressedes todo a punto crudo de iustitia, por el caño y con todo rigor: si nulla esset apud te peccatorum venia, & ipsi peccatores ad penitentiam minime reciperentur, quis te Deus sustineret? Quis esset quem gladius

Dei misericordia.

Psal. 129.

*Quare De
us permittit
istiusmodi
dece.*

I. ad Thi. I

Simile.

gladius tuæ iustitiæ nõ iugularer: Sed quia apud te propitiatio est, quia patiens & clemens, faciensque misericordias in millia, & ad parcendũ valdè inclinat: ideo sustinui te domine. Est enim tanti momenti, tamque necessaria consideratio hæc, ad spem peccatorum aperiendam: quòd multoties permittit Deus, aliquos ex his quos ad vitam æternam præordinatos habet, in profundum peccatorũ labi: vt inde per misericordiam suam illos educendo: ceteri, qui similibus criminibus sunt irriti, spem veniæ concipiant, & cum fiducia ad thronũ gratiæ eius accedant. Tetigit hoc satis eleganter supremus ille Doctor gentium D. Paulus. I. ad Timo. I. Fidelis sermo & omni acceptione dignus, Christus Iesus venit in mundum peccatores saluos facere, quorum primus sum ego, vt in me ostenderet omnem patientiam, ad eruditionem eorum qui credituri sunt. O felicissimũ nuntium, quasi diceret, dignum quòd eleuatis manibus, flexis genibus, & cum gratiarum actione, reciperetur. Est autem nuntium hoc, quòd Christus Iesus venit in mundum peccatores saluos facere. Licet venerit ad condemnandum peccatum, non tamen peccatorem, sed ad saluandum eum. Fuit hic diuinæ sapientiæ primor et mirabilis pũctus. *Fue vn toque frãco dela diuina sabiduria, quòd occidit peccatum, et viuificauit peccatorem: culpam deleuit, sed hominẽ reparauit.* Sicut si aliquis haberet serpentem corpore, vel collo circumuolutum, et inueniretur quis tanta iniaciendis sagittis dexteritate pollens: quòd vnico ictu serpentem transfigeret, et hominem liberum et illesum dimitteret. O summa omnipotentis Dei, in transfuerendis peccatis dexteritas: Quis enim hoc non miretur? quod vnico eodẽ que ictu et peccatum interemit, et peccatorem saluauit? culpam occidit, sed hominem culpæ obnoxium, viuificauit? Venit ergo peccatores saluos facere. Quorum primus sum ego, inquit Apostolus, idest, principalis, quia fui blasphemus, quia persecutor Ecclesiæ, sed placuit benignitati sãe, è tot

tot me sceleribus eripere, vt in me ostenderet omnẽ patientiam, *para que hiziesse en mi alarde de los caudales y tesoros infinitos de su paciencia.* Quasi diceret: Nullum maius argumentum, aut euidentius signũ patientiæ illius, quã me peccatorem tolerasse, & ad suam clementiam admisisse. Quod quidem, permillum, & factum est, ad eruditionem eorum qui credituri sunt, idest, vt alij peccatores de misericordia eius erudiantur. Explicat hoc D. Theodoretus eleganti exemplo Quemadmodũ, inquit, medicus: cum in vna domo multi simul agrotant, & omnes de salute desperant, si vnum pessimẽ affectum acceperit, & datis ei medicamentis, ad perfectissimam sanitatem deduxerit, facit vt omnes alij bono sint animo, ac fiduciam accipiant: ita Dominus Christus animarũ medicus, cum factus esset homo pro salute peccatorum, me qui eram iniquissimus, & omnium sceleratissimus, nõ solum à prioribus liberauit maculis: sed maximis etiã donis obruit, omnibus hominibus per me ostendens summam patientiam & clementiam: vt nemo eorum qui maxima scelera perpetraverint, ad me respiciens, de salute desperet. Forsitan si primus ille fratricida, Cainus, inquam, qui terram innocenti sanguine fratris sui Abelis cõmaculauit, aliquod haberet exemplum in quo velut in speculo quodam, facinus suum remissum videret: nõ de misericordia Dei desperaret, neque illa verba proferret. Maior est iniquitas mea, quam vt veniã merear. Sed cum nullum aliud præcessisset exemplum, credidit homicidium suum indignum esse veniã, neque posse tam magnum scelus per penitentiam reparari. Non enim habuit Doctorem aliquem, qui circa infinitam Dei misericordiam illum erudiret. Longe aliter informatus erat de facultate hac, impius ille Manasses, qui tot contra Deum commisserat scelera, tot perpetraverat facinora: qui tamen morti iam propinquus, vitæ antea et æ penitens, in deuotissima quadam quam composuit oratione quæ in vltimo 2. Paralipomè. capite habetur, in hæc pro

Oco rupit

*D. Theod.
Simile.*

Gen. 4.

Cain credit peccatum suum esse irre-missibile.

*2. Par. c.
vltimo.*

rupit verba. Tu igitur Domine Deus iustorum non posuisti penitentiam iustis, Abraham, & Isaac, & Iacob, iis qui tibi non peccauerunt, sed posuisti penitentiam propter me peccatorem, quonia peccaui super numerum arena maris. Et post pauca concludens, dicit: Ne simul perdas me cum iniquitatibus meis, neque in aeternum iratus referuas mala mihi, neque damnes me in infima terra: loca, quia tu es Deus, Deus, inquam, penitentium, & in me ostendes omnem bonitatem tuam, quia indignum saluabis me, secundum magnam misericordiam tuam. Odulcissima verba omni; suauitate repleta. Deum appellat, Deum penitentium, sicut Deus iustorum appellari solet. Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob: & ne aliquis existi-
 maret solum esse Deum iustorum, non autem peccatorum: Deum penitentium illum appellat: quia sicut illis porta iustitiae, ita & his misericordiae concedit: & sicut illis praemium, ita & his veniam promittit, quapropter Deus penitentium appellatur. Sed inquit insuper: & in me ostendes omnem bonitatem, id est mihi parcens, bonitatis & misericordiae tuae ostensionem facies. Omnes enim bonitatem & clementiam tuam usque ad caelos efferret: quia omnium peccatorum maximo pepercisti, Paulus fatetur a peccatis fuisse liberatum, ad crudelitatem eorum qui credituri erant, Manasses vero, ut in illo ostenderet bonitatem suam & clementiam. Itaque, ex his inferatur peccatores conuersos, esse quasi Dei praecones & misericordiarum eius insignes magistros. Nam sicut caeli enarrant gloriam Dei, per quos iustos iure optimo intelligere possumus, qui quasi caeli ab omni peccatorum macula sunt alieni, ita peccatores terreni per penitentiam iam conuersi, misericordiam eius enarrant & annuntiant: ut peccatores omnes spe veniae concepta, audius ad penitentiam animentur. Ex his quae hactenus diximus, genuinus versus Davidici sensus, deprehendi potest. Petit enim suorum peccatorum remissionem & veniam, & quod praesentia diuini conspectus non priuetur, quin potius, quod spiritus propheticus, qui ei ablatum fuerat per peccatum restitua-

Exod. 3.
 Quare Dominus Deus penitentium dicitur.

Psalm. 118.

Versus intelligentia.

Explanans.

TUE

tur per penitentiam & in gratia sibi restituta confirmetur: quod si ita fiat, inquit, magister ero tuae liberalitatis et magnitudinis, praeco tuarum laudum, et interpres mutus tuae clementiae: quia omnes impij tanta largitate misericordiae inescati, ad te per peccatorum detestationem conuertentur. Cui explanationi consonant B. Theodoretus verba, quae sic habet. Rursus tuam benignitatem assequens, iniquam vitam amplectentibus, penitentiae exemplar eris, & tuae bonitatis praeco: atque impios & iniquos homines commonefaciam, ut ad tuas praeces confugiant.

D. Theod.

Et quid est ut verum fatear, non possum vehementer non mirari nostram in conuertendo nos metipsos incuriam et segnitiam, qui de die in diem penitentiam differimus, cum tot exempla liberalissime misericordiae Dei erga peccatores qui ad illum toto corde conuertuntur, habeamus. Si cut patet in Zacheo publicano, Mathaeo telonario, Magdalena peccatrice, et Dima latrone, & in nostro Davide homicida et adultero, quorum crimina tanta facilitate condonauit et remisit. Quid sunt omnes hi, nisi magistri, egregijque Doctores, qui silenter nulloque verborum strepitu, misericordiam nos docent? Quid nisi praecones Dei, qui incessanter ad penitentiam nos inuitant? O Deum immortalis, et quis est qui dinumerare posset peccatores, qui vnus latronis exemplo, ad penitentiam sunt conuersi? Quis quos David suis psalmis erudierit? Solet auceps aliquem passerulum apprehensum intra carcerem includere, ut alios suo catu alliciat et trahat: sic factum est cum Davide, quem cepit. Dominus, & sicut passerem de laqueo venantium eripuit, ut ipsemet fatetur: Anima nostra sicut passer, erepta est de laqueo venantium. Laqueus contritus est, et nos liberati sumus. Reseruaui illum ab aeterna morte, et in carcerem sui timoris inclusit, ut laudes eius perpetuo decantaret, cantumque suo alios incitaret ad penitentiam. Quod si huius rei experientiam desideras, audi eum, & Deum laudantem, et peccatores simul inuitantem. Psalm. 39. Eduxit

Peccatores conuersi sunt misericordiae Dei praecones.

Simile.

Psalm. 123

Psalm. 29.

*Peccatum
lapsus dici-
tur.**Simile.**Psal. 33.**Simile.*

me de lacu miseræ & de luto fecis, & statuit supra petram pedes meos, & direxit gressus meos: & immisit in os meum canticum nouum carmen Deo nostro. Videbunt multi & timebunt, & sperabunt in Domino. Eduxit me, inquit, de lacu miseræ. Lacum miseræ peccatū appellat: & rectè quidem, quia sicut in manu cuiusquā est, se in lacum, vel foueam precipitare: tamen inde, nisi alterius ope & auxilio, non potest exire: sic potest peccator se in lacum peccatorum proicere, sed ad reuocandum gradum indeque egrediendum, indiget supernaturali auxilio & gratia Dei. Et statuit supra petram, &c. Eruit me de periculo, & in loco firmo & securo collocauit. Abstraxit me de lutofo vitiorū cæno, & in via lapidibus strata, firma & securo (scilicet in via cœli) me constituit, & direxit gressus meos, legem suam me docedo. Et imansit in os meum canticum nouum labia mea aperiendo, vt illū magnificarem summisque laudibus misericordiam ipsius celebrarem. Sed quid inde? Videbunt multi & timebunt, & sperabunt in Domino. Timebunt, inquam, alij peccatores timore filiali, se ipsos à peccatis & illius offensis abstinendo: & sperabunt pariter, à misericordis & peccatis suis esse liberandos. Audi etiam eundem in Psal. 33. exemplo suo omnes ad misericordiā recipiendam excitantem, Accedite ad eum & illuminamini, ait: & facies vestræ non confundentur. Iste pauper clamauit, & Dominus exaudiuit eum, & de omnibus tribulationibus eius saluauit eum. Accedite ad eum peccatores, qui per peccatum longe facti estis ab illo, sicut cœlum à terra, lux à tenebris, visus à cæcitate distat, & illuminamini claritate vultus illius: qui cæci estis, & in medijs peccatorum vestrorum tenebris ambulatis: & facies vestræ non confusione & rubore perfundentur: vos enim benignè recipiet & vestras preces exaudiet. Quando quis patitur repulsā, neque pro votis fit ei quod exoptat, solet confundi, et verecundari. Accedite ad eum cōfidentes: nō enim repulsam patiemini,

ni, sed iuxta petitionem vestram faciet vobis misericordiam: Quia iste pauper clamauit. Ego, inquam, qui pauper sum à iuuentute mea, & in laboribus constitutus: et Dominus exaudiuit me, & ex omnibus tribulationibus liberauit. Quando imago Deiparæ de Guadalupe, aut quæcumque alia, aliquod operatur miraculum, siue captiuum soluit, siue mortuum ad vitā reuocat, vel claudū ambulare facit: solet ille qui beneficium accepit, se ipsum coram omnibus ostendere, vt glorificent Deum, eiusque gloriosissimam matrem, sudariumque, aut catenas, vel forte baculum, in loco publico Ecclesiæ suspendere, vt sic omnes ad impetrandum eius auxilium amentur: sic Dauid qui per omnipotentis Dei manum à morte fuit erutus, & à peccatorum vinculis liberatus: se ipsum ponit in exemplum, dicens: Iste pauper clamauit, et Dominus exaudiuit eum, et peccata sua quibus quasi strictissimis vinculis erat ligatus: quasi suspendit, ea publicando et confitendo, vt nos omnes ad idem prouocemur. Sed prochi dolor, quāta est animi nostri durities, quāta cordis obstinatio, qui tali exemplo non mouemur, tanta liberalitate non incitatur, et tantam Dei misericordiam contemnimus. In peccatis consepulti iacemus, aures nostras diuinis vocibus obturamus, in voluptatibus et delictis vitam degimus, et penitentiam in posterum reseruamus: quam tamen morte prouenti, forsitan in se etiam relinquemus. Procrastinationibus de die in diem, et vsque ad mortem penitentiam differentibus mihi conuenire videtur: quod de Babylone cecinit Sophonias cap. 2. Prædixit enim ciuitatem illam desolandam esse, futuramque ferarum habitationem, et subdit. Vox cantantis in fenestra coruus in superliminari, attenuabo robur eius. Erūt, inquit, aues nocturnæ in fenestris garrientes et cantantes, et coruus in superliminari: quod licet de Babylone dictum sit, de nostra Ecclesia intelligi posse, affirmat D. Hieronymus: Vbi non deficiunt nocturnæ aues, in tenebris vitiorum in vitā

*Simile.**Non differendam esse penitentiam.**Sep. o. 2.**D. Hiero.*

transigentes, corui etiam insuperliminaribus. Corui cantus est, cras, cras: sic sunt quā plurimi peccatores, de quorū ore cantus hic semper egreditur: cras penitentiā agā, cras cōfiteber peccata mea, cras satisfaciam pro ofensis, honorē restituā, et diuitias malē partas, et nunquā ad finē huius cras deueniūt. Sed aduertit ipsemet Hieronymus, quod loco illius dictionis, coruus, Aquila vertit gladiū, alij, siccitatē. Quare sensus erit, quod illi qui tanquā ferē siluestres, ad ostium spelunce et foueæ peccati in quo existūt, voces inutiles emittunt, & foras per uerā confessionē egredi nolūt, in superliminari huius vitæ, scilicet, in morte, nihil aliud quā gladiū diuine iustitiæ inuenient, ad scelera sua vindicāda: inueniētq; siccitatē animabus suis valdē nociuā, quia rore cœlestis gratiæ minime perfundentur. Ne ergo in has deueniamus angustias, dedit nobis Deus magistros & Doctores penitentiæ, qui exemplo suo conuersionem et penitentiam nobis persuadeāt: inter quos principem locum obtinet Dauid noster qui exemplo suo nos docet et instruit, & ideo inquit: Docebo iniquos vias tuas, et impij ad te conuertentur.

Quod quidē, si ut verba iacent, intelligendū sit, ut promittat verbo prædicationis vias Dñi esse docturū iniquos, quod et fecit, Psalms quā plurimos scribendo, ut ait Iacobus de Valentia, in quibus vias Dñi docet, videlicet misericordiā & iustitiā, vitia, & virtutes, pænā, & gloriā: iā attende, quā recto ordine proeferit. Prius enim postulat suorū criminū veniā, gratiā p peccata amissam, spiritū propheticū, & cōfirmationē in bono, & postea se doctorum repromittit. Prius enim de sua reformatione quisque doctor debet agere, et de sua conuersione, & deinde de prædicatione & doctrina alijs exhibēda: ut non solū verbis, sed vita & exēplo prædicet, ne verbū Dei sit despectui, et contēnatur. O quam egregius prædicator D. Paulus, qui aiebat: Non quasi aerē verberans, sed castigo corpus meū & in seruitutem redigo,

Aquila.
Nota.

Iacobus de
Valentia.

Contionator
verbis,
& operi-
bus prædi-
cet.

1 Coring.

redigo, ne cū alijs predicauerim, ipse reprobus efficiar. Reprobus, inquā, in estimatione hominum, quia parui penditur, et reprobatur ab hominibus cōcionatoris doctrina, quando operibus non cōfirmatur. D. Greg super Ezechielem libr. 2. homil. 21. circa illa verba: Et labia eorū palmi vni9 reflexa intrinsecus per circuitū, inquit. Quid est hoc, quod mensarū labia palmo metiūtur: nisi quod in palmo manus ostenditur, et sancti patres, atque Doctores ea prædicāt, in quibus auditorū opera tēdūtur. Quasi enim manū extēdimus, cū opera nostra dilatamus. Et statim ostendit, quod ea quæ prædicāt, opere & ipsa adimplere debent, dicēs: Pensandum verō est valdē, quod dicitur, quod carū dē mēsarū labia interius sunt reflexa. Tūc enim mēsarū labia intrinsecus reflectūtur, quando Doctores ad cōsciētiā reuocāt tacita cogitatione quod dicūt: quādo semetipsos subtiliter perscrutātur si faciūt q; loquūtur. O Doctor ecce iam mēsa es, iā vasa portas, iā in vasis fidelibus pōdus holocausti & victimæ sustines, sed intus reflecte labium, id est, ad eorū reuoca sermonē: audi quod dicis, operare quod prædicas. Si enim negligis implere q; doces, alijs messem feminas, & ipse à frumēti participatione ieiunas. Vnde scriptū est: Cui9 messem famelicus comedit. Messē qui dē Doctoris qui bona loquitur, sed nō operatur, famelicus comedit, quia is qui panem iustitiæ esurit, operatur mādata quæ audit: et ipse fructū nō habet, qui feminādo laborauit. Hinc Salomō ait: Abscondit piger manū suā sub ascella, nec ad os suū porriget cā. Nemo ita piger est, ut ad os manū reducere dū comedit laborē putet: sed piger, nec ad os manū suā porrigit, qui nec hoc vult operari quod dicit. Hinc rursus de benē docētibus & malē operātibus dicitur. Filij Efrē intēdētes & mirtētes arcū, cōuersi sunt in die belli. Intēdūt arcū atq; sagittas mirtūt, qui scripturę sacrę sentētiās proponūt, & verbis rectorū auditorū vitia feriunt, sed cōuertūtur in die belli, quia post semetipsos redeūt in tētatione vitiorū & peccatorū opponere nolūt: quia intētationū certamine nō resistūt: adhuc

D. Grego.

Iob. 6.

Prōu. 19.

Isai. 77.

Adhuc verba sunt D. Gregorij. Quibus explicat quāti momenti sit cōcionatoris exemplū: & quod verba eius operibus sint confirmanda. Verbū Dei musica in sacra scriptura appellari solet Iob 25. Qui dedit carmina in nocte. Quare non incongruē concionator, musicus a nobis appellabitur. Nulla enim ars plures manus requirit quā musica. Si musicus aliquis, siue organum, siue citharam pulsans centum manus, sicut Briareus haberet, omnes illi essent necessariae, & nulla superflua. Ob hanc causam Lacedemonij (vt refert Pierius) simulacrum Apollinis effigentes, qui Deus erat musicæ & sapientiæ: cum quatuor manibus, & citharā pulsans depinxerunt. Concionator verbi Dei, qui citharam sacre scripturæ quotidie pulsant, veramque sapientiam alios docet, manus duplicatas debet habere, ad opere præstandum quod docet: ne prædicatio eius risum & contemptum pariat. Nō enim carere mysterio existimo, quod cum D. Moyse virgā illam dederit ad miracula & prodigia faciendā, postea cum corā Pharaone apparuit Exod. 7. noluit ipse illā in terram proicere vt verteretur in serpentem, vt ibi dicitur: sed dedit virgā Aaroni qui coram Pharaone loquebatur, vt illam proiceret. Quasi diceret: Proice tu virgā & fac miraculū, qui Pharaonē alloquutus es, & Propheta Dei es cōstitutus, vt ei prædices illius verbum, Existimo enim hoc factum fuisse ad significandū, quod ei, cui incumbit nomine Dei alloqui, illiusque verbum prædicare: incumbit etiam opera, signa & miracula facere, quibus prædicatio eius confirmetur. Infirma enim est prædicatio Doctoris, & ad suadendum parū efficace, quæ operibus confirmata & stabilita, non fuerit. Quapropter ait Salomon: Sicut Claudus habens pulchras tibias, sic non est speciosa laus in ore peccatoris. Alia litera habet. Claudus habet inæquales tibias, sic parabola in ore peccatoris. Significat his verbis (ni ego fallor) quōd sicut claudus licet elegantes & per pulchras habeat tibias, tamen si inæquales sunt claudicat

Iob. 35.

Pierius
Lerianus li.
33.Exod. 7.
Nota.Doctrina
operibus
confirmari
debet.

Prouc.

claudicat, nec rectē potest incedere: sic concionatur licet elegantiissima, & valde ornata habeat verba, tamen si leues sint opera, facturas, & exemplum, nihil proficit. Et efficit sed verba eius inefficacia erunt & inutilia, ad permouendos animos, animasque peccatorū conuertendas. Quasi egregius cōcionator Dauid existit: qui, ne in aeternū verba proferret, tam misericordiam penitentia suorum eriminum fecit: tot suspirijs & singultibus, tot lachrymarum imbribus maculas, quibus vitam suam fæderat, delere conatus est. Non immerito Ecclesiasticus cap. 47. illius laudes profeguitus est: Sicut adeps separatus a carne, sic Dauid inter filios Israel. Quæ verba interpretatur Lyranus, dicens: quōd in sacrificijs Deo oblati, pro peccato & pacificorum, quæ non totaliter cremabantur: adeps separatum ad honorem Dei semper cremabatur. De cæteris carnibus vna pars erat sacerdotum, & alia offerentiam, in hostijs pacificis. Significat ergo his verbis quōd Dauid totaliter post conversionem suam fuit Deo dicatus: fuit enim quasi adeps separatus a carne, scilicet, a carnalibus desiderijs & affectibus aduersus animam militantibus, fuit etiam igne charitatis combustus, Deoque omnino per deuotionem manens paratus. O egregium prædicatorem, qui verbo & opere, affectu & effectu, ore & vita, incessanter prædicasti: & omnes peccatores penitentiam & lachrymas docuisti. Rectē de te ipso absque vlla iactantia, dicere potuisti: Docebo in quos vias tuas, & impij ad te conuertentur.

Libera me de sanguinibus Deus Deus salutis meæ &c. Lyranus de pena mortis quam per occisionem Vriæ incurrerat, hunc locum interpretatur. Cui consonat interpretatio Ionatæ quæ sic habet. Libera me de iudicio interfectionis, Domine Deus, Deus redemptionis meæ: Stillet labit laudem lingua mea iustitiæ tuæ: quare sensus horū verborū erit: Libera me Domine qui Deus salutis meæ & redemptor vitæ meæ es, de morte: cuius dignus fa-

Eccle. 47.

Nota.

Dauid per
secte con-
uersus.

Lyranus.

Paraphr.
Caldæica.

ctus sum propter innocentis Vri: innocium sanguinem
fulum: & lingua mea cum summa exultatione toto tem-
pore vitæ meæ laudes tuas decantabit. Vbi dicitur iusti-
tiam tuam, Simachus vertit, misericordiam tuā. Quia vt
inquit Casiodorus, semper in omnibus Domini operi-
bus, itæ duæ virtutes adiunctæ sunt. Itaque, habemus
ex his, quod si Dauid vitam desiderat, nō est ad illū am-
plius ostendēdū: nō ad sanguinē multiplicandū, nō ad
opera carnis magnificāda, ventri indulgendo & luxuri-
sed ad Deo inseruendum, illiusquē laudes decantādas.
Ad hoc enim salutem corporalē & vitam desiderare de-
bet, scilicet, ad seruendū Deo, pænitiē dignos fru-
ctus faciēdū, illumq; in perpetuū laudandū. Dñe, dice-
bat sanctus ille Rex Ezechias, cū morti iā esset vicinas:
saluū me fac, & psalmos nostros cantabimus. cū tū die
bus vitæ nostræ in domo Domini. Ad hunc enim finē
homo creatus est, vt inquit Augustinus, vt illū intelli-
geret, intelligēdo amaret, amādo possideret, & possidē-
do frueretur: quare ad eundē etiā finē vitā & salutē or-
dinare debet. Solet interdū rustici alicuius populi com-
munitas, quādo aliquod negotiū apud Regē habet vnū
ex omnibus sapientiorē eligere, *el bachiller del pueblo*, qui
tanquā omnium illorū lingua mittitur: illiq; fandi copia
cōceditur: quia ipsi tanquā rustici ad id muneris sunt
minus idonei. Sic Deus postquā mūdialē hāc rēpublicā
creauit, in qua tot sunt creaturæ, rusticæ quidem & mi-
nus idoneæ ad creaturē suū pro meritis laudandū, homi-
nē inter omnes elegit tanquā sapientiorē, vt pro om-
nibus illis loqueretur, incessanterque illum exaltaret.
Quapropter, cum hic fuerit finis conditionis eius, in hoc
debet vitam & salutem insumere.

Hinc cōdēnatus manet error illorū, qui existimāt vitā
ad comedēdū & bibendū, ad vacādū delitijs & volupta-
tibus cōcessam fuisse, & illū diē foelicē & beatum iu-
dicant, in quo contingit eis in huiusmodi rebus deba-
chari. Cuius opinionis fuerunt Epicurei, qui in deli-
tijijs.

Simachus.
Casiodor.

Vite usus.

Isai. 38.

D. Aug. i.
Homo ad
quid crea-
tus.

Simile.

Epicurus
carpitur.

tijijs & voluptatibus foelicitatem nostram sitam esse exi-
stimarunt: de quorum numero, quamplurimos hinc
nostris temporibus esse video, qui licet non verbis, fa-
ctis tamen doctrinam hāc amplectuntur, illud Sapien-
cap. 2. intrasemetiplos dicentes: Exiguum & cum
tēdio est tempus vitæ nostræ, & non est qui agnitus sit
reuersus ab inferis: &c. Venite ergo fruamur bonis que
sunt, & vtamur creatura tanquam in iuuentute celeriter
vino pretioso & vnguentis nos impleamus, & non
pretereat nos flos temporis, coronemus nos rosis ante-
quam marcescant, nullum sit pratium quod non pertran-
seat luxuria nostra. *No perdonemos a ocasion de cōtento, de-
mos vnverde anuestras pasiones.* De Sardanapalo etiam pri-
mo Assyriorum Imperatore legitur, in suo sepulchro,
hæc carmina sculpsisse.

Ede, bibe, et lude.

Post mortem nulla voluptas.

O egregiam doctrinam & epithaphium mirificum:
quid enim aliud bos aut asinus ad pabulum nati dixif-
sent? At homo natus est, non ad indulgendum corpo-
ri, carni que suæ inseruendum, quia maior est & ad
maiora natus, quam vt sit vile corporis sui mancipiū,
Natus quidem est ad fruendum Deo, & interim ad
eum laudandum & magnificandum. Ecclesiastic. 7. *Eccle. 7.*
dictum est. Deus de terra creauit hominem, & secun-
dum imaginem suam fecit illum. Et paulō post. Po-
suit oculum ipsorum super corda illorum ostendere il-
lis magnalia operum suorum, vt nomen sanctificatio-
nis colaudent, & gloriari in mirabilibus illius: vt
magnalia enarrent operum eius. Quorum omnium
hæc summa est. Deum idcirco hominem falemque con-
didisse, vt esset qui opera eius mirabilia intelligeret,
qui prouidentiam disponendi, rationem faciendi,
virtutem consumandi, potentiam conseruandi, sa-
pientiam gubernandi, clementiam benē faciendi,
Ppp 3 & sen-

Sardanapa-
li epitaphi-
um.

& sensu admirari, & voce enarrare, at que collaudare possit. Hoc est, ut Deum factorem colleret. Et licet hoc generaliter de omnibus hominibus intelligendum sit.

Clerici et religiosi magis tenentur ad laudandum Deum.

specialiter tamen ad hoc tenentur clerici, & religiosi, quibus ex munere, & officio hoc magis incumbit. Quae admodum in veteri testamento ex electo populo subelegit. Dominus filios, cuius qui specialiter sibi in ministerijs tabernaculi deseruirent, secundum quod locutus est ad Aaron: Ego inquit, dedi vobis facies vestras leuitas de medio filiorum Israel, & tradidi donum Domino, ut seruiatis in ministerijs tabernaculi eius, quos postea Rex David instituit, ut starent mane ad confitendum & canendum Domino: sic simili modo in nouo testamento, in populo Christiano subelecti sunt clerici & sacerdotes, at que religiosi viri, ut specialiter Domino seruiant, eiusque laudes tota animi deuotione decantent. Quod testimonio Apostolorum Petri & Pauli comprobatur, dicentium: Vos autem eius electum, & dilectum dominum, gens sancta, populus acquisitio nis, & virtutes ammentis, cuius Paulus autem sic: Qui predestinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum, secundum propositum, & voluntatis suae, in laudem gloriae gratiae suae. O felix in status, o gloriofissima, & inclitima gens, que in terris collocata, vitam degit caelestem, & beatam mentium officium emulatur, de quibus illud: Israelitici potest. Populum istum formam in huiusmodi, & in eam maribus. Gens, utique, que a sanguinibus liberata, omnique affectu carnis aliena, iusticia Dei summamque eius bonitatem incessanter exaltat.

Num. 18.

1. Petr. 2.

Eph. 1.

Isai. 34.

D. August. Hieronymus, & Theodoretus, per sanguines peccata intelligant, quae ex vitia natura, & ex corruptione nostrae carnis, & sanguinis multoties proveniant. Qui etiam sententia de peccato in conuictu subterripit, dicitur: Nota dicitur, quod in scriptura, sanguis peccata significat: quia sicut inter omnes haec, sanguis

guit

quis est magis maculatiuus, sic & peccatum animam summe deturpat. Unde Gregor. 23, moral. cap. 10, ait per Prophetam, dicitur: Sanguis sanguinem tetigit. Solet enim sanguinis nomine significari peccatum: sanguis ergo sanguinem tangit, cum culpa cumulat. Ita que peccatum comparatur sanguini, quia animam commaculat & deturpat. Quis enim o bone Deus, sufficienter depingere posset deformitatem animae in peccato mortali existens: Tanta enim est eius foeditas, & deformitas, quod a se ipsa expaueret, si se posset intueri. Dicitur enim per Naum, cap. 2, Facies omnium sicut nigredo ollae. Vbi alia litera habet: Sicut adustio ollae. Si ollam nouam & intactam igni applies, statim ex combustione ignis, & fumi contactu, tanta nigredine foedatur, quod non eadem sed alia tibi esse videbitur. O si alicui concessum esset animam in gratia intueri: equidem pulchritudinem eius summo opere miraretur, quia puritate coelos vincit, claritate stellas facile superat, & pulchritudine Angelis non est inferior: quia si postea, cui per foedatam aspexerit, absque dubio multo magis in admirationem & stuporem rapieretur, iam mirum non cognoscens, quia carbonibus & titionibus nigrior, & deformior effecta est. Vbi dicit David Psalm. 103: Et infecta est terra in sanguinibus, & contaminata est in operibus eorum. In aliquibus orientalibus legitur: Et infecta est terra in sanguinibus, id est in peccatis. Vbi secundum Hugonem Methaniam conputatur. Sumitur enim continens pro contentu, id est, terra pro hominibus. Itaque sensus est, quod homo per peccatum occiditur. Videte foemina virginem, & doleat, cuius pulchritudine pulentem omnium ora ad se conuertentem, & in maximam admirationem rapientem, & hanc eandem post mortem contemplantium, quare quidem, quanta circa eam facta fuerit permutatio. Quam deformis aspectu, quam horribilis visu: ab eadem in nigredinem colore purpureum in palorem, ac denique pulchritudinem in

D. oct. in o. D. Grego. Ofec. 4.

Anime peccatricis deformitas. Naum. 2. Simile.

Psal. 103.

Hugo Car.

Homo per peccatum occidit animam suam. Simile.

deformitatem commutatam videbitis, ita ut sensibus timorem & horrorem ingeneret. Non fecus animæ ad imaginem Dei creatæ contingit, quæ cum in gratia consistebat, quæ vera est illius vita: tanta condecorabatur pulchritudine, quæ cum Angelis certare posset: postquam verò gladio peccati interficitur, amissa pulchritudine gratiæ, deformitatem induit horribilem: quia abominabilis sicut ea quæ dilexit fit. Exclamet ergo anima peccatrix, & cum Dauide sancto dicat. Libera me de sanguinibus Deus Deus salutis meæ: & exultabit lingua mea iustitiam tuam: ut propter misericordiã Dei à sanguinibus peccatorum liberata, & à sordibus criminum abluta, consequatur gratiam & gloriam.

Concio septima.

Domine labia mea aperies:

Et os meum annuntiabit laudem tuam.

Quoniam si voluisses sacrificium, de-
dissem utique:

Holocaustris, non delectaberis.

Finis crea-
tionis homi-
nis.

Utrum non solum diuinæ, verum etiam humanæ philosophiæ veritas doceat, nihil frustra & sine causa sub sole fieri, tam in naturæ, quam Dei operibus: non parum mentes eorum, qui singulorum causas inuestigare conati sunt, diuexauit: conditionis humanæ rationem reddere: cuius, inquam, gratia, & ad quid homo rationis capax fuerit creatus. Ad quam dissoluendam questionem, etsi multorum philosophorum ingenia sollicitè ac plurimum laborauerint, tamen nullus eorum verum scopum attingere potuit, aut integram

tegram veramque rationem reddere: quia potius in varios inextricabilesque errores prolapsi sunt.

Empedocles dixit creatum fuisse ad videndum solem, & de alio philosopho refert D. August. serm. 55. ad fratres in heremo. tom. 10. quod dum ab eo quæreret Tyrannus, quare te Deus fecit? Respondit: ut contemplarer cælum, & cælorum numina. Factus enim est homo in terra, non ad terram, sed ad cælum: & factus est de terra, non propter terram, sed propter cælum, cui videtur in lud Quindianum aluisse, lib. 1. metamorpho.

Os homini sublimè dedit cælumque videre.

Iussit.

Sed his & alijs. omisiss. opinionibus, dicat nobis B. Aug. ad quid homo creatus sit. Creauit, inquit, Deus hominem ut illum intelligeret, intelligendo amaret, amando possideret, possidendo fruereetur. Itaque, finis est diuina fruitio: sed mediū ad hunc finem consequendum, est eius cognitio. & contemplatio: quæ etiam aliquo modo finis, licet non vltimatus dici potest. Cū enim tot Deus creaturarū species in lucem produxisset: tamē nulla illarū rationis erat capax, ut creatorē suū intelligere posset, illumque in operibus suis magnificare: quare sexta die creauit hominē ad imaginē & similitudinē suā, discursiuū, inquam, & rationis cōpotē, ut singula eius opera contempleretur, & ex eorū conditione, admirabilem eius sapientiam admirans, in conditoris laudes prorumperet. Sic quippè faciebat Regius Propheta Psal. 90. cū dicebat: Delectastime Domine in factura tua, & in operibus manuum tuarū exultabo. Quam magnificata sunt opera tua Domine, nimis profundæ factę sunt cogitationes tuę, vir insipiens non cognoscet, & stultus non intelliget hæc. Sed Diuus Hieronymus ex Hebræo sic vertit: Quoniam lætificasti me Domine in opere tuo, in factura manuum tuarum laudabo. Non enim dubium est, quin visa rerum corporalium, & maximè corporū celestium pulchritudine, ad factoris sui perfectionē exaltandam

Empedocles.

D. Aug.

Quindianus. lib. 1.

D. Aug.

Psal. 90.

D. Hiero.
2 crsio.

tandam, diuinasque laudes concinendas, animus noster
 excitetur. Quare Sapiens 13. dicitur: Solem & lunam re-
 ctiores orbis terrarum Deos putauerunt: quorum, si spe-
 cie delectati, Deos putauerunt: sciat quanto his domina-
 tor eorum speciosior est: aut si virtutem & opera mira-
 ti sunt, intelligant ab illis, quoniam qui hæc fecit fortior
 est illis: amagnitudine enim speciei & creaturæ, cognos-
 cibilibiter poterit creator horum videri. Optimum qui-
 dem hoc est argumentum, quod a minori ad maius ap-
 pellatur. Si enim creaturæ illæ visibiles, propter pul-
 chritudinem quam habent, cum à summo creatore eam
 receperint, tantam laudem apud homines adeptæ sunt:
 quod eis honores diuini tribuerant: quanto maiori lau-
 de illarum creator & plasmator Deus dignus erit, qui
 eas sapientia sua formauit, & infinita pulchritudine sui
 operis: Creauit ergo Deus hominem, vt mundi huius
 visibilis esset inspector, cunctaque eius opera cõtempla-
 retur: & exteriorum cõtemplatione ad laudes eius decan-
 tandas prouocaretur. Quod Seneca insignis Philoso-
 phus non retiquit, aut ignorauit: sic enim ait lib. de vita
 beata, cap. 28. Curiosum nobis natura ingenium dedit,
 & artis sue ac pulchritudinis conscia, spectatores nos tā-
 tis rerum spectaculis genuit, perditura fructum sui, si tā
 magna, tam clara, tam subtiliter docta, tam nitida, & nō
 vno genere formosa, solitudini ostendere: vt scias illam
 spectari voluisse, nō tantum aspici. Hinc fit, quod cum
 finis ad quem homo creatus est sit ad illum cognoscen-
 dum & laudandum: ille verè humanam vitam, rationi-
 que consonam, degere censendus est, qui in Dei contem-
 platione & laudibus occupatur. Vulgus enim imperi-
 tū, illum solum benè occupatum: minimeque otiosum
 esse censet, qui vel in excollendo terram, vel in planta-
 dis vineis, aut ædificandis domibus, vel mercatura exer-
 cenda, debachatur: cum verè omnia hæc puerilia sint
 homineque ad imaginē Dei creato, indigna. Dicite ob-
 scuro, quis vestrum agricolam brachijs suis puerulū por-
 tantem

Vulgus scarpitur.

ratem, & cum coludētē, vel forsitan domos ex cartis pi-
 ctis ædificantē, videns: benè occupatū iudicaret? Quis
 gigantem, fufum, & collum manibus tenentem, ad pen-
 sum suum instar mulieris perficiendum, non irideret?
 Quis vtrumque omnino ociosum non iudicaret? quia
 licet in aliquibus occupati sint, tamen nō in offitijs sibi
 cōgruentibus. Agricola enim ligo conuenit: gigāti vero,
 claua & hasta: in quibus si exerceantur, tunc legitime
 erūt occupati. Sic nimirū de nobis cēsendū est, cum ho-
 mo creatus sit, non vt vile corporis sit mancipium, sed
 ad maiora natus, vt aiebat Seneca, scilicet, ad Deū suum
 contemplandum, & laudibus efferendum, tunc aliquis
 ritè occupatus esse dicitur, ociositas ē que fugere, quā-
 do studium hoc amplectitur: quando vero circa alia di-
 uagatur, ociosus dici debet, & in nihil agendo, occupa-
 tus. In Genesi enim dicitur, quod collocauit Deus ho-
 minem in paradiso, vt operaretur & custodiret illū. Et
 licet de hac hominis operatione diuersæ sint sententiæ,
 vt apud Lyranum licet antueri: existimo tamen, non ad
 operationem corporis, sed mentis referendum esse, nul-
 la quippè operatione, aut cultura paradisi ille volup-
 tatis indigebat, quia ipse vlroneus, & sua sponte, fru-
 ctus suauissimos producebat: neq; ad hoc aliqua huma-
 na industria & arte erat opus. Intelligendum ergo est
 de operatione mentis, quæ propria est hominis opera-
 tio, id est, vt contemplaretur ibi Dei opera, opificemq;
 diligeret & magnificaret: & sic Deus illum illesum ab
 omni que periculo immunem custodiret. Hęc igitur est
 vera hominis occupatio, hoc illius exercitium, & ad hoc
 à summo opifice conditus est, vt illum cognoscat & lau-
 det. Confirmat hoc Propheta Regius, dicens: Quis as-
 cendet in montem Domini, aut quis stabit in loco fan-
 cto eius? Cui quæstioni inter alia respondet: Qui nō ac-
 cepit in vano animam suam. In vano autē aliquis quid
 accepit quando finem ad quem ordinatur, non conse-
 quitur. In vanum miles accipit arma, qui ad militiā nō

Q 99 procedit:

Simile.

Seneca.

Genes.

Lyranus.

Psal. 23.

Quis in vano animam accepit.

Simile.

procedit, in vano quis accepit vestem quam tamen nunquam induit: A nimia nobis à Deo concessa est, non ad diligēda terrena, quæ vana sunt & nullius momenti, cū ipsa sit immortalis: sed ad cognoscendum ipsum Deum, & diligēda cælestia. Vnde, qui à diuina cōtēplatione & dilectione omnino manū amouet: in vanū animā accepisse meritō dicitur. Nā quid intelligit, qui Deū non intelligit? Quid diligit, quinon diligit Deum? Hoc intelligens Propheta sanctus, videns quod propter peccatū Bersabe à contemplatione cœlestium, & à diuinis laudibus cessauerat, peccato os eius obst. uente, & linguam ligante: postulat à Deo, quod potenti manu sua, linguæ & oris impedimenta soluat: vt in eius laudes liberè possit prorumpere. Domine, inquit, labia mea aperies, & os meum annunciat bit laudem tuam.

Optimus hīc locus se nobis offert, ad aliquid de diuinis laudibus dicēdū. Et vt in hoc etiā à nobis laudetur Deus, rationes aliquas, ex innumeris, quibus laude dignus est, aperiamus. Et primo laudandus est eō quod maior sit omni laude: nec dignē eum laudare sufficimus. Sicut enim Ecclesiast. inquit c. 43. Terribilis Dominus & magnus vehementer, & mirabilis potentia ipsius, glōrificātes Dominum quantūcumque potueritis, superualebit adhuc, & admirabilis magnificētia eius.

Eccle. 43.

Deus sufficienter a nobis laudare nequit.

Psal. 105.

Benedicentes Dominum exaltate illum quantum potestis, maior enim est omni laude. Huc etiam spectat illud Dauidicum Psal. 105. Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius? Quasi diceret, nullus hoc dignē & sufficienter prestare poterit: quia licet magnus Dñs & laudabilis nimis, sed magnitudinis eius nō est finis: quare neq; laudis, quia laus secūdū virtutē magnitudinis esse debet. Vno illa Seraphin que erant in arca fæderis, de quibus in Exodo fit mentio, alas suas extensas habebāt, quibus arcā ipsam tegebāt, erant que quasi stupefacta, & ad inuicem se intuentia. Itaque, quando sacerdos summus thura offerebat, &

Exod. 25.

Figura.

sacrificia,

sacrificia, quando oues & bobes mactabat, quando cantores suauis melodia, citharas percutientes, laudes canebant: ipsa Seraphin muto quodam silentio & stupore, Deum adorabant: quasi ostendentia quod verus modus laudandi Deum est, sub silentio illum adorare: & quod Angelorum linguæ ad id muneris exequendi, sunt impares. Gregor. in morali, inquit. Facilius de Deo loquitur, qui obstupescenda tacet. Psal. 64. Vbi nostra vulgaris habet: Te decet hymnus Deus in Sion. Beatus Hieronymus vertit ex Hebræo: Tibi silentium laus Deus in Sion. Paraphrasis vero Caldaica sic: Coram te reputatur, sicut silentium laus Angelorum Deus, cuius maiestas residet in Sion. Ex quo efficax argumētum desumere possumus: quia si cœlicolarum mētium harmonia, si supernorū spirituum cantus, si supremorum Angelorum laus, quasi silentium reputatur in cōspectu Dei, quid de nostris laudibus, ruditate, dæsidia, atque torpore præditis, existimandum erit? Omnis enim nostra laus exigua est in conspectu illius, & quidquid de illo humana fragilitas concipere potest, aut proferre, quasi silentium & nihil reputabitur: sed in hoc saltem à nobis laudari potest, quod omnem nostram laudē antecire & præcellere, cognoscamus. Et hinc prouenisse Pierius existimat, apud antiquos sacrificandi ritum, quod supremo Deo mente & intellectu solo sine sermone, sine sono sacrificabant. Quare Cocodrillus, eo quod elinguis sit, huius silentij habita ratione, ab Aegyptijs collebatur, quasi confitentes, quod Deus silentio magis, quam aliqua nostrarum laude collendus esset & laudandus.

Animaduerte etiam, quod nostris laudibus nihil Deo acrefcit, alioquin non esset Deus, nec laude dignus, quod & adnotauit Diuus Augustinus super Psal. 49. Querit ibi quid nostris laudibus Deo conferamus. Laudans inuoca, hymnum dic, Deo tuo, sacrificium laudis, maior gloria erit Deo, quia magnificas eū?

Psal. 64.

B. Hieron.

ex Hebræo

Paraphra

Caldæica.

D. Augu.

Q 99. aut

aut adiicimus gloriam Deo, quando ei dicimus: glorifico te Deus meus: Ipse quando nos benedicit facit nos sanctiores, facit nos fortiores, quando nos benedicit facit nos gloriosiores, quando eum glorificamus, nobis prodest, non illi. Quare Deum glorificare & laudare, ut inquit D. Bonavent. de processu religionis, c. 8. nihil aliud est, quam eum laudabilem agnoscere, vel ostendere. Vnde est, inquit, quod sancti omnes creaturas, tam rationales, quam irracionales, & insensibiles, ad laudem Dei inuitant: quia omnia opera eius eum ostendunt laudabilem. Caeli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum, inquit Dauid, id est, caeli ostendunt esse glorificandum, & firmamentum quasi eruditissimam haberet linguam, omnipotentiam manuum suarum ostendit. Hoc ergo supposito, quod laudes nostras nil Deo conferunt, vtilitatis, sed nobis potius: vult tamen a nobis pro nostrarum virium tenuitate laudari & magnificari: ut vel sic supremos spiritus imitantes, vitam caelitem in terris degamus. Constat enim ex scriptura sacra foelicissimos illos coelicolas, igne charitatis accensos: iuxta diuinas laudes esse occupatos. Vnde multoties visum est, Angelos apparuisse canentes, Isai. 6. vidit duo Seraphim, quae Dominum a capite vsq; ad pedes alis suis tegebant: quasi maiestatem & claritatem vultus eius non ferentia, clamantia dulcissima voce & dicentia: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum. In Apocalip. etiam cap. 19. testificatur Ioannes, se in caelo magnam Angelorum multitudinem audiuisse (sicut August. legit) canentium suauiter concentu & melodia, Alleluia, quod idem quod laudate Deum, significat: & post dictum Alleluia, ita in tractus insonuit. Laus, & gloria, & virtus Deo nostro est. Habetur etiam apud Iob. lib. 38. expressus locus, vbi dicitur: Vbi eras cum me laudarent astra matutina, & inubilarent omnes filij Dei: Quae verba de sanctis Angelis intelligit. B. Greg. 28. moral. cap. 14. dicens: Quia primo

D. Bonau.

Psal. 18.

Angelidivinas laudes decantant. Isai. 6.

Apoc. 19. August.

Iob. 38.

D. Greg.

primo in tempore, condita natura: rationalium spirituum creditur, non in merito. matutina astra Angeli vocantur: vnde matutina astra simul cum vespertinis, redemptoris potentiam laudant, dum electi Angeli, etiam cum redemptis in fine mundi hominibus, largiat gratia. supernae glorificant. Ipsi quippe Angeli, ut nos ad laudem conditoris accenderent, orta per carnem luce clamauerunt: Gloria in excelsis Deo. Hinc fit, quod Ecclesia sancta ab spiritu diuino edocta, ab incunabulis (ut aiunt) cupiens caelestem in terris imitari vitam, hymnos & cantica spiritualia instituit, quae Deo voce sonora & publica. canerentur, ad eius laudes celebrandas. Quam doctrinam piissimamque consuetudinem, primo docuit ipse Redemptor & Saluator noster Christus, qui ante passionem & mortem suam, in gratiarum actionem, hymnum Domino decantauit. Dicitur enim Matthaei 26. Et hymno dicto exierunt in montem Oliueti. Dixit enim hymnum alta voce alternatim cum discipulis suis, in gratiarum actionem, post sacrosanctae Eucharistiae institutionem: est autem hymnus, secundum D. August. super Psalm. 72. & D. Isidorum lib. 6. ethimologiarum cap. 34. Laus Dei cum cantico, vel cantum laudantium. Accepit etiam & a Diuo Paulo, qui cum esset vna cum Sylla in carcere, ut habetur Acto. 16. Adorantes laudabant dominum, & audiebant eos, qui custodes erant carceris. Tribuit etiam huius rei testimonium Plinius Iunior in Epistola ad Traianum Imperatorem scripta, qui de Christianis verba faciens, affirmavit: se in illis nullam aliam reperisse culpam, praeterquam quod media nocte suo Christo, antelucanos canebant hymnos. Quam & Socrates Constantinopolitanus refert, vnde sumpsit initium, ut antiphonae & responsoria in Ecclesia canerentur, & inquit: Ignatius Antiochiae Syriae reclusus ab Apostolo Petro Episcopus, vnacum Apostolis conuersatus, aliquando visionem Angelorum, responderijs & hymnis, Sanctam Triadem laudantium

Ecclesiastica docuit Christus. Matth. 26.

D. August. D. Isidor.

Acto. 16.

Plinius Iunior.

Socrates Constantino. lib. 6. hist. eccle. cap. 9.

Q 993: dantium

dantium vidit, & modum visionis Antiochenæ Eccle-
fiæ tradidit, vnde ad omnes Ecclesias ista traditio pro-
manavit.

D. Athan. Sed quomodo huiusmodi modulatio fieri debeat,
vt Deo sit accepta, disputatur à Diuo Athanasio in
de interpretatione psalmo, ad Marcellinum, dicens:
Quod exterior modulatio & concentus, latentis spi-
ritus, ordinis & compositionis eius, debet esse lig-
num, & subdit: Qui igitur non ad istum modum le-
gunt sacras Odas, non prudenter psalunt, sed seipfos
oblectant habituri reprehensionem, quoniam non est
speciosa laus in ore peccatoris. Cōtingere potest apud
Eccle. 15. homines, aliquem inimicum suum modulantem audi-
re, & musica eius valde delectari, quia cor illius non
intuetur, nec latentem inimicitiam videt: at Deus cui
omnia nuda sunt & aperta, peccatoris laus & hymnus,
cuius viscera dolo & malitia plena sunt, nequaquam
placere poterunt. Si sola instrumenti distemperantia
sufficiens est, ad hoc quod mūsica aures audientis of-
fendat: quanto magis apud Deum distemperatus ani-
mus, & mens ab omni rectitudinis, concentu aliena?
Dis simile. Doct. in o. **137.** **Supra Psal.**
Doct. incognitus super illa verba Psalm. 137. in
conspetu Angelorum Psalm tibi, inquit: Quod
ideo in conspectu Angelorum promittit se concentu-
rum, quia solus mundus & purus, Deum dignè lau-
dare potest. Et ideo, inquit, qui Deum vult laudare
dignè, vel ei confiteri, puritatem Angelorum sibi pro-
ponere debet pro forma, & illam imitari. Dicitur etiam
Apoc. 14. in Apocalypsi: cap. 14. quod vidit Ioannes agnum stan-
tem supra montem Sion, quem committabantur cen-
tum quadraginta quatuor millia, habentes nomen eius
& nomen patris eius scriptum in frontibus suis: & quod
audiuit vocem de cælo tanquam vocem aquarum mul-
tarum, & tanquam tonitruum magni: similem voci & me-
lodix citharedorum citarizantium in citharis suis: &
cantabant quasi canticum nouum, quod nemo poterat
proferre,

proferre, nisi illa ceterum quadraginta quatuor millia: de
quibus subdit, quod erat sine macula ante thronum Dei,
Per numerum istorum Deo canticum illud nouum canē-
tiuum, vel continentēs & virgines intellige cum Lyrano, **Lyranus.**
vel cum Hugone vniuersos Christicolos, qui erant **Hugo.**
supra montem Sion cum agno, id est, in Ecclesia cum
Christo, illum sequentes & imitantes: qui habent no-
men eius in frontibus scriptum, id est, publicè & manife-
stè Christum, eiusque fidem profitentur, non solum in
corde per fidem, sed in fronte per exteriora opera: & no-
mē etiā patris eius, quia sicut à Christo Christiani ap-
pellantur, sic à Deo patre, Dii iure optimo appellari pos-
sunt. Ego dixi Dii estis. Vox eorū quasi vox aquarum
multarū, id est valde Deo grata, quia vox aquarū decur-
rentiū fluminū, grata solet esse auribus, & quasi tonitruum
magni, id est, dæmonibus formidolosa: quia dæmō à vo-
ce diuinarū laudū timet, sicut patet de Dauide, qui ci-
tharā propulsando, & Psalmos cōcinendo diabolum, à
Saulis corpore propulsabat. Et quasi citharedorū citha-
tharizantium, &c. Corpus nostrū cithara appellari so-
let & instrumentū, quapropter dicebat Plato, corpus
nostrū esse citharā, animā verò intus latentem, cithare-
dū varias circa illud cōsonantias & modulationes exercē-
tē: nunc oculis videt, nunc auribus audit, nunc lingua gu-
stare, deinde manibus tangit. Vt ergo musica & harmo-
nia nostrarū laudū, Deo sit grata, sicut musicus citharā
percutit, ita & vnusquisque corpus suum percutere &
affligere, contritione, pænitentia, & disciplina debet. **1. Cor. 9.**
Sic enim percutiebat Paulus, qui dicebat: Castigo cor-
pus meum, & in seruitutē redigo. Et sicut chordē citha-
ræ super lignum extēduntur, vt musica sit grata & sono-
ra, sic & mēbra nostra debemus, super lignū crucis extē-
dere per cōformitatē illius, vt laudes nostræ nō sint illi
ingratæ. Sequēbatur agnū, quocūq; iibat, quia tā per viā
regiā & cōmunē mādatōrū, quā per semitas cōsiliōrū
illum sequēbatur. Et hi (per quos religiosos, qui diuinis
laudibus

Religiosi
valde Deo
grati.

Psal. 49.

Lyranius,
Incogniti.
Burgensis.
Eucharistiæ.
Paraphrasis
Caldæica.
Nota.

D. Theod.

D. Basil.

laudibus persoluendis mancipati sunt, intelligo) sunt primitiæ Deo & agno, id est, valde grati & accepti, sicut primi fructus terræ esse solent. Sed super omnia attendendum est, quod ad concinendum canticum illud nouum, sine macula esse dicuntur ante thronum Dei, hoc est, coram Deo: quia orationes & laudes eorum, quorum animæ foeditate peccati maculatæ sunt, Deus non acceptat: quin potius ab eis, aures suas auertit. Est ad hoc in Psalmo 49. locus minimè pœnitendus. Vbi postquam Deus ostendit sacrificia illa legis Mosaicæ sibi grata per se non esse, sed quatenus Christum figurabāt, statim iubet. Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua. Inuocame in die tribulationis eruā te & honorificabis me. Vbi secundum expositionem Lyrani, et Incogniti, quā etiam Burgensis sequitur, de sacrificio sacrosanctæ Eucharistiæ loquitur, quod appellatur sacrificium laudis, quia præ omnibus alijs omni laude dignum est. Sed, vt ad nostrum redeamus propositum, Paraphrasis Caldæica sic habet. Reprime concupiscentiā prauam, & reputabitur coram domino, sicut sacrificiū confessionis, & redde altissimo vota tua, quæ vouisti in Sinai, vt firmares præcepta, & ora coram me in die afflictionis, liberabo te, vt honorem exhibeas mihi: impio autem, qui non agit penitentiam, & orat in præuaricatione, dixit Deus: quid tibi vt enarres præcepta mea? Constat ergo, quod ad Dei summi contemplationem, eiusque diuinas laudes decantandas, puritas mentis & immaculata vitæ innocentia requiritur: quia peccatum, vt inquit Theodoretus, linguam ligare solet, & os oppilare, strangulare, & cogere vt conticescat. Et D. Basilii sic inquit: Hæc est peccati natura, vt linguam abliget, & os obturet. Quare Dauid agnoscens esse peccatorem, & in multis deliquisse, ad diuinas laudes decantandas, primum obsecrat, vt Deus labia eius aperiat, dicens: Domine, labia mea aperies.

Domine, labia mea aperies. Rectè petit à Deo quod os eius aperiat

aperiat, quia ipse clauem oris habet, aperit os, linguam quæ facit disertam, vt de eo digna loqui possit, & ipse illud occludit, sine efferens in verba indecentia pronūpati. Ecclesiast. 28. Ori tuo facito ostia & seras, & in verbis tuis facito stateram. Et inquit Gregor. quod hoc ostiū postulauit, qui dicebat: Pone domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labijs meis. Psalm. 140. Est enim lingua indomabilis bestia, quam nisi Deus intra labiorum ostium occludat, hominem in infernū præcipitabit. Igitur sicut Deus habet oris clauem ad illud occludendum, sic & lingue, aut oris ad rectè loquendū: taliter quod sine eius auxilio neque vnicum verbū meritorem & laude dignum, potest proferre. Nec mirum videri debet, quod habeat clauem oris, cum habeat etiā cordis. Dicitur namque Actor. 16. Quædam mulier nomine Lyda purpuraria audiuit, cuius dominus aperuit cor, intendere ijsque dicebantur. Sed & aures aperit dominus, vt verba eius audiamus. Isai. 60. Dominus deus aperuit mihi aures: ego autem non contradico, retrorsum non abij. Aperit etiam oculos cæcorum vt videre possint: Vnde dicitur 4. Reg. 6. quod ad orationem Heli, aperuit dominus oculos pueri sui, & vidit montem plenum equorum & curruum igneorum in circuitu Heli. Itaque, ex his collige, Deū totius hominis habere clauem: taliter, quod sine Deo neque caput scalpere potest, aut respirare. Ex quo dependentia ipsius hominis à Deo factore suo colligitur: sine quo neque manū, aut pedem mouere potest. Comparatur homo vmbre in scriptura. Inquit enim Dauid. Dies mei sicut vmbra declinauerunt. Et Sapient. cap. 2, Vmbre enim transitus est tempus nostrum. Genesi. 1. cap. vbi dicitur: Factus est homo ad imaginē & similitudinē nostram. In aliquibus codicibus ponitur dictio vmbra: significans: quasi diceret, ad vmbra nostram. Est enim homo quasi Dei vmbra, in suis actionibus ab illo dependens, vel quasi imago in speculo representata, quæ om-

Ecclesiast. 28.
D. Greg.

Psal. 140

Actor. 16.

Isai. 60.

4. Reg. 6.

Psal. 110
Sap. 2.Vnde de hoc
Psal. in O-
castro su-
per cap. 1.
Gene.

Simile.

no ab eo cuius est imago, in suis motibus & actionibus dependet. Vt umbra, vel imago speculi moueat manū, vel pedē, prius corpus debet illum mouere: si ambulat, ambulat, si stat, pariter & ipsa nō mouetur: si claudit oculos, claudit, si aperit, statim illā imitatur. Sic homo in omnibus suis actionibus à Deo est dependens: quia in ipso viuimus, mouemur, & sumus, & nihil sine ipsius adiutorio & auxiliō, siue naturale sit opus, siue gratuitū, præstare possumus. Quando Rex Balthasar manū illā horribilē vidit cōtra cādelabrū scribētē verba illa, in quibus suæ mortis cōtinēbatur sententia: assignans Daniel c. 5. huius vindictæ, diuinæque iustitiæ causam, inquit: Quia Deū qui habet statū tuū in manu sua nō glorificasti. Optima quidē est exaggeratio: Quasi diceret: Summa fuit demētia & stultitia tua, qui Deū nō glorificasti, cuius tanta est potentia, quōd nisi per manū illius, respirare non poteras: habet enim flatum tuum in manu sua. O summa peccatorū demētia, qui contra omnipotentē, vexillū erigere nō verētur, & cū factore suo bellū gerere: illū passim peccatis suis offendēdo: à quo tantam habent dependentiā, quōd sine illo flatum attrahere, vel emittere non possunt. Dicite obsecro, si hominem videretis ex altissima turri fune suspensum, quem aliquis manibus suis teneret, quem si dimitteret, in immanissima saxa & præcipitia statim caderet, vbi necessario mēbra eius dicerentur: si hūc nihilominus contra illū à quo vita eius depēdet, vel mors, insultatē & verba blasphemie proferentē, videretis: nōne eū insanū & furiosum iudicaretis? O summa peccatoris infania, o inaudita demētia, qui cū ab omnipotentis Dei manu, omnino dependeat: ita quōd si manū suā, vel paululum contraheret & auerteret, omnino periret, & in nihilum redigeretur: nihilominus absque timore vltio, illū offendit, contēnit, & pro nihilo ducit, legem eius transgrediēdo, & grauissima perpetrādo scelerata peccata ac si ab eo nō dependeret, neq; in eius potestate esset

Daniel. 5.

Hominem sine Deo nihil posse.

Simile.

Peccatoris demētia.

esset constitutus. Cognoscens ergo Dauid quantum in homo in omnibus operationibus suis à conditore suo dependeat, & quōd vel os ad eum laudandū sine eius auxiliō aperire non potest, inquit: Domine labia mea aperies, & os meum annūtiabit laudē tuam.

Quoniam si voluisses sacrificium, &c. O Dñe Deus meus à quo remissionē meorū criminū exigo, paratus quidē sum peccati mei satisfactioē tibi reddere, siue holocaustū, siue sacrificiū, aut quodcumq; aliud petieris, si enim hæc tibi placerent: nec magnis sumptibus, nec miliibus arietū, aut vitulorū, vel difficultati rei parcerē, sed scio quōd his non delectaberis, & quōd illa recipere contēnes, & ideō ab his manum meam retraxi. Nō omnino à difficultate vacat; verus iste. Quomodo inquit Dauid, quōd Deus sacrificiis & oblationibus non delectatur, si quidem ex sacro textu, non vno, sed quamplurimis in locis constat, illi pergrata fuisse? Quis enim dubitare audebit, sacrificium illud Abrahæ Patriarchæ illi gratum extitisse, quando Gene. 15. Vaccā illā trienē, & capram trimā, & arietē annorū triū, turturē & columbā, iussu ipsius Dei, illi obtulit: præsertim cum signis exterioribus ostēderit illi fuisse gratū, vt tibi apparet. Quis etiam nō intelligat, sacrificiū illud Noë, & eius oblationē, quā egrediens de arca obtulit Domino, fuisse valdē acceptabile? Siquidē dicitur ibi: quōd odoratus est Dñs odore suauitatis, vbi alia litera habet: odore quietis: Quasi Deus peccatus suū ad nauseā prouocatū haberet ex infectione & corruptione carniū: & odore illo pacaretur. Dicitur etiā de Moysē, quod elegit eū Dominus, offerre illi incensum, in odore suauitatis. Quod si hoc ita est, quomodo ergo Dauid videtur insinuare, quōd Deus sacrificijs illis mosaicis nō delectaretur? Ad hoc dubium dupliciter responderi potest, primo cum Diuo Augustino sentiente, quōd hæc dixerit ad futura tēpora respiciens: in quibus hæc sacrificia erant cessatura: cui etiam subscribit interlinearis glossa, quæ inquit. Videbat tēpus quo hæc figuratiua cessarent, cū enim vnbra termin-

Dubitatio.

Gene. 15.

Gene. 8.

Eccle. 45.

Responsio.

D. Augu.

Glossa in-

Hebr. 10. quedam esset, secundum illud. A postoli: Vmbra futurorum habens lex, in presencia lucis necessario debebant aboleri & cessare. Dilectus meus, dicebat sponfa in Canticis, qui pascitur inter lilia, donec aspires dies & inclinentur vmbrae. Pascebatur antiquitus Deus & abscondebatur simul, inter lilia & flores scripture sacre: erat enim quasi fructus in flore. virtualiter inclusus: sed hoc non semper, sed quoadusque vmbre inclinantur, diesque & lux Evangelica manifestaretur mundo. Ex oriente enim lucidissimo & splendidissimo illo iustitiae sole, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, statim veteris testamenti vmbre declinantes arripuerunt fugam, & abolitae cessauerunt. Quamdo peritus quis architectus, aliquant magnam fabricam construere parat: olet quasdam machinas, quae cimbrige appellantur supponere, quae aedificium, dum recens est, sustentent ne coruat, & ad terram prosternatur: at postquam opus iam completum & perfectum est, cimbricias ipsas & tabulata prosternit. Sic nimirum Deus aedificium Evangelicum erigere cogitans, cimbricias quasdam supposuit, per quas ceremonias Mosaicis intellige, oblationes, holocausta, & sacrificia: at postquam aedificium perfectum est, quando nimirum illud, consummatum est, in cruce protulit, omnia illa cessauerunt, soloque equata sunt, quare iam sunt prohibita & mortifera. Sed dicit aliquis, quomodo ergo stabit illud Saluatoris. Non veni solvere legem, sed adimplere: Et quod multis in locis veteris instrumenti dicitur, quod lex illa aeterna futura est. Ad hoc respondemus cum Iacobo de Valentia, super Psalm. 49. iuxta illa verba: Sacrificium laudis honorificabit me. Vbi notat, quod Christo moriente, mortua est lex simul cum eo, eo quod erat finis legis: sed quia Christus solum est mortuus quo ad corpus, & non quo ad animam, ideo lex vetus mortua est tantum quo ad corpus, id est, quo ad litteram & ceremonias, sed non quo ad animam, id est, quo ad veritatem & spiritum.

Cant. 2.**Simile.****Ceremonias Mosaicis cessasse.****Dubitatio Responsi Iacobus de Valentia.****Not. 1.**

littere: & ideo mortua lege surrexit cum Christo veritas legis, quae dicitur veritas Evangelica: vt patet Ioan. 1. Lex per Moysen data est, veritas per Iesum Christum facta est. Nam lex Evangelica nihil aliud est, nisi veritas, & spiritus, & anima, & vita legis Moyse: & in sensu lex aeterna dicitur, non quidem secundum litteram, sed secundum spiritum & veritatem. Prauidens igitur Dauid in spiritu, quod sacrificia illa futura erant Deo ingrata, & quod tempore legis Evangelicae deberent cessare, cum omnibus ritibus & ceremonijs Moysaicae legis, quae omnia ad corticem pertinebant, inquit: Quonia si voluisses sacrificium dedissem utique: at scio quod haec non tibi valde placent, quia video tempus in quo omnia non tibi displicebunt, illisque non delectaberis.

Secundo, cum Lyrano & Incognito: quod sacrificia veteris legis non erat Deo accepta de se, sed tantum ex deuotione & fide offerentium. Acceptabat enim Deus illa sacrificia propter offerentem, non tamen offerentem propter sacrificia. Vnde, quando offerens non erat illi acceptus, nolebat sacrificia acceptare, vt patet I saia c. 1. Ne offeratis vltra sacrificium frustra, incensum abominatio est mihi: neomeniam & Sabbathum & festiuitates alias non feram: iniqui sunt catus vestri: Kalendas vestras, & solenitates vestras, odiuit anima mea, facta sunt mihi molesta, laboraui sustinens. Et subdens huius tedij & displicentiae rationem, inquit. Manus enim vestrae sanguine plenae sunt. Itaque, illa sacrificia non ex opere operato (quod aiunt) sed ex opere operantis, id est, propter merita offerentis illi grata fuere, D. Theod. quest. 3. in Gene. sic inquit: Excepit ipseus Noe promptitudinem animi, non quidem hoc nidore delectatus (nihil enim peius olet, quam ossa exusta) sed offerentis animum laudans: non enim partes corporeas habet Deus, vt illi nares etiam tribuere possimus, nae per nares fit olfactus. Vbi constat manifeste, quod illa sacrificia ex opere operantis erant recepta: in quo ab in-

Rrr 3. fabili

Ioan. 1.**Quomodo lex aeterna****Lyrano, & Incog.****I saia.****D. Theod.**

Euchari-
stie.

Psa. 49.

Doct. inc.

Gene. 28.

fabili sacrosancto que Eucharistiæ Sacramento distin-
guebantur, quod de se & ex opere operato Deo accep-
tum est, quare longe illa antecellit, & superat. Vnde post
quam in superiori Psalmodicitur: Nō accipiam de do-
mo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos, &c. Vbi
de abrogatione veterū sacrificiorū agitur, statim conclu-
dit Psalmū; dicens: Sacrificiū laudis honorificabit me,
& illic iter quo ostendā illi salutare Dei. Quod intelligēs
Incognitus de hoc inefabili sacramento, quod sacrifi-
cium laudis appellatur, propterea quod omni laude &
confessione, præ omnibus alijs sit dignū, inquit: Hoc sa-
crificium dicitur via eundi ad Deum, propter quod via
ticū nuncupatur. Hæc est scala Iacob, qua Angeli, id est
fideles ascēdunt & descendunt: ad laudem ascēdunt di-
vinitatis, sed descendūt ad laudē humanitatis Christi:
quia in isto Sacramento inest vera diuinitas & humani-
tas Christi. Et hīc ostenditur salutare Dei, quia hīc sal-
uator noster realiter continetur, & etiam, quia per vir-
tutem & immolationem huius sacramenti saluamur. In-
telligens ergo David, quod illa sacrificia veteris legis
non de se erant accepta, sed propter offerentis fidem,
aut deuotionem, cum ex humilitate (etiam si iam iustifi-
catus esset, tamen more peccatoris, à Deo veniam peten-
tis) loquatur, ac si indignus esset quod sacrificium eius
acceptaretur, inquit: Quoniam si voluisses sacrificium
dedissem utique. Ac si diceret: Scio Domine quod
peccatorum sacrificia tibi accepta non sunt, neque
holocaustis eorū delectaris, quinimo maximo tibi sunt
tædio & despectui, & ideo tanquam peccator, qui tibi
grauiter offendi, Viriam occidēdo, & cū Bersabe vxore
eius adulteriū perpetrādo, ab his sacrificijs abstinēbo.

Operari
peccato fa-
cta nō sunt
meritoria.

Discamus hinc & nos (vt cōsideratione hac nostrū
concludamus sermone) quanta sit peccati malitia, quod
operū nostrorū ludit meritū & defraudat. Quid enim
peccatori prosunt sua opera, ieiunia, elemosinæ, & ora-
tiones, & alia huiusmodi, si in statu peccati fiant? Certē
parum

parum, aut nihil, quia vt Deo grata sint & accepta, de-
bet esse aliquis in statu gratiæ. Dicitur enim Gene. c. 4.
quod respexit Dñs ad Abel, & ad munera eius, quod
explicat magis Theodocio in sua versione, vt aduertit
D. Hier. dicens: Et inflamauit Dominus supet Abel, &
super sacrificiū eius, in signū quod & persona & sacrifi-
ciū acceptabatur: imo sacrificiū propter personā, vt in-
quit Lyran. Quantæ autē virtutis fuerit Abel constat
ex Paulo Burgensi quadā additione, quæ super cap. 4.
Gene. habetur, vbi sic ait: Notanda est hæc glossa, seu
translatio Caldaica Ionatæ, quæ apud Hebræos quasi
tantæ authoritatis est sicut textus. Quæ quidem præ-
sentē locū ita interpretatur. Dixit Cain ad Abel fra-
trē suū: nō est iustitia, neque iudex, neq; sæculū aliud:
nec remuneratio iustis, neq; punitio impijs. Et cū Abel
hæc omnia renuisset resurrexit Cain &c. Ex quibus
patet, quod Abel primus martyr fuit, sicut & primus
sacerdos, & primus virgo. Vnde August. lib. de mirabi-
libus sacre scripturæ, inquit. Triplex iustitia fuit in Abel
prima fuit, quia etiam munera Deo placita, vt sacerdos
obtulit, pro sapiam generis in sæculo non dereliquit, &
martyrij coronam, sanguinis effusione promeruit. Meri-
tō igitur huic dominus Iesus primatum iustitiæ homi-
nis commisit, ita inquit: A sanguine Abel iusti vs-
que ad sanguinem Zachariæ: ex quibus liquido con-
stat, quanta fuerint illius merita & priuilegia, quare nō
mirum est, quod ad illius sacrificium & oblationem
respexerit. Sed prius dicitur, quod respexit ad perso-
nam, deinde ad sacrificium, quia si persona Deo non
est accepta, neque eius opera esse possunt. Si tradidero,
inquit Diuus Paulus, corpus meū, ita vt ardeat, charita-
tē autē non habuero, nihil mihi prodest. In eodē pūcto
in quo subditus vel vassallus, cōtra Regem suū rebel-
dat, omnia quæ possidebat amittere visus est, & quæ in
illius seruicio et domo lucratus fuerat. Quare 1. Reg. 9.
cū dictū fuit Regi David, quod Miphiboseph cōtra eū
conspi-

Gen. 4.

Theodotio.
D. Hieron.
Nota.

Lyranus.

Paul. Bur.

Abel pri-
m' s. mar-
tyr.

Quare fue-
rit occisus
D. August.

Matth. 23.

Grabi. C. 2.
p. 16.

1. Cor. 13.
simile.

1. Reg. 9.
Figura.

conspirauerat, statim bona illius Sibæ cōcessit, dicens. Omnia quæ Miphiboseth fuerunt, tua sint. Vbi notandum, quod non dixit quæ sunt, sed quæ fuerunt, quasi significans, quod iam sua non erant, propter traditionem commissam: non secus peccator, qui contra Deum rebellat mortaliter peccando, statim omnia quæ non sine magno labore & industria, dū in seruitio illius erat, acquirerat amittit: ieiunia, orationes, sacrificia, disciplinas, carnisque mortificationem, cum omnibus misericordiarum operibus quæ fecerat. Psalm. 118. dicitur: Non enim qui operantur iniquitatem in vijs eius ambulauerunt. No dicen los peccadores un passo en el camino del cielo.

Peccatum destruit omnia merita.

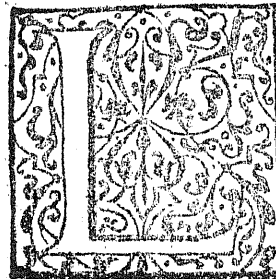
Quid ergo factū est de operibus, quæ aliquando in eius seruitio fecerant? Quid de Salomonis prophetijs? De templi sui fabrica, cum omnibus orationibus & sacrificijs? Quid de renunciatione Iudæ, qui omnibus mundi rebus & diuitijs renunciauit, vt Apostolicam perfectionem profiteretur? Quid de curatione ægrotorum, prædicatione verbi, expulsionem Dæmonum? Orem tremendā, omnique consideratione & attentione dignam? Omnia quidem illa propter peccatum amittantur: ac si nūquā fuissent reputantur, nisi peccator resipiscat, & ad meliorem redierit mentem, de peccatis suis pœnitentiam agēdo. Existimantur quidem, quasi in via Dei vnicum passum non dedisset: quia peccatum, si lethale sit, omnia virtutum opera destruit, quo ad meritū. Aedificat enim quasi tinea domum suam, iuxta B. Iob: quia sicut tinea lignum in quo generatur interius corrōdit, & euiscerat, & totum ædificium ad terram prosternit: sic peccatum destruit omne meritum: ædificiumque virtutum pro maiori parte solo æquat. Quapropter primum sacrificium quod Deus optimus maximus à peccatore exigit est, cor contritum & humiliatum, vt in sequenti versu continetur: quod ad ipsum conuertatur per veram cordis pœnitentiā, & peccatorū detestationem. Ab eo namque cuius cor fuerit per peccatum auersum, sacrificium

105. 27.

ciūm nōn acceptat ad meritum: quod si alijs proficiat, offerenti tamen nocebit, quia iram Dei & seuerissimam eius vindictam contra se prouocat. Dicit enim per Isai. *Isai. c. 1.* Ne offeratis vltra sacrificium frustra, incensura abominatio est mihi. Et per Ieremiam 6. Holocausta vestra non sunt accepta & victimæ vestræ non placuerunt. *Jerem. 6.* Vt ergo opera nostra Deo sint accepta, ad illum per cordis contritionem conuertamur. Accedamus ad illum, & quæ peccatis offendimus, placemus lachrymis, vt qui iram eius sceleribus, & flagitijs prouocauimus: eidem per verā pœnitentiam reconciliemur, quia sicut corde offenditur, corde placari debet. Cor igitur nostrum igne charitatis accensum tanquam acceptabile holocaustum in primis illi offeramus: sic fiet vt opera nostra non sint inutilia & cassa, quin potius tanti precij & valoris, quod impetrabunt gratiam, & merebuntur gloriam.

Concio octaua.

Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non despiciet. Benigne fac Domine in bona voluntate tua Sion, vt aedificentur muri Hierusalem. Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ oblationes & holocausta. Tunc imponent super altare tuum vitulos.

Iceit in omnibus Dei operibus, diuina eius misericordia resplēdeat, & miserationes eius super omnia opera eius: vt ab humanis oculis videri possint, superemineant: tamen peccati condonatio & remissio, multo magis eam manifestat & propalat:

Sss ita

ita vt de diuinis visceribus igne charitatis accensis, nemo sit qui possit ambigere. Nam cum peccatum natura sua, tam sit diuina maiestatis offensiuum, quod propter illud naturam Angelicam de coelo eiecerit, humana a paradiso expulserit: mundum aquis diluuij subuerterit, & Sodomam, caelestibus flammis combusserit: quis non hac attendens & considerans admiretur, quanta facilitate idemmet Deus, peccatorem sibi veniam petentem iustificet: Nescio quid magis admirer, vel Deum de peccatis vindictam sumentem, vel eundem peccatori contrito, & humiliato minas remittentem. Decuit enim vt Deum haberemus tam facilem & proum ad condonandum peccata: vt peccatores tanta misericordiae dulcedine & suauitate illecti, nec penitentiam different, nec de venia desperarent. Vnde per Prophetam Ezechielem promittit, dicens. In quacumque hora ingemuerit peccator omnium iniquitatum eius amplius non recordabor. In quacumque hora, inquit, vt facilitatem ostendat. Non per longum temporis spacium, necesse est peccatorem ad ianuam misericordiae expectare, vt ei concedatur venia. Quando quis alicui intulit iniuriam, si mediator, qui de rebus componendis paceque stabilenda agit, ab eo illatae iniuriae veniam postulet, solet respondere: iniuriam esse recentem, yno bien enjuta la sangre, O diuina clementia: in hoc quidem apparet summa eius mansuetudo & misericordia, quod non futurum tempus expectat, aut requirit: sed in eadem hora, quin potius in eodem instanti, in quo peccator ad eum conuertitur, illi parcit D. Ioannes Chrysostr. homi. 6. de penitentia inquit, quare lectio Psalmorum familiarior sit & frequentior Ecclesiae, quam caetera scripturae sacrae: Mihi vero, inquit, saepenumero admirari contingit, & mecum mente confundor cogitans, & dicens: cuius rei gratia, praeter ceteris veteris instrumenti, nouique scriptis, librum David sic adamarunt omnes Christiani, atque hunc solum, ore voluerunt versari. Dubium hoc duabus rationibus absoluit. Prima est, vt viuamus in timore Domini, nec de nostra praesumamus iustitia,

oculis

Dei libertas in remittendo peccata.

Ezech. 33.

Simile.

D. Ioannes Chrysostr. Dubitatio Quare lectio Psalmo rum frequen- tior sit in Ecclesijs.

oculis mentis Dauidem contemplantes, de quo ab ipso Domino dictum fuerat: Inueni Dauid filium Iesae virum secundum cor meum: & tamen tot donatus beneficijs, tot coronatus virtutibus, cum esset qui secundum cor Dei testimonium accepit: tamen peccatis maximis presumptari permittitur homicidio, videlicet, & adultério, ita quod de se, ipse fateatur. Quonia iniquitates meae supergressae sunt caput meum, & sicut onus graue grauatæ sunt super me. Quare igitur in tam grauia scelera permixtus est cadere, & quare quotidie scripturam eius habemus praemanibus? Utique, vt qui stat videat ne cadat, & vnusquisque in timore Domini vitam transigat. Sum religiosus, vel eremita, neque dicam multum virtute officioque profeci, multis insignitus sum meritis, ieiuno, vigilo, oro, lachrymor, induor cilicio, corpus meum austeritate contriui, non iam Diaboli impetus formidoliam mihi quae ad coronam pertinent perfecta sunt: noli errare homo, ne mente in sublime tollaris, an plura fecisti quam Dauid: & tamen cecidit a sua iustitia.

Solutio.

Psal. 31.

Semper remendum.

Secunda ratio ad spem pertinet, scilicet, ne aliquis quantumuis peccator, de diuina misericordia desperet, sed peccata sua confiteatur, quia nihil desperatione deteriorius. Tunc enim morbus incurabilis cesset, quando medicus desalute infirmi diffidit, at vero, hic e conuerso contingit. Non enim medicus noster de nostris infirmitatibus quantumuis grauib, diffidere potest: quia misericordia eius & sapientia infinita est, sed tunc reputatur incurabilis, quando infirmus ipse mente deficiens, desperat & curam renuit. Dummodo infirmus vlcus subaperiat, & confiteatur, nullum quantumuis graue, apud Deum est incurabile, quinimo nullo negotio summaque liberalitate illi medetur. Grauisimum quidem erat Dauidis peccatum, & tamen ad primam eius vocem & confessionem, illud dimissum vides. Vix enim postremam illius vocis syllabam protulerat, Peccauit Dño: & statim audiuit, Dñs quoque transtulit peccatum tuum a te. Quod & ipse fateatur Psal. 31. Dixi

Spes venia.

Dis simile.

Nullum peccatum apud Deum incurabile.

Psal. 31.

confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. O summâ Dei liberalitatem, & in parcendo promptitudinem. Quis enim non demiretur, quod cum Dauid tam grauiâ commisisset scelera, homicidium, videlicet, & adulterium: tamen ad primam confessionis vocem, ad primum peccavi, cordis contriti & humiliati ostensuum, statim ea remissa fuisse, audierit? Cû flagitiosus aliquis maximusq; peccator, qui enormia & grauiâ perpetravit, ad pedes confessoris accedit: vt beneficiû absolutionis accipiat, videns cõfessor, suorum criminû grauitatē, solet illi absolutionē per aliquod tēporis spatium differre, vt emēdationē eius experiatur: grauisimamque illi peccatorum pœnitentiam, siue satisfactionem imponit: puta quod Romam adeat, & Ecclesiam Apostolorum Petri & Pauli visitet: quod per annum integrum ieiunet, carnemque disciplinis & flagellis affligat. Forsitan Dauid ad eundem modum, cum peccatum suum Natan Prophetæ confessus est, existimauit, quod maxima satisfactio esset ei imponenda, vel quod dimidiam bonorum suorum partem pauperibus erogaret, vel deposito regali diademate, pretiosis gemmis abiectis, & aureis vestibus exclusis, per integrum annum in publicam pœnitentiam, & peccati sui confessionem prorumperet, vel forsitan quod magnam arietum & taurorum copiam, pro expiatione sui sceleris coram omnibus in domo Domini ad illum placandum sacrificaret: & tamē nihil horum ab eo exegit, sed vnica solum lachryma, vno suspirio, & vnica confessionis voce contentus est: in quo summa Dei liberalitas pariter & clementia ostenditur. Sollicitus erat sanctus Propheta Micheas, quid pro scelere suo Domino offerret, dicens: Quid dignum offeram Domino? Curuabo genua Deo excelsio? Nunquid offeram ei holocaustomata, & vitulos anniculos? Nunquid placari potest in millibus arietum, aut in multis millibus hircorum pinguium? Nūquid dabo primogenitum meum pro scelere meo? Vbi adu-

Simile.

Liberalitas Dei in parcendo.

Mich. 6.

aduertendum est, quod loquitur Prophetâ, populi totius personâ induēs, qui grauius offenderat, & vt facilitate ostēderet qua ad Deū poterat cōverti, & remissio nē peccati sui consequi (si tamē vere pœniteret) respondit: Indicabo tibi ò homo quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te, vtique facere iudicium, & diligere misericordiâ, & sollicitum ambulare cum Deo tuo. Primum quod requirit est, facere iudicium, id est, actum iustitiæ exercere. Solet iudex in eodem met loco in quo scelus patratum est actum iustitiæ exercere, latronē suspendere, vel homicidam. Non secus Deus exigit, vt in eodem loco in quo scelus est commissum, videlicet, in corde, actus iustitiæ exercentur, puta occisio culpæ que per contritionem fit: vt sicut per voluntatem excessit, creaturam inordinatē diligendo: ita per eandem recompensatio fiat, dolendo de offensa, & ad creatorem suum per pœnitentiam se conuertendo: quod æquissimus est iustitiæ actus. De hoc actu iustitiæ forsitan loquutus est Dauid, quando dicebat. Sacrificate sacrificium iustitiæ & sperate in Domino. Vbi August. inquit: Sacrificium iustitiæ spiritus contribulatus, vt se puniens faciat Deo. Cui consonat Paraphrasis Caldaica quæ sic dicit. Augus. habet. Domate concupiscentias vestras & reputabitur vobis, sicut sacrificiū iustitiæ, & sperate in Domino. Ita Calda. que, inter omnia veteris legis sacrificia, nullum contritione maius: quia omnia ab ea propter illam erant accepta, ipsa vero per se iustificare erat sufficiens. Quare postquam Dauid in superiori versu, dixit. Quoniam si voluisses sacrificium dedissem vtique, sed holocaustis nō delectaberis: modo in præsentibus subdit, quod peccatorum pœnitentia & cordis contritio, sacrificium sit celo valde gratum. Sacrificium, inquit, Deo, spiritus contribulatus: cor contritum & humiliarum Deus non despiciet.

Sed antequam ad alia gradum faciamus: parūper hic immoremur. D. Chryso. imitantes, qui libenter de pœnitentia

Simile.

Psalm. 40

D. Augus.

Paraphra-

Calda.

D. Chryso.

tenia sermonem agebat, propter maximam utilitatem inde provenientem. Afsidue, inquit in eâ pastores confueſcunt parrem, oues ſuas diuertere, qua gramẽ altius denſiusque intuentur, atque inde prius non abigunt, quam omne grex contuderit. Hos & ipſi ſectantes, quartam iam diem hanc, ad penitentiaẽ modum hunc paſcimus gregem, neque vel hodie digredi paramus, loco enim pabulum utilitatis multum inelle video, per multumque fructum. Liceat igitur nobis pauliſper in penitentiaẽ facilitate explicanda commorari. Inquit enim Dauid noſter, Cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies. Non enim deſpicit Deus huinſmodi cor, quin potius illud aſpicit, oculisque miſericordiaẽ intuetur Iſai. 66. Cœlum ſedes mea, terra autem ſcabelum pedum meorum, ad quem autem aſpiciam, niſi ad pauperculum & contritum ſpiritu, & trementem ſermones meos? Et Daniel 3. dicitur. In animo contrito, & ſpiritu humilitatis ſuſcipiamur à te Domine. Sed hinc occaſionem arripiamus ad propositum redeundi. Quid oro facilius excogitari potuit, ut peccator à domino ſuſciperetur, quã ſpiritus humilis & animus contritus? Quid tam in libertate noſtri liberi arbitrij poſitum, ipſa gratia diuina adiuuante & impellente, quam peccatorum deteſtatio? Aut quod remedium facilius ad depellendum animi morbum excogitari potuit? Dicite obſecro, ſi aliquis reus mortis duceretur ad patibulum ligatis manibus, cui Rex obuiam factus, illiusque miſertus, ſupplicium illi remittere, hac vna conditione decreuiſſet, quod ſceti ſui & flagitij peniteret: nonne ſtatim maximo aſſiceretur dolore, ſe dicens, velle potius mortem incurriſſe, quam tale crimen perpetrariſſe? O ardentiffima Dei charitas, o infinita miſericordiaẽ pelagus immenſum, quod nullatenus ab humanis mentibus tranſuadari poteſt: ducitur quidem peccator propter flagitia ſua ad inferni ſulphurei diuini vinc̄tis manibus, quia ut dicitur Prouerbiol. 5. Iniquitates

Simile.

Iſai. 66.

Dani. 3.

Medicina
peccati ſa-
ciliſ.

Simile.

Prouer. 5.

Iniquitates ſua capiant impium, & funibus peccatorum ſuorum quiſque conſtringitur. Auguſt. lib. confeſſionum. Ligatus etiam, non ferro alieno, ſed mea ferrea voluntate. Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat ferream, vnde me conſtringebat. Deus ergo huiuſmodi peccatoris miſertus remittit ei ſupplicium & mortem, hac vna ſola conditione, quod peniteat. Dicit namque per Ezechielem 18. Si impius egerit penitentiam ab omnibus peccatis quæ operatus eſt & cuſtodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iuſtitiam, vita viuet, & non morietur. O dulciſſima verba, & quis eſt qui illa audiens, nõ ſtatim ad penitentiam incitetur cor ſuum conterendo præ dolore, & per confeſſionem delictorum humiliando: ut vita viuat & non moriatur?

Sed aduerte, ſummaque attentione animi perpende vocem illam: Cor contritum & humiliatum. Vt enim hoc ſacrificium ſit Deo gratum & acceptum, ſpiritus debet eſſe contribulatus per dolorem, qui cor contritum per contritionem offendet. Suſpecta quidem debet eſſe penitentia & contritio, quæ ſignis doloris non ornatur. Si enim leſo corpore ſigna doloris, ſtatim extrinſecus eſtenduntur: quanto magis leſo corde, & per penitentiam contrito? Recogitabo tibi omnes annos meos dicebat Rex ille Iſachias, in amaritudine animæ meæ. Et B. Iob: Loquar in amaritudine animæ meæ, dicam Deo: noli me condemnare. Dicunt naturales medici, quod dulcia ſunt oppilatiua, & amara purgatiua: ſic dulcia & delectabilia, oppilant animam & claudunt interius, ne à peccato purgari poſſit, ſed amaritudo animæ purgat eam à culpa. Dicit quidam Doctor circa illud: Ibi dolores vt parturientiſ, quod dolor contritionis dolori parturientiſ aſſimilatur, quia ſicut quæ appropinquat ad partum, clamat præ dolore & anguſtia: & ibi dolet, quæ tempore conceptionis delectata eſt, ſic peccator (ſtramẽ d peccatis ſuis ſit contritus) debet clamare

Auguſt.

Ezech. 18.

Simile.

Iſai. 6.

Iob. 10.

Nota.
Pſalm. 47.

maximum

*Magister
in 4. sent.
Isai. 6.*

Par. Cald.

*D. Augu.
Simile.
Psal. 118.*

*D. Chryso.
Nota.*

*2. Cor. 6.
Guil. Par.*

maximumque sentire dolorem de offensa: quia contritio, secundum Magistrum in 4. est dolor de peccatis voluntarie assumptus, cum proposito confitendi, & satisfaciendi. Vnde Isai. 26. inquit: A facie tua Domine concepimus, & parturimus spiritum salutis. Parturire enim non stat sine dolore, Paraphrasis magis hoc explicat: quæ sic habet. Sicut pregnans quæ in tempore partus sui contremiscit, & clamat in dolore suo, sic fuimus eo quod peccauimus coram te: apprehendit nos tribulatio, sicut prægnantem in tempore partus sui. Aliqui legunt, à timore tuo Domine cõcepimus, quia licet ea tribulatio quæ ex timore procedit, non sit sufficiens ad iustificandum, tamen multoties est via ad contritionem. Sicut ferrum, inquit August. super epistolam Ioannis, corium transtorat, vt filum intrare possit, sic necesse est, vt timor mentem transfigat, iuxta illud Psalmista: Confige timore tuo carnes meas, quatenus facto foramine, quasi per ferrum terroris, subintret filum charitatis, colligans peccatorem cum Deo. Inquit ergo Isaias, à timore tuo concepimus: quia multoties peccator à timore inferni, vel iudicij concepto, mouetur ad conterendum de peccatis, vereque de eis dolendum. Verum id admiror fratres cum D. Chryso. homil. 5. de pœnitentia, quod tristitiam homini tribuens Deus per peccatû, sententiã sententiã soluerit. Mulieri enim minatus est Deus & de præuaricatione pœnã inducens, dicit ad eam. In dolore paries filios: & ostendit tristitiam peccati fructum. Sed o magnum donum, quod in pœnam dedit, in salutem vertit. Peccatum tristitiam peperit, tristitia peccatum contriuit: & quemadmodum vermis in ligno natus, id ipsum comminuit: sic tristitia de peccato nata, peccatum comminuit per pœnitentiã inducta. Quæ propter Paulus inquit. 2. Corinth. 6. Quæ secundum Deum tristitia est, pœnitentiã in salutem incommutabilem operatur. Inquit Guillelmus Parisiensis, quod in peccatore est multitudo peccatorum, quasi multitudo

vermium

vermium, serpentium, & scorpionû, quæ continuo cõscientiam pungunt & dilacerat: ita quod de illo dici potest illud Psalmi, licet aliò tendat. Ibi reptilia quorum nō est numerus animalia pusilla cū magnis: hæc enim nisi præmortua de corde non exeunt, nec euomi possunt *Simile.* Quando puer aliquis lumbricos habet, vt curari possit ab eisq; liberari, mors eorû à medicis portionibus amarum absinthio, scilicet, vel, aceto procuranda est: sic peccator cuius anima serpentibus peccatorum est plena, amaritudine contritionis indiget, vt peccata intus moriantur. Et hoc est illud Diui Pauli: Et de peccato damnauit peccatum, quia ex peccato tristitia & dolor, quibus peccatum damnatur: fit enim ex veneno antidotû, quo peccatum ipsum curatur. Huius contritionis aliqua signa à doctoribus assignantur, verum nullum euidētius, quã lachrimæ ex imo pectore fluentes: sunt enim irrefragabiles testes. *Roman. 8.* *Lachrimæ.* *Simile.* *Simile.* *Simile.* *Ierem. 6.* *Tit* *Fac*

Angles in
5. q. de con
tritione. art.
3.

Fac tibi planctum amarum, quasi luctum vnigeniti. Tantius quidem debet esse dolor de offensa commissa, quantum de morte primogeniti haberi solet, quod non intente intelligendum est, quia cum presentia obiecti, magis moueat potentiam, quam si non esset presens, non mirum quod interdum aliquis, pro amissione primogeniti vel pro iactura diuitiarum intensiorem dolorem habeat, sed apreatiue intelligendum est, id est, quod debet peccator ita detestari peccata, quod pro nulla re mundi vellet ea commisisse. Dicitur etiam planctus vnigeniti non primogeniti, quia si mulier plures habeat filios, & vnus illorum moriatur, alius ei superest, in quo consolari potest: at si vnicum habeat, nullam admittit consolationem plorat lachrimis irremediabilibus: sic pro Deo deplorandum est, quia offenso creatore, in nulla creatura potest homo consolari. Si homo haberet plures Deos, vno offenso ad alium posset confugere: & hoc amisso, alius sibi esset superstes, a quo remedium, & consolationem captaret: at homo non habet nisi vnicum Deum, si hunc offendis, ad quem te recipies? Si illum perdis, in quo alio solari poteris? Fuerunt mihi lachrimae mea panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus? Per has lachrimas, inquit incognitus, intelliguntur quas iustus perfundit in hoc mundi exilio, videns se à Deo elongatum: quanto ergo maiori ratione debet peccator in lachrimas prorumpere, cum per peccatum à Deo in infinitum distet, a caelestique patri sit relegatus. Inquit Aristoteles Philosophus. 7. de animalibus, quod aqua pluuialis, magis est fructifera, & magis conuenit plantis quam fontalis, vel fluminis, & nihil vniuniformiter bene crescit, nisi aqua pluuia irrigetur. Similiter duplex est aqua lachrymarum, quaedam quae fontalis, vel fluminis appellari potest, scilicet, lachrymae quae pro amissione terrenorum emittuntur, & istae sunt infecunda, quaedam vero pluuialis, lachrymae, scilicet quae ex desiderio caelestium proueniunt, & pro offensa contra Deum:

Psalm. 41
Doct. inc.

Arist.

Exemplum
naturale.

tra Deum: & istae lachrymae animam fatiant & faciunt. Habetur alius locus apud Micheam capit. 1. huic proposito non incongruus. Vadam spoliatus & nudus & faciam planctum velut draconum, & luctum, quasi struthionum. Interpres Graecus sic habet. Propter haec planget & lugebit discalciata & nuda: faciet planctum quasi draconum, & luctum quasi filiarum sirenarum. Alloquitur enim populum peccantem, & modum quo peccata sua plangere debet, tradit, dicens: quod incedat nudus & discalciatus, & faciat planctum velut draconum &c. Hoc idem peccatori conuenit, qui Deum suum offendit. Debet enim se nudare, iuxta illud Apostoli: expoliantes veterem hominem cum actibus suis, induite nouum, qui secundum Deum creatus est: debet exire veterem vitam, concupiscentiam, luxuriam, auaritiam & reliqua omnia vitia, virtutibusque se ornare. Debetque discalciata incedere ab omnibus actibus suis, & tunc facere luctum draconum, vel struthionum, aut filiarum sirenarum. D. Hiero. explicans locum, inquit. Quod draco videns se ab elephante superatum mirabiliter sibilat & deslet: struthio etiam qui ova sua derelinquit in terra, videns ea conculcata à bestiis forsita illa plangit. O anima quae à crudelissima illa bestia humani generis hoste, superata es per culpam & deuicta, fac tibi planctum amarum in similitudinem draconis, vt lachrimis & dolore vincas eum, à quo voluptatibus deuicta es. Fac etiam planctum velut struthio, vel sirenarum filiae, quia gratiam perdidisti, & omnium meritum tuorum diuitiae demone conculcatae sunt, quas lachrimas si effuderis signum erunt ignis laetis charitatis. Sicut enim dum aliquis calore ignis estuar, statim sudorem exterius emittit, sic vere contritus, & igne charitatis inflamatus, sudorem lachrymarum ferre non valet: qui tantae virtutis & efficacitiae est, quod ignem inferni sufficiat extinguere. In Epiro dicitur esse quidam fons admirabilis virtutis, in quo ardentes fauces extinguuntur & extinctae accendantur, ita quod contingere potest, quod in eodem instanti igne extinguat,

Mich. 2.

Interpre.
Greg.

Colof. 3.
Ephes. 4.

D. Hiero.
Nota.

Simile.
Lachryma
signum cha-
ritatis.
Solus de
mirab. mu-
di.

Tit 3 & ignem

& igne accedat. O virtus mirabilis lachrimarum, o fons in quo diuina misericordia mirabiliter resplendet: in quo ignis simul & accenditur & extinguitur: extinguitur ignis peccati & inferni, & accenditur ignis charitatis: culpa algefcit, sed cor inflammatur, & liquefcit. *Psalm. 21.* Factum est cor meum tanquam cera liquefcens, in medio ventris mei. Videtur in contritione simile aliquid accidere ei quod de sacrificio Helix. *3. Reg. 18.* refertur. Cum enim inter illum & sacerdotes Baal conuenisset, quod ille, qui per ignem exaudiretur in sacrificio suo, illius Deus, vt verus haberetur: apposuit super altare ligna & sacrificium, & fecit aquæ ductum, quasi per duas araciunculas in circuitu altaris, & immisisis per ter, quatuor hidrijs aquæ super sacrificium, totum humefactum est: sed cum ad cœlum clamasset, statim ignis de cœlo descendit, qui totum sacrificium combussit simul cum lapidibus altaris: illicoque omnes Prophetas Baal interfecit, neque vnum ex eis reliquit viuum. Sic quippe contingit in sacrificio & holocausto peccatoris, quando se ipsum in holocaustum offert Deo per pœnitentiam, iuxta illud Apostoli: Obsecro vos vt exhibeatis corpora vestra, hostiam viuam sanctam Deo placentem, rationabile obsequium vestrum. Debet enim sacrificium hoc lachrimarum fontibus & aquæ ductibus, ex interiori corde, per duas oculorum araciunculas defluentibus, humectare & madefacere: vt igne cœlesti, simul cum ipso corde combustum, Deo pergratum fuisse ostendatur, & quod maior fuerit lachrimarum copia, maior erit charitatis flamma, qua inflamabitur & coburetur. Sed aduertere, quod omnes Prophetas Baal per se ipsum occidit, nullum enim viuum reliquit: quia ille solus si superesset, populum idolatrare faceret: sic debes & tu omnia peccata iugulare, vnum si viuum maneat, ob verecundiam, vel timorem, vel ob aliam causam, sacrificium Deo non erit acceptum, & quasi nihil fecisses, reputaberis, *Psalm. 50.* Quod si omnia per pœnitentiam, spiritusque contritionis

accm

nem occideris, erit quidem valde gratum & acceptum. Equidem, vt David inquit: Sacrificium Deo spiritus contritus, cor contritum & humiliatum Deus non despicias.

Benigne fac Domine in bona voluntate tua Sion, &c. Tã vehemens erat desiderium David redeundi ad pristinam Dei amicitiam per peccati sui remissionem, quod ad hoc impetrandum, non vnam, sed quamplurimas rationes adducat. Prima, Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper: principium enim impetrandi veniam, est propria culpæ cognitio. Secunda, Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea: quasi dicat: non mirum videri debet quod te offenderim, qui ab vtero matris meæ peccata contraxerim, & quasi ius hereditarium culpam originalem acceperim. Tertia, Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur, id est, si mihi peperceris, siam tuarum laudum præco, atque magister, vias tuas, misericordiam scilicet, & iustitiam edocendo, & sic quamplurimi ad te per pœnitentiam conuertentur. Quarta, quia si labia mea aperueris, quæ per culpam ligata sunt: os meum laudem tuam annuntiabit, odas & himnos ad gloriam tui nominis decantando: vt qui scelere meo occasionem dedi ad peccandum, ianuamque blasphemiae aperui, nunc pœnitentia & conuersione mea, aperiam illam tux confessioni & laudi. Quinta, quia si culpam meam remiseris, & te benignum ostenderis mihi, etiam ipsi Sion benignus eris: quia per me muri Hierusalem reparabuntur, & per filium meum, sicut mihi promisisti, templi tui structura erigetur, in quo quamplurima sacrificia & holocausta tibi offerentur, & ad honorem tui nominis igne cremabuntur: & tunc tu benignissime Domine, acceptabis sacrificium iustitiæ oblationes & holocausta, tunc imponent super altare tuum vitulos.

Dimissis quamplurimis expositionibus huius loci,

Ttt 3 quæ

Psalm. 50.
Quinque rationes ablegat in sum fanore.

qua non multum litera censurare videntur. Duas solum consideraciones, ad mores spectantes tractabimus. Prima sit desiderium David, de edificandis Hierusalem mœnibus. Inerat enim ei vehemens animi desiderium circa Hierusalem amplificandam, muresque eius reparandos: sicut patet ex Psalm. 121. ubi inquit. Rogate quæ ad pacem sunt Hierusalem, & abundantia diligentibus te: fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis. Et bene post pacem abundantia meminit: quia sicut ex bello sterilitas terræ omniumque rerum inopia, sic ex pace frugalitas, & abundantia omnium bonorum nascitur. Hoc etiam est argumentum, Psalm. 147. cuius titulus sic habet Alleluia, Aegæi, & Zacharia. Vnde dicunt aliqui, sicut à Nicolao de Lyra refertur, quod Psalmus iste, est gratiarum actio pro reedificatione Hierusalem facta per Nehemiam: quam spiritu prophético ducti prævidentur Aegæus & Zacharias in captiuitate Babylonica existentes: quod quidem multo ante prævidens David cecinit, dicens: Lauda Hierusalem Dominum, lauda Deum tuum Sion, quoniam confortauit seras portarum tuarum, benedixit filiis tuis in te. Qui posuit fines tuos pacem, & adipe frumenti satiat te. Psalmo etiã 136. ipsius Hierosolymæ & murorum eius euersionem per Babylonios, si edam, deplorat, dicens. Memor esto Domine filiorum Edon in die Hierusalem, qui dicunt exinanite exinanite usque ad fundamentum in ea, Filia Babylonis misera, beatus, qui retribuet tibi retributionem tuam, quã tribuisti nobis. Inducit enim Babylonios simul & Idumeos, ab Edon siue Esau descendentes, euertentes Hierosolymam, & muros eius dissipantes: ubi Idumei crudeliores extiterunt, propter inimicitiam quam ex Iacob & Esau, ex quibus ipsi & Iudei descenderant, contraxerunt. Vnde tempore euersionis Hierosolymæ clamabant. Exinanite, exinanite, id est, anihilate, vel ad nihilum reducite ciuitatem, usque ad fundamentum illam euertentes, non relinqua

tur ex

tur ex ea lapis super lapidem: sed omnino ad terram prosternite. Patet ex his quanto desiderio teneretur Propheeta sanctus erigendi meniorum suæ ciuitatis, quantoque afficeretur dolore propter præuisam eius destructionem. Hoc debet esse iustorum desiderium, reparationis inquam Hierusalem supernæ. Hac continua illorum supplicatio. Benigne fac Domine in bona voluntate tua Sion, ut ædificentur muri Hierusalem. Ædificatur autem ex lapidibus viuis & electis, ex quibus ruina Angelorum reparantur. Ille ergo verè reparationem ciuitatis Hierusalem cœlestis desiderat: qui verbo, opere, & exemplo alios docet, eorumque salutem sitit, quod quidem munus est prædicatorum omnium, quibus ædificatio Ecclesiæ commissa est. Hieremię c. 1. dicitur: Ecce dedi verba mea in ore tuo: ecce constitui te hodie super gentes, & super regna, ut euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices & plantes. Ut destruas, scilicet, Babylonis ædificium: omnia peccata & vitia extirpando, & ædifices & plantes, Hierusalem cœlestem, quæ ex meritis & virtutibus cõsurgit. In Isai. c. 58. sic Dominus Ecclesiam suam alloquitur, & in ea Apostolorum singulos, qui muros illius, vita & doctrina ædificaturi erant. Eris quasi hortus irriguus, & sicut fons aquarum, cuius non deficient aquæ. Et ædificabuntur in te deserta seculorum, fundamenta generationis & generationis suscitabis, & vocaberis ædificator sepium, auertens semitas iniquitatum. Eris quasi hortus irriguus foliis bonorum verborum vernans, virtutum redolens floribus, operum fructibus reficiens. Hortus ministrat cibum, fons potum: sic iustus reficit alios fructu boni exempli, & potat eos potu verbi diuini. Et hoc est ædificium cœleste construere, & fabricam eius erigere. Vnde subditur, & ædificabuntur in te deserta seculorum: quod D. Hiero. ad Ecclesiam militantem refert ex Iudeis & Gentilibus ædificatam, iuxta illud Pauli 1. Corinth. 3. Quasi sapiens architectus fundamentum posui: alius superædificat, unusquisque autem

Desiderium
in prout quæ
le debeat
esse.

Isai. 58.

Iustus, vel
cõcionator.

D. Hiero.

1. Cor. 3.

auté videat, quid superædificet. Ex his enim lapidibus, ex humana natura selectis, muri Hierusalem cœlestis, quæ sursum est, sunt reparandi, qui Angelorum ruina fuerunt diruti, & ideo deserta sæculorum dicuntur esse ædificanda, & fundamenta generationis & generationis suscitanda.

Satisfactio promittit facere. Promittit enim quod postquam muri Hierusalem ædificati fuerint, templumq; constructum: tunc offeret pro peccato suo sacrificium iustitiæ oblationes & holocausta, & super altare suum quam plurimos imponet vitulos. Tres sunt veræ penitentiæ partes, ut copiose Doctores tractant in quarto, mentis contritio, oris confessio, & operis satisfactio: quare non fat est præterita peccata detestari, & illa coram sacerdote confiteri, nisi operibus etiam satisfaciamus, oratione, inquam, ieiunio & elemosina, in quibus tribus principaliter satisfactio consistit. Est autem satisfactio, secundum D. Anselmum lib. Cur Deus homo, debitum honoris Deo impendere: tunc autem hunc honorem debitum, Deo impedit homo, quando ad Deum, quem pro vili voluptate offendit, per veram penitentiam, satisfactionemque operum, carnem suam macerando & affligendo, conuertitur. Est autem satisfactio de iure diuino, nobisq; à principio sæculi ab ipso Deo edocta: qui tribus primis peccatis grauem satisfactionem imposuit. In transgressione quippe hominis peccauerunt, serpens, mulier, & Adam: serpens in tribus peccauit, inuidendo, mentiendo, & decipiendo. Inuidiam vindicauit Deus, pœnam ei imponendo cū dixit: Supra pectus tuum gradieris, & nō exaltaberis: mendatum, cum dixit: Terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ, vsum vocis ab eo auferendo, & venenum ei in lingua conferendo: & quia mulierem decepit, audiuit: Ipsa conteret caput tuum: tamen satisfactio ei fuerit inutilis, quia penitentiæ incapax est. Eva principaliter in duobus peccauit, primo in superbia: ideo ei dictum

Partes penitentiæ tres.
DD. in 4.

Satisfactio quid.
D. Ansel.

Dens satisfactionem prius docuit.
Nota.

dictum est, sub viri potestate eris. Secundo fructum vetitum comedit, in cuius gustu delectata est: ideo in fructu proprio est punita: cuni dictum est ei: in dolore partus filios, Homo in vno principaliter peccauit, scilicet, quod fructum vetitum comedit: quare dictum est ei: In sudore vultus tui vesceris pane tuo: quin & ipse no uam sibi satisfactionem assumpsit, vestitu vtens asperri mo, quo carnem suam & tegetet, & maceraret. Dicitur enim Genes. 3. quod fecerunt sibi perizomata, ex folijs ficulneis, quæ mordent & pugunt carnem, cum multa alia arborum folia tenera ac molia essent in paradiso, ex quibus indumentum sibi parare possent. Quod quidem argumentum tractat Tertulianus, & sanctus Ireneus, in hæc verba. Inquit enim Ireneus: Etenim per succinatorium in facto ostendit suam penitentiam: folijs ficulneis se ipsum contegens, existentibus & alijs folijs multis, quæ minus corpus eius vexare potuissent: condignum tamen in obedientiæ amictum fecit, conterritus timore Dei, & retundens petulantem carnis impetum. Et post pauca. Decebat quidem aurhorem dolorum & malorum nostrorum, medelâ subinde ostendere nobis, in remedium & salutem. Ab Adam omnis inordinata delectatio, ab illo & carnis castigatio in satisfactionem. Hoc est quod B. Ioannes Baptista prædicabat, dicens: Facite fructus dignos penitentiæ. Quem locum exponit D. Bonauent. in 4. distinct. 16. dicens: quod differt inter dicere bonum fructum, vel dignum fructum penitentiæ: quia bonus fructus potest dici omne opus bonum, si sit perfectum, secundum quod competit statui: dignus autem fructus non solum dicitur bonum opus prout competit statui, sed prout competit merito peccati: quia qui plus peccauit, necesse est ampliora pati. Isidorus de summo bono, & refertur à D. Bona. in pharetra. Isidor. de summo bono. cap. 20. Ille penitentiam digne agit, qui reatum suum satisfactione legitima plangit: & idem, quâuis per penitentiam propiciatio peccatorum fit: sine metu tamen

Gene. 3.
Nota.

Ireneus. 3.
lib. aduer.
her. c. 37.

Matt. 3.

D. Bona.
in 4.

Isidor. de
summo bo
no.

D. Bona.

VvV homo

Iob. 2.

homo esse non debet, quia poenitentiae satisfactio, diuino tantum pensatur iudicio, non humano. Si enim pelle pro pelle & cuncta quae habet homo dabit, pro anima sua, id est pro vita corporali: quid non dabit pro vita animae suae, & pro redimendis peccatis suis? Sed heu quia valde dolendum est, lacrimis & sanguineis deplorandum, quam pauci sunt qui pro delictis suis condignam poenitentiam & satisfactionem facere velint, medicinam suorum vulnerum sicut frenetici respuentes: quibus si a confessore satisfactio pro suis criminibus durior solito iniungatur, sceleribus suis exigentibus: statim timent, debilitatem & impossibilitatem allegantes. Qui quidem perfimiles mihi videtur equis timidis, qui vmbrales dicuntur, *cauillos espanadizos*, qui propter vmbralem crucis, vel arboris existentis in via, pauent, & retro cedunt, & aliquando cadunt in foueam, & se & dominum suum occidunt. Timent peccatores poenam temporalem, quae non est vera crux, sed cruciatus, vmbra purgatorij, & supplicij, non supplicium verum: & eam vitare studentes, in foueam purgatorij precipitantur.

Iob. 6.

Iob. 6. Qui timet pruina, cadet super eum nix. Est ad hoc propositam explicatio Diui Isidori super illum locum. Amos. 1. Super tribus sceleribus Israel, & super quatuor non conuertam eum. Inquit Isido. & recitatur de poenitentia & remissione, dist. 1. primum peccatum est, quae mala sunt cogitare. Secundum, cogitationibus acquiescere peruersis. Tertium, quod mente decreueris, opere complere. Quartum, non le agere post peccatum poenitentiam, & suo sibi complacere delicto. O summi hominum demerita, quod propter fugiendam paruum poenam in praesenti vita, velit homo tam atrocem & magnam, vel forte eternam in futura, sustinere. Qui autem poenitentiam & satisfactionem a sacerdote sibi iniunctam libenti animo acceptat & soluit, omnia sibi a liberalissimo Deo condonantur. Leuit. 25. sic habetur. Si tenuatus frater tuus vendiderit possessionem suam, propinquus eius potest

Simile.

Di. Isidor. circa illud Amos. 1. super Ps.

De poenitentia & remissione. dist. 1.

Leuit. 25. figura. dist. 3.

potest redimere, quod ille vendiderat: si autem non habuit proximum, & ipse precium ad redimendum poterit inuenire, computabuntur fructus ex eo tempore, quo vendidit, & quod reliquum est, reddat emptori, sic quem recipiet possessionem suam. Quod exponit Altifiodorensis, dicens: Frater tenuatus vendit possessionem virtutum Diabolo, quando peccat mortaliter: propinquus eius redimit, quando ad exortationem sacerdotis corrigitur, qui peccauerat, & restituitur ei possessio virtutum, & computantur fructus ex eo tempore quo vendidit, id est, peccauit, & sic bona opera quae fecit, ex quo peccauit, usque ad destructionem peccati, & institutionem charitatis, computantur ei ad satisfactionem. O clementissime Deus, quis hoc audiens, animo que considerans, ad satisfaciendum pro delictis suis non animatur? Quis est cui leuis satisfactio, aspera videatur & dura, cum tu ipse pro peccatis nostris talia in cruce, ut patri satisfaceres, perpeffus sis? Si tu cum sis Deus pro meo sceleribus usque ad sanguinem satisfacisti, quid me pro ipsis, qui illa perpetravi & commisi, qui maiestatem gloriae tuae offendi, facere oportebit? Faxit Deus fratres, ut Dauidem nostrum imitantes, satisfactionem

Altifiodorensis in summa. Opera in peccato facta a possente esse satisfactio. Vide Scotum in 4. dist. 21. q. 1.

nostrorum criminum libentissimo acceptemus animo, ut omne debitum Deo persoluentes: in praesenti consequamur gratiam, & in futuro gloriam.

VVV3 SVPER

SVPER PSALMVM

QVINTVM PAENITENTIALIVM.

CONCIO PRIMA.

Domine exaudi orationem meam, & clamor meus ad te veniat.

Non auertas faciem tuam à me, in quacumq; die tribulor, inclina ad me aurem tuam.

In quacumq; die invocauero te, velociter exaudi me.

Aute explanationem Psalmi, secundum morem nostrum, de titulo siue inscriptione eius agamus. Titulus eius secundum Septuaginta viros talis est: Oratio pauperis cum anxius fuerit, & coram Domino fuderit precem suam. Et licet in Hebræo, & in translatione D. Hieron. secundum terminos aliqua differentia reperiatur, tamen sensus idem est. Qui ex Psalmi materia deprehenditur. Est autem materia huius Psalmi, afflictio filiorum Israël in Babylonica captiuitate existentium, à qua liberari desiderant: secundum D. Theodreti & Lyrani sententiam. Author vero, vel est ipsemet Dauid, si Diui Augustini sententiam sequamur, vel author eius est incognitus, secundum aliorum Doctorum sententiam, quod verisimilius esse arbitror.

70. ieterp.

B. Hieron.

Materia

huius Psal.

D. Theod.

D. Augu.

Author

huius Psal.

Psalmi enim non ab vno, sed à diuersis fuerunt compositi: tamen inter eos Dauid principalior habeatur. Tamen quicumque author huius Psalmi sit, credendum est illum spiritum prophetiæ habuisse, diuinoque lumine fuisse illustratum. Petit ergo deuotissimus hic author nomine populi Israelitici in afflictione propter duram seruitutem constituti, meritis Mesæ quem sperabant, ab illa captiuitate liberari, vt in patriam possent redire, & Hierusalem meniam iam ab hostibus diruta reedificare, & ideo dicitur in titulo: Oratio pauperis, scilicet, populi in summa paupertate & miseria constituti.

Domine exaudi orationem meam, & clamor meus ad te veniat. Scienter quidem, & non sine magna prudentia, pauper hic, quicumque ille est, orationem suam auspicatur. Nam postquam in titulo paupertatem suam, & animi dolorem & anxietatem confessus est, ratio ipsa postulat, vt ad Deum se conuerteret, qui diues est in misericordia, ab eoque auxilium & opem postularet. Tanta enim est hominis paupertas, vt ea, non nisi per Deum subleuari possit. Fuit enim aliquando diues, quando, scilicet, in paradiso creatus fuit ad imaginem & similitudinem Dei, & super omnia opera manuum eius constitutus: tamen propter peccatum inde fuit expulsus, & in summam paupertatem & miseriam deuenit, taliter quod in sudore vultus sui vesceretur pane suo, Ex regia enim dignitate, ad coloni & mercenarij statum peruenit. Quod non reticuit patientissimus ille Iob, qui cum de homine ageret, inter alias eius miserias, huius etiam meminuit. Et sicut mercenarij dies eius, itaque, corona gloriæ eius, in ignominiam, sceptrum in ligonem, purpura in pelliceam tunicam, imperium in subiectionem, & diuitiæ in pauperiem, commutata sunt: & denique ille qui originali iustitia ditatus, omnibus abundabat, eadē spoliatus, omnibus cepit indigere: quare homo in scriptura sacra, non iam diues, sed pauper appellatur. Sic enim cum appellat Dauid Propheta, Psal. 21. *Timete gētes:*

Homo per peccatum in paupertatem deuenit.

Gene. 3.

Iob. 14.

Psal. 21.

VVV 3.

Domini

Theodor.

Isai. 25.

Luc. 2.

D. Aug. 4.
in Psal. 29

Dominum, & laudate eum in populis: timeat eum omne semem Israel, & semen Iacob glorificate eum, quia non spreuit deprecationem pauperis. Quē locū Theodorētus. explicat de natura humana per peccatum in summa pauperie & indigentia constituta, quam non spreuit Dominus, sed eam sibi in vnitatem personæ vniuit & assumpsit. Propheta etiam Isai. cap. 25. inquit: Super hoc laudabit te populus fortium, ciuitas gentium robustarum laudabit te, quia factus es fortitudo pauperi & egeno. Vbi per populum fortium & robustorum ciuitatem, congregationem Angelorū intelligit, qui mane natiuitatis canticis spiritualibus laudabant Dominum & glorificabant eum, cum per aerem discurrentes canebant: Gloria in excelsis Deo. Et ratio huius lætitiæ & laudis, non ob aliud fuit, nisi quia factus fuit fortitudo pauperi, naturæ, inquam, humanæ pauperiæ & indigenti, cuius fortitudo factus est Deus eam assumendo, & fortitudinem diuinitatis suæ per idiomatum communicationem sibi præstādo. Huc etiam spectat interpretatio Diui Augustini, super illud Psalmi 29. Ego dixi in abundantia mea, non mouebo in æternum: auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. In qua, inquit, abundantia dixit homo non mouebo in æternum? Intelligimus fratres personam humilis hominis. Quis hic habet abundantiam? Abundantia hominis quæ est? Erumna & calamitas. Sed diuitiæ habent abundantiam? plus egent, quanto plus habent. Desiderijs vastantur, cupiditatibus dissipantur, timoribus cruciantur, tristitia contabescunt. Quæ illis abundantia erat? Quando constitutus est homo in paradiso, quando nihil deerat illi: quando Deo fruebatur, sed dixit, non mouebo in æternum. Quando hoc dixit? quando libenter audiuit: Gustate & eritis sicut Dij. Hinc ergo paupertas homini contigit. Vbi existimauit inuenire vitam, inuenit mortē, & ubi putauit diuinitatis diuitias latere, nihil aliud, nisi

si summam miseriam & paupertatem esse, expertus est: & vt multa vno verbo comprehendam, tanta est eius indigentia, quod sine Deo nec respirare, aut aliquid efficere potest. Tunc enim aliqua ciuitas indigens reputatur, quando omnia illa quibus opus habet, aliunde ei prouenire debent. Quando todo ha de ser de acarreo. Ex hoc miseriam hominis paupertatem cognoscere possumus: quod ex se nullum bonum habet, sed aliunde nempe defursum debet ei contingere: quia vt inquit D. Iacobus: Omne donum optimum defursum est, descendens à patre luminum. Si igitur tanta est hominis inopia, quā propter præuaricationem contraxit: quodnam aliud suffugium habebit, nisi mendicare, & ad domum alicuius diuitis, qui illius inopiæ subuenire possit recurrere? Sed quisnam erit diues hic? Nunquid mundus, qui diuitijs & possessionibus abundare videtur? Minime quidem, quia mundus pauper est, & paupertati hominis subuenire non sufficit. Pauper quidem ille iurè dicitur: cuius opes vnus hominis famem facere non sufficiunt: quod de mundi opibus dicere possumus, quæ animum vnus Alexandri facere non poterunt. Fertur enim de illo, quod cū audisset aliquorum philosophorum fuisse opinionē, innumerabiles esse mundos (quod etiam Epicurus credidit, tradente Aug. tom. 1. libro contra Academicos) magna tristitia fuit affectus eō quod cum tot essent mundi, vix vnum sibi comparauerat. Pauper etiam dicitur mundus, quia nihil habet quod alicui conferre possit, nisi ab alio prius surriperit, vt huic conferat regnum, vel opes, ab alio prius auferre debet. Est denique pauper, quia clientibus suis, quando post longam seruitutem ex eius domo & seruitio morte compellente egrediuntur, nihil aliud præter sudarium eis conferre potest, quia vt inquit B. Iob, rarū illud patiētiae & sanctitatis exemplū, cap. 27. Diues cū dormierit, nihil secum auferet, aperierit oculos suos, & nihil inueniet. Ex quo loco manifestè constat, quod

Simile.

D. Iacō. 1.

Exemplū
Valerius l.
8. cap. 15.
Aug. tom.
1. lib. c. tra
Acade

Iob, 27.

quod diuitiarum quibus mundus suos nunc allicit & attrahit, non vere sed fictitiae sunt, & quasi quae per somnium appareant, iuxta illud Psalm. Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis. Sunt enim diuitiarum momentaneae, & quae diu nobiscum permanere non possunt. Ex quo sequitur, quod non ad mundum confugere debemus, ut nostrae paupertati succurrat, sed ad ditissimum Deum, cuius thesauri sunt infiniti, cuius diuitiae sempiternae, cuius dona deficere non possunt. De illo quippe David cecinit: Gloria & diuitiarum in domo eius, & iustitia eius manet in saeculum saeculi. Salomon etiam: In dextera illius longitudo dierum, & in sinistra illius diuitiae & gloria. De quo etiam Paulus ait, quod est diues in omnes qui inuocant illum. Mundus si diues esse videtur, haec est circa aliquos, circa alios vero pauper & avarus conuincitur, quia diuitiae eius finitae sunt & limitatae: at Deus diues & liberalis in omnes qui inuocant illum, quia non est finis thesaurorum eius, *ysia ay para todos*. Cum pauperes & mendici magnificam aliquam domum vident, ornatam superficie, magnis ianuis, & deauratis fenestris constantem, statim magnam spem concipiunt, & ad fores pulsandas incitantur. Iudicant enim aliquem diuitem ad eas illas habitare, a quo eleemosinam se accepturum sperant. O homo pauper & mendicus, qui tot rebus indiges, & nullae tibi copiae suppetunt ad vitam degendam, & optatum beatitudinis finem consequendum, vis incomparabiles Dei diuitias, quasi per exteriora signa cognoscere? caelum aspice domum eius per magnificam intueri, oculos tuos ad caelorum exteriora conuertere, magnitudinem eorum, & pulchritudinem miram considera, vide quantis sideribus, quam fulgentibus stellis sint ornati, & hinc discere, quam diues sit eorum Dominus, ut spem certam remedii concipias, & ab eo et non ab alio auxilium, fauorem, & beneficia poscas. Hinc namque argumentum sumebat diuitiarum eius Propheta B ruc, qui

Psalm. 75.

Psalm. III.

Prover. 3.

Ad Ro. 10

Simile.

B. ruc. 3.

qui dicebat: O Israel quam magna est domus Domini, & ingens locus possessionis eius. Hinc & David, quando dicebat: Ad te lauauit oculos meos, qui habitas in caelis. Ecce sicut oculi seruatorum in manibus dominorum suorum, & sicut oculi ancillae in manibus dominae suae: ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum donec misereatur nostri. In manibus, inquit, non in facie, ut intelligamus talem oculorum intuitum, ad aliquid accipiendum esse. Debemus ergo, cum aliquo indigemus: siue consilio, siue consolatione, aut forte patientia, oculos nostros in manibus omnipotentis Dei collocare, & ab eo omne remedii genus sperare, qui diues est, & ad nostram paupertatem subleuandam sufficiens. Quod considerans auctor praesentis Psalmi, qui personam pauperis in extrema calamitate & miseria constituti induit, ad Deum preces suas dirigit, & coram eo orationem suam diffundit, ut in titulo habetur, dicens: Domine exaudi orationem meam, & clamor meus ad te veniat.

Contra tria pericula consuevit populus frequentius clamare, & voces usque ad caelum efferre: contra ignem, aquam, & hostes: Sic nos contra alia tria animae pericula clamare debemus: contra ignem concupiscentiae, contra aquam mundanae voluptatis, & contra Diabolum humanae naturae hostem. Contra primam tentationem clamabat ille, qui dicebat: Datus est mihi stimulus carnis meae qui me colaphicet, propter quod ter Dominum rogavi. Et David Psalm. 50. Libera me de sanguinibus Deus Deus salutis meae. Quando castrum aliquod alicui datus est in custodiam, si viderit se ab inimicis obfessum, & quod amplius illud defendere non potest, nullum aliud remedium habet, quam statim nuntium ad Regem mittere, significans ei periculum in quo versatur, ut quamcitus ei auxilium mittat, quo possit se ab inimicis defendere. Sic milles Christianus cum temptationibus fuerit obfessus, statim ad orationem recurrere debet. Hoc

Psalm. 126

Ad Deum
confugiendum esse.

2. Cor. 12.

Psalm. 50.
Simile.

Xxx reme-

Psal. 37.

remedio vsus est sanctus Rex Ezechias. Cū enim Rab faces dux militiæ Syrorum obsideret eum in ciuitate Hierosolyima, vt fertur Iai. 37. audiens blasphemias eius quas loquebatur per murum contra dominum, & videns minas quæ literis suis continebantur: timēs, ne vrbem expugnaret & eam succenderet igni, sicut alias ciuitates fecerat: tulit (vt ibi dicitur) libros de manu nūtorū, & legit eos, & ascendit in domum Domini, & expandit eos coram Domino, & orauit, dicens: Dñe exercituū Deus Israel, qui sedes super Cherubin, tu es Deus solus omnium regnorū terre. Inclina Dñe aurem tuā, & audi omnia verba Senacherib, quæ misit ad blasphemandū Deū viuentem. Verè enim desertas fecerunt Reges Asyrorum terras & regiones earum, & dederunt Deos earum igni. Qui sedes super Cherubin, inquit. Sedebat enim Deus super alas Cherubin in propiciatorio ad insinuandū, illū esse paratū ad opem ferendū inuocantibus eū. Sed vt ad nostros mores historiā hanc applicemus, quando Diabolus castrū, vel ciuitatē animæ nostræ obsidet, & intēdit illā flāmis sensualitatis succedere, tūc remediū erit ad orationē cōfugere corā Domino apparere, & in cōspectu eius librum conscientiæ nostræ, vbi Diabolus cogitationes carnales suggestionē sua imprimat, aperire: vt periculum in quo versamur oculis suis intuens, auxilium nobis mittat de alto. Sic fecit quidam herēmita, de quo fertur, quod cū de fornicatione tentaretur, proiecit se ante imaginem crucifixi, dicens: Domine terram cordis mei quā de te teneo, amplius defendere nō possum. Quasi diceret: Tu qui omnipotens es, cui omnia obediunt, à cuius conspectu demones fugiunt & contremiscunt defende eam. Consonat D. August. in quadam humil. dicens: Hoc est remedium eius qui vitiorum tentamentis exestuat: vt quoties quolibet tangitur vitio, toties ad orationem fugiat, quia frequens oratio vitiorum impugnationem extingit. Vnde est, quod Dauid dicebat: Laudans inuoca

Deus pre-
sto a se
inuocanti-
bus.

Nota.

D. Aug.

Psal. 17.

bo

bo Dominū, & ab inimicis meis saluus ero. Psal. 17. Sed quare primo laudat, quam ab inimicis eripiat? Videtur enim, quod post liberationem ab inimicis, laus & gratiarum actio erat dicenda: Sed tamen, tam certum esse credebat auxilium orationis, quod simul & clamabat contra inimicos, & hymnum ingratiarum actione Deo canebat.

Secundo, solent clamare homines contra aquam, scilicet, quādo magna aliqua ingruit tempestas, precipue si sit in mari, tunc enim ex toto corde ad Deū conuertuntur: confitentur peccata sua, & humiles preces ad Deū fundunt. Sicut patet Ionæ, 1. de nautis illis, qui ipsum Ionam in Tharsis ferebant, de quibus dicitur, quod timuerant valde & clamauerunt ad Deum suum. Discipuli etiā Dñi, quando nauis erat in medio mari, & Iesus dormiebat cū penè nauicula operiretur fluctibus cepērunt clamare voce magna, Dñe salua nos, perimus. Dauid etiam quandā tempestatē depingit Psal. 106. Qui descendunt mare in nauibus, faciētes operationē in aquis multis, ipsi viderunt opera Dñi, & mirabilia eius in profundo. Dixit & stetit, spiritus procellæ et exaltati sunt fluctus eius. Ascēdūt vsq; ad cælos, et descēdūt vsque ad abyssos, anima eorū in malis tabescebat. Et statim subditur. Clamauerunt ad Dñm cū tribularentur, et de necessitatibus eorum eripuit eos. Per tempestatem hanc quam Propheta depingit, Iacobus de Valentia persecutionē tyrannorū quā passa est Ecclesiæ nauis post affectionē Christi intelligit. Nā sicut nauis agitata fluctibus, quādoque videtur ascendere vsque ad cælū, et postea descendere vsque ad abyssos, et iterū ascendere, in tantū quod nauis turbatur, et perdunt arbitriū et sciētiam nauigandi: ita pariter Nero, et Domitianus, et Decius, Seuerus, & Diocletianus, et Maximianus, et ceteri tyranni conati sunt submergere nauem Ecclesiæ, vsque ad abyssos, sed Deus gubernator eius eleuauit eā vsque ad cælū. Et in tantū cōnatus est Diocletianus

Ionæ. 1.

Matt. 8.

Psal. 106.

Iacobus de
Valentia.Ecclesiæ
persecutio

XXX 2

submer-

submergere ipsam: quod multi Nautæ & fideles deficiebant iam, & non audebant se publicè Christianos nominare, imò fugiebant per speluncas & antra latitantes: & Marcellinus timore mortis perterritus, idolis publicè thura succendit, & sic sapientia aliorum nautarum Ecclesiæ deuorata est. Sed tunc quā plurimi nautæ Ecclesiæ, ut B. Siluester & alij, cum taliter in hac tempestate & naufragio tribularentur, clamauerunt ad Dominum, & de necessitatibus eorum eduxit eos, isto modo: quod Beatus Siluester sanauit lepram Constantini imperatoris, à quo baptismum recipiens, fecit cessare persecutionem Ecclesiæ; & eam magnis muneribus auxit. Et sic siluerunt fluctus persecutionum, & lætati sunt valde fideles, quia ad portum optatum voluntatis eorum peruenerunt, scilicet ad cœlestem patriam. Sic nos debemus facere, quando tempestas alicuius tribulationis contra nos insurgit, quando persecutionum undæ nos obruere & submergere conantur, quando iam omnia desperata esse videntur: ad Dominum clamare debemus, cuius nutu & imperio venti cessabunt, fluctus sedabuntur, & tempestas in tranquillitatem commutabitur. Isidorus 12. ethimologiarum dicit, quod Mergus auis, sic dicta ab assiduitate mergendi, præuidens futuram equo ris tempestatem, cito ad litora cum clamore valido tendit, quasi auxilium è cœlo postulans: quod si simplex auicula sola natura duce, talem habet prudentiam, quare homo rationis capax ad imaginem & similitudinem Dei creatus, cum in periculis crebris & penè innumeris tempestatibus: quæ in medio mari huius sæculi sibi accidunt versatur, non clamabit ad dominum: cum nostro va te, dicens: Domine exaudi orationem meam, & clamor meus ad te veniat?

Tertio, clamamus contra hostes. Cum enim inimici ciuitatem aliquam inuadunt, vel quando duo exercitus incipiunt inire certamen, tunc clamor magnus in vrbe, vel in castris exauditur. Cū ergo vita nostra nihil aliud

fit

Isidor. 12
ethimolo.
Simile.

Simile.

fit secundum B. Iobi sententiam, nisi quædam militia & indeficiens bellum: non cum quibuscumque hostibus, sed fortissimis & in rebus bellicis acum iniectionis ingenij, & temporis experientia peritissimis, cum dæmonibus, scilicet, iuxta illud Paulinum Ephes. 6. Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus Principes & potestates: aduersus mundi rectores tenebrarum harum: debemus clamare ad Deum per humilem deprecationem, auxilium ab eo contra inimicos postulando. Sic fecisse legitur Moyses Exod. 17. Cum enim Amalech venisset ad pugnandum contra Dei populum, dixit Moyses ad Iosue: Elige viros, & egressus pugna contra Amalech: Ego stabo in vertice collis habens virgam Dei in manu mea: & subditur: Quod cum eleuaret Moyses manus vincebat Israel, si autem paululum remisisset superabat Amalech. Quare, ne ab oratione desisteret Aaron & Hur fumentes lapidem super eum sedere fecerunt, & sustentabant brachia eius ex vtraque parte. In quo utique facto, mira orationis virtus exprimitur: quia tãdiu vincebat populus, quãdiu ipse Moyses manus erectas habebat ad cælum. Tres enim viri, orantes erant in monte, & oratio eorum fortior erat quam omnia arma bellica, quibus totus exercitus præliabatur. Trium enim hominum oratio, triginta millia hostium vicit, quos sexaginta millia bellatorum vincere non poterant. Sed quid mirum, quod Moyses vir sanctus & fide plenus ad orationem confugeret, siquidem & Gentiles, & quæcumque alia natio quantumuis Barbara & agrestis in belli periculis sæper ad Deos suos inuocandos (licet in casum) recurrerint? Et ut alios dimittam, de Romanis refert Valerius lib. 1. cap. 1. quod post Canensem cladem, vbi fuerunt ab Hannibale deuicti & penè consumpti, Senatus decreuit, ne Matrone ultra trigessimum diem luctus suos extenderet: sed magis venerationi, sacrificio, & orationi Deæ Cereris persisterent, Ita que, matres, filia, conjugate, & forores nu

Iob. 7.

Ad Eph. 6

Exod. 17.

Nota.

Valerius
max. lib. 1
cap. 1.

Xxx 3

per

per interfectorum absterfis lachrymis, depositisque doloris insignibus, nobiliter vestitæ venerunt in templum, ut sacrificarent & orarent. Et subdit: Quia quidē constantia obtinendæ religionis, magnæ cœlestibus iniectus est rubor, vltius aduersus eam seuiendi gentē, quæ neque iniuriarū quidem acerbitate, ab eorū cultu absterri potuerit. Sed & B. Aug. 3. de ciuitate Dei, dicit, quod Romanis, dū post bellū Carthaginense defuerunt arma bellica, pro Republica pugnatūri, necessitate cōpulsī, arma templis afixa & oblata traxerunt, ut suos milites armarent. Optarem ego (& faxit Deus ut ita fiat) quod in hoc gentem hanc barbaram, & infidelem imitaremur, ut cum inimicis, siue corporalibus, siue spiritualibus infestamur & circumdamur, ad arma templi confugeremus, ad orationes, scilicet, & sacrificia; quia ista sunt arma quibus Dæmones humani generis hostes, superari solēt. His munitur B. Ambrosius Italię lumen contra tyrannidem Valentiniāni junioris. Dicebat enim arma sua, lachrymas suas & orationes debere esse, his etiam utebatur quidā heremita, cui cum Diabolus appareret, iussit illum recedere, cui ille, non recedam prote. Cui heremita replicauit, faciam te timore recedere & excusit anteriorē vestis partem: quam lachrymis frequenter orando irrigauerat, & audito sono, quasi puer exterritus aufugit.

Sed quid mirum quod oratio cōtra malignos hostes tantę virtutis sit, siquidē & contra ipsum Deū preuolare soleat. Legimus enim in Gene. c. 32. quod in illa lucta quā Iacob habuit cum Angelo, preualuit contra Deū. Si cōtra Deū, inquit Angelus fortis fuisti, quantum magis cōtra homines preualebis? Quæ pugna non tū brachiorū fuit quā lachrymarū & orationum, sicut ex Osee. c. 12. manifestē colligi potest: Vbi dicit Iacob agēs, inquit: In fortitudine sua directus est cū Angelo, & inualuit ad Angelū, & confortatus est, fleuit, & rogauit eum. Paraphrasis Caldaica huius loci, magis hoc exprimit,

August. de
ciuit. D. i.
lib. 3.
Nota.

B. Ambrosius.

Lachryme.

Gene. 32.

Osee. 12.

Paraphra
Caldaica.

primit, dicens: Preualuit ad Angelum, & superauit, fleuit, & deprecatus est eum. Qui Angelus, Deus in ipsum representabat. Vnde Septuaginta vertērūt. Preualuit ad Deum. Omnia lachrymarum fortitudo, o inaudita orationis virtus ne dicam omnipotentiam, cui benedictum Angeli consonat: si contra Deū fortis es: quanto magis contra homines preualebis. Quantum magis contra spirituales hostes efficaciam habebis? Credite mihi fratres (& liceat aliena iufferari verba) quod Deus armatus contra peccatores, nunquam melius vincitur & captiuatur, quam per orationem in lancea Dei est ira eius, quā oratio humiliantis se, quæ cælos penetrat, ab illa que vlla resistentia frangit.

Deinde animaduerte, quod nō frustra patescunt ante illam dictionē: Et clamor meus ad te ueniat, premisit Domine exaudi orationem meam, quod & Lyranus adnotauit: quia per orationem, eam, quæ a corde nascitur, & per clamorem, eam, quæ voce profertur intelligit: quia ut oratio uocalis sit perfecta debet nō ex summis labijs, sed ex affectu cordis procedere. Non enim tota orationis vis in multiplicandis verbis & componendis longissimis peryodis consistit: sed potius in mētis attentione & cordis deuotione. Oratio enim à B. Damasceno sic definitur. Oratio est ascēsus mētis in Deū. Et B. Gregorius inquit: Sicut à D. Bonau. refertur 3. p. cetero qui, lectio. 46. Veraciter orare, est incōpūctione amarioris gemitibus, & nō cōposita uerba resonare. Et Hieronymus, ait: sicut habetur de cōsecratione, dist. 3. can. nō mediocriter. Nunquid uerborū multitudine flecti Deus ut homo potest? Non enim uerbis tantum, sed corde orandus est Deus. Cui consonant Saluatoris uerba apud Mattheum cap. 6. Orantes, nolite multiloqui, sicut ethnici faciunt. Putant enim quod in multiloquio exaudiantur. Nolite ergo assimilari eis scit enim pater uester cœlestis quid opus sit uobis, antequam illud petatis. Quasi dicat, non exauditur oratio

Septuag.

Lyranus.

D. Damasc.

D. Gregorius.

D. B. Hieronimus.

D. Hieronimus.

Matt. 6.

oratio propter multiplicationem verborum, sed potius propter puritatem mentis & affectionem cordis. Unde quidam dicebat, non vxor sed votum, non musica cordula, sed cor, non clamor, sed amor, cantat in ore Dei.

Psal. 26.

2. Reg. 7.

Cor hominis inquietum.

Simile.

Isai. 46.

Isai. 46.

1. Reg. 1.

Eccl. 35.

Corde enim P saiebat & loquebatur ille qui dicebat: Tibi dixit cor meum exquisiui te facies mea, faciē tuam Domine requiram. Et 2. Reg. 7. Inuenit Dauid seruus tuus cor suum, vt oraret te oratione hac. Et bene dicit quod inuenit cor, quia nihil corde fugatius, nisi per diffusionem & continuam Dei meditationem restringatur. Est enim inquietum & multum volubile ex natura sua. Est enim, vt inquit quidam, quasi auis venatica, *auc decteria*, que cum manu tenetur, quocumque sonitu audito, statim nititur aduolare & aufugere. Quare vinculis & compedibus necesse est eam ligare: quod si aufugerit carnibus cruentis reuocatur. Sic cor nostrum facilissimē nosmet ipsos derelinquit, unde quidam dicebat: Redite priuaticatores ad cor. Et vbi dicitur: Audite me duro corde, alij transtulerunt: Audite me qui perdidistis cor: quare refrenandum est vinculis timoris & amoris Dei, carnes Christi cruentas in oratione illi ostendendo. Loquebatur etiam, non tam ore, quam corde Anna Samuelis mater. 1. Reg. 1. de qua dicitur. Porro Anna loquebatur in corde suo tantumque labia illius mouebantur, & vox pœnitens non audiebatur. Tāntus enim erat feruor spiritus, quod nec vllum verbum ore promere posset, & licet sacerdos obseruaret attentissimē os eius, vt petitionem suam intelligeret, nihil percipere potuit, quare existimauit illam ebriam esse: Nec vana esset eius opinio, si eam quam corporis, spiritus ebrietatem iudicaret. Vbi inquit glossa: Hic traditur nobis forma orandi, vt non in multiloquio, sed in compunctione cordis, & effusione lachrymarum. Et rectē quidem, quia lachrymæ voces sunt, & lingue, que cum Deo colloquuntur: alioquin non diceret scriptura facta Ecclesiast. 35. Non despiciet preces populi: nec viduā

duam si effundat loquelam gemitus. Nonne lachrymæ viduę ad maxillam descendunt, & exclamatio eius super deducentem eas? A maxilla enim ascendunt ad cœlum, & Dominus exauditor delectabitur in illis. Nisi enim lachrymę linguam haberent ad exclamandū, non ascenderet clamor earum vsque ad cœlū. Sed & Exod. 14. Dixit Deus ad Moysen: Quid clamas ad me? Loquere filiis Israël, vt proficiantur: tu autē eleua virgam, & extende manum tuam super mare, & diuide illud vt gradientur. Vbi summopere aduertendum, quod quando hæc verba Moyfi dicuntur: ille nihil clamabat, vt ex contextu literę satis constat. Et tamen dicitur illi, quid clamas: Quod silentio non præterijt Origenes, qui difficultatem hanc sic mouet. Nulla vox Moyfi auditur, & Dominus dicit, quid clamas ad me? Vellem scire, quomodo Sancti clamant sine voce ad Deum? Quam dubitationem statim soluit, dicens: quod postulāte Spiritu sancto per silentium clamor Sanctorum auditur. Non enim diuinus ille spiritus vocibus exterius prolatis indiget ad preces nostras percipiendas cum interioris cordis desideria percipiat. Aduertit subtiliter Petrus Cantor, sic ab antiquis appellatus: quod cum dicitur in Psal. 36. Os iusti meditabitur sapientiam, & alibi: Et lingua mea meditabitur iustitiam tuam, tota die laudem tuam, ori, vel lingue attribuitur meditatio & attentio, que cordis est (non enim os vel lingua meditari solet, sed cor) vt notetur consonantia quæ inter illa duo ad perfectam orationē requiritur, id est, quod corde consideretur, quod ore postulatur in huius rei figurā. Leuit. c. 1. præcipiebatur quod caput hostię que offerēda erat retorqueretur ad collū, q̄ est organū vocis, vt ex eo facto significaretur nobis, quod in oratione quæ sacrificium quodam est, iuxta illud Osee 6. Redde mus tibi vitulos labiorum nostrorum, mens â voce discordare non debet, vt oratio grata sit & accepta Deo. Hoc enim fecisse Dauid manifestē ostēditur, qui sum

Exod. 14.

Origenes.

Petrus Cantor.

Psal. 6.

Psal. 34.

Leuit. 1.

Figura.

Osee. 6.

Yyy ma

ma animi attentione; dicebat: Domine exaudi orationem meam, & clamor meus ad te veniat.

Non auertas faciem tuam a me, &c. Deū auertere faciem in oratione, nō audire est, & petitionem nō cōcedere. Vnde Lyranus inquit: Nō auertas faciem tuam a me. Repellendo orationē meam: sicut homo auertit faciem ab eo, quē non vult exaudire. Quapropter Hierem. 5. inquit Deus. Non est anima mea ad populū istum: eiciā eos a facie mea. Et in eodē Propheta c. 18. *Uorsum & non faciem ostēdā eis.* Et manifestius Prou. 1. Quia vocaui & renūistis, & ego quoque in interitu vestro irridebo: auertam faciem meā a vobis: cū venerit repentina calamitas.

Aliqua solent esse orationis impedimēta, quorū causa solet Deus faciem suā ab orante auertere, quę tāgit D. Basilius, & nos obiter etiā & fuccintē tractabimus. Inquit ergo glorioſus hic sanctus. Ideo quādoq; petis & nō accipis, quia perperā postulasti, vel infideliter, vel nō cōferentia tibi, vel quia desisti. Primū impedimētū est perperam petere, quod ex duplici capite potest cōtingere, aut quia petens peccator est, & a peccato suo nō vult recedere, aut quia id quod petit iniustū est.

D. Bona. Primū enim impedit, quia vt tradit D. Bona. de processu religionis, c. 13. inter alias causas quare orantes nō exaudimur, prima est culpa demeritū. Dicitur enī

Isai. 1. Cū multiplicaueritis orationē nō exaudia, & subiungens causam, inquit. Manus vestrę sanguine plēnæ sunt: vbi per sanguinē peccatū intelligit. Sicut si aliquis homicida qui principē occidisset priusquā sanguinem manū suarū lauaret ad Regē, ad impetrandū veniā se conferret, quod summū genus esset inuerecundię sic peccator, qui priusquā lauet sanguinē peccatorū suorū, quisus filium Dei quantū in se est in anima sua interfecit, si ad orandū & petendū aliquid accedat: abfque dubio confundetur & patietur repulsam. In eodē etiam Propheta cap. 59. dicitur: Ecce non est abreuiata manus domini, vt saluare nequeat, neque aggrauata est

auris

auris eius, vt non exaudiat, sed iniquitates vestrę diuiserunt inter vos & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciem eius a vobis, ne exaudiret. Cōque rebantur enim in capite præcedenti, eō quod a Babylo nica captiuitate, non liberaret eos, & allegabant ad hoc propria merita, dicentes: Quare ieiunauimus & nō aspexisti, humiliauimus animas nostras & nefcisti? Quod tū mā insipientiæ est, qui enim petit aliquid a Deo, non debet propria merita, aut virtutes allegare: sed potius peccata & demerita confiteri: sicut stultum esset, dum aliquis eleemosinam petit diuitias suas ostentare, cum potius ostendenda sint vulnera, & propria miseria pro palanda. In hoc Pharisæus errauit, & ideo misericordiā nō fuit cōsequutus: quia iustitias suas allegabat Luc. 18. vbi dicitur: Nō sum sicut cæteri homines, raptōies, adulteri, ieiuno bis in Sabbatho. &c. Illud enim nō est misericordiā petere, sed proprijs meritis conari emere iustitiā, & paratū esse appellare a Deo si nō cōcesserit, tanquā ab iniusto iudice. Sed ad rē redcamus. Allegatēs Iudei propria merita cōquærebatur, q̄ ab illa captiuitate nō liberarētur: quibus Deus respōdet, nō fuisse in causa eius impotentiā, vel surditatē, sed sua peccata. Quod explicat magis Paraphrasis Caldaica sic habēs. Ecce nō propter defectū manus a facie Dñi non estis salui, nec quia graue est corā eo audire, nō suscipitur oratio vestra, sed delicta vestra diuiserūt inter vos & Deū vestrū, & peccata vestra fuerūt in causa, quod auerteretur facies maiestatis eius a vobis, vt non susciperetur oratio vestra. Certissimū enī est, quod si Deus aliquādo nobis postulata denegat, nō est, p̄pterea, quod abreuiata sit manus eius. *No por ser corto de manos ni escaso, sed p̄pterea quod peccata nostra indignos nos fecerūt sua misericordia.* Si spiritualia petimus merita nostra excedūt, si temporalia, vilia in eius oculis reputatur, & ideo ali quādo vtrumq; peccatori denegat. Refert Seneca Re- gē Antigonū respondisse quidā iunime fortune ab eo

Yyy 2 rem

Lyran.

Hierem. 5.

Idem 18.

Prouer. 1.

D. Basil.

+

D. Bona.

Isai. 1.

Simile.

Isai. 59.

Simile.

Luc. 18.

Parp. Calo

Seneca

exempl.

rem parui momenti postulanti, non decet Regem dare donum tam exiguum, qui audiens hæc, postea petit civitatem: cui Rex ipsum non esse tanto munere dignum, Respondit: sic peccator, tam miserabilis & infimæ notæ apud Deum existimatur, quod neque cœlestia mereatur, neq; tēporalia quæ aliquādo ei non conferuntur, sed potius denegantur. Dicitur enim Ioānes 9. Nos scimus, quia peccatores Deus non exaudit. Sed forsità aliquis cum August. arguet: Si peccatores nō exaudiret, Deus, ergo frustra Publicanus orasset: Deus meus propitius esto mihi peccatori. Et Chrysost. super Matth. inquit: Omnis qui petit accipit siue bonus, siue malus. Difficultatem hanc euacuat Petrus de Aliaco, vir quidem literatissimus, dicens: quod oratio duplicem habet virtutem respectu futuri profectus: & virtutem merendi, & impetrandi. Habet efficaciam merendi in quantum procedit ex radice charitatis, sicut & quicumq; actus meritorius, virtutem autem impetrandi habet ex radice diuinæ largitatis, quia Deus ideo nos ad petendum inducit, vt liberaliter det. Quare licet Deus peccatores nō exaudiat ex iustitia, audit tamen ex misericordia, & licet oratio eorum non sit meritoria, potest tamen esse impetratiua. Sed ad hoc quod à Deo meritoriè & perfectè exaudiatur, ex corde puro debet procedere, & peccatis, rebus quæ terrenis non subiecto. Nam, sicut inquit Isidorus, lib. 3. ethimol. loquens de prima diuisione musicæ, vox dicitur cæca: quæ mox vt emissã fuerit conticescit atque suffocatur, & nequaquam longius producit, vt in fictilibus patet. Fictilia enim instrumenta, musicæ inepta sunt. Sed vt ad nostrum propositum simile hoc applicemus, quæ sunt vasa fictilia, nisi corda terrena hominum peccatorum, de quibus dicit Psalmista: Tanquam vas figuli confringes eos: Sunt enim corda dilutosa & terrea, quare vox eorum cæca & surda est nec auribus Regiæ maiestatis apta vt ab eis audiatur. Vel secundo perperam postulare dicitur, qui aliqui-

Ioan. 9.

D. Augu.

Chrysost.

Petrus de
Aliaco.

Not. 1.

D. Isidor.

Simile.

Psal. 2.

iniustum à Deo petit. Quare à Deo solū illa quæ ratio ni consona sunt, postulari debent. Quod Athenodorus Scoicus intellexit, dicens: Tunc scito te omnibus cupiditatibus esse solutum, cū eo perueneris, vt nihil roges, nisi quod posses rogare palam. Quo loquendi modo significare voluit, quod à Deo optimo maximo qui iustus & rectus est, non nisi iusta & recta sunt roganda alioquin si ab eo postules, vt tibi auxilium præstet ad consequendam virginem, vel adulterium comittendum, manifestè Deum tuæ libidinis mediatorem & fauorè facere intentas, si ad furtum committendum deum furè esse vis, si vindictam inimici, & quod illum interficiat, & te iudicem & deum tortorem facis, vt inquit Augustinus: De Vitelio Imperatore legitur: quod cum amicus eius iniuste petitioni insisteret, nec ab eo efflagitare posset, cum indignatione dixit, quid mihi ergo est amicitia tua, si non facis quod rogo? Cui Imperator, imo quid mihi tua, si propter te aliquid inhonestum facturus sum? Alludit enim ad illud Tulianum. Hæc igitur prima lex in amicitia sancitur, vt nec rogemus res turpes, nec rogati faciamus. Quod si homo iustus orationē iniustam non exaudit, quantomagis deus, qui ipsa essentialis iustitia est: Vnde est, quod Baldad fuites Iob dicebat cap. 8. Si ad Deum omnipotentem deprecatus fueris, si mundus & rectus incesseris, stabit & vigilabit ad te: non solum ab eo petit cordis munditiam, sed etiā rectitudinem intentionis, tanquam conditiones requisitas ad postulata per orationem obtinenda.

Secundus defectus orationis est infideliter petere, id est, non confidenter, quia vt inquit D. Bernard. indignus cœlesti benedictione conuincitur, qui Deum dubio quærit affectu, & quia hanc infidelitatē, siue incōfidentiam habuerunt discipuli. Matth. 16. Lunaticum quendam curare non potuerunt, nō potuistis, idquit, eū curare propter incredulitatem vestram. Quare Iacobi 1. Si quis vestrum indiget, postulet à Deo, qui dat omni-

Athenodo

D. Augu.

Tulius.

Iob. 8.

D. Berna.

Matth. 16

bus affluenter, & non improperat, postulet autem in se
ne nihil hesitans. Qui enim hesitat similis est fluctui
avaris, qui a vento mouetur & circumfertur. In fide, in
quit nihil hesitans, id est, non dubitans de diuina largi-
tate, aut voluntate conferendi quod expedit nobis, si
quidem verbum illud petite & accipietis, verbum Re-
gium est summa liberalitate plenum, de quo dubitare
non licet. Quamuis enim homo possit de suis demeritis
hesitare, ne forte sit indignus, sed de diuina largi-
tate nullatenus dubitare debet. Sed quomodo poterit
in oratione sua fiduciam habere, ille quem propria con-
scientia accusat? Nihil enim est, quod magis fiduciam
debitam de corde tollat, quam conscientia remorsus.

1. Io. in. 3.

Psal. 5.
D. Isido.

1. Ioannis 3. Si cor nostrum non reprehendit nos fidu-
ciam habemus ad Deum, quod quicquid petierimus ac-
cipiemus. Tunc non confundar, dicebat David Psal.
5. patiendo repulsam & petita non adeptus: cum per-
spexero in omnibus mandatis tuis. Quare inquit D. Isi-
dorus: Non potest habere certam fiduciam, qui adhuc
in preceptis Dei pigritat, & quem peccandi recorda-
tio delectat.

3.
Osee. 5.

Simile.

Tertium, non conferentia postulare. Plerumque enim
a Deo postulamus, quae nobis non expediunt, quia sa-
luti spirituali & saluationi nostrae aduersantur, quare
non nobis conceduntur. Tu petis a Deo diuitias, quas si
concederet tibi forsitan essent causa tuae damnationis, il-
le vero salutem, quam si consequutus esset, Deum of-
fenderet, & ideo vtriusque denegatur. Lachrymatur pue-
rus, ut pater ei cultellum conferat, infirmus etiam a
medico aquam enixam & lamentabiliter postulat, & neque
huic, neque illi petitio conceditur, quia huic aqua esset
nocumento, ille vero gladio se percuteret: sic Deus qui
piissimus est pater, & animarum nostrarum peritissi-
mus medicus: quandoque temporalia quae importune
postulamus nobis denegat, & audire se dissimulat, ne no-
bis sint occasio damnationis. Vnde Aug. in lib. senten-
tiarum

D. Augu.

tiarum prosperi. Fideliter supplicans Deo pro neces-
sarijs huius vitae, misericorditer auditur, & misericor-
diter non auditur. Quid enim infirmo sit utile, magis
nouit medicus, quam aegrotus. Et propter hoc Paulus
non est exauditus, petens sibi amoueri stimulum car-
nis, quia non expediebat ei. Et Diuus Ilidorus: Saepe
Deus multos non exaudit ad voluntatem, ut exaudiat
ad salutem. Sed dices, hunc dicendi modum ego non in-
telligo, quia videtur inuoluere contraria. Hoc nobis ex
Iobi cuiusdam loci explicatione constabit: qui sic ha-
bet cap. 9. Et cum inuocantem exaudierit me, non cre-
do quod audierit vocem meam. In turbine enim conte-
ret me. Sed quomodo audiuit inuocantem, si credit,
quod non audiuit vocem eius? vel quare hoc credit si
exauditus est? Hoc soluit Lyranus, dicens: quod
exaudiuit Deus Iob ad profectum, quia calamitas &
tribulatio fuit sibi proficua, sed credidit, quod non fuit
exauditus, quia non exaudiuit eum ad votum, quia
non abstulit ab eo flagella. Saepenumero id ipsum fra-
tres nobis accidit, qui cum in aliqua ver sumur calami-
tate enixe a Deo postulamus auxilium ut liberemur,
non tamen exaudimur. Sedenim, licet non ad votum
exaudiat nos, exaudit tamen ad profectum: ordinans
tribulationes, flagella, infirmitates, & alia praesentis
vitae mala quae patimur, ad vitae aeternae salutem. Et
quia oculis corporalibus hoc non videmus, ideo exauditi,
non credimus exauditos esse. In quo fallimur, quia ut
inquit Diuus Bonenrura, lib. de processu religionis
cap. 13. tanta est Dei liberalitas, quod si aliquando ne-
gatur nobis vnum quod forte minus expedit, pro eo
datur aliud vtilius & melius: ut Paulo cui stimulus car-
nis non est ablatum, ut virtus in infirmitate perficeretur.

Vltimum impedimentum est perseuerantiae in oran-
do defectus. Debemus enim perseuerare in oratione, &
non deficere, quia aliquando differt Deus nobis concedere,
quod

D. Isido.

Iob. 9.

Aur. De
us ad pro-
fectum li-
cet aliqua-
do non ad
votum.

Lyranus.

D. Bon. lib.
de proces-
sionis.Perseue-
rantia in
orando.

quod petimus, vt magis magisque orationi instemus, vt patet de Cananea: cuius filiam et si à dæmonis vexatione liberare decreuerat, differebat tamen, vt animū mulieris magis accēderet, et vt feruentius & perseveranter exoraret. sed quod Deus importunè exorari vellent nobis ostendunt duo loci sacræ scripturæ ex D. Luca desumpti: primus habetur cap. 11. Vbi ponitur quedā parabola de illo qui media nocte venit ad amicū suum, & petiit ab eo tres panes, & quos non propter legem amicitia, saltim propter improbitatem & importunitatem obtinuit. Secundū exemplum habetur. c. 18. Vbi inducitur quædam vidua, quæ propter suam continuā constantiam, apud iudicem, qui non reuerbatur Deum neque homines, fuit exaudita. Dixit enim intrase iudex, & si deum non timeo, nec hominem reueor, tamē quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam, ne in nouissimo veniens fugillet me. Itaque, propter importunitatem & perseverantiam, obtinuit ab iniquissimo iudice, quod propter iustitiā, non fuerat assequuta: quā tomagis nos à iustissimo Deo, quidquid petierimus perseveranter, obtinebimus? Deus perseveranter exorari præcipit, quia semper exorabilis est, & semper ad beneficia conferēda paratus. In quo quidē à principibus & mūdi diuitibus distinguitur. Hi enim suas statutas horas habēt ad preces exaudiendas petitiones recipiendas, & elargiendas elemosynas. Quinimō & Astronomi docent quasdā esse horas aptas ad adeundos Principes, & munera ab eis obtinenda: quod à liberalissimo Deo valdē alienum est: nulla enim hora infauista est & importuna ad eum deprecandum. Aliquos diuites videas, qui consueuerunt elemosynam dare pauperi, qui in mane primō eis occurrerit, sed si secundus venerit nihil ab eis accipit. De his videtur posse verificari illud Osee. Misericordia vestra sicut nubes matutina, & sicut ros mane pertransiens, quia talis misericordia artificialis est, & cito transit: at misericordia Dei cum sit infinita,

Iacob. 1.

Luc. 11.

Luc. 18.

Deus semper ad miserendum paratus.

Dis simile

Osee. 6.

nita, & nullis limitibus coarctetur, semper exorari cupit, & semper eius liberalitas ad dona nobis cōferenda est parata: quōd si aliquando differt conferre, hoc ideo facit, vt perseveranter postulemus. Si enim hominatio aliquando rogari & obsecrari vult pro beneficio conferendo, quantomagis Deus, qui bonorum nostrorum nō indiget, & omnibus beneficia confert? Seneca lib. 1. de beneficijs. Quis vestrum contentus fuit, aut leuiter rogari, aut semel? Quis non cum aliquid à se peti suspicatus est, frontem abducit? vultum vertit? occupationes simulat? Longis sermonibus & industria non inuenientibus rei exitum occasionem petendi abstulit, & varijs artibus necessitates elusit? In angusto vero cōpressus, aut negauit, aut distulit, aut promissit, sed difficulter, sed superdudis supercilijs, sed malignis, & vix exeuribus verbis? Quōd si homo sic rogari vult, quantomagis equum est vt Deum feruenter & importunè rogemus? Sicut egregius quidam orator faciebat, dicēs: Clamabo per diem & non exaudies, & nocte, & non ad insipientiam mihi. Clamemus igitur & nos, in nocte aduersitatis, & in die prosperitatis, & licet statim non exaudiamur, non tamen ab oratione deficiamus, vt in hoc exercitio sancto perseverantes, impetremus à liberalissimo Deo veniam peccatorum, indulgentiam culparum, augmentū gratiæ, & præmium vitæ æternæ.

Deus differt postulare, edere, vt perseverantes petamus. Seneca lib. 1. de beneficijs.

Psalm. 21.

Zzz

Concio

Concio secunda.

*Quia defecerunt sicut fumus dies mei:**Et ossa mea sicut cremium aruerunt.**Percussus sum ut fœnum, & aruit**cor meum:**Quia oblitus sum comedere panem meum.**A voce gemitus mei, adhesit os meum.**carni meæ.*

Idimus in precedenti sermone, quomodo psalter hic in summa angustia & tribulatione constitutus, Israelitici populi personam induens: qui in Babylonica captiuitate erat detentus: humiles ad Deum preces fundebat, pro libertate deprecans, & dicens: Domine exaudi orationem meam, & clamor meus ad te veniat. Non auertas faciem tuam à me, in quacumque die tribulor inclina ad me aurem tuam: Quibus verbis etiam adiecit: In quacumque die inuocauero te, velociter exaudi me. Considerauit enim, quod Deus licet sit adiutor in tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimis: tamen iustis ex causis, solet aliquando auxiliũ differre, et si nunquã tardat, facit aliquando moram: vt iustis meriti occasionem tribuat, & indies augeatur eorũ corona, vel alijs respectibus sibi notis. Quare petijt vt velociter audiretur, & absque vlla mora præstaretur sibi auxilium, ad optatam libertatem consequendam. Et ne videretur temerè, & absque vlla ratione, diuinum fauorem & incomparabilem eius misericordiam limitibus temporis velle circumscribere, instantiẽ quam faciebat rationẽ assignat, dicẽs: Quia defecerũt sicut fumus dies mei,

mei, & ossa mea sicut cremium aruerunt. Quasi diceret: Tanta est humana vite breuitas, & tanta velocitate peragit cursum, quod nisi velociter nos adiuues, in misera hac captiuitate, qua premimur, vita nostra absque spe vllius remedij consumetur.

Vbi primo considerandũ se nobis offert, quã sapienter à Deo misericordiã & auxiliũ postulet, propriã misericordiã & imbecilitatẽ allegando, vitæ, scilicet, breuitatẽ & mortalitatis nostræ detectũ. Nihil enim est quod magis ad misericordiã, piissimã illa Dei nostri viscera moueat, quã propriã imbecilitatis, & miseris recognitiõ. Vnde cõsuetudo nata est illorũ, qui diuino afflati spiritu aliquid à Deo impetrare volunt, non propriã virtutẽ, nõ merita, aut aliquid huic simile allegare: sed in sufficientiã, fragilitatẽ, & impotentiam propriã confiteri. Sic legitur de Abrahamo, quod cũ Deũ alloqueretur, circa Sodomorũ cõbustionẽ, cũ pro eis intercedere attentasset, ne ciuitates illæ, iuxta Dñi decretũ in cineres collaberentur, ante omnia propriã fragilitatẽ fassus est, dicẽs: Loquar ad Dñm meũ cũ sim puluis & cinis. Quasi dicat: Cognosco figmentũ meũ & vilitatẽ meã. Sũ enim cinis sterilis, & ad aliquẽ fructũ boni operis producendum impos, sed non ideõ de illius misericordia diffido, præsertim cum cineres meæ mortalitatis ipse sit assumpturus: quin potius inde magnam spem illum deprecandi concipio: quoniam excelsus Dominus & humilia respicit, & alta à longe cognoscit: & licet in altis habitet: tamen, humilia respicit in cœlo & in terra, suscitans de terra inopem, & de stercore erigens pauperem. Obiectum enim misericordiæ aliena miseris est, quæ quantõ maior fuerit, maiorẽ misericordiæ occasionem tribuit. Hinc est illud quod Psal. 102. habetur: Misertus est Dominus timẽtibus se, quomã ipse cognouit figmentũ nostrũ, recordatus est, quoniã puluis sumus. Homo sicut fœnum tanquam flos agri, sic efflorescit: quoniam spiritus pertransibit in illo & non subsistet, & nõ cognoscer

Gene. 18.

Psal. 102

amplius locum suum. Ita que, ratio quare misertus est, fuit, quoniam ipse cognouit figmentum hominis, id est, propriam eius fragilitatem & miseriam, & quod sensus eius proni sunt ad malum ab adolescentia sua, cui expositioni Paraphrasis Caldaica arridet, quæ sic habet. Quoniam coram eo palam est concupiscentia praua, quæ in errorem abripit nos, memoratur coram eo, quod ex puluere sumus. Iacobus de Valentia illud, quoniam ipse cognouit figmentum nostrum, ad incarnationem retorquet, id est, ideo misertus est, quoniam cognoscere decreuerat figmentum nostrum, & nostræ humanæ naturæ fragilitatem per assumptionem carnis, recordatus est quia puluis sumus. D. Augustin. sic legit. Memento quoniam puluis sumus. Quasi uilitas materiæ, & fragilitas compositionis nostræ mortalis, diuinum peccus ad clementiam præstandum esset sua sursura. Hinc (vt ego suspicor) habuit ortum consuetudo illa celebratissima, & apud patres veteris testamenti frequens: quod dum in aliqua calamitate versabantur, vt diuinam iustitiam flesterent, & ad misericordiam Deum prouocarent, terram siue puluerem versus cœlum proiciebant, & imponebant super capita sua, misericordiam implorantes. Sunt ad confirmationem huius rei in scriptura sacra loci non perpauci, ex quibus vnum, aut alterum referemus. In lib. Iosue cap. 7. dicitur, quod cum strenuus hic dux, misisset milites suos contra ciuitatem Hai in primo congressu cum illis habito, fuerunt deuicti, ignominiosè terga uertentes: quod cum Iosue nuntiatum fuisset, scidit vestimenta sua, & pronus cecidit in terram coram arca Domini vsque ad vesperam, & tam ipse quam omnes senes Israel, misserunt puluerem super capita sua. Idem de illustri illo Mardocheo Reginæ Esther patre adoptiuo fertur. Audito enim quod consilio Aman & iussu Regis Assueri populus Israeliticus morti damnatus esset, & certior de hoc factus: scidit vestimenta sua, & indutus est sacco, & capiti suo cinerem sparsit. Quis huiusmodi

Par. Cal.
Iacobus de
Valentia.

D. Aug. 4.

Iosue 7.

Esther 2.

modi ceremoniam non miretur? Quis huius facti rationem non inquiret? Quid enim conuertit ad Deum placandum, terram, puluerem, & vilissimum cinerem super caput imponere, & ea versus cœlum prolicere? Equidem (vt rem apperiam) sancti isti viri mysterium incarnationis non ignorabāt. Sciebāt enim quod Deus nostræ miserie compatiens puluerem naturæ humanæ, & cineres nostræ mortalitatis erat assumpturus: quod ex malis Prophetis præcipuè autem ex Michea discere potuerunt. Nam vbi sanctissima versio nostra vulgaris habet: Et in domo pulueris puluere vos conspergite, aliqui verterunt: Et in domo pulueris, puluere me cōspersi. Sic enim ab aliquibus citatur huiusmodi translatio, quamuis ego in nullo originali authentico, ex his quos habui ad manum, repererim. Hoc quidē quod per suū Prophetam Deus promisserat, opere adimpleuit, quando in visceribus intemeratæ virginis humanam naturā induens, puluerem mortalitatis nostræ super se ipsum assumpsit. Huius mysterij non ignari sanctissimi illi Patriarchæ, quotiescūque calamitas aliqua, siue periculum imminabat, confugiebant ad puluerem, quem reuerenter capitibus imponebant, quasi humanitatem Verbi diuini venerantes: proiciebant illum sursum, vt mediante illo puluere, quem inter Deum & ipsos medium futurum esse credebant, misericordiam impetrarent. Quasi dicerent: Miserere nostri Domine & nostræ miserie benignus compatere, puluis enim sumus: recordare petimus, quod puluis aliquando futurus sis & nostram fragilitatem assumpturus. Hoc igitur artificio vtens, diuinus hic noster psalter, vt Deum ad misericordiam inclinaret: naturæ nostræ fragilitatem, breuitatem vite, & temporis fugacitatem, ante oculos proponit, dicens: Quia defecerunt sicut fumus dies mei, &c.

Præsentis vitæ statum fumo comparat, propterea quod facile resoluitur & euanescit: habet apparentiā, sed non persistentiam, non est quid solidum, sed inane,

Michea 2.

Vite hume
ne breui-
tis depu-
gatur.

Simile.

ca enim facilitate qua generatur, corrumpitur & definit. Videbis quasi turrim aut montem magnū fumi, vſ que ad nubes se extollentē, qui flante aura, in ictu oculi summaque celeritate disparet & conuertitur in nihil. Aptissima est hæc similitudo ad fragilitatem & breuitatem humanæ vitæ significandam, quæ instar nebule & fumi, nullam firmitatem aut persistentiam habentis, euanescit & transit. Circa breuitatem vitæ humanæ longissima volumina antiqui Philosophi, nec non Prophetæ, & Doctores sancti conscripserunt, quia in summa hac breuitate, longa dicendi ministratur materia. Quidam scintillæ, quæ media nocte inter densissimas obscuritatis tenebras apparet, dixerunt esse similem, quia sicut ex omni parte tenebræ circundant, & inter eas videtur splendidissima illa claritatis linea, quæ quamcitissimè à tenebris suffocatur & perit: sic vita nostra quæ esse quodam fulgentissimum est, & ad momentū apparēs, quasi quibusdā termininis, à quo, & ad quem non effendi, terminatur. Tanta enim breuitate constat, quòd non nisi momentaneis rebus comparetur. Euripides comparat vitā gloriæ vnius diei, in quo reprehenditur à Demetrio, nam melius diceret gloriæ vnius momenti esse similem, alij bulle comparant, quo prouerbio vtitur Varro in prologo librorum de agrī cultura, & Lucianus in Dialogo de Carōthe. Pindarus somno umbræ, Seneca puncto indiuisibili. Alij cū animalibus quæ Ephimeri appellantur & in Hipone fluuio producuntur, secundum Aristo. quorum vita spatium vnius diei non transgreditur, conferendam esse censuerunt. O summa vitæ breuitas, quæ termino vnius naturalis diei clauditur, ad matutinum nascuntur, & ad vesperum exalant animam, ita quòd eorum natiuitas, eorundem mortis vigilia, appellari poterit. Talis est humana vita, tanta eius breuitas, quæ his animalibus iure comparari potest. Quid est, inquit Diuus Iacobus, vita vestra? Vapor est ad modicum parens. Et rectè quidem

Euripides.

Demetri.

Varro.

Pindarus

Seneca.

Arist.

Iacobi 4.

quidem vaporī, vel nebule comparatur, quæ presentiam solis nobis impedit: quia sic vita presentens, quamplurimis impedimento esse solet, ne solem illum iustitię Deum, scilicet, intueantur. Nebula simul ac producitur, & dissoluitur, quia breuissimo durat tempore: sic vita nostra, statim ac incipit, incipit etiam desinere, & ad mortem properare. Sapientię capite 5. Et nos nati continuo desinimus esse. Stat enim vera illa Domini sententia, quæ super Adam, & omnes filios eius lata est. In quacumque hora comederis, morte morieris. In eadem hora & eodem momento, quo Adam manum suam ad lignum vetitum extendit, incepit mori: nam homo natus, statim tendit ad corruptionem mortis: calor namque naturalis continuo consumit humidum radicale, in quo consistit vita, quod vel non restauratur per nutrimentum, secundum medicos, vel secundum Philosophos restauratur, sed non secundum æquiualentiam, vt habetur 2. de generatione, & sic necessario tandem sequitur corruptio: sicut vinum cui imponitur modicum aquæ, conuertit illam in scipsum, tamen efficitur minus forte, & si continuo apponatur, tandem vinum corrumpitur & efficitur aqua, sic nimirum cum virtus humana non simpliciter & omnino per summationē alimenti restauretur, necessario mors sequutura est. Apud Beatum Iobam quamplurimæ extant similitudines & Metaphoræ, quibus celeritas presentis temporis, & humanæ vitæ breuitas explicatur, ex quibus vnicam referemus, quæ capite 7. continetur, vbi scissionsi telæ, qua textor telam solet succindere comparatur. Dies mei velociores transierunt, quam à texente tela succiditur, & consumpti sunt absque vlla spe, quo etiam dicendi modo, vsus fuit sanctus Rex Ezechias capite 38. Majæ, dicens. Præcisa est velut à texente vita mea dum adhuc ordiret succidit me. Comparatur quidem telæ vita humana, quia sicut tela filis cōponitur, sic vita diebus. Tela etiā

Sapient. 5.

Gen. 2.

Simile.

Iob. 7.

Isai. 38.

*versio Iona-
nita.
Vita huma-
na radio
textoris cō-
paratur.*

ex delicatissimis filis constat, quare summa facilitate & celeritate scinditur, sic vita nostra, licet aliquibus ferrea videatur, tamen lanæa est, quam nouacula mortis nullo negotio scindit. Non enim fortitudo lapidum fortitudo nostra, neque caro nostra ænea est, ut in illa fiduciam habeamus: sed est lanæa, debilis, & fragilis: quæ ea facilitate, qua lanæa filum, recinditur. Sed ad breuitatem deueniamus, quod spectat quod in versione Ionæ sic legitur. Dies mei velociores transierunt radio textoris, & consumpti sunt absque vlla spe. Elegans quidem est methaphora, & ad propositum explicandum, aptior inueniri non potest. Textorem telam suam textentem mente fingite, qui manibus ac pedibus operi suo incumbat, licet enim manus ac pedes summa celeritate & incessanter moueat, tamen nihil est quod velocius radio, in quo fila sunt inuoluta moueatur. Vix ab hac manu dimittitur, quando absque vlla mora temperis, ad aliam transit. Heu mihi, inquit Iob, quanta est breuitas vitæ meæ, quanta annorum meorum celeritas, quanta temporis præsentis fugacitas, volat irrevocabile tempus: dies mei velociores transierunt, non dico manibus aut pedibus textoris, licet velociter & expeditè moueantur, sed radio, quo ad texendam telam utitur, qui præ nimia velocitate vix ab humanis oculis in transitu suo præcipitur.

*Mortis ob-
liuio.*

Et quod magis me in admiratione rapit, hoc est, quod cum tanta sit humanæ vitæ fragilitas & breuitas, quanta, experientia ipsa docente, quotidie discimus, nihilominus tamen, quasi qui ex letheo biberunt, mortis obliuiscimur, & nihil magis quam illius memoriam, posteriori mentis tradidimus. Videmus enim nobismetipsis immortalitatem persuadere, quia sic viuimus, ac si nunquam essemus mortituti. Quod à nostro primo parente trahit originem, qui postquam mortem incurrit pertransgressionem præcepti, cum dictum fuisset ei: In quacumque hora comederis morte morieris: & post pauca: Puluis es, & in puluerem reuerteris, ac si omnia hæc, vel con-

temneret

temneret, vel obliuioni traderet, vixorem suam, quæ morti ianuam aperuerat. Eua appellauit, quod nomen est vitæ. Eua enim idem significat quod mater viuientium: Sic homo cum sententia mortis super eum lata sit, nihilominus sibi vitam promittit, & cum tot exemplis de hac deceptione exire posset, vix minantem sibi mortem, proximam esse credit: quare vanitati, luxui, delitijs, & voluptatibus huiusmodi laxat habenas, quasi cum inferno & cum morte pactum fecerit. Similis est, inquit, quidam vir doctus frenetico aut amenti, qui cum morti iam destinatus esset, pronuntiata iam super eum sententia, præcone clamante, & iustitiæ ministris sibi hinc inde appropinquantibus, & ad locum supplicij illum ducentibus: nihilominus gaudens & ridens per viam incederet, nullum tristitiæ signum ostendens, sed quod magis ad locum suspendij appropinquat, eò maiorem viuendi spem concipiens. Et quis dubitat quin super hominem iustissimi illa mortis sententia fulminata sit? Statutum, est inquit D. Paulus Hebræ. 9. hominibus semel mori. Et Psalmi ista idem. Quis est homo qui viuere, eruet animam suam de manu inferi: quæ sententia non differenda est, sed tota celeritate complenda: quia in eodem instanti in quo homo nascitur, à ministris & executoribus diuinæ iustitiæ, quatuor, scilicet, elementis, quæ inter se contrariantur apprehenditur, & per viam præsentis vitæ ducunt illum ad mortem. Et cum hoc ita sit, tanta est hominis amentia, quod finis sui oblitus, vanitati deseruit, pulchritudine huius mundi delectatur, domos ædificat, diuitias comparat, & voluptates toto animi conatu persequitur nec minus de aliquo, quam de morte cogitat. Cui conuenire potest illud. Isai. 36. quod Rabfices dux exercitus Regis Syrorum, Regi Ezechie dixit: Quæ est ista confidentia qua confidis, aut quo consilio rebellare disponis? Ecce confidis super baculum arundineum confractum, cui si in iuxta fuerit homo, intrabit manum eius & perforabit eam. O homo mortalis, cuius vita fragilis est

*Qui mor-
tis obliuif-
citur frenetico similis
est.*

*Hebr. 9.
Psalm. 88*

*Isai. 36.
Vite huma-
ne fragili-
tas.*

super arūdinem baculum, quæ est ista cōfidentia qua
confidit, ita ut mortem nunquam visurum tibi perlua-
deas? Nūquid in diuitijs, in prosperitate, in salute, &
corporis valitudine, in pulchritudine, & alijs quibus
vita præfens ornata esse solet? Ecce omnia ista caduca
fragilia & peritura sunt. Ecce confidis super baculum
arundineum contractū. Quid enim aliud est vita præ-
fens, nisi baculus contractus? Contracta enim man-
sit per peccatum primi parentis, nam quæ prius futura
erat diuturna & firmitatem habens, post culpam mor-
talis, fragilis, & debilis facta, quasi arundineus baculus
confidentem sibi decipit, & vitam eius perforat. Ita,
quod vita ipsa gladius est & instrumentum mortis, &
quo magis aliquis vixit, minus sibi viuendum restat,
magis quæ morti appropinquat. Si hæc homo quoti-
die cogitaret mente quæ reuolueret, non tam effreniter
peccaret, & per voluptatum femitas ad infernū pro-
peraret: quia nihil est quod magis sensualitatem re-
tinet, & vitijs lineam, & mensuram ponat, quam con-
tinua mortis memoria, iuxta illud Ecclesiast. capite. 7.
Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.
Nō enim dicit, memorare ortū tuum, aut medium vitæ
tuæ cū sum, sed nouissima tua, id est, finē vitæ tuæ. Vna
ex abominationibus, quas vidit Propheta Ezechiel, quā-
do ingressus est templum, fuit, fenestras quosdam dorsa ha-
bentes contra templum Dñi, & facies suas ad oriētē, ap-
plicantes ramos ad naves suas. Benè quidem dicitur
hæc abominatio, quia abominatio est & monstruosa
quædam stultitia, fenestras qui versus occidentem tendunt
& properant, facies suas ad orientem habere cōuersas,
& ad ortum solis adorare. Si iuuenes essent, aut pueri,
non tam mirandum esset, quōd ortum suum aspicerent,
& lucem vitæ suæ adorarent: ut fenestras, qui ab oriente pro-
cul recesserunt, quibus occidens minatur, quibus mors
vicinior, quibus sepulchrum iam apertum & paratum
est: & quōd adhuc ad orientem conuertantur, hoc maxi-

me

me est deplorandum. Et inde quid se quitur? quōd dor-
sa contra templum Domini habent conuersa. Deum cō-
temnūt, & mandata eius pro nihilo pendunt. Sed quid
ultra? Ramum viridem applicant ad naves suas, spem
longioris vitæ sibi promittentes, per rami viriditatem
significatam: & hinc est quod in voluptatibus & vi-
tijs perseverant. De sancto Rege Iosia refert scriptura
sacra 4. Regum. quōd Idola quæ antecessores sui fa-
bricauerant, confringere & prosternere iussit, & su-
per altare in quo Idolis sacrificabatur, fecit quampluri-
ma mortuorum ossa comburi: ut saltim hoc spectaculo
Idolatræ commouerentur, & à suis Idolatrijs cessarēt.
O quam efficax remedium fratres mei dilectissimi hoc
esset, ut nostris Idolatrijs & sceleribus finem imponere
mus: si super altare in quo Idolis sacrificamus, saltim se-
mel in die mortuorum ossa cremaremus. O quam saluti-
ferum hoc esset holocaustum, quam gratum Deo sacrifi-
ciū: ossa quippè hæc sic cremata & combusta, super thi-
miamata & incensum, & super mundi omnia aromata
redolerent. Altare quippè in quo Idolis sacrificia of-
ferre consuescimus, cor nostrū est, sicut D. Hiero. super
Ezechielē testatur, nunc enim idolatriā cōmittit, quādo
neglecto Deo per culpā, voluptatē quærit, & relicto bo-
no in cōmutabili cōmutabile & transitorium diligit.
Sed remedium ad idolatriam hanc eradicandam, nullū
efficacius esse poterit, quam in eodem altari quotidie
ossa defunctorum per iugem mortis memoriam combu-
rere. Sic fiet, ut vitia relinquentes, & sæcularia deside-
ria abnegantes ad Deum conuertamur, illum imitantes
qui considerans præsentis vitæ, velocissimum cursum,
et eiusdem fragilitatem, dicebat: Quia defecerunt si-
cut fumus dies mei, et ossa mea sicut cremium arue-
runt.

Hic secūdū Nicolaū de Lyra tægit calamitates et ge-
nerā tormētōrū, quæ populus Israeliticus, sub persecu-
tione Regis antiochi passus est. Quia Rex ille impiis-

a 2

simus,

4. Reg. 23.
Mortis me-
moria.

D. Hiero.

Eccle. 7.

Ezech. 8.

simus, nolentes relinquere Dei cultum faciebat frigi in sartaginibus, & cremari, vt habetur 2. Macha. 7. vnde inquit: Ossa mea sicut cremium aruerunt, quia cremiū dicitur à cremo, & est, quod in patella remanet defrixione. Cui consonat litera B. Augustini, sic habens. Et ossa mea sicut infrixorio cōfrixalunt. Vel si hoc de captiuitate Babylonica sicut supra dictū est, intelligamus; forsitan hoc loquendi modo vsus est, ad exaggerandam tribulationem, quam sub ista captiuitate, populus ille patiebatur. Vnde Aquila referente Theodoro vertit. Et ossa mea sicut cinis exaruerunt. Vbi summopere considerandum est, quantis tribulationibus in hac vita quos Dominus diligit, vexet. Diligebat enim populum illum paternali affectu, sicut pater filium suum primogenitum diligere solet: tanta amoris teneritudine, quod per Iere. c. 31. dicit: Factus sum Israeli pater, & Efrain primogenitus meus. Et in eodem capite paulo post, inquit: Si filius honorabilis mihi Efrain, si puer delicatus: quia ex quo locutus sum de eo, commota sunt viscera mea super eum miserans miserebor eius. Et in Osea cap. 11. habetur: Puer Israel & dilexi eum, & ex Aegypto vocaui filium meum. Ex quibus locis manifestè constat, quanto amore populum illum prosequeretur: & tamen varijs calamitatibus & tribulationibus, patiebatur eos vexari, ducebantur captiui, premebantur dura seruitute & tyrannide, & in sartaginibus frangebantur, quod aures audire abhorrent: vt hinc discamus, non tam odij, aut vindictæ, quàm dilectionis esse indicium: quia quos diligit Deus castigat, & tribulatione corrigit. Agit de hoc D. Augustin. sermone de tempore 104. vbi agens de transitu Iordanis per filios Israel duce Iosue, vt ad terram promissionis peruenirent, inter alia, hoc significare, inquit, quòd per aquas tribulationis ad beatitudinem nobis promissam peruenire debemus. Et subdit: Quoties Domino dispensante, tribulari permittimur, vel aliquas aduersitates contra iustitiam

stittiam sustinemus, patienter & equanimiter, auxiliante Domino sufferamus, propter illud quòd Apostolus ait: Non sunt condignę pœssiones huius temporis, ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Roman. 8. Cū tribulamur à Domino corripimus, vt non cum hoc modo damnemur. Magis timere debemus, si aut nullas aut paruas tribulationes in hoc sæculo patimur, quia si Deus flagellat omnem filium quem recipit, sine dubio quem non flagellat, non recipit. Et concludit hunc sermonem insinuans, quomodo Deus adiuuet eos, quos in tribulatione constituit. Non te Deus, inquit, sic spectat in agone certantem, vt populus aurigam, clamare enim nouit, adiuuare nō nouit: coronę veniam parare potest, vires subministrare non potest. Hoc enim non Deus: & fortè dum spectat plus laborat sedendo, quam ille luctando. Deus quando spectat certatores suos, adiuuat eum inuocantes: nam vox athletæ ipsius est, in Psalm. 93. Si dicebam motus est pes meus, misericordia tua Domine adiuuabat me. De Ulixæ refert Homerus, quòd omnia vicit pericula, & innumeros labores superauit, quia Mineruam scientiarum Deam secum comitem habebat. Quod si creata sapientia, si etiam que Dea, tantam illi virtutē præstitisse dicitur, ad consequendam laborū victoriam: quantò magis ipsa sapientia increata, qui verus Deus est, & ijs quos committatur virtutem insuperabili ac diuinam præstat? Clamabit ad me, inquit, & ego exaudiam eum cum ipso sum in tribulatione, eripiā eum & glorificabo eum. Agens B. Iob de graui sua tribulatione, cap. 3. inquit: Ad dexteram orientis calamitates meæ illico surrexerunt. Sed percontari libet, quomodo vehemētissimum tribulationis suæ ventū ad dexteram orientis venisse fatetur, cum calamitates & tribulationes, potius à parte Aquilonis venire soleāt? Fumus, inquit Isaias cap. 14. ab Aquilone veniet. Et Hierem. c. 1. Ab Aquilone pandetur omne malum. Et Sponsa c. 4. dicebat. Surge Aquilo & veni Auster, & perfla

Roman. 8.

Deus adiuuat certatores suos
Psalm. 93

Psalm. 90.

Iob. 30.

Dubitatio

Isai. 14.

Ierem. 1.

Cant. 4.

*Tribulatio
iustum non
nocebit.*

*Gilbertus.
Solutio.*

*Glossa or-
dina.*

*D. Grego-
Nazari.
Arbor no-
tabilis cui
iustus com-
paratur.*

*Plinius.
arbor Laix*

*Cælius Ro-
dri.*

Exodi. 3.

hortum meum. Vbi alij legunt, fuge Aquilo: quia ven-
tus hic, flores exicare & dissipare solet. Quomodo ergo
Iob inquit, quod eius tribulatio & calamitas, à dextera
orientis surrexerit, & non potius à sinistra Aquilonis?
Huic dubio respondet Gilbertus D. Bernar. discipu-
lus sermone. 38. super Cant. dicens: Iure ventum illum
dextrum vocauit, qui nihil ei quirit sinistram inferre,
quinetiam coronę glorię viro iusto comportauit aug-
mentum, quando virtus probata enituit, & quando pro-
uocata excreuit. Nec disonat glossa ordinaria, sic in-
quiens: Redemptor noster oriens dicitur: nam quia ab
oriens lux surgit, recte oriens dicitur, cuius iustitię lu-
mine,nox nostrę iniustitię illustratur. Ad orientis er-
go dexteram calamitates surgunt, quia hi quoque ad
persecutionem profiliunt, qui electi ad dexteram futu-
ri credebantur. Diuus Gregorius Nazanzenus, inquit:
Antiquos finxisse arborem quandam esse, quę morte
viueret, quia quantò ramos eius incidebant, tantò ma-
gis virebat & pululabat, folia q̄; & fructus proferebat.
Itaque, cum ferro contendebat, & cum morte bellum
gerebat. Cui arbori iustum comparat, qui tribulatione
& laboribus non consumitur, sed magis gloria merito-
rũ eius acrescit. quia virefcit vulnere virtus, & læsa paciẽ-
tia roboratur. Refert Plinius lib. 16. naturalis historię
esse aliam arborem nomine Laix, quę ignis non cõburi-
tur, quin potius in igne proiectam, ac si esset lapis, eius
flãm̄is resistere: quod expertus est Cęsar circa ciuita-
tẽ Larigno, vt refert Cælius 6. lectionum antiquarum.
Ibi enim erat turris, ex hoc ligno confecta, cui ignem
apponi iussit, & cum flãm̄is vnde quaque circumdare-
tur, nullum detrimentum recepit. Non multum est diffi-
m̄ile quod narrat sacratus textus Exod. cap. 3. Vidit
enim Moyses arboreẽ, rubum, inquam, qui licet arderet,
non tamen comburebatur, ex quo stupefactus & ad-
miratus Moyses, inquit: Vadam & videbo visionem
hanc magnam, quare non comburatur rubus. Visio-
nem

nem hanc explicat Lyranus, dicens: Per hoc designa-
ri, quod labor affligens, per ignem adumbratus, filios
Israel, in quibus erat humana infirmitas, non consume-
ret, nec deleret: & quod licet in Aegypto patiebantur
tribulationẽ tamen illa tribulatio in bonum eorum con-
uertenda erat. Itaque, iustus arbor quędam est, quem
tribulationis & periecutiõnis flamma circumdat & con-
sumere nititur, attamen eum non ledit, aut comburit,
quia Deus in illo residens, eum ab huiusmodi flammis
liberat, & defendit. Et idcõ non mirũ est, si Deus suos
vexari patitur, siquidem vexatio nõ ad malum, sed ad
bonum, non ad laborem, sed ad requiem, non tam ad pe-
nã, quam ad coronam, ordinatur. Huius celestis philoso-
phię non ignari primi illi Ecclesię patres & duces for-
tissimi, qui calicem Domini biberunt, & fidem sar-
guine suo fundarunt, tanta animi cupiditate, ad mortem
quasi ad suauissimas epulas inuitati cucurrerunt. Quis
enim vnquam tam honoris fuit Cupidus, quam isti
ignominia? Quis tanto studio voluptatem, quam isti
laborem appetiit? Quis denique vitam ipsam tanto
desiderio prosequutus est, quam isti mortem? Ibant
Apostoli gaudentes à conspectu concilij, inquit D.
Lucas: Quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu
contumeliam pati. De quibus illud Deuteronomij ca-
pite 33. verificari potest Inundationem maris quasi lac
suggent. Loquitur ibi de quadam gente maritima, &
ait, quod tantus erat sitis ardor, quod bibant aquam
maris salis, & ad bibendum inutilem, quasi dulcis-
simum esset lac. Sed bone Deus, quęnam gens ista futu-
ra est tam sitibunda, tam bibendi cupida, quę ipsam
aquam maris salis, quę sitim magis excitat, etiam bi-
bere non contemnat? *Que quando el mar sale con tormen-
ta, rebolue'o las arenas que est en el abismo, y haziendo
con sus olas temblar las firmisimas rocas, dexando to la la
superficie del agua, llena de espessa y blanquissima espuma,*
que

*in Actis.
Deut. 33*

que aya sed tan grande que llegue a beuer desta agua, y a echar
 se la a pechos, como si fueraleche dulcissima. Quæ amabõ
 gens ista est, aut quis tantus sitis ardor? nisi gens illa
 apostolica quæ in principio nascentis Ecclesiæ tanta si-
 ti patendi pro Christo estuabat, quod aquã amarissimã
 tormentorum, ludibria & berbera, vincula & carceres,
 vulnera, & opprobria, & denique mortem ipsam, quasi
 lac dulcissimum appetebat.

*Percussus sum vt fœnum, & aruit cor meum, quia oblitus
 sum comedere panem meum.* Aliqui ex expositoribus, in-
 ter quos sanctus Augustin. & D. Gregor. hoc ad pri-
 mum nostrum parentem referunt: qui percussus fuit vt
 fœnum falce mortis recisus, quia oblitus fuit comedere
 panem suum, panem, inquã, diuini præcepti, ne de arbo-
 re sciëntiæ boni & mali comederet. Homo, inquit Greg.
 qui, si in creatõris obedientia perstitisset, posset in æter-
 num viuere, propter inobediëntiæ culpam, percussus est
 mortaliter. Et rectè homo dicitur vt fœnum percussus,
 quia sicut fœnum in radice secatum, statim arefcit & na-
 tiuum suum virorem perdit: ita omnis homo in Adamo
 tanquã radice & principio, falce peccati originalis per-
 cussus, necessitatem moriendi contraxit, virorem iustitiæ
 & pulchritudinẽ gratiæ perdidit. Vnde est, quòd Isaiæ
 cogitanti, quidnam populo prædicaret, vt habetur cap.
 40. voce quadam personante de cœlo, dictum est: Clama,
 Cui ille. Quid clamabo? Et ad eum vox. Omnis caro
 fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri: exicatu
 est fœnum & cecidit flos. Quasi diceret: Abstine pro-
 nunc ab alijs materijs prædicandis, quæ licet magis sub-
 tilitatis habeant, habent tamen minus ædificationis &
 fructus, Superfede nunc ab altioribus mysterijs, & me-
 moriæ saluberrimæ mortis solum incumbere: clama vo-
 ce sonora & magna, quæ ab omnibus mortalibus perci-
 pi possit: notam fac hominibus hanc veritatem, quòd
omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri.
 Fœnum enim licet pulcherrimam apparentiam, & vi-
 rorem

D. Augu.
& Grego.

Isai. 40.

rorem exterius habeat, tamen intus caret virtute & hu-
 more, vnde si falce refecetur, statim arefcit, & illam ap-
 parentem pulchritudinem perdit: sic omnis caro fœnũ,
 omnis homo quasi flos agri. Non enim dicit aliquis, non
 pauper, & obliuioni mundi traditus, nõ miter & affli-
 ctus, nõ ille cui fortuna semper aduersatur, & cui neces-
 saria ad vitam degendam denegat, quia hoc non tam ef-
 fet mirandum: sed omnis caro, omnis homo, quantumuis
 potens, aut diues, quantumuis beatus & fœlix, qui qui-
 dem non est nisi parum fœni, quod falce mortis refeca-
 tum, statim percutitur & marcescit. *No tienen mas de vn
 verano de vida,* quò tranfacto, quasi fœnum aridũ in ster-
 quilinum sepulchri mittetur.

D. Hieron. verba ad penitentiam pertinere affirmat,
 ita quòd iste poenitens loquatur & dicat: Percussus
 sum vt fœnum, & aruit cor meum, scilicet præ macie &
 ieiunio, quia oblitus sum comedere panem meum, præ-
 nimia ciborũ abstinentia: vnde & à voce gemitus mei,
 adhæsit os meum carni meæ: Sic enim interpretatur D.
 Hieron. Non dixi non desideravi manducare, aut con-
 tempsi manducare. In tantum mihi venit memoria pec-
 catorum meorum, & talem penitentiam egi, vt etiam
 obliuiscerer manducare, desiderium Dei habens, & ip-
 sum solum considerans. Discant qui agunt penitentiam,
 quomodo debeant eam facere, ita enim exicau memet
 ipsum, vt sine carne essem, & pelles n.e. cohererent os-
 sibus meis. O quanta confusio nobis hinc arefcit fra-
 tres: qui cũ quotidie peccemus, & innumera cõtra diui-
 nam legem flagitia cõmittamus, tamen, vel leuem præni-
 tentiam agere cõtemnimus, ieiunium nos deterret, aspe-
 ritas victus & vestitus displicet, elcen. ofinam elargiri
 nescimus, vigilias & orationem ignoramus, & ab omni
 penali opere superfedemus, & tamen peccatorum ven-
 niam consequi, & beatitudinem adipisci præsumimus,
 potiusquam speramus: quibus tamen verba diuina con-
 tradicunt Luc. 13. Nisi penitentiam egeritis: omnes

D. Hiero.

Luc. 13.

b sin. ul

simul peribitis. Nunciatum enim fuit Iesu quandam turrin cecidisse, & Galileos quosdam occidisse, et nunciatis dixit Dominus: Quid miramini hoc quasi novum quoddam & inauditum, quod homines peccatores turris oppresserit & miserabiliter perdidit: nisi pœnitentiam egeritis de peccatis vestris, omnes vos simul peribitis. Fræquenter à Doctoribus pœnitentia naui comparatur, nec incongruè, quia pœnitentia secunda tabula post naufragium appellari solet. Habet etiam navis, quod difficilem habet ingressum, sed post in medio dilatatur, sic viam pœnitentiæ & virtutis ingredi, difficile est peccatori, propter inueteratam peccandi consuetudinem: at postquam ingressus fuerit, iam spatiatur animus, nec tantam sentit difficultatem & molestiam, quin potius summam tranquillitatem & dulcedinem spiritus. Sed ad rem veniamus. Quis dubitat, quod vita naui aut trirremis aspera sit, & doloris plena, vita absque vlla consolatione & voluptate: Vnde Iob, ut huius vitæ miseriam depingeret vitæ naui illam comparavit, *ala vida dela galera*. Dies mei, inquit, velocius transierunt cursore, & sicut naues poma portantes. In naui enim omnes, licet inuiti, asperam & pœnitentem vitam agunt: panis confertur ad mensuram, aquæ fetidæ sunt, vinum, aut nullum, aut modicum, vestitus non preciosus aut delicatus, sed vulgaris: sic nimirum verè pœnitens, qui per pœnitentiæ nauim ad portum beatitudinis per mare huius mundi peruenire desiderat, nauis vitæ degere necesse est, ut ieiunio & abstinentiæ incubat, & ab omni genere vitiorum abstinere: quia sicut impossibile est sine naui ad miniculo, ad optatum portum peruenire, sic peccator sine pœnitentia ad portum misericordie, nunquam perueniet. Quando fugiebat Dauid à facie Absalon nudis pedibus, & transibat Cedron, dicit scriptura sacra 2. Reg. c. 16. quod populus qui sequebatur eum incedebat contra viam oliuæ quæ respicit ad desertum. Vbi Hugo mysterium pœnitentiæ adinuenit, dicens: Via oliuæ pœnitentia

Pœnitentia cur naui comparatur.

Job 9.

2. Reg. 16

Hugo.

tentia est: per pœnitentiam enim venit ad misericordiam, & per hanc viam debent incedere, qui volunt sequi Dauid, id est Christum. De qua via dicitur Isa. 30. Hæc est via ambulate per eam, & ne declinetis neque ad dexteram neque ad sinistram. Ad dexteram ambulare in via pœnitentiæ, est pœnitentiæ relaxare, ad sinistram vero, nimis se affligere. Oliua radicem habet amaram, sed ex ea prouenit oleum dulce, vnde Hiero. super Marcum, oleum de amaritudine radicis surgit in pabulum luminis, in medellam vulneris, in refectioem esurientis. Oliua exterius in cortice amaritudinem habet, sed intus in fructu habet dulcedinem: sic pœnitentiæ amara est, sed fructus eius dulcis, secundum illud Hebræ. 12. Omnis quidem disciplina in presenti videtur non esse gaudij, sed meroris, postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiæ. Vnde sicut spes fructus percipiendi, agricolam reddit insensibilem ad labores hiemis perferendum, sic spes futuræ beatitudinis, quæ fructus est debitus pœnitentiæ, deberet nos excitare ad ipsam agendam, & carnem nostram macerandam, quia qui seminant in lachrymis, in exultatione metent. Cui consonat dictum admirabile D. Hiero. Amaritudinem, inquit, radicis, dulcedo pomi compensat, pericula maris, spes lucri delet, dolorem medicinæ, spes salutis mitigat, qui desiderat nucleum nucem frangat: similiter ille qui vult adherere Deo pœnitentiam agat.

Sed iam vltimum vale nostræ concioni demus, ne consuetos terminos transgredi videamur, aduertendo, quam opportuno tempore, pœnitentiæ suam psalter recenseat. Postquam enim superiori versu, de vitæ breuitate disseruit, & de eius fragilitate & incostantia, nunc de pœnitentiæ agit: quia nimirum consideratio breuitatis & fragilitatis vitæ nostræ solet homines multoties ad pœnitentiam inducere. Vnde est, quod inquit Leonardus de Vtino, in suo libro de legibus, sermone de pœnitentiæ, quod Adam licet transgressus fuerit diuinum mandatum, tamen noluit facere pœnitentiam de peccato suo, sed permansit obstinatus, vsque ad mortem filij sui Abel. Quando enim

Isai. 30.

Hebræ. 12.

D. Hiero.

Leonardus de Vtino.

Nota.

vidit ad pedes suos iuuenem Abel interfectum, sanguine proprio cruentatum, colorem illam nativum in palorem conuersum, & quali in speculo quodam, non in deformitatem contemplatus est, tunc extimore mortis concepto, ad penitentiam animum suum induxit, tantoque dolore flagrauit, quod secundum aliquorum opinionem (vt refert Strabo) perpetuam castitatem vouerit, & a carnis voluptatibus perpetuo abstinere decreuerit: quod & perfecisset, nisi per Angelum contrarium sibi iueretur. Et inquit D. Methodius & Iosephus, quod tantum dolorem cocepit ex morte filij sui, quod per centum continuos annos, eum plorauerit. Et crediderim ego, magis causam, que fuit peccatum, quam ipsam mortem fleuisse. Itaque, mortis consideratio causa extitit sui fletus. Huc etiam spectat quod dicebat Iob sui vaticinij. cap. 10. Paucitas dierum meorum finietur breui, dimitte me ergo, vt plangam paululum dolorem meum, antequam vadam & non reuertar, ad terram tenebrosam & operam mortis caligine. Ibi enim iam non est locus penitentiae, & lachryme infructose sunt, & sine vtilitate aliquae effunduntur. De Rege etiam Ezechia legitur, quod cum nuntiatum fuisset sibi ab Isaia, in crastinum moriturum esse: statim faciem suam conuerterit ad parietem & amare peccatum suum fleuerit. Erat enim domus Regia templo contigua, & forsitan in cubili fenestram habebat, ex qua propitiatorium siue arcam Domini cernere potuit. Et cum mortem sibi instare videret, conuertit faciem suam ad parietem, vbi templi erat fenestra ad exorandum Dominum, & peccata sua deffendum. Et inter alia dicebat: Domine si sic viuatur, & in talibus vita spiritus mei, corripies me & viuificabis me, ecce in pace amaritudo mea amarissima. Quasi diceret. O Domine si vita humana talis est, si tam fragilis tam viorea, & ad corruptionem procliuus: si tantis miserijs & calamitatibus subiecta, sicut per presentem infirmitatem sum expertus: corripe me, & scelera mea castiga in presenti, vt mercesci-

tes

tes & viuifices in futuro, quia in pace amaritudo mea. Quando enim mortis magis eram oblitus, quando maiore securitate promittebat vita, tunc accidit mihi infirmitas, tunc in lectulum incidi, & mors mihi inuata est. Solet namque saepe numero hoc contingere, quod mors quasi ex insidijs in occursum exeat, & dum non speratur, inianuis nos expectet, quare vigilare & orare semper nobis conuenit. Non enim frustra Christus Redemptor noster & humane vite reparator furi eam comparauit, dicens: Quia si sciret pater familias qua hora fur ueniret, vigilaret vti que, & non sineret periodi domum suam: ideo & vos estote parati. Solet enim fur ad domum depredandam, horam illam obseruare, quae maiorem securitatem promittit, quando omnes domus habitatores somno sunt coascepti: sic nimicum mors, eos aliquando inuadit, qui omnino illius obliuiscuntur. Quare fratres mei charissimi sanctum hunc Regem, & nos imitemur. Mortales sumus, fragiles, vasa latea portantes, in quibus thesaurum animae nostrae, quae immortalis est, absconditur: omnes per primi nostri parentis peccationem, ad mortem damnati sumus, nec sententia differtur, quin potius mors & vita equo passu currunt quia ipsi non viuere, mori prolongatum est. Omnes enim morimur, & quasi a rupe dilabimur: ad Deum ergo confugiamus peccata nostra desidentes, & ab eo postulantes, vt hic misericorditer corrigamur & emendemur, vt ab aeterna damnatione liberi, gratiam & gloriam consequi mereamur.

b 3

Concio

Luc 12.

Ad uic-
titatem vs
uit.
Strabo.

D. Metho.
& Ios. ph.

Iob. 10.

4. Reg. 20.
Et Isai. 38.

Domus
Ex: hic
templo cō-
tigua.

Conciotertia.

*Similis factus sum pellicano solitudinis:
Et factus sum sicut nicticorax in domicilio:
Vigilavi. Et factus sum sicut passer, soli-
tarius in tecto.*

*Tot a die exprobrabant mihi inimici mei:
Et qui laudabant me, aduersum me iu-
rabant.*

*Quia cinerem tanquam panem man-
ducabam: et potum meum cum fletu miscebam.*

A facie ira indignationis tuae:

Quia eleuans allisti me.

Deus simi-
litudinibus
et metha-
phoris u-
sus est.

D. Greg.

Roman. 1.

Cant. 1.
Nota.

Onsuetudo est sacrae scripturae non medio-
criter frequens, uti methaphoris & similitu-
dinibus, ad ruditatem nostram edocendam, & in-
tellectum humanum varijs ignorantiae tene-
bris irretitum ratione peccati contractis, illu-
strandum, ut ex his quae nouit animus (ut D. Greg. uerba
vsurpans) surgat ad incognita, quae non nouit, ut inuisibilia
Dei secundum D. Paul. a creatura mundi (hominem, scili-
cet, qui per anthonomasiam & excelentiam hoc nomine gau-
det) per ea quae facta sunt intellecta conspiciantur. Hoc
est quod promissit Ecclesiae suae Deus in Canticis,
dicens: Murenulas aureas faciemus tibi sponsa uernicu-
lata argento. Vbi alia translatio habet. Similitudines
aureas faciemus tibi. Sunt enim aureae similitudines il-
lae, quibus plerumque utuntur Prophetae & Patriarchae
in scriptura sacra, & quibus usus est ipse Deus homo,
aeterna

aeterna, inquam, Dei sapientia, cum Euangelium suum homini-
bus praedicauit, qui passim his aureis similitudinibus &
comparationibus, sponsae suae Ecclesiae aures adornauit:
magna cum paruus, terrena cum coelestibus, & humana cum
diuinis comparando. Per Isa. c. 66. cum ad fauoribus, quos Ec-
clesia ab ipso Deo receptura erat, ageret, inquit. Ad uer-
ba portabimini, & super genua mea blandietur uobis &c. ita
ego consolabor uos. Vbi comparat se Deus matri filium suum
blandienti: quem ut loqui doceat, puerorum more cum allo-
quitur: et cum iam mulier aetatis sit prouecta et adulta, Isai. 66.
tamen more infantis se habet. Sic Deus cum infinita
sit sapientia et altiori stillo posset loqui, eo inquam, quo
utitur ad edocendas naturas angelicas, tamen ut nostram
ruditatem informare posset, sapientiam suam tempera-
uit: similitudinibus rerum sensibilibus utens, ut homo
cuius cognitio incipit a sensu, per haec sibi nota, ad cogni-
tionem coelestium facilius peruenire posset. Disputat
de hac materia S. Tho. 1. p. quaest. 1. art. 9. ubi inquit:
Vtrum conueniens fuerit sacram scripturam uti metha-
phoris, & partem affirmatiuam determinat, quia Deus
omnibus prouidet, secundum quod competit eorum na-
turae, sed naturale est homini, ut per sensibilia ad intel-
ligibilia ueniat: quia omnis nostra cognitio secundum
Philosophum, a sensu ortum habet, quare concedens fuit
quod spiritualia in sacra scriptura, sub corporalium me-
thaphoris nobis traderentur. Et hoc est quod dicit Dio-
nysius 1. c. coelestis hierarchiae. Impossibile est nobis
aliter lucere diuinum radium: nisi uarietate uelaminum
sacrorum circumuelatum. D. Thom.

Ex his sequitur, quod cum Philosophorum senten-
tiae & apotegmata, et ea quae Hieroglyphico sermone
ab eis accepimus, pro maiori parte, similitudinibus na-
turalium et sensibilibus consistant, ad intellectum illu-
strandum, uoluntatem alliciendam, mores quae com-
ponendos ordinentur: non est cur illis ad explica-
tionem doctrinae sacrae, dumtamen modus debi-
tus uti. Licet con-
cionatori-
bus Hiero-
glyphicis
et senten-
tijs philo-
sophorum
utitur.

Cant. 7. Venter tuus sicut accruus t tritici vallatus ii ijs, Origenes explicuit de scriptura sacra, quã, inquit, Doctores sancti, cū ipsa aceruus tritici sit, ex quo cibus ministratur animã, lilij & flosculis philosophicarum sententiarum ornaucrunt Et hinc est quod D. Hierony inquit, **D. Hiero.!** epist. ad magnum Oratorem vrbs Rome, scilicet quod Doctores antiqui in tantum philosophorum d. etrius atque sententijs, suos respercerunt libros, vt nescias quid in illis prius admirari debeas, eruditionem seculi, an scientiam scripturarum. Et in Proverbijs cap. 9. inquit **Prove. 9.** Salomon, quod postquam sapientia edificauit domum & excidit columnas septẽ, propesuit mēsam & miscuit vinum, id est, postquam edificauit Ecclesiam super septem dona Spiritus sancti fundatam, & mensam verbĩ Dei cum vino spiritualis intelligentiã in ea collocauit; misit ancillas suas per vniuersum orbem, vt vocarent ad arcem & ad menia ciuitatis, per quas ancillas Doctor sanctus, i. p. quæst. i. artic. 5. scientias sæculares intelligit, quæ ministræ & ancillæ scripturæ sacræ appellantur, cum ad ipsam explicandam non mediocriter conducant. Huc spectat quod in Deuteron. præcipiebat **Dcut. 12.** Dominus, scilicet, quod si aliquis ex filiis Israel, seruam aliquam aut captiuam bello captam, vellet sibi ducere in vxorem, id sibi liceret, sed quibusdam prius præhabitis ceremonijs, scilicet recisis vnguibus & tonsa capite. Scientiæ seculares & philosophorũ, siue Poetarũ sententiã, ancillæ quidẽ sunt Theologiæ scripturæ quæ sacræ captiue, quas iure bellico Doctores Ecclesię, à Philosophis, qui eas ab ipsius scripturæ fontibus furati fuerant, tanquam hæreditario iure sibi debitas, surripuerunt: quare tonsis prius & recisis vnguibus, id est omni superfluo & profano (si quid habuerint admixtũ) reciso & ablato, benè licebit viro Christiano & religioso tã in cõcionibus quotidianis, quã in scripturæ sacræ expositione, absque vitio & reprehensione illis vti.

Est

Est & aliud argumentum ad proteruos aliquos reuincendos destudio scripturæ sacræ plus nimio, sibi arrogantes, quibus antiquorum philosophorum placita & dicta, non sine magna subtilitate ingenij ad inuenta, molesta sunt, & christianis auribus inter dicta esse iudicant: est quidem ineluctabile argumentum, quod subterfugere nullatenus poterunt: quod & ipsa scriptura sacra, ab ipsorum philosophorum, ne dicam poeta rum dictis, non omnino abstinet, sed secundum subiectam materiam de qua fit disputatio, ethnicorum aliquando sententias exerit, & vt Paulum taceam, qui cū philosophis Athenis verba ageret, Epigmenidẽ Poe tam in medium adducit, & in Arcopago aram Dei igno ti intuens, sacramentum veræ deitatis, & incarnationis, hinc arrepta occasione, illis prædicat, vt taceã etiã visionẽ Hiero. c. i. vbi dicit se videre virgam vigilantẽ, qui loquendi modus Hieroglyphicus est, vt D. Cirillo Alexandrino, tractatu contra Iulianum placet: quia per virgam vigilantem quæ sceptrũ quodã erat erẽtũ desuper oculum apertũ habens, principem & rectorẽ significabant Aepigtij, vt pertranseam silentio, quam plurima etiam loca scripturæ, ad librum Iob deueniamus: vbi non solum similitudines & methaphoras naturalium rerum, tam animalium terrestrium, quam volatiliũ, passim inuenies: verum & philosophorum dogmata in medium adducuntur, & quod magis mirari debes poetarum fabulæ & figmenta tanguntur. Dicit enim. c. 21. de impio agens, qui in præsentĩ vita prosperatur, sed in futura cruciabitur. Ipse ad sepulchra deducetur & in cõgerie mortuorũ vigilabit: & statim subdit, Dulcis fuit glareis Cocithi, id est, *Fuelis sabroso aq̃l bocado*, vel vt prouerbialiter dicitur *tal para qual*. Quod quidem vt aduertit. D. Greg. Lyranus, & Hugo poeti cum est: quia Cocithus fingitur infernalis fluuius, in quo cruciantur impiorum animæ & de suis sceleribus meritas penas recipiunt, & ideo interpretatur luctus in firmantium. Glareæ autẽ sunt lapilli qui trahuntur à

D. Paulus
philosophos citat.

Hero. i.
D. Cirillo
Alexandrino.

Iob. 21.
D. Grego
Lyranus

C flumine,

flamine suarum voluptatum trahuntur. Sed quid immo-
mor in re manifestissima probanda, aut quid aliorum
prophetarum exempla inquiri? Ecce psalter noster in pre-
sentiarum similitudinibus utitur, & non sine magna dicendi
propriate, hieroglyphico quodam sermone, se ipsum
tribus avibus cum parat, pellicano, inquam, nicticoraci, &
solitario, quæ quidem aves tristitiae symbola sunt secundum
Theodoretum & Augusti. aut solitudinis secundum alios,
eo quod vitam semper solitariam agat, unde inquit: Simi-
lis factus sum Pellicano solitudinis, & sicut Nicticorax
in domicilio: vigilavi & factus sum sicut passer, so-
litarius in tecto.

Quam plurima sunt in presentia notatu digna. Primam
quod penitens hic, populum Israeliticum representans, in
captivitate Babylonica constitutum, comparat se pellicano
solitudinis, nicticoraci, & solitario: quia dum se a propria
patria exule considerat, etiam ipsa Babylonia (alias oppu-
lentissima & populosissima civitas) solitudo & exilium
sibi videbatur, omnis quæ consolatio & voluptas, ab
oculis eius erat abscondita. Non secus homo ad imagi-
nem & similitudinem Dei creatus, ut civis esset celestis,
& ad angelorum consortium admittendus: dum considerat
se ipsum in hoc exilio & miserabili vita constitutum, et
a suprema illa felicitate pulsum, voluptatem aut solatium
captare nescit, omne gaudii genus abhorret, & se solus,
et omni consolatione destitutum, iudicat, ex quo sequitur
quod vita presentis, nimis longa et importuna sibi videtur.
Sanctus Propheta Helias cum per desertum pergeret, ad
montem Dei Oreb, ex longo itinere fessus, subter iuni-
perum sedit, et nimio dolore affectus, petiit animæ
sue ut inoreretur. Sufficit mihi Domine dicebat, tolle
animam meam neque enim melior sum quam patres mei
3. Reg. 19. Mortem fugiebat, et mortem inquirebat, fu-
giebat eam de manu mulieris, et desiderabat eam de
manu Dei, quia desiderium moriendi, ex desiderio Dei
procedebat. B. etiam Iob tanto videndi Deum, et re-
deundi

deundi ad patriam celestem amore flagrabat, quod post
quam c. 7. innumerabiles huius exilii, miseras recensuit,
concludit dicens: Quapropter suspendium elegit ani-
ma mea, et mortem ossa mea, desperavi, nequaquam
ultra iam vitam. Paraphrasis caldaica hoc magis ex-
plicat dicens. Elegit suffocationem anima mea, et mor-
tem magis quam sustentationem mei ipsius, id est, tan-
ta sunt presentis vite molestia, quod quamcumque
mortem, et quantumvis vilem et ignominiosam elige-
rem, potius quam ultra vivere, quia iam vite spem per-
didi, nec ultra vivere cupio. Propheta regius, et si in sum-
mo dignitatis gradu constitutus erat, tamen peregrinatio-
nem suam deflebat dicens. Heu mihi, quia incolatus
meus prolongatus est, habitavi cum habitantibus Ce-
dar, multum incola fuit anima mea Psalm. 119. Quan-
to impius et peccator de brevitate presentis temporis
dolet, tanto iustus lætatur & gaudet, & prolonga-
tionem eius luget, nec mirum, quia hic ad premium,
ille ad supplicium, hic ad coronam, ille ad ignomi-
niam properat. Duos homines fingite per eandem
viam incedentes, & pari passu ambulantes, quorum
alter ad suspendium & supplicium ducitur, alter vero
ad palmam & coronam obtinendam: non est du-
bium quin illi, qui ducitur ad mortem, iter brevissi-
mum, bestia cui insidet velox, & tempus sui iti-
neris velotius videatur: at ille qui ad coronam du-
citur, omnia tarda esse iudicat, & tempus quod
plus solito spatiosum tendat, arguit. Sic pecca-
tor, qui ad supplicium inferni destinatus est, vi-
tæ cursum quod brevissimus sit, & cito transeat,
vehementer dolet: at iustus cui æternæ vitæ pal-
ma parata est, vitam hanc mortalem, & si bre-
vem, tamen longam & importunam esse iudi-
cat, & exilium suum prorogari dolet. Quando fi-
lij Israel ducti sunt captivi in Babyloniā, exi-
lium

*Vita præ-
sens iustis
molestæ.*

3. Reg. 19

Iob. 7

paraphrasis
caldaicæ.

Psalm. 119.

Simile.

Hugo.

lium suum considerantes, nequaquam dolorem aut lacrimas temperare poterant: porro Babylonij vt patriam suam obliuioni traderet, instrumenta musica illis offerebant, suadentes vt canerent, vt suauitate musicae, aliquantum dolorem suum lenirent, quibus ipsi e contrario respondebant: Quomodo cantabimus canticum Domini, in terra aliena? Si oblitus fuero tui Hierusalē, obliuioni detur dextera mea: adhereat lingua mea faucibus meis, si nō meminero tui, si nō proposuero Hierusalem in principio lætitiæ meæ. Sic nos cum in exilio huius mundi versemur, à supræma nostra felicitàte remoti, non exiguam dolendi & flendi occasionē habemus: vnde Babylonij .i. Demones aduersarij nostri, omni studio dolorem nostrum suspendere conantur, & memoriam illius supræmæ Hierusalē de cordibus nostris delere, quapropter lætitiæ instrumenta nobis offerunt, voluptates, inquam, & carnalia vitia, quibus animus suspendatur, nec cælestis patriæ recoretur. Sed quid illi dicebant Babylonij lætitiā suā dētibus, & obliuionē Hierusalē procurātibus? Si oblitus fuero tui Hierusalē obliuioni detur dextera mea, Adhereat lingua mea faucibus meis, si nō meminero tui: si nō proposuero Hierusalē in principio lætitiæ meæ. Sed percontari nūc libet, quare in principio lætitiæ vestræ Hierusalē proponitis, & in mente, illius pulcherrimæ ciuitatis ideam componitis? Nimirum, vt memoria Hierusalē præsentiam Babylonis superaret, vt consideratio felicitàtis antiquæ, presentem miseriam magis detegeret, vt amissa libertas captiuitatem ad memoriam reduceret, vt vera illa Hierusalē gaudia, lætitiā & voluptatem a Babylonij oblatā faceret spernere. O anima quæ astutia Demonis peregrinaris à Dño, & à supræma & beata illa Hierusalem exulas, quā efficax remedium tibi offertur, quod emulari possis, vt præsentis vitæ gaudia pro nihilo pendas præsentis exilij & captiuitatis memor. Propone ob oculos mētis, Hierusalem illam cælestem in principio lætitiæ tibi oblatā.

*Psalm 136
Memoria
celestis &
terreni cō
tēnere facit.*

Quando

Quando caro blanditur, quando mundus vel diabolus voluptatibus suis te inescare & decipere intentat, gaudia supræ illius ciuitatis mente concipe, æternam illam felicitàtem, cum momentanea & caduca huius vitæ confer, & statim his speretis, ad illorum adeptionē aspirabis, quia si consideremus, vt inquit. D. Gregorius, quæ & quanta sunt, quæ nobis promittuntur in cœlo, vilescunt animo omnia quæ habentur in terris.

D. Grego

Secundo nota, quod licet in medio populosissimæ ciuitatis Babylonis scilicet, habitaret iste penitens, tamen tam solitariam vitam agebat, ac si in solitudinibus vitam degeret, quare pelicano solitudinis se comparat, & nictioraci, quæ auis est nocturna solitudinem diligens. Potest enim aliquis, licet in rebus ciuilibus occupatus, in medio vrbis vitam degere solitariam, & aliquando contemplationi vacare. Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, dicebat Rex quidam, qui in gubernatione regni sui erat præoccupatus. Columba enim & si domi, ædificet, & procreationi filiorum incumbat, tamen vellocissimas habet alas quibus interdum ad deserta & solitudines se recipit: non secus viri sancti & iusti, qui necessitate compulsi rebus secularibus assistunt, alas habent contēplationis quibus aliquādo ab omnibus se expediunt, vt cum Deo de salute animæ sue agant.

*Pelicanus
peccatoris
symbolum*

Tertio nota cum D. Grego, pelicanum symbolum esse peccatoris, quia auis est diligēs solitudinem, in qua venenatis animalibus vescitur. Nascitur autē secundum aliquos circa Nilū Aegipti, per quā peccator designatur, qui in deserto huius mundi corde habitans, erumnosis huius vitæ captus illecebris, veneno delectatur diabolice persuasionis. Quid enim aliud sunt omnes quas mundus offert voluptates, nisi venena mortifera, quæ gustata statim mortem afferunt? B. Ioannes euangelista Apocal. 17. vidit mulierem quandam nomine Babylon perquam mundum intelligit, super bestiam

C 3 inli-

insidentē, auro, purpura, & pretiosis vestibus ornatam, & aureū poculū omnibus ptopinantē, quod quidē licet in vase aureo, in clusum, tamē venenū erat, quod bibentibus mortē miserabilē cōferebat. Voluptas enim & mundi gaudiū, falsa quę eius prosperitas & lætitia, quibus suos allicit: licet foris aurea videantur, intus tamen veneno peccati sunt plena, quantō gustui carnis dulcīa videntur: tantō animæ sunt insipida & amara.

Prover. 23 Vnde Salomon in prouerbijs inquit. Ne intuearis vinū quando flauescit, cū in vitro splenduerit color eius, subito enim mordebit vt colaber, & vt regulus venena diffundet. Comparatur igitur pellicano peccator, eod quod rebus his venenosis vescitur. Tradit Hugo aliā pellicani proprietatem, in qua peccator verē penitens, illū imitari debet Fertur enim de illo, quod pullos suos occidit, & postea lugēs tribus diebus sanguine quē proprio rostro effundit, illos viuificat: sic peccator qui pellicano crudelior in se ipsum seiciens, opera sua per peccatū mortificat, & occidit: vt autē ad vitā ea reuocare possit, necesse est vt lacrimis contritionis, se ipsum per penitentiam percutiendo, viuificet. Passim in scriptura sacra fit mētio de Idolo Moloch, & eius cultus prohibetur. Ierem. 19. dicitur: Siquis dedit de femine suo Idolo Moloch, morte moriatur. Et in Hieremia. c. 23. conqueritur Dñs de populo suo, quod sacrificarent filios suos & filias Moloch. Ritus autē colendi hoc idolū, traditur à Lyrano super caput. 18. Ierem. quia erat mos idolatrarum, vt dicūt Hebræi, Idolū cupreū facere ad formā hominis interius concauum & in illa cōcavitate fiebat ignis, quousque idolū esset quasi ignitum: & tunc ponebatur puer qui offerebatur, inter brachiū idoli, & sacerdos tympana percutiens tantum sonum faciebat: quod vox pueri morientis audiri nō poterat, ne parentes compaterentur, sed magis crederent animam acceptam a Dijs, inquiete & sine dolore

*Prover. 23**Exemplum naturalc.**Peccator opera sua perdit. Idolū Moloc.**Hierc. 32. Lyranus.*

lore degere. Iam aliquem me audire videor in hos idolatras incandescens, & animum eorum barbarum & ferocem arguentem, qui proprios filios, tam immaniter Demoni sacrificabant: sed videte, an aliquo modo peccatorum crudelitas maior sit, qui filios suos, non carnis sed spiritus, non corporis sed mētis, opera, inquam, omnia in gratia facta, vita æterna meritoria, per peccatum mortale occidunt, quia nisi per penitentiam viuificentur omnia percunt & in nihilam rediguntur. Idolatrę Moloch, filios suos Deo, licet fręto, sacrificare credebant: at tu dilecte sciens & prudens (licet in prudenter satis) diabolo opera tua & merita offeris. Sacerdos idoli, ne miseri patres puerum conclamantem audirent, aut ei compaterentur, instrumentis musicis magnum strepitum faciebant: sic diabolus ne tu sinderesim conscientię reclamantem exaudias, voluptatibus & delitijs huius seculi, quasi quibusdam musicis instrumentis, te suspendit, o summam peccatoris demerentiam, qui omnia sua opera tanto labore acquisita propter breuissimam voluptatem perdere non veretur. Quis non miretur peccatoris, vel temeritatem, vel stultitiam, vel vtrumque pariter: temeritatis namque conuincitur, siquidem pro rebus tam parui momenti periculo eterne damnationis se exponit, stultitię vero, quia salutis suę prodigus, omnium bonorum spiritalium quę per totius vitę spatium acquisiuit, in instanti iacturam facit. Cui competunt verba illa, quę de Efrain Propheta Oseas olim cecinit, Factus est Efrain quasi columba seducta non habens cor. Sicut enim stultitia columbę vt obseruat Diuis Hiero. in hoc, quod ceterę aues propolis pugnāt, & eos rostro & unguibus alurripiētib; defendūt, sola colūba ceteris aui- bus in hoc insipientior, abiatos pullos non dolet, nec requirit. Non ab simi is est peccatoris vxcordia & stultitia, quicquid per peccatum mortale omnibus suis meri-

Peccator opera sua diabolo sacrificat.

tis & operibus recte factis orbetur, tamen id omnino non sentit, & tantæ rei iacturam pro nihilo pendit: cū potius sanguineis lachrimis deplorandum esset illi: qui ergo proprios filios cum pelicano occidisti, cum eo solitudinem dilige, & oculorum tuorum lachrimis illos per penitentiam viuifica, redeunt enim ad vitam per penitentiam, opera quæ peccatum mortificata fuerunt.

Sed quia de pelicano solitudinis, & desolitario hic fit mentio: opere pretium erit, antequam hinc demigremus in laudem vitæ solitariæ & eremiticæ, non nihil dicere. Tanta porro est huius instituti excellentia: quod D. Chrysostomus tractatum quendam composuerit, in quo vitam monasticam & solitariam agentem, cum rege comparat, & illius conditionem & sortem felitiorem determinat: quia si Rex ciuitatibus & hominibus dominatur, solitarius dominatur sibi ipsi & suis affectibus, quod multo magis facinori ascribi debet. Seneca etiam contra Ciceronem determinat, quod vita solitaria dignior habenda est quam publica, & quod maiorem utilitatem Grætiæ attulit Cleantis & Zenonis otium, & mundi contemptus, quam plurimorum ducum tam belli quàm pacis, debita administratio, sicut enim libro quæ de vita beata & de tranquillitate vitæ scripsit, rationibus comprobatur. Vnde est, quod inter gentiles luminis supernaturalis expertes, sola ratione naturali ducti, quamplurimi extiterunt: qui publico viuendi instituto derelicto, & magnis imperijs neglectis, à tumultibus & inquietudinibus ciuitatis separati, vitam agrestem & solitariam sunt amplexi, quod existimo diuina prouidentia disponente, & animos eorum interius aliquo lumine illustrante hoc contigisse: ut nobis quibus cælestia bona parata sunt, essent exemplo. Nam sicut in terra sterili & inculta mineralia creantur & ibi argentum, & alia pretiosa metalla, ad utilitatem hominum creata sunt à Deo: sic in terra sterili

Habetur
Tomo. 3.
D. Chrysostomus.
Vita solitaria
cuius
m. 4.

Seneca.

Nota.

simile.

paganorum & Gentilium, multoties diuitias moralium virtutum, quas imitari voluit ipse Deus recondere. Ex quo sequitur quod non abs re erit, si vnum aut alterum Gentilium & Philosophorum exemplum in medium adducamus. Pericles inter Græcos multis nominibus celebratus, cum Atheniensibus imperitaret, vanitatem vitæ præsentis, & humanorum fluctuum inconstantiam considerans, amore vitæ solitariæ affectus, Atheniensium ducatum contempsit, & quasi de aliquo naufragio euassisset, ad portum solitudinis se contulit, & in remota & exigua casa vitam quietam degere, ubi titulum hunc descripsit. Inueni portum, spes & fortuna valete. Sententia quidem magis animo voluenda, quam verbis explicanda. Sentiebat enim hic Gentilis, quod mundus nihil aliud est, nisi tempestuosum quodam mare, vndis & vorticibus plenum, ubi Sirtes, Sirenes, Scyllæ, & Caribdes, ubi naufragia fortunæ & tempestates, & innumera alia pericula reperiuntur: vita autem solitaria & contemplationi dedita, portus est securissimus, ubi omnibus curis quibus cor humanum angitur, finis optatus aliquo modo ponitur. Imperator Diocletianus post multas res bene gestas in imperij administratione, post multas victorias de inimicis reportatas, post superbium illud Romæ ædificium peractum quod Terminus appellatur, quod cum septem mundi miraculis communi potest: vitroneus & nullo cogente, imperio renuntiavit, & ad paruum villulam circa Soloniam Liburniæ ciuitatem, se contulit, ubi à mundi tumultu separatus, lætus aliquandiu vixit, qui dicere solebat, nunquam solē tam iucundum & splendidum intuitum fuisse, quàm post imperij & oneris renunciationem. Sicut referunt Eutropius & Pomponius lætus. Dicebat etiam Imperatori condolendum agricolæ vero, inuidendum fore. Cui cum Romani legatos misissent, ut iterum imperij coronam ei offerrent, inuenissent quē cum in horto suo lactucas colligētem, nequaquam id accepturum respondit

Pericles
contempsit
ducatum.

Mundi contemptus.

Diocletianus renuit
imperium.

Eutropius.
Pomponius, lætus.

Plutar-
chus. li. de
tranq. pti.

Apollinius
Tyrinus.

Valerius L.
7. c. 1.

Plinius.

Genes. 12.

Paul. Bur-
genfis.
Caldei co-
lucrunt co-
gere Abra-
ham ad ido-
latrian.

pondit, sed quod volebat illis lactucis cum tranquilitate vesci, quas ipsemet plantauerat. Sed ad Philosophos deueniamus. Zenon, vt refert Plutarchus lib. de tranquillitate anime, cum prius mercaturam exerceret, nauis in qua omnes eius diuitiæ erant, in tempestate quadam iacturam fecit: quam libenti animo se tulisse affirmavit, vt quietius studio Philosophiæ & contemplationi, viteque solitariæ nauare posset. Dicebatque, vt Apollonius Tyrinus refert, nunquam se feliciori vêtô nauigasse, quam cum nauis eius submersa est: quia tempestas illa suæ tranquillitatis exitit causa. Interrogatus Apollonius Pytheus: vtum in mundo esset fortior & beator Gige aliquis, qui Rex erat potentissimus & diuitijs affluens: respondit, vt Valerius ait, quod Aglaos Philosophus dius beator illo erat. Erat autem Aglaos pauper Agricolæ, qui totum vitæ suæ curriculum in domo papercula & agresti in regno Arcadiæ cõsumperat, paupertate sua cõtētus, cuius meminit Plinius 7. naturalis historiæ. Sed vt humanis dimissis ad diuina nos conferamus, ex scriptura sacra liquidò constat, solitariam vitam, & à conuersatione hominum semotam, Deo esse pergratam. Abraham enim præcepit, vt egrederetur de terra sua, & cognatione sua, & de domo patris sui, & pergeret in terram, quam ipsi ostensurus erat, quâ tamen statim ei nō ostēdit, vt intelligatur solū in hoc prætendisse peregrinationem eius, & ab Idolatris Caldeis illū se iungere, ne fortè ab eis deceptus, ad Idolatriam declinaret: quia iam semel vt dicunt Hebræi, eum cogere voluerunt ad idolatrādū, & quia facere renuit: cõiectus est in ignem, à quo virtute diuina creptus fuit. Quod videtur eò firmare, vt inquit Burgēsis, scriptura sacra, nam c. 15. dicitur: Ego sum Dñs: qui eduxi te de Hur Caldeorū, quasi ipsum Dñs liberaffet ab igne, quē collere noluit vt Deū. Hur enim Caldeorū incendiū siue ignis interpretatur. Et Rabi Moyses, vt traditur ab eodē Paulo in lib. direction. perplexorū par. 3. narrat, quod in quodā

quodā libro de agricultura Aegyptiaca, scilicet Idolorū cõtinetur: quod quidā vir nomine Abrā, disceptabat publicè cū Idolorū cultoribus, asserēs quod nō erat ignis collendus vt Deus: & quod Rex timens, ne populū auerteret ab illa cultura incarcerationi eum, & spoliatum de terra sua eiecit. Præcepit igitur Deus Abraham, vt de illa terra egrediatur, & de cognatione sua, & domo patris sui, vbi idolatria vigeat: ne illa contaminaretur, quia nimis periculosum erat inter illos idolatras vitam degere. Et præcepit, vt peregrinaretur in terra, & vitā solitariā ab occasionebus se paratā degat: sic quippe mūdus præfēs, Hur Caldeorū, siue incēdiū quodā est, vbi innumeri sunt idolatræ, qui ipsum mundū rāquā Deū adorant & venerant, quod si aliquis ipsum collere & adorare contemserit, ab omnibus mundanis irridetur, cruciatur, & affligitur: quare ne ab occasionebus superemur, fugam arripere, & eum desserere necesse est. Et aduerte circa prædictum exemplum, quod quando Deus Abraham præcepit, vt de terra sua egrederetur, iam diu egressus fuerat: vt probè expositores aduertūt: quomodo ergo ei præcipitur secūdo quod egrediatur? Dupliciter respondetur. Primo, cū Strabone, quod quamuis egressus fuerat corpore, non tamē mente & voluntate, quia habebat animū iterū reuertendi. Cōpetit hoc, proch dolor, quā plurimis religiosis, qui licet mundū relinquunt, & egrediantur de terra & cognatione sua, sed nō mente & voluntate, sed corpore solum, & habent animum proprium iterum reuertendi ad mundum, & ad ea quæ dimiserunt. Vnde D. Bernar. suis nouitijs dicebat: Dimittite corpora in seculo, & corda ad religionē adducite. Secundo cum Lyrano, quod licet egressus iam esset, sed adhuc propinquus erat, & non longè fuerat progressus. Vnde præcipitur ei, vt longius recedat ab ea, quia lintera Hebræa sic habet. Vade tibi terra tua, id est, longè à terra tua. Ex quo habemus nō fat esse mūdū relinquere, & eius pericula fugere, nisi longè ab eo separemur.

Mundi pericula.

Hur Caldeorū qui

Nota.

Dubitatio

Strabo. solutio.

Mundus nō solū corpore, sed mentē relinquēdus.

D. Bernar. Secunda solutio. Lyranus.

Procul a
mundo fu-
gere oportet.

Gene. 19.

1. Ioan. 2.

Dubitatio.

Ioan. 1.

Gene. 1.

D. Thom.

1. p. q. 25.

art. 6. ad 3

Laetius.

Duplex
mundus
in scriptu-
ra sacra.

1. Ioan. 2.

Aliqui enim sunt qui mundum derelinquere videntur sed non longè fugiunt ab eo, quia per dilectionem in mundo habitant, & mundi vanitatem amplexantur. Hi enim licet non in mundo, prope mundum suat, & in occasione reuertendi ad ipsum. Quibus illud Genesis dici potest: Ne stes in omnem circa regionem, in montem saluum te fac. Fugite si saluari vultis, non solum à mundo, sed ab omni regione mundo propinqua, à terminis & confinibus eius, ab omni eo, quod lapit mundum, & terrenæ conuersationis speciem habet. Fratres nolite diligere mundum, neque ea quæ sunt in mundo: si quis enim amicus fuerit huius mundi, inimicus Dei constituitur. Deus enim & mundus inimici sunt, neque in vnum conuenire possunt: quia diuersa sequuntur studia, & contraria dogmata docent: vnde non potest aliquis sub vtriusque vexillo militare. Sed percontari libet, quare mundus odio habendus sit? Nunquid malus est mundus, vel à malo Deo vt Manichei sentiebant factus? Absit vt tale quid credamus. Omnia, inquit Diuus Ioannes, per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Et vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Tanta enim est mundi pulchritudo & perfectio, vt asserat S. Thomas, quod perfectior creati non potuerit, & Tales Philosophus, vnus ex septem quos Græcia iacetat sapientibus, solitus erat dicere, vt tradit Laetius, quod ex omnibus huius vitæ rebus, intellectus erat velotior, fortior necessitas, sapientior, tempus, pulchrior mundus. Si ergo mundus malus non est, si tanta est eius pulchritudo & perfectio, quare inimicus Dei asseritur & eam fugere suademur? Sed attende, quod mundus non tam pro materiali hac machinâ summo ingenio & artificio, elaborata, quàm pro vitijs & peccatis, & pro corruptis moribus sumitur. Sicut enim materialis mundus ex quator elementis constat, sic hic de quo loquimur, suis etiam elementis componitur, illis quippè, de quibus D. Ioannes in sua Canonica inquit: Quidquid est in mundo

do, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ. Ecce elementa quibus constat, & quibus mortales omnes inficit. Mundus hic odio habendus est, quia vanitate plenus, quia rebus mortiferis, animæque nociuis constat. At mundus materialis licet diligendus quatenus à Deo constitutus, tamen fugiendus: quia plenus laqueis & periculis, vbi plerique irretiuntur & illaqueantur. Quare ab Isaiâ dicitur: Formido, & fouea, & laqueus super te, qui habitator es terre. Et erit qui fugerit à voce formidinis, cadet in foueam, & qui explicuerit se de fouea, tenebitur laqueo. Fugiendus etiã est propter illius inconstantiam & vicifitudinem, *porlas buitas y turbos que tienz*, quem modo super rotam exaltat, mane miserabiliter deiecit & præcipitat, quos enim magis subleuat, maiori ruina prolapsi sunt. *A nadie da la mano para subir, que no le da del pie para caer.* Et hoc est illud Ioannis 1. canonica c. 5. Mundus totus in maligno positus est, id est, *esta sobre falso, es engañoso*, & ei non est fidendum, quia minatur ruinam: & idè ab eo fugiendum. Si enim à tempestuoso mari ad portum confugimus, si nauum perforatam per rimulas aquam recipientem, si denique ædificium malefundatum & ruinam minitans fugimus, quare mundum non fugiemus? in quo tantò maiora versantur pericula, quantò spiritualia damna corporalibus sunt præferenda. Perditio enim mundanorum filio suspenditur, quia inter peccatum mortale & infernum solum ruinosus vitæ paries interst. Quanta sit vitæ monasticæ & solitariæ securitas, perbellè & eleganter depingitur in libro Iob. c. 39. sub his verbis: Quis dimisit onagram liberum, & vincula eius quis soluit? Cui dedi in solitudine domum, & tabernacula eius in terra sanguinis conceperunt multitudinem ciuitatis & clamor exactionis non audit. Per onagram, quem hic depingit Propheta D. Gregor. in suis commentarijs solitariam & ruris cultorem intelligit, quem sequitur Petrus Carbonellus, vir utique verè pius & doctus, cuius extant su-

Isai. 24.

1. Ioan. 5.

per Iob eruditissima commentaria manu scripta, quæ ego reperi in bibliotheca insignis conuentus sancti Ioannis Regum, vbi dum hæc scriberem sacræ Theologie legendæ operam dabam. Inquit ergo, quod per onagram in desertis morantem, solitarius non incongruè intelligitur, ille inquam, qui liber à secularibus curis deuotioni & contemplationi vacat. Qui enim in seculo vitam degūt, non liberi, sed serui appellandi sunt: Deseruiunt enim mundo, qui dura seruitute eos premit nec tribuit eis requiem die ac nocte, quare vita eorum non libertatis, sed seruitutis, non otij, sed laboris, & inquietudinis existimanda est. Ille solum beatus censeretur, qui ab onanibus mundi curis & cupiditatibus & periculis, vitam transigit, iuxta illud Horatianum.

Horatius.

*Beatus ille qui procul negotijs,
Vt prisca gens mortalium,
Paterna rura bobus exercet suis,
Solutus omni serore.*

Idem est solutus omni serore cū eo quod dicit Propheta. Quis dimisit onagram liberum? Et subdit deinde: Et vincula eius quis rupit? Hæc vincula (vt dicit Hugo) sunt ambitio honorum, amor parentum, cura carnis: quibus multi ligati & præpediti currere post dominum concupiscunt, sed perficere expeditè non possunt: quia his vinculis detinentur. Cui dedi, inquit, in solitudine domum, & tabernacula eius in terra falsuginis. Perpulchrè solitudo terra falsuginis dicitur, quia in solitudine degentes, & à sæculi vanitatibus remoti, cum nullam in rebus mundanis & caducis voluptatem capiant, aut nullam in eis consolationem reperiant, magis eternorum, indies in eis ardor & sitis accenditur. Quare cum ad caelestia totis votis aspirēt contemnūt multitudinem ciuitatis, & omnem mundi gloriam pro nihilo pendūt, Vnde non ex-

audient

audient vocem exactoris. Per exactorem Diuus Gregorius Diabolum intelligit: qui semel in paradiso homini malæ persuasionis numum contulit, et quotidie ab eo huius debiti exigere reatum quærit, et clamores eius non audire, est tentationibus eius, minime consentire. Possumus etiam per exactorem mundum ipsum intelligere, qui crudelis est exactor. O quanta exigit, quam dura et importabilia ab his qui in illo habitant, nolo in illis recensendis commorari: ipsi mundani sæculo deseruientes sibiipsis sint testes huius veritatis. Fatebuntur quidē, quod vix ea quæ exigit possunt persolvere. Exigit fastum et arrogantiam, exigit magnam clientum et famulorum familiam, vestitum non vulgarem sed preciosum, mensam non parcam, sed lautissimam, exquisitissimis epulis abundantem, et alia huiusmodi, quæ sine diuitijs comparari non possunt, diuitiæ autem, non sine magno labore comparantur. Beatus ergo solitarius, & qui omnibus mundi cupiditatibus renuntiat, quia hic vocem huius importuni exactoris non audit.

Quod si aliquis mihi dicat: nunquid omnes mundum deserturi sumus? Nunquid omnes Cartusiani, vel eremi cultores futuri? Ad hoc dico, quod in ipso mundo, extra mundum esse possumus. Licet habitemus corpore in mundo, mente tamen possumus esse in cœlo, sicut erat ille qui dicebat: Nostra autem conuersatio in cœlis est. Sicut erat etiam iste pœnitens, qui quamuis in medio Babylonis, ciuitate populosissima, tamen quasi passer solitarius esse dicitur: quia multitudinem vitabat, solitudinem inquirebat, et contemplationi vacabat. Vigilauit, inquit, et factus sum sicut passer solitarius in tecto. Non solum pelicano se comparat, qui in solitudine degit, & conuersationem fugit, et nocturæ quæ in parietinis ruinosis, et desertis nidum construit, sed etiam solitario in tecto, qui licet in vrbibus et popu-

lis,

Philipp. 3.

pulis, vbi tumultus & gentium multitudo inhabitat, tam solitarius est, & inter tumultuantem populum, vitam remotam & solitariam agit. Sic quippe homines seculares, quibus vitæ institutum, clientum turba, & filiorum familia impedimento est ne mundum deserant, posunt in ipso mundo vitam solitariam & contemplatiuam agere: si tamen ab occupationibus & negocijs secularibus aliquandiu feriat, Deo & orationi vacare velint. Dauid enim Rex erat, & in gubernatione regni, & rebus bellicis administrandis valde occupatus: qui tamen dicebat: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo & requiescam? Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine. Pennas columbæ petit, quia sunt columbæ domesticæ, quæ licet domi habitent, & procreationi pullorum incumbant: tamen velocissimas pennas habent quibus in altum volant, & quandoque ad desertum feruntur. Sic Rex iste sanctus faciebat, qui licet Regni occupationibus præpeditus, tamen spiritualibus pennis, à secularibus negocijs se expediens, vitæ solitariae & quietæ, altissimeq; cõplationi, horis statutis vacabat. Vtinam mundi Principes & magnantes, quorum regimini, Reipublicæ cura comissa est, hoc imitarentur exemplum, quod ex omnibus horis, quas in ludis, voluptatibus, murmurationibus, & alijs vanitatibus, tempus inaniter conterunt, vel vnam quotidie eligerent, ad vacandum Deo & rebus spiritualibus incumbendum: forsitan non tam efrenatè & licentiosè viuerent, neque omni timore Dei postposito, pauperes opprimerent, iustitiam peruerterent, subditorum bona surriperent, & omni vitiorum genere afficerentur: esset enim breuissima illa particula temporis, totius vitæ correctio, & tantorum malorum remedium. Neque obstaret vitam secularem agere, dum tamen pennæ columbinæ contemplationis nõ deficerent. De sancto Daniele refert scriptura sacra, quod cum Babylone esset captiuus, ingressus cubiculum suum, apertaque fenestra, quæ contra Hierusalem respiciebat

*Psal. 54.
Cõtemplatio.*

Daniel. 6.

ciebat, genuflexus; & expansis manibus Deum ter in die exorabat. Claudebat fenestram, quæ respiciebat Babylonem, ne satrapæ Persarum & Medorum orationem eius impedirent, & apertæ illam, quæ respiciebat Hierusalem, vt memoria illius templi, in quo Deus colebatur, oratio esset feruentior ac deuotior. Sic tu dilecte licet in Babylonica captiuitate huius mundi sis captiuus, & varijs negocijs & occupationibus vitæ secularis, quasi catenis ferreis & compedibus præpeditus, potes tamen in medio Babylonis, oratorium construere, & Deum exorare. Aperi fenestram versus Hierusalem coelestem aspicientem. *No sca todo abrir ventanas axia Babylonia.* Omne enim studium mundanorum consistit, in aperiendis fenestris versus ipsum mundum: ex vna fenestrâ diuitias adorant, ex alia dignitates & honores contemplant, ex alia mundana gaudia, & voluptatibus illecebras spectant, & infatigabili siti perquirunt: at fenestra quæ Hierusalem respicit, vnde bona coelestia consideranda sunt, semper habent clausam, Aperi aperi o homo hanc fenestram, & bona coelestia ineffabileque diuitias, quas Deus diligentibus se preparauit cõtemplare. Ne intuearis Babylonem, & mundum hunc fallacem, ne falsa sua apparentia te decipiat: sed oculos contemplationis, ad supernam illam patriam conuerte, quæ visio pacis appellatur, vbi vera pax & tranquillitas animi consistit: assimilare passeri solitario, qui licet in testis ædificiorum ciuitatis habitet, tamen vitam solitariam agit dulcissimè modularur, & suauissimo cantu homines recreat, & creatorem suum incessanter laudat.

Tota die exprobrabant mihi inimici mei &c. D. Theodoretus sic explicat hunc passum. Ridiculus hostibus factus sum, & ego qui foelix & illustris eram, detestatio factus sum his qui olim me admirabantur. Improperabant enim populo Israelitico, in Babylonia detento, & conuiciabantur ei, illum blasphemando, non solum Babylonijs, sed & illi, qui quondam amicitia illum prosequerentur

D. theodo.

ba n̄tur, & facta eius laudare solebāt, nunc autem quia cinerem tanquam panem manducabat, & potum suum cum fletu miscebat, id est: quia in summa angustia & miseria erat constitutus, à facie iræ indignationis Dei: qui eleuās eum in miseriarum abyssum deiecit, omnes illi improperabant contumelijs afficientes, & coniurationem cōtra illum facientes. Vel aliter hoc exponatur. Tota die exprobrabant mihi inimici mei & irridebant me: Quare? quia cinerem tanquam panem manducabā & potum meum cum fletu miscebam, à facie iræ indignationis tuæ, id est, quia asperam penitentiam agebam, peccata mea desens: factus sum illis in parabolam & derisum tota die. Lingua namque nemini parcat: neque parcat iusto, neque peccatori, neque transgressori, neque penitenti. Possuerunt in cœlum os suum, inquit Psalmista: & lingua eorum transiit in terram: quia neque terrenis, neque cœlestibus hominibus parcat. Si mandum sequeris, te prophanum & perditum appellabit, si illum fugis, hypocritam, si splendidè epularis & preciosis induaris vestibibus, prodigum, si ab his abstineas, auarū dicet: si omnibus conuersabilem te prebeas, scurrā, si hominum conuersationem fugias, stolidum & stultum affirmabit. Ex quo sequitur, quod salubrius remediū contra hanc linguarum pestem, est aures obturare, & detraitorum verbis nihil moueri. Refert Valerius, quod cū Diogeni nunciasset amicus, dicens: Te amici cuncti vituperant, respondit. Oportet sapientiam, ab insipientibus feriri: esse enim meliorē iudicat mala lingua, quem carpit. Quare Seneca de remedijs fortuitorū dicit: Male de te opinantur homines, sed mali. Mouerer, si de me Maximus, si Cato, si Lelius sapiens, si alter Cato, si Scipiones duo ista loquerentur: mouerer si hoc iudicio accerent, nunc autem morbo faciūt. De Tito etiam tacio fertur, maledicenti sibi Metello respondisse: Facile est in me dicere, cum non sim responsurus, tu didicisti maledicere, & ego conscientia teste dedici maledicta contem-
nere,

*Lingua ne
mini par-
cat.*

Psalm. 72.

*Detrae-
tor contē-
nentus.
Valerius.*

Seneca.

nere, & sicut tu lingue tuæ: sic ego aurium mearum sum dominus. Et rectè quidem, quia ille vere aurium suarū dominus appellari potest, qui detractionibus & contumelijs non mouetur, & omnia maledicta contemnit. Sic quippè faciebat ille, qui dicebat: Ego autem tanquam surdus non audiebā, & sicut mutus nō aperiens os suū, & factus sum sicut homo non audiens, & nō habens in ore suo redargutiones. Et alibi: Factus sum tanquā vas perditum, quoniam audiui vituperationem multorum commorantū in circuitu. Quod dupliciter explicatur. Primo, tanquam vas perditum, quod ex omni parte fractum est, & nulli vsui aptum, nisi ad immundicias recipiendas, sic illi suis linguis venenatis, immunditijs replebant: nunc adukerum, nunc homicidam, nunc hominem vilē appellantes. Secundo, tanquam vas perditum, id est, fractum & rimulis plenum, quod nihil in se retinere valet, sic ex omnibus iniurijs, blasphemijs & conuitijs, quæ aduersum me loquebantur, tanquam si vas fractum essem, nihil in pectore ad vindictam retinebam, sed propter Dei amorem obliuioni mandabā. Discatis hinc charissimi detractionibus non conturbari, & exprobrationibus & iniurijs non commoueri, cum vulgi os nemini parcat, neminem illesum abire permittat. Quod si fiat non mediocris remuneratio in cælo nos expectabit: dicente Psalmista: Abscondes eos in abscondito faciei tuæ à contradictione hominum, proteges eos in tabernaculo tuo à conturbatione linguarum. Tanta enim, & tam grauis est linguæ plaga & persecutio, quod solus Deus potest iustum ab illa protegere & defendere, conferendo illi in præsententi patientiam & gratiam, & in futuro protectionem & gloriam.

Psalm. 37.

Psalm. 30.

*Due expō-
sitiones.*

Psalm. 30.

(?)

Concio quarta.

*Dies mei sicut umbra declinauerunt:**Et ego sicut scænum arui.**Tu autem Domine in aeternum permanes:**Et memoriale tuum in generatione & generationem.**Tu exurgens Domine misereberis Sion:**Quia tempus miserendi eius, quia uenit tempus.**Quonia placuerunt seruis tuis lapides eius:**Et terra eius miserebuntur.*

EDIT penitens hic, ad mortis considerationem, omnibus peccatorum suorum penitentiam agentibus valde utilem, nimisque necessariam, quia nullum remedium contra peccata efficacius esse potest, ad sensualitatem refrenandam, & inordinatos eius motus sedandos & componendos, quam continua mortis meditatio. Nullus enim homo tam effrenis & indomitus esse potest, quem facies mortis non deterreat, & cuius consideratio quæ amarissima est, timidum, morigeratum, ac disertum, non faciat. Hinc est, quod Deus qui ingenium hominis, naturæque nostræ libertatem probe nouerat, quæ ad peccandum est procliuis, & ad diuina transgredienda præcepta, nimis audax & præceps: ut illi timorem

morem incuteret, præceptumque de non gustando paradisi ligno obseruare cogeret: non inferno, purgatorio, aut iudicio, sed morte illum minatur: quasi remedium hoc & Anthidotum, ceteris omnibus esset efficacius. De ligno scientiæ boni & mali, quod est in medio paradisi, ne comedas: in quacumque enim hora comederis morte morieris. Hoc eodem medio uti solet Deus ad peccatores conuertendos, ut dimissis flagitijs & peccatis, ad pedes illius, uinctis post terga manibus prouolbantur, & diuinam eius misericordiam humiliter implorent. Patet enim de Rege Acab impio, qui, ut vineam Naboth vi sibi usurparet, eum lapidare fecit: quem tamē cum per Heliam minaretur Dominus, timore mortis perterritus, peccatorum suorum egit penitentiam, & ad Deum conuersus est, sicut 3. Reg. narrat historia. Rex etiam Antiochus, qui tot flagitia commiserat, & tot mala fecerat in Hierusalem, cum diuina virtute percuteretur, sicut 2. Mach. narratur, & mortem sibi videret instare, ad Deum conuersus est, & magna lachrymarum copia perfusa, ab eo veniam petijt, quam tamen consequutus non est, quia penitentia illa vera non erat, sed ficta, nec tam pro Dei offensis commissis, quam pro morte sibi instante dolebat. Huc spectat Psalm 89. qui incipit: Domine refugium factus es nobis. Cuius tanta est difficultas, quod D. Ciprianus ad Augustinum misit, eius explanationem exposcens. In hoc Psalmo, postquam illius author, miseriam hominis, eiusque mortalitatem quam per peccatum incurrit proponit, à Deo optimo maximo auxilium implorans: statim Deum inducit, ad penitentiam hominem prouocantem, quem finem ut assequatur: breuitatem vitæ eius, multis similitudinibus ob oculos ponit. Domine, inquit, refugium factus es nobis à generatione in progenie. Tu Domine à principio sæculi, nostrum refugium factus es, humanam naturam ex nihilo creando, & ad vitam æternam dirigendo, & hoc à generatione in generationem, id est, à principio mundi usque

Gene. 2.

3. Reg. 21.

2. Mach. 9

Psal. 89.

ad finem, in quocumque statu, vel in quacumque lege. Priusquam montes fierent aut formaretur terra &c. Nec mirum, quod à generatione & generationem possis esse nostrum refugium, quia tu æternus es Deus, omnino sine & principio carens, nullisque temporis limitibus circumscriptus: in quo à Dijs gentium distingueris, qui cum homines fuerint ab æterno esse non potuerunt. Ne auertas hominem in humilitatem, id est, naturam humanam: quæ per culpam valde humiliata fuit, facta morti obnoxia, ne deseras, & ab ea vultum & auxilium tuum ne auertas. Hebraica veritas sic habet. Auertisti hominem in humiliatione, & dixisti, conuertimini, seu reuertimini filij hominum. Quod exponit Abenhazra Hebræus de necessitate moriendi, quam incurrit primus homo per peccatum, & est sensus: Auertisti hominem, id est, Adam, in quo virtualiter omnes eramus in humiliatione & abiectione. Hæc quidē contingit quādo mortalis factus, è paradiso fuit eiectus: cui dictū fuit Gene. 3. Puluis es, & in puluerem reuerteris, & hoc est reuertimini filij hominum, id est, in terram de qua formati estis. Sic enim interpretantur D. Theodorus & Folen- gius. Quoniam mille anni ante oculos tuos, tanquam dies hesternæ, quæ præterijt, & custodia in nocte: quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt. Hic breuitatem humanæ vitæ describit. Quia si vita nostra æternitati conferatur, licet per mille annos duraret: esset quasi dies hesternæ quæ præterijt, cuius nullum iam reperitur vestigium, & quasi custodia in nocte. Secundum D. Hieronymum super illud Matth. 4. venit ad eos quarta vigilia noctis, stationes & vigiliæ militares, in trium horarum spatium diuiduntur: sic, quod quælibet vigilia, vel custodia, continet tres horas: quia nox distinguebatur, quo ad custodias militum, in quatuor partes, quarum quælibet dicebatur vna vigilia: vnde quælibet custodia, aut vigilia, ad summum tres horas continebat. Quadrat methophora humanæ vitæ. Primo, quia plena est

Abenhazra Rabinus.

Gene. 3.

D. Hiero. Titelman. Folen- gius

D. Hiero. super Mat. Vigiliæ militares nocturnæ.

na est, obscuritate & ignorantie tenebris. Secundo quia iuxta illud Iob cap. 7. vita hominis militia est super terram, cuius tanta breuitas est, quod non solum diei hesternæ, sed tribus horis nocturnæ vigiliæ, eam comparat. Sed adhuc magis breuiatur secundum versum Diui Hieronymi, quæ sic habet. Percutiente te eos vt somnium erunt. Felix vertit: Rapiisti eos vt impetus aquarum, somnus sunt. En quibus rebus comparatur vita humana, rapido nimirum amni, & fluuio, repentinæ nimborum præcipitationi, ac demum somno, vt eius breuitas nobis manifesta fiat. Vnde quidam Græcorum vmbra somnum eam appellauit, & Euripides apud Platonem, Dialogo qui Gorgias appellatur, vitam nostram non vitam, sed potius mortem appellandam esse putauit. Quis nouit (aiebat ille) vtrum viuere, mori quidem sit, mori autem viuere? Quod si vita tam fragilis, tam caduca & breuis est, quare in illa confiditis? Conuertimini filij hominum, inquit Deus, quare in peccatis & voluptatibus vitam degitis? Quare presentia diligitis, & æternorum obliuiscimini? Sed Paraphrasis Caldaica hoc magis exprimit, quæ sic habet: Conuertens hominem de peccato suo vsque ad mortem: & dicens, reuertimini filij hominum. Quasi diceret: Hoc vnum inter alia memoria, scilicet mortis, vos deberet, ô mortales filij Adæ deterrere, & à peccatis vestris conuertere. Et hæc est ratio, vt ego arbitror, quare disposuit Deus gloriosus, quod homines non statim, vt moriuntur resurgant, sed expectarent vsque ad resurrectionem generalem, & corpora in sepulchro reseruarentur, corruptio ni & vermibus obnoxia: nimirum, vt obliuioni nostræ mederetur, & haberet homo præ oculis, quod ad Dei timorē & mortis memoriã, eum posset excitare. Sicut cum aliquis facinorosus homo morti dānatur, in super & quod membra eius diuidantur & suspēdantur in biuijs. Hoc enim eo animo fit, vt alij per viam prætereuntes, vidētes eum, & ri-

Breuitas vite humane.

D. Hiero. versio. Felix.

Plato.

Paraphr. Caldaica.

Quare non statim homines resurgunt.

Simile.

& rigorem iustitiæ ad memoriam reuocantes, timeant quid simile deinceps perpetrare. Sic Deus optimus maximus voluit & decreuit, quod ad inuicem anima à corpore in morte separètur, & quod corpus, quasi cõfusio ni expositum, iaceat in sepulchro, *que este alli a la verguença para escarmiento: vt omnes filij Adæ imaginem mortis præ oculis semper habentes, à vitijs retrahantur.* Hinc haberi potest intelligentia facti illius saluatoris, quod habetur Matthæi 21. quando ficulneam maledixit, eo quod cum folijs esset ornata fructum tamen nullum habebat, mirantibus Apostolis quod sic aruisset ficulnea. Res quidem admiratione digna fuit, quod arborem illam folijs virentem, Deus sic maledixisset, propterea quod fructus non haberet, cum tamen tunc, tempus fructuum non esset: quod alius Euangelista non tacuit. Quare Domine magis in ficulneam, quam in alias arbores, illi propinquas excandescis & indignaris? Aduertite obsecro. Quando personam aliquam (alioquin magnæ autoritatis & prudentiæ) propter aliquam leuem occasionem nimis irasci cernitis, statim iudicatis quod ira illa vetustior est, & aliam occasionem habuit. *Yo seguro que fulano no lo ha de agora.* Sic in præsentia D. Athanasius, inquit, non propter illam leuem occasionem, Deus ficulneam maledixit, antiquior enim fuit indignationis suæ occasio. Fuit namque ficulnea aliquo modo pœnæ mortis, quæ Adam propter peccatum incurrerat dissimulatrix: cùm folijs illius cooperuit se. Cum enim Adamus, nudum & iustitiæ originalis spoliatum se cerneret, ad ficulneam occurrit, & folijs eius nuditatem suam confusibilem cooperuit, in quam per peccatum incurrerat: & ideo ficulneam maledixit. Non enim vult Dominus esse aliquod velamen, quod ab oculis nostris, miseras & pœnalitates, in quas per peccatum deuenimus, abscondat, sed quod semper eas habeamus præsentis & manifestas. Præcipua autem illarum est mors: cuius memoria nunquam à mentibus nostris deberet excidere. Per Ezechielē c. 7.

Math. 21.

Quare Deus
Ficulneam
maledixit.

simile.

Nota.
Ezech. 7.

vt

vt populum rebellem ab idolatria. D. auocaret, promittit dicens. Ecce inducam super vos gladium, & deiciam interfectos vestros ante idola vestra, & dabo cadauera filiorum Israel, ante faciem simulachrorum vestrorum, & dispergam ossa vestra, circa aras vestras, in omnibus habitationibus vestris. Et subdit illico: & scietis quia ego sum Dominus. O efficacissimum remediū ad hominem durum & pertinacem refrenandum. Promittit enim quod circa aras in quibus sacrificare dijs suis solebant ossa mortuorum missurus sit, vt memoriam mortis ad mentem reuocantes, respiciant, & ad meliorem mentem redeant, Deū quem suum cognoscant. Vis igitur peccator dare & proterue, qui Deum non cognoscis, qui bibis quasi aquam peccatum, qui maiestatem Dei spernis, qui nomen eius blasfemas, & mandata illius pro nihilo pendis, vis, inquam, ad illius cognitionem & obedientiam peruenire? vitam in timore degere, & uitij omnino cauere? hoc remedio vttere, quod efficacissimum fore non dubito. Cor tuum in quo quasi in ara demonibus sacrificia offerre solebas, cadaueribus, cinere, & mortuorum ossibus per iugem mortis meditationem imple: & sic fiet, quod creatorem timeas, vitia fugias, peccatorum pœniteas, & ad Deum per veram cordis contritionem conuertaris. Quia, vt inquit Seneca Epist. 25. Nihil equè tibi proficiet ad temperantiam omnium rerum, quantum frequens meditatio breuis eui, & hoc incerti: Nāquē, vt. D. Hiero inquit, in prologo bibliæ, facile contemnit omnia, qui se cogitat moriturum. Probè nouerat efficaciam huius remedij Regalis Propheta, cum de quibusdā peccatoribus agens Psal. 54. dicebat: Veniat mors super illos, & descendat in infernum uiuentes: quoniam nequitie in habitaculis eorum, vel vt habet Paraphrastes: Regnant enim nequitie in habitaculis eorum. Sed quid nam ista impræcatio significat, qua optat illis, vt veniat super eos mors, & uiuentes ad huc, ad inferna descendat? Audi doctorem Incognitū

Memoria
mortis à
peccatis re-
trahit.

Senec
epist. 25.
D. Gero.
Psal. 54.

Doctor in
nominatus

f ad

ad ista tibi respondentem. Mors super illum venit, qui iugiter illam in corde meditatur, illi in infernum viui descendunt, qui hic viuentes, mentem inclinant ad ipsam meditandum. Cum ergo propheta noster, vim huius remedij non ignoraret, personam hominis penitentis induens, de fragilitate humanæ naturæ, & breuitate nostræ vitæ, cuius consideratio, ad penitentiam solet inducere, non semel, sed multoties in hoc Psalmo, agit, quare & nunc dicit: Dies mei sicut umbra declinauerunt, &c.

Tu autem Domine in æternum permanes. &c. Non incongruè postquã vanitatẽ humanæ vitę tetigit, nunc de æternitate Dei agit, vt ex iuxtapositione vtriusque, magis vanitas vitę nostrę detegatur. Vita enim nostra si cū æternitate Dei cõparetur, non vita, sed umbra vitæ dicenda erit. Dies mei, inquit, sicut umbra declinauerunt. Umbra hoc peculiare habet, quòd quanto maior est, tanto occasui & nostri sit propinquior: sic vitæ nostræ contigit: quãto enim magis aliquis vixit, tanto minus sibi viuendum restat. Nihil umbra fugatius, in quo etiam vita nostra illi assimilatur, quæ fugit velut umbra & numquam in eodem statu permanet Iob. 14. & in illa malorum confessione, quæ habetur Sapien. 2. inter alia dicitur: Vmbra transitus est tempus vitæ nostræ, &c. 3. Ecce omnia trãsierunt sicut umbra, Potissima autem ratio (ni fallor) quare vita humana vmbra comparatur, hæc est, quòd in umbra est apparentia corporis, non existẽtia: sic vita præsens, bonorum vmbra & imaginem habet, non bona diuturna & persistẽtia: diuitijs, honoribus, & voluptatibus abũdat: tamen omnia hæc nihil nisi fallacẽ vmbra referunt. Promittunt fatietatẽ, & cõferunt egestatẽ, promittunt beatitudinẽ, & conferunt solitudinẽ: sunt quidẽ nõ vera, sed fallacia, non solida, sed apparentia. Quapropter. Eccl. 34. dicitur. Quasi qui apprehendit vmbra, & sequitur ventũ, sic qui attendit ad uisa mendacia. Hinc intelligetis, quid

Simile.

Vita fugacitas.

Iob 14.
Sapi. 2.
Sapi. 3.

Eccl. 34.

quid in illa umbra horologii Regis Ezechia adumbratũ fuerit, sicut habetur, in Isaia. 38. Cũ enim conuertisset faciem suã ad parietem templi, & amare fleuisset peccatũ suum, certificatus fuit per prophetã quòd non moreretur, sed quòd per quindecim annos, prolongaretur vita eius, in cuius signum umbra horologii, decem lineis reuersa est. Non enim intelligendum est quod solare corpus per gradus suos retrocesserit in celo sed solũ umbra in horologio (quã opinionẽ veriorẽ esse existimo) vt vel ex hoc appareat, humanam vitam nihil aliud esse, quam vmbra vitæ. Datur illi signum vitæ non in sole, sed in umbra; non in luce, sed in tenebris: quia non veram vitam, sed vmbra vitæ, non lucentẽ, sed tenebrosam habemus: si cum splendidissima illa æternitatis vita cõferatur, quæ sine fine duratura est: quam si ante oculos mentis nostræ habereamus, proculdubio omnẽ mundanã gloriã contemneremus. Sicut enim quãdo homo habet solẽ præ oculis & ante faciem suã, tunc atergo vmbra proicit, quando vero sol est atergo, tunc vmbra ante oculos suos habet: ita, quod sol & umbra in eodẽ loco non se compatiuntur: non secus est; de rebus his mundanis, & transitorijs, quæ quidẽ nil aliud sunt nisi umbra, & Deo nostro, iustitiæ vero sole, sentiendum est: Qui enim in Deum æterna quẽ eius bona figit oculos, faciliẽ vmbra delectationum mundanarum posthabet & contemnit & quasi atergo omnia proicit: at illi qui Deum atergo habet, bonorũ qu; celestiu obliuiscuntur, delectationes mūdanas amplectuntur, eas qu; præ oculis sepe habet: cū tamẽ vmbra sint verã existẽtia nõ habentes.

Sed age iam, vmbra hãc mundanarum rerũ prætereuntes, ad æternã illã lucẽ perueniamus, & de diuturnitate eius aliquid disputemus. Tu autẽ Dñe, inquit Dauid, in æternũ permanes, & memoriale tuũ in generatione & generationem. Quantũ ab similibus nostris, qui nullum defectũ pateris, tẽpori nõ subes, neq; termino ali-

Isai 38.

Vita nostra umbra

Paulus
burgen sũ
p. r. 4. c.
2. Reg.

Simile.

Iaco. I.

Philolaus
Dei eter
nitas.Plat' in
Thimco.

quo durationis circūscriberis, sed perpetuō vigore & fortitudine perseveras: apud te enim nulla reperitur trāsmutatio nec vicissitudinis obumbratio, quemadmodū apud omnes creaturas reperitur. Aegyptii Deū ipsum significare volentes, per hieroglyphicum circuli intelligebant, quia figura circularis, caret principio & fine Cui allusit Empedocles dicēs: Deus est sphaera incōprehensibilis cuius centrum est ubiquē, circumferentia nusquam. Per se cum Iouem cæli Dominum dicerent, sacrificia illi facere putabant, vbi excelsam speculam cōfiscendissent, Iouem quē cæli circulū nūcupassent quasi sempiternum & infinitum illum compellantes. Ad idē spectat, quod philolaus asseuerat, Deum per numerum septenarium solere intelligi, nimirum, quia ea est huius numeri prerogatiua, vt ipse sibi similis alter ab alijs sit. Est enim numerus hic sine motu, quia nihil patitur. Nā alij numeri partim generāt nō geniti, partim generantur, cum minime generent, alij vtrumque munus obeunt, solus septenarius, vtriusque cōditionis est expertus: vnitas quippe a nullo prorsus genita, numeros omnes parit, octo vero generatur ābis quatuor, nullum autē generat, quisit infra denarium, at quaternarius & generatur, abinario bis sumpto, & generat octonarium, solus septenarius singularis & immouibilis, & ideo per illum antiquitas Deū intelligebat, qui nullę mutationi subiectus est. Hoc quidem Platonem non latuit, sic namque inquit in Thimeo: Et quidem fateri oportet esse speciem, quę semper eadem sit sine ortu atque interitu, quę neque accipiat quicquam aliunde, nec ipsa procedat ad aliud quicquam, sensu quē corporis nullo percipiatur, atquē hoc est quod ad solam intelligentiam pertinet, eius quę intentionis est propriū. Hactenus Plato. Ex quo forsitan Boetius carmen illud desumpsit quod habetur metro. 9. lib. 3. de consolatione.

Tu qui perpetua mundum ratione gubernas.

terra-

Terrarum celi. que Sator, qui tempus abæuo,
inire iubes, stabilis quē manes dans: cuncta moueri, non posse.
Potuit & hoc ex nostro Psal. 101, desumere, habetur enim Paulo inferius: Initio tu Dñe terram fundasti & opera manuum tuarum sunt cæli, ipsi peribunt tu autē permanes & omnes sicut vestimentum veterascent, vbi Psalterium romanum habet, & omnia sicut vestimentum veterascent vt referatur ad cælum & terrā, & quidquid cælorū ambitu continetur. Nihil enim est preter Deū quod sub sole permaneat. Preterit figura huius mūdi, inquit. D. Paulus, mundum hunc figurā appellat, quia ea facilitate omnia consumūtur quā figura in speculo representata deletur, vel forte appellat eum figuram, quia esse permanens non habet, sed vanā quandam representationem cito perituram. Sicut quādo ostenditur populo aliquarum rerū imago & pictura, quod sermone hispano appellatur, *retablo*, ostenduntur ibi pastores, oves, arietes, Reges Christum adorantes, camelli, & equi: sed per transeam & cursum, vix oculis tibi presentatur imago, quādo statim transit & disparuit: sic, inquit, transit mundi huius figura, omnis quippe pulchritudo eius, in ictu oculi disparet, & nullā habet cōsistentiā, Inducit. Arist, in poetria fabulam cuiusdam Poete, palatium regium, desertum plorantis & alloquentis, in hunc modum. Domus egregia conpungor ad lachrimas, tuam inspiciens solitudinem, at illa, inquit, contremuit cōpassa mihi propter lachrimarum multitudinē, cui inquit. Vbi quæso sunt qui quōdam in te habitauerunt. & iucundam vitam cum securitate, & temporis amenitate duxerunt? At illa, temporales, inquit, existentes, temporaliter transierunt cum tempore, & me quoque sub forte temporis, transituram dimisserunt, res namque nullę stabiles, quę cum fluxu huius temporis fluxibiles fluunt. Vulpes tanta astutia & caliditate a natura est prædita, quod in aliquibus videatur, ratiocinatione & discursu vti, vt obseruauit Plinius.

Psal. 101.

I. Corin v
similc.Aristote,
Nota.Exemplū
naturale.

Plutar. tarcus de qua naturales referunt, quod paladossam ali-
quam regionē paragratura, siue per niuem transitura,
Primum prius aure ad terrā adhaerita, exploratur soli firmatē:
Pierius. 2. quod si sub glacie audiat aquam defluentem & curren-
Holcoth. tem, timet, neque progredi audet. Vt inam nos huius
animantis in hoc prudentiam & sagacitatem imitare
mur. Cui enim potius, mūdāna & transitoria huius vi-
tæ, quā copiosissimo amni a quarum decurrentiū cōpa-
rem, quæ perpetuo fluxu ad interitum properat? Et
quidem de nobis, vt alia taceam, quædam mulier sapiēs
dixit, Omnes morimur & quasi aquæ dilabimur. Aul-
cultā absecro diligenter, & audies murmur aquarum
transcuntium, modo transit vnus rex ad mortem, mo-
do vnus comes, modo episcopus, modo diues, modo pau-
2. Reg. 14. per, omnes enim infatigabili cursu, ad vnam metā pro-
2. 104. 2. peramus: transit mundus & concupiscentia eius, & ni-
hil est quod permaneat sub sole, quare stultus est, re-
D. Aug. bus labilibus & caducis fidere. D. Augustinus, hunc lo-
cū exponens, ait: Ecce mundus transit & concupiscentia
eius, quid uis ergo, vtrum amare temporalia, & tra-
sire cum tēpore, an Christum amare & in æternū viue-
re? Rerum temporalium fluuius transit, sed tanquā iux-
Simile. ta fluuium, arbor nata est Dominus Iesus Christus, ra-
peris in precæps, tene lignū, voluit te amare mundi, tene
Christum. Vtitur methaphorica loquutione. Quādo
enim aliquis ab impetu aquarum rapitur, & per mediū
fluuium, non sine magno vitæ periculō defertur, si ali-
quod lignum stabile & firmum offēderit, illud totis
viribus apprehēdit, & complectitur, & sic periculum
illud euadit. Omnia quæ sunt in hoc mundo instabilia
sunt, & ad interitum properant, mundus ipse suo cursu
omnia secū rapit, nihil preter Deū stabile est & firmum
quæ si apprehēderis, saluus eris: quare postquā vates in-
stabilitatē vitæ humanæ, depinxit, per apostrophē, ad
Deū se cōuertēs, inquit. Tu autē Dñe in æternū perma-
nes, & memoriale tuū in generatione & generationē.

Ita exurgens Domine miserere sion, etc. Hic per Sio,
Ecclesiam intelligit: per misericordiam vero, gratiam
incarnationis, quæ summa misericordiarū fuit Tu Dñe
qui æternus es & nullis limitibus circūscriptus, qui ho-
minem in principio mundi creasti, nostri misertus es,
& opus tuum quod plasmaueras, reparasti. Ad quē
enim magis quā ad te ipsū, qui plasmator es nature nos-
træ, reparatio spectaret? Si imago aliqua deletur &
deformatur, non ad alium nisi ad ipsum opificem, res-
tauratio eius spectat. Homo est imago Dei, quia ad
imaginem & similitudinem eius creatus, hæc imago per
culpam deleta fuit, quare ab ipso opifice Deo reparā-
da erat. Quomodo enim ferre potuisset Dei verbū imā-
ginē quā sibi fecerat pretiosā, in pretiosā & deformem
permanere? hoc enim ab omni ratione alienū erat. Vnde
est, quod Ireneus. l. 3. in hereses. c. 20. inquit. Et quia nō
erat possibile cū hominē, qui semel victus fuerat, & elli-
sus per inobediētiam, replasmare, & obtinere brāuiū vi-
ctoriæ, iterū autē impossibile erat, vt salutē perciperet,
qui sub peccato ceciderat: vtrāq; operatus est filius,
verbū Dei existēs à patre descēdens, dispensatione cō-
sumās salutis nostræ. Cecinit & hoc Prudentius dicens.

*Stragem sed istam non tulit.
Christus, cadentum gentium
Impunē, ne forsan sui
Patris periret fabrica.*

Sed quare cōuenientius fuerit, quod persona filij, ma-
gis quā patris aut spiritus sancti, naturam nostram per
carnis assumptionē repararet? De hoc disputāt Docto-
res scholastici præsertim Alexāder. 3. parte membro. 5.
art: 1. vbi adducit D. Anselmū li. cur Deus homo. qui
inquit, quod Homo apetiit diuinam similitudinem,
quæ ad filium spectat, qui vera imago & similitu-
do patris est, idco magis ad filium, quam ad patrem
aut Spiritum sanctum, culpæ vindicta aut indulgen-
tia pertinebat. Antiquitus, quando hastiludium cele-
bra-

*Iuxta in-
terpreta-
tionē Caso-
do & Hal-
monis.*

Simile.

*Irene. l. 3.
c. 20. abe-
res.*

Prudentius

brabatur, qui certamini se exponebant, & ludum fuisse tabant, scuta sua in loco certamini dedicato collocabant, tunc miles aut eques adueniens, hastæ extremitate aliquod scutorum illorū tangebatur: & continuo illius Dominus, cuius scutum tangebatur, sumebat arma, et ad certamen se preparabat. Similitudine hac materiali, utcumque intelligi poterit, quare magis diuinum Verbum, quam alię personę humanam naturam induerit. Sūt quidē in diuina essetia tres personę Pater, Filius et Spiritus S. perfectione & dignitate æquales, habēt tria attributa quę sunt quasi insignia, et scuta eorū, in signe Patris est potentia, in signe Filij sapientia, et Spiritus sancti bonitas: primus angelus in cælo impero tetigit scutum et in signe patris quādo plenus arrogantia dixit: In cælum conscendam super astra celi, similis ero altissimo, scilicet in potentia: vnde si eius casus reparabilis fuisset, reparatio eius ad patrem pertinebat: at Homo in paradiso, tetigit scutum filij, sapientiam videlicet, Eritis sicut dii scientes bonum et malū, quare ad filium eius reparatio pertinebat. Induere, inquit Isai, fortitudinem brachium Domini. Brachiū nā que Filius dicitur iuxta illud, Fecit potentiam in brachio suo, qui indutus est fortitudinē, ad principē huius mundi debellandum, quando nostram naturam humanā induit, in qua ipsum deuicit et superauit. A dumbra tū fuit mysterium hoc in uate Osea. c. 2. vbi naturam humanam, à conspectu Dei fugientem inducens, dominus ipse loquitur, in hunc modum, quasi qui spem de eius reditu cōceperit. Ecce ego lactabo eam, et loquar ad coreius. Rupertus expendēs huic locum, ait: lacta- ri hic, idem significare quod dulciter foueri, et, D. Hiero. exponit: lactabo eam, id est, blandietur ei, sed quomodo lactaturus erat, nisi per assumptionē carnis, naturę nostrę humanę innumera beneficia tribuendo? Mulier enim quādo filium lactat illū amplectitur: sic Deus naturam nostram humanam amplexus, eam lactauit.

Isai. 14.

Gene. 3.

Isai. 51.

Luce. 1.

Oseas. 2.

Ruper.

stauit. Vatablus vertit pelliceam eam. Sed Septuaginta habent: Seducam eam, sed nunquid Deus aliquem seducit? O seductio diuina in bonum hominis ordinata. Fuit quidem incarnatio Verbi seductio quædam cælestis, nō qua hominem deciperet, sed qua illū attraheret, non vi, sed amore, non funibus aut catenis, sed fauoribus & beneficijs Similitudo quædam naturalis Sargi piscis hoc nobis explicat. Sargus, ut refert Aelianus lib. 11. cap. 19. & Oppinianus lib. 4. hominē odit & fugit, capram vero irrationali quodam amore prosequitur. Et si eius in litore pascentis, umbra in mari visa fuerit adnatat libenter lætusquē exilit, & attingere eam, miro quodam modo gestit. Quare piscator, ut sargum decipiat & comprehendat, pelle caprę induitur, & ad litus rete manu tenēs accedit. Sargus vero capram esse existimans, statim accurrit: piscator quidē iacto rete illum capit. Ecce ego, inquit Deus, seducam eam. Audite seductionem Dei: Fugerat homo à diuino conspectu, illumque maxime timere timebat, nil amabat nisi carnem, nihil nisi humanū appetebat. Quare Deus pellibus naturę nostrę mortalis induitur, & naturam humanam per incarnationem assumpsit, ut hominem ea piscari, & ad se attrahere per amorem posset. Propter hoc inquit Bernardus, verbum carne vestiri voluit, ut homines, qui nihil nisi carnalia sapiebant, miras in hac carne inuenirent delicias.

Vnum hic obseruatione dignum est, quod cum Propheta de hoc mysterio agit, inquit: Tu exurgens Dñe misereberis Sion. Tu exurgens, inquit. Quasi dicat: Nemo alius præter te, hoc munus potest exequi, neque Angelus, neque Propheta, neque Sanctus. Non quia non posset Deus cuiuscumque Angeli acceptare merita, aut cuiuscumque Prophetę satisfactionem: posset quidem ut Scotus habet in 3. distin. 20. quæst. vnica, aliquis purus homo, si fuisset conceptus sine peccato, opera Spiritus sancti sicut fuit Christus, & Deus dedisset si-

Vatablus.
Septuaginta.
Nota.

Aelianus.

Oppianus.

D. Bernardus.

Scotus 23

Post D.
alicuius
hominis pu-
ri merita
acceptare
pro redem-
ptione.

D. Ansel.

Hebræ. 2.

Ansel. et
Alexandr.

Isai. 63.

Septuag.

Hilari.

Tertulia.

Athanas.

Theodor.

bi summam gratiam, quam potuisset recipere, sicut & Christo dedit, sine meritis præcedentibus: talis quidē genus humanum posset redimere, & pro eo satisfacere, neque hoc est denegandū: tamen hoc est de potentia Dei absoluta, non secundum ordinem ab eo prefixum, secundum quem ordinatum est, quod non ab alio, nisi ab ipso Deo homo redimeretur. Et in hoc sensu intelligendus est D. Anselmus, l. cur Deus homo, cum asserit necessarium fuisse, hominem, per Deum hominem reparari. Decebat enim inquit, D. Paulus ad Hebræos c. 2. propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorē salutis eorum per passionem consumare. Decentia autem in hoc consistit, quia si aliquis Angelus, aut forte propheta, vel Sanctus, hominem redimeret, iam non idem esset Creator & Redemptor: & sicut, habet Anselmus & Alexander, homo non restitueretur ad pristinam dignitatem, nam qui prius soli Deo subdebatur, iam Angelis esset inferior & redemptori suo subditus. Vnde est quod Isai. inquit cap. 63. Nam ubi lectio nostra habet: Non est tribulatus, & Angelus faciei eius, saluauit eos, in dilectione sua, & in indulgentia sua, ipse redemit eos: Lectio Septuaginta habet. Non legatus neque Angelus, sed ipse Dominus saluauit eos, eo quod diligeret eos. Quem locum Hilarius in Psal. 52. Tertulia. aduersus Martionem. lib. 4 c. 36. Athanasius de fide vnitatis & Trinitatis, lib. 1. & Theodoretus in illa Cant. verba. Nepos meus candidus & rubicundus, de redemptione quæ per Christum dominum facta est, interpretantur. Quasi diceret. Cum posset ad redimendum genus humanum, Angelum aut legatum aliquem mittere, non tamen hoc alicui commisit, sed ipse de cælo descendens, per se ipsum hoc mundus præstitit. O summa magnificentia & liberalitas Dei nostri, o incomprehensibilis amor, verè omnes mentis nostræ vires superans: vt seruam redimetet, ipse Dominus occidi voluit, & vt nobis misericordiam & chari-

charitatem ostēderet, tā crudeliter & immisericorditer Comprehendi passus est, illud, flagellari, in cruce iutpēdi, & tandem mori, vt nos vilissimos terræ vermiculos à morte æterna liberaret. Iustē quidem Propheta inmensam hanc charitatem admirans inquit. Tu exurgens Domine misereberis Sion, &c.

Quoniam placuerunt seruis tuis lapides eius, et terra eius miserentur. Supposito quod hinc per Sion Ecclesiam intelligat, non erit difficile scire, quid per lapides & terram ipsius Sion sit intelligendum. Sunt enim lapides istius Sion sanctæ fideles omnes, qui mediante fide & charitate, ad hoc ædificium pertinent: & ideo lapides appellantur. Gregor. 8. Moral. cap. 36. Lapidum nomine in sacra scriptura homines designantur, sicut sanctæ ecclesiæ per Isaiam dicitur. Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in saphiris, & ponam iaspidem propugnacula tua, & portas tuas in lapides sculptos. Quem locum Eusebius Cæsariensis Ecclesiastici. historiarum libro. 10. de Ecclesiæ ædificatione per Christum acta explicat. Aedificata enim est ex lapidibus preciosis, virtute, iustitia, & sanctitate splendens. Isti ergo lapides placuerunt seruis Dei, illis, inquam, sapientissimis architectis & primis ædificatoribus sanctis Apostolis, per quorum manus Ecclesia Dei ædificata est & constructa. O quantum Apostoli sancti in fabrica hac erigenda elaborarunt: quanta perpessi sunt, quot labores, persecutiones, & tormenta, sustinuerunt. Placuit enim illis huius Sion terra, placuerunt lapides viuæ, & reliquæ alię partes, ex quibus fabricanda erat: ita vt huius ædificij spiritualis erigendi gratia, nec labores fugerent, nec tyrannorum persecutiones timerēt, nec sanguini, aut ipsi morti parcerent: tantū huius ædificij lapides illis placuerunt. Sed vnū hic obserua iuxta istos lapides quod quotiescumq; de illis in Scriptura sacra fit mētio, nō simpliciter lapides, sed preciosi esse dicuntur.

Grego. in
moral.

Isai. 54.

Eusebius
Cæsari.

Apoc. 21. Apocalip. 21. vbi pictura quedam huius sanctæ ciuitatis, D. Ioanni fuit ostensa, dicitur: quod fundamenta ciuitatis erant ex lapidibus pretiosis. Fundamentum primum iaspis, &c. Quod si fundamenta erant ex iaspide & saphiris, vt ibi dicitur, quid de parietibus, menibus, & turribus, iudicandum est: Solent enim fundamenta ex rudioribus lapidibus fabricari. Et in Zacharia cap. 9. dicitur. Et saluabit eos Dominus Deus eorum in die illa, quia lapides sancti eleuabuntur super terram eius, idem per lapides sanctos, quod pretiosos intelligens. Quo loquendi modo, nihil aliud (vt existimo) diuinus spiritus nobis innuit, nisi quales Ecclesie lapides futuri essent. Lapidem inquam, non qualescunque sed pretiosum & sanctum. Hæc enim differentia inter lapides pretiosos & alios ordinarios reperitur, quod isti non semper expoliuntur, sed aliquando sicut excidantur à terra, sic in ædificio collocantur: at pretiosi lapides, expoliuntur semper, & quanto pretiosiores sunt, tanto magis conteruntur, & attenuantur. Et hæc est præcipua ratio, quare iusti & sancti tot tribulationes in vita hac præferti patiuntur: Nimirum, quia lapides pretiosi sunt, & in magno pretio habiti, quasi qui in illa suprema Hierusalem sint collocandi, quare hic debent expoliri & dolari tusionibus, pressuris, & martyrijs, vt digni habeantur, qui in suprema illa fabrica collocentur. Adn iratione dignum est, quod de templo illo, super bisimaq; Salomonis fabrica scriptura sacra commemorat. 3. Reg. c. 6. inquit enim in hanc modum: Domus autem cum edificaretur ex lapidibus dolatis atque perfectis ædificata est & malleus, & securis, & omne ferramentum non sunt audita in domo cum edificaretur. Hoc enim non mediocrem difficultatem mentibus nostris offert. Nam si edificata est domus illa ex lapidibus dolatis & sectis, quomodo tam silenter edificari potuit, quod ictus malleus, aut securis, non audirentur? Respondent huic difficultati aliqui, inter quos Lyranus. quod templum illud, tali

tali artificio ædificatum est quod lapides ex quibus constructebatur, antequam ad templum adducerentur, iam erant dolati & secti: ita quod nulla re esset opus, nisi vt per manus artificum disponerentur, absque vilo instrumentorum strepitu. Vmbra futurorum habebat lex, inquit D. Paul. Et rectè sanè, quia omnia quæ continebantur in lege & prophetis, vmbra quædam erant & typus Euangelicæ veritatis: quapropter Moyles quando de monte descendebat legem manibus suis ferens, eodem velo quo faciem suam velauit, tabulas etiam legis lapideas velatas adducebat: vt inueretur hoc factò, legem illam non lucentem, non claram, & manifestam, sed vmbaticam fuisse, quæ sub verborum cortice & obscuritate velamine mysteria fidei in lege Euangelica adimplenda, significabat. Quare Sponta ad hoc respiciens dicebat Cant. 2. Sub vmbra illius quem desideraueram sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo Sedebat Synagoga illa sub vmbra Christi, cuius desiderio flagrabat, quia quidquid mysterij in ea gerebatur, Christi vmbra erat. Sed ad propositum redeamus. Quid aliud templum illud materiale adumbrabat, nisi cœleste illud ædificium Hierusalem supernæ lapidibus viujs ædificandū? In illo enim felicissimo templo, nullus strepitus audiri debet, nullus ibi gemitus auditur, nullus dolor aut labor existit: omnia requies, omnia pax & sœlicitas. Et iam non erit amplius neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, quia prima abierunt. Vnde requiritur, quod preciosi lapides sibi collocandi, in hac vita parentur. Hic quippè sunt tusiones, ictus, pressuræ, hic debemus cum Christo persecutionem pati, si volumus postea cum illo regnare. Si enim patimur pro Christo, fiet vt facti hic lapides viujs per gratiam, collocemur in celo per gloriam.

(?)

g 3

Concio

Concio quinta.

*Et timebunt gentes nomen tuum Domine:**Et omnes Reges terra gloriam tuam.**Quia edificabit Dominus Sion:**Et videbitur in gloria sua.**Respexit in orationem humilium:**Et non spreuit precem eorum.*

Acta in superiori versu Ecclesie mentione, quæ per Christum in statu legis gratiæ erat ædificanda: par erat, ut de gentibus in præsentem memoriam ageret: siquidem Ecclesia Dei sancta in suo gremio gētes erat admissura. Vnde cum de lapidibus

quibus ædificanda erat verba faceret: nunc subdit: Et timebunt gentes nomen tuum Domine, & omnes Reges terre gloriam tuam. Pertinebat enim ad Dei gloriam quod Ecclesia per eum fabricanda, per totum terrarum orbem diffunderetur, & quod non solum ex Iudæis, ut Synagoga intra Palestine terminos inclusa, sed etiã ex gentibus constaret: quod quidem mysterium licet in lege veteri fuerit adubrãtũ, tamẽ nunquã fuit apertẽ cognitum aut manifestum, quousque tandem Christus Dominus illud opere compleuit. Afirmat hoc Diuus Paulus ad Ephesios 3. sacramentum, inquit, quod alijs generationibus

Ep̄. 3.

ad Ephesios 3. sacramentum, inquit, quod alijs generationibus

nerationibus non est agnitum, filijs hominum, sicuti nunc reuelatum est sanctis Apostolis eius & Prophetis in spiritu, gentes esse coheredes, & concorporales, & participes promissionis in Christo Iesu, per Euangelium. Nemo enim absque particulari reuelatione cognouit Gentiles ad Euangelij diuitias esse admittendos. Quare Diuus Petrus, ut refertur Actorũ 10. ostendit hoc ignorasse. Nam licet visionem illam admirabilem in cœlo vidisset, cum esset in mentis excessu, scilicet, cœlum apertum & descēdēs velũ quodam linteum de ipso cœlo, in quo erant animalia immunda & venenosa, serpentes, inquam, viperæ, & dracones, & alia huius generis, & vocem de cœlo audisset præcipientem sibi de illis comedere: quod significabat Gentiles & Idolatras ad Ecclesiam esse admittendos, tamen mysterium hoc non intellexit, quoadusque viri illi Gentiles qui missi erant à Cornelio introierunt, baptismum querentes. Et tunc Diuus Petrus ait: In veritate comperi quod non sit acceptor personarum Deus, sed in omni gente quæ timet Deum, & operatur iustitiam, acceptus est illi.

Licet hoc mysterium non fuerit agnitum & manifestum, ut visum est, fuit nihilominus per Prophetas adubrãtũ. Longum esset & importunũ, & quod tẽpus ac vires excederet, omnia scripturæ sanctę loca, in quibus de vocatione gentiũ agitur in mediũ proferre, & ideo, vnum aut alterum solum referam. In lib. Danielis cap. 3. memoriæ mandatum est. Quod cum Rex Nabucodossor tres illos pueros in fornacem ignis coniecisset, cum ignis illos non combureret, miraculo stupefactus, ad ostium fornacis accessit, & cum quatuor viros vidisset inter flammam quasi inter medium rotis ambulantes, nouitate rei motus, exclamare cœpit. Ecce ego video quatuor viros saluos & ambulantes in medio ignis, & species quarti similis filio Dei. In his verbis mysterium reperit D. Hiero. Nescio, inquit, quomodo Rex impius & ido-

Acto. 10.

Gentiũ vocatione.

Daniel, 3.

D. Hiero.

& idolatra hæc verba proferre potuerit? Nunquid filium Dei aliquando viderat? quomodo ergo inquit, quod quartus similis est filio Dei? Respondet, verba illa significasse futurum esse tempus, in quo Gentilium Regum oculi erant illuminandi per fidem, vt filium Dei viderent & cognoscere possent. Huic D. Hieron. dubitationi etiam respondet Hipolitus Episcopus Romanus, qui inquit: Dic mihi Nabucodonosor, quando vidisti filium Dei, vt hunc Dei filium confitereris? Quis cor tuum pupugit, vt hæc verba possederet. Sed quando scriptum est, cor Regis in manu Domini, hæc est manus Domini vt cognoscens eum in camino, ipsum prædicaret & gloria extolleret, in quo præmonstratur nationes eum esse agnitas. Significatum fuit etiam hoc in Ezechiele c. 37. cui præcepit Deus vt sumeret duas virgas, & quod in vna describeret tribum Iuda, in alia vero tribum Benjamin, & quod illas simul iungeret, ita quod in manu eius vna essent. Erat enim tribus Iuda populus fidelis, populus autem Ephraim, idolatra. In quo significabatur, quod ex his duobus populis, ex Gentili, inquam, & Iudaico, vna Ecclesia & vna Respublica legibus amoris stabilita, erat constituenda per Christum. Ipse est pax nostra, inquit D. Paul. qui fecit vtraque vnum, & medium parietem macerie soluens. Ephesios 2. Soluit enim Christus parietem legis antiquæ, quæ hos duos populos, inter se diuidebat, & loco illius legem nobis Euangelicam dedit, & sic ex duobus populis vnus constitutus est. Refert D. August. se vidisse magnetem tantæ virtutis, quod cum sibi iuxtaponerentur annulli magnæ catene, magnes sibi attraxit primum annullum, & ille primus secundum, & secundus tertium, & sic de alijs: donec magna catena confecta est. Deus magnes est omnium rerum, quia finis omnium, & omnia ad se trahit sua virtute: primus annullus diuinitati assumptus fuit humanitas. Beatus quem elegisti & assumpsisti: & in virtute huius humanitatis Deo vnitæ, omnes homines inter se vinculo

D. Hiero.

Vide hæc in Leon. Cast. super sap. 6. Is 4.

Ezech. 37.

Ephes. 2.

D. August. De ciuitate ultimo. Ecclesia ex iudeis, & gentibus constans. Psal. 64.

vinculo charitatis vniti fuere. Fuit expressa huius mysterij figura candelabrum illud aureum Zachariæ quod sibi ostensum fuit c. 4. vbi inquit: Etece candelabrum aureum totum, & lampas eius super caput ipsius, & septem lucerne eius super illud, & septem infusoria luminis, quæ erant super caput ipsius, & duæ oliuæ super illud, vna ad dextris lampadis, & vna ad sinistris eius. Per candelabrum aureum, humanitatem Christi intellige, quæ tota aurea erat ab omni scoria peccati aliena. Lampas super caput eius diuinitatem carni cõiunctam esse debat: quo tropo vsus est cum de se ipso inquit: Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio, sed super candelabrum. Septem lucernæ cum infusorijs, imaginem septem donorum spiritus sancti gerebant, & duæ oliuæ quarum altera ad dextris, altera vero ad sinistris plantata erat, duo populi gentilicus et iudaicus intelligebantur, qui mediante Christo inter se cõiunguntur. Ex his haberi potest vera intelligentia illorum verborum quæ habentur cant. 7. vbi sponsa sponsum suum dilectum alloquens, inquit. Veni dilecte mi egrediamur in agrum, cõmoremur in villis, mane surgamus ad vineas: videamus, si floruit vinea, si flores parturiunt. Inuitat sponsum vt egrediens ciuitatem, ad villas et agros se conferat et ibi commoretur: vt videat si agri qui olim steriles fuere in hieme antiquæ legis, iam adueniente veræ legis gratiæ virere et fructificare incipiant. Appellat. Gẽtilitatem agrum, pagum, et villam. Non enim villo siue muro diuinitatis legis circumseptæ erat. Aduertit Vatablus super Marcum, circa illud quod de Cyreneo refertur, qui crucem Domini baiulabat conductus, quod iste gentilis erat, in quo significabatur, quod gentilitas rebellẽ ceruicẽ cruci Domini et fidei eius aliquando esset præstitura. De quo tamẽ dicitur, quod erat vir de pago, id est, non erat ciuis. Vnde, inquit, sit, quod omnes illi qui ad ciuitatem Ecclesiæ et cælorum regnum non pertinent, pagani appellantur. Quid ergo aliud est sponfam tan

Zach. 4. figura.

Matth. 5. Luce. 8.

Canti. 7.

Nota. Vatablus super Marcum.

Gentiles dicuntur pagani quia

h anxie

^a nxiè ab sponso suo obsecrare, quod egrediatur in agrum & commoretur in villis; & exeat extra ciuitatem ad capiendos fructus nisi ut Gentilitati se communicet, & eam dignam sua præsentia faciat. Et rationem suæ petitionis subdens, inquit. Mandragoræ dederunt odorem suum, quid hac ratione intendat, ex duabus proprietatibus huius herbæ intelligitur, habent primo mandragoræ, quod amorem conciliant, & ad veneficia conficienda deferuiunt: quare Magiceas demonas vel genogeeonas appellarunt, alij circeas à Circe venefica. Coroastes Diamon, Pitagoras Anthiphormon. Allegat ergo sponsa quod mandragoræ dederunt odorem suum, sponsum suum vocans, ut inuat fuisse opus summx charitatis, quod Deus Gentilitati voluerit se communicare ad procreandos ex ea liberos, qui non ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt: iuxta illud Isai. 5. 4. Lauda sterilis quæ non parit, decanta laudem & hinni quæ non pariebas, quoniam multi filij desertæ, magis quam eius quæ habebat virum. Quem locum Augustinus de consensu euangelista lib. 1. cap. 3. 1. Prosp, de prædictionibus Dei parte. 3. promissione. 32. & Iustinus martyr in Apologia. 2. pro christianis, de Ecclesia quæ coaluit ex gentibus, interpretantur. Secunda proprietas mandragoræ est quod inebriat & somnum generat: vnde ortum est pro uerbium, mandragoram bibisti, & Lucianus in Timone inquit, tanquam sub mandragora dormis, & inter alias Demosthenis laudes illud quoquæ dicitur, solitos Athenienses ab eo excitari tanquam ex mandragora dormientes. Notissimum est quod refert Iulius frōtinus de stratagematis. cap. 2. de Anibale: qui missus a Cartaginensibus contra Aphros, qui rebellauerant, non ignarus ille gentem esse vini auidam, magnam vini quantitatem cum mandragora permiscuit: mox leui cum eis comisso prælio, ex industria fugit, relictis intra castra quibusdam sarcinis, & eo vino quod

man-

mandragoris miscuerat, cum quæ Barbari occupatis castris, gaudio effusi, vinum bibissent, iacerent quæ prostrati defunctorum in modum, reuersus Anibal nullo negotio eos trucidauit. Inquit ergo sponsa, veni dilecte mi, egrediamur in Gentilitatis agrum, & noli commorari, quia mandragoræ iam dederunt odorem suum. Mandragoræ mentionem facit cum de eius agit aduentu: ut insinuet, quod si uenit in mundum, si nasci uoluit si pati, si mori, si gentibus per fidem communicari, *Incarnatio* totum hoc quasi ex amoris ebrietate processit. Agens *examorc* igitur propheta de ædificatione Ecclesiæ, gentium non *processit.* oblitus, inquit. Et tenebunt genteo nomen tuum Domine, & omnes Reges terræ gloriam tuam.

Vbi secundum nostram vulgatam dicitur: Et omnes Reges terræ gloriam tuam, veritas hebraica habet, maiestatem tuam. Fuit enim effectus incarnationis dominicæ, & prædicationis eius, quod omnes mundi potentes & orbis monarchæ illum timerent, & maiestatem eius venerarentur. Visa enim gloria miraculorum eius, & claritate suæ doctrinæ, contempto vano Deorum cultu, ad unius veri Dei cognitionem, & timorem peruenierunt. Si cut patet de Constantino imperatore per beatum Siluestrum baptizato, & Rege Franciæ conuerso per beatum Dionysium, & alij. Constat hoc ex vaticinio Isai. c. 45. vbi post illa verba, Rorate cæli desuper, & nubes pluant iustum, quæ communiter à patribus Ecclesiæ de incarnatione Christi intelliguntur, paucis interpositis verbis, subdit. Labor Aegypti, & negociatio Etiopiæ & Sabain viri sublimis ad te transibunt, & tui erunt: postea ambulabunt, vincti manibus pergunt. Quæ verba, licet non desint, qui existiment intelligenda esse de *D. Hiero* Cyro Persarum rege tamen *Epipha.* Diuus Hieronimus in *Eusebius.* cōmentarijs, Epiphanius, li. 2. cōtra Noctianos, & Eusebius. l. 5. demonstrationū euangelicarum, quamplurimi quæ alij patres de Christo esse intelligenda, non minus quam pro aris & focis (quod aiunt) pugnant. Per la

h 2

borum

Mandrigo
repropie-
tates.

Io. 1. 1.

Isai. 54.

D. Aug.
Prosper.
Iusti mar.

Lucianus.

Iulius frō.

Isai. 45.

D. Hiero
Epipha.
Eusebius.

borem Aegipti, negotiationē Ethiopiæ & Seboi, Gētilitatem intelligit, quæ p̄t̄dicatione Apostolorum ad fidem conuersa est: peruiros autem sublimes, imperatores & reges, qui supplices ad pedes Apostolorum pro uolebantur. Illi enim, qui prius toto orbi formidabiles erant & terribiles, qui tāquam feroces leones & infatigabiles lupi, humanum sanguinem vbique terrarum absque mileratione fundebant: in mansuetissimos agnos commutati, ad Christum supplices veniebant. Contēplabatur hoc Regius psaltes sub literę cortice. Ppsal. 103. dicens: Potuisti tenebras & facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestię siluæ: Catuli leonum rugientes vt rapiant, & querant à Deo escam sibi. Ortus est sol & congregati sunt, & in cubilibus suis collocabuntur. Ac si diceret. Infinita sapientia tua Domine in mundi gubernatione, & rerum vicissitudine mirabiliter sp̄l̄det. Tu occidēte sole, tenebras super vniuersā terrā faciē spargis ex quibus causatur nox: in ipsa leones voraces, & alia ferocissima animalia, quę ex raptu viuūt, exantris suis ad victū & prædam inquirendū egrediuntur, quę per siluas & nemora discurrētia, fami suę prouident: at ex oriente sole, aufugiūt omnia, & ad caernas ex quibus egressa fuerant, conuertuntur. Hęc, licet literaliter de ordine huius vniuersi dicta sint: spiritualiter tamen, de Christo vero iustitię sole possunt intelligi cum dōctore Incognito, qui partim hanc interpretationem sequitur. Possuit igitur D. tenebras, quando per transgressionem primorum parentum, nox peccati: vbique gentium diffusa est, & ignorantię tenebris homo fuit irretitus. In hac obscurissima nocte, mundi principes & tyranni, quasi leones crudelissimi, in homines seuiebāt, & in mutua vulnera irruebant, humanum sanguinem mole ferarum sitientes. Contra Babylonios Persæ, contra Persas Macedonij, contra Macedonios Romani. O quātum humani sanguinis à seuissimis his leonibus effusum est. At oriente sole, nascente Deo in carne, & claritate

Psal. 103.

Doloria
cognitus.Lux euangeli-
ca te-
nebras mū-
di re-
lit.

tate suę doctrinę, tenebras ignorantię fugante: animalia hæc seuissima fugata sunt, & ab effusione humani sanguinis cesauerūt. De Leone fertur, vt tradit Plerius. h. i. quod ignem vel lucem valde reformidat: quare nihil efficacius esse potest ad ferociam eius edomandā: quod Horemus testatur eo carmine.

Ardentes quę facēs, quas quamuis seuit, horret.

Et hinc est, quod Sacerdotes Aegiptij, cū alicuius hominis crudelis furorem iam edomitum & superatum significare volebant, pingebant leonem, & ante oculos eius facem ardentem. Quis lucę clarius non videat quāta erat hominum ferocitas, quanta principum et tyrannorum crudelitas ante Christi aduentum? Erant enim hi tyranni nihil aliud nisi voracissimi leones, qui in medijs obscurissimę noctis tenebris rugientes, prædam in sequebātur: at exoriēte sole, māfescere cęperūt, & humano sanguini parcere: quinimo ex ferocissimis leonibus, in agnos mansuetissimos sunt conuersi. Cuius alludit veritas hebraica quę loco illius verbi: Et in cubilibus suis collocabuntur, habet. Et incubilia sua recubāt. Alia litera, Et in mandris suis accubabunt. *Echarscā ador mir en los apriscos de las ouejas en que solian haer presa.* Tāta erit eorum mansuetudo, quod inter ipsas oues, tanquā agni mites recumbent. Quis non videt hoc miraculum, in luce Euangelij iam completum esse? Nonne leones erant ferocissimi, Romani illi imperatores qui christianorum sanguinem sitiebant? qui gregi Christi insidiabātur? & tamē aliqui eorum, vt Constantinus magnus, Vespasianus, & Titus, in ouīū caulis, scilicet, Ecclesia sancta ferocitate deposita, mansueti & humiles quicuerunt? An non tibi Paulus leo rugiens videtur, cum proficisceretur Damascum adhuc spirans minarum & cædis in discipulos Domini? & tamen visa luce cælitus missa, & audita Christi voce, repenti in agnum commutatus est. Etenim Ecclesia sancta est ouīū mādra, & caula gregū, in qua ingressi ferocissimi & indomiti leones, subito mā-

Plerius.

Homerus.

Veritas he-
braica.
Nota.

suescūt, & in mitissimas oues cōuertūtur. Estarcaillānoe quam cum ingressi essent, leones, & tigrides, repente omnem ferociam amittebant, stabant quē omnes domestici & mansueti, ad Noe ora conuersi, illum quē reuerētes. Sic nimirum Gentilium principes, mundi quē tyranni, quamprimum Ecclesiam sunt ingressi antiquam crudelitatem amiserunt, & Christi mansuetudinem induentes, nomen Domini sunt reueriti: Et timebunt, inquit Psalmista, nomen tuum Domine, & omnes reges terræ maiestatem tuam.

*Principes
Deū time-
re decet.*

Iob. 21.

Decet enim principes & mundi potentes, Deum time-
re, maiestatem quē eius formidare, quia cum nullum re-
formident in terra, si Deum in cælis non timerent, in mag-
na inconuenientia prorruerent: essent quē de numero
eorū de quibus Iob. 21. loquitur. Qui dicunt Deo rece-
cede a nobis, scientiam viarū tuarum nolumus. Quis
est omnipotens, vt seruiamus ei? & quid nobis prodest
florauerimus eū? Ne igitur mundi potentes in superbiā
elati, contra Deum se extollant, timore & reuerentia
illis opus est. Et nunc reges intelligite, inquit David,
erudimini, qui iudicatis terram. Seruite Domino in ti-
more, & exultate ei cum tremore. Apprehendite dis-
ciplinam nequando irascatur Domini, & percatis de-
via iusta. Vbi dicitur apprehendite disciplinam, Felix
vertit, Osculamini filium. Solent enim principes &
magnates, quando hæres & regni successor suscipitur,
in lignum obedientiæ, & subiectionis, fidelitatisq; ser-
uandę manum eius osculari, & ad hoc alludēs, inquit. Os-
culamini filium, Christum scilicet, vniuersorum hæredē
cæli terrarum quē principem, debitam seruitutē & obe-
diētiā in omnibus illi præstātes. Si enim hoc mūdi nobi-
les, sæculeresq; Domini aduerterent, mente quē reuol-
uerent, non tam absolute, & efrenate viuerent, quasi
qui existiment, omnia sibi licere, nihil quē illis prohi-
bitum. Non enim tam impunne pauperes opprimerent,
& sibi subditos vsque ad sanguinis effusionem expilla-
rent:

simile.

*versio Fe-
licis.*

Psalm. 2.

rent: non tot in iustitiis in illos, absque vllō De timo-
re passim perpetrarent. Reum saluant, innocentem
condēnant, diuitibus parcunt, pauperes afficiunt sup-
plicio: onera grauiā illis imponunt, vestigalia machi-
nantur, & novos modos excoriandi illos, quotidie in-
quirunt. Sed vē illis, quia non impunne hoc facient,
cum habeant Deum in cælo supremum Dominum, sed
tempus erit cum debitas penas luent de omnibus his
strictissimā rationem reddituri Micheas. 3. illis mina-
tur dicens. Audite principes Iacob, duces domus Israel,
Nunquid non vestrum est scire iudicium? Qui odio
habetis bonum, & diligitis malum, qui violenter tol-
litis pelles eorum desuper eis, & carnem eorū desuper
ossibus eorum: Qui comederunt carnē populi mei, & pe-
llē eorū desuper excorauerūt. Quid clarius dici pote-
rat: aut quid formidabilius excogitari? Depingit enim
vuis coloribus, quod in his calamitosiss temporibus ex-
perientia nos docet: vbi potentes & nobiles, qui subdito-
rum refugium esse debent, illos extoriant: & mille mo-
dis diuexant. Abutuntur (quod valde dolendum est)
potestate sibi tradita, & quia in summo dignitatis gra-
du constituti sunt, omnia sibi licere arbitrantur: Qua-
si imperij præcelsentia, & claritatis dignitas, ad le-
gem Dei transgrediendam, licentiam sibi contulisset,
& ab omni virtutum offitio fecisset exemptos. Sunt
quamplurimi, qui Dionysij senioris Siracusanorum
tyranni filium imitantur, & illius opinionem sequuntur:
qui cum a patre corripere, quod Syracusani cu-
iusdam viri vxori vim intulisset, atque inter alia
diceret, si vnquam audiisset a se rem similem factam
fuisse: filius ita ei respondit: hoc accidit, quod nunquam
patrē regē habuisti. At vnus hic regis filius multos ha-
bet intemperantię suę sectatores, qui nobilitatis occa-
sione cō solū quod nobiles sint, quod diuites, quod in dig-
nitate cōstituti, & nullū superiorē habeāt: omnia posse
& licite posse iudicāt, cū tamē in maxima potētia, mi-
nima

Mich. 3.

Fulgē. li. 7.

nima licentia esse debeat. Quapropter principes & mundi potentes, timore Domini indigent, qui quali frenum fit, & suæ potestatis correctio. Et timebunt Gentes, inquit Dauid, nomen tuum Domine, & omnes. Reges terræ maiestatem tuam.

Concedens etiam est quod mundi principes maiestatem Dei reuerentur, & timeant, legi quæ eius subiciantur, quia legislatores terrentur, & qui alijs imperare debent. Quare ratio ipsa postulat, ut qui volunt ad vniuersum in omnibus obediri, supremo omnium Domino & legislatori obediant. Et hæc præcipua causa fuit quare Christus Redemptor noster cum adhuc puerulus esset, legi circumcisionis obedire voluit cum illi subiectus non esset: ut discerent christiani principes diuinæ legi subiaci. Fundaturus Dominus nouam legem iuxta illud Hier. 31. Dabo legem meam in visceribus eorum, legem non soluit, sed exactissimè adimplet, ut principibus & legislatoribus exemplo esset, quomodo legi obedire debeant. Hinc est quod Isai, dicebat. Emitte agnum Domine dominatorem terræ. Dominatorem agnum petit, quod rarissimè in mundo inuenitur. Quamplurimos dominatores inuenias, sed non dominatores agnos: qui imperare sciunt & obedire. Imparere cum leone nemo est qui nesciat: sed obedire cum agno, ferè nullus. Emitte ergo Domine filiū tuum vniuersum verum legislatorem, qui dominari & obedire sciatur, & vtrumque munus perfectissimè exequatur, ut reges doceat, quomodo diuinis legibus parere debeant. Alioqui (ut inquit sapiens) potentes potenter tormenta sustinebunt, quod in Saule primo populi Israelitici rege intueri licet, in quem Deus tam acriter animaduertit, regno què priuauit: cum tamen mitius cum Dauide, qui etiam peccauit, actum fuerit. Electus fuit saul à Deo, & tam celeriter reprobatus, ut iudices ad hoc solum fuisse electum ut reprobaretur, sicut contingit in monumentis, quæ in memoriam sepulture Domini, hebdomada sancta, eriguntur vel intumulis regū, quando

Isai. 26.

Sapien. 6.

quando in eorum exequijs fiunt, quæ vix perfecta & completa sunt, quando repente destruuntur, tota que eorum machina dissoluitur. Non secus qui Saul reprobationem repentinā considerauerit, iudicabit forsitan, ad hoc solum eleuatum fuisse, & ad fastigium regalis dignitatis assumptum, ut inde validius clideretur: cō solū quod Regi Agag, & aliquibus arietibus ex victoria Amalech pepercerit. At Dauid grauiora peccata commisit, & tamen non fuit depositus, neque tam acriter punitus. Quid ergo quare Domine tam dissimili pondere & mesura, vtriusque Regis delictum metiris & ponderas? Aduertite, quod sunt peccata hominum, & sunt peccata Regum. Peccata hominum, quæ ex quadā fragilitate humana procedunt, neque directè subiectioni & obedientiæ Deo debite opponuntur, quæ fuit peccatum Dauid: quod non ex inobedientia processit, sed potius ex humana quadā passione. Alia sunt peccata propria Regum, quæ ex elatione quadam mentis, & contumaci inobedientia ortum habent. Nolunt enim alicui subiaci, neque superiorem recognoscere super terram, sed tanquam filium onagri (ut inquit Iob) liberos senatos putant. Et huiusmodi fuit peccatū Saul, fuit enim peccatum inobedientiæ quia præceptū Dei de demolitō Amalech non custodiuit, & ideo Dauidem qui quasi homo peccauit humaniter correxit: at Saulē qui quasi Rex, tanquam Regem rebellem dura manu puniuit, sedeque deposuit. Exemplo magis hoc explicemus. Sculptor, siue artifex figuram quādam fingit, quæ omnium aliarum exemplar futura est. *Ha de ser molde de todas las demas por donde se han de hazer*, quare summo studio & cura illam constituit, ne vel minimum habeat defectum, aut vitium, in alijs vero figuris, quæ ab exemplari exeunt, non tantam curam adhibet, *no se mira tanto en ellas*. Et ratio est, quia defectus in exemplari quasi naturalis est, & quæ necessario omnes figure quæ ad exemplare fiunt, contrahent: at si defectus in aliqua particulari imagine

i sit,

fit, non tantum refert, quia alias non inficit. Saul fuit prius Rex Israel, & quasi omnium aliorum Regum exemplar. *Fuel a stampa de to. los los de mas, y quando la stampa es errada, no tiene otro remedio sin: quebralla.* Ideo fuit de Regno depositus. Sed quod de Saule dicimus in respectu Regum, de quocumque Rege intelligere possumus respectu subditorum. Est enim Rex totius populi exemplar, quem omnes alij imitari debent. *Es la fuente de donde manan costumbres para los demas.* Quare legi Dei obsequentissimus esse debet; maiestatemque ipsius summe timere & venerari. Timeant Deum potentes sicut timeri ipsi volunt, Deo obediant, sicut ipsi obediri cupiunt, legem eius obseruent, sicut leges suas obseruare faciunt. Hanc Regum & potentum obedientiam, & Ecclesiam visuram fore promittit Dauid, dicens: Et timebunt gentes nomen tuum Domine, &c.

Quia edificauit Dominus Sion, & videbitur in gloria sua. Vide prophetie & fidei effectum. Enixè enim postulabat ut Sion sancta edificaretur, dicens: Tu exurgens Domine misereberis Sion, quia tempus miserendi eius, quia uenit tempus: & iam Sion edificata est, & Ecclesia sancta ex uiuis lapidibus erecta. Non enim dicit de futuro edificabit Dominus Sion, sed de præterito, quasi iam edificata sit. Vnde vertit Felix Parisiensis: edificauit Dominus Sion, uisus est in gloria sua. Quis hæc non aduertat mysterium? Quando iecit fundamenta, quando erexit parietes, quando suas ædes Dominus fabricauit: Siquidè modò rogabat Propheta ut ad hoc fastigiū erigendū, primā manū aduocet: O mirabilis fidei effectus, quæ etiam res absentes præsentis facit, & ea quæ nondum aduenerunt, iam præterisse censcat. Nondum edificata est Ecclesia, & iam cernuntur templa, mira quæ rerum pulchritudine & dignitate latè patent religionis insignia. Hinc est, quòd nasus sponsæ turri cõparatur. Nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicit contra Damascum. Nasus olfaciendi organum est, quo

Fidei uirtus, que futuram præsentia facit.

Felix.

Sant. 7.

quo mediante, res quæ non videntur præsentiri solent, & cognosci. Virtus illa qua media sponsa res oculatissimas cognoscit, & suspicatur, fides est, quia fides est argumentum rerum non apparentium, & hæc non incongruè turri comparatur, quæ contra Damascum aspiciat, sed summa dicendi proprietate. Ex alta namque illa turri quæ in monte Libano sita erat, quamplurimæ propinque & remotissimæ ciuitates speculabatur, quæ alio qui uideri non poterant: sic quippe Prophetæ ex eminentissima fidei specula, quamplurima mysteria à nostris sensibus remotissima intuebantur: quæ licet nondum accidissent, tamen propter prophetiæ certitudinem iam præterisse censebantur.

Vide etiam ex hoc loco claritatem miraculorū Christi. A edificauit, inquit Dñs Sion, & videbitur in gloria sua, quod Titelmanus noster sic explicat. In gloria signorum & prodigiorum admirabiliā, quæ illo in tempore per ædificatores Sion gloriose operabitur, agnosceatur ipse, & manifestabitur mundo. Cui fauet ueritas Hebraica sic habens: Cum seruabis Sion Domine, cum ad pares cum potestate tua. Apparuit enim Deus in mundo cum potestate sua, quando tot miracula operatus est, quæ nemo alius nisi Deus operari potuit. Vnde de Ioannis cap. 10. habetur. Opera, quæ ego facio in nomine patris mei, ipsa testimonium perhibent de me. Fuit enim claritas & potestas miraculorum Christi testimonium non euidentis, aut scientificum diuinitatis eius, sicut aliqui dicunt, quos impugnat Durandus, in prologo, sent. dist. 2. quæst. 1. sed saltem efficax & uerifimum, cui fidem adhibere par erat; quia tot miracula tantæ quæ miracula, nisi in testimonium ueritatis fieri non potuerunt, cum Deus testis mendax esse non possit. Quare Ricardus 1. de Trini. cap. 2. audacter, inquit: Domine, si error est à te dæcepti sumus: nam tantis signis confirmata sunt, quæ non nisi per te fieri potuerunt,

Fides turri Libani cur cõparatur.

Christi miracula.

Titelman.

Veritas Hebraica.

Ioan. 10.

Durandus.

Ricardus.

Sed iam obiectio illa communis aures meas pulsare videtur, Prophetæ & Patriarchæ etiam similia miracula fecerant, sicut Helias qui ignem de cœlo descendere fecit, & Heliseus, qui mortuum suscitauit, & Iosue qui solem in medio curru stare fecit: sed miracula hæc in illis non fuerunt diuinitatis indicia, ergo neque in Christo.

S. Thom.
3. P. 1. q. 43.
art. 4.

Ad hoc S. Thom. & communiter Doctores respondēt hoc inter miracula Prophetarum, & Christi seruatoris nostri interesse: quod miracula Christi propria fiebant virtute, habuit enim anima Christi omnipotentiam circa omnes creaturas, quatenus diuinitati erat vnita, qua mediante, virtute propria & non alia, miracula operabatur. Quod si Iudæi ex miraculis non cognouerunt esse Deum, hoc ex inuidia & cæcitate eorū processit, quia excecauit illos malitia eorum, de quibus, inquit S. Tho.

S. Thom.
3. part. 1.
q. 47. art. 5.

illud Job intelligi c. 11. Recede a nobis scientiam viarum tuarum nolumus. Sancti vero nō propria: sed aliena virtute, nempe Dei, miracula faciebant. Et inde est quod non imperando vt Christus, sed obsecrando. Nō enim miraculorum erant authores, sed instrumenta, quibus author principalis utebatur. Quis namq; plura miracula quam Moyse fecit: qui virga sua totam Aegiptum traiecit & commouit, omnia in orbem agitabat, mare, terram, ventos, flumina, ranas, culices, tenebras: *Todo lo traxo al retortero*, & nihilominus instrumentum solū erat & Dei minister. *No era el author del retablo, sino fabricante que le mostrava cō aquella varilla.* Dixit hoc (& bene quidem) Isai. 63. cum de illa victoria maris rubri verba faceret. Qui eduxit ad dexteram Moysen brachio maiestatis suæ. Videbatur enim Moyses quasi brachio Domini & virtute eius mare pertransire. Vbi Septuaginta sic vertunt. Qui eduxit dextera Moysen brachiū glorie suæ. In hoc insinuat, quod Moyses non fuerit in operandis miraculis, nisi Dei instrumentum & organum suæ potestatis: & quod non Moyse, sed ipsi Deo gloria illorum miraculorum debebatur. Ita que, si Prophe-

Isai. 63.

Septuag.
viri.
Nota.

ta illorum miraculorum debebatur. Ita que, si Prophe-

tæ; Patriarchæ, aut Sancti miracula fecere, sed non tanquam principales authores, sed tanquam Dei instrumenta: gloria autem operis non instrumento, sed personæ tribuitur. In hoc ergo Iudæi Christum cognoscere poterunt, quod opera quæ ipse fecit, non obsecrando vt alij, sed imperando fecit & tanquā principalis author. Quando aliquis congregationem religiosorum ingreditur, in quo cognoscere poterit, quisnam illorum sit prior, aut perfectus, cum omnes eodem habitu exterius sint induti: Difficile enim est inter illos distinguere: at si aliquis illorum aduertat alijs imparantem: tu sede hic, tu illic sta, ille vero libros illos ad concinendam parat: tunc quidem iudicat illum esse guardianum aut priorem, cui omnes alij ad nutum obediunt. Sic Christus Redemptor noster, qui habitu inuentus vt homo, mundū hunc est ingressus difficile quidē agnosci potuit, imo hoc erat naturaliter impossibile, quia verē erat Deus absconditus, vt inquit Isaias: At vidimus, quod licet carne mortali indutus, tamen omnes creaturæ ei ad nutum obediabant Angeli, Dæmones, Homines, terra, mare, & vērū signū ergo erat, quod Dominus esset magnæ huius fabricæ ac per consequens verus Deus: Quare (vt inquit Dauid) ab illis quorum oculi inuidia & liuore non excutiebat visus est in maiestate, siue potestate sua, quia in claritate miraculorum cognitus est.

Simile.

Isai. 45.

Reddunt etiam verba hæc rationem, quare Deum gentes timuerint & venerati fuerint, scilicet, quia visus est in maiestate sua, quia cognitus in potestate miraculorum. Ille enim Deum non timet: qui illum non cognoscit: qui vero cognoscit illum vt par est: & timet, & veneratur, & diligit. Isaię cap. 17. dicitur: In die illa inclinabitur homo ad factorem suum, & oculi eius ad sanctum Israel respicient, & non inclinabitur ad altaria quæ fecerunt manus eius, & quæ operati sunt digiti eius, & nō respicient lucos & delubra. Qui enim sanctum Israel verē cognoscit, & ad Deum mentis oculos conuertit,

Qui Deū cognoscit facile voluptates contemnit.

Isai. 47.

mox idola omnia, quæ prius adorabat: conterit, delicias huius sæculi contemnit, voluptates posthabet, & fallacia mundi gaudia pro nihilo pendit: inclinaturque ad factorem suum, debitum illi timorem, & honorè præstando. Iob. etiam dicebat cap. 42. *Auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus videt te: idcirco ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in favilla & cinere.* Aliud est Deum audire, & aliud illum videre: multi Deum audiunt, qui tamen dissimulant, & ad voces eius obsurdescunt: at cum intuentur præsentem, illum reuerentur & timent. Sic pueris contingere solet, quando infans ludentes sedent. Licet enim dicant puero, quod pater illum expectet, quod fremat, quod flagellum paret, non mouetur, neque à ludo desistit: at quando pater aduenit, illumque oculis suis præsentem videt, statim rubore persuaditur, timore afficitur & reuerentia, ludumque continuò dimittit. Non secus nobis contingit, qui quamuis voces Dei audiamus, qui per Prophetas suos non cessat vocare nos ad pœnitentiam, per Hieremiam cap. 3. *Conuertimini filij reuertentes, & sanabo auersiones vestras.* Et per Isaiam cap. 21. *Conuertimini & venite: tamen ad has voces aures nostras sicut serpentes obturamus: at quando Deus se præsentem facit, & super nos vultum suum illuminat, tunc illuminati, ad eum accurimus, illumque timentes reueremur.* Ratio enim propter quam Gentes nomen Domini timuerunt, idolisque contemptis ad eum conuersæ sunt, ea est: quia edificauit Dominus Sion, & visus est in maiestate sua.

Respexit in orationem humilium, & nõ spreuit precem eorũ.

Idcirco Dominus decreuit edificare Sion, & videri in maiestate sua permissus est, non quidem propter naturæ nostræ merita, sed quia ex oratione humilium, & eorum precibus, ex misericordia sua magna ad hoc motus est. Opus namque incarnationis & redemptionis ad eum excellens fuit, quod non potuit cadere sub nostris meritis

meritis. Sicut enim non potest aliquis mereri primam gratiam, cum principium sit totius meriti: sic non potuerunt homines mereri Christum, quia omne meritum ab illo pendet. Ad hunc sensum intelligenda existimo verba illa sponsæ, quæ habentur Cant. 1. *Dum esse Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suauitatis. Nardus herba quædam parua & humilis est. rigidi que saporis odorifera tamen, magnæque fragrantie: & fatetur sponsa aduertisse: quod nunquam herba hæc odorem suum communicabat, nisi quando cum sponso suo ad mensam accumberebat. In quo in sinuare voluit, quod nulla virtus est, quantumuis ex natura sua suavis & perfecta; quæ sine Christo grata esse possit, aut alicuius valoris. Qui gratificauit nos, inquit Diuus Paulus, ad Ephesios 1. in dilecto filio suo. Decreuit enim & statuit vt nullius opus sibi gratum esset, aut acceptum, nisi per Christum. Vnde manifestè fit, quod si ipse & incarnatio eius, nostri meriti principium est: neutrum mereri possumus. Huc etiam spectat illud Isaiæ c. 41. *Quis suscitauit ab oriente iustum, vocauit eum vt sequeretur se? Quem locum Origenes in Isaiam Cyrilus, Procopius, & Theodoretus, de Christo interpretantur: qui per antiochiam iustus esse dicitur. Cui interpretationi sanctus versio septuaginta interpretus, quæ sic habet. *Quis suscitauit ab oriente iustitiam, vocauit eam ad pedes suos? Quod explicat Origenes, vocauit eam ad incarnationem; vt haberet pedes & ambularet. Inquit ergo Propheta, quis suscitauit ab oriente iustum? Quis enim tam sanctus esse potest, qui suis meritis Christum suscitare valeat ab oriente diuini luminis, & illum quasi eogere suis operibus, vt à summo cœlo ad vsque terras descendat. Quasi dicat. Nemo quàm tu nunc sanctus, quantumuis iustus, & Deo gratus, hoc poterit mereri: quia opus hoc sub merito non cadit. Superexcellit enim omnem naturæ nostræ facultatem.***

As

Iob. 42.

Simile.

Et

Ierem. 3.

Isai. 21.

Cant. 1.

Sine christo non est meritum.

Eph. 1.

Isa. 41.

Septuaginta

Origenes.

Opus incarnationis, non cadit sub merito

Sancti patres meruerunt incarnationis acceleratione.

D. Bonaventura in 3. sent. Isai. 64. simile.

D. Gregorius Iob. 17.

Psal. 18.

D. Gregorius

Pierius. Virgo Maria meruit

At, licet incarnationem absolute loquendo sancti patres non meruerint, meruerunt tamen acceleratione eius. Congruum enim fuit quod propter eorum preces & merita Deus vnigeniti filij sui aduentum acceleraret. Quod videtur petiuisse Isai. cap. 64. illis verbis: Vt nam dirumperes coelos & descenderes. Id est, absque vlla temporis mora. Quando aliquis dux ex arce egreditur, ad inimicos debellandos, vel vt amico periclitanti auxilium ferat, solet per murum ascendere, quod dirumpere illum appellatur, *quebratar el muro*, ne si per portam exire velit ambagibus immoretur, & a spe auxilij ferendi defraudetur. Sic petit David, vt coelos dirumpat, neque expectet per portam meritum nostrorum egredi, quia illa omnino clausa est: sed coelos dirumpens, cursum suum acceleret ad inimicos suos debellandos, & misero homini succurrendum. Aduertit hoc D. Gregorius lib. 13. moral. cap. 21. super illo verbo Iob. 17. vbi est nunc prelatio mea, dicens: Quae esse potest prelatio iustorum, nisi iustus iustificans Deus, qui ad preces humani generis sponte descenderet, & captiuos mortuos, iustitiae suae virtute liberaret. Huius enim praesentiam sancti patres, minime cessabant inter cogitatione prelatari, quam quandoque venturam esse noverant: sed venire citius querebant. Vnde non ait, vnde est prelatio mea, sed ait, vbi est nunc prelatio mea, vt ostendat, quia quem quandoque venturum noverat ipsum venire citius querebat. Vulgare est quod de vnicone ad hoc propositum a sanctis patribus referri solet, sed non a nostro proposito dissonum, cum de Christo Redemptore nostro per Dauidem dicatur: Et dilectus quemadmodum filius vniconiu. Est natura huius animalis, vt apud D. Gregor. videre est: 13. moral. c. 13. Et apud Pieriam titulo Rhinoceros, quod cum animal ferocissimum sit, licet venatores illum magnis clamoribus insequantur, tamen capi non patitur, nisi in sinu alicuius virginis, ibi enim omni ferocitate deposita, mansuescit,

mansuescit & apprehenditur. Sic sancti patres in veteri testamento celebres, suis clamoribus & suspirijs diuinum hunc vnicornem insequabantur, vt aduentum suum non differret, qui in gremio intemeratae virginis mansuetus, passibilis & mortalis fuit inuentus. Quare accelerationis suae ratio, sacratissimae huic virgini potissime attribuenda est, quam profunda sua humilitate, ardentissima charitate, & purissima virginitate, meruit. Quod manifeste verba illa Cant. ostendunt. Auerte oculos tuos a me, quia ipsi me auolare fecerunt. Verba sunt vnigenae filij Dei ad virginem, quasi qui manu in altum sublata, ea quae versus illam opposita, virtutum eius pulchritudine ferre non valeret: sed statim raptus & extra se prope constitutus, aduentum suum acceleraret. O virgo gloriosissima, cuius tanta fuit pulchritudo, tam excellens virtus, quod Deum ab alta coelorum sede ad nostrae carnis humilitate auolare fecerint, quam vere de ore sacro tuo verba illa proferuntur. Quia respexit humilitatem ancillae suae: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quid enim aliud hoc est, nisi quod David multis retro saeculis vaticinatus fuerat. Respexit in orationem humilium, & non spreuit precem eorum. Humilis enim fuit Virgo haec gloriosa super omnes creaturas, ideo Deus preces eius non spreuit, quinimo orationem eius audiuit, quae continujs lachrymis & gemitibus mundi redemptionem postulabat, & ex ea carnem assumere, & passibilis nasci digna tuae est. Oremus igitur dilectissimi Deum, in his quae ad salutem animae nostrae pertinent corde humili, mente pura, & charitate perfecta: & sic fiet, vt consequamur in praesenti gratiam: & in futuro gloriam.

(?)

K

Concio

precipue accelerationem incarnationis.

Cant. 6.

Luce. 1.

Concio Sexta.

Scribantur hac in generatione altera:

Et populus qui creabitur laudabit Dominum.

Quia prospexit de excelsis sancto suo:

Dominus de caelo in terram aspexit.

Ut audiret gemitus compeditorum:

ut solueret filios interemptorum.

ut annuncient in syon nomen Domini:

Et laudem eius in Hierusalem.

Lex anti-
qua um-
bra & ty-
pus gratiae

Emo est qui dubitet, veterem illam legem umbram & typum legis gratiae fuisse. Vaticinia omnia antiqua praedictionesque, & quidquid in lege illa gestum est, ad aetatem nostram refertur. Quare congruum maximèque decens fuit, ut summa cura, & diligentia omnia illa typis mandarentur. Fuit enim verus tempus illud patrum, quaedam futurarum rerum umbra & imago, ad veritatem Euangelicam ordinata. Et quemadmodum architectus templum aliquod siue domum edificaturus prius illud in pariete, vel papiro carbone delineat, primo hanc un borralor y matrazu, quam fabricam ipsam construere incipiat: sic Deus constructurus Ecclesiam prius illam in Synagoga & eius gestis voluit de pingere & adumbrare, iuxta illud ad Hebraeos 10. Lex umbram habet futurorum bonorum, non ipsam imaginem

Simile.

H. br. 10.

rem rerum. Quod explicat D. Chrysostomus in hunc modum, D. Chrysostomus id est, umbram habet veri sacrificij, & redemptionis per Christum, non autem viam rerum imaginem & expressam veritatem. Vnde sicut adueniente sole, umbrae cessant & fugiunt: sic adueniente Christo iustificationis nostrae sole, omnia illa legalia cessauerunt. Quod videtur inuere sponsa sub illis verbis, quae c. 2. Cant. habetur: *Dilectus meus mihi, qui pascebat inter lilia, donec aspiraret dies, & inclinarentur umbrae. Delectabatur quidem Deus, & quali pascebatur ante eius aduentum, inter lilia & flores figurarum & sacrificiorum veteris instrumenti.* (Flores enim erant qui virtualiter in se fructum continebant gratiae) quomodo laeta gaudet sponsa: at pascebatur solum, donec aspiraret dies Euangelij, & umbrae figurarum inclinarentur: quia lex illa non perpetuo erat duratura. Adumbrata fuit Synagoga in Agara, quam propter inobedientiam Abraham cum filio suo de domo eiecit, quae cum in solitudine erraret, aqua defecit ei. Sic misera Synagoga propter contumacem inobedientiam de domo Dei est eiecit, quae errat in solitudine, quia à Christo qui de se ipso inquit, Ego sum via deuiuit, cui deficit aqua gratiae & doctrinae, loco cuius Ecclesia gentium introducta est, ut diuitijs supercaelestibus ditaretur. Quod & in illa benedictione, quae habetur Genesis 9. significabatur. Dilatet Deus Iaphet, & habitet in tabernaculis Sem. Ex Iaphet descendunt Gentiles, & ex Sem Iudaei, & quoniam Gentilitas multo maior futura erat, quam populus Iudaicus, voluit Deus; ut per Iaphet significaretur. Significat enim Iaphet latitudinem: quare inuit his verbis, quod reiectio Israel, scriptura & vera Dei cognitio in gentibus remansura erat. Et ita hunc locum Eucherius interpretatur. Quid enim fuit Moysen propter populi idolatriam tabulas legis in petra confringere, nisi in typo, & figura nobis ostendere, quod

Cant. 2.

Gene. 21.
Figura.

Gene. 9.
Figura.

Eucherius,
Exol. 32.
Figura.

K 2 quod

Sibilla
Euripides.
Lactantius.
Simile.
Legatiacef
sa. jr.

quod lex illa, in Christo angulari petra, erat finiendae. Quod & Sibilla Libica, cuius meminit Euripides in Lamiae prohemio, & Lactantius 4. lib. diuinarum instituti. num. cecinit & praeiudit, sic inquit: Ecce dies venient, & illuminabit Dominus densa tenebrarum, & soluetur nexus Synagoga. Quid clarius dici potuit? Soluetur, inquit, nexus Synagoga. Quando aedificium aliquod construitur, quamplurimae machinae eriguntur, super quibus aedificium quousque perficiatur, fundetur ne corruat: quae machinae cimbriae vulgo appellantur, fiunt insuper & tabulata ex lignis & tabulis funibus conexa: at postquam fabrica stabilita & constructa est, omnia tabulata soluantur, & omnes machinae superpositae ad terram prosternuntur: sic nimirum antiqua illa lex cum omnibus suis sacrificijs, ritibus, & ceremonijs, quasi machina quaedam erat & cimbria (vt ita loquar) super quam Ecclesiae fastigium erat erigendum: at postquam iam Ecclesia edificata est, omnia illa cessauerunt facta que sunt mortifera.

Hinc colligitur, quod cum vetus illa lex, nostrae legis Euangelicae typus fuerit & umbra, & haec ad veritatem per illam significatam ordinentur, quod omnia, quae in lege scripta fuerunt per Prophetas, magis ad nos quam ad populum illum pertineant. Omnia enim quae scripta sunt, inquit Diuus Paulus. ad nostram doctrinam scripta sunt. Et Sponsus Ecclesiam alloquens, inquit: Similitudines aureas faciemus tibi sponsa. Sic namque legit Origenes. Quidnam sunt similitudines aureae quae Ecclesiae factae sunt? nisi veteris testamenti figurae & methaphorae, quibus Prophetae passim vtuntur. His enim velut quibusdam ornamentis aures Ecclesiae adornantur, quando scriptura sacra fidelibus proponitur, & praedicatur credenda. Ad hunc sensum explicat Doctor incognitus verba illa Psalm. 77. Quanta mandauit patribus nostris, nota facere ea filiis suis, vt

cognoscat

Psal. 77.
Doct. inc.

Cont. 1.

cognoscat generatio altera. Filij qui nascuntur, & exurgunt, & narrabunt filiis suis, vt ponat in Deo spem suam, & non obliuiscantur operum Dei. Per filios, quorum gratia, beneficia, populo illi exhibita scribi iuuentur, filios Euangelicos intelligit, & per generationem alteram, generationem ex gentibus pro maiori parte collectam. Tractat hoc argumentum Origenes super cant. homil. 2. vbi inquit, hoc autem factum indicat Paulus, cum inquit: Haec autem in figura contingebant illis, scripta autem sunt propter nos, in quos finis saeculorum deuenit. Sed ad rem deueniamus, postquam superius Psalmista sub typo Hierosolomitani templi reedificandi, de aedificio spirituali Ecclesiae ex gentibus erigendo egerat, vbi Deus in maiestate sua per miraculorum, claritatem & omnipotentiae suae ostensionem, erat videndus, cum omnia haec ad statum gratiae pertineant, subdit nunc. Scribantur haec in generatione altera. Siue vt vertit ex Hebreo D. Hieronymus pro generatione: nouissima, & populus, qui creabitur laudabit Dominum.

Scribantur haec, &c. quasi dicat: Populus hic ingratus est, neque Deo debitas gratias pro tot beneficijs refert, quare scribantur haec pro generatione altera quae futura est: vt populus qui confurget ex ea, debitas mihi gratias agat. Sicut non patitur Deus aliquando opus nostrum sine remuneratione esse: ita neque beneficium sine gratiarum actione, quare ab ingratis beneficia solet auferre, vt alijs conferat, qui gratias illi tribuant. Auferetur a vobis regnum Dei, dictum fuit Iudeis, & dabitur genti facienti fructus eius. Fuit enim populus ille Iudaicus ingratus, & ideo regnum Dei ab eo fuit ablatum. Verba illa quibus in eos per Isaiam inuehitur cap. 1. ad ingratitude pertinet: Filios enutriui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me. Cognouit bos possessorem suum, & asinus praesepe Domini sui, Israel autem me non cognouit. Comparat Iudeos cum

Origenes
super Cant.

D. Hiero.
ex Hebræo

Odibilis
Deo ingrati
tudo.

Matth. 21.

Isai. 1.

animalibus stolidioribus, & quæ minus inter omnia beneficia recognoscunt: & hæc, inquit, grata fuerunt, & possessorem suam agnouerunt, quod adimpletum est iuxta Chrisost. in natiuitate Christi: at populus meus in gratissimus, & his animalibus insipientior, me Deum suum non agnuit. Hæc eadem ingratitude nota, aduruntur per Psalmistam Psalmo 77. Qui postquam beneficium lætæ legis recensuit cum omnibus alijs mirabilibus, quæ in illo Psalmo continentur, subdit: Et oblitus sunt beneficiorum eius, & mirabilium eius quæ ostendit eis, obliuio illa ingratitude maximam significat. Sicut Seneca lib. 2. de beneficijs lætè probat, ubi disputationem longissimam de hac materia cum Eburcio amico suo habet. Qui Eburcius cum tales non ingratos, sed oblitos vocaret, tanquam ea res ingratum excuset, quæ facit, ipse contra probat, quod obliuio pessima ingratitude species sit, unde sic distinguit de ingratis, ingratus est, qui beneficia se accepisse denegat, quæ accepit, ingratus est ille qui dissimulat, ingratus est qui non reddit: ingratisimus omnium, qui oblitus est. Quod probat, quia alij qui sunt memores beneficiorum, licet non reddant: sentiunt tamen in animo se esse debitores, & possunt ex facili occasione ad reddendum induci: vt ergo Iudæos maxime ingratitude notaret, inquit: Oblitus sunt beneficiorum eius.

Aptissimus hic locus est ad aliquid de gratiarum actione, & de ingratitude sibi opposita agendum. Est enim gratiarum actio naturalis, unde inuitamur ab ipsa natura ad mutuam beneficentiam & gratitudinem. Sicut enim conche haustum prius maris humorem euomunt, ita & illi qui beneficium acceperunt, illud refundunt in auctores. Terra si bene culta, stercoreata, & aperto tempore semine conspersa fuerit, tanto vberiorum fructum dabit. Et bruta domestica: tanto maiorem referunt vtilitatem, quanto non eis defuerint pabula, & quæcumque fuerint eis ad vitum necessaria, quod si irrationales

rationales creaturæ tributa Dominis suis pendunt, & acceptum agnoscunt beneficium, quanto magis nos in Deum bonorum omnium auctorem gratos esse conuenit, alioquin spes ingrati, vt dicitur Sap. 16. Tanquam hibernalis pruina tabescet.

Hinc fit, quod sancti illi patres veteris testamenti cum beneficium aliquod à Deo recipiebant, statim vel verbis, vel operibus gratias illi pro accepto beneficio referebant. Genesis cap. 12. cum promississet Deus Abraham, quod semini illius terram illam Canaan esset daturus: statim subdit sacra scriptura, quod in gratiarum actionem ædificauit ibi altare Domino. Iacob etiã, vt refertur Gene. 28. in eodẽ loco ubi visio illa sibi monstrata fuit, quando scalam vidit vsque ad cœlum pertingentem, & Angelos per eam ascendentes & descendentes, erexit lapidem in titulum, fundens oleum desuper. Alia litera habet: Tulit lapidem & posuit in statuum. Non aliquid Idolum intelligas. Cum hoc in lege prohibitum fuerit, sed existimo lapidem illum eicuatũ & erectum statuam appellari, quia sicut statua aut idolum facit nos deuenire in cognitionem rei illius quam representat: sic lapis ille erectus incarnationem Verbi Dei, quæ in illo loco fuerat ei promissa, representabat, & in illius cognitionem & beneficij memoriam ducebat. Et ideo locus ille domus Dei ab eo appellatur, non quidem quia ibi fuerit templum ædificatum, sed quia ibi frequenter pro hoc beneficio, gratias Deo agebat. Erexit ergo illum lapidem quasi promissionis testem, vt illum semper tanti beneficij admoneret. Nati sunt Ioseph in Aegypto duo filij, vt habetur Genesis cap. 41. quorum alterum vocauit Manassem, qui obliuio interpretatur, dicens: Obliuisci me fecit Deus omnium laborum meorum, alterum vocauit Efraim, dicens: Crescere me fecit Deus in terra paupertatis mee. Filios quos semper presentes habiturus erat nominibus

Chrisost.

Psal. 77.

Seneca, lib. 2. de beneficijs.

Simile.

Simile.

Sup. 16.

Gene. 12.

Gene. 28.

Proincarnatione.

Gene. 4.

Domini beneficia referentibus insigniuit, vt beneficia ipsa ab eius memoria nulla posset delere obliuio. Vt si enim filij statim beneficij recordabatur, & pro illo gratias Deo agebat.

Quod si sancti illi patres tam gratum animum pro beneficijs acceptis ostendebant, quid nobis facere conuenit, quibus maiora collata sunt beneficia? pro quibus Deus ipse sanguinem suum in cruce pendens fudit, vt filij Dei nominemur & sumus, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sumus? Certè beneficiorum magnitudo vires nostras superat, neque pro illis debitas Deo gratias exoluere possumus. Sed & hoc cognoscere grati animi indicium est. Vnde Dauid fatebatur: Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Vbi ad verbum ex Hebræo sic verti potest, vt Titelmanus adnotauit. Cunctæ retributiones eius super me: Quasi dicat: Obruor, quasi immensis & innumeris eius beneficijs excedunt enim facultatem virium mearum, vt pro eis debitas Deo gratias exoluere possim: Hoc ipsum Christianus animus coram diuina maiestate genuflexus, quotidie fateri debet. Quid retribuam tibi Domine pro innumeris tuis beneficijs? qui me de nihilo creasti, & ad imaginem tuam fecisti, qui cum morti propter originale peccatum & alia quæ ipse commisi essem additus, me tuo preciosissimo sanguine redemisti, & pro me acerbissimam mortem tulisti: qui me ad agnitionem veritatis Euangelicæ venire voluisti, & luce Euangelica illustrasti: O quantum grato animo Deus delectatur, nihil enim illi iucundius, aut gratius esse potest, sicut nihil ingrato detestabilius. Qui lunæ perfimilis est, quæ cum beneficium lucis à sole recipiat illi semper ex aduerso opponitur, lumen eius obscurat & eclipsat: sic ingratus in Deum insurgit, & gloriam illi debitam persoluere contemnit. At gratus animus

Psal. 115

Titelman.

Simile.

animus valde Deo placet & indelictis habetur. Leuitici. 6. precipiebat Deus. Ignis in altari meo semper ardebit, quem nutriet sacerdos subiiciens ligna mane per singulos dies, quod præceptum si de altari & igne materiali intelligatur, fortassis alicui superuacaneum videbitur, cum sacrificia & holocausta non semper sed statutis horis offerantur, præsertim cum hebræorū sit traditio quòd ignis ille inextinguibilis erat, ad quid ergo ligna erant subiicienda? Quidquid delicta sit ad spiritum nos couertamus. Altare in quo ignis diuini amoris ardere debet semper, cor nostrum est, vt ergo ignis iste non extingatur, ligna subiicienda sunt, Dei scilicet beneficia, quorum consideratio cor nostrum valde accendunt, iuxta illud Psalmistæ Et in meditatione mea exardescet ignis, hoc namque sacrificium gratissimum Deo est, in tantum quod dicat Hermes Tisnegistis. li. qui Logoselios dicitur circa finem, quod non est conueniens Deo thus vel mitram incendere & sic eum adorare, si non gratias agentes adoremus, & D. Aug. in Epistola ad Marcellinum scripta, inquit: quod nihil melius dicere possumus, quam Deo gratias. Quid inquit, melius vel animo geramus, vel ore proferamus, vel calamo scribamus, quam Deo gratias?

Vel hoc vnum inter alia ad gratitudinem animi, deberet nos inducere: quod sicut ab ingratis auferunt Deus sua dona & beneficia: sic è conuerso gratis maiora confert, Vnde est quod inquit D. Aug. in meditationibus, & refertur a Diuo Bonauen, l. 4. pharetræ c. 31. Gratias agamus de acceptis, & quod nondum accepimus, eo ipso quod de acceptis ingrati non sumus, nos accepturos esse confidamus, & Bernar super Psal. Qui habitat. Confitemini humiliter, & deuotè gratias agenti, non immerito ampliora beneficia promittuntur, nam qui fidelis inuenitur in modico iure constituitur super multa, ad locum enim vnde exeunt flumina gratiarum, reuertuntur, vt iterum fluant Psalmus, 102. qui incipit

1 Benedic

Leuit. 6.

Psal. 38.

Hermes tisnegis.

D. Aug.

D. Aug.

D. Bonau.

D. Bernar

Benedic anima mea Domino, & noli obliuisci omnes retributiones eius, sic inscribitur. Psalmus ipsi David, quasi dicat, nihil magis illi expedire, quam retributiones & beneficia Dei non obliuisci, sed illa semper in memoria habere, vt propter gratiarum actionem, maiora semper illi conferantur. Narrat Solinus de mirabilibus mundi referente Holcoth super sapientiā, lectione. 19. 3. quod in Alesia regione est fons quietus qui scaturit semper, & intra riuos suos manens, nisi ad cantū citharę vel tibię: quia statim ad sonitum melodię intumescit, & albeum suum excedit. Deus fons perennis bonitatis est, Me dereliquerunt fontem aque viue. Fons hic gratiarum, manare numquam desinit, sed perpetuo fluxu in suas creaturas per beneficiorum communicationem diffunditur: qui tamen tantum gratiarum actione & læta beneficiorum memoria delectatur, quod mirum in modum exuberat, & maiora semper beneficia gratis communicat.

Sed quid mirum fratres, quod aliquādo Deus tēporalibus beneficijs nos priuet, salutem auferat, & fructus terre denegat, cum illius largitati ingratis simus: qui hæc eadem quę ad diligēdum eum deberēt nos prouocare, instrumenta facimus & arma ad illum offendēdū. Sicut ingratus ille populus quē edaxit Dominus de Aegypto, qui ex auro Aegyptiorū, quod illis Deus cōcesserat, cū illis dispēsando vt ab Aegyptiis surriperent, idolū fecerūt ad idolatrandū, & mutauerūt gloriā suā in similitudinē vituli comedentis foenum. Salus enim nobis conceditur ad seruiendū Deo, diuitiæ ad vitæ necessaria, pauperibus quę subueniendum, honores & magistratus ad iustitiam administrandā, & ex his omnibus idolum fabricamus, & armis quę à Deo accepimus, illi bellum inferimus, hæc eadē in offensam eius ordinādo. Quare nobis dictum esse videtur illud Osee 2. Ego dedi eis frumentum & vinum & oleum, & argentum multiplicauit eis, & aurum quę fecerūt Baal ne ergo

Ose. 2.

ergo in gratitudinis arguamur, diuitias & quidquid aliud, siue spirituale, siue temporale de manu Dei accepimus, in eius gratiam expendamus & admittremus, ad memoriā beneficia nobis collata quotidie reuocādo. Ideo nāquē mirabilia quę patribus fecit scribi voluit & quod perpetuē memoriē mādarentur, ne obliuioni traderentur, vt hinc discamus beneficiorum eius non obliuisci, sed pro omnibus incessabilēs gratias illi agere. Scribantur hæc, inquit, pro generatione futura, & populus qui creabitur laudabit Dominum.

Quia propterea de excelsis sancto suo, &c. Hęc verborū schemate incarnationem Verbi Dei significat iuxta sanctorum patrum interpretationem, quia tunc humiliter & benigniter de celo diuinitatis suę in terrā nostrę mortalitatis aspexit, ad nostras miseras subleuandas, quando naturā nostram, passibilem assumere dignatus est. Quę assumptio visio iure optimo appellatur: Quia visio secundum Philosophum, non fit extramittēdo, sed intramittēdo, nō enim oculus ad obiectū, sed obiectū ad oculū trahitur. Sic fuit incarnatio, quod non Deus extrase exiit, sed potius naturam nostrā per assumptionē ad se traxit. Oculi Dei & eorum respicere ferē semper in scriptura sacra misericordiā significāt, habēt enim oculi cū misericordia quasi necessitudinē quandā, vnde aiebat Iob. Nunquid oculi carnei tibi sunt, aut sicut videt homo & tu vides? quasi diceret. Si oculi carnei aut humani tibi essent, non mirū, quod labores & afflictiones meas cernens mihi opem non ferres, neque ad misericordiā flectereris: at oculi carnei tibi non sunt, sed diuini, qui statim vīsa miseria, ad cōpassionem mouētur: quare ergo visis tot calamitatibus & afflictionibus, ad misericordiā nō moueris? In Daniele. c. 10. dicitur de Deo inter alia, quod oculi eius quasi lapis ardens. Lapis sine oleo ardere nō potest, oleo accenditur & oleo fouetur: sic diuinæ illius maiestatis

Incarnatio.

Philos.

Deo sume
Dicitur
significatur.

Dan. 10.

Psal. 118

tis oculi, oleo misericordiae valde delectatur. Nihil illis iucundius, aut naturalius, quam ad miserendum respicere. Quare David dicebat Psal. 118. Aspice in me, & miserere mei. Sciebat enim quod vnū ad aliud consequi solet. *Porque el mirar de Dios, suele ser lance cierto de su misericordia.* Vidit Deus afflictionem populi sui, quam in Aegypto patiebatur, & statim ad misericordiam motus est, vidit hominem sedentē in Thelonio Mattheū nomine, & eum ad Apostolatum vocauit, vidit hominem cæcum a natiuitate, & illum acæcitate sua curauit, vidit Petrum & aspexit illum, & egressus foras fleuit amare. Quod si oculi Dei misericordiae nota sunt, & inter omnia misericordiae opera, incarnatio culmen obtinet, rectè per ipsius Dei intuitum, significatur, cum dicitur. Respexit Dominus de excelsis sancto suo, dominus de caelo in terram aspexit, &c. Hoc autem amplius confirmari potest, ex visione quadam mirabilis Zachariae ostensa. Postquam illi incarnationem verbi Deus promissit, sub illis verbis: Ecce enim ego adducā seruū meum Orientem, vt mysterij huius symbolum aliquod illi ostenderet, lapidem coram eo presentauit, super quem septem erant oculi: & cum difficile videretur oculos illos septem in lapide durissimo collocare, quasi difficultati respondens, subdit: Ecce ego Celabo sculpturam eius. Quasi dicat: Ego cuius potentiae omnia obediunt, cuius sapientiae nihil difficile, ero huius rei artifex. Et septem istos oculos in durissimo hoc lapide collocabo. Supposito quod superius diximus, quod in hoc loco de incarnatione Verbi agitur, non difficile erit visionis huius Sacramentum explicare. Per lapidē humanitas Christi intelligitur: est enim lapis ille abscisus de monte sine manibus, de quo Danielis. 2. agitur, de quo etiam Isai. c. 28. inquit. Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidē angularē probatum pretiosum, & Psal. 116. Lapidem quem reprobaucrunt edificantes, factus est in caput anguli. Per septem

Zacha. c. 3

Isai. 28

Psal. 117

tem

tem vero oculos. D. Gregorius sapientiam increatam intelligit. Verbum scilicet Dei: & inter Aegyptios, per oculum Deum intelligebant, (vt inquit Origenes Apolo). Est enim Deus immortalitatis oculus, qui omnia intuetur & contemplatur, neque est aliquid, quod eius intuitum possit effugere. Quin & septenarius numerus, si Philolao credimus (vt superius dixisse memini) hieroglyphicum Dei est, & quia Prophetę numerū hūc Deo dicatum agnoscebant, multoties in efficiendis miraculis, hoc numero utebantur, quasi profitentes, quod non in propria virtute, sed Dei illa efficiēbāt. Septies præcipitur Iosue, vt cum omni multitudine exercitus ciuitatem Hierico in septem diebus circumeat, vt muri Hiericūtini corruant. Septies præcepit Helias famulo suo, vt versus mare aspiceret tēpore siccitatis magnæ, vt contemplaretur, an aliquod pluuię esset signum, septies denique Naaman præcipitur in Iordane lauari, vt a lepra sua mundus euaderet. Non ob aliud, vt existimo, nisi quia numerus ille septenarius, diuinitatis erat symbolum. Quid ergo septem oculi super vnā petrā, nisi diuinitas super humanitatem adumbrabat? Quod si oculi super lapidē, Deum hominem factum significat, respicere aut uidere Dei, Deum ipsum incarnari & hominem fieri, proculdubio significabit. Et hinc luce clarius constat, quare Abrahamus montem illū, in quo filium suum sacrificare iussus est, montem visionis siue montem in quo Dominus videbit, appellauit: nimirum quia in illo facto, quando loco filij arietē iugulauit: intellexit, quod Deus homo factus, in illo eodem loco, pro salute huius mundi erat moriturus, quod summū opus misericordię fuit, & ideo videre Dei illud appellat, ad hoc enim Deus de excelsis sancto suo aspexit, vt hominem redimat & nostri misereatur.

Vt audirēt gemitus competitorum, vt solueret filios, &c.
Ad hoc enim respexit de excelsis sanctuarii suo super filios hominum, non vt veniret & iudicaret & perderet,

13

ret,

D. Grego.
OrigenesSeptenari-
us nume-
rus Dei sig-
nificat.

Philolao

Iosue.

3. Reg.

*Isa. c. 61.**70. vii.**Simile.*

ret, sed vt vincitis, & in mortis carceribus detentis opē ferret, & ianuam aperiret, copiosam que redemptionem conferret, sicut illa Isaia verba demonstrant. Spiritus Domini super me, eo quod vixerit me ad annūtiandum mansuetis misit me, vt mederer contritis corde, & prādicarem captiuis indulgentiam, & clausis apertionem. Pro eo quod in vulgari legitur ad annūtiandum mansuetis. 70. legunt: ad euangelizandum pauperibus, potest etā verti ad euangelizandum humilibus. Prādicabat enim Christus coram humilibus & pauperibus libentius quam coram superbis & diuitibus: quare neque coram Herode miracula facere, neque coram Pilato loqui, aut de veritate predicare voluit. Vt enim mercator prudens, non vult occiosis & vanē curiosis merces suas ostendere, sed ijs quos intelligit esse illas empturos, sic Christus apud eos concionabatur libenter, & faciebat miracula, quos videbat, esse ex his vtilitatem accepturos. Quare cum verba Dei audimus non vana curiositate, sed summa deuotione, & humilitate, vt fructū ex illis reportemus, debemus audire. Vt mederer contritis corde. Non omnibus medela promittitur, sed verē contritis corde, id est, suorum peccatorū, & criminū verū dolorē habentibus. Quid enim proficit Christus, quid sanguinis eius fusio, sacramentorū medela, peccatori impenitenti? certē nihil. Necessē est cor nostrū per penitentiā cōteri, vt medela sui sanguinis nobis applicata proficiat. Ezechielis. 9. dicitur: Trāsi per mediam ciuitatem in medio Hierusalē, & signa Thau super frōtes virorum gementium & dolentium super cūctis abominationibus, que fiunt in medio eius, & statim iussit illi: vt his seruatīs, ceteros interficeret. Thau litera ex eius figura, crucē Domini nostri Iesu Christi & passionē eius exprimit, que illis solū ad salutē imprimitur, qui peccata sua & aliena desunt, & sic ab æternæ moris faucibus eripiuntur. Cum domus aliqua incēdio flagrat, qui eam volunt affla-

flamīs

flamīs eripere, ad aquas statim cōfugiunt: sic nos videntes animas nostras flāmīs impiarum cupiditatum flagrātes ad lachrimas decurrere debemus. Cordis contritio & penitentiā comissi sceleris sacrificium aliquando nūcupatur. Inquit enim Psalmista. Sacrificiū Deo spiritus cōtribulatus, cor cōtritū & humiliatū Deus nō despiciet. Sed dices quomodo cōtritio cordis, sacrificiū dicitur, siquidē sacrificiū, & holocaustū igne accēditur & crematur: cōtritio vero aqua cōtritionis fouetur & lachrimis deuotionis sustentatur? Omirabile sacrificiū d̄ inauditū miraculū, Quis non miretur si Ethnā cū Nilo, ignē cū aqua admisceri cerneret? Mirabile quidem est hoc, lachrimarum sacrificium in quo ignis charitatis, cum aqua lachrimarum admiscetur. Sicut in sacrificio Helix de quo 3. Reg. 18. super quod magnam aquarum copiam infudi iussit, vt euidentius esset miraculum, quod neque aqua ignem extingueret, neque ignis aquam exureret. Est in Galia fons quidam frigidissimus, qui vt testatur Baptista fulgurus, cum aquis aliquando flāmas ignis diffundit. Hoc circa contriti cordis fontem adimpletum cernimus, ex quo aqua lachrimarum cum charitatis igne admixta, promanant. Flagrat cor ardore charitatis, & per oculorum riuos magnā lachrimarum copiam diffundit. Inquit insuper Propheta: Vt predicarem captiuis indulgentiam, & clausis apertionem. 70. Sic habent, & cæcis visum. Peccator namque qui vinculis peccatorum delectatur, cum illa rumpere possit, conuincitur esse cæcus: alioquin, si cæcus nō esset, durissima diaboli vincula ferre non posset. Rex Nabucodonosor qui diaboli figuram tenet in scriptura, prius Sedechiam luminibus priuauit, & statim ferro onustum in Babilonicā captiuitatem duxit: sic diabolus animā nostrā excæcat, & postea in captiuitatē redigit, ne miseram seruitutem sentiens, vincula sua discindat.

Sed dices, quare peccata voluptates & vitia cū sua

uia

*Simile.**Psal. 50.**2 Reg. 18.**Ex pluri
naturale
Baptista ful
fulgurus.**4 Reg. 25**Peccator
captiuus.*

uia & dulcia nobis videantur, vincula & compedes dicuntur: Huic dubitationi respondet Diuinus ille Plato, quimulta attica appellatus fuit ab antiquis propter summam eius eloquentiam, & indicendo suauitatem. 9. l. de republica, qui ex sacris literis similitudinem hanc videtur mutuatus. Ibi enim cum dixisset, nihil aliud esse peccare, quam collo sibi vincula circumdare & sedere re captiua prauis cupiditatibus, aut hosti fœdissimo, subicit fabulâ Briphiles, quæ ob torquæ aureæ Amphiarai maritum prodidit. Illa, inquit, tunc, cum maritum vendidit, se quoque captiuam vendidit, & collo suo aurea quidem, sed tamen vincula, circumdedit, itatu quoties, inquit, in te admittis crimen aliquod, nequissimo hosti te prodis miserum, aut annullo, collo reuincto, aut longo fune. Siquis, inquit, ut acciperet aurum, filium aut filiam, immantissimis & pessimis, in miseram seruitutem venderet, an non crudelissimus esset, & stultissimus? quid? tu non stultior multo, & stolidior? qui partem tuam diuinitissimam, hoc est animam impietissimo & impurissimo Domino vendis, ut expleas tuas libidines non es insanus miser, miseris modis, qui circumdatis collo vinculis animam tuam in miseram seruitutem hosti tuo tradis? nec te illius misereciscit, quis te miserior? hec Plato. Quare recte peccatoribus Isai. c. 5. cominatur eternam damnationem, dicens: Vequi trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi in vinculis plaustrum peccatum, ubi Septuaginta edidit, Vequi trahitis peccata quasi funiculo longo. *Andas. arrastrando con iuestris peccados.* Et quasi Iugiloro vitule iniquitatis. Quod adhuc magis explicat Ambrosii leatio super illud Psal. 108. in illa verba. Funes peccatorum circumplexi sunt me. Qui legit, ut Iugiloro vitula iniquitatis. Vitulum indomitum plaustrum, Ioris aut vinculis alligatum considerate, qui dum Iugum a se excutere curat, se ipsum conterit & dilacerat, & in precipitia proiicit, quousque tandem conteritur & perit, sic namque peccator durissimis

Plato.

Fabula.

simile.

Isai. 5.

Septuaginta inter.

D. Ambro.

simile.

simis peccatorum vinculis constrictus, onereque flagitiorum depressus, de peccato in peccatum prolabitur, quo usque ad inferni baratium infelix perueniat. Christus ergo Redemptor noster videns vniuersum genus humanum peccatorum vinculis constrictum, misericordia motus, venit in mundum, predicare captiuis remissionem & clausis apertionem carceris. Vnde Ireneus lib. 3. cap. 10. Remissionem dabat his qui a peccatis capti erant. Soluebat enim eos vinculis, de quibus Salomon. Restibus peccatorum suorum vnusquisque constringitur.

Sed quis hic non aduertat, quod peccatores filios interemptorum appellat? Vt solueret, inquit, filios interemptorum Hebræa habent: Vt solueret filios mortis, id est, mortuos. Peccator mortuus appellatur, quia caret gratia, quæ est vita anime. Quod in Adamo primo nostro patente patet, cui dictum fuit: In quacunque hora comederis ex eo, morte morieris, qui tamen non illico secundum corpus mortuus est, sed mortuus est secundum animam per peccatum, quia diuinum mandatum fuit transgressus. Colligitur hoc ex Apocalip. c. 21. vbi de animabus damnatorum agens, inquit Ioannes: Erunt in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda. Vbi peccatum prima anime mors appellatur, damnatio vero secunda: ex quo sequitur, quantum vnusquisque nostrum peccatum fugere deberet. Sicut enim naturaliter mortem refugimus, sic & peccatum fugere deberemus, tanquam anime nostre gladium. Quasi a facie colubri, inquit Salomon fuge peccatum, & si accesseris ad eum, mordebit te (vt aliqui vertunt) Dentes leonis, dentes eius interficientes animas hominum. Quis hæc audiens fratres non timeat, & ab omni genere peccati non abstineat, quasi arōphea bis acuta? Pro eo quod nos legimus, Inscimini & nolite peccare. Alij ex Hebræo vertunt: Contremiscite & nolite peccare. Quibus verbis, non solum peccati fugam, sed etiam horrorem ac trepidationem fuge, & pauorem quem ex peccati as-

Iren. 4. 10.

Peccator mortuus dicitur.

Apo. 21.

Peccatum fugiendum.

Eccl. 31.

Psal. 47. Nota.

D. Ansel.

pectu concipere debemus Propheta adiungit. O quantum peccati horrorem conceperat D. Anselmus, qui dicebat: Si hinc peccati pudorem, & illinc gehennę cerne rē horrorem, & necessario vni corū deberem immergi, prius me in infernum immergerem, quam peccatum in me admitterem. Malem enim purus a peccato, & innocens gehenam intrare, quam sorde pelutus, coelorum regna tenere, ideo igitur (vt ad rem deueniamus) peccatum comparatur morti, vt vel sic illud fugiamus. Vt solueret, inquit, filios interemptorum, vel filios mortis, siue mortuos, quod idem est.

Anselm.
Disimil.

Vt annuncient in Sion nomen Domini, & laudem eius in Hierusalem. Per Sion & Hierusalem Ecclesia Catholica intelligitur, in qua omnium operum Dei gloria & laus est predicanda. In omnibus Dei operibus utilitas est & gloria, utilitatem nobis liberaliter confert, sed ea conditione, quod demus illi gloriam, & laudes pro colatis beneficijs illi referamus. Populum istum formaui mihi laudem meam narrabit. Formaui mihi, inquit, non quia illo indigeam, sed ad id solum, vt propter mirabilia quę fecero laudem meam narret, & gloriam meam decātet. Rex David vix aliquod beneficium de manu Dei acceperat, aut victoriam de inimicis reportauerat, quando citlaram accipiens psalmos & hymnos Deo canebat. Psalm. 39. sic inquit: Expectans expectaui Dominum, & intēdit mihi, & exaudiuit preces meas, & eduxit me de latu miserie, & deluto fecis. Forfitan hic gratias agit Deo pro eo quod a profundo pelago peccatorum suorum fuit ereptus. Vnde Felix Parisiensis vertit: Et exaltauit me de puteo strepitus, vt per puteum strepitus infernum intelligat, vbi strepitus tormentorum & stridor dentium auditur. Et statuit supra petrā pedes meos, id est, in loco tuto collocauit, vbi nihil mihi esset timendum, & immisit in os meum canticum nouum carmen Deo nostro, id est, nouam mihi materiam suppeditauit celebrandę prouidentię, ac misericordię

suz

sue, sic nos vtiq̄ue pro vnuerfis donis & beneficijs, quę quotidie a summa Dei liberalitate nobis conceduntur, incessanter gratias agamus.

Et licet omnia beneficia Dei digna sint gratiarum actione, illud in primis ad memoriam reuocandum est, quo nos de misera peccatorum seruitute per mortē suā liberauit. Hoc enim maximū fuit amoris opus, ad quod omnia alia referuntur: & ideo magis ad memoriam reuocandum. In Cant. Sponsam alloquens Dominus, inquit: Sub arbore malo suscitaui te amica mea. Ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua. Pone me vt signaculum super cor tuum. Sub arbore malo, id est, simili arbori malo, in medio paradisi existenti, quę arbor sciētix dicebatur, id est, in cruce suscitaui te meo sanguine. Ibi corrupta est mater tua, id est, Eua falsis Demonis promissionibus decepta. In gratiam ergo tanti beneficij nihil aliud peto, nisi quod illius habeas memoriam, & me semper presentem habeas interius & exterius, in corpore & corde: ne labe aliqua fidem quam mihi es constrieta commacules, aut amorē imminuas, quo me hactenus es prosecuta. Et eo modo quo quis annulum signatorium ob recordationem inferit digitis, quos & facillimē & sepius videt, eodem me tibi esse propositum cupio. Si tanta lætitia perfusi sunt Hebręi ex Babylonica captiuitate redeūtes, tamque immensas gratias egerunt pro libertate tua, quid nos pro libertate, non corporum, sed animorum, nō carnis, sed spiritus, nō temporali, sed eterna, agere tenebimur? Cecinit hoc David Psalm. 125. dicens. In conuertendo Dominus captiuitatem Sion facti sumus sicut consolati: tunc repletum est gaudio os nostrum, & lingua nostra exultatione. Vbi nos legimus facti sumus, sicut consolati in Hebræo est, facti sumus sicut somniātes. Quod sic interpretatur Flaminius, id est, tanta erat lætitie magnitudo, eaque res tam nobis inopinata cōtigerat, vt somniare nos putaremus, non re ipsa tanta uoluptate ac iocunditate

m 2

potiri:

Cant. 8.

Simile.

Psalm. 125

Flaminius.

Isa. 43.

Psalm. 39

potiri. Tunc repletum est gaudio os nostrum, id est, tunc laudes Deo summa exultatione decantauimus propter tantum beneficium acceptum. Quod confirmat Paraphrasis Caldaica, quæ loco illius facti sumus sicut consolati, vertit Erimus sicut infirmi qui conualuerunt. Infirmitas enim qui conualuit, & salutem iam assequutus est, statim per gratiarum actionem ad Deum se conuertit. O incomparabilis Deus omnium bonorum nostrorum author, de cuius largissima manu tot tantaque beneficia accepimus: quas tibi Domine referemus gratias, qui nec referre beneficia ipsa sufficimus? Tu enim de cælo in terram aspexisti, humanam nostram naturam assumendo, ut nos de domo carceris educeres, & de vinculis peccatorum solueres. Tu nos de perpetuæ mortis eripuisti casibus, & in regnum filij delectationis tuæ transtulisti, & pro vilissimis vermibus sanguinem tuum in cruce fudisti: maiora sunt hæc beneficia, quam quæ humano elloquio referri possint, fatemur nostris viribus imparia esse, facultatemque animæ nostræ incomparabiliter excedere. O memoria, omni memoria digna, o beneficium singulare nulli obliuioni tradendum, adhereat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui. Si obitus fuero tui Domine, obliuioni detur dextera mea. Non minus fratres mei charissimi tot beneficiis ingrati, sed ad memoriam per singulos dies illa reuocantes, ingentes gratias Deo nostro pro illis agamus, & sic fiet ut consequamur in presenti gratiam, & in futuro gloriam.

(?)

Concio

Concio Septima.

*In conueniendo populos in vnum;**& Reges vt seruiant Domino.**Respondit ei in via virtutis sue:**paucitatem dierum meorum nuncia mihi.**Ne reuoces me in dimidio dierum meorum:**In generatione & generatione anni tui.*

Stenfo iam superioribus carminibus huius Psalmi, quod ex Gentibus, & Iudæis Ecclesia vna ædificanda erat, quæ laudes Domino, pro acceptis beneficijs perpetuo decantaret, nunc quædo hæc futura sint aperit, dicens: In conueniendo populos in vnum, & Reges vt seruiant Domino. Quod clarius vertit D. Hiero. Cū cōgregati fuerint populi simul, & regna vt seruiant Domino. Ad hoc enim diuersa regna & diuersarū gentiū nationes, in vnum sunt congregatæ, vt vno ore, vnoque animo Deū honorificarēt, illique deferuirēt. Quod iuxta votū Deo respondit in primitiua Ecclesia, quædo omnium erat cor vnum & anima vna, vt in Actis Apostolorū habetur. Hoc est quod Hiero. Propheta vaticinatus fuerat, & dabo eis cor vnum & viam vnam, vt timeant me vniuersis diebus. Et in Ezechiele. cap. 11. literis mandatur. Et dabo eis cor vnum, & spiritum nouum tribuam in visceribus eorum. Eodem spectat illud Osee. cap. 1. Congregabuntur filij Israel. & filij Iuda pariter, & ponent sibi caput vnum. Per filios Israel & Iuda, populum Iudaicum & Gentilem, iuxta interpretationem patrū

D. Hiero. versio.

Hier. 32.

Ezer. 11.

Osee. 1.

m 3 intel-

Vnitus &
concordia
animorum.
Boetius.

intelligit, qui in vnum per Christi mortem congregati sunt: & addit, pariter, vt animorum & cordium vnitatē significet, vt enim Ecclesiam suam stabilem & firmam Christus fundaret, eam vnitatem voluntatum & animorum stabilivit: quia vnitatis hęc spiritualis, fortitudo est, & stabilitas omnium rerum. Vnde est illud Boetij lib. 4. de cōsolatione Philosophię. Nosti ne igitur quod omne quod est tandiu manere, atque subsistere quādiu sit vnū, sed interire atque dissolui pariter, quādo vnū esse desierit. Quod vtique comprobauit factum Sciluri Scithę, vt refert Erasmus in suis apotegmatibus lib. 3. Ille enim octoginta liberos masculos habens: morti iā propinquus, fasciculum iaculorum singulis porrexit, iussitque rumpere, quod cū singuli recusassent, eo quod videretur impossibile, ipse singula iacula exemit, atque ita confregit omnia, filiosque his verbis admonuit. Si cōcordes eritis, validi inuictique manebitis, contra, si discordijs & seditione distrahemini imbecilles eritis, & expugnari faciles. Refert idem Erasmus de Ifaco Sophista, quod Lacedemonijs periclitantibus, ac de ciuitate menibus cingenda consultantibus: ille, Homericum carmen recitauit.

Scutum hęsit scuto galca galca, atque viro vir

Et adiecit: Sic mihi stete Lacedemonij, & muris cincti sumus. Christus ergo Ecclesiam stabilem & firmam, & quasi castrorum aciem ordinatam fundaturus terribiliter eam in vnitatem animorum instituit. Vnde per Matthę ait. Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, vnitatis enim animorum in charitate & dilectione consistit, quia amor virtus vnitatiua est, & glutinū quoddam voluntatum. Quare D. Paulus dicebat: Fratres obsecro vos vt dignē ambuletis vocatione qua vocati estis, supportantes inuicē, solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis, vnum corpus, & vnus spiritus, sicut vocati estis in vna spe vocationis vestrę. Vocacionem nostram appellat, qua vocati sumus, vt nos inuicē diligamus,

Erasmus.

Idē Eras.

Matth. 5.

Ephes. 4.

diligamus, sicut membra eiusdem corporis se se diligunt. Pedes enim totius corporis machinam & pondus sustinent, oculi pedibus lumen præstant, manus cæteris membris præbent auxilium, & brachium pro defensione sui capitis periculo se exponere non dubitat. Sic enim nos cum eiusdem corporis mystici simus membra, alterutrū diligere debemus, ad inuicemque supportare. Ad hoc enim vocati sumus, quod si ad inuicem non diligimus vocationi nostrę non respondemus. Et quod hęc fuerit vocatio nostrā ex eo constare poterit: nam cū primū princeps ille pacis, qui nos vocauit ad fidem, mundum est ingressus, pacem per ministros & præcones suos prædicauit. Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus audiebatur. Et Dauid multo ante de eo cecinerat Psal. 71. Orietur in diebus eius iustitia & abundantia pacis, donec auferatur luna, id est, toto tempore quo Ecclesia duratura est, quæ per lunam ibi significatur. Inquit enim Gregorius 17. morali. cap. 8. Quid per lunam nisi cuncta simul designatur Ecclesia: Quod præfagebat vniuersalis illa pax, quæ toto orbi, tempore natiuitatis Christi data est. Quando vaticinium illud Isaię adimpletum existimo, quod habetur cap. 2. Et conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces, non leuabit gens contra gentem gladium, neque exercebuntur ultra ad prælium. Et huius sententię sunt Eusebius de præparatione euangelica, lib. 1. cap. 2. & Theodorcus in suis super Isaiam cōmentarijs. Tertulianus vero lib. 3. aduersus Martionem ad pacem qua tenemur illum extendit. Et cōcident, inquit, macheras suas in aratra animorum nocentium, & linguarum infestarum, & omnes malitię ingenia conuertent in studia modestię, & pacis, & non accipiet gens contra gentem macheram, vtique discordiæ, & non discent amplius bellare, inimicitias perficere. Ex quo inferre possumus fratres, quātū qui euangelicam perfectionem professi sumus, ad pacis fœdera teneamur. Cū ad hoc venerit Christus, vt Isa.

Simile.

Luc. 2.

Psal. 71

D. Gregor.

Isai. 2.

Eusebius.
Theodor.
Tertulian.

Pacis com
mendatio.

cap.

Isai. 57.

cap. 57. habetur, Creauit, inquit, fructum labiorum pacem, pacem ei qui longè, pacem ei qui propè. Impij autem quasi mare feruens. Appellat pacem fructum labiorum, quia iratus homo statim scandescit, & contra illum cui irascitur in verba iniuriosa prorumpit, & maledictis lacessit. Impij vero huiusmodi pacem non seruant, quin potius sunt quasi mare feruens quod quiescere non potest, sed huc illucque fluctuat, & sine intermissione agitatur. Homo iratus mare quodam est furibundum, in quo nulla pax, nulla quies, sed summa animi perturbatio reperitur. Sed quemadmodum maris fluctus magni, & fremitu suo mare & terram perterrentes, cum terram attingunt franguntur, & in litore in lutum conuersi, pedibus transeuntium conculcantur: sic potètes & huius sæculi diuites, sua tyrannide & potentia frequenter terram perterrēt; at cum sepulchrum attingerint contemnentur, & pro nihilo potentia eorum habebitur, & hoc est quod subdit & redundant fluctus eius in conculcationem & lutum. Quare utraq; manū conuulsi illud Psalmistę Psal. 33. esset accipiendum. Inquire pacem & persequere eam. Idem enim studium quod in persequendo inimico apponere solemus, in persequenda pace deberemus apponere. Si enim pax antiquis veluti numem quodam celebratur, qui fieri potest, ut Christi cultores, illam sine scelere nefariò contemnant? Refert Blondus lib. 2. de Roma instaurata fuisse quodam Romę in monte Palatino, templum concordie dicatum, quod templum sentit Suetonius, fuisse à Tiberio Imperatore constructum: tamen si illij cõtendant fuisse à Liuiã Germanici matre edificatum. Et propè montem Palatinum, vbi quondam via quę sacra dicebatur erat, fuit à Vespasiano Imperatore instauratum templum pacis, cuius ruine hodie apparent, ostendentes amplissimi edificiij apparatus. De hoc templo D. Hieronimus in commentarijs Ioelis, inquit, Vespasianus & Titus Romę templo pacis ædificato vasa templi

simile.

Psalm. 33

Blondus.
templū pacis
Suetonius

D. Micro.

templi Hierosolimitani, & vniuersa Donaria in delubro illius constituerunt: quæ Græca & Romana narrat historia Si igitur Gentiles tanto studio pacem colebāt quasi numen aliquod in illa profitentes: quanto magis nos eam colere debemus, qui legem pacis & amoris colere gloriamur? Ad hoc enim Christus Redemptor noster duos populos in vnum collegit, & regna terræ per charitatem sociavit: vt omnes vnanimis Deo seruirent, & concordēs laudes illi dicerent. Quod & Sophonias Propheta, cap. 3. sui vaticinij expressis verbis explicuit, dicens: Tunc reddam populis labium electum, vt inuocent omnes nomen Domini, & seruient ei humero vno. Loquitur de tempore sui aduentus, vt ex literę contextu manifestissimè patet, & promittit, quod tunc futurū est omnibus fidelibus labium electū, siue lingua vna, vt Paraphra. Caldeus vertit. Quod quidem cæci Hebræi ad tempus sui Mesix referunt, quando habebunt (vt ipsi dicunt) Hierusalem auream, & omnes nationes subiectas, & vnū ydioma in toto orbe terrarū, si cut fuit ante confusionē linguarum, quando erat vniuersa terra labij vnus, Gene. 11. Sed hæc ridicula sunt & stultissima somnia, quare per labium electum, siue labium vnū, iuxta sanctorum patrum interpretationem, vnus verę fidei confessionem intelligere debemus. Nā in aduentu Christi cessauit idololatria, & toto terrarum orbe vnus veri Dei confessio recepta est. Vnde in Paraphra. Caldaica sic habetur: Conuertam in omnes gentes locutionem vnā electam: vt præcentur omnes in nomine Domini. Et statim subdit. Et seruient ei humero vno. Quo verbo, & suauitatem legis Euangelicę, & animorū concordiam mihi significasse videtur. Suauitatem legis, quia humero vno, non duobus. Pro quo Septuaginta vertunt: Vt seruiant ei sub iugo vno. In quo legem Euāgelicā ab illa Mosayca distinguere videtur. Illa enim grauis erat & obseruatu difficilis. Sicut B. Petrus palā confessus est, cū inquit, tātū fuisse illius

Sophon. 3.

Gene. 11.

n pondas,

pondus, quod neque ipse, neque illius patres potuerint portare. At iugum Christi suauissimum est & leue. Sicut & ipse Matthæi 11. confitetur: Tollite iugum meum super vos, & inuenietis requiem animabus vestris, iugum enim meum suauis est. Tanta enim suauitate & leuitate constat, quod humero vno portari possit. Significat etiam, vt diximus animorum concordiam, sumpta methaphora ab his qui simul humeros supponunt, ad onus aliquod portandum. Omnes enim vnanimes & concordantes ad portandum iugum fidei in predicatione Christi & Apostolorum conuenerunt. Quare inquit Pfaltes: In conueniendo populos in vnum, & Reges, vt seruiant Domino.

Respondit ei in via virtutis sue. Neque enim a spe sua frustratus fuit, quin potius res pro votis illi respondit, quia populus ille ab eo electus, Ecclesia, scilicet, in primordiis suis, precelenti sanctitate fulgebat, & mira virtute erat prædita, ardentissimaque charitate adornata: licet paulatim & sensim, ab illo splendore virtutum, & sanctitatis gloria, aliquantulum deciderit. Vbi namque est illa martyrum constantia, & charitatis ardor, quibus tanquam ad epulas inuitati, ad martyria & sanguinem decurrebant? Vbi Apostolorum paupertas, & mundi contemptus, quo tetrena omnia vt stercorea reputabant, vt crucifacerent Christum? Vbi confessorum indefessa constantia, qua per viam mandatorum Dei incedebant? Proh dolor, quam rara virtus hisce nostris temporibus, in fidelibus reperitur, quam pauci sunt, qui toto mentis affectu Deum diligant, & debitum illi præstent obsequium. Omnes inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi. At te auabitur, inquit Isaias, gloria Iacob, & pinguedo carnis eius marcescet, & erit sicut congregans in mense, quod restiterit, & brachium eius spicas leget, & erit sicut quærrens spicas in valle Raphain. Quem locum licet Procopius, Eusebius, & Diuus Hieronymus de

Psalm. 13

Isai. 17.

de gloria & sacerdotio Israelis intelligant, quæ in morte Christi attenuata sunt, & elanguerunt cum omnem vim amiserint, & licet hic sit literalis sensus: tamen aliquo modo de Catholice Ecclesie gloria intelligi possunt hæc verba, quæ cum ab illo antiquo charitatis feruore & splendore sanctitatis aliquantulum exciderit, attenuata esse dicitur. Quare factus est Dominus, sicut congregans in mense quod restiterit, & sicut quærrens spicas in valle Raphain. Qui enim principaliter in agro metit solet magnos manipulos mens colligere: at, qui transacta iam messe, spicas colligit, parum colligit. De hoc ergo conquæritur Deus, quod paucissimi sunt in mundo qui ad eius manus perueniant, respectu illorum quos Diabolus sibi colligit, quod non sine sanguineis lachrymis esset proferendum. Quia non respondemus ei, in via virtutis sue, in via, inquam, mandatorum suorum, sicut patres illi Ecclesie patres respondebant. Respondemus enim fide sed non operibus, quæ quidem responsio insufficiens est. Responsio hæc, inquit D. Gregorius non voce estimatur, sed opere. Non enim respondent Domino qui vocati peruersè viuunt, qui post illud diuinum semen in terra rationabili susceptum, spinas peruersitatis, aut tribulos producunt nequitie, sed qui in omni bono se aptantes, & de sua vocatione gratias Deo referunt, & fructum Deo centissimum, vel sexagesimum, aut etiam tricesimum, in cordis innocetia ferunt. Hæc fuit populi Israelitici perditio, idcirco ab eo regnum Dei fuit ablatum, & datum genti facienti fructus eius, quia nimirum solum ceremonijs sacrificijs & exteriori cultu Deo respondebat, sed non sanctitate & iustitia. Vnde per Isaiam de vinea Israelitica per manus eius plantata agens, inquit: Expectaui vt faceret vbas fecit autem labruscas. Septuaginta tradiderunt: Fecit spinas quod ad spineam coronam refert Tertulianus in lib. aduersus Iudeos, cap. de claritate Gentium, & Ciprianus in expositione symboli. Alij vbas sætidias vertunt, vt ostendatur quam abominabilis fuerit Deo fructus illius vineæ,

Simile.

D. Greg.

Septuag. viri.

Opera necessaria.

in solo exteriori cultu consistens. Quod verba illa Osee firmant, quæ habentur cap. 10. Vitis frondosa Israel, vitis frondosa, fructus adæquatus datus est ei. Hebræa habet. Fructus inanis & vacuus. Erat enim populus ille quasi frondosa vitis. *Como vni vid fanfarro ia*, plena folijs & pampinijs, tamen absque villo iustitiæ fructu. Extrinseco virebat nitore, sed intrinseca virtute carebat, ceremonijs & sacrificijs abundans, sanctitate tamen & virtute carēs, & ideo eradicata fuit & destructa. Quare fratres in alieno capite experimentum sumentes, non sola iustitia exteriori contenti simus, missas & conciones audiendo, Ecclesias frequentando, & cætera omnia quæ ad exteriorem cultum pertinent admittendo, quia potius charitatem, iustitiam, & interiorem animi virtutem amplectamur, in qua vera religio consistit. Quid enim proderit si verbis tantum exterius vocationi respondeamus, si operibus non respondemus? Quid verbo tenus obedire, si factis quasi rebelles contradicimus? Apud Matthæum cap. 21. refellit Dominus Phariseorum ingenium, quorum iustitia in solis verbis sita erat, parabola quadam, quæ vitinam & inobedientiam nostram non taxaret, qui verbis Deo obsequimur, sed factis obsequi cõtemnimus. Homo quidam, inquit, habuit duos filios, & accedens ad primum, dixit: Fili vade hodie operare in vinea mea, ille autem respondens, ait, nolo. Postea autem penitentia motus abiit: Accedens autem ad alterum, dixit similiter, et ille respondens, ait: eo domine, & non iuit. Quia parabola proposita interrogauit illos. Quis ex duobus videtur vobis voluntatem patris fecisse? Qui responderunt. Primus. Et tunc subiunxit. Amen dico vobis, quod publicani & meretrices præcedent vos in regno Dei. Significauit Dñs hac parabola Phariseos primo filio esse persimiles: qui licet verbis & ceremonijs Deo exterius responderent, sed non factis. Scẽdũ verò populo Gentilico, & peccatoribus per prædicationẽ Ioannis

nis

nis & Apostolorũ conuersis: qui licet in peccatis & inobedientia vixissent, tamẽ penitentiã ducti cõuersi sunt, & voluntatẽ Dei adimplerũt. At nos phariseis etiã similes videmur, quod solũ verbis & exterioribus rebus Deo obedimus, ea quæ ad exteriorẽ Christianitatis cultum pertinet adimplentes, cũ tamen sint nõ pauci qui operibus cõtradiciãt, & cũ Curios simulẽt, Bachanalia viuãt. Sunt enim quasi filius Agareni ad fidẽ conuersi, qui in foro Franciscus appellatur, domi autẽ Mahometus, filia, domi Axa, in platea vero Catherina. *Son Christianos de cumplim ento, o por me jor dezir, de miento cupido.* Cõtingit enim illis quod Iudicibus, qui cum regales literas accipiunt eas ore exosculantur, capiti quẽ imponẽtes, se ad obediẽdũ paratos esse profitentur, sed quantũ ad executionẽ: appellant, vel supplicãt: sic Euangeliũ Christi ore tenus profitẽtur, sed opere exequi nolũt. Debemus ergo nõ verbis solũ, sed operibus, sed iustitia, & virtute Deo respondere. Sic namque Ecclesia in suis primordijs respõdit, de qua dicitur: Respõdit ei in via virtutis sue.

Pauca dierum meorum nunci mihi. Existimo hãc vocẽ Dauidis esse, per apostrophẽ ad Deum se conuertentis, qui eũ de Ecclesiæ fortitudine, & alijs virtutibus, quibus Deo respondit verba faceret, exemplo eius accensus, & ad similia perferenda animatus, petit: vt paucitatem dierum, vitæ quẽ breuitatẽ illi annũciat: vt breuitate vitæ inspecta facilius aduersa quæque toleret, & prospera ac delectabilia contemnat. Qui enim breuitatem præsentis vitæ considerat, nec blanditijs attrahitur, nec laboribus & cruciatibus terretur. Hęc namque consideratio gloriosos martyres ad mundi voluptates contenendas, & carnificum ac tyrannorum crudelitatem paruipendendam, fortes effecit. Quosquẽ (dicebant sancti Martyres, quos sub throno Dei Ioan. Euangeliista vidit) non vindicas sanguinem nostrũ Deus noñer. Et audierunt diuinum responsum: Adhuc expecta te modicũ tẽpus donec impleatur numerus fratrum ve-

n 3

strorum

Simile.

Simile.

Apoca. 6.

Matth. 21.

strorum. Modicū tēpus appellat diuinum oraculū, spā
tiū præsēntis vitæ. Nulla maior consolatio afflicti, &
persecutionē patiētibus esse potest, quā cōfidere præsē
ntis vitæ breuitatē, quæ citissimē finienda est, ac cum
illa labores finē sunt habituri. Vnus ex septē fratribus
Machabæis, qui pro patrijs legibus interfecti fuere, in
ter cruciatus & verbera, in hæc verba prorupit. Fratres
mei modico nūc dolore sustētato, sub testamēto æter
næ vitæ effecti sunt, tu vero iudicio Dei iustas super
bitæ tuæ pœnas exolues. Modicū dolorē appellat aliās
grauissimū, quia cito erat finiedus. Isa. 26. populū allo
quēs, inquit: Vade popule meus intra cubacula tua, &
claudē ostia tua super te, abscondere modicū ad momen
tū, donec pertrāseat indignatio. Desumpta est methapho
ra ab eis, qui vrgente procella & tēpestāte domise cōti
nēt, donec trāsfacta tēpestāte, trāquilitas adueniat. Vult
Deus hac trāslatione suos cōsolari & exortari ad paciē
tiā, ne cadāt animo, sed afflictiones tolerāter ferant. Et
ideo, inquit, modicū & ad momētū calamitatē duraturā.
Id etiā est quod D. Paulū cōsolabatur. 2. Corin. 4. Id
quod in præsēnti est momētaneū & leue, tribulationis
nostre, supra modū in sublimitate, æternā glorię pōdus
operatur in nobis. Refert breuitatē pœnæ cū prēmij
æternitate, vt leuior appareat. Hinc est quod Dauid in
medio persecutionū & calamitatū, breuitatē vitæ præsē
ntis ad memoriā reuocabat, vt cōsideratione hac tole
rabiliores redderētur. Et hoc est argumētū Psal. 38. Di
xi custodiā vias meas, vt nō delinquā in lingua mea, po
sui ori meo custodiā, cū cōsisteret peccator aduersum
me. Loquitur de. Semei qui maledictis eū laceffit. Ob
mutui, & nō aperui os meū, sed filij ā bonis, id est,
vsq; ad eō inimici cōuitia tuli silētio, vt linguā ā bonis
verbis similiter ac malis prohiberē. Et dolor meus reuo
uatus est. Hebraicę habetur. Exasperabatur dolor
meus, id est, silētū magis dolorē augebat. Vnde conca
luit cor meū intra me, & meditādo opprobria hæc & cō
uitia ignis incendebatur. Quare locutus sum in lingua
mea:

mea: notū fac mihi Dñe finē meū, & numerū dierum
meorū, quis est: vt sciā quid de sit mihi. Ecce mēsurabi
les posuisti dies meos, & substātia mea tā quā nihilū an
te te. Hebraicē habetur: Ecce tu constituisti dies meos
palmi lōgitudine, & etas mea tā quā nihilū est corā te.
Sed ad quid ō Rex sancte cū de persecutionibus tuis
agis, ad breuitatē vitæ subito sermonē trāfers: Nimirū
quia nihil est, quod labores & calamitates huius vitę le
uiore reddat, quā eiusdē vitæ breuitas cōsiderata, &
mortis memoria. Cū ergo de laboribus nascentis Eccle
siæ in præsēnti ageret Psalmista, dicēs: Quod respōdit
Ecclesia in via virtutis suæ durissima pro Christo per
ferēdo, vt se ad similia tolerāda excitaret. petit, inquit, s:
Paucitatem Domine dierum meorū nuncia mihi.

Ne reuoces me in dimidio dierum meorū, etc. Obsecro Do
mine, si quidem anni tui sunt æterni, ne reuoces me in
medio vitæ meæ cursu, priusquam ad metā cōstitutam
perueniā. Hæc eadē fuit Ezechia oratio apud Isai. 38.
quæ incipit: Ego dixi in dimidio dierū meorū, vadā ad
portas inferi. Septuaginta habēt: In excelso dierū meo
rū, id est, in maiori vigore & robore vitę meæ rapior,
ad sepulchrū q; ducor. Quæ sui residuū annorū meorū.
Vatablus vertit: Priuatus sum residuo annorū meorū.
Dixi nō videbo Dominū Deū in terra viuētū, id est, iā
cū moriar nō potero eius tēplū adire, & illū vifere, neq;
haborē quietis, id est, hominē quietē & pacificē in
hoc mūdo habitātē, vel aliter & melius, admētē quē
Sāctorū patrū. Nō videbo Christū in lege promissū ha
bitatorē quietis, id est, quāuis habitatorē mundi, sed
quietū & beatū. Dolebat enim Ezech. secū dū D. Hiero.
August. & Iosephū, lib. 10. c. 3. eō quod hæredē nō re
linquebat, ex quo Messias nasci posset. Quare subdit.
Generatio mea ablata est, &c. Id est, in me finitur
propagatio mea, & quemadmodum tabernaculum, &
tentorium pastorum, cum aliō migrant, conuoluitur &
cōplicatur: sic ego ex hac vita migro, & generatio mea
conuoluetur, cum sine filiis discedam. Et quidem apri
fina

2. Mach. 7

Isa. 26.
Præsens
tribulatio
breuis est.

2. Corin. 4

Psal. 38.

Isai. 38.
Septuag.
interprete.

Vatablus.

D. Hiero.
Aug. & Iosephus

Isichius in
Leui.

si ma est tabernaculi similitudo, quia, vt ait Isichius in Leuiti. lib. 6. in fine, citans hunc locum, presentis seculo quasi tabernaculo vtimur, quod tempus vite fit breuissimum: & ideo vitam, quam conuolutam & ablatam conqueritur, tabernaculum pastorum appellat, quod nunquam fixum est diutius, sed frequenter mutatur. Addit præterea. Præcisa est velut à texente vita mea, dum adhuc ordire succidit me. Quasi diceret: Veluti textor, si telam quam exorsus est texere, antequam ad finem perueniat refecaret: sic vita mea in medio cursu præcisa est. Ad eundem modum orat nunc Dauid, dicens: Ne reuoces me Domine in dimidio dierum meorum, antequam ad vltimum vite meae terminum perueniam.

Vbi obseruandum est, quod solet Deus aliquando propter demerita & peccata hominum vitam illis abreuiare. Dicitur enim Psal. 54. Viri sanguinum & dolosi, non dimidiabunt dies suos. Et Iob. c. 15. de peccatore agens, inquit: Antequam dies eius impleantur peribit, & manus eius arefcet, lædetur quasi vinea in primo flore. Solet namque Deus peccatores, de quibus nulla penitentia spes habetur, præpropere & immatura morte multare. Sic leuatos en agras, quando mortis magis obliuisci videbantur: & tanquam ab indignis & ingratissimis hali tum vitæ repetere. Gene. 6. Propter hominum peccata deleuit aquis diluuij omnem animam viuam, dicens: Non permanebit spiritus meus in homine, quia caro est. Et constituens tempus quo duraturus erat mundus, inquit: Eruntque dies illius centum viginti annorum. Super quæ verba Strabo, inquit: Ante diluuium centum & viginti anni homini ad agendam penitentiam concessi fuerunt, sed quia in malicia perseverauerunt ante præfixum terminum centesimo anno delati sunt. Explicat ad hoc propositum Titelmanus verba illa Psal. 57. Priusquam intelligerent spinæ vestrae ranum, sicut viuentes, sic in ira absorbet eos. Ramnus genus quoddam est spinarum, quæ postquam crescunt, sunt veluti acutissimæ

Psal. 54.
Iob. 15.
Deus abreuiat vitam peccatoribus.

Gene. 6.
Nota.

Strabo.

Titelman.

acutissimæ acus. Et cum sanctus Dauid ait, quod ante quam teneræ spinæ indurescant, eas furor Domini consumet & absorbet, perinde est ac si diceret: quod Deus sceleratis hominibus vitam breuiaturus est, ne deteriores fiant. Quod confirmat paraphrasis Caldaica, quæ sic habet. Prius quam impij teneri durefcant sicut spinæ, donec sunt sicut herba, tempestate & turbine destruet eos. Quanti enim in medio iuuentutis flore, quando vigeat ætas, & vigor naturalis robustior videbatur, quasi poma cruda quæ vi ex arboribus auelluntur, ex hoc mundo, non sine magna, & ipsorum tristitia, & omnium admiratione, resecantur: non ob aliud, nisi quia peccata sua nolunt derelinquere, læduntur enim in primo flore; antequam ad maiorem duritiem perueniant. In quo misericorditer & benigniter cum illis actum est, ne peccata peccatis addentes, grauius in inferno crucientur. Loco eius quod in vulgari legitur Gene. 6. Non permanebit spiritus meus in homine, quia caro est. Hieronymus in li. hebraicarum questionum dicit, in hebræo haberi. Non iudicabit spiritus meus homines istos in sempiternum, quia caro sunt. Quæ verba Oleaster, vir utique doctus & eruditione linguarum præditus, sic interpretatur. Quia fragilis est in homine conditio, non eos ad æternos seruabo cruciatus, sed hæc illis restituam quod merentur. Ex magna enim misericordia Dei prouenit, quando aliquis in peccatis obstinatus est, nec aliquam de eius conuersione spes habetur, quod cum amplius non expectet, sed illum de medio tollat, ne iram in diem vindictæ, iuxta D. Pauli sententiam, sibi thesauricet. Qui amidum suum ludens chartis præcis, & iacturam pecuniarum facientem videt, considerans, quod si ludus diutius protrahatur, omnem pecuniam est amissurus, solet lucernam extinguere, vt ludendi finem faciat. In quo magnum illi confert beneficium, ne quod supererat pecuniarum amittat. Non secus Deus, videns magnam peccatorum, quam faciunt iacturam:

Paraphra
caldaica.

Gene. 6.
D. Hieron.
Nota.
Oleaster.

Simile.

amittunt

amittit enim tempus quod preciosissimū quidem est, insuper & gratiam & supercælestia auxilia quibus in malū abutitur, diuinis beneficiis minime respondentes: quare lucernam vitæ de medio tollit: ne si illis longior viuendi cursus concedatur, in maiorem eorum damnationem cadat. Quando vero peccator obstinatus non est, sed de suis peccatis debitam satisfactionem facere intendit longiorem illi vitam ad penitendum liberalissimus Dominus concedere solet, quare orat Propheta noster, dicens: Ne reuocēs me &c.

Sed dubitabis forsitan, quomodo Dauid vitæ longitudinem in præsentia postulet, cum viri perfecti potius vitæ diuturnitate grauentur, & illius prolongationē molestè ferant. Aiebat enim Helias sub umbra iuniperi plorans: & sedens. Sufficit mihi Domine tolle animā meam, nequæ enim melior sum quam omnes patres mei. Patientissimus ille Iob mortem non semel desiderabat, dicebat enim. c. 7. Nūquid mare ego sum aut cætu, quia circūdedisti me carcerē: Carcerē corpus appellat, in quo anima quasi quibusdā cōpedibus vincta detinetur. Et paulo inferius. Elegit suspendium anima mea: & mortem vitæ meæ, desperavi, nequaquam vltimam viam. Diuus etiam Paulus aiebat: Cupio dissolui & esse cum Christo. Sed & ipse Dauid huiusmodi desiderium ostendebat Psal. 119. Heu mihi quia in colatus meus prolongatus est, habitavi cum habitantibus Cedar. Et Psalm. 38. Notum fac mihi Domine finem meum, & numerum dierum meorum, vt sciam quid desit mihi: quomodo ergo nunc tā instantè longitudinē vitæ à Deo postulat? Aduerte, quod licet sancti ardentissimo videndi Deum desiderio teneantur, tamē quia ad hūc finē nisi per bona opera in gratia facta peruenire non possunt: hinc fit, quod præsentē vitā quā sibi habet ex osam: desiderēt, & à Deo postulēt, vt magis magisque in Dei seruitio exerceantur. Quod ad notauit D. Greg. dicēs. Per dimidiū dierū imperfectionē vitæ accipi-

accipimus, in qua se fidelis quisque non reuocari demum di huius exorat exilio, ne si in die exitus sui transitorie adhuc vitæ amore, occupatus fuerit: ad illā æternitatis vitam, transire minus possit. Itaque, tunc aliquis non in dimidio dierum sed in vltimov itæ suæ termino reuocatur, quādo per viā mandatorū Deī incedens ad vltimā perfectionis metā peruenit. Cui expositioni consonat hebraica veritas, que sic habet: Ne tollas me in medio cursu ætatis meæ. Perfectio vitæ nostræ, quæ ad beatitudinē cōparandam necessaria est, cursus à D. Paulo appellari solet. Fratres nescitis quod hi qui in stadio currunt, omnes quidē currunt, sed vnus accipit brauium, sic currite vt cōprehendatis. Et de se ipso iterū ait: Bonum certamē, certavi, cursum cōsumavi, fidem seruaui: in reliquo reposita mihi est corona iustitiæ. Cursus ergo ad brauium & coronā necessarius, perfectio vitæ nostræ est, quæ in charitate & bonis operibus consistens, ad salutem est requisita. Quare ille in dimidio dierum tollitur, qui ad hanc perfectionem in Christo nondum peruenit: ille vero ad vltimam senectutem vitam protraxit, qui quamuis morte præuentus sit & in breui cōsumatus, tamē explevit tempora multa, virtutem & iustitiam amplectendo. Ex quo ellicimus fratres, ad quid vita diuturna desideranda est. Non vt libidini seruiamus, & voluptati carnis indulgeamus, non vt auaritiæ, aut ambitioni, quibus anima sedatur, operam demus: sed vt Deo seruiamus & debitam de peccatis nostris satisfactionem, ante quā ex hac vita migremus, facere possimus. Vnde aiebat Iob. 10. existimās mortem iam appropinquare: Dimitte me vt plangā paululum dolorem meū, ante quā vadā & non reuertar. Ille qui mortē tam ardētè optabat, modo aliquantulum vitæ à Deo postulat, vt possit peccata sua plangere, & in virtutibus exerceri. Et Rex Ezechias in suo cantico dicebat, Domine, saluum me fac, & Psalmos nostros cantabimus cunctis diebus vitæ nostræ in domo Domini: indig-

D. Grego
super hunc
Psal.

Veritas
hebraica.

1. Cor. 9.

2. Thim. 4

Vita à Deo
seruitio de
bet expēdit

Iob. 10.

Isai. 38.

nus enim vita existimandus est, qui non in diuinis lau-
 dibus, sed potius in vitijs & peccatis male viuendo se
 exercet. Quare dicebat Dauid Psal. 58. Fortitudinē meā
 ad te custodiā, quid est, quid quid in me, virum, roboris,
 salutis, aut vitę fuerit, tibi referuabo. Domine, quia de
 manu tua accepi, & tibi referenda esse cognosco. Acto-
 rū. 9. dicitur de Thabita, quod erat plena operibus bo-
 nis & eleemosinis quas faciebat (quod vtiā de vno
 quoque nostrum verē dici posset) & cum defuncta es-
 set, rogabant quidam discipuli Petrum, quod excita-
 ret eam, & vt illum magis inclinarent, cum steterūt
 illum omnes viduę flentes, & ostendentes ei tunicas
 & vestes, quas faciebāt illis. Quasi dicerent, in hoc
 enim exercebatur viuens, & ad hoc nunc mortua cum-
 sit, vitam illi exoptamus, vt in misericordię operibus
 exerceatur. O clemētissime Deus, quomodo vitam no-
 bis concedis, quomodo non potius a nobis eam repetis,
 qui tam nequiter & inaniter eam consumimus. Trāsi-
 mus enim vitę nostrę cursum in vanitatibus & vitijs,
 carnī & luxui indulgentes, & opus Dei non respici-
 mus, nequę ea quę Iesu Christi sunt quærimus. Vti-
 nam mihi feruor ille Prophete Isaię adesset, vt cū illo
 hodie exclamare possem & dicere. Quare appenditis
 argentum & non in panibus laborem vestrum & non
 in saturitate? Argētum est tempus vitę presentis & pre-
 ciosum aurū, quod æternā felicitatem emere possumus:
 & tamen argentum hoc expendimus, non in pani-
 bus, sed in rebus inutilibus. Nonne fatuus ac demens
 iudicandus esset homo, qui cum fame periret, nec habe-
 ret nisi vnicum argenteum, illū in emenda pluma ad or-
 nādum pilleū expenderet? O homo stulte & insipiens,
 nonne tibi consultius esset panem emere ad reficien-
 dam famem? Id ipsum filijs huius seculi qui mundi va-
 nitates sequuntur, dicere possumus. Quare stulti & de-
 mētēs appenditis tempus, rem quidem, præciosissimā,
 sed non in panibus, non in necessarijs ad salutem, quia
 potius

potius in rebus inanibus & superuacanis, quę vobis ad
 salutem nihil pōderunt, quæritis enim mendacium, &
 vanitatem diligitis, & de rebus ad salutem animę perti-
 nētibus cura vobis, nulla est. Reddite ergo preuariato-
 res ad cor, & stulti aliquando sapite: nam vita quidem
 presens a sanctis desideratur, non vt viuant, aut voluptati
 vacent, sed vt se se sanctitati & virtuti tradant,
 & ad verę perfectionis culmen perueniant. Ne reuocet
 me, inquit Dauid, in dimidio dierum meorum.

In generatione & generationem annitui. Hoc vnum ani-
 maduersione dignum est circa hæc verba, quod & D. Grego-
 rius adnotauit, scilicet, quod durationem nostrā ses cū ater
 diebus metitur, dicens: paucitatem dierum meorum nū-
 cia mihi, durationem vero Dei, annis: in generatione, in-
 quit, & generationem annitui. Vt hinc discamus quā-
 ta differentia sit inter spatium presentis vitę, & futu-
 re. Vita namquę presens breuissima est, & strictis limi-
 tibus coarctata, futura vero æterna, & nulla temporū
 successione finienda. Fefellit namquę Originē sua opi-
 mio, qui existimauit beatitudinem in qua felicitas nos-
 tra consistit æternam non esse, sed quasdam alternatio-
 nes possuit (vt sentiūt Beatus Augustinus, & Theophi-
 lus Alexandrinus) beatitudinis ad miseriam, & miserię
 ad beatitudinem: ita vt transactis aliquot annorum
 curriculis, animas beatas, dicat iterum in corpora mor-
 talia reuerti, et in eis corporis molestias pati, et inde ite-
 rum ad beatitudinem euocari, et a beatitudine rursum
 ad miseriam deslekti. Quod quam stultū sit vel ex hoc
 apparet: nam quomodo animę illę beatę esse possent,
 quę de sua beatitudine non sunt secure? Si enim felici-
 tas illarum aliquādo desitura est, ergo semper cum me-
 tu essent amittendi illam, quod cum beatitudine stare
 non potest. Quare Sapien. dicitur. Iusti autē in pepe-
 tuum viuunt et apud Dominum est merces eorū. Quod
 si beatorum vitā in vidēdo Deum consistit, iuxta illud
 saluatoris: Hęc est vita eterna, vt cognosant te: si aliquā
 do

D. Grego-
D. Vita pre-
Gregorius adnotauit, scilicet, quod durationem nostrā ses cū ater
diebus metitur, dicens: paucitatem dierum meorum nū-
cia mihi, durationem vero Dei, annis: in generatione, in-
quit, & generationem annitui. Vt hinc discamus quā-
ta differentia sit inter spatium presentis vitę, & futu-
re. Vita namquę presens breuissima est, & strictis limi-
tibus coarctata, futura vero æterna, & nulla temporū
successione finienda. Fefellit namquę Originē sua opi-
mio, qui existimauit beatitudinem in qua felicitas nos-
tra consistit æternam non esse, sed quasdam alternatio-
nes possuit (vt sentiūt Beatus Augustinus, & Theophi-
lus Alexandrinus) beatitudinis ad miseriam, & miserię
ad beatitudinem: ita vt transactis aliquot annorum
curriculis, animas beatas, dicat iterum in corpora mor-
talia reuerti, et in eis corporis molestias pati, et inde ite-
rum ad beatitudinem euocari, et a beatitudine rursum
ad miseriam deslekti. Quod quam stultū sit vel ex hoc
apparet: nam quomodo animę illę beatę esse possent,
quę de sua beatitudine non sunt secure? Si enim felici-
tas illarum aliquādo desitura est, ergo semper cum me-
tu essent amittendi illam, quod cum beatitudine stare
non potest. Quare Sapien. dicitur. Iusti autē in pepe-
tuum viuunt et apud Dominum est merces eorū. Quod
si beatorum vitā in vidēdo Deum consistit, iuxta illud
saluatoris: Hęc est vita eterna, vt cognosant te: si aliquā
do

Carpitur
Origines.

D. Aug.
theophilus

Beatitudo
æterna.

Sapien. 8.

Dan. 12.

do ab hac visione priuarentur iam eorum vita perpetua non esset. Danielis etiam. 12. capite, sic habetur: Et in tempore illo saluabitur populus tuus omnis qui inuentus fuerit scriptus in libro, & multi de his qui dormiunt in terra puluere euigilabunt, alij in vitam eternam, alij in opprobrium, ut videant semper, qui autem docti fuerint fulgebant, quasi splendor firmamenti, & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellae in perpetuas aeternitates. Quid clarius de eternitate premij dici potuit. Quod si anni quibus in illa patria futuri sumus aeterni sunt, dies vero praesentis vitae breues & pauci: quanta dementia est, pro hac vita, futuram commutare, quae eterna est, & sine nescitura. Mendaces, aiebat Dauid, filij hominum in stateris, quod quidem propterea dicit, quod corruptam habeant sedem iudicij instabilia namque eligunt pro stabilibus, mala pro bonis, temporalia pro aeternis. Vtinam caduca haec & temporalia recta bilace appenderentur, & in alia aeterna & perpetua gaudia collocarentur, ut luce clarius appareret, quod praeparata maris haec preciosiora & amabiliora sunt. Appenderat utraque; D. Paulus, qui dicebat. Non sunt commensurabiles passiones huius seculi ad futuram gloriam que reuelabitur in nobis. Quare D. Aug. de libero arbitrio inquit. Tanta est pulchritudo iustitiae tanta iucunditas lucis aeternae, hoc est incommutabilis veritatis atque sapientiae, ut etiam si non liceret in ea amplius viuere, quam vnus diei mora, propter hoc solum innumerabiles anni huius vitae, pleni delicijs & circumfluentia temporalium bonorum, recte meritoque contemnerentur: Non enim falso aut paruo affectu dictum est: Quonia melior est dies vna in atrijs tuis super millia. Contemnamus ergo voluptates & delicias perituras & vanissimas huius seculi, & bona illa caelestia per aeternitatem duratura, toto mentis affectu diligamus: ut consequentes hic gratiam peruenire valeamus ad gloriam, &c.

Psal. 61.

Rom. 8.

Lib. de lib. arbit.

Concio

Concio octaua.

Initio tu Domine terram fundasti. & opera manuum tuarum sunt caeli.

Ipsi peribunt, tu autem permanes. & omnes sicut vestimentum veterascent.

Et sicut opertorium mutabis eos. & mutantur.

Tu autem idem ipse es. et annus tui non deficiet.

Filii seruatorum tuorum habitabunt: et semen eorum in seculum dirigetur.

Sicut nihil clarius & manifestius quam Deum esse, quod creaturae omnes testantur, & natura ipsa proclamat: sic nihil obscurius aut difficilius, quam quid Deus ipse sit, inuestigare & cognoscere: quia cognitio haec vires nostras superat & facultate intellectus creati, in infinitum excedit, propter improportionem quae inter obiectum & potentiam versatur. Quare a propheta Isai. ca. 45. Deus absconditus appellatur. Vere, inquit, tu es Deus absconditus sanctus Israel. De quo etiam Dauid Psalmo. 17. cecinit, quod possuit tenebras latibulum suum. Et licet Diuus Paulus affirmet de illo, quod lucem inhabitat inaccessibilem: non tamen haec inter se disident, ut Theodoretus & Theod. Antiochenus existimant. Quod enim ille tenebras, hic inaccessibilem lucem appellat, quod quidem significat, inquit Flaminius, nullam mentis aciem esse tam acutam aut perspicacem, quae Deum possit intueri, eius que

Isai. 45.

Psal. 17.

Flaminius

Simonides
philoso.

quæ naturam, nulla ratione aut cogitatione comprehendi posse. Intellexit probè hoc Philosophus ille Simonides, quæ cum Hiero. tyrannus interrogaret, quid Deus esset: ad illum definendum certum temporis terminum postulavit, quo expleto, terminum ipsum duplicatum exposcit, & sic deinceps semper longiora tempora postulabat. Hiero autè ira correptus existimans ab illo esse delusum, in eum inuehitur. Ad quæ Simonides, noli existimare ô Hiero me tibi illudere voluisse: sed tanta est Dei magnitudo & sublimitas, quòd quanto magis illum cõsidero, tanto minus illum intelligo. Eodem spectant verba illa Iob, quæ habentur, c. 23, Si ad orientem iero non apparet, si ad occidentem non intelligam eum, si ad sinistram quid agam: non apprehendam eum, si me vertam ad dexteram, non videbo illum. Cõmuniõr modus cognoscendi creatorẽ est per creaturas, iuxta illud Sapient. 13. A magnitudine speciei & creaturæ, cognoscibiliter poterit creator horum videri. Et illud D. Pauli ad Roma. Inuisibilia Dei à creatura mundi, per ea quæ facta sunt intellecta cõspiciuntur. Inquit ergo Iob: Si per vestigia creaturarum Deus inuestigari sollet: inter creaturas sol ad orientem existens, & planetæ e conuerso, ab occidente in orientem motum suum peragentes, Polus arcticus & antarticus qui ad dexteram & sinistram existunt multitudine stellarum vigentes, principem locum obtinent: at omnia hec, non sunt sufficientia motiua ad Deum perfectè inueniendum. Nã si me vertam ad orientem, id est, ad cõsiderationem solis qui ab oriente in occidentem tendit, non apparet: si vero me conuertam ad occidentem ad cõsiderationem planetarum, vel certè ad polos mudi, illum apprehendere non potero. Quid ergo faciam, vt Deum possim cognoscere? Hoc quidem de cognitione perfecta, aut de cognitione quid est, debet intelligi: hæc enim per creaturam haberi nõ potest, sed per fidẽ & reuelationẽ. Quare secundum mentẽ Augustini. 18. de ciuitate. c. 38. ante

D. Aug.

omnes

omnes Philosophos Græcos, vel Barbaros Prophetæ sancti precesserunt, qui tam verbo quàm scripto, Dei notitiam docuerunt, & ideo Deum esse statim à principio mundi, per Adam & filios suos extitit prædicatũ. At licet perfectam Dei cognitionem per creaturas habere non possimus, negare tamen non possumus, quod aliqualem habeamus, saltem quæ sufficiat ad probandum Deum esse, & ostendenda aliqua eius attributa, quæ in ipsis creaturis tanquam in speculis splendidissimis apparent, iuxta illud D. Pauli, videmus nunc in enigmate per speculum. Quare D. Damascenus. 2. sententiarum cap. 3. dixit: Cognitio existendi Deum, nobis naturaliter inserta est, quamuis non ingenij naturalis inuestigatione, sed potius diuina reuelatione, Dei notitia hominibus fuerit communicata. Ecce quomodo fateatur quod cognitio Dei naturaliter sit nobis inserta, quia naturaliter per cognitionem creaturarum ad eam possumus peruenire. De Phidia sumo sculptore fertur, vt videre est apud Valerium lib. 8. cap. 15. quod cũ Meneruam miro artificio effinxisset, clipeo illius effigiem suam inclusit, qua conuulsa tota operis colligatio solueretur. Sic mihi fecisse videtur Deus, qui cum mundum hunc fabricasset tot partibus & creaturis constantem, in ipsis creaturis, vestigium quodam sui ipsius impressit, quo inspecto in eius cognitionem possemus deuenire. Et hinc est quod Lactantius Firmianus lib. 1. de falsa religione, c. 2. inquit: Nemo est enim tam rudis, tam feris moribus, qui non oculos suos in cœlum tollens, tametsi nesciat, cuius Dei prouidentia regatur hoc omne quod cernitur, aliquam tamen esse intelligat ex ipsarum magnitudine, motu, dispositione, constantia, utilitate, pulchritudine, temperatione. Corroborat hoc Gregorius Nazancenus oratione 2. de Theolo. eleganti similitudine. Quemadmodum enim quispiam citharam pulcherrimè constructam & elaboratam conspiciens, eiusquæ concinitatem & constitutionem, aut etiam ci-

Deum esse
est per se
notum.1. Cori. 13
Damascœ.Valerius l.
8. c. 15.

Lactantius

Gr 2. Na-
zancenus
Simile.

P

tharæ

tharæ cantum audiens: nihil aliud quam ipsum citharæ conditorem, atque citharæ dum mente reputat, atque ad eum cogitatione fertur, etiam si de facie ipsi ignotum: eodem quoque modo nobis, is, qui res vniuersas procreauit easque mouet, atque conseruat, sese declarat, etiam si animis nostris ingenijsque comprehendere nequeat. Hinc fit, quod cum cœli gloriam Dei enarrent, & opera manuum eius annunciet firmamentum iuxta Prophetæ dictum: & in hoc sæculo dum in mortali carne viuimus, non faciem Dei, sed posteriora eius cum Moyse videre nobis cōcedatur: mos est sacræ scripturæ cum de Deo agit, de eius eternitate, magnitudine, aut gloria: ab ipsis creaturis cognitionem petere: vt ex his quæ animus nouit, surgat ad incognitaque non nouit. Moyses in principio Geneseos cupiens aliquam Dei notitiam mundo tradere, à creaturis auspiciatus est, inquit: In principio creauit Deus cœlum & terram. Diuus Ioannes Euangelista de Verbo agēs, vt persuaderet esse Deum, inquit: Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Sic etiam Dauid in præsentia, probare volens quod superius dixerat, scilicet, quod Deus sit eternus, & anni illius in generatione & generationem duraturi: statim ad creaturas se contulit, dicens: Initio tu Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cœli. Quare si anni tui cœlorum reuolutionibus non subiiciuntur, cum tu ipse cœlos fundaueris, ac per cōsequens prior fueris: sequitur, quod anni tui non tempori, sed eternitati subiacent.

Verba hæc non solum Dei eternitatem, sed & mundi initium & inceptiōem probant. Fuerunt enim aliqui Philosophi, qui mundum hunc non habuisse initium, sed fuisse ab æterno crediderunt: inter quos Aristoteles principalior habetur: sed horū sententiā, vt inquit Alexander Aletensis 1. par. q. 14. mēbro 1. reprobanda est tanquam fidei inimica, cum in lege & Prophetis cōtra xium inueniatur. Dicitur enim Geneseos 1. In principio

*Psalm. 18.**Exod. 33.**Genes. 1.**cap. 1.**in uindictam.**Alexand. Aletensis. a. parte.*

pio creauit Deus cœlum & terram. Et Prouer. 8. inquit Sapiētia. Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis, antequam terra fieret, nondum erant abyssi, & ego iam concepta eram. Et Ioannis 17. Clarifica me pater claritate quam habui apud te, priusquam mundus fieret.

Quod si mundus hic non ab æterno, vt videmus, sed in temporis initio fuit creatus: manifestis imē constat, quod non propter se ipsum illum creauerit Deus: Nō enim illo indigebat, cum per eternitatem perfectus, & gloriosus, sicut modo est, sine illo, fuerit: sed propter hominem quem vniuersorum fecit Dñm, omniaque sub pedibus eius subiecit. Quod pulchrè & eloquenter tractat Lactantius lib. 7. de diuino præmio cap. 5. vbi inquit: Quod planius argumentum proferri potest, & mūdū hominis, & hominem sua causa Deū fecisse, quam quod ex omnibus animantibus solus ita formatus est, vt oculi eius ad cœlū crecti, facies ad Deum spectans, vultus cum suo parente communis sit, vt videatur hominem Deus, quasi porrecta manu, alleuatum ex humo, ad cōtemplationem sui excitasse. Et lib. 2. de origine erroris hæc verba profert. Denique sanctæ literæ docent hominem fuisse vltimum Dei opus: & sic inductum fuisse in hunc mundum, quasi in domum iam paratam, & instructam. Illius enim causa facta sunt omnia. Illud etiā Poetæ fatentur. Ouidius perfectio iam mundo, & vniuersis animalibus figuratis, hoc addidit.

*Sanctus his animal, mentis que capillus altæ**Dei: adhuc: quod dominari in cætera posset.**Natus homo est.*

Et existimo hominem postremum fuisse creatum, omniaque sub eius dominio posita, vt ex hoc intelligeret, quod pro omnibus gratias Deo agere, illumque perpetuò laudare & colere teneretur. Sicut enim populus aliquis, ex agrestibus & rusticis hominibus constans, legationem Regi, aut domino suo facturis: petitionem, & eloquentiorē eligeret ad hoc munus obeundū

*Genes. 1. Prou. 8.**Ioan. 17.**Lactantius**Ouidius.**Simile.*

Isai. 6.

Septuag.

Macrobius

Psal. 130.

Flaminins.

qui pro omnibus loqueretur: sic Deus ex omnibus mundanæ Reipublicæ creaturis elegit hominē, qui pro omnibus loqueretur gratiasque creatori suo redderet, essetque quali omnium interpres & lingua. Mundus hic tā indiuisis quā humanis literis templum appellari solet. Dicitur enim Isai. c. 6. Vidi Dominum super solium excelsum & eleuatum, & ea que sub ipso erant replebant templum. Vbi templum pro mūdo accipitur, qui maiestate & gloria Dei plenum est cum omnes creature, eius gloriā prædicēt & annuncient. Quod confirmat Septuaginta virorum translatio quæ sic habet. Et plena domus erat gloriā eius. Est enim mundus hic magna domus, quam homini ad habitandum ædificauit, cuius tanta est pulchritudo & perfectio, quod templum etiā appellari consuevit. Sic enim à Tulio, Seneca, Philone, & Lelio appellatur. Ex quo Macrobius super somnium Scipionis. lib. 1. cap. 4. eleganter deducit, quod quicumque in templo hoc viuimus, sanctē victuri sumus, & quod ad id strictissimis tenemur vinculis. Sciatis, inquit, quisquis in usum templi huius inducitur, ritu sibi viuendum sacerdotis. Sed quodnam munus est sacerdotis templum aliquod inhabitantis? Perfectio non aliud, quam Deo pro acceptis beneficijs quotidie sacrificia laudis offerre, & pro viribus illū laudare. Hoc est officium cuiuscumque hominis ratione utentis, speciosissimum mūdi huius templum inhabitantis, Deum colere, illumque perpetuo pro tot beneficijs acceptis colaudare. Hoc officioungebatur Dauid, qui postquam Psal. 103. omnes creaturas ad diuinas laudes inuitauit concludit, dicens: Cantabo Domino qui bona tribuit mihi, psallam Deo meo quamdiu sum iucundum, sit ei eloquium meum, ego vero delectabor in Domino. Que verba expendens, Flaminins, inquit: Vir sanctus ex tā rarum rerum contemplatione, ad cultum & uenerationem Dei mirabiliter accensus, profiteatur: se totā uitam consumpturū in canendis & celebrandis laudibus Dei: Et

Et Psal. 70. vbi inquit: Multa fecisti tu Domine mirabilia tua, & cogitationibus tuis nō est qui similis sit tibi. D. Hieron. vertit: Et cogitationes tuas pro nobis. Pro nobis enim fuerunt cogitationes Dei, quando hoc mundi opificium construxit, cum ad habitationem nostram illud fabricauerit. Vnde ad nos gratiarū actio pro tam inuenso beneficio spectat. Ipse enim cū æternus sit & per æternitatem sine illo fuerit, eo non indigebat, neque modo indiget, cum sine illo esse possit. Et ad hunc sensum non incongruē verba hæc Dauidica explicari possunt, cum inquit: In initio tu domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cœli, ipsi peribunt tu autem permanes, id est, licet ipsi perijissent, tu vero semper idem permanebis, erisque semper idem, & anni tui non possunt deficere. *Ipsi peribunt, tu autem permanes.* Non mediocriter delectatur fidelis animus verba hæc audiens, & consonantiam quam cum his faciunt, quæ in nouo instrumento scripta reperiuntur, considerans. Vnde Clemens Alexandrinus, Stromaton lib. 7. hunc canonem scripturæ interpretandæ traditum per manus à maioribus scribit, ut sit scopus scripturæ interpreti, ut vetus testamentum nouo concordet. Quod significatum fuit à Domino, cum dixit: Omnis scriba doctus in regno cœlorum profert de thesauro suo noua & vetera. Quo supposito, vide quanta sit scripturæ sacræ consonantia. Inquit Dauid, de cælo terraque agēs. Hæc omnia peribunt, tu autem permanēs, & omnia sicut vestimentum veterascēt. Cui consonat Isaias cap. 63. dicens. Ecce ego creo cœlos nouos & terram nouam, & iam non erunt in memoria priora, neque ascendent super cor alicuius. Quem locum D. Athanasius lib. 1. de fide vnus Trinitatis, de instauratione mundi interpretatur. Sed attende nunc, quam rectè cum his que in nouo instrumento scripta reperimus cohereant: Ait enim Ioannes Apocalip. 21. Vidi cælū nouum & terram nouam: primum enim cælum & prima

2. Petr. 4. terra abiit, & mare iam non est. Et D. Petrus in 2. epistola cap. 3. Adueniet dies domini ut fur, in quo coeli magno impetu transient, elementa vero calore soluentur, terra autem, & quae in ipsa sunt opera, exurentur. Quae verba de purificatione huius mundi sancti Doctoris interpretantur. Nam cum hic mundus iuxta Magistrum sententia in 4. distinct. 48. cap. 1. non nisi in hominis obsequium conditus fuerit, consentaneum est, diuinamque providentiae concedens, ut humano genere perpurgato & per gloriam innouato, mundus quoque lustretur & purgetur. Et obserua, quod dum audis caelos soluendos, vel apud Dauidem perituros legis: caelorum nomine (ut 20. de ciuitate adnotauit Augustinus) non ipsi supremi orbis qui incorruptibiles sunt, sed ventosi aerei que caeli intelliguntur, qui simul cum ipsa terra purificandi sunt a contagione, quam ex peccatis hominum contraxerunt. Sicut enim temporibus Noe, cum terra omnis contaminata esset hominum peccatis, eam aquis diluuii purificauit: sic in die iudicii igne validissimo perpurgabit, ut creaturae quae per peccata contaminatae sunt, suo antiquo nitore restituantur. Hoc significare videtur verba illa Diui Pauli ad Roman. 8. Nam expectatio creaturae reuelationem filiorum Dei expectat. Vanitati enim creatura subiecta est non volens, sed propter eum qui subiecit eam in spe: quia & ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis in libertatem gloriae filiorum Dei. Dicitur omnis creatura corporalis vanitati subiecta non sponte sed inuita propter eum qui subiecit eam, iuxta Origenis interpretationem: quia creaturae omnes homini ad culpam & vanitatem deseruiunt. Lux solis ei deseruit ut ea videat, quae videre non licet, quaeque ad peccandum alliciant, obscuritas noctis ei deseruit, ut impune & liberius facinora sua perpetret, elementa ei seruiunt, quia fructus ei proficiunt

Magister
in 4. dist.
48.

D. Aug.

Roman. 8.

Origen.

runt, quibus ad ambitionem & luxum vititur. Ab hac ergo seruitute creatura in fine mundi liberanda est, & ab infectione quam ex his rebus contraxit per ignem purificanda.

Sed bone Deus, quis non hic videat quanta sit peccati malitia, quanta eius turpitudine, quod non solum hominem illud perpetrantem, verum & totum orbem deturpare valeat, ita ut purgatione indigeat. Dicitur enim Hieremiae capite 3. Poluisti terram in fornicationibus tuis, & in malitijs tuis. Quasi diceret: Non solum te ipsam peccato idololatriae polluisti, verum & tota terra ex peccati contagio mansit infecta & contaminata. De eodem peccato idololatriae agit Ezechiel capite 16. & inquit: Et edificasti tibi lupanar, & fecisti tibi prostibulum in cunctis plateis. Ad omne caput viae edificasti signum prostitutionis tuae, & abominabilem fecisti decorem tuum. Non incongrue peccatum prostitutionis & delectationi carnali comparat, quia licet alia sint grauiora, sed haec magis inficiunt: quia & animam, & corpus. Considerate obsecro mulierem meretricem in lupanari existentem, omnique prostitutionis expositam, ad quamcumque turpitudinem paratam, quae corpus suum nulli cuiuscumque conditionis denegat: quam contaminata mulier ista iudicatur, quam abominabilis, non solum Deo, sed & hominibus. Non huic ab similibus est peccatrix anima, quae contaminatur per culpam, & ad omne peccatum quantumuis graue parata est, ea enim non solum Deo, verum & Angelis abominabilis est, hominibusque deberet esse: cuius abominatio non ipsam solum, verum & creaturas, quibus vititur coinquinat & inficit. Leuiti capite sexto, cum de holocausto & hostia pro peccato ageret Moyses, inquit. Qui tetigerit carnes eius, sanctificabitur, si de sanguine eius vestis fuerit aspersa, lauabitur, vas autem frictile in quo cocta est hostia

Peccatum
omnia inf
cit.

Gen. 3.

Ezech. 16

Simile.

Leuit. 6.

Nota.

confrin-

confringitur. Quod si vas æneum fuerit, defricabitur & lauabitur aqua. Deus sancte, quam viuis coloribus hinc depicta est peccati turpitudine & fæditas, non solum ipsum peccatum inficit, sed & hostia quæ pro illo offertur. Vnde qui tetigerit eam, sanctificari iubetur, & vestis aliqua sanguinis guttula coinquinata, lauari: & quæ magis me in admirationem rapit, vas in quo caro illius oblationis decocta est, iubetur confringi: vt ex hoc intelligas christiane, quanto odio Dominus peccatum prosequatur, quod vas in quo oblatio eius cocta est, statim perire iubeat & confringi. Admonet enim locus iste quam viscosa res sit culpa, vt nullo modo à vase testeo possit defricari, & ideo conteri iubetur. Sed vix nobis qui vasa testea fumus & lutea, & tot peccata absque vilo timore perpetramus, totque abominations committimus, Quid de nobis sperari debet, nisi condemnatio & interitus, & quod tanquam vasa figuli confringamur: nisi penitentiam non egerimus? Si quidem coelos ipsos propter deformitatem & maculam ex nostris peccatis contractam in fine mundi deus conteret, & per ignem purificabit, dicente Dauide: Ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes sicut vestimentum veterascent. Et sicut opertorium mutabis eos & mutabuntur. Mutabuntur quidem, non quo ad substantiam, sed quo ad perfectionem & statum.

Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient. Filij seruorum tuorum habitabunt, &c. His verbis simul & æternitatem Dei & nostri præmij immortalitatem describit. Constat enim beatitudo nostra vltimaque felicitas in ipso Deo, non in rebus his corruptibilibus & caducis, quare licet omnia defectura sint finemque habitatura: tamen nostra felicitas, nostrorumque laborum premium deficere nunquam poterit, quia in illo consistit, qui idem semper est, nullaque apud eum transmutatio reperitur. Verba sunt hæc magnæ fiducie, quibus mens nostra, & ad diuinas promissiones incitatur et ad sperandum non in rebus

Esse Dei
æternum.

rebus temporalibus corruptioni & interitui obnoxius, sed in solo Deo qui æternus & incommutabilis est, allucitur. Cum mitteret Deus Moysen in Aegyptum ad filios Israel legatione quadam, ab eo quæ fuit: Si dixerint tibi quod est nomen eius, scilicet, qui me misit, quid dicam eis? Cui respondit Deus: Ego sum qui sum. Sic dices filiis Israel: Qui est misit me ad vos. In Hebræo habetur. Ero qui ero, sic dices filiis Israel, Erit, misit me ad vos, Intendebat meo videri his verbis Hebræorum animos excitare, vt in ipso spem suam & confidentiam reponerent, nec de egressu ex Aegypto dubitarent, & ideo inquit: Sum qui sum, vel ero qui ero, id est: Sum ille Deus, cuius esse independentis est, nullis temporum limitibus circumscriptum, sed semper idem & eodem modo absque vlla mutatione permanens. Ceteri Dij Gentium & Idola quæ sibi fabricarunt, sicut tempore inceperunt, ita quoque tempore finientur, iuxta illud Deuteronomio. 32. Noui recentes quæ venerunt, quos non conuertunt patres eorum: at ego verus Deus sicut nunquam incepi, ita nunquam desinam, quia ante me non est formatus Deus, & post me non erit: quare in me confidite, quia ero, quæro. *Tengo por nombre: el que se es, el que soy, y el que soy;* vt ex hoc intelligatis quod in promissionibus implendis non mutabor, licet hucusque dissimulare videar. Ad idem est illud Isaie. cap. 26. Sperastis in Domino, in sæculis æternis, in Domino Deo forti in perpetuum. Reddit rationem, quare iustos in æterna tabernacula introducat, & inquit: Quia sperastis in Domino, &c. Hebraicè sic habetur: In Deo Dei, vel de Deo petra sæculorum siue æternitatum. Erit ergo sensus, recipiemini o iusti in æterna tabernacula, & mercede vestra non defraudabimini, quia sperastis in filio, qui Deus Dei, vel Deus de Deo appellatur, quia genitus à patre, qui petra æternitatum dicitur, cum æternus sit nullique mutationi obnoxius. Non enim sperastis in principibus, neque in filiis hominum in quibus non

Exod. 3.

Deute. 32

Isai. 43.

Isai. 26.

est salus: quorum spiritus exibat in illa die, & peribunt omnes cogitationes eorum. Non sperastis in homine, neque posuistis brachium carnei spei vestram, neque in incerto diuitiarum, aut voluptatum huius sæculi, sed sperastis in Deo de Deo, petra æternitatum, id est, in Christo filio Dei, qui æternus est & omni potentia firmior. Petre namque, altissimique montium scopuli temporari subiciuntur, & ideo vi ipsius temporis conuelli possunt: at Christus petra æternitatum est incommutabilis & indeficiens, quare qui in eo sperant, non confundentur, neque à spe sua frustrabuntur. Deos suos antiquitas: ex cuprelo conficere solebat, propter materie perpetuitatem. Cupresum enim, neque cariem, neque vetustatem sentire tradunt. Vnde simulachrum Iouis in arce, ex condita vrbe Roma, sexcentesimo sexagesimo primo anno dicatum, tempore adhuc suo durare, Plinius attestatur. Qui quidem anni erant circiter ducenti. Sed cæcã Gentilitatem missam faciamus. Verè Deus noster cupressinus est (vt ita mihi fari liceat) verè incommutabilis & æternus, & verè in eo totius nostre felicitatis fiducia reponenda, cum de ipso regalis citharedus canat. Tu autem idem ipse es, & anni tui nõ deficient. Quapropter, filij seruorum tuorum habitabunt, & semen eorum in sæculum dirigitur.

In Hebræo sic legitur: Filij seruorum tuorum habitabunt, & semen eorum, & consistent tecum. Filij seruorum Dei, iusti appellantur, qui filij spirituales sunt Prophetarum & Apostolorum, quos per verbum prædicationis genuerunt, iuxta modum loquendi Apostoli. 1. Corint. 4. In Christo Iesu per Euangeliũ ego vos genui. Illi, inquam, qui parentes suos in virtute & iustitia imitantur, iuxta verbum eiusdem Apostoli: Imitatores mei estote sicut filij charissimi, & ambulate in dilectione sicut & Christus dilexit vos. Hi enim filij seruorum Dei æterno euo, perseuerabunt, habitabuntque (vt filij solent) in paternis ædibus, & in amenissimis paradisi

Quare Dij ex cupresso effigiebantur.

Plinius.

1. Cor. 4.

1. Cor. 4.

paradisi recessibus, vbi sine fine delectabuntur. Vox enim illa, consistere: iusti securitatem & perpetuam requiem significat. Iustus enim, qui in presenti vita tot patitur labores, tot persecutionibus affligitur, in futura vita ab his omnibus liber, tecum sine fine consistet. Gene. 26. quædam huius rei nobis vmbra proponitur in puteis illis quos Isaac in Geraris fodere fecit. Primum, pro quo cum Palestinis rixatus est, calumniam appellauit. Secundum, inimicitiam. Tertium vero, pro quo non fuit iurgium aut contradictio, vocauit latitudinem, dicens: Nunc dilatauit nos Dominus. Certè factò hoc inuitur, quòd vt possimus deuenire ad puteum illũ, & fontem aquæ viuæ, vbi vera fatietas, vera quies, & æterna requies reperitur: prius per inimicitias, iurgia, & labores transeundum nobis est. Post labores autem æterna requies in Deo nobis promittitur. Omnia hæc, hoc vno verbo comprehendit Propheta, dicens: Semen eorum consistet tecum: nam in solo Deo, eiusque visione beatifica nostra, summa felicitas consistit. Quid mihi est in cælo, aiebat Dauid, & à te quid volui super terram? De fecit caro mea & cor meum, Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. O verba omni meditatione digna, & à nostris mentibus nunquam excidenda. Quid mihi est, inquit, in cælo, & à te quid volui super terram? Quid est quod tanti faciam quanti te? quod mihi præter te placere queat? quod te mihi irato non detester? nõ auerfer? Quid? nulla me satiat creatura, siue in cælis cæsit siue in terris. Omnia quippè inferiora me esse puto, cum à te & ad te creatum me esse cognosco, tuque beatitudinis capacem. Aliqui ex Hebræo vertunt. Quanta mihi oro reposita sunt in cælis? Nam quæ in terra sunt, cum tibi comparo, contemno. Vtinam & nos fratres hæc eadem animo volueremus, quanta quamque mirabilia sunt quæ nobis in cælo promittuntur: vilescerent quidem animo (vt Gregorius inquit) omnia quæ habentur in terris: quia terrrena substantia supernæ felicitati comparata,

Figura.

Psal. 72.

Greg. hom. 37.

parata, pondus est non subsidium. Quanta existimatis futura sunt bona, quanti facienda gloria, quae tanto precio empta fuit: Hoc est Diui Petri non spernendum argumentum 1. cap. 5. Seniores obsecro vos ego confessor, tanquam testis Christi passionum, & eiusdem, quae in futuro reuelanda est, gloriae cofors. Non enim vulgare emphasim habent haec verba, perinde enim est, ac si diceret: Rogo vos fratres, vt magno studio salutis vestrae curam geratis. Rogo, inquam, velut testis laborum & afflictionum Christi, hoc est, summi & incomparabilis precij, quo a diaboli potestate redempti estis, & tanquam is qui probè norit, quanta sit illa felicitas quae tali precio empta fuit, cum in Thabor testis ocularis fuerim.

1. Petr. 5.

Beatitudo Boetius.

D. Augu.

Exod. 33.

Castodor.

D. Aug.

Beatitudo, inquit Boetius, 3. de consolatio- ne, est status omnium bonorum aggregatione perfectus. Et Diu. Augustin. inquit, quod beatus est qui habet quicquid vult. Sed quid mirum cum beatus Deum ipsum habeat illo quae fruatur? Quid non habet, qui Deum habet, omnia in se ipso habentem? Cum Moyses a Deo peteret, vt ostenderet illi suam gloriam Exodi 33. respondit, illi: Ego ostendam tibi omne bonum, quod & ostendit illi, non quidem per faciem, sed a tergo, cum transiret ante eum: quia si per faciem Deum vidisset, non raptim & per modum transeuntis, absque dubio beatus esset. Dicitur autem Deus omne bonum, non solum quia fons est omnis bonitatis, & in quo omnia bona eminenter continentur, sed etiam quia est omne bonum nostrum, quod solum sufficit voluntatem nostram faciare, quo habito nullo alio bono indigemus. Vnde Castodorus super illud Psalm. 33. Inquirentes autem dominum non minuentur omni bono, inquit. Dum diligimus Deum omnia in ipso reperimus. Vnus est qui queritur, sed in quo omnia continentur. Hoc idem B. Augustu. super Psalm. 36. Aurum quod tibi est, non potest tibi esse argentum, vinum quod tibi est, non potest tibi esse panis: Deus autem tuus totum tibi est. Manducabis

cabis cum ne esurias, bibes cum ne sitias, totum habebis, totum habebit, quia tu & ille vnus eritis. Videtis ergo fratres, vt Deus sit omnia, & qui Deum habet, omnia quae mens nostra per diuersa distracta desiderare potest in illo vno possidebit. O lucrum mirabile, o singulare compendium. Quid queris anima mea, cum per creaturas sollicita & fatigata percurris? An salutem? an vitam? an diuitias? an voluptates, vel honores inquiris? Frustra fatigaris, quia omnia haec appetitum satiare non sufficiunt: quia licet bona sint, sed non omne bonum in se continent, cuius tu capax es: Quapropter ad illum perge qui fons bonitatis est, & omne bonum tibi potest ostendere: de quo humilis ille Franciscus in extasi agebat: Deus meus & omnia, Deus meus & omnia.

Ad quem si acceferis communicabit tibi omne bonum, hic per gratiam & in futuro per gloriam.

SVPR

SVPER PSALMVM

SEX TVM PAENI-
TENTIALIVM.

CONCIO PRIMA

*De profundis clamavi ad te Domine:**Domine exaudi vocem meam.*

Titulus huius Psalmi, quem Deo disponente interpretaturi sumus, sic habet. Canticum graduum. Qui titulus non est huius Psalmi peculiaris, sed omnium quindecim, qui graduales appellantur. Et licet à diuersis authoribus, & propter diuersos fines (quod modo non disputamus) fuerint compositi: sunt tamen à Synagogæ patribus instituti, ut in ascensu quindecim graduum, quibus constabat templi ascensus canerentur, quotiescūque summus sacerdos ad sacrificanda, sancta sanctorum ascendebat.

1. Cor. 10 Sed cum (attestante D. Paulo) quidquid in illo populo agebatur, in figura illis contingebat, quia lex illa antiqua, nihil ad perfectum adduxit, sed erat tantum futurorum bonorum typus & umbra: quis vel mediocris intellectus hæc attendens, non intelligat ascensum illum templi, fuisse umbraticum & typicum, nihilquæ aliud significare, quam supremæ nostræ beatitudinis, felicissimum ascensum, qui de virtute in virtutem procedit, quo usquæ tandem videatur Deus Deorum in Sion? Quod luce ipsa clarius demonstrat verba illa quæ habentur
Psal. 121 *Psal. 121.* Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum

domum Domini ibimus. Stantes erant pedes nostri, in atrijs tuis Hierusalem. Hierusalem quæ edificatur ut ciuitas, cuius participatio eius in idipsum. Ex conditionibus istius felicissimæ ciuitatis, qualis illa sit, facile habere possumus. Non enim in ciuitate aliqua terrena quantumuis felici, sed in caelesti, huiusmodi conditiones reperiuntur, prima quod sit bonorum mutua communicatio, cum inquit, cuius participatio eius in idipsum. Hoc (ut inquit glossa) de nulla mundi ciuitate dici potest, quia hic habent homines diuisa bona & deficientia, ibi vero bonum quod fuerit singulorum, erit omnium. Secunda, quod sit continua gratiarum redditio. In illis verbis: Illuc enim ascenderunt tribus tribus Domini, ad confitendum nomini Domini. Tertia conditio est, bonorum ciuium exaltatio, iuxta illud quod dicitur: Illic sederunt sedes in iudicio, siue constitutæ sunt sedes ad iudicium, ut ex Hebræo vertunt aliqui. Quæ conditio in ciuitate terrena pro maiori parte non obseruatur, quia frequenter indigni supra digniores sedes collocantur. Supposito ergo cum D. Augustino, & Doctore incognito, quod de suprema illa ciuitate loquatur: iam ad Psalmi declarationem accedamus. Lætatus sum, inquit, in his quæ dicta sunt mihi. Quæ nam sunt, ô Prophetæ sancte, quæ nunciata sunt tibi, quibus tanto gaudio & exultatione afficeris? Nunciatum est mihi, quod in domum domini ibimus, ubi sine fine habitaturi sumus. Sed à quibus nunciatum? Respondet Augustinus huic dubitationi, dicens: quod à Prophetis, ab Apostolis: quia omnes illi prædicatione sua, spem æternæ vitæ nobis promiserunt. Et quis est adeo stupidus, qui non lætetur, inenarrabili quæ afficiatur gaudio, dum de ore Prophetarum & Apostolorum, qui mentiri non possunt, audit: quod supremæ illius Hierusalem, quæ sursum est matris nostræ, futurus est inhabitator? De illa quippe dicitur: Quia melior est dies vna in atrijs tuis, super millia. Elegi abiectus esse in domo Dei, magis quam habitare in tabernaculo.

D. August.
Doct. inc.

August.

Psal. 33.

tabernaculis peccatorum, id est, elegi minor esse in illa
 coelesti curia, quā in tabernaculis impiorum & magna-
 tum domibus; maior & dignior. Aliqui vertunt ex He-
 bræo. Malo ostiarius esse domus Dei mei, quam versari
 in tabernaculis impiorum. Ostiarius enim domus Re-
 giæ, licet non semper Regis vultum præsentē habeat,
 licet cubicularij qui vulgo vocatur, *los dela llaur dorada*;
 tamen aliquoties illum videt, saltem quando domū in-
 greditur & egreditur: sic perstat Deum, vel ad momen-
 tum videre, quam in domibus magnatum & principū,
 huius sæculi habitare. Alij verō vertunt: Elegi ad li-
 men morari domus Dei mei, quam habitare in taberna-
 culis peccatorum. Limen domus Dei, purgatorium ap-
 pellatur, ibi namque animæ quasi ad limen domus Dei,
 petentes eleemosinam commorantur, cuius fors felicior
 existimanda est, quam eorum qui in hoc mundo, etiani
 si in domibus Regum existant, vitam degunt: quia cer-
 tam spem suæ beatitudinis habent. Quare sequitur. Stā-
 tes erant pedes nostri, in atrijs tuis Hierusalē. Qui enim
 est in purgatorio in atrijs cœli: iam habet pedes. *Ya esta
 en los lambrates del cielo.* Aut per pedes animæ affectus
 & per atria æternam gloriam intellige: quia quāvis hīc
 peregrinemur à Domino, & habitemus corpore, mente
 tamen in cœlis habitare possumus, iuxta illud. A posto-
 li. Philippe. 3. Nostra autem conuersatio in cœlis est.
 Et iuxta illud Psal. 83. Concupiscit & deficit anima
 mea in atria Domini. Cor meum & caro mea, exultauerunt
 in Deum viuum. Veruntamen de qua Hierusalē lo-
 quatur Propheta, vt nemini dubijum subire possit, sta-
 tim aperit, dicens: Hierusalem quæ ædificatur, vt ciui-
 tas, cuius participatio eius in id ipsum. Nō enim loquor
 de Hierosolyma illa terrena manibus hominum fabrica-
 ta, quæ Dominum occisura est (non enim magni estia-
 mo ciuitatem rebellem & sacrilegā inhabitare) loquor
 de ciuitate illa cœlesti; cuius participatio eius in id ip-
 sum. Hieronymus & Felix vertunt: Cuius participa-
 tio

*Purgato-
 riu limen
 domus Dei*

*Philipp. 3.
 Psal. 83.*

*D. Hiero-
 n. Felix.*

tio eius simul. Bona enim ac iucunda, quæ in ciuitati-
 bus terrenis solent contingere, & quibus ciues perfruū-
 tur, non simul, sed successiuē illis cōtingunt. Hodie sūt
 spectacula, cras tauri agitantur, & altera die celebran-
 tur nuptiæ: at participatio illius fælissimæ ciuitatis si-
 mul est, quia in vno Deo bona omnia simul participat,
 & de illorum visione delectantur. Alij sic vertunt. Quæ
 cōiuncta est sibi ipsi simul: Ita quod omnes ciues hu-
 ius ciuitatis, quam mente contemplabatur ad inuicem
 in vno Deo per charitatem copulentur. In ædificijs nā
 quæ corporalibus, hic lapis cum illo proximo sibi copu-
 latur, non autem cum cæteris ab eo distantibus: longē
 vero aliter hīc contingit, vbi inefabili modo singuli sin-
 gulis proximi sunt, & copulati. Habent enim singuli cū
 omnibus inefabilem, & incomprehensibilem cōmunio-
 nem atque participationem, id quæ per vñ illud sum-
 mū bonum, in quo ad inuicem cōnectuntur. Patet igitur
 eterni templi; & cœlestis beatitudinis, figuram gesserit:
 ac per consequens, gradus quibus ascendebatur, virtu-
 tum quibus ad cælum ascendendum est.

Idem prorsus significabant sex illi gradus, quibus ad
 thronum Salomonis ascendebatur, secundum Hugonis
 placitum in sua glossa, vt habetur in lib. 3. Regum. Ad
 thronum namque illum gloriæ, in quo verus Salomō in-
 habitat, non nisi per certos gradus possumus ascendere.
 Huc etiam spectat Iacobeæ illa scala quam dormiens
 fortis ille suplantator vidit, per quam Angelos aspexit
 ascendentes, Dominumque, scalæ summitati inixum: vt
 vel ex hoc discamus, quod neque Angelis, supremisq;
 illis spiritibus conceditur, ad supremam fælicitatem, si-
 ne meritorum, ac virtutum gradibus ascendere. Quare
 Beatus Benedictus discipulos suos docens, scalam quā
 dam humilitatis eis ostendebat, per quam apud se ip-
 sos descendentes, ad Deum possent ascendere. Iuxta il-
 lud Seruatoris, Luc. 18. Qui se humiliat exaltabitur. Sca-
 lam

Dissimile.

*Hugo Car-
 dinalis,
 3. Reg. 10*

Gen. 28

D. Bened.

Luc. 18.

Iam hanc duodecim humilitatis gradibus compactam esse assererat, quos tamen enarrare non vacat.

Hinc liquidò constat furorem esse mentis, & cœcitatē maximam, intendere ad illam supremam fœlicitatē, vltimumque finem nostrum peruenire, & nō per gradus, qui à Deo constituti sunt. Hæc fuit tota Diaboli perditio, qui ad optatum finem, non tamen per media peruenire voluit. Abacuc. 3. Contriti sunt montes sæculi, incuruati sunt colles mundi ab itineribus æternitatis eius: Quem locum Diuus Bernard. de malis Angelis explicat, super Psalmum: Qui habitat in adiutorio altissimi. *Quiso subir el primer Angel trepando al cielo, sin passar por el medio, y despenhose.* Et hoc est contriti sunt ab itineribus æternitatis eius. Sicut enim Scintillæ à filice percusso prodeunt, illæ quidem quæ superius eleuantur, statim extinguuntur & pereunt, quæ verò humiliantur, & versus terram feruntur, conseruantur, & viuunt: sic contigit Angelis. Illi qui humiliauerunt semetipsos, & media necessaria amplexati sunt, hi quidem gloriam sunt consequuti, qui vero in superbiam elati proprijs meritis præmium consequi voluerunt in infernū præcipitati sunt. In hac eadem dementia (proch dolor) nos esse video. Omnes enim naturaliter beatitudinem appetimus, & nemo est tam excors, qui beatus esse nolit, tamen media à Deo præordinata ad hunc finem comparandum, amplecti nolumus. Volumus enim per saltum in cælum ascendere, quod quidem nulli cōceditur, sed per gradus constitutos à Deo. Sunt enim gradus legis obseruatio, humilitas, patientia, mansuetudo, misericordia ad pauperes, & alia misericordiæ opera, quibus cælica scala constituitur. Propheta Amos c. 9. sui vaticinij, de Deo agens, inquit: Qui edificat in cælo ascensionem suam, & fasciculum suum super terram fundauit. Deus enim, secundum B. Hieron. interpretationē, quotidie ascensionem ad cælum ædificat, qui credentes, de terris ad cælum eleuat, quia nullus proprijs meritis, ad cælum

cælum posset ascendere, nisi illum Deus propria suauitate eleuaret, & hæc eleuatio edificatio dicitur. Nam quemadmodum qui domū aliquam ædificat, scalam cōstruit qua ad fastigium domus perueniat: sic nimirum Deus scalam meritorū, & virtutū, qua ad cælum ascendere possimus. Vnde subdit fasciculū suum super terrā fundauit. Vbi Paraphrasis Caldaica habet: Ecclesiā decorauit, scilicet, virtutum & meritorum ornamentis. Itaque, quicumque voluerit ascensionem suam in cælo esse benefundatam, debet in terra fasciculum virtutum prius colligere & fundare. Egregiè hoc cecinit Regius vates, Psalm. 83. dicens: Beatus vir cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo, disposuit in valle lachrymarum, in loco quem posuit. Cuius est auxilium abs te, inquit, quia vt hîc adnotauit Lyranus, fœlicitatem æternam nemo sine speciali Dei auxilio potest adipisci, sicut in Concilio Viennensi sub Clemente 5. determinatum est. Hic ergo cuius auxilium est à Deo, disponit ascensiones in corde suo, id est, virtutum gradus, per quos ad cælum ascenditur. Et hoc in valle hac lachrymarū: nam in hac præfenti vita opera faciēda sunt meritoria, quibus ascensionem ad cælum mereamur. D. Hieron. sic vertit. Beatus homo cuius tu es fortitudo, semitæ in corde eius, transeūtes per vallem fletus fontem ponent eam. Semitæ quibus ad cælū peruenitur, virtutes sunt, operaque studiosa in charitate facta. Beatus ergo ille, qui in corde suo has semitas semper habet, & nunquam de illius mente excidunt. Hi enim quibus semitæ cæli in corde sunt, transeūtes per vallem fletus, fontem ponent eā. Theodoretus hæc verba expendens, quæ difficillima sunt, asserit: hanc locutionem figuratam esse. Nam vallis lachrymarum (inquit) appellatur, locus ille, in quo Angelus apparuit populo, & eius transgressionem redarguit. Iudic. c. 1. Vbi tanta fuit lachrymarū profusio, quod propterea locus ille, locus lachrymarū, vel locus flētū, fuerit appellatus.

Simile.

Psalm. 83

Lyranus.

Conciliū Viennense.

Versio D. Hieron.

Theodor.

Abac. 3.

D. Berna.

Merita ad gloriam requiri.

Amos 9.

D. Hiero.

latus. Quare iuxta figuratam locutionem locus penitentiae, & compunctionis, vallis lachrymarum appellabitur. Beati ergo qui cum in animo ascensum caeli habeant, prius per penitentiam & contritionem transeunt, ex qua fons copiosissimus lachrymarum emanare solet. Elegans quidem expositio, & quae nobis sufficere videbatur: sed quia Paraphrasis Caldaica rem magis exagerrat, eam referre non grauabor. Inquit enim, Peccatores qui transeunt per profundum Gehennae, flentes fletu, sicut fontem ponent illud. Perpulchra hiperbolis, quae vix in libris Poetarum, aut maior, aut elegantior reperiri poterit. Significat enim his verbis, quod peccator qui Deum offendit, & ascensiones sine semitas, quae ducunt in caelum, in corde suo disponit, tanta vi lachrymarum peccata sua deffere debet, vt mente transiens per stagnum ignis, sibi in inferno paratum, lachrymis omnino extinguat, & in lachrymarum fontem conuertat. Sed haec tenus de titulo, iam ad Psalmum ipsum conuertamus sermonem.

*Caldeus
Paraphr.*

*Psalmi
argumentū.*

Isai. 29.

*Captiuitas
miseriarū
profundū.*

De profundis clamaui ad te Domine. Materia siue argumentum huius Psalmi, est depræcatio populi in dura Babylonica seruitute detenti, qua Dominum depræcat, peccata, suæ captiuitatis causam, recognoscens: sed confidens de diuina misericordia, suppliciter postulat, à dura seruitute & tyrannide liberari. Inquit enim, non sine magno cordis dolore, ex intimis visceribus verba proferens: De profundis clamaui ad te Domine. Non enim clamo ex superficie oris (sicut aliqui clamare solent, de quibus Isaias: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me) quin potius ex profundo cordis, ex spiritu contribulato, & corde contrito, de profundo etiam calamitatum mearum quibus obruor, & penè iam sum immerfus. Quare mi Domine, exaudi orationem meam, & ferre mihi auxilium ne differas. Appellat hic penitens quisquis ille est, qui voce totius populi loquitur, appellat, inquam, captiuitatem miseriarum

riarum profundum, & rectè quidè, quia inter omnia mala, quae homini in hac vita possunt contingere, captiuitas & seruitus, summum arcem tenere videtur. Vnde quae plurimos videas, qui mortem ipsam tolerabiliorem seruitute iudicant. Et vt extera Gentilium exempla taceam: Catonem, videlicet, vticensem, C. Brutum, Marcum Antonium, & Hanibalem Cartaginensem, plurimosque alios, qui manus hostium fugientes, manibus mortis, se tradere elegerunt: solum referam Saulem, regni què sui successorem & æmulum Dauidem. Ille enim cum fractus bello in montibus Gelboe cecidisset, ne ad hostium perueniret manus, manus proprias in seipsum conuertit, & distracto gladio sibi mortem ascuit: hic vero, cum libera sibi daretur optio, vt ex fame, bello, aut peste, vnum eligeret, cum posset belligerator inclitus, strænuusquè dux, qui Goliath proprio ense peremerat, totquè de hostibus victorias reportauerat, bellum eligere: timens tamen miseram seruitutem, si in manus inimicorum incidisset, maluit pestem, ac per consequens mortem acceptare. Sed quid immoror, cum captiuitas ipsa, mors in scriptura sacra appelletur? Propheta Baruc cum populo captiuo agens, sic inquit: Quid est Israel, quod in terra inimicorum es? Deputatus es cum mortuis sempiternis. Huc etiam spectat visio illa Ezechielis, quae habetur c. 37. Vidit enim campum plenum cadaueribus, ossibusquè mortuorum, quae ad vnâ Prophetæ vocem reuixerunt. Quam quidem visionem, licet Paulus Burgensis de generali resurrectione intelligendam existimet: tamen B. Hiero. & Lyranus de filiis Israel in Babylonica captiuitate detentis interpretantur: quia captiuitas ipsa, mors est. Et subdit Hieron. Educti sunt de sepulchris captiuitatis, & vinculis, quibus in seruitute Babylonica tenebantur astricti.

Quod si corporalis captiuitas fratres, tantum deploranda est, si tam misera, si culme miseriarum tenet, si cum ipsa morte, putridisque sepulchris conferenda: quid de

2. Reg. [1.]

2. Reg. 24.

Baruc. 3.

Ezech. 37

Paul. Bur.

D. Hiero.
et Lyrano.

spirituali captiuitate erit sentiendum? Quid de animæ nostræ seruitute, quam per peccatum incurrimus? Hęc est vera mors, & vera captiuitas, pro qua summis præcibus exorandus est Deus. Etenim quod peccatum sit animæ captiuitas, aperte testatur scriptura sacra. Prou. 5. dicitur: Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur. Et cap. 10. de insipiente illo adolescentulo agens, qui fallis meretricis promissionibus fidem præbens, insequabatur illam, inquit: Statim eam sequitur, quasi bos ductus ad victimam, & quasi agnus lasciuens, siue vt Septuaginta habent. Tanquam canis ad vincula, & nescit quod ad vincula stultus trahatur. Peccator namque victima diaboli est & canis illius vinculis constrictus, qui illi seruit ad nutum. D. August. expendens verba illa Psalmi 67. Qui educit vinctos in fortitudine, similiter eos qui exasperant (siue amaricantes vt ipse legit) qui habitant in sepulchris, sic inquit: Soluit graua vincula peccatorum, quibus impediabantur, ne ambularent in via præceptorum. Sed quis non attendat, quod existentes & habitantes in peccatorum sepulchris, amaricantes appellat: vt ex hoc intelligas, quod licet peccatum prima facie videatur dulce, posteriora tamen eius, sunt velut absinthium amara. Et hinc est, quod lacti comparatur voluptas. Si te lætauerint peccatores, ne acquiescas eis, inquit Salomon. Nimirum, quia lac, licet dulce sit, tamen citissimè accescit. Educit ergo Deus vinctos, & non quomodocumque, sed in fortitudine. Solet captiuus quando ex aliqua longa captiuitate educitur, excatenis & vinculis ferreis quibus constringebatur debilis, claudus, & penè ad arma summenda inutilis exire: at Deus educit vinctos in magna fortitudine, vt possint contra diabolum, & vitia arma gerere. Talis, inquit Diuus Theodoretus, fuit Matthæus, talis Iacobus Alphæi, & talis Zacheus, qui à peccati vinculis liberati, valdè viriliter contra eum, qui eos vinxit bellum susceperunt.

Peccatum
captiuitas
est.

Prouer. 5

Prouer. 10

D. Aug.

Voluptas
lacti com-
paratur.
Prouer. 2

Nota.

D. Theod.

perunt. Hugo super illud Isaie cap. 61. vt prædicarem captiuis indulgentiam, sic inquit: Captiuus sunt, qui pedes affectionum habent compeditos illecebris, & voluptatibus, qui voluntatē suā imperio diaboli subiecerunt, à quo captiuus tenentur. Sūt enim peccata nostra funes, quibus ligamur, vincula quibus constringimur, crudelissimiq; compedes, quibus præpediti, neque ad vnū passum per viā mādatorū Dei possumus incedere. Refert D. Ioannes c. 2. fecisse Dñm Iesum, flagellū ex funibus, quo peccatores quosdam in templo euentes, & vendentes, non sine magna, & autoritate ipsius, & omnium admiratione, eiecit. Quod quidem vacasse mysterio non est existimandum. Significat enim quod ex vinculis peccatorum, quibus multoties constringimur, conficit Deus flagellum ad nos ipsos puniendum, quia cū peccatum pæna peccati sit, cum peccamus in Deum, nostris eisdem peccatis flagellamur. Quod si adhuc vmbra huius veritatis intueri desideras, audi quid Nazareo illi fortissimo, Samsoni, inquam, cum Dalila acciderit. Cum enim Dalilam deperiret, illiquè se tradidisset, simulquè & arcanum sui pectoris referasset, capillos capitis illi abrafsit, q̄ futuræ captiuitatis fuit præfagium. Abrasio enim capilorum seruitutis fuit symbolum. Vnde est illud Sofie Amphitrione serui apud Latinum comicū: Vt hodie abraffo capite, caluus accipiam pileū, vt apud Pieriū reperies. Abradere ergo capillos Samsoni fuit suę captiuitatis pronosticū. Quare à Philisteis captus, luminibusquè priuatus, in vincula & carcerem fuit coniectus. O Chrifte vitæ reparator, & quis est mentis compos, nisi omnino sit à ratione alienus, qui in hoc fortissimo Samfone peccatoris imaginem non videat? Quid nomine Dalilę, nisi turpis voluptas intelligitur? Quid nomine Philistinorum, nisi animi impetus? Cum se quilibet homo voluptati tradit, & sceleribus coinquinat, mox Diabolus, oculos eius aufert, & peccatorum vinculis constringit

Hugo.

Ioan. 2.

Iudic. 16

Pierius lib.
32. titu. de
coma.

in

in miseramquē seruitutem huius tyranni redigitur, ubi subfanatur, illuditur, & quasi ad mollam in orbē perpetuō agere compellitur, iuxta illud Dauidicum, in circuitu impij ambulant. Cum ergo peccator, ad tam vilem statum miserandamquē seruitutem deuenit: nulum aliud remedium sibi superest, quam ad Denm tanquam ad sacram anchoram confugere, & summis precordijs, cō veras del alma clamare & dicere. De profundis clamaui ad te domine.

Psal. 11. Magna (vt tradunt) est prudentia Scaurus, per quē calidum captiuitatis declinatorem significari tradunt. *Quidius.* Is (vt inquit Quidius eo volumine quod Halieuticō inscribitur) si nasus inclusus fuerit, non fronte erumpit, nec infestis viminibus caput infferit, sed auersus caudā istibus crebris fores laxat, atquē ita retrorsum erumpit, eū simul ac caudam extra nasam protulerit, à socijs mordicus apprehēsa cauda foras extrahi, si vero protulerit caput, adesse qui cauda sua porrecta, ansam effugiēdi prebeat. Peccator per consensum in rete diaboli cadit. Iuxta illud Iob. 18. Immissit in rete pedes suos, & in maculis eius ambulat. Tenebitur planta eius laqueo. Vt ergo retia hæc effugiat, retrorsum per peccatorum detestationem debet ambulare, cui præsto adest Deus ad ferendam sibi opem, si tamen ipse postulauerit: cum ipso sum in tribulatione eripiam eum & glorificabo eum.

Nam quis est rationis capax, qui ad Dominum contemnat clamare, cum in profundo miseriarum & periculorū huius sæculi, quasi in mari quodam procellis vndiquē, & vndis redundante, sit cōstitutus? nisi fortē ad illud profundum venerit, de quo Prouer. 18. dicitur: Peccator cum in profundum peccatorum venerit, contemnit. Cōtemnit non solum Deum, sed & animam suā, pro tam vili precio Dxamoni cōmutando. Contemnit in super propriam salutem, de illa desperando: quia nō credit, vt inquit Iob. c. 14. quod de tenebris reuerti possit ad lucem, circūspectās vndiquē gladium. Qui enim ex

vna

vna parte gladium diuinæ vltionis, ex alia ramum suæ misericordiæ circumspicit facilē peccatorum suorum veniam consequi sperat: at qui vndiquē circumspiciat gladium, & ad misericordiam non attendit, impossibile iudicat, de tenebris ad lucem regredi, de culpa ad gratiam, de peccato ad veniam, at nos qui infinitā Dei misericordiam probē nouimus, quanto calamitatum & laborum tempestas magis inualuerit, tantomagis in eo debemus sperare. Sit nobis infractæ spei exemplum Ionas, de quo legitur cap. 2. sui libri: quod cum à nauis in mare deiiceretur, & eum marina belua deuoraret, cum esset non solum in profundo maris, verū & in profundis ceti visceribus, ad Dominum clamaui, præsumpsit enim de diuina potentia, & in misericordia eius sperauit, & credidit possibile esse Deo à profundo pelagi, à tempestate ingrente, à ventorum impetu, & beluę faucibus eum liberare. Vnde spe salutis cōcepta, reuoluit se intra immanis piscis præcordia: & ex ventre beluę oratorium conficiens, flexis genibus, manibusquē, ad cælum expansis, ad Deum clamaui, dicens: De ventre ceti clamaui ad te Domine. Quasi diceret cum citharedo nostro: De profundis clamaui ad te Domine. Domine exaudi vocem meam. Et cū oratio humiliantis se penetret nuces sic oratio eius, non solum nuces, verum piscis viscera, profunda maris, aquarum multitudinem, altitudinem cælorum, & ipsas Dei aures penetravit, & sic bestia sospitē & illæsum ad aridam illū euomit. Memorabile quidem exemplum, & dignum quod nostris memoriis inscribatur. Quod enim aliud refugium habebit, qui in medijs mundi huius tempestatibus, huc illuc quē rapitur, inter tot sirtes, tot monstra, tot pericula, ubi non vna, sed innumerabiles sunt infernales beluæ, quę tanquam monstra horrida animas deglutire quærūt, quod, inquam, aliud refugium habemus, nisi ad Dominum crebris suspiriis clamare, eiusquē diuinum

f auxili-

auxilium implorare. Cum ignoramus quid agere debeamus, dicebat sanctus Rex Iosaphat: ad te sunt Domine oculi nostri, ne pereamus. Et David Psal. 119. Ad Dominum cum tribulaber clamaui, & exaudiuit me. Quod si nos in profundo peccatorum existentes ad Dominum clamare contemimus: verè id ipsum est, ad sumum profundum deuenisse. Vnde D. Augustin. ait: Valde in profundo sunt peccatores, qui nec clamant de profundo. Et post pauca. Deinde hoc solent homines dicere: Iam quoniam multa feci, & damnatio imminet, hoc perdo quod non facio quidquid possum: quomodo solent homines desperati dicere: sic me occisurus est iudex pro decem homicidijs, quomodo pro quinque, quomodo pro vno: quare, quidquid mihi iam occurrerit non facio: Et hoc est quod dicitur: Peccator, cum in profundum peccatorum venerit, contemnit. Hi nimirum viam Cain infelicissimi hominis sequuntur, qui de misericordia Dei desperauit, dicens: Maior est iniquitas mea quam vt veniam merear. Magna quidem est o Cain, iniquitas tua, sed non tanta, quod diuina misericordia sit maior. Mereretur quidem peccatum tuum veniam, si tu diuinam clementiam implorasses: at quod non mereretur veniam, est pessima ista tua cogitatio & opinio, qua iniquitatem tuam diuina clementia superiorem iudicasti. In hac hæresi etiam fuit Iudas, qui considerans impiam proditorem, & desperans de diuina pietate, laqueo se suspendit. De quo ait B. August. lib. 1. de ciuit. ca. 17. quod peccauit magis desperando de misericordia Dei, quam ipsum vendendo. Iudæ factum, inquit, merito de testatur, eumque veritas iudicat cum se laqueo suspendit, sceleratæ illius traditionis, auxisse potius, quam expiassel commissum, quoniam de Dei misericordia desperando, exitiabiliter penitens, nullum sibi salubris penitentiae locum reliquit. Et Leo Papa in eundem, inquit. Sceleratior omnibus, o Iuda, & infelicior

felicior extitisti, quem non penitentia reuocauit ad Dominum, sed desperatio traxit ad laqueum. Eandem viam sequuti videntur, qui apud Ezechielem cap. 33. dicebant: Iniquitates nostræ & peccata nostra super nos sunt, & in ipsis nos tabescimus, quomodo ergo viuere poterimus? Et Hierem. 2. eadem vox habetur. Desperauimus, post cogitationes nostras ibimus, & vnusquisque prauitatem cordis sui mali, faciemus. Sed ad Ezechielem reuertamur. Quam insulsa ratio: Iniquitates nostræ super nos sunt, quomodo ergo viuere poterimus? Quasi Deus vellet mortem peccatoris, & non magis quod conuertatur & viuat. Longe aliter de misericordia Dei iudicabat, qui hæc eandem rationem, ad impetrandam misericordiam allegabat. Psal. 38. Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me: &c. Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum. Ac si diceret: Non me latet quod iniquitates meæ caput meum sunt supergressæ, & velut grauem pondus supra me constitutæ: grauiora sunt peccata mea quam fero sim aptus: tamè certò scio, quod misericordiam tuam supergredi non poterunt, & ideo non despero deuenia. Cū ergo fuerimus in profundo peccatorum immerfi, non difidamus, sed cum Propheta clameinus. De profundis clamaui ad te Domine. *Fiant aures tue intendentes, in vocem deprecationis mee.* Petit à Deo vt aures attentas supplicationibus suis præstet: qui solet Deus à peccatoribus, aures suas auertere. Et ideo subdit: Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? Quasi dicat: Obsecro Domine noli attendere ad peccata nostra, quæ nobis impedimento esse solent, ne exaudiamur: sed sint, quæso aures tuæ attentæ ad vocem querimoniarum mearum. Non habet oratio crudeliorem inimicum quam peccatum. Vnde cū aliquid à Deo petimus, debemus non ponere obicem, sed à nostris peccatis resipiscere: quia nihil magis obstat quominus orationes nostræ audiatur, quam peccatum ipsum.

10. r. 2.
Lyr. unus.

Qui custodiunt vanitates frustra misericordiam suam derelinquent. Vbi Lyranus, id est, reddunt se indignos misericordia diuina, pro vanitatibus suis sequēdis. Ad hoc enim quod oratio nostra vsque ad aures diuinas perueniat, necesse est, quod orans prius vanitates peccatorum relinquat. Derelinquat impius vias suas, & vir iniquus cogitationes suas, & conuertatur ad Dominum, & miserebitur eius, aiebat Ioel: Quid obsecro sunt sæculi voluptates, quid carnales concupiscentiæ, quid denique omne momentaneum, quod delectat, nisi vanitas? Hæc ergo omnia derelinquat, qui à Domino vult impetrare misericordiam. Paulus Burgenfis adnotauit in Hebreo, sic legi. Qui custodiunt vanitates frustra misericordiam suam derelinquunt. Gentiles carpens, qui Deos suos vanissimos colunt. Hi enim misericordiam Dei derelinquunt proptervanam suam religionem. Nō secus qui idola suę voluntatis in corde venerantur, frustra misericordiam Dei implorant, Vnde fratres abiicite prius idola peccatorum de cordibus vestris, prosternite idolum superbiæ, auaritiæ, gulæ, aut fortē vindictæ, pereant statuę quas Diabolus in arce cordis fabricauit, mudentur corda nostra ab omni vitio, & clamemus, non sumus in labijs, sed ex profundo corde & imo pectore, & inueniemus aures Dei nostri attētas, sic quę fiet, vtnobis præstet auxilium & gratiam, & tandē gloriam.

Paulus
Burgenf.

(?)

Concio

Concio Secunda.

Si iniquitates obseruaueris Domine:

Domine quis sustinebit?

Quia apud te propitiatio est, & propter legem tuam sustinuit te Domine.

Nter omnia Dei attributa, quæ tanquam splēdidissima astra firmamēti, & tanquam fulgentissimæ gemę in auro diuinæ essentiæ celatę & sculptę, nitent, & miro modo splendent, diuina misericordia & clementia, qua peccatores adueniam benignissimē recipit, ceteris alijs longe fulgentior est. Hæc est quæ Deum reddit propitium ad condonandum, & peccatorem audacem ad petēdum. Nam si apud Deū non esset misericordia: omnino peccatori via salutis esset interclusa. Quia secundum Paulina verba, non ex operibus iustitię, quę fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. Quod quidem euidenti argumento cōprobari potest: quia inquit Psaltes: Vniuersę vię Domini misericordia & veritas, id est, misericordia & iustitia. Itaque, adhuc nulla alia via nobis innotuit, qua ad supremam felicitatem perueniri possit, quam per iustitiam aut misericordiam. Per viam iustitię, solus Christus incessit, quia gloriam quam meruit sibi aut nobis, meruit per viam iustitię, sibi quidem gloriam sui corporis, nobis autem gloriam & gratiam: at per viam misericordię, quæ magis trita est, omnes nos incedimus, quia cum simus natura filij irę, & ne-

Ad Tit. 3.

Psa. 24.

Job. 23.

3. Reg. 6.

*Misericor
dia cœli ia
nua.**Eccel. 5.**Pierius li.*

17.

*Piet. 15. in
pietati præ
ferenda.**Isai. 26.*

mo mundus sit, & absque sordē, neque infans cuius est vnus diei vita super terram, secundum translationem Septuaginta. Indigemus quidem diuina misericordia, & gratia iustificante, vt saluari possimus. A dūbratū fuit hoc in Salomonis templo, 3. Reg. 6. vbi in ingressu oraculifecit duo ostiola de lignis oliuarum. Est enim oliua misericordiæ symbolum, quare significabatur hoc factū, quod nō nisi per misericordię ostium cœlum possumus ingredi. Hinc est, quod cum Deus noster, sit Deus saluos facienti, & voluntate antecedenti (quod aiunt Theologi) velit summopere quē desideret omnes homines saluos fieri, licet misericordia & ira ab eo citō proximent, *Aunque tenga tan a mano la justicia como la misericordia; tamen magis de misericordia quam de justicia gloriatur.* Existimat enim magnam sibi comparare gloriam, cum misericordiam suam circa aliquem peccatōrē exercet, & instat Alexandri, qui illum diem perdidisse affirmabat, in quo nulli beneficium contulisset: sic tempus illud inaniter & frustra (vt ita loquamur) elapsū esse putat, in quo misericordiæ beneficium hominibus non confert. Reges Aegiptiorum (vt refert Valerianus Pierius) sceptro utebātur, quod a parte inferiori pedem Hipopotami, seu equi fluvialis, animalis quidē crudelissimi, haberet insculptū, a parte vero superiori, caput ciconię, quę pietatis semper & misericordię insigne fuit: vt ex hoc admoneretur princeps, quod pietas impietati & crudelitati misericordia antepōnda est, quia conditio Principis licet ex dulci & amaro cōstare debeat, *ha de ser agradulce, tamē dulcedo amaritudini præponi debet.* Sic etiā sumus ille celorū Rex, licet misericordia & iustitia sit præditus: tamē semper misericordia superexaltat iuditiū, & misericordia eius super omnia opera eius. Tātū Deus occasionibus misericordię sibi oblati delectatur, quod gloriā suā & delicias existimat, peccatoribus parcere & indulgere. Vnde Isaias inquit: Indulsi sibi gēti Dñe, indulsi sibi, nūquid glorificatus

glorificatus es: Quasi diceret: Hoc tuū gaudiū est, hæc tua gloriatio gēti indulgere & peccatoribus parcere, percisti eis Dñe, neque de peccatis eorū vltus es, nūquid iā es glorificatus & gaudēs: O sancte Deus & immortalis, quā suavis est spiritus tuus, quis te totis visceribus non diliget: quis tuā misericordiam non magnificabit: quæ tāta est, quod non delectaris in perditionibus nostris, quin potius salutē & cōuersionem nostram ardentē sitis.

Hinc fit, quod cū Deus magis ad miserēdū, quā ad puniendū sit inclinatus, non est precipitatus, neque celer in suis vindictis, quin potius lento procedit gressu. Nō numerata pecunia, quod aiunt punit, *no se paga de cōtado*, sed patienter expectat, vt ad eum peccatores conuertantur: suam quæ frænāt iustitiā, ne statim contra peccatores procedat. Isai. 49. vbi nos legimus: Lau de mea infrenabo te ne intereas. Alij vertunt: Ob laudem meam in frenabo tibi iram meam, alij vero: frenū inittam mihi tui causa, ne te omnino excindam. Alij: obturabo nares, quod idem est. *Hare que no se me hinchē las narices.* Itaque, ira Dei licet magna sit & terribilis, sed non libera & efrenis, sed freno misericordiæ correctā. Cum enim diuina iustitia flagellum arripit ad flagellandum mundū, quādo, vel diluuijs, vel fulminibus, vel peste, aut quibuscumque alijs calamitatibus, illum disperdere statuit: mox misericordia exit illi obuiam, flagellumque, aut gladium de manibus illius tollit, & iustissimæ vltionis furorē & iram compefcit & temperat. Quare misericordia de medio sublata, nullus ante faciē illius posset cōsistere, nemo esset, quē iustitię suę fulmen nō feriret, nulla esset in Aegypto huius mundi domus, quę mortuū suū non ploraret. Ad hæc misericordiā Dei magnificandam; quę tam lentē ad vindictam procedit, est insignis locus ille Hieremię trenoru n 2. Cogitauit Dominus dissipare murū filię Sion, terendit funiculū suū & non auertit manum suā a perditione. O Deus sancte quis

Isai. 99.

quis est qui hoc audiens, mente que voluens non immensas tibi gratias agat, pro infinita tua clementia? Cogitavit, inquit, dissipare. Prius mente voluit, quam opere compleret, non fuit in destruenda ciuitate acceleratus: sicut solent esse Reges & tyranni, qui inconsideratè, & absque villo rei examine solent multoties ad vindictam procedere. Tetendit, inquit, ultra, funiculum suum. Hoc multo magis mirabile videtur, quod ad dissipandum murum Hierosolymè, funiculum prius tetenderit. Quis vnquam audiuit, quod Dux aut Rex ciuitatem aliquam expugnaturus, cum murum eius demoliri intendat & subuertere: prius funiculum tetenderit, quam ad primum lapidem manū admoueat? Vsq̄ue huc dissipabitis, & non ultra procedere vobis permittitur. Hoc enim non fit in destructione, quin potius vsque ad fundamentum prosternitur. Iuxta illud Psalm. Exinanite, exinanite vsque ad fundamentum in ea. Tenditur enim funiculus ad ædificandum, non vero ad destruendum. At nostri Dei clementia tanta est, quòd ad destruendum funiculum tendit. *Van muy medidos los castigos de Dios, y muy niuclados con el niuel de su justicia.* Paulatim enim & pedetentim procedit, vt peccatores respiscendi locum habeant. Significarunt venustissimè Philosophi amplectendam iudicibus lenitudinem, nec precipites debere fore in suis supplicijs, sub quadam eleganti iustitiæ pictura. Finxerunt enim iustitiæ currū a duabus mulieribus trahi, quarū altera fractū ensē manu portabat, altera verò cōto initebatur. Nā fractus ensis isq̄; retusus, qui nō cito que impetit scindit, & mulier cōto inixa, que lētè incedit, tarditatē seueritatis & penē indicāt. Hinc, vt Plutarcus & Fulgosiū scribunt, Romani instituerūt, vt securibus que præferebatur magistratibus virgarum alligarentur fasces, vt dum fasces soluerentur, magistratui spatium cogitandi daretur: ne iratus ea fieri imperaret, quorum postea frustra pæniteret. Cum ergo misericordia Dei tanta sit, quod

de

de nostris supplicijs non gaudeat, quin potius maxime doleat, non præceps est ad puniendum, sed ad parcendum valdè inclinatus. Quare filij Israel hoc attendentes, cū in misera Babylonis captiuitate propter ingentia eorum scelera, (vt adnotauit Lyra,) veriarentur, ad misericordiam Dei confugiunt, eā summis extollendo laudibus, Si iniquitates, inquit, obseruaueris Domine, domine quis sustinebit? quia apud te propitiatio, &c. *Domine quis sustinebit?* In hebreo sic habetur. *Commisisti enim si imputes Domine, Domine quis nō cadet? No que dura hombre cepie.* Docet locus hic, omnes nos esse aut fuisse peccatores, & egere gloria Dei, quæ pro misericordia eius aliquādo accipi solet, vt patet ex illo psal. 107. Exaltare super cœlos Deus, & super omnem terram gloria tua, vt liberentur dilecti tui. Nemo enim est de filijs hominum qui coram Deo possit se iustificare, quia omnes declinauerunt, & inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Inutiles facti sunt, id est, peccatores, peccator enim inutilis est Deo, quia fructum gloriæ ad quem proferendum conditus est, ferre non potest. Illud dicimus inutile, quod vsui ad quem factum est, deseruire non potest, peccator autē dum in peccatis manet, huic vsui nō est aptus. Sed quid moror in hoc probando? quomodo poterit nō inutilis esse, aut non peccare homo conceptus de muliere filius. Adæ, ex parentibus peccatoribus, & ex vitata natura genitus? Quomodo enim sine peccato reperiri potest homo habitans in carne mortali, ex qua peccati tentatio procedit? Hoc est argumentum Iobi, c. 4. Ecce qui seruiunt ei non sunt stabiles, & in Angelis suis reperit prauitatem, quanto magis hi, qui habitant domus luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur velut a tinea? Quibus verbis magnus Gregorius non solum infelices angelos comprehendi putat, verum & eos qui iam in omne æuum Deo fruuntur, ita tamen quod isti dicantur instabiles, quia quantum erat

t

es

Nic. Liv.

Gloria
pro misericordia accipitur.
Psal. 107

Psal. 13.

Peccator
inutilis.

Iob. c. 4.

D. Gregorius
Notis.

Hebræa.

ex se deficere potuerunt: illi vero prauitate commaculati, quia non steterunt in veritate. Vnde Hebræa habet. In suis ministris non firmum opus retinuit, angelis quæ suis indidit vesaniam, ut inter eos distinctionem facere videatur, ut alij sint instabiles, alij verò vesani, & qui prauitatem commiserint. Quod si hoc supremis illis potestatibus contigit, quid de nobis sentiendum erit, qui habitamus domus luteas: vel ut Caldeus habet: Quanto magis impij, qui habitant in sepulchris: Impij dicimur quia fumus omnes natura filij iræ, habitare vero domos luteas, quia portamus thesaurum in vasis fictilibus iuxta Paulum. 2. Cor. 4. Quo loquendi modo vsus videtur Plato in Cratillo, vel de recta nominum ratione, & retulit Origenes in libris Periarcon, dicens, humanum corpus esse dictum, Soma, quasi Sima, in quo animus ipse tanquam septo, vallo que claudatur, velut in carcere quodam. Est ergo argumentum Iob: Si supremæ illæ potestates, quæ incorruptibiles, & immortales esse videbantur corruptione nihilominus peccati fuerunt infectæ, & deficere à sua rectitudine potuerunt: quanto magis nos, qui mortales sumus & debiles, terrenumque fundamentum ex nostra conditione habemus? Discamus igitur de nostris viribus non presumere, aut iactari, non in fortitudine nostra confidere, aut nobis metipsis placere. Quia non in fortitudine equi voluntatem habebit, neque in tibiis viri beneplacitum erit ei, sed beneplacitum est Domino super timentes eum. Et cum fratrem nostrum in aliquod flagitium iacentem viderimus, illum non contemnamus, non exprobremus ei, sed leniter corrigamus cum simus & nos peccatores, & natura fragiles, & in eadem commissa facile cadere possimus, inquit enim Psalmista: Si iniquitates imputes Domine, Domine quis non caderet?

Psal. 146

Sunt hæc verba, filiorum Israel humilis quædam confessio, qua suorum scelerum grauitatem fatentur, & se indignos libertate iudicant, quam tamen propter diu-

nam

nam misericordiam adepturos esse sperant: sic nos, quædo vinculis peccatorum constringimur, & iugo ferreo diaboli premimur. nostra crimina confiteri, & propriam miseriam recognoscere debemus, ut diuinam assequamur misericordiam, & à scelerum nostrorum compedibus liberemur. Vnde D. August. verba hæc peccatori adaptans, inquit: Circumspexit se, circumspexit vitam suam vidit illam vndique flagitijs, & facinoribus coopertam, quocumque respexit, nihil in se bonum inuenit, nihil illi iustitiæ serenum, potuit occurrere, & cum tanta & tam multa peccata vndique, & cateruas scelerum suorum videret, tanquam expauescens exclamauit: Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? Nulla enim re magis diuinam misericordiam inclinatur, quæ agnitione proprii sceleris. Qui peccata sua non cognoscit, sed defendit, aut excusat: torrenti diuinæ misericordię se opponit. Non enim frustra Cain, qui primus de diuina pietate diffidit, peccatum suum fateri noluit, nec propriam culpam recognoscere, sed eam à lucidissimis diuinæ maiestatis oculis occultare intentauit. Vt ex hoc daretur nobis intelligi, quod qui propria crimina non fatentur, spe veniæ priuantur. Quare in Canticis cant. habetur: Si ignoraste, o pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi post greges fodalium tuorum. Alloquitur animam que pulcherrima appellatur, eo quod Dei sit imago, tamē aliquando culpa fedatur, & ait illi, quod si se ipsam ignorat, suamque miseriam, & propria peccata non agnoscit, ad cubiculum illius, qui æternus sponsus est, peruenire non poterit. Frustra namque Deum querit, qui seipsum non iuuatur, & mentis oculis sua peccata non cognoscit. Hunc Deus à societate & amicitia sua reiicit, post greges quæ fodalium suorum peccantium abire permittit. Heu dolor, quot sunt hodie peccatores, qui in deploranda diaboli seruitute, ferro & vinculis detinentur, peccatis & flagitijs pleni, qui suam nihilominus miseriam, non solum non deplorant

Peccati
cognitio.

D. A. 18.

Gene. 4.

Cant. 18.

12

verum

verum neque agnoscunt, aut vident. Sunt enim nō per pauci huiusmodi homines seipfos, statim quē animarū tuarum ignorantes, qui cum in reatu peccati existant, varijs criminum tenebris irretiti, putant se recto tramite, ad cœli brauiam conuolare. Huiusmodi est Symoniacus, qui dignitatem ecclesiasticam pretio comparauit, Huiusmodi Vsurarius qui illicitis contractibus, magnā pecuniarum summam acquisiuit, non sine magna Reipublicæ iactura, pauperum q; detrimento, Huiusmodi etiam erit carnalis homo venundatus sub peccato, carnis vile mēcipium, & Sathanæ seruus, qui in voluptatibus veneris, cum sit submersus, id ipsum non cognoscit aut videt, quia obscuratum est insipiēs cor eius fumo & flammis cōcupiscentiæ carnalis. Similes mihi videntur isti, filijs Israel, hac ignorantia labe laborantibus, qui cum quamplurima scelera cōmississent, tamen de sua iustitia præsumebant, quos Dominus per Prophetam Hierē. redarguit c. 2. Quomodo dicis nō sū polluta post Baalim non ambulauis? vide vias tuas in conualle, & scito quid feceris, Grauius est (vt inquit Lyrā) post patratum peccatum illud defendere & excusare, quam illud committere, quia vt in 1. Reg. c. 15. dicitur: quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere, repugnare, in quā, proprium peccatum, defendendo, & non detegendo illud. Filij ergo Israel opera sua excusabant, nec agnoscebant flagitijs esse cōtaminatos, negabāt se Baal aut Baalim idolum adorasse, & ideo illos redarguit dicens. Vide vias tuas in conualle. D. Hiero in comentarijs suis asserit vallem hanc esse vallem Henon, erat enim (vt ipse inquit) locus amenissimus varijs plantis, & arboribus constitus, in quo erat idoli cuiusdam delubrum, ibi quē sacrificia offerre consueuerant, filios quē suos traducebant per ignem idolis offerentes. Rabi Salomon (referente nostro Lyrano) asserit esse vallem Belphegor, vbi filij Israel idolatriam cōmissere, vt habetur numero-

rum.

rum. 25. cui etiam subscribit Ionaras Caldeus, & huic sententiæ videntur fauere. 70. interpretes qui vertunt, in valle Polyandron, quod interpretatur in sepulchro multitudinis, quia ibi propter idolatriam commissam, magna populi multitudo occisa est. Inquit igitur Deus, negas te esse pollutam, maximaquē scelera perpetraste, aperi oculos tuos, & vide vias tuas in conualle, (siue sit Henon siue Belphegor parum refert) reduc ad memoriam quæ feceris, vide enormia flagitia quæ commisferis, infamem idolatriam quam sequuta es. Adducit Cardinalis Hugo manuale exemplum ad hoc explicandum. Vt si mulier quædam adultera, de sua castitate præsumeret, & alia impropetans sibi diceret, memento domus illius vetulæ, vbi adulterium commissisti: sic impropetatur Deus Synagogæ. Memēto (inquit) delubri illius vallis, vbi tot commissisti adulteria, tot idololatrias perpetrasti, Est optimus hic locus ad reuincendū hominem proteruum cæcum & obstinatum, qui innocens sibi videtur, & ad pedes confessoris positus, nihil se deliquisse, nullius quē criminis esse conscium affirmat, O cæce, & insipiens, aperi oculos quos diabolus tibi clausit, & vide vias tuas in conualle, recale perditissimam viam tuam: & cognosce tua flagitia, legis transgressionem, fratris iniuriam, & Dei contemptum, recogita elapsos iā annos in vanitatibus consumptos in amaritudine animæ tuæ, & cognosces in pluribus offendisse, & multa grauiā q; scelera perpetraste: quæ cū cognoueris, & tot mōstra intra domicilium animæ tuæ fueris intuitus: proculdubio cum filijs Israel clamabis, & dices. Si iniquitates obseruaueris domine, domine quis sustinebit?

Quia apud te propitiatio est, & propter legem tuam sustinuit te domine. Verbum hoc sustinere idem meo iudicio significat quod sperare, imo in hac significatione videtur D. Augustinus presentem versum explicare. Si iudex solū esse velles, & misericors esse noles, obseruares om-

nes

Numē. 25.
Ionatas.
Caldeus.
70. Viri.

Hugo.

simile.

Sustinere
idem quod
sperare.
D. Aug.

Hierē. 2.

Lyrā.

1 Reg. 15.

D. Hiero

Rabi Salo.

nes iniquitates, & quæreres illas, quis sustineret? Quis ante te staret & diceret innocēs ego sū? Quis staret in iudicio tuo? Sto ergo spe ante te ego, quia apud te propitiatio est, ideo spero, ideo sustineo. Si enim apud Deum nō esset propitiatio, nihil ab eo peccatores sperare possent. Quare in desperationē inciderēt. In tēplo siue in tabernaculo vbi offerebātur sacrificia fundebātur quē preces, super arcā fēderis erat propitiatoriū, vt tū plum ingrediētes, viso propitiatorio, statim ex ipsius aspectu intelligerēt, apud Dēū propitiationē esse peccatorum, cōciprēt q̄; sp̄ impetrādi quod postulabāt, eadē ratione etiā in Ecclesia cōsuetudo seruatur, vt in ingressu tēpli apponatur imago crucifixi, quia vt D. Ioannes inquit, i. c. i. ipse est propitiatio pro peccatis nostris, nō tantū pro nostris, sed pro totius mundi, vt visa Christi seruatoris nostri imagine, cuius meritis omnia nobis cōdonātur peccata, in sp̄e firmissimam eorū quę postulamus, erigamus animū. Nā, o Christe sancte vitæ nostrę reparator, animarū nostrarū dulcedo, & calamitatum nostrarum refugium, cuius vel saxum pectus, vel cor lapideum, etiam si adamantis duritiem antecellat, te intuens flagellis vulneratum, plagis percussum, tot viuicibus affectum, sanguine quē cruentatū, non statim igne charitatis, accensus emoliatur & liquefiat? Cuius spes non erigitur cum cōsiderat qualia pro nobis fueris passus? Tanta est Dei nostri clementia, quod ex hac cōsideratione pagani etiam & infideles suorum criminum, veniam sibi promittant. Legitur enim in lib. Regum, quod cum Deus in Philistinorū prouinciā, plagam quādam murium immitteret, qui fuerunt valdē noxii, nam demolibantur mēses, vineās, & oliucta: & cum super hac re deliberationem apud se haberent, quidam illorum dixerunt: se nosse Deum Israel esse clementem & placabilem, facillimē quē præsentiata sibi miseria ad misericordiam flecti, consuluerunt quē illis, vt præsentiarent illi plagam auro sculptam, vt ea inspecta ad misericordiam moueretur.

Exod. 25.

I. Ioh. 1.

I. Reg. 6.

moueretur. Iuxta numerum prouinciarum, inquit, quinque annos aureos facietis, & quinq̄ mures aureos, quia plaga vnā fuit omnibus vobis. Quia mus animal est immundum indignum, quē præsentiata tanti Dei, non in propria specie, sed in sua imagine præsentiatur, quam cum vidisset Deus, statim ad misericordiam cōmotus est, plagam quē à prouinciis illorum abstulit. O viscera Dei nostri omni dulcedine & suauitate repleta, o clemētissime Deus Israel, cuius oculi ferre nō possunt miseras nostras præsentes intueri, & non ad misericordiam statim prouocari. Quis Domine de tua pietate diffidat, qui tuam nouerit conditionem? Et sperēt in te qui nouerunt nomen tuum, quoniam non derelinquis, quærentes te Domine. Non mirum quod in te non sperent, qui nomen tuum non nouerunt, at qui nouerunt illud, *los que os sabē la condicion,* & qua facilitate peccata dimittis, quare in te non sperabunt? Quare fratres cum aliquo labore premimur, cū aliqua plaga, vel calamitate laboramus, vtamur hoc prudentissimo Philistinorū consilio, ante cōspectū eius huiusmodi mala præsentes, vt spe veniē cōcepta, salui & liberi esse mereamur.

Et propter legem tuam sustinui te Domine. Locus hic varie à Doctoribus explicatur. Aliqui inter quos Lyra, intelligunt hoc de lege per Prophetam Ezechielem data: In quacumque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatū eius amplius non recordabor. Quęquid ē lex pietatis tā firma & stabilis est ex parte Dei, quod nulla tenus potest deficere. B. August. quem Innominatus sequitur, existimat legē esse charitatis, quæ lex Dei nostri appellatur, iuxta illud D. Paul. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. De ceruis legitur (inquit ipse Augustin.) quod quando ratione Pabuli, debent aliquod flumen transire, alter alterius onus portat, quia vnus super alium caput superponit & reclinat, ille vero qui quasi Dux omnes alios pręit, & est in primo loco, cum defatigatus fuerit, ad posteriorē reuertitur, & caput super aliū reclinat, & sic

Psal. 9.

Lyranus.

Ezec. 18.

D. Aug.

Incogni.

Gala. 6.

simile.

Augusti.

Exemplū

naturale.

& sic vicissim sibi auxiliū præbens, ita quod mu-
tua charitas sit illis loco nāvis: Ad eundem modum nos
qui ad cælestem patriam tendimus, debemus ad iniucē
nostra pondera ferrē, & alter alterius infirmitatem ad
iuuare: pauper doctus, doceat diuitem ignorantem, &
diues ignorans, docti paupertati succurrat: qui spiritua-
lis est, carnalem carentem spiritu corrigat, & hic cor-
rectionem illius humiliter audiat: senex ad oecentis le-
uitatem corripiat, & adolescens necessitatis senis curā
habeat, hoc est alterutrum onera nostra portare, in quo
lex Christi consistit. Adimpleuit hanc legem Christus
Deus noster, qui cum nos immenso peccatorū pondere
oneratos videret, & quod infirmitas nostra ad tam gra-
ue pondus sustinendum erat impos, humerum suū sup-
posuit, & cum innocens esset, portauit nostra crimina,
vt ad optatum beatitudinis finem peruenire possemus.
Posuit in eo dominus iniquitatem omnium nostrorum,
inquit Isaias, & alibi: Verē lāguores nostros ipse tulit,
& dolores nostros ipse portauit: alioquin neque Deum
ferre, neque peccata nostra portare possemus, vnde rec-
tē inquit: quia apud te propitiatio, est & propter legem
tuam sustinui te domine.
In Hebræo sic habetur, quia tecum est propitiatio cū
sis terribilis, propter hoc timeberis, & sic vertit D. Hie-
ronymus: quod (referente L yra) Rabi Salomō exponit
in hūc modum: Quia tu solus potes peccata dimittere,
propter hoc timeberis; id est, es timendus. Si enim aliū
esset apud quem Deo verō offenso, esset peccatorum re-
missio, ad illum appellare possemus: at verō apud nul-
lum alium præter Deum, talis residet aūthoritas, quare
summopere timendus est. Nemo enim præter Deum po-
test peccata dimittere. Quis (inquit Iob c. 14.) potest
facere mundum de immundo conceptū semine? non ne
tu qui solus es? quod idem est ac si dixisset. Quis potest
dimittere peccata nisi tu solus, quis proferet purum de
immunda masa conceptum? hoc quippē non ad alium,
nisi

Isai. 53.

D. Hiero.
versio.
Rabi Salo-
mon.

Iob. 14.

nisi ad te solum spectat. Et per Isaiam, ait Dominus,
43. Ego sum, ego sum ipse: qui deleo iniquitates tuas
propter me, id est, propter gloriam meam, quia redun-
dat in gloriam Dei non modicam, quod ipse solus & nō
alius possit hominum delere peccata. Si ergo apud so-
lum Deum residet hæc iudiciaria potestas remittendi
peccata, quare illum non timemus? Quare non trepidat
cor nostrum Deum offendere, qui solus potest ignosce-
re? Miles qui vnum ducem offendit, sub alterius vexillo
poterit militare, & qui hunc Regem non habet propi-
tium, ad alium transit, qui eum defendat & protegat.
Gentiles qui pluralitatem Deorum admittebāt, cum in
vnum deliquerāt, ad alterius auxilium confugiebāt: at
vero fidelis qui vnicum Deum, & hunc supremum om-
nium Dominum, nostræ militiæ ducem, & totius vni-
uersi monorcham fatetur & credit, si hunc offenderit,
illumquē inimicum habuerit, ad quem alium poterit cō-
fugere, qui illum defendat & protegat? Quis non time-
bit te o Rex gentium? aiebat Hieremias cap. 10. Nō est
similis tui Domine, magnus es tu, & magnum nomen
tuum in fortitudine. Quasi dicat: Si aliquis in fortitudi-
ne esset tui similis, aut in potentia, forsitan te non time-
rent, cum ad illum possent habere suffugiū: at cū non
sit tui similis, sub cuius protectione possint vitam dege-
re, quis te non timebit, & a verbis oris tui non trepida-
bit? Timebat potentiam huius supremi Regis patien-
tissimus ille Iob, qui dicebat cap. 31. Semper enim qua-
si tumentes fluctus, timui super me Deum, & pondus
eius ferre non potui. Quod explicans D. Gregorius ait:
Quod cum tumentes fluctus in tempestate imminēt,
& eam quam differunt mortem minantur, nulla tunc na-
uigantibus rerum cura temporalium, nulla carnis dele-
ctatio, ad mentem reducitur, quinimo diuitias illas ex
nau proiciunt, pro quibus acquirendis, longa nauigia
sumpserunt: quia cupido viuendi, omnia alia fecit des-
picere, sic qui verē timet Deum, omnia terrena despi-
cit,

Isai. 43.

Simile.

Hierc. 10.

Iob. 31.

D. Grego.

Psal. 37.
D. Basil.
Nico. Lit.

picit, fallaces quæ carnis voluptates contemnit. Timebat etiam cum ille qui dicebat Psalm. 37. Non est sanitas in carne mea, à facie iræ tuæ. Vbi Diuus Basil. legit. A facie rugitus tui, Alludit namque, secundum Lyræ explicationem, ad timorem magnum, quem ex diuina vindicta concepit, quando vidit Angelum percutientem populum. Timor ille, sic inuasit iensus illius, quod inuenta quædam frigiditas per carnem eius diffusa est, taliter quod vestibis calefieri non poterat. Et ideo dicit, quod à facie rugitus illius timebat. Cum leo rugit de silua, quis non pauebit: quis non formidabit: Rugiet leo ille fortissimus de tribu Iuda in extremo iudicij die contra peccatores, quando tremendam illam sententiam pronunciaturus est: Ite maledicti in ignem æternum, cuius vel faxeum peccatus non formidabit: Præsertim cum apud illum solum sit propitiatio, & ad nullum alium possint peccatores habere recursum. Quare nunc dum tempus nobis suppetit, dum supplex, & misericors in cruce expectat, ad eum accedamus, ei que humiles fundamus preces, ne nostra obseruet crimina ad puniendum, sed liberaliter veniam concedat per gratiam.

Concio

Concio tertia.

Sustinuit anima mea in verbo eius:
Sperauit anima mea in Domino.

Alamitates & flagella, quibus Deus peccatores in hac presenti vita prosequitur, fere semper, non ad eorum interitum, sed potius correctionem & penitentiam ordinantur. Deus enim cum pijsimus pater sit, non finit nos ex sententia agere, sed statim adhibet vitiones, quod magni beneficij & benevolentia signum est. Quia, ut dicitur Prouer. 27. Melior est manifesta correctio, quam amor absconditus, id est, quæ amor, qui in nullis manifestatur operibus. Quare Deus, (ut verbis B. Pauli utar) flagellat omnem filium quem recipit. Vnde est, quod cum Israeliticum populum, loco filij habuerit, iuxta illud Iai. cap. 1. Filios enutriui & exaltaui. Et Hierem. 31. Efrain primogenitus meus, non liberè permittebat eum agere, sed statim de peccatis eius vindictam summebat, flagellis, plagis, & captiuitate castigando. Quare Leui. 26. postquæ seruantibus legem magna proposuit ante oculos premia, statim subiungit. Quod si non audieritis me, & feceritis omnia mandata mea: si spreueritis leges meas, & iudicia mea contempseritis, visitabo vos velociter egestate & ardore. Et post pauca: Et disperdam vos in gentes, & euaginabo post vos gladium meum: eritque terra vestra deserta, & ciuitates vestre dirute. Vbi cernis quod inter alia mala, quæ præuaricatoribus legis comminatur, non infimum loco tenet captiuitas. Iusto namque Dei iudicio decernitur, ut qui diuinæ legis iugo colla submittere nolunt,

Prou. 27.

Hebr. 12.

Hiere. 31.

Leuit. 26.

v s iugo

Deute. 28. iugo ferreo captiuitatis subiiciant. Hoc idem in libro Deutero. cap. 28. vbi Moyses violantibus legem quam plurimas, valdè que timendas maledictiones imprecatur. Nisi custodieritis, inquit, verba legis huius, que scripta sunt in hoc volumine, & timueritis nomen eius gloriosum, & terribile, augetur Dominus plagas tuas. Et post pauca. Disperget te Dominus in omnes populos, à fūmitate terræ, vsq; ad terminos eius, & seruias ibi Dijs alienis. Circa hæc duo loca Leuitici, & Deuteron, ad notauit doctissimus Paulus Burgenfis, quod primus intelligitur de captiuitate Babylonica, quæ per septuaginta durauit annos. Secundus vero, de captiuitate Romana, quæ adhuc finita non est, nec finietur. Et licet hoc quamplurimis confirmet rationibus, vnam tamen ex omnibus eligemus, quæ ad nostrū propositū magis spectat. Ea est, quod in hac secunda nulla cōsolatio misericordiæ promittitur, cum finem non sit habitura, at in prima spei ianua non clauditur, quia misericordia eis promittitur, si tamen à peccatis suis respiscant. Quare post citata verba subiunxit. Tunc orabunt pro impietatibus suis, & recordabor fæderis mei, quod pepigi cū Iacob, & Israel, & Abraham. Itaque, libertas huius Babylonicæ captiuitatis, promissa fuit orationi aliquorū iustorum, qui in eadem captiuitate erant, quorum precibus, libertatem erant adepturi. Ad idem est Psal. 88. vbi dicitur: Si autem dereliquerint filij tui legem meā, & mandata mea non custodierint: visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum, misericordiam autem meam non dispergam ab eo, neque nocebo in viritate mea. Nam cui veritati nocere posset, si omnino à populo Israelitico misericordiam suam auferret: nisi illi, quæ per ora Prophetarū promissa est, quod illa seruitus & captiuitas Babylonica non esset futura perpetua, sed finem habitura, cum à suis conuerterentur sceleribus. Hoc ergo cōsiderans author istius Psalms. videns filios Israel captiuos, & quod propter

eorum

eorum peccata maximis afficerentur calamitatibus, & iniurijs, & considerans quod propter medium orationis populus ille erat libertatem consequuturus, postquam summis precibus pro populi sui salute & libertate, Dominum exorauit, magnam spem obtinendi petitem cōcepit: maximè cum in infalibili & certissima Dei promissione niteretur. Quare inquit. Sustinuit anima mea in verbo eius, &c. Quasi dicat: Nō possum Domine, impetrande salutis Israeliticæ, magnam spem animo non cōcipere, cum in tali pignore, Verbo, scilicet tuo, sit fundata. Non enim sustinuit anima mea in meis meritis, totiusve populi, quia omnes iustitiæ nostræ tanquam pānus menstruatæ, non in principibus, neque in filijs hominum, in quibus non est salus, non in armorum strepitu, equorumque multitudine, vel potentia militū, quia non saluatur Rex per multam virtutē, & Gigas in multitudine virtutis suæ non saluabitur, fallax equus ad salutem, non denique in preciosis thesauris, aut diuitijs, quia non proderunt diuitiæ in die ultionis, sed solū in Verbo salutari tuo sustinuit anima mea, quod firmissimum & securum est, nullatenusque potest deficere.

Discamus nos hinc, in quo sustinere debeamus, & vbi spem nostram collocare: non in principibus, neque in filijs hominum, non in phantastica & apparenti seculi potentia, non in diuitijs aut voluptatibus, neque in aliqua alia re, nisi in diuino Verbo, quod nequaquam deficere potest, aut fallere. Sic enim dictum est per Isaiā Prophetam cap. 40. Omnis caro scænum & omnis gloria eius, quasi flos agri exiccatum est scænum, & cecidit flos, verbum autem Dei nostri manet in æternum. Nōmine carnis, omne terrenum intelligit, quod tanquam scænum arefcit, & consumitur. Vana enim esset spes illius qui in viriditate seni, eiusque nitore, & apparentia fideret, existimans, quod illum virorem nunquā esset amissurum, sic vana est illorum spes, qui in voluptatibus, diuitijs, aut prosperitate huius mundi confidunt,

*Isai. 64.**Psal. 145.**Psal. 32.**Prou. 11.**Isai. 40.*

cum omnia hæc adnatar sint fecerit, quod hodie est & mane in clibanū mittitur. Sic omnia quæ sub lunæ globo continentur instabilia sunt, & firmitudinem nullam habent. D. Gregor. in expositione huius Psalmi expedit illud Saluatoris. Manete in me, & ego in vobis, dicens. Vbi manendū est, nisi in ipso? Deficient domus, palatia corruent, destruentur ciuitates ab imis sedibus, turres euellentur, postremo cælum & terra transibunt, verbum autem Domini manet in æternum, non sequamur vanitatem deserentes veritatem.

Reponenda igitur est sustententia nostra, & anchora spei nostræ ne nos decipiat, in Verbo Dei & verissimis eius promissionibus, quæ nullatenus deficere possunt. Fidelis Deus, inquit Dauid, in verbis suis, & Sanctus in omnibus operibus suis, 144. Simul, & sanctitas operū & fidelitas cōmendat, vt intelligamus, quod sicut implicat ab operatione eius sanctitatem deficere, sic etiā a verbo veritatem. Si enim Deus aliquē falleret, mētireretur, quod Deo repugnat facere, nō solum per se, verum neque per internuntium, aut aliā personā. Cū sit, inquit

August. omnipotēs, mori nō potest, falli nō potest, mētiri nō potest. Et rursus, dum de omnipotentia Dei, tā multa dixerimus, si volūt inuenire quod omnipotens nō potest, habet prorsus, ego dicam: mētiri non potest.

Quod ipse Dominus confirmat Luc. 21. cum ait: Cælū & terra transibunt, verba autem meā non transibunt.

Vel concidat ergo omne cælum, omnisquē natura: diuina tamen veritas consistat necesse est. Nā si Deus per se, vel per suos ministros posset fallere (in quo aliqui iuniores aberrarunt) impossibile esset, quin inter ipsos canonicos scriptores, aliquod mendacium reperiretur, aliqua uedisonantia, & quod sibi inuicē nō cōstarent omnes, quod experientia ipsa docēte manifestē falsum est.

Quin potius inter alia fidei nostræ firmissima argumēta hoc principem locum obtinere Scotus existimat in prologo sententiarū, quod tāta sit in diuinis scripturis con-

sonantia,

sonantia, vnde (vt existimo) factum est, quod diuina scriptura musica & harmonia quandoque appellatur. Eccl. 44. dicitur. Laudemus viros gloriosos in generatione sua, qui in peritia sua inuenerūt modos mulicos & carmina scripturā. Et Iob. 36. Quid dedit carmina in nocte. Fuit antiquitus musica apud Aegyptios referēte Horo. A poline fœderis aut pacti symbolū. Vnde ad significanda fœdera, & quod futura essent rata & firma citharam musicę instrumentū, in mediū adducebant. Et erat non ineptū symbolū: quia sicut in cithara fides quibus constat, & voces eū diuersæ sint, in vnum coeunt, & consonant, sic etiam in fædere, diuersę voluntates in vnum cōueniunt. Est enim scriptura fœdus quodam diuinum quod cum hominibus pepigit Deus, cui falsum subesse nō potest. Quę procedūt, inquit, de labijs meis nō faciā irrita, vel vt habent Hæbræa: Non faciā irritum fœdus meū. Et ideo musica appellatur, circa quā nulla dissonantia, aut falsitas reperiri potest: & licet Prophetarū sint diuersæ voces, tamē omnes diuina quada cōsonantia inter se cōueniūt. Refert Iosephus l. 10. c. 10. qd cū Prophetā Hieremias Hierosolymis, & Ezechiel Babylonię templū Dei esse euertēdū, & ciuitatē destruendā affererēt: tamē nō credebat Rex Ezechias prædicationi eorū, quia videbātur inter se dissidere, quia alter illorū affirmabat Regē captiuū dū esse, ducēdumq; in Babylonem: alter vero, quod Babylonē nō erat visurus, in quo cōtradictio esse videbatur: tamen cū veritas Dei infalibilis sit, vtrumque adimpletum est, & ductus est Babylonem & illam non vidit, quia luminibus priuatus illam fuit ingressus. O verbi diuini infalibilis & ineluctabilis veritas, ô irrefragabilis & admiranda virtus, vbi neque falsitas, neque deceptio aliqua reperiri potest. Quis est Domine qui in firmissimo verbo tuo non speret, cum ipsis cœli polis sit firmius? Magna hinc nobis emergit consolatio fratres, si consideremus quanta in diuinis promissionibus sit certitudo.

sica appcatur.
Eccl. 44.

Iob. 36.
Horus Apolo.
Fæderis sim
lolum.

Psalm. 88

Iosephus
Nota.

D. Grego.

1044. 15.

Ps. 144.

Lib. 1. de
sim. c. 1.

Deus mē
tiri non potest.

Lib. 20. de
ciuita. c. 25

Luc. 20.

Scriptura
sacra 1116.

tido & firmitas, quia nobis res non est cum homine aliquo mendace, cuius verba sunt dolo & fallacia plena, non cum deceptore & venefico, qui nos machinationibus suis decipiat, sed cum veracissimo Deo, vel ut rectius dicam cum ipsa essentiali veritate, cuius verba de ore suo sancto procedentia, irrita, aut inuvalida esse non possunt. Ipse enim nobis magna & inenarrabilia bona promissit, si tamen mandata eius custodimus, promissit tuam gratiam, si ad eam disponimur, & remissionem criminum, si verè, & non fictè peccata nostra detestamur & confitemur. Speremus ergo in eo, & in Verbo eius sustineant animæ nostræ, cum loco pignoris illud habeamus, in quo & confidebat ille, qui dicebat: Sustinuit anima mea in verbo eius speravit anima mea in Domino.

Rectè quidem postquam in superiori versu, peccata & scelera confessus est, dicens ad eò grauias esse, quod si supplicia grauitati responderent, nemo sustinere posset, modo subdit: Sustinuit anima mea in verbo eius, speravit, &c. Frustra namque à Deo misericordiam expectat, qui propria scelera non agnoscit & confitetur, neque de illis debitum dolorem habet. Quare spes peccatoris obstinati, & qui in vitijs suis perseverat, credens nihilominus quod sine peccatorum penitentia vitam eternam consequetur, talis non est spes, secundum **D. Gregorij** sententiam, sed potius stulta præsumptio. Spes enim sic à Theologis definitur, Spes est certa expectatio futuræ beatitudinis ex Dei gratia, & meritis præueniens. **D. Bonauent.** sic eam definit. Spes est virtus qua spiritualia & æterna bona cum fiducia expectantur, propter confidentiam meritorum, præcedentiū, & gratiam diuinam. Vbi summo opere aduertendū, quod in definitione spei etiam nostra merita ponuntur ut intelligamus non totum diuinæ gratiæ relinquendū esse, licet causa sit principalis, ad sperandum, nam nisi adsint etiam merita præsumptio erit, non spes. Qui autē

in

in peccato mortali existit, nullum opus Deo gratum efficere potest; quare spes eius vana existimatur, nisi à peccatis respiciat. Debemus quidem sperare in diuina misericordia, quod bona eius consequemur, sed nò sperare hoc sine meritis, quia hoc esset vanissimum. Sacrificate sacrificium iustitiæ, & sperate in Domino, inquit **Psalmista**. Alia litera habet: Sacrificium innocentie. Prius debemus Deo sacrificium innocentie sacrificare, quod fieri nequit, si in peccatis perseverauerimus, & deinde sperare in Domino. Sacrificium, inquit, non holocaustum, ut omnes comprehendat. Hæc namque differentia, inquit **Hugo**, inter sacrificium & holocaustum versatur: quòd in sacrificio pars offerebatur Deo, pars vero sacerdoti reseruabatur: at holocaustum totū cremabatur & offerebatur Deo. Perfecti & religiosi debent se in holocaustum Deo offerre, id est, totaliter, ita ut nihil in illis, mundo, aut seculo reseruetur, verum secularis, sat est, quòd tanquam sacrificium offeratur. Iuxta illud **Ap. postoli** ad Romanos 12. Obsecro vos, ut ex beatissimis corpora vestra hostiam viuam, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum. Hostiam viuam, inquit, non mortuam. Ille hostiam offert, verum mortuam, qui in peccato existens, aliqua bona opera exhibet, orationem, ieiunium, eleemosinam, aut aliquod aliud opus. Hostia hæc caret vita gratiæ, quare neque sancta est, neque Deo placens. Inquit ergo **Dauid**: Sacrificate sacrificium iustitiæ, id est, vosmetipsos in sacrificio iustitiæ & innocentie per opera in charitate facta, & tunc sperate in Domino. Et obseruat **Hugo** in sua glossa super hæc verba, quòd ante sacrificij oblationem, aliqua fiebant, quæ debent etiam fieri in sacrificio cordis nostri. Primo, quòd segregabatur animal maestum ab alijs animalibus: sic etiam cor debet segregari ab omni illicito. Qui enim noluerit cor suum à voluptatibus, carnisque illecebris, & delitijs prohibitis segregare: frustra sperabit in Domino. Vnde **Psalm.** 31. dicitur:

x

citur:

*Psal. 4.**Hugo.**Rom. 12.**Hugo.***D. Greg.**
Mag. 3. sc.
*dist. 26.***D. Bonauent.**

citur: Multa flagella peccatorum, sperantes autem in Domino misericordia circumdabit. Diuidit inter peccatores, & sperantes, quia qui sperat in Domino debet à peccatoribus & à peccatis separatus esse. Secundo, ligabatur animal, ita etiam debet ligari cor funibus & vinculis præceptorum Dei, propter quod dicitur Ezechiel. 4. Et circumdedi te vinculis, & non te conuertes à latere tuo in latus aliud. Tertio, excoriatur: sic etiam cor excoriari debet, quod fit per confessionem. Hoc adumbratum fuit Iudich. 10. vbi dicitur, quòd Iudich volens Holofernem interficere, exiit se vestimentis viduitatis suæ. Iudich enim confitens interpretatur, qui debet exuere seipsum vestibus viduitatis suæ: quia debet anima vidua & spòso suo Christo orbata, ab omnibus peccatis suis cum veteri homine exui, vt Christum induat & diabolum occidat. Quarto & vltimo, sacrificium in frustra diuiditur, & igne comburitur: sic etiam cor nostrum gladio spirituali verbo, scilicet Dei, quod super omnem gladium ancipitem penetrat, & pertingit vsque ad diuisionem animæ & corporis, diuisum igneque charitatis accensum, creatori suo debet offerri, quo sacrificio facto, tunc anima fidelis speret in Domino.

Fauet huic explicationi Paraphrasis Caldaica, quæ sic habet: Domate concupiscentias vestras, & reputabitur vobis, sicut sacrificium iustitiæ & sperate in Domino. Omnes quidem in Domino sperant, & omnes vitam æternam adepturos esse putant, sed pauci sunt qui concupiscentias suas domare velint. Si enim interrogas hominem carnalem, vtrum spem habeat suæ salutis: respondebit vtique, se habere firmissimam, in eaque omnes eremi cultores antecellere. Quod si adhuc ab eo scisciteris, quare igitur carnis petulantiam non refrenas? Quare propriam sensualitatem non domas? Statim in suum fauorem misericordiam vocat, dicens, quòd sperat in summa Dei clementia, qui non permittet eum dannari,

Ezech. 4.

Confessio
Iudic. 10
Figura.Paraphr.
Caldica.

nari, pro quo sanguinem suum fudit. Cui ego dicam. Re etè quidem, si tamen ipsa spes benè fundata esset: quia spes vt iam diximus, non solum in misericordia Dei, sed etiam in bonis operibus ex gratia eius procedentibus fundari debet. Quæ autem secus fundatur, sinè suum non assequitur. Iob cap. 11. sui vaticinij postquam spè iusti magnis encomijs sublimauit, dicens de illo, quòd habebit fiduciam proposita sibi spe, & quod defusus dormiet secus: usque requiescet, & non erit qui illum exterreat: spem malorum depingit, dicens: Oculi autem impiorum deficient, & effugium perebit ab eis, & spes illorum abominatio animæ. Deficient oculi impiorum in morte, *entonces cerraran los ojos*, & tunc peribit ab eis omne refugium, quia nullum remedium suæ salutis inuenient. Nam sicut sperat iustus in morte sua, sic impius in malitia sua expellitur. Et tunc quidem spes eius abominatio erit ei, vel (vt alij legunt) afflictio, cum videat à sua spe esse frustratum. Hoc idem D. Paulus in ea quam ad Hebræos scripsit elegantissimè pertrahat. Inquit enim cap. 10. Habentes itaque fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi, quam initiavit nobis viam nouam & viuentem, per velamen, id est, carnem suam, & sacerdotem magnam, super domum Dei, accedamus cum vero corde, in plenitudine fidei, aspersi corda à conscientia mala, & abluti corpus aqua mundam tenemus spei nostræ confessionem indeclinabilem. Hortatur nos Diuus Paulus, vt fiduciam habeamus in introitu sanctorum, id est, quòd simul cum sanctis omnibus possumus per merita sanguinis Christi regnum cælorum ingredi, cuius viam ipse initiavit nobis, quia ipse primus omnium (vt inquit Diuus Anselmus in comentarijs) hanc viam est ingressus & fidelibus suis, potestatem ambulandi per eam, post se tribuit. Quam nouam appellat, quia vt inquit Diuus Ambrosius, nullius adhuc via hæc fuerat temerata vestigio, quia ipse est qui referauit nobis vias vitæ. Hæc via viuens

Iob. 11.

Spes malorum depingitur.

Prover. 14.

Hebr. 10.

D. Anse.

D. Ambro.
serm. 73
de nativitate.

Lyr. 4115.

appellatur ab effectu, inquit L. yra, quia ducit nos ad vitam vitam. Omnes alia viae, licet filiis perditionis recte videantur, tamen ducunt ad mortem & aeternam damnationem: sola haec via, quam ostendit nobis Christus ad vitam ducit, quare viua appellatur. Qui hac via incedunt, viuentes dicuntur, qui vero per alias, mortui sunt. Via illa quae ducebat ad lignum vite, per cuius effumeternizabatur homo, iure optimo via vitae appellari poterat, quia ducebat ad lignum aeternae vitae: sic via quam Christus per mortem suam, nobis aperuit, via viuens dicitur, quia sola illa ducit nos ad locum ubi aeterna & perdurabilis vita reperitur. Per velamen, id est, carnem suam. Appellat velamen carnem Christi, quia sicut velamen templi, siue tabernaculi sancti a sanctorum tegebat, ubi non omnibus, sed solum Sacerdoti summo ingredi libera concedebatur licentia: sic caro Christi, erat velum quodam, quo diuinitas tegebatur, ne liberet homines illam, in sua maiestate & claritate possent intueri. Erat enim Deus absconditus sanctus Israel saluator eius, ut Isaias inquit: Templi velum in passione scisum est (ut aduertit Anselmus,) ad significandum, quod post mortem & passionem filii Dei, liber iam ad eum daretur accessus. Inquit igitur D. Paulus, quod fiducia accedendi ad Deum, & celum ingrediendi, debet esse per velamen id est, per carnem Christi, cuius passio, & ut ita dicam discipulo, peruiam nobis fecit caeli viam. Et Sacerdotem magnum in domo Dei. Habemus etiam Christum Dominum nostrum Sacerdotem magnum, per cuius sacrificium & hostiam, quam in ara crucis patri obtulit pro salute nostra, possumus cum fiducia aspirare, ad ingressum regni caelestis. Sed aduertite, quasi dicat egregius gentium doctor, quod ad hoc, quod spes nostra vana non sit & irrita, requiritur quod accedamus cum vero corde, non ficto, ita quod Deum fallere velimus, accedendo ad eum duplici corde. In plenitudine fidei, ita quod fides nostra sit totalis & integra credendo firmiter

*Is. 43.**D. Ansel.*

ter quidquid no bis per Ecclesiam proponitur. Debemus etiam aspergere corda nostra, a conscientia mala. Fiebant aspergiones, quando populus ingrediebatur templum, ut illi qui ingressuri erant, mundarentur a quacumque irregularitate, vel indecentia. Sic debemus nos corda rore spiritus sancti aspergere, & corpus per lauacrum sacri fontis abluere, vel lachrymis ab oculis nostris in tanta copia procedentibus, quod non solum animam, verum & corpus abluere sufficiant: & sic tenebimus fidem nostrae spem indeclinabilem, id est, spem veram & firmam quae a fide nostra proficitur. Ex eo enim quod credimus Christum suo sanguine, ianuam regni caelestis aperuisse, preciumque nostrae redemptionis patri soluisse, concipimus spem, vitam aeternam assequendi. Quare, o anima fidelis Christi sanguine redempta, accede cum fiducia ad thronum gratiae eius, accede ne timeas, si illum offendisti, & iram eius tuis sceleribus prouocasti: time quidem, sed timore non seruili sed filiorum: non diffidas, sed in verbo eius sustine, & in misericordia illius spera. Interim hoc vnum aduerte, quod nisi a peccatis penitentiam egeris, nisi cor tuum mundaueris, & lachrymis contritionis ablueris, spes tua te frustrabitur,

& ad optatum non te perducet finem: si autem spe vera & pura in eo speraueris consequeris gratiam & gloriam.

(?)

Concio

Concio quarta.

*A custodia matutina usque ad noctem
speret Israel in Domino.*

Nillus est humanus labor, nulla tam
urgens & feua calamitas filiis Adæ
potest accidere, etiam si magis ac ma-
gis vnde quaque ingruat, quæ spe sa-
lutis & incolumitatis future, non fiat
tolerabilis. Hac enim spe de medio
sublata, permulti cum se vident la-
boribus & periculis, omni ex parte circumdatos, defice-
rent animo, dolori que succumberent. At spes, que vni-
cum est eorum qui laboribus, vexantur solamen: vires
tribuit ac robur ad aduersa quæque ferenda. Hinc est,
quod cum Deus parentes nostros de paradiso eiecisset
& preciso relegaret exilio, eo quod manum ad vetitum
lignum extenderent, etiam si Cherubin posuit in introi-
tu & vestibulo paradisi, ad custodiendam viam ligni
vite, gladium versatilem manu sua habentem, sed non
paradisi ianuam omnino clausit, quod facile illi fuisset,
ne spei etiam clausa, homo inter exilij huius calamita-
tes desperaret: impossibile iudicans, ad gaudia paradisi
remeari, iterum que redire. Quomodo enim creatura
tam nobilis ad imaginem & similitudinem Dei creata,
que nullas adhuc calamitates aut erumnas fuerat ex-
perta, sed in amenissimo illo paradisi loco, vbi nihil no-
xium, nihil nociuum, aut triste, collocata fuerat, per-
sistere posset & viuere: nisi diuina hac spe fulcita & ani-
mata? Tempore diluuij, quando vniuersam terram
Deus aquis inundauit, & omne animantium genus pro-
pter

Spes labo-
rum sola-
ment.

Gene. 3.

pter hominum malitiam perire fecit, iussit Noe, vt in-
grederetur arcam cum filiis suis, vt saluaretur successio
nis humanæ semen, & non omnino periret. Cui iussit
Deus, cap. 6. Gene. quod in arca quam ingressurus erat
fenestrâ faceret. Fenestram, inquit, in arca facies, & in-
cubitu consumabis eam. Fuit enim fenestra ista (vt in
historia Scolastica dicitur ex sententia hebræorum)
cristalina, per quam lux ingrediebatur. Et hinc est,
quod vbi dicitur facies fenestram, aliqui vertunt: Fa-
cies lucernam. Et hæc quidem fenestra (vt aduertit
Oleaster & ex contextu colligitur, erat in summate ar-
cæ versus cælum respiciens. Deus sancte, quis in hac
fenestra cælum respiciente, spei mirabile symbolum
non videat? Nonne Domine aptius esset quod fenestra
esset in latere arcæ, vt ex ea Noe aquarum inundatio-
nem posset respicere, vt quamprimum cessauerit inun-
datio, & apparuerit arida, ipse cum cæteris animanti-
bus incolumis egrediatur? Minime quidem, si enim fe-
nestram à latere arcæ aperiret, forsitan spei ianuâ clau-
deret. Nā si ex illa fenestra versus terram aspiceret, cū
videret eam Noe aquis immensis inuolui, oppulentissi-
mas ciuitates corruere, suprema ædificia solo equari:
cum cererent homines contra inundantium aquarū, &
ventorum impetum reluctantes, & tandem simul cum
alijs animantibus inter feri maris fluctus abnegari: for-
sam doloroso & tristi, spectaculo exanimatus, spem
future salutis amisisset. Quare præcepit Deus, quod
fenestra illa esset in summate arcæ, per quam nihil
aliud nisi cælum posset aspicere, vt in solo Deo spem
omnem collocaret. Patientissimus ille Iob, qui tot
calamitates ab aduersario humanique generis hoste,
non sine diuina Dei permissione fuit perpeffus in
suis aduersitatibus, spem redeundi ad ad pristinum
statum cōmitem semper habuit. Sic enim dicebat: Cum
etis diebus, quibus nunc milito expecto donec veniat.
Immutatio mea, capite 14. Immutationem appellat, vel

Gene. 7.

Petrus co-
mestor.

Oleaster.
Symboli
spei.

Iob. c. 14.

ab

ab illo miserabili & deplorando statu inuocet, ad præ-
 stinum felicitatis in quo fuerat regressio, vel quòd ma-
 gis rationi consonat, à vita illa corruptibili & mortali,
 ad immortalem & incorruptibilem transmutatio. Et ap-
 pellat immutationem, alterius vitæ statum. *Porque sera*
mutar casa, y mudar estado, y vida. Sicut quidam vir doctus
 explicat. Et obserua, quòd præsentem vitam laboribus
 & calamitatibus circumseptam, militiam appellauit, ad
 insinuandū, quòd sicut miles spe victoriæ, aut stipendij
 militat, alioquin militiæ labores ferre nō posset: sic spes
 futuræ vitæ, præsentem, erumnis & calamitatibus ple-
 nam, reddit tolerabilem. Quis enim innennarrabiles mili-
 tiæ labores quos tolerare est necesse, sine spe alicuius
 propositi præmij, vel per vnum solum diem, ferre pate-
 retur: Sic nos vtique in præsentem vitam quasi Dei milites,
 spe celestis beatitudinis & futuri triumphij laboramus.
 Hic desudandum est, hic laborandum, hic sunt agen-
 dæ excubiæ, & standum semper pro acie, in futurum ve-
 rō differtur præmium. Hæc eadem consideratio Apo-
 stolam Paulum in medijs laboribus & persecutionibus,
 quas ab Ecclesiæ sanctæ hostibus tulit, consolabatur.
 Fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad
 tenendam propositam spem, quam sicut anchoram ha-
 bebimus animæ tutam ac firmam, & incedentem vsque
 ad interiora velaminis. *Pepulchrè*, & non sine magna
 sermonis elegantia, spem anchoræ nauigij cōparat, quia
 sicut Nauta cum turbatur mare, & fluctus eius intumes-
 cunt, anchoram mittit, quæ nauigium contra maris, flu-
 ctuumque violentiam, tenet immobile: sic iustus, qui
 in aliqua tribulatione, animæque tempestate versatur,
 ad anchoram spei debet confugere, eamque in loco tu-
 to ac firmo collocare: in Deo, scilicet, qui natura sua fir-
 mus est & immutabilis. Tradit D. Ambrosius homil. 5.
 in Exameron, quod Echinus piscis marinus exiguus &
 vilis, cum procellam tempestuosam præfererit, calculū
 validum arripit, eumque tanquam anchoram tenet, ne
 excutiat

*Quid im-
 mutato.
 Vitam stræ
 militia.*

Hebræ. 6.

*D. Ambro
 Simile.*

excutiat fluctibus; itaque, non in suis viribus stabili-
 tur, neque in seipso confidit, sed alieno pondere sulci-
 tur: sic nos imminente tempestate tentationis, vel alte-
 rius aduersitatis, non in nostris viribus, neque in nostra
 virtute confidere debemus, sed in virtute Dei. Acci-
 piamus calculum illum, de quo Apocalip. ca. 2. dicitur:
 Dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen meū
 scriptum: cui adhareamus fortiter, ne à tentationibus
 superemur. Doctrinam hæc probè nouerat Psaltes hic,
 qui cum filios Israel in dura Babylonis captiuitate, &
 seruitute constitutos, consideraret, intelligens, spem in
 solo Deo positam, vnicum illis fore remedium, vt à tan-
 tis malis liberari possent, incolumes que euadere, allo-
 quitur illos, dicens: A custodia matutina vsque ad no-
 tum, &c.

Apoc. 2.

Sed filijs Israel pro nunc dimissis, ad nos ipsos no-
 stram orationem conuertamus. Quis est inter omnes fi-
 lios Adæ, qui non intelligat, in hoc mundo vbi à vera
 nostra patria exulamus, captiuorum nos vitam degere?
 Quandoquidem & corpus ipsum quod animæ habita-
 culum est carcer appellatur & custodia, vbi mens nō ca-
 tena ferrea, sed carnis cōpedibus aggrauatur, vbi inhu-
 meras calamitates & misérias perpeti necesse est. Con-
 tigit enim animæ nostræ, quod alicui nobili aut equiti
 solet contingere: cui si propter aliquod cōmissum sce-
 lus, loco carceris propria domus assignetur à iudicibus:
 quæ illi prius erat iucunda, & in qua non mediocrē vo-
 luptatem captabat, incipit ei tædio esse, & ingentis tri-
 stitiæ causa. Parietes videntur iam illum non posse ca-
 pere, & quidquid in ea est, triste & iniucundum diudi-
 cat. Sic corpus humanum, quod ante præuaricationem,
 animæ erat valdè gratum, cum post peccatum datum
 sit illi in carcerem, iam non rectis oculis illud aspicit,
 quia magnas in illo præsentit molestias. Bone Deus
 quæ lingua (etiam si tullianam immitteretur faciendam)
 enarrare poterit incommoda, dolores, infirmitates, &
 misérias,

*Corpus
 anime car-
 cer.*

Simile.

miserias, quæ ex societate corporis animæ adueniunt.

Hinc ortum habere voces ille lamentabiles & doloris plenæ sanctissimi Iobi, quibus Deum alloquebatur, dicens: Nunquid mare ego sum aut cetus, quia circumdedisti me carcere? cap. 7. Appellat carcerem corpus, in quo anima quasi quibusdam vinculis detinetur. Sed quantum ad maris & ceti metaphoram, aduertit Lyranus, quòd Deus in mundi principio, quasi incarcerationem mare sub terminis quos nunc obseruat, quia cum elementum aque in decupla proportione terram excedat, naturaliter eam opprimeret, & ex omni parte circumdaret: ut quod illam non ex omni parte cooperiret, diuine virtuti & præcepto deberet. Terminum posuisti, inquit Dauid, quem non transgredientur, neque conuertentur operire terram. Itaque, mare incarcerationum est, & quasi vallo quodam circumdatum. Cetus etiam immanem piscem intra limites oceani maris reclusit, non permittens ut ad maria mediterranea regulariter transeat, ne nauigantibus nocumento sit. Inquit ergo Iob: Nunquid mare ego sum aut cetus, &c. Quasi diceret, Mare quidem iustissima prouidentia incarcerationum fuit, ne limites suos transcendens cunctam inundaret terram, cetus etiam dignè tuis legibus fuit reclusus, ne nauigantibus nocumentum inferret: at ego, quæ mala feci, aut quæ comissicrimina, quæ damna proximis intuli, quòd sic carcere me circumdas & premis? Cur non iam corporis vincula dissolui pateris? Cur victo mihi non aperis ianuam: ut ex hoc corporis ergastulo liber possim exire? Eòdè etiam tendunt Regij vatis illæ affectuosissime voces, quæ habentur Psal. 141. Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo. In Hebræo habetur: Educ de carcere, quod & Diuus Augustinus adnotauit. Quæ loquendi metaphoræ ex ætatis simè explant, molestias quas patitur anima, dum in corpore commoratur. Carcer ferè semper locus est

horridus,

horridus, fætidus, & immundus, vbi sunt fures, homicide, facinorosi, & qui capite sunt damnandi: & locus impietati aliud est (vt verbo vno multa concludam) nisi vas quodam & receptaculum, vbi totius Reipublicæ fæces recipiuntur. Considerate ergo quando aliquis vir probus & nobilis alieno ere oppressus carcerem ingreditur, quid sentiet? Sed quid non sentiet? Valdè enim affligitur ex loci illius fetore, tribulaturquè eius spiritus ex vili societate prædonum, & sceleratorum hominum, quibus carcer abundat, quorum consuetudinè & familiaritatem, nullatenus vitare poterit. Non fecus anima nostra, cum illustis & generosa sit, nationeque cœlestis (vt inquit Diuus Hieronymus) cum corpus ingreditur, quasi strictissimum carcerem, horret quidem, si libera tunc ei daretur discurrèdi facultas: quia ex societate corporis quamplurima illi incommoda accidunt. Hebetatur anima, sensibusque alligatur, ita vt sine illis non possit aliquid, aut intelligere, aut operari: quia cognitio eius pro hoc statu, à phantasmatis dependet. Quod non solum Philosophus, verum & ipse Deus per Salomonem docet, dicens: Corpus quod corrumpitur aggravat animam, & terrena inhabitatio deprimat sensum multa cogitantem. Vbi sensus pro intellectu accipitur, qui ex coniunctione corporis in suis actionibus præpeditur. O nobilissima anima ad imaginem Dei creata, ad quas angustias & miseras ex societate corporis deducta es. Hoc igitur grauamen senties Dauid dicebat. Educ de custodia animam meam, &c. Sed cur grauabor etiam Doctoris gentium verba in medium proferte, cum ab hoc proposito non aborreatis? Cupio dissolui, aiebat, & esse cum Christo. Et alibi: Infelix homo, quis me liberabit à corpore mortis huius? Quæ verba & animæ tædium exconiunctione corporis, & vehemens videndi Deum desiderium subindicabant. Solet enim sublimipeta accipiter, postquam sceleri volatu agra spatiosa transcendens,

y 2

ardram

Carceris
miseria.

Simile.

D. Hiero.

Aristo.

S. p. 9.

Philip. 1.

Roma. 7.

Exemplar.

ardeam vsque ad nuues est insequutus, indequē victam deicit, cum inescatus maneat, ardeat quē desiderio flagrans, capitium & eō pedes nullatenus ferre potest quin potius, inquietus & impatiens, rostro & vnguibus compedes rūpere nititur. Sic mihi D. Paulus visus est: qui postquam in illo raptu quem habuit, vsque ad tertium cælum, hoc est impireum peruolauit, ibiquē prædā diuinitatis ineffabili quodam modo est assequutus, audiuitquē arcana verba quæ nō licet homini loqui, ad corpus regressa anima illa beata, compedibusquē carnis ligata, inquieta mansit, desiderijsquē flagrans & amoris impatiens: nec poterat se intra corporis angustias cōtinere. Rūpe moras Domine, aiebat, & educ me de angustissimo isto carcere in quo captiuus detineor. Cupio enim vehementerquē desidero dissolui ab hac carnis catena, qua spiritus meus alligatur: vt possim iā ad te peruenire, te videre, te perfrui,

Manet igitur (vt existimo) ex his quæ attulimus sufficienter probatum, quōd vita nostra quam in corpore degimus, captiuitas quædam est, & corpus ipsum carcer teterissimus: in quo, quia nati sumus, iniquas eius leges, & intolerabiles labores non sentimus. Sicut puer quem mater in carcere peperit, qui cum verę libertatis experientiam non habeat: ludit, corridet, & afficitur gaudio in ipso carcere: sed cum adultus fieri cæperit, et & ad discretionis annos peruenire: cōsiderans vitę suę miseriam & captiuitatis statum; contristatur valde, & miserum statum in quo natus est, deplorare incipit. Nō scius qui considerat miseriam vitę nostrę, & quod in hac valle lachrymarum à paradisi gaudijs exulamus, et quōd corpus ipsū in quo anima nostra pro hoc statu degit carcer est strictissimus, & deploranda captiuitas: nullatenus poterit se à dolorosis gemitibus abstinere. Quōd si ridemus & exultamus, si in vanis huius mundi rebus delectamur, propterea est, quia tāquam paruuli sub elementis huius mundi degentes, ad miseriam nostram nō attendimus.

Simile.

attendimus. Et hinc est, quōd non in Deo sicut veri Israelitę spem nostram reponimus, sed in rebus perituris & vanissimis, nulliusquē momenti. Quidam sperat in fortitudine Pharaonis, id est, in mundi huius potentatibus, alius in amicorum auxilio, quorum ope & industria, ad statum felicem peruerturum existimat, alius in multitudine diuitiarum suarum, quibus omnia quæ desiderant oculi eius, consequuturum putat, alius denique in delitijs & voluptatibus, in quibus suam beatitudinē collocat: non attendentes quōd omnis spes quæ extra Deū collocatur, vana est & falibilis, nullamquē firmitatem habens. Inquit enim Regius Psalter, Psal. 146. *Ps. 146.* Nolite confidere in principibus, neque in filijs hominum, in quibus non est salus. Exibit spiritus eius & reuertetur in terram suam, in illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Beatus cuius Deus Iacob adiutor eius, spes eius in Domino Deo ipse. Vos, inquit, serui mei in collocanda vestra spe toto cælo erratis. Nolite in me confidere, neque in alijs mundi principibus, quia omnes mortales sumus, & spes iustorum immortalitate plena esse debet. In illa die, videlicet, mortis, quæ unicuique mortalium statuta est, exibit spiritus eius, id est, cuiuscumque principis in morte, quando corpus in terram, de qua erat sumptum resoluetur, & tunc peribunt omnes cogitationes eorum. Paraphrasis Caldaica vertit: *Paraphra. Caldaica.* Omnes machinationes eorū. O magne Deus, quis enarrare sufficiat immensas machinas, quas diuites & potētes in mente sua erigunt? Arces quas fabricant principes: Quot ventorum turres, quot menia, quot fastigia, quasi incantationis arte fabricata, construūt? Si in ceterum alicuius Regis, aut Principis liberē ingredi posses: Illiōtro ianum siue Laberinthum creticum erectum videres, diuersis machinationibus plenum. Tale vel tale regnum possidebo, talem, vel talem ciuitatem expugnabo, militibus meis magna spolia diuidam, afficiam eos munibus: at venit repente mors, & omnes has machinationes

nationes ad terram prosternit, pereuntque in illa die omnes cogitationes eius. Sic Pharaoni contrigit, qui persequens populum dicebat. Persequar inimicos, & comprehendam: diuidam spolia. implebitur anima mea, euaginato gladio meo interficiet eos manus mea. Videte cogitationes, & attendite machinam, sed quid eis accidit audiamus. Flauit spiritus tuus & operuit eos mare & submersi sunt, quasi plumbum in aquis vehemētibus. Sic etiā diuiti illi cōtiguit, qui apud semetipsū dicebat. Quid faciā, quia non habeo vbi cōgregē fructus meos? Hoc faciā, destruaui horrea mea, & maiora faciam, & illic congregabo omnia que nata sunt mihi & bona mea, & dicā animæ meæ. Anima mea habes multa bona, reposita in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, & epulare. Cui tamē de cælo dictū est: Stulte hæc nocte animā tuā repetēt a te, quæ autē parasti cuius erūt? Rectē quidē stultitiæ nota illū inurit, qui tantū de caducis & terrenis bonis cōfidebat, & tā stultas machinationes in mente sua erigebat, quæ quidē omnes illi nocte perierūt. Quare, inquit Dauid, in illa die peribūt omnes machinationes eius. Si spes nostra in principibus, aut in filiis hominū collocāda nō est, dicito nobis Dauid sancte in quo collocari debeat? Beatus, inquit, cuius Deus Iacob adiutor eius spes eius in Dño Deo ipsius. Ille verē beatus existimāndus est, qui in Deo Iacob spē suā collocat. Et adnotauit D. August. quōd nō frustra & absq; mysterio in Deo Iacob spes dicitur collocāda, ū posset dicere, in Deo Abrahā, vel Isaac. Quia nimirū Patriarcha hic, ex Iacob factus est Israel, id est, fortis aut videns Deū. In illa enim palestra quā cū Deo habuit, dictū est ei. Adhuc vocabaris Iacob, deinceps Israel erit nomen tuū, quia si cōtra Deū fortis fuisti, quātō magis cōtra homines preualebis? Beatus igitur qui cōfidit in eo, qui potest aliquid ex Iacob facere Israelē, id est, fortē contra omnes aduersitates & persecutiones. Doctor innotuatus ab hac B. August. interpretatione nō lōgē distat

stat: sic enim, inquit. Per hoc vult ostēdere quod adiutoriū quod dat Deus sperantibus in se, est, quia facit eos beatos, quod ostēdit per hoc nomen iacob. Iacob nāq; fuit binomius, quia in principio natus, iuxta vocatus Iacob, sed postea quādo vidit scalam, & Angelos ascētes & descēdentes, & Dñm innixū scalæ, tunc Deus de Iacob fecit eū Israel. Et sic spiritaliter in se cōfidēs de Iacob facit Israel. Iacob enim interpretatur suppliantor. Quis autē propriē suppliantor dicitur, nisi qui in præsentī vita, pugnādo cōtra mūdū, carnē, & diabolu de ipsis triumphat, ipsos ponit sub plāta sui pedis? Sic ergo per iacob intelligitur quilibet iustū hīc legitimē certatē, sed israel interpretatur vidēs Deū, in cuius visione beatitudo nostra cōsistit. Quid est ergo Deū de iacob facere israel; nisi virū iustū hīc certatē post exitū spiritus facere beatū? Verba sunt Doctoris incogniti. Interpretatio B. Theodoretī contēpnda nō est, qui adnotauit, quōd nō frustra cū de protectione diuina & fiducia nostra esset sermo, iacob meminit, quē Dñs a persecutione fratris protexit, & ipse in Deo totam spē suā collocauit. Cum enim exiit de domo patris sui, de diuina eius protectione confidens, inquit: Si custodierit me Dñs in via hac per quam ambulo, erit mihi Dominus in Deum, &c. Et ipse Dominus omnes spes suas completuit, quia custodiuit & seruauit eū a fratris sui tyrannide & seuitia: & cū egressus esset de domo patris pauper cū palio & virga sicut egenus miles, locupletauit eū, magnisque ditauit muneribus, cum magna que prosperitate reuersus est, & in via se ipsum illi ostendit, ita quōd facie ad faciē illū viderit. O Deus sancte, & omnipotens, quid nō sperantibus in te, & de tua protectione cōfidētibus largiris? quibus nō eos beneficijs cumulas? Beatus certē is & millies beatus, cui Deus iacob adiutor eius, Deus, inquit, ille, quē sanctæ collūt animæ, & adorāt, est præsidio, & cuius fiducia in Deo verō qui scit cælū & terrā, nō in rebus terrenis, & corruptibilibus sita est.

Sed

D. Theod.

Gene. 28.

Sed adhuc obserua, quòd non temerè aut casu, cū de-
fiducia agit. I. raiem alioquitur, dicēs: A custodia ma-
tutina usque ad noctem, speret Israel in Domino, Israel
enim (vt iam diximus) videns Deum interpretatur. Il-
le namque in Deo sperat, qui illum videt & cognoscit.

Psal. 9

Et sperent in te qui nouerunt nomen tuū Domine, quo-
niam non relinquis quærentes te Domine Psalm. 9. Ac
si diceret, & si omnes sperare in Domino debent, sed il-
li præsertim, qui illius cognitionem habēt. Si Ethnicus
aut Paganus aliquis, si Turca, aut Infidelis spem suam
in diuitijs, honoribus, voluptatibus, aut carnis illecebris
collocaret, nō mirum deberet esse, cū verū Deum nō co-
gnoscant: at illi qui Deum cognoscunt, fideique lumine
illustrantur, non in alio, quam in Deo sperare debent, cū
omnia creata, Dei comparatione, pro nihilo reputētur.

D. Hiero
Ecclesi. 2.

Ecclesi. 2. Idcirco teduit me vite meę, vidēs vniuersa
mala esse sub sole, subindicat hæc verba comparatiuè ef-
se intelligēda. Omnia enim quę sunt sub sole bona sunt
quia à Deo creata. Vidit Deus, inquit Moyses, cuncta
quę fecerat, & erant valdè bona. Sed si hæc terrena cū

Nota.

Gene. 1.

Qui Deum
cognoscit
humana cō-
tenuit.

cælestibus comparentur, mala computabuntur. Rectè
odio habet, inquit, omne quod sub sole factum est, ad
comparationem quippè paradisi, & illius vite beatitu-
dinem, in qua spiritualibus pomis & virtutum delitijs
fruebamur, nūc quasi in ergastulo carceris sumus & val-
de lachrymarum, in sudore vultus nostri comedentes pa-
nem. Qui ergo hæc terrena cum cælestibus confert, illo-
rumquē cognitionem habet, facile omnia hæc contem-
nit. Vnde subdit Ecclesi. Cessauit, renunciauit quē cor
meum vltra laborare sub sole. Paraphrasis Caldea sic
legit: Et reuersus sum ego, vt facerē desperare cor meū
super omnem laborem quem laboraui ad acquirendū.
Itaque, postquam ad se reuersus aperuit oculos, & in-
tellexit vanitatem earum rerum, in quibus frustra defa-

Paraphr.
Caldaica.

tigatus

stigatus fuerat, fecit vt cor suum à rebus tam vanis, cogi-
tationem auerteret, & in illis minime speraret. Adnotauit
D. Gregor egregiè quidem, & non sine magno intelle-
ctus acumine, quòd postquam Iacob vidit Deum, ap-
pellatus quę fuit Israel, id est, videns Deum (vt nuper
dicebamus) neruo eius emarcescente, vno pede claudi-
cauit: quia profectò, inquit, debiles se esse & infirmos
reputant, qui se ad videndum Deum per studium san-
ctę contemplationis leuaat, qui dum spem suā in car-
ne ponere definunt, quasi vnus cecuris vires amittunt:
eòquē auescunt, cælesti dumtaxat desiderio niri, quò
fenerunt se à spe rerum temporalium debilitari, & om-
nia quę sub celo sunt vanitatem estimant. Adhuc Gre-
gorius, cui consonat Seneca, inquit: Quid præcipuū
in rebus humanis erigere animum super nihas & pro-
missa fortune, nihil dignum putare quod speres. Quid
enim habet dignam quod concupiscas? quia à diuinorū
contemplatione quoties ad humana redieris, non aliter
caligabis, quam quorum oculi indensam vmbra-
m ex claro sole rediere. Blasphemus ille Rabfaces Prin-
eps militiæ Syrorum, de quo agitur in I. Iai. cap. 36. quā secū-
dam aliquos creditur fuisse filius Isaïæ, vel saltem Iu-
deus, qui à vero Dei cultu & pietate defecerat, alij di-
cunt fuisse Samaritanū, D. Cyrillus in dialogo de ado-
ratione & cultu in spiritu, redit fuisse Babylonium, pa-
rum refert: hic namque, cum Regi Ezechie populoquē
Israelitico exprobraret, & contra Deū permultas pro-
nunciaret blasphemias, in hunc modum locutus est. Di-
cite Ezechie: Hæc dicit Rex magnus, Rex Assyriorū.
Quę est ista confidentia, qua confidis, aut quo consi-
lio, vel fortitudine rebellare disponis? Ecce confidis su-
per baculum arūdinem confractum istum, super A-
gyptum, cui si inixus fuerit homo, intrabit manum eius,
& perforabit eum. Hæc verba licet sinistra intentione,
malo animo, & ab homine impio, & infideli dicta: ta-
men, non modicam vtilitatem ex eis captare possumus,
si fide-

D. Greg.
Nota.D. Greg.
super de
profundis.

Seneca.

Cyrill.

Scriptura
sua ex
omni parte
utilissima
Simile.

si fideliter interpretetur, & ea ad nostros mores applicemus. Hoc enim habet peculiare scripturae sacrae, quod omni ex parte proficua est, & fructuosa, & nihil est in ea, quod non sit preciosum & utile. Ut enim in aurificis officina, etiam sordes & scobes profunt, & coniciuntur in ignem, ut nihil auri aut argenti deperdat: sic etiam in scriptura sacra, etiam ex peccatorum erratis, possumus utilitatem aliquam captare. Existimabat ergo blasphemus hic, Regem Ezechiam, spem suam, & incolumitatem sui regni, in Aegypto collocasse, & ideo vanam esse eius confidentiam asserit, & per similem baculo arundineo confraeto, cui si aliquis fuerit inixus, confringitur & manum eius perforat. Talis est confidentia mundi, qui enim in mundo hoc fallaci consilio fuerit, vanam esse spem suam, absque ulla dubitatione in posterum sentiet: quia baculus est arundineus confraetus, nulla stabilitate constans. Sic enim appellatur à Salomone sapientissimo Sapient. c. 3. Fulgebunt iusti, & tanquam scintillae in arundineto discurrunt. Iustos scintillis comparat, propter virtutis claritatem diviniq; amoris ignem, quo flagrant, & mundum arundineto. Quia sicut arundo pulcherrimum virorem habet, tamen intus vacua est, omniq; vento movetur, & ad aedificandum est inutilis: sic etiam mundus, cum delectabilem apparentiam habeat, est tamen vanitate plenus, nullamque habet consistentiam, quia cito transit omnis eius gloria. Quapropter stultus iudicandus erit, qui super fundamentum tam debile, spem suam construxerit. In lib. Prouer. c. 25. dicitur. Dens putridus, & pes laesus, qui sperat super infideli in die angustiae, & quasi, qui amittit palium in die frigoris. Utitur hic Salomon tribus methaphoribus, ad ostendendam vesaniam eorum, qui sperant in hoc mundo, qui infidelis est, & mendax, & in tempore necessitatis amatores suos deserit. Prima dentis putridi. Qui enim habet aliquem dentem putridum, non audet cum illo comedere cibum, ne forte dens conteratur, & decidat, magnumque dolorem relinquat

Mundum
fidem
falsam

Sap. 3.
Mundus
arundineto
comparatur.

Prouer. 25

relinquat. Etiam qui pedem aliquem laesum habet, si in illo confidere velit, cum fugam arripuerit, supra illum nitens, sua spe frustrabitur, quia sentiet dolorem, & ab inimicis cum persequentibus, fugere non poterit, & sic peribit inter illorum manus. Item, qui palium amisit tempore frigoris, quando magis eo indigebat, ut se à tepestibus & pluuijs protegeret, maxima afficietur angustia. Sic erit, inquit, qui sperat super infideli in die angustiae, id est, qui spem suam collocat in mundo, qui valde infidelis est, qui nulli, amicitiae fidelitatem seruat: non amicis, non inimicis, non diuitibus, non pauperibus, non Regibus aut Principibus, neque subditis, aut mancipibus eorum: omnes enim fallit, neminem non decipit suis falsis promissionibus. Decepit Darium Persam, qui in suis copijs & diuitijs confidebat, & tamen ab Alexandro superatus est, decepit & Alexandrum Lacedaemoniam, cui si aliquando blandiri videbatur, cum prosperè omnia, & ex votis illi succederent: cito tamen in alteram partem fortuna vultum diuertit, & à summo honoris fastigio praecipitatum in ipso iuuentutis flore falce mortis resecauit, qui truculentia suorum perijt. Quid de Iulio Caesare dicam Romanae urbis Imperatore? Quid de eius emulo Pompeio, & de omnibus alijs mundi monarchis, quos sefellit mundus, & de suis sedibus, non sine magna deiecit violentia? Etsi ad modicum eos ad fastigium dignitatis subleuauit, tamen ut violentius deieceret, & in infernum praecipitaret crudelius, ubi seriosa poenitentia & sine fructu aliquo, & propria ignorantia, & mundi deceptionem consententur. Quid nobis, inquit, profuit superbia, & diuitiarum iactantia, quid contulit nobis? Ecce omnia transierunt velut umbra. Umbra enim quasi deceptio quaedam & imitatio sui corporis est, quod in omnibus aemulari & imitari videtur. Apparet enim habere caput manus, & pedes, moueri & ambulare, cum in rei veritate sit nihil: sic mundi

Sap. 5.

Simile.

prosperitas fallax est; plenaque deceptionis. Videtur quidem esse prosperitas, cum non sit, apparet, sed non est; nostris presentatur conspectibus, sed non perficitur.

Eccle. 34.

Ex quo apparet, quam sententiose & graphicè ab eodem Salomone dictum sit: Vana est spes & mentatum viro intensato, quasi qui apprehendit umbram, & sequitur ventum, sic qui aspicit ad visa mendacia.

Spei pictura.

Antiquitus ad significandam spem vanam, nulloque fulcitam fundamento, mulierem ex nebula confictam depingebant, que eadem facilitate qua fuit producta, resolutur: Existimo picture huius principium, ex fabula Ixionis & Iuno nis desumptum fuisse, sicut refertur à Cælio in suis Hieroglyphicis. A iunt enim Iunonem ab Ixione adulterij sollicitam, illi corpus ex nuibus, sui imaginem præ se ferens, obtulisse, cum quo ille iacuerit, & ita ab illa fuisse delusum. Nam cum illi manus iniēcisset, eam amplexari & exoculari cupiens, nihil apprehēdebat corporis, donec fallatiam agnouit. Hinc ortum habuit spem vanam mulierem ex nuibus confictam depingere, sed quid in vanis philosophorum & poetarum commentarijs commoramur, cum ipsa veritas per Salomonem, longè pulchrius spem mundi nobis depingat, dicens: Vana est spes, &c. Quasi qui apprehendit umbram & sequitur ventum, sic qui aspicit ad visa mendacia. Nonne hominem illum demētem & ab omni ratione alienum iudicaretis, qui umbram amplexari vellet credens illam esse corpus, & qui persequeretur ventum, illum à suo volatu cellerrimo retrahere cupiens? Sic, inquit, est, qui aspicit ad visa mendacia, id est, qui auertit oculos suos à Deo, rebusque celestibus, quæ vera & diuturna sunt, & ad hæc caduca & inania illos conuertit, ad visa mendacia, inquit, *Ay mentiras que no se pueden aueriguar; pero estas son mentiras a ojos vistos mentiras aueriguadas que se experimentan cada dia.*

Cælius Augustinus li. 5.

Alii qui ex sacris expositoribus verba hæc cum præcedentibus, ad incarnationem Verbi diuini referunt, quia omnis nostra salus & remedij spes, ex summo illo beneficio

Incarnatio Verbi.

beneficio pendeat. Sic enim inquit Casiodori glossa: Sperauit anima mea in Domino, qui est Verbum patris: sperauit anima mea, quod futuris temporibus de Maria Virgine, propter interitum generis humani auferendū, nati dignaretur. Fauerit huic interpretationi Paraphrasis Caldaica, sic habens: Anima mea ardentius desiderauit aduentum Domini, quam vigiles nocturni aduentum matutinum. Vigiles nocturnos appellat Prophetas & Patriarchas iuxta modum loquendi scripturæ: factæ: sic enim passim appellantur Isaia cap. 62. dicitur: Super muros tuos Hierusalem constitui custodes, tota die ac nocte non tacebunt. Et Cant. 3. Inuenerunt me vigiles qui custodiunt ciuitatem, nūquæ diligit anima mea vidistis? Sūt quidem Prophetæ sancti ciuitatis vigiles, quos anima interrogare debet de Christo, quia omnes illi testimonium de ipso perhibent. Hi quidem vigiles, aduentum Domini vehementer desiderabant, non minori desiderio quam solent vigiles nocturni desiderare aduentum matutinum. Elegans quidem methaphora, à vigilibus castrorum & ciuitatum desumpta, qua patrum desiderium quo flagrabant videndi Christum venustissimè declaratur. Vigiles enim qui aliquod castrum, ciuitatem, siue arcem custodiunt, cum necessariū sit per totam vigilare noctem, & neque per vnum momentum quiescere, aut indulgere somno, concedatur eis: nulli dubium quin noxia futura sit eis molestia, & nimis prolixa videatur, quate matutinum aduentum tamnoperè desiderant: tale fuit desiderium sanctorum patrum videndi Christum verum iustitiæ solem, cum inter umbras veteris testamenti versarentur. Unde Apostolus dictum est. Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Dico enim vobis, quod multi Reges, & Prophetæ voluerunt videre quæ vos videtis &c. Audacter tamen David hostes a firmat, quod super omnes illos maiori tenebatur desiderio. Anima mea, inquit, ardentius expectauit aduentum Domini, &c.

Paraphr. Caldaica.

Isai. 62.

Cant. 3.

Matth. 13.

Sed antequam ad alia progrediamur, paulisper hinc

*Patrum de
sideria vi-
dendi Chri-
stum.*

Gen. 15.

D. Isidor.

*Pictura
sp. i.*

inter hæc patrū desideria commoremur. Et primus fe-
nobis offert sanctissimus ille Patriarcha Abrahā qui
vidit diem Christi (vt ipse Saluator Pharisæis dixit) vi-
dit & gaudias est. Cōceperat autē tantū gaudiū (vt exi-
stimus) ex eo quod Gen. 15. dictū fuerat illi, dū ad occa-
sam solis offerret sacrificiū. Scito prænosces quod pere-
grinū futurū sit semē tuū in terra nō sua, &c. Genera-
tione autē quarta reuertētur huc. Generationi quartæ
veris filijs Abrahæ libertas promittitur. Quod Isidorus
lib. allegoriarum sic explicat. Prima generatio fuit qua
Adā fuit productus sui e viro & foemina. Secūda, qua
Eua ex solo viro. Tertia, qua omnes ex viro & foemi-
na producūtur. Quarta, quæ sola diuinæ sapientiæ ad-
huc restabat, fuit, ex foemina sine viro, qua Christus Re-
demptor noster ex intacta Virgine fuit conceptus. De-
siderabat etiā diem hanc Iacob Patriarcha, sicut verba
eius vltimo prolata spiritu, manifestè probarunt. Cum
enim vltimū vale moriturus mūdo dedisset, in hæc ver-
ba prorupit. Salutare tuū expectabo Domine. Vbi ma-
nifestè ostenditur spē ipsa morte fortiorē fuissē. Licet
enim moreretur, corpore, tamē spes in anima adhuc vi-
uebat. Spes enim, etiā cōtra mortē ipsam præualere so-
let. Extat pulcherrima spei pictura: apud Alciatū, quā
tradūt Elpidiū depinxisse, qua significauit quos spera-
rare deceat. Depinxit enim illā læto vultu. sidera suspe-
ctās, & tela mortis, arcū & iacula contra, manibus te-
nētē. Quod celū suspiciebat, significabat: nō in rebus
terrenis. sed in solo Deo spē esse reponēdā. Quod arma
mortis fracta tenebat manu, significare aiunt, quod so-
lum viuos deceat sperare, quia post mortem solet spes
amitti: verum hæc interpretatio omnino à fidelīū men-
tibus debet esse aliena. Rectius enim picturā explicabi-
mus, si dicamus, quod spes etiā de morte ipsa victoriam
cōsequitur: mors de omnibus triūphat, verū spes de ip-
sa morte, sicut in Iacob planè cernitur. Salutare tuū, in-
quit, expectabo Dñe. Cōceperat hoc vidēdi Christū dñi
deriū,

deriū, ex visione illa mirabili quæ illi fuit ostēsa, Gen-
28. vbi dicitur: Quod cum domum patris sui egrediens,
& pergens in Mesopotamiam, venisset ad quendam lo-
cū post solis occubitum, dormiuit ibi nocte illa, & tulit
de lapidibus qui iacebant, & supposuit capiti suo: Cū
quæ in somnijs vidisset illam scalam vsque ad cæli fasti-
giū attingentem, & Angelos ascendentes & descendē-
tes per eam, euigilans à somno, et stupefactus, verba
illa protulit: Verè Dominus est in loco isto &c. Et sub-
dit textus: Surgens Iacob mane, tulit lapidem quem
supposuerat capiti suo et erexit in titulum, fundens o-
leum desuper. Quis in facto hoc magnum non suspi-
cet mysterium? Primo dicit, quod tulit de lapidibus
qui iacebant, et supposuit capiti suo, et deinde, quod sur-
gens mane tulit lapidem, &c. Si prius erant multi lapi-
des, quomodo cum surrexit vnum solum inuenit? Res-
pondet Lyranus, partim ex Hebræorū traditione, quod
primo supposuit tres lapides, qui tamē vnus facti sunt,
ad significandum incarnationis arcanum, vbi tres natu-
re, anima, corpus, & diuinitas, in vno conueniunt sup-
posito. Dixit enim Iacob: Si tres isti lapides in vnū cō-
uenerint, ex hoc iam intelligere potero mysterium hoc
incarnationis non esse impossibile. Supposuit ergo tres
lapides, & cum dormiens visionem illam vidisset, quæ
ipsam incarnationem adumbrabat: postea expergesa-
ctus ad lapides accurrit, quos in vnum conuenisse re-
perit. Idem etiam desiderium in aliquibus ex Gentiliū
populo viguit. Iob capite decimonono, dicebat. Quis
mihi tribuat vt scribantur sermones mei, quis mihi
det, vt exarentur in libro stylo ferreo, &c. Sed
quorsum vir sancte tam firma scribendi requisita-
strumenta? Nimirum vt scriptura sit firmior, & ad
perpetuam rei memoriā diuturnior. Scio enim, quod
Redemptor meus viuit, et in nouissimo die de terra sur-
recturus sū, &c. Reposita est hæc spes mea in sinu meo.

Gene. 28

*Lyranus.
Nota.*

Iob. 19.

Ex

Ex Hebræo sic verti potest, sicut adnotauit Burgen. Completa sunt desideria mea, in sinu meo. Existimauerunt aliqui Iobū esse vnū ex illis, qui surrexerūt cum Christo, & introierūt in sanctam ciuitatem, quando desiderium suū adimpleuit. Vidit enim oculis suis Christū Dominū de sepulchro surgentem. Refert etiā Doctor sanctus inueniri in historijs Romanorū, quod tempore Constantini Augusti, & Helenæ matris eius inuentum fuit quodam sepulchrū, in quo iacebat homo, auream laminam habens in pectore, in qua scriptū erat. Christus nascetur ex uirgine, & ego credo in eū. O sol sub Helenæ & Constantini temporibus, iterum me videbis. Vide quanta fuerint patrū desideria videndi Christum, quæ vel morte ipsa finire aut remitti non potuerūt. Intelligebant enim non solū humani generis redemptionem, verū omne bonū nostrū, omne meritū, & omnem gloriam ab illo dependere, omnemque spem nostrā in illo sitam esse, sine quo omne nostrū meritū, omnisque iustitia, & virtus pro nihilo æstimaretur apud Deū. Et ad hoc comprobandū adducit B. Augustin. illud cant. 8, Quæ est ista quæ ascendit dealbata innixa supra dilectū. Et dicit: Quia dealbata benè ambulat, si tamen super eum à quo dealbata est, incumbat. Nihil enim animæ dilectæ suæ dealbatio aut iustitia sine Christo profuisset, et ideo tantum à patribus desideratus fuit: sed Dauid noster omnium desideria superabat. Dicebat enim. Anima mea ardentius desiderauit aduentum Domini, &c.

A custodia matutina usque ad noctem, &c. Id est, per totū vitæ tempus, quia ille solū potest semper nobis auxiliari. Potest aliquando mūdus nobis auxiliū prestare, sed auxiliū eius ad tempus est. *Causa se presto, y a! mejor tiem po nos dexa,* quia omnia quæ mūdus habet mutationi temporis, et fortunæ i. constantiæ subiecta sunt: quod eleganter satis cecinit Ouidius in 4. lib. de ponto. Epist. 3.

Omnium

*Omnia sunt hominum tenui pendenti filo,
Et subito casu que valere, ruunt
Ludit in humanis diuina potentia rebus,
Et certam presens, vix habet hora fidem.*

Quare Boetius 2. lib. de consolatione, ait: Hunc cōtinuū ludum agimus Rotā volubili orbe veriamus in firma tum mis, summa infimis matare gaudemus. Huius rei, in medium aliqua adducamus exempla Polycrates Sannorū dux, qui fortunam longo tempore ad eō obsequiosam habuit, quod spes eius semper cupitæ rei fructū apprehendebat: vota enim nūcupabantur simul, & solvebantur, cuius velle ac posse, in æquo positum videbatur. Is enim suæ fortunæ periculum fecit, quare anulum sibi gratum de industria in profundum abiicit, quē tamen continuo recuperauit, capto pisce, qui eū deuorauerat, & nihilominus miserabiliter periit. Nam cum cōtra Dariū pergeret, ab Oronte præfecto Darij superatus fuit, & in summo Magalensis montis vertice suspensus, & relictus aribus dilacerandus. Ninus Assyriorum Rex, qui bella finitimis intulit, per quinquaginta annos, & ferè semper victor euasit, post deuictam Asiam, Scithiam, & Zoroastem, dum quandam expugnaret urbem, sagitte ictu interijt. Balthasar Rex Babylonis (vt ait Iosephus 10. antiquitatum) obsesa Babylone à Medis, & Persis in tantum oblivionem sui, & Dei contemptum deuenit, quod magificum celebraret conuiuium, qui eadē nocte à Cirō & Dario fuit interfectus. Cirus Rex Persarum, qui Gangem fluuium, in quo vnus suorū militum perierat, in quadringentos sexaginta alueos diuisit, à Thomiri Masagetarum Regina superatus fuit & occisus. Xerxes ille potentissimus, qui subuertit montes & maria constrauit (vt refert D. Hieronymus ad Heliodorum scribens) bello in Græcia infæliciter superatus, ac cōtemptibilis suis factus, vt inquit Iustinus, per Artabanum præfectum suum fuit occisus. Marius ab Alexandro superatus, à suis captus apud Tharam op-

Ouidius.

Iuilius lib. de fine bonorū & ma. Valeri. de varietate casuum. Plini. in historia nat.

Paul. Orosius lib. 1.

Iosephus.

Horos. lib. 1.

D. Hiero.

Iustin.

Quintus

Curtius.

aa pidum

22. quest.
2. art. .6

D. Augu.
lib. de gratia. & lib. 9. c. 6.

pidum vehiculo catenis & compedibus aureis alligatus, vulneribus confusus mortuus est. Alexander post tot victorias & triumphos, & penè totum orbem subiectum, per Casandrum Antipatris filium venenatus est. Iulius Cæsar primus Romanæ urbis Imperator, qui quia q; triumphis fuerat insignitus. Triumphauit enim, primo de Galia & Britania. Secundo de Aegypto. Tertio de Fornace, & Ponto. Quarto de Iuba, & Africa. Et quinto de Hispania: tandem post tot magnificos triumphos, occisus est in senatu à Casio & Bruto, viginti tribus plagis cõfossus. O quanta est fortunæ incõstantia, quãta rerũ vicissitudo & mutatio, Res est Quidius dixit.

*Nempe dat & quodcumque libet fortuna rapitque
Cyrus & est subito, qui modo Cresus erat.*

Est ad hoc propositum quod refert Zonaras de Theodoro medico, idemque Nicephorus. l. 18: c. 29. Theodorus medicus, vir utique sapiens & prudens, missus à Mauritio Imperatore ad Chaganũ Ducẽ potentissimũ, cum quo bellũ gerebat, vt de rebus cõponendis & pace stabilenda ageret, Barbarus in superbiã erectus, volebat postulata cõcedere, sed esse orbis dominũ assererat. Quẽ Theodorus in hũc modũ est affatus. Audi Chagane hãc vtilẽ & antiquã historiã. Sefostes Rex Aegiptiorũ imperio suo multas nationes subiugauit, ex quo, superbiæ & ambitionis vino inebriatus in magnã mētis elationẽ venit. Fecit sibi currũ mirabilẽ auro, gẽmis, & preciosis lapidibus ornatũ, quẽ quatuor ex sibi subiectis Regibus quotidie per mediũ ciuitatis ducebãt. Cõrigit quadã die, quòd vnus illorum Regũ ad rotã currus conuersus, neque per momentũ oculos ab ea auerteret: quòd eũ aduertisset Tyrannus, indignatus ait: Quid respicis retro cõuersus? Cui ille, respicio nõ sine magna mentis admiratione huius rotæ cõtinuũ motũ, quam varia vicissitudine, modo sursum, modò deorsum partes eius moueãtur. Quæ modo sursum ascēdit, statim velocissimò motu ad solũ demittitur, & quæ demissa erat, continuo

ad

ad altũ euehitur. Sefostes quãnis tyrannus & barbarus, sub illis vrbis fortunæ incõstantiã & humanarũ rerũ perpetuã vicissitudinem intellexit: quare misericordia motus omnes quatuor Reges libertate donauit. Chaganus audita hac historia subrisit quidem, & pacẽ à Theodoro postulatã cõcessit. Si ergo tanta est bonorum fortunæ incõstantia, si nihil sub sole permanet, sed omnia quæ videntur corruptioni, & interitui sunt obnoxia, quare relicto incõmutabili bono, ad cõmutabile nos cõuertimus: Quare fortunæ bona, quæ tã citò peritura sunt infatigabili studio inquirimus: Per Isaiã comminatur Dominus confidentes in fortunæ bonis, dicens: Qui ponitis fortunæ mensam, & libatis super eam: numerabo vos in gladio. Inter alias superstitiones quas habebat ceca Gẽtilitas, etiam fortunam quasi Deam adorabat existimans: in ea aliquid deitatis delitescere, cum tamẽ nullum numen habeat, si ad sit prudentia. Modus colendi eam tradit D. Hierony. in suis commentarijs. In principio enim anni mensam dapibus repletam illi præparabant, existimantes propterea fortunam sibi anno integro beneuolã fore, in qua superstitione Iudæi erant comprehensi, quapropter eadẽ & gladio illis comminatur. Sperabant per anam integrum in fortunæ bonis, cũ in solo Deo omnium bonorum authore, à custodia matutina vsque ad noctem sit sperandum,

Vltimo aduerte, quod hæc spes & fiducia collocanda est in Deo, à custodia matutina vsque ad noctem, id est per totũ vitæ spatiũ. Indefinenter enim, & absque vllò temporis interualo in Deo sperare debemus, & nunquã de illius ope & misericordia desperare. Sunt aliqui, qui spem suam in Deo ponunt, sed quia in ferendo opem moram pertrahit, fiduciam amittunt & desperant, existimãntes iam à Deo derelictos esse, nec vltra ab eo auxilium expectantes. Per similes sunt hi Betulix ciuibus, qui cum se ab Holoferne circumseptos viderent, decreuerant, se in illius ditionẽ tradere, si intra quinque dies, auxilium illis Deus non ferret: quibus

aa 2

fortissima

Quintus
Curtius.
Iulianus.

Quidius 3.
de tristibus.

Isai. 65.
D. Hiero.
Cultus fortunæ.

Spes perseuerans.

- Iudith. 8.** fortissima illa foemina Iudith redarguit, dicens: Quod est hoc verbum in quo consentit Ozias, ut tradat civitatem Assyrijs, si intra quinque dies non venerit adiutorium? Et qui estis vos qui tentatis Dominum? Non est iste sermo, qui misericordiam prouocet, sed potius, qui iram excitet. Iud. 8. Ad idem est historia illa 4. Reg. 2. Cum enim Helieus palio Helie aquas percussisset, & non primo ictu diui lerentur, cepit diffidere, & verba quedam dubitationem significantia proferre: Vbi est Deus. Helie etiam num? Hoc est filiorum Adae ingenium, quod si non statim auxilium praeforibus illis adderit, diffidere incipiunt, & omnia desperata credunt. Versatur aliquis in paupertate, & a Deo petit remedium, si non in eodem quo petit temporis momento, eius inopiae succurritur, inuam misericordiae iam sibi clausam esse credit, & de diuina largitate diffidens, ad mundum se conuertit, & vfuris rapinis, & illicitis medijs indigentiae suae consulit. Erit alius in aliqua calamitate vel angustia constitutus, & quia non in ictu oculi (quod aiunt) liberatur: non recte de diuino auxilio iudicat, ac per media illicita & prohibita, etiam contra diuinas leges, a praesenti calamitate se liberare decernit. Hi nimirum qui in sperando nimis celeres sunt, Prophetam Abacuc non audiunt, dicentem: Si moram fecerit expecta eum, quonia veniens veniet, & non tardabit. Multoties Deus videtur moram facere, cum tamen non commoretur, sed aptiorem opportunitatem expectet, ut suo tempore auxilium conferat. Sunt etiam qui sperant in Domino, sed ad tempus solum, & non perseveranter sperant. Incipiunt quidem in illo sperare, illique seruire, sed in suo proposito non perseverant, & ideo coronam non merentur. Contra quos Eusebius Emisenus inuohitur, dicens: **Eusebius:** Spes nostrae omnes in consumatione, atque in fine consistunt. **Emise:** Quid mihi profunt, si mihi fata viridientia herborum. **Homil. 4.** bis, spem meis ostendant, & me sub ipso falcis tempore.

re, subita, vel aeris intemperie, vel pluuiarum inundatione decipiant? Quid mihi proderit, si vinea semper omnem in flore promittat, & vel ferarum incurfus, vel vastitas grandinis, semper omnem in consumatione subducatur. Inquit D. Climacus, quod hi qui in virtute peruerantiam non habent similes sunt canchris, qui facillime capi possunt, eo quod versus omnem partem gradiuntur, a iquando ante, aliquando retro: ita & anima nunc quidem ridens, nunc lugens, nunc peccans, nunc penitens, nunc tristis, nunc delitijs affluens, proficere nunquam poterit. Vxor Lothi, praecipit immemor, retrorsum respiciens, in statuam salis versa est. Et inquit Origenes: Putamus ne, tantum sceleris in hoc esse commissio, ut quia post se respexit mulier interitum, quem diuino beneficio effugere videbatur, incurreret? Quid enim tantum criminis habuit, si sollicita mulieris mens, retrorsum, vnde nimio flamarum crepitantium metu territa erat, oculos ad ea direxit? Sed hoc tamen Dominus ita permisit, ut hoc exemplo perterrefaceret eos, qui benecepta desierunt. Qui sperant in Domino, inquit Maias, mutabunt fortitudinem assument pennas, ut aequie current, & non laborabunt, volabunt, & non deficient. Quid enim prodest in via mandatorum Dei pennas ad volandum assumere, si statim illas dimittimus, & a volatu cessamus? Perseueremus igitur in omni iustitia, & virtute, usque ad finem vitae, & donec in nobis supersit habitus, ab innocentia non recedamus, quinimo, a custodia matutina usque ad noctem in Deo speremus, ut ab illo gratiam & gloriam consequamur.

D. Ioan.
Clim.
Simile.

Gen. 19.

Origenes.

Isai. 40.

aa ;

Concio

Concio quinta.

Quia apud Dominum misericordia;

Et copiosa apud eum redemptio.

*Et ipse redimet Israel, ex omnibus
iniquitatibus eius.*

Radit rationem eius quod dixerat
superiori carmine, scilicet, quod à cu-
stodia matutina vsque ad noctem in
Domino sit sperandum. Cuius ratio
est, quia apud Dominum misericor-
dia, & copiosa apud eum redemptio.

Diximus in secunda huius Psalmi
concione, in Deo duo esse attributa, misericordiam, vi-
delicet, & iustitiam, quæ ex æquo illi conueniunt. *Son-
dos perfectiones cortadas por una misma medida y compas.*
Neutra enim potest esse minor cum vtraque sit infi-
nita & immensa. Hoc licet ita sit: tamen duobus in-
ter se disident, in quibus misericordia, iustitiæ antefer-
tur. Primum, quod ex natura sua magis Deus ad mise-
ricordiam, quam ad iustitiam inclinatur. Ad misericor-
diam enim bonitas essentialis illum ducit, ad vindictam
vero, non nisi à nostris sceleribus coactus procedit. Est
in signis locus ad hoc comprobandum, qui habetur apud
Isaiam cap. 27. Indignatio non est mihi. Quis dabit me
spinam & veprem in prælio: gradiar super eam, succen-
dam eam pariter? An potius tenebo fortitudinem meam?
Facies pacem mihi, pacem facies mihi. Indignatio non
est mihi, inquit, id est, natura mea non me inclinatur ad
iram, sed ad misericordiam. Vnde flagellum quo eiecit
è templo ementes & vendentes, ex funiculis vendentiũ
effectum

*Deus ma-
gis ad mise-
ricordiam,
quã ad vin-
dictam in-
clinatur.*
Isai. 27.

effectum est, ipse enim flagellum non ferebat. Nos ipsi
nostris peccatis flagellum punitiones Deo ministra-
mus, vt ad vindictam procedat. Subdit deinde. Quis da-
bit me spinam, &c. Habet se hic Deus quasi homo du-
bius, & apud semetipsum deliberans, num iustitiã, aut
potius misericordiam circa Israelem exerceat, & tandẽ
misericordia victus, ait: Pacem faciet mihi, faciet pa-
cem mihi. Quod Septuaginta viri quasi interpretantes
aiunt: Faciamus pacem illi. Sed vbi magis diuinę pieta-
tis viscera apparent est, in eo, quod ait: Quis dabit me
spinam & veprem. Quo loco D. Hierony. ait legi pos-
se iuxta veritatem Hebraicam. Quis faciet me durum,
atque crudelem, vt vincam naturam meam. *Quien me da-
ria un coraçõ de un diamante, para no sentir el castigar este
pueblo.* Et tandem ait: Volo tenere fortitudinem meam,
ensemque concludere euaginatum, forsã illi in melius
mutabuntur. Manifestissimẽ his verbis ostenditur, quã-
tum Deus ad pietatem & clementiam, natura sua incli-
netur. Secundum, in quo misericordia iustitiæ præpo-
nitur, est, quod primo misericordiam suam Deus, om-
nibus offert, iustitiam vero (loquor de de punitiua) nõ
nisi his qui misericordiam sibi oblatam contempserunt.
Quod adnotauit D. August. super illud Psalm. 100. Mi-
sericordiam & iudicium, cantabo tibi Domine. A duer-
tit, quod non frustra & sine causa primò meminit mise-
ricordiz, & deinde iustitiæ: hoc ideo factũ putat, quia
in præsentì tempore magis vtitur misericordia, quam iu-
stitia, at in futuro, magis iustitia quã misericordia. Si p-
tempora, inquit, distinguamus hæc duo, fortẽ inuenie-
mus modo tempus esse misericordiz, futurum autẽ, tem-
pus iudicij. Hinc est quod in præsentì, quod à D. Pau-
lo tẽpus acceptabile appellatur, tã facillẽ peccata cõdo-
nãtur, quia tẽpus est miserẽdi: at veniet tẽpus, quãdo
nõ miserẽdi, sed vleiscẽdi erit tẽpus, & tũc peccatores
etiam si cum lachrymis, veniam scelerum suorum in qui-
rant, non inuenient. Quia vocauit & renouistis, inquit
dianus

Matth. 23.

Simile.

Sep. inter.

Nota.

D. Hiero.

D. Augu.
super Psal.
100.

2. Cor. 6.

Prover. 1.

diuinus spiritus, & ego quoque in interitu vestro irā-
debo, quando venerit repentina calamitas, id est, quia
vocaui vos ad veniam, cum tempus erat miserendi, &
noluistis me audire, sed corda vestra obturastis: veniet
tempus vindictæ, quando subfanabo vos, & de vestra
perditione & interitu gaudebo. Quia tunc non prode-
runt vobis lachrymæ, inutiles erunt gemitus & pænité-
tia pro nihilo reputabitur. Vidit Ioannes in Apocalip.
cap. 10. Angelum de cælo descendentem, amictum nu-
be, & iris in capite eius, & facies eius vt sol, pedes eius
quasi columna ignis, in manu sua habebat librum aper-
tum, & posuit alterum pedem supra mare, & alterum su-
pra terram, & clamauit quemadmodum cum leo rugit.
Et leuauit manum suam super cælum, & iurauit per vi-
uentem in sæcula sæculorum, quòd amplius non erit tē-
pus. Angelus hic de cælo descendens, secundum glos-
sam, est seruator noster Christus, quia Angelus, missus
interpretatur, & missus fuit à patre tanquam nostræ sa-
lutis legatus. Amictus erat nube, quia humanitas diui-
nitate tegebatur. Iris erat in capite eius, quia iris, vt Ly-
ra inquit, est signum pacis, & ad hoc venit, vt nos cælo
patrique reconciliaret. Facies eius vt sol lucebat, prop-
ter miraculorum claritatem, quibus tanquam per faciē
agnoscebatur. Nemo enim potest hæc signa facere quæ
tu facis, dixit quidam doctor. Alterum pedem posuit
supra mare, & alterum supra terram, & manum suam le-
uauit in cælū, quia potestate sua omnia hæc attingebat.
Habebat librum apertum, id est Euangelium quod præ-
dicauit mundo. Et clamauit sicut leo. Fertur de leone,
quòd catulos suos mortuos clamoribus, & rugitibus
suscitat, & quasi reuocat ad vitam: sic Christus, ad hoc
descendit, vt clamoribus prædicationis sue nos morti-
am addictos, viuificaret. Viuificauit enim Magdalenā
peccatricem, Matthæum Thelouarium, & publicanum
Zacheum. Sed cū manum suam supra cælū leuauit, qua-
si qui cursum cæli detinere & impedire vellet, ex cuius
motu

Apoc. 10.

Glossa.

Lyranus.

Ioan. 3.

Exemplū
naturale.

motu tempus causatur. Iurauit per viuentem in sæcula
sæculorum, quòd amplius non erit tempus. O terribile
verbum, nimis que ab omnibus mortalibus pertimescē-
dum. Duo enim sunt tempora apta ad pænitentiam, tē-
pus prosperitatis, & tempus aduersitatis, tempus vale-
tudinis & infirmitatis, tempus vitæ, & tempus mortis,
quod significant, pedes quorum alter super terram fir-
mam erat, alter super mare inconstans: quia pænitentia
que in vita fit cū valeamus, & omnia succedunt prospe-
re, firma est & constans: at, quæ in hora mortis, quando
aduersitatibus premimur, instabilis & periculosa sicut
mare. Sed vltra hæc duo tempora, nullum aliud futurū
est, aut misericordiæ, aut pænitentix. Deus enim manū
suam post diem iudicij supra cælum leuabit, ipsumque
super axes suos fixum & immotum, cursum detinere
faciet. Quare peccatoribus, siue post mortem, siue post
diem iudicij spes salutis relinquitur nulla, sed vbicum-
que ceciderit lignum ibi erit, siue ad austrum, siue ad
aquilonem, quāobrem fratres, dum tempus habemus
operemur bonum, & iuxta Salomonis consilium Ecclē.
9. Quodcumque facere potest manus nostra, instanter
operemur: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec
scientia, erunt apud inferos. Vbi nimis aduertendum
est, illud instanter, id est, sine vlla mora. Ne differas de
die in diem penitentiam agere, & ad Deum conuerti,
sicut & quidam, ait quia hoc tutum non est.

*Non est crede mihi, sapientis dicere vitam,**Viue hostile.**Sera nimis est vita crastina.*

Vx illis, qui tunc habuerunt terminum peccandi, quā-
do & vite, quia si tūc volunt agere pænitentiam, quan-
do iam peccare non possunt, peccata illos dimittunt, &
desserunt non illi peccata. Quare, inquit Cæsarius, Cum
ad senectam venero, tunc ad pænitentix medicamenta
confugiam: Quare hoc de se fragilitas humana præsu-
mat: cum diem vnum in vita sua, in potestate non ha-
beat

Duo tem-
pora ad pæ-
nitendu n.

Eccl. 11.

Ecclē. 9.

Martialis.

Cæsarius.

bb beat

Hug. de
Claustr. o
anime.

beat. Verè literis auris conscribenda essent verba illa Hugonis de Claustr. anime lib. 3. ca. 10. vbi sic ait: In illa ætate, quando flauescunt crines, caro nitescit eburnea, oculorum gemmis facies rosea decoratur, valetudo corporis vires subministrat, iuuenilis ætas longioris vitæ spatium repræmittit, quædo viget ratio, viget etiã corporis sensus, visus acutior, auditus promptior incelsus rectior, vultus iucundior, qui in hac ætate se domat & Deo se sociant, præmium cæleste expectent.

Sed quis vicem nostram simul & cæcitatem non doleat? qui cum ad id multis nominibus teneamur, tamen nostræ salutis obliti, omnia è contrario facimus, vitam præsentem in voluptatibus & delitijs absumentes, & penitentiam ad horam mortis reseruantes. Pharaoni similes videmur, qui cum pestilentibus illis ranis affligeretur, in tanta copia, quod terra illis plena erat, ita quod replerent domus, plateas, & vias, & neque domi, neque ruri se poterant ab illis defendere, quia omnia ranis putridis & corruptis scatebant: & cum Moyses, & Aaraon illi dicerent: Constitue nobis, quando vis, vt ore meus pro te, & pro seruis tuis, vt abigantur ranæ cū dicturus esset, statim orate, & absque vlla mora. *Para luego es tarde*, respondit Pharaon. Cras poteritis pro hac re exorare. O summam dementiam, in summo versantur vitæ discrimine, & vsque in crastinum remediũ differebat. Hæc est peccatoris obstinati infania, cuius Pharaon imaginem referebat, quod cum sit in summo mortis æternæ periculo, remedium penitentiaẽ semper in crastinum differt: quod, vt inquit D. Isidorus, euidentissimum est reprobationis signum. At prædestinati & iusti, & qui cū quæ ad vitam æternã præordinati sunt, cum peccatorum suorum non obliuiscantur, sed semper illa præ oculis habeant, statim ac peccauerint, de remedio & medicina cogitant. Explicat ad hunc sensum

D. Theod. D. Theodoretus illud Canticum 4. Capilli tui sicut greges caprarum, quæ ascenderunt de Galaad. Mõs Ga-

la

laad medicinis abundat, iuxta illud Hier. 8. Nunquid non est resina in Galaad? quare capilli sponsæ, quibus cogitationes subintelliguntur, comparantur capris in monte illo depascentibus, nimirum, quia cogitationes animæ sanctæ semper medicine peccatorum debent esse intente. Animaduertendum, inquit hic Doctor, ne forte per caprarum greges intelligantur, hi, qui ex peccato resipiscunt, & ad penitentiam redeunt, & idcirco pascentur in Galaad, medicamenta quæ salutaria & curationem consequuntur. Paraphrasis Caldaica sic legit: Filij congregationis tuæ iusti, sicut filij Iacob, qui collegerunt lapides, & fecerunt acceruum in monte Galaad. Videtur tangere illam historiam, quæ habetur Genesis cap. 31. vbi dicitur, quod cum Iacob cum vxoribus & filijs in domum patris regrederetur, Laban persequutus est eum vsque ad montem Galaad, sed cū Dominus nocte illi appareret, iussisset ei, ne quiquam illi mali faceret, cum eo in eo monte amicitias inuit, & in signum fæderis aceruum lapidum congregauerunt, quem aceruum testimonij appellarunt. Inuit diuinus spiritus his verbis, quod iusti, qui filij Iacob appellantur per imitationem, si aliquando illis contingat a Deo recedere per culpam, tamen statim cū eo, amicitiaẽ pactam faciunt, sicut Iacob cum Laban fecit, & hoc in principio itineris non in fine: quia completo iam vitæ itinere, nullus erit resarciendæ amicitiaẽ locus 2. Reg. 2. Cum in quodam bello, quod Abner cum Ioab habuit, aduerteret Abner populij cladem, dixit ad Ioab: Nunquid vsque ad interuentionem deseuiet tuus mucro? Petebat enim his verbis inducias. Cui Ioab respondit: Viuit Dominus, si locutus fuisses manẽ, &c. Ac si diceret: Sero sapuisti, iam enim damna reparari non possunt. Sic mihi videntur aliqui peccatores, qui toto tempore vitæ suæ cum Deo armigerunt, & cum nox mortis imminet, tunc inducias postulant,

Hier. 8.

Par. Calda.

Gene. 31.

Nota.

2. Reg. 2.

bb 2

& pacem

& pacem cum illo inire intendunt, quod quidem non ex vera cordis contritione ortum habet, neque ex amore procedit, sed ex timore seruili. Vident enim gladium Dei super se irruentem, mortem ex aduerso stantē, peccata illos accusantia, infernū paratum, & rugientē quasi leonem demōnem: & cum tot mala super irruentia cernant, ad Deum recurrunt veniam poscentes, quibus dignum suis sceleribus Deus responsum tribuit, quando talis conuersio, non ex amore, sed ex timore solum procedit, sero sapuistis, *ya no ay lugar*. Viuo ego, quod si manē locuti fuissetis, pepercissem vobis, si tempestiuē ad me cōfugeretis misericordiā implorantes, liberē omnia condonarem: at nunc misericordiæ tempus non est, sed iustitiæ, & quia serō, & quia non ex corde conuertimini. Speret ergo Israel in Domino, sed à custodia matutina vsque ad noctem, id est, per totum vitę spatium, quod tempus est misericordiæ, quo transacto, iam non veniam, sed supplicium speret.

Debemus etiam in illo sperare, non solū, inquit Psal mista, quia apud illum est misericordia, sed etiam, quia copiosa redemptio, id est, quia copiosissima sunt apud eum auxilia, ad omnia mala nostra subleuanda: potens est enim & nullus eum latet auxiliandi modus, si pauper es, si infirmus, si calumniam pateris, si te persequuntur, si tandem in aliquo versaris periculo, ad Deum confuge, apud quem est copiosissima omnium malorum, & afflictionum redemptio. Est enim vniuersalis medicus, quascumque infirmitates quantumuis graues, etiam desperabiles, optimē curans, & omnibus remedijs abundans: Humanitus namque & diuinitus medetur. *Cura a lo humano, ya lo diuino*. De hac diuina protectione eleganter agit Isai. cap. 4. Creabit Dominus super omnem locum montis Sion, & vbi inuocatus est, nubem per diem & fumum & splendorem ignis per noctem, super omnē enim gloriam protectio, & tabernaculum erit in vmbra
culum

Isai. 4.

culum diei ab æstu, & in securitatem & absconsonem à turbine, & à pluuia. Hic secundum Lyranū & Theodoretum ad literam loquitur Propheta de protectione diuina, quæ tempore gratiæ promittitur fidelibus, quæ confert cum protectione, quæ filijs Israel de Aegypto exeuntibus data fuit, & concludit, quod protectio Ecclesię, maior futura est. Cum venerit Messias, inquit, creabit nubem per diem super omnem locum montis Sion. Alludit ad nubem, & columnam ignis, quę illi populo data fuit. Accepit enim eos Deus sub sua protectione & tutela, in cuius signum columna illis præcedebat, quæ tempore diurno nubes erat ab ardoribus protegens, nocturno vero, ignis illuminans: sic ipse Deus cum venerit, inquit, Ecclesię sanctę suæ erit multo gloriosior protectio: proteget enim per diem & per noctē, tempore prosperitatis & aduersitatis. Septuaginta reddiderunt: Et omnia quę in circuitu eius, obūbrabit nubes per diem. Cuius loco D. Hieron. ex Hebræo vertit: Super Ecclesiam vel congregationem eius, vt intelligamus, protectionem hanc Ecclesię sanctę promitti. Et hæc protectio longē maior erit ea, quam Synagoga habuit, quia erit tabernaculum defendens per diē ab æstu, & in securitatem & absconsonem à turbine & à pluuia. Vbi Caldaica Paraphrasis habet: Vt sit in vmbra diei ab æstu, & in domum refugij, etiam ad protegendum à turbine & à pluuia. In quo manifestē ostēditur, quod protectio nostra sit præstantior. Populus enim ille solum nube & tabernaculis protegēbatur in itinere, neque per quadraginta annos domum aliquam habuit, qua se à tempestatibus, & pluuijs protegere posset: at nobis domus refugij promittitur. Domus hæc, Deus ipse est, de quo Psalm. 30. Esto mihi in Deum protectorem, & in domum refugij. Et Isai. cap. 8. vbi dicitur: Dominum exercitū ipsum sanctificate, & ipse erit vobis in sanctificationem: transtulit Pagninus, erit vobis in palatium, & potest verti, erit vobis in sanctua
rium,

Lyranus.
D. Theo.

Exod.

Sep. inter.

D. Hieron.
ex Hebr. oEcclesię
protectio.Caldai.
Paraphr.Psal. 30.
Isai. 8.

Pagninus.

rium, hoc est, in domum tutā & annitā in asilum & locum refugij. Et ergo germanus huius loci sensus. Si Deū timueritis, & in eo fidaciā & spē vestram posueritis: nihil vobis erit timēdū, quia ipse vos recipiet & abscondet, eritque vobis inexpugnabilis arx. Hęc igitur domus, aut tabernaculū, erit in absconditiōe à turbine, & à pluuia, quā ab omnibus malis imminētibus, cultoribus suis securitatem promittit. Sicut enim in arce, vel refugij domo, diuersa armorum genera asseruantur ad protegendum se à varijs inimicorum telis, sic in Deo reperiet homo, contra omnia dēmonis iacula & machinamenta sufficientissima auxilia & opportuna remedia, quibus protectus, nihil ei sub celo nocere poterit. Huc spectat Psalm. 90. qui incipit: Qui habitat in adiutorio altissimi, in protectione Dei cęli commorabitur. Dauidis intentio in hoc Psalmo, colligitur ex Theodoro iniquiētē. Psalmus iste docet, inexpugnabile robur spei in Deo collocare. Nam cum Dauid Prophetis oculis, ea quę Beato Ezechię acciderunt à longe prospexisset, & videns quomodo spe in Deo fixa Assyriorū profligauerit exercitum, hunc conscripsit Psalmū, omnes homines docens, quantam bonorum affluentiam habeant, hi qui firmam spem in Deo constituerint. Ezechias enim videns pericula sibi imminētia, inimici potentiam, ciuitatem obsesam, & blasphemias à Rabface prolatas, ad Deum toto corde se conuertit, eius auxiliū implorans, & in eo spem suę victorię constituens, & sic ab omnibus euasit liber. Hoc attendēs egregius vates, ut doceret nos spem nostram, nō in alio quā in Deo collocare, hūc cecinit Psalmum: Qui habitat in adiutorio altissimi, in protectione Dei cęli commorabitur. Ille, inquit Casiodorus, in adiutorio altissimi habitat, qui totā spē, non in se, sed in Deo semper constituit. O felix promissum, o beata securitas, o mira dignatio charitatis, omne hominū meritum excedēs, quid ei nocere poterit, eorū quę sub celo sunt, inquit Bernardus, quę Deus cęli

*Simile.**Psalm. 90.**D. Theod.**Casiodor.**Bernard.*

cęli protegere & conseruare voluerit: Porro sub celo sunt quęcūquē nocere possunt: sub celo sunt aerę potestates, sub celo presens seculū nequā, & caro aduersus spiritū concupiscēs. Optimē igitur dictum est, in protectione Dei cęli commorabitur, ut nihil eorū, quę sub celo sunt timere possit, quisquis protectionē eius habere meruit. Alia versio sic habet. Quę quoniā diuinā protectionē magis exaggerat eā referre nō desinā. Qui posuit maiestātē suā in secreto altissimi, in vmbra nubium glorię omnipotentis commorabitur. Maiestātē appellat hominis robur & fortitudinē, & omnium rerū felicē euentū. Qui, inquā, hęc omnia reponit in secreto adiutorio altissimi, commorabitur in vmbra nubium glorię. Per vmbra in scriptura, Dei auxiliū intelligitur, Isaie 49. In vmbra manus suę abscondit me. Et Psalm. 16. Sub vmbra alarū tuarū sperabo, donec trāseat iniquitas. Vnde commorari inter nebulas glorię idem est, quod ab omnibus periculis liberari. Fingitur aliquādo in libris confictis, qui vulgo dicuntur de *Cavallerias*, quod dum aliquis dux aut princeps circumdatus est leonibus, aut serpentibus, dum Gigantes immanis magnitudinis eum inuadunt, & in magnis constitutus est periculis, quę natura liter effugere est impossibile: nebula quędam eum circumdat, facitque inuisibilem, & ab inimicorum, et bestiarum conspectibus aufert, et sic ille de cuius salute desperabatur, sospes et incolumis manet. Sic pariformiter, qui spe firma in adiutorio altissimi habitat, licet in magnis versetur periculis, licet tentationum monstra, Dæmonumque serpentes ex omni parte illum circumdent, tamen cum Dei auxilio et gratia, ab omnibus liber euadet, quia in vmbra nubium glorię, id est, in diuina protectione suscipietur. Hinc nascitur iusti securitas et confidentia, quā confidit, nihil sibi nocere posse, cum talē patronum et defensorē habeat. Et sicut sonitus terroris semper in aure peccatoris insonat, et cum pax sit insidias suspicatur, quia propria conscientia

*Vmbra in
xiliū sig
nificat.
Isai. 49.
Psalm. 16.*

Simile.

conscientia eum accusat & terret: sic iustus in medio tribulationum & calamitatum positus, securus est & alacer, summaque pace perfuitur. Vnde, pro eo quod nos legimus Psalm. 56. Anima mea in medio catulorum leonum, dormiui conturbatus. D. Hieron. ex Hebræo vertit: Anima mea in medio leonum dormiuit ferocientium.

Psal. 56.

Versio D.
Hiero.

Quæ maior securitas excogitari potest, quam inter ferocissimos leones accubare & dormire? Hoc ad verbum Daniel perstitit, qui in lacu leonum missus fuit, in spiritu tamen hoc ipsum præstant viri sancti, qui inter Dæmonum & cupiditatum assultus positi, in pace dormiunt, & requiescunt. Describit hoc mirificis quibusdam verbis Ecclesiasticus, cap. 34. dicens: Qui timet Dominum nihil trepidabit, & non pauebit. quoniam ipse est spes eius. Timentis Dominum beata est anima eius, ad quem respicit, & quis est fortitudo eius? Oculi Domini super timeantes eum, protector potentie firmamentum virtutis, tegimen ardoris & umbraculum meridiani, deprecatio offensionis, & adiutorium casus, exaltans animam, & illuminans oculos, dans sanitatem, & vitam, & benedictionem. Quid his iucundius? Quid maius? quid diuinius? Fælices illi qui sub tali redemptore & protectore degunt. Speret ergo anima, à custodia matutina vsque ad noctem in Domino, quia apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio, id est, pronus est, & propinquus semper ad succurrendum. Habet enim ad manum auxilium & redemptionem, vt ab omnibus malis & periculis redimat.

Ecc. 34.

Et copiosa apud eum &c. Verè magna copiosaque redemptio, quæ vniuersum mundum, è tot flagitijs & peccatis redemit. Mirabilis fuit redemptio illa qua populum Israeliticum de Aegyptiaca manu liberauit, quando illum de dura seruitute eduxit: at illa non fuit tam copiosa & vniuersalis, redemit enim populum, sed Pharaonem & exercitum eius, inter seuiantis maris vndas abnegauit. Notam fecisti in populis virtutem tuam redimisti in brachio

brachio tuo populum tuum filios Iacob & Ioseph, Psal. 76. Filios, inquit, Iacob & Ioseph. qui iusti erant & amici: at cæteros in ingressu maris perire permisit, sed redemptio hæc, quæ per Christum facta est, qua redemit nos de dura tyranni seruitute longè copiosior fuit, multoque præstantior, qua non hunc, aut illum populum, sed vniuersum mundum redemit, & pro omnium peccatis & sceleribus quantum ad sufficientiam satisfecit. Et ipse, inquit, redimet Israel, ex omnibus iniquitatibus eius. Nulla est iniquitas, etiam possibilis, quæ in Christo, non fuerit sufficienter redempta, saltem quo ad sufficientiam, licet quo ad efficaciam solùm electos redemerit, sicut ad Incognitus
super psal.
33.

Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus eius. Non modicam consolationem verba hæc animis peccatorum inferunt: quòd redemptio Christi per sanguinem eius facta, quæ fuit valoris infiniti: ad omnes iniquitates Israel se extendat. Non enim tantus esse potest peccatorum numerus, etiam si arenam maris, aquæ guttas, & momenta temporis superassent: quæ in sanguine Christi redimi non possint. Fuit opinio Hebræorum, sicut super caput, 1. Amos, Lyranus adnotauit: quòd si peccauerit homo eodem genere peccati, bis, vel ter, remittitur, non tamen si hunc numerum excesserit, Armeni etiam errauerunt, dicentes, aliqua peccata esse irremissibilia, quæ à nemine possent absolui, quasi virtus Dei, & eius summa misericordia aliquibus limitibus coarctaretur. Contra quos videtur inueni Isai. Propheta, c. 50. sui vaticinij: Nunquid abreuiata & paruula facta est manus mea, vt non possim redimere: aut non est in me virtus ad liberandum? De quando acci mi mano sea becho estrecha, corta, y limitada, para saluar y redimir, que ella grande y larga solia ser para esso? Et cap. 59. rursus inquit. Ecce non est abreuiata manus Domini, vt saluare nequeat, neque aggravata est au

Nico. Lyr.

Refert Castro
contra
Herc. verbo
peccati
heresi. 6.
Isai. 50.

Idem 59.

ris eius, vt non exaudiat. Et rectè, inquit, non est abbreviata, aut paruula: paruula enim esset & stricta manus, quæ duo, aut tria peccata eiusdem generis, & non amplius caperet ad saluandum. Neque aggravata est auris eius ad audiendum peccatorem, quandoquæ ianuas misericordiæ eius pulsauerit, quia non solum septies paratus est audire & remittere debitum, sed septuagies septies, sicut D. Petro fuit dictum: vbi numerus finitus & limitatus pro illimitato & infinito sumitur, id est, toties quoties, sicut D. Hierony. & D. Chrysost. adnotarunt. Et ad hoc propositum posita fuit à Domino talentorum parabola, sicut habetur Matth. capite 18. vbi decem millia talentorum peccatori dimissa sunt. Vbi Diuus Augustinus inquit: Ideo dicendum est, quod quia lex in decem præceptis commendatur, ille debebat decem millia talentorum, per quod omnia peccata significat, quæ secundum legem fiunt. Itaque, si talenti nomine peccatum significatur, iuxta illud Zacha. cap. 5. Iniquitas sedebat super talentum plumbi, cum hic peccator decem millia talentorum debuisset: manifestè sequitur, quod contra quodcumque præceptum, non duo, aut tria, sed mille peccata commiserit eiusdem generis, quæ tamè omnia liberaliter ei dimissa sūt. Quare tantis testimonijs Ecclesia commota, capite, firmiter de Summa Trinitate & fide Catholica definiuit, quod si quisquam post baptismum prolapsus fuerit in peccatum, per veram pœnitentiam semper reparari potest. Cui decreto consonat D. Chrysost. de reparatione lapsi: & refertur Cano. Talis, de pœnitentia. distin. 3. Talis, inquit, mihi crede, talis est erga homines pietas Dei, nunquam spernit pœnitentiam: si ei sincerè & simpliciter offeratur, etiam si ad summum perueniat malorum, conuersum ad libertatis viam, libenter amplectitur.

Quod si aliqua peccata irremissibilia audieris in scriptura sacra, vt est peccatum contra Spiritum sanctum, & pec-

D. Hiero.
D. Chrysost.

Matth. 18.

D. Aug. de verbis Domini.

C. firmiter.

D. Chrysost.

& peccatum ad mortem, pro quo non est orandum. 1. Ioan. 5. non omnino irremissibilia esse credas, cū nullo tempore in hac vita peccatori, ianua cæli sit clausa, neque via salutis reclusa: sed irremissibilia dicuntur huiusmodi peccata iuxta Doctoris subtilis interpretationem, non quia si verè de illis pœniteret, non remitteretur, quia hoc impium esset asserere, sed ideo, quia grauitas illorum peccatorum meretur executionem, & quòd à peccatore gratia auferatur, & auxilium spetia lissimum ei denegatur, quibus positum peccatum fit irremissibile, quia homo nunquam redit, vt cognoscat illud, sed semper in maiora prolabitur: iuxta illud Psal. 68. vbi de Iudæis Christum persequentibus agens, inquit: Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributiones, & in scandalum: obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurua. Deus enim neminem cæcat, aut positiuè incuruat, sed priuatiuè, non illuminando, aut dirigendo: quia licet nulli auxiliū speciale & sufficiens denegat, tamen aliquibus propter immania eorum flagitia, specialissimum & efficax denegat, ex quo fit, quòd peccatum eorum irremissibile dicatur: quia licet possint, sed nunquam conuertentur.

Quapropter, hoc vnum hinc prætermittendum nõ est, quòd Beatus Augustinus adnotauit, vt peccatores audientes tercantur, neque sibi tam latam licentiam in peccatis sumant: esse quasdam peccatorum periodos, & terminos quòd mala deuenire possunt, in quibus desierit Deus, & destituit hominem auxilium efficax illi denegando, vitæquæ ab illo auferendo. Et fortè hinc spectat illud Dauidicum: Viri sanguinum & dolosi, non dimidiabunt dies suos & illud. Priusquam intelligerent spinæ vestræ ramnum, sic in ira absorbet eos. Itaque, peccatorum suorum demeritis, numero illo à Deo præfixo completo, & sua ipsorum manu, fouæa effosa: & præsens vita pariter, & futura illis eripitur. Et ad hunc sensum aliqui Doctores interpretantur locum illum

1. Ioan. 5.

Nulli peccatum esse irremissibile in hac vita.

Scobus in 2. dist. 9. 3.

Psal. 68.

D. Aug. de vita Chris. 6. 3. & 4.

Psal. 54.

Psal. 57. Vnde Adrianus 4. de peniten. q. illum 1.

illum difficilem Amos cap. 1 .Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor non conuertam eum: vt intelligatur, quantum ad flagella & necem temporalem, que ibi conminatur Dominus, non autem quantum ad remissionem culpæ: si tamen Damascus, aut quicumque peccator verè peniteat: quia misericordix Dei & copio se eius redemptioni, nullus terminus aut limes præ finit dusest. Et ipse, inquit, redimet Israel ex omnibus iniquitatibus eius. Quapropter homo si peccasti, diuinamque maiestatem offendisti: si peccata tua super arenam maris multiplicata sunt, noli obsecro. desperare, & cum Caino dicere: maior est iniquitas mea, quam vt veniam merear, noli peccatorum tuorum multitudinè & grauitate deterreri, quin potius à peccatis. abstine, & deinceps peccare noli, & accede cū fiducia ad thronum gratiæ Christi, apud quem misericordiã, & peccatorum indulgentiam copiosissimè inuenies, consequerisque gratiam & gloriam.

Gene. 4.

(?)

SVPER

SVPER PSALMVM
SEPTIMVM PAENI-
TENTIALIVM.

CONCIO PRIMA

*Domine exaudi orationem meam:
Auribus percipe obsecrationem meã,
in veritate tua, exaudi me in tua ius-
titia.
Et non intres in iudicium cum seruo tuo:
Quia non iustificabitur in conspectu tuo
omnis viuens.*

Titulus huius Psalms sic habet. Psalms David, quando persequeretur eum filius suus Absalon. Qui titulus licet in aliquibus versionibus, præsertim Septuaginta interpretum inueniatur: tamen neque habetur in Hebræo, neque in D. Hieronymi versione. Quare creditum est Lyrano, quod ab aliquo Doctore fuerit appositus, quia maximè cum ipsius Psalms litera consonat. Vbi de graui Absalonis persecutione agitur, quam in proprium parentem molitus est, sicut 2. Reg. 15. habetur. Hæc enim filij sceleratissimi persecutio valde grauis fuit, multoque tempore durauit, in quo non vnum, aut alterum, sed quamplurimos composuit Psalms, vt, vel sic, non solum diuinam aures ad misericordiam inclinaret, sed etiam, plusquam ad-

Lyrano.

2. Reg. 15.

mantinum filij sui pectus, carminum suorum concen-
tu, & harmonia tactum, deliniret. Existimabat forsi-
tan vir sanctus, quod psalmi ab eo compositi ad manus
filij essent peruerturi, quibus indomitus eius animus, ali-
quantū persuasus, furorē suum tēperaret. Habet enim
hoc peculiare musica, quod incōpositos animi motus fre-
nat & coercet, allicit ad pacē, & ardentis indignationis
ignes, omnino dissipat, & extinguit. Tantū enim virtu-
tis, atque potētiae apud musicam esse existimarunt an-
tiqui, quod apud eos exploratū fuerit, mutationē eius,
morū etiam mutationem in reipub. inducere. Nā Boe-
tius lib. 1. de musica, sic dicit: Plato cauendū existimat
ne de bene morata musica aliquid permutetur. Nulla
enim magis ad animū disciplinis via, quā auribus patet.
Sed quod musica ad permutādos mores animique per-
turbationem sedandum, sit valdē potens aliquibus exē-
plis illustrare non grauabor. Primo enim refert Quinti-
lianus lib. 1. c. 16. Seneca lib. 3. de ira. Boetius lib. 1. de
musica. c. 1. D. Thom. lib. 4. de regimine Principis. c. 21
ex Arist. & Tullio iuuenē quēndā Tauromitanū, ad
mulieris edes expugnandas, vino calidū amore percitū
cū tibijs & citharis venisse sonantē, ibique furentē per-
seuerasse: donec Pythagoras rithnum mutare, & versus
spondiacos ad phrigiū modum canere, citharistā, iussit
quibus māfuetis versibus iuuenis mansuefactus, ab in-
cepto destitit, & re infecta, domū redijt. Refert etiam
Plutarchus de magno illo Musico Thimoteo, quod ani-
mū Alexandri magni nūc ad pacē, nunc ad praeliū car-
mine & musica prout volebat, inclinabat. Homerus 9.
illiadum Achillē memorat, carmine & cithara solitum
suas iras frenare & cōpescere. Et lib. 3. Odiseæ Agamē-
nonē Troiā pergētē, tradit, vxoris suæ pudicitia, cuidā
peritissimo musico custodiēdā, comisisse: qui carmine &
musica ipsam cōtinebat ab adulteris, at musico illo vita
sancto, facilē illā proci expūgnarūt. Quid Orpheū, &
Amphionē in huius rei cōfirmationē memorēs? De pri-
mo enim Ouidius lib. de arte amādi, inquit, Saxa ferāsque
lyra

*Quanta sit
musica vis*

Boetius.

Quintilia.

Seneca.

Boetius.

D. Thom.

Plutarch.

Homerus.

Ouidius.

lyra mouit. Rhodopeius Orpheus. De secundo vero
Oratius. Dicitur & Amphion, Thebanæ conditor vr-
bis. Saxa mouere sono testudinis & prece blāda. Quid
autem hęc significant idem exposuit Oratius.

Siluestres homines, sacer interpret que Deorum.

Cedibus et victu sedo deterruit Orpheus.

Dicitur ob hoc lenire tigres, rapidos que leones.

Sed Philosophorū dicta missa faciētes, ad scripturam
sacrā deueniamus, vbi, vel ad oculū intueri licet quāta
sit musicæ vis & efficacia ad aliquid, vel suadendū, vel
disuadendū, moresque hominū permutādos. Habetur
nāque in Danielis Prophetia c. 3. quod cū Nabucodo-
nosor Rex Babylonis præciperet, vt omnes statuā illā
aureā quā cōflauerat, adorarēt: fecit, vt tēpore quo du-
raret adoratio ipsa, nullū instrumētū musicū nō insona-
ret, quo facilius adoratiū permulceret aures, corda que ad
adorādū inclinaret. Labā apud Gen. 31. generū suū Ia-
cob arguēs, quod eo incōsulto, ad patriā decreuerit re-
meare, dixit ei: Quare ita egisti, vt clāme abigeres filias
meas, quasi captiuas gladio? Cur ignorāte me fugere vo-
luisti, nec indicare mihi, vt prosequerer te cū gaudio &
cāticis, & tympanis, & citharis? Quid autē hęc sibi vo-
lūt? aut cur Iacob cū musicis instrumētis erat insequu-
turus? nisi vt animū eius attraheret, & vi musicę ab
incepto in patriā redeūdi pposito, abduceret: sicque ad
propriā domū redire cogeret. Sed quas vires musica nō
est adepta? Siquidē, illū de quo scriptū in libris Iob re-
perimus, quod nō est potestas super terrā que possit ei
cōparari, multoties vincit & superat? Dicitur nāque 1.
Reg. 16. quod cū in Saulē spiritus nequā irrueret, Da-
uid carmine & cithara dæmonē propulsabat, quod qui
dē nō solū diuinę virtutis ope factū credendū est, sed
virtute etiā musicę, quā ad dæmonē propulsādū habet,
sicut affirmāt Iosephus l. 6. antiquita. c. 9. & D. Aug.
10. cōfes. c. 33. Iacob. de Valētia, prolog. in psalt. tract.
1. c. 3. & Burgē. in suis ad Lyr. addit, 1. Reg. 16. Dæmō
igitur qui (vt verbis Iob vtar) deridet vibrātē hastā,
& du-

Oratius.

Dani. 3.

Gen. 31.

Iob. 41.

1. Reg. 16.

Ioseph.

D. Aug.

Iacobusque

Valētia.

Burgē.

Iob. 41.

Glossa ex
Boetio.

& durissimos malleos pro nihilo pendit, cui in stipulam versi sunt lapides fundæ, ad sonitum citharæ tremefactus recedit, & quem nulla vis, sola harmonia superat. Et ne hoc meritis ipsius David solum attribuat, refert glossa ordinaria in explicatione huius loci, ex mente Boetij, quod philosophus quidam tactu citharæ ab obsefo corpore dæmonum pepulit. Si ergo (vt ad rem deueniamus) tanta est musicæ vis, quod naturaliter ad illius sonitum & consonantiam paueant dæmonia, mores hominum componantur, atque permutentur, si frenat iras, omnemque seuitiam ab hominum animis tam potenter deijcit, atque profligat, si hoc, inquam, natura li conceditur cōsonantiæ & harmoniæ: quid de illa quæ diuinitus inspirata est, qualis diuini nostri citharedi creditur existimandum erit? Quæ dæmonia non expellet: quos iræ et indignationis nō extinguet ignes: quos barbaros & efrenatos animos, instar māsuetarum ouium, mansuescere nō faciet: Legitur enim 1. Reg. c. 19. quod cum Rex Saul ministros suos mitteret, qui David apprehenderent, vt illum ducerent in carcerem fortē illū offendentes, psalentes cithara, hymos, & psalmos Deo cauentem reppererunt: qui dulcedine melodiæ attracti, & delinuti omni seuitia & crudelitate deposita, ad Regem suum Saulem sunt reuersi, qui, cum alios ministros mitteret idem illis contigit. Tunc Rex ira & indignatione accensus, iter arripuit ad illum apprehendendū: audita tamen psalorum melodia & dulcedine, mutatus est in virum alterum, assumptaque cithara, cæpit simul & ipse illam percutere, psalere, & prophetare. O mirabilis musicæ, simul & diuini verbi ad permulcendos animos et delinienda corda virtus: quæ Saulem tanquam leonem furentem, et contra Dauidem ignem spirantem, sic potuit tēperare. Considerans igitur Regius psaltes efficacissimam psalorum virtutem (qui verè metricè et rithmicè cōscripti sunt) ad sedandos animos, feritatemque corrigendam, vidēs etiam Abisalonis charissimi

1. Reg. 19

risimi filij sui immanitatem, quæ Hircanos tigrides superabat, qui quidem nullum non mouebat lapidē, aut attentabat medium vt illum vita priuaret, psalmū hūc mirifico spiritu, summaque eruditione pollentem, composuit: vt si ad manus filij forsitā deueniret, eius indignationem & rabiem contra genitorem conceptam comperceret & mitigaret. Hæc de titulo, iam ad literæ explicationem accedamus.

Domine exaudi orationem meam &c. Videns immanissimam filij sui persecutionem, qui contra illum conspirauerat à proprijsque sedibus repellere attentauerat, ad Deum vltorem & auxiliatorem suum, toto mentis affectu, animique deuotione, per orationem conuersus, inquit: Domine exaudi orationem meam, & ne repellas humilem deprecationē meam, quinimō auribus tuæ misericordiæ illam percipe, & me à presentia periculo liberare, non dedigneris: quoniam filius meus qui de vtero meo est egressus, mutatus est mihi in crudelem, & factus est accerrimus hostis, queritque animam meam ad perdendam eam. Videtur mihi David initio huius psalmi (licet transcursum & obiter) constituere differentiam inter Deum verum & viuum, & illos qui cum Dijs existimantur, non tamen sunt, sed ligna & lapides, argentum & aurum, & opera manuum hominum. Qui licet habeant oculos, sed non vident, os & nō loquuntur, aures & nō audiunt. In qua peioris cōditionis esse beluis, manifestè ostenditur, vt perpulchrè in expositione Psalmi 113. deducit Augustinus. quia bruta animalia, sensuum præuilegio gaudēt. At Deus noster oculos habet ad videndum nostras calamitates & miseras, os ad loquendum nobiscum, quia non solum per Prophetas multifariam loquutus est, sed nouissimè diebus istis in proprio filio, manus etiam habet liberalitate nō mediocri donatas, ad nobis succurrendum & prestandum auxilium, auresque ad nostras exaudiendas preces, vt ex innumeris sacræ scripturæ locis facillimè comproba-

August. see
per psalm.
113.

Exod. 3.

dd ri

ri potest. Dicitur enim in Exod. cap. 3. Vidi afflictionē
populi mei in Aegypto, & audiui clamorem eius prop-
ter duritiā eorum qui prae sunt operibus, & scies dolorē
eius descendi vt liberem eum de manibus Aegyptiorū.
Quasi diceret: Nō sum sicut nationū Dij, quae oculorū
& aurium sunt omnino expertes: vnde neque fuorū ado-
ratorū calamitates intueri, neque preces audire possūt
ad ferēdū eis auxiliū. Vidi enim cōpansionis oculo, &
audiui misericordiae auribus, & ideo descēdi, vt populū
meū de dura hac seruitute liberarē. Solet enim pbatio
veri Dei in hoc cōsistere, quōd aures habeat ad tuosex
audiēdos. Quare cū Samaritani, vt habetur 3. Reg. 18.
suos inētarent Deos, nec vllis rationibus adduci pos-
sent, vt ab Idolorū cultura auerterentur, verūquē Deū
Israel adorarent: pēpigit cū eis Helias, quōd ipse Deo
suo, illi vero suis Idolis sacrificium offerrent, precibus
& oratione inuocarent, tali pacto & conditione, quōd
ille qui per ignem exaudiret, verus Deus haberetur. In-
nuocate nomina Deorum vestrorum, inquit, & ego
inuocabo nomen Dei mei, & Deus qui exaudierit per
ignem, ipse fit Deus: indignum namque Deitate iudica-
bat illum, qui suos inuocantes & deprecantes, exaudi-
re non posset. Quare cum huius rei sumerent periculū,
sacrificium offerret, maximisque clamoribus inuoca-
rent Deos suos, Propheta illos irridens & subsannās aie-
bat: Clamate voce maiori, Deus enim est & forsitan
loquitur, aut in diuersorio est, aut in itinere, aut certē
dormit, vt excitetur. Quae quidem verba isosē dicta
accipienda sunt. Pōstquam autem altare suum constru-
xit, lignaque superposuit: clamare, & ipse cepit, dicēs:
Exaudi me Domine, vt sciat populus iste, quia tu es
Deus: quasi diceret. In hoc cognoscent quia tu es ve-
rus Deus, & non fit alius praeter te, si me clamantem ex-
audieris, sacrificiumque istud nomini tuo dicatum igne
combusseris. Tu enim ille es, de quo scriptum est: Cla-
mabit ad me, & ego exaudiam eum: cum ipso sum in tri-
bulatione.

3. Reg. 18

Psal. 90.

bulatione, eripiam eum, & glorificabo eum, Psalm. 90.
Et in alio loco: Inuoca me in die tribulationis, erua te
& honorificabis me. Quinimō per Isai. pollicetur: An-
tequam clament, ego exaudiam eos: adhuc illis loquen-
tibus, ego audiam. Solum enim peccatum impedinen-
to esse solet, quominus preces nostrae exaudiantur, Si-
cut in Isai. vaticinio habetur cap. 1. Et cum extende-
ritis manus vestras, auertam oculos meos a vobis, & cū
multiplicaueritis orationem nō exaudiam: manus enim
vestrae sanguine plene sunt. Et in Trenis ca. 3. conque-
ritur Hieremias, dicens: Posuisti nubē ne transeat ora-
tio. Vbi peccatum cum nube comparatur: nam sicut nu-
bes fumus est eleuatus a terra, sic peccatum a nobis qui
terreni sumus, confurgit: & vt nubecula radiorum solis
splendorem impedit, sic peccatum ob suam caliginem,
& densitatem est nobis impedito, ne radij diuinæ
lucis nos illuminent: suamquē nobis Deus, quam peti-
mus misericordiam impendat. Hoc autem de medio ab-
lato impedito, continuo & absque vlla profus mo-
ra a Deo, clamantes exaudimur. Hinc est, quōd patien-
tissimus ille Iob, quasi rei insolite & praeter morem, cō-
quereretur c. 30. Clamo ad te, & non exaudis me, sto
& non respicis me: mutatus es mihi in crudelem & in-
duritia manus tuae aduersaris mihi. Quasi diceret: Quid
sibi ista volunt Domine? Cur meos clamores non au-
dis? Cur videns calamitatem meam taces & dissimulas,
& non statim de caelo tuo sancto mittis auxilium? Cur
non me a tot laboribus eripis, sed in hoc sterquilinio
vermibus scatentem, doloribus afflictum, & vulneri-
bus pateris esse plenum? Alienum quidem hoc est &
extraneum a tuae misericordia, qui afflictis summa ce-
leritate opem ferre soles. Mutatus quidem videris
mihi esse in crudelem & inimicum, quia cum facilis so-
leres in alijs calamitatibus esse, ad mihi auxiliandam,
nunc durum & crudelem te sentio, & clamoribus ac ge-
nitibus meis aures obturantē. Habemus igitur hoc esse
Dei

Isai. 63.

Isai. 1.

Trenar. 3.

Simile.

Iob 30.

Paraphr.
Caldæa ha-
bet. Sto, &
non attendisDeus facilis
ad audiendū
nostras clamores.

dd: Dei

Dei ingenium, hanc illius clementissimam consuetudinem & conditionem, quod ad pauperum clamores, afflictorumque hominum gemitus, statim, & absque vlla mora respondeat: in quo eius diuinitas & omnipotentia dignoscitur, & in quo à falsis & vanissimis gentium Dijs distinguitur, quinimo non ab illis solum, sed etiam à filiorum huius sæculi falsis Idolis, quæ tanquam Deos colunt & venerantur, nempe diuitijs, honoribus & voluptatibus, quibus genuflectimus, summisque honoribus veneramur. Hæc enim omnia inania sunt, nulliusque momenti, & quæ nos tempore necessitatis exaudire non valent, aut sua defensione protegere: quia non proderunt diuitiæ in die vitiorum. Quod attendens noster Regius Propheta, videns filij sui persecutionem acerrimam, consideransque se ipsum in tot laboribus & angustijs constitutum, non ad summam argenti & auri copiam, non ad validam militum manum, non ad cuiusque Principis siue Regis auxilium impetrandum, sed ad Deum suum, tanquam ad sacram anchoram auxiliū quæ nunquam deficiens accurrit, dicēs: Domine exaudi orationem meam: auribus percipe obsecrationem meam.

Prov. 11.

Theodor.

Isai. 64.

Daniel. 9.
Non propria merita in oratione sunt alleganda.

In veritate tua exaudi me: in tua iustitia. D. Theodore, sic expendit hæc verba: Præcatus sum, ait, ut mea verba in veritate & iustitia exaudirentur, non mea iustitia fretus, sed hostium iniquitatem sciens. Qui enim à Domino misericordiam aliquam impetrare voluerit, non de suis meritis, siue de sua veritate & iustitia debet præsumere: quia (ut verbis utamur Isaia) omnes iustitiæ nostræ tanquam pannus menstruæ, factique sumus immundi omnes. Quare neque pane quo vescimur, aut aere quo respiramus, digni sumus. Hinc est, quod propheta Daniel cap. 9. sui vaticinij, cum se conuerteret ad orandum pro liberatione populi sui, non semel, aut bis, sed multis vicibus, suam omniumque iniustitiam & impietatem confitetur. Neque enim, inquit, in iustificationibus nostris prosternimus preces nostras ante faciem tuam, sed

in

in miserationibus tuis multis. Cui etiam consonat, quod D. Gregor. super hunc locum adnotavit, inquit: Qui gloriatur in se, non exauditur. Non exaudiuntur illi qui ignorant Dei iustitiam, & suam volentes statuere, iustitiæ Dei non sunt subiecti. Et adducit ad hoc probandum exemplum pharisei, doctrinæ huic valde consonum. Cum enim ascenderet ad orandum in templum, non Dei iustitiam, sed suam commendabat, dicens: Gratias tibi ago Domine, quia non sum sicut ceteri homines, raptores, adulteri, homicide. Ieiuno bis in sabbatho, decimas do de omnibus quæ possideo. O Deus immortalis quantam de sua iustitia satisfactionem habebat, *quam pagalo est tua de si.* Videtur enim mihi non orare, sed cum Deo de iustitia velle contendere. Quare idem illi contigit, quod Marthe cuidam citharedo. Cui enim ausus fuisset cum Apolinē discere, & ad certamen musicæ devenire, tandem victus & superatus, palo ab eo alligatus fuit, excoxiatus, & occisus: sic phariseus iste qui de iustitia cum Deo quasi contendere videbatur: condemnatus fuit, & spiritualiter interemptus. Huic phariseo similes sunt, qui cum aliquid à Deo postulant, virtutes suas & merita (si quæ habent) ad memoriam reuocant, credentes, idcirco, quod ea, quæ postulant facilius sint accepturi: non intelligentes, quod non eodem modo quo terreni Reges, Deus exorandus est. Cui enim aliquid à terreno Principe petimus, solemus nostra merita, aut seruitia, si quæ fecimus allegare, quod bene nos gesserimus in bello, quod fidelitatem seruauerimus: quod magnos labores fuerimus perpessi: at si à Deo aliquid impetrare volumus, longe aliter nobis orandum est, quia non propria merita, sed potius demerita non quæ rectè gessimus, sed quæ negligenter omisimus, non nostram iustitiam, sed iniustitiam & transgressionem, debemus confiteri: Cuius discriminis ratio in promptu est, quia seruitia Regi facta, non ipsius Regis auxilio, sed viribus nostris effecta sunt: at quæ Deo fiunt, non sine ip

D. Greg.

Luce. 18.

Strabō. li.

12.

Plinius li.

16. ca. 44.

Nicandro

in Tyriacis

Simile.

dd 3

suis

1. ad 26. 2. Cori. 3. sius auxilio & ope fieri possunt: quia omnia opera nostra operatus est in nobis Deus noster, cum non sibi sufficiens cogitare (vult Paulus), aliquid ex nobis, quasi ex nobis. Quod si opera & merita nostra pertinet ad Deum, magis quam ad nos met ipsos, non est cur ea tamquam propria ante diuinæ maiestatis oculos statuamus cum aliquid ab eo postulauerimus, sed potius diuinam veritatem & iustitiam, nostrum profecto imitantes, qui ad iustitiam tuam exaudiamus, in tua iustitia.

Lyrani. Lyrani adhuc aliter hunc locum explicat, & recte quidem, quia hic, inquit, allegatur diuinum Verbum, quo præcepit, filios parentes honorare, vt habetur in

Exod. 20. Exod. cap. 20. & ideo ad veritatem diuinam & iustitiam pertinebat liberare. David à persecutione filii sui. Sentit ergo David, quod nihil iustius, & ad veritatem diuinam magis spectans, quam de filio inobedienti vindictam sumere, & ideo ad diuinam accurrit iustitiam & veritatem. Quid enim magis rationabiliter consonum esse poterit, quam quod filius parentibus, à quibus vitam esse & viuere accepit, honorem deferat: vel quid ab ipsius rationis lege magis alienum, quam in proprium progenitorem insurgere, illum persequi, & vsque ad mortem insectari: Nam dicitur mihi, si aliquis à natiuitate, dum minime cum esset orbat, ab alio lumen reciperet, vel cum natus esset claudus ex vtero matris sue, ab eo impetraret salutem, ita quod recte & absque vilo impedimento creatus posset incedere: quãtis obligationis vinculis illi teneretur, quas illi gratias quætidie & incessanter non referret propter beneficium collatum? Sed agite iam & ultra mecum progredimini: si hic idem tãti beneficii immemor, in authorem suæ salutis insurgeret, illique esset omnino contrarius & infestus, nonne abominabilis, execratus, & omnium hominum ingratisimus esset iudicandus? Cui ergo tu à parentibus & progenitoribus tuis, non solum oculos, aut pedes, vel manus, sed integram naturam, et quicquid ad essentiam tuam pertinet, acceperis: videtis quali cura

Parentes a filijs honorandi.

Simile.

fura dignus eris, si ingratus euasseris, & obligationi naturalium non responderis. Honora patrem tuum, inquit Ecclesiast. et genitum matris tuæ, ne obliuiscaris, memento quod nisi per illos natus non fuisses. Optima quidem ratio, si parentes, vt am tibi et affectibus, merito parentis ergo tu quantum in te est, illorum vitam conseruare, debet umquam illis præstare honorem: qui honor (vt inquit Hugo) in duobus consistit: in debita reuerentiæ exhibitione, et necessariorum voluntaria administratione. Vnde est, quod honorantibus parentes, longioris vitæ præmium, et honorum temporaria abundantia, que ad hunc finem ordinatur, in scriptura sacra promittitur: dignum esse iudicâs scriptura sancta, quod longior et felicitior illi tribuatur vita, qui quantum in se est, parentum suorum vitam conseruat. Ecclesi. 3. dicitur: Quid honorat patrem suum, vita viuet longiore. Et post pauca: Benedictio patris firmat domos filiorum, maledictio autem matris eradicat fundamenta. O Deus immortalis, quãtas filiorum domos per magnificas, quã alta menia et ædificia, quos diuitiarum cumulos, patrimoniorum vincula, thesaurorum acerbos, parentum maledictio et inobediencia subuertit. Dignum enim est et valde rationi consonum, quod filius, qui debitum parentibus suis denegat obsequium, quidquid ab eis in re hereditario accepit, amittat, etiã salutem et vitam quam à progenitoribus habet, in medio itineris sui curriculo iusto Dei iudicio deperdat. Cui consonat, quod Lyr. no ster, verba illa expeditens: Vt sis longeuus super terram, inquit. Cui enim filius accipiat vitam à parentibus, condecens est, vt vita illorum prolongetur, qui bene se habent ad eos, et è conuerso, quod breuietur vita illorum, qui male se habent. Apud Prover. c. 30. admirabilem execrationem reperies, ex qua nullo negotio quouis, vel mediocri ingenij colligere poterit, quantum apud Deum male audiant infideles filij, et qui parentibus debitam non exhibent reuerentiam. Sic enim habetur: Oculum qui substat patrem suum, et despicit partem matris sue, effodiat eum corui

Eccle. 7.

Hugo.

Eccle. 3.

Lyrani.

Prover. 30.

Note.

...

...

& comedant eum filij aquilæ. Rectè quidem oculis parentes subfanantibus, in pœnam & supplicium conferuntur, quòd à coruis eruantur. Quia sicut coruis plerumquè oculos nutrimenti solet eruere (vt in prouerbio. His panico habetur. *Cria cuervo, y sacarte ha el ojo*) sic filius inobediens parentum oculos vult eruere, vitæquè illorum semper insidiatur. Sed aduertit Lira, quòd in Hebræo habetur: Qui respicit rugas matris suæ, quæ rugæ ex frequenti partu in faciem mulieris accelerantur. Quomodo homo ferus & agrestis, crudelitate bruta animantia superans, rugas faciei matris suæ, quas ex tuo partu, educatione què contraxit, albentesquè capitis sui canos potes despiciere: ita quod senectutis paupertatisquè, suæ nō miserearis, neque debitū ei obsequiū prestes: ac si nihil laboris, anxietatis, & sollicitudinis, ob tuam causam esset perpessa: Christus Redemptor noster filius hominis in Euangelio appellatur, & rectè quidem, neque nomen hoc sibi immeritò v surpassere censendus est. Fuit enim verus filius hominis, qui honorem per peccatum ablatū ei restituit, & velut alter Sen verenda parentis sui Adami, nudus in cruce pendens, palio humanitatis suæ retrocundo per mortem, textit, & ideo filius hominis appellari voluit. Docuit què non verbo solum, sed & exēplo parentibus honorem deferendum esse. Quod adnotauit D. Chrysostomus exponens illud Ioannis 19. Mulier ecce filius tuus. Docet nos, inquit Christus, vsque ad vltimam respirationem parentum diligentiam habere: quia enim alijs mulieribus astantibus nihil dixit: docet plus aliquid impendere parentibus. Sed & Sen de quo nuper dicebamus, qui verenda patris sui cooperuit, & typus Christi fuit, typus etiam boni filij esse potest: in quo promissio illa legis, longioris vite, adimpleta cernitur. Vixit enim per diuturnos annos: quare ab aliquibus Melchisedech Rex Salem esse creditur: de quo D. Paulus ad Hebræos scribens, inquit, quod fuit sine patre, & sine matre, & sine genealogia, non quia parentes

Lira. et
Augustin.

non

non habuerit, sed quòd tanto tempore vixerit, quòd parentum memoria, & memoria hominum excidisset. Si ciconia (vt fertur) ea pietate, & erga parentes suos miseratione naturaliter est prædita, quòd in senectute illis succurrit, omnia quæ ad victum necessaria administrat, tanto labore ac cura, quòd extra nidum egredi illis non sit opus: quid homo rationis compos par est vt faciat? Quam sollicitudinem adhibere, erga parentes suos non tenebitur? Quòd si hautquaquam faciat quali supplicio dignus erit, aut qua pœna veniet multatus? Lure timere poterit, ne eodem supplicio quo inobediens Absalon, qui contra proprium conspirauit patrem, afficiatur. Qui iusto Dei iudicio in quercu suspensus, capillis vicem funis gerentibus, interiit. Videns igitur pius pater aceruam eius persecutionem, qui animam illius querebat: ad Deum tanquam ad iustissimum scelerum ultorem confugit, dicens: In veritate tua exaudi me in tua iustitia.

Et non intres in iudicium cum seruo tuo, &c. Noli existimes Domine, cum peto à te, vt in veritate tua & iustitia me exaudias, quòd idcirco de mea præsumo iustitia & innocentia, aut quòd me ipsum in conspectu tuo iustificare intendo: quasi ab omni peccati labe & contagio sim alienus: scio enim, quòd in multis offendi, legèque tuam sum transgressus: & quod si iustificare me volueris, os meum condemnabit me, & abominabuntur me vestimenta mea. Ideo suppliciter à te expeto, ne cum seruo tuo in iudicium descendas, quia nemo in conspectu tuo iustificabitur: quinimo immundus & peccator apparebit. Sicut enim (vt verbis Doctoris incogniti super hunc locum vtar) lumen candelæ respectu luminis solis obscuritas esse videtur, sic omnis nostra virtus & iustitia, diuinæ iustitiæ comparata, fordida, & absque vlla videtur pulchritudine. Si enim Angeli non sunt mundi in conspectu eius, quid de nobis erit existiman-

ce

dum

Ambro. in
exame de
opere 5.
dici, ca. 35
Solinus de
mirabili-
bus mundi

Doct. inē.
Simile.
Nostra iu-
sticia, iusti-
tie Dei cō-
parata eua-
niscit.

Iob. 4. dum, qui terreni sumus & lutei carni huic mortali & corruptibili obnoxij: Ecce qui assistunt ei non sunt stabiles, inquit Iob, & in Angelis suis reperit prauitatem, quanto magis nos qui habitamus domus luteas? Diuus Gregorius 18. moral. cap. 29. super illud Iob. 28. Non dabitur aurum obrizum pro ea, vbi de sapientia increata loquitur, inquit: Quid autem per aurum obrizum, nisi Angeli sancti designantur? Qui rectè & aurum & obrizum, aurum, quia fulgent claritate iustitię, obrizum, quia nullum habent contagium culpę. Homines vero iusti, quandiu in hac corruptibili carne mortaliter viuunt, aurum quidem possunt esse, sed obrizum omnino non possunt, quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & terrena inhabitatio depremit sensum multacogitantem. Itaque, corpus hoc corruptibile & mortale, in quo tanquam in carcere anima nostra commoratur, in causa est, vt omnino à peccatorum sordibus non possit multo tempore esse immunis: quia, vt in quodam habetur emblemate, semper aliquid malum propter vicinum malū. Cum ergo tanta sit inter corpus & animā propinquitas, quid mirum si aliquę veniales culpę, ex eius vicinitate ei accidunt? Vnde Deus Iobum alloquens cap. 4. sic inquit. Nunquid homo Dei. comparatione iustificabitur, aut factore suo purior erit vir? Quę verba expendens D. Gregor. 5. moral. cap. 26. dicit: Humana iustitia diuinę comparata, iniustitia est, quia & lucerna in tenebris fulgere cernitur: sed in solis radio posita tenebratur. Si ergo tanta est diuina puritas & pulchritudo, quod in comparatione eius nemo mundus apparere potest, præfertim omnes nos qui in Adam primo nostro parente peccauimus, quamplurimaque quotidie facinora perpetramus, quorum iustitię omnes tanquam panus menstruatę, quorum opera imperfecta, quorum charitas frigida, fides, quandoque mortua, spes omni defidia, & consternatione plena, quare nostram

stram iactamus iustitiam; quare de nostris operibus hy pocriti & fallacia plenę, præsumptionem habemus, & securi ad diuinum tribunal seuerissimi iudicis accedere posse existimamus? Quibus conueniunt diuina illa verba, quę Hieremias Propheta reliquit scripta capite sui vaticinij secundo. Quid vultis iudicio mecum contendere? Omnes dereliquistis me, dicit Dominus, Quę verba explicans Diuus Augustinus, sic inquit: Quid vultis in iudicio mecum contendere: & iustitias vestras comemorare: Commemorate iustitias vestras, & ego noui facinora vestra: quomodo aprobabo iustitiam, vbi damnabo superbiam? Humiliemus ergo animas nostras coram Deo, agnoscamus facinora nostra, & ea libenter confiteamur: vt diuinam misericordiã implorantes, omnium illorum veniam consequamur, hic per gratiã, & in futuro per gloriam.

(*)

Concio

Concio Secunda.

*Quia persecutus est inimicus animam
meam: humiliavit in terra vitam
meam.*

*Collocavit me in obscuris sicut mortuos
seculi: Et anxius est super me spiritus
meus, in me turbatum est cor meum.*

Mplorauerat pientissimus Rex, & psaltes egregius (vt in duobus verbis à nobis expositis vidimus) diuinum fauorem contra crudelissimi filij sui persecutionem, qui aduersus progenitorem suum, Achitophel id suadente, cōspirauerat: nūc in præsentibus carminibus huius rei rationem reddit, dicens: Quoniam persecutus est inimicus animam meam, humiliavit in terra vitam meam, & c.

Qui pie uolunt uiuere persecutionem patiuntur.

Iob. 7. Simile.

Licet Deus electos suos incredibili diligat amore, ardentissimaquē charitate, eos afficiat, ex qua ortum habent omnia beneficia sibi collata, quę innumera sunt, nec facile à nobis possent recenseri, partim natura, partim gratia conferente, sed non ideo eos, à laboribus, calamitatibus, & persecutionibus, liberos esse permittit: quin potius per totū uitę cursum experientia id ipsum docente, discunt quōd uita illorum est militia super terrā (vt patētissimi Iob. utamur uerbis.) Sicut enim professores militię nulla non perferunt damna, ut uictoriam adipiscantur, quam multoties pretio proprii sanguinis

gains emunt: sic etiam miles Christianus quamplurima mala pænę tolerare debet, ut ad optatum perueniat brauium, uictorię quę palmam consequatur. Hoc significare cum uoluissent Romani uirtutem & honorem si cut Deos colluerunt: quibus duas eedes, aut duo templa construxerunt, referente Valerio lib. 1. cap. 1. de cultu Deorum, & D. August. 5. de ciuitate, cap. 13. In templo laboris aut uirtutis, ipsius uirtutis aut laboris erant insignia. Parietes enim templi lanceis, gladijs, scutis, loriceis, & alijs bellicis instrumentis adornati erant. In templo uero Honoris erāt palmę, coronę laureę, triumphales currus, & alia ad honorem spectantia: sed tēpla hæc tali ordine erāt inter se disposita & ordinata, quod nullus posset ad templum honoris peruenire, nisi per templum laboris aut uirtutis prius pertransiret. In quo illud Aristotelicum significare uoluerunt: quod honor est præmium uirtutis, quod solum his qui in laboribus & uirtutibus exercentur, debetur. Quod si temporalem gloriam uirtus debet præire, quanto magis cælestem illam & æternam, qua Deus iustos in suprēma curia & cælesti patria afficit: Non enim coronabitur, ut inquit D. Paulus, nisi qui legitimē certauerit, coronam nō meretur qui cum hoste in arenam non descendit, qui in agone non contendit, & de inimicis & laboribus uictoriam non reportauerit. Hoc adumbratum fuit in Exod. cap. 30. ubi dicitur, quod in tabernaculo illo summo elaborato artificio duo erant altaria, alterum sanguine perfusum, alterum uero sine sanguine. In primo mactabantur animalia, oues, bobes, & uituli: & ideo sanguine plenum erat, & instrumentis ad sacrificia necessarijs. Ibi enim erāt secures, caldaria, & c. In secundo uero altari, quod intra sancta sanctorum erat, nihil horum uidebatur, sed erat ibi arca testamēti, duobus Seraphin cooperata, ibi propitiatorium aureum, summaque pax & tranquillitas: sed tali dispositione erant inter se constituta, quōd ad secundum, nisi per primum, perueniri non poterat,

Valerius l.

1. cap. 1.

Augu. li. 5.

de ciuit. c.

13.

Arist. 4.

Ethic. c. 4.

2. Thim. 2.

Exod. 30.

Figura.

terat. Sic etiam ad summam illam requiem & felicitatem quæ nobis in gloria promittitur: nisi per sanguinẽ & labores perueniri non potest, quia si compatimur, & coregnabimus, & non secus. Non enim possumus ingredi in illã requiem, nisi prius per altare sanguineum, hoc est per labores, calamitates, inimicorumque persecutiones, transeamus. Hi sunt, inquit D. Ioan. in Apocalypsi, beatos ostendens, in suprãma iam dignitate constitutos: qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine agni. Magnam tribulationem appellat, quam iusti in hac vita patiuntur: ubi laboribus vexantur, humanæ vitæ fluctibus concutiuntur, pulsanturque non semel, communis hostis nostri tentationibus. Quid non magnam tribulationem appellet, in qua tanquam aurum in fornace probat electos Dominus, & quasi holocausta accipit eos, vt in tempore sit illorum respectus: Quemadmodum aurifex preciosum aurum in fornacem proicit, non vt destruat & perdat, sed vt purificet, illudque istibus malei concutit, non vt frangat, sed vt ex eo coronam constituat: sic Deus permittit iustum tentari, quamplurimisque angi laboribus: vt ab illo quidquid terrenum est, separet, & abstrahat, ex eo quæ auream coronam gloriæ & dignitatis constituat. Huc spectant Isaiæ verba capite 62. vbi de iusto agens, inquit: Eris corona gloriæ in manu Domini, & diadema regni in manu Dei tui: non vocaberis vltra derelicta, & terra tua non vocabitur amplius desolata, sed vocaberis voluntas mea in ea. Vbi summoperè aduertendum est, quod non dicit iustum futurum esse coronam in capite Dei, quod magis videbatur rationi consonum, cum corona & diadema in capite soleat apponi, sed in manu, inquit, quia dum iustus in præsentem degit vitam, non est corona in capite, sed in manu, à qua potest decidere percussio. Est etiam in manu quasi artificis, quia nondum perfecta est. Et quemadmodum aurea corona tunctionibus

*Apoca. 7.**Simile.**Isai. 26.
Notz.*

bus laborum, præsuris calamitatum, & istibus inimicorum, perfici debet, quousque ad suprãmam illam beatitudinem vitam perueniat: in qua. corona erit in capite Domini collocata. Dicitur etiam corona in manu Domini, quia iustorum animæ in manu Dei sunt, quare non tanget illos tormentum mortis, siue vt alia habet litera, tormentum malitiæ. Visi sunt oculis insipientium mori, illi autem sunt in pace. Deus enim supponit manum suam, vt non collidatur iustus, etiam si in varias tentationes ceciderit. Manus Domini in sacra scriptura auxilium indeficiens, ad perferendos labores significat. Fiat manus tua vt saluet me, inquit Psalmista. Et alibi: Emitte manum tuam de alto, eripe me, & libera me de aquis multis. Nec mirum, quod per manum auxilium: cum per manum vmbra, etiam significetur: vt ex illo Isaiæ constat: Sub vmbra manus suæ protexit me. Talis namquæ, tantæque uirtutis est manus Domini, quod vel sola vmbra potest saluare. Quid ergo iustum in manu Domini, siue coronam dixerim significare: nisi quod iustus habet Deum protectorem & defenso-rem, in omnibus suis laboribus, quia vt ipse pollicetur, cum ipso est in tribulatione: eripiet eum & glorificabit illum. Hinc est, quod homo iustus, ad omnes labores perferendos videtur esse quasi incantatus. Omnia vincit, omnia superat, nemini succumbit, & de omnibus victoriam reportat. Omnia possum, inquit Paulus, in eo qui me confortat. Licet sim homo debilis, & ex natura mea ad quæcumque pro Christo sufferenda impos: tamen illius qui confortat me gratia adiutus, nihil nõ possum, labores vinco, contumelias & carceres sustineo, vincula mihi non molesta, sed suauius videntur, persecutiones contemno: & omnia denique quæ carni inimica apparent, difficultatem quæ præse ferunt, hilari vultu, æquoque animo perfero. Sed ne per aliena diuagemur exempla, & in externis veritatem requiramus: ad nostrum psaltem, nostra se conuertat oratio.

*Lyr. in ma-
nu Domi-
ni, id est in
eius prote-
ctione.**Sap. 3.**Manu Dei
auxilium.**Isai. 49.**Psal. 90.**Philip. 4.**De*

Psal. 88. De quo dicitur in Psalmo 88. Inueni Dauid seruū meū, oleo sancto meo vnxi eum, manus enim mea auxiliabitur ei. Nihil proficiet inimicus in eo: & filius iniquitatis non nocebit ei. Non enim cōtentus est dicere, quod inuenerit eum, & quod oleo sancto vnixerit: sicut antiquitus milites vngebantur ad luctam, siue ad palestrā, vt aptiores & fortiores redderentur: sed statim addit: Quod manus eius auxiliatura sit ei. Vbi Paraphrasis Caldea inquit: Manus meæ paratæ sunt in adiutorio eius, vt inde intelligamus, quam paratum est auxilium eius, *quan a punto est a suo socorro*: ad auxiliandum eis qui suo indigent auxilio. **D. Hiero. ex Hebræo:** Cum quo manus mea firma erit: ad ostendēdum, quod neque manus Dauid, neque manus Dei solum, sed vtraque simul operari debet. Non ego solum dicebat Paulus, sed gratia Dei mecū. Necessē enim est ad reportandam victoriam ex inimicis, quod manus Elisæi superponantur, super manus Ioas (sicut 4. Reg. 13. narrat historia) vt sagitta salutis Domini contra Syriam iaciatur. Inutilis enim erit quæcumque nostra operatio, inualida quæ omnis sagitta quæ per manum Domini directa non fuerit. Vnde, inquit, manus mea auxiliabitur ei, & brachium meum confortabit eum. Quare nihil proficiet inimicus in eo: & filius iniquitatis non nocebit ei. Per inimicū Lyranus Saulem intelligit. Per filium iniquitatis Absalonem filium suum, qui illū persequebantur. Videns igitur Dauid, filij sui crudelitatem, qua contra eum seuerat: & coniurationem, quam molitus fuerat, vt ab eo regnum & imperium auferret: intelligēs quæ vires suas impares esse, ad tam atrocissimum hostem profligādū, ad Deum adiutorem suum confugit, suppliciter ab eo auxilium exposcens, Domine tu es adiutor meus & pro testor meus: Deus salutis meæ, in cuius virtute omnes inimicos meos superabo. Da robur, ser auxiliū, & ne differas mihi ferre opē. Quia persecutus est inimicus animam meam, humiliavit in terra vitam meam.

D. Hiero.

D. Hieronymus per inimicum Diabolum intelligit, generis humani hostem. Inquit enim: Hoc interpretatione non indiget, nulli dubium quia Diabolus. Cui cōsonat etiam **D. Gregorius**, dicens: Quis sit generis humani inimicus, ostendit qui parabolam zizaniorum exponens, ait: Inimicus autem, Diabolus est. Et **Apostolus Petrus**: Aduersarius vester diabolus, tanquam leo rugiens, circuit quærens quem deuoret. Petiit ergo Dauid auxilium contra diabolum, qui generis humani communis est hostis. Hic nimirū verus inimicus est, qui non vitæ corporis, sed animæ insidiatur, non perituras corruptibilesque diuitias, sed æternas à nobis auferre contendit. Homo namque qui nos persequitur, non inimicus sed minister, salutis quæ nostræ pedagogus appellatus est: quo interueniente Deus nostram operatur salutem. Peccator, inquit **B. Aug.** ideo viuere permittitur, vt corrigatur, vel vt bonus per eū exerceatur. Hæc enim interpretatum, nobilium quæ, & inter vulgarium hominum filios, differentia versatur: quod primi pedagogum quændā habent, qui illorum curam gerat, illos doceat, arguat, & reprehendat quidquid correctione, & reprehensione dignum fuerit: at secūdi pedagogum non habēt, sed eis quidquid libuerit pro votis conceditur. Sic nimirum prædestinati, qui filij sunt Dei adoptiui, quamdiu in gratia permanserint: quorum suprema illa felicitas, regni quæ cælestis hereditas, futura est, pedagogum habent, nempe inimicū, qui illos exerceat, corrigat, & reprehendat, qui verè inimicus censendus non est, cum potius illis profit quā noceat. Vnde summopere aduertendum est, quod Christus seruator noster, cum de inimicis apud Matthæum sermonem haberet, nobis præcipiens eorum dilectionem, dicens: Diligite inimicos vestros: statim subdit: Benèfacite his qui oderunt vos. Non enim inquit, benèfacite eis, qui vobis malum faciunt, sed his qui oderūt vos: vt ostēdat quod ille qui nos persequitur, non nobis malum quin potius bonum confert, quia per eum ad virtutem exercemur.

D. Hiero.

D. Grego.

D. Petr.

B. Aug.

Simile.

Matth. 5.
Inimicus nō
nocet.

ff

De

Gen. 25. De sancta illa Rebecca legitur in scriptura, quod cum duos in suo utero haberet filios, scilicet, Esau & Iacob: & inter se ipsos passim rixarentur: cum super hoc Dominum contuleret, dictum est ei: maior seruiet minori, id est, Esau seruiet Iacob. D. Aug. super hæc verba hanc mouet difficultatem. Quomodo Esau seruiuit Iacob, si quidem videmus quod eum usque ad mortem persecutus est, & timore eius a propria patria exulauit? Cui questionem respondet: maior seruiet minori, non obediendo, sed vexando, quemadmodum ignis deseruit auro. Itaque licet peccator iustum persequatur, opprobrijs & contumelijs eum afficiendo, mortem ei minitans: non tamen illi nocet, sed predestinatum malum ei confert, sed bonum, quare inimicus appellandus non est. Ille solum hoc nomine gaudet, qui vitæ anime nostre insidiatur, qui hereditatem æternam a nobis eripere sepe machinatur, Vnde D. Greg. ait: Ipse enim est qui animas persequitur, qui mortem inferre perpetuam moritur, ipse est, inquam, qui incautos decipit, & in via huius vitæ gradiens tendit. Ideo Proph. ait: In via hac qua ambulabam, abscederunt superbi laqueum mihi, & funes extenderunt in laqueum, iuxta iter scelerum posuerunt mihi. Qui locus licet de hominibus peccatoribus intelligi possit, sed non nisi quatenus membra sunt diaboli, & organa eius, vt ex D. Aug. & D. Hier. in explicatione facile colligitur. Rursus etiam de diabolo scriptum est apud Iobum, c. 18. Abscondita est in terra pedica eius, & decipula illius super semitas. Pedica enim & decipula, quæ diaboli instrumenta sunt ad capiendas animas, abscondita sunt non manifeste, Vnde periculosiores, magis quæ formidandæ. Hostis enim occultus magis nocet, quam manifestus, & cauea in tenebris constituta, plus nocet, quam ea quæ publicè patet. Gregor. hæc verba Iob explicans, inquit. In terra pedica absconditur: eum culpa sub terrenis commodis occultatur, vt homo videat quid concupiscere valeat, sed nequaquam videat in quo culpa laqueo pedem ponat. Itaque diabolus se habet tanquam venator, vel auceps, qui ad capiendas aues, sub laqueis, vel retibus escas sibi gratas apponit.

ponit, quibus vescuntur, vt eis ipsis attracte, retibus & laqueis capiatur. Cum enim superbo honore & dignitate promittit, eum avaro pecuniam, eum lubrico voluptate, quid aliud agit, quam sub escâ laqueum abscondere, & muscipulam parare, vt animam capere & irretire valeat: Et quidem de superbis Ezechiel inquit c. 17. Sicut perdix inducitur in caueam, vel foueam, & sicut caprea in laqueum: sic & cor superborum. Et recte superbus iudicari & capree comparatur: quia sicut perdix aliena furatur oua, sic superbus & ambitiosus alienos honores, & alienas dignitates, quibus nullam aptionem habet furatur. Et sicut caprea sublime se per appetit, habitatque in montibus: sic superbus appetit super montem dignitatis ascendere. Sed nihilominus licet ista sint sagacissima animalia, astutia tamen aucupis capiuntur: sic superbi & quicumque alij peccatores, astutia demonis. Sed animaduersione dignum est, id quod Hugo Cardinalis in sua glossa super hunc locum aduertit, nimirum quod hic notatur duo genera tentationum. Quoddam apertum, quod nisi abscederetur sub specie alicuius boni, statim ab omnibus percipi posset, sicut est fornicatio, & alia huiusmodi carnalia peccata, & hoc per pedicam quæ sub terra absconditur significatur: aliud latens & subtile, quod vix a sapientibus cognoscitur, quod per decipulam intelligitur, quæ super semitam ponitur. Diabolus igitur quibusdam decipulam tendit, quibusdam caueam parat. Nouit enim mores hominum, & cui vitio sint propinqui, & illa ponit ante faciem eorum, ad quæ facilius vidit inclinari mentem: vt blandis & lætis, luxuriam & vanam gloriam, a speris & iracundis, iram & superbiam. Et quod magis deplorandum est, quod diabolus non per se solum, sed multoties per suos ministros hæc operatur. Sicut enim Reges & Principes, qui venationi sunt dediti, quamplurimos habent venatores & ministros ad venationem exercendam qui eum committantur, & quidquid inuenatione capitur, sibi ascribitur. Dicimus enim Dux hodie quamplurima cepit volatilia, aprum interfecit:

Ecd. 17.
Superbus
Exemplum
naturale.

Hugo.

Simile.

fic dæmon suos habet: satelites & ministros, sathanæ aucupes, ad animas capiendas. Quid enim aliud mulierem inhonestam, quid fraudulentum amicum, qui confocium suum ad peccandum iuuat, quid illum cuius domo ludus exercetur, nisi venatores diaboli appellem? Sic enim eos appellat Dominus per Hierem. cap. 5. ubi conqueritur dicens: Inuenti sunt in populo meo impij insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes in pediculis ad capiendos viros. Intelligens ergo Dauid quæ sint dæmonis artes & versutiæ ad homines decipiendos, & quod suarum persecutionum ipse principalis erat author (licet Absalonem & Achithophellem eius cõsiliarium in ministros assumeret) ad diuinum cõfugit auxilium, dicens. Quoniam persecutus est inimicus animam meam.

Hierem. 5

Humiliauit in terra vitam meam. Hæc verba ad literam exponuntur de ipso Dauid, qui, vt ait Lyranus, satis humiliatus fuit cum nudis pedibus egressus est ab Hierosolyma, persecutionem Absalonis timens, & à Semei fuit exprobratus, & maledictione pessima maledictus, fuitque absconditus in montibus & subterraneis, quasi mortuus. Vnde & spiritus eius nimium fuit, anxius. Verum D. Augu. relicto literalis sensu spiritualem amplectitur, & per inimicum diabolum intelligens, sic explicat hunc locum: Quid enim nobiscum agit quisque persequitur, nisi vt relicta spe cœlesti, terram sapiamus, persecutori cedentes, terrena diligamus? Consonat etiam D. Gregor. sententia: Grauis, inquit, persecutio, qui ceperam amore cœlestium terrena relinquere, & contemptis diuitijs secularibus in cœlis conuersari: iam impulsionem diabolicam cogor summa & æterna despiciere. Habemus hinc, quod vna ex maioribus persecutionibus quibus diabolus nos persequitur, est, facere vt æternorum obliuiscamur, vt totum nostrum studium ad terrena cõuertat. Vnde terrena sapimus, terrena diligimus, & pro terrenis anhelamus. Habet quidem homo desiderium naturale

Lyr. an.

D. Augu.

D. Greg.

naturale beatitudinis: non enim maiori impetu & vi lapis centrum petit, spheram ignis flamma, & flumina ad mare locum suum naturalem feruntur, quam anima nostra ad supremam illam patriam inclinatur: tamẽ corpus quod corrumpitur aggrauat animam & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem, ita, quod licet mens aspiret ad finem, caro tamẽ media contemnit. Anima ad metam contendit peruenire, sed corpus lassitudine & cõsternatione grauat, difficultatem medijs refugit & abhorret. Extat apud quendam poetam symbolum quodam Ingenij, quod nostro proposito adaptari potest. Depingit enim iuuenem quendam pulcherrimum & ingeniosum, sinistra manu duas habentem alas, quibus ad cælum contendit peruenire, sed in dextra pergradem habet lapidem alligatum, quo detentus nullatenus volare potest, neque ad optatum peruenire finem.

*Dextra tenet lapidem, manus altera sustinet alas,
Vt ne pluma leuat, sic graue mergit onus.*

Talis est anima nostra, quæ licet alas habeat inclinatio naturalis, quibus ad cœlestia inclinatur, tamen graue dine corporis onereque carnis detinetur, ne ad optatam metam perueniat. Quapropter B. Hieron. versus hunc expendens, inquit: Ante alas habebam & volabam, nunc autem persecutus est inimicus animam meam, & apprehendit, & ligauit mihi pedes & manus, quemadmodum volatile ab homine comprehenditur, vt quasi videatur mortuum esse, quia non habet licentiam alarum suarum vt volet: ita & me inimicus ligauit conscientia peccatorum meorum. Habemus igitur, quod mens nostra alligatur & detinetur, non solum vinculis corporis, & carnis pondere, verum etiam astutia dæmonis, qui falsis imaginibus rerum temporalium, & voluptatum perstigijs a contemplatione cœlestium diuinarumque rerum amore nos auertere nititur. Habet se inimicus noster admodum veneficæ & incantacricis, quæ videns adolescentem quendam, virginem deperire ardentemque amare: veneficis & in

Homo naturaliter ad Deum inclinatur. Sap. 9.

Ingenij pictura.

Andreas Alciatus.

D. Hieron.

Simile.

Simile.

cantationibus suis generat in anima eius, illius obliuionem, & ad alia amorem eius diuertit: sic anime nostrę hostis, videns quod naturaliter cęlestia appetimus prestigijs suis & fallacijs, obliuionem superiorū in nobis & in oporē immittit, vt amorem nostrum ad terrena hęc & corruptibilia cōuertat. Vnde Salomon ait: Fascinatio nugacitatis obscurat bona, & inconstantia concupiscentię tranſuertit sensum sine malitia. Fascinatio dicitur quodlibet perſtigiū, quo perſtinguntur oculi videntium, vt nihil videant, vel talē nō videāt qualis est res, sed aliter appareat quod ex inuidia plerūque accidere solet. Et Cantor Parisiensis inquit, quod fascinatio est propriē quædam vſtio radij visibilis procedentis ex corde inuidētis, in faciem eius quę respicit, ad nauſeā cogētis, vt cibū retinere nō possit. Quare dicit glossa, quod inuidus gręcē dicitur fascinator, & sic fascinatio est inuidēdo corrūpere. Cū ergo diabolus bona æterna nobis inuideat, neque patiēter sustinere valeat, ab illis se esse deiectū, fascinationibus & perſtigijs suis, nostrū obscurat intellectū ne cęlestia contēpletur, sed visibilia hęc & terrena amet & sapiat. Exclamabat egregius Doctor gentium Paulus contra Galatas, vidēs eos a recto tramite Euāgelij defecisse. O insensati Galatę, quis vos fascinavit nō obedire veritati. Possem & ego licet dispari spiritu, contra totum genus hominum flebili voce, lamentabiliq̄ affectu exclamare & dicere. O insensati homines, quis fascinavit vos, quis suis artibus dementauit, vt æternorum bonorum oblitus, caducarum rerum memores, terrena solū appetatis. Filij hominū, inquit David, vsquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendatium? In Hebręo habetur: filij Adam, & D. Hieron. vertit, filij viri, vsquequo incliti mei ignominiosē diligitis vanitatē, quærentes mendatiū semper? Quasi dicat: Filij Adę filij parentis, qui tam illustres habuit cogitationes, qui dominio terrenorum omnium non contentus, diuinitatem

S. p. 4.

Fascinatio
& perſtigiū quid.
Cantor
Parisien.
Glossa.

A. Gal. 3.

Psal. 4.

tem ipsam appetijt: filij incliti mei, id est, homines qui ratione cōditionis vestrę, cū ad imaginē & similitudinē Dei sitis creati ingenui estis, vsquequo graui corde, id est, quousque cor vestrū per peccatū & vetustā consuetudinē vitiorū aggrauatis? Quare cū ad potiundam tā sublimibus bonis creati sitis, his contēptis inania hęc terrena, & vilia diligitis? Quare tāto studio diuitias amatis, voluptates quæritis, honores humanos affectatis, quæ omnia nugę sunt & mendatia: vt quid vultis beati esse de infimis? inquit August. sola veritas facit beatos ex qua vera sunt omnia, nam vanitas est vanitatum, & omnia vanitas. Quæ abundantia homini in omni labore suo quo ipse laborat sub sole: vt quid ergo tēporaliū rerū amore detinemini: vt quid tanquam prima, extrema sectamini, quod est vanitas & mendatiū? Cupitis enim permanere vobiscū ea quæ trāseūt tāquā vmbra.

Collocauit me in obscuris sicut mortuos seculi. Hugo sic explicat hunc locū, id est in tenebris vitiorū. Quid enim aliud sperari poterat, de eo cuius vita fuit humiliata & cōculcata in terra, terrena appetēdo & desiderādo, nisi quod in tenebris vitiorū collocaretur, & cū mortuis in delubris habitatibus cōstitueretur. Sunt enim vitia et peccata nō aliud quā tenebrę, quę mētē obscurāt et excæcāt, et superne gratiæ lumine priuāt. Ambulabūt vt cæci, inquit Sophonias, quia Dño peccauerūt. Et Prou. 4. Via impiorū tenebrosa, nesciūt vbi corruāt, Psal. 34. Fiāt via illorū tenebrę et lubricū, et Angelus Dñi persequens eos. Vbi per Angelū Dñi aliqui expositores diabolū intelligūt, qui Angelus dicitur esse Dñi, quia minister eius est, et velit nolit, ei est subiectus: iuxta verba illa Iob. 40. Nūquid feriet te cū pactū, aut accipies eū seruū sēpiternū? Hic igitur Dñi Angelus malos persequitur, quia per tenebras densissimas peccatorum, et per voluptatū lubricū, de peccato in peccatū precipitādo, ducit in infernū. Nā sicut solet pastor persequi oues et impellere, vt ad macellū ducat vbi occidātur: sic diabolus p̄ vias asperas et precipitia, ducit suos ad interitū.

D. Aug. 11.

Hugo Car.

Sopho.
Prou. 4.
Psal. 34.

Iob. 40.

Simile.

Sed

Peccator
mortuus si-
milis.

D. Grego.

Gen. 50.

Baruc.

Sed ubi dicitur, sicut mortuos seculi, Veritas hebraica habet: Sicut mortuos antiquos. Peccator enim in peccatis existens mortuis comparatur, non quibuscumque, sed mortuis antiquis, qui corrupti sunt & fœtidi, omni quæ calore gratiæ destituti. Proh dolor, quot mortuos in campo huius mundi, hodie deplorare possumus, quam magnum ossi aridorum cumulum intueri, quot homines sunt in vitijs & concupiscentijs suis interfecti: quot in suis peccatis occisi. Qui in Christo meretur, in sepulchro conscientiaë tumulatur, inquit Gregor. ligatur concupiscentiarum institis, à conspectu Dei proicitur, duritiæ operitur, lapide iniquitatis intus clauditur. Sunt igitur mortui antiqui, qui in prava suorum peccatorum consuetudine perseverant, neque respiscunt ad Deum per penitentiam se ipsos convertendo. Mortuus fuit Iacob in Aegypto, ut ex libro Genesis patet, sed filijs suis precepit cum moreretur, ut ad terram promissionis quam Dominus daturus erat illis, ossa sua secum asportaret. Non mirum est, o homo, quod in Aegypto moriaris, moritur enim iustus Iacob in Aegypto, quia non est iustus qui non peccet, septies enim in die cadit iustus: verum quod omni sollicitudine observare debes, hoc est, ne in Aegypto patiaris tumulari, ne in peccato diu maneat, & in tenebris vitiorum perseveres. Quid est Israel, aiebat Propheta Baruc, quod in terra inimicorum est? Inueterasti in terra aliena, deputatus es cum mortuis sempiternis. Hoc dicebat Propheta, non sine magna admiratione, videns Israelem in Babylonica captiuitate degentem, inter inimicos securum, inter labores gaudentem, & inter captiuitatis ignominiam exultantem. Quare Israel inter inimicos tuos commoraris? quare in terra aliena contentus vivis? Quare iugum seruitutis à tua ceruice non repellis, & ad patriam reverti non contendis? Sed mortuis sempiternis assimilaris, qui in sepulchris corrupti sunt in pulveremque redacti? Idem vobis dicimus peccatores, qui in tumulis vitiorum vestrorum, per totum

totum vitæ spatium commoramini. Nonne advertitis quod in magno discrimine & periculo versamini? Estis enim in terra inimicorum, Dæmoniorum, scilicet, qui animas vestras occidere quærunt: quare ergo catenam peccatorum & ferreum seruitutis iugum per penitentiam à vestris ceruicibus non excutitis? Equidem hoc vobis provenit, quia inueterastis in terra aliena, ex longa, inquam, peccandi consuetudine. Oseas 4. cum de peccato Efrain Propheta ageret, inquit: Ligavit eum spiritus in alis suis, id est, non mirum est quod Efrain peccatum idololatriæ non relinquat, quia spiritus malus prava consuetudine eum in alis ligatum habet. Sicut cum puer passeruli alas, ne à manibus eius fugiat filo ligare solet, neque in altum volare permittit. Hæc est præcipua inter alias ratio, quare peccatores ad Deum non convertuntur, quare Dæmonis manus non effugiunt, & eludunt per penitentiam, nimirum, quia spiritus ligavit eos in alis suis fune prave consuetudinis, quæ in causa est, ne ad Deum se convertant, & ad caelestem patriam aspirent, quin potius omnibus his contemptis in misera peccati seruitute, læti vitam suam transigant. Considerate, obsecro, mulierem quandam in carcere detentam, quæ ibi filium peperisset, qui quidem adhuc parvulus, licet in loco nimis stricto, horrendo, & fœtido vitam degat, tamen ludens & gaudens: quia libertatem non est expertus, neque alium vivendi modum cognovit. Cui mater summa tristitia affecta diceret. O fili, si miseriam nostram cognovisses si libertatem pristinam, & antiquam meam felicitatem fuisses expertus: non utique gauderes, sed profusis lachrymis nostram deplorares miseriam. O peccator, qui funibus peccatorum, & vitiorum compedibus detentus, in carcere dæmonis strictissimo lætaris summo pereque gaudes, quare hoc tibi contingit: nisi quia longa consuetudo in alteram naturam iam tibi conversa est: Vnde bonorum caelestium oblitus, solum ad presentaneam voluptatem attendis. Vtinam considera

Simile

res, quæ & quanta sunt quæ nobis promittuntur in cœlo, vilescerent quidem omnia quæ habentur in terris, quia terrena substantia mors est, non subsidium, captiuitas non libertas, tenebræ non lumen. Hoc si attenderes, proculdubio cum Dauid exclamares & diceres: Anxius est in me spiritus meus, in me turbatum est cor meum, tenebras & horrorem peccatorum meorum consideras: & tandem ad Deum per veram penitentiam conuersus, gratiam in presenti impetrares, & in futuro gloriam.

Concio tertia.

*Memor fui dierum antiquorum, meditat-
us sum in omnibus operibus tuis:
Et in factis manuum tuarum meditabar.
Expandi manus meas ad te:
Anima mea sicut terra sine aqua tibi.*

Nnuerat citharedus noster vehementer timere iudicium diuinum, & in arenam cum Deo rectissimo iudice descendere, quare dicebat: Et non intres in iudicium cum seruo tuo Domine, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Dixerat itidem illius spiritum sollicitum & anxium esse, maxime quæ perturbatum cor, ex memoria peccatorum suorum: nunc quasi reddens rationem huius timoris & sollicitudinis, inquit: Memor fui dierum antiquorum, & meditatatus sum in omnibus operibus tuis. Quod explicat

placat Lyranus de diebus antiquis Noe, in quibus mundus propter hominum peccata fuit inundatus & submersus. Et quidem nihil est quod magis vitæ nostræ libertatem frenet & coerceat, quam diuinæ iustitiæ, suppliciorumque ex illa promanantium consideratio. Verum enim est, hominem ex natura sua esse liberum, & ad quæcunque perpetranda mala, procliuem & intrepidum, nec facile diuinæ legis iugo ceruicem submittere. Vnde & ait Iob: Vir vanus in superbe abiam erigitur, & tãquam filium onagri liberam se natum putat: verum cum stricis iniustitiæ Dei recordatur, eiusque seuerissima supplicia ad memoriam reuocat (nisi omnino captus sit mente, & ab omni ratione alienus) statim in magnam et admirationem simul, et stuporem rapitur, et non potest valde non pertimescere. Quis enim confidens seuerissimum primi nostri parentis supplicium propter inobedienciæ peccatum, cibumque vetitum, non perhorrescat? Hominem enim qui ad imaginem Dei creatus fuerat, in quo ipse Deus assimilari et depingi voluit, quem præsidem omnium suorum operum constituerat, creaturas omnes sub pedibus eius subiiciendo, quem in amenissimo paradisi loco constituerat, donisque tam naturalibus quam supernaturalibus decorauerat, propter vnicum solum peccatum inobedienciæ, gladio diuinæ suæ ultionis cum tota posteritate sua transfuerat, & à paradisi gaudijs expulit. Quis etiam ad memoriam reuocans, diluuium illud generale, quo Dominus vniuersum mundum propter peccata illum inhabitantium deleuit, in quo omnis eius pulchritudo periit, opulentissimæ vrbes corruerunt, altissima menia diruta sunt, ciuitates antiquæ solo equatæ, & omnia denique animantia ab vndarum seuitia, aquarumque tempestate sunt absorta: qui non ingentem diuinæ ultionis concipiat timorem, & cum Propheta Regio exclamet: Cõfite timore tuo carnes meas: à iuditij enim tuis timuis Quod exponens Lyranus, dicit: Quibus totum mundum

Lyranus.

Iob. 12.

Gen. 3.

Psal. 118.

Lyranus.

submersisti aquis diluuij. propter peccatum luxurizæ. Ideo, inquit quidam, apparet in nubibus cæli iris, tot coloribus ornatus, aquam, ignemque, significantibus, vt eo viso supplicij illius seuerissimi recordemur, quando Deus vniuersum mandum aquis diluuij subuertit. Qui nimo & Abulensis super Iosue, tomo 1. fol. 113. col. 2. existimat, ideò Deum in principio cuiuscunque legis, tã seueram de transgressoribus ultionem: sumplisse (vt patuit in primo nostro parente Adamo, & in illo qui post promulgationem legis Mosaicæ, in die festo ligna coilegit, quem Deus lapidare iussit) vt reliqui omnes, in alieno capite (quod aiunt) periculum sumentes timerent. Hoc fuisse Dei designium manifestè colligitur ex illo tremèdo supplicio, quo rebelles illas familias datam & Abirò & Core affecit. Postquam enim deglutiuit eos terra vniúque in infernum descenderunt, vt ibi dicitur, & aliquos eorum, ignis a Domino egressus deuorauit, eo quod munus sacerdotale sibi vsurpare voluissent, præcepit Dominus Moyse, vt thuribula, quibus thura obtulerunt, quæ in medio incendij iacebãt, sumeret, producta quæ in laminas altari affigeret, vt cernerent ea pro signo & monumento filij Israel, quod & factum est. Sic enim dicitur tunc ergo. Eleazar sacerdos thuribula ænea in quibus obtulerant hi quos incendium deuorauerat, & produxit ea in laminas, affigens altari: vt haberent postea filij Israel quibus cõmonerentur. Rectè inquit, quibus cõmonerentur: cõmonefaciebant, nam que turibula illa muta omnes tabernaculum ingredientes & seueritatem diuinæ iustitiæ prædicabant, ne quis deinceps contra legem Dei aliquid attentare præsumeret: nemo enim thuribula illa intuebatur, qui horrendum illud supplicium ad memoriã reuocans nõ expauesceret, quare thuribula illa in laminas producta altari quæ affixa, quasi precones diuinæ ultionis erant. Hæc præcipua ratio est, quare Dei supplicia in scriptura sacramentorum mandata sunt, nobisque, diuino sic disponente spiritu in Ecclesia prædicantur & referuntur: vt videlicet

Abulensi.

Nunc: 16.

delicet admoneamur, & sint nobis in signum & monumentum vitionis diuinæ. Cuius enim cor ferreum, supplicia Dei considerans non contremiscit: Quis seueritatem eius, in al quibus iustitiæ suæ operibus, quæ nobis in Scriptura referuntur, mente voluens, non expauescit? Quis non timebit te ô rex gentium? Non longè ab hac cõsideratione esse videbatur, qui dicebat: Quasi tumentes saper me fluctus semper timui Deum. Nauta enim qui maris sequitiam, vento. ù impetum, & vndarum crudelitatem optimè nouit, magis timet quacunque tempestate suborta, quã ille qui harum rerum nullam habet experientiam, vnde quacunque visa nubecula in cælo, statim ad tempestatem se præparat, & contra maris pericula se munit. Sicut ob tanquam miles expertus, qui tot laborum naufragia pertulerat, & in seipso diuinæ virtutis fecerat periculum, ex quacunque & quantumuis leui causa, occasionem sumebat Deum timendi, qui videbatur ei quasi mare feruens & procellisum super se irruere. Sed quis hoc non miretur, quod cum iusti & Deo feruientes, in perpetuo timore Dei vitam transigant, peccator absque vilo timore mala perpetrat, suos sequitur affectus, carni luxurizæ deseruit. Timet ille qui de se ipso verè dicere potuit: Iustitia indutus sum, & vestiuim me sicut vestimèto, & diademate iudicio meo. Oculus fui cæco, & pes claudicat pater erã pauperum, & causam quam nesciebã diligentissimè inuestigabã: hic. n. quasi tumentes fluctus timet super se Deum, & pondus eius ferre non valet: & peccator omni virtutum genere destitutus, peccatis & abominationibus plenus, securus est, & in vtrâque aurè dormit: Qui. n. tantã occasionem timendi nõ habet, timet: & qui timere debet ab omni sui timore alieni? Vnde hoc prouenit, nisi ex ignorantia: vt habet D. Grego. in regist. lib. 6. c. 186. quia perhorrendum illum strictissimi iudicij diem nõ cõsiderant, in quo vnusquisque prout gessit in corpore recipiet. Propter quid irritauit impius Deum, inquit Psalmista, & respondet, dixit enim in corde suo non requiret: videns quoniam

Ios. 13.
SimilesIusti Deum
timet.

Iob. 29.

D. Grego.

Psal. 9.

tu laborem & dolorē cōsideras, vt tradas eos in manus tuas. Irritauit, inquit, *se anda burlando con el, le anda siluã do y cocando*, pro nihilo pendit illum, & ad iram eū prouocat. Sicut cum aliquis inimicum suum contemnit, & post ilatam ei iniuriam, per ianuam domus eius deambulat, *le ronda la puerta*. Sic peccator diuinam iram prouocat, inuere cundē contra illum incedendo. Est etiam irritare propriū taurorum. Dum enim taurus agitatedus est, virgis plenus, sanguine perfusus, lassatus iam, & morti propinquus, solent eum prouocare vocibus & clamoribus sibilantium, vt ad aliquem insequendum eum incitent. Sic enim Deum vulneribus plenū, sanguine perfusum, cruciq̄ affixum, nostris operibus irritamus. Quia nimirum dicimus in cordibus nostris, non requireret. Obliuiscimur iudiciorum eius, & non recordamur operum & suppliciorum, quæ propter peccata hominū ab initio fecit. Quid enim aptius his perditissimis hominibus dici potest, quam id quod Dauid hominibus sui sæculi dicebat: Nolite extollere in altum cornu vestrum, quia nequē ab oriente, nequē ab occidēte, neq̄; à desertis montibus, quoniam Deus iudex est. Nolite contra Deum cornu vestrum exaltare, quasi illum despiciendo & prouocando ad pugnam. Nolite in malitia & in peccatis vestris gloriari: quoniam Deus iudex rectissimus est, & vbiq̄ præsens ad puniendum. Quare neque ab oriente, neque ab occidēte, neque à desertis montibus, id est, à nullo loco vobis suffugium & auxiliū venire poterit: sed de vestris delictis & peccatis liberē vindictam sumet. Nullum enim malum apud Deum inultum. Recordamini suppliciorum, quæ à sæculo fecit, quomodo propter esum ligni vitæ, primi nostri parentes cum tota sua potestate fuerunt puniti, mūdus propter peccatum luxuriæ inundatus. Sodoma cum suis finitibus ciuitatibus igne cælesti combusta. Datam perit cum aliis complicibus. Hęc enim omnia voluebat animo ille, qui causam & rationem reddens, quare diuini

*Simile.**Simile.**Psal. 74.*

iudicij,

iudicij, tantum conceperit timorem, aiebat: Memor fui dierum antiquorum, meditatus sum in omnibus operibus tuis, sup̄lè iustitię: & in factis manū tuarum meditabar.

D. Theodoretus longe aliter hunc locum explicat, dicens: In memoriam reuocauit, à quot calamitatibus maiores nostros liberaueris, & expugnabiles inimicis esse non siueris: & recordatus sum beneficiorū quę in Abraham contulisti, & in Isaac, & in Iacob, & Ioseph, & magnam consolationem hinc percipiebam. Ac si diceret: Verum est quod inimicus meus, filius vtique, qui ex utero meo est egressus, persecutus est animā meam, cōculcat & deiecit ad terram vitam meam: video me in tenebrosis terræ cauernis collocatum, sicut mortuos sæculi, quare & anxius est spiritus meus, & in me ipso cor meum conturbatum: verum cum recordor dierum antiquorum, cum ad memoriam reuoco, quomodo amicos tuos à mundi persecutionibus quas passi sunt, validissima manu liberaueris, magnam consolationem, simul & spem concipio, quod me seruum tuum ab his persecutionibus, & præsentaneis periculis liberabis. Nihil est vnde mens nostra maiorem spem & fiduciam concipere possit, cum in medijs versamur calamitatibus & periculis, quam memoria dierum antiquorum, in quibus suos Deus, de medijs laboribus & persecutionibus, potentissimè liberauit. Quia cum Deus acceptor personarum non sit: sicut liberauit eos, & nos vtique liberabit, si ad eum tamē toto confugiamus corde. Quare D. Paulus in Epist. quam ad Roman scripsit c. 15. inquit: Quæ cumquē scripta sunt, ad nostram doctrinā scripta sunt: vt per patientiam & cōsolationem scripturarum, spem habeamus, id est, vt videntes amicorum Dei patientiā & tolerantiam in suis laboribus, simul & cōsolationē quam de diuino acceperunt auxilio: nos etiam spem habeamus, quod à nostris periculis eruemur, si diuinū imploremus auxilium: patienterquē labores sustineamus.

Quia

*Theodore.**Deus suos
protegit,
liberat.**Ad Romā,
15.*

Chriſtoſt. Quia (vt inquit Chriſtoſt.) ſicut ſpes tolerantiam, ſic & tolerantia generat ſpem: quia virtutes iſtæ ad inuicem ſe ipſas pariunt. Hoc etiam argumẽto vſus eſt, ſtrenuus ille Dux Iudas 1. Mach. 4. qui cum Gorgia dimicaturus, ſic ſuos alloquutus eſt: Ne timueritis multitudinẽ eorum, & impetum eorum ne formidetis, mementote qualiter ſalvi facti ſunt patres noſtri in mari rubro, cum ſequeretur eos Pharaõ cum exercitu multo, id eſt, reuocate ad memoriam, in quanto tunc populus verſaretur periculo, cum ex vna parte tyrannus, cum validiſſima militum manu, eos inſequeretur, ex altera mare videret ſuperbiens, & ad nubes vſquẽ, vudas ſuas eieciens, ex duobus vero lateribus, ſaxa erant, & præcipicia immenſæ magnitudinis, vnde nulla videbatur eis ſpes ſalutis reſidua: & tamen Deus omnipotentia ſua aperuit illis mare: vt recto tramite, ſic iſq; veſtigijs poſſent pertransire, ita & nunc ſi clamamus ad cælum, miſerebitur noſtri Deus noſter, & inter tot calamitatum & periculorum vndas, viam ſalutis & incolumitatis nobis oſtẽdet, qua tot poſſimus fugere incommoda. Fuit enim exortatio hæc tantæ efficacitæ & virtutis, quòd licet inermes eſſent & in pauciſſimo numero, tamẽ inimicoſ ſuos aggreſſi, illoſ vicerunt & fugarunt. Hoc vtique nos agere debemus, quando labores nos circumſtant, quãdo perſecutionibus premimur: & in aliquo verſamur periculo, ne de diuina diffidamus miſericordia. Debemus enim in illoſ oculos conuertere, qui in eiſdem fuerunt laboribus conſtituti, & tamen per manum omnipotentis Dei liberati ſunt. Si pauper es curtamquẽ ſupelleſtilem habes, vnde filioſ & reliquam tuam familiam alere poſſiſ, in Thobiam pauperem conuertere oculos qui cum in ſumma eſſet paupertate, non tamen illi defuit diuina conſolatio. Si inimicoſ habes qui te perſequantur, Iosephum intueri quem fratres ſui perſeuti ſunt, & Iſmaelitæ vendiderunt: qui in Aegyptum ductus eſt, ibi quẽ de falſo crimine accuſatus: quem tamẽ Deus non dereli-

*Tobias. 10
& 11.
Gen. 37.
39. 40. et
per plura
cap.*

dereliquit, quinimò vt ait Sapiens: Deſcendit cum illo in foueam, & in vinculis non dereliquit eum. Si demoniſ tentationibus vexariſ, ad patientiſſimum Iobũ ocu-
los conuertere, quem demoni obſcena à Deo ſollicita perſecutus eſt, variſſiquẽ tentationibus diueſcauit, quem ta-
men diuino munimẽto præſidio vincere nequaquam po-
tuit. Legitur in Exod. cap. 17. quòd in bello certamine
quod Iſraelitæ inierunt contra Amalech, Moysiſ ele-
git Ioseph: vt ad præliandum exiret, cui dixit: Elige vi-
ros & egreſſus pugna contra Amalech, cras ego ſtabo
in vertice collis, habens virgam Dei in manu mea. Pa-
raphraſis Caldaica addit. Et virga qua facta ſunt mira-
cula, erit in manu mea. O bone Deus, quiſ nõ videat in
elevatione huius virgæ, aliquod latere myſteriũ? Quod
nam remediũ eſt contra ingenteſ militum copias, ho-
minumquẽ multitudinem in collem aſcendere, & virgã
elevatione in manu tenere? Nunquid virga illa hoſtium
animiſ timorem inuſura erat? Equidem magnũ ingeſ-
ſit eis timorem, cum viderent virgam illam, quẽ in colu-
brum fuerat conuerſa: & quã media, tot plagas, & tot
prodigia, in Aegypto Deus fuerat operatus. Verũ au-
ſim dicere, crediderimque, nõ eſſe illam præcipuã Moy-
ſiſ intentionem, ſed vt fiduciam & ſpem victoriẽ popu-
lus conciperet: virgam illam intuendo, reuocando quẽ
ad memoriam, quot mirabilia virtute illius, Moysiſ in
Aegypto operatus fuerat, credentes quod ille qui po-
tuit, plagas illas in Aegypto emittere, cynipheſ produce-
re, flumina in ſanguinem conuertere, & mare rubrũ ape-
rire, nullo negotio, poſſe etiam Amalechitas ſuperare.
Sic nimirũ miles Chriſtianus, cũ ab inimicis ſe ipſũ ob-
ſeſſum conſpexerit, tentationibusque vexatum, in eam
virgam oculos conuertat, de qua dictum eſt. Virgã vir-
tutiſ tuæ emittet Dominus ex ſiõ: dominare in medio
inimicorum tuorum, ſcilicet in Chriſtũ. Redemptorẽ ne-
ſtrum verum Deum: qui tot mirabilia operatus eſt, vt
amicos ſuos à periculis liberaret, & ſtatim magnam
hh ſpem

S. p. re.

Iob. 1.

Exod. 17.

Nota.

Exo. 70.

et alibi.

Pſal. 109

spem suæ salutis concipiet. Quod quidem Dauid noster, in medio suæ tribulationis faciebat, cum dicebat: Memor fui dierum antiquorum: meditatus sum in omnibus operibus tuis, & in factis manuum tuarum medita-

D. Hiero. bar. Vbi D. Hier. iuxta veritatem Hebraicam vertit: Facta manuum tuarum loquebar, id est, mihi ipsi narrabam, ut vel sic non desperarem, sed fiduciam conciperem.

D. Hiero. Adhuc D. Hieron. hunc locum aliter explicat: cuius explicationem cum ad mores nostros componendos pertinere, referre non grauiabor. Nostra enim principalis intentio in his declamationibus non est, vel subtilia dicere, vel literalem sensum ad modum explicare, vel audientium animos eloquentiæ vi ad nos ipsos conuertere, sed potius de rebus ad mores componendos, animas que conuertendas spectantibus disserere. Hoc enim discrimen inter vinum curiositati addictum, quiaulam principis sequitur, & inter auidum colonum versatur: quod ille cum rus petit tempore verni, statim ad hortum vel viridarium se confert, ibi quæ ex varijs floribus, herbisque odoriferis fasciculum construit: hinc colligit rosam illinc violam, iam florem carpit, iam murtam, & ex omnibus ad oblectandum visum, odoremque captandum conficit fasciculum. Hic vero longe aliter se habet: nam cum primum in agrum se confert, ad meses, ad triticum & hordeum neglectis floribus oculos conuertit. Summa que attentione considerat: utrum bene radicum sit triticum, si sit bene expurgatum, vel herbis nocuis permixtum.

Simile.

Si adhuc sit in herba, vel iam grana producere incipiat. Si desuella el pan, y est a emberca, y si comienz in a granar las espigas. Sic in presenti opere, non est animus tam de rebus curiosus & inutilibus, quæ solum ad mentes oblectandas deseruiunt, quam de his ex quibus aliquem fructum percipere possimus disputare. Est ergo expositio D.

D. Hiero. Hieron. quæ ad mores pertinet, quod hic Propheta sanctus de illis diebus loquatur: in quibus antequam peccaret, adulterium committendo, Deo insequiebat. Sic enim ait:

ait: Memor fui dierum meorum priorum quando habebam confidentiam, nunc autem mihi nox est. Itaque conferebat Dauid, statum illum peccati, cum statu innocentie suæ antequam peccasset, & vehementer dolebat, ab illo decidisse. Creditur propter commissa peccata in tot labores incidisse. Non enim parum refert, cum a Deo auersus fuerit peccator per culpam, ad statum pristinum oculos conuertere, diuinorumque fauores quibus potiebatur contemplantari, ut vel sic statum peccati abhorreat, & ad gratie statum peruenire contendat. Cum Adama pariter noster propter inobedientiam peccatum de paradiso fuit expulsus, dicitur Gen. 3. secundum 70. versionem, quod collocauit eum Dominus ante paradisum voluptatis, id est in quadam regione, ex qua quotidie Adama paradisum posset aspiceret: ut presentem miseriam, in qua per peccatum incurserat, cum amissa illa felicitate conferens peccati sui pœniteret. Huc spectant verba illa Iob, quæ c. 29. habentur: Quis mihi tribuat, ut sim iuxta menses pristinos, secundum dies quibus Deus custodiebat me, quando splendebat lucerna eius super caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris, quando lauabam pedes meos butiro, & petra fundebat mihi riuos olei, conferebat presentem miseriam cum antiqua prosperitate, & sic grauius dolebat, accendebatque in se ipso recuperandi illam desiderium. O homo qui gratiam Dei amisisti per culpam, & a tam suprema felicitate, ad tam miserum statum deuenisti: si attentè considerares, quot bona gratie perdidisti per culpam, omnia bona opera quæ in charitate patraueras, quæ nullius iam sunt momenti & valoris, Angelorum consortium, & beatarum mentium amicitiam, & quod plus omnibus est, adoptiuam ipsius Dei filiationem, qua ius ad hæreditatem cælestem habere posses. Si hæc, inquam, considerares, animoque tuo volueres: quomodo præ magnitudine doloris exclamares & diceres: Quis mihi tribuat ut essem iuxta menses pristinos &c. Inducit Propheta Osee c. 3. Meretricem quandam, animam ipsam aduibrantem, quæ a Deo recedit per culpam, dicitur:

hh 3

Vadama

Gene. 3.
Septuaginta

Iob. 29.

Dama que
incurrit
peccatorum
mentem re
uocantia

Osee. 3.

vadā post amatores meos, qui dant panes mihi, et aquas meas, anā meā, & linū meū. &c. Cui Deus. Propter hoc: ecce ego, sepiam vias tuas spinis, & sepiam eam in aceria & semitas tuas non inueniet, et sequetur amatores suos et nō apprehendet eos. Vbi inquit glossa: Sepiam vias tuas spinis, id est, actiones tuas duris laboribus implicabo. Procevit enim ex misericordia Dei, quod in voluptatibus, quibus ab eo recedimus, plerumque spinas, dolorum et amaritudinum reperiamus, vt sic resipiscentes ad eum conuertamur, dicamusque cum meretricē illa: Vādā et reuertar ad virum meum priorem, quia bene mihi erat tunc, magis quam nunc. Et cum filio prodigo experientia malorum conuicti, etiam fateamur. Quāti mercenarij, in domo patris mei abūdant panibus, ego autem hic fame pereō. Surgam et ibo ad patrem meum, et dicam illi: pater peccavi in cælū et coram te. Ex quo intelligimus, quod prouidentia Dei sepe nobis accidāt mala, ne habeamus ea que cupimus, et varijs calamitatibus huius sæculi, ac miserijs ad Dei seruitutem redire cogamur. Vnde Dauid, cum seipsum afflictum et persectum videret, intelligens hoc sibi propter peccata sua contingere, ad Deum cōuersus: pristini sui status, in quo amicitia Dei fruebatur, non immemor, aiebat. Memor fui dierum antiquorū, meditatus sum in omnibus operibus tuis.

D. Grego. Et in factis manuum tuarum meditabor. D. Gregor. per facta manuum Dei, Sanctos et Prophetas intelligit, quorum exemplum multū confert, ad nos ipsos commouēdos ad penitentiam. Dicitur enim in Psalmo: Opera manuum tuarum sunt cæli: quod de illis cælis intelligi potest, de quibus alibi dicitur: Cæli enarrāt gloriā Dei. **Psal. 101.** Illi sunt cæli, inquit Greg. qui enarrant gloriā Dei, qui opus manuum Dei dicuntur, quia diuinam in se non deformant imaginem, charismatum non excludunt dona, animæ speciē non demoliuntur, qui nihil boni sibi sed totum gratiæ Dei tribuunt, scientes se nihil habere, quod

quod non acceperunt. Hoc enim operatus est in eis, qui vana misericordix fecit eos, qui illos ante mundi constitutionem in seipso elegit, vt in se non gloriantur, nec altum sapiant. In his meditatibus, qui de Babylone reuersus, exempla eorum sibi ad imitandum proponens, ne deceptus conuersatione eorum, qui terrena sapiunt, in eadem quæ dimisserat relabatur, et fiat deterior erroris confusio, si post acceptum aratrum, ceperit retro aspicerē, aut ad tollendam tunicam in domum remeare. Eorū itaque exemplo se ad bene operandum excitat, et cum eis absens corpore mente conuersatur. Ad huc Grego. Ex quibus verbis facile colligere possumus, quantū cōferant sanctorum exempla, ad nos instruendum, et ad permouendū animos ad virtutem sectandā. Plus enim homo exemplis viujs, quam verbis mortuis excitatur. Quia sicut Bernardus ait in quadam epist. Sermo viuus et efficax, exemplū est operis, facile faciens suadibile, quod dicitur, dū monstratur factibile quod suadetur. Vnde est, quod Seraphicus doctor D. Bonauen. in prologo sui breuiloquij, acutissimē dixit, scilicet, quod cum finis doctrinæ sacræ sit vt bene facimus, et saluemur: hinc est, quod non per diuisiones, aut definitiones, sicut ceteræ speculatiuæ scientiæ procedit, sed per aptiorem modū, quo volūtas nostra ad virtutem inclinaretur. Et quia magis mouetur, affectus ad exempla, quam ad argumenta, ideo per modū authenticū procedit, exempla nobis virtutū narrando. Genesis 30. dicitur, quod Iacob qui oues foci sui Laban pascebat, tulit virgas quasdam populeas, virides et amygdalinas, et ex platanis, quas ex parte decorticauit: et posuit eas in canalibus: vt cū venissēt greges ad bibēdū, ante oculos haberent virgas illas diuersorū colorū. Et factū est, inquit textus, quod cū tēpore coitus, oues intuerētur virgas, parerēt maculosa et varia, et diuerso colore respersa. Quod quidem non per aliud miraculū, sed naturaliter contingisse credendū est: sicut expositores, inter

Glossa.

Marc. 13.

Matth. 24

Bernardus

D. Bonau.
Scriptura
sacra magis per exempla, quam per diuisiones, aut diuisiones procedit.
Gene. 30.

D. Hiero. quos B. Hieron. sentiunt. Qui id aliquando tempore conceptus contigisse, aliquibus probat ex eplis. Quē locum dum explicat Hugo Cardinalis, in sua glossa, inquit: Ponere virgas ante oculos gregum, est sanctorum vitas, atque sententiās in exemplum adducere. Nonne Paulus virga fuit, quę se aspici iubet: Philippen. 3. Imitatores mei stote fratres charissimi: & Christus nonne virga fuit in passione decorticatus: ad quem aspiceri iubet, Hebræ. 12. Recogitate eum, qui talē sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem. Huius virgę decorticationem si diligenter aspiciamus: concipiemus factus varios, id est, actus & affectus virtutum varietate fulgentes, iuxta illud I sai. 26. A facie tua concepimus Domine, & peperimus spiritum salutis. *Expandi manus meas ad te, anima mea sicut terra sine aqua tibi.* Reddit rationem Propheta, quare ad Deum confugerit, eiusquē implorauerit auxilium, & ad illam manus expāderit, dicens: Quia animā mea sicut terra sine aqua tibi. Sicut enim terra sine aqua impotēs est, ad aliquid generandū, aut producēdū, sic ego sine tuo auxilio & cursu debilis sum, neque aliquid efficere possum, aut operari. Dicitur de homine Gen. c. 1. quod creatus fuerit ad imaginē & similitudinē Dei. Faciamus hominē ad imaginē & similitudinem nostram. Est enim homo Dei imago & similitudo, & non qualiscumque, sed quę tanquam in speculo, factorē suū representat. Hęc enim versatur differētia, inter imaginem in speculo expressam, & eā quę in pariete & tabula representatur, quod hęc habet esse permanens, neque in cōseruari à sua causa dependet: quare postquā depicta est, absq; sua causa & auctore cōseruatur, at illa totaliter depēdet à sua causa, in suis esse & actionibus, ita quod neque esse, neque operari aliquid possit, sine illo cuius imago est. Ut enim imago quę in speculo apparet, moueat oculos, necesse est, quod prius illi, quo exprimit, moueatur. Si manū extendis extendit: si auertis, auertit: si cōtrahis, cōtrahit. Sic pariformiter intelligēdū est, hominē esse Dei imaginē,

ne, quę totaliter ab ipso Deo in cōseruari & operari depēdat. Quia ipse est in quo viuimus, mouemur, & sumus. Cōfirmat hoc Hebraicū idioma, quod sic habet. Faciamus hominē ad vmbra nostram, siue vmbra culū. Est enim homo, quasi quēdā Dei vmbra. Sicut enim vmbra, corpus cuius vmbra est, refert: sic homo factorē suū representat, & sicut vmbra, nullatenus moueri potest, nisi prius corpus, cuius vmbra est moueatur: sic homo sine Deo, moueri, aut aliquid operari, nequaquā potest. Quod si hoc in operibus naturę verū habet: quid de supernaturalibus erit sentiēdū, in quibus multo magis homo depēdet à Deo? Gratia Dei, inquit D. Paulus, sum id quod sum, & gratia eius semper in me manet. Cū enim ab esse depēdeat operari: & sicut res se habēt ad esse, ita & ad operari, secūdū philosophię regulas: ergo si gratia Dei sumus in supernaturalibus, sequitur, quod & omnia supernaturalia opera à Deo depēdeat & à sua gratia, illique attribuendū sint. Hinc fit, quod in scriptura sacra Deus aquę & pluuię comparatur: quia nimirū sicut terra sine aqua nihil potest producere: sic anima nostra sine Christo. Rorate cęli desuper, & nubes pluāt iustū, clamat Isa. 45. Et alibi: Descēdet sicut pluuia in vellus, & sicut stillicia stillātia super terrā, ex quo factū est, quod oriretur in diebus eius iustitia. Nulla enim in nobis origi potest iustitia, nisi Christus sicut pluuia descēdat: quia nostra opera sine Christo nullatenus essent accepta, aut meritoria. Quod explicuit appotissima metaphora Ioan. 15. vbi se ipsum viti cōparat, discipulos vero palmitibus. Ego sum vitis vera, & vos palmitēs, qui mansi in me & ego in eo. hic fert fructū multū, quę sine me nihil potestis facere. Circa quę verba. D. Aug. inquit, tra. 81. in Ioanē. Ne quisquā putaret saltim parū aliquē fructū posse à semet ipso palmitem ferre, cum hęc dixisset, hic fert fructum multum, nō ait, quia sine me parum potestis facere, sed nihil potestis facere. Quod si sine Deo nihil boni facere possumus, non est, cur de operibus nostri s gloriemur: quin potius

Homo, Dei vmbra.
Nota.
Hebraica translatio.

1. Cor. 3.

In scriptura sacra Deus pluuię comparatur.
Isai. 45.
Psal. 71.

Ioan. 15.

D. Aug.

foli.

D. Greg. foli Deo, nostroru operu gloria tribueda est: Ad quod spectat D. Gregor. expositio, qui explicans huc versum: Expandi manus meas ad te: postquam probauit per manus opera intelligi, addit, quod hanc ad Deum sunt dirigenda. Nec occiosè, inquit, additum est ad te, quia sunt plerique qui in eo quod agunt, laudari ab hominibus appetunt, hinc manus suas ad Deum non expandunt, qui per opera sanctitatis, non Deum, sed munda gloriam querunt: Potest etiam verbum illud: Anima mea sicut terra sine aqua tibi, vehementem spiritus feruorem ostendere, quo Deum ipsum sitiebat. Vnde Hebræa sic habet: Anima mea sicut terra sities ad te semper: Quis non videat quam appositiissima sit methaphora ad sitim & ardorem explicandum, quo anima Deum creatorem suum expetit: Terra enim sities, que pluuijs caelestibus non irrigatur, arida est & sterilis, nullis floribus decorata, nullis fructibus aut fragibus abundans. In varios hiatus scinditur, qui quasi fauces ora que ipsius terræ videntur, ad pluuiam expostulandam: sic anima eum ad ipsum Deum naturalem, quandam propensionem habet, iuxta illud Psalm. Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus, cum a Deo destituta est, ob quam causam quasi terra sine aqua sit: debet ad ipsum Deum toto mentis affectu se conuertere, manusque ad illum attollere, & dicere: Expandi manus meas ad te, anima mea sicut terra sine aqua tibi.

Significant etiam verba hec, non solum naturalem propensionem animæ qua ad Deum tanquam ad eius finem inclinatur, verum & actum ellicitum ipsius voluntatis, sitim & ardorem quo Deum appetebat. Sicut enim terra arida & siccæ caelestem pluuiam appetit, sic Rex sanctus Deum suum summo ardore sitiebat. Sitim hanc & vehementem desiderium, vehementer ostendunt verba illa Psalm. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei. Vtatorum mente frigite estiuo tempore per desertum gradientes, qui

qui præ ardore solis, & itineris difficultate nimia sit fatigatur: & licet paludes aquarum in itinere offendat, tamen aquæ illæ putidæ sunt & turbidæ, & patienter sitim suam differt, quousque tandem ad aliquem clarissimum fontem perueniat, vbi sitim suam explere cogitat, & intra semetipsum ait, cum ad illum fontem perueniret, tunc sitim meam explebo, *para aquella fuente guardo yo mi sed.* Sic mihi videtur David fecisse. Per iter enim huius vite mortalis gradientur & ad patriam caelestem pergebat: siti nimia & ardore estuabat, experiebatur enim in se ipso, sitim illam naturalem beatitudinis, quam omnes experimur. Et licet essent in via cisternæ & paludes aquarum, tamen aquarum fetidum & putidarum, voluptatum, inquam, que sitim animæ nostræ explere non sufficiunt. Sunt enim aquæ quæ potius appetitum remouent quam satiât, vnde & sitim patienter ferens, & ab huiusmodi aquis se continens, dicebat: Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo, &c. *Yo reseruo mi sed para aquella fuente viua, que sola basta a dar verdadera hartura, y la detendre hasta que enquette cõ ella.* Sed & verba immediatè præcedentia hoc magis explicat. Nam vbi, inquit, nostra vulgaris versio: Quemadmodum desiderat ceruus, &c. B. Hiero. vertit: Sicut areola præparata est ad irrigationes aquarum. Vtitur methaphora: areolæ, que iam ab olitore præparata est ad irrigationem, terra fosa est, sterus per ipsam diffusum femina que iacta, nihil aliud ad fructificandum præter irrigationem aquæ illi deficit: sic anima nostra quasi areola est in hac vita semine fidei seminata, fructum beatitudinis et gloriæ suo tempore productura, sed vt possit hunc beatum fructum producere aqua gratiæ irriganda est: Quare sicut areola aquam, sic anima gratiam desiderare debet. Solet desiderium hoc quo iusti flagrant per sitim et famem explicari, vt patet ex illo Mat. 5. Beati qui esuriunt, et sitiunt iustitiam. Et in Eccl. 24. Qui edunt me adhuc esuriunt, & qui bibunt me adhuc sitiunt. Vt intelligamus hinc, quam tauiditate et siti desiderandus est Deus. Tale debet esse hoc desiderium, quomnibus alijs præferatur, sicut famis

& sitis appetitus antefertur. Quid pluris æstimari solet qui primogenitura, siue vinculum, quod Hispano idiomate dicitur, *m. tyor. azgo*, at cum famis appetitus intercedit parupenditur, vt in Esau intueri licet, qui primogenita sua vilissimo edulio vendidit. En ego morior, inquit, & quid mihi proderunt primogenita mea? Regnū etiam multū æstimari solet. Quare aiebat: Cæsar quod si violandum est ius, ratione regnandi violandum est. Quid non facient homines vt regnū adipiscantur? Quibus non se exponunt periculis? Dimicāt enim vsque ad proprii sanguinis effusionem, & mortem ipsam contemnant: at instante siti contemnitur, & pro nihilo ducitur. vt videre est in Lisimacho Rege, qui cum ab inimicis obsessus, sitis ardore staret, propter vas aque frigide, regnum & ciuitatem tradidit. Desideriū ergo famis & sitis omnia alia desideria facile superat. Quare desiderium Dei quo tenentur iusti, per famem & sitim explicatur, vt sciamus desiderium hoc, omnibus alijs præferendum esse.

Sed v̄ nobis, pudet fratres hoc dicere, & sine magno dolore proferri nequit, quod cū voluptates carnis, corporis que libidinem appetamus, summo que inquiramus studio, nullus sitis ardor, ad cælestia bona appetenda, in nobis reperitur. Desiderium supernorum in mentibus nostris, omnino videtur esse extinctum, & ea solum desideramus & concupiscimus quæ terrena sunt, & ad faciendum animæ appetitum minimè sufficientia. Voluptas enim carnalis, quasi aqua maris salsa est, quæ potius remouet appetitum quam satiet, aut extinguat sitim. Quare Iob 18. dicit, agens de peccatore, Exardefcet contra eum sitis, id est, desiderium & ardor terrenorum. Quæ verba exponens B. Grego. inquit: In eius quippè animo contra eum exardefcit sitis, quia quò agere peruersa consuevit, eò ad ebibenda mala vehementius accenditur. Omnes ergo sitientes (vt verbis Isaie vtat) venite ad aquas, aquas, inquam, refectiois, aquas

Grego. 4.
moral. c. 5.

Isai.

vitz

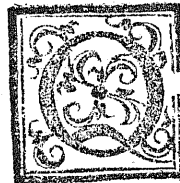
vitz & virtutis, quæ verè satiant, & reficiunt mentem. Ad illum accedamus, qui in die magno festiuitatis clamabat: Si quis sitit veniat ad me, & flumina de ventre eius fluent. Ipse enim fons est aquæ viuæ, cuius comparatione omnia Aegypti flumina turbida sunt, & contempnibilia, omnes mundi voluptates, & illecebæ, quasi cisterne dissipatæ, quæ non valent cōtinere aquas. Ad eū supplices cum Dauide, expansis manibus prænimio desiderio accedamus, illud concinentes: Expandi manus meas ad te, anima mea sicut terra sine aqua tibi, quo fiet, vt aquam istam salutiferam nobis cōferat, qua hic fructificare possimus per gratiam, &c.

Concio quarta.

Velociter exaudi me Domine: defecit

spiritus meus.

Non auertas faciem tuam à me: Et similis ero descendentibus in lacum.

Vanquam nihil certius inueniri possit in oratione Dei auxilio, quod nulli denegat, quando extoto corde cum inuocat, iuxta illud Psalm. 90. Clamabit ad me, & ego exaudiam eum, cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum & glorificabo eū: tamen aliquibus de causis, solet Deus aliquando illud differre: Prima, quia meliorem opportunitatem expectat. Cum iam omnia desperata esse videntur, quando mundus se victum fatetur, naturaque,

Psal. 90.

ii 2

suam

suam cognoscit impotētiam, & vlcus computruit, ad id que peruenit extremum, quod de illo ab omnibus iam distulitur: tunc nimirum Deus opem de cælestibus mittit: Quia, vt inquit Psalmista, Deus noster refugium et virtus, adiutor in tribulationibus que inuenerunt nos nimis, id est, adiutor non in quibuscumque tribulationibus, sed in illis potissimū, que nos undique circumstāt: de quibus videmur exire non posse, actumque iam esse de nobis. Si aliquis ad chirurgum in sua arte peritissimum accederet, dicens: domine applica mihi remedium, quia tuo indigeo medicamine. Interrogaret illū, quidnā haberet? Cui si diceret in digito vulnus habeo. *Tēgo vn panrico en el dolo, o tengo en la cara vn rasgō.* Quid illi responderet? Nonne indignatus illum dimitteret, dicens: Abi hinc in malam crucem, in re tam parui momentū vis meā experiri scientiam & eius periculum sumere? Applica vulnere parū diapalmę et abi hinc. At verocū videt aliquem hominem mortalibus percussum vulneribus, intestina super clipeum portantē, & quod per vulnera viscera illius patent: tunc summa cura & diligentia applicat illi medicamina, & nullum non intētat remedium, vt illum à mortis faucibus eripiat. Sic quippē magnus ille et cœlestis medicus, qui optimē nostris vulneribus menderi nouit, etiam si illum clamoribus et lachrymis inuocemus: aliquando opem differt, et non statim pro votis accurrit, quia ad meliorem se re seruat opportunitatem. Nondum enim ad extremum infirmitas nostra peruenit. Vnde est illud, quod Propheta Abacuc cecinit: Si morā fecerit, expecta eū, quoniam veniēs veniet, et non tardabit. Nō enim tardat Dominus, sed summa cū festinatione aduenit ad adinuandū, quia semper tempore nobis vtiliori et magis necessario mittit auxilium: Quare vbi apud Isaiam c. 49. trālatio B. Hieronymi habet. In tempore placito exaudiuī te, et in die salutis auxiliatus sum tui. Septuaginta habet: Tēpore opportuno et indie salutis adiuui te. Vbi secundum aliquos expositores loquitur de redemptio

*Simile.**Deus aliquando opem differt.**Abacuc.**Isai. 49.**Hugo in glossa.*

ne

ne Babylonica facta per Cyrum.

Secundo differt Deus auxilium, vt ad illud impetrā dum magis, magisque animū nostrū accēdat. Sicut patet in Chananea salutē filiæ suæ exigēte. Licet enim Deus decreuisset illam à dæmone liberare, tamē remediū differebat, vt cor eius magis inflamaret. Solet enim faber ferrarius aliquot aquę guttas in fornacē proiicere, nō vt ignē extinguat, sed vt magis accendat, maioriqūē flamma fursum teratur, sic omnia illa responsa et verba cōtēptibilia quę sicca et aspera videbantur, erāt quasi guttę aquę, quę ignē in corde illius mulieris latētē, magis accēdebāt. Plurimū enim Deus nostra oratione delectatur, quādo ignita est et feruorosa, et ex corde igne charitatis accēto procedit. Vnde Dauid petebat: Dirigatur Dñe oratio mea, sicut incētū in cōspectu tuo, eleuatio manuū mearū sacrificiū vespertinū. Quia sicut incētum, vel quodcūque aliud suffimētū dirigi nō potest neq; odorē suū emittere, nisi igne cōburatur prunęq; supponatur: sic oratio vt Deo sit accepta supra charitatis feruorē debet fundari. Et in Psal. 38 etiam dicit: Cōcaluit cor meū in carne, et in meditatione mea exardescet ignis. Vbi Ionatas caldeus sic legit. Ebullit cor meū in corpore meo. Ebullire. n. propriū est aquę igni appositę, cū ad iatēssimū feruoris et caloris gradū peruenierit. Talis debet esse orationis feruor: quod cor nostrū in medio nostri tāquā feruēs aqua præ nimio calore ebulliat. Talis erat oratio Annę matris Samuelis cū in tēplo ad Deū preces suas fundebat, quę præ nimio spiritus feruore temulenta, et ebria sacerdoti visa est. Sicut 1. Reg. narrat historia. Quia tātū, vt inquit textus, corde loquebatur, et vox nō audiebatur, sed solum labia illius mouebatur, quod ex magno spiritus feruore cōcepto proueniebat. Talis etiā erat Hieremię oratio, quā pro populo suo offerebat: cui dictū est à Dño: Tu autē noli orare pro populo nec assumes pro eis laudem cum tamē Hieremias nihil loqueretur, quia et si lingua tacebat, loquebatur tamen corde.

*Matt. 15.**Simile.**Oratio feruida.**Psal. 140. Simile.**Psal. 38.**Ionatas Caldeus.**1. Reg. 11.*

ii 3

Solert

Solet tertia differre auxilium propter gustum quem in nostris orationibus captat. *por el relance de la oracion.* Vult enim Deus vt animo indeficienti & perseveranti ab eo necessaria nobis postulemus, quia oratio nostra, valde grata est illi. In oratione namque ad Deum, tanquam ad sacram anchoram nostrae salutis, accedimus: illumque supremum omnium rerum Dominum, tacito quodam modo profitemur: qui nobis solum opem ferre & necessitatibus succurrere, omnipotentia sua possit. Certè, quam gratæ Deo orationes nostræ sint: hoc simili intelligi, nullo negotio poterit. Si enim Rex aliquis esset rebus musicis ita affectus, quod non solum ipsam musicam & consonantiam libenter audiret, verum etiã & id quod ad ipsam est præambulum, scilicet, instrumentorum cordas præparare & temperare, quod alijs solet esse molestum: nonne diceremus, quod ille Rex musicis maximè delectatur? Pari formiter Deus adeo nostris orationibus delectatur, quod non solum ipsam orationem libenter exaudit, verum etiam & præparationem, quæ ad ipsam præuia est. Desiderium pauperum, inquit Dauid, exaudiuit Dominus, præparationem cordis eorum audiuit auris tua. Non solum Domine voces pauperum pergratis auribus audis, verum & desideria eorum, cordis quæ præparationem, qua illud, quasi ad orationis melodiam præparant. *El encordar el coraçon, el de xir tengo de pedir esto y esto a Dios.* Vnde ipse Dauid, qui diuinum ingenium optimè caluerat, aiebat alibi: Clamabo per diem & non exaudies, & nocte, & non ad insipientiam mihi. Quasi diceret: Scio Domine quod soles aliquando poscentibus clementiam tuam, vt iterum atque iterum illam efflagitent, opem differre: quapropter clamabo per totum diem, quod si non exaudias, sed non, ideo ab oratione cessabo, sed iterum clamabo per noctem. Et hoc non erit mihi ad insipientiam, quia noui conditionem tuam, & benignitatem tuam, qui inixè & perseveranter à nobis rogari cupis. Sed per bellè, inquit

Simile.

Psalms.

Deus perseveranter rogandus.

quit Propheta, non ad insipientiam mihi, quia in opinione vulgi, qui importunus est, non longè ab insipientia abest. Vnde Principes & magnates hominè importunum ferre non possunt, illumque inscium & stultum iudicant: at apud supremum illum Regem longè aliter se habet. Vellet enim nos importunos esse in orando, & quod per momenta ianuam suę misericordiæ pulsaremus, quare inquit: Clamabo Domine per diem, & non exaudies, & clamabo iterum per noctem, sed scio, quod non ad insipientiam mihi imputabitur, cum oratione & clamore pauperum maximè delecteris.

Quarto & ultimo, differt Deus auxilium suum & non velociter petenti adest, quia ore solum, & non corde petit. Sicut enim ad Deum duplici corde accedere vitium est: sic etiam nullo corde, negligentie ascribitur. Oratio namque non debet esse excors, sed ex intimis præcordijs procedere, & sicut Deus toto corde est diligendus: sic toto corde est exorandus. Quare Dauid Dominum oraturus, ante omnia cor suum præparabat & inquirebat, sicut ex 2. Reg. cap. 7. manifestè colligitur, vbi inquit: Gratias immensas tibi ago Domine propter hoc singulare beneficium, quia inuenit seruus tuus cor suum, vt oraret te hodie. Pro maximo Dei dono reputatur cor inuenire, ad Deum exorandum, quia cor humanum fugax & inquietum est, & frequenter per diuersas humanarum rerum vias, diuagatur. Quare ante orationem summa cura, omni que studio inquiri debet, & ab omni creaturarum illicito amore sequestrari, vt ad Deum per contemplationis studium se conuertat. Psal. etiam 26. sic inquit: Tibi dixit cor meum exquisiuit te facies mea, faciam tuam Domine requiram. Vbi Simachus vertit, sicut adnotauit Eusebius: Tibi locutum est cor meum, quæ sicut te facies mea. Alloquimur Deum corde, & non solum lingua: quando oratio nostra, non ex solo ore, sed ex corde etiam procedit. Quando non fallacibus & inanis verbis cum alloquimur, sed mente cum verbis consentiente

2. Reg. 7.]

Psal. 26.

Simachus.
Eusebius.

Iob. 34.

sentiente. Quare Helii Philosophus apud Iob cap. 34. aiebat: Si direxerit ad eum cor tuum, spiritum illius & flatum ad se trahet. Idē est spiritus & flatum Dei, quod ipse Deus ille Deum ad se trahit, qui cor suum ad ipsum per contemplationem & amorē dirigit. Nam sicut trahi solet accipiter ad intuitum cordis, quo viso statim dimittis alis, tanquam ad propriam escam descendit: sic Deus, q̄ humana corda inenarrabili appetit desiderio, eisdem inspectis non ultra cōmoratur: nec differt beneficia conferre petentibus. Inquirat Propheta Regius Psalm. 23. Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Et inter alia respondit: Qui

Psalm. 23.

Didimus.

non accepit in vano animam suā. Vbi inquit Didimus: Is in vano accepit animam suam, qui cum animā ad omnem virtutem & scientiam aptam acceperit, ea nō sequitur, ad quæ percipienda natus est. Idē nos de corde possumus dicere, quod ille in vanum cor accepit, qui in contemplatione & oratione non illud ad Deum creatorem suum per excessum mētis extollit. Dicūt medici, quod in corde humano duę portiones, siue duo sinus reperiuntur, in quorum altero, purior totius corporis sanguis, ad nutrimentum ipsius cordis residet, in altero verō, spiritus vitales continentur: quos ipsum cor tanquam vitæ fons & origo per omnes artus & membra distribuit & diffundit. Primum horum, nemini dubiū est: experientia enim constat, at secundum, non est ita manifestum, cum spiritus aerei sint, nec sensu ita facile percipi possint. Quare si ā Galeno scisciteris, vt sciat huiusmodi spiritus vitales ibi contineri: Respondebit vtique, quod cum in sinu illo nihil reperiatur, & constet nihil in natura vacuū esse. Credendū non est, tā nobile corporis humani membrū, nihil in se continere, quare rationabiliter existimatur, nihil aliud ibi quam vitales quosdam spiritus existere. Ex hoc colliges, quantū Deo duplicat cor humanum in vano acceptum: cor, inquā, quod sursum non fertur, quod ad cęlestia non aspirat, quod terrena

rena non contemnit, quod ad Deum per affectum non dirigitur. Hinc fit, quod opera nostra in tantum Deo sunt accepta, in quantum procedunt ex corde, alioquin neque sibi accepta, neque nobis essent meritoria. Nam quid prodest (vt alia taceam) Deum summis labijs laudare & inuocare, si hoc non ex corde & affectu procedat: Populus hic, aiebat per Isaiā cap. 29. labijs me honorat, cor autem eorum longē est ā me. Quod si honorem & gloriam non recipit Deus absque corde, quomodo ieiunia, elemosinas, & orationes ad meritum recipiet? Linguam Deo tribuimus, cor mundo, corpus ad Ecclesiam adducimus, & cor in foro relinquimus, corpus est in claustro, & cor in curia. Cōferte quōd liberit corpora, dummodo Deo corda conferatis. Cōqueretur olim Deus de Synagoga sua, & vtinam de nobis hodie conqueri etiam non posset, quod lingua solum laudabat, non mente, ore, non animo & corde. Hierem. 7. sic inquit: Ergo spelunca latronū facta est domus ista, in qua inuocatum est nomen meum. Appellat Synagogam, in qua nomen eius inuocabatur, & laudes eius decantabantur speluncam latronum, quia cum ore solum, & non corde eum laudarent, corda sua Deo, cui ex iure debentur, furabantur. Quod confirmat versio quā D. Chrost. sequitur, quæ sic habet: Spelunca hyenę facta est habitatio mea. Cui consonat quod in cap. 12. eiusdē Prophetæ habetur: Nam vbi dicitur, Nunquid auis discolor hereditas mea mihi. Septuaginta, vt ibi aduertit D. Hieron. verterunt: Nunquid spelunca hyenę hereditas mea mihi? Inter alia mirabilia, quæ de hoc animali Plinius refert, mirabilius existimō, quod etiam vocem humanam immitetur, loquique adiscat, circuit nocte pastorum caulas & tuguria, & alicuius nomen audit, memoria percipit & retinet, & in spelunca sua, ore multoties profert & pronunciat, quousque tandem vocem illam articulare sciat. Quo peractō media nocte ad pastorum tuguria properat, & pastorem illum, cuius di-

Isai. 29.

Hierem. 7.

Sep. inter.
D. Hiero.

dicit nomen, proprio ore vocat, quem ex tabernaculo suo exeuntem & respondentem, manibus & dentibus dilaniat, & interficit. Honorat quidē pastorem hyena proprio nomine illum vocando, quod honori & benevolentie inditium esse solet, corde tamen illum odit & detestatur, cum mortem crudelem illi machinetur. Nō fecus, inquit Deus, mihi cum populo meo contingit: quia ore me laudat & inuocat, hymnos & psalmos dulces mihi personat, tamen cor eorum longē est à me, cū me creatorem suum detestentur, odioque prosequantur. Dicitur etiam spelunca hyenę Synagoga, quia sicut hyena nomen quod ore profert, non percipit corde, sic populus ille: ore tenus laudabat & inuocabat Deum, sed non animo & corde. Discamus ergo Deū toto corde laudare & inuocare, quia solet Deus opem, aut negare, aut differre, quando non ex corde inuocatur. Sciens ergo Dauid quod his omnibus decausis, solet Deus aliquando in ferendo auxilium immorari: cum in maxima tribulatione & calamitate constitutus esset (iam enim labores ultimam lineam attigerant) petit à Deo, ut ei succurrat, nullatenusque ferre opem differat, dicens: *Velociter exaudi me Domine, defecit spiritus meus.*

D. Aug. Hic August. per spiritum, superbiam siue arrogantiam intelligit. Impleat me, inquit, spiritus tuus, quia defecit spiritus meus. In quo enim viuit spiritus eius superbus est, spiritu suo extolitur contra Deum. Eandē viam secutus est D. Gregor. dicens: Addit etiam causam quare exaudiri debet, quasi instantem iam spiritum non habeat, qui spem suam omnino in Deo ponit, ex quibus videtur colligi, vnam ex conditionibus necessarijs ad orationem requisitis, esse humilitatem, paupertatemque spiritus, quia oratio humiliantis se penetrat nubes (sicut Ecclesiast. cap. 35. dicitur) & donec propinquet non consolabitur, & non discedet donec altissimus aspiciat. *Superbia Deo odiosa est, quare oratio*

Ecclesi. 35.

lio

ratio eius non exauditur, nec preces eius admittuntur. Non penetrat nubes oratio eius, quia licet aliquando ei conferantur terrena, nunquam tamen celestia, quę supra nubes sunt. Arbor quanto profundiores emittit in terra radices, tanto magis in supremum erigitur, & aqua quantum descendit, tantum ascendit & fertur sursum, quia & avis sublimipeta, quę vsque ad nubes penetrare contēdit, initio volatus sui solet se humiliare: sic pariformiter, vt oratio nostra nubes penetret, & coram Deo presentetur: debet ex profunda humilitate procedere, qua cognoscat quis propriam infirmitatem, peccata sua coram Deo confitendo, & ab eo auxilium & veniam humiliter poscendo. Talis fuit Regis Acab oratio, sicut 3. Reg. 21. habetur, qui (licet timore mortis, & supplicij) humiliatus est coram Domino. Scidit enim vestimenta sua, & operuit ieiunio carnem suam, ieiunauitque & dormiuit in sacco, & ambulauit demisso capite, quod quidē signum humilitatis erat: quapropter veniam impetrauit, & Dominus quasi eius admirans humilitatem & penitentiam, sic Eliam affatur. *Nonne vidisti humiliatum Acab coram me? Quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius.* Et quod maxime obseruari debet, est: quod penitentia hęc Acab (vt D. Gregor. placet, super illud Ezechielis 3. A bij amarus in indignatione mea) non fuit vera, sed simulata propter supplicium sibi comminatum: & tamen Dominus, si non omnino remisit ei penam, distulit tamen: vt ostendefet (sicut inquit Hugo) quantum valeat humilitas penitentis. Est enim tanti momenti, tanque necessaria orantis humilitas, quod si ceterę omnes adsint virtutes, hac sola deficiente, nihil efficiet: at, etsi omnes alie deficiant, sola humilitas ad sit Deum placabit, & ab eo veniam impetrabit, quę in illa Publicani & Pharisęi parabola, quę habetur in Euāg. Luc. 18. manifestissime constat. Pharisęus licet aliquibus predictus esset virtutibus, quia bis in sabbatho

3. Reg. 21.

D. Greg.

Humilitas

in oratione

necessaria.

Luc. 18.

112 ieiun-

ieiunabat, decimas de omnibus quæ possederat persoluebat, neque erat sicut ceteri homines, quia neque rapitor, neque adulter: tamen quia humilis non erat, sed superbus, cum de proprijs gloriaretur meritis, non promeruit exaudiri, neque iustificari. At publicanus cū omni merito & virtute esset destitutus, tamen quia humilis erat, agnoscebat enim propria peccata, nec audebat oculos ad cælum leuare, descendit iustificatus in domū suā. Itaque sola superbia omnium virtutum merita deludit, & sola humilitas ad impetrandam peccatorū veniam sufficiens est, Vnde inquit glossa. Ecce phariseus ad exhibendam abstinentiam, impetrandam misericordiam, ad referendas Deo gratias oculum habet ad humilitatis custodiam. Et quid prodest si tota ciuitas custodiatur, & vnum foramen per quod hostes intrent relinquatur. Oratio Iob tam accepta fuit diuinis auribus (vt ex eius libro constat) quod non solū pro se, cū omnia duplicia condonauit, sed etiam pro suis amicis illum exaudiuit Dominus: tamen quid mirum, quia humilimus fuit coram Domino, nullusque arrogantiae & superbiae in eo commorabatur spiritus. Quare dicebat cap. 6. Sagittæ Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum. Nullus in eo elationis, aut tumoris remanserat spiritus, quia sagittæ Domini, labores, inquam, quibus fuit percussus, omnem occasionem superbiendi ab eo abstulerant, & ideò oratio eius tam accepta fuit. Refert Valerius maximus, quod cum quidam calu inimicum gladio percuteret, vomitum mortale putredine plenam, quam habebat actu transfuerat: & sic per vulnus putredo omnis abstracta est, & ipse saluus & liber euasit. Non aliter aliquibus contingit, quos Deus sæpè sagittis, laborum, & calamitatum percutit, non vt occidat & perdat, sed potius vt ab eis omnem arrogantiae & superbiae tumorem abstrahat. Nil namque est quo magis homo humilietur, quam a mi & corporis afflictiones. Sagittæ, inquit, Dñi in me sunt.

Glossa.

Iob. 6.

Valerius maximus.

sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum: Licet enim in Iob tumor superbię mortalis non fuerit, tamē fortē fuit in eo aliqua venialis elatio: quæ per vulnera à Deo inflata, omnino fuit purgata: & ideo exaudita est eius oratio, quia spiritus superbię omnino in eo defecerat. De hoc spiritu videtur loqui David Psal. 103. cum dicebat: Auferes spiritum eorum & deficient, & in puluerem suum reuertentur: emitte spiritum tuum & creabuntur. Hic est ordo præstitutus à Deo, quod prius à spiritu nostro deficiamus: quam spiritum suum nobis infundat, quo in esse gratiæ creari possimus: Spiritus enim noster qui arrogans est, diuino spiritui aduersatur qui humiliatis est author: vnde non benè conueniunt, neque in vna se demorari possunt. Nam quæ conuentio lucis ad tenebras, aut Dei ad Belial: Quapropter necessarium est, vt spiritus hic arrogantiae, in nobis omnino sit absumptus, vt ab spiritu Dei adiuuemur, & cum Regio Psalte clamare possimus: Velociter exaudi me Domine, defecit spiritus meus.

Psal. 106

Non auertas faciem tuam a me, & similis ero descendentibus in lacum. Versum hunc Paraphrasis Caldea explicat, quæ sic habet: Non amoueas maiestatem tuam à me, & ne similis fiam his qui descendunt in domum sepulchri. Tanta enim est diuina maiestas & magnitudo, quod ab ea dependeant omnes creature, non solum quantum adesse & fieri, sed etiam quantum ad conseruari: non solum quantum adesse gratuitum, sed etiam naturale, nullo enim modo, sine manutentione Dei conseruari possunt. Quia sicut habet S. Thomas 1. p. q. 9. art. 2. Deus non aliter conseruat creaturas, quam eis semper esse tribuendo. Vnde si suā actionem ab eis subtraheret, omnia in nihilum redigerentur. Quod etiam patet per Augustinum 4. super Genesim ad litteram. Vbi quodam mouet dubiū, scilicet, quomodo dicatur, quod septimo die requieuit Dominus ab omni opere quod patrarat, siquidem eadem actione qua Deus res creauit

Paraphr. Caldaica.

S. Thom. q. 9. art. 2.

August. Dubium.

Ioan. 5.

easdem cōseruat: Dicente Domino Ioan. 5. Pater meus vsque modo operatur, & ego operor. Cui quæstioni respondet, quod requieuit ab omni opere, quia vltra iā non condidit aliqua genera noua, deinceps autē vsque nunc & vltra operatur, eorundem generū quæ tunc instituta sunt: non vt ipso saltim die septimo, potētia eius à celi & terræ omniumquē rerum quas condiderat, gubernatione cessaret, alioqui continuò dilaberētur. Creatoris namque potentia, & omnipotentis, atque omnitenentis virtus causa subsistendi est omni creaturæ. Hac tenus Augustin. Hinc est, quod si Deus à creaturis faciem suam, siue maiestatem, aut omnipotentiam absconderet, in nihilū redigerentur, conuerterenturquē in puluerem, ex quo compositæ fuere. Auertente autē te faciem turbabuntur, auferes spiritū eorum & deficiēt, & in puluerem suū cōuertētur. Psal. Quare inquit modo: Ne auertas faciē tuā à me, quia similis ero. descēdenti bus in lacū. Id est, quēadmodū in lacū siue sepulchrū descēdētēs, in puluerē redigūtur, sic ego redigar, si à me faciē tuā abscondas. Cui cūsonat D. Theodoretū interpretatio, quæ sic habet: Nā si derelictus fueris meas preces ob peccatū, subito morte multabor, quādoquidē mortē, lacū per similitudinē vocauit. Nam quēadmodū is qui in lacū detentus est, non potest sine adiutoribus effugere, sic fieri non potest, vt mortuus in vitam redeat nolente Deo.

Sed aduertendū est, quod quēadmodū esse inaturæ à Deo depēdet, sic etiā esse gratiæ, quod lōgē perfectius est. Hoc enim esse à Deo accipit creaturā, quod ex Gen. c. 2. colligi potest, vbi dicitur: Compleuitquē Deus die septimo opus suū quod fecerat, & statim subdit: Et requieuit die septimo ab omni opere quod patrarat. Hæc nisi explicentur, iater se pugnare videbūtur. Quomodo Deus die septimo cōpleuit opus suū, si eo die nihil est operatus, sed ab omni opere cessauit? Sed dicēdū, quod de esse gratiæ debet intelligi, quod Angelis & hominibus

B. Theol.

Mors lacus dicitur.

Gen. 2.

Dubium.

Solutio.

bus etiā die septimo cōferebat, quod quidē esse, naturā cōplet & perficit, & ideo die septimo compleuit Deus opus suū. Hinc fit, quod quēadmodū si auertat Deus à creaturis manū suā, statim in puluerē suū redigūtur, & naturale esse amittūt: sic pariformiter, auertēte Deo gratiā suā, statim anima moritur & quasi in nihilū redigitur. Hæc autē auersio fit per peccatū, quare peccatum mors frequenter solet appellari. Anima quæ peccauerit, inquit Ezechiel, ipsa morietur. Et Susana cū ad adulteriū incitaretur, respōdit: Si hoc egero, mors mihi est. Et 1. ad Thim. 5. de viduis agēs Paul. ait: Nā vidua quæ in delitijs est, viuēs mortua est. Et hæc est causa quare in scriptura sacra de generatione Cain nulla fiat mētio, secundū D. Cyrillū Alexandrinū: quia cū filij eius peccatores fuerint: nō decuit vt in libro vitæ aliqua fieret mentio eorū, qui vera vita gratiæ caruerunt. D. etiam Hieronymus super Matth. cap. 1. tenet eandē fuisse causam, quare in genealogia Saluatoris, aliqui Reges fuerint prætermisi, videlicet, quia peccatores fuerūt, neque egerūt penitentiam, & ideo de libro vitæ deleti sunt, iuxta illud Psalmistæ. Deleantur de libro viuentium, & cum iustis non scribantur: Tanta est peccati vis & malitia, quod non solum priuat vita gratiæ, verum etiam in nihilum redigit: nec mirum, quia peccatum nihil aliud quam nihil est, Ad nihilum deductus est, inquit Dauid, in conspectu eius malignus. Et de se ipso loquens, ait: Ad nihilum redactus sum, & nesciui. Nec mirum videri debet, quod peccatum ad nihilum redigat peccatorem, quia priuat cum omni bono, quod est Deus. Petebat Moyses Deo, quod illi ostenderet se ipsum, cui respondit: Ego ostendam tibi omne bonum, ostenditquē illi, non faciem, sed tergū. Quod si Deus omne bonum est, ergo omne ens, cum hæc inter se conuertantur: quare si priuat illum omni bono, priuat, & pariter omni ente, & per consequens ad nihilum redigit eum. O amantissime Deus, si peccator

Gratia naturā per se fit.

Peccatum mors dicitur.

Ezech.

Daniel. 14.

1. Thim. 5.

Cyrillus Alexan.

D. Hier.

Psal. 68.

Peccatum ad nihilum deducit.

Psal. 14.

Psal. 72.

CUM

cum ad aliquod peccatum perpetrandum inclinatus hoc animo suo volueret, & cogitaret, quod vitam gratie amittit, & ad nihilum in conspectu Dei deducitur, & quod quemadmodum gladius vitam adimit corporalē: sic peccatum spiritualem, quæ multo preciosior est, quā 10 anima corpori præstat. Et quod statim vt peccat, Deus ab eo faciem suam auertit, ex quo consequitur: quod in puluerem, putredinem, & faulam conuertatur: quomodo in semetipso contremisceret, & cum Prophe- ta clamaret, & diceret: Ne auertas faciem tuam à me Do- mine, gratiam tuam subtrahendo, quia similis ero de- scendentibus in lacum. Conuertat quidem in vermes, vel in puluerem, instar illorum qui in domo pulueris descendunt.

Et similis ero descendentibus in lacum. Hic per lacum D.

D. Augu. Augustin. & **D. Gregor.** statum peccati intelligūt, nō quemcūque, sed statum quendam profundum, ad quē cum peccator venerit, contemnit & desperat. Dicitur enim **Prouer. 18.** peccator, cum in profundū peccatorū venerit contemnit. Et primò, rectē peccatum lacuicom paratur, quia sicut ille qui in lacum incidit, non potest sine alterius adminiculo exire: sic nimirum peccator, cum in profundum peccati se præcipitat, sine Dei auxi- lio inde exire non potest. Potest quidem se ipsum præ- cipitare, sed minimè saluare, potest cadere, sed non re- surgere, dicente **Osea 13.** Perditio tua Israel ex te, tan- tum modo in me auxilium tuum. Quare **Dauid** qui ad profundum huius lacu peruenerat, cum per manū om- nipotentis Dei se eductum videret, immensas ei confe- rebat gratias, dicens: Quoniam eduxit me de lacu mise- rie, & de luto fæcis: & statuit supra petram pedes meos, & direxit gressus meos, Peccatum appellat lacum mi- serie: quia miserum facit hominem, & omnium bono- rum inopem. Quid namque boni, aut diuitiarum, habe- re est, censendus, qui Dei inops est? **Prouer. 14.** dicitur: Iustitia eleuat gentem, miseros facit peccatū populos. Infernus

Infernus terra miserie & tenebrarum à Beato Iob ap- pellatur: et nulla ibi maior miseria quam peccatum re- peritur: quia peccato de medio sublato, miseria etiam il- lius terræ auferetur, quæ effectus est ab illa causa proce- dens. Dicit etiam quod de luto fæcis fuerit eductus. Lu- tum fæcis ipsummet peccatum appellat, propter im- munditiam & fætores quem secum adducit. **Deutero- nomij cap. 32.** dicitur. Peccauerunt ei, & non filij eius in sordibus. Tantus enim est peccati fætor, quod Deus illum ferre non possit. Vnde, cum eductus est Noe de arca, statim holocaustum obtulit Deo, & dicit textus, quod odoratus est Dominus odorem suauitatis, vbi alia litera habet, odorem quietis. Erat enim diuinū peccus ad nauisam prouocatum: non tantū propter carniū odorem, quantum propter fætores peccatorum, quibus tota terra contaminata erat: quod cum aduerteret Noe, obtulit ei incensum & holocaustum: quo diuinum pe- ctus hominum voluptatibus & peccatis prouocatum, quietatum est. Sed quod peccatum fæx & lutum appel- letur, apartē demonstrat **Hierem. cap. 48.** dicēs. Requie- uit Moab in fæcibus, non est transfusus de vase in vas. Loquitur de Moabitarum vitijs sumpta methaphora vini, quod si non de vno in aliud vas transfundatur cor- rum patur. Heu quanti sunt hodie peccatores Moabitis similes, qui per integrum annum, in fæcibus peccatorū suorum fetidi & corrupti requiescunt: nec de vase cul- pæ in vas pænitię transfunduntur, quare semper in eis gustus peccati remanet, & in suis volup- tatibus perseuerant. Sed summo pere obseruandum est, quod vbi dicitur. Eduxit me de lacu miserie, Hebræa habent: De lacu sonitus. **Paraphrasis Caldaica:** De lacu strepitus. Peccatum enim lacum sonitus vel strepitus appellant. Quare cum anima pec- toris non vno aut altero, sed quamplurimis peccatis p'ena sit, qui nam strepitus in illa erunt! Hinc prouenit, quod predicatoris voces non audiat, neque ipsam Deum, qui ad ianuam eius quoti- die

Peccatum
fætor.

Deut. 32

Gen. 8.

Hierem. 48.

Peccatum
sonitus aut
strepitus di-
citur.

m m die

die inspirationibus pulsat. Fertur enim de incolis, qui circa Cathaduppas vitam degunt, quod surdi sunt, nā tanto impetu fluius Nilus precipitatur ex altissimis montibus, quod omnes illius terræ incolas, obturdescere faciat. Pariformiter, cum cor impij quasi mare ferueris sit, quod quiescere nō potest, vt ait Isai, peccatorū strepitus qui circa illum fit eum surdum, & ad audiendam verbum Dei incapacem reddit. Vnde aliud nascitur maius malum, quod multoties in contemptum & desperationem prouenit, quod propriè est in lacum descendere, secundum D. Grego. explicationem. Sic enim inquit: Auertente Domino faciem, peccator in lacum descendit, quia nisi illum Dominus misericorditer respexerit, post multa perpetrata scelera, in desperationis foueam cadit. D. August. sic: Hanc profunditatem lacū appellat plerumque scriptura, in quam profunditatem cum venerit peccator, contemnit. Proponit sibi peccati licentiam, sine spe veniæ habentis iniquitatis effusus, de quo loquens B. Iob cap. 13. ait: Non credit quod reuertari possit de tenebris, circumspiciens vndique gladium. Videt impius, cum in tantam peccatorum profunditatem deuenit, vndique gladium diuinæ ultionis contra se districtum. Si ad tempora præterita respicit, videt ea in vanitatibus & delitijs transacta, si ad presens, videt se abominationibus inuolutum, si ad futurum penitentiæ contēnit, & resipiscere propter inueteratā malorum consuetudinem, renuit. Quare desperans, cū Caino dicit: Maior est iniquitas mea, quam vt veniā merear, & non credit quod de tenebris peccatorum suorum quibus irretitus est, ad lucem gratiæ reuertari possit. Cōtra hos inuehitur Dominus per Amos Prophetam cap. 9. Si celauerint se ab oculis meis in profundo maris, ibi mandabo serpenti & mordebit eos. D. Gregor. sic hūc locum interpretatur. Quid est celari in profundo maris, nisi in altitudine delitescere desperationis? Celat verose, qui non confitetur, aut qui desperat de misericordia

dia Dei. Qui ergo se ab oculis Dei in profundo desperationis celauerint, potestatem accipit diabolus, vt eos mordeat, & vt in ventre suæ malitiæ inducat. Ipse enim est serpens, cui dictū est: terram comedes, omnibus diebus vitæ tuæ. Adhuc Greg. Ex quibus colligitur, quod solum eos draco deuorat, qui in profundo desperationis se abscondunt: illi vero absconduntur, qui nolunt ad diuinam misericordiam conuerti, veniamque suorum delictorum impetrare. At illi qui cum fiducia accedunt ad thronum gratiæ eius, lachrymabili corde peccata sua deplorentes & confitentes, à serpentinis faucibus eripiuntur, & veniam omnium delictorum suorum consequuntur. Inquit enim per Isaiam Deus: Lauamini mundi stote: quiescite agere peruersè & discite benè facere, & venite arguite me. Si fuerint peccata vestra vt coccinum, vt nix dealbabuntur: & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. Quibus verbis significat, nullum peccatum fore, quod per penitentiam deleri non possit. Nullus enim color, nulla vè tinctura est, quæ magis in naturam subiecti transeat, aut maiori cum difficultate deleatur, quam color rubrus, aut coccineus, qui sanguine vermiculi cuiusdam fit. Vt ergo significet Propheta, nullum esse peccatum de quo desperari debeat, & quod per penitentiā deleri non possit, inquit, quod etiam si peccata fuerint vt coccinum, vel vt vermiculus: vt nix, & vt lana munda erunt. Conuertamur ergo ad Dominum, suppliciter ab eo poscentes, vt emundet conscientias nostras à peccatis, vt in sanguine Agni dealbati, animæ nostræ quæ culpis denigratæ sunt & deformatæ, vt nix candida & lana mundissima fiāt. Quod continget in præsentem per gratiam, & in posterum per gloriam.

Isai. 22

Concio quinta.

*Auditam fac mihi manè misericordiam
tuam: quia in te speravi.
Notam fac mihi viam in qua ambulem:
quia ad te leuavi animam meam.*

Hec definitio est Hai monis, sicut habet Vurillon. in 3. d. 26.

Prove. 11

1. Thef. 5.

Hebre. 6. Magister sent.

D. Augu.

V amplurimæ definitiones spei à Doctoribus Theologis assignari solent. Magister senten. in 3. sic eam definit. Spes est futuræ beatitudinis certa. expectatio, ex Dei gratia & meritis proueniens. D. Bonauent. de Dieta salutis. titul. de virtutibus .5. cap. 4. sic describit eam: Spes est columna domum firmans, galea caput armans, anchora nauem seruans. Et suam explicas descriptionem, inquit: quod dicitur columna domum sustentans, quia columna debet esse solida, & de forti ligno non fragilis, & vacua vt arudo: sic spes quæ in Deo ponitur firma est: at quæ in mundo, aut diuitijs fragilis. Vnde Prover. 11. Qui confidit in diuitijs suis, corruet. Est sicut galea, quia sicut galea est munimentum capitis, sic spes est armatura intentionis. Vnde 1. Thefal. 5. Induite galeam salutis, id est spein. Est etiam sicut anchora. Nam sicut anchora seruat nauem contra procellas & tēpestates, sic spes mentem contra tentationis impulsus. Vnde Hebræ. 6. Confugiamus ad tenendam propositam spem, quam sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam & incedentem vsque ad interiora velaminis. Magister sent. sic: Spes est qua spiritualia & æterna bona sperantur. August. lib. de ciuitate, sic: Spes est virtus qua quis, se ad

ad illud quod credit se peruenturum præsumit. Istæ definitiones licet verissimæ sint, sed non incongruè de finietur, si dicamus, quod spes siue fiducia, scala est qua ad Deum ascendimus, clavis viscerum suorum & numilima quo misericordia eius emitur. Est enim scala qua ascendit mens, quia ipsa deficiente, nullū accessum ad Deum habere possumus. Quomodo enim accedet ad eam de quo nihil accepturum sperat? Dicitur clavis suorum viscerū & numilima quo emittuntur miserationes eius, quia omnes misericordię Dei, spei & fidutiæ nostrę videntur esse concessę. Sunt enim hæc duo inter se mutuo vinculo conexas: vt omnia quę ab eo licitè speres, absque dubio consequaris. Vnde Dauid aiebat: Spera in Domino & fac bonitatem, & pascaris in diuitijs eius, & delectabit te, & dabit tibi petitiones cordis tui. Vbi Theodoretus, inquit: Per omnia docuit spei in Deo collocatæ vtilitatem: qui enim, ait, in illo spem fixam habet & ab illo pascitur, bonis ab ipso suppeditatis perfructur: & plena manu hæc consequentur, qui veras delicias putant esse habere cum illo consuetudinem. Sed aduertendum est, quod dicit: Spera in Domino, & fac bonitatem vt enim spes nostra firma sit, & omnino quod postulat consequatur: super bonitatem vitæ fundari debet, & super merita, alioquin erit præsumptio vana, quod patet ex psalmo 90. vbi dicitur: Quoniam in me sperabit, liberabo eum, protegam eum, quoniam cognouit nomē meum. Circa quę verba aduertit Paulus Burgenfis, quod vbi in translatione nostra habetur. Sperauit. In Hebræo habetur, Hafath. Quod significat amorem, vehementissimum quo diligens fertur in suum dilectum. Quod vt ipse allegat probat Rabi Moyses Aegiptius in suo lib. notabili apud Hebręos de directione perplexorum 3. quæst. cap. 3. vnde Deuteron. cap. 10. vbi dicitur. Sed in patribus tuis cōglutinator est Deus, vt diligeret eos. In Hebræo habetur, loco illius cōglutinator est Deus, idem verbū, Hafath. Vnde in persona Christi

Definitur spes.

Psal. 39. D. Theod.

Psal. 90.

Burgenfis.

Moyses Aegiptius

fi, inquit Psalmista: Quia ille qui habitat in adiutorio altissimi, vehementer dilexit me, seu conglutinatatus est mihi: ideo à me fuit liberatus & protectus. Ex his verbis Burgensis nostrum intentum manifestè colligitur, scilicet, quod vera spes, & quæ à Deo, quidquid desiderat obtinet, debet esse affectuosa & dilectiua, & in operibus fundata. Quare inquit: Spera in Deo, & fac bonitatem, & pascere in diuitijs eius, &c. Talis namque spes habet chirographum à Deo acceptum. *Tiene firma de Dios en blanco*, vt quidquid postulauerit, quod rationi non sit absonum fiat. Vnde Prover. 17. dicitur: Gēma gratissima, expectatio præstolantis. Habet aliquis preciosissimam gēma auro celatam in anulo, quam impignorat quotiescumque aliquid obtinere cupit, siue numos, siue vestes, siue triticum, aut quoduis aliud. Sic nimirum spes gēma est valoris, & preciosissimum pignus, qua media à diuina largitate quidquid nobis placuerit (siue æterna, siue temporalia petamus) consequemur. Vnde est quod quotiescumque Saluator noster, aliquod miraculum de sua liberalitate faciebat: prius hoc exigebat pignus tanquam sibi gratissimum. Matthæi cap. 9. paralitico illi sibi oblato, vt curaret illum, dixit: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Mulieri etiam, quæ fluxum sanguinis patiebatur, quæ quæ simbriam eius attingere cupiebat, dixit: Confide filia, fides tua te saluam fecit. Cognoscēs ergo Dauid quanti valoris & momenti fiducia hæc sit apud Deum, & quod nihil aliud est, nisi gēma preciosissima, sibi quæ valdè grata, & denique suorum viscerum clauis, & misericordiarum impetratrix: uidens se in tot calamitatibus & miserijs constitutum, ad Deum auxiliatorem suum accurrit: & ad impetrandam misericordiam, non regnum, non opes, non diuitias, non sui sanguinis claritatem, non propria merita & opera ab ipso rectè facta, sed solum spem suæ diuinæ misericordiz allegans, dicit: Audiatam fac mihi mane misericordiam

Prover. 17.

Matth. 9.

diam tuam, id est, cito & absque ulla mora, quoniã in te speraui.

Hic per mēno Diuus Gregorius resurrectionem intelligit, quæ principium erit illius diei, quæ finem non est habitura, quam nullæ sequentur tenebræ, nullæ vmbre, aut nebularum calligo, sed erit perpetua lux indeficiens. Quæ claritas tanto radorum luminæ illustrata erit, quod iuxta Isaię vaticinium, erit in die illa lux solis septemplex, sicut lux septem dierum, in die quando algauerit Dominus vulnus populi sui, & percussuram plagę eius. Pro quo sciendum, quod præter hæc vita in Scriptura sacra, non dies, quin potius nox appellari solet, cum plena sit erroribus, periculis, & ignorantiz tenebris. Quod aduertit Diuus Augustinus, dicens: Ecce in nocte sum sed in te speraui, donec nocturna transeat iniquitas. Quod quidē ex aliquibus scripturæ sacre locis comprobari potest. Dicitur enim in lib. Iob: cap. 20. de vita hypocrite. Velut somnū auolans non inuenietur, transiet sicut visio nocturna. Vbi inquit glossa: Vita hypocrite, quædam visio phantasmatis est, quæ hoc ostendit imagine, quod non habet ex veritate: quæ somno comparatur, quia ab eo omnis laus & gloria, dum tenetur amittitur. Transiet autem velut nocturna visio, quia quod se ad momentum diuitem humanis æstimationibus videt, de ostensione est phantasmatis, non de soliditate virtutis: & cum mens eius in timore vigilat: cognoscit, quia hominum fauores dormiens videbat. Ex quibus clarè constat, quod vita hæc præsens, nox & somnum appletur. In Isaiã etiam cap. 29. sic habetur: Erit sicut somnium visionis nocturnæ multitudo omnium gentium, quæ dimicauerunt contra Ariel. Et sicut somniat esuriens & comedit, postquam vero fuerit expergefactus vacua est anima eius, & sicut somniat sitiens & bibit, postea verò lassus adhuc sitit: sic erit multitudo omnium gentium. Sed adhuc clarius capite vigesimo quarto, vbi

D. Greg.

Isai. 30.

Vita præsens, nox appellatur
D. Aug.Iob. 20.
Glossa.

Isai. 29.

Isai. 24.

inquit

70. *habent sicut turgurium pomorum. Caldaic. quasi lectulus vnius noctis*

Ionc. 4.

Psal. 101

Vita presens quasi Ione hederæ.

1. Cor. 13

Exo 1. Figura.

inquit de finali huius presentis vitæ termino agens. Et auteretur quasi tabernaculum vnius noctis, & graubit eam iniquitas sua & corruet, & non adiciet vt resurgat. Ecce manifestè vides, quomodo mundam hunc, qui aliquibus æternus videtur, & quod nunquam finem sit habiturus, tabernaculo comparat, non firmo & stabili, sed quod per vnicam solum noctem durabit: quia vita presens, propter eius breuitatem & propter densissimas peccatorum tenebras, quibus inuoluta est: nocti vnicæ comparatur, quæ sùma velocitate transit. Quid enim aliud est vita nostra, nisi hædera illa longè de qua cap. 4. agitur? De illa quippè dicitur, quod sub vna nocte nata est, & sub eadem perijt: sic enim vita hæc vmbra quædam est, cum Dauid dicat: Dies mei sicut vmbra declinauerunt, & ego sicut fænum arui, quæ non amplius quam per vnicam noctem perdurat. In eodem instanti in quo producebatur hedera, vermis etiam creabatur, qui eam erat consumpturus. Itaque in superiori parte producebatur propago, & in radice generabatur vermis. Sic vita nostra cum breuissima sit, statim ac incipit, desinit ac consumitur: quinimo quo magis viuimus, minus nobis vitæ restat. Comparatur etiam nocti, propterea quod in presenti sæculo, verus ille sol iustitiæ Deus, non manifestè per claram sui ipsius præsentiam sed obscurè, & quasi per caliginosam fidei lucem, nobis reuelatur, dicente Paulo: Videmus nunc in enigmate per speciem, postea autem facie ad faciem. Et sicut filijs Israel ad terram promissionis pergentibus per eremum, dedit Dominus columnam ignis, qua media in medijs noctium tenebris, per loca illa inuisa, & precipitijs plena ducebatur: sic nobis qui in presenti vita degimus, quæ densissimis ignorantie & errorum tenebris plena est: lumen splendidissimum suæ fidei concessit, cuius splendore ad patriam nobis promissam, periculis omnibus, & lubricis superatis et deuictis, peruenire possumus. Habemus enim, inquit D. Petrus 2. cap. 1. certiorè propheti-

Propheticum sermonem: cui benefacitis intendente tanquam lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec die illuceat, & Lucifer oriatur in cordibus vestris. Quæ verba dum expendit glossa, sic ait: In caliginoso loco, id est, in huius sæculi nocte plena tærationibus, vitis & erroribus, vbi difficile inuenitur quisquam, qui non offendant, contra quæ necessaria est hæc lucerna. Sed nunquid iemper erit necessaria: non utique, sed donec dies illucescat in futuro, & appareat claritas Dei & lucifer, id est, clarus intellectus noster. Post hanc noctem, lucidissima illa æternitatis dies sequitur, cuius tanta erit claritas & pulchritudo, quod respectu eius, vita hæc presens nox appellatur. Depingitur aliquo modo, huius felicissimæ diei iucunditas, & pulchritudo per Isaiam cap. sui vaticinij 60. vbi de ultimo tempore, secundum L. Hic onymi sententiam agens, inquit: Non occidet ultra sol tuus, & luna tua non minuetur, quia Dominus erit in lucem sempiternam, & complebuntur iustus tui. O quæ erit diei illius lætitia, qualis claritas, qualis iucunditas. Sensus non capit, intellectus non comprehendit, mens humana rudem & imbecillem se ipsam agnoscit, inparemquæ ad tam immensum sacramentum percipiendam. Si enim sol hic materialis & visibilis cum creatura sit, certum sic mundum lætificat, omniaquæ viuenda exilarat: quid de illo increato & splendidissimo fonte sentiendum est: Quomodo beatorum corda lætificabit, quando diuinitatis suæ radiis, totam illam supernam Hierusalem illuminabit?

*Isai 60.
D. Hiero.*

Huius diei mane siue aurora, futura est resurrectio, iuxta D. Augustini & Gregorij interpretationem, quia ibi initium habet æternitas, quæ nullius temporis limitibus coarctatur. De hoc mane locutus fuerat Dauid Psalm. 5. dicens: Mane astabo tibi & videbo, quoniam non Deus volens iniquitatem tuam. Neque habitabit iuxta te malignus, neque permanent in iustis ante oculos tuos. Contingit aliquoties, quod iudex deposita pom-

*D. Aug.
& Grego.
Mane dicitur resurrectio.*

Psalim. 5.

Simile.

pa, & communi veste ornatus, per medium ciuitatis in nocte incedat, relexandi animi causa, & tunc licet aliqua non rectè facta videat, tacet tamen, & dissimulat: quia non est tempus iudicandi, aut puniendi. Appropinquat sibi prædones & facinorosi illum què committantur, quos tamen non redarguit, aut reprehendit, quia peregrina veste indatus est: tamen transacta nocte aurora què appropinquante, incipit acclamare contra ill. s. Regi & iustitiæ præbete auxilium, *fauor alii iustitia*. Tunc enim manifestè colligitur, quòd iudex ille, licet per noctè taceret, tamè non criminibus & facinoribus cõsentiebat. Sic nimirum Deus licet in nocte presentis vitæ peccatores ferat, & non statim de suis peccatis pœnas sumat: tamen non est dicendum, quòd ipse peccatis & flagitiis sit consentiens: quia transacta nocte, id est, in die iudicij, contra peccatores clamabit, & debitum de illis summet supplicium: & tunc omnibus manifestum erit, quòd non sit Deus (vt inquit David) volens iniquitatè. Sed quid hoc erit? Manè, inquit, a stabo tibi, & videbo, quoniam non Deus volens iniquitatè tuas, quia tunc non habitabit iuxta te malignus, quinimo tolletur impius, ne videat gloriã Dei, neque permaneant iniusti ante oculos tuos, sed in æternum carcerem retrudentur. De hoc mane, vel de hac aurora locutus videtur esse Iob. c. 3. cum de impio agens, ait. Expectet lucem & non videat, neque ortum surgentis auroræ. Vbi inquit glossa ordinaria. Ortus auroræ, est noua natiuitas resurrectionis, qua sancti cum carne orientur, ad videndum lumen æternum. Et quantumcumque hinc fulgeant electi, non possunt penetrare, quæ erit illa gloria illius nouæ natiuitatis. Omnes enim dum in hoc sumus exilio, & in medijs vitæ huius tenebris ambulamus, lucem expectamus. Sperat hæc lucem iustus, pariter & iniustus, innocens & peccator: verum solum iustus eam assequetur, impij autem illa priuabuntur, quia dilexerunt magis tenebras quàm lucem. Vnde nox non succedet: & temporales istæ tenebræ æternarum tenebrarum

Iob. 3. Glossa.

brarum eunt initium. Hac enim animaduersione percussitur peccator, vt tenebras quas dilexit, æternaliter assequatur. Vique illorum, inquit Psalmista, tenebræ & lubricum, & Angelus Domini coarctas eos. Sed heu, qualis erit dolor, qualis desperatio lucis illa inefabili priuari ab illa fulgentissima luce, quæ à facie Dei proccura est, æternaliter secludi, absque vlla spe consequendi eam. Hæc enim sola consideratio, si mentibus nostris non superficialiter tenus, sed radicitus inhereret, sufficeret, ad mores nostros componendos, sensualitatem frenandam, & inordinatos eius motus coercendos: essetque quasi stimulus animæ nostræ, ad Deo inseruiendum: vt in illo mane hac fruermur luce, & digni tanta misericordia inueniremur. Vnde David dicebat: Bonum est confiteri Domino, & psallere nomini tuo altissimè, ad annunciandum mane misericordiam tuam. Quasi diceret: Bonum est per totum vitæ decursum, Deo incessanter deseruire, eius legem obseruare, & laudes eius summo feruore deuotionis vsque ad cælos efferre: vt in illo felicissimo mane misericordiam promissam beatitudinis ab eo assequamur, & de assecutione eius gloriemur. De hac ergo misericordia loquens, & de hoc ultimo mane, inquit. Audita fac mihi mane misericordiam tuam, quia in te speraui.

*Psalm. 34**Psalm. 94*

Consentiunt cum explicatione hac, vt per mane resurrectionis futura intelligatur, D. Hilarius, Bruno Cartusianorum Patriarcha, & Petrus Theologus ordinis minorum, cuius opera, licet typis adhuc non fuerint mandata, extant tamen manus scripta in Bibliotheca insigni S. iohannis Regum quæ Toleti habetur. Sed Petro & Bruno dimissis ad Hilarium reuertamur, quia locum hunc non solum de resurrectione generali explicat, sed etiam de resurrectione Christi, prout nostræ resurrectionis fuit exemplar, cuius verba sic habet: Hoc mane resurrectionis est tempus, in quo per misericordiam Dei potestas mortis contracta est. Quod cum ita sit, rectè quidem Psalmista resurrectionem Domini misericordiam appellat,

*D. Hilari.
Bruno.
Petrus Theologus.**nas**appellat,*

appellat. Fuit enim summæ misericordiæ opus, summæ quæ fortitudinis, mortis vires per resurrectionem suam confringere. Quod quidem multo ante, non sine magno mentis iubilo Propheta euangelicus Isaias præciperat, dicens: Præcipitabit mortem in sempiternum, & auferet Dominus Deus lachrymam ab omni facie, & opprobrium populi sui. Quem locū D. Hieron. in suis commentarijs, & Eusebius Cæsariensis lib. 4. cap. 12. & D. Athanasius de passione & cruce Domini, de victoria quam Christus in sua resurrectione de morte reportauit, explanat. Sed aduertendum, quod loco illius præcipitabit mortem in sempiternum, Septuaginta habent: Deuorabit mors præualens, & rursum abstulit Deus omnem lachrymam ab omni facie. Quasi hæc omnia simul sonent. Par pari rependitur, & sicut mors hominem è summa felicitate & sede, in baratrum & profundum miseriarum deiecit: sic Deus mortem ipsam moriendo in infernum præcipitabit: & sicut mors primam hominem deglutiuit, sic ipse in cruce deglutiuit mortem. Cui expositioni fauet, quod verbū Hebræum, Bala, ex quo interpres transtulit, præcipitabit, absorbere & deglutire significat. Quare, inquit Theodoretus, hæc verba ex pendens: Mortui eramus, sed bonitate sua gubernas nostra, Dominus mortis vires soluit. Cesare fecit lachrymas mortuorum, resurrectionis spem dedit, abstulit opprobria peccati. Hoc idem per Prophetam Oseam cōminatus fuerat, dicens: Consolatio abscondita est ab oculis meis. O mors, ero mors tua, morsus tuus inferne. Consolatio, inquit, abscondita est ab oculis meis, id est, nulla mihi erit requies, quousque quod mente concepi, opere compleam. *Notendre dia bueno, hasta auello puesto, por obra, y auer me vengado de la muerte.* O mors, ero mors tua, & c. *Muerte yo fere tu muerte, infierno yo te sacare las entrañas.* Locus hic duas patitur expositiones. Prima est

D. Augu.

D. Greg.

Ansel.

B. August. sermone 137. de tempore D. Gregor. 12. moralium, cap. 8. & Beati Anselmi, super illud Pauli 1. Corin.

Ipsal. 25.

Osc. 3.

1. Corin. 15. Vbi est mors victoria tua? Qui ad hunc modum locum interpretatur. Quod occidimus, agimus, vt penitus no sit, ex eo autem quod mordemus, partem abstrahimus partemquæ relinquitur. Quia ergo in electis suis funditus Dominus occidit mortem, mors mortis exitit: quia vero ex inferno partem abstulit, partemquæ reliquit, non occidit funditus, sed momordit infernum. Exemplo hoc manifestus fiet. Habet quis in manu pomum ex altera parte sanum, ex altera vero putridum & corruptum, mordet ex ea parte qua sanum est, & quod corruptum & inutile in sterquilum proicit: sic infernus corruptus erat pro maiori parte, & peccatoribus plenus, sola illa pars quæ ad limbum patrum pertinebat, erat sana, quam Christus descensu suo momordit, alijs damnatis, tanquā putridis relictis. Secūda vulgo circumfertur, quæ est Ruperti, & traditur ab authore quodam in cōmentarijs super Oseam, vt morsus passiuè accipiatur, & sit sensus: Ego mortem interficiam, penitusquæ disperdam moriendo, & ad infernum descendendo. Mordebor enim à te, ô inferne, deuorabisquæ me vt hamum, sed tua viscera me ferre non poterunt cū Deus sum, & à peccato immunus. Hominem gulosum & voracem videbis, cuius fames tanta est, quod neque animalia terræ, neque pisces maris, aut volatilia celi ad eum satiandum sufficiunt. Sedens ad mensam, ex omnibus cibus qui apponuntur indifferenter vitatur, sed inter eos, fortè vnū gustauit, quem stomachus eius non ferebat, quare ad nauisem prouocatus, illum cum omnibus alijs euomit. Quā edax mors, quā infaciabilis eius fames, quæ tot ferculis non est contenta, tot Regibus, tot Principibus, Ducibus, & c. Nemini parcat, omnes deuorat, qui ex Adæ genere oriuntur, sed & ipsum Dcū hominem factum deuorauit: tamen cibum illum, cum Deus esset, innocens, & absque peccato venter eius non ferebat, quare ipsum cum patribus in limbo existentibus euomit. Serpēs quidam esse dicitur, qui Enidos

Simile.

Rupertus.
Ribera.

Simile.

nn 3

appellatur.

**Exemplū
naturale.**

appellatur, cum quo Crocodillus lethale bellum gerit: quem victum aliquando deuorat, ipse tamen serpens de glutinis intrus existens, Crocodili ventrem perforat, & illum occidit, foras quē egrediens, qui victus videbatur, incolumis & victor euadit. Non absimilis est Christi victoria, quam de morte est consecutus, neque absurdum erit illum serpenti comparare, cum de seipso dixerit: Sicut Moyses exaltauit serpentē in cremo, ita exaltari oportet filium hominis. Absorbuit enim eū mors, quare victus ab inimicis credebatur: tamen resurgens propria virtute, cui scerauit mortem, & occidit, illi utrequē triumphum de illa est consequutus. Huc spectant illa verba Dauidica nomine ipsius Christi dicta, Psal.

Psalm. 29
Haimo.
Hieros.
Cassiodor.
et Augu.
Simile.

29. Conuertisti planctum meum in gaudium mihi concidisti saccum meum, & circumdediti me lætitia. Planctus Christi passionis, in gaudium resurrectionis fuit conuersus, quando gauisi sunt Discipuli viso Domino, sed & succus eius concisus fuit, & circumfusus lætitia. Contingit in curia quod alicuius nobilis frater siue amicus malē occiditur, ille autem mortem amici aut fratris vindicare statuens sacco induitur, curiam derelinquit, nec caput tondit aut barbam, neque vngues abscindit, sed iurat sacco non exuere, aut curiā ingredi, donec sanguinem amici sui vindicauerit: quod si semel fecerit & occisorem occiderit: scindit sacco, caput & barbam tondit, & luctus eius in lætiam vertitur. Occisus fuit Adamus parens noster, & male occisus, quia per traditionem occisus est, quare Verbū diuinum sacco nostre mortalitatis est indutum, & statuit sacco ipsum non abscindere, donec de effuso hominis sanguine vindictam sumeret, quod cum in cruce fieret, sacco discisus est per mortē & in resurrectione lætitia circumdatus. Solēt enim discindi vestes, vt aureæ & preciosæ telæ intus latentes appareant, sic scisa fuit humanitas, et vndeque vulnerata, vt diuinitas intus latens (sicut &

Simile.

CONTI-

contigit) appareret. Euidens enim fuit diuinitatis argumentum, te ipsum occisum suscitare, quia solus Deus in hoc solus est. Quare credo Phœnici per Iobum cōparari. Dicitur enim tui vaticinij cap. 29. In nidulo meo moriar, & quasi palma multiplicabo dies. Quæ in lo. um de Christo resurgente authores non in fine notæ interpretantur. Vbi Sanctes Pagninus, iuxta veritatem Hebraicā sic vertit: Et sicut Phœnix multiplicabo dies. Vulgare satis & tritū est quod de restauratione Phœnicis grauiissimi referunt authores, Horus, Ouidius, & Plinius, quomodo expleto vitæ suæ seculo, strueto in palmæ alicuius vertice, ex Cassia, nardo, Cinnamonom, et Mirra nido, se superimponit, finitquē in odoribus eū, et inde Phœnix alter renascitur, quare Tertulianus asserit futuræ resurrectionis esse manifestum exemplar. Quapropter Iob personam Christi agens, inquit: In nidulo meo moriar, scilicet, in cruce, quæ ex preciosis et odoriferis lignis fuit confecta et quasi Phœnix multiplicabo dies, quia licet mortuus est, tamen quidquid per mortem ceciderat, per resurrectionem perfectē reparauit. Tempus hoc felicissimæ resurrectionis mane appellatur, quia sol ille iustitiæ, qui prius fuerat sub nubilo, repente fulgentissimus apparuit: appellatur misericordia, quia sūma fuit Dei nostri misericordia, morti se subdere, vt mortem nostram moriendo superaret, quare inquit Propheta: Audiam fac mihi mane misericordiam tuam, &c.

Notam fac mihi viam in qua ambulem &c. Recte petit à Deo quod sibi viam in qua ambulet ostendat, quia solus ille, hoc opere præstare poterit. Est quippe difficilis via quæ tendit in patriam, et tam arcta, quod indigemus Dei ope, ad hoc quod illam adinuenire possimus. Arcta est via, inquit ille, qui vera vita est et via, quæ ducit ad vitam, et lata quæ ducit ad perditionem, et hinc prouenit quod paucissimi sint qui ab ea non declinauerunt. Declinauerunt quidem ab hac via primò

Angeli

Horus.

Ouidius.

Plinius.

Phœnix re

surrectio-

nis symbo-

lum.

Tertulian.

Matth. 7.

30 Super Psal. 7. penitentialium.

Abucuc. 3.

Viaceli An
geli & ho
minibus na
turaliter in
cognita.

Baruc. 3.

Angeli in sua conditione, quia cum per humilitatē de-
berent ascendere in celum, voluerunt tamen per viam
superbię tendere. De quibus agēs Abucuc inuo. Cat.
inquit: Contriti sunt montes secū, incuruati sunt col-
les mundi ab itineribus æternitatis eius. Naturæ enim
Angelicę, quę colles mundi dicuntur, & montes seculi,
propterea quod natura sua magis Deo appropin-
quāt, cum perfectissimę sint: in itineribus æternitatis contri-
tæ sunt & defecerunt, quia dum per mentis elationem
ad Deum cupierunt ascendere, in eterna tartara ceci-
derunt. Declinauerunt etiam ab hac via primi nostri
parentes, qui similes esse Deo, noti iamquē & cog-
nitionem boni & mali concupierunt, antiqui serpentis
falsis promissionibus decepti. Quare dum æternitatis
viā per similitudinē Dei adiuuuisse crediderūt: in h. c.
mundi exilium fuerunt relegati. Hanc etiam viam igno-
rauerunt Philosophi illi antiqui, qui tantū sibi sapien-
tiæ arrogarunt, vt crederent viribus naturæ ad summā
fælicitatem consequendam posse peruenire. Hi omnes
viam rectam, quæ ad æternam vitā ducit ignorauerūt,
& longissimis de vitijs ac virtutibus ambagibus & dif-
cursis, nullatenus eam ad inuenire potuerunt. Baruc
enim cap. 3. cum de via veræ disciplinæ, quę ad vitam
capesendam ducit mentionem faceret in hæc prorupit
verba. Non est audita in Canaam, neque visa est in The-
man, filij quoque Agar, qui exquisierunt prudentiam
quę de terra est, negotiatores terræ, & Theman, & fabu-
latores, & exquisitores prudentiæ, et intelligentiæ: viā
autem sapientiæ nescierunt: neque commemorati sunt
femitas eius. Scientia enim et cognitio vię huius, nō est
audita in Canaam, vbi ante filios Israel habitauerunt
Idolatræ: neque in Theman, vbi Philosophi, ex qui-
bus Eliphath Themanites, vnus eorum qui cum Iob dis-
putauerunt, qui in ea fuit sententia, vt futuram vitā om-
nino negaret, neque Agareni, qui prudentiam huius se-
culi profiteri solent, et ad negociationem valdē solliciti
esse,

Concio quinta:

831

esse, eam adiuuare potuerunt. Significant igitur hæc
verba, quōd neque humana sapientia Philosophorum,
neque filiorum huius seculi prudentia in rebus iuis exe-
quendis, neque omnium filiorum hominum cura & soli-
citus, ad hoc fuit sufficiens. Hoc idem patientissimus
Iob subobscuris supra modū verbis fateatur, sui vaticini-
ij cap. 8. Semitam ignorauit auis, nec intusus est eam
oculus vulturis. Non calcauerunt eam filij in stituū, nec
transiit per eam leena. Quæ nam est hæc semita, quam
auis & vultur ignorauerunt: nisi illa, de qua Dauid lo-
quebatur, cum dicebat: Vias tuas Domine demonstra
mihi, & semitas tuas doce me: Quæ semita, non via la-
ta & regia appellatur: quia parum trita est, cum sit ar-
cta via quę ducit ad vitam, & pauci inueniant eam. Et
quænam est hæc auis, quis vultur, aut quid per illos in-
telligitur: nisi antiqui illi Philosophi, qui alis suæ elo-
quentiæ & philosophiæ fidentes, vsque ad celū se per-
tingere credebant, & veram vitæ & veritatis viam adin-
uenisse mentiebantur. Qui quidem rapacibus auibus &
vulturibus non incongruē comparantur: quia et si altē
volant, tamen ad escam & animalium mortuorum car-
nes festinant, & voratum suum demittunt. Sic illi, & si
altitudine disputationis extollebantur in cælum, tamē
carnalium delectationum desiderio, vsque ad terrā pro-
sternebantur. Quod confirmat Septuaginta interpretū
versio, quæ sic habet: Non calcauerunt eam filij teper-
borum, non pertransibit per eam leo. Per superbos, Phi-
losophos intelligit, per leonem, mundi principes & ty-
rannos. Paraphrasis autem Caldaica, quę sæpius inter-
pretatio textus esse solet, sic habet. Paradisus volupta-
tis est locus eius, lapides sunt saphiri, & pulueres auri
sunt ei. Semitam arboris vitę nulla sciuit auis, nec in-
tusus est eam oculus vulturis. Non ambulauerunt inca-
filij leonum, nec declinauit ad eam leena. Allusio est ad
creationē primi nostri parentis, quę Deus posuit in pa-
radiso voluptatis, vbi omni deliciarū genere homo fruc-
retur,

Iob. 8.

Psal. 24.

Philoso-
phi vultu-
ribus com-
parantur.
Simile.

Septuaginta
interpr.

Paraphr.
Caldaica.

Paradisus
incognita.

retur, & vt illius loci amenitas & preciositas intelligatur: inquit, quod lapides illius sunt saphiri & puluis aureus, quod methaphoricè intelligendum est, ad est, erat locus omne dulcedine & suauitate repletus. In eo loco erat arbor vitæ eternæ plantata, cuius viam Deus custodiuit, ne homo sumeret de ligno illo vitæ, & in æternū viueret, posuit que ad custodiendam viam ligni vitæ Cherubin gladium flammeū in manu habentem: via que illa vniuerso hominū generi, incognita erat, & ideo dicitur, quod semitā illius arboris nulla sciuirauis. Sed quid per hæc typicè & vmbriticè subiungendū nobis est: nisi viam quæ ad æternam vitam, summamque fœlicitatem nostram consequendam perducit, viā, inquam, quæ ducit nos ad Deum, qui arbor vitæ dicitur, in Apocalipsi Arbor vitæ est, omnibus qui apprehendant eum. Et cap. 22. Beati qui lauant stolas suas, vt sit potestas eorum in ligno vitæ. Hanc igitur viam quæ ducit ad immortalitatem, nullus intellectus, quantumvis humanarū scientiarū peritus, absque Dei ope & auxilio, adinuenire potuit. Viam hanc, licet in veteri testamento, aperuit Deus populo suo Israelitico, iuxta illud quod habetur Baruc 3. Hic adinuenit omnem viam disciplinae, & tradidit illam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo, tamen paucissimi per eam incedebant. Ferè omnes per vitiorū & voluptatū semitas declinabant. Dicit enim Dauid: De cælo respexit Dominus super filios hominū, vt videat si est intelligens, aut requirens Deum. Omnes declinauerūt, simul inutiles facti sūt, nō est qui faciat bonū, non est vsque ad vnū. Quid est omnes declinauerūt nisi omnes à via recta, quæ ad celestem ducit patriā, per varia carnis suæ desideria, & voluptatum præcipitia, deuiarunt, quasi oues sine pastore errantes in huius sæculi silua: ita vt Isaiæ dictū verificaretur. Omnes nos vt oues errauimus, & vnusquisque abiit in viam suam. Alius per viam superbiæ, alius per viam auaritiæ, quam plurimi per viam luxuriæ. Vi-

Apo. 22.

Baruc. 3.

Psal. 13.

Isai. 35.

dens igitur Deus oues dispersas, vagas & errabundas, à recto tramite toto cælo errantes, decreuit ipse qui vera via est (per quem omnes ad patrem deuenire debent) de cælo descendere: vt nobis eam ostenderet, & ad beatarum mentium caulas perduceret. Hoc namque multo ante Isai. cecinerat cap. 30. Et erunt oculi tui videntes præceptorem tuum, & aures tuæ audiēt verbū post terga monētis. Hęc est via ambulate in ea, neque ad dexteram, neque ad sinistram, & contaminabis laminas argenti tui, & vestimentū conflatilis auri tui, & disperges ea. Erunt, inquit, oculi tui, videntes præceptorē tuū, quia licet Synagoga Deum præceptorem haberet: non tamen eum proprijs oculis uidebat: quia nondum carnē assumpserat, in qua posset videri. Et licet quidam dixerit: Vidi Dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea, quidam vero, Morte moriemur, quia vidimus Dominum: tamen nō ipsum Deū viderūt: sed Angelū Dei vices gerentem, vel si ipsum Deum, non tamē in propria specie, sed imaginarijs similitudinibus cooperitū, vel in aliena specie occultatum. Vnde Dauid dicebat: Deus benedicat nobis & misereatur nostri, illuminet vultū suū super nos, &c. Vt cognoscamus in terra viam tuam. Tūc Deus nostri misertus est, & super nos vultū suū illuminauit: cum in natura quam ad vnitatem personæ assumpsit, dignatus est apparere, vt in terra viam cæli cognosceremus. Audiuius etiam verbum post tergum monentis, quando iam, non per Prophetas, vt olim: sed per semetipsum locutus est nobis in filio. Nō enim mediatè, sed immediatè locutus est: quod adimpletum cernimus, cum aperiens os suum, qui orā Prophetarum aperire solebat, docebat turbas. Et quod hæc authoritas, ad literam de Christo intelligenda sit, probat Lyranus, quia vbi dicitur, Et non faciet ultra, auolare à te præceptorē tuū, habet translatio Caldaica: Et non recedet ultra diuinitas eius: quod nō potest

Isai. 30.

Gen. 32.
Iudic.

Psal. 63.

Lyr.

intelligi de Eſdra (vt Hebræi volunt) ſed de Chriſto. Sed quidnam eſt quod prædicabit cel. berrimus hic cõcionator? Audi Prophetam ipſum ſic aientem. Hęc eſt via, ambulate in ea, neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram. Sed dices ò Chriſtiane, quæ nam via eſt hæc, quam nobis vnigenitus Dei filius oſtendit? Hęc fuit via legis Euangelicę, per quam ad cælum debemus pergere, & neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram declinare. Eſt via pœnitentiæ doloris, & lachrymarũ. Per hanc viam ipſe Dominus eſt ingreſſus, per hanc ſanctiſſima mater eius, per hanc Apoſtoli, et omnes eius Diſcipuli, et quotquot ſupremam illam fœlicitatẽ adepti ſunt: quia vt habetur Actõrũ 14. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Super illa verba Iſai. 43. Hęc dicit Dominus, qui dedit in mari viam, & in aquis torrentibus ſemina, Hugo Cardinalis inquit: In mari pœnitentiæ: poſuit Dominus viam cœli. Contingit aliquoties, quod pergere cupiẽtes ad aliquod regnum, vel ciuitatem per terram, non ſine magno vitæ diſcrimine, iter illud conficere poſſunt: quia forte in nemore, ſunt latrones abſconditi inſidiantes, vel forte leones, aut aliæ feræ beſtię: quare iter ſuum per mare ordiunt, & licet fortunam & labores aliquot ferant, tamẽ nauim ingreſſi, ſumma tẽporis breuitate, ad optatum regnum perueniunt. Sic Deus videns quod homo in ſtatu innocentie poſitus, quaſi per terram firmam ad cælum pergens, iter amiſſerit, in manuſque latronum incidit: qui eũ donis gratuita expoliauerũt, & vulneribus ceciderunt: nauẽ crucis & paſſionis ingreſſus, per mare pœnitentiæ & lachrymarum, iter diſpoſuit, per quod ſecuriſſimẽ ad beatitudinis portum peruenit, licet calamitates & labores ſit poſſeſſus. Quam viam nobis oſtendit, dicens: Hęc eſt via, ambulate in ea, & non declinetis, neque ad dexteram, neque ad ſiniſtrã: & ſtatim ſubdit, tanquam neceſſariam conditionẽ: Et contaminabis

Acto. 14.

Iſai. 43.
Hugo Car.

Simile.

Iſai. 30.

minabis laminas ſculptilium argenti tui &c. Neceſſariũ quippẽ eſt, iter pœnitentiæ ingrediẽti, quod contaminet & proiciat, omnia demonis idola, quæque adhuc uenerabatur, omnes voluptates & vicia, quæ amplexabatur, & quibus quotidie thos offerebat. Pronice frater à te ſuperbiam, expelle auaritiã, excute à ſinu tuo vindictę deſiderium, & omnia alia vitia quæ adoras: quia idolis his onuſtus, nõ poteris per hanc viã incedere. Vnuſquisque ergo diligenter conſideret, per quam incedat viam, vtrum per viam laboris, an per viam luxus, per viam lachrymarum, vel delictarũ, per viam pœnitentiæ, vel voluptatis: & ſtatim intelliget, ad quem finem ſit peruenturus. State ſuper vias veſtras, inquit Hierem. c. 6. & interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona, & ambulate in ea, & inuenietis refrigerium animabus veſtris. State, inquit, ſuper vias veſtras, figite parũ per gradum, qui tanta feſtinatione per viam perditionis ad infernũ pergitis, & conſiderate viam per quam inceditis, quam alpera, quam difficilis, & laboribus plena: finem etiam intuemini, qui eſt infernus, & perpetuus ignis deuorans, qui in æternum non extinguetur. Et interrogate de ſemitis antiquis. Septuaginta trãſtulerũt: Interrogate ſemitas Domini æternas. Quæ multæ appellantur: quia licet vnica ſit, tamen multa habet præcepta quæ obſeruare debemus, ne ab hac deficiamus via. Et uideat, inquit, quæ ſit via bona & recta, quæ ducit ad patriam, & inuenietis requiem. Pro quo Septuaginta habent: Inuenietis purificationem animabus veſtris, Nulla enim via eſt, quæ purificare poſſit animas poſt peccatum, niſi ſola pœnitentia, hanc amplectamur, peccata noſtra deſtendo, vt purificati ab omnibus vitijs gratiam conſequamur: & gloriam.

Hierem. 6.

70. interp.

Concio Sexta.

*Eripe me de inimicis meis Domine, ad te
confugi: doce me facere voluntatem tuam,
quia Deus meus es tu.*

*Spiritus tuus bonus deducet me in terram
rectam: propter nomen tuum Domine,
deduces me in equitate tua.*

Et erat David à Deo, in versu im-
meditate precedenti, viam in qua
ambularet, sibi ostendi: qua recto
tramite, ad cõmunem patriam para-
disi, à qua omnes Adæ filij, prop-
ter eius præuaricationem exulamus,
reineare posset, dicens: Notã fac mi-
hi viã in qua ambulẽ: quia ad te leuavi animã meã: &
quia via hæc periculis plena est, in qua validissimi sũt
inimici, salutis animæ nostræ insidiantes quasi aucupes:
in præsentem versu petit ab ipsis liberari, ne ab incepta
viã desistens, iter suũ impediatur. Quis est qui ignoret
(vt hinc nostræ declamationis sumamus exordium)
quot sint in viã coeli, humanæ naturæ hostes? Quanta-
que eorũ versutia & caliditas, ad decipiendum? Quanta
ad aggrediendũ audacia: & ad vulnerandũ et perden-
dum crudelitas? Non est passus Deus vt serpens in alia
pulchriore specie, parentibus nostris appareret, quãdo
eos tentauit in paradiso, quam serpentis: vt inde intelli-
gerent, quantum sit eius versutia timenda. Quod nota-
uit D. Bonauent. seraphicus Ecclesiæ Doctor, in suo
Breuiloquio part. 3. cap. 2. vbi de primorum parentum
tentatione agit. Quod igitur, inquit, intentando spe-
ciem

Bonauent.

etiam serpentinam assumpsit, hoc dispensationis diuinae
fuit, vt non solum deprehendi eius versutia posset, ve-
ram etiam, vt ex illa effigie, versutia diabolica intentan-
do, cunctis filijs Adæ inotescere posset. D. Theodor.
retus super illa verba Psal. 140. Qui cogitauerunt sup-
plantare gressus meos: absconderunt superbi laqueum
mihi. Et funes extenderunt in laqueum, iuxta iter scã-
dalu[m] posuerunt mihi. Super hæc, inquam, verba que-
dam dicit, que ad nostrum propositum spectare pos-
sunt. Ipsum Saule[m], inquit, superbum nuncupat, la-
queos, et funes, et scandala, diuersas insidias, fraudes et
dolos, per figuram ex translatione venantium. Quod si
hoc de Saule Dauidis inimico, qui ei mortem tempo-
ralem machinabatur, intelligi potest, quanto magis de
demonẽ, humani generis accerrimo hoste, qui tot nobis
quotidie parat insidias: tot laqueos tendit: tot regnis
vititur: nullumque non mouet lapidem, vt vita, non cor-
porali, sed spiritali et eterna, vniquemque nostrum
priuet: Maxime cũ Saul figuram dæmonis, in scriptu-
ra sacra expresserit, cum in eo nomen conueniat. Inquit
namque glossa moralis huius loci, per Saule[m] qui abu-
tens interpretatur, Diabolus qui bonis naturalibus à
Deo sibi datis abutitur, significatur. Hic ergo propter
odium contra hominem conceptum, cum imago Dei sit,
illi semper & incessanter parat insidias, non desinens
subvertere vias eius, ne ad caelestem beatitudinem à
qua ipse per superbiam cecidit perueniat. Vnde D.
Grego. ait; Nisi misericors Deus, cum viribus tentamẽ
ta modificet, nullus profecto est, qui malignorum spiri-
tuum insidias, non corruens portet. Hinc est, quod D.
Ioannes Euangelista, cum in insula Pãthmos degens,
Sathanam de coelo descendentem ad terras vidisset:
intelligens quanta mala eius descensus hominibus
esset alaturus, non sine magno animi dolore, exilã-
mare cepit, Vt terræ & mari, vt terræ & mari. Quid
hoc est Propheta sancte? Quid sibi vult, hæc tam
dolorosa

Theodor.
Psa 140
Dæmõ ho-
minem per-
sequitur.

Glossa
moralis.

D. Greg.

Apoca. 12

dolorosa ex clamatio? Quid nam vidisti? forsitam cæli de firmo suæ altitudinis fastigio, ad terram præcipitantur: tota mundi machina dissoluitur: aut quid est quod vidisti? Nihil horû, inquit Euāgelista sanctus, sed causa meæ exclamationis, & doloris est: quia descendit diabolus ad uos, habens iram magnam; sciens quoniam modicum tempus habet. Vidi (qua si diceret) Sathana de cælo ut fulgur cadentē: qui quidē propterea quod, de cælo eiectus est, summa ira & rabie accensus, descendit contra creatorē suū. De quō si posset, vindictā sumeret, quod cū impossibile videat: totā suā rabiē & irā, in hominē conuertit, qui umbra quædā Dei est, & ad imaginē & similitudinē eius creatus. Est appositissima ad hoc, Beati Basilij similitudo. Quemadmodū taurus, in statuā hominis excandescit, cornibusquē decerpit, propterea quod Hominis similitudinē refert: sic nimirū diabolus, tanquam cruenta bestia, in hominem inuehitur, totisque suis viribus perdere conatur, eo quod ad imaginem & similitudinē Dei sit factus, quem ex animo odit. Unde est, quod D. Petrus nos omnes hortatur dicēs. Fratres sobrii estote, & vigilate, quia aduersarius uester diabolus, tāquam leo rariēs, circuit querens quē deuoret. Circuire in Scriptura, ferē semper in malam partē sumitur. Significat enim curā & sollicitudinē maximā ad nocendum. Iob. 1. Circuiui terram & perambulauī eam. Ad quid iste tuus circuitus? nisi ad deuorandum, & deglutendum aliquem, si forte incuria & negligentia torpentem repereris? Et Dauid in Psalm. Circūdederunt me sicut apes, & exarserūt sicut ignis in spinis. Et alibi. Circūdederunt me vituli multi, tauri pingues obsederūt me. Inquit ergo D. Petrus fratres sobrii estote & vigilate, sumā vobis cura & vigilātia necessaria est, quia cū vigilātissimo hoste, res uestra agitur, qui circuit summo nocēdi desiderio, quæ res nō solū quem vulneret, sed interficiat & deuoret. Obone Deus o amātissime Christe, & quis est qui hec

ve. ba

verba audiēs non perhorrescit: cuius ambæ et si durissimæ aures, nō tinnēt: Si aliquis vel miles, vel nauta in manus maurorum vel turcarum inciderit, & in Constantinopolim de ducatur captiuus, & si valde illi timendum sit, ad tam crudelitissimorū inimicorum Christiani nominis manus peruenire, tamen spem redemptionis habet. Vtiquē argento, vel auro poterit redimi. Si vero in manus Caribum inciderit, qui tam eferatis moribus præditi esse dicuntur, quod statim homines viuos deuorant, quæ spes superesse potest? O Homo ad imaginē Dei creatus, ut æterna fruaris beatitudine, caue a tam atrocissimo hoste, qui homines tanquam cruenta bestia deuorat: caue, ne ei fidas, aut cum eo aliquando in eas amicitias, quia inimicus capitalis est humani generis, semper homini malum machinatur, semper illi parat insidias: ut illū suis fraudibus irretire, & illaqueare possit. Tanta est huius cruentę bestię rabies, tanta crudelitas & inhumanitas, qua in miseros homines deuuit, tanta eius cura & sollicitudo in eorum perditione exquirenda, quod nullum sit monstrum in scriptura sacra, nulla fera pessima, nullū animal nocivum aut violentum, cui non passim comparetur Dauid Psalm. 90. leoni, draconi, & aspidi illam comparat, dicēs. Super aspidem & basiliscum ambulabis & conculcabis leonem & draconem, quem locum expositores sacri de Diabolo interpretātur. Appellatur aspis propter eius obstinationem. A spīs ut Innominatus tradit, aures obturat, ne in cantatoris voces audiat, aurē vnā terra alteram vero cauda tegit, sic diabolus & obstinatus est in sua malicia, & homines sua astucia obstinatos esse facit. Dicitur basiliscus secundum D. Bernardum, quia Basiliscus venenum in oculo gerit, quare solo aspectu necare solet: aues per medium cælum peruolantes, quod ad inuidiam Demonis refert insignis hīc Doctor. Inuidia enim eius, mors introiuit in orbem terrarum, vidit hominem vsque ad cælum diuinitatis per asump-

pp

naturæ

Simil.

Psalm. 90.

August.
Casto.Himo
Bruno.

D. Bern.

naturę humanę euectum, & suę felicitati inuidens quę
 loliuoris eum interfecit. Leo etiam dicitur, quia tanta
 est huius animalis ferocitas, quod solo rugitu, alia ani-
 malia nemoris contingat interficere. Talis est Dæmon,
 qui rugitibus suis animas interficere conatur. Circuit
 enim, quærens quem deuoret tanquam leo rugiens,
 vt inquit Beatus Petrus. Tandem draconi compara-
 tur, quia draco, quando cum homine bellum gerit, sta-
 tim ad faucem eius prouoluitur, quem premit & suffo-
 cat, nec gemere, aut respirare finit: sic diabolus animã
 diuersis vitijs & sceleribus comprehendit, ne ad Deum
 possit clamare, aut peccata sua confiteri. Et quia hæc
 animalia terrena sunt, & solum super terram nocendi
 potestatem habent, non supra mare: vt intelligamus,
 nullum esse locum in quo ab hac cruentissima bestia
 tuti esse possimus, etiam marinis monstris compari so-
 let. Isai. capite 27. appellat eam leuiatam & cetum, di-
 cens: In die illa visitabit Dominus super leuiatam ser-
 pentem antiquum, & occidet cetum qui in mari est.
 Quem locum Tertulianus lib. 4. aduersus Marcionem
 de principe huius mundi, humani generis sensissimo ho-
 ste expl. cat. Tanta enim est ceti magnitudo (si D. Am-
 brosius & quotidianę experientię fides adhibenda est)
 vt quando per fluctus maris, nõ sine magno impetu pro-
 greditur, quasi parua insula oculis intuentiũ appareat,
 tanta eius potentia & fortitudo, quod vnda ab ore eius
 procedens, etiam ipsas naues soleat abnegare. Quare
 Deus optimus maximus hominum incolumitati pro-
 uidens. In mare Atlantico beluã hanc reclusit, vt Oc-
 ceanum mare libere nauigari posset. Sicut ex illis ver-
 bis Iob, quę habentur cap. 7. manifestè colligitur. Nun-
 quid mare ego sum aut cetus, quia circumdedisti me car-
 cere? In carcerauit Deus cetum in mari, nec liberè per il-
 lud ambulare permisit, ne nauigantibus esset nocumẽ-
 to. Talis certe est demonis furia, quod nisi per diuinam
 potentiam reprimeretur, nullus in terra filius Adę poten-

Diabolus
 leuiatę et ce-
 tus dicitur.
 Isai. 27.

Tertullia.

D. Ambr.

Iob. 7.

siaz

tię eius posset resistere. Probè nouerat illius potentia
 vas illud sanctitatis & electionis sacratissimus Paulus,
 qui ad Ephesios scribens c. 6. ait: De cetero fratres con-
 fortamini in Domino, & in potentia virtutis eius. In-
 duite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus in-
 fidias diaboli, quoniam non est nobis colluctatio aduer-
 sus carnẽ & sanguinem, sed aduersus principes & pote-
 states, &c. Sed quid ais õ gloriosissime Paule: Induite
 armaturam Dei, quia non est nobis colluctatio aduer-
 sus carnem & sanguinem? Quis enim ad luctam aut pa-
 lestram induit arma? Imo exuit vestes. Nudi namque
 antiquitus luctabantur, ne vestibus apprehensi ad terrã
 deicerentur. Quomodo ergo Christianus miles arma
 ad luctam induere iubetur? Sed quidem certamen hoc
 tam est periculosum, quod vtrũque prestare debemus,
 si victoriam de inimico reportare desideramus: depo-
 nendę sunt vestes, & assumenda sunt arma, nudi & ar-
 mati ad bellum procedere debemus. Est enim bellum
 & lucta: quia & labor vnus, & periculum alterius in
 hac spiritali pugna reperitur. Sed dices, quomodo ar-
 matus & nudus, cum hoste hoc manum cõseramus? Iam ip-
 sammet Paulũ audi in eã quã ad Colloßenses scripsit
 cap. 3. Expoliantes vos vertem hominem cum acribus
 suis, induite nouum, eum qui renouatur in agnitionem
 Dei. Vis õ Christiane ex hac pugna victor euadere?
 Exue vitia, & virtutes indue, depone veterem Adamũ
 & armis Christi te muni, relinque vitam pristinam, &
 eam quę secundum Deum est apprehende, & sic de ini-
 mico triumphabis, & victoriam absque dubio cõseque-
 ris. Nam tanta est hostis huius potentia tã intolerabilis
 eius pugna, quod nisi te ipso nudatus, & armis spiritua-
 libus indutus, eum superare non poteris. Hoc intelli-
 gens regalis Propheta, qui iam in se ipso huius crudelif-
 simi hostis, vires fuerat expertus, de sua diffidens vir-
 tute, auxilio solum diuino fretus, petit ab ipso, & ab
 omnibus eius satellitibus liberari, dicens: Eripe me de
 inimicis meis Dñe.

Eph. 6

Dubium.

Solutio

Colos. 3.

pp. Sed.

Sed valde notanda est, particula subsequens. Ad te confugi, Ad te, inquam, qui omnipotens es, qui solus tam potentissimum hostem debellare potes & vincere. Quia non est potestas super terram, quæ possit ei comparari. Unde Iob. cap. 41. de fortitudine eius agens inquit. Non fugabit eum vit sagittarius, in stipulam verli sunt ei lapides fundæ, quasi stipulam stimabit in aleum, & deridebit vibratam hastam. Quibus verbis (vt inquit Lyræ) nil aliud significatur, nisi quod Dæmon virtute humana insuperabilis est, & quod sola virtus diuina, illum superare potest. Ad hoc enim fuit aduentus filij Dei in carne: vt cum dæmone congrederetur, illumque vinceret, vt non nisi volentem posset superare, & ad suum seruitium compellere. Quod significatū fuit in illa visione, quam vidit Ioannes in suo Apocalyp. cap. 20. Vidit enim angelum de cælo descendentē, habentem clauem abissi, & catenam magnam in manu sua: qui apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus, & ligauit eum per mille annos. Quam visionem explicans Hugo dicit: hoc nil aliud significare, nisi quod Dæmonis potestas ligata est per Christum, quousque electorum numerus impleatur. Quod si Christus seruator noster ligatum habet Dæmonem, & catenam eius in manu sua: quod nil aliud est: quam circa illum omnimodam exercere potestatem, cū ab eo infestati fuerimus: ad quem alium melius quam ad ipsam recurrere poterimus: Sic nimirum faciebat ille qui Psal. 140. f. tetur dicēs, Exaudi vocem deprecationis meæ, Domine virtutis salutis meæ, obumbrasti super caput meum in die belli. Vbi inquit Theodoretus: In te salutis sp̄ habeo, tu enim solus salutem afferre potes. Humana quippè vita nihil aliud est, quam militia super terram, quæ per totum diem, quo vita ipsa durat, continuatur. Vbi non est nobis colluctatio (vt verbis paulinis vt r) aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, tenebarum.

In

In hoc ergo die belli, ad Christum Deum nostrum aufugere debemus: quia ipse obumbrat caput nostrum, diuina sua protectione & gratia. Verbo D. Hieronymi sic habet. Protexisti caput meum in die belli. De Alexandro Magno legitur, quod cum in quodam bello, in maximo versaretur periculo, eo quod caput haberet inermis, cum videret Clitus dux eius, militem gladium super ipsum vibrantem, vt illum occideret, scuto suo illum protexit, & sic mortem euasit. Sic, inquit Dauid, tu Dne protexisti caput meum in die belli, ne inimicorum meorum gladij, me interficere possent. Cum ergo diaboli gladium contra nos districtum viderimus, cum in arenam nobiscum tētationibus suis descendere senserimus, ad Deum saluatorem nostrum confugiamus: qui libenter nos recipiet, scuto suo proteget, caput nostrum, obumbrabit, & de manibus eius eripiet. D. Bernardus verba illa Psalm. 117. expendens, Impulsus sum vt caderem, & Dominus suscepit me, fortitudo mea & laus mea Dominus, sic ait. Quæris quis sit ille impulsor: non est vnus. Impulsor diabolus, impulsor mundus, impulsor Homo. Quis ille homo sit quæris: quisque sūt. Et idē. Heu me domine Deus, quia vndique mihi bella, vndique tella volant, vndique pericula, vndique impedimenta, quocumque vertā me, nulla vsquā securitas est. Solus Deus est, qui inter pericula incolumitatem, inter tot aduersa securitatem, inter tot anime hostes auxilium & salutem, præstare potest: quare ad eum confugiendum nobis est. Præcipiebat Deus in Deuter. quod si quis mulierem, in campo violaret, vel vim intulisset, ipse solus lapidaretur, etiam si ipsa taceret, at si huiusmodi vis fieret in ciuitate vel in opido, & ipsa non clamaret, vterque hac pæna plecteretur. Et ratio huius legis, in præcepto est: quia præsumitur, quod in campo vel eremo, etiam si clamaret nihil proficeret: quia nemo esset qui illam posset defendere, secus autē

PP 3

in

D. Hierō.
Alexand.
exemplumF. Bernard.
super
Psal. 117

Deut. 20.

Iob. 4.

Lyræ.

Apoc. 20.

Hug.

Christus
dæmonem
ligauit.

Psal. 110.

Theodorc.

Ephes. 6.

in vrbe: quare si tacebat consentire videbatur. *Omnia* ma Dei sponsa, & ad illius similitudinem creata, cum diabolus per tentationem te inuasserit, vimque tibi inferre studuerit, ne taceas, ne videaris ei consentire, & sceleris arguaris: sed statim ad Deum auxiliatorem tuum te con fer, suppliciter ab eo opem implorans, cum Dauid ex clamans & dicens. Eripe me de inimicis meis Domine, ad te confugi.

Ad te confugi. Adhuc verba hæc perpendamus. Petit à Deo, vt ab inimicis suis eum defendat & protegat & rationem subdens, inquit, quia ad te confugi. Solet Deus omnes ad suum patrocinium confugientes, & in sua tutela sperantes, benignè & amabiliter recipere, & ab omnibus periculis liberare. Psal. 90. inquit per Dauidem. Quoniam in me sperauit liberabo eum, protegā eum, quoniam cognouit nomen meum. Rationem attende: Quoniam in me sperauit, inquit. Non enim dixit liberabo eum, quia dignus fuit, quia rectus, & virtute præstans: quia innocens manibus & mundo corde, propterea liberabo eum. Si enim hæc dixisset, quis non desperaret? Quis non diffideret? Quis gloriabitur castum se habere cor? Non hoc dixit, sed quoniam in me sperauit. Dulcis vox, quæ meritum exauditionis in spe suæ protectionis constituit. Deus enim confugientes ad se non deserit. D. Hieronymus vertit: Quoniam mihi adhesit. *Porque se arrimo a mi, que quien a buen arbor se arrima. &c.* Si enim homines sibi adherentes, defendere & protegere solent in suis persecutionibus & aduersitatibus: quanto magis Deus, qui super omnes homines ad miserendum est pronior, & ad protegendum paratus? Gene. 19. cum Loth tres illos Angelos hospitio recepisset: viri Sodomitæ, qui pessimi erant, & contra naturæ iura masculorum concubitum appetebant, valauerunt domum eius, & pulcherrimos illos iuuenes impudentissimè petebant, vt ab vterentur eis. Quibus Loth respondit:

Loth: Nolite, quæso fratres mei, nolite malum hoc facere. Habeo duas filias, quæ necdum cognouerant virum, educam eas ad vos, & abutimini eis sicut vobis placuerit, dummodo viris istis nihil mali faciatis, quia ingressi sunt sub vmbra culminis mei. Rationem aduertite, quia ingressi sunt sub vmbra culminis mei. Id est, quia mihi crediderunt semetipsos, & sub fidelitate verbi mei domum meam sunt ingressi. Quod si aliqui mali paterentur, & non potius eos protegerem, mihi culpa reicienda esset. Quare accipite potius filias meas, quæ pulcherrimæ sunt virgines, & ad placitum voluntatem vestram explete, tantummodo hospitibus meis ne noceatis. Hic quaeritur ab expositoribus. An Loth filias suas sic exponens, & periculo offerens in honestæ libidinis peccauerit. Quam quaestionem Nicolaus Lyranus, & Abulensis exactissimè tractant. Et respondent, quod peccauit quidem, quia non sunt faciendæ mala vt inde proueniunt bona, tamen excusatur, quia experturbatione animi fecit, & zelo hospites suos defendendi, & ne aliquis eis esset iniurius. Tanta enim antiqui suorum hospitem, & eorum qui sub sua protectione debebant, faciebant honestatè, iuxta illud apud Petras vulgatum.

Iupiter hospitibus, nam te dare iura loquuntur.

Quod si apud homines laudabilis hæc aliquando viguit cōsuetudo, vt eos protegerent et defenderent, qui ad suum confugissent auxilium: quanto magis de summo illo hominum protectore, et defensore credendum est! Ipse enim vt genus humanum, omni auxilio destitutum protegeret ac tueretur, naturam quam assumpserat, et si summè dilectam et in unitatem suppositi sibi copulatam, laboribus opprobrijs, et crudelissimæ morti exposuit, non dubitauit mortem temporalem subire, vt non ab æterna morte liberaret. *Isaia c. 43. rectè hoc significatur: Nam vbi lectio nostræ habet.*

Seruire

An peccauerit Loth filias suas offerens Sodomitis.

Lyra. Abulens.

Isa. 43.

Septuagint.

Sei uire me fecisti in peccatis tuis. Septuaginta reddide-
re: In peccatis tuis defendi te. Et adnotauit quidā Maig
cōmentator, quod uerbi possit significantius: In pecca-
tis tuis scūtū opposui pro te. Corpus, scilicet, tuum san-
ctissimum, quod in passione tua, tanquā firmissimū scu-
tum posuit, poenis peccatis nostris debitis sufferendis,
in quo omnia diuinæ iustitiæ tella recepta sunt: eo lo-
lum quod protector noster sit, quōd auxiliator noster,
quod solus ipse humanum genus tot calamitatibus &
miserijs affectum, tueri poterat & defendere. Cum er-
go in aliquo versamur periculo, cum mala præmunt, cū
calamitates instant, ad eū confugiamus uerba illa Psal-
mistæ usurpantes. Domine ad te confugi, doce me fa-
cere uoluntatem tuam &c.

Doce me facere uoluntatem tuam, quia Deus moues tu. Nō
semel, aut bis, sed multoties petit Dauid à Deo in suis
psalmis, quōd doceat eum facere uoluntatem suam, mā-
dataque eius obseruare. Dicit enim in Psalmo 118. Da-
mihi intellectum, & scrutabor legem tuam; & custodiā
illam in toto corde meo. Et iterum: Faciem tuam illumi-
na super seruum tuum, & doce me iustificationes tuas.
Ut ex hoc discas, obseruationem legis donum Dei esse.
Non enim potest homo proprijs uiribus, absque Dei
auxilio & gratia, præcepta omnia obseruare, quod exa-
ctissimè tractat B. Pater August. super illud Psalm.
118. Vtinam dirigantur uia mea, ad custodiendas iu-
stificationes tuas; sic inquit: Præcepisti quidem tu,
sed utinam quod præcepisti fiat mihi. Vbi audis, utinā,
uocem optantis agnosce, & agnita uoce optantis, de-
pone superbiam præsumptis. Quis enim se dicat opta-
re, quod sic habet in arbitrij potestate, ut nullo indigēs
adiumēto, id possit efficere? Ergo si optat homo quod
præcipit Deus, ut det ipse quod præcepit, rogandus est
Deus. A quo enim optandum est, nisi ab illo patre lumi-
num, à quo omne datum optimum, & omne donum
perfectum

Psal. 118.

Ephes. 2.

B. August.
Psal. 118
Viribus na-
ture, quis
legē adim-
plere nō po-
test.

perfectum descendit. Iacob. 1. Nō est animus modo dis-
putare, utrum ad obseruanda diuina præcepta, gratia
gratum faciens requiratur, uel sufficiens sit gratis da-
ta, siue auxilium Dei speciale, ut habet Ricardus & D. Ri-
cardus. Bonauentur. in 2. dist. 28. quæst. 3, art. 1. de quo ipsi
videri poterunt, sed solū docere contra Pelagiū, quod
sine auxilio & gratia aliquali Dei, nullo modo post op-
erem, cum natura nostra vulnerata & lesa manerit, id
operem præstare poterit: sicut habet D. Aug. lib. de per-
fecto & iustit. ratiocinatione. 12. & in Concilio Mile-
uitano cap. 5. & Arausica. 2. canone 12. & Tridenti-
no sess. 6 cap. 1. & 13. decretum est. *Tridentin.*

Qui Deus meus es tu. Ostēdunt hæc uerba sup emū
Dei nostri dominium, secundum quod omnes ei obedi-
re tenemur, eiusque uoluntatem adimplere. Si enim ser-
uus aut mancipium, tenetur uoluntatem domini sui fa-
cere, & in omnibus ad nutum ei obedire, quanto magis
nos, qui ad imaginem Dei creati sumus, eiusque sangui-
ne redempti, tenebimur in omnibus eius uoluntatem ad-
implere? Ecce sicut oculi seruorum, in manibus domino-
rum suorum: & sicut oculi ancillæ in manibus domine
sue: ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrū, inquit
Dauid: Seruorum enim oculi, & ancillarum qui domi-
nis & dominabus suis placere cupiunt, ab ore eorum pē-
dent, ut ad nutum statim eis obediant. Sic quippe oculi
nostri ab ore Dei dependere debēt, ut in omnibus, abs-
que ullo murmure & contradictione, obediētes illi si-
mus. Nautæ per medium fluctuum maris nauigantes,
quod inconstans est, & in perpetuo motu, ne à recta uia
deficiant, sed ad optatum portum perueniant, semper
oculos defixos in arcturo habent: stella namque illa,
constans est & firma in cælo, & semper eodem modo
se habens, quare nauigantes nullatenus fallere potest.
Sic nos, qui per mundi huius mare nauigamus periculis
& procellis plenum, ad uoluntatem diuinam aspiciere
debemus, quæ summa regula est, nec ullo modo potest
falli.

Iacob.

Ricardus.

D. B. nau.

Contra Pe-

lagium.

D. Augu.

conc. Mile-

uit. Arau-

sicanum.

Tridentin.

Psal. 120

Simile.

falli, aut fallere, ut ad optatum beatitudinis portū perueniamus. Sic quippe faciebat ille qui dicebat: Dū ignoramus quid agere debeamus, ad te sunt oculi nostri ne perreamus. Ad eū verum est quod voluntas diuina in omnibus præferri debet, & esse nobis quasi prima regula nostrarum operationum, quod etiā si illud quod nobis à Deo præcipitur præter rationem videatur: debemus illud implere. De hoc Chrysost. contione prima, aduersus Iudæos, quæ habetur tomo 3. vbi sic habet: Etenim quod fit iuxta Dei voluntatem, quamuis videatur improbum esse, tamen omnino gratum est, & acceptum Deo. Contra quod fit præter Dei voluntatem, ac secus quam ille vult fieri, quamquam existimatur acceptum Deo, tamen est omnium pessimum & iniquissimum, & adducit ad hoc comprobandum appositissimam exemplum ex 3. Reg. 20. desumptum. A eab, inquit, cum aliquando Regem quendam Syrorum cepisset, contra Dei voluntatem, dedit illi vitam, & libertatem, ac denique multa cum honorificentia dimisit. Mox Propheta qui spiam accedens, dixit ad sibi proximū: In nomine Domine percutite me, ille vero noluit percutere. Dixit igitur ad illum: Eo quod non audisti vocem Domini: ecce tu discedes à me, & percütiet te leo. Discessit ab illo, reperit eum leo, & percussit. Mox Propheta reperit aliū hominem, cui dixit: Percute iam me, & percussit eum homo ille, vulnerauit quæ eum, ac Propheta sibi obligauit faciem. Quid hoc absurdum fieri posset: qui percussit Prophetam, euasit in columis, qui pepercit dedit pænas. Nimirum, ut intelligas, in iussis diuinis, non oportere curiosum esse, examinare quæ earum rerum quæ præcipiuntur naturam, sed simpliciter obedire. Abiit ergo Propheta percussus, caput obiunxit loro, & oculos obtextit, & in ea specie apparuit coram Rege, ut eum redargueret, et proposita sibi parabola minatus est eū, dicens: Eo quod dimisisti virum exitio dignum, & manum tuam, & animam tuam pro anima illius, & tuus populus

pro

pro populo illius. Ex quibus colligit gloriofus hic doctor intentum suum, quod vtinam & nostrum semper esset, videlicet, quod voluntas diuina nostræ voluntati (etiā si præter rationem appareat prima facie id quod præcipitur) anteponenda est. Cum præcipitur nobis inimicum diligere, benedacere his qui odiunt nos, minas dimittere, iniuriam acceptam non vindicare, & alia huiusmodi, quæ carni cōtraria videntur, nostræque voluntati pugnatia, adimplenda quippe sunt, quia diuine voluntati cōsona. Tu mādasti, inquit Propheta, mandata tua custodiri nimis. Super quibus verbis inquit B. Aug. Et quid est, tu præcepisti mandata tua custodiri nimis? Vtrum nimis præcepisti, an nimis custodisti? Quod libet horum intelligamus, contra illam memorabilem nobilem quæ sententiam, quam Græci laudant in sapientibus suis, & Latini laudando consentiunt. Nequid nimis. Sed respondet, quod nimis illud dicitur, quod fuerit plusquam oportet, sed hoc in diuinis præceptis contingere non potest: quia omni cura possibili & sollicitudine sunt obseruanda, in nullo quantumuis minimo, ab obedientia eius recedendo. Hinc est, quod (vt D. Bonauentur. adnotauit) sponsa, quæ se totam sponsi sui obedientiam mancipauerat, equitatu Pharaonis, in Canti. comparatur. Equitatu meo in curribus Pharaonis assimilauit te amica mea. Fecerat sibi Salomon curium, quem equi Aegyptij uehebant frenis obedientissimi. Mirabile quidem est, quod cum equus sit animal aliàs ferocis, modo dico freno (vt inquit Diuus Iacobus) sit tam obediens, vt ad libitum scilicet hac illacque moueatur. Quare insignis est obedientiæ. Talis debet esse anima Dei sponsa equitatu in curribus Pharaonis similis, in omnibus obediens, in nullo repugnans, voluntati sponsi sui obtemperans, ad quæcumque aspera, quæcumque dura & difficilia propter amorem illius æquo animo perferenda: natura ipsa id exigente, quod ei submittat voluntatem, à quo ipsam voluntatem esse, & viuere, &

992

quid

Psal. 118.

D. Aug.

D. Bonau.

Nota.

Canti. I.

quid quid boni habet, accepit. Quod si fecerimus, psal-
tem nostrum imitabimur, qui ad eum diuinæ voluntati
mancipatus erat, quod quotidie oraret & diceret: Do-
ce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.
Si non me docueris, faciam voluntatem meam, & dese-
ret me Deus meus; doce me, non enim tu es Deus meus,
& ego ero magister meus.

*Observatio
legis liui-
m.*

Observa tamen, quod non contentus est dicere, doce
me voluntatem tuam, sed facere voluntatem tuam. Mul-
ti enim sunt, qui sciunt voluntatem Dei, sed paucissimi
qui eam faciunt: multi qui notitiam & cognitionem
legis habent, sed pauci qui eam observant & opere cō-
plent. Sed (vt inquit D. Paul. Roma. 2.) Non audito-
res legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iusti-
ficabuntur. Non enim lex ideo data est vt nostras au-
res demulceat, sed vt ad bonorum actionē deducat. In

Roma. 2.

Deute. 11

Deutero. cap. 11. hæc habentur verba, vbi de diuinis
præceptis agitur: Ponite hæc verba in cordibus vestris
& in animabus vestris, & suspendate ea pro signo in ma-
nibus, & inter vestros oculos collocate. Quare nō in au-
ribus dixit: quia in hoc nulla est difficultas: omnes
enim libenter legem Dei audiunt, sed digno numerari
possunt, qui eam habent in corde per affectum, in ocu-
lis, vt in illa die ac nocte meditentur, & in manibus per
operationem. Similes mihi videntur esse Christiani ma-
dicibus aut præfests, quibus cum aliquæ regales literæ
notificantur, capitibus imponunt suppliciterque oscu-
lantur in obedientiæ signum, & se obedire eis profiten-
tur: tamen pro executione supplicent. Sic nimirum no-
bis contingit, cum legem & voluntatem Dei audimus,
cum verbum eius nobis prædicatur libenter audimus,
& signa obedientiæ ostendimus, sed pro opere & execu-
tione supplicamus. Hoc enim non est voluntatem Dei
facere, sed potius mandata eius contemnere. Tales, po-
tius irrisores quam factores appellari possunt, vnde et

Matt. 21. maiori supplicio erunt afflicti. Extat apud D. Mart.
cap. 21

cap. 21. parabola, quæ id manifeste ostēdit. Homo qui
dam, inquit Saluator, habuit duos filios, & accedens ad
primum, dixit: Fili vade hodie operare in vinea mea. Il-
le autem respondens, ait: Nolo. Postea autem peniten-
tia motus abiit. Accedens autem ad alterum, dixit simi-
liter. At ille respondens, ait: Eo domine, et nō iuit. Quis
ex duobus fecit voluntatem patris? Dicunt ei, primus. *Chrisost.*
Etsi parabola hæc fratres, secundum D. Christost. ex-
plicationem, ad carpēdos Iudæos secundum literam
fit posita, qui voluntatē Dei seruatiros passim promit-
tebant: tamen heu me miserum (non enim sine magna
lachrymarū profusione proferre queo) quia video nos
in eadem damnatione qua illi comprehensos, et eadem
sagitta iugulatos. Verba enim diuinæ legis, placidis au-
ribus audimus, et ea totis viribus observare quotidie
promittimus, sed promissis nunquā stamus, et ea ad im-
plere, non sine magna animarum nostrarum iactura, ne-
gligimus. Quod si omnes animaduersione digni sunt, et
æternis supplicijs: quanto magis hi, qui arctiori vincu-
lo, propter filiorum gloriam et dignitatis excellentiam
sunt attracti: Illi, inquam, quibus tãquam filijs dilectis, *Sacerdos.*
in domo patris existentibus, de illius gaudentes presen-
tia, magis magisq; illius voluntas manifestata est. Allo-
quor enim sacerdotes & religiosos, qui in domo Dei de-
gimus, & corã illo semper astamus: vt ex eius ore verba
legis suscipiamus, vt alijs prædicemus. Qui confitemur
nosse Deum illiusquæ voluntatis notitiã habere: videam-
us ne illũ factis nostris negemus, quia nihil erit quod
maius vulnus diuino cordi infligere, et eius iram irrita-
re possit, quam domesticos et filios intueri iugum legis
irrupentes, voluntatem quæ suam possidentes. In li-
bro Iob, cap. 19. sic dicitur: Dereliquerunt me propin-
qui mei. Filium meum vocaui, et non respondit mihi, *Iob. 19.*
ore proprio deprecatus sum illum, halitum meum exhor-
ruit vxor mea. Licet quamplurima essent de quibus do-
lere posset: tamen hoc vnum inter omnia maximum ei
dolorum

dolorem excitabat, scilicet, quod domestici, & filij eius, & illi qui necessitudine coniuncti erant, illum contemnerent: nec ad clamorem eius responderēt. Cum videbat patientissimus Iob, ex illo fetido loco in quo iacebat, aliquem propinquum, aut domesticum, qui eius comederat panem transeuntem: lachrymabili voce eū cōpellabat, vt in extrema illa necessitate opem ferret, qui tamen eum contēnebat & aspernabatur, neque ad eum appropinquare audebat: ex quo dolor eius & angustia magis augebatur. Quod si vir hic sanctus tanto afflictebatur dolore, ex domesticorum suorum contēptu, quid de Redemptore nostro Christo dicendum erit? Cum videat domesticos eius & filios, sacerdotes, inquam, & religiosos viros, qui ad clamorem eius prius respondere tenentur, qui obedientiam promptissimā professi sunt, qui arctiori vinculo verbis eius obtemperare debent, illum contēnere, & ad voces eius aures obturare, habitumque oris eius, per quem diuina pręcepta intelligere, non abs re erit, exorere? Eia igitur dilectissimi, si de nomine seruorum Dei non frustra iactamini, si ab illa dilectione & reuerentia, quam filium et domesticum Dei habere decet, non longē estis alieni, si aliquam ab eo mercedem recipere desideratis, volūtati eius cedite et pręcepta illius obseruate. Quia (vt inquit Psalmista) Iustitia illius in filios filiorum, his qui seruant testamentum eius: et memores sunt mandatorum ipsius, ad faciendam ea. Hic per iustitiam cum Doctore incognito pręmium æternum intellige, quia debitum: & si non ex iustitia, tamen ex promissis & condigno. Hoc igitur pręmium conferitur his qui seruant testamentum eius, & memores sunt mandatorum ad faciendum ea. Sed mouet hic Augustin. quoddam dubium, cum multi iusti non habeant filios, ac per consequēs, nec filios filiorū, quōmodo dicitur, quōd iustitia Dei in filios filiorū, &c. Respondet, quod filij iustorum sunt opera eorum, sed filij filiorum sunt merces operorum, quia ipsam mercedem

Psal. 102

Doct. inc.

Dubium.

August.

Solutio.

Not.

Bonæ spe-
ræ.

mercedem pariūt. Vnde sine obseruatione legis aut sine misericordie operibus, beatitudinem velle est. sicut sine parentibus desiderare. Non ineptum erit, neque absolum ab hoc proposito in medium adducere, illud, quod Plutarcus de Laconibus agens, refert. Inquit enim, quōd Lacones commune hoc prouerbum temper in ore habuerunt admota manu fortunam esse inuocandam. Quo inuere uoluerūt, frustra inuocari Deos nisi addens industriam, manum rotæ admoueris etiam. Quid prodest Deum inuocare, & eius postulare aures ad preces nostras attentas, nisi prænitiæ & bonis operibus admoueamus manus. In Psalmo 127. ubi nostra lectio vulgaris habet: Labores manuum tuarum, quia manducabis, beatus es & bene tibi erit. D. Hieronym. vertit: Labores manuum tuarum cū comederis, beatus tu, & bene tibi erit. Quod ita intelligitur, cum eo peruenieris, vt pro operibus detur tibi congrua merces, qua saturaberis beatus eris, & tūc benē tibi erit, licet in malis versari videaris. Sed Paraphrasis Caldei. clarius illud explicat, sic habens: Laborē manuum tuarū, quia comidisti, beatus tu in mūdo isto, & beatus tu in mundo venturo. Qui enim hīc in bonis operibus exercetur, in spe beatus esse existimatur, quia in futura vita erit beatus in possessione, & tunc bene illi erit, quoniam fructū adinventionum suarū comedet, & de his quæ seminavit in hyeme saturabitur in æstate.

Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam, &c. Dicit Casiodorus, & post eum Lyra: quōd hec est quarta pars huius psalmi, in qua se à Deo exauditum fuisse, pronunciat. Postulauerat enim duo: vt in via patriæ instrueretur, & quōd liberaretur ab inimicis, & utrumque adeptum esse declarat. Primum dicens: Spiritus tuus bonus, deducet me &c. Secundum: Educes de tribulatione animam meam, & in misericordia tua disperdes, &c. Quantum ad primum

Plutar.

Psal. 127
D. Hiero.Casiodor.
Lyra.

1. Reg. 16 mum, Spiritum sanctum bonum spiritum appellat, ad differentiam maligni spiritus, de quo dicitur 1. Reg. 16. quod spiritus Domini malus iracundus in Saul. Hic enim spiritus non ducit nos in terram rectam, sed in terram peruersam terram tenebrosam & opperta mortis caligine, vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. A quo spiritu fortassis ductus fuit, vt inquit Gregor. ille, qui abiit in terram longinquam, in qua substantiam suam dissipauit viuendo luxuriose. Sed spiritus Domini bonus ducit nos in terram rectam, in superam illam patriam & æternam felicitatem, qua filij Dei adoptiui adepturi sunt. De quibus loquitur D. Paul. dicēs: Qui spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei Quod si filij & heredes. Hæres autem vbi ducendus est, nisi ad paternam hæreditatem perfruendā: Filijs Israel de Aegypto, egredientibus, & ad terram sibi promissam proficiscentibus, columna ignis concessa est, cuius lumine & splendore illuminati, mediæ noctis densissimas tenebras superarunt. Quid per flammam illam splendentē, populum claritate radiorum suorum illuminantem, nisi Spiritus sanctus, qui in forma ignis Ecclesiæ apparuit debemus intelligere: cuius lumine illustramur, cuius calore inflamamur, cuius splendore tenebras ignorantie superamus, & cuius ducatu, ad patriam nobis promissam ducimur? Spiritus enim hic bonus nos mirabiliter docens, ad patriam ducit: dum sua inspiratione cor nostrum multipliciter tangit. Quod ostendit Gregor. super illo verbo Iob 4, 5. moral. cap. 20. Quasi furtiue suscepit auris mea venas susurrij eius, dicens: Susurrij quippe oculi verbi, est hæc ipsa aspiratio locutionis in ternæ, venæ autem susurrij dicuntur causarum origines quibus hæc ipsa aspiratio ducitur. Quasi ergo venas susurrij sui spiritus bonus aperit, cum nobis spiritus latenter insinuat, quibus modis, ad nostræ mentis intelligentiæ aurem venit, aliquando nos amore, aliquando

D. Grego.
Iob. 4.

terrore compungit, aliquando presentia, quam nulla sint ostendit, & ad æterna dirigenda desiderium erigit. Videamus ergo quam sequamur viam, vtrum perditionis, vel saluationis, suggestionum dæmonum, vel mandatorum Dei. Et hinc colligere poterimus a quo ducamur spiritu, & ad quæ finem peruenturi simus. Vnde notandum est, quod vbi dicitur: Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. Paraphrasis Caldaica habet: In viam rectam. A beo eodem namque spiritu ducimur per viam, & deducimur in patriam. Quæ propter, qui per huius deserti viam, vestigia demonis sequuntur, suis appetitibus indulgentes, & desiderijs carnis seruientes: ab eodem ad æterna inferiorum tantara, deducuntur. At, qui spiritu Dei aguntur, animalia illa Ezechielis imitantes, de quibus dicitur, quod vbiunque erat impetus spiritus illic gradiebantur. Hi nimirum, in æquitate Domini propter nomen eius viuificabuntur, & per gratiæ viam pergentes, ad æternæ felicitatis gloriam peruenient.

Nota

Par. Cal.

Ezec. 10

Concio

Concio Septima.

*Educes de tribulatione animam meam:**Et in misericordia tua disperdes inimicos meos.**Et perdes omnes qui tribulant animam meam: quoniam ego seruus tuus sum.*

Vlla scientia est que non habeat aliqua prima principia vniuersalia, que quidem demonstrationibus non probantur, quia sunt lumine naturali cognita, & probatione non indigent. Sic nimirum contingit in scriptura sacra, que scientia scientiarum in eo p-

timo nuncupari potest. Habet enim sua principia, que ab omnibus viam celi ingredientibus presupponi debent, tanquam firmissima & certa. Vnum ex illis est, quod iusti in hac vita tribulationibus & angustijs vexari debent, vt ad premiu vitam eternam peruenire possint. Omnes, inquit D. Paul. qui pie volunt viuere in Christo, tribulationem patientur cum Christo. Et in Sapient. dicitur: Tanquam aurum in fornace probauit electos Dominus, & quasi holocausta accepit eos. Probatur veritas aut falsitas auri in fornace, vbi apparet, vtrum verum vel adulterinu sit: & ibi ab omni terræ contagione expurgatur, vt ex eo vas confici possit. Sic etiam Deus iustos in fornacem tribulationum immitit, vt honestatibus eorum puritas & sanctitas manifesta fiat. & si quid terrenum aut minus celestem habent, quod

Iusti laboribus vexantur.

2. Cor. 13.

Sapient. 23. Simile.

quod purificari indigeat, ibi expurgetur. Accipit eos etiam quasi holocausta, quia sicut holocaustum totum igne consumebatur: sic iusti igne charitatis in eadem tribulatione, Deo quasi acceptabile sacrificium offeruntur. Ferè eadem metaphora vsus est Ecclesiast. cap. 27. dicens. Vas figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis. Illa enim vasa que bona & probata sunt, minime confringuntur, sed potius solidantur & in mensa Regis apponuntur: at vero que reproba, crepant & dissipantur: sic nimirum Deus solet illos quos ad vitam eternam preordinatos habet, in fornace tribulationis examinare, quia sunt vasa glorie, que ad n. e. sam supra mi illius Imperatoris apponentur. Inter alia magnifica que de superbo illo Salomonis templo refert scriptura sacra, non infimum locum tenet, id quod habetur in 3. Reg. cap. 6. scilicet, quod non est auditus malleus, aut quoduis aliud instrumentum, in edificatio ne illius machine. Domus autem cum edificaretur de lapidibus dolatis atque perfectis edificata est, & malleus, securis, & omne ferramentum non sunt audita in domo, quando edificaretur. Omnes expositores huius loci dubitant, quomodo hoc possibile fuerit, scilicet, quod factus mallei, securis, aut alterius instrumenti non insonauerit: Et respondent, vel quod lapides dolabantur sanguine cuiusdam vermiculi, virtutem ad hoc habentis, vt sine aliquo notabili strepitu scinderentur, vel quod iam scissi erant & dolati, priusquam ad templum adducerentur. Itaque, lapidem prius dolatum & scissum accipiebat artifex, & toto silentio in suo collocabat loco. Accipiebat etiam trabem & tabulam iam fabricatas, & suis aptabat locis, hoc quippe in edificatio ne illius Hierusalem, & templi superni continget. Ibi enim nullus malleus aut securis insonabit, nullus futurus est laboru aut calamitatis fragor & strepitu: quia (vt inquit D. Ioannes Euangelista) In non erit amplius luctus, neque clamor, sed nec vilis dolor, quoniam

Ecd. 27.

Simile.

3. Reg. 6. Figura.

Hebræi.

Aproba.

priora tranſierunt. Non erit tibi malleus tyranni, neque ſecuris perſecutoris, neque ſtrepitus laborū audietur: quia hec omnia iam tranſierunt. Iam enim lapides doliſunt & ſecti, iam in hoc mundo tribulationibus & doloribus ſunt vexati, iam ſanguine nō hirci alicuius, aut tauri, ſed agni illius ab origine mundi occiſi, ſunt perſuſi: quare nihil aliud fiet, quam lapides per manus artiſcis diſponi, & ſuis quoſque locis aptari. Itaque, neceſſarium eſt, ut quicumque ad hoc ædificium pertinet, prius in hac vita tribulationibus & laboribus vexetur. Hoc ergo intelligens Dauid, non petit à Deo quòd à tribulationibus præſeruetur. Intelligebat enim hoc eſſe impoſſibile, quia tribulatio precium eſt, quo beatitudo comparatur & emittur. Et hoc tanquam ſummè neceſſarium, & tanquam primum, & vniuerſale principium, in cæleſti, quam profitemur philoſophia præſupponens, petit, quòd ab ipſa tribulatione per manus omnipotentis Dei liberetur, dicens: Educes de tribulatione animam meam, &c.

Sed antequam hinc diſcedamus, opere præciū erit illam quæſtionem diſputare, quæ Doctores omnes (illos maxime, qui in ſtudio ſacræ ſcripturæ verſantur) diſcutere ſolet, ſcilicet, quare Deus, illos quos ad vitam æternam prætor ſumit, & de quorum amicitia gloriatur, tot laboribus & tribulationibus in hac vita concuti & torqueri ſinat. **D. Auguſt.** ſuper illa verba **Psalmi.** 73. Et dixerunt quomodo ſcit Deus, & ſi eſt ſcientia in excello: diſputat, quomodo fuerit aliquibus occaſio errandi, & negandi diuinam providentiam: conſideratio bonorum, quæ contingunt malis, & malorum quæ contingunt bonis. Verè magnus labor, inquit, cognoscere quomodo & Deus curet res humanas, & bene ſit malis, & laborent boni. Verum in lib. 1. de civitate cap. 19. videtur hanc abſolvere quæſtionem Romanis reſpondens, qui obmurmurantes conquererentur, quòd poſt acceptam fidem laboribus & erumnis vexarentur.

Et

Et intendit in eo capite, quòd tribulatio & labor iuſtis conueniat: quia laboribus aut probantur, aut emendantur. A ſignat ergo duas rationes laborum, quos Deus ſuis immittit, ſcilicet, probationem virtutis, & emendationem aut correccionem eorum. Quantum ad primū, nemini dubium eſſe debet, quòd Deus ſuos ſummo proſequatur amore, eoſque charitate pluſquam materna diligit: iuxta illud **ſtaiz** 49. Nunquid obliuiſci poteſt mulier infantem ſuum, ita ut non miferetur filio uteri ſui? Et ſi illa oblita fuerit, ego autem non obliuiſcar tui. Quod etiam corroborat per **Oſeam** cap. 9. dicens: Quia ſi vbas in deſerto inueniſſet **Iſrael**: quaſi prima poma ficulneæ in cacumine eius, vidi patres eorum. O diuina verba aureis literis in cordibus iuſtorum cōſcribenda. Quibus obſecro aptioribus methaphoris explicari potuit, quanta cordis teneritudine ſuos diligit, & quam grati & accepti ſint illi? Quid iucundius eſſe ſolet viatori famelico iter ſuum per deſertum facienti, vbi reſectio aliqua non ſperatur, quam inuenire ibi ſapidas ac dulces vbas, vel in aliqua ficulnea ficus præquoquas ad comedēdū, quibus fami ſuæ poſſit quantis perſuccurre re? Fames quam Deus patitur iuſtorum eſt: hos ſummo deſiderio appetit, iuxta illud **Micheæ** 7. Væ mihi quia factus ſum ſicut qui colligit racemos in autumno vde **Micheæ** 7. nō eſt botrus ad comedēdū, ficus præquoquas deſiderauit anima mea. Vbi per botros & ficus iuſtos intelligit, qui reſpectu peccatorū ſunt pauciſſimi. Inquit ergo Deus, quòd electi & iuſti illius populi **Iſralitici** fuerunt ſibi valdè grati, quaſi qui reperiret in deſerto vbas dulces, maturasque ficus. Quid dulcius excogitari poſſit, aut quid iucundius, quam in deſerto huſus mūdi, vbi nihil aliud quam culparum ſpinæ, & peccatorū ſentes animam pungentes reperiri ſolent, & produci, iuſtorū animas inuenire fructibus cæleſtibus onuſtas? Hæ nimirum ſunt domini delitiæ, his ſummo opere delectatur, quare ſi illos aliquando contumelijs opprobrijs

rr 3

& tri-

Solutio.

Deus ſuos diligit.

Iſai. 49.

Oſe. 9.

Simile.

Micheæ 7.

Quæſtio.
Quæſtio.
De iuſtis laboribus af
ficiat.

D. Aug.
ſup. ps.
73.

Aug. libr.
de ciuit.

*Tentat deus
iustos.**Genes. 22**Lyrannus
Bergen.**Simile.*

& tribulatione afficit, non odio, aut indignationi ascribendum est, sed potius beneuolentię & amoris, quia uult Deus tentare illos, & de illorum uirtute & patientia periculum sumere. Tentauit Dominus Abraham (ut dicitur in Genesim cap. 22.) & iussit illi quod immolaret sibi filiam suam Isaac primogenitum. Hęc enim fuit tentatio: Tolle, inquit, filium tuum quem diligis Isaac, & uade in terram uisionis, atque ibi offeres eum in holocaustum super unam montium quem monstrauero tibi. Sed nūquid tentauit eum Dominus, ut aliquid disceret quod prius ignoraret? Absit. Sciebat enim optimę fidelitatem serui sui, eiusque uirtutem nouerat: sed ut hęc mundo manifesta fierent. Unde uerba illa a Domino prolata: Nūc cognoui quod timeas Dominum. Sic interpretatur Lyrannus. Nūc alios cognoscere feci, vel ut ait Paulus Burgensis methaphoricę accipiēda sunt hęc uerba, quasi Deus se habuerit circa Abraham ad modum tentantis, qui uult accipere experimentum de aliquo ignoto. Cōtingit quod ante oculos uestros instrumentum musicum offertur varijs coloribus depictum, & summo ingenio elaboratum, monachordium, uel clauicordium: & statim uultis de illo experimentum sumere, illudque tangere, ut appareat omnibus, uirtutem interior musica exterioribus picturis correspondeat. Quod si corde illius non bene sint temperate, nequaquam illud potestis ferre: at si uocum cōsonantia & armonia exterius coloribus cōformatur, illud summis laudibus effertis. Sic autem mirum, iustus nihil aliud est quam diuinum quoddam instrumentum uirtutibus, meritis, & gratiarum prerogatiuis depictum, & quia sunt etiā hypocrite eisdem coloribus quantum ad exterius ornati, & eandem sanctitatis imaginem representant, uult Deus laboribus & calamitatibus illos tangere, ut eorum uirtus magis ac magis mundo nota fiat. Quia preciosum instrumentum fuit Iob, quia bene secundum exteriorē apparentiā fabricatum, quem ipse Deus ore proprio laudauit, affirmans quod non esset aliud in terra simile, simplex & rectus ac timens Deum & recedens a ma-

109

Iob. 1.

lo, quas laudes cum diabolus ferre non posset, cepit illi detrahere, illiusque gloria inuidere, dicens: Profecto instrumentum bene depictum est optimam habet superficiem, tamē malicia interior non est cōsonans, quia solā exteriorē apparentiā habet. Dimitte me ut tagam illum, & nisi in faciem benedixerit tibi. O malignę, inquit Deus, quare in instrumentum meum ponere linguam tuam es ausus? Tange eum uerū tamen animam illius serua. Vide quod manus tuas plumbeas nimisque graues habeas. Tange eum cum modera mine, ne instrumentum omnino dissipēs & dissoluas. Tetigit eum Sathanas. O bone Deus quam fortissimis ictibus eum tetigit. A planta pedis usque ad uerticem capitis, lepra & uermibus eum impleuit, liberis priuauit, diuitiis & gloria eum expoliavit, propriam uxorem simul cum carissimis amicis contra eum insurgere fecit, sonet igitur hoc instrumentum, ut patientię & tolerantię suę musica, mundo per terna secula nota fiat. Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit ita factum est, sit nomen Domini benedictum. O perfectissimum instrumentum, non immerito ab ipso diuino ore summis encomijs laudatum. Quia cōsonę sunt istę tuę uoces extero ornatui, & laudi, quia non fallax homo, sed ipsa infalibilis ueritas de re protulerat. Hęc spectat id quod habetur in Amos c. 7. Hęc ostēdit mihi Dominus: Ecce Dominus stans super mare litum, & in manu eius trulla cęmentarij. Septuaginta habet. Et in manu eius adamas. Vbi aduertendum secundum doctrinam B. Hieronimi multis in locis consuetudinem esse scripturę sacrę multoties singulare pro plurali accipere. Itaque, in manu sua plures lapides preciosos sicut adamantes habebat. Sed qui nam sint isti adamantes in manu Domini existentes, dicitur Sapient. 3. Iustorum animę in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis. Dicuntur enim isti adamantes propter eorum in laboribus tolerantiam. Fuit enim adamas apud antiquos (ut apud Pierium Valerianum habetur) firmitatis & infracti animi hieroglyphicum, quia adamas sui nominis proprietatem obseruat.

E. G.

*Amos. 7.
70. super
mare adama-
ntinum,
& in ma-
nu eius ada-
mas.
D. Hier.
Sap. 3.
Adamas
symbolū
tolerantię.*

Est enim indomabilis, quia nullo instrumento, vel ferro, vel aëreo demari potest, sic iustus in manu Dei existens, nullis rebus, laboribus, aut calamitatibus concutitur, sed omnibus viriliter resistit. Habet hos adantes Deus in manu sua: quos effert Diabolo & mundo, persecutionibusque & tribulationibus exponit, ac tentari permittit, *Datos a prueba como el apalato*, ut eorum virtus admirabilis, manifesta fiat. Quod in eodem sapientie loco ostendit Salomō statim, dicens: Etsi corā hominibus tormēta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est. In paucis vexati, in multis benè disponentur, quoniam Deus tentavit eos, & inuenit illos dignos se. Vnde, quando tu Christiane tribulatione vexaris, quādo laboribus afficeris, & aliqua pro Christo patens, cōsidera, quod fortè adamas es in manu Dei existens, & vult de te experimētum sumere, ut videat virum dignus illius sis. Contingit mulierem nobilem veste serica duplicata indui, cuius forrum ex aurea preciosaque tela confectum est: & ut tela ipsa aurea & preciosa quæ intus latet, appareat, sericam ipsam vestē nouacula rescindit, non ut ipsam perdat & dissipet, sed ut pulchrior oculis appareat, & ab omnibus videri possit: sic nimirū permittit Deus iustum exterius vexari, laboribusque vulnerari, ut interior eius virtus & incomparabile precium, hominibus manifestetur. Cui consonat, id quod de Beato Iob Chrysostomus asserit, videlicet, quod vulnera illa quibus à capite vsque ad pedis plantam, plenus erat: nihil aliud fuerunt, quam fenestraz quedam, per quas oculi nostri, hominem illum interiorem & admirabilem eius patientiam possent intueri.

Secundo, solet Deus suos laboribus vexare, ut si quid emendatione, aut correctione dignum habeant, corrigantur & emendentur. Vnde D. Paul. ad Hebræos inquit:

Hebræ. 12. *Quem diligit Deus castigat, flagellat autem omnem filium quem recipit. Quod hac similitudine explicari poterit.*

Simile. *Filius vester vas vitreum frangit, & statim eum flagella vis*

Simile

D. Chrys.

Hebræ. 12

Simile.

flagellatis, vel alapam ei infligitis, quo debitum persoluit, nec ab eo aliquid amplius exigitis: at si seruus, vas illud conterat, neque verbum asperum contra eum profertis: quod quidem signum est, quod in futurum, debitum reseruetur, *Y se lo queys de des contar al tiempo dela que te.* Hoc enim discriminē est inter filios Dei, & qui ad vitam æternam sunt præordinati, & inter illos qui reprobii sunt, & in perpetuam seruitutem mancipandi: quod si filium statim corrigit Deus, & castigat flagello sue iustitiz & seueritatis, at reprobos liberè agere finit, quod euidentis signum est suæ reprobationis. Loquitur Propheta Zacharias in persona Dei, capi. 11. de regimine quo Deus vniuersum mundum gubernat, & ait: Et assumpsi mihi duas virgas, alteram vocavi funiculum, alteram vero decorem, & paui eos. Habet Deus duas virgas, quibus vniuersum hominum genus castigat, & electos in præsentem, & reprobos in futuro; funiculum, scilicet, & decorem. Virga qua reprobos flagellat, funiculus est: quæ funiculus dicitur, quia semper Deus citra condignum castigat. At virga qua electos percutit & castigat decor appellatur, quia ad eorum decorem ordinatur. Sicut cum aliquis palium suum virga percutit, ut ab eo puluerem excutiat. Quare David psalm. 17. *Psal. 17. Doct. inc.* *Et disciplina tua correxit me in finem, & disciplina tua ipsa me docebit.* Vbi, secundum Incognitum, disciplina pro tribulatione accipitur; quæ dicitur à displicendo, quia aduersa sensualitati displicent. Disciplina igitur corrigit in finem: quia iustum, qui aliquando à recto tramite deuiavit, in finem suum vltimum dirigit. Sed quanti momenti sit huiusmodi disciplinam amplecti: & illam non respuere, idem ostendit Psal. 2. *Psal. 2.* *Apprehendite disciplinam, nequando irascatur Dominus, & pereatis de via iusta.* Vnde dicitur in epistola ad Hebr. *Hebræ. 12.* *Noli negligere disciplinam Domini, neque fatigeris, dum à Deo argueris, quem enim diligit Deus castigat. Et huius ratio est, quia aduersa magis*

Zach. 12

Simile.

Psal. 17.

Doct. inc.

Psal. 2.

Hebræ. 12

conseruant hominem in statu gratiæ, quam prospera. Quare dicitur de penitentia, dist. 2. art. 3. quod aduersitas bonorum non est signum reprobationis ipsorum, sed magis virtutis. Quibus verbis addere possumus, quod prosperitas malorum, potius est signum reprobationis ipsorum, quia in labore hominum non sunt, & cum iustis non flagellantur. Quod quidem euidenter ostendit D. Gregorius 3. 1. moralium, capite. 4. Nunc etenim flagellatur iustus, & verberere disciplinæ corrigitur, quia ad æternæ hereditatis patrimonium preparatur. In voluptatibus relaxatur iniustus, quia tantò ei temporalia bona suppetunt, quanto æterna denegantur. Iniustus ad æternam mortem currens, effrenatis voluptatibus vititur, quia & vituli qui macerandi sunt, in liberis pascuis relinquuntur: & contra iustus, à delectationis transitorie iocunditate restringitur: quia nimirum ad laboris usum, vitulus vitæ deputatus, sub iugo retinetur. Negatur electis in hac vita terrena, quia & egris, quibus spes viuendi est, nequaquam à medico, cuncta quæ appetunt conceduntur: dantur autem reprobis bona quæ in hac vita appetunt: quia & despetatis egris omnia quæ desiderant, non negantur. Sed aduertendum, quod loco illorum verborum: Apprehendite disciplinam, in Hebræo habetur: Adorate purè, & sic transtulit B. Hieronymus. Et inquit Lira, quod in antiquis Hebræorum translationibus dicitur. Osculamini filium. Quasi diceret: facite Christo debitum fidelitatis homagium (de eius quippe regno, in illo agit Psalmo) Quæ quidem re etiam inter se coherent: quia ille verè & purè Deum adorat, ille filium exosculatur, & ei debitum dominij sui homagium præstat, qui apprehendit disciplinam, & labores & dolores à Deo missos, æquo animo placidoque vultu recipit, illi pro tam ingenti beneficio manus exosculando, quod signum filiationis & fidelitatis est. Dicit Magister de proprietatibus rerum lib. 10. & habetur à Macrobio lib. suo 1. de lapidibus, quod est quidam lapis

D. Greg.

Simile.

Hieronym.
Tyra.

Nota

Magister

lapis dictus Adamas, vel magnes perlucidus ad modum ^{de propri-} crystallo, qui quidem talem habet proprietatem, quod si ^{rerum.} capiti mulieris dormientis supponatur, scire poterit maritus si sit casta, vel adultera: quia si casta fuerit, vi lapidis cogitur in dormiendo ut virum suum subito amplectetur, si vero adultera, quasi cum quoddam impetu à marito resilit, & tanquam tanti lapidis indigna, à lecto cadit. Volens Deus experiri quænam anima sit eius vera sponsa & fidelis, quæ verò infida & adultera, lapidem preciosum duræ & asperæ correctionis & disciplinæ super capita hominum, tam iustorum, quàm iniustorum, cadere permittit: laborum lapides in illos immittendo: ex quo fit, quod adulterinæ anime his lapidibus, magis à Deo sponso suo auertuntur & alienantur, sed anima fidelis Deo chara & deuota, statim Deum suum amplectitur & osculatur, libenti animo de manu illius labores recipiendo. Hoc igitur in causa est, quod permittit Deus suos tribulari quatenus eos diligit, & non permittit virtutem illorum in exercitâ marcescere. Nam si (ut refert D. Aug. lib. 1. de ciuit. Dei, tom. 3.) Nasica Scipio Pontifex maximus, qui iudicio totius senatus vir optimus iudicatus fuit, nolebat deleri Cartaginè tunc Imperij Romani æmulam, timens infirmis animis hostem securitatem, ne ciuitas in vitia deflueret, otioque & torpore langueret. Et si Deus non permisit quod Barbari terræ promissionis incolæ, omnino delerentur: sed voluit quod aliqui remanerent, propter exercitium filiorum Israel, cum quibus quotidie armagerent: quanto magis nolet quod à militibus suis inimicæ tribulationes auferantur, si quidem causa sunt exercitandæ virtutis, & ne torpentes, otio per varia vitia carnisque desideria diuagentur: Inter arces quæ in media regni regione, & illas quæ hostibus sunt finitimæ, que estan en frontera, magnam discrimen versatur, quod istæ armis & omnibus munitio-nibus gerendo bello necessarijs abundat: illæ vero minime. Si arces qui in toto regno Castellæ sunt ingressus fueris.

D. Aug.

Simile.

fs 2

fuertis, omnes belli machinas, & bellica tormēta, rubigine ferē cōsumpta videbis, toraces, & loricas, ac galeas, rubiginosas & puluere conspersas. Ita quōd si aliquōd bellū insurgeret, plus operis & numorū, in purgādis & reficiēdis armis, cōsumeretur, quā in alijs nouis cōficiēdis: cuius rei causa est, pax summa quē modo viget. Nā cum bella aduersus Sarracēnos quotidie instabant, omnia in promptu erant ac paratissima. Hoc idem Ecclesiā militibus contingit, qui contradictionibus, inimicitijs & tribulationibus deficientibus, statim animū demittunt, languescunt, & fiunt desides, torpescunt ac vitijs & voluptatibus se tradunt, atque ita tota munitio, *y to la la artilleria*, rubigine & musco consumpta est. **O** Deum immortalem, o tempora illa nascentis Ecclesiā felicissima, quando tot ingruēbant bella, tot tyranni acuebant gladios, quando generosi illi milites, seu ad horam, non deponebant arma. *Quando andauan sempre cōbat armas acustas.* Quot strenui milites in militia Christiana euasserunt: quā libenti animo martyres pro Christi nomine decertarunt, sanguinemque proprium fuderunt: Sed proch dolor, quanta desidia, qualis animi cōsternatio Ecclesiam Dei hodie inuasit, ita certē, vt nihil verius dici possit quam illud Ezechiae dictum: Ecce in pace amaritudo mea amarissima. Credo equidem nec vana fides, quōd si hodie ad patiendum pro Christo arma capere iuueremur, sicut quotidie in Gallia, Anglia, & in alijs Regnis contingit. *Si oy to cassen d'arma a padescer por Christo*, maior in preparādis animis & disponendis, quam in moriendo esset difficultas. Nam necessaria dispositio, est vitia relinquere, & à peccatis abstinere. quod magna cum difficultate fit. Hac igitur de causa non patitur Deus amicos suos à laboribus omnino esse immunes: quin potius permittit illos inimicis, persecutionibus, & tribulationibus infestari. Vbi nos legimus secundum nostram vulgatam editionem. Prof

perum:

perum iter faciet nobis Deus salutarium nostrorum, vertit Felix: ex Hebręo: Aggranabit nos Deus salute nostra. Hoc est, permittet nos persequi, & tribulari propter salutem nostrā. Hinc ergo est, quōd permittit Deus amicum suum Dauid, quem secundum cor suum inuenerat virum, tot vexari tribulationibus, tot infestari inimicis, tot concuti laboribus: quod intelligens ipse, non ignorans quantum seruum Dei deceat tribulatio: non petit quōd omnino ab eo auferatur, sed prędicat ab ea esse liberandum, dum ait: Educes de tribulatione animam meam.

Sed dubitabit aliquis, quomodo Deus educit de tribulatione animam iusti, si quidem tribulationem ab eo non remouet, sed eum tentari & tribulari permittit? **O** Deus magne, in hoc quidem misericordia eius & conditionis dulcedo vehemēter perspicitur, quōd in ipsa tribulatione, non tribulatur iustus, & non auferendo tribulationem ab eo, à tribulatione eum educit & liberat. Clamabit ad me, inquit per Psalmistam, cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum. Psalm. 90. Sed quomodo eripit eum, si cum eo est in tribulatione, si ab eo tribulationem non separat? Hęc differentia est inter Deū & mundum, quod etiam si vterque suos tribulet, tamē solus Deus è tribulatione eruit, quia in ipsa tribulatione illos consolatur & recreat, quod mundus efficere nullatenus scit. Laboribus enim quibus mundus suos vexat, sunt meri labores, *son trabijos secos*, absque vlla cōsolatione & absque vllō fructu. Agens Prop'heta Hieremias, in Trenis, c. 5. de captiuitate filiorum Israel, inquit: Ceruicibus nostris minabamur, & lasis non dabatur requies. Vbi Paraphrastes Ionatas sic habet. Super iuncturam ceruicis nostrę onerati sumus, quando pergebamus in captiuitatem. Vidit Nabucodonosor impius pręfectos filiorum Israel, qui ibant vacui, & pręcepit, ut consuerent libros legis, & vt facerent ex

ls 3

eis

Psal. 90.

Trenis. 5.

Ionatas
Caldæus.

Natas.

Mat. 38.

eis manticas, & impleuerunt eas lapillis, qui erant in ripa Eufhratis, & onerauerunt eos. Quis non huiusmodi tyrannidem demeretur: propter lapillos depictos parui momenti qui in arena produci solent, fecit ut libros legis dirumperent & confuerent sibi manticas, id est, que *hiziessen alforjas dellos*, ut illos lapillos asportarent, quibus grauari incedebant: nec vlla eis in itinere requies concedebatur, sed virgis & flagellis ceruicibus eorum minabatur. O quam expressa diaboli, aut mundi similitudo & figura. Quid enim aliud est homo plenus peccatis, quam homo maticis plenus lapidibus onustus? Mundus enim ac diabolus, quos captiuos retinet, & in confusione Babylonis, aut peccati ducit, lapidibus onerat, peccatis, scilicet, saxis immanibus durioribus, & facit eos legem transgredi & infringere propter infructuosas voluptates, quæ nihil aliud sunt quam inutiles lapides, qui infinita grauedine, miseram animam opprimunt & afficiunt, & hoc absque vlla requie & consolatione. At vero Deus, etiam si suos aliquando laboribus prosequatur: tamen in ipsis laboribus ingentem eis consolationem & requiem immittit: in quo à mundo distinguitur, qui nescit asperitatem laboris auferre, sine hoc quod ipsum laborem auferat: at Deus in medio ipsius laboris summam requiem concedit. Patet hoc in tribus illis pueris, quos Nabucodonosor Rex Babylonis in medio fornacis incensi fecit coniici, qui quidem in medio flammarum magnam consolationem sunt adepti. Ambulabant in medio flammarum fumigantium, quasi in medio auræ lenis recreantis; nullumque detrimentum aut lesionem corporis aut animæ acceperunt. Sat enim esset, & diuinæ omnipotentiae non difficile illos ab ipso fornace liberare, fornacem subuertendo, & ignem extinguendo, sed satius fuit in medio ipsius fornacis, ingentem consolationem & voluptatem illis tribuere, & quod ignis in rorem saluificum verteretur. Vbi in nostra vulgata

Daniel. 3.

apud cap. 63, Isaiæ habetur: In omni tribulatione eorum non est tribulatus. Hieronymus vertit: In omni tribulatione eorum, non tribulauit eos. Quomodo istud fuerit possibile, quod Israelitæ in tot laboribus & angustiis, tot calamitatibus et persecutionibus, tribulationem nequaquam passi fuerint, quod implicare contradictionem videtur, non apparet, nisi in hunc modum: quod tribulatio ipsa tot consolationibus repleta erat, quod tribulatio nequaquam dici poterat. Qui optimus modus est educendi aliquem de tribulatione: et sic Dauid, qui per totum vitæ spatium fuit tribulationibus et inimicis vexatus, eduxit. Quare inquit: Educes de tribulatione animam meam.

Et in misericordia tua disperdes inimicos meos. Per inimicos hæc hostes humani generis intellige, qui verè inimici sunt, qui non solum corpori sed animæ insidias parant. Inimicus carnalis solum corpus potest occidere: tamen animam non potest attingere: at ille crudelis inimicus censendus est, qui non corporis morte contentus, animam etiam occidere intedit per culpam. Vnde Iob de his inimicis conqueritur in c. 19. dicens: Venerunt latrones eius: et fecerunt sibi viam per me, et obfederunt in giro tabernaculum meum. Quæ verba dum expedit D. Gregor. sic ait: Latrones namque eius maligni sunt spiritus, qui exquirendis hominum mortibus occupantur: qui viam sibi in afflictorum cordibus faciunt, quando inter aduersaque exterius tolerantur, cogitationes quoque prauas immittere non desistunt. In giro tabernaculum obsident, quando ex omni latere suis tentationibus mentem cingunt, quam modo lugere de temporalibus, modo desperare de æternis, modo in impatientiam ruere, atque in Deum blasphemiae verba iaculari, pessima suggestionem persuadent. Sunt enim isti latrones, qui hominem descendente à Hierusalem in Hierico expoliauerunt, et vulneribus plenum semiuu-

Isai. 63.
D. Hier.

Iob. 19.

D. Greg.

uum

um reliquerunt. Quia Demones hominē quem Deus in deserto paradisi collocauerat, iustitia originali & donis gratuitis expoliarunt, & cum in naturalibus vulnerauerunt. Manserunt enim læsæ & vulneratæ post peccatum eius potentia: qui tamen non omnino mortuus, sed semiuuus relictus est: quia non omnino de eius salute desperabatur. Hi nimirum per hominem viam faciunt, non quia animæ nostræ illabantur, vel humani cordis ianua illis pateat, *notien passo llano para el coraçon del hombre*, sed quia foris suggestionibus suis persuadent. Sicut crudelis hostis, qui cum menia ciuitatis bene fortificata inueniat, murum altum, & ianuam clausam, ne intus ingredi possit: ipsam ciuitatem obsidet, & à foris, bellicis machinis impugnat, quousque tandem qui intus latent, labore & obsidione fatigati, ei clauēs ciuitatis tradant, liberè quæ suæ ditioni se submittant. Sic nimirum Dæmon cū intra septa animæ nostræ ingredi non possit, neque muros liberi arbitrii irrumperet, animam insidijs obsidet, eamquæ à foris impetit, vt liberè suæ voluntatis clauē tradat, & intra arcem admittat. Quæ omnia Paraphrasis Caldaica tægit in auctoritate allegata, sic dicens: Simul venerunt contra me turmæ eius, & strauerunt super me viam suam, & castrametati sunt in circuitu tabernaculi mei. Quando ergo inimici arma in nos ipsos conuersa viderimus, quando iaculis suis nos confodere velit, quando in circuitu animæ nostræ castra sua tetenderit, ad Deum protectorem nostrum cum Dauide confugiamus, vt scuto protectionis suæ: ab eius insidijs nos defendat, & in misericordia sua disperdat omnes inimicos nostros.

Et perdes omnes qui tribulant animam meam, quoniam ego seruus tuus sum. Duplicē sensum potest reddere hic versus. Primum, tu Domine perdes omnes illos qui me persequuntur, & animam meam affligunt, quoniam ego seruus tuus sum. Nam iustū est, quod seruus à bono Do-

*Simile.**Par. Cal.**Primus sensus.*

mino adiuuetur, & contra hostiles muniatur incurfus: quare Deus specialem habet curam de domesticorum tuorum protectione, quos ab omni tribulatione & labore eruit. Quod ostenditur per totum illum Psalmū. 90. qui incipit: Qui habitat in adiutorio altissimi, in protectione Dei cæli comorabitur. Et in Psal. 30. Abscondes eos in abscondito faciei tuæ, à conturbatione hominum: proteges eos in tabernaculo tuo, à contradictione linguarum. *Esconderlos eys Señor en vuestro retrete y recámara, donde nadie los halle.* Si Regum palatia hoc privilegio gaudent, quod omnes qui in eis à lictoribus, vel quibuscumque alijs iustitiæ ministris fugientes absconduntur, infestari, aut apprehendi non possint: quanto magis qui ad domum Dei confugiunt, & in tabernaculo faciei suæ eos recipit, & protegit? Ibi enim ab ipso Deo absconduntur in tabernaculo protectionis suæ, vbi non accedit malum, neque flagellū appropinquat. In Psalm. 82. vbi dicitur: Cogitauerunt aduersus Sanctos tuos: alia litera habet: Aduersus absconditos tuos: quia Deus seruos suos à malis abscondit, ne eis noceant. Habetur ad hoc propositum specialis locus in Isai. Cap. 8. vbi dicitur: Dominum exercituum ipsum sanctificate, ipse pauor vester, & ipse terror vester: & erit vobis in sanctificationem, id est, nullum aliū timeatis, nisi Dominum vestrum, ipse sit vester pauor, & vester terror. Sed aduertendum, quod vbi dicitur erit vobis in sanctificationem, Pagninus vertit: Erit vobis in palatium. Et potest verti: Erit vobis in sanctuarium, asyllum, vel domum refugij. Quæ methaphora proposito acōmodatissima est. Quia sicut in asyllis, siue teraplis, aut in domibus Regijs, nulli nocere poterant, quia hæc reseruata erant: non aliter quem Deum protectorem & defensorem habet, nulla incommoda aut damna circū venire possunt. Habent autem protectorem, & defensorem, omnes illi, qui ei veraciter inserunt, & eius custodiunt mandata: quapropter inquit: Educes de tribula-

*Deus suos protegit.**Psal. 90.**Psal. 30.**Simile.**Psal. 82.**Sic legit**Isai. 8.**Isai. 8.**Simile.*

T t tione

872 *super Psal. 7. Pœnitentialium*

tione animã meã, & in misericordia tua disperdes omnes inimicos meos, quoniã ego seruus tuus sum. Etenim decet bonũ Dñm, seruorum suorũ esse protectorem.

Secundus sensus.

Secundus sensus est. *In misericordia tua disperdes omnes qui tribulãt animam meam, quoniam ego seruus tuus sum.*

Diabolus seruos Dei persequitur.

Id est, ratio quare tribulãt, & persequuntur animã meã, est, quia seruus tuus sum. Sēper enim diabolus, & mundus, seruos Dei persequitur. Ipso factõ, quo aliquis ad seruitutem Dei accedit, virtutem que proficitur, potest animam suam præparare ad tentationem, & contra omnes infēni potestates, seipsum præmunire. Non est seruus maior domino suo. Si me percuti sunt, & vos persequuntur, inquit ipse Dominus. Circa que verba, inquit Chrysoft. Quãdiu Christus fuit in carne, prælium habuerunt ad eum, quia vero translatus fuit ad cœlum, rursus venit bellum tanquam ad heredes, & imitatores. 2.

Ioan. 13. D. Chrisf.

Figura.

1. Reg. 10

Reg. 10. dicitur, quod tult Hãnon seruos Dauid, rasit quẽ dimidiam partem barbæ eorum, & præscidit vestes eorum medias vsque ad nates eorum. Hãnon interpretatur gratis iniquus, per quem mundum intellige. Hic enim seruos veri Dauid persequitur, iniurijs & opprobrijs afficit, eo solum quod serui illius sunt. Eia serui Dei, qui mundo, diabolo, & carni renunciaſtis, qui sub vexillo ducis nostri Christi militatis, eius vestigia sequentes: estote viri fortes, & viriliter agite, munimini aduersus diaboli insidias, mundi inimicitias, & carnis petulantiam. Considerate quod cum fortissimis inimicis manus conseritis, excutite à vobis omnem timorem & induite armaturam Dei, vt possitis stare in die belli: quia non est vobis colluctatio solum, aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes, & potestates tenebrarum, qui tamen, licet nostris viribus superari nõ possint, sed virtute diuina facillẽ superabuntur. De quibus hic reportabimus victoriam per Christi gratiam, & in futuro dabitur nobis præmium gloriæ. Amen.

RERVM MEMORABILIVM, LOCO:
rum communium, & sententiarum, quæ in hoc opere
continentur locupletissimus index. Primus nu-
merus, psalmum, secundus, contionem,
tertius, paginam designat.

- A.*
BEL quantæ virtutis fuerit *Fs. 4. cõ. 7. p. 501*
Abel primus martyr, primus virgo, & primus sacerdos, *ibi.*
Abel triplicem iustitiam habuit *ibi.*
Abraham quando viderit Christũ, *ps. 4. cõ. 5. pa. 463.*
Abraham voluerunt cogere Caldei, ut ignem adoraret *psa. 5. con. 3. pa. 576. 577.*
Abrabã eductus de *Hur* Caldeorum *ibi.*
Abraham, vidit diem Christi. *ps. 6. con. 4. pa. 732.*
Adam habuit sciẽtiã omnium rerum naturalium *ps. 2. con. 1. pa. 81.*
Adam nomen, unde? *ibi.*
Adam quare Deus tunica pelli cæ induerit? *psa. 2. con. 2. pa. 227.*
Adam quare collocatus in regio-
ne contra paradysum, psal. 4. con. 2. pa. 397.
Adam quare ex folijs ficulneæ peryzomata fecerit. *ps. 4. con. 8. pa. 519.*
Adam non pœnituit de peccato commisso, vsque ad mortem *Abel, ps. 5. con. 2. pa. 561.*
Adam centum continuis annis mortem *Abel* ploravit *ps. 5. con. 2. pa. 562.*
Adam castitatem vouit *ibi.*
Adamas tolerantie symbolum *ps. 7. con. 7. pa. 861. 862.*
Aduentus Dei duplex *ps. 1. cõ. 1. pa. 4.*
Aduentus ad iudicium, *ibi, & ps. 2. con. 2. pa. 223. 224.*
Aduersitas plures conuertit, quã prosperitas *ps. 2. cõ. 2. pa. 111.*
Aduersitas melior prosperitate, *ps. 2. con. 7. pa. 180.*
Adulatio damnatur, *psa. 2. con. 7. pa. 320.*
Adulationibus obturanda sunt
a aures,

I N D E X.

auras, ibi, pag. 322.
*Afflictio bonorum virgine compa-
 ratur, malorum vero, olla, ps.*
1. con. 1. pa. 15.
Afflictio humiliat, ps. 7. con. 4.
pa. 810. 811.
*Ala in scriptura significant pro-
 tectionem, ps. 3. con. 5. pa. 276.*
Alexandri prava cōsuetudo ps.
4. con. 1. pa. 391.
Alexander credens esse plures
mūdos fuerit, ps. 5. cō. 1. pa. 525.
Alexander veneno interijt, ps. 6.
con. 4. pa. 736.
Amicorum deſertio amara, ps.
2. con. 6. pa. 292.
Amicitia vera & falſa, ibi. 295
vsque 298.
Amicitia Dei tandiu durat, quā
dū eum non offendimus, ps. 4.
con. 5. pa. 460. 461.
Amoris pictura, ps. 2. con. 6. pa.
295.
Amici Iob falſi extiterunt, ps.
2. con. 6. pa. 297. 298.
Anima ſuos affectus corpori cō-
municat, ps. 1. con. 2. pa. 26.
Anima ſalus ſuper omnia aſſi-
manda, ps. 1. con. 4. pa. 53.
Anim. picture, ps. 2. cō. 1. pa. 86
Anima pulchritudo, ps. 4. con.
3. pa. 447.

Anima exiſtenti in gratia quā
te ſit pulchritudo, ps. 4. con. 3.
pa. 448.
Anima exiſtenti in peccato de-
formitas, ibi, & ps. 4. con. 3.
pa. 448. & 449. & cō. 6. 983
Anima gaudium in quo cōſiſtat.
ps. 4. con. 3. pa. 457.
Anima iuſti lectulus Dei, ps. 2.
con. 5. pa. 279.
Anima peccatoris draconum cu-
bile, ps. 4. con. 3. pa. 453.
Anima deſertura Deo propter
peccatum, ps. 4. con. 5. pa. 456
Anima in vano accipere quis di-
catur, ps. 4. con. 6. pa. 483.
Anima dicitur cirbaradus, ps. 4.
con. 7. pa. 493.
Angeli voluntas inſlexibilis, ps.
2. con. 2. pa. 96.
Angelus non eſt capax peniten-
tie, ibi.
Angeli amici hominis dicuntur,
ps. 2. con. 6. pa. 298. 299.
Angelorum caſtodia, ps. 2. con. 6.
pa. 299.
Angeli diuinas laudes decantāt,
ps. 4. con. 7. pa. 490.
Angelorum congregatio, popu-
lus fortiū & robuſtorū appe-
llatur, ps. 5. con. 1. pa. 524.
Anulus dilectionis ſignū, ps. 4.
con. 5.

I N D E X.

B. 5. pa. 461.
Apoſtolorū fortitudo ps. 2. con.
5. pa. 145.
Apoſtolorum fuga, Chriſto ſuit
amara ps. 2. con. 6. pa. 293. 294
Apoſtoli oculi Chriſti, ps. 2. con.
6. pa. 294.
Apoſtoli pedes Chriſti, ps. 3. cō.
8. pa. 333.
Apoſtoli dicuntur nubes, ps. 4.
con. 5. pa. 458.
Apoſtoli dicuntur vigiles & cu-
ſtodes ciuitatis, ps. 4. cō. 5. p. 594
Apoſtoli oculi Eccleſiæ, ps. 4.
con. 5. pa. 459.
Apoſtoli & martyres tormēta
ſuebant, ps. 5. con. 2. pa. 557.
Arbor notabilis cui iuſtus com-
paratur, ps. 5. con. 2. pa. 556.
Aſur quis fuerit? ps. 1. cō. 1. p. 15
Aſpidis venenum, lechale, ps. 3.
con. 10. pa. 365. 366.
Audite Deus multos ad profec-
tū, licet nō ad vocam, ps. 5. con.
1. pa. 541.
Auſtor ps. 81. quis fuerit? ps.
4. con. 2. pa. 401.
Auxiliū ſpeciale ad iuſtificatio-
nem requiri, ps. 1. con. 3. pa. 31
Auxiliū noſtrū à Deo, ps. 2. cō. 5
pa. 145. B.
B *Bylonica ſpelunca, ps. 1. 2.*
con. 8. pa. 335.

Balthaſaris mors, ps. 6. cō. 4. p. 735
Beatitudinis memoria dulcis, ps.
2. con. 7. pa. 191. 192.
Beatitudo noſtra æterna, ps. 5.
con. 7. pa. 659. 660.
Beatitudo noſtra quanta ſit, ps. 3.
con. 8. pa. 674.
Ad beatitudinē nō niſi per gradū
virtutū a ſcēditis ps. 6. cō. 1.
pa. 676. 677.
Beatitudinē ſine Dei auxilio non
poſſumus conſequi, ps. 6. con. 1.
pa. 680. 681.
Beati ab vberibus Dei in patria
inebriātur, ps. 2. con. 7. pa. 191
Beneficiorum Dei memoria, ps.
2. con. 10. pa. 370.
Beneficia voluntatis cōpedes, ibi,
Beneficia maiora, qui à Deo acce-
pit arctiori vinculo dilectionis
tenetur, ps. 4.
Bonum mali vigilia & cōuer-
ſo, ps. 2. con. 7. pa. 182.
Bona ſua qualiter Deus diſpēſet,
ps. 3. con. 9. pa. 359.
Bona tēporalia cōcedit Deus pec-
catoribus, cæleſtia iuſtis, ibi,
& pa. 360. C
C *Admōtes ſerpētini, ps. 3.*
cō. 10. pa. 373.
Cū credidit peccatū ſuum eſſe
irremiſſibile ps. 4. con. 6. pa. 471
Cain diuinam providentiam nega-
uit,

I N D E X.

ait, ps. 4. con. 2. pa. 403.
 Calamitates Iob, quare ab Oriente dicatur, ps. 5. con. 2. pa. 555.
 Captivitas populi, duplex Babylo-
 nica, & Romana, ps. 5. con. 8
 pa. 708.
 Captivitas miseriarum profun-
 da, ps. 6. con. 1. pa. 682. 683.
 Captivitas est mors, ibi.
 Capili sponse cur gregi caprarum
 comparentur, ps. 6. con. 5. pa.
 744. 745.
 Caritas mutua, ps. 6. con. 2. pa.
 701. 702.
 Caro post peccatum, animæ inimi-
 ca, ps. 3. con. 4. pa. 255.
 Caro concupiscit aduersus spiri-
 tum, ibi. pa. 256.
 Caro animæ carcer, ibi. pa. 257.
 Carnis nostræ fallacia, ibi. pa. 260
 Caro nostra sceleris dicitur, ibi. pa.
 262. 263.
 Carnis tentatio, oratione vincen-
 da, ps. 5. con. 1. pa. 528.
 Ceremonias Moysæ cessasse,
 ps. 4. con. 7. pa. 498.
 Cæcum Deus incarcerationit, ps. 7.
 con. 6. pa. 840.
 Cerbus mutua charitatis symbo-
 lum, ps. 6. con. 2. pa. 701.
 Certamen, ad triumphum requiri-
 tur, ps. 1. con. 1. pa. 7.

Cinorum memoria utilis, ps. 2.
 con. 6. pa. 172.
 Cyrus à Thomiri regina superatus
 ps. 6. con. 4. pa. 735.
 Cythara fœderis symbolum, ps. 4.
 6. con. 3. pa. 711.
 Clamare debemus ad Deum prop-
 ter tria, ps. 5. con. 1. pa. 527.
 Clauē oris & cordis, habet Deus
 ps. 4. con. 7. pa. 495.
 Clerici & religiosi magis tenen-
 tur ad laudandum Deum, ps.
 4. con. 6. pa. 482.
 Cognitio sui difficilis, ps. 2. con. 1
 pa. 80. 81.
 Cognitio sui utilis, ps. 2. cō. 6. p. 172
 Cognitio sui ad confessionem ne-
 cessaria, ps. 2. con. 9. pa. 347.
 Cognitio peccati: initium salutis,
 ps. 2. con. 9. pa. 347.
 Cognitio sui necessaria, ibi.
 Clitus Alexandrum senso suo pro-
 textit, ps. 7. con. 6. pa. 843.
 Cognitio peccatorū signū meliora-
 ti animi, ps. 4. con. 1. pa. 383.
 Cognitio sui necessaria, ps. 4. con.
 1. pa. 389.
 Cognitio peccati initium salutis,
 Ad poenitentiam propellit, ps.
 4. con. 2. pa. 385.
 Cognitio Dei difficilis ps. 5. con.
 8. pa. 661. 662.

Cognitia

I N D E X.

Cognitio Dei per creaturas, ibi,
 & con. 8. pa. 663. 664.
 Cognitio proprii peccati utilis, ps.
 6. con. 2. pa. 697.
 Cognoscens Deum, in illo sperat,
 & omnia contemnit, ps. 6. cō.
 4. pa. 726.
 Cogitationes prauæ, ab anima pel-
 lende, ps. 2. con. 3. pa. 117.
 Cogitationes prauæ, animæ fures
 ibi. pa. 118.
 Cogitationes potētum in die mor-
 tis peribūt, ps. 6. con. 4. pa. 724
 Concordia scripturæ sacræ, corro-
 boratio fidei, ps. 4. cō. 5. pa. 460
 Conscientia accusans, animæ ty-
 rannus, ps. 2. con. 7. pa. 187.
 Conscientia hostis domesticus, ps.
 2. con. 3. pa. 252.
 Conscientia bona & mala, ps. 2.
 con. 7. pa. 324.
 Concionator, verbis & operibus
 prædicet, ps. 1. con. 6. pa. 476.
 Concionatoribus licet Hieroglyphi-
 cis, & metaphoris, ut in cōcio-
 nibus, ps. 5. cō. 3. pa. 565. 566
 Confessio peccatorum remedium
 post lapsum, ps. 2. con. 2. pa.
 97. & sequē. 99.
 Confessio, eodem ps. cō. 2. pa. 101
 Confessio debet esse integra, con.
 3. pa. 110. 121.

Confessionem, præmeditatio pro-
 ce dat ps. 2. cō. 3. pa. 123. 124.
 & ps. 3. con. 9. pa. 358. 359.
 Confessio peccatorum virtualiter
 in veteri lege continebatur, ps.
 3. con. 9. pa. 350.
 Confessio sacramentalis est de ia-
 re diuino, ps. 3. con. 9. pa. 350.
 Confessionis encomium, ibi.
 Confessio differri non debet, ibi,
 pa. 351. 352.
 Confessio quinque condiciones de-
 bet habere, ibi. pa. 354. 355.
 Confessori sunt vulnera animæ de-
 tegēda, ps. 1. cō. 2. pa. 101. 102
 Confessor debet esse sapiens, ps. 2.
 con. 3. pa. 122.
 Confugiendum esse ad Deum, qui
 diues est in omnes, qui innocēt
 illum, ps. 5. cō. 1. pa. 126. 127
 Consideratio sui commēdatur, ps.
 3. con. 3. pa. 334.
 Consideratio peccati proficua, ps.
 4. con. 2. pa. 396. 397.
 Consideratio breuitatis vitæ con-
 tinere facit voluptates, ps. 5.
 con. 7. pa. 651. 652.
 Consideratio suppliciorū Dei ho-
 minē frenat ps. 7. cō. 3. pa. 785
 Consuetudo scripturæ sacræ, ps.
 5. con. 8. pa. 667.
 Conspectu Dei privari, quæ ma-
 a 4 lum

INDEX.

- lumen sit, ps. 4. con. 5. pa. 457.
 Conspectus Dei peccatorem con-
 uertit, ps. 5. con. 5. pa. 620.
 Consuetudo prava difficile vincit-
 tur, ps. 1. con. 5. pa. 78. 79. et
 ps. 4. con. 1. pa. 391. vsq; 392
 & ps. 7. con. 2. pa. 783.
 Contemptus iudiciorum Dei, ps.
 3. con. 2. pa. 218.
 Contemptus Dei graue peccatū,
 & vltima abominatio, ps. 4.
 con. 4. pa. 471. 472.
 Contritionis definitio, ps. 4. con. 8
 pa. 510.
 Contritionis amaritudo peccata
 expellit, ibi, pa. 511.
 Contritio cordis, sacrificium ap-
 pellatur, ps. 5. con. 6. pa. 637.
 Conuersio peccatoris quare par-
 tui cōparetur, ps. 1. cō. 2. pa. 26
 Conuersio non differenda, ps. 1.
 con. 5. pa. 75.
 Conuersionem nostram Deus de-
 siderat, ps. 2. con. 3. pa. 126. 127
 Conuersionem peccatoris multis
 medijs Deus procurat, ps. 4.
 con. 5. pa. 454. 455.
 Cor humanum instabile, ps. 1. 2.
 con. 3. pa. 118.
 Cor ad Deum debet dirigi, ps. 3.
 con. 5. pa. 284.
 Cor regis in manu Dñi, quomodo
 intelligatur, ps. 4. cō. 2. pa. 399
 Cor per peccatum annihilatur, ps.
 4. con. 4. pa. 473.
 Cordis munditia ad videndū Deū
 necessaria, ps. 4. con. 4. pa. 477
 Cor debet mudari, quia replū Dei
 est, ps. 4. con. 4. pa. 448. 449.
 Cor hominis inquietū, ps. 5. con. 1.
 pa. 534.
 Cor, altare Dei in quo ignis diuini
 amoris ardere debet, ps. 5. con. 6.
 pa. 631.
 Corpus animæ pondus, ps. 2. con.
 4. pa. 256. aggrauat animam,
 ps. 7. con. 2. pa. 779.
 Corpus peccatoris animæ tumu-
 lus, ps. 2. con. 2. pa. 102.
 Corpus peccatoris sepulchrū ani-
 mæ, ps. 3. con. 5. pa. 290. &
 ps. 6. con. 2. pa. 696.
 Corpus animæ carcer, ps. 6. con. 4.
 pa. 719. 721.
 Corpus cuiusdam gentilis, tempo-
 re Constantini Romæ repertū
 ps. 6. con. 4. pa. 734.
 Correctio diuina ad emēdationē
 ordinatur, ps. 2. con. 7. pa. 180
 Creatura a Deo dependat, ps. 7.
 con. 4. pa. 811. 812.
 Christ⁹ dicitur finis, ps. 1. cō. 1. p. 1.
 Christo dicitur lignū vitæ, ibi, p. 2
 Christus ab omni peccato fuit a-
 lienus, ps. 2. con. 4. pa. 134.
 Christi mansuetudo, in die iudicij
 in furorem conuertetur, psal.
 1. con. 2. pa. 224.
 Christi man⁹, quare crucia fixæ?
 ps. 2. con. 6. pa. 309.
 Christus tempore pacis quare na-
 tus, ps. 5. con. 7. pa. 645. 646.
 Christus in laboribus præcedit,
 ps. 3. con. 7. pa. 318.
 Christus spelunca aut petra insti-
 dicitur, ps. 3. con. 7. pa. 326.
 Christi triumphus duplex, ps. 4.
 con. 4. pa. 467.
 Christus in manibus prophetarū
 cōsimilatus, ps. 4. con. 5. p. 459
 Christi incarnatio, ps. 4. con. 5. pa.
 462. vsque, 465.
 Christus quare filius vnicornium
 dicatur, ps. 4. con. 5. pa. 465.
 Christus demonis potestatem li-
 gavit, ps. 7. con. 6. pa. 842.
 Christus quare legi circuncisionis
 subijci voluit, ps. 5. cō. 5. pa. 614
 Christo omnes indigēt, ps. 6. con.
 4. pa. 734.
 Crudelitas diaboli in hominem,
 ps. 7. con. 6. pa. 839.
 Culpa dimissa, adhuc remanere
 potest pœna soluenda, psal. 4.
 con. 3. pa. 455.
 Curiositas in concione vitanda, ps.
 7. con. 3. pa. 792.
 D.
 Damna quæ incurrimus per pec-
 catum ad metem suam reuocā-
 da, ps. 7. con. 3. pa. 793.
 Dānati in corpore & anima pa-
 tiūtur, ps. 4. cō. 5. pa. 451. 452.
 Dānatis nō datur loc⁹ pœnitentiæ
 fructuosæ, ps. 1. con. 5. pa. 77.
 David in suis psalmis Christi ha-
 bebat præsentē, ps. 1. cō. 1. pa. 2
 David nimis de se confidebat, ps.
 4. con. 2. pa. 405. 406.
 David omnes ad misericordiā in-
 uitat, ps. 4. con. 6. pa. 474. 475
 David egregius concionator, ps.
 4. con. 6. pa. 479.
 David perfecte conuersus, ps. 4.
 con. 6. pa. 479.
 Delictū et iniustitia quomodo di-
 stinguātur, ps. 2. con. 3. pa. 117
 demones celestij memoriā decora-
 dib⁹ nostris dicit, ps. 5. cō. 3. p. 570
 Desideria nostra qualia debent es-
 se, ps. 3. con. 5. pa. 281. 282.
 Desiderium Dei ibi, & psal. 7.
 con. 3. pa. 798. vsque, 800.
 Desiderium iustorum quid sit, ps.
 4. con. 8. pa. 517.
 Desperatio refellitur, ps. 6. con. 1.
 pa. 688.
 Detractionis origo, ps. 2. con. 8.
 pagina.

INDEX.

7. con. 3. pa. 792.
 D.
 Damna quæ incurrimus per pec-
 catum ad metem suam reuocā-
 da, ps. 7. con. 3. pa. 793.
 Dānati in corpore & anima pa-
 tiūtur, ps. 4. cō. 5. pa. 451. 452.
 Dānatis nō datur loc⁹ pœnitentiæ
 fructuosæ, ps. 1. con. 5. pa. 77.
 David in suis psalmis Christi ha-
 bebat præsentē, ps. 1. cō. 1. pa. 2
 David nimis de se confidebat, ps.
 4. con. 2. pa. 405. 406.
 David omnes ad misericordiā in-
 uitat, ps. 4. con. 6. pa. 474. 475
 David egregius concionator, ps.
 4. con. 6. pa. 479.
 David perfecte conuersus, ps. 4.
 con. 6. pa. 479.
 Delictū et iniustitia quomodo di-
 stinguātur, ps. 2. con. 3. pa. 117
 demones celestij memoriā decora-
 dib⁹ nostris dicit, ps. 5. cō. 3. p. 570
 Desideria nostra qualia debent es-
 se, ps. 3. con. 5. pa. 281. 282.
 Desiderium Dei ibi, & psal. 7.
 con. 3. pa. 798. vsque, 800.
 Desiderium iustorum quid sit, ps.
 4. con. 8. pa. 517.
 Desperatio refellitur, ps. 6. con. 1.
 pa. 688.
 Detractionis origo, ps. 2. con. 8.
 pagina.

I N D E X.

pa. 333. ps. 3. con. 10. pa. 373.
DetraCTOR ad alienos defectus
plures habet oculos, ibi, & pa
gi. 334.
DetraCTio damnatur ps. 2. con. 8.
pa. 334. vsque 336.
DetraCTORIS lingua culpam au-
get ibi.
DetraCTores Athenis occideban-
tur ps. 3. con. 10. pa. 373.
DetraCTOR comparatur serpenti,
ibi, pa. 374.
DetraCTores virtutis ibi, pa. 376.
DetraCTOR non est audiendus, ibi.
DetraCTOR contemnendus, ps. 5.
con. 3. pa. 584. 585.
Deus dissimulat & expectat, ps.
1. con. 1. pa. 4. & 6.
Deus dormire dicitur, ibi.
Deus quasi ex insidijs veniet ad
indictum, ibi, pa. 5.
Deus tardus ad iram, pa. 6.
Deus flagellat iustos ps. 1. con. 2.
pa. 13.
Deus duplicem faciem habet, iu-
stitie & misericordie, ps. 1.
con. 2. pa. 18.
Deus fons pietatis, psal. 1. con. 2.
pa. 20.
Deus quomodo dicatur averti à
peccatore, ps. 1. con. 3. pa. 33.
Deus immutabilis & ubiq; præ-
sens, ibi.
Deus non est dimittendus, ps. 1.
con. 3. pa. 36.
Deus ad miserendum pronus ps.
2. con. 3. pa. 125. & 127.
Deus opportunè inquirendus, ps.
2. con. 3. pa. 128.
Ad Deum confugiendum esse,
ps. 3. con. 5. pa. 179.
Deus assylum, vel domus refugij,
ibi.
Deus solus potest peccata remit-
tere, ps. 2. con. 4. pa. 129. 130.
Deus consulendus est, non vitium,
ps. 2. con. pa. 280.
Deus solus satiat ps. 3. con. 5. pa.
283.
Deus quomodo indaret, ps. 1. cõ.
4. pa. 63.
Deus zelator animarum, psal. 1.
con. 5. pa. 67. & 69.
Deus pronior ad miserendũ quã
ad vindictam, ps. 1. con. 5. pa.
74. 75.
Deus solet suos ad tempus dere-
linquere, ps. 3. con. 10. pa. 377.
De nihil latet, ps. 4. cõ. 2. pa. 402
Deum ab aliquo faciem suã aver-
tere, quam malum sit, psal. 4.
con. 4. pa. 464. 465.
Deus quare dicatur Deus p̄quitẽ
tium, ps. 4. con. 6. p. 472.

Deus

I N D E X.

re, ps. 5. con. 7. pa. 661. 662.
Deum esse est per se notum, ps. 5
con. 8. pa. 663.
Deum qui habet, omnia habet,
ps. 5. con. 8. pa. 674. 675.
Deus in supplicijs læto gradu pro-
cedit, ps. 6. con. 2. pa. 693. 694.
Deus pronior ad miserendum,
quam ad vindictam. ibi, &
ps. 6. con. 5. pa. 740.
Deus ad miserendum pronus, ps.
6. con. 2. pa. 700. 701.
Deus non ex corde punit, psal. 6.
con. 4. pa. 741.
Deus facilis ad audiendum nos-
tros clamores, ps. 7. con. 1. pa.
761. 762.
Deus suos protegit & liberat,
ps. 7. con. 8. pa. 789.
Deus pluvie comparatur, ps. 7.
con. 3. pa. 797.
Deus in magnis tribulationibus
adiutor, ps. 7. cõ. 4. pa. 801. 802
Deus aliquando differt auxiliũ, ibi
Deus perseveranter rogandus, ps.
7. con. 4. pa. 804.
Deus suos diligit, ps. 7. cõ. 7. p. 859
Dij gentilium quare compedibus
alligabatur, ps. 1. con. 3. pa. 35
Dij quare ex Cupresso effigiebantur,
ps. 5. con. 8. pa. 672.
Diabolus hominem persequitur
ps. 1. 7.

b

I N D E X.

psal. 7. con. 6. pa. 837. 838.
 Diabolus ignem concupiscentiae
 accendit, ps. 2. con. 5. pa. 277.
 Diabolus circuit quærens quem de-
 uoret, ps. 2. con. 6. pa. 303.
 Diaboli vires Deus comprimit,
 ps. 2. con. 6. pa. 304. 305.
 Diabolus Dei auxilio facile su-
 peratur, psalmo. 3. con. 6. pa.
 305. 306.
 Diabolus de nostris casibus gau-
 det, ps. 3. con. 8. pa. 329.
 Diabolus hominis inimicus appel-
 latur, ps. 7. con. 2. pa. 775. &
 ps. 7. con. 7. pa. 870.
 Diabolus venator, vel auceps, ps.
 7. con. 2. pa. 776. 777.
 Diabolus auertit animam à consti-
 deratione caelestium, ps. 7. cõ.
 2. pa. 778. 779.
 Diabolus suos habet ministros,
 ps. 7. con. 2. pa. 777. 778.
 Diabolus, quare in specie serpen-
 tis parentibus apparuit, ps. 7.
 con. 6. pa. 836.
 Diaboli crudelitas, ps. 7. con. 6.
 pa. 839. *Leuiatan* & cetus di-
 citur ibi, pa. 840.
 Dignitates Ecclesiasticae indig-
 nis conferuntur, ps. 2. con. 6.
 pa. 165.
 Dilectio proximi commendatur,

ps. 5. con. 7. pa. 644. 645.
 Doctrina operibus debet confir-
 mari, ps. 4. con. 6. pa. 478. 479.
 Dolor cordis, in corpore manifes-
 tatur, ps. 1. con. 2. pa. 25.
 Dolor de peccatis qualis debeat
 esse, ps. 4. con. 8. pa. 512.
 Domus Ezechiae tēplo contigua,
 ps. 5. con. 2. pa. 562.
 Draconis plācē, ps. 4. cõ. 8. p. 513.

E

Ecclesiae cāticadocuit Christus
 ps. 4. con. 7. pa. 491.
 Ecclesia ex Iudæis & gentibus
 edificata, ps. 5. con. 5. pa. 604
 vsque, 609.
 Ecclesiae proectio maior quā sy-
 nagoga, ps. 6. con. 5. pa. 747.
 Ecclesiam docuit Deus per semet-
 ipsum, ps. 7. con. 5. pa. 833.
 Ecclesiastici arctiori vinculo ad
 obseruationem legistenentur,
 ps. 7. con. 6. pa. 851.
 Elpidius spem depinxit, ps. 6. cõ.
 4. pa. 732.
 Enidros serpens, cum Crocodillo
 bellū gerit, psal. 7. con. 5. pa.
 827. 828.
 Esaias nudā essentiam non vidit,
 ps. 4. con. 4. pa. 477.
 Esau quomodo Iacob seruiert?
 ps. 7. con. 2. pa. 776.

Esse

I N D E X.

Esse Dei æternū, ps. 5. con. 8. pa.
 670. 671.
 Æternitas Dei, ps. 5. con. 4. pa.
 594. 595.
 Eucharistia, sacrificiū laudis dici-
 tur, ps. 4. cõ. 7. p. 494. et pa. 500
 Eucharistia de se accepta, ps. 4.
 con. 7. pa. 500.
 Ezechiae, quare signum longioris
 vitæ datum fuerit in vmbra?
 ps. 5. con. 4. pa. 593.

F

Fabulæ poetarum vtilis, ps. 3
 con. 7. pa. 321.
 facies duplex in Deo, altera mise-
 ricordiae, altera iustitiæ, ps. 4.
 con. 4. pa. 467.
 facies Domini terribilis peccato-
 ribus, ps. 4. con. 4. pa. 468.
 faciē suā Deū auertere, est nō ex
 audire, ps. 5. con. 1. pa. 536.
 fascinatio quid sit? psal. 7. con. 2.
 pa. 780.
 felicitas impiorum breuis, ps. 2.
 con. 9. pa. 362. 363.
 flagella præsentis vitæ misericor-
 diae ascribuntur, ps. 1. cõ. 1. p. 13
 flagella Deus vt emendemur ibi,
 & ps. 6. con. 3. pa. 705.
 flagella Dei ex amore procedunt
 ps. 2. con. 7. pa. 179.
 flagella huius vitæ, cum æternis

comparantur, cito finiuntur,
 ps. 2. con. 7. pa. 182.
 flagella Dei patienter erenda,
 ps. 2. con. 7. pa. 316.
 flagello parcere magni supplicij
 genus, ps. 3. cõ. 1. p. 201. 202.
 flagellat De⁹, quos diligit in præ-
 senti, reprobos autem in futu-
 ro, ps. 7. con. 7. pa. 862. 863.
 ficulneam quare Deus maledixit,
 ps. 5. con. 4. pa. 590.
 fideles lapides Sion appellantur,
 ps. 5. con. 4. pa. 601.
 fideles quare lapides preciosi di-
 cātur, ps. 5. con. 4. pa. 601. 602
 fidei certitudo de rebus futuris,
 quasi præteritis loquitur, ps. 5.
 con. 5. pa. 616. 617. (ibi.
 fides turri libani cur cõparetur,
 fide & operib⁹ Deo debemus res-
 pondere, ps. 5. con. 7. pa. 649.
 fides dicitur lumen, ps. 7. con. 5.
 pa. 822. 823.
 fiducia nostra in Deo collocanda
 ps. 5. con. 8. pa. 671. 672.
 figura circularis, Dei symbolum
 apud ægyptios, ps. 5. cõ. 4. p. 594
 filij Israel ab ægyptijs virgis &
 spiniscadebātur, ps. 3. cõ. 7. p. 218
 fomes peccati, vnde habuit ortū?
 ps. 3. con. 4. pa. 255. vsq; 258
 fons in Epyro, ps. 4. cõ. 8. pa. 513

I N D E X.

Fortunam ut deam venerabatur
antiqui, ibi.
Fortunæ cultus, ibi.
Fragilitas nostra, Deum mouet
ad misericordiam, ps. 5. con. 1.
pa. 545.
Fragilitas nostra, non merita in
oratione sunt alleganda, ps. 5.
con. 1. pa. 545.
Fructus dignos poenitentiae quis
faciat, psal. 4. con. 8. pa. 519.
G
Ganges fluius lapides preciosos
procreat, ps. 2. con. 7. pa. 113.
Gaudij aqua de fontibus saluato
ris, non mundi educitur, ps. 2.
con. 7. pa. 193. 194.
Gaudium verum non est in haerē
tia, ps. 4. con. 3. pa. 459.
Gaudium peccatoris apparens,
breue, doloribus permixtum,
ibi, & pa. 186.
Gaudium peccatoris cito in tristi
tiam conuertitur, ps. 2. con. 7.
pa. 187. 188.
Gaudium quod offert mundus ti
medū, ps. 7. con. 7. pa. 188. 189
Gaudium iusti in Deo consistit,
ibi, pa. 189. 190.
Gaudium mundi breue, ibi.
Gaudium ex incarnatione Christi
præuisa, ps. 4. con. 5. pa. 462.
Gaudere solis iustis conuenit, ps.
2. con. 3. pa. 489.
Gaudere de alterius ruina est dia
bolum imitari, psal. 3. con. 8.
pa. 331.
Gentium vocatio, ps. 5. con. 5. pa.
605. 606. 609.
Gentiles quare pagani dicantur,
ps. 5. con. 5. pa. 607.
Gladus Dei timendus, ps. 3. con.
2. pa. 221. 222.
Gloria mundi breuis, ps. 2. con. 6.
pa. 163.
Gloriæ magnitudo, psal. 2. con. 7.
pa. 184. 185. & psal. 6. con. 1.
pa. 677. vsque, 679.
Gloria, Deo tribuenda, ps. 5. con.
6. pa. 640.
Gloria Dei, aliquando pro miseri
cordia accipitur, psal. 6. con. 2.
pa. 695.
Gloriæ dulcedo, nulli rei materia
li comparari potest, ps. 2. con.
7. pa. 192.
Gratia prima non nostris meritis
sed Christi conseruitur, psal. 1.
con. 3. pa. 31.
Gratia duo confert beneficia, ps.
2. con. 5. pa. 285.
Gratia Dei præuenit peccatorem
ad iustitiā, ps. 2. con. 3. pa. 126
De sua gratia, nemo certus est
ps. 2

I N D E X.

ps. 2. con. 4. pa. 133.
Gratia non educitur de potentia
animæ, ps. 4. con. 4. pa. 473.
Gratiarum actio, psal. 2. con. 10.
pa. 366. 367.
Gratis maiora beneficia confert
Deus, ps. 5. con. 6. pa. 631.
Gratiarum actio, pro beneficio re
demptionis Deo debetur, ps.
5. con. 6. pa. 641. 642.
H
Hæa, cur sic appellata, post
peccatum psal. 2. con. 6. pa.
172. 173.
Homo duplicem portionē habet,
superiorem & inferiorem, ps.
1. con. 2. pa. 25.
homo sine Deo nihil, cum Deo,
omnia potest, psal. 2. con. 5. pa.
445. 446.
homo per affectum in varias na
turas transformatur, ps. 2. co.
6. pa. 157. vsque, 159.
homo in sua creatione, quare non
acceperit Dei censuram, ibi.
hominis impotentia post lapsum
ps. 2. con. 5. pa. 275.
homo depēdet à Deo in suis actio
nibus, ps. 3. con. 5. pa. 276. ps.
7. con. 3. pa. 797.
hominis crudelitas, aliquando dia
boli crudelitate maior, psal. 3.
con. 6. pa. 307. 308.
homo, ad quid creatus fuerit, ps.
4. con. 6. pa. 480.
homo ad laudandum Deum crea
tus, ps. 4. con. 6. pa. 481.
homo, per peccatum occidit ani
mā suam, ps. 4. con. 6. pa. 483
homo apud Deum preciosus, psal.
4. con. 5. pa. 455.
homo ad quem finē creatus, psal.
4. con. 7. pa. 484. vsque, 485.
homo mundi inspector, ps. 4. con.
7. pa. 486.
homo positus in paradiso ut ope
raretur, & custodiret illum
quomodo intelligatur, psal. 4
con. 7. pa. 487.
homo dicitur Enos, sine obliuio,
ps. 3. con. 10. pa. 369.
homo quare ad similitudinē Dei
factus, ps. 3. con. 10. pa. 369.
homo propter peccatum primò
cepit verēcūdari, ps. 4. pa. 470.
homo sine Deo nihil potest, ps. 4
con. 7. pa. 495. 496.
homo, Dei umbra, psal. 4. con. 7.
pa. 495.
hominis dementia, qui cum Deo
bellū gerit, ps. 4. con. 7. pa. 496
homo, per peccatum in paupertate
tem deuenit, psal. 5. con. 1. pa.
523.
homo

I N D E X.

homo post peccatū percussus est
 ut senu, ps. 5. cō. 2. p. 558. 559
 homo purus de potentia Dei ab-
 soluta posset satisfacere pro
 peccato, ps. 5. con. 4. pa. 600.
 hominē, per Deum reparari fuit
 conueniēs, ps. 5. con. 4. pa. 600
 homo, pro omnibus creaturis gra-
 tias tenetur Deo agere, psa. 5.
 con. 8. pa. 665. 666.
 homo mūdibuius sacerdos, quare
 appellatus, ps. 5. con. 8. pa. 666
 homo, ad diffidendum facilis, ps.
 6. con. 4. pa. 738.
 homo, naturaliter ad Deum incli-
 natur, ps. 7. con. 2. pa. 779.
 homines, in stateris mendaces, ps.
 1. con. 4. pa. 60. 61. & psa. 3
 con. 4. pa. 273.
 homines tempore diluuij duas ac-
 cipiebant uxores, vna ad vo-
 luptatem, aliam ratione pro-
 lis, ps. 2. con. 4. pa. 261.
 homicidij grauitas, psa. 2. con. 2
 pa. 107. 108.
 homicidij causa, primo maledic-
 tus homo, ibi.
 honorat Deus peccatores ad secō
 uerfos, psal. 4. con. 3. pa. 453.
 454.
 honor premium virtutis, psal. 7.
 con. 2. pa. 771.
 humanitatis exempla, ps. 2. con.
 8. pa. 331.
 humilitas sola potest laqueos dia-
 boli superare, ps. 2. con. 5. pa.
 152. 153.
 humilitas cōmendatur, ps. 2. con.
 6. pa. 171. 172. ps. 7. con. 4.
 pa. 805.
 hyena vocem humanā adiscit &
 pronūtiat, ps. 7. con. 4. pa. 807
 hypocrisis fugienda, ps. 2. con. 2.
 pa. 104.
 hypocritae sunt aliorum accusato-
 res, ps. 2. con. 4. pa. 268.
 hyssopus herba, quid significet?
 ps. 4. con. 3. pa. 446.
 I
Iacob lucta habita cum An-
 gelo, quid adumbraret? ps.
 1. con. 3. pa. 36.
 Iacob Christi aduentum desidera-
 uit, ps. 6. con. 4. pa. 533.
 Ignis inferni perpetuus, psalm. 2
 con. 7. pa. 183.
 Ignis sensualitatis excacat intel-
 lectum, ps. 2. con. 5. pa. 278.
 Imago crucifixi in spem erigitur
 nimum, ps. 6. con. 2. pa. 700.
 Imago crucifixi, quare in introitu
 Ecclesiae? ibi.
 Imperium contempserunt, Pericles
 Diocletianus, & alij, psal. 5.
 con.

I N D E X.

con. 3. pa. 575.
 Incarnatio Verbi, ps. 5. con. 1. pa.
 546. & con. 4. pa. 597. 598.
 & con. 6. pa. 633.
 Incarnatio, dulcis quedam sedu-
 ctio, ps. 5. con. 4. pa. 599.
 Incarnatio ex amore processit, ps.
 5. con. 5. pa. 609.
 Incarnationis opus non cadit sub
 merito, psal. 5. con. 5. pa. 620.
 621.
 Incarnatio Verbi a patribus fuit
 desiderata, psalm. 6. con. 4. pa.
 730. 731.
 Incarnationis mysterium Iacob
 fuit reuelatum, psal. 6. con. 4.
 pa. 731.
 Indulgentiae Ecclesiasticae, ps. 4.
 con. 3. pa. 455.
 Indulgentias non contemnendas
 ibi, pa. 456.
 Inferni ignis, psalm. 1. con. 2. pa.
 15.
 In inferno nulla redemptio, ps. 1.
 con. 3. pa. 45.
 Infernus gaudet in damnatione
 hominum, psalm. 2. con. 8. pa.
 329.
 Inferni pena perpetua, ps. 3. con.
 2. pa. 221.
 Infirmitates proficuae, ps. 2. con.
 6. pa. 176.
 Infirmitates ad Deū ire compel-
 lunt, ibi. pa. 177.
 Infirmitas venit propter pecca-
 tum, ps. 3. con. 2. pa. 222.
 Infirmitas flagellum Dei, psa. 3
 con. 2. pa. 213. 214.
 Infirmitas cāpus certaminis Dei
 psalmo. 3. con. 2. pagin. 215.
 216.
 Ingenij pictura, psa. 7. con. 2. pa.
 779.
 Ingrati definitio, psalm. 3. con.
 10. pa. 364.
 Ingratus brutis deterior, psalm.
 3. con. 10. pa. 365.
 Ingratitudo, psal. 3. con. 10. pa.
 367. 368.
 Ingratitudo, graue peccatum,
 ibi.
 Ingratitudo nostra erga Deum
 quanta sit, psalm. 3. con. 10.
 pa. 371.
 Ingratitudo Deo odibilis, psa. 5.
 con. 6. pa. 627. 628.
 Ingratus arcui doloso similis,
 ps. 3. con. 10. pa. 368.
 Ab inimico superari triste, psa.
 2. con. 8. pa. 328. 329.
 Inimicus, quis proprie dicatur,
 psalm. 7. con. 2. pagina, 775.
 776.
 Inimicus non nocet, ibi.

Insula

INDEX.

Insula mirabilis Hibernia, ps. 2.
con. 3. pa. 119.

Iob in opinione aliquorum, vnus
ex his, qui cum Christo surre-
xerunt, ps. 6. con. 4. pa. 734.

Ionas, spei exemplum, ps. 6. con.
1. pa. 687.

Ira Dei timēda, ps. 1. con. 1. pa. 10

Ira Dei quanta futura sit in iudi-
cio, ps. 3. con. 1. pa. 203. 204.

Iudas desperando, quā grauiter
peccauerit, ps. 6. cō. 1. p. 688. 689

Iudæi magis tēporalia quā Chri-
stum estimarunt, ps. 1. con. 3
pa. 34.

Iugum Christi suauē, ps. 5. con. 7.
pa. 647. 648.

A iustitia ad misericordiam con-
fugiendum, fs. 1. con. 2. pa. 17.
c. 19.

Iustitia & misericordia in Deo,
ps. 1. con. 5. pa. 75.

Iustitiæ pictura, ps. 6. con. 2. pa.
694.

Iustitia nostra, Dei iustitiæ com-
parata euanescit, ps. 7. con. 1.
pa. 767. 768.

Iustus latabitur in vindicta pec-
catorum, ps. 1. con. 1. pa. 7.

Iustus in hac vita radicari debet
& in alia fructificare, ibi, pa. 9

Iustus etiam peccata in bonū con-

uertuntur, ps. 3. con. 4. pa. 270

Iustum aliquando cadere ex diui-
na permissione, quare? ps. a. 2.
con. 4. pa. 270.

Iustus, labore examinatur, ps. a. 3.
con. 7. pa. 315.

Iustus in timore viuat, ps. 4. con.
8. pa. 505.

Iustus, vel concionator, qualis es-
se debeat, ps. 4. con. 8. pa. 517.

Iusti mortis desiderio flagrant, ps.
5. con. 3. pa. 569.

Iusti laboribus vexantur, ps. a. 5.
con. 4. pa. 602. c. ps. 2. con. 7
pa. 178.

Iusti vitam præsentem ad bona
opera exercenda desiderant, ps.
5. con. 7. pa. 656.

Iusti, si aliquando à Deo separan-
tur, sed citò conuertuntur, ps.
6. con. 5. pa. 745.

Iusti securitas, psal. 6. con. 5. pa.
750.

Iustus cadere quare Deus permit-
tat? ps. 4. con. 6. pa. 470.

Iusti adamātes in manu Dei ps.
7. con. 7. pa. 861.

Iusti, Deum timent, ps. 7. con. 3.
pa. 787.

Iusti in hac vita laboribus vexan-
tur, ps. 7. con. 7. pa. 856. 857.

Iustos quare Deus laboribus af-
ficiat,

INDEX.

affligat? ibi, pa. 858. 859.

Ad iustificationem peccatoris,
Deum & peccatorem ipsum
requiri, psalm. 1. con. 3. pa. 32.

Iustificatio potest fieri in instan-
ti, ps. 2. con. 3. pa. 125.

Iudicij dies, quanto magis differ-
tur, tanto magis timenda, ps.
1. con. 2. pa. 17.

Iudicium erat antiquitus in por-
tis ciuitatum, ps. a. 2. con. 2. pa.
105.

Iudicij dies terribilis, ibi, &, ps.
3. con. 2. pa. 225. 226.

Iudicium Dei per confessionē de-
bemus præuenire, ps. 3. con. 9.
pa. 353.

Iudicis iniquam sententiā patien-
ter debemus tolerare, psal. 3.
con. 7. pa. 323.

Iudex non sit acceptor personarū
ps. 4. con. 2. pa. 401. 402.

Indices, quare dii appellatur? ps.
4. con. 2. pa. 402.

Indices in supplicijs non debent
esse celeres, ps. 6. con. 2. pa. 694
695.

Ixonis, & Iunonis fabula, ps. 6.
con. 4. pa. 730.

L

Per labores peruenitur ad coro-
nam, ps. 1. con. 1. pa. 8.

Laborare debemus in vita, ps. 1.
con. 5. pa. 76.

Labores ad Deum ire compellunt
ps. 2. con. 2. pa. 111.

Labores nostri cum Christi labo-
ribus comparati, faciles, ps. 2.
con. 7. pa. 118.

Labores iusti, non labores simpli-
citer, sed quasi labores, ps. a. 2.
con. 5. pa. 150.

Laborum perpeſſio, prædestinatio-
nis indicium, ps. a. 3. con. 7. pa.
310.

Labores sunt Dei stimuli, ps. a. 2.
con. 6. pa. 174. vsque, 176.

Laborum patientia, ps. 3. con. 7.
pa. 315. 316.

Per labore peruenitur ad requiē,
ps. 5. con. 8. pa. 673. c. ps. 7.
con. 2. pa. 771. 772.

Labores, qui pro Christo, & pro
mundo tolerantur, in quo dis-
tinguantur, psal. 7. con. 7. pa.
868. 869.

Lachrymæ David, psal. 1. con. 4.
pa. 50.

Lachrymæ commendantur, ibi,
pa. 51.

Lachrymarum definitio, fs. l. 1.
con. 4. pa. 53.

Lachrymæ acceptabiles, non ex
timore, sed ex amore debent pro-
cedere,

I N D E X.

cedere, ps. 1. con. 4. pa. 57.
 Lachryma signum amoris, ibi, et
 ps. 4. con. 8. pa. 513.
 Lachrymæ Magdalene, quantæ
 virtutis fuerint, psal. 1. con. 4.
 pa. 58.
 Lachrymæ Magdalene, fratrem
 suscitavit, ibi. pa. 59.
 Lachrymæ sunt lingua peniten-
 tis, ps. 1. con. 5. pa. 69. 70.
 Lachrymæ ex corde debent pro-
 cedere, ibi.
 Lachrymæ propter Dei iudiciã,
 debent fundi, ps. 3. con. 4. pa.
 274.
 Lachrymæ, contritionis signum,
 ps. 4. con. 8. pa. 511.
 Lachrymæ propter Deum amis-
 sum fundendæ, psal. 4. con. 8.
 pa. 512. 513.
 Lachrymæ ex charitate prodeun-
 tes, ps. 4. con. 8. pa. 513. 514.
 Lachrymarum vis, psal. 5. con. 1.
 pa. 532. 533.
 Lachrymæ loquuntur, ps. 5. con.
 1. pa. 534. 535.
 Lachrymæ peccatoris ignem in-
 fermi extinguunt, psal. 6. con. 1.
 pa. 682.
 Lamech, primus mudi bigamus,
 ps. 2. con. 2. pa. 100. & ps. 3.
 con. 3. pa. 237.

Laus in ore proprio non est specio-
 sa, ps. 4. con. 7. pa. 492.
 Lectio psalmodum, quare frequen-
 tior sit in Ecclesia? ps. 4. con.
 8. pa. 504.
 Letandum non est in vitis, ps. 2.
 con. 7. pr. 186.
 Lex antiqua in quo sensu dicatur
 eterna? ps. 4. cõ. 7. p. 498. 499
 Lex antiqua, umbra et typus gra-
 tiæ, ps. 5. con. 6. pa. 624. 625.
 Quæ in lege scripta sunt, ad no-
 stram doctrinã pertinere, ps.
 5. con. 6. pa. 626. 627.
 Lex umbra futurorum, ps. 4. con.
 8. pa. 461.
 Lex Evangelica cum scripta cõ-
 fertur, ps. 5. con. 7. pa. 647.
 Lex non solum audienda, sed ob-
 servanda, ps. 7. cõ. 6. p. 850. 851
 Libertas vitæ solitaria, ps. 5. cõ.
 3. pa. 580.
 Libido, crudelis hostis animæ, ps.
 2. con. 6. pa. 198.
 Libido, peccatum diurnum, ibi.
 & pa. 199.
 Linguae refrenatio, psal. 2. con. 7.
 pa. 315.
 Lingua latentis iustitiæ indicium,
 ps. 3. con. 7. pa. 319.
 Lingua nemini parcit, ps. 5. con.
 3. pa. 584.

Loth

I N D E X.

Loth, an peccaverit filias suas So-
 domitis offerens? psal. 7. con. 6.
 pa. 845.
 Luce evangelica ex oriente, umbra
 legis cessauerunt, ps. 4. con. 7.
 pa. 498.
 lux evangelica, mundi tenebras
 fugavit, ps. 5. cõ. 5. p. 610. 611
 luxuriosus, per malum intelli-
 gitur, ps. 2. con. 6. pa. 166.
 luxuriæ vitium difficile vincitur,
 ibi, & pa. 167.
 luxuria per aurum significata,
 ps. 2. con. 6. pa. 169.
 luxuria excæcat, psal. con. 6. pa.
 173. 174.

M

Maculam peccati, solus Deus po-
 test delere, ps. 4. con. 3. pa. 413
 414.
 Magnes capiti mulieris dormi-
 tis impositus, quam virtutem
 habeat, ps. 7. con. 7. pa. 265.
 Malum nullum inultum, psal. 1.
 con. 1. pa. 13. & ps. 2. con. 1.
 pa. 95.
 Mala, quare Deus permittat?
 ps. 2. con. 1. pa. 82.
 Ex malis Deus ellicit bona, ibi,
 pa. 83.
 Mali prosperantur in hac vita,
 ps. 3. con. 9. pa. 356. & sq. 359.

Malum & amarum à Deo dere-
 linquit, ps. 4. cõ. 1. pa. 455. 456
 Mali non flagellantur in hac vi-
 ta, ps. 3. con. 1. pa. 201.
 Mandragora proprietates, ps. 5.
 con. 5. pa. 608.
 Manum levare quid significet?
 ps. 2. con. 7. pa. 179.
 Manus Dei nõ est abbreviata ad
 remittenda peccata, ps. 6. con.
 5. pa. 751. 752.
 Manus Dei auxilium, ps. 7. con.
 2. pa. 773.
 Marsias Cytharædus, cum Apol-
 line certavit, ps. 7. cõ. 1. pa. 763
 Materia psal. 5. panivertialium
 ps. 5. con. 1. pa. 522.
 Medicina peccatorum facilis,
 ps. 4. con. 8. pa. 508.
 Memoria peccatorum utilis, ps.
 3. con. 2. pa. 226. & sq. 228.
 Memoria Christi, labores dulces
 fiunt, ps. 4. con. 5. pa. 465.
 Memoria celestium, terrena fa-
 cit contemnere, psal. 5. con. 3.
 pa. 570. 571.
 Mercedis defraudatio, psal. 2.
 con. 2. pa. 108.
 Mercurius avis, psal. 5. con. 1. pa.
 530.
 Mentiri Deo repugnat, psal. 6.
 con. 3. pa. 710.

C 2

Meritum

I N D E X.

Meritū sine Christo, nequaquā esse potest, ps. 5. con. 5. pa. 621
Merita ad beatitudinem requiri ps. 6. con. 1. pa. 680.
Mexenzij tyranni cruciatus, ps. 3. con. 4. pa. 256.
Miracula Christi signum efficax suae divinitatis, psal. 5. con. 5. pa. 617. 618.
Miracula Christi, in quo distinguebantur amiraculis prophetarum, psal. 5. con. 5. pa. 618. 619.
Misericordia, peccatoris Assylum, ps. 1. con. 2. pa. 16.
Misericordiae & iustitiae meditatio, duae peccatorum ala, ps. 1. con. 2. pa. 18.
Misericordia Dei, fons indeficiens, ibi, pa. 15.
Misericordiam suam, nūc Deus offert peccatori, psal. 4. con. 4. pa. 469.
Misericordia, inter omnia Dei attributa fulget, psal. 6. con. 2. pa. 691.
A divina misericordia nunquam desperandum, ps. 4. con. 2. pa. 411.
Misericordia coeli ianua, psal. 6. con. 2. pa. 692.
Misericordia Dei, quomodo su-

per omnia eius opera, ps. 4. cō. 1. pa. 387.
Misericordia Dei cū nostra confertur, psalm. 4. con. 1. pa. 388.
Misericordia Dei commendatur ps. 4. con. 9. pa. 469.
Moloel idoli cultus, ps. 5. con. 3. pa. 572.
Mors animae deploranda, ps. 1. con. 4. pa. 56.
Mortis memoria utilis, ps. 2. cō. 6. pa. 172. & ps. 3. con. 4. pa. 262. & ps. 5. con. 2. pa. 553.
Mortis oblitio a primo nostro parente trahit originem, psal. 5. con. 2. pa. 550. 551.
Mortis oblitus frenetico similis ps. 5. con. 2. pa. 551.
Mortis oblitio, psal. 5. con. 2. pa. 552. 553.
Mortis memoria, frenum peccatoris, ps. 5. con. 4. pa. 586. 587
Mortis memoria a nostris mentibus separari non debet, psal. 5. con. 4. pa. 590.
Mortis memoria a peccatis retrahit, ps. 5. con. 4. pa. 591.
mortui, quare non statim resurgant, ps. 5. con. 4. pa. 589.
moyses tanquam Dei minister miracula faciebat, psalm. 5. con. 5. pa. 618.

mulie

I N D E X.

mulierum conspectus fugiendus, ps. 2. con. 6. pa. 167. 168.
mundi fuga, psal. 1. con. 5. pa. 65. ps. 3. con. 3. pa. 254.
mūdus, quare figura appellatur? ps. 5. con. 4. pa. 595.
mundi inconstantia, ps. 5. con. 4. pa. 595. 596.
mundus aquae decurrenti similis, ps. 5. con. 4. pa. 596.
mundus, cisterna dissipata, ps. 2. con. 7. pa. 193.
mundi gloria brevis, ps. 1. con. 3. pa. 38.
mundi gaudia momentanea, ps. 1. con. 3. pa. 457.
mundi principes, magni sibi videntur, ps. 4. con. 1. pa. 384.
mundi principes, abatur potestate sibi tradita, ps. 5. con. 5. pa. 613.
mundum habuisse initium, ps. 5. con. 8. pa. 664.
mundus propter hominem creatus, ps. 5. con. 8. pa. 665. 667.
mundus templum appellatur, ps. 5. con. 8. pa. 666.
mundus per ignem purgandus, ps. 5. con. 8. pa. 668.
mundus exiētor dicitur, quia multa a mundanis exigit, ps. 5. cō. 3. pa. 581.

In mundo, extra mundum esse possumus, psal. 5. con. 3. pa. 581. 582.
mundus pauper est, psal. 5. con. 1. pa. 525.
mundus, Alexandri famem satiare non potuit, ibi.
mūdi diuitiae, fictitiae nō verae, ps. 5. con. 1. pa. 526.
mundi pericula fugienda, psal. 5. con. 3. pa. 577.
mundus, non solum corpore, sed corde relinquendus, sibi, & pa. 578.
mundus procul fugiendus, ibi.
mundus, duplex in scriptura, ibi, & pa. 579.
mundi confidentia fallax, psal. 6. con. 4. pa. 728. 729.
mundus arundineti comparatur, ibi.
Nemo mundus absque sorde, ps. 2. con. 4. pa. 132.
musica vis quanta sit, ps. 7. con. 1. pa. 756. 757.
mustela aure concipit, ps. 2. con. 8. pa. 335.

N.

Nabuchodono sor, peccatoris imago, ps. 3. con. 2. pa. 119. 120.
Natura nostra ad malum proclivis, ps. 1. con. 2. pa. 22. & con.

INDEX.

5. pa. 94.
Natura humana per peccatum mansit inclinata, ps. 1. con. 2. pa. 23.
Natura humana cum angelicâ fertur, ibi.
Nyli carb. adupa, ps. 2. con. 2. pa. 105.
Ninus Assyriorum Rex, sagitta ictu interijt, psal. 6. con. 4. pa. 735.
Noe, fecit fenestram crystalinam in arca, ps. 6. con. 4. pa. 717.
Nomen Iesus, psal. 2. con. 2. pa. 228.

O

Obedientia mādatorum Dei, ps. 7. con. 6. pa. 847. 848.
Obedientie promptitudo, ibi. pa. 849.
Observatio legis diuinæ, ps. 7. cō. 6. pa. 850.
Ad observationem omnium mandatorū, requiritur auxiliū spirituale, ps. 7. con. 6. p. 846. 847.
Octava, quid sit, ps. 1. con. 1. pa. 2.
Oculi Domini super iustos, ps. 2. con. 5. pa. 156.
Oculis Domini omnia nuda, & aperta, ps. 4. con. 2. pa. 404. 405.
Oculorum custodia, ps. 2. con. 6.

pa. 157. 168.
Oculus apud Aegyptios, Deum significat, ps. 5. con. 6. pa. 635.
Opera nostra necessaria ad salutem, ps. 2. con. 4. pa. 139. 140.
 & ps. 5. con. 7. pa. 649. 650.
 & ps. 7. con. 6. pa. 852. 853.
Opera satisfactoria, debent esse spontanea, ps. 2. con. 8. pa. 339.
Opera in peccato facta, non sunt meritoria, ps. 4. con. 7. pa. 500.
Opera in peccato facta possunt esse satisfactoria, psal. 4. con. 8. pa. 521.
Opera sua perdit peccator, ps. 5. con. 3. pa. 572.
Opera sua sacrificat diabolo peccator, ps. 5. con. 3. pa. 573.
In oratione nō sunt allegāda propria merita, ps. 1. con. 2. pa. 21.
 & ps. 5. con. 1. pa. 537. & ps. 7. con. 1. pa. 762. 763.
Orationem impedit peccatum, ps. 1. con. 5. pa. 72. ps. 5. con. 1. pa. 536.
Ad orationem accedens, venenum peccati deponat, psal. 1. con. 5. pa. 73.
Orationis vis, psalm. 5. con. 1. pa. 581.
Oratio in Deum praeualer, ps. 5. con. 1. pa. 532. 533.

oratio

INDEX.

Oratio perfecta ore corde debet procedere, ps. 5. cō. 1. pa. 933. & psalmo. 7. con. 4. pa. 805. 806.
Oratio perfecta, cor & linguam requirit, psalmo. 5. con. 1. pa. 535.
Orationis impedimenta, ps. 5. cō. 1. pa. 536.
Oratio peccatoris licet non sit meritosa, sed potest esse impetrativa, ps. 5. con. 1. pa. 538.
In oratione confidētia requiritur, ps. 5. con. 1. pa. 539.
Orationi contrariatur peccatum, ps. 6. con. 5. pa. 689. 690.
Oratio sit feruida, psal. 7. con. 4. pa. 803.
Oratio sit perseverans, ps. 7. con. 4. pa. 804.
Oratio humilis, psal. 7. con. 4. pa. 808. 809.
Oratio Iob, Deo accepta, psal. 7. con. 4. pa. 810.

P

Pantheon templum, ps. 1. con. 3. pa. 39.
Parentes, a filiis honorandi, ps. 7. con. 1. pa. 764. & que, 767.
Passiones per figuram Deo attribuantur, psalm. 3. con. 1. pa. 202.
Patientia Dei, adamantini comparatur, ps. 1. con. 1. pa. 6.
Patientiae exempla, ps. 3. con. 8. pa. 342. 344.
Patres antiqui, quare terram, aut cinerem capitibus imponebāt, psal. 5. con. 1. pa. 546.
Patriarchæ, & prophetae per fidem receperunt Christum, ps. 4. con. 5. pa. 464. 465.
D. Paulus amore videndi Deum flagrabat, ps. 6. con. 4. pa. 721. 722.
Pauperum oppressio, ps. 2. con. 2. pa. 108.
Ex pace dicitur, ps. 4. con. 8. pa. 516.
Pacis commutatio, ps. 5. con. 7. pa. 645. 646.
Peccatum hominis quare dignū sit reparatione, non angeli? ps. 1. con. 2. pa. 22.
Peccatū ex fragilitate naturæ, dignius est venia, ps. 1. cō. 2. pa. 24.
Peccatum sine occasione, gravior, ps. 1. con. 2. pa. 24.
Peccata sunt plangenda, psal. 1. con. 2. pa. 27.
Peccatum in penitētia irremissibile, ps. 1. con. 4. pa. 63.
Peccatorum inundatio, ps. 2. cō. 1. pa. 84.

Peccatū

I N D E X.

- peccatum dicitur tenebra, ps. 1.
con. 4. pa. 59. 60. Excæcat, ibi.
- Peccatum peruerit ratione, ibi.
- In peccatis non commorandum,
ibi, pa. 62. & ps. 2. con. 1. pa.
88. 89.
- peccatum se ipsum prodit & ma-
nifestat, ps. 2. con. 1. pa. 93.
- Peccata clamant ad Deum, ps. 2
con. 2. pa. 105.
- Peccatum, peccatoris delator est
ipsum accusans, ibid.
- Peccata quatuor specialiter cla-
mant ad Deum, ibi. pa. 106.
- Peccatum sodomorum, ibi.
- Peccatum omissionis, per delictū
intelligitur, ps. 2. con. 2. pa. 119
- Peccatum mortale, post mortem
non remittitur, psal. 2. con. 4.
pa. 131.
- Peccatum, gladius animæ, ps. 2.
con. 5. pa. 151.
- Peccatum, puteus, & abyssus di-
citur, ibi.
- Peccatum omne, voluntarium, ibi
pa. 152.
- Peccatum caruitas animæ, ps. 2.
con. 3. pa. 250.
- Peccati macula quanta sit, ps. 4
con. 3. pa. 447.
- Peccatum obliquitas quedam est
ps. 4. con. 4. pa. 450.
- Peccatum inducit timorem, ps. 2
con. 5. pa. 286. 287.
- Ex peccato tenebra, & cæcitas
oriuntur, ps. 3. con. 5. pa. 289.
- Peccatum somnuse & ebrietas di-
citur, ps. 3. con. 4. pa. 271. 272
- Peccata coram habenda, psal. 2.
con. 3. pa. 228. 229.
- Peccatum, tyrannus quedam ani-
mæ, ps. 3. con. 2. p. 230.
- Peccatorum cognitio necessaria,
ps. 4. con. 1. pa. 383.
- Peccatum, animam inficit, ps. 4.
con. 1. pa. 390. & ps. 4. con. 4
pa. 476.
- Peccati damna, ps. 4. con. 2. pa.
385.
- Peccatum animæ, macula, ps. 4.
con. 3. pa. 412. 413.
- Peccatum originale quid sit, ps. 4
con. 2. pa. 407.
- Peccatum originale, ad alia pec-
cata propellit, ibi.
- Peccati grauitas, quanta sit, ps. 4
con. 3. pa. 447.
- Peccatum dicitur lacus, ps. 4. cō.
6. pa. 474.
- Peccatum destruit omnia merita
ps. 4. con. 7. pa. 502. 503.
- Peccatum nullum incurabile a-
pud Deum, psal. 4. con. 8. pa.
505.

Peccatum

I N D E X.

- Peccatum omnia inficit, psal. 5.
con. 8. pa. 669. 670.
- Peccatum originale, latrunculo si-
mile, ps. 4. con. 2. pa. 407.
- Peccatum originale radix omnium
peccatorum, ibi.
- Peccata aliena benignè corrigen-
da, ps. 4. con. 2. pa. 408.
- Peccatum, confusionem inducit,
ps. 4. con. 4. pa. 470.
- Peccatoris in verecundia, psal. 4.
con. 4. pa. 471.
- Peccatum, anihilauit Angelum
secundum esse gratuitum, ps.
4. con. 4. pa. 474.
- Peccatum, cordis venenum, ps. 4.
con. 4. pa. 475.
- Ex peccato pronitas ad malū ori-
tur, ps. 4. con. 4. pa. 476.
- Peccata vincula, et compedes di-
cuntur, ps. 5. con. 6. pa. 638.
- Peccatum fugiendum, ps. 5. con.
6. pa. 639.
- Peccatum est captiuitas, psal. 6.
con. 1. pa. 684. 685.
- Peccati defensio damnatur, ps. 6
con. 2. pa. 698.
- Peccata dimittere, solus Deus po-
test, ps. 6. con. 6. pa. 702. 703.
- Peccatum nullum irremissibile
in hac vita, ps. 6. con. 5. pa. 756
- Peccatum mors animæ, ps. 7. cō.
4. pa. 813.
- Peccatum ad nihilum reducit
ibi.
- Peccatum dicitur lacus, ps. 7. cō.
4. pa. 614.
- Peccatum impedit ne preces no-
stræ exaudiantur, psal. 7. con.
1. pa. 761.
- Peccata tenebræ dicuntur, ps. 7.
con. 2. pa. 781.
- Peccatum dicitur fætor, psal. 7.
con. 4. pa. 815.
- Peccatum sonitus, aut strepitus
dicitur, ps. 7. con. 4. pa. 815.
- Peccati crudelitas, ps. 2. con. 2.
pag. 233.
- Peccati grauitas, psal. 2. con. 2.
pag. 134.
- Peccati pondus non omnes sen-
tiunt, ps. 2. con. 2. pa. 235. &
236.
- Peccatum est vulnus animæ, ps.
2. con. 3. pa. 236.
- Peccatum animæ venenum, ps. 2
con. 3. pa. 239.
- Peccatum est corruptio mentis,
ps. 2. con. 3. pa. 240.
- Peccati fætor, ps. 2. con. 3. pag.
240. & 241.
- Peccator fætozem peccatorum
non sentit, psalm. 2. con. 3. pa.
241. & 242.

d Inferni

I N D E X.

- Inferni captivitas, p^a. 2. con. 1. pa. 233. & 135. 237. & 238.
- Peccator est virga Dei, qua iustum percutit, p^s. 1. con. 1. pa. 15. & p^sal. 2. con. 7. pa. 182. 183.
- Peccator quantum in se est Christum per peccatum occidit, p^s. 1. con. 2. pa. 27.
- Peccator letari non debet, ibi, et pa. 29.
- Peccator potest se precipitare in peccati foveam, sed inde exire per se non potest, p^s. 1. con. 30. pa. 30.
- Peccator non potest disponere se ad gratiam suis viribus, dispositione ultima, p^sal. 1. con. 3. 3. pa. 31.
- Peccator semper debet timere, p^s. 3. con. 1. pa. 196.
- Peccatores magnam confusione patientur in die iudicij, p^s. 1. con. 3. pa. 38.
- Peccator Deo terga vertit. Quam tam malum hoc sit, p^s. 1. con. 3. pa. 40.
- Peccator quantum anime iacturam faciat, p^sal. 1. con. 4. pa. 52.
- Peccator labet conscientiam cauteriatam, p^salm. 1. con. 4. pa. 54.
- Peccator potest cadere, sed non resurgere sine Dei auxilio, p^s. 1. con. 4. pa. 56.
- Peccantes ex malitia, gravius puniuntur, p^s. 4. con. 2. pa. 410. & p^s. 4. con. 2. pa. 409. 410.
- Peccator obstinatus, p^s. 1. con. 4. pa. 62. & p^s. 7. con. 2. pa. 782. 783.
- Peccator instabilis est, p^s. 2. con. 1. pa. 85.
- Peccator venditus est, & peccati servus, p^s. 2. con. 2. pa. 231. 232.
- Peccator timidus, p^sal. 2. con. 5. pa. 288.
- Peccator per tenebras significatur, p^s. 2. con. 5. pa. 290.
- Peccatores, quare prosperantur in hac vita, p^sal. 2. con. 9. pa. 361.
- Peccator in presenti duplici pena punitur, p^sal. 4. con. 5. pa. 452. 453.
- Peccator quomodo elongetur a Deo, p^sal. 4. con. 5. pa. 453.
- Peccatores conuersi, sunt misericordiae diuinae praecones, p^s. 4. con. 6. pa. 473.
- Peccator inutilis dicitur, p^sal. 6. con. 2. pa. 695.

pecca-

I N D E X.

- peccator dicitur excors, p^s. 4. con. 4. pa. 474.
- peccator temerarius & stultus, p^s. 5. con. 3. pa. 573.
- peccator similis columbae in stultitia, p^s. 5. con. 3. pa. 573. 574.
- peccator, neque caelestia, neque terrena meretur, p^s. 5. con. 1. pa. 538.
- peccatores Deus non exaudit, quo modo intelligendum, p^salm. 5. con. 1. pa. 538.
- peccatores Deus non audit ex iustitia, sed aliquando ex misericordia, p^s. 5. con. 1. pa. 538.
- peccator mortuus dicitur, p^s. 5. con. 6. pa. 639.
- peccatorem de mundo tollere, misericordia Dei est, p^s. 5. con. 7. pa. 655. 656.
- peccator mortuo similis, p^sal. 7. con. 2. pa. 782.
- peccator Deum irritat, p^s. 7. con. 3. pa. 788.
- peccator surdus, p^s. 7. con. 4. pa. 816.
- pelicanus peccatoris symbolum, p^s. 5. con. 3. pa. 571.
- penitentia non est differenda, p^s. 1. con. 2. pa. 18. & con. 3. pa. 445.
- penitentia opportuna, & ante mortem, p^s. 1. con. 3. pa. 42.
- penitentia sera periculosa, p^s. 1. con. 3. pa. 44. & p^s. 6. con. 5. pa. 745. 746.
- penitentiae virtus commendatur, p^s. 2. con. 1. pa. 87.
- penitentia in quo consistat, p^s. 2. con. 1. pa. 90. 91.
- penitentia exterior sine interiori nihil valet, ibi.
- penitentia vera & ficta, p^sal. 2. con. 1. pa. 92.
- penitentiae tres partes integrales, p^salmo. 3. con. 9. pa. 345. 346.
- penitentiae definitio ibi.
- penitentia non est differenda, p^s. 1. con. 2. pa. 18. & p^s. 6. con. 5. pa. 743. 744.
- penitentia commendatur, p^sal. 1. con. 2. pa. 28.
- penitentiae virtus, p^salm. 4. con. 3. pa. 450.
- penitentia non requirit moram, p^salmo. 2. con. 3. pagina. 125. 126.
- penitentia opportuna, & sera, p^sal. 2. con. 4. pa. 141. 142.
- penitentia in hora mortis periculosa, ibi, pa. 143. vsque. 145.
- penitentia debet fieri, cum discretionem, p^salmo. 3. con. 8. pagina. 338.

d 2 peni-

I N D E X.

- Penitentia quae olim iniungebatur ab Ecclesia, quare tam rigorosa,* ps. 3. con. 8. pa. 339.
- Penitentiam non esse differendam* ps. 4. con. 6. pa. 475.
- Penitentiam differens, forsitan Dei gladium inueniet, ibi,* pa. 476.
- Penitentia sermo utilis,* psal. 4. con. 8. pa. 508.
- Penitentia quae signis exterioribus non manifestatur, suspecta,* ps. 4. con. 8. pa. 509.
- Penitentia virtus quanta sit,* ps. 4. con. 3. pa. 450.
- Penitentia ad meliorem statum restituit, ibi,* ps. 4. con. 8. pa. 455.
- Penitentiam refugit peccator,* ps. 4. con. 8. pa. 520.
- Per penitentiam restituitur peccatori, quod per peccatum amiserat,* ps. 4. con. 8. pa. 520. 521.
- Penitentia commendatur,* ps. 5. con. 2. pa. 559. 560.
- Penitentia cur nauis comparetur, ibi.*
- Penitentia est caelivia,* ps. 7. con. 5. pa. 84.
- penitentis dolor, doloribus parturientis quare comparetur,* ps. 4. con. 8. pa. 509.
- pena duplex debetur peccato,* ps. 4. con. 3. pa. 455.
- Pena damnatorum duplex, damni & sensus,* ps. 4. con. 5. p. 451.
- Pena damni, maior pena sensus, & magis timenda,* ps. 4. con. 5. pa. 452.
- Pennae columbae quid significet,* ps. 2. con. 3. pa. 252.
- Permittit Deus iustos cadere, ad aliorum eruditionem,* psal. 4. con. 6. pa. 470.
- Pericles ducatum contempsit,* ps. 5. con. 3. pa. 575.
- Persecutio quam passa est Ecclesia a tyrannis,* psal. 5. con. 1. pa. 529.
- Perseuerantiae virtus necessaria,* ps. 1. con. 4. pa. 47. 48.
- Perseuerantia donum a Deo esse,* ps. 4. con. 5. pa. 466. 467.
- Perseuerantia, quid sibi.*
- Ad perseuerandam, auxilium speciale requiri,* psal. 4. con. 5. pa. 467. 468.
- Perseuerantia in oratione,* ps. 5. con. 1. pa. 541. 542.
- Pedes in scriptura, sunt symbolum fortitudinis & stabilitatis,* ps. 3. con. 8. pa. 232. 233.
- Petita non concedit Deus aliquando, quia non expedientia petimus,* ps. 5. con. 1. p. 540. 541.

Tha

I N D E X.

- Phariseorum iustitiade pingitur,* ps. 5. con. 7. pa. 649. v. q. 651.
- Phoenix resurrectionis symbolum,* ps. 7. con. 5. pa. 829.
- Philosophi multa ex scriptura sacra furati sunt,* ps. 2. con. 7. pa. 321.
- Philosophorum dicta non continentur,* ps. 3. con. 7. pa. 322.
- Philosophorum dicta citat Paulus,* ps. 5. con. 3. pa. 567.
- Philosophi, vulturibus comparantur,* ps. 7. con. 5. pa. 831.
- Phidias, Mineruam effinxit,* ps. 5. con. 8. pa. 663.
- Piccas populi Romani,* ps. 5. con. 1. pa. 532.
- Pietas impietati praefenda,* ps. 6. con. 2. pa. 692.
- Pie viuentes persecutionem patiuntur,* ps. 7. con. 2. pa. 770. 771.
- Pilatus, tunicam Christi induit,* ps. 3. con. 1. pa. 209.
- Policrates Samiorum dux, annulum recuperavit,* psal. 6. con. 4. p. 735.
- Policratis mors, ibi.*
- Portae inferi, quid significet,* ps. 2. con. 2. pa. 105.
- Princeps debet esse iustus,* ps. 4. con. 2. pa. 400.
- Principes & mundi potentes, legi obedire debent,* ps. 5. con. 5. pa. 614. 615.
- Principes & potentes, Deum timere decet,* ps. 5. con. 5. pa. 612.
- Prophetiae excellentia,* ps. 4. con. 5. pa. 458.
- Propheta et dicuntur nubes, ibi.*
- Propheta & Apostoli, vigiles & custodes dicuntur,* psal. 4. con. 5. pa. 594.
- Propheticum testimonium, est fidei confirmatio,* psal. 4. con. 5. pa. 459. 460.
- Prophetae desiderauerunt Christum,* psal. 4. con. 5. pa. 463. & ps. 6. con. 4. pa. 731.
- Prophetae, vigiles appellantur,* ps. 6. con. 4. pa. 731.
- Promissio Dei certa & efficax,* ps. 5. con. 8. pa. 671.
- Pronitas ad malum, & difficultas ad bonum, unde ortum habet,* ps. 2. con. 4. pa. 257.
- Prosperantur peccatores in hac vita,* ps. 2. con. 7. pa. 181.
- Prosperantur peccatores in eorum malum,* ps. 3. con. 1. pa. 200.
- Protectio diuina,* ps. 6. con. 5. pa. 747. v. que. 749.
- Protegit Deus confugientes ad se,* ps. 7. con. 6. pa. 844. 845.
- Puluerem nostrae mortalitatis*

d 3 Deo

INDEX.

- Deus assumpsit, psal. 5. con. 2. pa. 547.
- purgatorium, limen domus Dei dicitur, ps. 6. con. 1. pa. 678.
- prælatorum exemplum, psal. 2. con. 3. pa. 244. 246.
- prælati propter subditorum peccata puniuntur, ibi, pa. 245.
- R
- Recedere à Deo, quam malum sit ps. 1. con. 3. pa. 34. 35.
- Recidivatio culpæ, ps. 2. con. 3. pa. 247.
- per recidivationem peccata dimissa aliquo modo redeunt, psal. 3. con. 3. pa. 249.
- Recidivās murenæ comparatur, ps. 2. con. 3. pa. 248.
- Recidivātem Deus abominatur, ps. 3. con. 3. pa. 249.
- Redemptio Christi copiosa, psal. 6. con. 5. pa. 750. 751.
- Regi flere non licet, ps. 1. con. 4. pa. 52.
- Reges & principes, quos libros legere debeant, psal. 3. con. 7. pa. 321.
- Rex legi humanæ non subditur quantum ad vim coactivā, sed directivā, ps. 4. con. 2. pa. 399.
- Regnum cælorum vim patitur, ps. 3. con. 7. pa. 312. 313.
- Religioso Deo grati, ps. 4. con. 7. pa. 494.
- Ex remissione peccatorum, gloriam sibi comparat Deus, ps. 2. con. 4. pa. 130.
- Remissio peccatorum nullis limitibus coarctatis, ps. 6. con. 5. pa. 752.
- Respicere Dei favorem & misericordiam significat, ps. 4. cō. 4. pa. 466. & ps. 5. con. 6. pa. 633.
- Resurrectio, mane, siue aurora dicitur, ps. 7. con. 5. pa. 223. resurrectio futura, psal. 7. con. 5. pa. 824. 825.
- Resurrectio Christi, nostræ resurrectionis exemplar, ps. 7. con. 5. pa. 825. vsque 829.
- Romani post Canensem cladem, deos suos invocarunt, psal. 5. con. 1. pa. 531.
- Rubus Mosaycus, quid adumbraret, psal. 5. con. 2. pa. 556. 557.
- S
- Per Sabbatū, æterna requies adhibetur, ps. 3. con. 1. pa. 195.
- Sacrificium, & holocaustium in quo differant, psal. 5. con. 3. pa. 711.
- Sacrificia veteris legis, non erant per se

INDEX.

- per se accepta, psal. 4. con. 7. pa. 499.
- Sacrificia veteri legis, non ex opere operato accepta, ibi.
- Sacrificium iustitiæ quid sit, ps. 4. con. 8. pa. 507.
- Sagittæ duplices, mortis & amoris, ps. 8. con. 1. pa. 208. 209.
- Sal, sapientiæ symbolum, psal. 1. con. 3. pa. 41.
- Sanson, peccatoris imago, psal. 6. con. 1. pa. 685. 686.
- Sanguis animalium figura fuit sanguinis Christi, ps. 4. con. 3. pa. 446.
- Sanguine Christi omnes indigemus ps. 4. con. 3. pa. 449.
- Sanguis peccatum significat, ps. 4. con. 6. pa. 482.
- Sancti patres meruerunt incarnationis accelerationem, psal. 5. con. 5. pa. 622.
- Sancti patres, beneficijs Dei grati extiterunt, psal. 5. con. 6. pa. 625. 626.
- Sancti patres vitæ tædiū habuerunt, ps. 6. con. 4. pa. 720.
- Sanctorum exempla coram proponenda, ps. 7. con. 3. pa. 794. 795.
- Sardanapali epitaphium, psal. 4. con. 8. pa. 518.
- Sargus piscis, hominis inimicus, ps. 5. con. 4. pa. 599.
- Satisfactio tres habet partes, ps. 2. con. 4. pa. 135.
- Satisfactio, quomodo necessaria? ibi, & pa. 336.
- Satisfactionem nostram, præter satisfactionem Christi requiri ps. 2. con. 4. pa. 138.
- Satisfactio debet esse voluntaria ps. 3. con. 8. pa. 357.
- Satisfactio cum discretionem iniungenda, ibi.
- Satisfactionis voluntaria acceptatio, psalm. 2. con. 8. pa. 341. 342.
- Satisfactio quid, psalm. 4. con. 8. pa. 518.
- Satisfactionem, primus docuit Deus, ibi.
- Saul, quare de regno fuerit depositus, psalmo. 5. con. 5. pagina 615. 616.
- Securipiscis prudentia, ps. 6. con. 1. pa. 686.
- Securitas Ecclesiæ, psal. 2. con. 5. pa. 146. 147.
- Securitas iusti, ibi.
- Securitas bonæ conscientie, psalmo. 3. con. 7. pagina. 324. vsque, 326.
- Sedechias ductus, captivus in Baby

INDEX.

- Babylonem, eam nō vidit, ps. 6. con. 3. pa. 711.
- Scilurus scita, concordiam filijs commendavit, psalm. 5. con. 7. pa. 644.
- Semiramis, per columbam significata, ps. 3. con. 2. pa. 224.
- Sensualitatis ignis omnem virtutem destruit, ps. 3. con. 5. pag. 277.
- Sensus spiritualis inquirendus, ps. 4. con. 3. pa. 445.
- Sententia iudicis, quantum sit timenda, ps. 3. con. 2. pa. 222. 223.
- Septenarius numerus Deum significat, ps. 5. con. 6. pa. 633.
- Scriptura sacra, pictura quaedam est, ps. 4. con. 1. pa. 379. 380.
- Scriptura sacra, metaphoris & similitudinibus vtitur, ps. 5. con. 3. pa. 564. 565.
- Scriptura sacra, sententijs philosophorum vtitur, ps. 5. con. 3. pa. 567.
- Scriptura sacra, quare dicatur musica, psal. 6. con. 3. pa. 710. 711.
- Scriptura sacra ex omni parte vtilis, ps. 5. con. 4. pa. 728.
- Scriptura sacra, per exemplum proccedit, ps. 7. con. 3. pa. 795.
- Serpentis prudentia in quo consistat, psal. 1. con. 4. pa. 53. & ps. 2. con. 9. pa. 355.
- Sanctus Silvester Leprā Cōstitūti curavit, ps. 5. con. 1. pa. 530.
- Simulachrum Lacedemoniorū, ps. 4. con. 6. pa. 478.
- Sitis & appetitus Dei, ps. 7. con. 3. pa. 798. 799.
- Synagoga, quare à Deo derelicta, ps. 1. con. 3. pa. 34.
- Synagoga in Agar adumbrata, ps. 5. con. 6. pa. 625.
- Synagoga finienda, ps. 5. con. 6. pa. 625. 626.
- Synagoga bienae comparatur, ps. 7. con. 4. pa. 807. 808.
- Synagoga, Deum in propria persona non vidit, sicut vidit Ecclesia, ps. 7. con. 5. pa. 833.
- Societas malorum fugienda, ps. 1. con. 5. pa. 65.
- Spes peccatorum fallax, psal. 1. con. 3. pa. 43.
- Spes prēmij, labores tolerare facit, ps. 2. con. 7. pa. 183.
- Spes nostra in quo reponenda? psal. 6. con. 3. pa. 709. 710. & con. 4. pa. 723.
- Spei definitio, psal. 6. con. 3. pa. 712. & ps. 7. con. 5. pa. 818.
- Spes sine meritis, praesumptio est, ibi,

INDEX.

- ibi, & pa. 713.
- Sperare in domino quis vere dicatur, ps. 6. con. 3. pa. 711. 712.
- Spes in bonis operibus fundari debet, ps. 6. con. 3. pa. 713.
- Spes malorum depingitur, ibi, et ps. 6. con. 4. pa. 730.
- Spes omnium laborum solamen, ps. 6. con. 4. pa. 716. 717.
- Spei symbolum, ibi.
- Spei anchora, in Deo reponenda, ps. 6. con. 4. pa. 718. 719.
- Spes perseverans debet esse, ps. 6. con. 4. pa. 737. usque 739.
- Spes debet esse affectuosa & dilectiva, ps. 7. con. 5. pa. 819.
- Spiritus, peccato senescit, psal. 4. con. 4. pa. 449.
- Spiritus renuatio, ibi, pa. 450.
- Spiritus prophetiae dicitur spiritus sanctus, ps. 4. con. 5. pa. 458.
- Spiritus sanctus ducit nos ad patriam, ps. 7. con. 6. pa. 854. 855.
- Statua Dedali affugiebāt, ps. 1. con. 5. pa. 68.
- Status gratiae, cū statu peccaticō paratur, ps. 5. cō. 2. p. 397. 398.
- Superbia semper cupit ascendere, nō. 2. con. 6. pa. 163.
- Superbiam nostram Christi humilitas confundit, ibi, pa. 164.
- Superbia priuat intellectu, ps. 2. con. 6. pa. 170.
- Superbia fugienda, ibi & pag. 171. 172.
- Superbia peccatū quāta malae fecerit, ps. 3. con. 2. pa. 211.
- Superbus per equum intelligitur, ps. 2. con. 6. pa. 160. 161.
- Superbus audax est, sibi et p. 162.
- Superbus ebrio comparatur, ibi, & pa. 163.
- Superborum gloria, non est stabilis, ibi, pa. 164.
- Superbus seipsum non agnoscit, ps. 2. con. 6. pa. 170.
- Superbus per dicitur & caprae comparatur, ps. 7. con. 2. pa. 777.
- Supplicia praesentia cū futuris comparantur, ps. 1. con. 1. pa. 9. 10.
- Supplicia Dei limitata funiculo, ps. 6. con. 2. pa. 694.
- Supplicia Dei, quare in scriptura memoriae mandantur, ps. 7. con. 3. pa. 786.
- T
- Tacet Deus & dissimulat in vita praesenti, ps. 7. cō. 5. pa. 824.
- Thau litera, figura sacrosanctae crucis, ps. 5. con. 6. pa. 636.
- Taurus, incontinentiae symbolū, ps. 2. con. 6. pa. 20.
- Templum Salomonis vbi edificatum, ex opinione aliquorū, ps. 3. con.

INDEX.

3. con. 10. pa. 366.
In templi aedificatione non est auditus maleus, neque instrumentum, ps. 5. con. 4. pa. 602. & ps. 7. con. 7. pa. 857.
Tempus pacis, Romae aedificationem, ps. 5. con. 7. pa. 646. 647.
Templum laboris, & virtutis, ps. 7. con. 2. pa. 771.
Temporalia magis aestimantur, quam aeterna, psal. 2. con. 4. pa. 173.
Tempora duo ad penitendum apta, psalmo. 6. con. 5. pag. 743.
Tentatio diaboli, aut carnis, oratione superanda, ps. 5. cō. 1. p. 528.
In tentatione Deus invocandus, ps. 7. con. 6. pa. 843. 844.
Tentat Deus iustos, psal. 7. con. 7. pa. 860. 861.
Testudo, cur sub veneris pede depicta, ps. 2. con. 6. pa. 173.
Testudo excors, ibi, pa. 174.
Timor iudicij commendatur, ps. 1. con. 1. pa. 11.
Timor Gehennae vilis, ibi.
Timor multoties via est ad contritionem, psal. 4. con. 8. pa. 510.
Tyranni animae sunt quinque, ps. 2. con. 2. pa. 103.
Tribulatio, misericordiae Dei ascribitur, ps. 2. con. 2. pa. 112.
Tribulatio, peccatorem convertit ad Deum, ps. 2. cō. 3. p. 114. 115.
- Tribulatio, est locus certaminis Dei, ibi*.
Tribulatio per aquam intelligitur, ps. 2. con. 4. pa. 142.
Tribulatio iustum circumdat, sed non laedit, ps. 2. con. 5. pa. 145. 146.
Tribulatio iustorum non nocet eis, ps. 5. con. 2. pa. 556.
Tribulatio praesens, brevis est, ps. 5. con. 7. pa. 652. 653.
Tribulationum sagittae, in bonum nostrum ordinantur, ps. 3. cō. 1. pa. 206. 207.
Tribulatio praesens cito transit, ibi.
Tribulatio iustis proficit, psal. 7. con. 7. pa. 865. 866.
Triumphus duplex Dei & hominis, ps. 1. con. 1. pa. 2.
Turtur, perseverantiae symbolum, psal. 1. con. 4. pa. 49.
- V
- Vallis Ennō, ubi*, ps. 4. con. 1. pa. 305. & ps. 6. cō. 2. p. 698. 699.
Vbera Dei, divinam consolationem significant, ps. 2. cō. 7. pa. 191.
Veneris statua à Phidia confecta, ps. 2. con. 6. pag. 173.
Veritas, quomodo principibus praedicanda, ps. 4. con. 1. pa. 382.
Verbum, quare magis carnem assumpsit quam alia persona, ps. 5. con. 4. pa. 597. 998.
Verbum Dei humilitate, & non

curio

INDEX.

- curiositate audiendum*, psal. 5. con. 6. pa. 636.
Verbum Dei infalibile, ps. 6. cō. 3. pa. 711. 712.
Via qua pergimus, plena est laqueis & difficultatibus, ps. 2. con. 5. pa. 152.
Via iusti recta & a Deo praeparata, ibi, pa. 154.
Via peccatorum infamis, & ad interitum ducens, ibi, pa. 155.
Via caeli sanguinea, ps. 3. con. 1. pa. 199.
Via caeli difficilis, psal. 7. con. 5. pa. 829.
Via caeli angelis, & hominibus naturaliter incognita, ibi, pa. 830. 831.
Vias peccatorum sapit Deus spiritus, ps. 7. con. 3. pa. 794.
Ad videndum Deum magnae conditio munditia requiritur, ps. 4. con. 4. pa. 448.
Vigiliae militares noctis, quid sint, ps. 5. con. 4. pa. 588.
Viri iusti praesentem vitam moleste ferunt, psal. 5. con. 7. pa. 656.
Virga Moysi, quare contra Amalech elevata, ps. 7. cō. 3. p. 791.
Virgo Maria meruit incarnationis accelerationem, ps. 5. con. 5. pa. 622. 623.
- Virtutis pictura*, ps. 1. cō. 1. pa. 8.
Virtus hac tempestate rara, ps. 5. con. 7. pa. 648. 649.
Vitae securitatem nemo habet, ps. 2. con. 1. pa. 90.
Vita corporalis, in Dei servitio debet expendi, ps. 4. con. 6. pa. 480. et ps. 5. cō. 7. p. 657. 658.
Vita hominis, militia super terram, ps. 2. con. 1. p. 197.
Vita hominis, perpetua pugna, ps. 5. con. 1. pa. 531. & psal. 6. con. 4. pa. 718.
Vitae humanae brevitatis depingitur, ps. 5. pa. 547. 548.
Vita humana fumo similis, ps. 5. con. 2. pa. 547. 548.
Vita humana nebulae comparatur, ps. 5. con. 2. pa. 549.
Vita humana radio textoris similis, ps. 5. con. 2. pa. 550.
Vita humanae fragilitas, psal. 5. con. 2. pa. 551. 552.
Vita praesens, iustis molesta, psal. 5. con. 3. pa. 568.
Vita humana, quare mercenarii vitam compareretur, ps. 1. con. 5. pa. 76.
Vitae solitariae encomia, psal. 5. con. 3. pa. 574.
Vita solitaria Deo accepta, ps. 5. con. 3. pa. 576.

vita

I N D E X.

- vita humana breuitas*, ps. 5. con. 4. pa. 588. 589.
vita humana fugacitas, psal. 5. con. 4. pa. 592.
vita humana, quare vmbra com. paretur, ibi, & pa. 593.
vitam aliquando Deus peccatori b^o abbreviat, ps. 5. con. 7. pag. 654. 655.
vita praesens cum aeternitate con. fertur, ps. 5. con. 7. pa. 659.
vita humana miseriam non sentit homo, ps. 6. con. 4. pa. 722.
vita praesens nox appellatur, psal. 7. con. 5. pa. 821. 822.
vita breuitas, ibi.
vicia, quomodo relinquenda, psal. 1. con. 5. pa. 73.
vlcio diuina, arcui comparatur, ps. 1. con. 1. pa. 6.
vmbra, pro auxilio accipitur, ps. 6. con. 5. pa. 749.
unicornij propaetas, ps. 4. con. 5. pa. 465. 466.
vnitas & concordia animorum comendatur, ps. 5. con. 7. p. 644.
voluptas & Aegerona ab anti. quis venerat, ps. 1. co. 1. p. 199.
voluptas carnalis dicitur illasio, ps. 2. con. 4. pa. 259.
voluptatum exitus tristis, ibi, & pa. 261.
voluptas amplexatur vt occidat, ibi.
voluptas carnalis appetitum non satiat, psal. 2. con. 4. pa. 263. & ps. 7. con. 3. pa. 800.
voluptas omnis breuis, ps. 2. con. 4. pa. 297. 298.
voluptates, similes pomis appere. tibus, ps. 2. con. 4. pa. 269.
voluptas inebriat, ps. 1. 2. con. 4. pa. 272.
voluptas venenum est, ps. 5. co. 3. pa. 572.
voluptates contemnit, qui Deum cognoscit, ps. 5. con. 5. p. 619. 620.
voluptas, lacti comparatur, ps. 6. con. 1. pa. 684.
vxor Loth, quare in statuam sa- lis conuersa, psal. 1. con. 3. pa. 40. 41. & ps. 3. con. 4. p. 269. et ps. 4. con. 5. pa. 468.

X

Xerxes ab Artabano praefec. to fuit occisus, psal. 6. con. 4. pa. 735.

FINIS TABULAE.